3107

3107
Z BIBLIOTEKI
SEMINARIUM
ŻYTOMIERSKIEGO

F: 16

IVLII CAESARIS SCALIGERI VIRI CLARISSIMI,

Poetices libri ſeptem.

I HISTORICVS,
II HYLE,
III IDEA,
IIII PARASCEVE,
V CRITICVS,
VI HYPERCRITICVS,
VII EPINOMIS.

Post lata A. R. D. Gregorij Toporowski cessit Bibliothecae Rad. Aº 1721. Oretz pro eo

Ad Syluium filium.

EDITIO TERTIA.

[redacted]

Apud Petrum Santandreanum.

M. D. LXXXVI.

3107

IVLII CÆSARIS SCALIGERI PRÆFATIO, IN LIBROS POETICES AD SYLVIVM FILIVM.

POSTQVAM noſtra cura, Sylui, factum eſt, vt ad prima rudimenta literarum lectiſſimis præceptionibus vterêre : nunc reliquum eſt, vt ad conſequentia ſtudia non vulgari via perducaris, tantò maiore opera, quò hæc ſunt illis grauiora. Ac diligentia quidem prior illa noſtra, propter & nouitates & difficultates, duorum ordinum, & (quod mirum eſſe debet) contrariorum paſſa eſt obtrectationem. Nam tametſi id ægrè ferebant omnes, penes quos ad eam vſque diem literarum extitiſſet imperium, ſeſe in ordinem ita cogi, vt quæ ſibi didiciſſent, alios docuiſſent, ſibi ſic eſſent dediſcenda, vt alios dedocere poſſent : tamen vulgus illud in duas factiones, id quod omnibus à veritate declinantibus ferè ſolet euenire, diſſipatum eſt. Quidam enim ſic arbitrabantur operis tenuitatem non decere eum qui ex

Hippocrate penderet, cum Galeno laudem, cum Platone lucem quæreret nominis sui: in Aristotelis fastu conquiescceret. Contrà alii vehementer accusare animi turbidam elationem: qui rudia elementa rei literariæ missuissem vestigationibus solidæ Philosophiæ. Id neque rei cõuenire, quæ propter humiles aditus suos auersa esset à tam profundis recessibus illarum inquisitionum: neque vsui esse posse ætati illi tuę, quæ vix primam designabat adolescentiam. Quibus ego ineptis, atque è triuio calumniis cùm aliàs respondi epistola quadam, tum hîc ita dicta velim pauca hæc. Vrere id eorum ignauiam atque supinitatem, quum ex naturæ penitissimis thesauris erutæ sunt causę linguę Latinæ, quæ omnibus antea sæculis ignotę fuissent, non operam nostram, vel vt illi premebãt, abiectam, vel vt hi ventilabant, luxuriantem. Nam qui putarũt, nescio qua fatali leuitate sua, Varronem quoque illa molitum esse: sciant, neque illum, neque illius temporis vllum vel solos conatus ad talem operam præstare potuisse. Sed iis omissis, ac potius, vt meriti sunt, sibiipsis relictis, posterioribus istis respõdeamus. Cuius orationis articulo momenta quoque prioris responsionis comprehenduntur: scripsimus adolescenti egresso è prima literatura, atque in aditu tum oratoriæ tum dialecticæ constituto, scripsimus autem desumptis à Philosopho principiis pro confessis: quod in omni scientia fit inferiore. Philosophiæ verò sanctiones, quæ vniuersæ

uerſæ naturæ ſunt adminiſtrę, huic aptauimus arti, quæ ſine illius legibus atque præſcriptionibus, ante nos quàm parum fuerit vera ars, ex noſtris diſputationibus manifeſtum eſt. Et quæro de iſtis Palæmonibus, ſi definire audẽt, quo, cuius edicto, non audebimus nos mederi vomicis earum definitionum, quæ venenarunt animos adoleſcentum? Alexicaco Hercule fuit opus ad hos Antæos extinguendos: qui deiecti, vbi terram, cuius ſoboles ſunt, retigerunt, non robur pro victoria, ſed pertinaciã reſumũt pro factione. Quamobrẽ noſtris cõplexibus arctatus, atque intercluſus ſpiritus dominos ſuos vt extingueret, mei ſolius nixibus effectum eſt. Viderint igitur illi quoque alii, quantùm abeſt à philoſopho exercere in Grammaticorum plebem dictaturam ſine prouocatione: quantùm à Medico, non ſolùm conſeruare vitam, ſed animam quoque dare mortuæ literaturę. Quum igitur pro te omnia circunſpiceremus, vt in omnibus, quantus eſt captus vtriuſque noſtrûm, ſcientiis quamplurimum tibi fieret, noſtris tum auſpiciis, tum exemplis, tum etiam præceptionibus: poſt cognitas Latinæ linguæ cauſas conſequens fuit, vt ad dialecticam atque oratoriam teipſum accingeres: ne abſque nitida mundâque ſupellectile teipſum inferres in ſacroſancta templa Iuriſprudentiæ. quæ vt ad humani generis coniunctionem atque æquabilitatem inſtituta fuit:

ita neutiquam sita est in nudis opinionibus, aut in pertinacia potiùs, numeróue, quam in pondere soliditatéque sententiarum. Profectò veræ philosophiæ diuina soboles absque orbe illo scientiarum abortiua est. At enimuerò haudquaquam eum decet, qui bonos anteire vult, malos corrigere, non sequi bonos vt imitetur: abstinere à malis, ne ipse egeat correctione. Cæterùm hoc non solum fit haustis præceptis ex eius philosophiæ fontibus, cuius habenis ad beatitudinis cursum animi nostri temperantur: verumetiam tum historiarum, tum Poetarum lectione, quam qui damnarunt, agresti atque aspero supercilio bruti homines, ne in hominum quidem censu reponendi sunt. Nam vt omittam omnium gentium consensum, regis Prophetæ cantiones, hymnum in ore Seruatoris nostri: satis patet cum ipsius naturæ primordiis, cantum primùm extitisse. Id adeo vt etiam floribus assignent odas Pythagorei, quibus Solem celebrent, alias quibus Lunam cæteraque sidera: tantò magis laudes meditentur opificis primi sui. Videmus omnes aues plurimùm, multas totum annum exercere cantillando. Quod si aptis illis inter se atque mutuo responsu sonis æquantibus inæqualitatem suam vis addatur orationis: quid aliud est quàm imago quædam illarum proportionum, quæ solis notæ sunt sapientibus? Quippe cùm ad commensum illorum corporum atque motuum

motuum, qui cientur in cœlesti mole, cognoscimus additas ineffabiles ęternarum illarum mentium consensiones : facilè intelligimus tam diuinæ rei specimen esse poesim, quæ materias ipsas animet numerosa concordia dissimilium momentorum, quæ in leuissimæ dictionis flexibus continentur. Ne tam diuinam facultatem, quæ incenditur atque perficitur afflatu numinum superiorũ laudare popotius instituas vulgaribus, vt alij fecerunt, argumentis hic apud nos, quàm & in cœlis admirari tũ, & aliis ostendere maiorem quacunque humana prædicatione. Quocirca ne hac quoque parte quicquam desiderares, quod te Deo quàm simillimum efficere posset, permagnum sane ac perdifficile opus aggressi sumus: in quo tametsi videbamur habere vel socios qui laborem leuarent, vel duces qui obiurgare possent, frustrà nobis tentatum quod ipsi perfecissent, tamen ad excitandum nos verius, quàm ad iuuandum dixerim mihi fato comparatos. Nam & Horatius Artem quum inscripsit, adeo sine vlla docet arte, vt Satyræ propius totum opus illud esse videatur. Aristotelis Commentarij mutili sunt, nequid liberius excidat nobis. Vida prudens ille quidem multa bene monet, quibus cautior Poeta fiat, verùm factum iam instruit vt perficiat. Nos per viam rectam ad omnia diuerticula sub ipsum vsque duximus finem. Vt qui rerum naturam solam in scenam primus

adduxerit, non ſiniſtris auſpiciis fortaſſe, cæterùm inchoatam modò rem tentarit. Qui verò aut eam noſtræ huic diligentiæ, aut illi hanc adiunxerit, non dubitamus quin & multa ſibi licere nolit, & repudiet quædam antea recepta, & admittat quæ non animaduerterat: denique caueat à multis: in aliquibus deponat metum: ſpem dãnet: mutet omnino conſilia. Ordinem verò quem inſtituimus, ne hîc in mora ſim, per teipſum deprehendes. At eum neglexit Ariſtoteles, Horatius vitiauit, accuratius Vida, ſed vt optimus poeta in theatro, claudus magiſter in ſchola. Reliquum eſt vt & iam in hiſce teipſum exerceas: & fratribus (vbi feret ætas) exemplo ſis, quemadmodum nos fuimus tibi. Non enim ſunt audiendi, qui hiſce ſtudiis clamant abſumi tempus importunè, quod ſeuerioribus ac primariis ſcientiis impendendum eſt. His enim ſi adhibeas modum, tantùm abeſt vt fatigent animum, vt etiam alacriorem te reddant ad exquiſitiores contemplationes. Et memineris iſtas bonę famę hirudines ideò vociferari, vt ne quod eis deeſt adſit nobis. At enimuerò nobis tam non abeſt quod eis adeſt, quàm adeſt quod non adeſt illis. Quare porrò danda eſt opera nobis, vt dum illi ad aliam ætatem tranſmittunt, aut in hiant auro, aut captant magiſtratus, aut menſarum aſſeclæ de bellorum ſumma diſputant inter patinas: nos neque illorum voluptates contempſiſſe, neque ambi-

ambitiones carpsisse, sed studiorum nobilitatem, animorum ma simul, & simplicitatem, perstriu videamur.

SIN-

R CA-

VR,

I ET

finis,

adduxerit, n
terùm inchc
rò aut ean
hanc adiunx
ta sibi lice
tea recepta
terat: deni
deponat m
consilia, O
hic in mor
eum ne
accur
tro,
vt
b

ISCI BERALDI.

πονίης πέρι βιβλία, νῆϊς ἀρούρης
δρὸς γράψεν, καὶ πόλεων ἔφιμος.
τ' ἔπεσιν καὶ ἀλήμονας ἀστέρας ᾖσε,
πρ Ἄρητος ἐὼν οὐ σοφὸς ἀστρολόγος.
οὕτω ταύτην ὅδε Καῖσαρ Ἰούλιος, ἐδμὰν
Ποιητὴν τέχνης, ἐξεπόνησε βίβλον·
Δάντων μουσοπόλων ἐπὶ ἐδρήψατο κ' αὐτὸς ἄωτον·
Ἄνθεσι Πιερίδων στέψατο καὶ πλοκάμους·
Οὔτε δίκην ἀκόνος ἀμβλὺν τὸν χαλκὸν ἀκάζει,
Ἤ τε τομῆς ἄϊδρις τὸ στόμ' ἄκκης ἔχει·
Κριτὴς γοῦν ἄλλων μάλα δεξιός ἐστιν ἀειδῶν.
Τεχνίτης δεινὸς καὶ χαρίτων πρόπολος.
Αὐτὰρ Κριαπίνῳ τῷ συνταξάντι μεγίστη
Καὶ χάρις, ἡ μερίοις παννυχίοις τε πόνοις·
Δείδεσθε δὲ Κριαπῖνε μόνας κηφῆνας ἀεργοὺς,
Ἀλλοτρίων σίμβλων κηρία μαιομένους.

EORVM

EORVM QVAE SINGVLIS LIBRIS PER CAPITA TRACTANTVR, INDEX.

PRIMI LIBRI, QVI ET Historicus inscribitur,

Capita LVII.

I	ORationis necessitas, ortus, vsus, finis, cultus,
II	Poetæ nomen, poeseos origo, causæ, Efficiens, Forma, Materia,
III	Poematum per modos diuisio.
IIII	Pastoralia.
V	Comœdia & Tragœdia.
VI	Tragœdia.
VII	Comœdiæ species.
VIII	Tragœdiarum species.
IX	Comœdiæ & Tragœdiæ partes.
X	Mimus.
XI	Tragœdiæ partes. de Chorp iterum.
XII	Satyra.
XIII	Comicæ personæ.
XIIII	Personæ certæ.
XV	Mimicæ personæ.
XVI	Tragicæ personæ.
XVII	Satyricæ personæ.
XVIII	Saltatio.
XIX	Modi & Tibiæ.
XX	Tibiæ.
XXI	Theatrum,
XXII	Ludi.

XXIII	Ludi Græci. Pythia.
XXIIII	Olympia.
XXV	Nemea.
XXVI	Isthmia.
XXVII	Ludi alij minus nobiles.
XXVIII	Ludi Romani.
XXIX	Megalenses.
XXX	Apollinares, Liberales, Scenici.
XXXI	Circenses,
XXXII	Cereales.
XXXIII	Taurij.
XXXXIIII	Capitolini.
XXXV	Funebres.
XXXVI	Votiui.
XXXVII	Scenici Plebeij.
XXXVIII	Seculares.
XXXIX	Iuuenales.
XL	Satyra Latina.
XLI	Rhapsodia. Epos.
XLII	Parodia.
XLIII	Centones.
XLIIII	Lyrica,
XLV	Hymni.
XLVI	Dythyrambi.
XLVII	Σύνθετα, & Hyporchemata
XLVIII	Lyricorum harmoniæ & instrumenta.
XLIX	Chori.
L	Threni & Hymenæi, & Elegiæ, & alia,
LI	Poemata Ionica,
LII	Hilarodi.
LIII	Diræ.
LIIII	Palinodia, Ἐλεκμία στηκά, Φεκτικά, Iambi, Silli.
LV	Cantiones.
LVI	Manipulus Poematum.
LVII	AEni, Griphi, AEnigmata, Apologi.

SECVNDI LIBRI, QVI & Hyle inscribitur, Capita XLII.

1 Materia

CAPITA

I	Materia poeseos.
II	De pede, metro, rhythmo.
III	Pedum genera.
IIII	An alij sint pedes.
V	Versus.
VI	Versuum genera.
VII	Generum enumeratio. Pyrrhichici.
VIII	Iambici.
IX	Iambici Scazontes.
X	Trochaica.
XI	Spondaica, Molossica, Dactylica,
XII	Anapæstica.
XIII	Choriambica, & Pæonica,
XIIII	Ionica à maiori.
XV	Ionica à minori.
XVI	Composita AEolica.
XVII	Ἀσυναρτητικὰ Dactylica, & Anapæstica.
XVIII	Composita Choriambica.
XIX	Antispastica.
XX	Ionica à maiori.
XXI	Ionica à minori mista.
XXII	Pœnici misti.
XXIII	Epichoriambicum, & Epionicum, & alia.
XXIIII	Alia.
XXV	Composita per cohortes.
XXVI	Præceptorum quorundam recognitio.
XXVII	Affectus versuum communes.
XXVIII	Affectus à quantitate.
XXIX	Affectus à qualitate.
XXX	Affectus à dispositione.
XXXI	Vitia à quantitate.
XXXII	Qualitatis vitia.
XXXIII	Leges communes.
XXXIIII	Affectus proprij Iambici.
XXXV	Trochaici.
XXXVI	Anapæstici.
XXXVII	Dactylici.
XXXVIII	Hendecasyllabi.
XXXIX	Ionica à maiori.
XL	Elegi.
XLI	Galliambi.

XLII Alij affectus.

TERTII LIBRI, QVI & Idea inscribitur, Capita CXXVII.

I Rerum diuisio.
II Expressio personarum cum exemplis.
III Quasi personæ.
IIII Rerum diuisio.
V Locus.
VI Tempus.
VII Instrumentum.
VIII Causæ.
IX Modus.
XI Euentus.
XII Quemadmodum omnia exactiùs contemplemur.
XIII Personæ aliæ.
XIIII A sexu.
XV Aetas.
XVI Officia.
XVII Natio siue gens.
XVIII Facta.
XIX OEconomia.
XX Mores.
XXI Casus.
XXII Fortuna.
XXIII Bona corporis, & habitus.
XXIIII Oratio.
XXV De quatuor virtutibus poetæ.
XXVI Prudentia.
XXVII Efficacia.
XXVIII Varietas.
XXIX Figura.
XXX Figuræ definitio, & quę quibus artibus genera vsui sint.
XXXI Figurarum minora genera.
XXXII Species.

XXXIII	Significatio, Aequalis tractatio.
XXXIIII	Demonstratio, Descriptio, Effictio.
XXXV	Sermocinatio.
XXXVI	Attemperatio.
XXXVII	Moderatio & Correctio.
XXXVIII	Asseruatio.
XXXIX	Conditio.
XL	Exclamatio, Acclamatio, Iudicatio, Elogium,
XLI	Repetitio,
XLII	Frequentatio.
XLIII	Aceruatio.
XLIIII	Celeritas.
XLV	Euasio.
XLVI	Commoratio, Amplificatio, Exaggeratio, Accumulatio.
XLVII	Coniunctio.
XLVIII	Attributio, Prosopopœia.
XLIX	Anticipatio.
L	Assimilatio. Exemplum, Imago, Translatio, Collatio, Comparatio.
LI	Retributio, Concessio, Comparatio repetita.
LII	Substitutio.
LIII	Allegoria, Parabola.
LIIII	Præscriptio, Interpretatio.
LV	Definitio, Etymologia.
LVI	Agnominatio, Paronomasia, Allusio.
LVII	Concessio, Epitrope.
LVIII	Confessio.
LIX	Antitheton.
LX	Asseueratio.
LXI	Excitatio, Admonitio, Detrectatio, Exclusio.
LXII	Percussio.
LXIII	Promissio.
LXIIII	Diallage, Instantia.
LXV	Metastasis, Translatio, Transmutatio.
LXVI	Necessitas.
LXVII	Dicæologia, Rationabilitas.
LXVIII	Reiectio, Detrectatio, Communicatio.

LXIX Execratio, Detestatio.
LXX Digestio, Dissipatio.
LXXI Epichirema, Enthymema, Exemplum, Inductio.
LXXII Proecthesis, Præexpositio,
LXXIII Adnarratio.
LXXIIII Alterum genus figurarum, quæ plus dicũt quàm in re sit. Hyperbole.
LXXV Excursio, Eg. essio, Ecbasis.
LXXVI Metabasis, Transitio, Traiectio.
LXXVII Tertium genus figurarum, quæ minus dicunt quàm pro re. Ecl psis.
LXXVIII Periphrasis. Circumlocutio.
LXXIX Emphasis.
LXXX Innuitio.
LXXXI Extenuatio.
LXXXII Auersio, Castigatio.
LXXXIII Prohibitio, Apagoreusis
LXXXIIII Quartum figurarum genus, quæ aliter dicunt quàm res sit. Allegoria.
LXXXV Vltimum figurarũ genus, quæ contrarium dicunt rei, Ironia.
LXXXVI Irrisio, Sarcasmi species.
LXXXVII Vexatio.
LXXXVIII Apologia.
LXXXXIX Apophasis.
XC Antiphrasis, Antiphasis.
XCI Interpellatio, Reminiscentia, Memoratio, Admonitio.
XCII Erroris inductio.
XCIII Quæ non sunt figuræ. Ad hilaritatem impulsio. Conciliatio.
XCIIII Purgatio. Sententia.
XCV Epilogus.
XCVI Præcepta in vnoquoque genere poematũ. Heroica.
XCVII Tragœdia, Comœdia, Mimus.
XCVIII Satyra.
XCIX Pastoralia.
C Syluæ.
CI Epithalamium.

CII Oariſtis,Genethliacum.
CIII Προσευκτικὸν, Ἀπευκτικὸν,Soteria.
CIIII. Propempticon,Apopempticon,Hodœporicon.
CV Συμβουλευτικὸν,Προτρεπτικὸν, Παραινετικὸν, Νουθετικὸν,Παραμυθητικὸν.
CVI Epibaterion.
CVII Apobaterion.
CVIII Πεδευτήρια.
CIX Panegyricon.
CX Laus,Laudatio.
CXI Quæ quiſque laudare poſſit.
CXII Hymni.
CXIII Euocatorij,ſiue Inuocatorij.
CXIIII Ἀποπεμπτικοί.
CXV Φυσικοὶ,Μυθικοὶ,Γενεαλογικοὶ,Πεπλασμένοι.
CXVI Heroici,Pæanes,Scolia.
CXVII Dithyrambi.
CXVIII Laudationes,
CXIX Perſona.
CXX Locus.
CXXI. Vrbs.
CXXII Epitaphium,Epicedium,Monodia,Inferię, Parentalia, Threni,Neniæ.
CXXIII Conſolatio.
CXXIIII Lyrica.
CXXV Elegia.
CXXVI Epigrammata.
CXXVII Inſcriptio.

QVARTI LIBRI, QVI & Paraſceue,

Capita XLIX.

I CHaracter
II Grandiloquus.
III Affectus communes.Perſpicuitas.
IIII Cultus.
V Proprietas.
VI Venuſtas.

CAPITA.

VII	Numerositas,
VIII	Plenitudo.
IX	Floridum.
X.	Molle.
XI	Suauis.
XII	Incitatio.
XIII	Puritaas.
XIIII	Acumen.
XV	Acre.
XVI	Proprij Affectus grauis Dignitas,
XVII	Sonus.
XVIII	Grauitas, Vehementia.
XIX	Genus infimum.
XX	Tenuitas, Simplicitas, Securitas.
XXI	Æquabile dicendi genus,
XXII	Rotunditas, Volubilitas.
XXIII	Gradus in Characteribus.
XXIIII	Vitiosæ formæ, Siccũ, Pingue, Trepidum.
XXV	Figuræ, Periodus, Cola, Comma.
XXVI	Figura, Figuræ,
XXVII	Quæ ex Subticentia, Ἔλλειψις.
XXVIII	Ἀσύνδετον.
XXIX	Quæ ex positione eiusdẽ vocis Ἀναδίπλωσις, Ἐπανάληψις, Ἐπαναφορά, Παλιλογία, Ταυτότης.
XXX	Ἀναφορά, Ἐπάνοδος, Ἐπαναστροφή, Ἀντιστροφή, Συμπλοκή.
XXXI	Κλίμαξ.
XXXII	Quæ ex positione significati. Synonymia, Ποικιλία.
XXXIII	Quæ ex positione similium: Allusio, Inuersio, Παρονομασία.
XXXIIII	Quę ex diuersis: Πλεονασμός, Προσδιασείφησις, Ἐμφασίς.
XXXV	Περίφρασις, Μετωνυμία.
XXXVI	Ἀλλοίωσις, Ἀλλαγή, Μεταβολή, Ὑποβολή.
XXXVII	Quæ ex contrariorũ positione: Ἀντίθεσις, Ἀντιμετάθεσις, Ἀντιμεταβολή, Σύγχυσις, Πλεκή, Ἀντεναντίωσις.
XXXVIII	Quæ secundum situm; Ὑπέρβατον, Παρεμβολή, Παρένθεσις, Συνκύτησις, Ζεῦγμα, Χιασμός.

Quæ

XXXIX Quæ ex quantitate, Πάρισον.
XL Χαύθεσις, Τμῆσις.
XLI Quę ex qualitate, Ὁμοιόπτωτον, Ὁμοιοτέλευτον.
XLII Interrogatio, Percontatio.
XLIII Figurarum vsus.
XLIIII Numerus.
XLV Ex dictionum quantitate.
XLVI Pleni & Vacui obseruationes.
XLVII Ex dictionum qualitate.
XLVIII Ex dispositione.
XLIX Ex pedum constitutione ex iuncturis verborum & eorum quantitatibus.

QVINTI LIBRI QVI Criticus inscribitur,

Capita XVII.

I DE Imitatione & Iudicio.
II Græcorum cum Latinis collatio.
III Homeri & Virgilii locorum collatio: quæ ad LIX. columnas extenditur.
IIII Comparatio locorum Virgilii & aliorum Græcorum quàm Homeri.
V Comparatur cum Theocrito Virgilius.
VI Virgilii loca ex Apollonio.
VII Horatii & Græcorum comparatio.
VIII Ouidii cum Græcis comparatio.
IX Oppiani cum aliis comparatio.
X Latini cum Latinis comparantur.
XI Pestilentia.
XII Tempestas.
XIII Diræ.
XIIII COMPARATIONES: Leonis, Leænæ, Vrsæ, Tauri, Apri, Lupi, Equi, Serpentis, Aquilę ac Serpetis, Phœnicis, Delphini, Feræ in cauea, Gruum, Apum, Martis, Cereris, Dianæ, Amazonum, Enceladi, Pestilentiæ, Frondium casus, Cometæ, Tẽpestatis, Maris, Ventorũ, Niuis, Fluuiorũ, Saxi auulsi, Pilæ saxeæ, Quercus.
XV Lucani cum Nicandro.

XVI Comparationes cæterorum locorum variæ quæ ad viginti sex columnas extēduntur.
XVII Conferuntur principia & fines.

SEXTI LIBRI, QVI *Hypercriticus inscribitur,* *Capita VII.*

I IVdicium de Aetatibus Poeseos Latinæ.
II Iudicium de Poetis.
III Plautus,& Terentius.
IIII RECENTIORES, Marullus, Vegius, Bigus,Augurellus,Angerianus,Fiera,Mycillus, Quintianus, Mantuanus, Dampetrus, Accius, Rogerius, Vulteius, Cordus, Molossus, Amaseus, Alexander, Gaidanus, Mombritius, Rhodophilus, Doletus, Verinus, Egnatius,Strozzi, Mutius, Palingenius, Pierius,Cotta, Aonius, Beatianus,Nangerius,Collatius, Alciatus, Castilioneus, Faustus, Bonincontrus, Lancinus, Erasmus, Altilius, Melanchthon, Germani, Cerratus, Bembus, Politianus,Vida,Pontanus, Sannazarus, Fracastorius.
V QVARTA AETAS:Macer, Serenus, Sidonius, Calphurnius, Nemesianus, Boetius, Ausonius,Paulinus, Claudianus.
VI TERTIA AETAS: Martialis, Valerius Flaccus, Statius, Iuuenalis, Persius, Seneca,Silius,Sulpitia,Lucanus.
VII SECVNDA AETAS:Gratius, Cornelius Gallus, Quintilius Varus, Sabinus, Propertius,Ouidius, Tibullus, Catullus, Horatius.
De quibus omnibus iudicium vsq; in finem eius libri extenditur.

SEPTIMI LIBRI, QVI *Epinomis inscribitur.* *Prima partis Capita VIII.*

Ratio

CAPITA.

I Ratio recensionum.
II Rerum diuisio.
III Vtrum Poeta doceat mores, an actiones.
IIII De partibus Tragœdiæ, & speciebus.
V An figuræ dictionis ad Histrionē pertineāt.
VI De Dictione.
VII De Choro veteris Comœdiæ.
VIII De Poetices diuisione.

SECVNDÆ PARTIS *Capita III.*

I De negligentia aut insciti professorum.
De Temporibus in pronunciando.
De pedibus Scenæ conuenientibus.
Versuum quorundam dimensio ac restitutio.
II Quæ particulatim sint animaduersa.
III Quæ ex Bembi codice Terentiano.

Habes, Lector, veluti in Tabella ob oculos positam eorum summam quæ hisce Poetices libris latius tractantur. Locos autem insigniores authorum tam Græcorum quàm Latinorum quibus hic passim aut explicantur, aut emendantur, si quis enumerare velit, magnum eorum Indicem conficiet. Tu verò eo Indice pro omnibus fruere, qui ad calcem huius operis reiectus est.

A. S. D.

Musarum soboles alij: non segnius ipse
Scaliger, & multò fortè priore prior.
At posthac erit (ecce nouos creat ille Poëtas)
Musarum soboles qui fuit ante, pater.

ΤΟΥ̃ ΑΥ̓ΤΟΥ̃,

ΤἨΝ ἈΝΑΚΆΜΠΤΟΥΣΑΝ ΓΈΝΕΣΙΝ ΣΟΦὈΣ ἘΞΑΓΟΡΕΎΕΙ· ΟΥ̓Τ' ἈΡΧΗ̃Σ ἈΡΧἨΝ ΣΥΝΤΕΛΈΕΙΝ ΤῸ ΤΈΛΟΣ.

ΣΚΑΛΑΝῸΣ Δ' ὈΤΕ ΜΟΥΣΟΓΕΝἨΣ, ΚΑἸ ΜΟΥΣΟΔΊΔΑΚΤΟΣ, ἨΔ' ἘΓΈΝΑ ΜΟΎΣΑΣ, ἨΔ' ἘΔΙΔΑΣΚΕ ΠΆΛΙΝ.

STE-

STEPHANI BOETII GII BVRDIGALAE SENATORIS, de Iulio Cæsare Scaligero carmen, ad Vidum Brassacum Præsidem.

O, VIDE, versu si queam superstite
Fugacis ævi prorogare limites,
Factisve laudem demereri posteram,
Hæc una, Vide, cura iam restat mihi:
Omnia parato ferre, dum vitæ breui
Memores nepotes aliquid addant gloriæ.
Quis nanque certos mortis implacabilis
Tardare speret ictus? quando pharmacis
Fugitare morte primus Æsculapius
Vetat peremptus: nunc & alter Iulius
Extinctus alget, atque acerbo funere
Victor fatetur artis impotentiam.
Non hunc fefellit vlla vis recondita
Salubris herbæ, saltibus seu quam auys
Celat niuosus Caucasus, seu quam procul
Riphæa duro contegit rupes gelu.
Hic iamque spectantes ad Orcum non semel
Animas repressit victor, & membris suis
Hærere succis compulit felicibus,
Nigrique auaras Ditis eluſit manus.
Quid tandem? & ipse non minus videt modo
Visenda cunctis stagna limidæ stygis:
Vnumque restat, vinidum nomen viri,

Immune lethi non Charonta ſentiet,
Latrantis ora nec timebit Cerberi.
Hoc ille doctis prouidus mandauerat
Seruare chartis, quas in hos, fati memor,
Pararat vſus: ſpes nec hunc fallet ſua.
Nam longa gratis Cæſarem nepotibus
Sacrabit ætas: Cæſarem teret legens
Mirator orbis: lector & dicet frequens,
Hoc incola felix Agennum claruit,
Verona ciue. At interim nos Braſſace,
Quos Cæſaris pertentat amiſſi dolor,
Extrema triſtes exequemur munera.
Te, Vide, ſatis deditum decet magis
Curare longi funeris ſolennia:
Me in veſte pulla, frigidum iuuat pio
Rigare fletu Cæſarem: non illum ego
Lugere viuus deſinam, forſan meis
Et ipſe mox luctum relecturus parem.
Æuum omne flendo ducitur mortalibus:
Miſéríque luctu continenter mutuo
Lugemus, aut lugemur omnes in vicem.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER PRIMVS;

QVI ET HISTORICVS:

CAPVT I.

Orationis neceſsitas, ortus, vſus, finis, cultus.

RES OMNES noſtræ aut neceſſarii, aut vtilis, aut delectabilis genere comprehenduntur. Horum omnium natura quadam vel à principio conſtituta, vel procedente poſtea tempore vis orationis affecta eſt. neque enim potuit Homo, cuius perfectio penderet è diſciplinis, eo carere inſtrumento, quod ipſum deberet efficere participem ſapientiæ. Eſt ſanè portitor animi quaſi quidam ſermo noſter, cuius communicationi ciuiles conuentus indicuntur, artes coluntur, ſapientię neceſſitudines homini cum hominibus intercedunt. Neceſſe enim eſt ea petere ab aliis, quibus nos egeremus: iubere infecta fieri: prohibere, proponere, diſponere, ſtatuere, abolere. Hæc prima ſermonis natura fuit. Mox amplificatus vſus atque commoditas, additis rudi atque inchoato corpori veluti dimenſionibus, præſcriptionibus, atque delineamentis: vnde dicendi certa lex orta eſt. Poſtremò ornatus tanquam mundus, ac veſtitus quiſpiam eſt adinuentus: quo iam & formata & animata ſplendeſceret materia. Vt quemadmodum indefinito corpori apponit metiendi ſcientia latera, & angulos, & directiones: concentus verò magiſtri etiam modulos adiungunt, quos Græci ῥυθμοὺς nòminãt

ita sermoni incondito primùm lex eas addidit, quas Regulas appellant, qui de ipsis scripsere: Mox etiam flexus, depressiones, elationes, recessus, vmbras, lucem, melior atque elaboratior attribuit cura. Huius ergo naturæ cultus, aut quasi arma, texit militem pro necessitate: aut tanquam togã Senatorem pro vtilitate, aut ad voluptatem perinde atque amictus elegantior nitidiorē ciuem. Quare fines quoque haud dissimiles sui habuit. quippe ob veritatem indagandam inter philosophos expressit necessitas orationem, propter vtilitatem verò ciuili prudentia exculta est, ad Theatra autem eam traxit delectatio. Atque illam quidem sapientum, circunscriptam argumentorum contracto ambitu, breuem esse decuit, ac naturæ ipsius, quam explicat, parem. In foro autem, atque inter milites esse licuit fusiorem, pro re, loco, tempore, personis, cuius ars Oratoria dicta fuit. Tertius modus genera duo haud multò diuersa continet, quæ communem materiam habent res communi forma enarrationis, idque multo cum ornatu. Differunt autem, quòd alterius fides certa verum & profitetur & prodit, simpliciore filo texēs orationem. altera aut addit ficta veris, aut fictis vera imitatur, maiore sanè apparatu. At enimuerò vtraque vti diximus, cùm officio narrandi æquè fungeretur: factum est tamen vt illi soli nomē Historiæ fuerit attributum: quippe cui satis esset solus ille tractus dictionis ad explicãdū quæ gesta essent. Hanc autem Poesim appellarunt, propterea quòd non solum redderet vocibus res ipsas quæ essent, verùm etiam quæ non essent, quasi essent, & quo modo esse vel possent vel deberent, repręsentaret. Quamobrem tota in imitatione sita fuit. Hic enim finis est medius ad illum vltimum, quiest docendi cum delectatione. Namque Poeta etiam docet, non solùm delectat, vt quidam arbitrabantur. Quippe omni commune hoc est orationi, vt audientem scire faciat vel rem, vel animum loquentis. Ac primùm quidem quod in cantu esset, oblectandi causa tantùm videbatur institutum, suberat tamen illis modulis id, cuius gratia condimentum illud apparabatur. Postremò sapientiæ quoque accessio facta est ad rudem illam priscamque inuentionem. Adhæc vbi narrat Imperatorum consilia tum aperta, tum vafra, quæ Græci στρατηγήματα nominant,

nominant:præterea tempestates,bella,fugas,artes varias, æquè omnia ad eundē finem:iccirco imitatur,vt doceat. Quemadmodum rectè statuit Euripides apud Aristophanem in Ranis:interrogatus enim, Quænam potissimùm virtus excitare queat nos ad cuiuspiam Poetæ admirationem:Si non sine dexteritate, inquit,ciues commonefacere sciat, vt fiant meliores. Itaque minùs bene Plato negabat in Ione, Rhapsodum nō posse rectè de re militari,aut nauicularia differere : propterea quòd artes hæ sint ab eo separatæ. Nihilo enim peius de his ille disputabit,quàm de iisdem conscripserit poeta. Nam si,vt ibidem optimè scribit,rerum est Poeta imitator. Rhapsodus autem actor imitationis: qua ratione ille effinxerit,eodem modo hic poterit exprimere. An verò omnibus his,Philosophicæ,Ciuili,Theatrali; vnus demum finis propositus sit ? ita sanè est. vnus enim idémque omnium finis,persuasio,quippe,sicuti dicebamus,docet omnis oratio,vel rem;vel animum dicētis. Doctrinæ autem finis,scientia.Scientia verò non vno modo.Aut enim verè,ac simpliciter scientia est: Habitus animi ex conclusione perneceſſaria , aut laxa notione : veluti cùm dicimus,Scio Elisam AEneæ abitu sibi mortem consciuisse. Id tametsi falsum est:tamen pro vero acceptum eam admittit vulgò significationem.Est autem persuasio,animi coniunctio cum oratione.Forma persuasionis, veritas:siue certa,siue ambigua.Finis,opus vel intellectiōis,vel actionis.Veritas autem , orationis æquatio cum re.Ne sanè quōd iactatum est,admittēdum censeas, oratoris finē esse,bene dicere,non persuadere. Non enim grammaticorum argumenta sana sunt. Certè si non persuadet:nequaquam fit id artis vitio : sed aut euentu , qui profectò extra oratorem est : quare non desinit esse orator : aut propter eius culpam, quę duplex esse potest : vel in oratione,vel in causa quam fouet malam. Itaque aut non erit orator,id est vir non bonus. Bene dicere autem nullo modo potest esse finis.Nempe est instrumentum,aut instrumenti modus.Finis autem non est,quod alterius causa sit:sed cuius gratia omnia fiunt. Bene dicit autem , vt persuadeat.Adhæc non tuo,sed iudicis arbitratu bene dicendum est : cui si non videare bene dicere:non solùm nequicquam,sed etiam nequaquam bene dixeris. Igitur

fine tuo frustratus abeas, etiam si fueris cõsequutus. Præterea no poterit, & reus, & actor æquè bene dicere: necesse enim est, vt alteruter vel cadat causa, vel cecidisse meritus sit: ergo nõ erit orator ille tuus, quem tu in benedicendo constituisti. Postremò in eo commentario, qui περὶ γνώμης titulo ascribitur Galeno, & in eo qui Galeni esse minimè dubitatur, de ratione artis Medicinæ, quam rationem ipse vocat σύστασιν: duo esse artium genera colliguntur: quæ si Quintilianus legisset apud Platonem, à quo sumpserat Galenus, mutasset sententiam de fine Oratoris, Duo sunt igitur: vnum quod per seipsum consequi possit finem suum: cuiusmodi est Fabrica, Sutrina, atque aliæ tales: Alterum quod non semper fine suo potiatur: qualis est, Oratoria, Medicina, Nauigatoria. Quas artes appellant illi στοχαστικὰς: quasi coniectura non certa ratione, quemadmodum dicitur in Philebo, compleantur. Quanquam equidem aliter censeo. Medicina enim curabiles morbos semper curat: medicus non semper. quia multis eum impedimentis præueniri cõtingat. Quare nõ tunc agit quà medicus est. Non enim incurabilem aggrediatur ægritudinem, ne sit negligens, ne amens, ne auarus, ne præceps. Errores quoque euenire consueuerunt ægrotis ab ægrotis ipsis, à famulis, ab euentu: veluti aere, sole, rore, ira, mœrore, metu, aliis. Hunc ad modum ea sunt, quæ Hippocrates atque alij medici vocant τὰ ἔξωθεν. Nam profectò ne ipsa natura quidem verus artifex videretur: quippe suo impedita fine nonnunquam aberrat: veluti quum aut monstra componit: aut defecta edit corpora. Orator igitur in foro agit, vt bono bene, malo malè sit: in concione & conciliis, vt ritè respublica gubernetur: in laudationibus, vt bonorũ imitatione à vitiis abstineamus: quod deinde honesti genere apponitur, sectemur, atque agamus. Ad quam classem reducuntur inuectiuæ quædam. Tametsi aliæ ab iudiciariis pendent, cuiusmodi eæ quæ dicuntur aduersus testes: aliæ à deliberatoriis, quales in Antonium & Catilinam, & quæ inscribuntur de prouinciis consularibus. Omnium enim finis idem. Qui verò dixêre in iudiciis finem esse iustitiam, in deliberationibus vtilitatem, in laudationibus honestatẽ, rectè reprehenduntur à Quintiliano. Reprehensionis autem modus etiam acutiùs perscrutandus. Hi igitur cùm

minus

minùs bene,tum contra ſeipſos ſentiunt. Vnum enim alibi faciunt vtile cum honeſto.Præterea vtile finis eſt omnium virtutum:quare etiam iuſtitiæ. Et iuſtitia cùm ſit virtus diſtribuens quantum cuique aut ſuum,aut ſatis:circo etiam in deliberationibus iuſtitia pro fine habebitur.Nam belli quoque ipſius finis iuſtitia eſt.Quæ igitur in bello(plurima verò ea ſunt)deliberantur, ea omnia propter iuſtitiam fiunt. Poſtremò ſi finis hominis virtus eſt:honeſtas autem aut affectio,aut forma virtutis:cuiuſque humani officii,actionis,cogitationis erit honeſtas finis.Conſultius etiam quàm fecerit Quintilianus, partitionis huiuſce cauſæ contemplandæ erunt.Ille enim vt hæc tria deducat genera,diuidit ad hũc modũ. Quæ aguntur aut ſunt in iudicio,aut extra.Quæ cauſæ ſunt extra iudicium,eæ aut præterita complectuntur, aut futura:illa ad laudationem,futura pertinere ad deliberationem. At enimuero quis non videt,etiam in iudiciis tractari præterita? Quare non potuit hęc differẽtia iudicialis conſtituere ſpeciem ab iudiciali ſeparatam. Potius conuertiſſem ſic orationem,Res aut in præteritis eſt,aut in futuro. Hęc ſola pars præſcribit deliberationem:illa ſecabitur in iudicialem, & demonſtratiuam. Quanquam acuto homini ac primę alumno Philoſophi, videantur iudicialis partes, deliberatiua & demonſtratiua. nunquam enim agitur aut defenditur reus ſine laudatione ac vituperatione vel perſonę,vel rei,vel facti, vel dicti,vel cõſilii:quęadmodum ne ſine deliberatione quidem. Deliberatur enim de ſupplicio rei,aut abſolutione.Quamobrem neutiquam eſſe poterunt ſpecies,aut genera cauſarũ propter ea quòd nulla ſpecies alterius alterius ſpeciei pars eſſe quit.Poſtremò haud rectè deliberatiui generis oratiões ſuaſoriæ à quibuſdam ſunt appellatę. eſt enim finis omnium ſuaſio. quid enim aliud oratio, quàm fidem facit? hoc autem eſt ſuadere. Nihilò melius ἐπίδειξιν vox à Quintiliano accepta pro oſtentatione.quin fortaſſe hoc vocabulo carent Græci ad oſtentationem ſignificandam Sanè ab ea tantum abeſt, vt apud Philoſophos pro ſimpliciſſima atque exactiſſima oſtenſione receptum ſit.Animi etiam gratia id apponendum eſt,in deliberationibus & iudiciis oratorem pendere ab auditore. Fit enim auditoris arbitratu id, cuius gratia eſt oratio inſtituta. In

Suaſio.

genere demonstratiuo contrarius huic euentus est. siquidem pendet auditoris animus à dicente. est enim quasi iudex qui laudat, non autē sub iudice. Atque hec quidem præter vulgatā Rhetorū sententiā, ex proposita quæstione, dicta sunt necessariò: quemadmodū à nobis alia multa lōgè accuratius. veluti si dicamus, Translatitiū statum ad Coniecturalē referri posse. In vtroq. enim quum de facto constet, de facti authore disputatur. Cōmune autem inter se id habēt omnia genera orationum. Disceptat orator in foro, de vita, vitiis, virtutibus: atque ea examinat in statu qualitatis: & in eo, quo quæritur, Quid sit. Item in consiliis, quid sit eligendum. Quæ omnia eodem animo tractat Philosophus & Poeta: vterque vel ex sua, vel alterius persona: quemadmodū Socrates introducit vel Diotimā vel Aspasiam: & ipsum Socratem Plato. sic etiam orator interponit prosopopœias. Laudat orator quempiā: non potest sine enarratione vitæ, familiæ, nationis. Hoc cum Historico. is enim sæpenumero addit elogia: qualia legimus de Camillo, Scipione, Hannibale, Iugurtha, Cicerone: atque interponit quasi decreta sua. Sola poesis hæc omnia complexa est, tantò q̄ artes illæ excellētius, ꝙ cæteræ (vt dicebamus) res ipsas, vti sunt, repræsentant, veluti auriū pictura quadā. at poeta & naturā alterā, & fortunas plures etiā: ac demū sese isthoc ipso perinde ac Deū alterū efficit. Nā quæ omnium opifex cōdidit, eorū reliquæ scientiæ tanquā actores sunt: Poetica verò quum & speciosius quæ sunt, & quæ non sunt, eorū speciē ponit: videtur sanè res ipsas, nō vt alié, quasi Histrio, narrare, sed velut alter deus cōdere: vnde cū eo cōmune nomen ipsi nō à consensu hominū, sed à naturæ prouidētia inditum videatur. Quod nomē Græci sapientes vbi cōmodissimè παρὰ τὸ ποιεῖν effinxissent: miror maiores nostros sibi tam iniquos fuisse: vt Factoris vocē, quæ illā exprimeret, maluerint oleariorum cancellis circumscribere. eum enim solum qui oleum facit, quum pro consuetudine castè, tū pro significatione stultè appellare licet.

Poetica.

Poetæ nomen vnde.

CAPVT SECVNDVM PROSEQVITVR POETAE nomē, POESEOS originē, CAVSAS, Efficientem, Formam, Materiam.

POetæ igitur nomē nō à fingēdo, vt putarūt, qa fictis vteretur: sed initiò à faciēdo versu ductū est. simul enim

enim cum ipsa natura humana extitit vis hæc numerosa,quib.versus clauduntur.Nullum sane momentum vocis est,quod nō habeat qualitatis modu,& quātitatis.Est in eo ita qualitas , quod acutum & grauem sonum appellamus.Est in tēporis tractu q ātitas, Tepus,mensura, motus.Vox autē,aer motus.Infas quoq. prius canit,q̄ loquatur.videmus enim plerosq. haud somnū aliter captare.Postea quū maiore spiritu res nouas veteribus inuentis addidissent,illi , qui hac gloria inferiores merosè meditarētur simplices narrationes, Versificatores tātum dicti sūt,hi autē Poetę.quare soli sibi Musarū tutelā vindicāt atq.patrociniū,quarū spiritu,quę alios lateāt,ab ipsis inueniantur. Nā Musæ παρὰ τὸ μανθάνειν à Platone deductæ sunt,quibus scilicet inuētio attribuatur.Alii ἀπὸ τοῦ μύειν vnde Mystę & Mysteria, quo verbo iudiciū designetur.Arcana enim selecta sunt,electio autē ab iudicio. nempe omnia quæ in opere posita sunt,ab intellectione, aut ab inuentione,aut ab iudicio proficiscuntur. Verùm non quemadmodū Cicero censuit in Topicis,sed sicuti statuimus nos. non enim rectè putauit Inuentionē pertinere ad Topicā tantùm,Iudiciū autem ad Dialecticen. nihilò enim secius quæritur in demōstratione terminus medius necessarius , quàm in Topicis cōtingēs. Et sanè Dialecticę scientia est cōmunis omnib. generibus argumentādi.Inuestigātur igitur q̄ dicēda sunt.Occurrūt autē vel bona,vel mala,vel necessaria,vel cōtingētia. quapropter tū demū iudicato opus est. Iccirco duæ tantùm Musæ per initia creditæ à priscis theologis , qui sese earū discipulos cecinere , quarū altera dicta sit μελετὰ quę quidē meditādo inueniret,altera ποιητὰ quę muēta certo disponeret iudicio. ppterea verò q̄ eruerēt ex ipsis exordiis rerū ignota vulgo monumēta tertiā quidā adiecere, quā à memoria μνήμη nominarēt.Idē quoq.eā,quā ποιητὴν alii nuncuparēt, nō à faciēdo, sed à cantu ἀείδειν appellare maluerunt,priores tamen plus placent. Hā & absque cātu res ipsa poetica nihilominus stat.Cæterùm qui diligētiores sibi visi essent,vt hoc ppositū,ita eriā in tria diuisere,quæ huius tertiæ essent officia.Triplicem nánq. Musicā vetustiorē statuēre. In Harmonia , quā sola voce cōstare dicebant , in aere , quæ proficiscerentur ab instrumentis,& in aqua, cuius Ctesibium authorem tradit

Qualitas.
Quatitas.
Versifica tores.
Poetæ.
Musæ vn de dicantur.
Cicero taxatur.
μελετὰ. ποιητὰ.
Musica triplex.

Vitruuius, atque Hydraulicâ nominasse. Verùm hi quoque minùs purè tãtam rem prouidêre. quippe etiam vox in aeris ictu constat. Est enim aeris percussio, aut quod è percussione, aut ipse percussus aer. Præsertim quum in Tibia & Fistula eadem, quæ & vocis, materia sit: nempe flatus ipse. Quinetiam aqua neutiquam sonum edat vllum sine aere. Ad hæc Harmonia quum sit sonorum correspondens proportio, genus erit profectò ad omnia illa. Subtilius autem contemplãti mihi videtur Musarum numerus à canentium numero per initia constitutus. Itaque eo crescente ad quartam personam vsque, additam à nonnullis & quartam Musam. Aucta deinde variis in organis arte concentionum, etiam septem proditæ. Postremò ad nouem vsque promota frequentia in eo stetit: idque non sine causa, est enim perfectissimus numerus: super quo multi multa ex Musicorum præceptionibus tradidere. Verùm argutari sapientem virum minimè decet. Nam quemadmodum tonis nouenarium accommodabunt? octo enim tantùm sunt τὰ διαστήματα, non nouem. Antiqui item errarunt, qui à cœlorum numero eum numerum ductum voluerint. Nam octo tantùm quum agnosceret eo tempore, totidem faciebant Musas: nonam autem matrem potiùs, aut nutricem arbitrabatur: aut ad Apollinis referebãt potestatem. quare Mimermnus non malè Cœli filias cecinerit in Elegiis. Nihilo prudentius Plutarchus, vbi multas versauit ineptias elemẽtorum, sequi veritus non est. ait enim tot esse Musas, quot in Matris nomine, Mnemosyne, recenserentur literæ. saltem Græculas nugas mendacio condidisset, atque ostendisset elementa illa capita esse nominum Musarum, quod quia non potuit, ne illud quidem decuit voluisse. Iouis autem filias iidem Theologi prodidere: propterea quòd simul cum vitæ nostræ, (cuius ille author est) exordiis protinus extitit, vti dicebamus, Harmonia. Matrem verò Mnemosynem autumãt eadem ratione, qua vetustiores illi vnam è tribus, quemadmodum suprà dictũ est, μνήμην. Id quod pudicè ac verecundè, vt semper, doctissimus innuit poeta diuino illo versu,

Harmonia quid.

Musarum numerus.

Nouenarius numerus.

Plutarchus taxatur.

Virgilius.

Et meminisse enim diuæ, & memorare potestis.

Est autem è philosophia sumptum. siquidem ex actibus frequẽtioribus habitus fit: ex habitus memoria: ex memoriis

moriis propositiones : è propositionibus conclusiones. Itaque artes per manus tradi dictæ sunt. Quod adeò declararunt Græci loquendi modo illo , quum dicere consueuerunt, εἶτες ἐκ τρῶν. Neque enim scripta edebantur , sed certo sacramẽto per successiones ἄγραφα quod & Pythagoreos fecisse aiunt, & Druidas ex historiis obseruatum est. & Chaldæos scimus ex eo, quod sonat Cabbalæ nomen. Nõ minore sanè ratione illarum nutricem Euphemen professi sunt. Sapiẽtum nánque præmium bona fama. Sic Plato in suis Legibus , malam famam pro supplicio statuit multis. Quod autẽ dicit idem in Ione, Poetæ hoc ipsum quod ipsi sunt, alios quoque esse faciunt. Quare quibus artibus sese reddunt immortales , iisdem illos quoque , quos celebrant, consecrant immortalitati. Sic gloriatur Pindarus: sic canit Theocritus : sic cæteri sunt secuti. Hactenus quæ ad veram philosophiam pertinerẽt nunc animi gratia etiam historiæ quædam de poetices vetustate sunt attingendæ. Ac more quidem suo nugantur Grammatici. nam quo argumento profiteantur poeticen soluta oratione antiquiorem, videamus. aiunt enim in donariis aliisque monumentis omnia scripta numerosè sanè. Num etiam quotidianam orationem illa præuenere? Pierus Macedo quòd primus & poema fecisse, & filias instituisse dictus est: creditus quoque fuit ab aliquibus Musarum pater, quibus ipse Musarum nomina imposuisset. idem malunt alii de Osiride Ægyptio: quem eundem & Apollinem quum faciunt, à Græcis non aberrãt. A loc is autem multa cognomina sunt eis attributa. Aut in quibus primùm vel orta, vel culta poemata: aut vbi venerarentur. Nam Thespiis primum Pierum cecinisse scribunt. In Helicone autem Musis Otum & Ephialtem primos Aloeo genitos rem diuinam fecisse. vnde & Thespiades, & Heliconides nuncupatæ. Camœnæ verò apud Opicos à cantionibus. Alatæ autem effinguntur ob ingeniorum præstantiam , atque expromptam mobilitatem. ait enim Arist. ἢ ἐνθυοῦς ἢ ποίησις, ἢ μανικοῦ. Quam ob causam Homerus quoque alata verba nominat. In fabulis autẽ memoriæ proditũ est, Sirenas Iunonis suasu cũ Musis cãtu frustra contẽdisse à ipsis enim victis illas pro supplicio euulsis alarum pennis coronas capitibus imposuisse. Gratiarũ verò tum perpetuas socias, tum affines : pro-

Cabbala.

Pierus Macedo.

Osiris.

pterea ꝙ elegātioris lautioríſq.vitæ authores eſſe videā-
tur:non ſine ea voluptate quæ in lętit.ę tēperatione ſita
χάρις. χαίρειν. eſt:hoc enim χάρις ſonat, quod & χαίρειν quæ vox ad ſe-
cundā valetudine in epiſtolis atque ſalutationibus locū
inuenit communi loquendi vſu. Tametſi Plato mauult
Lætitia. εὖ πράττειν. Eſt enim lætitia affectio animi in corpore ſa-
no.Cauſa affectionis eſt,quod vocāt Philoſophi,obiectū
adæquatum voluntati. Per Poeſin autem reflectitur ani-
ma in ſeipſam,atque promit è cœleſti ſuo penu quod di-
uinitati ineſt:quæ pars ne perpetuis quidē hauſtibus ex-
hauriri poteſt quod autem & Charites,& lætitia, & Mu-
ſę,& bona valetudo affines ſint,ex oraculi conſilio colli-
Argiua Teleſilla. gi poteſt.quod Argiuæ Teleſillæ datū ait Plutarchus.Eā
ſummo loco natā,fuiſſe affectā morbo: qui,vt puto,quū
medicorū ope maior eſſet,à diis auxilium petere coactā:
reſpōſum eſt,ita demum ſanitatē reſtitutum iri,ſi Muſas
coleret.ad quas quum frequenti opera animum appuliſ-
ſet,ſtatim conualuiſſe.neque ſolùm valetudinē bonā,ſed
etiam robur,atque adeò imperatorium animū conſecu-
tam.vt muſæ etiam arma ipſa non ſolùm canant,ſed etiā
partē.Talem habes Tyrteū quoque. Quin Phrynichum,
ꝙ in fabula ſaltaſſet aptè Pyrrhicam,ducem ſibi creaue
re Athenienſes.ſimul enim cū armatura numeri ipſi con
iuncti ſunt.Eodem fati vſu beneficio Teleſilla, victorē
Cleomenem Lacedæmoniorum regem cum exercitu ad
vrbem Argos aduentantē, diſpoſita in munimentis mu-
lierum corona, multis interfectis ſummouit. Demaratū
Regem alterum,qui intus iam erat,armorum vi expulit.
Poetarum modi tres. Poetarū autem modi tres:ſecundum ſpiritū, ſecundū æ-
tatem,ſecundū ſubiectū.Spiritu diuerſos eſſe ait tū Plato,
tum Ariſtoteles.Alios enim naſci tales, alios natos vel ru
des,vel etiā feros atque auerſos,furore rapi atque abſtra-
hi à vulgari materia.deorum opera : qui dii ipſis tanquā
Platonis locus. miniſtris vtantur. Itaque idem Plato eos & ἑρμηνέας,&
ὑπηρέτας deorū vocat in Ioue. Quò fit vt minus valeat
eius authoritas in libris politicis:qua authoritate barbari
quidam atque hiſpidi abuti velint Poetas è republica e-
xigendos.Qui ſi eorum libellos aliquot dānat: non pro-
pterea carendum nobis eſt cæteris partibus, quæ ab ipſo
quoque ad ſuorum argumentorum confirmationē ſæpe-
numero recitātur.Reſpiciat ipſe ſeſe quot ineptas, quot
ſpurcas

ſpurcas fabellas inſerat : quas Gręcanicum ſcelus olentes ſentẽtias indentidẽ inculcet. Certe Sympoſiũ & Phædrũ, atque alia monſtra operæpretium fuerit nunquã legiſſe. Iccirco igitur inuocant Poetæ Muſas, vt furore imbuti peragant quod opus eſt. Horũ autem θεοπνευςων duo adhuc genera animaduerti. vnũ, cui cælitus aduenit illa diuina vis, aut vltro nec opinanti, aut ſimpliciter inuocãti. Quo in numero ſeipſum ponit Heſiodus. Homerus autẽ ponitur ab omnib⁹. Alterũ acuit meri exhalatio, educẽt animæ inſtrumenta, ſpiritus ipſos à partib. corporis materialibus. Talem ait Ennium Horatius: talẽ nos Horatium. de Alcæo atque Ariſtophane idem memoriæ proditũ eſt. Nec Alcman caruit ea calũnia. Sophoclem quoque Æſchylo id obiecisſe: Vinũ, non ipſum, eſſe illius authorem Tragœdiarũ. Ab ætate autem tria genera. Vetus illud priſcum, rude, incultum: ꝙ ſui tantùm ſuſpicionem ſine nominis memoria reliquit. niſi in eo tanquam principem, Apollinem cenſeamus. Alterum illud venerandũ, à quo primùm Theologia & Myſteria. inter quos Orpheus, Muſæus, Linus : Olympum quoque inter vetuſtos Plato nominat. Tertii ſeculi Homerus author & parens: Heſiodus quoque & alii. Quãquam ſi hiſtoriæ non extarent, putare potueris Muſæum Homero iuniorem: adeò ille cultior & politior eſt. Orœbantium quoque Trazenium, itémq. Phrygium Dareta ante Homerũ floruiſſe ſcribit AElianus: ſuiſque temporibus illius Iliadem in honore habitam. Ante Orpheum quoque & Muſæum idem author eſt fuiſſe Syagrũ poetam, qui Troianum bellum primus ſcripſerit. Tertię claſſis Poetę à profeſſione, quod Græci [illegible] Barbari noſtri Philoſophi Subiectum rectiſſimè Latinè paulò ſupiniùs, Argumentum vocant. Horũ tot ſunt genera, quot res ipſæ, de quibus ſuo loco. Artis tamen gratia ad ſumma tria faſtigia reducãtur. Primũ eſt Theologorũ : Cuiuſmodi Orpheus & Amphion: quorũ opera tã diuina fuerit, vt brutis rebus etiam mentem addidiſſe credãtur. Secundũ genus Philoſophorum: idque duplex, Naturale, quale Empedocles, Nicander, Aratus, Lucretius: Morale ſecundum ſuas partes, vt Politicum ab Solone & Tyrteo. Oeconomicũ ab Heſiodo: Commune à Phocyllide, Theognide, Pythagora. Tertio loco ponentur ii, de quibus omnibus mox. Quæ autẽ de

θεοπνευςων duo genera.

Aetates & claſſes Poetarũ.

nobis dicta sunt, si ad mulieres referantur, nihil mutant, Sua enim illi. quoque laus. Inter quas Sappho, Corinna Pindari magistra, Hedyle mater Hedylogi poetę: sive ille Samius fuit, sive Atheniēsis, mater eadem Moschyles, quæ itē Iamborum cātu floruit, Megalostrata quoque, quam amauit Aleman, & aliæ. Ad cuiusmodi verò genera sint referenda, Cn. Martii, & Sibyllarum carmina, suum cuique iudicium relinquo. mihi placet seiungi: non enim facta narrant, sed prædicunt euentura. Theologiæ pars hæc, non simplex cognoscendi deos, sed tanquam diis cognita dicendi. Quod autem ad nostratia attinet: bello Punico secūdo Poeticam cœpisse Romæ primùm Gellius ex quorundam sententia scripsit. Versus, quia lepidi sunt ascripsi.

Punico bello secundo Musa pennato gradu
Intulit se bellicosam Romuli ingentem feram.

Cæterum constat Liuium Andronicum antè Fabulas dedisse, quàm Neuium, qui suas ad populum dedit anno quingentesimo decimo nono. His propositis atque digestis, aliquot solui possunt quæstiones. Quare dubitat Horatius, Comœdia sitne Poema? an quia humile, à Poeseos nomine iccirco amouenda? sanè iudicium ineptum. Tantum enim abest, vt Comœdia Poema non sit: vt penè omnium & primum, & verum existimem. In eo enim ficta omnia, & materia quęsita tota. Altera: An Lucanus sit Poeta. Sanè est. nugantur enim more suo Grammatici, quum obiiciunt, illum historiā conscripsisse. Principiò, fac historiam merā: oportet eum à Liuio differre. differt autem versu. hoc verò Poetæ est. Deinde quis nescit omnibus Epicis Poetis historiam esse pro argumēto? quam illi aut adumbratam, aut illustratā, certè alia facie quum ostendunt, ex historia conficiunt Poema. Nā quid aliud Homerus? Quid Tragicis ipsis faciemus? Sic multa Lucano ficta: Patriæ imago, quæ sese offerat Cæsari: excitā ab inferis animam, atque alia talia. Quin equidē Liuium potiùs Poetæ nomen meruisse, quàm Lucanum amisisse censeo. Nam quemadmodum Tragici rem ipsam denarrant verā: personis actiones, ac dicta accommodāt: sic Liuius & Thucydides interserunt cōciones, quæ nunquam ab iis quibus sunt attributæ, cognitæ fuerūt. Aristoteles quoque, qui hanc censuram acriùs exercuit, vt versificatores

Quæstiones aliquot.

ficatores à Poetæ nomine summoueret, inter loquẽdum aliter vsus est. ὡσεποίησεν, inquit, Ἐμπεδοκλῆς. quare Empedoclẽ quoque qui nihil fingit, appella ἐπιτοιήσαι. Poesim, autem & Poema, quidam, inter quos etiam Plutarchus, ita distinxêre, vt Poesis iustum sit opus: Poema pusillum. Ilias Poesis, Margitis poema: profectò malè. Námq. Poema est opus ipsum: materia, inquam, quæ fit. Poesis autẽ, ratio ac forma poematis, vt habeas à tribus verbi ꝑsonis totidem nomina. Poema ποιήμαι Poesis ποιήσαι Poeta ποιήσαι. Quemadmodum εὕρημα, εὕρεσις, εὑρετής. Est igitur Ilias, Poema: Homerus, Poeta: Ratio & Forma qua Margitis facta est, Poesis. Poeticè verò scientia, id est, Habitus ex dispositione præceptionum quibus docemur ad conformationem hanc, quam Poesin appellamus: Ita habes causas tres, Materiam, Formam, Efficientem: & in superiori commentario Finem, id est, Imitationem, siue vlteriorem finem, doctionem (nam quare non mihi liceat: si Cicero dixit Rectionem?) Differunt autem Poemata modis tribus. Hi sunt, quæ imitamur, quibus imitamur, & quomodo imitamur. Imitatur Medeam eandem Ouidius in Metamorphosi, quam Seneca in Tragœdia. Res igitur eadem, at versus quibus imitantur, diuersi. quippe aliter in scena per personas dramata, aliter in Epico mistum genus videtur. Iidem versus in AEneide & in Tytyro: Res & Modus, alii. Idẽ modus in Tityro, & in Comœdiis. Res & versus non iidem.

Poesis & poema quid differant.

POEMATVM PER MOdos diuisio, & eorum ordo.

CAPVT III.

MOdi igitur sic diuiduntur. Alius in narratione simplici cõsistit. Quale est Lucretij Poema. Hoc Græci διηγηματικὸν, & ἐξηγηματικὸν, & ἀποδιηγηματικὸν. Alius est in colloquutionibus positus: Cuiusmodi in Comœdijs: à Græcis διαλογητικὸν prima, & summa ratione: nam vsu factum est, vt traheretur ad significandum disputationes. Quippe διάλεκτος nihil præter sermonem designat. Scio autem vti dicebamus, ad animi communicationem, διὰ enim transmissionem notat, vt διαπορὰ, διαμπερὲς. Quare Dialogi appellatæ sunt solutæ orationes in quibus sermo

plurium,non autem duorum tantùm, (vt peruerſè Grãa matici) referretur. Diuerbia in Comœdijs vocat T. Liuius.Dialogi autem inuẽtor videtur Alexamenes Teius, quemadmodum ait Ariſtoteles. Nobilitauit hoc dicendi genus & argumẽtis illuſtribus,& diuina oratione:Diſtorſit ad Mimicam, atque etiam Momicam laſciuiam Lucianus.Ac quemadmodum eam ſolutam dictionem coluere,poſtea metris incluſam,quibus ederent fabulas:ita primus Crates Athenienſis illis exoluit vinculis:Fabulaſque ſine metro dedit.Hoc genus διαλογικὸν,etiam ab geſtu,& actione δραματικὸν appellatum fuit.δρᾶν enim Dorica lingua ſignificat agere.Neque illud obfuerit, quòd ſedendo partes quædam expediuntur: nam & à maiore parte nominandum fuit genus hoc dictionis.& in ſeſſione quoque actio quædam eſt.Quare hiſtrio, qui eſt imitator,cùm dicatur δρᾶν, Imitatiuum hoc item genus nõ ſunt veriti quidã nominare: tametſi iidem vniuerſæ poeſcos finem agnouerint, imitationem. Miſtum autem eſt in quo & narrat Poeta,& introducit collocutiones.Græci μικτὸν,rectè κακῶς minus rectè. Compoſitum enim è partibus eſt,at nemo dicat compoſitu eſſe partibus commune.Ipſæ nanque partes totum ſunt.Alia quippe ratio, cum dicimus,genus eſſe cõmune ſpeciebus. Sanè genus pars eſt ſpecierum: comprehẽdit enim eas prædicatiõe, non ambitu.Modoſ iccirco diximus,non autem ſpecies. propterea quod ii & ſimul conueniunt, & miſcentur:ſpecies autem nunquam. Dramatici autẽ genera complura:quæ mox ſuis locis digeremus.Antiquiſſimum,Paſtorale.proximum,Comicum,è quo natum Tragicum: miſtum autẽ Epicum, quod iccirco omnium eſt princeps: quia continet materias vniuerſas. Horum verò tractandorum ratio duplex:aut enim nobilitatem reſpicientes, aut tempora quibus quicque exortum eſt.Ac nobiliſſimi quidem Hymni,& Pæanes. ſecundo loco Mele,& Odæ, & Scolia,quæ in virorum fortium laudibus verſabantur. tertio loco Epica:in quibus & Heroes ſunt,& alij minutiores.Quem ordinem conſequetur etiam Tragœdia ſimul cum Comœdia.Comœdia tamen ſeorſum quartam ſedẽ obtinebit.inde Satyræ, poſt Exodia, Luſus,Hymenæi,Elegia,Monodia,Cantiones, Epigrammata. Quòd ſi tempora putemus ipſa: Antiquiſſimum idem,& molliſſimum

Dramatici genera.

lissimum, & simplicissimum,& ineptissimum intelligemus.Præstat autem ab hoc auspicari naturam imitando, quæ ex simplicioribus cætera componit.

PASTORALIA.

CAPVT IIII.

VEtustissimũ igitur Poematis genus ex antiquissimo viuendi more ductum esse par est.Tria vero ſeculorum genera:Pastoris,Venatoris, Aratoris. Ac venatores quidem quia sunt in motu,minus ad verba propensi existunt. Quin neutiquam faustum putamus in venatu loqui:nedum vt cantus aptus iudicetur. Reliqua duo genera cantiones suas meditata sunt. Et sanè Pastores, quàm Aratores antiqui magis: quemadmodum & Varro probat:& ex Thucydide colligi potest. Ad hæc Arator in opere:Pastor otiosus. Videtur autem modulatio in pastionib.inuenta primùm,vel Naturæ impulsu,vel auicularum imitatione,vel arborum sibilis.otium enim voluptatis,ac lasciuiæ pater.Natæ igitur duæ species Cãtiunculaꝝ.Altera cum singuli sub æstiuam reducti vmbram saturi canerent amore:Monoprosopos hæc. Altera cùm aut fortè, aut cõsilio conuenissent ii,quos inter vel amor vel odium excitatũ fuisset:aut esset æmulatio obtrectatióve,propter vel cantum,vel gregẽ,vel amicam.Huius cãtus duo modi.vnus quum sine numero certo,sine lege versus funderent:cui non est iccirco nomen impositum: quia vulgaris esset, ac liber,& naturalis,neque tam quæsitus arte,quàm oblatus vltro. Alter in quo sententias æmulas,versus & similes & pari numero reponerent.Quod iccirco appellarunt ἀμοιβαῖον: id est per vices responsus. Quod expressit Poeta,

Alterna dicetis:amant alterna Camænæ.

Tametsi ἀμείβεσθαι verbũ apud Homerũ nõ coercet ea regula loquentẽ.vetus sanè significatio fuerat,mutãdi.quæ permutaretur,decuit esse æqualia.Hæc fuit causa vt ad fusiorẽ respondendi significatũ admitteretur:quemadmodum in Originibus dictum est. Sicuti pecunia merci,& preciũ operę par esse cẽsetur.Propterea verò q̃ imitatione aliquid repræsentabãt:à specie,id est,imagine,ἰδύλλια *Idyllia.* παρὰ τὰ εἴδωλα τὰ ἰδίως dixere diminutiuo flexu,vel propter breuitatem, vel ob modestiam ac rei humilitatem.

Postea quum quædam (id quod sapientissimo cuique euenire solet) etiam suis authoribus displicuissent ex incõdita turba eorum, quæ meditati non essent satis, quæque, subito calore excidissent, selecta quædam concinniora ea de causa ἐκλογὰς appellare placuit. Horum materia multiplex. vetustissima tamen videtur Amatoria fuisse: idque multis de causis. tum quia amoris vis à primordiis ipsis vltimis indita est omnibus animãtibus à natura ob species perpetuãdas, quæ in materia essent variabili corruptibiles. tum quod promiscuè pascebant vtriusque sexus mortales. Atque ij pecora quum viderent coeuntia, illorum exemplo facilè inflãmabãtur. Id quod & Theocritus fecit lepidissimis versibus:

ὦ πόλλες ἔμπα τὰν ἐρατὰν τὰς μακέλλας οἷα βαστάσδω;
τάλαντα ἁφδεκάμοιρ', ἐπὶ ἃ πράτος ἀυτὸς ἐζύγη.

Postremo gaudiorum atque amorum numen idẽ Venus. Gaudia autem cantu, quàm quiuis alio affectu faciliùs atque commodiùs comparantur. Omitto lacte & carnibus saturam iuuentutem anni tempestate, locorum solitudine, mœroris metúsque atque odij expertem, in uitatam, in veneris officia facillimè illectam: præsertim quum nudi aut malè tecti magna ex parte agerent. Nam & virgines ipsæ tametsi amiciebantur, tamen erat eis eiusmodi vestiũ vsus, quas à re ipsa φαινομηρίδας appellabãt. Quales etiam nunc spectamus in picturis Nympharum, quibus brachia detecta, femora quoque apparent. Eius vestis originem inde ductam puto, quòd per initia capri nas pelles ad lumbos vtrinque cinxerint, ab humeris no datas corio crurum anteriorum, quem amictum in Satyris item suo loco expressimus. Quid igitur facerent curis soluti, saturi, robusto vegetóque corpore atque exercitato? Primum itaque omnium ἐπιθαλάμιον Amatorium. Huic proximum Oaristiæ, in quibus procus & puella de amore vel disputant mutuo, vel contẽdunt inæquali. Cuiusmodi est Idyllium mollissimum atque cãdidissimum Theocriti. Post hæc famæ ambitione, aut præmiorum cupiditate, aut obtrectatione exorta contentio impulit eorum cantilenas in colloquia. A genere autem pastionum sortita sunt nomina. ac quanquam ᾠδὴ omnem comprehendit custodiam, πρὸς τὸ ᾄδειν μόνον: tamẽ Opilionibus solis attributum maluere vnde & ᾠδικοὶ, ij cantus,

cantus,quib.illi sese atq; alios oblectarẽt.αἰπόλια verò à capellis,quasi αἰγοπόλια. συβώτια à suib.βυκολικὰ à bobus:quæ & nobilissima habita est.Lybies tamẽ & Scythę,Parthiq; Mysi : item Persæ,Arabes, Numidæ armentarios equitij primaria laude dignos cẽsuere.Horum in Græcia nomen nullum. quanquam & in Thessalia summus equis honos haberetur: & in ipsa Bucolici carminis parente Sicilia id armenti genus adeò studiosè à natura datum, ab indigenis cultum est,vt aut nulli aut paucis nationibus secundũ esse censeatur. Huius poeseos inuentum Persarum tempore mentiuntur. Antiquius non est.excultum tamen an tunc fuisse iudices,fabulam subnectam.Persæ bello Græciam quum premerent : Dianæ Caryatidis , quæ sacra à virginibus fieri consueuerant , sunt intermissa.Quocirca agrestium aliquot in finum officii ergò sese intulerũt:& peculiaribus cantiunculis Dianæ laudes dixere . Quos cantus cùm valde probari vel religio iussisset, vel numerorum lepos persuasisset : ex casu mos , deinde etiam lex facta est.Caryatidis autem cognomentum à Laconiæ vico,cui Caryæ nomen erat.Ex quo verbum quoque saltationis καρυατίζειν. quem modũ edocti fuissent ab regionis illius principibus Castore ac Polluce. Nũc & modi & vici nomen interiit. Quinetiam Spartæ ac Lacedæmonis vocabula ignota. Appellatur enim locus nunc à Turcis, *Misitra*. verùm quemadmodum de tempore non conuenit:ita de loco disceptant iidem Græci. quippe nonnulli in terra Sicilia eius carminis natalia prodtétur. Orestem è Scythica Taurorũ gente Dianę signum deferentem,oraculo monitũ,elui debere septem fluuiorum,qui vno de fonte erumperent,aqua. Cuius rei gratia in Italiam quũ venisset,prope Rhegium inuẽtis amnibus, lotum.inde in Siciliam profectũ, in pago quem Tyndaridẽ etiã Strabo nominat, Deæ signum statuisse: numinisque laudes vnà cum agrestibus,à quibus exceptus fuerat,non sine carminibus instituisse. Neque verò mirum à Græcis eò deductũ Orestem,qui eum in lucũ quoque apud Aritiã,qui fuit ad Appiæ viæ dextrã,perpulere:vbi ritu Scythico solennem Tauricæ Dianæ amore faciendi cõsecrarit.Aliam præterea afferunt fabulam. Syracusis orta seditione mutuis vtrinque cladib.exercitã occidione ab iis qui reliqui bello fuissent, Dianæ placandæ consilium initum : ad quam

ciuitatis calamitatem, tanquam autorem referebant. Itaque agrestium frequentia Deæ templum donis auctum. Numineque & his,& cantionibus pacato, initium factum
Diana Lya. anniuersariæ festiuitatis : ac propterea Dianã Lyam cognominatam. contrario sanè vsu atque accepimus nos. Luem nanque morbũ dicimus, cuius vi corpora soluantur. Illi ita Deam nuncuparunt, propterea quod intestinã discordiam sustulisset. Alii cognomen hoc vt & fatentur. & attribuunt : ita rationem causamque assignant aliam. Ante Hieronis regnum graui morbo quũ laboraret insula, ad auerruncandam numinis iram ludos passim per agros, in quos captandæ libenoris auri gratia sese contulissent, institutos : Dianamque tum ea de caussa Luã,
Phaselis. quæ morbum luisset, appellatam. Apud quosdam non Luæ, sed Phaselidis nomen inuenias. quod nomen Antiphemus è Græcia in Siciliam importarit. namq; huius frater Lacius Argiuus coloniam misit in montana Colophoniorum Mopso duce. Is ibi terram emit à Cylabra pastore indigena: in qua oppidum condidit nomine φασηλίν. Antiphemus autẽ suis auspiciis cum sacris, & diis patriis in Siciliam coloniam duxit: vbi Gelam vrbẽ ædificauit, Dianæque ludos celebrauit : quam in Mopsi memoriam ita cognominauit. Quare & Mopsi nomen in
Mopsus. pastorali carmine frequens est. Conuenit sanè inter maiorum authorum partem, in Sicilia inuentũ carmen eiusmodi, appellatúmque βωκολιασμόν: cuius verbi deductiones aut fluxiones etiã apud Theocritum inuenias. Propositis verò præmiis certare consueuisse prisco. cæterum non vasis, aut bucula, aut capro, aut eiusmodi. Hoc enim posterorum, vel luxuriæ, vel opulentiæ fuit: sed pane, in quo essent ferarum expressæ imagines: ipsi aut stãtes, aut sedentes, aut ducentes gregem, cum pera erant omnium seminũ referta genere. quod Græci πανσπερμίαν nominãt. Habebant etiam vinum in vtre caprino : & ad manũ baculum pastoralẽ, quod Latini Pẽdũ, ab vsu consistendi atque adhærẽdi, Græci κηλάδοντα, & à venatione λαγωβόλον vocant, etiam κορυνὴν dictum à clauæ specie, quam præ se fert crassitie capitata. Nodosus erat præterea, cuiusmodi descripsit Maro, & nos nunc quoque videmus è spino arbore, aut corno, æneis circulis obeuntibus, atque vmbilicis adornatum. canebãt autẽ coronati. Ceruorum quoq;

cornua

cornua proposita illis certaminibus legimus. Victi victor panē, perā, vtrē auferebat, atq; ex eo libabat Musis. Victus abibat per suburbia ac viculos: neq; enim ei vrbē ingredi licebat. Panē quoq; rogare ad vescendū ex pręscripta legemos fuit: quippe qui suū iusto in certamine amisisset. Victor vrbē adibat Syracusarū, in qua manendi, quoad ei liberet, ius fuit. Tantum verò aberat vt panē rogādo victi conditione vteretur, vt vltrò ciuiū liminatu frugibus tū vino aspergeret, porriciens libamenta cum cantu hoc:

δέξαι τὰν ἀγαθὰν τύχαν, δέξαι ὑγιείαν,
τὰν φέρομεν παρὰ τῆς θεοῦ, τὰν ἐκαλέσατο τιμία.

E quibus percipiamus carminis lusūsque originē à pestilentiæ sedatione: quū in iis sanitatē quasi verbis conceptis profitebantur. Transiit deinde in artem lusus. atque etiā in quęstū abiit. Circumire igitur prouincias, & certare in Italia qui se βακολιαστὰς prædicarent, atque alio nomine λυδιαστὰς. vnde & Ludionū vox perpetua mansit Latinitati. Inter quos ea tepestate præstitit Daphnis, adeò vt heroū ritu, à pastoribus certatim eius interitus fuerit celebratus. Sanè fratris quoq; tumulum sub eius nomine auxit diuinis carminib⁹ Poeta. Fuit ille Mercurij & Nymphę filius cui nomen dedere natalia: in laureto enim editum ferunt. Vaccarum armentū habuit eodem è semine, cuius illæ quoque, quas Homerus Soli sacras esse canit in Sicilia. adamatum à Nympha perditissimè: quæ ei cæcitatis prædixit calamitatem, si amorem suum alterius pollueret consuetudine. Aliquanto pòst tempore filia Regis, eum, quòd esset omnium pulcherrimus, quum deperiret, neque alio commento potiundi spes esset, vino affectum corrupit. inde bucolicæ cantiones ex eius infelicitate. Aiūt à Stesichoro poeta Imeræo eiusmodi argumentū tractatum primū. Vtebantur autē musico instrumento: quā Græci à sibilo σύριγγα, Latini ab hiatu Fistulā nominant: materia arundinacea, aut à cicutis petita. Singulares primùm tubuli, mox bini cohærentes lino & cera. Setas quoq; (vt ad manū essent, quàm linū magis præstò) pro lino in vsu fuisse arbitror. Postremò ad septenos vsque: magnitudine omnes inter se impares, sed proportione certa ad alæ figuram. in summo, quā inflabantur, æquales, inæquales quā exit spiritus. Descripsit & materiam, & modum, & numerum Poeta illo versu:

Ludiones.

Daphnis.

Fistula.

Est mihi disparibus septem compacta cicutis, Fistula.

Dispar enim hic nō ad numerum:numerum enim designat proxima voce, *septem*: sed ad quantitatem continuam. Materia autem declaratur à cicuta. Neque enim verum est quod ait Seruius,cicutam esse internodia calamorum. Sed fructex omnibus notus caule aut vacuo,aut ea medulla, vt facilè exenterari queat. Ita Poeta noster modestè contentus fuit veteri numero.Græcus audaciam exercuit: vides enim apud Theocritum (Theocritúsne ille sit an alius,alibi declaratum est)ingentem numerum. Eam verò pinxerunt Romæ recentiores admodum ineptè,tanquam in vtrē cannas omnes iniicientes:propterea quod ignorabant id, quod mihi quoque haut satis constat,qua ratione, quáve celeritate possent distātia tubulorum ora percurrere non ineptè. Quæ nunc Organa vulgò vocant,& referunt priscam Syringa re ipsa,& artificio ac suauitate superant. Fistulæ inuentorem Poeta deum Pana cecinit: cuius comites congeneres Satyri,cùm etiā Tityri dicerentur, iccirco qua canerent arundinē etiam Tityrmū Dores nominarunt.Tityros Aelianus (aliíque) Liberi patris expeditionem & comites & socios scribit: atque ita docet appellatos, ἐκ τῶν τερετισμάτων,quib.id genus biforme gaudeat. Galli & accolæ insulani ex calamis fistulam fecerūt olim,quum alij ex auena compegissent. Afri autem Nomades non fistula, sed tibia canebant in equarum pascuis.Ea erat è lauro delibrata, atque medullata stridore peracuto, atque hinnitū maximè referēte. Fuere autem agrestium carminū genera complura.nanque aliter pro frugibus,pro vindemiis alia meditabātur. Diuersi quoque aut moduli, aut materiæ, quum starent, quum sederēt,quum gregem(sicuti dicebamus)agerent. Sic legimus apud Theocritum ὁδοιπόροις: quod carmen πορευτικὸν appellabant, quo gregem aut in pastum, aut ad stabula redeuntem prosequerentur.In eo pecora alloquebantur, canibus animos addebant à luporum insidiis vti cauerent. Gregis principē arietē monebant:pollicebantur sequētis diei pascua lætiora, eáque omnia condiebāt vel iocis,vel hilaritatibus.admiscebant interdū amorum narrationes vel suorum, vel sociorum,vel riualium. Huius πορευτικοῦ inuentum aiunt Diomi fuisse poetæ Siculi, cuius Epicharmus meminerit in fabula Halcyone, & in

Cicuta.

Tityri.

Vlysse

Vlysse naufrago. Tale carmen illud nostrum est:

Ite meæ procul ista secus prærupta capellæ.

Ad virides cytisos, & potum rore salictum,&c.

Huius generis illud extitit poema, quod composuit Eriphanis poetria Menalcæ venatoris amore capta. per varios enim sequuta saltus, canēs semper atque sæuitiam obiiciens, νόμιον inscripsit. Eius paucula illa extant verba, μακραὶ δρύες ὦκα μεμάλκα. Quum verò æstiua in vmbra otiosè agerent, aut hyberno sole apricarentur, narrabant anni tempestates. tum autē pericula noxiósque euentus deprecabantur. Exhortabantur ad initum mares, fœminas ad fœturam. amores suos vel votis, vel precibus, vel conquestionibus, vel assensionibus designabāt. victorem in pugna taurum aut arietem collaudabant. Inter se certabāt aut amici virtute, aut inimici odio, aut æmuli obtrectatione. Materia prorsus communis, laudes, vituperationes, couicia, criminum obiectiones. Haud dissimile πορευτικῷ Hyppolyti carmen apud Senecam in Tragœdia, quo canes hortatur ille suos. cæterùm dedit hoc poeta scenæ. Nam quemadmodum diximus, nos in venatu tanquam cœlitus demissam legē, silentium veneramur, Theocritus etiā pompas descripsit: etiam alia alij. hymnos, Hercullilum, & similia. Virgilius præter vulgaria argumenta Silenum pinxit vniuersa penè natura, ac serie fatorum. quod ne quis vituperet è Criticis, qui paucula de recentioribus discunt, de priscis multa iudicant temere: ponam hic rationem, quam ex quindecim Commentariis nullus inuentus est qui agnouerit. Sanè veterum monumentorum præter cæteros mortales scientissimum vbique diuinum illum virum prædicauimus, atque ita verum est. Quò enim quis doctior est, eò maiorem in eius scriptis deprehendit eruditionem. Itaque etiam in alia Ecloga, *Virgilius.*

Si canimus syluas, syluæ sint consule dignæ. *Syluæ.*

Nam etiam syluarum curam fuisse inter officia Consulis memoriæ proditum est. quemadmodum apud Tranquillū in Cęsare legimus. id quod quū ab Senatu ad occupandam extorti consulatus authoritatē decretum esset: post syluarum mentionem, ait, *syluæ sint consule dignæ:* vt quantum depressisset Consulis dignitatem Senatus ad syluarum vsque humilitatem, tantum suis versibus, no-

Sileni cantus. uáque materię dignitate extollat ipse syluas ad fastigium consulatus. De Sileni quoque cantu sic scriptum est apud Aelianum ex Theopompi historiis. Apud Midam Phrygiæ regem multa ac præclara ex antiquorum opinionibus atque placitis enarrata. Alterum ab hoc mundo mũdum existere: inque eo varia, quæ inde petenda sint. Ea verò quum essent ἄτοπα homini ciuili, emolliuit Poeta fatali sua illa dexteritate. Neque verò ex Theopompo solùm agnoscas Sileni numen naturæ fatíque peritum: sed ex Atheniẽsium quoque atque aliorum Græcorum persuasione. quemadmodum candidissimè docet nos in suo symposio Plato. In vindemiis autem Bacchum venerabantur: ἐπιλήνια vocabant, tanquam ad torcularia festum celebrantes. Extat elegantiss. poematium Tibulli carmine elegiaco. In messe autem Cererem & Liberam plurimùm in ore habebant. Quod argumentum idem poeta paribus numeris simili expressit candore simul ac cultu. quod genus carminis nominabant ἰουλον. Extant verba *Spica.* concepta quædam, πλεῖστον οὖλον ἴει, οὖλον ἴει. Spicam enim veteres sic nominabãt ab aceris tenuitate atque aristularum. *Lana.* quare Lanam quoque eadem voce ob filorum frequentiam. Atque iccirco lanificarum bene ominantium cantiones hoc item ipso vocabulo dictas memoriæ prodidere. Messorum autem cantus λυτιέρσης fuit, quemadmodum apud Theocritum scriptum est. Ferunt Midæ *Lytiersæ.* Phrygis Lytiersam Celænas habitasse. Eum agrorum cultui quum præter modum studeret, viatores ad conuiuia inuitatos cogere solitum, vt secũ essent in opere messorio. pigriores etiam verberibus afficere. Alij addunt defatigatione sopitos etiam obtruncare: eorúmque capitibus abiectis, tum inter manipulos conditis cadaueribus, canere. Nonulli aiunt in messe nimio studio captum atq; delassatũ labore interiisse. Quidã ab Hercule prætereũte, atque de more inuitato victũ interfectúmque, ac in Mæandrum fluuium proiectum. redarguitur hoc temporum supputatione. Non enim Midæ atque Herculis sæcula conueniunt. Quocunque fato vsus sit, illud constat, colonos ad patris solatium lugubrem cantum condidisse, *Marian deni.* quem posteri anniuersario cultu ad aras messorias celebrarent, hæc apud Phrygas. Maryandeni autem, qui populi sunt finitimi Bithynis simili more, alia fabula, eadem

dem anni tempestate facere consueuere. Borcon, alii Borimon scribunt, puerum à messoribus aquatum missum nusquam comparuisse. Id quod verisimilius est, si à messoribus memoria repetitur, quàm quod aliqui tradunt, æstatis tempore in venatione periisse. Pro his tamen facere videtur, quòd Vpii regis filius esset, qui Iollæ quoque & Maryandeni pater fuit. Quare mendacio propius exristimetur, eum messoribus lixæ officium præstitisse. Nam quod obiici possit in historia superiore de Lytiersa qui Midam regem patrem habuerit, id ita defenderim: spurium enim illum prodidere. Cæterùm vetustissimam tenuisse consuetudinem palàm est, qua priscorum Regum liberi armentorum custodiis apponerentur. sicuti de Paride atque Ganymede scriptum est. Is cantus Borimos, seu Borcos magis placet, à pueri nomine dicebatur. Haud sanè huic absimilis, quem Adonyma, & Adoniasmon, & Adoniacœden vocabant apud Aegyptios in Adonidis memoriam. cuius fabula nota est, & consuetudo, tum ex Theocriti poematiis, tum ex aliorum monumentis. Sicuti cantus ille gentis eiusdem Maneros dictus ab eo, qui ipsis agriculturæ author extitisset: quem etiam musarum discipulum autumant. ἀμειψῶν in Pausaniæ codice scriptum est. In Sicilia verò poema Persephate dicebatur, quod quotannis caneretur Cereri Liberam quæritanti. Tale apud Theocritum Herculis in Hylæ desiderio. Fuit & in vsu illud, quod in Horarum gratiam concinebatur: cuius authorem aiunt Theodoricum Colophonicum. Eæ autem horæ, sintne quibus dimetimur diem, an ὧραι quæ distinguunt anni tempestates: non est laborandum. Hæc origo, genera, causæ agrestium cantionum: quæ suis locis quemadmodum sint conficiendæ satis declaratum est. Hic enim historias tractamus tantùm.

Borcon.

Adonyma.

Maneros.

CAPVT V.
COMOEDIA ET TRAGOEDIA.

AB his orta postea Comœdia est. Quare Theocritus communi verbo vsus est & pastorali, & scenicæ actioni. κωμάσδω ποτὶ τὸν ἀμφωνίδαν. Ac quemadmodum Siculi Bucolicum sibi vindicarunt:

ita etiam se gerunt pro Comœdiæ authoribus. Quippe iactant se Magarensium colonos, suúmque ciuem Epicharmum profitentur, qui ante Chonnidam & Magneten vixit: vt falsò his attribuantur initia Comœdiæ. Neque verò solùm asserunt natalia, verumetiam & cultum, & nobilitatem: siquidem eius Poematis laus, atque gloria penes Phormin & Epicharmum stetit, qui primi rudem ab antiquis acceptam dicacitatem fabulis insertis, ei quasi animam addidere. Aliud afferunt argumentum. Nam quod Attici κατὰ δήμους dicunt, Dores κώμας: vnde Dramata. Quod illi δήμους. Dores κώμας: vnde κωμάζειν, quod est per vicos vagari animi gratia. Id à cœna faciebant, vt remitterent animũ post negocia diurna. Ientatione enim præparca ac minima contenti (à quo etiam Ientare verbum, ὅτι δεῖ ἰέναι, & vt Dores loquuntur ἴην) haud multò largius merendabant: quod ab hora mediæ diei, in qua eum cibum caperent, appellarunt. Prandium autem, quia iterum ad opus parati essent illico: qua ratione à Græcis δεῖπνον dictum est, ὅτι δεῖ ποιεῖν. suo igitur quisque in opere reficiebat eo cibo vires. quo perfecto in sero diei lautius largiúsve sese accipiebant, tum vberiore epularũ apparatu, tum familiarium atque affinium societate. Iccirco cœna dicta, quia κοινῇ vescerẽtur: non priuato demenso diurno. Græci δεῖπνον παρὰ τὸ δεῖν ποιεῖν: militaris sanè vox: non enim curarent corpora, neque arma deponerent, nisi opera absoluta. Iuuentus ergo vacui temporis otio, atque licentia noctis abusa, secura imperiorum vel heri, vel patroni, vel parentum per pagos (nondum enim in vrbes conuenerant) discurrere. Qui mos cum ipso nomine simul ad nos deductus est. Legimus enim apud Liuiũ comessationes. Inde ii lusus, quos vicatim exercerent, παρὰ τὴν ἀδὴν ἢ τὰς κώμας, aptè Comœdiam dixere: quoniã nõ in pascuis, aut in aruis, aut ad tumulos, aut ad aras canerẽt. Habes autẽ huiꝰ significationis vestigia in mutilis versib. qui extãt Epichar. Ἐκ μὲν θυσίας ἅδιον σύσσε: ἐν ἑορτῇ κῶμος, ἐκ κώμου δυσκρίν: ἐκ δυσκρίνης δίκη: ἐκ καταδίκης τὸ κλαῦσαι, καὶ στράβλωσις, καὶ ζημία. vbi κῶμον è potu, ex Como insania ortã scribit. Theopõpi quoq; verba subnecta ex lib. 111. historiarũ, de Philippi Macedonis intẽpestiua incõtinẽtia. καὶ πολὺν δὲ τὴν νύκτα καθεύδων, καὶ μεθυσθεὶς ἅδην σχεδὸν ἡμέρας ἐκώμαζεν. vt furrit sub lucẽ vsq; comessatio, tanq; Acerræ illius

illius,quem facetè descripsit Martialis. Lucianus quoque in Discategorumeno,Lunam ait splendere τοῖς κωμάζουσι. Ἐπικωμάζειν autem verbum est,sicut apud Hippocratem, ἐπιπνεκαίνειν:cum repetitur Comessatio.alia sanè res à Repotiis: quemadmodum in Originibus declaratum est. Eius vocis notionem expressere per aliud verbum,βαλλίζειν:quod rarius quidem est.Fortasse & lenones Balliones inde.Eo verbo & Alexis, & Sophron, & Epicharmus vti sunt in suis comœdiis. Quemadmodum verò in cæteris quoque ita vsu venit:vt tempus artium sit & lima, & lex: politioribus deinde seculis in artē redacta,certísque prę-scripta limitibus.Itemque constituta loca ac tempora, in quibus ageretur.Nam quod aiunt Apollini Nomio,i,pastorali per compita & vicos cantatum carmen, à quibus appellata sit Comœdia: id postea contigisse arbitrandum est: neque tam tunc originem extitisse, quàm ortæ rei cultum quendam. Ne erremus cum Idomeneo: qui ausus est affirmare,Pisistratidarum inuentum esse θαλίας & κώμους:id est,hilaritates, & facetias. veteri enim licentia ab aliis inuentas & inchoatas acceperunt,atque excoluerunt. Par Varronis lapsus. neque enim vt arbitratur, iccirco dictā putes,quia iuuenes quæstus gratia vicos circumire soliti essent,in quibus fabulas recitarent. In vicis enim prius nota fuit,quàm circumlata. Et profectò lusus quoque quàm quæstus prior. Quemadmodum ne id quidem verum. Ab Epicharmo inditum nomen hoc: quum exul in Co insula scriberet id genus Poematis.Ab aliis enim cum re simul nomen acceperat:quàm ingenio suo fecit ille cultiorem. Tragœdiam verò esse rem antiquam constat ex historia Ad Thesei namque sepulchrum certasse Tragicos legimus. Non tamen, quod tradunt, Tragœdiam comœdia vetustiorem. Nam & res latæ in cantionibus quæsitæ prius:& prius nuptiæ, quàm interitus:& potationes,quàm sobrietates: & communis sermo quàm ampullatus: & pastoralis vita, quàm Regia. Probatio quoque falsa. Aiunt enim Iliadem priorem Odyssea.Iliadem Tragœdiæ modulum,Comœdiæ Odysseam. Nam vt taceam, quod possit disceptari, vtra sit scripta prior: legendum prius Odysseam censeo. Est enim remissiore stylo.Adhæc,non omnia ad Homerum referenda, tanquam ad normam, censeo: sed & ipsum ad nor-

mam. Præterea quis neſcit Odyſſeam eſſe veriſſimam Tragœdiam? In Iliade autem nullum Tragœdiæ filū: ſi totam ſimul conſideres. vno enim tenore perpetuæ mortes. Iam incipit à peſte: quæ plus hominum abſumpſit, quàm vniuerſum bellum. Ea deſinit in vnius tantùm morte: à cuius nomine nulla inſcriptio. Et quum ſit inſcriptum opus Ilias, non interit ea Ilium, ſed in Odyſſea. Contrà in Odyſſeæ tractu vnus tantùm moritur Elpenor, iſque ebrius. Nam cæterorum ſociorum interitus vnico penè verbo inuoluitur ſine affectu vllo propemodum. Iam eſt imago nuptiarum, cōuiuia, cantus, ſaltationes. In fine autem & proci interficiuntur: & interuenit θεὸς ἐπὶ μαχανῆς: quod Tragœdiæ proprium eſt. Poſtremò irridet eos Ariſtoteles, qui vnū corpus vtramuis eſſe putent, tanquam fabulam vnam. Sed multas ex vtraque fabulas confieri poſſe cenſet: propterea quòd & multæ partes, & multa ἐπεισόδια. Iccirco veteres excerpta toto ex corpore quaſi quædam membra recitabant. Pugnam ad naues: Catalogum: Animarum euocationem: Quæ apud Circen acta ſunt: Arma Achillis: Procorum cædes, atque eiuſmodi quæ ſunt in Rhapſodia à nobis declarata. verùm nihil non audent iudicare Grammatici: poſtquam arti ſuæ tertiam partem κριτικὴν adiecêre. Non enim tanquam Grammaticis iudicium illud eſſe poteſt attributum: ſed exiſtimandum eſt primi Philoſophi officium: penes quem vnum ius eſt omnium ſcientiarum. Quare ſtultiſſimè nobis Grammatici nomen imponunt ex libro noſtro De cauſis linguæ Latinæ. Omnia enim illa ad libellam Philoſophiæ appenſa ſunt. Nam quemadmodum probare poteſt artifex principia ſua? Atqui probamus ibi nos, quæcunque à Grammaticis pro notis accipiuntur. verùm ita meruêre Ariſtotelis obtrectatores vt nihil niſi loquantur. Neque verò Homerus ipſe tam docuit vel Comœdiam vel Tragœdiam, quàm eſt edoctus ab agreſtibus atque aniculis in Ithaca & Chio & alibi, fabellas, quas operibus intertextas accommodaret. Argumento Heſiodus eſt, qui & illo maior natu fuit, & in agro vixit, & in vicis cecinit. Itaque Ariſtoteles nō dixit prius inuentā Tragœdiam, ſed prius excultam. Serò enim Comœdiam expolitam. Tragœdię verò & Comœdiæ

diæ genus vnum commune, commune vnũ nomen, Fabulã. Certè hæc haud longè abest ab ea sententia, quam introduxit tantùm, non etiam definiuit Plato in Sympotio. De Comœdia illa quoque falsa Grãmatici docuêre: quia esset poema positum in imitatione, totum in gestu consistere atque pronunciatione. Profectò nihilominus Comœdia est, etiam quum legitur vel tacitis oculis. Quin gestus recitantium solus est: non omnes verò qui legunt, recitant. Præterea nimis iam sæpe dictum est, imitationem vniuersæ poeseos finem esse. Comœdiam igitur sic definiamus nos, poema dramaticum, negotiosum, exitu lætum, stylo populari. Errarunt enim qui Latinis sic definiuêre, priuatarum personarum, ciuilium negotiorum comprehensio, sine periculo. Principio aliis quoque fabulis cõuenit non dramaticis, quæ simplici narratione recitari possunt. Deinde in Comœdia semper est periculũ, alioquin exitus essent frigidissimi. Quid enim est aliud periculum, quàm imminentis mali aditio siue tentatio? Præterea non solum pericula, sed etiam dãna lenonibus, riualibus, & seruis, & heris. quemadmodum in Asinaria, & in Mostellaria, ipsi quoque heri malè mulctantur. Adhæc Prætextatas comœdiæ nomine appellare nequeant ex ea definitione. non enim sunt priuatæ personæ. Postremò & Mimis est communis definitio, & Satyræ dramaticæ. Primus Crates Athenis empto metro Comœdiam in soluta ostendit oratione. Quum igitur vnum sint Comœdia, & Tragœdia, quod ad modum attinet: De Tragœdia quoque hoc in loco scribendum est communi narratione: quoad suas cuique personas atque actiones postea assignemus.

CAPVT VI.

TRAGOEDIA.

TRagœdia, sicut & Comœdia in exemplis humanæ vitæ confirmata, tribus ab illa differt, Personarum conditione, fortunarum negotiorumque qualitate, exitu. quare stylo quoque differat necesse est. In illa è pagis sumpti Chremetes, Daui, Thaides loco humili: Initia turbatiuscula: fines læti,

Sermo de medio ſumtus. In Tragœdia Reges, Principes, ex vrbibus, arcibus, caſtris. Principia ſedatiora: exitus horribiles. Oratio grauis, culta, à vulgi dictione auerſa, tota facies anxia, metus, minæ, exilia, mortes. Memoriæ proditum eſt, Euripidem ab Archelao rege Macedoniæ, cuius in fide, ac clientela eſſet, rogatum, vt de ſe Tragœdiam ſcriberet: Ne, inquit ille, Iupiter, ne tantum mali. Nomen traxit ab hirco nullam aliam ob cauſam, niſi quia in eius numinis honorem ageretur eiuſmodi fabula, cuius victima eſſet hircus. Eo igitur victores donati rem illi diuinam facere. Primùm ſanè agi cœptã vindemiarum tempore ſcriptũ eſt, vnde occaſio data Grammaticis vti παρὰ τὸ τρύγημα nomẽ ducerẽt, quaſi τρυγῳδίαν quam vocem integram etiam apud Ariſtophanem habes, ἀχαρνεῦσι. Qui eam primus dederit, haud ita pro comperto habetur, ſatis conſtat illud, à Theſpi poeta factam nitidiorem, qui primus penſiles ſcenas in plauſtris circumegit, addiditque nudis oribus fæcem pro perſona. à quibus fæcibus vinaceis alij Tragœdiæ nomen deductum maluêre. id enim ſignificat τρὺξ, quemadmodum τρύγημα vindemiam. Falluntur tamen hi quoque, quum ipſo Theſpi nomen hoc fuerit antiquius. Diſceptant hic Grãmatici, vtrius fuerit fæx, vinine an olei, & addunt fatali more ſuo nugas, fæcẽ eſſe aquaticũ humorem vini. Sanè in vino nihil longius ab aquæ natura diſtat, quàm fæx, vſque adeò vt etiam lapideſcat. Tartarum noſtrates dicunt medici. Arabes quoque vini, & aceti, atque eiuſmodi liquidiorum, Durdi vocant: olei verò

Theſal. ſicut nos, amurcam, ita illi Theſal. Hoc nomen, hæc origo. Definitio autem apud Ariſtotelem hæc, μίμησις πράξεως σπουδαίας, καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἑκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις δρώντων, οὐ δι' ἀπαγγελίας, ἀλλὰ δι' ἐλέους, καὶ φόβου περαίνουσα τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν. Quam nolo hîc impugnare aliter, quàm noſtrum ſubnectendo. Imitatio per actiones illuſtris fortunæ, exitu infelici, oratione graui metrica. Nam quod harmoniam & melos addunt, non ſunt ea, vt philoſophi loquuntur, de eſſentia Tragœdiæ. etenim Tragœdia in ſcena tantum eſſet, extra ſcenam non eſſet. Quod autem dixit, μέγεθος ἐχούσης: poſitum eſt, ad differentiam Epopœiæ, quæ aliquando prolixa eſt. Non tamẽ ſemper. cuiuſmodi

Harmonia.

Melos.

vides

vides apud Musæum, præterea κρέσσων vox neutiquam cuiuis materiæ seruit. sicut μέτριος: mediocritatem significat hic. Paucis enim versibus nequit satisfieri populi expectationi: qui eo conuenit, vt multorum dierum fastidia, cum aliquot horarum hilaritate commutet. Quemadmodum inepta quoque est prolixitas: adeò vt facetè dicas illud Plautinum,

Lumbi sedendo, oculi spectando dolent.

CAP. VII. COMOEDIAE SPECIES.

HAE sunt origines tum comœdiæ, tum Tragediæ. deinceps vtriusque & species, & partes videamus: à Comœdia verò incipiendum est. Eius ergo differentiæ aut à temporibus, aut ab argumentis. Itaque tres Comœdiæ narrantur ætates. vna vetus, quo tempore summum imperium penes populum fuit. Iccirco licuit illius sæculi Poetis risum aucupari ex quocunque genere iocorum, siue ij sale, siue acerbitate asperti essent. non enim æquo solum, sed etiã libenti animo audiebat populus quę in iudicum iniquitates, prętorum mala vel facinora, vel euenta, prauorum ciuium corruptos mores dicta iacerentur. Id tum impune fuit maledicis poetis: quasi malę famę metu deterriti componerent animos auios à virtutibus, atque appellarent ad frugem bonam. Grassabatur ergo ea licentia in omnes ordines, ętates, sexus, conditiones impunè: idque non in transcursu tantum, sed integro fabularum tractu, ac primario studio. Quod in Ranis, & in Nubibus constat Aristophanis. Vexatio autem illa tametsi sparsim, atque vt sese res daret, exercebatur, ipsi tamen choro potissimum est attributa. Habuit autem hęc quoque vetus ętates duas. Quippe sub Sannyrione, cuius nomen primum inter priscos celebratur, inconditę partes, ac personarum introductiones. neque lex erat earum numero posita. Primum ferunt Cratinum, & partes distinxisse, & actus disposuisse, & ad tres tantum personas numerum astrinxisse, neque tamen ab eo tam exactè hanc operam positam, quàm studiosè susceperat: perfectam postea ab Aristophane. At si quis accuratius huius quoque operam perpendat, inueniet partes disitas, neque dispositas per actus ad eum

Aetates Comœdiæ.

Vetus Sannyrio.

modum, quem successores instituerunt. Quin alia quoque ratione inuenta est sibi dissimilis, scilicet pro cuiusque ingenio poetarum: quæ ad trium tantum iudicia digesta sunt. Cratini, Aristophanis, Eupolidis. Omnium enim vnus cum esset scopus, taxandi nimirum atque irridendi, non vno modo sunt prosecuti. Cratinus acer, & aperto nudóque telo. Eupolis grauis, & confictarum nouitate personarum sustinens acerbitatis suæ venustatem. Aristophanes cũ risu mordax, nihil sine facetiis impingens. vt & hinc discant Iuuenalis obtrectatores, non esse, quod iactant, verum. Aiunt enim illius affectatione illatam labem Satyricæ venustati. Quam lenem, ac placidè fluentem videas in Horatio, in Iuuenali asperã, ac temerariam. Non enim reprehẽsorem, aut obiurgatorem esse Satyrum, sed subsannatorem, & irrisorem. haud ita est, quemadmodum suo loco diximus. Videmus enim hîc, veterũ & vsum & iudicium quod ex veteri comœdia in Latinis Satyris pro lege habendum est. tales enim fuere & Eupolis & Cratinus. Aristophani verò propior Horatius. Attritis deinde populi opibus, reductáq; illius insana & licentia & inconstantia ad Tyrannicam paucorum libidinem, continuit poetas metus potentiorum in officio benedicendi. Quocirca sublatus chorus fuit: cuius illæ videbãtur esse præcipuę partes, vt potissimùm, quos libêret, læderent. Quare cùm cætera nihil mutata essent: mansit species quidẽ prior, parte tantùm desiderata. Vnde mediæ nomen ortum est: nõ tunc quidem, sed posteaquam nouæ Comœdiæ appellatio fuit instituta: inter quam, & veterem illam quę intercederet, μέση fuit nominata. Intercessit autem & tempore, & forma: quando neque huius, neque illius faciem repræsentaret. tempore quoq; posterior fuit superiore, & prostrema prior. Quippe noua sub Alexandro florere cœpit: cuius ætas oligarchiam subsecuta est. Chori autem loco παραβάσεις quædam fiebant, in quibus aliorum poetarum dicta, scriptáque sine maleficij crimine, aut pœnæ suspicione irridebantur. Cratinus itaque vnã fecit eiusmodi, quam ὀδυσσεῖς inscripsit, specioso sanè titulo plurium Vlyssium. In ea aiunt Homeri Vlysseam vexatam maledicentissimis censuris. Talem quoque prodiderunt ἀλεκτρυόνα Aristophanis. Etiam in eiusdem Pluto Chori desiderantur, quod &

Cratinus.
Eupolis.
Aristophan.
Chorus.

quod & alibi monebamus: ita tamen, vt non omissus, sed exemptus videatur. Illud constat: Cratinum, ad pristinam licentiam cùm esset ausus reuerti, βάττας fabulam edidisse: vnde illi contigit interitus. Ab illis enim, in quos fuerat iuectus, captum, ac vinctum, atque in mare proiectum, ea merſione imitatum esse nomē suæ fabulę. Floruerunt in antiqua præter eos quos suprà memorauimus, Phrynichus, Theopompus, Archippus, Plato, Teleclides, Pherecrates, Stratis, Crates, alij. In media verò Philippides, Strato, Anaxilas, Mnesimachus, Epicrates Ambraciota, Nicostratus, Sotades, non illud monstrum nobile impuritate sua, sed alius, cuius extant versiculi de fabula, quæ inscribebatur ὀγκισόμυες. In hoc Comœdiæ genere Alexis perillustris fuit. Quod Horatius ait: ab Accio versus Ennij rideri: an proximè accedit ad huiusmodi modum παραβάσεως, quam Comœdiæ huius mediæ propriam dicebamus? Nullus enim Grammaticorū quid illud rei sit, nos docet ibi. Differt autem à veteri noua multis modis: potissimùm verò compositione. Astrictior enim certis legibus tàm ad argumenta quàm ad dictionē. nō enim ridicula dramata in noua, vt ex qualibet materia risum captet. Quinque partitionib. sectā, tibicine interserit. Vocabula noua nō fabricat ad risum, aut ad cauillum. Et populari sermoni de medio sumpto propior noua fuit apud Græcos. Neque excurrit noua ad alios versus, solis iambicis, aut trochaicis contenta. In veteri multas carminum species videmus. Ortā tamē ex antiqua nouā satis apparet ex iis quæ veteres memoriæ prodidēre. Aiunt enim Aristophanem scriptisse fabulam Cocalum, cuius stilum fuerit amussis & regula Menandro, atq; Philemoni ad nouam Comœdiam comminiscendam. Hoc vnum genus nostri quanquam amplexi, atque imitati sunt: tamen secundum ætates Comœdiæ quoque modos à temporibus notauēre: quæ eis differentias non à specie sed à stylo constituerent. Itaque veteres fabulas Liuij Andronici dicimus, Pacuuij medias, Terentii nouas, quia hic postremo seculo, ille prisco, Pacuuius medio natus esset. Andronicus enim primus dedit fabulam, quam Græcorum more docuit histriones, ita vt esset in Scena ipse, atque eos castigaret. Quod per initia suorum studiorum quum Aristophanes

non esset ausus facere, ludiones habuit duos, quorum opera pro se ad populum vteretur Callistratum & Philonidam. Castigatus tamen conuitiis Aristonymi & Amipsiæ deposuit timore, ipseque in scenam prodiit. Chorum verò an introduxerit Liuius, nondum legi. At Plinius Cæcilius veterem Comœdiam suo tempore Latinam recitatam scribit, non tamen actam. nec abstinuit tamē noua Romanorum à censura atque animaduersione vitiorum, vt est sæpe apud Plautum. semel Terentius, nec palàm. Ancilla enim in Eunucho ait, Chæream esse in eo, vt patiatur, quod mœchis fieri solet: Quod, inquit, nunquam vidi fieri, neque velim. Sustinet hîc suam personam, quæ meretricio quæstui daret operam, nolebat malè esse mœchis. Tectis verbis deinde oppugnat Romanorum negligentiam in vleiscendis mœchis, quum ait, Se nunquam vidisse factum: perinde acsi dicat, non consuesse fieri. At Plautus tametsi ex Diphilo, Menandro, Epicharmo, Philemone, Apollodoro accipiebat, tamen addidit aliquando priscæ acerbitatem: neque in transcursu solùm, sed multis interdum versibus. In Gurgulione hæc:

Terentij locus.

Tum isti Græci palliati, capite operto qui ambulant,
Qui incedunt suffarcinati cum libris, cum sportulis.
Constant, conferunt sermones inter se tanquam drapetæ:
Obstant, obsistunt, incedunt cum suis sententijs.
Quos semper bibentes videas esse in ænopolio:
Vbi quid surripuere, operto capitulo caldum bibunt:
Tristes atque ebrioli incedunt.

Item multis aliis locis notat sua tempora, & nationes: neque solùm communes mores, sed etiam nominatim Pelionis ineptias histrionis, in Bacchidibus. Quinetiam interposuit *maledicam παράβασιν* in eadem: quod & suo monuimus loco. in his Græca vestigia: postea Romanus ausus est emollire opicam seueritatem: ac nomina simul cum moribus inferre in scenam è Latio, & deducere in festos ludos. Itaque Marcellus & Brutus, & alij nobiles viri non solùm in cuneis spectarunt, sed etiam in scena spectati sunt. Vnde orta fuere genera fabularum, ab ornatu vestituve quem gererent nominata. Nam quemadmodum Græcas Palliatas, à Gentis veste vocabant: ita à Romana toga Togatæ dictæ sunt. Latinarum igitur

ſpecies hæ: Nobiliores, quæ à perſonis primariis Prætextatæ appellabantur. erat enim prætexta Magiſtratuum toga, cui purpura prætexeb..tur, à Græcis iccirco περιπόρφυρος. C. Meliſſius, qui fuit ab Auguſto præfectus bibliothecæ in porticu Octauiæ, edidit nouu genus Togatorum, quas Trabeatas appellauit: quemadmodum legimus in libello De claris Grammaticis. Minus nobiles, in quibus Senatores priuati cum togis introducebãtur. Vltimum genus capiebat humilem fortunam popularium negotiorum cum tunicis tantùm: quę tamen haud quaquam Tunicatæ eadem ratione, ſed ab habitaculis nomen adeptæ ſunt. igitur Tabernariæ, quòd cum tabernis ſcenæ diſponebantur. Fuit autem ab his diuerſum genus Atellanæ, ab Atella Oſcorum oppido natura omnium maximè & iocoſa, & dicaci. Quare cum facetias ſuas in Theatra municipii intuliſſent: id gratię ſunt aſſequuti, vt in vrbem quoque transferrẽtur. Nihil enim prẽter riſum aucupabantur etiam in ipſa verborum acerbitate. Cuiuſmodi fuit in verſu illo quem recitat Suetonius in Tiberio: cui olido hirſutóque ſenioris obſcœnitas eſſet exprobrata. verſus fuit:

Hircum vetulum capris naturam ligurire.

Prætexta.

Tabernaria.

Quibus verbis fortaſſe ſubeſt etiam ſtimulus. Vt capras nominaret: quòd ille in inſula Capretis agebat. Romani igitur inter ſeria Reipublicæ tractationes ad animorum refectionem, minimè turpe putarunt in vicinorum abire mores. Adeò verò placuerunt, vt tametſi omnia obſcœna erant, perſona, res, oratio: tamen occœptæ ſint ſentẽtiæ dicaces à ciuibus agi per ioca verſibus incõditis iactata. Quod genus poematis, quia ei deerat multum ad iuſtam Atellanæ magnitudinem, tanquam pars toti conueniens inſertum fuit poſtea in Atellanas, atque ex eo facta exodia. quæ cauſa fuit vt ii qui agerent Atellanas, neque hiſtrionum numero aſcriberentur, neque tribu amouerẽtur: quinetiam ius retinerent nomina dãdi ad militiam. An verò hanc aut vnam è ſuperioribus veteres Italicam appellarint, haud ſatis conſtat: neque ſanè ita magni refert. In nono libro Dipnoſophiſtæ meminere Sciræ cuiuſdam poetæ natione Tarentini, qui Italicæ comœdiæ author fuerit. Donatus his quare addiderit Rhyntonicas, reddit rationem. quippe ab actore

Rhynton. Verum actor comœdiæ genus mutare aut constituere quì possit,non video.Athenæus in tertio Rhyntonis meminit tanquam poetæ,nō quasi actoris, atque eius fabulā Amphitryonem. Idem Donatus, quemadmodum & nos, Togatas à Tabernariis specie distinguit, alii non: quos quidem errare puto.Atque hæc quidem sunt separata genera ex Personis: quas tamen Pacuuium miscuisse produnt, ita vt Prætextatæ argumentum Palliatæ nomine circunferret.Siquidem inscripsit Orestem atq; Agamemnonem. Adeò placet nouitas rerum, etiam deprauatarū. Festiuè (vt solet) Plautus Amphitruonem suam Tragicomœdiam appellauit:in qua personarum dignitas atque magnitudo Comœdiæ humilitati admistæ essent.Ab argumentis etiam possumus agnoscere differentias. Amatoriæ totæ,vt Andria, Calumniatoriæ, vt Nubes, Romæ. Ciuilis fortunæ & morum,vt Thesaurus,Captiui,Aululariæ. Euenta, vt Phasma, Arcturus. Fallaciosæ, vt Miles,

Motoria. Pseudolus. Alia quoque ratione: Turbulentas,negotiosas agnoscimus, qualis Adelphi. Has motorias dixere. Alias

Statatria. sedatiores: statarias iccirco vocant: in quibus non ita discurritur. Talis Hecyra, Afinaria. Aliæ hilares, & conuiuiales,cuiusmodi Bacchides. Nunc ad Tragœdiarum species transeamus.

TRAGOEDIARVM SPECIES.

CAPVT VIII.

TRagœdiarum species à loco duæ, Græca & Latina, quæ fuit prætextata:qualis extat Nero, Senecæ. Ab argumentorū verò generibus diuersæ sunt.Nā Callias Athenæus,qui maior natu quàm Stratis fuit,Tragœdiā fecit,quā Grammaticam nominauit:propterea quod è literis & sonū ducebat, & argumentum. Nam Chorus nihil aliud quàm saltatio fuit ex nominibus,& sonis,& tēporibus,& rythmis elementorum. Quod qui exactius nosse volet,ex Athenæo petat. Haud enim multum facit ad rē: & Latinis est prorsus mutilis, quanquam eius numeros adeò sunt veteres admirati, vt memoriæ proditum sit, eorum imitatione compositos esse versus aliquot in Medea Euripidæ, & OEdipo Sophoclis. Alia species continet Satyros mistos Heroibus, ita vt etiam seueris hilariora misceantur, cuiusmodi Polyphemus extat Euripidæ.Menedemus

nedemus philosophus hoc in genere poematis primas tribuit Sophocli & Achæo. Erant autem quatuor festiuitates, in quibus tragœdiæ agebātur. Proinde τετραλογία σατυρική dicta fuit. In tribus tragœdiæ serie dabantur: Dionysiis, Lenæis, Panathenæis. Quarta satyricæ tragœdiæ, scilicet Chytris.

COMOEDIAE ET TRAGOEdiæ partes.

CAPVT IX.

PArs non vno modo intelligitur. Est enim quam Philosophi appellāt Essentialem. Ea duplex est, aut in re, aut in intellectu. In re, materia & forma: ab intellectu materiam referens genus: & differentia formam in definitione. Aliæ dicuntur partes vniuersales, sicuti species generis. Genus enim in suas species tanquam partes cōtinet. Ac de his quidem iam diximus. Sunt præterea partes quantitatis, aut quasi quātitatis. nihil enim diuisibile, nisi quantum. Cubitus igitur est pars tricubiti. Quasi quantitatis pars est, quum dicimus igneitatem, quæ in flamma existit, partem esse eius quæ in maiore flamma sit, nō enim est per se diuisibilis, sed ratione illius quantitatis, quæ ei substat. Has nunc partes in fabulis considerabimus. Sunt autem enarratæ sub communi fabulæ appellatione genera illa: Tragœdia & Comœdia. Comœdiarum species aliquot. Comœdiæ igitur partes aliæ primariæ, aliæ accessoriæ, aliæ attinentes. Veræ & primariæ sunt quatuor, protasis, epistasis, catastasis, catastrophe. Scio à nonnullis tres tantum enumeratas, nos autem ad subtiliora semper animum appulimus. Harum partium communes portiones maiores, Actus dicuntur. verum non penitus, neque semper. Actus enim quintus interdum nō est pars catastrophes, sed æqualis ei, simul cum ea sortitur & initium & finem. Eodem modo & protasis actum primum tam totum comprehendit quam ab eo tota cōplectitur. Præterea protasis non semper in primo, in secundo enim actu est apud Plautum in Milite glorioso. Actuum autem portiones minores sunt, quas Scenas vocant. Par ratio & in Tragœdiis. Hæ veræ & primariæ, & legitimæ. Accessoriæ autem, Argumentum, prologus, chorus, mimus. Attinentes verò, quas philosophi cir-

Actus.

Scena.

constantes nominant, Titulus, modi, cantus hymele siue saltatio, apparatus. Tragœdia neque argumentum habet, neque prologum separatum, sed in persona aliqua ad fabulam pertinentē. Nam prologi comici persona, quum lubet, extra Fabulam tota est: non quia semel quum recitauit, nusquam præterea comparet: hoc enim etiam ad fabulam pertinens persona interdum patitur. quēadmodum Sosia in Andria: atque iccirco προτατικὸν, vel vt alii, φροταπικὸν dicitur: verùm prologi personæ cum fabula nihil commune: nihilo magis, inquam, cum fabulæ coniuncta negotiis, quàm choragi, quum inter actus ad epirrhemata introducitur, qualis in Gurgulione Plauti. Habet autem Tragœdia chorū, quem nunquā amisit: & loco Mimi, Satyrum. Cantū quoque communem cum Comœdia partem habet, & Titulum, cum saltatione & apparatu. Has igitur omnes sigillatim recenseamus.

Partes legitimæ sunt, sine quibus nequit Fabula constare, quibúsque contentam esse oportet. Protasis est, in qua proponitur & narratur summa rei sine declaratione exitus. ita enim argutior est, animum semper auditoris suspensum habens ad expectationem. Si enim prædicitur exitus, frigidiuscula fit. Tametsi ex Argumēto omnem rem tenes, tamen adeò expedita ac breuis est indicatio, vt non tam situret animum, quàm incendat. Epitasis, in qua turbæ aut excitantur, aut intenduntur. Catastasis, est vigor, ac status Fabulæ, in qua res miscetur in ea fortunæ tempestate, in quam subducta est. Hanc partem multi non animaduertere. necessaria tamen est. Catastrophe, conuersio negotii exagitati in tranquillitatem non expectatam. His partibus additus, vti dicebamus, Prologus: quem Latinis solis attribuūt quidā. Pars hæc monoprosopos est, quæ non potest explicari definitione, nisi colligantur ex diuisionibus. Vnus enim argumentū narrat, alius Poetæ consilia in Fabulis, vt in Adelphis. Illum vocant ἐκθετικὸν: quia sit idem ἐκθέσεως, ἐκτιθέμενον, περιοχή. talis in Aulularia. Mirum verò, si Prologus tota res Latina est, quomodo inuenit nomen Græcum. Alterum genus cōmendatitium. Quare συστατικὸν nominā: quia exoret auditores pro Authore, & Fabula. quoniā stare dicitur, aut stetisse Fabula quū perageretur.

Protasis.

Epitasis.

Catastasis.

Catastrophe. Prologus.

quasi

quasi igitur confirmaret animos spectatorum. Huiusmodi habes in Hecyra. Tertium genus, quum refelluntur obiectiones aduersariorum: vt in Andria. Aut etiam regeruntur crimina: cuiusmodi versus ille,

Idem ille phasma nuper nunc dedit:

Quod propterea dixere ἀναφορικόν. Alij sunt misti, vt in Casina. Trinummo autem δεσμοῦντον fecit Plautus Prologum, quem sanè queas ἠθικὸν appellare. accommodatis ad nequitiam adolescentis personis Luxuriæ, atque Inopiæ. Quemadmodum in Rudente Arcturi, in Aulularia Laris familiaris. pro quibus fiebant machinæ, quarum impulsione repentè apparerent. Arcturum enim è sublimiori deuectum, par est: quemadmodum ipse quoque ibi profitetur. Sicuti Tragœdiarum fine, & in fine Amphitruonis earundem genere machinarum opus fuit ad producenda Numina, quorum ope summa pericula, summæ desperationes in meliorem spem reducerentur. Quales exitus in Sophoclis Philocteta, & apud Euripidem legimus. Quod autem suprà diximus. Prologi personam ad fabulam non pertinere, id sanè verum fuit. At suo more Plautus nouas res molitus, Mercurium in Amphitruone fecit agere Prologum: qui tamen magnam deinde Fabulæ partem expedit.

Argumentum autem noua sanè res, neque necessaria, nisi iis in Fabulis quarum Prologus aliud agit, neque in protasi continetur. Profectò neque in Prologo, neque in Protasi Andriæ ostenditur Fabulæ argumentum. Ita neque in Eunucho, neque aliis quibusdam. Donatus Argumentationem vocat, malè. Est in Originibus nostris declaratum ex Ciceronis atque aliorum obseruatione: Argumentationē nunquam capi pro eo quod est ὑπόθεσις, sed aut pro inuento quopiam ad faciendam fidem: aut, quod frequentiore in vsu inuenitur, pro inuenti illius expolitione. Id quod etiam in Topicis Seuerinus Boetius declarauit.

Titulus est in scriptio nominis, non à tutando, vt aiebat Varro: sed παρὰ τὸ τίνειν. Honor enim & Titulus, idem, nomen dico tam authoris quàm Fabulæ. Quod non pronuntiabatur tantùm ab eo qui modos faciebat: sed etiam proponebatur in proscenio. Aiunt, si esset vetus Græca fabula authoris noui opera edita Lati-

nè, Fabulæ nomen præponi ſolitum. Sin eſſet aliter, authoris nomini Fabulę nomen poſtponi, quo attentior eſſet populus ad audientiam ex vetere opinione. Argumentum autem ipſum ſub titulo etiam proponi ſolitum deſcriptum grandibus literis arbitror. Quare illud quoque argumenti genus excogitarunt, ex cuius verſuum capitibus Fabulæ nomen legeretur.

Actus. Actus eſt dictus ab actionibus communibus, quia totum genus πράγματος. eſt enim pars fabulæ continens diuerſas actiones pro diuerſitate, quas diximus, partium. Denominati autem ſunt ab ordine, qui numero quinario complectitur. neque enim plures pauciorésve quinis eſſe conuenit. Diſtinguebantur autem interuentu cuiuſpiam perſonæ nouæ olim. Poſtea verò ſæpe aliter fictâ inuenias. Perſonam eandem negat Donatus plus quinquies exire in proſcenium, falsò. vel ſtatim ipſa in Andria Dauus oſtendit haud ita eſſe. tum alibi ſæpe.

Scena eſt actus pars, in qua duæ pluréſve perſonæ colloquuntur, eius initium eſt aliquando ab omnium ingreſſu, aliquando ab vnius tantùm, qui deinde alium quempiam inuenit è Scena ſuperiore: finitur autem abitu interdum omnium, nonnunquam vnius tantùm. Adeò vt ſi tres fuerint, duo reliqui ſequentem conſtituant ſcenam. aliquando vnus ſolus relinquitur ad futuram ſcenam. Nomen inuenit ex eo, quòd alia atque alia facies ſubinde appareret ex ædiculis, quæ olim quum è ramis ac frondibus conficerentur, ita ſunt ab vmbris & tabernaculis appellatæ. Et ſanè verbum militare σκηνοῦν. Et apud Timæum Locrum σκάφος, haud longè abeſt ab ea ſignificatione.

Chorus. Chorus eſt pars inter actum & actum. In fine tamen fabularum etiam Choros videmus. Quare tutior erit definitio quæ dicat: poſt actum, introducta cum concentu. Is tractus non fuit vniuſmodi. Sanè aliquando totus cum cantu, & motu, & geſtu, & ſaltationibus ad tibias. Miſcebatur aliquando, & verſuum, & tractuum varietate: nonnunquam etiam ſingularibus perſonis. Choro autem de Comœdia noua ſublato, explebat officium Tibicen. Id quod in Pſeudolo Plauti ſatis patet. Erant autem cum Choro ij, qui ſaltabant in Orcheſtra: vnde nomen χόρου etiam dictum

ſcri-

scribunt Grammatici quidam, malè. Erat enim λογεῖον Orchestræ pars. Cum quibus illi quoque aderant, qui modos faciebant, at quorum leges voces temperarent. Aiunt primos Choros ab Arcadibus institutos ex Dionysiacis tibicinibus Timothei, ac Philoxeni legibus. Nobis tamen pro comperto est Philoxeno Choros lõgè fuisse vetustiores. At iidem Arcadibus etiam totius Musices attribuunt primordia. Chorus sanè res adeò vetusta fuit, vt olim actio Satyrica in Tragœdus solo Choro cõstiterit. Primus autem Philammon Delphicus ad aram patriam Choros disposuit in Apollinis honorem. Romæ verò, sicuti à Polybio in x x x. scriptum est, L. Anilius deuicto ac triumphato Gentio Rege Illyriorum, in Circo Scenam extemporaneam excitandam curauit. Ludósque edidit cum Thymelicis tum primùm, quos in Orchestra constituit. In Proscenio autem Tibicines cum Choro. Primus Archontes in Scenam duxit comicum Chorum. Fuit autem per initia, Monoprosopos Chorus in Fabulis. Vnus enim quispiam prodibat. Ciuium vitia recensens, idque sine cantu. Talis est apud Plautum Choragus in Gurgulione. Deinde alter additus, vt interrogationibus, atque responsionibus explerent animos varietate. Summa enim laus in Poetica, nouitas. Postea quaterni fiere, ita vt partirentur Chorum in paria duo, quæ iccirco Græci vocauere ζυγά. Quæ in re ita euenit, quemadmodum in tribubus Romanis. nam Romulus vniuersum populum tres in partes quum diuisisset, vnde & Tribus appellatæ, tametsi maior deinde numerus additus est, mansit tamen nomen. Sic τὸ ζυγὸν vox non est mutata, quanquam aucto numero. In Comicis enim Chori viceni quaterni distincti erant in certa paria. Igitur ζυγὸν ex quaternis constitutum, nomine retento pristinam fefellit significationem. Alia quoque fuit partitio, siue complexio in versus, siue ordines: στίχους Græci vocant: quorum singuli senis constabãt. Ad eum modum disponebantur in Orchestra quum staret Chorus: sicuti fit in acie. Id appellabatur χορὸς στατικὸς. Idem ordo quum rectà ambularet, vel exiens, vel ingrediens, hi dicebantur quadrati Chori. Quum accedebant, παρόδους, vel παρόδια vocabatur: quo tempore canebant πάροδον: quum ingrediebantur εἴσοδον, causam dicebant cur adessent. Tum

ζυγά. *Tribus vnde dictæ.* στίχοι.

aut stantes canebant, quod & στάσιμον nominarũt, & συνάδιον, tum narrabant rei euentum: aut statim reuertebantur & exibant: quæ erat μετάστασις. Quòd si rursus ingrediebantur, ἐπιπάροδος: in qua si saltarent prolixius, erat κόρδαξ: si præcisius, κομμάτιον, ibi lugebant. Quum verò abibant postremò, ἄφοδος, & ξυνέξοδος. ibi canebatur ἐξόδιον. Vtebantur Græci vnica tibia in cæteris, in synodio tantùm geminis: Timæus memoriæ prodidit Choros Laconicos tetragonos fuisse, Atheniẽses orbiculatos. Quos & διονυσιακοὺς appellarint illi. Siculi autem ἰαμβιστάς. Multum frequentémq; eorum vsum vidimus in Illyrio, Græcia, Macedonia, Thracia: paucis locis olim in Italia, nunc in Galliis plurimum. Veteres autem non semper consertis manibus, sed aliquando solutis quoque in orbem disponebantur. Concinentes mouẽbãtur in læuam primùm, quo motu aiebant sese primum cælorum orbem imitari. De hoc scriptum satis est in exotericis. Sanè etiam nunc qui tripudiare sese dicunt læuum pedem primùm mouent, quasi artem profitentes à natura separatã. Quippe natura dextrum mouet primùm. Daci, vt iactant sese in aliis quoque multis ab opinione consuetudineque cæterorum diuersos, non sinistrum, sed dextrũ

στροφή. promouent. Chorus igitur motum illũ læuorsum στροφὴν nominabant: quam quum explerant, totidem numeris eadem vestigia paribus temporibus relegebant. qua reuersione subter labentium aduersum motum Planetarũ

ἀντίστροφος. referri profitebantur. ἀντίστροφος hæc. Eo spatio absoluto stantes Terræ quietem repræsentabant. Quo in statu

ἐπῳδός. quum diuersa à superioribus accinerent, ἐπῳδὸν nominarũt. Nũc vulgares Chori nostri progressiones concisas, & regressiones minutas conficiũt, vt ego ridere soleo, quasi in Epicyclis. Hæ Chori partes tũ à materia, tum à forma. Mutatas tamẽ leges inuenias aliter alibi. nam στροφὴν solam in Tragicis sæpe videmus. Alii suo arbitratu sic disposuere. στροφὴν, ἐπῳδὴν, ἀντίστροφον, ἐπῳδὸν: vt essent mẽbra quatuor. Alii ab Epodo incipere maluerũt: ita quinq; facta sunt tribus Epodis, Strophe, Antistrophe. Nomine sunt abusi: namque ἐπᾴδειν est accinere. Illis autem erat προᾴδειν. Quare nonnulli hæc, quæ præcinerentur προᾴδικα. Sicuti quæ interea concinerent, μεσῳδικά, quæ recinerent παλιῳδικά. vbi verò à proposita materia diuerteban-

tebātur, stantes ἀντεπρόσωπεν alloquebantur spectatores. ea παράβασις dicebatur : erátque Comicarum propria. Damnato à Criticis Euripide, qui hoc frequentius:Sophocle non item,qui rarius. Habebat autem παράβασις partes septem. κομμάτιον , quæ erat constitutio breuioris partis: vnde & nomen à præcisione. Altera pars dicebatur Anapæstica : quia olim ex solis anapæstis conficiebatur : postea suppositis aliis pedib. nihilo secius nomē retinebat. Tertiam vocarunt μακρόν, non propter tractum productiorem. erat enim breuissima:sed quia vnico impetu sine respiratione absoluendum esset : luserunt in nomine Ludiones ad laborem potius respicientes , Post eam erat Strophe , cui Antistrophos respondebat. huic Epodos succedebat, aut Epirrhema : cui antepirrhema respondebat. Quod xvi. non amplius versibus constare, lex fuit. Aristophanes nu merū auxit. Partiebantur autem vtrumque in Semichorum : interdum versu anapæstico, siue commatio & strophe : veluti in Ranis apud Aristophanem.Aliquando παράβασις quartę personę attribuebatur, quod tunc παραχορήγημα dicebatur:propterea quòd esset diuersio à materia scenica. erat enim illa persona scenica. Quòd si non è scena, sed è choro vnus loquebatur, παρασκήνιον hoc : quia extra chori & propositum & numerum id fieret. Quemadmodum fecit Aeschylus in Agamennone.Ita apud antiquos legi : quū tamen è choro παραχορήγημα è scena παρασκήνιον esse ego & antea putarem , & nunc etiam censeo. Nomina enim ipsa hoc produnt. Semichorum voco,quod Græci ἡμιχόρειον , alterum chori dimidium. nam totus chorus ita dimidiatus διχορία dicebatur. Quare chori responsus appellatus est ἀντιχορία. Componebantur autem tunc pari habitu aduersi alteris alteri.Primus Tyrteus τριχορίαν constituit:verùm extra scenam,ex impuberibus,viris,senibus.Partiendi autem chori à locorū proportione alia fuit ratio. Qui ad dextram collocaretur,δεξιοστάτης :à læua , ἀριστεροστάτης: ab latere, λαυροστάτης : qui post hunc, τριτοστάτης. Fortasse λαυρόγραμμος eadem ratione ea sit, quam Galenus ἐν ἑλκασιογράμμῳ lateralem σεμῶν. Confiebat choru ex quauis ætate,officio,statu,sexu : pueris,puellis,viris,senibus,fœminis, aniculis, ciuibus,peregrinis,militibus,agrestibus, seruis,liberis,captiuis. Nubes quoque,& ranæ,& vespæ, &

παράβασις

alia quæ volueris, quemamodum nos olim lusimus in comœdia nostra Vidulo: cuius chorus constabat Alliis, & Cepis, & Vlpicis, & Ascaloniis, & Bulbis. Etiam duplicem fecit Aristophanes in eadem fabula: vnum ex Ranis, alterum ex initiatis. Anteibat chorum dux: qui inde nomen inuenit χορηγόν. Choragi apparatus χορήγιον. vnde χορηγεῖν suppeditare. Ille enim & omnia curabat facienda, & seruabat ornamenta, & producebat, & reducebat. Itaque Plautus quærenti vestem, iubet à chorago vtendam sumi. Chori princeps κορυφαῖος etiam apud Aristotelem. Actus dedita opera confusos ait Donatus interdũ, vt ne liceret fastidioso spectatori exurgere, atque abire antequam tollerentur aulæa.

Choragus.

MIMVS.

CAPVT X.

SVblato choro, quemadmodum dicebamus, introducti qui modos facerent. Aliquãdo etiam actores extra argumentum, quorum vrbanitate adhuc magis animi laxarentur. quam introductionem etiam ἐπεισόδιον nominarunt, non solùm in choris. Hoc idem in Atellana dicebatur exodion: quia penitus extra fabulam esset. Introducti igitur quod omnia gesticulatione imitarentur, Mimi nominati: atque alij plenius παντόμιμοι. Tantum potuit apertior, atq; expressior actio: vt generis nomen, quod esset poeseos vniuersæ, ipsi soli sibi vindicarent. Sic mortalis pro homine tãtùm, quum omnia nata intereant. Ita ποιμένα (vti diximus) opilio: quum tamen ποία omnib. pascuis communis haberetur. Et ποιητὴς qui carmina faceret: non cuiusque rei author. & sicut ostendimus, apud Latinos Factor, olei tantum. Hoc in lusu quũ postea quædam impensius populo placuissent, ausi sunt seorsum suis auspiciis quam commouerant expectationem sustinere, atque in eo laudem quærere, & artificis præterea nomen vindicare. Hos Latini Mimos vocant ex Publio & Laberio, qui eo in genere excelluere, & Planipedes ob eam causam quod cothurno Tragici, socco autem Comœdi pedes induebant. ipsi autem nudis pedibus agebant. Huius definitio proportionem habet cum Comœdia, quæ ipsius parens exitit. Hoc enim est mimus ex Comœdia, quod Fescenina carmina ex Atellana. Cui (sicuti dicebamus)

Poeta.

Planipedes.

bamus) inter actus apponi quũ essent solita : ex ea extracta atque asserta seruitute, iustum se sibi poema fecere. Sic Satyra prodiit ex Tragœdia : sic è Rhapsodia, Parodia: de quibus suis est dictũ locis. Est igitur Mimus, poema quodnis genus actionis imitãs ita, vt ridiculum faciat. Cicero tamen Ethologos quum vocat à moribus, quos exprimerent: ridiculi rationem nõ admiscuit. Sunto igitur duo genera, quæ etiã vicatim & oppidatim per vniuersam Galliam mirificis artificibus circunferuntur, *Morale & ridiculum*. Falluntur qui Planipedes dictos autumant: quia sine ædificiis humi agerent. Nã æquè in proscenio recitabant. Quinetiã Philadelphũ & Antiochum reges saltasse mimos, author est Athenæus. Lucianus in libro περὶ ὀρχήσεως, ὀρχηστὴν, inquit, Itali Pãtomimũ vocãt. Sanè de gestu, non de sermone loquutus est. Translata in Italiam argumenta adeò salib. ac dicacitate aucta sunt, vt vnus Publius vniuersam Græciã ea laude spoliarit. Laberius autem elegantia & sermonis puritate etiã omne Latiũ prouocarit. Tametsi Gellius aliquot vocabula vt sordida notat: Horatius autẽ negat esse pulchra poemata, nã & veri Mimi propriũ est quædam sordida vt assectet: & vt ex vngue leonem metiamur, legãtur carmina quę recitat Macrob. Iis enim meliores non sunt Horatij versus illi, quib. ipsum nõ vult mirari. Profectò & acriore iudicio, & puriore eloquẽtia Diuus Iulius quàm Horatius. adeò probauit illius dictionem, vt & equestri donarit dignitate: & auditor eius fuerit, ac verò lubens: & ei præ cæteris cupidè, tũ studuerit, tum etiã fauerit. deniq. iusserit iam equite in scena prodire, acturũ quæ scripsisset. Illos adeò versus, qui à Macrobio recitantur, semel atq. iterũ legendos censeo: vt eorum suauitas atque puritas de authore suo iudicet, nõ maleuoli. Erat autẽ apud Lacedæmonios Mimorum argumẽtum varium ac ridiculũ. veluti imitatio furantium poma quædam. In alio medici peregrini. Actores appellabantur δεικηλισταὶ apud Plutarchum. In apophthegmate Agesilai δεικηλιστὰ scriptum est sono Dorico. Id verbum designat figulos, & imitatores. Alij vocabant eos αὐτοκαβδάλους. vetus Gręcia in Italia φλύακας, etiã πόφεσταὶ à quibusdam dicti Thebani ἐθελοντὰς Latinè volones Sicyonij φαλλεφόρους ab imitatione pompæ, quæ Priapo fiebat. φαλλὸς enim palum significat. vnde & Latinè

Mimus.

phalanges ligna teretia, quæ subducendis nauibus, deducendísque subdebãtur. Osiridis quoque pompæ his erant similes. itaque φαλλοφόροι Mimi non erant personati, sed fuligine oblíti, & agninis amicti pellibus, quæ Pescia dicta legimus in carmine saliari: vnde pascua & pascere, non a pecore, vt putarunt, deduximus in originibus. Ibant autem eum canistris, & herbis, Serpillo, Acantho, Violis, Hedera, Corollis, saltabántque in numerum: atque in honorem Bacchi, cuius more victores hedera coronabantur, quemadmodum Semus Delius author est, itaconcinebant:

Pascua vnde.

Τὸν Βάκχε τόνδε μύσται ἀγαλλόμεθα.
Ἀπλοῦν μὲν ἡμῖν χἀτερος αὐλὸς μέλει.
Καὶ μόνος ἁπαρθένευτον. οὕνεκ' ἐς τάφους
Κεχρίμεθα κρανάϊσιν. ἀλλ' ἀκάμπτως
Καπτόμεθα τὸν ὕμνον.

Inde procurrentes obuium quemque subsannabant. Hoc enim differebant ab Ityphallis. eundo enim canebant. Ityphalli stantes pronuntiabant, ebriorum persona, & coronati. Hoc enim ebriorũ fuit: vt est tum alibi, tum in Menęchmis, & Symposio Platonis, & in vita Xenocratis, de Polemone. Manuum quoque tegumenta gerebant ex floribus confecta, & tunicas albo ad medium distinctas à cinctura, quam cogebat velum Tarentinum, ad talos demissas. Silentio per ostium ingressi vbi ad orchestræ medium euaserant, conuertebant sese ad theatrum, ac dicebant,

Ἀνάγετ': εὐφημεῖσθαι ποιεῖ τὰ τοῦ θεοῦ. ἐθέλει
Γὰρ ὁ θεὸς ὀρθὸς ἐστὼς μεθύοις διὰ μέσου
Βαδίζειν. &c.

Baccho verò dicatum poema est simul & celebritas: propterea quòd ex oppido Bartiæ, cui nomen erat ἰλαθέα, Pegasus quidem mysteria detulit Athenas vnà cum Liberi patris signo. quod populus cùm segnius accepisset: eius contemptionis pœnas dedit. Correptæ námque sunt morbo pudoris partes. Multis ergo frustrà tentatis remediis, ex oracuło φαλλον, hoc est, pertĩtas, atque in eatũ fastigio coriaceum genitale tũ publicè, tum priuatis in ædibus erexerunt. símile quiddam legimus in historia Palæstinorum. Habes cantionem apud Aristophanem ἀχαρνεῦσι. sed de his plus satis. Aristoteles ait τὰ φαλλικὰ esse

Comœ-

Comœdiæ ſobolē, puto quia Mimorum ſimillima ſint. Hæ ſunt Comœdiæ partes, de quibus hîc agendum fuit. Modi autem & cantus,& ſaltationes, & apparatus declarabuntur pòſt,quàm de Tragœdiæ partibus dictum fuerit.communes enim vtrique ſunt.

TRAGOEDIAE PARTES.

De choro iterum.

CAPVT XI.

TRagœdiæ quoque diſtinguuntur per eadem penè membra, quibus & Comœdia. Protaſin dico,& alias. item actus ac ſcenas. Protaſis autem & Cataſtrophe non differunt genere,ſed modo. Vtraq; enim negotioſa. Cataſtrophe illis turbis addidit mortes aut exilia. Vtrique tamen commune, interdum exitum commiſtum habere mœrore ac lætitia.Nam in Aſinaria,& Phormione,& Caſina , & Periſa , lætos ſimul ac mœſtos inuenias. Quin ipſum militem malè mulctatum : de quo tamen Comœdia eſt inſcripta.nam ſi Comœdiç eſt lętus exitus, & Comœdia eſt miles:Miles exitū lætū habeat, oportet. Sic in Antigona interficitur Mater & Adulter: at exultăt gaudio virgines.Sic & apud Euripidem ſolius Euryſthei mors lætitia multorum explet animos. In ea verò non ſemper actus noui à noua perſona conſtituuntur : quemadmodum in multis videre eſt.Vnum Calliam Athenienſem aiunt Tragœdiæ prologum addidiſſe. idem Grammatici, qui Prologum rem totam Latinam eſſe ſcribunt. Sanè Euripides cum protaſi prologū ferè miſcet eodem in multis ſilo : propter quod & à Criticis damnatus eſt. Ariſtoteles aliter partes digerit. ſex enim ſtatuit,Fabulā, mores,dictionem, ſententiam, apparatum, melodiam. Principiò non eſt æqua diuiſio. Namque Fabula totum ipſum eſt. Mores,qualitas fabulæ. Dictio,ornatus,aut imitatio rei,aut ſpecies.Sententia,pars dictionis. MELODIA,extra rem penitus.Tantò longius etiam apparatus. Sanè cætera ad aures: apparatus ad oculos. Ille tamen quaſi partem Tragœdiæ neceſſariam numerauit τὸ τῆς ὄψεως κόσμον.At enimuerò ad Choragum pertinet id, non

ad Poetam. igitur cùm quinque ſint perſonæ,Poeta, Hiſtrio,Saltator,Modulator, Choragus:Huius erit apparatus,Modulatoris ſonus, Saltatoris geſticulatio. interdum cum cantu,Hiſtrionis actio: Poetæ autem,inuentio materiæ, formæ, ornatus dictionis. Inuentionem dico rei: formam, modum repræſentandi: ornatum, verſus ipſos cum ſuis figuris. Inuētio autem multiplex,de qua ſuo loco. ad ornatum aut ad formam pertinet digeſtio: quæ pro re variatur. exornatio quoque duplex, in re & oratione: vnde Schemata & Tropi. In re ſunt πάθη, & πράξεις, & διανοίαι: id eſt mores, affectus,ſententiæ.verum hæc ad inuentionem atque exornationem potius pertinent. ibi igitur de his amplius. nam hic, quanti momenti eſſet ſatis ad partes cognoſcendas, poſitum eſt. Partes igitur Tragœdiæ ad hunc modum. Membra ſtatuit aliter Ariſtoteles: Prologum,Epiſodium,Exodium, Choricum: cuius duas partes facit: alteram mobilem, alteram ſtabilem. Prologum ante Chori ingreſſum definit. Alio igitur modo atque in magna parte noſtratium Comœdiarum. idem enim eſt,vti ſupra dicebamus,cū Protaſi. Epiſodium,Tragœdiæ iuſta pars inter Choricos perpetuos cantus. Exodus iuſta pars, poſtquam nullus deinceps eſt chori cātus. Chori ingreſſus,chori integri primus ſermo.Stabilis eſt ſine Anapæſto,& Trochæo. κόμμος autē ſiue planctus, & luctus chori communis cum ii: qui in ſcena ſunt.ſic Ariſtoteles. De choro autem accuratius hæc. vetuſtiorum chorum ex quinquagenis conſtitiſſe. at poſtea quā AEſchylus Eumenides fabulā dedit, turba illa ad quindenos reducta eſt: ita vt eſſent paria, id eſt,ζυγὰ quina, externis verſibus.vnde qui cantum incipiebat,κορυφαῖος proximus πάρεκβατος, tertius τριτοστάτης dicebatur.Legimus apud Latertium: eum qui cantum inciperet, altiore ſono vocis vſum quo cæteri mediocri excipierent tono, aque ſubſequerentur. Cum fiebat παρῳδὸς, id eſt,acceſſio per paria, terni introducebātur: ſi autem fieret per verſus, quini ſeſe inferebant. Aliquando,ſicuti in Comœdia dicebamus, euenit,vt ſingulatim fieret ingreſſus. Aliter quoque quā Ariſtoteles de verſibus. ſuos enim quæque pars cum haberet modos, in Parodis poſt decem anapæſtica acatalecta,catalecticum apponi ſolitum. Tametſi quidam citius quidam ſerius,quidam nuſquam interſeruere eiuſcemodi

περικοπὰς: sic enim appellant. Veluti Sapphicis, nullo certo numero Adonium: Anapęsticis verò vel illum, vel Iambicum. Talis vsus ea quoq; sunt, quæ ἐφύμνια vocitarunt: qualia sunt ἰὴ ἰὴ παιὰν: & ὦ διθύραμβε, & Hymen ô Hymenæe. Ponebatur autem id post Strophen. Si autē Strophe insereretur, μεσύμνιον dicebatur. Similia ἐφυμνίοις ἐπιφθεγματικά. vt ἰώμοι μοι. & Nefas. & Heu. Aiunt tamen Critici Epiphthegmatica esse superuacua: ἐφύμνια, vel μεσύμνια non. Hæc de Tragœdiæ veris partibus. Non vera pars fuit ea, quæ ad eluendas allati mœroris maculas introducebatur cum risu, & iocis, & petulantia. Ac sicuti diximus de Fesceninis in Atellana: de Mimo in Comœdia ad augendam varietatem lusus: sic in Tragœdiam Satyri inducti ad atrocitatem leniendam. De quibus iam dicendum est.

SATYRA.

CAPVT XII.

SAtyri dicti sunt Bacchi comites, & Tityri, & Sileni. Satyros AElianus ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι, quia essent dicacissimi: sicuti σιλλοὺς παρὰ τὸ σιλλαίνειν: σιλλὸν enim ψόγον interpretantur, μετὰ παιδίας δυσαρέστου. contumeliam cum ioci acerbitate. Satyrorum id Etymon confutauimus in libris Originum. σάθυ salacitatem dixere veteres. Nihil capra salacius. Capripedes Satyri: quos item Tityros dictos aiunt. Tityrus autem capellam significauit Priscis AEolensibus. Iccirco in Liberi patris festis, quibus Tragœdiæ recitarentur, nimirum numinis illius socii ac ministri cæteris ludis adiungebantur. Iccirco falluntur, qui putant Satyram esse Latinam totam. A Græcis enim & inchoata, & perfecta primùm.

A Latinis deinde accepta, atque extra scenam exculta. Quamobrem nō à Satyra vel lege, vel lance dicta est, vt frustra ac temerè satagūt Grammatici. Quin has à Satyris dictas puto. cum lancib. enim prodibāt, & canistellis pomorū omni genere plenis, quib. Nymphas allicerēt. Trib. modis Satyrarū species agnoscūtur. A generib. carminū, à characteribus, à ratione poematis. Nā cùm essent asperitatis tragicæ diuerticula, tragicorū quoq. versuum leges obtinuerunt. Iccirco Nicolaus in vicesimo septimo libro Historiarum ait, à Sylla Romano sermone

Satyricas fuisse comœdias scriptas. Sic & Lucilium aliquot confecisse patet ex illis versibus Satyræ XXVII,

Salutem fictis versibus Lucilius
Quibus potest, impertit studiosè, & sedulò.

Varronis quoque Satyræ illę Menippeæ constabant Iambicis. Ex multis ergo ponam hos ex ea, quæ ab illo fuerat inscripta Hercules.

Tuam fidem:
Noctu Annibalis, qui fugaui exercitum
Tutanus: hoc Tutanus nomen nuncupor.
Hac propter omnes, qui laborant, inuocant.

Item ex eiusdem Marcipore.

Ventique ab axe frigido tum eruperant
Phrenetici Septentrionis filij,
Secum ferentes tegulas, ramos, syros.

Hos Lucilius numeros cum senariis dactylicis, catalecticis primus dicitur commutasse. Quò Latina tota excepto nomine facta est. Hæ à carminibus species. A ratione poematis tres sunt. simplex διηγηματικὸν, & δραματικὸν, & μικτόν. Narratio simplex ex persona authoris, vt prima Iuuenalis. Actiua ex personis constituta duplex: aut enim personæ sunt sine nomine, vt prima Persii: aut nominatæ, vt Catii & Damasippi. Mistæ verò sunt, vt illa pulcherrima, ac plenissima munditiarum, *Ibam fortè via sacra.* A characteribus verò, vt alibi diximus, species duæ. Altera sedatior, qualis Horatiana, ac sermoni propior. Altera concitatior, quæ magis placuit Iuuenali & Persio. Hi strictam habent cuspidem: illi veluti fronde contectum gerunt Thyrsum Satyrorum more, quo feriant imprudentes. Hedera namque obductus contus incautos vulnerabat. hederam, quam contemnerent, non metuebant: cuspide, quam non viderent, transfigebantur. Est autem poëma liberum, similéque satyricæ naturæ: omnia susque déque habens, modò aliquid dicat. Itaque nec proœmium instituit, nec init epilogi ratione. Iccirco iambus aptior. Hoc enim fuit ἰαμβίζειν, quod nos maledicere: sicut ait Aristoteles, & repetit Strabo. inde nostrum Iacere, παρὰ τὸ ἰεῖν ἄγρε. vnde Iacere maledicta apud Liuium. Iacere contumeliam, atque etiam iniuriam apud Ciceronem. ex quo ad eandem notionem Obiicio compositum est.

Thyrsus.

ἰαμβίζειν.

Iacere.

COMICAE

COMICAE PERSONAE.

CAPVT XIII.

HActenus partes cuiusque nūc apparatū videamus. Is duplex est, aut in personis, aut in ioco. Personæ tres, Agens, Saltans, Modulans. Locus est Theatrum. Atque Agens quidem potior quàm Saltans: est enim vice Poetæ scribentis loquens. Saltans est quasi tacita locutio. quippe effictio rerū per corporis motus, status, figuras. Postrema persona, Modulans. Nec sanè persona: cùm sonus aliunde quoque quàm ab ore proficisci queat: vt in Hydraulis olim, & nunc in iis quæ dicūtur organa. Est autem hæc canentis norma. Propterea vero quòd qui canit, verba canit: iccirco Agens duplex erit: loquens cum cantu, & sine cāntu. De agentibus ergò primùm dicendum est.

Persona. Persona non vno modo definita est: verùm ad hunc locum haud magis pertinet, quàm ad librum de inuentione. Impræsentia satis sic sit: Persona est res animata ficta in scena, veræ imitatrix. Veram suo loco descripsimus. Qualitas hominis posita in moribus & fortuna. Ita complectimur affectum, affectusque rationem omnium sexuum & conditionem. Imitatur autem nomine, corpore, moribus, dictis, factis, affectibus, habitu: Dico Rem animatam, vt à locis fictis distinguatur: qui vera loca nihilominus imitantur. Rem inquam animatam, voce vniuersali: vt etiam Ranas comprehendam. persona enim init rationē. Sic Nubes, Aues, Vespę, alia. quare enim pro personis non accipiantur, quibus sermones, disputationes, consilia sint attributa à Idola tamen, siue formæ defunctorū pro ipsis corporibus introductæ sunt ab Euripide Polydori, ab Aeschylo Darei. an Idola hæc alia sint ab animabus, videndum in Græcis nugis; & apud Lucianū Diogenem, & in Platonis Phædone. Personarum distinctiones in Comœdia sunt à conditione, à professione, ab officio, ab ætate, à sexu. Conditionem appello statum cuiusque fortunæ. est enim quasi quædam fabrica: faber autem Fortuna. Seruus, Libertus, Liber. Pater aut Filiusfamiliâ: Virgo, Cælebs, Maritus. Professio est habitudo, qua quis præ se fert aliquid actionis ad viuendi rationem. Miles, Cacula, Agricola, Leno, Trapezita, Meretrix, Mercator, Nauta. Officium in Comœ-

dia haud parum distat ab officio Philosophorum. Nam illi officium ab honesto non disiungunt: in Comœdia suum se officium facere clamat Leno cùm iuuentutem perdit. Ad eundem modũ scriptum est ab authore Rhetoricorum ad Herennii: Canes fungi officio Luporum. Est igitur officium hic, ius actionis ad quencunque statum pertinens. Aetas est dimensio vitæ variata secundum concretionis mutationem. Infantia, pueritia, pubertas, iuuentus, stata ætas, quam Græci ἀκμὴν vocant: ambitio-

Stat⁹ aut stata ætas.

si Medici recentiores reformidarunt Statum dicere, cùm Latinum verbum scitissimum sit: ac propterea quod ii, quos vocant Barbaros, vsi fuerant, reiecere. Sequitur hanc Senectus: post hanc Senium, siue decrepita ætas, quam comici Capularem vocant. His nomen varium accommodatum, ex agris, aut ex oppidis sumptum. Dauus, Syrus, Sosia, serui communes: Cursores, Dromo. Delitiosum nomen, Storax, Pægnium. Lorariorum, Sparax. Coqui, Anthrax, Congrio Machærio. Leonis, Chrysophagus, Lycus. Trapezitæ, Chrysotocos. Meretricis, Thais, Lais, Glicerium, Philænis. Sunt dein Chremetes, Simones, Critones, Pamphili, Charini, & alij. Corpus aliud militi, aliud colono, cursori, vmbratili, parasito. Corpus nunc intelligo non solùm corpulentiam & molem, sed etiam faciem, figuram, colorem. Mores, dicta, facta plurimum pendent à nationibus & professionibus. Habitus est corporis tegumentum. Differentia in materia: panni linei, lanei, serici: à forma, Arma, Clypeus, Machæra, Caussia, Toga, Chlamys. Instrumenta, Corbes Trullæ, Pennículus, Cantharus, & eiusmodi, neque laboro si quis clypeum & machæram inter instrumeta, an instrumenta inter habitus appendices connumerarit. Sunt præterea ab euentu, Sarcinæ, Cunæ, Cistellæ, Situlæ, Tabellæ, & eiusmodi. Duplex autem est tegumentum: aut cum ornatu: vt Spinther, Armilla, Annulus, Mitella, Stalagmus, Strophium, Capitium, Zona, Baltheus, Pinnulæ: aut simplex, quales Bardocuculli, Chlanydes, Pallia, Pilei. Quare non immeritò Persona dictus est habitus is fictus, qui veram imitaretur. Non quemadmodum refert Gellius, à personando: quia cætera tectiora tantùm aperta essent, vnde vox exaudiretur: sed quod erat εἰδώλου. Primus autem, sicuti dictum est

Gellius nō laus.

Thespis

Thespis, quasi colorem inducit quendam ore fæcibus peruncto. Puto ego pastores pellibus opertos, personas induisse. Nihilo secius herbarum folia grandiora ob faciem obtenta: vnde à nobis Personata, quia à Græcis προσωπεῖον & προσωπίς. Mesonem Megarensem aiunt primùm personam excogitasse. quare Festus videtur in aliqua Comœdia legisse etiam aliquam personam eo nomine designatam. sic enim ait in xi, Mæson persona coqui aut nautæ, A Mæsone Comœdo inuentore. traditque eiusce rei authorem Aristophanem Grammaticum. idem Athenæus in quartodecimo. Apud Latinos excultam maximè personam ab Roscio Gallo histrione. Alij malunt Cincium & Faliscum longè illo antiquiores, personatos primos egisse Comœdiam. Tragœdiam verò, Minutium & Protonium. Addit postea Galericuli tum candidi, tum nigri. item virgæ in manus, non (vt aiunt) ex Homericis Poematibus, sed à baculis pastorum: à quibus vniuersam poesim effluxisse ostendimus. Consultum hominem grauioris habitus amictu tegebant. Seruum tunicula angusta, curta, expeditior vt esset: non vti putarunt: ob paupertatem. nam diuitum quoque serui ad eundem modum adornabantur. Nuncium, aut viatorem cum penula. Nautam causia. Militem sago, aut chlamyde, eaque ferè purpurea, & machęra. Populus tunicatus, pullatus. Parasito pallium obuolutum. Sanè parasitari & adulari, Græca res. itaque Græcum nomen cum Latina voce nulla commutari potuit. Talem & amictum esse decuit. Sed & tunica Pulla, aut nigra, aut alba à Latinis est introductus: alba sanè, si eius suasu aut technis nuptiæ tractabantur. Strigilem, & ampullam dat Plautus in Sticho. color ater ex Athenæo & Cicerone. Lenoni versicolorem attribuere. Adolescentibus pro euentu & statu. lætis candidam, mœstis obsoletam, diuiti purpuream, pauperi puniceam. eo namque colore tinctas tunicas seruitiis Gallicis è vaccinio ait Plinius. Afro tunicam manicatam, demissam eidem in aures. Phrygibus mitellam, vittam cum redimiculis. Tunica huic qualis & Afro. Quibusdam Exomides datæ, qubus vnica tantùm erat manica: Seruis interdum albæ Exomides, vel tunicula, quam Græci ἱματίδιον, & ἐγκόμβωμα, aut ἐπίβλημα. Pictæ Floréti adolescétię: atrę,

ſenibus. interdum puniceæ genus quoddam, quã καμπύλλιον vocabant à flexu. Priſcis ſenibus candidæ, de more antiquitatis. Coqui veſtis duplex & rudis. rudem dico fulloniæ operæ expertem. Eunuchi veſtem non poſuere: ſed variam intelligas ex fabula Terentiana. Differentiam faciũt inter μαστροποὶ καὶ πορνοβόσκοις, illo nomine deſignati ſcortorũ matres: πορνοβόσκοις eſſe cõciliatores. Ego Lenones hac poſteriore voce dictos ſcio: quid enim aliud eſt ſcortũ alere? Fœminas ornãt vitta purpurea circũ caput. Lenonibus Græcis verſicolor, vt diximus, tunica & amiculum pictum deſuper, non ſine baculo, quem ἄρεσκον vocarũt. παράπηγος veſtis muliebris: cuius manicæ ad cubitũ vſque. Altera Talaris, quã dicebant σύμμιρον. cuius ima ora erat ἀλουργός. ſpecies hæc purpuræ, qua eſſet prætexta, non autẽ cęruleo colore ſicuti putarunt recentiores: μήλινον colorẽ ſæpe commemorant in veſtibus. *Feſtucinum* vocant Veneti viridiuſculum palearem, eum vetulis dabant, & cæſium, i. cinereum. Puellis autem habitus ferè peregrinus, propterea quòd tametſi erãt aliquando ciues: maxima tamen ex parte pro exteris introductæ ſunt vſque ad cataſtrophen. color illis byſſinus, aut candidus. Meretrici luteus: auro enim, cuius maximè cupiens eſt, ſimilis hic. Sacerdotibus albus: item inueni hæredi, ſed additæ ſimbriæ. Donatus author eſt, Vlyſſem palliatum ſemper introductum. addit cauſam, propterea quòd, inquit, Pallium ſit Locrorum, & Ithacenſium proprium. duo errores: commune enim fuit Græcis omnibus: quare Græcis Comœdiis nomen Palliatarum, & Vlyſſes alio habitu ſæpe fuit: cùm exercet mercaturam in Scyro: cum interuertit ſagittis Philoctetam: cùm inſaniam ſimulat. Armatum quoque in Aiace fuiſſe par eſt, aut ſaltem Chlamydatum. Regibus & diadema & ſceptrum: Regum filiis diadema ſine ſceptro. Erat Diadema, vitta capiti obuoluta. Sceptrum, virga ære ornata. Muliebris veſtis Tragica Syrma, à cauda & tractu. item Peplum. inuenias etiã virorum amictum, peplum apud alios quam apud Euripidem: quam ob cauſam malè reprehenſum a Criticis videmus. Paraſitũ ſicuti dicebamus cum ſtrigili, aut quod alii malunt, pectine: vel cum olei vaſculo: ſicut agreſtes cum pera, pedo & pellibus. Calciamenta quoque veſtitus veniunt appellatione: eius genera duo

μαστροποὶ πορνοβόσκοι.

Veſtium colores.

Diadema.

duo. Cothurnus in Tragœdiis, qui vtriuis pedi æquè accommodari poterat, crassum aiunt adeò, vt eius accessione Heroum magnitudinem æquatam prodant. Heroas enim omnes mira fuisse proceritate apud Philostratum quoque legimus. Vnum Tydeum excipiunt. Si talis fuerit cothurnus, quo modo venatricẽ eo calciat Virgilius quã decet esse expeditissimam? Soccus humilis est: Italas mulieres altissimis vsas vidimus: quamuis diminutiua dicant voce *Soccelos*. Patris mei perfacetum dictum memini. Eiusmodi vxorum dimidio tãtùm in lectis frui maritos, altero dimidio cum soccis depositio. Ἐμβάδας cothurnos appellatos, soccos autem ἰμβάτας. Nauticum vestitum pinxit Plautus in Milite his versibus, *caussam Habeas ferrugineam, Palliolum ferrugineum*. Num his color thalassicus. Idem & cum nexu in humero læuo expapillato brachio, Præcinctus. Ludiorum nomen in Pastoralibus, & Græcum & peruetustum fuisse ostendimus. Quare autem dicti sint Histriones, nondum constat. non enim à gente barbara: quam equidem & domi & foris penè ad omnia exactiora munera ineptam scio. Picardos & Francos excellere præter cæteros arbitror. Athenis in Theatro saltare, aut agere fabulam peregrinis neutiquam licuit. qui contrà feciſſet, ei mille nummùm dicta multa fuit. Si anicula, diuina virum eloquentia Theophrastum & agnouit & appellauit peregrinum, qua spe ageret Thrax Athenis, aut Romæ Illyricus?

Hæc personarum insignia. Agebant autem neque omnes, neque eædem vna semper lege. nam in scena cum actione temperata: in diuerbiis actuosæ, sine saltatione tamen. id enim erat Satyrorum, ac Mimorum. In canticis autem cum iis qui modos faciebant. Diuidebantur agendi munera pro captu & viribus. Qui plurima recitabat, πρωταγωνιστὴς: qui proximi laboris munere fingebatur, δευτεραγωνιστὴς. Illi primæ partes attribui dicebantur: hic vocabatur secundarius, sicuti panis secundarius. similis denominatio, sed alia ratione illa, de qua suprà: Protactica, siue prostatica: cùm quæpiam persona introducitur primo actu, neque amplius vsquam comparet, qualis Sosia in Andria. nam quod aiunt à Terentio sæpe, à Plauto nunquam factum: hoc quidem verum, illa mera calumnia. Alia sunt præterea genera perso-

Protactica persona.

natum, quasi in ima cera: Puella enim cùm parit, non prodit, sed intus clamat,

Iuno Lucina fer opem, serua me obsecro.

Alia, quæ neque apparet, neque loquitur: qualis Storax seruulus in Adelphis. exiens enim Mitio non exeuntem alloquitur. Sunt & quæ apparent, sed nihil loquuntur: cuiusmodi satellites in Milite, & baiuli in Andria. atque alibi. Lorarij quoque rarò. In Captiuis tamen eis attribuit orationem Plautus. In mutam personam ambiguè lusit Martialis:

κωφὸν Paula πρόσωπον amat.

PERSONAE CERTAE.

CAPVT XIIII.

HAE personæ incõmuni appellatione, & earum officia, actiones, ornatus, quemadmodũ ab antiquis obseruatæ sunt. Creuit autem postea licentia. vt acceptas è variorũ libidine Grãmatici pro legibus statuerint: quas recitabimus non tam vt probemus, quàm ne quid omissum esse videtur. neq; enim conueniunt Comœdię, quà Comœdia est, omnes: sed vt quæque introducendas suadet res. Ac veteris quidẽ Comœdiæ personę tales erãt, quales ij, qui incessebantur: sicuti etiam in Tragœdiis. In noua autem & media, ad hunc pleræque modum. Senum genera multa. primum & secundum dixere πάππον. Prior, vt pro auo haberi posset, fingebatur raso capite, leni supercilio, decora barba, maxillis modicis, subtristis, colore candido, facie nitida. Talis fortasse Crito Terentianus. Alter non absimilis, verùm habitudine meliore, obtutu intentiore, tristis, subpallidus, barba composita, rufus, auribus flaccidis. Tertium quare appellarint ἡγεμόνα, non declarant: eum putassem adolescentum moderatorem, nisi ridicula facie finxissent, quippe sparsa coma, naso aquilino, dextro elato supercilio, capillo in coronæ modum. Quartò, promissa barba ac densa: quam etiam menti agitatione succutiat. Capillorum habitus idem, supercilia immota, facies vieta. hunc πρεσβύτην nominarunt. Hermonium quoque cur aliam personam vocent, non scripsere. videtur fuisse Arrilator, quem postea Coctionem appellarunt, Galli *Machinonem*, quasi Machinatorem: eius enim interuentu & tractatu

merces

merces distrahuntur. Italia quibusdam locis *Sensalem*. Eius facies ad hunc erat modum: obtutus acer, protensa supercilia, barbatus, recaluaster. Alter eiusdem operæ, diuersa facie, tonsus, cuneata barba, sic enim σφηνοπώγων. At Galenus per σφήνωσιν vbique significat partium cohæsionem atque infarctionem. In terræ angustiis coactum spiritum Aristoteles secundo Meteororũ designauit hoc verbo πληθῶσαι. Plutarchus id declarans, τὴν σφήνωσιν dixit. Nona notio vocis apud Euthydemum Atheniensem, in libro de salsamentis: Mugilum genus, quod esset, τετράγωνον, σφηνία vocat: quippe qui non esset passus, vt passer, sed coactus in quadratum: cuius latitudo altitudinem æquaret. Quod verò nomen fecere alii personæ, Licomedius, à cura & astu videtur ductum. multa enim attingit, quorum satagit negotia. huic barba crispa, mentum oblongum, alterum supercilium protensum. Haud absimilem fecere huius faciem lenoniam. diduxere tamen buccas, atque etiam distorsere: contraxere præterea supercilia. ademere capillum, ita vt aut caluus, aut recaluaster esset.

Alia ætas Adolescentum: quorum species item multæ, primo loco frugi ponendus est: qualis in Trinummo. sic enim interpretor πάχρηστον: corpore exercitato. colore viuidiore. quippe non in vmbra, sed in aperto plurimum agitat: ac rebus agendis præest. Itaque & rugas aliquot fronti addidere, quod indicium Physiognomones, optimi animi statuunt. nam distenta in fronte cutis, remissæ vitæ ac væcordis frequens indicium est. intenta quoque supercilia consideratum hominem designabant: quemadmodum corrugata diiudicantem. huic quoque cæsaries in orbem composita. Erat alter iunior, atque atrior, demissis superciliis, corpore nihilominus exercito, & sciens literarum. Tertius crispus, capillorum cirris eleganti dispositione, rubore diluto, elatis superciliis, frontis tractus vnica distinctus ruga. Quarta facies, adolescentis mollioris, omnium natu minimi: coma qualis Frugi. Candor vitam vmbratilem indicabat. quos Galenus vocat παιατροφίας: hoc differunt à Gymnasticis. educationis indulgentiam arguit: cuiusmodi Aeschinum in Adelphis potes intelligere. *Adolescentũ species.*

Hæc ab ætatibus, nunc ab officio. Personis agre-

ſtibus. vtpote inſolatis, ater color attributus, effecti in his Labeones : rectè ſanè. at Simi, non rectè. naſutiores enim ferè ſunt. Attonſa in orbem coma. ſic enim interpretor στεφάνην τριχῶν. non pro corona (qualis ridicula eſt in monachis) ſed pro figura capillamenti. Duo præterea militum genera, vtrique cæſaries, quàm in inceſſu quateret, vnde & ἐπίσειστοι nominati: ſic enim ſonat vox Græca potius, quàm ſi dicas, Effuſam ventis comam, vt aliis placuit. Priori nigra, qui & aſperior & glorioſior: alteri flaua, qui lenior. Totidem ad hæc hominum monſtra introduxere Græci: alterum κόλακα, adulatorem : alterum Paraſitum, qui caret Latina appellatione. nos in Comœdia Ceparum poſuimus nomen nouum Cœnaturionis : in qua Centurionem glorioſum & guloſum irridebamus. Menſarum aſſeclam legimus ad eam ſignificationem in oratione contra Saluſtium: quæ an ſit Ciceronis, dubitaui diu. vtranque tamen perſonam in vna inuenias : ita vt Paraſitus idem ſit Colax. Artes ſanè, ac pluſquam artes : non enim ſolùm docent agere, ſed etiam Pati. Paraſitica ſine aſſentatione profectò nulla. Gnathones quoque dicti à maxillarum officio. Atrum colorem dant, atque in Palæſtris exercitant. ſanè verò. Adoleſcentum enim cœnas cùm captarent, eos ſectabantur, non ſenes : quibus omnem operam præſtarent in ludo, in palæſtra, in balnea, ad venandum. quò non ? offa enim, vt ille ait, monet. Itaque diſcurſo opus erat, ad portum, in arcem, ad lenam, ad templa, in theatrum, vnde colorem adipiſcerentur : cuiuſmodi & Alexis ſcribit, nitidum tamen illum, tum ob lautitiam ciborum, tum ob exercitationem. Cùm autem aduncum deſignant naſum : minus bene faciunt. illuſtris enim animi eſt. Ita ſentio, ſi ἐπίγρυπος id ſignificat : nam alii incuruum malunt. duo tamen genera docet Ariſtoteles : alterum coruo, alterum aquilæ ſimilem : illum ſanè ignobilem qui ſtatim à fronte curuatur. Addunt autem συμπαθεῖς, id eſt, affectuoſos. Aures verò ſcitiſſimè pendulas fecère : non ab ætate, aut inedia, aut morboſo corporis habitu eas productas decuit: ſed inſolentia dominorum, quos etiam ſuos appellabāt Reges. horū enim manibus ſæpe ſunt conuulſi. Supercilia quoque aptiſſimè intendunt : ſunt enim omnium rerū, omnium orationum,

Paraſit⁹.

Gnathones.

omnium

omnium momentorum admiratores. Sermo, gestus, vultus, animus in aliorū vultu atque animo sita sunt. Horū genera tria animaduertimus, vnum commune, pro arbitrato Comœdodidascalorum: alia duo distincta, quorum primum appellarunt εἰλαπινικὸν, alterum autem Siculum: quem arbitror nulla re alia à cęteris differre, quàm vestitu. nam εἰκονικὸς quoque erat peregrinus. Is sine barba erat, rasus, amictu nitido. Malas quoque ei pertusas faciebant: fuit autem nomen hoc, vt ait Polybius, apud veteres Gallos in honore. suos enim Poetas sic appellasse scribit, quemadmodum σύναιπος & συναίπια voces sunt minimè contumeliosæ. Prisci verò Græci eum ita vocabant, cui sacrarum epularum eligendarum cura publicè mandata erat. Quin ipsum quoque nomen sacrum fuisse ait Polemo Sunius, ᾧ πρὸ σίωνος simile. Quòd si ita est, esto: quemadmodum apud Romanos collegium Epulonum. Sicut colligi potest ex columna quæ sita erat in Herculis fano, quod fuit in Cynosarge. In ea enim hęc legebatur, τὰ δ' ὀπτάνια δυίπω ὁ ἱερεὺς μὴ πρὸ παρασίτου. & in Palenidæ donariis: ἄρχοντες καὶ παράσιτοι ἀνέθεσαν. Locum item in quem sacrarum frugum primitias componendas curabant, Parasition appellatum. Aristoteles in Methonensium repub. Principibus, inquit, bini erāt Parasiti, ductoribus autē singuli. Illud quoque annotatum est: eos exigere solitos tū certas à quibusdā aliis portiones, tū à piscatoribus opsonium. Primum ferūt Epicharmū tam nobile nomē ad hoc opprobriū Comicum transtulisse: quem secutus est Alexis. Homerus autē vocat εἰλαπινάστας. Parasitorū genera duo quàm festiuè describat Alexis, in Βιργίνῃ videre operæpretium arbitror. ludens enim vera dicit. *Parasitus*

δύ' εἰσὶ ναυσιπλοῦντα παρασίτων γένη.
Ἓν μὲν τὸ κοινὸν καὶ κεκαμμένον βίον,
Οἱ μάλιστ' ἐμεῖτε. θάτερον ζηλῶ γένος,
Σατράπας, παρασίτους καὶ στρατηγοὺς ὀψοφαγεῖς,
Σκιστοπαράσιτον ἐκ μέσου κεκλιμένον.

Et subdit elegantissimè,

Τούτου δ' ἑκατέρου μὲν γένους, ὁ μὲν τύπος
Τῆς ἐρημίας ἄξιος ἐλευθερίας ἐμοί. *Seruū.*

Seruorum autem personæ septem. vnus per canitiem referebat diuturna seruitute ac frugalitate sese adeptum libertatem. talis Terentianus Sosia. Hunc quoque πάππον

appellabant, sicut alterum item ἡγεμόνα, quemadmodum & senes. eius officium arbitror fuisse, deducendorum ac reducendorum herilium liberorum in palæstram, in ludũ, ad sacra: qualis fuit ille in Phormione Geta. Rufos huiuscemodi pædagogos fingebant Græci capillis in coronæ modum attonsis. Rufum tamen ibi Poeta Dauum facit, non Getam, qui erat pædagogus. Facetè quoque protensis dabant superciliis, nihil enim ineptius aut fucatius pædagogo. Huius natura, ingenio senis ducis, de quo suprà dictum est, respondet. Huic similem faciebant eum, quem ἐπίσεισον cognominabant, nisi quod huic erat cæsaries iusta & plena. Tertium vocant, κάτω τρυχίαν, siue κάτω τετρυχωμένον, quod aut nolo, aut nescio Latinè dicere, rufo capillo, recaluaster, elatis superciliis. Quartus, capillo, & cute rufus itẽ, sed crispus, qua caluitiũ non occupat, & strabo. Addunt vnum, quem μέσον vocabant, caluum item ac rufum. Acceperunt etiam ex alicuius Poetæ fabula, quem τέττιγα nominarunt, id est, cicadam, nigrũ, peruersis oculis: eiúsque in caluitio duo trèsve capillorum tractus diduxere. Ad mentum barbæ ratio par. Puerum fortasse in Comœdiis fecere Græci aduersitorem, quemadmodum verò eum appellarint, non prodidere.

Fœminarum personæ.

Fœminarum personæ ad XIIII. explẽt ordines. Duo matronarum genera. Primam dictã aiunt λεκτικὴν, ab eloquentia, opinor, ne dicam ab ipsa loquacitate, nequaquã enim tales sunt fœminæ. Coma ei circũfusa, nõ discriminata, leniter applanata ac pexa: recta supercilia, color cãdidus. Cui fecere alterã similẽ, præterquã capillo, qui esset crispus. Totidẽ puellarũ species, discriminata coma, recta supercilia, nigra, cãdor subpallidus. Eã quæ nõ esset virgo, sed pro virgine sese gereret, ψευδοκόρην appellarunt. hæc summo in vertice nectebat comam: qualẽ modũ, nodúmque, in Leda marmorea, Atauorũ nostrorum domi meminimus pueri. Faciẽ mulieris semel nuptę affingũt. Altera similis, sine nodo comata atq; discriminata. Duo genera meretricũ, ab ætate, ab ornatu, ab ætate duę: Anus & iuuenculæ. Anus duę inter se similes: altera natu grandior, & ad quæstũ iam inepta declarabatur ex capillo canitie asperso: vnde & σπαρτοπόλιος nominata: cui etiã eloquendi rationẽ attribuebant. alterã vocabant παλλακίνα, pleniore coma circũfusa. Iuniorũ quæ maior erat, τέλειαν

Meretrices.

iccirco

iccirco ὀταιρικὸν dicta: rubicundior fuit quàm altera quā ψηδοκόρην appellabant, à cuius auribus pendebant cincinni. Scortillum verò iuuenculum minus comptum est. tæniola tantùm astringit caput. hæ ab ætate. Ab ornatu autem tres. Prima διάχρυσος, quæ multo luceret auro. Secūda διάμητρος quoniā varia mitella redimeret caput. Tertia λαμπάδειν, à plexis crinib. in metæ aut faculæ modū. Tria lenarum genera, Aniculæ omnes. vnam Lycænion à Lupa vocant. proceriuscula, rugæ tenues, frequentes, candida, subpallida, straba. Altera pinguis, crassis rugis, vitta crines cohibens. Tertia domestica, exuctis malis, vtrinque. binos dentes aperit, Ancillularum personæ duæ. maturior ætate περίκουρος dicta, tunicula cādida succincta. Qui hūc locū sunt interpretati, αὔραν, Aurā Latinè fecerunt, at Græcis famulā significat Itē περίκουρον virginē: quasi περὶ τὴν κούρην agentē. non reprehendo. Cæterùm περικεκαρμένην emptitiam dixere. Hoc autē idē est quod attōsam: vt etiā περίκουρος nomē inde fortasse. Alteri ancillulæ discriminata coma: nasus simulus, tunicula coccina succincta, vt prę stò esse queat meretriculis. παράψηστος à calculis, quasi παραψήφοστον transtulere. magis placet mēsa. ψηστὸς enim abacū significat. sic ad abacū & ad cyathum stare pueros dicimus. Obstetricem verò nutricémve nullam finxerūt isti spicileguli Græculi. Illā esse decet amictu vulgari, anum, vegetam, rubicūdam, bibulam, tecto capite linteolo, suffarcinatam, maniculis ad cubitum reductis, aut sine manicis. Nutricem pinguem, rubicundam, hilarem, loquacem, iurgiosam, ætate integra. Matronarū nutrices iam emeritas, anus esse oportet: loquacissimas, quæque vel herarum interpellent orationes: exploratricem, suspiciosam, capite & pectore, & brachiis tectis.

Lenæ.

Ancillæ.

MIMICAE PERSONAE.

CAPVT XV.

Mimicę personę è foro, & tabernis & angiportis, facies atq; habitus afferunt, Cauponis, Coqui, Productoris, Sycophātæ, Militis, Meretriculę, Cōciliatricis, Cursoris, Ebrij, Stolidi, Insani, Pictoris, Pædagogi, Surdi, Cæci, Fartoris, Circulatoris, Impostoris, Arrilatoris & eiusmodi. Nunc Galli monachos adulteros, aut clatrorum desertores tanta venere ostentant, vt meritò existimēt omnes eis cedere nationes. In libro De inuentione,

materias aliquot posuimus, vt ex earum filo aliæ quoque texit possint.

TRAGICAE PERSONAE.
CAPVT XVI.

TRagicas autem regum, Ducum, Miliũt, Nunciorum haud alia forma esse par est, quàm à veris sustinẽtur. Ponunt tamen aliquas Græci adeò longè à tragica grauitate, vt ridiculæ videãtur. verùm ne quid desideretur, ne has quidem omittẽdas duxi. Communis omnibus grauitas & proceritas. Priuatim autem ab ætate, senes sex. Primus rasa barba: iccirco ξυρίας. Omnium natu maximus, canicie candida, capillos adiacẽtes habet summo frontis tumori, quem Græci ὄγκον vocant. figura trianguli sine basi, longis maxillis. Alter candidus canicie vniuersali. cincinni circum caput: Barba impexa, atque iccirco compacta: propendulo supercilio, albido colore, breui frõtis tumore. Tertius σπαρτοπόλιος, vt suprà dictum est, pallore fusco. Quartus, ater color, crispa barba & coma, aspectu aspero, frontis prominẽtia magna. Quintus, coma flaua cincinnata, minore frontis tumore, colore nitido. Sextus, flauior priore, sed pallore ęgrotos repræsentante.

Senes.

Adolescẽtes.

Adolescentium personæ octo. Frugi primus natu maximus, imberbis, nitido colore, subfuscus, denso capillo & nigro. Secundus flauus, fastuosus, capilli summum ad frontem astricti. Supercilia passa, facies torua. Subcrispus huic similis, sed natu minor. Quartus mollis, flauis cincinnis, candida cute, hilaris: cuiusmodi facies deceat alicuius dei personam. Cui similis alter iunior, sed macilentior. Deinde recensent duos: vnum pallidum, alterum subpallidum. Prioris formam attribuebant spectro in scenam introducto: aut ei qui è vulnere laboraret. cutis iccirco arida, color ægroti, coma subflauua. Subpallidus autem eadem, qua Frugi, forma: sed ad effingendum amantem, aut ægrotum.

Serui.

Seruorum personæ tres. διφθερίας primus quare dictus sit, non ponunt. pellibus accinctos in scenis egisse certum est. vnde & hoc nomen. Huius frons plana, sine tumore, vitia aut mitella pexos crines candidos arcet. Facies pallorem albo dilutum ostendit. Nasus animi præ se fert

asperitatem

asperitatem. subelatis superciliis oculorum tetricus obtutus. barba ætatem grandiorem ostendit. Duo præterea, quibus Nuncios exprimebant. vnus dictus, vt in Comicis, σφυνοπώγων. vegeta ætate, frontis summitate lata & tumida, ambitu depresso, flauus, asper, ruber. Alter resimus, fronte tumido, flauus. è medio vertice passi crines, imberbis, subruber. *Nuncij.*

Mulierum personæ vndecim. Prima, in qua maxima dignitas & ætas grandissima. cana coma, frontis tumor modicus, subpallida. itaque παράχρωμος dicebatur. Secundum hanc, anicula libera, qua calamitosam exprimebant. cutis subrufa, sufflaua canicies, frons modicè extans, crines passi ad clauiculas vsque pectoris. Post hanc, famula anicula, quo loco cæteræ frontis tumorem expressum habent, ex agninis pellibus vittam gerit. cutis rugosa fuit. Altera famula μισόκουρος, quia in medio rasa erat. Frontis summitas tumore castigato, candor subpallidus, mediocris canicies. Hac iunior est ea, quam διφθηρίτην vocant. frons tumore vacua. Duæ præterea, capillorum forma diuersa. Comatam κατάκομον nominant, coma nigra, pallidam, mœsto vultu. Altera, quæ non esset coma pleniore, sed μισόκουρος. Similis tonsura ei quam dicunt πρόσφατον: quidam recens violatam, alij recens tonsam malunt. nonnulli iuuenculam admodum intelligunt: sicuti mox νεαρὸν πρόσωπον. ab hoc significatu esset nitida, succi plena. νεαρὸν autem πρόσωπον est in primo flore: qualis Danae fuit repræsentata. Duæ adhuc: quarũ vtraque κούριμος virgo dicitur, caret ea frontis exporrectione quam toties in aliis expressimus. Sed eius loco capillum applanatum, bipartitum, modicè circum attonsum, & cincinnatum, vnde & nomen quidam attributum arbitrantur: námque alij κούριμον potius iuuenculam interpretantur. color subpallidus. Altera eodem nomine & facie. Cæterùm in capillo neque discriminatio, neque cincinnus. *Mulierum.*

Hæ personæ communes. seorsum autem pro statu cuique ac fortuna. Reges Latini cum trabea & lituo, Romani Imperatores paludati, cum purpura, & laurea & stipatoribus, & igni, qui præferebatur. Reginæ cum palla & croceo velo. Pallæ facies tractitia: vnde & Syrmata, & συρτὸς à Græcis, & πέπλοι & ποδήρεις. omnes demissæ. cuiusmodi Iberas vti solitas scribunt. nunc tota Asia & Eu- *Reges Latini. Imperatores Romani. Reginæ.*

ropa vniuersa.purpureus his fuit color: albo ad cubitum distinctus lętis:infelicibus atra palla.Tametsi exules quoque aliquādo prodibant albati: quibus tamen certa Poetarum lege fuscæ vestes, & atræ, & subuirides;& cæruleæ erant attributæ. Præter velum etiam Palliolum gerebāt: quale etiam nunc Romaniscæ, *Sberniam* nonnulli vocāt. Breuissimum est, cum fenestella,per quam brachium exerunt. Gallicis matronis manicatum, atque ad talos vsque demissum.Græci ἐπίβλημα dicunt.Multa verò nomina ἐπιβλημάτων ξυστὶς, βατραχὶς, χλανὶς, χλαμὺς, διάχρυσος, χρυσόπαστος, φοινικίς. Fuit & κόλπωμα laxior amictus sinuatus, quo Reges vtebantur.Hoc quoq; pictū erat, sicut & alia pleraque.Militare autem indumentum puniceū aut purpureum:quod ad manum aduoluebant tum bellatores,tū venatores: ὀφαπτὶς dicebatur. Capitis ornamenta regia Diadema, & Tiara, & Galericuli. Diadema erat fascia: qualis & nunc AEgyptiis & Mauris.nō quod vulgus somniat,vmbraculum. Muliebria,καλύπτρα,κεκρύφαλον. concisum vocabulum & transposita elementa: fuit enim κρυπτοκέφαλον.Faciem autem quo tegerent,παρακαλύπτρα.Penelopes velum ad eum vsum, κρύδεμνον vocat Homerus. Gerebāt etiam mitellas,cum redimiculis.Haud multum absimilis ornatus nunc fœminis Vasatensibus. Priuatus amictus ἄγρυνον.Reticulū erat implexum è lana, quo totum corpus suum obtegebat Tiresia. Monachorum cohors quædam tale quid superinduit.Philoctetes & Telephus pennosi.Primus AEschylus,non (vt putant) Euripides in scenam tragicam ebriorum intulit spectaculū. in Cabiris enim introducit Iasonis comites ebrios:ipse fortasse haud multò minus cum illa scriberet. Liber patet cum thyrso & veste crocotula: ita Plautus κρωκωτὸν. & cum μαχαλιστῆρι picto. Erat hoc, quod Latini Capitium in virginibus,quia pectus caperet: non capitis tegmē, vt scribunt recētiores.Eo verbo Philippides comicus in fabula ἀδωνιαζούσαις vsus est. Eodem nomine μαχαλιστὴρ, equi ornamentum aut munimentum,quod ab armis penderet.veteres ornatus traiici,pelles hinnulorum,leonum, caprarum;pantherarū.Gladij,lanceæ,arcus, coryti, pharetræ,sceptra,currus,clauæ,caducei,armaturæ.

Capitium.

Hæ personæ certæ,pro libidine Poetarū, quæ vt noui quippiam afferat,semper mutat,vertit,inuertit.Attributæ sunt

sunt personæ etiam mutis rebus. Sic in Phaethõte loquitur Terra & Eridanus. in Argonautis, Nauis, in Prometheo, Vultur & Mons. & Mare in Ariadna. Et nos in Græca nostra, quam Deluro inscripseramus, insulam ipsam cum Latona colloquentem. Mors olim in Chirone & Hercule. in OEdip. Erynnyes. in Hecuba, Rabies. in Athamante, Insania. in Oreste, Pauor. in Io, Oestrus. Præterea Bellona, Contumelia, Obtrectatio, Eloquentia, Tempus, Occasio, Fraus, Fides, Ignauia, Liuor, Fas, Nefas, Pax, Iustitia. Quorum alia propria huius generis fabularum: alia cuiuis communia. Galli in Mimis vtuntur non rarò: & appellant *Meralia*.

SATYRICAE PERSONAE.

CAPVT XVII.

Satyrus.

IN Satyra Græca veteri Satyricæ personæ, Satyrus calnus, Satyrus barbatus, Satyriscus imberbis, Silenus, Papus. & ex vtroque compositus, tanquam mulus, Papposi lenus fero aspectu, ac terribili. Eorũ nomina, Autolycus, Burris, actus obscœni, facies ridicula. Satyricus ornatus, Hinnulli pellis, quam iccirco ἰγνύλλιον nominabãt: quia sine rugis tota assidebat corpori, atq; adhærescebat. Pellis itẽ capræ, quam propterea αἰγιὼ & πωγιὼ appellabant. Compriores pantheram induebant. Apud Verrium Flaccum scriptum fuit, veteres πίτυρα pelles appellasse. Lucilii versum in libris Originum recitauimus, in quo Pescia significat tergus pecuinũ, quo pro amiculo vti essent. Eã vocẽ posuimus in Satyris nostris. idẽ enim est quod αἰγιὼ. pecus enim nostrum inde, & pasco, vnde & Græcis πῶκος, lana. Quin aliquibi. Italiæ locis, *pocam*, vocãt lanæ certum pondus. Satyri, quia putabãtur cum contis & thyrsis in Liberi patris exercitu prælia iniisse, eius generis venabula gerebant. Iccirco θυρσῶν διαννεύειν dicta sunt à Græcis. Eos quidam eadem de causa militari sago tectos introduxere. alii tunicula punicea. Sileno crassa tunica fœno cõtexta. Σάτυροι ἀμφίλοπα χιτῶνες vtrinque villosæ.

SALTATIO.

CAPVT XVIII.

Modos facientes.

CVm choro erant in Orchestra & Thimelici, i. cantores: quique modos faciebãt, & saltationes. Inter quæ *Orchestra*

Saltatio primũ historiæ locũ debuit obtinere. Est enim vetustior sermone motu. Præterea ab his tatu Orchestra nomen inuenit. otiosi, cantus, mollis, inertis. Saltatio, vegeti, acris, exercitati. maximo quoq; in honore fuit, propterea quod etiam ad militarem exercitationem plurimum facere videretur. Quapropter, quemadmodum suprà diximus, Phrynicu, quod in fabula Pyrrhicam aptè saltasset, Imperatorem sibi delegere Athenienses. ὄρχησιν Græci dixere Saltationem. παρὰ τὴν ὄρμην, καὶ τὸ ἔχειν, detracta aspiratione, aut ἀπὸ τοῦ ὀρούειν. est autem motus compositus, numerosus, cũ gestu effingens rem, aut personam vel quam canit, vel quam tacet. Ita habes definitionem cum diuisione & vocalis, & tacitæ saltationis. Latini nõ habuere propriam vocem, sed communẽ huius legibus astrinxere. Nam salire est moueri in sublime, vel tanquã medium, vel tanquam metam. eius frequentatiuum salitare. vnde conc sum saltare. Græca origo verbi ἄλλεσθαι. Eum motum rudem inter pastores primum fuisse credere par est. quem cum certis legibus & variassent & composuissent, ὄρχησιν priu to nomine vocauere. Latini rudẽ illum veterem, Saltum: hunc, Saltationem cum appellassent: non habuere verbum separatum, sicut Græci, ὀρχεῖσθαι, ab eo quod fuerat ἄλλεσθαι. Quare apud Sallustium audiens, Psallere & saltare quam necesse est probæ mulieri: nequeas tam distinctè intelligere, atque si Græcè dicas ὀρχεῖσθαι. Saltationis meminere Plato, Homerus, Xenophon, Strabo, Herodotus, Plutarchus, Galenus, alii innumeri. Quidem vero etiam eius genera descripsere: Lucianus, Pylades, Pollux, Athenæus.

Ὄρχησις.

Salire.

Prima atque antiquissima videtur in pedibus fuisse. Namque agrestes prisci multùm erant in venationibus. Itaque amabant pedum exercitia. Et sanè ingressus, communior motus quàm manuum est. Quippe manus vni homini data est à natura, pedes etiam aliis. quanquam manuum vsus nobis quàm pedũ prior: quia facilior. Neque enim pedes ad motum tantùm, sed etiam ad onus: manus autem non ita: & gestantur à pedibus: ipsæ nihil gestant corporis. Proxima fuit manuum motio, quam χειρονομίαν appellabant. Habes hanc vocem etiam apud Iuuenalem. Postea pro vitæ genere ac modo, accessiones factæ multæ, Calathi, Abaci, Rotæ, Gladii, Hastæ. Thyrsi,

Pilæ,

Pilæ,atque eiusmodi. Nam & apud Homerum duo genera sunt obseruata,vnum ἁπλοῦν κυβιστητήρων, quod erat simplex : alterum διὰ σφαίρας, quod erat cum pila.Cuius inuentum Nauficaæ Alcinoi filiæ attribuit Agallis Corcyrensis fœmina, quæ etiam Grammaticam olim docuit : hoc suæ genti gratificata. At Dicæarchus Sicyonius. Hippasius Lacedæmonios primos authores fuisse autumat. Ac de simplici quidem primum ita, vt motus describamus communes prius : posterius, certa in genera partiamur. Motum in animali Aristoteles confieri ἐξ ὥσεως, & ἕλξεως, diuinitus, vt omnia, docuit nos. neque enim ieiuna nobis, Grammaticorum more, historia texenda est : sed doctis apponenda quædam, quasi ὑμθήμματα. Impulsu igitur, & tractu mouemur.Hæ sunt summæ differentiæ.minores autem,flexus, procursus, saltus, conquiniscentia, diuaricatio, claudicatio,ingeniculatio, manuum connixio, consertio, compectinatio, agitatio, commutatio, complosio, elatio,iactatio:pedum permutatio, alternatio,supplosio, atque alia talia, quorum non pauca nomine carere arbitror. quis enim dicat,compernatio?atqui decuit,sicuti diuaricatio. Aliquot meminit Galenus in secundo de conseruanda sanitate, ὀρχηστῶν αἱ σωφρονοῦσαι κινήσεις, ἐν αἷς ἄλλοτε μέν ἐστιν ἡσυχάζειν, ἄλλοτε δὲ ἐπιπολάζειν ἐγκρίνεται πάντες, καὶ ἐκλείπουσιν ἐξαίφνης ἅπαντες καὶ ἀφανίζονται, καὶ διαπίπτουσι διαλείψεις τοῦ σκέλους.appellabant hosce modos corporis, σχηματισμούς: in quibus non soli motus, sed & quietes numerabantur, stantis, dormientis, cogitantis, sedentis,fessi, ignaui, metuentis, admirātis. etiam à partibus quibusdam corporis. Nutus, nictus,oscitatio,risus,fletus,digitorum concrepatio. quæ omnia apud Græcos & Mauros etiam nunc vidimus: itemque eorum soboles Hispanos. Vascones crurum tantùm iactationem retinuerunt, cum tintinabulis & crepitu digitorum. Itali saltum, procursum, recursum, & versationem. Primùm aiunt ab Aeschylo χειροσμοῦς: in choros Tragicos translatos : veteribúsque modis nonos additos à Theleste illius saltatore, Chamæleo author est.Alios ab aliis: nominaque indita è re ipsa. ξιφισμὸς cum ense.κελαδισμὸς cum canistro. Quæ figura fuerit, quam κηλιδίδας vocant, non posuere. ita sunt puri ac miseri recitatores nudique : quorum princeps Pole. κηλιδίδας

lux. Neque sanè multū laboro: haud enim magni refert, σκώψ fuit facies speculatoris in digitos erecti summā manum ad vmbellæ vsum supercilijs admouentis. eius meminit Aeschylus in Theoris. Fuit & θηρωτικὴ: quasi vellet vociferari ore aperto, elatis supercilijs, ceruicibus inflatis. Et θαυμαστὴ, admirantis, contracto ore, & ceruice inflexa, palmis manibus. Et μηδοπρόσωπος pedu motus Medorū institutio. Et χεὶρ καταφωνὴς χαλεπὴ, cum manui substernebatur manus. Et ξύλον ἐπεχόμενος, cum tollere quippiā volebāt. Et σκίβικος cum in modu turbinis versarētur: quod etiā nunc faciunt. Et ἐπαγκωνισμὸς, quasi dicas, incubitatio: cogitabūdi fuit. Et ἐγγύνασις ingeniculatio. Firmicus Ingeniculum ἐγγόνασιν signum vocauit. Sic in historijs mōstri, nō Imperatoris, quē nolo nominare honoris causa. Et τεχνισμὸς, Ceruicatio, Ceruicis iactatio. Ita &

Assa vox. simplex, & composita, aliquot dictæ sunt.

Genera verò sic vestiganda. Assam vocē veteres dixisse cantū sine tibia, aut cithara, aut lyra, Varro author est. Ita saltatio quædā sine cātu fuit, eaque vetustissima. Deinde cantus additus, quē postea χορείαν appellarunt: πλὴν μαστροπὴς ὄρχησις. Ita Chorus apud Aristophanē agebat cùm canebat, ἢ ἐκλειψιχορίσας: saltabat enim tūc, τὸν εὐκλεᾶ μυσύμβμος. Postremò adiuncta instrumenta. Saltationis autem differentiæ summæ duæ, stataria & motoria, pro argumentis Fabularum. non quòd nō vtraque moueatur, sed quòd hæc magis. A quibus species illæ deductæ: Contentæ, remissæ, ferocæ, molles, ridiculæ. Alia verò nomina vel ab regionibus, ἰωνικὴ: vel ab inuentoribus, πυρριχή: vel ab argumēto subiecto, Achilles: vel à corporis partibus, πρασσωμικὴ: vel à modo motionis, μηδοπρόσωπος: vel ab imitatione, γλεκτικὴ: vel ab instrumentis, πυκτικὴ: ab habitu, ἐνόπλιος: γυμνικὴ, cum Thyrso, calatho, Hasta, Aratro, Abaco, olla. Suma autē genera ab vsu & loco, duo. vulgaris, quæ cōiugijs ac sacrificijs adhibebatur: & Theatralis. Huius species tres pro modo, numero, genere Fabularum. Vna in Tragœdia, quā vocarunt ἐμμέλειαν: grauis ea & composita: quemadmodum vox ipsa quoque declarat. Altera in Comœdia, solutiore licētia, κόρδαξ dicta. Tertia lasciua, incōstans, in Satyris appellata σικιννὶς, cuius etiam meminit Euripides. Emmelia igitur grauis, & modulata, oratorum gestu propior. Vnde Agamemnonem agēs

Hylas,

Hylas, cùm sese fecisset grandiorem: correptus est à Pylade præceptore: ἀλλὰ σὺ μὴν, inquit, μικρὸν, οὐ μέγαν ποιεῖς. Tum ipse expressit meditantem. Huius simile quod de Caphena tibicine memoriæ proditum est. Is enim discipulum cecidit, qui contentius inflasset tibias: addiditque elogium sane diuinum, ὦ οὐ τὴν μεγάλην οὖ, ἀλλ' οὐ τὴν οὖ τὸ μέγα. Tragicè autē saltationis figuras nominibus ferè veteres prodidere. Quarū multas præter nomē eos equidem suspicor ignorasse. Ea verò sunt, σίμη, χειρὸς καλαθίσκος, χεὶρ κατάπληξις, tametsi suprà scriptu erat, χεὶρ χεὶρ κατάπληξις, ξύλου πυρκαϊὰς, διπλῆ, σκιμαυχὶς καθύπνισις, σκοχβιλιὰν τέτραξις, ὑκατρίδες. E quibus hunc, & σκιμαυχὶν magnum de laboriosum motum in manibus præ se tulisse ferebant. Quippe σκιμαυχὶς alia ab superiore, inter furiosas recelebatur: sinistra cum duabus aliis Cernophoro, & Mógarim illa τὰ κίρνα ferebāt, quę interpretantur χαρίδας, hoc oculos. quia κίρνες erat poculi quoque genus. Cordax Comica, sicuti dicebamus lasciua: vnde κορδακίζειν de licentiosa saltatione. Species eius: κόρδαξ & κόρδων, iucundæ ambæ, vnde & nomina. ἐμπρόσθια, quæ erat Cretensium propria, plena lusus. Ex Cordace Bathyllus Alexandræus confecit saltationem, quā Italicam nominant. non enim frustra Iuuenalis posuit nomen hoc illo versu, *Chironomon Ledam molli saltante Bathyllo.*

Quidam etiam Emmeliam huius inuentum arbitrantur. Sicinnis autem dicta, vt aliqui volunt, à Sicinnio, quodā Barbaro: alij Cretēsem no barbarum prodidēre. ea erat maximè motoria, gesticulatione creberrima & celerrima, potissimum Satyrorum. quare Scamon dictam putabat παρὰ τὸ σείεσθαι. adde tu καὶ κινεῖσθαι. Iccirco Satyros saltantes dixit diuinus poeta. *Saltantes Satyros imitabitur Alphesibœus.* Apud Gellium in Latinis monumentis, Sicinnistrarum nomen legis eorum, qui ad tumultuosos modos facerent. Galenus τυμπανίστρας vocat.

Theatrales hæ. extra Theatrum haud absimiles multæ. Belli simulacra. Pax. Luctus. Nuptiæ. Vindemiæ. Messes. Acres & fortes, atque contentæ multæ: aliæ molles, vti dicebamus. Armatas ἐνοπλίους dicebant. Variatus habitus pro more nationum. Pilum, Phalanx, Gesa, Sarissa, Acinaces, Pelta, Parma, Scutū, &c. Armata fuit illa, quam vocabant Pyrrhicam: Non à Pyrrho Achillis *Pyrrhica.*

filio: tametsi ab eo saltatam aiunt victo Eurypylo filio Telephi. quippe eius pater Achilles ante ipsum dicitur ab Aristotele ad Patrocli rogum eam saltasse. Itaque πυρικὴν παρὰ τὸν πυρόν: à Cypriis autem φρύλη. Alii faciunt eius authores Castorem & Pollucem: quibus saltantibus Pallada fecisse modos scripsit Epicharmus. Atque inde à Lacedæmoniis ad bellum cum tibia exire cœptum. Nonnulli originem quidem agnoscunt in eodem loco, sed inuentum aiunt Pyrrhichi Spartani fuisse: cuius sententiæ dicunt Aristoxenum extitisse. eāque saltationem apud cæteras olim nationes vnà cum reliquis belli artibus desitam, solis Lacedæmoniis perpetuam fuisse. Adeò nanque laboriosa erat, vt spem gloriæ labor extingueret. Iccirco posteri aliis rationibus mitiorem fecere. quippe, pro lanceis Thyrsos, pro iaculis ferulas, atque etiam lampadas gerebant. quamobrem Dionysiacam quoque appellarunt. In qua Liberi patris apud Indos gesta saltabant. Accinebant simul & pulcherrima carmina: necnon ex tibiis ἁρμάτιον νόμον. In prisca illa seuera atque aspera, etiam puelli Lacones sese exercebant, tecti perfecta, integráque armatura, quam propterea πανοπλίαν alij, ipsi παστυχίαν nominabāt. Hanc nos & sæpe & diu corā Diuo Maximiliano iussu Bonifacij patrui, non sine stupore totius Germaniæ repræsentauimus. Quo tempore aliquando vox illa Imperatoris, Hic puer aut Thoracem pro pelle, aut pro cuinis habuit. Huius simílem aliam ab inuentore Thelesiadem dictā, memoriæ prodidere. κῶμος verò vt in Comœdiis iocosa, atque hilaris: ita extra Theatrum cum pugna & ictibus. ξιφισμὸς, cum gladio. Talis est nostra Sciamachria. Et ποδισμὸς, à pedum motu. πυῤῥάκωμος militaris, Herculi sacra. Sicuti Phallica Baccho: atque Ithymbi. Sic & Barillica ab inuentore in Apollinis honorem ac Dianæ. à viris saltabatur & mulieribus simul mistis. καλλίνικος quoque Herculi sacra fuit. hoc enim Herculis cognomen ex Pindaro & Euripide. Tetracomon autem Athenienſibus peculiarem putant, ab eorum vicis, qui per initia quatuor numero iuncti sunt. Eorum nomina, Pyrecēses, Phalerenses, Oxypetoones, Thymætadæ. Thraces quoque & Cares armati saltabant: eúmque modum κορυβαντιῶν nominabant. Apud Lacones verò etiā ἐμβατήριος

τέχνα μὲν erant ἐνόπλια: quemadmodũ prisci Lacedæmonij Tyrtei carmina cõcinuerant. Primos Curetas ἐνόπλιον saltasse autumant: vt eo strepitu Iouis obtegerent vagitu: Curetes autem iidem, qui & Corybantes. Eos Hesiodus non Cretenses, sed Phrygas agnoscit, neque abest ab ea sententia Callimachus. Alij Bactrianos affirmant, atque in Idam Phrygiæ eius officij ergò accitos. Nonnulli è Colcho euocatos. Armatæ similis ὅπλασμα Persarum propria cum magna contentione. Iccirco à motionis crebritate & flexu corporis ὑγρὰν vocabant. Talis etiam μόδων: admodum laboriosa & nautica. Eiusdem modi Laconicæ pleræq; acres, aut terribiles. Inter quas, quæ dicebatur Leo, aspectu & impetu fero. Erat & δπόδια, in qua iunctis pedibus labore plurimo & conatu Picas imitabantur. Præter cæteras immanis erat illa, quam κόσμου ἐμπύρωσιν appellabant. Nero potuit ῥωμης ἐμπύρωσιν saltare: dignus cuius ἐμπύρωσιν saltaret mundus. Huius item generis & illa, quam Theseum instituisse aiunt deuicto Minotauro, ad Labyrinthi imitationem. Ac de Labyrintho quidem nulla fabula. extat enim etiam nunc in Creta, & visitur. Eam Saltationem Theseus cum sociis redux in patria lusit circum aram Deliam. Plures erant simul, verùm certis ordinibus: vtrinque à capitibus lecti duces versus certos inter se subeuntes implicabant. Qualem ludum Troiam diuinus descripsit Poeta: non sine summa eruditione apposita Labyrinthi comparatione. Allusit enim ad hanc Thesei saltationem, fatali illo pudore, sine fuco atque ostentatione. Pueri olim vidimus hanc saltari cum Thyrsis fornicatis, non sine arte atque venustate. Eam Theseus γέρανον appellauit, tum ob aciem, tum propter commutationem certis legibus seruatam. Neque enim satis sapiunt, qui stoliditatem Gruibus attribuunt prouerbio communi. Est sanè animal hilaritate ciuili, prudentia atque animo militari. Nam & seruat castra, & cauet pericula, & disponit aciem, & pugnat. Sine armis vero etiam aliquot è grauibus. Quin ipsam quoque ἐμμέλειαν exarmarunt, retinebat tamen prælij simulacrum. Nam tametsi nudi puelli, vnde γυμνοπαιδικὴ dicta fuit, sese numerosis motibus inferebant: tamen corporis flexionibus, brachiorũmque iactationibus Palæstræ facies erat

Eiusdem rationis duę quoque in Liberi patris honorem, ἐξοφορικὸς, & βακχικός. Emmelia igitur caput quasi quoddam ac matrix. Proxima ei γυμνοπαιδικὴ : per quam ait Aristoxenus, contrà quàm suprà scriptum est, veteres sibi gradum ad Pyrricham fecisse. vtriusque autem comes ἀνοπάλη. Emmeliæ similis, quam Arcades Cidarin nominabant. similis & apud Sicyonios ἀλκτήρ. Quo nomine vnam exercebant Ithacenses : quam non sine Vlyssis fortuna, atque ærumnis constituisse arbitror, ἀλκτὴρ enim mendicum significat, & erronem ex Homeri versibus Hippocratis vsu, atq; Galeni interpretatione.

Diuersa hisce genera leuium, & mollium, & muliebrium, & fractarum, & ridicularum, & fœdarum. Muliebris erat ἐκλάκτισμα. In ea oportebat calce humerum superare : vnde & nomen. Ego ὑπεκλάκτισμα dixissem. Huic similis apud Laconas βίβασις : in qua cum pueris, tu virginibus præmia proponebatur. Saltu opus erat, sed eo vt attingerent calce nates, saltuum numerus recensebatur. Quare inscriptum aiunt in quadam saltatione: χίλια πόκα βιβάντες, Mollium vna βαυκισμὸς, ab authore: mollis valde, & corporis inclinationibus multis varia. Hanc quoque κῶμον nominarunt. Non fuisse has fœdas argumento est, quod τὸ ἰωνικὸν Dianæ virgini saltabant Siculi. Et Syracusani priuatim Dianæ χειωνίη propriam ad tibiam. Item καρυάτιδας, de quibus suprà in Bucolicis. Anthema quoque molliuscula, à floribus dicta, quos hisce numeris accinebant. ποῦ μοι τὰ ῥόδα, μοι τὰ ἴα, ποῦ μοι τὰ καλὰ σέλινα. Ridiculæ autem Mimis, & Satyris peculiares. quarum nomina Igdis, Mactrismus. In hac cum alueolo prodibant, & libis, ac polentis. interdum etiam farinam effundebant, & dicebatur ἀλφίτων ἔκχυσις, Sic in alia cum Abaco, in quo carnes concidebant, κρεῶν ἀποκοπή. Mactrismi autē duæ habebantur, noua, & vetus. veterem ἀπόκινον vocabāt. eius meminerat Cratinus. Hanc multas fœminas exercuisse, quas Martypias cognominarunt. Erat etiam Sobas ab impetu dicta. hoc enim σοβεῖν. Item μορφασμὸς cum plurimis subinde figuris Protei mutationes referebat. Sic alia omnium literarum facies repræsentabat : quamobrem στοιχεῖα vocarunt. tanta sanè solertia, vt etiam coponerent dictiones. Morphasmi species fuit, σκώψ : alia ab ea quā suprà describebamus : quæ

etiam

etiam σκοπία dicta est. At hic auis est σκώψ, quē Asionem Latini: ridicula & mirabunda circumactu capitis, & colli flexu. Imitabantur autem in hac etiam ætates. itaque senes exprimebant cū scipionibus, ii tū saltatores ὑπογύπηνες nominabantur. Siquidē γύπηνες significarunt ligna teretia. quo nomine dicebantur ii, qui in grallatoriis phallis saltabant amicti pellucida Tarētina veste. Similis σκωπὶ est γλαῦξ, quēadmodum asioni noctua. Leonem quoque inter has connumerant. Cæterùm aliā esse oportet hanc ab ea quas inter graues recensebant. sicut & Pyrrhichicam inter ridiculas imprudēter nimis transtulerūt,

Ex fœdis erat ῥίκνωμα. nam ῥικνοῦσθαι est lumbis & femoribus fluctuare. Crissare Latini dicunt. Apud Hispanos adhuc exercetur abominando spectaculo. Eiusdē modi Bactriasinus à regione. & ἀπόκινος à motu: quod nomen, vt dicebamus, erat etiam veteris Mactrismi. ἀπόσεισις à quassatione ac vibratione. στρόβιλος à versatione. Nihilo pudicius κνισμός. par aut maior impudicitia in ea quam λαμπρότερα vocabāt. nudi enim cum fœdo ac spurco cantu prodibant. Talia Fescenina tripudia apud Romanos: & Lupercalia proxima fœditate.

Locorum autē vel temporum ratione aliæ atque aliæ extitere. Loca appello, vt ad nuptias in Hymenæis. Ad Cyathum in Tricliniis: quæ erat species Ionicarum, & παρρίνιον dicebatur: cuius modus quidā fuit illa quam nominabant Angelicam. Erat ea extra triclinia, qua nuncium agebant, prospectātes primū, tum autem suspenso gradu circūspectantes. In funeribus autem Gingra, quam edebant ad cognominem tibiam, de qua suo loco. Ad tibias namque saltasse suprà diximus aliquot: Sicut & πιναξίδας, & aliam nomine κελευστὸν, & τυρβασίαν, quæ componebatur numeris dithyrambicis. Tempora verò alias alia exigebant: in messe, peracta messe, vindemiis, ad focos noctes hybernas cùm excubarent. item festis diebus, vt nō vnam cantionem, ita diuersas agitabant saltationes, quas arbitratu suo nominabant.

A regionibus non paucæ. Italicam suprà memorauimus, & Tetracomon Atheniensium, & Embateriam Laconum. Legimus præterea Persicas, Lydias, Ponticas, Thracias, Bactrias, Molossicas, Thessalicas, Arcadicas. Quarum quæ in manibus plurimum exercerent motum

ab Aristoxeno musico cæteris antelatæ. Laconicæ, Trœzeniæ, Ionicæ, Cretenses, Mantiniacæ, Epizephyriæ. Memphis autem, cuius (si diis placet) etiam Socratem studiosum fuisse autumant, an fuerit à cognomine vrbe dicta, non scribunt. erant Cretensium ὑπορχήματα, & αἱ κυβιστήσεις propriæ. ὑπορχηματικὴ multùm conueniebat Choris concinentibus. Numerant duo præterea Cretensium genera: Orsiten & Epicredion. Laconicarum meminit etiam Pindarus, in qua erant hæc verba: λάκαινα μὲν παρθένων ἀγέλα. Virginum enim fuit ea primùm. postea viri quoque additi. Canebant in ea Liberum patrem, & Venerem, & Pæanas: verùm frugalissimis modis qui ex eo παρθένεια appellati sunt. Distinguebantur in duos, προσωδικεῦς καὶ ἀποστολικεῦς. Thessalæ autem mulieres nudę saltabāt, verenda modò tectæ, quæ subligacula διαζώσφας nominabāt. Quò miror apud Euripidem Peleus qua ratione potuerit Lacænarū virginū nudationes obiicere. Mira dexteritas Arcadum: quippe inermes prodibāt ita salientes, vt mox innumerum sumptis armis perficerent saltationem. Macedones armati eam quā suprà diximus, Telesiaden, à cognomine inuentore. Tota hæc fuit militaris. eam Ptolemæi milites saltantes, Alexandrū Philippi fratrem interfecere: quemadmodū memoriæ proditum est à Marsya. Omnium corruptissima Gaditana, vt hinc etiam intelligas epigramma Valerii Martialis. Eius modos produnt tres. Chironomiam à manuum agitatione: Halma à saltu: Lactisma à calcitratione. Nunc quoque Hispani calce occiput aliásque contingunt partes. item vestigio terram feriunt: id quod appellant *Calceationem*. manus complodunt: earum alterutra aut vtraque in soni numerum pectus, femora, frontem, calcem, os, terram pulsant: digitorum crepitu, tibiarum aut tympanorum momenta assequuntur. Xenophon in conuiuio Seuthæ Thracis multa huiuscemodi genera explicat. Thraces, inquit, ad tibiam saltabant armati: & in sublime facili ac leui saltu corpora subiiciebant: ac gladiis ita vtebantur, vt laterum alter iceret. Nemo erat quin verum putaret vulnus, adeò compositè is qui percussus fuerat, cecidit. Tum clamor ab omnibus sublatus est. Ille igitur lectis spoliis egressus est canens Sitalcan. Is est illis cantus qui Græcis παραί. Iacentē comites defuncti modo extu-

extulerunt. Post hos inquit, Aeneianes & Magnetes eam saltarunt armati saltationem, quam κορυβαντα vocant. Argumentum tale: Quidam positis armis arat & serit, crebrò respectans metuentis modo. Supervenit latro, quo viso raptim resumptis armis pugnat pro bobus: idque in numerum & ad tibiam. Latro aratore victo vinctóq; boues abigit. Interdum latronem arator vincit. Perficú autè saltationis genus, cùm increpuissent peltis, cõquiescebãt per vices, perque vices surgebant, æquè verò numerosè.

Quinetiam præter hæc tot támq; varia, ad pilam saltabant: quemadmodum Corcinei. vnum pilæ genus Harpastum, ludum ipsum Phæninda dixere maximè laboriosum. eam Antiphanes sic descripsit:

-σφαῖραν λαζών
τὴν μὲν ἑτέρωσε ῥίπτει, τὸν δ' ἕφυξ' ἅμα:
τοὺς δ' ἐξέκρουσε, τὸν δ' ἀνέστησεν πάλιν
καλὸν τὸν φαυλῆς.

Φαίνινδα dixere ab inuentore Phæneſtio: vt scribit Iuba, itaque idem Antiphanes sic:

φαίνινδα παίζων ἧς ἐν φαγέσίν.

Non enim ludebant inconditè, vt nunc: sed numerosè ac compositis interuallis: quemadmodum scripsit Demoxenus de quodam adolescente,

τὸ τ' ἦθος, ὅτε σφῆξε: ὡς ἀπὸ δεῦρο, ἔσω
ἐν τοῦ λέγειν τι, ἢ καρύλλειν ἐφαίνετο.

Non enim deducũt Grammatici παρὰ τὸ φαίνομαι verbum, sed ab ea elegantia & efficacia illius saltationis. Aristonicus Caristius lusit optimè Sphæricam, id est, pilarem saltationem. fuit enim Alexandri Magni συσφαιριστὴς: id est, à pila qua sese Rex ille exercebat.

Hæ sunt origines, genera, modi saltationum. Non vulgare studium, non obscœnum: quippe quod à sua dignitate neutiquam alienum Heroes arbitrati sunt. sanè saltarunt, vt diximus, & Theseus, & Achilles, & Pyrrhus, & Socrates ipse. Quinetiam Duris Samius in septimo historiarum scriptum reliquit: Persarum regem semel in anno saltare consueuisse, idque temulentum: quo die sacra deo suo, quem Mithrum vocabant, faceret. Rectè sanè & saltatio & ebrietas conueniebat Regi illi, eo potissimùm die. Vascones enim nostri *Mitrum* asinũ appellãt. Ea die tota præterea Asia nulli omniũ idẽ facere fas erat,

MODI ET TIBIAE.

CAPVT XIX.

SEquitur vt Thymelicam aggrediamur. cuius est forma & materia quasi nanque materia tibia est. Nam tametsi & nomen & naturam obtinet instrumenti: tamē cùm gerit modos ipsos atque sustinet, pro materia capi potest. nā vera materia aer est. De tibia igitur postea, de modis nunc. Duæ fuere Græciæ primariæ nationes. Græcum nomen adeò priscum est, vt etiam Græcis ipsis iam desitum sit. Apud Aristotelem & Lycophronem, & Athenæum atque alios extat. Recentior vox ἴαλλω ab Helleno: cuius fuere liberi duo ἴων & δῶρος. Accepto hi à patre imperio suam vterque partem ac nationem ab sese denominauit. Aeolenses inde Dorienſium coloni, quemadmodum diximus in rebus Græcis: Ionum autem Attici. Cæterùm Athenienses Ionum appellationem abiecere: siue ob rerum gestarū gloriam, siue quòd Iones, qui in Asiam migrarant, atque ibi Panionium instituerāt, in barbaros mores abiissent. At Aeolenses in Siciliam atque Italiam delati, ita sunt à Dorienſibus segregati, vt nihil de veterū morum grauitate remitterent. Integerrimi Dorienſium Lacones. Aeolenſium Thessali: nanque à Dorienſibus, Aeoli, auspiciis & ducti & dicti sunt. inde vt ingeniorum & morum, ita vestium & festiuitatum & exercitiorum & artium non vnus modus. Quare per initia tibiarum ac modorum duplex ratio: Dorica & Ionica. Dorica verus, magnifica, sublimis, grauis, contenta, nihil habuit fusum, nihil solutum, nihil hilare, nihil molle: sed plenum, vehemens, paucis modicisque flexibus, bellicis conueniens numeris & motibus. Pannonum & Getarum Scytharúmque nostris etiam temporibus talem audiuimus in Dalmatia ac Transsyluania & Mysia superiore. Exultationem addiderunt Aeoles, tumidámque fecerunt atque audacem: quanquam veterem simplicitatem retinuere, neque fregere sicut Iones. Talis est Germanorum, & bello apta, nec inepta conuiuiis neque ab amoribus aliena. Itaque Lasus poeta vocauit eam ἁμαξιπρόβατον. vtriusq; affinis, & quasi media effecta ab ambitiosis, dictáque circo ὑπολύδιον: quam falsò quidam cum Aeolica eandem existimarunt. Iones autem suis moribus similem effecere, molle fluxamq; numerorum creberrimis conciſiunculis.

eiſiunculis.Iones intelligo poſteriores:qui molliſsimè,atque,vt iocemur, nepotiſsimè vixerut. Nam veteris Ioniæ mores hauries ex illis verbis, τὸ σωμάτιον ἀνιέμενοι βρισθυόμενοι, δυσκαπάλλακτοι, φιλόνεικοι, κἀδὲν φίλεργοι ἀθροον, κἀδὲν ἐμμελὲς ἀπεδίδοντες, ἀτερπέες τε πᾶσι ὄντες καὶ σκληρότητα ἐμφανίζοντες. Aiunt Pithermum Teium Ionicę in genere harmoniæ inuenisse σκαφὰ μάλη. vt & hinc vestiges sinistrarum tibiarum appellationem,quarum Ionica sit harmonia : quia Ionicus inuentor. Quartum genus extra Græciam,Phrygum, cuius meminit in Bacchis Euripides. Et sanè hi quum dicantur tibiarũ authores: primi, rẽ ipsam quoque instituisse videntur. Aiunt tamẽ σαμβύκην è Libiæ tibiis canendi primum authorem extitisse.Quare frustrà simul ac temere Græca garrulitas, atque superbia eam laudem sibi arrogat.quippe Heraclides,tametsi ille Ponticus,haud Græcus fuit,in tertio de Musica negauit harmoniam vllam vel Phrygiam vel Lydiam debere appellari,cùm tamẽ etiam ὑποφρύγιον,etiam μιξολύδιον,& ὑπερμιξολύδιον inueniamus.Mixolydion tragœdiæ profitentur aptiorem:affectus enim plurimùm mouere solitam. Dorica grauitas & incitatio simul in ea erat,quã admisceri primam Sappho , Aristoxenus author est, alij Pythoclidẽ mutant. Damõ Athenienſis eius offensus grauitate,flexit adeò,vt illi contrariam fecerit:quam iccirco Lydiam remissam dici voluit.Tanto verò attentius historia ipsa cõsideranda est : cùm Dores ipsi Lydorum fuerint coloni. E Phrygia nanque Pelopis socij in eam quæ postea Peloponnesus appellata est, transtulere. E Sypilo enim Lydiæ Lydi Phrygem Polopem sunt sequuti. Itaq; tum alibi in Pelopõneſo,tum Lacedæmonio in agro extabant sepulchra sociorum Pelopis, quos magnos tumulos nominabant.Lydũ verò fuisse Pelopẽ etiã Pindarus docuit.tametsi Paphlagonẽ putauit Istrus. Antheſiõ autẽ etiã nugatur, cùm scribere ausus est. eum Olenium fuisse:Olenus enim Achaiæ oppidum.Aiũt Lydios modos à Cario Lydo inuẽtos,qui Ionis habitus est filius & Torebiæ.Quare Torebum quoq; legas horũ modorum authorẽ.quanqu à alij ad Antippũ referũt. Cariũ igitur illũ sine Torebum nactũ puellas quasdã prope paludẽ, quã de matris nomine dixit postea, ab illis cantionum modos didicisse,quos & coleret & doceret. Quinta igitur hæc erit harmonia,

haud multum à Phrygia distans. minus enim incitata. Nam in Phrygiis excitabatur impetus ad insaniã vsque. Quod etiam Philosophus docet in octauo Politicorũ, τὼ μιξολυδιστὶ afficere ἐλεγειακώτερον, ἢ συνεισκέπτεσθαι μᾶλλον. τῶν δὲ δωριστὶ μέσως μᾶλλον καὶ συνεισκόπτους. ἡ δὲ φρυγιστὶ ἐνθουσιαστικούς. In quinto sententiarũ Hippocratis & Platonis scripsit Galenus verba Posidonij philosophi, Damõ, inquit, Milesius cùm ad ti bicinã accessisset, quæ Phrygiis modis adolescentes quosdam temulentos ad furorem vsque incenderat: iussit ad Doricas leges tonum demittere: quo illi demulsi quieuere. Extant Telestæ Selinuntij versus super harmonia Phrygia lepidissimi, quos iccirco adscripsi;

ἀρχῶ τοι σαρὰ χρυσοκόμᾳ ἐλλωτίδᾳ ἐν αὐλοῖς
συρίσδαποὶ πίλοφορος ματρὸς ὀρείας
φρύγιον ἄεισαν νόμον.
τοὶ δ' ἐξυφάντεις πηκτίδων ψαλμοὺς
κρίκον λύδιον ὕμνον.

Erat igitur Dorica animis componendis. iccirco idem Philisophus in eodem ita sancit. Pueros docendos esse τῷ δωριστὶ, quia media, ἢ πρὸς τὼ ἀνδρεῖω μᾶλλον. Aeolica exultationibus: Ionica vetus aspera, noua mollis. Phrygia & Lydia proximæ, vtraque acuta. iccirco luctibus adhibebant. Primum ferunt Olympum cecinisse Lydiis modis Epicedia. alij id ascribunt Melamppidæ. Contra Niobes nuptiis accommodauit Lydios modos Pindarus, negántque ab eo id primùm institutum, sed aliorum more factum.

Sunt autem Legum partes omnibus modis communes hæ, θέσις in bisyllabis, ἄρσις in trisyllabis. διποδία in bisyllabis τετράμετρος, id est, trium temporum. συζυγία tam in his quàm in polysyllabis. ἔκθεσις in pæonibus. Nam qui aliter tradidere, vsum rationémq; simul ignorarunt. συζυγία namque & διποδία reipsa idem. Sed in longis pedibus διποδία non dicitur. breues enim bini vnico tantùm metro comprehenduntur. συζυγία autem commune nomen ad vtranque coniunctionem & lõgorum & breuiorum. Erat autẽ θέσις soni demissio. ἄρσις elatio, βάσις æquabilitas eodem tenore procedens. Quarẽ pæonibus & procelcumatibus adhibebatur. Ex quibus satis patet Thymelicos neutiquam fuisse accẽtuum sequutos rationem, neq; enim caret ἄρσει vox hæc λόγος, tametsi & bisyllaba &

ba & δίσημος, i. duûm temporum tantùm, quemadmodum in causis linguæ Latinæ declaratũ est. In tertio Rhetoricorum Aristoteles appellat προαύλιον, quod barbari præludium in tibiis.

TIBIAE.

CAPVT XX.

ANtiquissima tibia est: ac statim post fistulam inter pastores: non autem cithara, vt aiunt. Quippe Apollinis inuentum tibia. alii malunt Palladis, à qua ille sit edoctus. Maiores hi natu quàm Mercurius, qui citharam primus cõmentus est ex testudine. Quin alii putant Hyagnidem ante Apollinẽ tibia cecinisse: deinde eius filium Marsyan: tertium Olympum. Olympi & famulus & discipulus Hierax. qui etiam ab sese leges & dederit & nominarit. Post hos Terpander. à quo Clonas, hunc Tegeatem Arcades, Thebani suum prædicabant. Post illum Archilocus. alii præponunt Ardalum Trœzenium Clonæ. Qui hasce temperent discordias, dixerint Olympum in tibiis pimùm leges instituisse, idque in Apollinis honorem. quam legem à numerorum frequentia nominauit πολυκέφαλον. alii Crateti eius discipulo ascribunt hoc. Olympi autem eam extitisse legẽ quam dixit ἀμμάτιον. vnde & alia καταδάκτυλος nominata, frequens Stesichoro Himeræo. Alii primum aiũt Pronomum Thebanum tibia ad harmoniam cecinisse. Omnino verò in Phrygia primas tibias agnoscũt. Adducũt pro se Mysorum gentem, quæ fuerit tibiæ peritissima. & Alcmana poetam, qui tibicines barbaro, nec alio nomine designarit. Sambas, Adon, Telus. Item Hipponactem, apud quem nomina eiusdem notæ, Cion, Codalus, Babus. vnde prouerbium, κίων, ὁ βάβυς αὐλεῖ.

Tibiarum genera multa. ab inuentoribus, à sono, à regionibus, à materia, à numero, à figura, ab vsu. Inuentores iam diximus: nomina verò ab illis nulla. solus Sirites quidam, qui in Libya primus, vt suprà dicebamus, tibicẽ fuit, Libyn cognomen fecit tibiæ. Nescio an Palladis ea fuerit quàm ἀθηναῖ vocabant. certè nomen conuenit. Illa vsum scribunt Nicophelan.

A regionibus historia locupletior est. Syriacas audaciã atque impetum spirare prodiderũt. quare si vsum spectes,

ad leges Entheas & Orthias referantur. Syris similes Bōbyces, & aptæ ὀρθίοις νόμοις. Lacones, sicut & saltationes, ἐμβατηρίας appellabant suas, quibus ad pugnas vtebantur. Sonum autem illum Castorium à Castore Ledæ filio. Gingras, siue Gingris, Gingros etiam dicitur, Phœnicum inuentum: Phrygiæ similis, qua & Cares vsos prodidere, imprimis apta funeribus. Nam Phœnices Adonim vocabant Gingram: in cuius luctu illam ad cantum accommodabant. sicut affini voce apud afines Aegyptios Ginglarus habita est, pusilla tibiola, sono acuto, ad monodias. Eosdem quoque Cares lugubrem illam quam Phryges inuenerant, funeribus adhibuisse. Tyrrheni non vno genere contenti. Singulari quidem canebant in sacris eáque ænea. tanto apud eos in honore: vt quemadmodum scripsit Aristoteles, non solùm ad eius sonum pugiles certarent: verumetiam quum in nexos flagris animaduerteretur, tibiæ sonum adiungerent. Quinetiam, quod mirere magis, coqui ipsi ad eius sonum epulas apparārent. Altera fuit nō singularis, sed composita ex duobus tubulis: quasi inuersa syrinx. Namque infernè tubus minor inflabatur bucca: vnde spiritus in maiorem subibat, mouebatque aquam quæ intus erat: atque ex ea multisonā edebat harmoniā. Id quod de Ctesibii quoq; Hydraulo cōiicere possumus. Cornu tamen pro tibia Tyrrhenos vsos, & Cretas legimus. Etiā Romani olim ad prælia: etiā Heluetij. Nunc Germani cornua è buxo efficta multis foraminibus inflant magno spiritu, non sine gratia ac decore, præsertim nocturnis festiuitatibus. vocem namq; humanam imprimis imitantur, eámq; vehementer contentam. Ad prælia verò tibias cum tympanis. Scythæ anthropophagi & Melanchlæni, item Arimaspi ex aquilarum ac vulturum ossibus. Eburneas memorat Trypho & Cicero atque Virgilius. Ex asininis ossibus Theatrales, atque argento. Arundineas ex Theophrasto & Plinio. Internodiū radici proximum excidebant ad læuam tibiam, quod subesset cacumini, ad dextrā. Quo læuarum sonum grauem agnoscas, dextrarum acutum. Sic apud veteres scriptum est. at Latini aiunt sinistras acutiores, aptásq; rebus ludicris: itē Serranas: quib. aiunt foramina fuisse æqualia, veluti Spōdiacis. Non igitur constant sibi. Spondiacæ enim rerum grauiū affines fuere. Hac de causa Phrygiis foramina erāt

inæqualia,

inæqualia, sicuti dactilicis, quæ ludicris adhibebantur. Dextras autem apud Romanos funeribus dicatas, quia essent graues, quum tamen in funeribus Barbari acutissimis vterentur. Dextras autem & sinistras appellarunt ab lateribus vnde inflarentur. Antiquissima è sambuco eme dullata. Mox è crurum ossibus hinnuleorum & capreolorum, author est Iubas: vnde & tibiæ nomen apud Latinos. Hoc inuentum Thebanis assignant quidam, quam θηρίον ἀυλὸν dixerint à ferarum ossibus, atq; ære texerint. Alij Palladis agnoscunt: inter quos & Callimachus: alij Pana ferunt authorem. E buxo primi Phryges excauarunt eam, quæ Berecynthia cognominata fuit: quum antea Elymos diceretur. Alexandrini è Ioto exenterata. cuius meminit Euripides tum alibi tum in Bacchis,

ἐν φρυγίαις βοαῖς ἐνοπαῖσι τε
λωτὸς ὅταν εὐκέλαδος
ἱερὸς ἱερὰ
παίγματα βρέμῃ.

Hanc illi patria voce φώτιγγα nominarunt. Græci, vt est natio sibi arrogans omnia, non Alexandrinis, sed Thebanis attribuunt. Afri Scenitæ ex lauro, soni acutissimi in pascuis, vti diximus, equarum, Osiridem excogitasse tibiã ex hederaceis internodiis multiforẽ: quum ante id temporis quaterna tantùm haberet foramina. Nonnulli cætera à Diodoro Thebano addita prodidere. Hę omnes ab summo inflabãtur directo flatu: Afri primi inuenerunt eã cui Plagion & Plagialon fecere nomen. non qòud esset curua, vt quidã sunt arbitrati: sed quia ab latere inflabatur quemadmodum & Germanica. Alij aiunt in Phrygia à Mida primùm excogitatam. Sic habes eius discrimina ex gentibus. Item materias. Numerum quoque. Geminas enim diximus apud Tyrrhenos: quem numerum à Marsya institutum prodidere, quum antea essent singulares. Quare Monaulo cur Mercurii quidã alij Aegyptiorũ inuẽtũ fuisse dixerint, videdũ est. Monaulos enim singularis tibia. Singulares autẽ dictæ sunt impares: geminæ autem pares. Habes & figurã in magnitudine. nã Marsæ tibias æquales fuisse puto: in Tyrrhenis altera maior, prætere: vtre addito Ascaulon factum longè diuersa figura. apud Mysos ac Pãnonas tanta acritate, vt penè tubã superet. apud Gallos plenior, raucior, grauior, mollior, adeò

Monaulos.

vt in cubiculis quoque fine aurium offenſione audiatur.

Tibiæ dextræ ac ſiniſtræ.

A ſonis quoque vidimus differentias, dextrarum, ſiniſtrarum & aliarum. ſicut & eius quæ Magadis appellabatur, quunquam nomen hoc alius quoque ſit tabella inſtrumenti. Palæomagadis autem eodem foramine tum grauem tum acutum ſonum edere poterat. tales etiã noſtrates ſunt. Sic Dactylicæ dictæ, quibus vtebãtur ad ἐνοπλίους: Spõdaicis verò ad hymnos deorum. His æquidiſtantia erant foramina, vt ſuprà diximus: Dactylicis autẽ inæqualia interualla: qualia ſunt in temporibus pedis dactyli. Scytalia verò puſilla fuit tibia, & exigui ſurculi ſimilis, ſono prætenui, ac rei ipſi reſpõdenti. Iduthum autem nomine tenus, vt pleraq; alia ſine vlla declaratione inter tibiarum ſpecies recenſuere.

Scytalia.

Tibiarum vſus multiplex, atque ab eo nomina. Chorææ in choris, quorũ gratia hæc omnia ſunt à nobis enarrata. Primus Sacadas Argiuus docuit choros canere tribus modis, Dorio, Phrygio, Lydio, ita vt ne miſcerentur. Iccirco ea lex τριμερὴς, ſiue τριμελὴς dicta. alij Clonæ attribuunt inuentum hoc. Dicebantur autem leges, quia nefas eſſet aliter facere. Horum tonorum quilibet habebat cõmunes tonos veteres ἁρμονικὸν & χρωματικὸν. quibus Olympus addidit ἐναρμονικὸν. Ab ætatibus & ſexib. tres. Virginales, quibus virgines: pueriles, quib. pueri: παιδικὸν τρίτον, quibus perfectæ ætatis viri canerent. Qui modos faceret, Choraulus: cui etiam fabularum artifices ſuccinuiſſe leginus. A ſeculis ſic partiuntur. Apud Lacedæmonios primùm ſub Terpandro factos modos in choris: in quibus ſaltata fuit γυμνοπαιδία. Alterum ſeculum ſub Thaleta Gortynio, quo tempore duos floruiſſe, Polymneſtum Colophonium, & Sacadam Argiuum, qui ad Terpandri æmulationẽ non γυμνοπαιδίαν, ſed cõtraria canerent. quippe ἐνόπλιον non nudi, ſed induti. ſub Thaleta Pęanas, ſub Polymneſto Orthia, ſub Sacada Elegias exercebant. Aliæ dictæ Nuptiales. has monaulos fuiſſe ſcribunt: ad quas canerent Hymenæos: alij binas aiunt, iunctas, impares: ac placet omen cõiugii ſpecie. Attulere ad Monodias Græci cas quas παρακαταύλους dicebant, acutum & infractum ſpirantes. Erant Funerales: erant Conuiuiales. Quinetiam quaſdam ad citharam quas compararunt, excogitarunt: atque iccirco κιθαρῳδικὰς cognominarunt. Conuiuiales

Choraules.

erant

erant pares & æquales, eæque pusillæ, ad significandum æqualitatem conuiuiorum. Iccirco rotũda olim mensa, ne quem sibi prælatum quispiam conquereretur. Ita δαῖς εἶσι ab Homero à partiendo. Et Ceres iccirco nõ solùm spicifera, sed etiam legifera appellata, cui ob eam rẽ agerent θεσμοφόρια: vt eadem sit & ciborũ & iustitiæ inuentrix. Has epulonũ tibias παροινίους appellabãt. propterea quòd vinũ esset anima conuiuiorum. Philoxenus autem in tibiis certos constituit modos Primus: quos legem Locricam nominauit, à nouo Harmoniæ genere, quod receptum Pindari, ac Simonidæ tempore legimus inter leges Lyricorum. Idque dicebatur agi λοκριστί. cecinerũt autem Tibicines etiam Elegiaca, quemadmodum suprà diximus. Fuit enim vna ex legibus ea, quã Elegon appellabãt, sicuti ἀπόθετος, quæ remitteret, sunt & alia nomina κικλάρχιος, δεῖος, χοινίων, κηπίων ab authoribus modorum vetustiorum addita posterius, quæ πολυμνάστια dicebantur. In castris quoque Romanis tibiarum vsus vel cũ ad concionem vocarent, vel cùm silentium indicerent. Argolici æstiuo tempore in Anthesinophoriis faciebant tibiis eum modum, quem vocarunt θηράκιον: suum habuere Pastores βουκολιασμόν: in Bacchanalibus ἐπόφαλλον: in choris χορεῖον: in Panibus καλλίνικον: in Orthiis πολεμικὸν in dicacitatibus & lusibus ἡδύκωμον: in ridiculis σικιννωτύστην. Amatores ante ostium moram cùm deprecarentur, θυροκοπικόν. hic Elegiis conueniebat. Idem concitatior, quum desperata omnia: tum fores inuadebant, & κρουτόθυρος nominabatur.

THEATRVM.

CAPVT XXI.

REstat locus & apparatus, sine quibus multa quæ in fabularum narratione sunt, intelligi nequeunt. Maiores nostri facere, quàm dicere præclarius semper existimarũt. Quare operum gestarumque rerum exercitationes prælatæ generibus meditationum. Iccirco roboris atque celeritatis quum ederent spectacula, locum in quo ea fierent, Theatrum potius à spectando, quàm ἀκροατήριον ab audiendo nominarunt. Olim in diẽ ac locũ indictũ conueniẽtes, qui specimẽ firmitatis, aut dexteritatis, aut pernicitatis edituri essent, in medio datis nomini-

bus profitebantur. Circunfusa turba cum iudicibus ad spectandum, mox alia item affluente commodè spectare non poterant: quòd aliis alii obiectu corporum conspectum adimebant. Iccirco aggestis cespitibus editiorem locum sibi pulvillis auctis faciebant. Eam ob causam medius locus depressior fuit, ac propterea Cauea dictus. Habes hoc ex diuino Poeta, *Proximus vt viridante toro consederat herbæ.* igitur per initia stantes spectabant. Postea subsellia sibi quisque quum ferret, his etiam pro telo, dum pugnant de loco, rem agebant. M. Messala atque Cassio Coss. id primùm videtur creuisse. Mox P. Scipione Nasica Censore sublatus est apparatus, & mox. S. C. cautum ne cui in vrbe propiúsve mille passuum subsellia posuisse, sedentive ludos spectare licitum esset. Primus omnium Thespis tanquam ambulatorium Theatrum commentus est. Tectis enim vehiculis in ædicularum modum, in iis fabulas egit, atque agendas circumuexit. Postea est Athenis structum è lapide, quum antea sublicium fuisset: quo tempore inter eos quoque pro loco ad manus ventum est. Quare lex lata scitáque, vt de publico ærario viritim binos acciperent obolos, quibus locum sibi quisque compararet. Primùm descripta cauea, circumque designati consessus per simplices gradus. Postea Poetarum delitiæ quum sese insinuassent, tam commoda & species separatarú partium, & proiectorum, & recessuum, aut vmbraculorum, aut ambulacrorum excogitata sunt. Itaque commentorum suorum imagines exhibuerunt architectis Poetæ, vt illi quid esset faciendum docerent, hi quo esset modo fabricandum expedirent. Romæ M. Scaurus Aedilis M. Scauri, qui princeps Senatus fuit, & Metellæ, quæ postea Syllæ nupsit, filius, augustissimum Theatrum faciendum curauit, scena triplici alii alia imminente. Columnarum numerus CCCLX. Scenæ pars è marmore vitro medio transluces. Signa ænea in intercolumniis MMM. Cauea cepit hominum millia octoginta. Theatri figura fuit semicirculi in cornua producti. Pompeii iussu & cura amphitheatrum, cuius vacuũ expleretur hominum quadraginta millibus. C. Curio, is qui Cæsaris partes fouit, ligneum amphitheatrum excitauit: quod subditis rotis pensile ex iisdem cardinibus diduceretur medium:

dium: aque vitandi Solis causa etiam auerteretur: coirétque rursus in circulum, vbi res poscceret. Habes Amphitheatri laudes apud Martialem, quod ab Augusto destinatum Vespasianus extruxit, Titus filius dedicauit: Duo in vrbe nostra: quorum alterum admirabile. vnum Polæ vidimus non contemnendum. Nemausi vnum structura & molo nulli secundum. Theatri partes veteres, vti dicebamus, cauea, & sedilia. Mox additis aliis sedilibus altioribus, scalarum quoque vsus quæsitus, & additus. Inter sedilia ad apicem scalarum, aditus ad sedentium pedes spatium, in quo inambularent locum capturi. Sedilia ordines cunei à figura. Cùm enim excurreret ab angusto spatio ad ambitum extimum: strictiores erant necessariò quò propius accederent ad caueam. Porticus per quas essent inambulationes ad cuneorum aditus. Hæ partes necessariæ. Nam ornamenta & multa & varia, Prolocis Actorum, & Thymelicorum excitata sunt per initia, vmbracula pro calis, Scenas Græci, quemadmodum suprà dictum est, vocant. Mansit nihilosecius nomen postea marmoreis quoque. Hæc erant personarum habitacula. Locus autè scenam, proscenium: in quo erant agentium discursiones. Pulpita dicta, quia fuerant ab imo solo primùm cespitibus elatiora. Ita puluilli in hortis. & pulpita in castris. Orchestra, sicuti diximus, saltantium chori, Thymelicorum. Nunc in Gallia ita agunt fabulas: vt omnia in conspectu sint. vniuersus apparatus dispositis sublimibus sedibus. Personæ ipsæ nunquam discedunt. qui silent, pro absentibus habentur. At enimuerò perridiculum ibi spectatorem videre te audire, & te videre teipsum non audire, quæ alius coram te de te loquatur: quasi ibi non sis, vbi es. Cùm tamen maxima Poetæ vis sit, suspendere animos, atque eos facere semper expectantes. At hic tibi nouum fit nihil: vt prius satietas subrepat, quàm obrepat fames. Itaque rectè obiecit Aeschylo Euripides apud Aristophanem in Ranis: quod Niobem & Achillem in scenam introduxisset capite cooperto: neque vnquam vllum verbum qui sint loquuti. Quatuordecim primi ordines erat scenæ propiores: vnde clarius, atque expressius actores exaudiebantur. In primo ordine sedes erant Iudicum. *Proscenium.*

is locus θεατρία fuit appellatus: in qua qui sederat primus eum appellauit Epicrates antiquus Comicus θεατρίδην. In omnibus sedilibus sedendi Spartanis æquale ius fuit. Solis Regibus certa loca spectaculis proxima, & commodissima: secundum ea Ephoris. Athenis principi ciuitatis, qui annuus erat Magistratus eodem modo præcipua sedes. Cæteri sine discrimine spectarunt diu, quoad senatoribus suus est attributus locus: quem βουλευτικὸν appellarunt. Sic alia pars quæ adolescentibus designabatur ἐφηβικόν. Romæ quoque edicto cautum ab Augusto, vt prætextatis, & pædagogis certorum cuneorum vsus esset. Seuerius Massilienses, qui vniuersæ iuuentuti suæ theatro interdixere, ne eorum animi otiosis auditionibus remollescerent. Primum igitur Aediles curules qui indignum plebi æquale cum melioribus esse ius sedium arbitrarentur ludis Romanis P. Corn. Scipione, T. Sempronio Longo Coss. eam à Senatoribus separarunt. Cæterùm pristina siue libertas, siue licentia plus valuit. Abolito nouo imperio nihilo seclus cõfusi spectare. Quã peruicaciã Sex. Aelius Petus, quem catũ Ennius poeta dicit, & L. Cornelius Cethegus, quem idem cecinit eloquentissimum, Censores castigare instituerunt, veteri edicto instaurato. Paulatim vero per negligentiam magistratuum, ac plebis pertinaciam in veterem consuetudinem cùm rediissent: Attilius Seranus, & L. Scribonius Libo Aediles Curules ludis Scenicis, & Romanis fecere diuisa vt essent loca. Hoc quoque plebis insolentia, & indulgentia patrum corruptum integrauit lex Iulia, Theatralis, & Roscia. Primíque ordines XIIII. Senatoribus, atque Equitibus restituti. C. autem Gracchus etiam ferocius exercuit potentiam. quem, cùm obseruasset contra morem maiorum temere patritiis, ac plebeiis sedes occupari, accitis fabris eas demolitum esse memoriæ prodiderunt. Nec minus Syllæ dominatu populari superbia confusis per loca sexibus, ordinibus, ætatibus, renouata etiam Tribunitia potestate, sedendi ratio pro censu ac dignitate, repetita. verùm sub C. Cæsare alia sedendi fortuna fuit. Nam quum ille non tam ex opibus, aut natalibus, quàm ex virtute, ac meritis, & in Senatum, & in equestrem ordinem multos legisset, tantum multitudinis nequiuit XIIII. ordinibus capi.

capi. Contrà Otho Trib.pleb. potiorem censum, quàm virtutem duxit. pro censu enim loca ciuibus designauit: non honori, non dignitati, non ordini quicquam tribuit. excluſit nanque à primis XIIII.ordinibus eum, cui ipſi, patríque auóque quadragies Seſterciûm non fuiſſet. Item qui artē ludierā exercuiſſet. Ridiculum ſanè, ſi quibus in ſcena eſſe licuiſſet propius ſcenam eſſe nō liceret, & qui alios feciſſet ſpectatores, eſſe ſpectator non poſſet ipſe. Certa quoque loca Tribunitiis attribuit Viatoribus: Certa iis, qui non ſua culpa decoxiſſent. Voluntarios decoctores, qui ganea, quíve alea, aut ſcorto, aut luxu rem feciſſent deteriorem, quíque ſeſe ære obligaſſent, Athenienſium ſequutus morem toto Theatro abſtinere iuſsit. Idq; vt ſeruaretur, per cuneos diſpoſuit, quos præfectos ordinum appellabat, qui excitarent, de ſede, quam quis contra legem occupaſſet, quemadmodum ad ſeditiones atque rixas cohibendas ſtatio cohortis erat in Theatro à principibus poſita: quam Nero ad ſpeciem libertatis ſuſtulit. Ante principum imperia, ei muneri propoſiti fuerant Lictores, atque viatores: quos in eodē officio apud Græcos ῥαβδούχους nomiuatos legimus. Locus inter ſenatores ſociarum gentium legatis datus. quo more Germanorum Legati cùm arceſsiti non eſſent, vltro ſeſe ad Senatorias ſedes conuellere, atque recepti conſedere. Barbari fuit non arceſſere: Germanum vti etiam inferiorum gentium prærogatiua: Romanum agnoſcere, quod & ſuum eſſet, & aliorum quoque eſſe vellent. Auguſtus verò etiam milites à plebe diſcretos habuit Othonis lege temperata. Qui bello ciuili attrito patrimonio equeſtrem cenſum amiſiſſent, ſi eum à parentibus accepiſſent: vti ij XIIII, ordinum ius ne amitterent, Alexandri exemplo: qui emeritis veteranis primas ſedes aſsignauit; eiſque vt ſpectarent coronati, licere voluit. Idem Auguſtus etiam fœminas ſegregauit: quibus ſuperiora loca ſunt deſignata omnibus in ludis, atque ſpectaculis præter Athletica certamina. Veſtalibus contrà Prætoris tribunal locum dedit. verùm ea paruo quoque tum tempore ſeruata eſt: ita vt Claudius princeps illam reſtituere coactus ſit. Etiam à Nerone plebi Equites antepoſiti: ſed eo euentu vt pari cura Domitianus interm. ſſum edictum illud renouarit. Tanti fuêre poſ-

f.iij.

puli illius ſpiritus, vt æquali cum patribus animo, quam maiore vel labore, vel periculo peperiſſent, libertatem vindicarent. Quæ plebs ſeceſsionem facere non auderet in montem ſacrum, in theatro communi, atque æquali iure ciuitatis, non ſucceſsione, ſed coitione per honeſtam atque ciuilem vim frueretur. Poſt Cæſaris dictaturam, podium Imperatori & Coſſ. proſcenia, & pulpitum oratoribus prouinciarum atque ſociorum. Quibus in locis principes interdum cum illis, quam è podio ſpectare maluerunt. Neronem etiam in proſcenio ſediſſe legimus: Legatos in Orcheſtra aliquando. Quem morem ſuſtulit Auguſtus, quum eum locum à Libertini generis hominibus occupatum deprehendiſſet. Atque hæc quidem loca (vt ſolebat Plato & Ariſtoteles dicere) ὡς τύπῳ ad hunc modum enumerata ſunt. Exactius verò etiam ſic perſequamur. Scenarum modus priſcus ſanè atque etiam militaris: quemadmodum eſt apud Xenophontem & Thucydidem, atque in oratione Demoſthenis contra Midiam, eæ caſæ dictæ ſunt olim in Romano exercitu: vnde caſtra: non quemadmodum nugantur Grammatici, ſed ſicut à nobis dictum fuit in Originibus. Additæ poſtea partes aliquæ: eæque aut ab officio, aut à figura nominatæ. πυλὶς fuit oſtiolum, per quod quaſi è longinquo repentè apparerent peregrini. Fuit & locus quam ψαλίδα vocarunt. Verùm is cuiuſmodi eſſet, neutiquam deſcribunt. more ſuo ſanè. Sic alia pars κιρκίδες: & alia à præciſione certi ſpatij κατατομή. Cæterùm hæc omnia potius vt ne neſciamus, quàm vt neceſſaria ſciamus. & puto non omnibus argumentis conueniſſe, ſicuti ne Aram quidem illam quæ appellaretur ἀλιεύς. nam propriæ ac veræ aræ, Dextra Baccho in Tragœdia, Apollini in Comœdia: Siniſtra ei vel deo, vel diuo, vel heroi, vel ciui, cui fiebant ludi, aut iuſt, a aut parentalia. Vnde etiam Κυμαίου Appollinis faciunt mentionem, quem celebrabant Panegyri Naucriatæ omnes Prytaneum ingredientes candidis induti veſtibus, quas iccirco Pritanicas appellabant. In iis aris verbenæ imponebantur Apollini, vt eſt in Andr. Terentiana, Baccho hederæ. Apud Græcos etiam πήγματα, etiam θυωρίδα nominant à ſacrificiis: alij θεωρίδα legunt. ea erat in Proſcenij

nii postremo cornu. Ludis funebribus ara illa ita inscribebatur, D.M.Abaci quoque cuiusdam faciunt mentionem εἰλεὸν appellabant. quem in locum ascendens è choro aliquis respondebat: vbi canebatur, ὠδεῖον. Ea vox apud Ciceronem & in historiis frequens: in Odeo Attici theatrij Aegyptiorum regum statuas fuisse, Pausanias scripsit. Extra theatrum quoque loca dicata Musis eodem dicta nomine. Quale Athetis à Pericle destinatum Musicis certaminibus. Alexi quoque, & Plutarchus, Demosthenes & Aristoteles in quarto diuinæ Philosophiæ ὠδείου faciunt mentionem. Pausanias in Acharcis memoriæ prodidit, Herodæ Attici iussu atque impensis: constructum pulcherrimum ὠδεῖον defunctæ vxoris monumentum. ὠδείου columnarum mentio fit in libro De formis dicendi, qui Theophrasto attribuitur. Scenarum quoque facies auctæ. nam cùm priscę è ramis ac frondibus constitutæ fuissent cum racemis & corymbis: ac postea casæ cum cellis postremò ad magnificentiam auctæ sunt proiectis & mœnianis in Comœdia, in Tragœdia verò etiam prætoria, & palatia, regiæ, turres. In regiis διστεγίαι, & δῶρες δωμάτιον: quanquam priuatis quoq; in ædibus inuenimus διστεγίας: è quibus περιβόσκοι: & aniculæ mulieres prospectabant captantes negotiorũ suorum occasiones. In Satyrica scena fontes, speluncæ, ambulacra, viridaria, syluæ, recessus, topiaria. C. Antonius & Murena scenam argenteam fecère. Scenæ partes aliis aliæ. In comœdia tres. Media, potentiorũ ædes insigniores. In Satyra medius locus erat speluncæ. In media scena habebat ὁ πρωταγωνιστής. In dextro diuersorio ὁ δευτεραγωνιστής. Sinistra humillimam quamque personam capiebat: aut fanum desertum: aut omnino vacua. In Tragœdia dextra porta peregrinum aut hospitem emittebat: in sinistra Carcer: media Regia. Factum verò aliquando fuit, vt in Comœdia Græci tentorium quoque ponerent, κλισίον appellabant. Ibi nonnulli Poetæ iumentorum stationem designarunt. iccirco aditus ostio latiore: quæ ostia propterea dicta κλισιάδες. per ea transinittebant carros & iumenta. alii eiusmodi partem ad officinæ vsum trãstulère: sicut Antipho in Acestriis. Media vtrinque habebat alias interdum portas, quarum postibus

essent affixæ machinæ. Eæ quia pro re ac tempore circumagebantur, ἐκκυκλήματα sunt appellatę. nam personarum aspectus quum esset tectus a spectatoribus, repentè ex occasione comparebant nuncij, & peregrini, aut ciues peregrè, exuléve postliminio reuertentes. Itaque dextra machina afferebantur ea quæ extra vrbem acta factáve essent, aut agenda intus forent ex præscripto propter iura suburbiorum, oppidorum, ciuitatum, municipiorum, coloniarum, sociatarum, peregrinarum, pacatarum, hosticarum. A læua machina, reddebantur quæ in vrbe iussu permissúve populi aut Principum: eóve, iisve inuitis, gesta, acta, transacta fuissent, aut ex consilio futura viderentur. Id quod factum est ab Euripide in Oreste. Atque inter hæc eodem iure censebantur, si qua è portu afferrentur. cuiusmodi est in Plautina Amphitryone, in Mercatore: in Hecyra. Prisci Tragici etiam deos aquaticos per eam introduxere, Acheloum, Thetin, Proteum, Arethusam. Si quæ personæ machinis non circumagebantur, sed pedibus accedebant, per alteram introducebantur. Duo hæc machinarum genera. Tertium ἐγκύκλημα nominabant: alii ἐξώστρα. Erat hæc sedes sublicis elata, strata longurus, super quibus sella. Destinabatur locus is ad ea recitanda, quæ secretò patrata essent in ædibus, qualia in OEdipode Sophoclis, Plauti Amphitryone, & Casina, & alius. Quartum genus quod in summa trepidatione remedia arcessebat humanis maiora. Demissa nanque deos ostendebat ex improuiso. id quod etiam ad prouerbium rerum desperatarū traxere, θεὸς ἀπὸ μηχανῆς plurima exempla Tragicis omnibus, & in Plauti Amphitryone. Alterum eiusdem machinæ officium, quũ veheret per aerem Heroas: veluti Tlepolemũ, Medeam, Perseum, Bellerophontem. Idem officium in Comœdia, nomen diuersum, κρέμαθρα enim dicebatur. qualis Cantharus siue Scarabæus Aristophanis. Est præterea machinæ genus quintum, quo rapiebantur personæ, γέρανος dictum. Hoc in fabulis Aurora Memnoné rapuit: Boreas Orithyam. Restes quibus per aerem ferebantur, ἅρπαγες. Proxima huic alia versatilis, vnde nomen τροφεῖον: cuius operā Heroes in deos transformabantur. Eius vsus in Hercule OEtęo, & in ea quam olim feceramus, Indigete.

Γέρανος.

Fuit

Fuit & alia circunductulis, quam κερκιδοποιητὸν vocabant Græci. Ea valde celsa post scenam, in qua vtres calculorum pleni cum æneis vasis, vnde fulgura exibant, tonitrus exaudiebantur, fulmina mittebantur, vt in Aiace Olleo. quare etiam βροντεῖον dicta Machinæ similis, quæ non esset machina, Charoniæ scalæ: vnde simulachra emittebantur. quemadmodum in Hecuba Euripidis. Priuatim, quibus, è locis exiliebant Erinnyes ἀναβαθμοὶ, gradus imi: quales in Oedipo & Oreste, & Athamante, & Amata nostra. In scena speculæ quoque de turri aut de muro affingebatur: nec abimili specie locus, quem φρυκτώριον, nominabant: ex quo facibus dabatur signum præsidiis, vt aduentantibus hostibus expedirent arma: vnde & nomen cùm alibi, tum in Rheso. Propterea verò quòd multarum facies regionum explicabantur, neque locus aptus erat ad capiendum, disponebant vela quædam cum abacis & picturis, non sine nominibus: quæ certis pensilia machinis statuebantur. In iis montium, marium, fluminum, oppidorum species, natura, situs, status effícta erant. Si quod numen introducebatur, erat locus extraordinarius, quem θεολογεῖον nominabant: qualis in Aiace Sophoclis, & in Hippolyto Euripidis. erat autem sublimis sine machina. Ante scenam quibusdam in Theatris ambitiosioribus additę porticus ornatus gratiâ cum columnis, & peristyliis ac fastigiis. Ante quas proscenium apertum videbatur, in quo agebant (vti diximus) è scena egressi. Ité in magnificis Theatris sub proscenio, hyposcenion aliquanto depressius, in quod per gradus descendebant. Sic Græci: nostri verò Podiũ inter pulpitum & proscenium, depressius proscenio, altius pulpito. Erat autem pulpitum altum ad pedes quinque. Vitruuius ædes vocat Hospitalia præter Regiam. Atenim non omnes præter familiam regiam hospites sunt. Orchestræ partes erant tres: planities, in qua chorus caneret ac saltaret: pulpitum in quo nihil aliud quàm canebant aut pronuntiabant. Hemicyclium non in omnibus fabulis, sed in quibus ad eum locum agebantur enantes è mari: vt in Rudente Plautina, Tametsi ibidem quoque fingebatur vrbs lõginqua pro rei argumento, Sic paruo momẽto traduxit exercitum Atheniensium Theseus sub vrbem Thebas: quæ sanè ibi in cõspectu statuebantur. Id quàm rectè scriptũ est in sexto.

Pulpitum.

Orchestræ partes.

Græca orchestra fuit amplior, & scenarum recessus profundiores. Pulpitum verò haud ita latum, quod appellabant λογεῖον, propterea quòd in eo ῥήματα & alia actuum interualla recitabantur. Eum locum ab Odeo distinguit Vitruuius, vt sit pulpiti pars in qua canerent ᾠδεῖον: altera autem in qua aut risum mouerent, aut censuram exercerēt, aut vitæ nostræ putaret rationes. Theatri partes præterea nullæ: nisi cellas connumeres subterraneas, in quibus vasa ænea disponebantur ad reddendum acceptas voces pleniores. De iudicum sedibus dictum est. hęc tamen animi gratia opponentur. Histriones qui exciderant, aut ineptè agerent, aut perperā pronuntiarent, à populo non expectata iudicum sententia exibilabantur. Hoc quoque est legere de Aeschine apud Demosthenem: bene agentibus manuum plausu fauebant. Olim quum esset ligneum Theatrum, calcibus pluteos tundebāt: à qua pedum supplosione, explodere nostrum, Græci πτερνοκοπεῖν. Idem significatus alio verbo κλώζειν. item συρίττειν, quod sibilum notat. Alterum verbū à Gracculorum voce deductū est, Qui rectè agebāt, dicti sūt δισεξάποδοι, qui malè μισούμενοι.

Partes autem accessoriæ atque extra ordinem hæ: Parapetasmata, quæ à Latinis vela ea carbasina posuit Q. Catulus: byssina Lentulus Spinther: Nero stellata. Hic luxus. Primùm excogitata defendēdi æstus causa. Quod officium auxit Pompeius etiam aqua deducta per sedilia. Aulæis quoque ornauerūt. Græcum inuentum puto, quia vox item Græca est. ea vtitur Hyperides in oratione cōtra Patroclum. Præterea statuebantur signa, & tabulæ in funeribus, & imagines. Primus Clodius Pulcher scenam signis ac tabulis ornauit, auro Trebatius, ebore Pompeius, arenam auri scobe sparsit Nero. Pegmata autem erāt compacta ædificia editiora ad aliquid ostendendum. C. Princeps in scenam produxit pegma ex argento. Claudius obiecit bestiis aliquot, qui parum diligenter pegma in scenam produxissent. Etiam extra Theatrum excitabantur, vt est apud Valerium Martialem. A palis *Paleos*, Itali claustra, & pegmata: nunc *Catafalcos*, addita aspiratione: sicuti sinum maris *Golfo* pro κόλπῳ Theatri amphitheatrique facies atque ichnographias subiecissem: verùm eas petes ab optimo ciue nostro Saraina, & Vitruuij codicibus.

LVDI,

LVDI.

CAPVT XXII

HActenus fabularum ortus, genera, partes, apparatus, Ludi autem ipsi tametsi videntur ab illis separati, tamen ad apparatum ipsum maximè pertinent. Sanè Ludi sunt tacitæ fabulæ: fabulæ verò Ludi loquentes. Omnino ludorum pars fabula est: quare ipsi quoque actores Ludiones dicti. De Ludis igitur quàm breuissimè fieri poterit, dicendū est. Ludi nomen à Græcis priscis, & Ludionum suprà ductum docuimus. Multa Ludorum genera ad summa duo reducuntur. Vtrunque positum est in motu naturali addita postea arte. verùm alterum simplex est, alterum cum æmulatione. Nam per initia vbi coissent temere pastores, aliquid agebāt saltu, aut cursu. Tandem verò rediit res ad obtrectationem, atq; inde ad certamen, quum alius alij præstare videretur. Vetustissimi Ludi apud Romanos Consualia in honorem Neptuni: quem Consum vocabant sanè minus consideratè. Quis enim putet Neptunum esse numen consiliorum? Festus author est in Consualibus Quirites sese cernuos iactasse. fuit & ille pernetus, quum per vtres vncti saliebant. Haud parua quæstio poterit oriri: quodnam primum inter pastores fuerit certamen. Quinque enim sunt, cursus, lucta, saltus, iactus, pugilatus, in eo versu:

ἅλμα, πάλη τε, δίσκον, ἄκοντα, πύξ τε.

Ac pro motus quidem ratione statuendum est. Itaque luctam puto fuisse postremum omnium inuētum. est enim compositus: quippe situs in duobus, motus. Composita verò simplicibus posteriora. cursum autem primum: mox saltum. Pedum initiò iactū arbitror, mox lapidem crassum ac grauem. Qui motus fit quasi introrsum. contrarius autem huic iactus extrorsum, quem in disco iaciendo exercebant. Nam ad iaculi aut pili missionē brachium pandimus, mox prorsum impellimus. contrà fit in disco, manu ad pectus adducta atque extrorsum discussa. Pugillatus ratio eadem quæ in lucta: non enim sine antagonista fieri quit. videtur autē subtilius cōtēplāti propor tio quædā inter hæc quatuor. Nā cursus motus est aliquo modo continuus: saltus discretus. Sic lucta motus quasi continuus: cohęrescunt enim. pugillatus autem discretus: sūt enim inter ict' ipsos interualla. Vter igitur vetustior,

lucta an pugillatus? pugnis prius quàm complexu certaſ
ſe par eſt. Is enim primus congreſſus ſolutus. Mox lucta
junctis compoſitiſque atque etiam inſertis brachiis ac
manibus mutuò. Ex temeraria aut hoſtili contentione
redacta eſt ad exercitationem atque æmulationem. Sic
ergo digerenda ſunt. Certamen tametſi eſt plurium: ta-
men aliquod videtur quodinamodo vnius corporis, vt
curſus: aliquod duorum, vt lucta. Ratio eſt, propterea
quòd currere ſolus quis poteſt, pugnare nō poteſt. Vtrun-
Gymnaſia que erat aut nudorum, aut tectorum. A nudis dicta Gym
naſia: quod nomen haudquaquam cōuenit literariis lu-
dis. nuſquam enim minus quàm in tam ſanctis ſodalita-
tibus nudos agere conuenit. Ita certarunt Athletæ, oleo
uncti, & puluere aut arena conſperſi. Quapropter Au-
guſtus vetuit eiuſmodi ſpectaculis fœminas intereſſe. Thu-
cydides in primo hiſtoriarum Athletas olim fibulatis cā-
peſtribus certaſſe memoriæ prodidit: nudos autem ſua
tempeſtate. Quo tamen tempore à barbaris in Aſia vete-
rem modeſtiam ſeruatā ſcribit. Tecti verò aut veſte (vt
eſt apud Hippocratem) vel etiam armis, quemadmodum
docebamus in ſaltationibus. vnde πάλιτας ὁπλίτας, q ium in
armis currerēt. Aucta etiam exercitatio adiuncto inſtru-
mento, eóque multiplici, præter diſcum ac iaculum, de
quibus ſupra, etiam equo, aut curru, aut ceſtu. illis q aſi
ſociis, hoc quaſi telo. Nam pugnis nudis primum factum
eſt: itaque πυξ Græci, & πύκτης pugil: noſtra pugna in-
de, aque etiam pugnus: quoniam manus quę erat antea
paſſa, & πυκνὴ, vnde vox noſtra, contracta clauſis digitis
effecta eſt πυκνὴ, denſa. Quemadmodum in Originibus
dictum fuit. Pugnis, addita lora ad munimentum: pro-
pterea quod nudi quum ferirent, ſæpe plus damni acci-
perent quàm facerent. Ea lora Græco vocabulo Ceſtus
dicti, κεστὸς enim cingulum. breuia initiò: mox ne excuſ-
ſa exuerētur in ictibus, tum cubito tum humero alliga-
bantur. Poſtremò ferrū plumbúmque aſſutum eſt ſæuiſ-
ſimo ſpectaculo. Cerebrum enim ac guttur facillimè e-
lidebant. Iccirco aurium munimenta induebant, ἀμφώτιδας.
Tota ars ictum vitare non fuga, ſed corporis inclina-
tionibus & flexionibus. Tum autem excipere ictum ictu
ſi ſit fortior. Poſtremò ne inferre ictum fruſtra: concide-
bant enim plumbi onere præcipites acti, ſi impenſius ni-
terentur

terentur verberare. Id quod Cataphracticis præceptis docebamur iuuenes, cùm claua ferrea pugnandum esset. Me puero Grammatici nugabantur. Cestus lora ligno tereti alligata fuisse, quorum in summo appensæ essent pilæ plumbeæ. Cestu Erycem Siculum excelluisse, atque ab Hercule victum. Præter cæteros artem calluisse Pollucem, qua fortissimum virum Amycum superauit: Bebrycum Amycum, vt ait Theocritus & Argonautæ, atque innuit doctissimus Poeta in quinto Diuini operis. Luctã autem Græci πάλλω à concussione, Latini à motu, vnde luxare. Haud vno modo luctamur: aliquando amplexu mutuo ab iliis & humeris, interdum consertis brachiis manu apprehensis. In pugna solis pugnis pugili vti licebat: in lucta impulsu tantum, & tractu, & pressione, & supplantatione, vt non cæderetur concertator, sed prosterneretur. Pugilatui propior παγκρατιαστής: nam pugnorum & omnium aliorum membrorum vi experiebantur: etiam calcibus, etiam genubus, etiam dentibus abutebantur. Hinc nomen quod & à Propertio positum est: cursus à quantitate variatus. Minimus fuit stadij vnius, quod CCXXV. passus capiebat. Duplex stadium erat in longum δόλιχος: id quod vox ipsa declarat. Quum verò decursum relegerent stadium sine intermissione recurrẽdo δίαυλον nominabant. Apud Platonem in octauo de Legib. δόλιχον maioris esse laboris, quã δίαυλον scriptũ est. Quum igitur præter quinque certamina supradicta, esset Cestus, esset Pancratium, tamen quinque tantùm illis constabat πένταθλον: quod qui vicissent, à Latinis sunt Quinquertiones appellati: quoniã vox hæc Ars prima sua origine robur ac fortitudinẽ designauit. Græca enim omnia, ἄρης, ἀρετὴ, ἀρετός. Sic Virtus à viribus apud maiores nostros, pro fortitudine tãtùm accipiebatur. Aristoteles in primo Rhetoricorum ita disponit. Quæ corporis virtus attributa est certaminib. cõstat magnitudine, robore, celeritate. Qui iactare certo modo crura, porróque mouere potest, cursor est, quippe celeritate valens. Qui tum premere, tum continere, is est luctator. qui percutiendo pellere, pugil, qui horum vtroque modo, pancratio idoneus. qui ad hæc cuncta aptus, quinquertio.

Hæc per se viri certamina agitabant. Opibus deinde obtinuit luxus: vt etiam equos alerent cursores. Qui pri-

uis equis currerent κόλητες vocati: vnde & priſcum Celeris nomē. Sic enim Equites ſub Romulo dicti: qui poſtea Troſſuli ab oppidi nomine, quod ſua ipſi opera ſine pedi tatu expugnaſſent. Romæ nunc & in patria olim noſtra etiam aſſeſſorum certamen cōmittitur, non ſine riſu. Iuncti deinde etiam bini ad currū, & biiugii dicti: quaterni, quadrigæ. ne fallantur adoleſcentes à priſcis præceptoribus noſtris: qui nobis dicere ſoliti erant, quadrigas & currū eſſe idē. a Græcis illi, δύωρις: hi τετράωρα, & τεθρίππια. Iunctæ etiā mulæ carrucis, quas ἅπηνας Græci nominant.

Erant præter has priuatæ quædam aliæ exercitationes in publicis Gymnaſiis: inter quas aliquot recenſet Galenus in ſecundo ὑγιεινῶν. Harum nomina ἀλτήρων ἄρσις: de quibus & Ariſtoteles, & Martialis: ἀκροχείζειν, πυκίζειν. vnde πυκισμα apud Iuuenalem excluſis iactabundis nugis. Eſt autem ἀκροχείζειν luctæ pars, cum primoribus tantùm digitis inſertis roboris faciunt periculum.

LVDI GRAECI. PYTHIA.

CAPVT XXIII.

LVdi igitur alij celebres, & quaſi Panegyrici, ad quos penè vniuerſum nomen Græcum confluebat. Alij cerrotum oppidorum quaſi priuati. celeberrimi quatuor veteres cēſuerunt eos omnes funebres. ſanè Olympici in Iouis honorem ob mortem Pelopis. Nemei Neptuno propter Archemorum. Eidem Iſthmia in honorem Melicertæ. Satis rectè hactenus fortaſſe. nō enim Pelops moritur, ſed OEnomaus vincitur: vincit Pelops, qui ſtatuit ludos. Etiam miror hoſce quoque Olympicos Ioui, non Neptuno à Pelope nuncupatos fuiſſe: quem victorem feciſſent equi Neptuni, non Iouis. Præterea Pythia Apollini dicata, quis dicat in honorem cæſi Draconis? profectò ſcelerato Draconi cum eius interfectore, eóque deo nobiliſſimo communem gloriam facere nefas arbitror. Ac tametſi Olympia præferebantur, propterea quòd ſupremo deorum numini eſſent attributa: Pythia tamen vetuſtate antecedebant. quippe ab Hercule Olympia inſtituta. Alij verius tradunt: Pelopem, à quo Oenomaus curru victus fuerit annuerſarios ludos indixiſſe: eósq; intermiſſos, poſtea ab Hercule inſtaurato Augea malè mulctato. Hercule igitur & Pelope quum fuerit antiquior Apollo, quos ipſe ludos dicarit, Illorum æquè Ludis veruſtiores arbitrari

arbitrari par est. nam Nemea & Isthmia longo pòst tempore inchoata: quare à Pythiis incipiendum. eorum originem ad hunc modum prodidit Clearchus Solensis Aristotelis discipulus in primo libro Prouerbiorum. Latona ex Eubœę Chalcide Apollinem Dianamque reportabat Delphos. Ad Pythonis spelũcam admotis vestigiis, ab eo improuiso penè oppressi, nisi puello Mater animos addidisset, vt sagittis quas habebat, pestem illam occuparet. Accalmatio fuit, ἰὲ παῖ, ἰὲ παῖ. vnde nomen ei factum aiunt certis syllabis additis, παιὰν, παιὼν, παίηων. Narrant etiam lapidem à Latona intentatum: alii dicunt Apollini porrectum antè quàm animaduertisset illum cum telis esse. Eum postea lapidem in Delphis repositum sub ænei Latonæ signi pedibus. Strabo ex Ephori historia Pythonem latronem fuisse tetrum ac cruentum, qui insesiis itineribus infestam faceret prouinciam. quapropter Draconis cognomen inditum à maleficio. Tanta peste soluti Delphi pro recepta libertate ludos quasi beneficiarios celebrandos curauère. Quos ludos auctis postea rebus, auctos ab Amphictyonibus sub Eurylocho, addito equestri simulatque gymnico certamine, victori præmium corona. Introducti quoque tibicines cum citharœdis. item citharistæ sine cantu: quorum modos appellarunt πυθικὸν νόμον. Argumenti ratio ac tractus totus in Apollinis pugna quinque partibus constabat. In prima fuit ἀνάκρουσις: erat hoc prooemium. Secunda ἄμπειρα, in qua certaminis periculum Apollo faciebat, expediens ad præliũ sese, attentans telorum aciem, suspenso gradu circumspectans, captánsque pugnæ locum. In tertia seipsum ad pręlium hortabatur: quare pars illa dicta κατακελευσμός. postrema erat δάκτυλος, à temporũ numero appellata. Quã ab imitatione sibilantis inter moriendum serpentis Syringa cognominarunt. hæc ab Cithara. At verò seorsum saltatio haud illi absimilis edebatur, in totidem actus ęquè distributa. Primus erat πεῖρα: in qua deus cati militis præ se fert prudentiam omnia tum circumspiciens, tum designans. In secundo κατακελευσμὸς, quum hostem prouocat. Tertius est iambicus in pugna: longè id sanè cõmodius quàm apud Citharœdum. Iambus enim præliator pes est ac sanguinarius, quemadmodum alibi dictum est. Eo in actu tibia saltandi numeros edit bellicę

tubæ : & dentibus frendentem Pythona, qui sagitta iam ictus est, exprimit. Quartus σπονδήιος capiebat victoriæ celebrationem. quippe victis hostibus victimas cædebant, ac diis libabant. hoc autem est λείβειν, & σπένδειν. Postremus exultantis Dei, in quo tripudij certis legibus terram quatiebat : iccirco dictus καταχόρευσις. Quoniam verò Græca tractamus, hoc est, mendacia, & poetica, id est fabulas, festiuitatis huius origo ex aliorum quoque authorum fide narranda est. In faciem versus cothurnicis Iupiter Latonæ vitium obtulit, in ea terræ Atticæ parte quæ ζυγία nominabant. Parturiens Latona vndique ab Iunone exacta in Delum insulam recepta est, quam prisci Ortygiam vocabant. Ibi editis gemellis Apolline ac Diana substitit mater, Diana in Cretam transmisit, Dictynnúmque montem coluit. In Lyciam sese cōtulit Apollo. Inde à Pane diuinationem quum didicisset, in eum oraculi ingressus est locum, vbi Nox olim, deinde Themis responsa dederant. Quo tempore occiso Pythone tripodis custode, oraculum suum fecit. Cuius corio obducto eiusdē opera tripos inde etiam Cortina fuit appellatus. de hoc tripode quàm ęgrè nobis satisfaciat Diodorus Siculus, alibi scripsimus. Ex eo certamen septimo quoque die constitutum, ille Pythicum appellauit. Mirum sanè quum rē sagittis confecisset, non & sagittandi certamē, sed Citharæ canendi posuisse. Quanquam non eodem modo ab omnibus describitur. sic enim alii digessere. Vt primum vocent πῦρον, in quo tentet pugnam. Secundus ἴαμβος, conuicio eliciens serpentem: ἰαμβίζειν enim κακολογεῖν. Tertius δάκτυλος in honorē Bacchi, cui pes ille sacer sit. Quique eo in loco ante Apollinē responsa dedisse ferebatur. Quartus Creticus ab Iouis incunabulis, cuius ipse erat filius. Nomen eadē ratione qua Dactylus: pede enim Amphimacro conficiebatur. Quintum appellarunt μυκῆσον: quoniam Telluris auiæ suæ ius oraculi priscum fuit. Sextus σύριγμα. hæc certaminis causa, atque institutio. haud parùo post tempore ad viarū angustias, quæ in Delphos agunt Crissæi quum infestum iter facerent, iis qui oraculum peterēt: sociorum copiis aditi Amphictyones Crissim aggressi expugnarunt: alterúmq; certamen addiderunt, in quo tibicines canerent. Crissæorum exitus quominus faciliora sequerētur, neutiquā deterruit Cirrhæos.

neque

neque enim minora latrocinia excercere. Quare victi ab Eurylocho Thessalo, qui ob roboris præstantiam nouus Achilles dictus fuit, ad montem qui Cirphis nomine contra Parnasum iacet, confugere. Eurylochus ad belli reliquias persequendas relicta exercitus ibi parte sub prætore Hippia, abiit ipse, constituitque Gymnica certamina. Hoc factum est Athenis præturam agente Simone, Delphis autem Gylida. Victori pecunia præmium. Annis autem sex postea debellatis reliquiis Cirrhæorum prætore Athenis Damasio, Delphis Diodoro, redintegratis ludis coronam victori tum primùm propositam quidam prodidêre. verùm equidem alios, ab Apolline datam coronam, melius sentire arbitror, eámque è lauro, cuius ille vel termites, vel taleas è Thessalia tulisset. Etenim è Creta ad Tempe sese contulerat, quò de Draconis cæde à Chrysotomide expiaretur. Neque verò iis assentior, qui coronæ vsum apud veteres nullum fuisse autumant, imbecilli sanè argumento: propterea quòd, inquiunt, eius nullam mentionem fecerit. Homerus: cui ne στεφανου quidê vox nota fuerit. At enimuero à Promethei vsque temporibus coronæ vsum deducunt doctiores: quippe ab Ioue solutum vinclis, quem ille imminenti ex Thetidis concubitu periculo soluisset: Supplicij tamen vestigiis manere iussis: quippe ad pristinæ catenæ memoriam annulum ferreum gestare, in quo lapis impactus rupem illam Caucasi repræsentaret. At illum tam triste monumentum non solùm sapientia temperasse, verumetiam corona capiti imposita hilarasse. vnde simul & coronarum & annulorum origo ducta videatur. Ego verò etiam ante Prometheum puto eos qui extiterint mortales ad æstiua vmbracula coronas excogitasse: victóque in certaminibus ablatas, atque impositas victori, vt ea ignominia cœli incommoda pateretur. De celebrationis quoque tempore minus conuenit: minus enim per initia frequentatos legimus: quippe nono quoque anno. Argonautarum tempestate vicit stadium Castor: pugilatu Pollux: Callais dolichon: armatum cursum Zetus, discum Peleus, luctam Telamon, Hercules pancratium: laurea corona victori data.

OLYMPIA.

CAPVT XXIIII.

PRoxima Olympiorum origo si Pelopis tempora putes. Is Hippodamiæ Oenomai filiæ fama & amore captus, in Elide apud patrem ausus est proci nomen profiteri. Oraculo monitus ille exitum suum pendere ex filiæ nuptiis, quibus artibus interitum effugere quærit, sibi molitus est. Virginē petentibus propositum in bigarū certamine victori filiæ nuptias, victo mortē. Qua lege trede cim iuuenes interfecit: quemadmodū canit Pindarus, cuius interpretes etiam eorum nomina recensuere. Pelops à Neptuno impetratis equis victum OEnomaum in mare præcipitauit: Hippodamium vxorem duxit: certamen victoriæ monumentum instituit. Hæc ita gesta sunt ad Pisam Elidis: quæ à cognomine Endymionis filia sic fuit appellata. Victor Cotino, quæ est agrestis olea coronabatur. Hercules intermissum in Olympij Iouis honorem, victo Augea Elidis principe de præda atque manubiis instaurauit. Is enim sterquilinia immania quum haberet, neque haberet quo pacto iniret purgandi rationem, cum Hercule de certa mercede egit, eiusmodi commodum pollicente. At postea mira sapientia fluminis appulsu simum facilè deductum vbi vidisset preciumque maius opera illa ratus negasset, exutus est vita simul cum imperio. hæc sanè vulgatiora. Pausanias autem longè diligentius. Nam & duos tradit Herculis appellatione, & altius repetit, & post Pelopem recenset alios. Saturno aurei seculi mortales deorum tum principi erexisse fanum. Editum Iouem ab Rhea alendum datum viris, quos è Creta accitos Idæos Dactylos, alij Curetas nominarunt. Eorum nomina, Hercules, Pæonæus, Epimedes, Iasius, Idas. Herculem natu maximum commisisse fratres ad cursus certamen, victorémque oleastro coronasse, cuius ibi sylua frequens adeò, vt & virentes frondes substernerent ad somnum capiendum. Ramum ex Hyperboreis allatum ab eodem Hercule ad eam magnitudinem multitudinémque adoleuisse. Adeo more suo malæ fidei author est Græculus. Nam quo tempore Hercules Idæus ad Hyperboreos sese cōtulit, qui è Creta tum primùm in Elidem nauigauit?

nigauit? Aut vbi gentium inuenias oleastri arborem hyperborei gelu patientem? Primùm igitur hunc Idæum Herculem Olympia posuisse, quinto quoque anno celebranda: quot ipsi fratres extitissent. Quin Iouem tum adolescentem lucta certasse cum Saturno de imperio, atque vicisse. Cursu ab Apolline victum Mercurium, Martem verò pugilatu. Quinquagesimo autem post Deucalionis diluuium anno, Clymenum Cardis filium, vnum ex Herculis Idæi nepotibus è Creta venisse, atque Olympicum certamen quasi familiæ suæ prærogatiua instaurasse: aramque tum Curetibus tum suæ gentis authori Herculi statuisse, quem μεγάσθενον cognominari iussit. Hunc postea Clymenum Aethlio satus Endymion exactum regno priuauit, liberisque suis in cursus certamine regnum proposuit victori. Altero ab hoc seculo Pelopem quàm magnificentissimo apparatu eos ludos illustrasse. Pelopis filius ex Elide per vniuersam dispersis Peloponnesum, Amythaon Cretheo genitus, nepos Endymionis Olympia indixit. Post eum Pelias, & Neleus communi tum gloria tum authoritate. Postea Herculeis Amphitryonis capta Elide. Iolaus curru vicit: Iasius Arcas ἵππῳ, id est equo solo: Castor cursu: Pollux pugnis: Hercules lucta & pancratio. Secundum hosce Oxylus, qui in Elide regnum obtinuit, renouauit. Intermissum deinde vsque ad Iphiti tempora. Sub quo certaminum inita ratione, multa omissa fuisse propter inscitiam atque obliuionem. Cuius rei argumentum afferunt, quòd tum primùm solius cursus præmia posita fuerint: aiuntque victorem Eliacum Coræbum. Aliquot annis post in mentem venisse διαυλοδρομίαν, itaque additum pristino cursui. quem vicit Hypenus Pisæus. sequenti Olympiade Acanthus. Anno inde quintodecimo Pentathli, ac luctæ memoriam renouatam. Illo Lampidem, hac Eurybatum victores declaratos. Quinta post eam Olympiade quæ tertia & vicesima numerabatur, pugilatus redditus. quo vicit Onomastus Smyrnæus. Quinta & vicesima equorum cursus additus. Pagondas Thebanus curru cæteros anteiuit. Octaua ab hinc Olympiade, excitatum deintegro pancratium, & equus singularis. Hoc pollux Crauxidas Cranonius, illo Syracusanus Lygdamis. Cuius corporis magnitudinem Herculeæ parem memo-

niæ prodidêre. quare & celebratum est eius sepulchrum ad Latomias. Neque verò solùm viris, sed pueris quoque certamina indicta sunt. Cursus quidem ac luctæ septima ac tricesima Olympiade. Lucta vicit Hipposthenes Lacedæmonius: Polynices Elæus cursu. Pugilatum prima & quadragesima. Superauit Philetas Sybaritanus. Quinta & sexagesima, cursus in armis cœptus simul cum scutis. Excelluit Demaratus Hereensis. Tertia & nonagesima bigis: quibus Eleus Euagoras victor fuit, idque equis perfectis: nam etiam pullos introducebant, quemadmodum vndecentesima Olympiade: quibus coronam tulit Sybariades Lacedemonius. atque ibi quidem vnicus pullus currum trahebat. Postea verò etiam iuncti bini. Item ductus vnus sine curru ἄνωρις. Bigis palmam tulit mulier è Macedonia Belistiche nomine: singulari equo Lycius Tlepolemus. Centesima quadragesima quinta pueris constituto pancratio: victor fuit Phædimus Aeolensis ex vrbe Troade. Quinetiam quibusdam aliquando institutis alio tempore abstinuêre. Tricesima enim octaua pueris Pentathlum propositum, postea desitum est. Qua tempestate Eutelidas Lacedæmonius precium operæ tulit. Quemadmodum ἀπήνης & κέλητος cursum illum septuagesima, hunc sequenti Olympiade institutos abrogauerunt quintodecimo post anno. Victor ἀπήνη Thersius Thessalus fuit. κέλητι Achæus Dymensis. Erat autem ἀπήνη, quemadmodum diximus, iunctis mulabus. Equa verò Calpe fuit de qua successor sub ipsas metas desiliens apprehensis frænis simul cum illa decurrebat. Quemadmodum qui ἀναΚάπται dicebantur à Græcis, qui à Calpe hoc differebant quòd equo masculo, non fœmina vtebantur. Alio more quàm desultores nostri, qui equo insidentes alterum ad manum habent, in quem è priore insiliant. κέλητος etiam Plutarchus meminit: quòd simul cum gladiatorio antiquatum scribit. Qui certamina ipsa poneret ἀγωνοθέτης dicti. Ac primum quidè vnus erat author Hercules, Iphitus, Oxylus. Verùm quinquagesima Olympiade duobus ex Elyde ciuibus datus sortitò iis fuit magistratus. Iudices autè electi nouem Olympiade quinta & vicesima, quos ἑλλανοδίκας nominarunt. Tres equorum curabant cursum. totidem curæ erat Pentathli. Reliquis certa-

certaminibus præerant reliqui. Altera deinde Olympiade additus & decimus. Quum autem essent Eleensibus tribus duodecim, cēteſima tertia è singulis tribubus singuli Iudices electi sunt. Ab Arcadibus deinde bello petiti victi, agrorum parte mulctati, quatuor ex eo numero detraxerunt. tot enim tribus in hostium venerant potestatem quarta supra centesimam Olympiade. vicesimo tandem post anno ad decem res rediit. Hi verò Iudices etiam ἑλλανοδίκαι etiam αἰσυμνῆται. A nonnullis verò μαβδιῦχοι quoque dictos inuenias.

NEMEA. CAPVT XXV.

ARgiuorum Nemea regio est, à cognomine Iouis & Lunę filia Nympha. Alij à pascuis armentorū agri, quæ Iunoni sacra essent. Nonnulli à Danai liberis. Ea in terra, Thebas Argiui quum peteret, siti fatigatus exercitus Hypsipylen habuit obuiā Lemni reginam gestātem Opheltem puellū Eurydice & Lycurgo latū, qui flumē Dialis erat. quanquam Ophelten alij Creusæ & Eupheti, prodidêre. Hypsipyles ductu, atq; indicio inuentis aquis, dum soluunt ad fontē sitim, relictum ab ea in pratis infantem Draco necat. Illi reuersi beluā interficiūt: & certamen indicunt funebre triennale. Primum soli certarūt milites: deinde etiam populus admissus. Quidam falsò negarunt vel curru, vel equo singulari celebratos eos ludos: curru inquam ἅρμα. nam altero currus genere quod appellant ἅρμα non negant: in illo sella erat, in hoc non erat. Pindarus meminit in Nemeis etiā pancratij, & luctę & quinquertij, & stadij, & ἁρμάτων. Ophelten autem fatali nomine appellauit Archemoron vates Amphiaraus: concepto ac designato tā infelicibus auspiciis exitio futuro. Alij euenisse hoc Talao Adrasti regis, qui exercitum ductabat fratri prodidêre. AEschylus putauit Archemorum fuisse Nemeæ filium: qui hūc ad modū vita functus sit. Certaméq; illud Thebano bello fuisse longè vetustius. Certamini præsidebāt Corinthii, Argiui & Cleonæi. Alij nō Cleonæos, sed Deceleonæos primos præfuisse scribūt: atq. post illos, Corinthios. Per initia ex olea coronā factā, datamque ad Medici belli vsque tempora. Deinde oleam cum apio commutatam: quem fruticem infelicem

putarent funeribus conuenire. Iccirco Iudices pullati sedebant. Postremò Hercules Nemæo Leone debellato & instaurauit, & correxit, Iouíque Nemæo dicauit.

ISTHMIA.

CAPVT XXVI.

INo & Athamas duos liberos habuêre, Learchum ac Melicertam. Learchum Athamas Iunonis opera in furorẽ actus interfecit. Quẽ eadẽ authore pari morbo affecta mater in lebetẽ feruẽtis aquę plenũ immersit. Tam atroci exẽplo monitus Melicerta cum per Geranæã Megaræ montem regionis aufugiẽs ad rupem quæ Moluris dicebatur, peruenisset: de ea sese in mare præcipitem dedit. quẽ secuta mater simili fato perfuncta est. Alij tradut matrẽ surrepto ex illo periculo Melicerta, cũ eo sese præcipitasse. Exceptos Nereides matrem fecêre Diuã, Leucotheam Græci, Latini Matutam vocant: Melicertam diuum, Palæmonem illi, nos Portumnum. Eædem Nereides Sisyphum monuêre, vt in honorem Melicertæ ludi statuerentur. Alij etiam fabulosius à Delphino delatum cadauer aiunt: atq; ab Sisypho, qui tũ Corinthi regnum obtinebat, inuentũ, tum propter affinitatẽ datum sepulturæ. quippe Sisyphus, & Athamas AEolo geniti. Cæterum verò propiora tradũt, qui Melicertæ cadauer fluctibus appulsum, scribunt ad Isthmi locũ, cui ab iuncis nomen erat [illegible]. Peste ex eo correptam Corinthum, oraculo monitam haud prius cessaturum malum, quàm Melicertæ iusta persoluerẽtur: ac pręterea ludi fierẽt. Igitur Amphimachi, & Donacini opera cadauere translato cum celebritatis initiũ pestilentię fuisset finis, paucis annis festiuitate celebrata ac desita: rursus ab numine cessationis postulati, ac pestilentia oppressi, ex oraculi præceptis morem intermissum redintegrarunt. Pinu autem Isthmionicas fuisse narrant coronatos, propterea quòd Melicertæ cadauer pineis obuolutum surculis inuentum est. Alij dicunt Neptuno sacram pinum: vnde Phytalmij cognomen attributum autumant: iccirco quia pinus, picea, abies maritimæ rei plurimùm conueniant. Timæus scriptum reliquit: Apio antea coronari solitos victores: idque Corinthiorum iudicio. Eadem historiæ ratio ex Procle, Callimacho, Euphorione.

LVDI

LVDI ALII MINVS NOBILES.

CAPVT XXVII.

ALios quoque ludos minus illustres in Græcia factos legas: in quibus lebetes erant præmia, in aliis Arnacides, id est agninę pelles. Certorum quoque populorum festiuitates, at Panionia, & panathenaica: in quibus vtriusque sexus flos per mutua nexis manibus saltabant Pyrrhichicam. Quædam verò præter hos, potius festiuitates, & sacra, sine ludis, cum pompa: qualia Adonia Athenienſibus, & Theſmophoria, atque alia, quæ inter gentium ritus à nobis narrata sunt.

LVDI ROMANI.

CAPVT XXVIII.

LVdi Romæ qui fierēt, haud continuò Romani omnes vocabantur. quemadmodum ne sacra quidem. Eorum quidem ante vrbem conditam in Latium, atque inde postea Romam aduecti: vt Troia, & Compitalitij: partim pòst: inter quos antiquiſsimi Conſualia, de quibus suprà. Genera diuersa à fine. quippe alij in honorē deorū: nōnulli exercitationis gratia, quibus belli simulacra cierentur: vt Troia, & Castrenses. Quidam funebres. Aliqui votiui, vel pro victoriis, vel pro bona valetudine. Quare euenit vt summæ essent eorum differentiæ duæ: Statorum, & non Statorum: quemadmodum de feriis quoque legimus. Nam compitalia, & Paganalia non erant statæ: sed conceptis verbis indicebantur. Iccirco tametsi erant omnes publici, non tamen ære omnes publico fiebant, sed quidam priuata pecunia. Ex voto quoque publicæ personæ aliquando sua pecunia edidere: quemadmodum de M. Aulio proditum est. Aliqui etiam iussu librorum Sibyllinorum: aut responsis Aruspicum: vatúmve monitis, cuiusmodi versus Cn. Martij fuere. in quibus numerati sunt ij, qui expiationis ergò indicebantur. Hi comprehendebantur illorum classe, qui diis essent attributi, veluti Theatrales quoque. Nam licet animi gratia conuenirent: nequaquam tamen sine deorum titulo fiebant. Nomina igitur interdum à diis: alia aliunde: vt Iuuenales, Seculares. Ante vrbem designatam, à vicorum compitis, in quibus agitabant agrestes, ludi & facti & dicti Compitalitij. intermissi deinde ad Seruium vsque Regem, ac per vicorum magi-

ſtros inſtaurati, quemadmodum à L.Piſone iterum curatum eſt,vt per eoſdem magiſtros,qui tum præfecti nominati ſunt, reſtituerentur. Tandem ſublatis collegiis ipſi pariter aboliti. Troia verò quo primùm edita tempore, habes ex Virgilio in quinto diuini operis. Ex quo Tranquilli errorem animaduertas, qui Troiam ait Pyrrhichicam fuiſſe ſaltationem. Delignata verò vrbe Conſualia Romulus indixit : quo tempore Sabinæ raptæ ſunt. Inuenimus in vetuſtis monumentis inter cætera ludicra Cōſualibus paſtores inuerſo ac vibrato corpore cernuos ſilire ſolitos, quemadmodum alibi dictum eſt. Coronatos quoque ea die ferunt equos : Neptuno enim ſacrum id animal, quem Conſum, vti ſuprà diximus, nominabant. Referri ad maris mobilitatem equi naturam. vnde Equi oculi ægritudo, cum ſeſe continere nequit, apud Hippocratem. Alij etiam aſellis eundem honorem habitum ſcribunt. Aliis quoque diis hi. Megalenſes, Appollinares, Circenſes, Saturnalia. diis inferis, Cereales, Liberalia, Martiales, Quirinales qui & Romani dicti, ſicut & alij ſub Regibus editi, qui nihil haberent peregrini.Item Auguſtales à Tiberio inſtituti. Hæc nomina à diis, & diuis. Alia à locis, in quibus numina colerentur, quales Capitolini in honorem Iouis, Iunonis Reginæ, ac Mineruæ. Poſtea priuis nominibus priui ludi, ſicut & ſacra ſeparata. ne ſiquid erroris accidiſſet : cui deo expiandum foret, ignorarent. Quibuſdam tamen fiebant ſimul, vt Cereri & Liberæ. Item geminis fratribus Græco ritu. Quos ædiles darent, in iis nō licebat vti vel tuba,vel tiſtula, vel cātu, ſed tibia tantùm.videntur autē funebres ab ipſis ſolis edi ſolitos:ſicut & Circenſes,& Apollinares.Nam Megalēſes quoque edebant, ſed non ſoli. præerant enim Prætores prætextati: vnde purpura Megalenſis.Prætor mappam candidā mittebat in eum qui aurigaret.In ludis primariæ partes quatuor. Pompa cum theatris pro deo cui fierent, Certamina curruū. fabulæ.pugnæ in arena. Naumachia quoq; aliquādo edita. Beſtiarū genera multa ad ſpectacula tātùm nonnulla,vt Camelopardalis, & Phœnix: alia etiā ad pugnandum, Elephanti, Pantheræ, Leones, Vrſi Rhinocerotes. Scæuola primus leonum pugnas dedit. Pompeius CCCV. diuus Julius CCCC. Cautum S. C. ne Africanos

in

in vrbem portarent. Contra, quod S. Consul. Cn. Aufidius fecit Circensiũ apparatu. Augustus tigrem dedit. Cn. Domitius centum vrsos Numidicos cum totidem venatoribus ex Aethiopia, alij negant vllum vrsum in Numidia.

MEGALENSES.

CAPVT XXIX.

MEgalenses magnæ matri deûm M. Iunius Brutus dicauit: vnde & Græca vox Romano flexu. Ei ex Pessinunte auectæ is honos habitus. Iuuenibus datum vt ætatum atque ordinum omnium mores gestu atque oratione effingerent, Ab vmbraculis, in quibus hæc agerentur, Scenicorum nomen communicatum. Nam certo nomine Scenici Libero patri peculiares erant. Ante deæ signum matronis spectatæ pudicitiæ psallere mos fuit. Seruis interesse nefas. quippe pro publica libertate Roma exuta Regum seruitio primũ instituti. Præsidebant, vti diximus, Prætores. Institutæ etiam quas Idææ matris vocabant familias: quibus stipem cogere mos fuit. Id quod Prætoris edicto constabat his verbis. Idææ matris familias, eásque iustis diebus: nequis præterea stipem cogito. Neque verum est quod ait Cato apud Ciceronem: Sodalitates ab se inuentas primum. peruetus enim res fuit: quum in Megalensibus per sodalitates conuiuia sunt agitata.

APOLLINARES, LIBERALES, Scenici.

CAPVT XXX.

APollinares autẽ, & Liberales, qui verè Scenici dicti sunt a fabulis, quæ in frondeis tabernaculis edebantur, cuiusmodi fuerint, Prætoris verba docent: Ludis publicis quod sine curriculo, & sine corporis certamine fiat, popularem lætitiam cantu, & fidibus, & tibiis moderãto. eáque cum diuino honore iungunto. Hos actos à nudis Ludionibus aliquando constat. Quare & Martialis iocus de fibula, & aluta, & subligaribus. Itaque P. Nasica Censor Ludiones amouit tribu propter sordidioris operę cõtemptum. Fortasse hoc rectè factum sit. Ne censeantur esse ciues Martij, qui famuli essent aurę gesticulatoriç. aę ærarios eosdem ab illo item factos, potentiæ fuit nõ pru-

dentiæ. Exigenda enim ex vrbe ars fuerat, cuius artifices damnaret. Aerarium faceret vniuersum Popul. Roman. cuius cum assensu, tum iussu, atque etiam fauore id admittebatur. Author potius, quàm actor improbandus. verùm belluæ multorum capitũ id semper fuit peculiare, vt caput haberet nullum. Fuêre autem primùm editi T. Sulpitio Pœno, C. Licinio Coss. accitis ex Hetruria Ludionibus, qui ad tibiæ sonos motus ederent compositos. Hos imitati è Romanis quidam Histriones Thusco vocabulo dicti sunt. Sic enim appellabant, quos Aeolenses Ludiastas. nos suprà diximus Ludiones. Ludias quoque fœminas legimus. Addita deinde carmina Satyrica, quæ Liuius Andronicus primus comico argumento interpolata, non solùm excoluerit, verumetiam recitarit ipse. Quem morem Græcorum fuisse ait Aristoteles in 3. Rhetoricorum. Postremò oblæsa frequentioribus operis voce, puerum, qui ad tibiam caneret præ se statuisse aiunt. Hi quũ fuissent per incuriam intermissi, ac graui cœlo Ciuitas laboraret, ex Sibyllinis versibus Punico bello secundo redintegrati cum iocis, & salutationibus, ac missilibus. Olei quoque congios singulos vicatim distributos prodidêre, Peculiarem suffitu Styracem incensum hisce ludis memorant. Quærebamus nos inter hæc, ũdémne essent Scenici, & Theatrales. Ac sanè differunt: quòd tametsi Græcorum imitatione, qui Athenis Dionysia celebrarent, in honorem Liberi patris, sicut & scenici, conditi sunt: alius tamen erat habitus, alia facies. Propterea priuatis sumptibus fiebant in populi gratiam ab iis, qui illius fauore Magistratum adepti essent. In his fabulæ nullę: sed lusus tantùm Heroum, ac Nympharum habitu ad tibiæ modulos. Saltantes Mænadas, & Sillones, Satyrósque ac Tityros effingebant, cum vanno, vino, ouo, & bellariis discurrentes more Lupercalium, ferulis obuium quemque incessentes.

CIRCENSES.

CAPVT XXXI.

CIrcenses autem cum curriculis in Circo, & equis ad certandum: vnde Prasini, & Veneti à colore viridi & cæruleo. Edebantur præterea venationes.

quemad

quemadmodum & castrensibus ludis in castris Prætoriis. Sicut quietiora omnia Saturno. quippe pro venabulis, & apris, cereoli, missilia, placentulæ, crustula, & alia.

CEREALES.

CAPVT XXXII.

CEreales cum Circensibus quidam temere confudêre. Nam tametsi fiebant in Circo: tamen hi Cereri, illi Neptuno designabantur. Ex Eleusine ducto à Græcis more, vt est apud Theocritum. Pompa producebatur cum deorum signis, & ouo. Isidis quoque sacra nocturnis vigiliis imitabantur, expressa Cereris peregrinatione Liberam cum face quæritantis. Nocturni verò ignis vsus multis in ludis extitit. quippe in Vulcanalibus ob ignis numen. In Promethæis ob surreptum ignem. Ab solis matronis fiebant Cereales candidatis: qui color vetus in luctu matronis fuit, quemadmodum alibi diximus. Ante noctem in sacris epulari nefas: propterea quòd, vt ait Callimachus, extrema affectam fame, ac nihilosecius pertinacius ieiunium perpetuantem, solus vesper flexit, persuasítque vti cibum caperet. Quum Thensa procederet, si auriga equi lorum læua manu apprehendisset, pro pollutis ceremoniæ habebantur. Fuit autem, vt ait Seruius, Thensa currus, quo deorum simulachra portabantur, ἀπὸ τοῦ θείνειν. Ad eundem vsum Thensarum meminit Cicero.

TAVRII.

CAPVT XXXIII.

DIis inferis consecrati Taurii nominati sunt sub Tarquinio Superbo haud multò ante Megalenses. Cognominis causam referunt ad taurinæ carnis esum: quo grauidas morbis affectas, ac ludis factis liberatas aiunt. In his nihilo secius atque in Circensibus obibant cursu metas.

CAPITO-

CAPITOLINI.

CAPVT XXXIIII.

DOmitianus Ioui Capitolino triplex ludicrum posuit: musicum, equestre, gymnicum. Item in Albano Mineruæ, in quo certabant hymnis. In eo Papinius Statius ter victor. Falsò igitur produnt Publium Mimographum in eo certasse quippe sub Cæsare dictatore iam grandis natu floruerat æmulus Laberij. At L. Mummius deuicta Corintho eidē Ioui Capitolino quin quennales è Græcia ludos portauerat. quos omissos restituit Nero. Horum similes Caligula Lugduni, quos Miscellos nominauit. Victus victoris laudes scribere cogebatur. sunt qui addant: coactum eum scripta sua delere lingua.

FVNEBRES.

CAPVT XXXV.

PRoxima deorum honoribus, funerū atque exequiarum cum ludis celebritas. Funebrium origo longè vetustissima. quippe Aeneas ad Pallantis, Achilles ante eum ad Patrocli rogum mactat inferias cum ludis. vnde etiam gladiatorum morem ortū iudicamus. Nam quum primum captos ex hostibus iugularēt, vitantes fœdi spectaculi crudelitatem, captiuos inter se commiserunt: vt penes eosdem esset, & facinus & supplicium. Quibúsque sors & virtus dedisset, superessent: alij placarēt manes puris manibus parentantium. Scio gladiatorū originem à fratribus Hispanis, de quibus Liuius, sub Scipione, alios duxisse: verùm sanè apud Græcos lōgè vetustiorem esse comperimus. quippe retiarium & mirmillonem Pittaci Mitylenæi tradunt inuentum: quod petes ex historiis. Mirum igitur si gladiatoria res Græca est, quare nomen Græcum signatum non habeat. Quid enim est μονόμαχος? Nam μονομαχία est inter Romulum & Cossum, inter Hectorem & Achillem: gladiatoria nequaquam. Primus Romanorū Iunius Brutus dicitur in defunctis patris honorem dedisse Romæ gladiatores. Alij Appium Claudium, & M. Fuluium Coss. an id verum sit, ambigo. Tunc enim primùm fuēre sontes obiecti feris in Arena, tanta immanitate, vt ab eo horrore matronæ publico edicto summotæ sint. Contrà, Cretenses gladiatorum muneri spectan-

spectando primarias fœminas interesse voluêre. Dabantur & à publicis magistratibus, & à priuatis personis, & cum certaminibus, & cum fabulis. In patrii funeris apparatu arenam inspersisse aiût C. Cæsarem quum ædilis esset: qui postea dictator fuit. Claudius princeps ex arbitrariis statos fecit ludos funebres, quos ædiles ederêt: ex pecunia publica de Quæstoribus, quos Gladiatorios appellauit. Verùm postea illorum pertæsus immanitatem, sustulit. Priuatis tamen consuetudinis mansit ius. Cęterùm cùm ea profusione ad inopiam multi redacti essent: iam antea sub Tiberio S.C. factum fuerat, vt nemini id liceret qui minus quadringentis millibus in censu haberet. nam & emptis opus erat, & educatis: productis quoque in arenam alii cadebant, alii petente populo manumittebantur. Gladiatorum quoque magistri non sine magno precio, qui docerent eos, conducebantur. hos Lanistas appellabant. Tandem à Theodorico Gotthorum rege vniuersus vsus sublatus est. Quid enim immanius quàm vitã dare hominibus, vt eam ipsi mutuis cędibus ab sese auferant? Nefas erat cum gemitu vulnus accipere: iussos ferrum iugulo non accipere. sanguinem suum eodem, quo hostilem, animo inspectare. Proposita paria Lanista indicabat quanti: iugulatorum precia accipiebat. Cum hastis ac rudibus prodibant. erat Rudis baculus gladiatorius, quo prima pugnæ rudimenta meditabantur: vnde & nomen. Ea manumissi propter fortitudinẽ simul cum libertate donabantur: propterea quòd sine cruore deinceps essent acturi vitam. Certaminis initio postquam inter se rudibus batuissent, ferro nudi transigebant. Fessis aut victis alia manus substituebatur: vt intelligas locum apud Quintilianum. declarat hoc Martialis eo versu, *Hermes supposititius sibi ipsi*. Cùm indefessus esset, atque inuictus sibi ipse succedebat. Ludibriũ infelicitatis humanæ Nero CCCC. Senatores, DC. Equites ad eam operam exhibuit. Alterum orbis monstrum Domitianus etiam fœminarum pugnas noctu edidit. Qui funebres curarẽt ludos, Designatores dictos autumant. Apud Horatium pro eo qui præest funeri interpretantur.

Gladiatorij ludi.

Rudis gladiatorius.

Designatores.

VOTIVI. CAPVT XXXVI.

VOtiui aut Sybillinis, quemadmodũ dicebamus, versibus, aut Augurum præceptionibus, aut promissis

Imperatorũ introducebãtur: vel ante bellum, vel cõfecto bello, atq; hostib. deuictis. Ex iis illi fuêre quos magnos cognominarũt. M. Acilius in apparatu aduersus Antiochũ eos celebrauit, diebus x. missis muneribus p puluinaria. Nõ tũc tamẽ primum votos, sed postq̃ ad Thrasymenũ pugnatũ est. Facti sunt æris CCCXXXIII. millib. bobus albis quadringẽtis, aliisq; hostiis multis procurati. Sic etiã bello Sanitico debellato. eos populũ spectasse coronatũ. M. Crassus sua ædilitate coronas frõdeas aureis bracteolis imitatus populo dono dedit. Ludis magnis Græco-ritu victoribꝰ palmæ datæ: iteq; populo epulũ ab ædilibus.

SCENICI PLEBEII.

CAPVT XXXVII.

HIs similes Scenici, de quib. diximus, pro bona populi valetudine, Sibyllæ iussu instaurati. Item Plebeii conditi post secessionẽ factã in montẽ Sacrũ, redintegrata cũ Patrib. cõcordia. eos intermissos L. Sylla deuictis hostib. restituit. In his quoq; Aediles epulũ populo dabant.

SECVLARES.

CAPVT XXXVIII.

SEculares quoque pro incolumitate populi Romani à P. Valerio Publicola primum cõstituti. Trinoctio bobus atris Plutoni, & Liberæ indicta lectisternia, peruigilia, supplicationes. Fiebant enim ad instar Cereris initiorum, cum carmine & hymnis à pueris puellisq; patrimis, & matrimis in Apollinis ac Dianæ laudem. qualis extat hymnus Horatianus: & ille Catulli longè lepidissimus. Centesimo quoque anno edebantur: quod temporis spatium seculi nomine comprehendebatur: quo etiã hominis vitam constare putabant. Horatius cẽtum decem annorum circuitum attribuit. Augustus arbitratu suo, non suo tempore edidit. Claudius princeps non tam ludos ab Augusti tẽporibus, quàm Augusti errorem iterauit. neq; enim amplius LXIII. annos interfuisse constat. Quare præconis vocem irrisam Tranquillus scribit, inuitantis populum ad eos ludos, quos nemo vidisset, neque visurus esset. quum multi adhuc viuerent eorum qui priores spectarant. aliquot etiam Histriones, qui in illis egerant, in his producerentur. Domitianus, inita melius temporis ratione seculũ quod erat ab Vrbe condita septimũ celebrauit. Philippus Imperator suum seculũ ludis magnificentissimis

centissimis adornauit. Elephantos xxx. dedit, leones, tigres, alces, hyænas: gladiatorũ paria mille: hippopotamum, & rhinocerotem.

IVVENALES.

CAPVT XXXIX.

NEque solùm huiusmodi votis amissę valetudinis habita ratio: verumetiam præuentæ morborum causæ. Quippe Iuuenes castè pudicèque sub moderatorum custodia quum haberentur: datum est eis petentibus, vt per lusum ac iocum liceret animum recreare. Postea natu grandiores admissi, etiam vtriusque sexus. Manfit tamen nomen à priorum ætate, Iuuenales. Neque enim verum est quod aiunt, eosdẽ hosce fuisse cum iis, quos Troiam superius appellabamus.

SATYRA LATINA.

CAPVT XL.

HActenus fabularum origines, genera vsus, apparatus: nunc quod reliquum est extra Scenam expediamus. Ac Satyræ quidem Latinæ locus hîc esse videbatur: propterea quòd desumpta esset à Græca Satyra, quæ Tragœdiæ soboles erat. Cæterùm de ea quum sit satis dictum superà, ad alia transeamus.

RHAPSODIA. EPOS.

CAPVT XLI.

RHapsodia officij nomen fuit, atque operæ. Epos autem carminis. Nam quemadmodum oratio tametsi competit omni hominum dictioni, tamen vni eloquentia attributa est: cuius author solus Orator appelletur. Ita dictio quanquam est communis omnium loquutioni quia est ῥητὸν, & ἔπος, tamen solis dactylicis senariis magniloquis attributa fuit. Vnde ab Horatio dictum est, forte Epos. & Epicus poeta nobilissimus Varius, illis *Epicus* versibus:

Diceris Vario fortis, & hostium
Victor Mœonij carminis alite.
Quam rem cunque ferox nauibus, aut equis
Miles te duce gesserit.

Epicorum materia declaratur, dux, miles, classis, equus, victoria. Verbum signatissimum, *Diceris*, quo ipsum

ἔπος exprimitur. Idem alibi:

Prima dicte mihi, summa dicendi camœna: & Virgilius, *cui non dictus Hylas?* etiam ad alia genera carminum. At Homerus, Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα: & ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι. Rhapsodiæ autem cognomentum Pisistrati opera inuentum putant. qui quum Homeri carmina sparsa ac diuulsa offendisset, atq; digessisset: à cantu & sutura fecit vt ῥαψῳδία diceretur. Verùm si ante Pisistrati tempora & nomē hoc extitit, & opera diuersa fuit: neque illud ille inuenit: neque hoc aut primum, aut solum significauit. Hesiodi profectò carmen extat.

Μέλπομεν ἐν νεαροῖς ὕμνοις ῥάψαντες ἀοιδήν.

Quo apertè videmus ῥαψῳδεῖν esse versuum ipsam commentationem. Atq; ita & Philochorus est interpretatus: & Nicocles ait primum omnium Hesiodum etiam ante Homerum ῥαψῳδῆσαι. Aelianus in XIII. variæ historiæ Homeri carmina dissita ac penè discerpta fuisse scribit: quæ particulatim canerent prisci. Pugnam ad naues δολονείαν, vbi Vlysses & Diomedes abeunt speculatum. ex qua Rhesi tragœdiam fecit Euripides, siue vt ego puto, Sophocles. ἀριστείαν Diomedis. Nauium catalogum. πατροκλείαν, in qua Patrocli gloria, & mars. λύτρα, qua Priamus redimit Hectoris cadauer. Parentalia ad Patrocli tumulum. Fœderis icti violationem, quam ὁρκίων ἀφάνισιν vocant. Hæc in Iliade. Illa in Odyssea. τὰ ἐν πύλῳ, id est, Telemachi peregrinatio: sicut τὰ ἐν λακεδαίμονι. καλυψοῦς antrum. Vlyssis nauigatio in rate. Alcinoi ἀθόλογοι. κυκλωπεία. νεκυῖα. κίρκης νίπτρα. Procorum cædes. τὰ ἐν ἀγρῷ: & alia, vt suprà diximus. Lycurgum Lacedæmonium vniuersa Homeri opera ex Ionia primum omnium in Græciam portasse. Quæ in duo corpora Iliadem atque Vlysseam composuerit Pisistratus. Hæc Aelianus in eo quo diximus libro, sui sanè oblitus, quippe in octauo iam scripserat non Pisistratum, sed Pisistrati filium Hipparchum primum Homeri versus Athenas importasse: & Rhapsodos Panathenaicis festiuitatibus eos canere instituisse. Sanè virum illum equidem arbitror optimum, atque sapientissimum fuisse Atheniensium: ita de eo Plato & bene sentit, & magnificè scribit. Quare libentius accedam huic historiæ: præsertim quum lego illum Anacreonti πεντηκόντορον misisse, qua & arcesseretur, & veheretur.

Simonidem

Simonidem verò apud se maximo in honore habuisse. Quod verò pertinet ad sententiam superiorem, satis constat, non solùm eos qui Homericos versus, verumetiam qui & Sophoclis & aliorum recitarent: nominatos ῥαψῳδούς. At illi neque dispersi fuerant, neque distiti, quos consuerent. Quare homeri carmina ob excellentiam poetæ ita esse dicta existimaui: propterea quòd & aliis præferrentur, & frequentius recitarentur ab iis qui sunt ὁμηρίδαι appellati, siue ab officio, siue vt aliqui voluere, quod ex eius familia illius cantum tanquam hæredes circumferrent. Cinæthum verò appellatum produnt eum, qui primus Homeri carmina publicis conuentibus recitauit. Neque enim verum est quod aiunt, Demetrium Phalereum primùm dedisse eos, quos Homeristas cognominarunt. Nam Homeridarum appellationem etiam apud Pindarum legimus. Plato in Ione ῥαψῳδοὺς non solos cantores, aut recitatores τῶν ἐπῶν, sed & interpretes agnoscit. Hinc habes & illum Grammaticorum errorem, qui ἴαμβον senarium Iambicum in Epigrãmate Martialis interpretantur. Eosdem verò nõ modò ῥαψῳδοὺς, sed ῥαψῳδοὺς quoque dictos legere est: itémque ῥαψῳδεῖν, & ῥαψῳδεῖν: quippe cum scipionibus prodibant rubris, qui Iliadem profitebantur. Signum illud cædium & cruoris. Croceis qui Vlyssem: quòd eiusmodi colore exules designarentur. Nam Menæchmi sententia ne digna quidem est quæ refellatur: quum ait ῥαψῳδοὺς circo circo dictos, quia versus ipsi à quibusdam ῥάβδοι sint appellati. Illustrium autem Rhapsodorum nomina hæc, Mnasion, Cleomenes, Hegesias, Hermophantus: quorum aliqui non Homeri solius, sed Hesiodi quoque, atque Empedoclis pronuntiarent. Neque heroica tantùm, sed & Simonidæ, & Archilochi. Illud quoque memoria dignum, quod ex vndecimo libro Valerij Martialis colligi potest. Heroicos poetas Romæ querna corona dari solitos. Eos baculos fuisse è lauro factos memoriæ prodidêre.

ῥαψῳδοὺς. Rubri baculi. Crocei.

PARODIA.

CAPVT XLII.

QVemadmodum Satyra ex Tragœdia, Mimus è Comœdia: sic Parodia de Rhapsodia nata est. Quum enim Rhapsodi intermitterent recitationem, lusus

gratia prodibant qui ad animi remissionem omnia illa priora inuerterent. Hos iccirco παρῳδους nominarũt: quia præter rem seriam propositam alia ridicula subinferrent. Est igitur Parodia Rhapsodia inuersa mutatis vocibus ad ridicula sensum retrahens. Erat enim veluti Epirrhema aut Parabasis, quasi auctarium actus: vt sit παρὰ τὸ γνησίων ᾠδὴν, & ἐφυρμα ipsa παράφορα. Sic Alexander AEtolus & sentit & scripsit:

ὄγραφε δ' ἠρεῦς
ὃν παρ' ὁμηρείων ἀγλαΐῃ ἔπεων.

Suidas autem more suo, id est, trivialiter (vt aiunt) interpretatur. Parodia, inquit, quum ex Tragœdia exit cantus in Comœdiam. At hoc expressit certo verbo Plautus in Pseudulo: *vt paratragœdiat carnifex.* Matron poeta Græcus multa millia Homericorum versuum ad culinam & macellum inuertit iusto poemate. Eubœus quoq; Parius quatuor edidit libros Parodiarum, qui floruit sub Philippo. Primus autem Hegemon apud Athenienses certauit hoc genere carminis, & vicit tum aliis, tum eo quod vocauit Gigantomachiam. Aristoteles Hegemonem Thasium primum Parodias scripsisse prodidit. Alij Hipponactem inuentorem autumant: cuius reliquias, quas inueni, apponam:

μαῦσα μοι ὀρυμέδοντ' ἄδδες, τὸν πεπτεχόμενον,
τὸν ἀγασπινάκαμον, ὃ, τ' ἐδίει εὐ κ' κόσμον.
ἔννεφ' ὅπως φαφίδι κακὸ κακον οἶτον ὃ λιτὰ
βουλὴ δημοσίη παρὰ δὴν ἄλος ἀτρυγέτοιο.

Vbi vides quemadmodum Homerica omnia ad hostis insectationem detorta: sicut & illa Eubœi in pugna balneorum:

βάλλοντ' ἀλλήλους χαλκήρεσιν ἐγχείῃσι.

Qui & pari filo, atque arte designauit tonsorem contutia figulo facientem propter vxorem.

μηδὲ σὺ τόνδ' ἀγαθὸς περ ἐὼν ὀπάζεο κούρῃ
μηδὲ σὺ πελείδα.

Quia perpauci sunt qui hosce agnoscant sales, accipias interpretationem. Nam κούρη apud Homerum pro Briseide posita est: at hîc tonsorem describit. Et πελείδα Homero Achilles est: at hic figulus παρὰ τὸν πηλόν. Sic etiam ex Vlyssea Cratinus in Eumœdis: quæ quia nimis multa sunt non descripsi. Talem fecimus olim nos inter sodales nos-

tros

ſtros Carnalium diebus, ex diuinitate Maroniana,

Præla merúmque cano: Cretæ quod nectar ab oris
Italiam cyathis profugum, potoria venit
Littora. & quæ ſequuntur.

Similis eſt & illa Virgilij inuerſo Catulli Epigrammate contra Aufidium Baſſum:

Sabinus ille quem videtis, hoſpites,
Ait fuiſſe Mulio celerrimus, &c. Catullianum enim illud:

Phaſellus ille, quem videtis, hoſpites,
Ait fuiſſe nauium celerrimus.

Cuius æmulatione noſtrum quoque extat. tanto difficilius quòd neque Catulli ὁμαγεῖον, neque Virgilii deprompta mihi ponere licuit: ſed alia longè diuerſa, quæ tamen ad rem facerent, quærenda.

Boletus ille qui necauit hoſpites
Ait fuiſſe carnifex ſacerrimus.
Neque vllius furentis impetum manus
Nequiuiſſe præterire: ſiue ſicula
Opus foret necare, ſiue linteo.
Et hoc negat minacior Druentiæ
Negare ripa, vel pigrè tumens Arar.
Vel vrbs negotioſa, vel lutoſa, vel
Petita liberalis aula principis.
Vbi iſte fur Doletus antea fuit,
Rapáxque leno. Nam Genabio in iugo
Silente nocte ſibilum edidit ſuis.
Toloſa diues, & ſuperba Euxia
Tibi hæc fuiſſe, & eſſe perditiſſima
Ait Boletus impia ex origine.
Tuo ſtetiſſe dicit in ſtatumine:
Tuum excacaſſe clamat ille carcerem.
Et inde tot per inſequentium manus
Se hero abdidiſſe: læua ſiue dextra
Fugaret aura: ſiue vtrunque carnifex.
Simul ſe manis ac dediſſet in pedem.
Neque vlla vota carceralibus diis
Sibi eſſe facta, quum veniret ad mare
Toloſa abuſque: nam nihil putat deos.
Sed hæc prius fuere: nunc recondita
Bibit quietè: ſeq; deuouet tibi

Megara Alastor, & Megara Alastoris.

Fuisse autem Parodiam in honore apud Siculos, conijci potest ex eiusdem Alexandri Aetoli elegiaco eodem:

Τοῖα συεκκοπίστων ἔχων χάρεν. εἰ δὲ βοωπὺς
ἔκλυεν, οὐδοίῃ τέρπετ' ἂν ὀλίγον.

Personæ in Parodiis amantes fœminæ aut temulentæ. Item Ganeones, qui bona sua abligurierunt. Patres eorũdem Nepotũ & Gurgitũ Alcumistarum impostoræ. Lusus in malos poetas ex persona cauponis, aut pistoris. Irrisio mali medici ex recitatione podagrici. Omne genus Bacelorum, & Bauciarum, & Batalorum, quos Galli *Badinos*, Itali *Balullos* vocant. Introducuntur hi cum magistris qui præeunt aut prælegunt versum aliquem serium: at illi detorquẽt ridiculè ad euiuspiam ignominiam. verum hæc postea exactius.

CENTONES.

CAPVT XLIII.

HAud absimiles Parodiis, quos Centones vocant. Deducitur enim sensus alius ab sensu pristino versuum: hoc parodiam refert. quorum versuum membra hinc inde collecta quum assuantur, Rapsodiæ nomen repræsen-
Centones. tant. atque iccirco Centones appellati sunt à centonibus, quibus fiunt stragula. Tale apud Ausonium poema valde ingeniosum & lepidum, ex frustis Virgilianis coagmentatum. Tale etiam Probæ poetrię Christianæ: cui ab opere Centone cognomen factum est.

LYRICA.

CAPVT XLIIII.

PRoxima Heroicæ maiestati Lyrica nobilitas. vt illa à cantu Rapsodia, & Eposcita hæc Ode, & μέλος, & μελῳδία. Neque enim ea sine cantu atque Lyra pronuntiabant.
Odæ. vnde & Lyricorum appellatio. Odas quoque à canendo titulum suorum librorum fecit Horatius. Grammatici Pindaricas inscripsere cantiones, μέλη. alii verò maluerũt
Εἴδη. εἴδη. vnde diminutiuũ Idyllion. quia poemata essent rerũ
Idyllion. quasi species quædã. Meliãbos citat in vita Diogenis Cynici Laertius, qui sint à Cercida Megalopolita scripti. Quinque ibi leguntur versiculi, in quibus ne vnus quidẽ iambicus. Quanquam autem μέλος Lyricorum tantùm
Melodia. fuit: Melodia tamen est omnib. cantionum sonis attribu-ta. Sic Chamæleon in libro quem de Stesichoro scripsit,

μαρτυρε-

μελῳδηθῶσι non solùm ait Lyrica, verumetiam & Archilogi, & Hesiodi, & Mimermni, & Phocylidæ, & Homeri. Quare harmoniam etiam inuenias Melodiam appellatã. Lyricorum genera multa. Melos, siue Ode, quibus curas amatorias decantant. Primum hoc excogitasse Alcmana tradunt: primúmque aiunt dedisse μέλη ἀκόλαστον, id est, lasciuum. Alij dicunt Ametorem Eleutherneum primum apud suos ciues amatorias cecinisse cantilenas: cuius propterea posteri Ametores item dicti sunt. In hoc genere plurima fuit Sappho. Anacreon autem non solùm dedit hæc μέλη, sed etiam in ipsis mella. Alia genera in laudibus Heroum, locorum laudationibus, rerum gestarum narrationibus. Hilaritates, conuiuia. His numeris etiã pæanes solis diis dicti: & hymni eodem argumento, sed stilo demissiore. Item ea quæ σκολιὰ μέλη vocata sunt: in quibus virorum fortium laudationes continebantur, nihil à pęanibus differentia, nisi materia siue argumento. Canebantur Scolia in conuiuiis, sicut alibi diximus, in quibus poculum circumlatum ὠιδὴ appellabatur. quod non liceret absq; cãtu vel propinare vel excipere: cuius meminit Tryphon grammaticus, ἐν ὀνομαστικοῖς. Præterea Dithyrambica, & quæ ab authore Sotadica, & Ithyphallica, & Choriambica in Cybelem, Bacchum, Silenum, Pæana, Faunũ, Priapum. quale est Catulli venustissimũ. Et Epipompeutica quæ in pompis accinebantur. cuiusmodi seculare carmen Horatianum, & Epinicia, haud absimilia Pæanibus. A membris quoque variata. nam quædam erant simplicia μονόκωλα iccirco dicta, & μονόστροφα, aut τάσιμα. quippe in choris Bacchicis circularibus aut semper ad eundẽ modum conuertebantur, neq; reuertebantur. hæc erant μονόστροφα. Aut stabant immobiles: ea τάσιμα. talis prima Ode Horatiana. in aliis erant duo membra, aut tria, aũt plura. Habes apud Pindarũ δυωδεκάκωλον, quæ etiam δωδεκάδες dicebatur. Quinetiam in Scoliis, Pæanibus, Dithyrambicis, numerus incertus pro libidine authoris. quamobrem eos lege solutos vocat Horatius. nulla enim fiebat conuersio. Quemadmodum Adonio post tres Sapphicos posito, ad Sapphicos reditur. de quibus cõuersionibus satis in Choris dictum est. Memoriæ quoque proditum fuit, Alcmanem quum quatuordecim strophorum cãticum fecisset, harum septem certo metro composuis-

Scolia.

Epipompentica.

se:alteras septē alio. Sine discrimine verò & ᾠδὴ,& ᾠδὸν aliquando scriptum inuenias. ᾠδὸν verò pro eo quod est ἀοιδὸν. neq; solum pro Poeta, sed etiā pro vate.sicuti vsus fuit Dino in Persarum historia:cuius verba fuerūt hæc: ταῦτα μὲν γὰρ αὐτοῦ τὰ ἔσχατα ἀκήκοεν, καὶ τὸν μάλιστα πάλαι ἐπῃνέσαμεν ἐγὼ Λεωνίδην ἐφοίτων τε οἱ ἀεὶ Erant hi Persis pecu liares. sic & subdit,διωχωκέναι οὖν Λεωνίδην μὲ τὸν φίλον, πότε ἀλήθης ὄνομα (ἔστι δὲ ἰωνὶ τὸ ἀληθὲς ὁ ἀψευδέστατος) ἦεν.

Heraclides quoque scribit, apud Lacedæmonios Lesbium ᾠδὸν in honore habitum:ipsósque ab oraculo iussos vt eum audirent.Ad Cleomenis quoque statuam,eius qui Thebanus poeta fuit,ita scriptum legebatur: atque pro ἀοιδῷ ab historicis interpretatum.Horatianæ autem Odę omnes sunt sine Epodo.Neq.verò verum est quod Grammatici profitentur,quoties carmini carmen accinitur, Epodon esse.sic enim Elegia Epodos esset. item Dicola omnia.quod tamen ridiculum est. Neque minus falsum illud,quum altero versu finitur sententia, Epodon appellari: Ouidiana enim poemata pleraque Epodica essent. Quid,quod in Horatianis Epodis id minimè obseruatur. in his enim patet illorum error.

Epodi.

Nox erat,& cælo fulgebat Luna sereno
Inter minora sidera:
Quum tu magnorum numen læsura deorum,
In verba iurabas mea
Actius,&c.

Neque dissimilia propterea dicerentur alia Dicola, vt illa,

Non ebur neque aureum
Mea redimet in domo lacunar,& alia multa.

Ac de Epodi ratione in Choris satis dictum est. de Horatij autem inscriptione haud satis constat. Namque duo postrema poematia de Canidia monocola sunt: quibus accinitur nihil.Quare animi gratia nobis aliquid est cōmentandum. Post cantiones aliquas ad aras deorum expletas, accedebat aliquis sacra certis versiculis clausurus. Hunc appellarunt Epodon: propterea quod post alias cantiones & Hymnos pronuntiabant. Id ita scriptum est in decimoseptimo libro De officiū partiū humanarum apud Galenum. Itaque Horatius quum Odas scripsisset: quem illis librū addidit, rectè Epodon inscripsit. quemadmodum

admodum Plato quoque eũ quem post leges statuebat, Ἐπινομίδα. Cuius exemplum secuti, hisce in Commentariis nos quoque fecimus. Nánque in secundo libro simplici narratione quædam quasi designata, in illo accuratiore opera, exactiore iudicio ita perpendimus, vt etiam causas afferamus. Quare librum illum vltimum Epinomidem quoque inscribi placuit. Epinicia erant quæ in certaminibus victori canebantur. Pæanes, quibus gratulabantur diis immortalibus pro victoria in prælijs, non in certaminibus. Hymni, qui ad aras diis dicebatur. Quamobrem omnia Pindarica, quæ extant, Epinicia sunt: id quod etiam tituli declarant, Olympionicæ, Nemeonicę, Pythionicæ, Epipompeutica, ad pompas, cuiusmodi carmen seculare. Non differebant Pæanes à Scoliis, nisi acclamatione, quæ Pæanibus erat peculiaris: ἰὴ παιάν, quod Græci Epiphthegma vocabant, & ἐπίφθεγμα. tametsi hoc quoque postea desitum est. Quo miror duo. primum quòd Athenienses iudicio persecuti sunt Aristotelem: quoniam in Hermiam qui esset mortalis, tanquam in deum Pæana condidisset: quum tamen etiam viris fortibus daretur id. Deinde quòd defendunt Aristotelem: quia non fuerit Pæan, quippe in eo acclamationem nullam: sed potius σκολιὸν μέλος. At profecto in Pæanibus plerisque & confessis & acceptis, nullam inuenimus acclamationem. Ponam igitur Ariphronis Sicyonij Pæana, quem fecit in honorem bonæ valetudinis, iucundissimum & plenissimum gratiarum:

Τὺ γείτα σεμνοθύτα μακάρων
μῦ σοὶ νέοιμι
τὸ λευκώλενον βιοτᾶς.
σὺ δέ μοι σώφρων σωτῆρος εἶης.
εἰ γάρ τις ἢ πλέτου χάρις ἢ τεκέων,
πᾶς εὐδαίμονος τ' ἀνθρώποις
βιοτὰ λέλοιδε κῆρας, ἢ πόνων
εὖς κρυφίοις ἀφροδίτας ἄκρον ἐκμύσεται:
ἢ εἴ τις ἄλλα θνατῶν ἀνδρώποισι τέρψις
ἢ πόνων ἔπεσι πέφανται,
μῦ σῶν μακαρίων ἄγιστα
σύνθρονα πάντα, καὶ λάμπει χαρίτων ἔαρ.
σὺν δὲ χερὶς ἢ τις εὐδαίμων.

h.iiij.

Vbi vides Pæana sine acclamatione. Tū autem duūm generum agnoscas. Alterum, quo in victoriis gratulabantur cum acclamatione: alterum, quo laudes celebrabant sine acclamatione. cuiusmodi & hic, & ille Aristotelis in Hermian Atarnensem.

Ἀρετὰ πολύμοχθε
γένει βροτείῳ·
σὺ μὲν καλλίστου βίου
θνατοῖς πόρις παρθένου μορφᾶς·
σᾷ θανεῖν ζηλωτὸν, ἀλλὰ δὴ πότμος·
σᾷ πόνους τλῶντας μελιηδεῖς
ἀκάματος. τοῖον
δὴ φρενὶ βάλλεις
κραδίᾳ τ' ἀθέατον
χρυσοῦ τε κρεῖσσον, καὶ γονέων
μαλακαυχῆ, τοῦθ' ὕπνου.
σοῦ δ' ἕνεκεν ὁ διὸς ἡρακλῆς
λαῖνας τε κοῦρος πόλ' ἀνέτλασαν,
ἔργοις σοῖς ἀρρεύσαντες θυμόν.
σοῖς δὲ ποθοῖς ἀχιλλεύς,
αἴας τ' αἴσιμος δόμους ἆλθον.
σᾶς δ' ἕνεκα φιλόμορφος
καὶ ἀτρεὼς ἔστορε
κοῖλον χάρωσιν αὐγάς.
τοί γαρ ἀοίδιμον ἔργοις
ἀθανάταις τε μιν αὔξουσι μοῦσαι
μνημοσύνης θυγατέρες
Διὸς ξενίου σέβας αὔξουσαι
φιλίας τε γῆρας βεβαίας.

Vt etiam perpendas quantus vir ille fuerit in poesi: neque ipso Pindaro minor. Scripsit autem & in Lysandrum Lacedæmonium vnum: qui ob dignitatem in Samo olim publicè canebatur. quemadmodum Delphis Pæan alter in Craterum Macedonem, admodulante Lyra puello impubere. Scolion autem etiam aliis adaptabatur argumentis. Quo genere carminis qui vicissent, poculo donabantur: quod poculum ob eam causam à cantu illo φοῖνιξ, vt suprà scripsimus, dicebatur. quum cæteris in certaminibus acciperent Lyrici iuuencam, quam & immolabant. & hircum Tragici, quemadmodū suprà dicebamus. taurum Epici. Bucolici vel vini vel lactis libatione contenti

tenti erant:idque Apollini,Musis, Baccho,Iunoni & Gratiis.nam cætera præmia à victo auferebant,non ea ab iudice donabantur: ficuti suo loco scriptum est. De Scolij nomine inter Grammaticos non conuenit. nugantur de Scolio pedes: sic enim cognominant Amphimacrum, quem tamen nihilo frequentius in illis inuenias. Confessum enim est quod dicebamus: neutiquam pedibus aut numeris à Pæane differre. Alij ab obliquis tibiis. de quibus tamen apud idoneos authores nulla mentio. Nonnulli putarunt carmen esse conuiuiale, quod à primo cœptum, nequaquam à proximo, sed ordine flexuoso vltro citróque exciperetur. Neque hoc displicet: conuenit enim cum poculo, quod canenti præmium propositum dicebamus. Nam qui κατ' ἀντίφρασιν nominatum aiunt, ludunt nos. In nuptiis cani solitum à discumbentibus lauro aut myrto coronatis, nemo dubitat. Quinetiam Timocreon Rhodius Scolium scripsit in vituperationem Pluti.

Scolij nomẽ vnde.

ὦφελες ὦ τυφλὲ πλοῦτε
μήτ' ἐν γῆ, μήτ' ἐν θαλάττῃ, μήτ' ἐν ἠπείρῳ
φανῆναι.
κἀνὰ νήσους τυγχάνει κακὸν ἕρπων.
πᾶσι σοὶ γὰρ πάντ' ἐν ἀνθρώποις κακά.

Erat ergo Scoliorum recitatio in conuiuiis, tres enim modi: vnus, quum plures concinebant, vt in choris & nuptiis: alter, quum in conuiuiis aut festis sodalitatibus singuli per ordinem canebant: tertius, quum in conuiuiis non succedebant ferentium, sed vt cuique visum fuisset: à cantu myrti lauríue ramus dabatur ei qui magis idoneus iudicaretur: alij malunt à primo lecto cœptum, altrinsecus primo lecto datum ramum simul cum cantionis iure. inde ab illo ei qui secundus erat in aduerso lecto: ab hoc ei qui ex aduerso in altero secundo discumbebat: ita erat σκολιὸν, ficuti reptatio serpentum, & quasi ferræ dentes. Carminis verò materia non solùm erat in laudibus virorum fortium, vt putarunt quidam: sed etiam in communibus sententiis, & adagiis, & quocunque genere adhortationis ad bene beatéque viuendum. quare præter illud Timocreontis, alia quædam adscribemus. in Vespi Aristophanis vnius initium est,

χρήματα δ' εἶναι κλεπτικώτατα τὰ κύμινα.

Plato in Gorgia scribit, Scolio cani solitum: ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον. τὸ δὲ δεύτερον, καλὸν γενέσθαι. τρίτον δὲ, τὸ πλουτεῖν ἀδόλως. quam sententiam & expressit alia ratione Phocylides, & Aristoteles retulit è Delphico templo in Etlicorum suorum propylæa. Illud autem est de Aiacis virtute:

παῖ τελαμῶνος αἰὲν ἀζηχέα,
λέγουσι δ' οἵ περ ἄριστον ἄεθλον
ἔλθεῖν ἀχαιϊάδεσσι δαμάσσαι.

Aliud de Admeto,

ἀδμήτου λόγον ὦ ἑταῖρε μαθὼν,
σοὺς ἀγαθοὺς φίλει.
τῆδ' ἀγελῶν δ' ἀπέχου.
δειλῶν ὀλίγα χαίρει.

Etiam ab Eustathio refertur vnum super Iliados quarto, relatum ad eorum fortitudinem, qui inoppidi Lipsidrij fuerant obsidione.

οἳ οἱ λειφόμενοι περιδδείσαντες,
εἶας αἰσχρὰς ἀπώλεσαν,
μαχεσσάμενοι ἀγαθοὶ, καὶ ὑπατρίδαι.
οἵ ποτ' ἐλίξαν, εἶον πατέρων ἔσαν.

Quod autem alia quoque argumenta detexta sint eo poematij genere: satis patet ex illo quod recitatur à Plutarcho in Amatorio: id quoniam Græcas olet fœditates, indignum putaui tam puris Commentariis. Lyricorum tamen vsus plurimus in Amoribus, & Lusibus, & Potationibus: in quibus exercuit sese Amprimis Sappho. Quin Pindarus quoque scripsit ἐρωτικά. anacreon verò excelluit adeò, vt eius dictio quouis indicæ arundinis succo dulcior mihi videatur. Alcman autem amatoriarum cantionum inuentor creditus est: quemadmodum suprà memorauimus. cuius perpauxillę reliquię hìc ponentur, quouis nectare suauiores:

ἔρως· ἐμὲ δὴ αὖτε κυδρίδης μάλιτα γλυκὺς
καρδίαν καρδίαν ἰαίνει.

Iccirco Architus, vt Chamæleom scribit, appellauit eum Principem ἐρωτικῶν μελῶν. Habes suauissimum apud Horatium illud, *Donec gratus eram tibi*, & alia. Erat & Odæ species apud Laconas, qua siquis in flagitio deprehensus fuisset, aram quandam obiens, canebat probra sua. Aliæ fuere, quas λαικὰς ᾠδὰς nominabant: quæ nihil aliud quàm adulteria & stupra continerent.

HYM-

HYMNI. CAPVT XLV.

HYmni Pęanibus simillimi: tametsi etiam alio carminis genere cõfici cõsueuerint. quales ab Orpheo, Musęo, Theocrito, Homero. nos quoque non parum laborauimus vt penes Latinos ea gloria minus obscura esset. Quidam negarunt Iambico versu confieri licere. Primus Anthes Anthedonius dicitur Hymnos condidisse. quod si ita esset, oporteret eũ Orpheo fuisse antiquiorem. Extat memoria tituli tantùm à Telesilla facto poemate in Apollinem: quod inter Hymnos referre par est. Φοινικίας inscriptum fuisse aiunt.

DITHYRAMBI.

CAPVT XLVI.

DIthyramborum quoque facies eadem, modi tãtùm diuersi. In Liberi patris honorem Dithyrambum factitari solitum: quippe bis natus, bis exiuit è naturæ principijs, tanquam binas fores transmiserit. δὶς δυμας ἐμεῖσαι. aut δυσὶ θύραις. Quare Archilocus sic:

Διωνύσου καλὸν ἐξάρξαι μέλος
οἶδ' οἰνοχοῦσ' ἄνακτος ἐν φρεσὶν φρένας.

Vbi etiam ἐξάρξαι verbum notes animaduersum à veteribus apud Homerum & alios in versibus & cantionibus: quemadmodũ amplius in Originibus scriptum est. Idem Archilochus alibi Dithyrambum Liberi patris famulum vocat. Alij curiosius, à Nymphis excogitatam acclamationem parturienti coxæ Iouis, λῦσι μέμψις: mutata scilicet liquida, sicut μελετᾶν, meditari. Erat stilus tumidus, atque, vt ille ait, plenus deo, plenus numerorum, plenus compositarum vocum: quas ampullas & sesquipedalia Satyri nostri appellarunt. Horatius iccirco Dithyrambos audaces vocat. Libet ponere Epigramma quod scripsit in octauo Commentariorum Hegesander, refertum iocis & licentia aduersus non tam veteres suos Philosophos, quàm nostros nouos Philosophos:

ὀρχουμένας σὺν μητρὶ τὰς παῤ ἡμῖν ὁρᾷς,
συμπαίζουσι δ' ἀφανῶς λοπαδαρπαγίδαι,
ἱμερτὰ δ' ἐξάλλονται, καὶ κωκυβλεπόλεμοι,
νυκτιλαθραιοφάγοι, νυκτιπατηπλάγιοι,
μισοκαλοπάτιοι, καὶ συκαβοπυγοπλάβοι,

δεξιματαιόσοφοι, ζητηρετησίαδαι.

Iccirco AEschylus appellauit μιξοβόαν Dithyrambum eo versu:

μιξοβόαν πρέπει διθύραμβον ὁμαρτεῖν
σύγκοινον διονύσῳ.

Exultans igitur, & inconstans, & tumidum: atque vt vno verbo absoluam, totus Bacchus. Multum operæ in hoc genere poematis posuit Ion Chius: cuius nomine scripsit dialogum Plato. Eius versus vt ambitiosos lancinat Aristophanes. inter quos illos, ἀοῖον ἱερροφοίτων ἀστέρα. & ἀελίου λευκοπτέρυγα πρόδρομον. quemadmodum & Philoxeni irridet στρεπταίγλαν. Σοῦθετα &

HYPORCHEMATA.

CAPVT XLVII.

AFfinia his poematum genera duo. vnum cuius author fuit Andreas Lindius Cleobuli necessarius. (apud alios Antheas scriptum est.) Dicebatur hoc poema διὰ συνθέτων ὀνομάτων: iccirco Dithyrambo proximum. Quod imitatum aiunt postea Asopodorum Phliasium. Alterum fuit Hyporchema. laxius hoc atque remissius: gestuosum tamen, & affectuum plenum. vnum ponam Pratinæ poetæ Phliasij pyrrhichiis refertum ob celeritatem:

Θίς ὁ θόρυβος ὅδε;
τίνα τάδε τὰ χρεύ-
ματα; τίς ὕβρις ἐμόλον
ἐπὶ διονυσιάδα
πολυπαταγαθυμέλαν;
ἐμὸς ἐμὸς ὁ βρόμιος. ἐμὲ δεῖ
κελαδεῖν:
ἐμὲ δεῖ
παταγεῖν.
ἀν' ὄρεα ἐσύμενον
κατὰ ναίδων:
οἷα τε κύκνον ἄγοντα
ποικιλόπτερον μέλος
τᾶν ἀοιδᾶν.
οὔτ' αὐλὸς ὕστερον χορευέτω.
καὶ ἐν ἔσθ' ὑπηρέτης κώμων μόνων.

πυρκαμ-

πυρριχίζειν τε πυῤῥιχάφοις
παίγνιον ἐμβρυκῆ τροπαλικτάις.
παῖς τὸν φρυγίων τοιχίλον θερμακίζετα.
φλέγε τὸν ὀλεσιαλοκάλαμον
λαλεῖ δ᾽ αὐτοπαρ᾽ αὐλεῖ θοῦ ἀτα,
συμπαίζουσα δ᾽ ἴμασι πλαγιαυλοῖσι ἰλιγδάνα.
σὺ δὲ δίξιος ἴσθι
βρεμβοδόνημβε κισσοχαίτ᾽ αἴθε
ἄκουε τᾶν ἱερᾶν δώρων χορείαν.

LYRICORVM HARMONIAE & instrumenta.

CAPVT XLVIII.

ERant autem suæ quoque Lyricis saltationes atque harmonię, numero tres. Pyrrhichica cũ pyrrhichiis & trochæis Satyricæ similis, velox, mobilis, gestuosa. cuiusmodi Melos nostrum in Cybelen & Silenum, totum solis pyrrhichiis constans. cuius initium,

Modo citus ego pede celere magna ago numeros:
Abeóque Venere duce super alta loca volans.

Altera harmonia Gymnopædica dicta, Emmeliæ propior, plus habens Spondæorum & Anapæstorum, cum interpositis choriãbis: qualis Ode prima Horatii. Tertia Hyporchematica, mista ex vtraque: veluti in superiore cantione. quam non sine thyrso aut face saltatam puto. Canebantur autem & ad Lyram, & ad Citharam, & ad Barbiton: vnde Pindaro dicti ἀϰαξιφόρμιγγες ὕμνοι. Lyræ inuentum Mercurio attribuunt: quum ad aridam testudinẽ offendisset pedem. Animaduerso enim quem ex intentis neruis ediderat sono, lineas chordas intendisse. deinde quum fratris Apollinis furto boues abegisset, iram atque supplicium nouo Chelys inuento redemisse: vicissimque ab Appolline caduceum accepisse. Acceptam Apollo Lyram ad fistulæ, cuius esset author Pan, modulos lineis exemptis chordis, atque nerueis intentis adaptasse. Neruos septem numero esse instituit: quot ipse menses in vtero fuisset genitricis. Quam ob causam ἑπτάτονον vocat Lyram Pindarus: eius interpres ἑπτάμιτον. Nam eadem chorda septem alioqui sonos edimus. Argiui mulctam dixere iis qui pluribus septenis vterentur. Additam octauam scribit Aristoteles. neque

propterea tamen eā, quæ media vocabatur antè, nomen amisisse. Alii ab Apolline nouichordam Lyrā scribunt editā, à Musarum numero, vt ait interpres Arati. Tametsi eum decachordo etiā pingebatur: quippe qui cum Musis esset ipse decimus. Nonnulli vt Lyrā Mercurio attribuūt inuentori: ita citharam Apollini. Quòd si ita est: quærendum præterea quare Apollinis signum arcum dextra, læua Charitas habuerit: quarū vna lyram gereret, non citharam: altera tibias: tertia fistulam ori admoueret. Citharæ figura fuit apud Græcos primùm concinnata Cepionis tempore, qui Terpandri fuit discipulus: & appellata Asias, propterea quòd à Lesbiis fuisset importata. Modos certos ante Archilochum primus Terpander instituit, & leges, quas ab se & à discipulo vocauit κηπίονα & τιτταίδ ειον. A' regionibus Doricis duos βοιώπιον & αἰόλιον: iccirco quia in Bœotia extitisse creditus est primus citharœdus Amphion, Iouis & Antiopes filius. A' temporum autem celeritate duos προχέον & ὀξυδ, qui multis constabat pyrrhichiis. & septimum τετραετίδα, qui erat ex horum quatuor compositus, Aeolio, Terpandrio, Cepione, Bœotio. Idem Terpander primus adiecit ad Heroicos versus Lyricos modulos, Proxima his generibus instrumentorum alia. σκινδαλός, qui erat τετράχορδος, numerus Lyra inferior: vsus idem. vnde epitheton additum à Theopōpo: σκίνδαλον λυρίεντα μέγαν χείρι πταπάσαν. Apud Laertium pro vilissimo instrumento. ἐλικών alterum instrumentum à Musarum monte nomen ducens, chordarum numerum à numero earundem: quemadmodū scriptum reliquit Ptolemæus in libro de Musica. Barbitos tribus tendebatur chordis: quo est vsa multū Sappho & Alcæus: quapropter Lesboū appellat Horatius. Grauis ei sonus extitit, & aptus Doriis: quocirca Pollux etiam Καρύμτον dictum prodit. Erat & πηκτὶς duobus tantùm neruis. Pulsabant autem radiolo altera manu, quod plectrū à percussione appellarunt: altera premebant neruos certis interuallis. Primus Demopœetus Sicyonius plectri officium ad solam manum transtulit. Sic vnguibus & digitorum summitate etiam nunc citharæ neruos temperant. Cuius autem chordæ ferreæ, aut ex orichalco sunt, penna modulantur. Etiam digitalia argentea induerunt, quorum extrema pennarum cuspidibus mu-

niantur:Lyram non plectri percussione, sed setarum intentarum attritu tangunt. Auctus & chordarum numerus, pro cuiusque libidine. Nam citharæ Thimotheus Milesius addidit. Alexander quoque Citherius Psalterium referit chordis. Aristoteles trigoni Psalterij meminit, cuius chordæ essent æquè intentæ omnes. Epigonus autē,quem Ambraciotam produnt à Sicyoniis donatum ciuitate, construxit instrumentum,in quo essent chordæ quadraginta:quod Epigoneum ab se appellauit. Ab hoc quidem scribunt omissem plectri vsum, non à Demopœro,sicuti dicebamus. Fuit & Simi commentum illud, quod ab eo Simicum appellatum, quinque & triginta constabat chordis:à quibus eorum origo, quos nunc monochordos vulgus vocat, in quibus ordine digesta plectra subsilentia reddunt sonos. Additæ deinde plectris coruinarum pennarum cuspides: ex æreis filis expressiorem eliciunt harmoniam. me puero Clauicymbalum & Harpichordum nunc ab illis mucronibus *Spinetum* nominant. Vetus Monochordos vnico neruo contentus erat: Arabum inuentum. Trichordos autem Assyriorum, quod Panduran appellabant. Pentachordos Scytharum fuit:ex crusta pelle bubula consectas chordas pulsabant plectro, quod ex vngula caprina optimum habebatur. Durat etiam nunc plectri vsus in Hispania, & Psalterii: cuius sonum miscent cum sono tibiæ,loco tympani:quod iccirco Tympanum chordatum vocant:Itali me puero *Tabassum*.Fuit & aliud ad psallendum instrumentum,quod μάγαδις dicebatur.

CHORI. CAPVT XLIX.

QVemadmodū è Tragœdia Satyrā,è Comœdia Mimum è Rapsodia Parodiā enatas,atq; eductas ostendimus: ita nonnū è iustis fabulis exceptos Choros dicamus,ac seorsum apparatos,quī è festiuitatibus translatos atq; inde in fabularū interstitos interuallis.vetustissimum nanq; poema fuit ad aras deorū, simul cū ipsa natum religione. vbi conseruis manibus saturi victimarum carnibus, sacros obibant focos, precati numen, vt sibi litare liceret. cuiusmodi in Θεσμοφοριαζούσαις Aristophanis. Itaque aliis quoque seculis instituti chori sine fabulis.veluti qui dicerent Hymenæos, qui carmen seculare: qui ob reditum Principum vota soluerent. Et

in ipsis Romanis supplicationibus frequentes. περιόδου igitur eodem modo ac lege, qua in theatro, genus carminis iusto poemate, quo ibant obuiam Imperatoribus aut Regibus ingredientibus vel oppida vel castra. Cuiusmodi Duris Samius scripsit in vicesimo secundo historiarum dictum fuisse Demetrio ab Atheniensibus è Corcyra & Leucade reuertenti.

THRENI, ET HYMENAEI, & Elegiæ, alia.

CAPVT L.

THreni duo diuersa genera, & Hymenæi. quippe Hymenæi carmina nuptialia: ea quo dicerentur versu, nihil referebat. Duos habes apud Catullum: alterum senariis dactylicis statariis: alterum pentastrophis choriambicis: tanta suauitate & puritate, vt quantum alliciat ad legendum, tantum deterreat ad imitandum. Totidem apud Claudianum æquè diuerso genere carminum. Ausonius pulcherrimum atque operosissimum, ex portiunculis Virgilianis. Est Hymen in natura muliebri membranula, quæ scinditur virginibus primo quoque veneris tentamento atque aditu. Inde factum nomen numini ab stultis Græcis. Latini Talassum siue Talasionè quare vocèt, in ambiguo est. Illud cõstat in raptu Sabinaru nomen inuentum. Herilliam forma præstantissimam quum Romulo regi ferret vnus è pastoribus, ne ab obuiis interciperetur, interpellantibus respondisse dicitur, eam sese ferre Talasioni. Alij militem sic vocatum, qui primus rapere inceperit. cúmque vbi seipsum acclamasset, alios eadè quasi tessera sequutos. vnde mos deinceps ductus fuerit in nuptiarum festiuitatibus, peruulgatum hoc, ne quid deesset, noluimus omissum. Modus Hymenæi, vt fiat acclamatio carmine intercalari, quod sæpenumerò eo solo constat nomine. tametsi alia quoque interponuntur: cuiusmodi illa, *Concubinæ nuces da.* &, *Currite ducentes subtegmina, currite fusi.* Duo Hymenæorum genera: alterum purius, alterum cum Fescenina licentia, impudicis vocibus insertis. Threni autem sonant Latinè luctus. qualis ille in libris diuinis, quo deflet vates sanctam ciuitatem. Aiunt primum Linum poetam Threnos fecisse. alij verò propius

Hymen.

pius accedere videntur. Eum Herculi succēsentem quòd esset ineptior ad discendum, ab irato ingratóque discipulo interemptum: ab reliquis discipulis defletum carmine, quod ab eius nomine & nota eiulationis AElinum appellarunt. cuius vocis etiam in luctu meminit Theocritus. Nos quoque virum tam fortem, quàm infelicem patrem nostrum in agrestibus poematis AElinum appellauimus, ab eo Threno quem diuinæ genitrici nostræ fecimus. Primum & postremum omnium Euripidem aiunt abusum Lino: à tristibus enim ad læta transtulisse, tum sine vlla imitatione, tum sine vllo imitatore. Idem carmen etiam νήνετον vocarunt, id est extremum, & νηνίαν eadem ratione. Quare non rectè per diphthongum scribunt penè omnes: quemadmodum in Originibus animaduersum est. Sic tibiam quæ in funeribus adhibebatur, vocauit Pratinas Phliasius νηνεδόνα, vt suprà vidimus. Iouianus Pontanus Neniæ vocem traduxit ad Nutricias cantilenas: propterea quòd vulgus nostras *Bellas*, aliis locis in Italia nutrices *Nenas* dicunt: vt opinor, à cantiunculis, quæ sint similes cantibus præficarum. Cuius carminis angustiis diuinus ille vir ita clausit lasciuiam immensi sui ingenii, vt aliorum excluserit audaciam. At veteres nutricum cantiones καταβαυκαλήσεις nominarunt. Baucis enim nomen in re futili. Neniam verò inuentum aiunt Phrygum: cuius rei meminerit Hipponax. Olophyrmum quoque numerant inter poemata, quę à lugentibus aut alia qua fortuna mœstis canerētur. Quæ ad rogum dicerentur, erant Neniæ: quæ ad tumulum, Epitaphia: quæ in exequiis, quum iusta persoluerentur, Epicedia. κήδεσθαι enim fuit curare inferias. Etiam Monodia dictus cantus lugubris, vsu potius quàm ratione. Nanque vox sanè latiùs patere debuit. In Monodiis solum affectum posuere, ἠθοποιίαν verò nullam, prosopopœiam nullam. Elegiam quoque in funeribus primùm dictam par est. id quod innuit Ouidius in funere Tibulli. Eius inuentorem nescire sese confessus est Horatius. Theoclen tamen quendam, siue Naxius ille, siue Eretriensis fuerit, tradunt furentem effudisse primum Elegos: Neutiquam igitur quasi εὐλεγίαν, παρὰ τὸ εὖ λέγειν τοὺς τεθνεῶτας, vt ridiculè autumant Grammatici: sed à miseratione: ἐλεὸν λέγειν. Iccirco miserabiles appellauit

Elegos Horatius. ἐλεὸς quoque ea est nocturna auis apud Aristotelem, quam nos Vlulam dicimus. Simplicius quoque etymon, ἐ ἐ λέγειν. idem enim quod αἴ αἴ in Aelino. nam vtraque interiectio frequens omnibus Tragicis. Didymus definiuit Elegiam θρῆνον ἀδόμενον πρὸς αὐλὸν. esse enim tibiam lugubre instrumentum. ἐλεὸν etiam aliud significare ostedimus in Originibus, ex Equitibus Aristophanis. Translatus vsus postea ad longè diuersissima: scilicet ad amores, non tamen sine ratione. Nam & frequēs conquestio in amoribus & verissima mors, quæ à nobis amentissimis amentissimo atque ingratissimo sexui viuitur. Diffusa deinde significatio ad eum quoque qui potitus esset. veluti apud Ouidium,

Ite triumphales circum mea tempora lauri, &c.

Funebrium autem carminum rationes atque inscriptiones simul cum argumentis eductæ fuerunt ex historiis ac fabulis, ab Adoni, Daphni, Lino, Hyla. Tripho poeta carmen fecit, quod Erigonem vocauit: à virgine quæ se ipsa suspenderat. Quo in poemate restis frequens mentio. Ita Ialemos lugubre, item Idyllion ab Ialemi Calliopes filij infelicitate. Tale & Calica Stesychori, à puella quæ Euathlum deperibat adolescentem: pro cuius coniugio vota facit Veneri. tandem despecta, de Leucadia rupe præcipitem sese dat. Virginis oratio pudica. nuptias optat, si liceat: si non liceat, mortem.

POEMATA IONICA.

CAPVT LI.

SVnt & alia poemata minùs seuera: quędam etiam impudica, vt Ionica & Sotadica, & quæ Fescenina dicebámus, socia Hymenæorum. Ionicus cantus in poemate quidā turpis, omnes molles. iccirco ille etiam Cinædicus appellatus à nefanda turpitudine: & Sotadicus, propter ea quòd Sotades Maronites in eo plurimum excelluit: mox etiam eius filius Apollonius. Verùm ante eos Alexander AEtolus, & Pyres Milesius, & Alexis. Apud Latinos Terentianus felicissimè vsus est. Sotadæ illud est in Ptolemæum Philadelphum, cui impijs auspicijs incesta nupserat soror.

εἰς ἀχ' ὁσίην τρυμαλιὴν τὸ κέντρον ὠθεῖς.

Quare iratum atque ab sorore irritatū Regem fugit.

Fugien-

Fugientem in Cauno insula Patroclus Ptolemæ Prætor deprehensum, atque in vas plumbeum conclusum, mari submersit. sunt & illa Sotadæ ridicula eodem genere carminis:

ὁ δ' ἀκοντιστὰς πρῶμα τῆς ὑπηδοῦ λαύρης
ἐκ διαφυσίου φάραγγος ἐξίησι βεμβηλοῦ
ἀλίμνας πυμάτου ἀστὴρ γίγνου καλὸς βάτ.

Extat de poematibus Ionicis vetus verbum χοιρίζειν, quod interpretantur ταῦτα ποιεῖν ἐξωκόσμου. agebant enim adulteros, meretrices, productores, lenones, ebrios: ac de his quidem scribere suppudebat. Cæterum verecundiam vicit operis authoritas: nequid enim quod in me esset, desideraretur, cautio fuit.

HILARODI.

CAPVT LII.

MInus his fœdi Hilarodi. Inter quos Simus quũ fuisset præstat simus. Simodi sunt postea cognominati. Prodibant in veste cadida, viridi, auro coronati. Calceis primum vsi, deinde crepidis. Similes his Aulodi, Magodi, Lyriodi. Erat Aulodus Hilarodo per omnia similis & par. Sed Hilarodus puero pellave psallente canebat: Aulodus tibicine modos faciente. Aulodo & Hilarodo præmium corona. tibicini & psaltæ nulla. Ac quemadmodũ hi duo similes: ita Magodo & Lyriodo argumentum idem, modus diuersus. Ille muliebribus personis virilia negotia: Lyriodus muliebria virilibus agere. Ille ad tympanum: hic ad cymbalum. Introducta hæc quoque inter fabulas à quibusdam: sicut & Mimi & Satyri. Hilarodus à Tragœdo, Magodus à Comico. Aiunt Magodos dictos ab argumento, quod primum propositum fuit, Mago producto. Mutata postea materia, nihilo sciùs mansit nomen.

DIRAE. CAPVT LIII.

LOngè his diuersum carmẽ quod inscripserũt Diras. Latini veteres, Erinnyas, ita appellabãt. tametsi Erinnyas Græci tres, geminas faciũt Latini Diras. Eę putabantur vltrices deæ: quarũ numina precibus euocabantur in hostium perniciem. Hac de causa quòd poematis

genus imprecationes explicaret, eo nomine nũcupatum est. Itali vocant *Desperatum carmen*. cuiusmodi permulta grauia legimus atque illustria. Tale apud Virgilium ad Battarum. cuius votum omne in malis, monstris, morbis, suppliciis, exiliis, interitu. Duûm generum est. aut quum nobis, aut quum aliis imprecamur. Exornantur sententiis non vulgaribus, & inexpectatis: accumulatis fabulis atque historiis. qualia scripsit Ouidius in Ibin. In Horatii Epodo aliquid imaginis est. Expressior apud Catullum in Ariadnæ conquestione. etiam in quarto Æneidos. & quæ fundit Statianus OEdipus, sumpta de Græcis Tragicis. Item Senecæ Theseus ex Euripide. Hypsiphyle Iasoni in Medeam.

PALINODIA, Ἐγκωμιαστικά, Ψεκτικά, Iamb., Silli.

CAPVT LIIII.

VBi fieret conuicium sine imprecationibus cũ vituperatione, attinebat ad Iambica, de quibus suprà diximus. quod quis quum scripsisset, atque eum scriptionis pœnitu sset, recãtabat, appellatum id nomine Palinodiæ. Certum poema, atque aliud à Choris. Argumentũ totum in laude pro congestis probris. Eius ferunt Stesichorum inuentorem: qui quum Helenam versibus lacerasset, captus iccirco oculis, reuocauit sententiam, editis contrario carmine laudibus. quapropter oculorum vsum ei aiunt restitutum. Negat in eo poematio verum esse quod & ipse & alii scripserint: Helenam cũ Paride Troiam adnauigasse. Talis Horatiana Ode, *O matre pulchra filia pulchrior*. Reducuntur ad genus τῶν ἐγκωμίων, sub quo etiam Hymni recensentur, & Pæanes, & Scolia. cuiusmodi est Heroicum Tibulli ad Messalam: Ouidii ad Pisonem: & nostra Sidera, tam per me clara, quàm per se ingrata. Laudatoria poemata non solis Græcis nota fuere. nánq; Possidonius in XXIII. memoriæ prodidit, Gallos olim summo in honore secum habuisse Poetas conuictores, à quibus laudarentur: quorum poemata *Bardos* appellata scribit, atq. ab illis cũ cãtu pronunciata, vt ex Lucani versu. Contrà prisci Opici vocabant eos *Grassatores*: vt ex Catonis libro de Moribus. Sub eodem genero vitu-

vituperationes, vt Silli Timonis. Varium ad id genus carminum: sed Iambicum potissimùm, vt alibi diximus ἰαμβίζειν, impetere: προσπηδᾶν, & ἐπιβαίνειν, quum insurgimus iaculationi. Non autem ab Iambe mulierecula, à qua versus vsum sibi sumpserit Hipponax, & nominarit: vt ait Hephæstio: quia lauanti lanam sibi quum facesseret negotium Poeta, illo cum versiculo amouerit, quo postea dele ctatus est. ἄνθρωπ' ἄπιθι πλὼ σκάφιον ἐπὶ κερκίσιν. nam ab Apollinis vsque cum Pythone pugna deduximus Iambum alibi. Contrà, mulier illa fortasse à mordacitate dicta: & quòd facilè funderet versus eiusmodi. ἰαμβίζειν.

CANTIONES.

CAPVT LV.

FVere præterea multæ cantiones, aliæ aliis artibus, tẽporibus, nationibus. Nam pistores habebant quod canerent ad molam: ἰμωῖον vocabant. vt est apud Aristophanem in Atticis, & Callimachum in Hecale. nam ἰμαλὲς Dorien sibus fuit mensuræ genus: ἰμᾶν quoque significabat trahere, & haurire apud Athenẽũ & Aristotelẽ. in Aeliani septimo de varia historia scriptum est, Pittacũ admodũ laudasse Μύλλω. addidit & rationem, Propterea quòd, inquit, paruo in loco diuersis esset potestas ad exercitandum. Laertius in eius vita scribit, ipsum ad molas sese exercere solitum: nec mirum, sordidus enim fuit. Inde & Cantilena, ἐπιμύλιος. Nautæ quoque habebant suas. Itaque in Commentariis Aristophaniorum Acharnensium ἐγχελεῖς legimus esse μέλος quoddam musicum & nauticum παρακελευστικόν. In Thesmophoriis quoque eiusdem est, quod fœminæ quum pinserent, cantillarent. Alia texentium telas cantilena, ἄλινος à lino, vt arbitror, appellata. ἴουλος autem ad lanificia. cõmuni nomine cum messorum cantu. nanque ἴουλος quum tenuem ac frequentem rem significet, tum spicam, tum lanam potuit designare: quemadmodum ad barbam quoque & ad centipedam eadem significandi proportione accommodari potuit. Ἄλωλος igitur hordeaceos manipulos diuulsos, collectos autem ἴουλους nominabãt. Itaque Cereris quoque cognomentum fuit. in segete viridi Χλοὴ, in matura ἰουλώ. Teleclides etiam ἰμωῖον.

in Amphictyonibus ponit poematium, quo labom canendo fallerent, mercenariæ operæ in agro, quum opus facerent. Bucinarius suum item erat: vt prodidit Crates in Tomis. Quemadmodum nunc etiam *Dulcarii.* *Cantilena Dulcario rum apud Gallos.* Cristula &. Præterea fallione & ligatores. Præficis quoq. peculiare fuisse carmen commune omnibus funeribus, quod prius tu facerent mutatis nominibus defunctorum atque familiarum. id tamen inter Threnos conuenit numerare. Festus in lib. XI, In vindemia, cum primùm mustum gustabant, ita canere mos fuit:

Omnis gratia vetus, nouum vinum bibo.

Veteri nouo morbo medeor. vnde & Meditrina dea cui libarent tunc, & Meditrinalia sacra, à medendo. Horum naturæ proxima, quæ à Scoliorum vsu, non loco aut tempore diuersi erant: in conuiuiis enim canebãtur. Iccirco à Græcis παροίνια, id est ad cyathum. poema integrum ex his à Praxilla Sicyonia: cuius extant versiculi duo:

ἡδὺ μὲν ἀλεκτρυὼν ἀλεκτρυόνεσσιν ἐπ' ἠοῖ·
ἡδὺ δ' ἀμφοτέροις γίνεται φίλον.

MANIPVLVS POEMATVM.

CAPVT LVI.

ALia quoque multa extitere olim, & postea exorta sunt genera poematum. Epigrammatis nomen valde amplum ad quamuis inscriptionem. vnde & Lemmata dicta, scilicet indicaturæ. Elogia in his, quoties adderetur laudatio aut vituperatio, aut vtriusuis ratio apponeretur. Præterea Triumphalia, & alia votiua, quæ Græci ἀναθηματικὰ. Et in festiuitatibus, Daphnophorica, Canephorica, Tripodiphoria, Parthenia. Item Proœmia *Proœmia & Proœmialia.* pro Musicis aut Poetis. sicut & προοιμιάλια. In quibus plurimus fuit Claudianus, seiunctis carmine à iusto poemate. Diuinus autem Poeta vnum corpus fecit. Illa enim fuerant Proœmium, *Ille ego qui quondam*, & cætera, vt pessima temeritate præterierint arbitrium suum iis qui exemerunt ea de iudicio tanti viri. Et nugacissimi literatores desinant rixari super eo Scazonte qui prælegitur

legitur Satyris Persianis: quasi Persij non sit. Tales sunt operum clausiones, quos Epilogos Græci nominant. vt apud Horatium,

Exegi monumentum ære perennius.

Et Ouidium,

Iámque opus exegi.

quę sunt ab iusto opere separata. At non separauit idem Virgilius a Georgicis:

Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope.

Nuda nomina præterea multa ponam fasceatim. nihilo enim clariùs ab authoribus tradita sunt. Quorum plurima eatenus tantùm nota illis fuisse puto. In Dianam ὀπικύριος: siue, vt alibi legitur, ὀπιμύριος. Item ἵμαδος. ad hæc ἀσχοφόρια, & βάκχοι, & ᾄσματα generis appellatione. Phrynichus quoque vnum vocat πλεστικὸν, vt Nicophron πτισμὸν: opinor, erat pistorum, Aliáque etiam ignobiliora. quæ nullum operæprecium faciunt.

AENI, GRIPHI, AEnigmata, Apologi.

CAPVT LVII.

EPigrammatũ species multæ. Summa genera digesta sunt certis præceptionibus in tertio. inter ea sunt AEni, quos aliqui Fabulas nominãt, propter fictiones. nẽpe quasi picturę quędã sunt atq. imagines rerũ. Itaque rectè quidam nominarũt Allegorias: aliud enim apertè dicũt. aliud ex eo innuunt ac profitentur. Ergo etiam Apologos appellare nõnulli ausi sunt: quasi ἀπὸ λόγου λόγος. Antiquissimus omnium Hesiodus, αἶνον vocauit: AEsopus, μῦθον. habes apud Horatium, & Liuium, & Diodorum. horum duæ species: vna simplex, sumpta à rebus naturalibus, quasi ab historijs: introducunt enim perinde atque in Scenam non animalia solùm, sed muta quoque, veluti gladios, limas, serras, malleos, incudes loquentes. Altera species operosior. quippe operti sensus apertis notis. Harum duæ materiæ circunferuntur: partim enim in vocibus nudis versatur: quemad-

Apologus vnde.

modum quum excogitamus in eodem nomine multa significata : siue illud retrò legimus, siue dissipamus in syllabas, siue alio quo modo interpolamus. Ex his libellum factum inseripsimus Logogriphi : propterea quòd ambages eæ Griphi dictæ sunt ab antiquis. Alia materia est in rebus, Aenigmatis appellatione, ab innuendo. Multa refert Athenæus, plurima fecimus nos. In quinto Conuiuialium Plutarchus vnum ponit : quod videndum est Scolióne appellatum sit ab obliquitate sententiarum, an quòd inter epulas vicem gesserit veri Scolij, de quo suprà satis.

Scolion ab obliquitate.

PRIMI LIBRI, QVI HISTORICVS INSCRIBITVR, FINIS.

IVLII

IVLII CAESARIS SCALIGERI POETICES LIBER SECVNDVS, QVI ET HYLE.

MATERIA POESEOS.

CAPVT I.

HACTENVS Poeseos origo, genera, modi. Quæ ex antiquis eruta narrationibus, in ordinem redacta, ad iudicium reuocata sunt. Nunc quum Poesis duabus constet partibus substantialibus, materia & forma: de vtraque nobis dicendum est. Igitur quod ab omnibus vulgò iactatum est, fortasse verum videatur: Rem ipsam quæ scribitur, Poematis ipsius esse materiam. Sic enim argumenta, & πραγματα, & ὑποθεσεις, & materias vocant, neque sine causa. quippe etiam ὑποκειμενα à Græcis dicta sunt. cæterum à veritate longè absunt. nam quemadmodum statua Cæsaris, est Cæsaris imago: ita & poema quod ipsum describet. at statuæ materia æs est, aut marmor, non autem Cæsar. Cæsar autem obiectum. vt vocant Philosophi, & finis. Quin potius, si Platonem sequamur, è contrario iudicemus. Plato enim rerum ordinem ita digessit. Ideam incorruptibilem separatam. Rem ab ea depromptam corruptibilem, quæ ipsius Ideæ imago existat. tertio loco picturam aut orationem: eodem enim modo referuntur: & sunt imagines specierum. Quare sicuti Idea erit forma rei nostratis, ita res debuerit haberi pro forma picturæ, & statuæ, & orationis à qua sententia neutiquam discedendum censeo. Est enim consentanea eo ipso Aristotelicæ demonstrationi: qua intelligimus balnei speciem esse in animo architecti, antequam balneum ædificet. vbi idē sit & forma & finis. Forma enim introducta in materiam, cessat apud naturam motus generationis: apud [illegible] motus fabricationis. I[illegible]

materiam dediſſe nobis aiebant præceptores, propoſitis rebus quæ à nobis eſſent poemate deſignãdæ. Erunt igitur res ipſæ finis noſter: quatenus earum ſpecies imponũtur in materiam Poeticæ orationis. Orationis autẽ materia quid aliud ſit quàm litera, ſyllaba & dictio? id eſt aer, aut membrana, aut mens, in quibus ea ſint tanquam in ſubiecto. Quare in Cæſaris ſtatua æs erit materia: in Poeſi, dictio. In ſtatua forma exprimens vigorem, aut motum, aut ſtatum, aut ſeſſionem, aut eiuſmodi: in Poeſi eadem omnia in lineamentis ac diſpoſitionibus dictionum. In ſtatua, toga aut arma pro ornamentis atque acceſſionibus: in Poeſi rhythmi, ſiue numeri, figuræ, pigmenta dictionum. Quocirca de Poeſeos materia in hoc libro ſcribendum erit, in tertio de forma, in quarto de ornamentis. Ac quanquam à Grammaticis partes illæ ſunt tractatę, haud tamen exactè quod ad noſtram operã pertinere poſſit. nam ſyllabarum quidem quantitates & obſeruare & docere decuit: pedes verò, & numeros, & verſuum genera quum tractãt, egreſſi fines ſuos profeſſionis mutare nomen debuere. Nos igitur de his exactiùs.

DE PEDE, METRO, Rhythmo.

CAPVT II.

PEs officij nomen eſt, dictioni attributum. non tamen omni: non enim monoſyllabæ. quippe ſyllaba pedis articulus: articulus pedis pars, vt totius. Pars verò & totũ nuſquam idem. igitur officium pedis motus eſt, vt laxè dicam. Nam videtur vox in dictione quadam celeriùs abſolui, in alia tardiùs. quare ab Horatio quoque tum *ſententiam* tum *verſum currere* dictum eſt. Ac quemadmodum non cuiuis voci competit, ita non cuiuis toti. Sunt enim voces quædam excedentes pedum præſcriptiones, vt Iureconſultiſſimus. Quinetiam tametſi non excedit. tamen non ſemper totus pes ex tota fit voce, ſed ex parte. ſcinduntur enim plerumque voces ad pedes conficiẽdos. quare non rectè definiere pedem per dictionem, tãquam per genus. Cum neque omni, neque toti, neque ſemper compe-

competat. Sic autem definietur: Pes syllabarum dispositio certo numero numerosa. Cogimur enim æquiuocis verbis vti, quæ à veteribus accepimus: nec aut nostra fingere, ut recepta repudiare temerè videamur. Sanè numeri nomen de Mathematicis ita sumptum est: vt ab Arithmeticis quantitatem significet: & à Musicis earundē quantitatum mutuum responsum ex proportione. Opulētius Græci, qui Arithmeticum ἀριθμόν. Musicum, ῥυθμὸν nominant. Est autem Rhythmus duplex: tum in syllabis, tanquam in partibus propter pedes: tum in pedibus propter versus. Quem sic definio: Commensus pedum inter se pro rei designatæ modo, alia nanque symmetria est, si ita fit: *Musa mihi causas memoria*: & alia, si ita: *Musa mihi memora causas*. sic in pedibus, alius alius est respōsus syllabarum. vt in exemplis, pecus, pecu. Iccirco nonnullis visum est idē esse Metrum & Rhythmum. verùm equidē aliter censeo. Metron enim sine mensura laxior est: quippe est quantitatis in materia. Rhythmus autem cōpositior & astrictior: nempe qualitatis in dispositione. translatis enim verbis, mensura versus nō mutata, Rhythmus mutabitur. Itaque nobis Latinè Rhythmum concinnitatem appellare cum venia liceat: quam non à Cinno, vt vulgò omnes vtuntur: sed à concinendo. Quare quemadmodum Varro audiendus sit, perspiciendum est: qui μέτρον & ῥυθμον hoc distare scripsit: quo regulam & materiam. Neutrum enim materia est, sed in materia. & μέτρον quidem regula est: ῥυθμὸς autem etiam modus regulę. Sicuti apud Geometram regula rectam lineam ducemus: at eam sumptam architectus præponet, apponet, transponet, eriget, deprimet, circulo, semicirculo, ouali accommodabit. Erit igitur Mensura prędescriptio tractus. Rhythmus autem præscriptionis temperamentum. Verbi gratia, Spondæi quatuor in re graui leni, eodem sunt tractu circunscripti: quo alteri totidem in re graui aspera. Rhythmi autem, id est præscriptionis, temperamenta diuersa: veluti si dicas, *Leges adducentes leges*: mollis est versus. at ille, *Vltrices leges crudeles*: asperior. de vtroque igitur numero, scilicet quantitate & dispositione, quæ in pedibus est, impræsentia dicemus. De altero, qui est in versu, exactissimè scriptum est in quarto

Numerus

libro. Secamus ergo dictionem interdum, vt posterior pars succedentis pedis initium sit: prior autem anteceden tis finis. Ea iccirco Cæsura quasi sectio dicitur, cui addidere cognomina secundum loca. vt si post duos pedes integros secaretur dictio, diceretur quintus semipes: sanè recte pro eo quòd quilibet pes duos semipedes continet. Itaque eo versu, *Arma virumque cano*: cæsuram agnoscimus in posteriore verbi syllaba. est enim ibi semipes spondæus: Græci non ἡμιποδίαν, sed, ἡμιμερῆ dixere atque à loco τριθημιμερίν. Eadem lege si post tres pedes esset, ἑφθημιμερίν. quia septimus semipes voce clauderetur: vt eo versu. *Italiam fato profugus.* Erit igitur Penthimimeris quasi sestertium, continet enim duos pedes, & præterea tertio loco semipedem. quare autem non introduxerint obseruationem τετραμμερίδος considerandum est. quippe nihilo secius eodem versu secatur post duos semipedes secunda dictio. *Arma virum.* Quam quæstionem etiam deducas ad eam cæsuram quæ in nono quoque semipede statuetur. At quamobrē hæc per semipedes metiti sunt: nō autem per integros pedes? Quia sanè si pedibus singulis singulæ claudātur dictiones, nulla structura peior esse videatur. verùm de his suo loco. In quarto nánque causas reddidimus.

Cæsura.

Penthemimeris.

PEDVM GENERA.

CAPVT III.

RES igitur cùm sit syllabarū dispositio, pro syllabarum numero pedes erunt. quos hic tractaturis alia via ac ratione agendum fuit, quàm quemadmodū Grāmatici consueuere. Ratio enim à nobis rebus ipsis nudis addenda fuit. quamobrem igitur syllabas aliis atque aliis temporibus habemus? quid enim coegit nos non omnes eadem mensura pronuntiare? huiusce inæqualitatis quænam extitit causa? Sanè in aliquibus haud ita obscura causa est. res enim ipsæ suapte natura in syllabarum quātitatem nos induxerunt. veluti quum dico, Celer, Citus: breuitate ac celeritate nos vti par est. At enimuerò iidem quum lenta voce fuit significatum: quippe Velox neutiquam currit, sed bis tot temporibus subsistit. Profectò tādem eō cōfugiendum fuerit, quò sese recepit Aristotelis [illegible] iudicium adiecit Platonem: Loquentis arbi-

Inæqualitatis causa in pedibus.

tratu

traru facta pleraque: multa etiam temere orta. Alia quoque ratio adduci potest: Animi notæ voces sunt. igitur iratus quum primùm erupit in verba, inæqualiter pronũtiauit. Impetus enim non semper impellit: sed hoc ipso quod vrget, remoratur interdum lingua. Præterea quis nescit à pueris sermonem ortum, sui vsum agrestib. præbuisse? quem ad eum modum acceptum in alias distorquere leges etiam sapientibus religio fuit. Quare his ita positis, ad pedum naturam & genera accedendũ est. Concurrunt syllabæ aut duæ aut plures, à minore numero incipiendum: Duæ aut breues aut longæ, aut altera breuis, altera longa: idque vel prior vel posterior. Breues ambæ, vt Deus. hunc Pyrrhichium vocant: vt ego arbitror, ab ignea celeritate. quanquam aliter postea scriptum sit auctо elementorum numero. Ambæ longæ. cui Spondæo nomen est, vt aiunt, à sacrificiis, in quibus canẽtes eo pede vtebantur. σπένδειν enim est porricere libamenta. Ac ille quidẽ hoc esse videtur prior natura. simplicior nánque. Itaque is etiam cuius prima syllaba breuis, altera lõga: prior extitit quàm qui è contrario primam longam breuem habet subeuntem. Ille dicitur Iambus: de cuius nomine satis superiore libro dictum est: Exemplum, Ferox. Alter Trochæus à volubilitate appellatur: quem ideirco Rotatilem aliquando nominauimus: vt, Cæsar. Exemplum Spondæi, Velox. Quæro prætera, Quum in vtroque tam Iambo, quàm Trochæo eadem sit quantitas temporum, quamobrem solum Trochæum volubilem agnouerũt? æquè enim citò cadit è faucibus Iambus. Id euenit è syllabarũ dispositiõe. Iambus enim initiò celer impetum capit, mox subsistit. contrà stat primùm Trochæus, deinde vrget hoc ipso quasi pondere syllabæ syllabam in quam incumbit: atque ea videtur subterlabi sua celeritate. Itaque est rotæ motus compositus ex violẽta & naturali. nánque vbi primo quoq. impulsu semel mota est: ab se ipsa motus tenorem perpetuat, propterea quòd semper partem inferiorem superioris orbis moles premit. Is etiam Choreus dicitur, quòd esset in choris frequens. Sic bisyllabi quatuor. Trisyllabi autem octo eadem ratione. nã aut omnes breues, aut omnes lõgæ, aut duæ breues vna longa, aut vna longa duæ breues, aut vna breuis duæ longæ, aut duæ longæ vna breuis, aut vna lon-

Pyrrhichius.

Iambus.

Trochæus

gi inter duas breues, aut vna breuis inter duas longas. Collectio est ita, vt à præpositionibus dependeat: inter, cum, ante, post. Vbi sunt omnes breues, appellatur Tribrachus: quod nomen præ se fert pedis simplicissimam quantitatem. Pyrrhichium continet, ac præterea semissem, vt *Tabula*. Quicquam e longas continet, Molossum nominarunt, à natione quæ eo oblectabatur: non quidem, vt reor, solo, sed inter alios frequenti alioqui itera-to Spondæo idem ius debebatur. Exemplum, *Venatrix*. Is est qui sesquispondæus. Vnam breuem duas longis qui obtinet, Bacchius Dactylo contrarius, qui vnam longam duas breues. quibus enim in sed bus vnus longam, alter breuem habet. quibus ille breues, hic longas. Exemplum Bacchii, *Remidens*: Dactyli, *Scaliger*. Alio modo Anapæstus Dactylo contrarius, quippe intu syllabarũ, Duas enim breues longa sequitur: vt *Pietas*. Cui contrarius natura Antibacchius siue Palimbacchius: siquidem erat Dactylo Bacchius. quippe duas longis vna breuis subit. vt *Saturnus*. Reliqui sunt duo inter se eodem modo contrarii. vnus, in quo breuis vtrinque à duabus lõgis obsidetur, vt *Diuites*. Is Amphimacrus dicitur, & Creticus. alter, in quo media longa, prima & vltima breues: iccirco Amphibrachus, vt *Corinna*. Ratio nominum vulgaris. Dactyli ab articulis digitorum. primus enim maximus. quãquã cæteri duo non respondent, neque enim æquales sunt in digitis: sicut dactyli syllabæ. Anapæstus παρὰ τὸ παίειν. quia contrà quã in Dactylo pede terrã ferebant. Igitur nomina aut à quantitatibus, vt Tribrachus. Aut ab vsu, vt Spõdæus. aut à motu, vt Trochæus. aut à natura, vt Iambus. à situ, Amphimacrus. à regione, Molossus, Creticus: à similitudine, Dactylus. à gestu, Anapæstus. Bacchius quoque ab vsu: quia in Bacchi saltationibus. & Chorius à choris, in quibus eius esset vsus multus.

Tribrachus.

Molossus.

Bacchius.

Amphimacrus.

Anapæstus.

AN ALII SINT PEDES.

CAPVT IIII.

AN verò præter hosce alii sint Pedes? Rerũ naturam si spectes, sanè neges. Nulla quippe dictio inueniri potest, quę nõ horũ coniunctione aut mistione comprehendatur: Quare igitur quadrisyllabos pedes commenti sunt? quia nonnulla verba ex contrariis constant pedibus: veluti

veluti Choriambus ex Trochęo & Iambo. iccirco ne hinc inde mendicaremus, sub vnius nomine naturam illam concipere libuit. Quam hunc ad modum vestigabimus, quo & superiores. Omnes syllabæ breues. omnes longæ.tres breues vna longa.duæ breues, duæ longæ.vna breuis tres longæ. vna longa tres breues. duæ longæ duæ breues. tres longæ vna breuis.duæ longæ in medio duarum breuium. duæ breues in medio duarum longarum.alternatim breues duæ & longę duæ.alternatim lõgæ duæ breues duę.Ergo non tanquam diuersæ res à superioribus bisyllabis recensendi, sed tanquam recensiti non omittendi.Duo igitur Pyrrhichij conficiunt Proceleumaticum. qui ab hortatu dictus est, siue militari,siue nautico:vt *Pelagius*. Duplex Spondæus,iccirco à Græcis Dispondæus : *Venatores*. Duo Trochæi eadem ratione Ditrochæus & Dichoreus : *Imperator*. duo Iambi,*Caniculas*.iccirco Græci ταυτοποδίαν nominarunt : id est iteratos pedes:ἰαμβικὴν,τροχαικὴν.sic potes & Pyrrhichicam & Spõdiacam dicere. Pyrrhichius & Spondæus Ionicum à minori faciunt : *Metuentes*.à minori nanque incipit, id est à breuibus. Pyrrhichius & Trochæus,idem est quod Pęon tertius,*Sceleratus*. Pyrrhichius & Iãbus,quod Pæon,quartus,*Celeritas*. E contrario Spondæus & Pyrrhichius,quod Ionicus à maiori, *Venaticus*.Trochęus & Pyrrhichius,Pęon primus,*Continuus*.Iãbus & Pyrrhichius,Pęon secũdus, *Iuuenculus*.Alij hosce ab ordine digessere,non quẽadmodũ nos à natura.Ionicus à maiore. quũ duas breues totidẽ antecedũt lõgæ.à minore,quum longę subsequuntur. Ad hæc quatuor Pæonas,quorum vnusquisq.à sede vnius longæ syllabæ sortitur appellationem,cũ qua tres breues totum corpus conficiunt.Primus,in quo prima longa:secundus,in quo secunda.Atque eodem modo alij duo,tertius & quartus.His contrarij sunt natura Epitriti. quippe vnam breuem,tres longas habent : appellantur ab illius breuis sede,sicut illi à longę. Epitritus primus ex Iãbo & Spõdæo.*Senatores*.secũdus ex Trochæo & Spõdęo,*Conditores*. Qui cognominatus est à Caria regione. Caricus: tametsi βαρβαροφώνους eos Homerus vocat.Tertius ex Spõdęo & Iambo,*Prudentiæ*.hunc Rhodiũ etiam appellarũt. Quartus ex Spondæo & Trochæo,*Oratoris*.is à quibusdã dictus μονομενής quare verò Epitriti sint vocati,dicẽdũ est.

Choriambus.

Proceleumaticus.

Pæones quatuor.

Epitritus

Si vocem hanc *Senatores*, in sua tempora partiaris, septem inuenientur, quorum duabus syllabis prioribus tria quum attribueris, in duabus sequentibus præter tria item vnum reperietur. Est enim proportio Spondæi ad Iambum Epitritos. Causa autem proportionis est syllaba breuis, quę deficitur vno tempore. Iccirco ab eius sede cognomen à, proportione nomen nacti sunt. Eadem ratio Trochæi & Spondæi. quare etiam secundo Epitrito eadem conuenit appellatio. At verò de tertio & quarto quid dicemus? In quibus priores syllabę duę superant duas posteriores, non ab ipsis superantur. Itaque non erunt ἐπίτριτοι: sed τρίτριτοι. Antecedit enim proportio, non subsequitur. Veteres autem nihil tale veriti, sequuti sunt temere vniuersitatis rationem. propterea quòd æquè conueniret omnibus idē modus syllabarum. Quod autem Epitriti ea, qua diximus, de causa nomē hoc adepti fuerint, ex alio quoque cognomine manifestum est. Quippe à nōnullis ἑπτάσημοι dicti, quasi ἑπτάχρονοι. quoniam tempus in Musicis esset, quod apud Geometras σημεῖον, & Arithmeticis Vnitas. Duæ præterea supersunt coniugationes Iambi & Trochæi: ac Trochæi cum Iambo. Priore constituitur ille qui Antispastus vocatur. Amphibracho similis situ, non numero. Iccirco quia breues duæ in medio duarum longarum obsessæ sunt: vt, Senatoris. Ratio nominis, quum à breui ad longam processit, retrahitur inde per lōgam ad breuem. Altera huic contraria coniugatio nobilissimum constituit pedem Choriambicum. Exemplum, Scaligeri,

Ex his quæ suprà diximus, satis constat superflua Grāmaticorum satagentia: qui sex atque etiam octo syllabarum pedes conflauere. quum ipsi quoque quadrisyllabi nihil aliud sint quàm bisyllaborum iuga. ac quemadmodum ostendebamus, nulla dictio dari queat, quæ bisyllabis aut trisyllabis vel solis iunctis expleri nequeat.

VERSVS.

CAPVT V.

VErsus primùm nomen declarandū est: deinde definitio, tum genera: quarto loco generum enumeratio: quinto leges communes: sexto leges propriæ: postremo vitia. De nomine igitur sic: Verrere est idem quod sulcare aut scalpere: tollere aliquid è superficie, ita vt depressi

preſsio relinquatur. In certis igitur ſtilo quum ducerent notas, frequentatiuo vſi ſunt, ſicut & agricolæ. Vertunt enim terram, quia quod ſubtus erat, ſuprà vt ſit faciunt. ſic Cicero dicit, Literas exarare. Ad eum modum Verſus dicti ſunt lineæ illæ ſiue ſulci, quibus verba ſcribebantur: quemadmodum in Originibus exactius dictum eſt. Itaque in omni ſcriptura tractus ſinguli orationis Verſus ſunt appellati. Poſtea quum redegiſſent cantum ad numerum caſtigationem, antiquum Verſus nomen ſibi fecere peculiare. Ex his colligitur definitio: Verſus eſt diſpoſitorum pedum certo numero caſtigata connexio. Grammatici nugatius: Verſus eſt partium legitima diſpoſitio, & pedum culta copulatio conſonanti ſpecie metricam exhibens regulam. Principiò, vox hæc, Partium, ſuperflua eſt. ſatis fuerat dicere, Pedum. Item illa verba, Culta Copulatio, comprehenduntur illis, Legitima diſpoſitio: neque enim lex ſine cultu, neque cultus ſine lege. Quæ ſi non ſint idem, ergo Enniani verſus neutiquam verſus ſint: qui ſunt inculti. Nihilo meliora illa, Conſonanti ſpecie. Ridicula verò illa, Metricam exhibens regulam. non enim regulam verſus exhibet, ſed verſum regula: neque menſuram dat verſus, ſed menſura verſum.

VERSVVM GENERA.

CAPVT VI.

VErſus à numero, aut pedum, vt Senarij: aut menſurarum, vt Dimetri: qui tamen quaternos habent pedes, ſed ſub binis menſuris: aut ſyllabarum, vt Hendecaſyllabi: aut à pedibus, vt Dactylici, Iambici: aut à quantitate continua, vt Longi: aut à qualitate, vt Quadrati: aut ab authore, vt Sapphici: aut à gente, vt Ionici: aut ab vſu, vt Elegiaci: aut à ſocietate, vt Lyrici. Sic habes quatuor cauſas: A fine Elegiaci. finis enim conqueſtio. Ab efficiente, Aſclepiadæi. A materia, Iambici. A forma non deducas, niſi quæ cognoſcatur in ſitu ac diſpoſitione pedum, & in quantitate continua aut diſcreta. Diſpoſitio pedum deprehenditur in Miſtis, de quibus mox. Nomen eſt in quantitate continua, quod dicebamus Longi. In diſcreta, Senarij. ſunt enim hæc quaſi formæ, ſicut in quantitatis modo, ac quaſi relatione, Dimetri. Et in qualitate eadem formæ proportio, Quadrati. eſt autem Menſura, quod μέτρον

Diſpoſitio pedum.

Græci vocant. Hanc certa lege ſic præſcripſere, vt μέτρον. ne minus eſſet quatuor temporibus. Breuiores pedes, vt Iambus, Trochæus, Tribrachus, pro ſemimetris haberentur. tanto aptior huic calumniæ Pyrrhichius. Itaque motum vnum ex duobus brevibus pedibus ſtatuere, atque διμετρίας appellauere: eúmque verſum Monometron dixere: quæ quaternis conſtarent. dimetra: quæ ſenis, trimetra: tetrametra ex octonis. Quare coacti fuere cõminiſci certas appellationes, quibus ſignarent harum variationem quantitatum. Etenim dimetrũ Iambicũ ſit hoc: *Iactatio ſortis, nihil*, quia deeſt verbũ, ſi addas ſic: *Iactatio ſortis nihil fit*: extat è natura Dimetri. Eodem modo ſi altera adhuc addatur ſyllaba: vt, *Iactatio ſortis nihil mihi*. Itẽ ſi tertia ſic: *Iactatio ſortis nihil mihi fit*. Defit enim ſyllaba, quominus exeat in trimetrum. Iccirco quatuor excogitarunt appellationes. vnam, quæ integrum præſcriberet carmen: quam vocarunt ἀκαταλληκτον, quia nihil adiaceret. Cui vna deeſſet, καταλληκτον, haud ſatis ſignatè. Cũ duæ deſiderarentur, βραχυκαταλληκτον. vbi vna ſupereſſet, ὑπερκαταλληκτον. has autẽ nominarũt Græci ὑποθέσεις, i. depoſitiones, ſiue terminationes. Quòd autẽ abuſi ſint vocibus, videamus. omnis enim finitus tractus καταλήγει. nullus igitur ἀκαταλληκτος. Veteres autem τὸν ὑπερκαταλληκτον etiam ὑπερμετρον dixere. Illud ſanè tueri nequeam. nam quod excedit perfectum non ὑπερκαταλληκτον, ſed ὑπερκαταλλακτον dictum oportuit. Eſt enim τὸ ἀκαταλληκτον τὸ ὡὐτοτελὲς. hoc illud vna ſuperat ſyllaba. Latinè Acatalectum, perfectum dicas: Hypercatalectum, exuberans. Brachycatalectum, mutilum: Catalectum, ſemimutilum. Priſci autem noſtri ſimpliciſſimè atque commodiſſimè, Binarium, ternarium, quaternarium, quinarium, ſenarium, ſeptenarium, octonarium. Quibus deſignationibus Brachycatalecti appellationem ſuſtulêre. Quod ſi vna ſyllaba deeſſet, idem putarunt atq. ſi alteri ſupereſſet. Exempli gratia, ſi ſenarium carmen vna ſyllaba deficeret: quinarium hypermetrum agnouerunt.

Monometer Dimeter Tetrameter.

A genere partiam.

Hæc à partibus differentia ſpecierũ, quæ illarũ numero cõſtarent. Alia partitio eſt à partium genere. verſus enim aut puri ſunt, aut miſti. Puri, qui ſuũ rãtùm admittunt pedẽ. Miſti autẽ non vno modo. Etenim vel ſimilẽ recipiũt ſiue parẽ: vel diſſimilẽ. Similẽ, vti ſuprà dicebamus, intelligo vel ſitu, vel quantitate. ſimilis eſt ſiue par temporum quanti-

quantitate ſpondæus dactylo: iccirco eũ recipit dactylicus. An verò admittat dactylum ſpondiacus? & puto non admittere. ſegregatum enim arbitror id genus carminis ad diuina miniſteria. Anapæſtus non ſolùm temporibus, ſed etiam ſyllabis dactylo par eſt, ſitu verò contrarius. nihilominus tamen dactylus in Anapæſticos ſubit. An verò in dactylicos Anapæſtus? Rarò quidẽ: vt apud Homerum, Βορέης ἐξαῦτις ἔπνευσε. & diuinum Poetam, *Fluuiorum Rex Eridanus*. Et Ennium, de quo citat M. Tullius, *Aluum præpetibus ſeſe pulchriſque locis dant*. Neque ſanè ius eſſe videtur: vt contraria contrariorum in ſenem admittantur. Iccirco in Iambichum trochæus nunquam ſurrepit: neque in hũc ille. Tametſi Chori bus pes ex vtroq. conflatus ſit. verùm hoc ad miſtorũ naturã reducitur. In quib. non ſolum diuerſi, verumetiã aduerſi pedes cõmittuntur. Grãmatici ſimplices verſus ἀπεφασισμένους, miſtos ἀπεφάτους, quaſi impręſcriptos nominarunt. Item ſimplices κατασκευὰς, quaſi conſtantes: quorũ partes legitimæ neutiquã ſpuriis cederent: neq. ciues peregrinis. Hos bifariam veteres agnouêre. Primarios, qui verè puri eſſent, veluti Iãbici, Dactylici. Trochaici, & alij. Alteros appellant deriuatos, παραγωγὰς: quale Pherecratiũ: in quo tametſi non omnes dactyli, tamen haud multò diuerſus ab iis ſpondæus. Quũ enim dactylicus ſit, vnico tamen dactylo cõſtat ſingulis vtrinque ſpõdæis obſeſſo. Quũ igitur nequaquam verè puri ſint, Græci eã compoſitionem molliſsima voce temperarunt: μικτὰ enim vocauêre: alij κατ' ἀντιπάθειαν μίξιν. Compoſitos iidẽ κυμπεπλεγμένους nominant: quaſi fuerint priùs μονόμμετρα. Poſtea verò figurã quampiam aliis additis lineis adepti ſint. Horum quoque ratio duplex. In quibuſdã enim certa eſt proportio, quos vocant συνεζευγμένους, quaſi coniugatos: qualis ſocietas eſt in Ithyphallicis. Horum duo genera. vnum quoties cuiuſcunque modi pedes concurrunt: quibus receptis nullam verſus obtinet faciem, cui nomen vnum attribuatur. veluti in Melicis, Dithyrambicis, Hyporchematibus, Scoliis, Pæanibus, Modò enim reſpondẽt Strophis Antiſtrophi, nihil præterea curant. Hos iccirco appellarunt συλλογαδικούς. Aliud genus: vbi verſus partes verſibus diuerſis partibus annectuntur. Quemadmodum ternarium Trochaicum vbi aſſuitur quaternario dactylico. exemplum ex Horatio:

Vita ſummæ breuis ſpem nos vetat inchoare longam.

ἀνωφερὴς vocant. Scio à Grammaticis imprudenter multa: inter quæ & illud, vbi digeſta ſunt ab ipſis verſuum genera pro poëmatum ratione ac nomine. Neque enim Comicum à Tragico diſtat carmen, neque à Satyrico Heroicum: vtrobique enim menſuræ eædem. Aggrediamur deinceps ſingulas ſpecies: quibus animi atque exercitationis gratia tam Latina quàm Græca apponemus exempla de noſtris.

GENERVM ENVMERATIO. Pyrrhichici.

CAPVT VII.

PYrrhichius pes quũ ſit ſimpliciſsimus, primo loco eſt à nobis poſitus. Quare qui ex ſolo puri conſtarent verſus ante alios fuêre ſtatuendi. Verùm tametſi in hyporchematibus aliquot verſiculi inſerti leguntur: tamen rei difficultate olim deterriti abſiſtere maluêre. ac ſiquid, vti dicebamus, in ſcoliis atque eiuſmodi molirentur, perpuſillum fuit id: ac verſus ipſi minuti, curtique: vt poſtremæ ſyllabæ indifferenti quantitate liceret eis laxare leges tot breuium ſyllabarum. Nos primi auſi ſumus longiſsimis verſibus, quippe nouenariis canere Silenum: cuius poëmatij initium poſuimus ſuperiore libro. Hîc etiam animi gratia deſcripſimus epigramma iiſdem factum legibus:

Animula vagula miſera loca ſubige fuga.
Quid aliud aueo? lacryma pia vocat.
Periit, & abiit anima: vt is obeat ibi
Latet vbi lapide gelida mea Roſa.

Laertius in vita Diogenis Cynici recitat diſtichon eiuſmodi:

Διόγμιες ἄγαλλ', ἐπὶς ἑλαζὶ σι μίεσι,
Ε'ς ἄϊδος ἑλαζὶ μακυνὸς ἀγερσιδάξ.

IAMBICI.

CAPVT VIII.

QVemadmodum in cæteris, ſic in Iambicis minimum fuit Monometron Brachycalecticum: vt ἰώ. Mox catalecticum. vt ἰάμμι. Tertium Acatalecticum, vt ἰού, ἰού. Quartum Hypercatalecticum cognomento Ariſtophanum. Io. Triumphe. Dubitabimus Quonam modo

dabitur

dabitur ille primus pro versu, ἰώ. Idem erit pars & totum: si vnica vox versum integrum cōprehendet. Sanè haud quaquam versus est: sed quia inter veros versus inseritur: nefas fuit aliter appellare. Itaque Demetrius Phalereus in libro de Phrasi vocauit ἡμίμετρον. Etiam syllaba eadem licentia vsa est, φιλ. ponemus deinde species quasi per gradus.

Euripideum dimetrum brachycatalecticum. ὦ Ζεῦ δοῦν πατήρ. *Da nobiles opes.*

Anacreonticum dimetrum catalecticum. ἐν βύρσαι κυθήρη. *Vino Venus calescit.*

Archilochium. φυγὴ κακοῖσι δ' φόβος. *Malis metus, tremor, fuga.*

Alcaicum, siue vt alij Alcmanium. ὦ πίθε πίθε πνεύμων οἴνου. *Refunde cymbio falerna.*

Alcmanium alterum. ὦ παρθένε παρθένε χρύσα. *O virgo, da quod non perit datum.*

Hipponacteum. κόκκυ φεῦγε, κόκκυ κόκκυ πίπτει. *Cruenta vatum nemo dicta vitat.*

Archilochium alterum. κακοῖς ἰαμβος ἔπι μόρον, θυμὸν κακοῖς. *Malos iambus enecat, beat bonos.*

Hipponacteum alterum. ἄρης ἐν οἴνῳ φλεγιεῖς, ἐν λόγοις ἐριν νύς. *Peior Megæra læsi lingua fit poetæ.*

Aristophanium alterum. ὀλίγοι πονηροῦσι φαρμακὸν μέγιστον ἐν βίῳ. *Pauci sunt quid manè, quid vesper vehat sibi.*

Anacreonticum. τὴν χρυσοπλόκαμον μέλπε χρυσοῦν ὕμνον ἀδυμελῆ. *Amor medullis insitus subasperascit acer.*

Aristophanium tertium. ἀλλ' ἐκ μυδῶν λοιδορῶν. τί δ' οὐκ πάλιν ἀντιπαλαίειν; *Audi, & vicissim dic. relinque sordidis conuitia.*

Anacreonticū alterū. ἵρως ἁβρὰν γαργαλίζων σταλάγμα, δ' ἐμοὶ ἔχων χαλάσω. *Lenis precati perunacem me manu quatit Cupido.*

Is poeta ausus est etiam excedere modum octonarij. Verùm neque priscis, neque nobis placuit. Quare de his satis. è quibus intelligas ab inuentoribus, aut ab iis qui frequentius vterentur à Grammaticis attributa nomina. Anacreon catalecto dimetro quum sæpe scripsisset, hoc est consequutus, vt ab ipso cognomen adipisceretur. Extant apud Gellium suauissima, & sparsa per aliorum libros quædam plenissima mellitæ simplicitatis:

ὁ μὲν θέλων μὲ χαδάσαι,
πάρεστι δ' μαχίδιον. Et acatalecta non minoris venustatis:
ἐρᾶν δίκη, καὐκ ἐρᾶ.

καὶ μαίνομαι, κοὐ μαίνομαι.

Trimetrum autem Archilochus reddidit illustrem. Cuius extat ille tam suauis, quàm operosus, quadratus:

δέξαι με κωμάζοντα δέξαι, λίσσομαί σε λίσσομαι.

Hipponactis autem vna syllaba minor: qui frequens est Comicis nostris, qualis apud Terentium:

Si quippiam remiserint Philumenæ dolores.

Hipponactis verò,

εἴ μοι γένοιτο πάρθενος καλήτε καὶ τέρεινα. Nihil enim concinnius hoc genere carminis.

IAMBICI SCAZONTES.

CAPVT IX.

ATque hi quidem Iambi recti: qui scilicet suis sedibus pares atque æquales habent pedes. Primus Hipponax senarium addito vno tempore sexto pedi claudum fecit. Spondæo nanque pro Iambo posito productiorem dedit, atque Scazonta nominauit. Iccirco de Hipponacte diximus in nostra Nemesi:

Qui claudicante fortius currit pede.

Alij eadem ratione χωλίαμβον appellant. Nonnulli Ananiæ inuentum aiunt, non Hipponactis. In his illud animaduertendum. Quosdam relicta quintæ sedi Spondæi pristina libertate, lentiorem atque adhærescentē reddidisse versum. Nos id nobis, neutiquam licere voluimus, quemadmodū neque Catullus, neque Martialis: at Boetius admisit. In quo viro diuino illud miratus sæpe sum, quum enim plus posset, minus voluit. Contrà Catullus in aliis laxissimæ licentiæ. Boetij illa:

Quisquis profunda mente vestigat verum,
In se reuoluat intimi lucem visus.

Nec magis diligens Theocritus, qui in Hipponactis ipsius epitaphio sic scripsit:

ὁ μουσοποιὸς ἐνθάδ' ἱππῶναξ κεῖται
εἰ μὲν πονηρὸς, μή ποτ' ἔρχου τῷ τάφῳ.

Nos qui plus tria millia dedimus, experti sumus quid in his fieri possit. Nullum enim carminis genus, quod facilius expeditiusque sese quærenti offerret, inuenimus.

TRO-

TROCHAICA.

CAPVT X.

SImilis modus & ratio Trochaicorum. Minimus eorũ versus fuit apud antiquos monometrum hypercatalecticum, quod Pancratium nominarunt, φεῦγε λοιδορῶν. *Nulla iam fides.* Syllabatim cæteri crescunt ad hunc modum:

Ithyphallicum. *Εὐοῖ, βάκχε, βάκχε. Huc ades Lyae.*

Euripidium. σιωπᾷ τύχη παίων κρατεῖ. *Fors dat, & tollit datum.*

Alcmanium. εἰ κακῶν βίοι βίᾶται. *Impius spernit parentes.*

Bacchyllidium. εἰ κακῶν βίος τὸ κατθανεῖν. *Vita non est vita, si mala est.*

Saphicum. λίσβιδλε κῶμᾳ δίγδα μελπάν. *Tende Barbiton puella Lesbis.*

Sotadicum. πάντ' ἀρίσκειν κακὰ βουλόμᾳ πύτει. *Nil mihi tecum impudica nil Venus.*

Archilochium. ἐκ ἐμοῦ, ἀλλὰ σὺ τροχαῖος ἀρότει. *Ira forti forte telum mens quieta.*

Sapphicum. ἄλλος φλέγει πόθος, ἔρως δὲ καρδίαν. *Vrit æstus prata: cor Cupido lancinat.*

Sotadicum. ὦχ' ἅλις πικρὰς διὰ σοφίδας αὖ σιωπόν. *Dira concitata fata literæ trucidant.*

Archilochium. δυσπρόσοπτοι εἰ σοφοὶ πεπτώκᾶσι. *Infelix ne-sci. Nulla fortunæ fides solet fouere pessimos.*

Hipponactium. πῶς μᾶλλον ἢ τὰ καλοῦ τὰ κακὰ ἔχοντα εἶναι κάκιστα. *Esse prauum præstat. his boni lo. is fame necantur.*

Anacreonticum. σιὼ γέλωτι, σιὼ ἔρωτι γήρας ἅλλοτ' ἄλλο αἰτίχων. *Vltimos dies venustul s Cupido condiat iocis.*

Quemadmodum igitur in Iambicis, ita in Trochaicis quoque authores sibi placuerunt. Quare dimetrum catalecticum Euripidion cognominatum est. Alij κνώδιον appellarunt. Euripidæ illud est:

νιῶ δή μοι τοῦ τείχων τε δούρειος μεκὼν ἄρτι.

Ab Archilocho autem trimetrum catalecticum. cuius illud est:

Ζεῦ πάτερ γάμον μὴν ἐκ νεφοσπόρων.

Tetrametron integrum Anacreon nobilitauit. extat eius illud nectareum:

αὐλῶ δὲ μοι γένοιτο λιθόπεπλος κούρη.

Callimacho aũt familiare tetrametrũ hypercatalecticũ.

quale illud eiusdem:

ἤρχομεν πολὺς μὲν αἰχμᾶν δι᾽ αἰθέρος ἀπ᾽ εὐνομᾶς χθονός.

Dimetrum verò catalecticum, quod suprà Euripidium dicebamus, etiam Glyconium nonnulli appellarunt. Cuiusmodi Horatianum illud:

Non ebur, neque aureum.

SPONDIACA, MOLOSSICA, Dactylica.

CAPVT XI.

SPondiacis, quemadmodum suprà memoratum est, ad aras vtebantur. Quia tamen æquabili sono adhærescũt, habiti sunt tum insuaues, tum rudes, atque sine artificio. non igitur admissi: fuêre ad poemata, quasi principes versuum, sed quasi substituti aut Iambis, aut Throchæis, aut Dactylis, aut Anapæstis. Itaque versus ille, tametsi à Diomede recensitus est pro puro spondiaco:

Et leueis ocreas lento ducunt argento.

Tamen loco dactylici positus est. Eadem quoque ratio fuerit Molossicorum. Restat igitur vt Dactylica videamus. Ac primùm quidem idémque minimum iam demensi sumus in Trochaicis. Quippe Dimeter catalecticus Dactylum constituit. In Lysistrata Arist.

Alterum monometrum hypercatalecticum: vt, οἰ πόλαι οἴ. *Vive, vale.* totus Choriambo constans vnico. quæ est vltima pars Pentametri Elegiaci.

Sequitur vsitatius dimetrum catalecticum, Adonium cognominatum. ὀλοῖος οὐδ᾽ εἷς. *Heu fuge lites.*

Post hunc Hymeniacum. καλλίνικος ὠξ. *Alme Talassio.*

Hinc Archilochium. πᾶν ἴαμβος ἔχει. *Omnia victor habet.*

Alcmanium. ἄμπελοι πάσσοφοι ἔασιν. *Vina acuunt Veneris vim.*

Simonidium. ζώνα μεγαφορτὸς ἀδμής. *Ira tyrannica fulmen est.*

Alcmanium alterum. ἀλλὰ πάλαι ἀρχαῖαι ἀσπίδες. *Nequitiam meditantur opes.*

Archilochium alterum. ζεῦ πάτερ οὐ σὺ μεμήνεις; *Virgo tuis oculis furit ignis.*

Alcmanium tertium. σὺν τύχᾳ παρθένε χαῖρε, δίδου βίον. *Nul-*

Nulla quies hominis sapientiæ.

Alcmanium quartum. ὄμμασι μή μι φύγῃς πυφιερῆς φίλα. *Ex oculis animus dabit indicium.*

Stesichorium. ἄτρα, τύχη, μόρος, αὐτόματον βασιλεύει: *Parce pias ſ. elerare manus ſate diuis.*

Simonidium alterum. πάντοθεν ἐκ τροφίλας κρίματα βίος. *Fide Deo ſapiens bone, non tibi: tu nihil.*

Simonidium tertium. χαῖρε πάτερ βιότοιο κεῦνου παῖς ἰοδόεσσι. *Cuncta procax temere male numina iurat amans.* Quod genus eſt ſuauiſsimum. habet enim exitum Elegiacum.

Heroicum. καὶ ἐγὼ ἀπὸς εἰμι, θεὸς γε μοι ἀπὸς ἐστι. Quem quare pyrrhichicum appellarint, equidem neſcio. nulla enim ſubeſt ratio. *Non tua vita mihi, tibi ſed mea vita parata eſt.*

Ibicium. οὔτε θέλων θεοῖσιν σοφὸς ἔσται οὔτε θέλων βιοῦν. *Aſpice quàm miſeros homines: male ſanus Amor quatit.*

Alcmanium quintum. φείδιο παῖ χαρίεντα· πάτερ αἰδέος ἱερὰ μάλ' ὠκυμόρῳ γλυκερῆς. *Nulla decet rigidos reuerentia, nulla truces pietas.*

Stesichorium alterum. μήτε ἐμοὶ μέλι, μήτε μέλισσα· βαρὺς βίος ὃς θεραπόδεσσι. *Prelia dira placent ſtolidis, quibus effera mens ſtimulos dat.*

Ibicium alterum. μοῖρα δίος θηρὸν κακοφραγμονος αἰδρὸς ὑπερβίους ἄπλητας. *Parca ferox Iouis imperiis homini malaplurima condidit.*

Ibicium tertium. μελπομένη χαρίεσσα δίχου ῥυθμὸν ἄφθιτον εὐφρόσυνα μελίων. *Nullus honor trepidis gelidíſque: patet polus acribus ingeniis.*

ANAPAESTICA.

CAPVT XII.

QVi metiuntur Anapæſtica, ſicut Iambica, per μονομετρίαν, binos pedes comprehendendo, vehemèter falluntur: errarunt enim errorem non ferendum. Idem nanque modus qui & in Dactylo.

Steſichorium primum faciunt monometron hypercatalecticum: vt, Anapæſtus.

Hunc ſequitur Simonidium dimetro catalectico. σοφὸς ἀνὴρ ἀγαθός. *Sapiens, bonus.*

Poſt eum Itimium, quem vocant, ſtatuunt. cuius duo pedes integri. βίος ἰσχὺς σκιά. *Ades alma ſalus.*

Cho-

Choricum huic vnam addit syllabam. θεὸς αἰδὼς ἀνάπτυς. *Pietas malè habetur.*

Aristophanium. σὺ δὲ καὶ παιδιᾶν. *Quate stulticiam loco.*

Aristophanium alterum. ἄγει δίκη θεὸς σὲ μέλη. *Domat omnia fors rigida.*

Pindaricum. πόντια κραδίαισι φίλᾳ ἀνιδέν. *Animus cupidus malesonus.*

Alcmanium. κεκλε κίνδυνα πίπτει ἔχει κακός. *Stolidos quatit ambitio.*

Archilocium. ὁ σοφὸς βίοτου κρὰ ἀπὶ μειστᾶ. *Venerem & pelagus fuge, bella fuge.*

Partheniacum. αἰπὺς δὲς ἀγαθεὰν φίλε χάρι. *Periit bona gloria Scaligerorum.* Hoc & à quibusdam σιμμίειον appellatum à Simmia Rhodio poeta.

Pindaricum alterum. δαμᾶ βοτρυόεντα δάφνεον ἄδμηρ. *Hedera redimite virente veni Pater.*

Alcmanium alterum. χλυμερᾶς δαμάτωρ τροφὰς ὄλλυε ἄπθ' αἰπᾶ. *Nequit inter atrocia crimina stare fides.*

Stesichorium alterum. αἰάπαισι χερῶν τίκες ὄλλυε δὸς κτύπον ἀδωί. *Cytherea parens venit: adde modos: rosa spiret.*

Simonideum. δὸτι πιερίδες λυρικῶν μελέων μολπᾶν ἄφετε. *Lyra suauiloquentibus ede sonos teneros modis.*

Alcmanicum tertium: παταγεῖτε πόδες: λυρίοντε κάλει δὸς ὦ δύγατερ. *Maru induciæ, teneríque malacia veris adest.*

Aristophanium alterum, quo ille plurimum vsus est ob commoditatem. Nos item multa lusimus. πολύμοχθ' ὑγίεια φίλα ἀπαλοθυὲς ἄμπαχε γάρκε. *Veneranda, hilarisque, nec orba venit, viridisque senectus.*

CHORIAMBICA, ET Pæonica.

Caput xiii.

CHoriambica pura perquàm pauca inueni. iccirco inter composita reposui, sicut & Pæonica. Antispasticorum quoque ratio illis non adsimilis. Lusimus tamen nos puris Antispasticis quædam non sine sale & aceto.

IONICA A MAIORI.

Caput xiiii.

IOnicum à maiori monometrum hypercatalecticum ptimo loco à veteribus recensitum est. ζωὴ ἀρετὴ

Virtus

Virtus mea lux.

Hipponactium dimetrum brachycatalecticum Καλὸν δεῦρο ἄκρον. *O respice finem,*

Post hunc dimetrum catalecticum. τόμι σοφίαι κρεῖσσον. *Virtus melior regno.*

Sequitur illud dimetrum acatalecticum. κρεῖος βασιλεῦσ' ὄπυχεῖ. *Miles quate telum ferox.*

Hinc hypercatalecticum. ὠφέλησόμεσθα ζωὸς ὀλοός. *Regina oue mea pietas.*

Trimetrum brachycatalecticum ἔδας θανάτου σφυρὸν ἀνδός. *Frustra est fuga, si fata trahunt te.*

Hoc Praxileum etiam vocat Seruius.

Trimetrum catalecticum. πολλοὶ μὲν αἰόλας διεκπεσεῖς τυ, *Author generis Brenne vetus salue.*

Trimetrum acatalecticum. οὔπε στεφανώσει πνὰ δῦλον φυγᾶς. *Quenam timido præmia, si ille hæc fugit?*

Trimetrum hypercatalecticum μᾶτερ τυράννων χάρμα μολᾶν, κἀλλιόπη. *Fortuna tyrannis adimet, quod dederat.*

Sotadeum hoc vna syllaba maius. ὁ σκληρὸς αὖτις σκάφα νοεῖ δύσμορος αἰήρ. *Tuto maris iras videt è litore Nauta.*

Tetrametrum catalecticum. πεῖ φερέζιο πῶς δῶρα βίου ζωὸς ἐδίδω λάζευ. *O conditor alti Aetheris, atque incola placare.*

Tetrametrum acatalecticum. ζαμία μόρος ἥδ' ἀχαλίνων στομάτων ἀκρίδος. *Fecit satis, ægram rabiem qui domuit fœminæ.*

IONICA A MINORI.

CAPVT XV.

MOnometrum hypercatalecticum. Ἔρκτω δεῦρο. *Ades o Clio.*

Dimetrum brachycatalecticum. μέλος οἶνου τέκνον. *Tibi videt rosa.*

Quòd hoc vna superat syllaba, Timocratium vocant. γλυκερὰ ἄλυδρε μοῦσα. *Cane Musis mihique.*

Anacreontium. ὄχλος ἄρμα κακὸν ὄζει. *Timor addit pedibus vim.*

Dimetrum hypercatalecticum. θανάτου σου μνήμονα. *Memor esto beneficiorum.*

Trimetrum brachycatalecticum. κύπρει μᾶτερ μετ' ἐμοῦ φερτή δον. *Penitus me trahe tecum Venus.*

Trimetrum catalecticum, quod & Anacreonticum χεῖ μεὶ νέκταρ ἄϋδρον μελιτι. *Aganippes soboles Virgilius.*

Trimetrum acatalecticum, quod & Sapphicum. γλυκυφόμμοις ὕμνοι λεσβίδος ἄορας. *Miserorum est mala vitæ dare ludo.*

Trimetron hypercatalecticum. πασία φείδιο δίκτυνα χιονίη. *Venus abiecta iacet decrepito vati.*

Tetrametrum brachycatalecticum. τί λίγυς θυμέ; ἴυγγ' εὕρει ἀλιτρὸν θεός. *Lachesis cruda meæ parce triumphis lyræ.*

Tetrametrum catalecticum, quod & Phalecium vocarunt, δεσπύων φυγὰς κῦλιξ, φυγὰς ἐπὶ δικάσας. *Mala mens magnanimos odit, & horret dominos.*

Alemanium tetrametrum acatalecticum. κακοδαίμων, κακοπράγμων, κακοπαίγμων, κακοπίσμων. *Sator auguste deorum pietatem pater auge.*

COMPOSITA AEOLICA.

Caput xvi.

HActenus de puris, nunc Composita aggrediamur. Ac primum quidem intelligendum est, quemadmodum à Compositorum appellatione, monometrorum nomen excludatur: quippe μέτρον vnum tantum comprehendit vel dactylum vel spondæum, vel choriambum, vel alios eiusmodi. Iambos verò binos, aut trochæos, aut pyrrhichios. quare si vnus Iambus coniungatur cum dactylo, aut choriambo, aut eiusmodi, non erit Monometria. nisi inter se illi coeant, ita vt Iambus cum Trochæo aut Pyrrhichio. Qua in re parum considerate Grammatici loquuti sunt. Incipiamus igitur ab iis, quæ AEolica dicta inuenio fortasse à varietate. tametsi alibi scriptum est Eulogica. Dactylum vnum, pluresve in medio collocant, vtrinque statuunt è bisyllabis vnum pro arbitrio. Talem habes Pherecratium, in quo dactylus vnus duobus spondæis obsidetur.

Mentem spes alit ægram.

Sic etiam plures interpones, si velis, circumpositis pyrrhichio, trochæove, aut Iambo, aut etiam spondæo. quorum exempla in his.

Phœbum constituentem mihi carmina,
Musa docta canet dulcisonu Calliope modis.
Nec est qui valeat doctiloquum scandere verticem,

Nisi

Nisi illi faueat deus.

Item trochæum,aut alium ante duos dactylos,aut vnum dactylum,& vnum spondæum.

Hymen,ô Hymenæe,Hymen

Hymen,ô Hymenæe.

Suauissimum Sapphicum,in quo dactylus vnus singulis vtrinque dipodiis trochaicis clauditur. quemadmodum vsus est Catullus:

Seu Saccas sagittiferósque Parthos.

Quam qui licentiam vocarunt Grammatici paucæ fuerunt aut memoriæ,aut lectionis. Nam vetustus Sapphicus talis fuit, non autem è spondæo secunda sede. sic etiam vsus est Seneca: *An ferax varij lapidis Carystos.* neque enim dactylus est,sed trochæus.duæ namque vocales in vnã coaluere.Sic priscum illud:

ἦ τίνος θεοῦ πόθος αἰδρεῖς ἔσυ;

Eam celeritatem spondæi mora castigarunt. quemadmodum penè omnes vtuntur.

Iam satis terris nimis,atque diræ

Grandinis misit pater,&c.

Perquàm concinnum & illud: quum antecedit duos dactylos Iambus,aut trochæus,aut spõdæus, aut pyrrhichius. latæ enim licentiæ est.

κάμμορις ἀνίκ' ὁ μοιρίδιος

αἰῶν πι σκυλακτόνῳ

κύματι δῖος θάλος ἄλεσεν.

Sappho verò etiam plures.cuius ille extat versus:

ἀ δόλιμος κῆρ ἐγώ οἰ θεν ἄτε παλαῖ πύκα.

Scio aliter ab aliis secari per diuersos pedes. Verùm hoc tibi præ oculis habeas,facillimum quenque pedem proponendum, vt promptior sese offerat oratio. Iccirco etiam cæsuræ inuentæ sunt, vt dactylis contenti essemus: neque cogeremur abire ad choriambos. Pedes enim quadrisyllabi lentius subeunt animum scribentis. Itaque Asclepiadeum illud,

Mæcenas atauis edite Regibus. nequaquam in secunda sede metiti sunt choriambo:sed dactylo & cæsura. Tum autem duobus dactylis: non autem choriambo,& iambo. Quare & versum illum priscum,quem adducunt,

ἦ κνίσα τινα θυμιάσας.

Illi secarunt per epitritum, iambos, & cæsuram: quæ

dimensio quum sit diformis, neque hæret memoriæ, neque facilè sese dat meditanti. Nihil autē infelicius quàm quum animus poetæ distrahitur à sententiis numerorum difficultate. Quare nos commodissimè eum versum metiti sumus, spondæo, dactylo, dipodia trochaica.

ΛΟΓΑΟΙ ΔΙΚΑ' DACTYLICA, & Anapæstica.

CAPVT XVII.

HAud dissimilia hisce ea quæ λογαοιδικὰ nominarunt. In quibus post dactylos aliquot, aliquot itē statuunt trochæos. Binis vtrisque Alcaicum constat, quo frequentissimè vtus est Horatius:

Prome sales sapidos Thalia.

Maius est vno dactylo illud, quod Praxilleum vocant à Praxilla poetria: cuius habemus versus illos:

ἄ δὲ τὸν Διγάδων κρᾶτα ἐμᾶλλε πόσις
παρθένε τὰν κεφαλὰν τὰν σὰν ἐνέρθε νύμφα.

Quo genere aiunt vsum fuisse plurimum Anacreontem. Nos duos ex nostris satis operosos ponamus.

Pande sinus Cytherea, venit Cupido.
Pande Cupido sinus, Cytherea venit.

Cæsuram autem interposuit Alcæus ōgè lepidissimis numeris. cuius hi versus:

ἐρ' ἔτι δύναμαι τᾷ τυφλίττᾳ
τ' ὀρμᾶν κἀμπνεῦσαι κἀπὸ σᾶς μυελοῦ.

Quem modum ἐγκωμιολογικὸν nominarunt, potes & aliter secare. Post duos dactylos, spondæo, & bacchio: vel dactylo choriambo, dipodia trochaica.

Anacreonticum autem illud ita inuerterunt, vt secti partes transponerent pusilla mutatione. atque Iambelegum appellarunt. sic:

Tempus docebit quæ facienda tibi.

Plato autem comicus non vnam vt Alcæus, sed plures interposuit cæsuras: duas dactylicas primam, & postremam: iambicámque vnam in medio.

χαῖρε παλαιγόνων αἰδρῶν διαπρὲπ συλλογε παντοσόφων. Qui sanè numerus valde est aptus auribus, & facetus.

Sine cæsuris verò etiam post quatuor dactylos tres trochæos. vt,

Threicius quondam vates fide creditur canora.

Quo

Quo in versu recentiores barbari quidam in quarta sede spondæum posuêre mala fide. nihilo sanè meliore, quàm quum Iambicos suos carcinomatum plenos edidêre. Ponam vnum versum Archilochi, propterea quòd vetustissimum est:

ἀκλὲ᾽ ἰμὼν δαίμων ἀπαλὸν χρόα. κάρφει γάρ ἠὼ ἔδη.

Alij pro dictylis quatuor, iambos sex posuêre.

Fortunæ flatu ventilat sortem truci Sylvij parentem. Eadem proportio & in illo Boetij:

Si quis arcturi sydera nescit.

Anapæsticorum autem λογαοιδικὸν ratio penitus eadem si vbi erant dactyli, anapæsti supponantur. Inter quæ etiam illud numerarunt, quod Archebuleum dictum fuit à Thebano cognomine poeta. Cuius postremus pes esset bacchius. κρότει δεῖτ᾽. ὦ δὴ ἐγὼ δίχα τῆδ᾽ ἐτ᾽ ἀείδειν. Archebuleum etiam Asclepiadeum illud de quo suprà diximus, cognominarunt. Aiunt autem Alcmanem in medio spondæum immiscuisse.

Elegiacum quoque hisce iisdem legibus metiuntur. vt spondaicam trimetriam sequatur dimetria anapæstica: quam expressimus hîc totidem vocibus, quo res esset magis perspicua.

Scribas purè versus, numeri subeant.

Elegiacum enim integrum est. iccirca accuratiores Grammatici me puero negabant cæsuram elegiacam esse posse breuem. quia sit prior spondæi syllaba. Verùm omnis cæsura indifferens est: neque caret ratione. sistitur enim in ea dimensio. Et in saltationibus ad cæsuras pede terram feriebant.

COMPOSITA CHORIAMBICA.

CAPVT XVIII.

CHoriambica bacchio clauduntur suauissimè: vt

ἀ μοῖσα πυρίπνοις. *Ira ne at superbos.* Aristophanium dixerât hoc. quòd si duos ponas choriambos. Anacreonticum efficies.

Μανύχιος μανοτόκος ὄμμασι. *Si thalamum virgo fugis, senesces.*

Et post tres, sic:

Οὐρανία σεμνῶν μέλος πυκνὸν ἀναβάλλεται.

Plaude meos Parca dies dulcisona quiete.

Et post quatuor:quod vocant Callimachium.

τετραμερὲς μ' εὗρε πόθος καλλιμάχου διογενοῦς ποιητοῦ.

Omnipotens fulminis author pietatis genium tuere.

Dactylus vero etiam Bacchij loco elegantissimè ponitur.

φοῖβε πάτερ χαῖρε διδοὺς ἀγλαόφωνον βίον.

Flos Cythereæ nitidæ lumina spirat rosæ.

Martianus Capella iambicam dipodiam addidit,sic:

Celsus equo Phænicea veste nitens ibat Arcas.

Idem post dichoriambiam statuit trochaicam dipodiam catalecticam. Id quod nos quoque fecimus in lusibus nostris.

Sidera quæ noctiuagis vertitis polum rotis.

Anacreon autem. & tribrachum dedit primo loco, & iambum secundo, bacchium vltimo. interpositis duobus choriambis.Cuius ille versus,quem Horatius imitatus,vbi sese ait in Olorem transformatum.

ἀναπέτομαι δὴ πρὸς ὄλυμπον πτερύγεσι κούφαις.

Asclepiadeo autem quod suprà posuimus, Martianus in prima sede attribuit dactylum:sapit autem Heroicum,veluti sic dicas,

Si tibi pro meritis sunt bona,bene est.

Nam sanè facilè efficias Elegiacum,sic:

Si tibi pro meritis sint bona,diues eris.

In Glyconio vnicus tantùm est choriambus: quod etiam Anacreonticum appellarunt quidam:

Acris mactat hyems rosam.

Quod si tres interpositos capiat choriambos, Archilochium nominant:

Fronti nulla fides sceptrigero lupo.

Omnium autem suauissimum Anacreonticum alterũ. Ex choriambo, duobus iambis,altero choriambo, & bacchio.

ἐκ ποταμοῦ παρίρχομαι πάντα φέρουσα λαμπρά.

Quo Claudianus condiuit suum epithalamium, sine iãbis interpositis,sed eorum loco choriambo.

Et Padus Electriferis admoduletur alnis. Addas iambos sic,

Scaligerorum inanium fata ruent superba.

Alij verò ab iambo cæpere, aut trochæo, aut spondæo & choriambos continuarunt:

Ades

Ades fatidico Dia viro Calliope.

Callimachus autem integrum poema conscripsit eo versu, quo Claudianus epithalamium. Ipsumque poema Bacchum inscripsit: ex quo versus ille:

δαίμονες ὦ σεμνότατοι φοῖβε τε καὶ ζεῦ διδύμων γενέτερ.

At Philicus Corcyrensis sexto loco posuit bacchium: cuius ille versus,

τῇ χθονίῃ μυστικὰ δὴ μητρὸς τε καὶ περσεφόνῃ κεκλυμένῃ τὰ δῶρα.

Quem morem tanquam & nouum, & suum iactat illo versu,

κενογραφοῦς συνθέσεως τοῦς φιλίκου γραμματικοῦ δῶρα φέρω πρὸς ὑμᾶς.

Tametsi aiunt Simmiam Rhodium poetam ante illum suis in poematis vsum esse. quippe ita obseruarunt in eo quod inscripsit, πέλεκυν: & in altero quod dixit, πτέρυγας. Neque enim Theocriti esse patet eo versu,

εὗρε ῥόδου γεγαὼς πουλύτροπα μοῦνος μέτρα μελπῶς.

ANTISPASTICA.

CAPVT XIX.

IIsdem legibus poteris tibi condere genera, & totidem, & plura in Antispasticis. Quemadmodum erat eadem proportio in Anapæsticis & Dactylicis. Ac veluti trochaicos demta syllaba poteris efficere iambicos, & contra: ita antispasticos choriambis metiri. Multò verò pauciores inuenias puros antispasticos, quàm puros choriambicos. Miscentur autem tum iambis, tum trochæis, tum cæsuris. sicut in eo quod Dochmaicum vocant, cæsura est in medio, & in fine. Extat autem Phocyllidæ vnus versus,

κλύειν μαίετο τὸν ἐγχώριον.

Quem tamen longè facilius metiare, iambo & dactylo iteratis: ne ambages ambiamus. talis erit Latinè, si voles,

Peregrine patere, atque abstine.

Constituunt Pæanicum Epitrito quarto, Antispasto, & iambo:

Arcum tende citus: spicula da.

Quem tamen commodius metiare spondæo, & duobus choriambis. sic Græcum fecimus: παραν παραν ἐν ἐν παραν.

Ad eundem quoque modum ſecabitur Pherecratium eo in exemplo, quod veteres adduxêre, ſpondæis, & dactylis, & anapæſtis. neque differt à dactylo nouenario:

ἄνδρες πρέσχετε τὸν νοῦν ἐξευρήματι καινῷ συμπήκτοις ἀναπαίστοις.

Miris etiam modis partiuntur Aſclepiadeum choriambicum, quale dicebamus. ſtatuunt enim geminas dipodias: in principio trochaicam. in fine Iambicam: in medio antiſpaſtum vnum:

ἦλθες ἐκ ὑπεράτων γᾶς ἐλεφαντίνων.

Horatius autem Epitritum quartũ primo loco maluit. Quòd ſi ex primo trochæo facias iambum, fient duo antiſpaſti primi, vt pro eo quod eſt:

Sublimi feriam vertice ſidera: facias ſic:

Acuto feriam vertice ſidera:

Sic Phalecium ex Antiſpaſto fuit primùm, non ex Epitrito quarto. Non igitur abuſus eſt Catullus, vt nugantur Grammatici: ſed antiquam ſeruauit legem, quum dixit,

Meas eſſe aliquid putare nugas.

Alcaicum autem poſt ſpondæum Antiſpaſtos habet duos, ſic:

ἀλκαῖον ὦ μοῦσα φέλα φέρβε.

Viuunt bono lilia ſub Rege.

Fuit idem poeta aliis quoque modis vſus Antiſpaſto. Claudit enim iambo, qui eſt ſemiantiſpaſtus antiſpaſtos tres. Ita fit tetrametrum brachycatalecticum,

φέρω διογένεσσιν διδύμοις ἆσμα φέλον.

Fero dulciſonam Scaligero Phœbe lyram.

In quo ſi iambum transferas vltimum ad primam ſedem: coniungas antiſpaſti partes duas ſecti. ſequentes erunt choriambi.

Catalect cum autem bacchio claudetur: cuius exemplum poſuere:

τέθνηκεν κυθέρει ἁβρὸς ἄδωνες, τί κε θεῖμεν, Noſtrum ſic:

Humi fuſus Adonis Veneris corda fatigat.

Hoc autem multis modis variarunt. Priapeum nanque conſtituerunt alij aliter. Agnoſcunt autem pro vero illud, in quo poſt Epitritum quartum, aut Antiſpaſtum, duo ponuntur iambi loco vnius antiſpaſti. Poſtea antiſpaſtum

tiſpaſtum integrum. Vltimo loco antiſpaſtum mutilum, qui eſt bacchius. qua lege fit catalecticus. Heroicæ caudæ ſpeciem præ ſe ferens. Quare aliter ſic metiare. Iambo, choriambo, duobus iambis, dactylo, ſpondæo.

ἄμπυ λυσίτριχον τερέμνην ὠρίαν.

Virentis decus horti, ſeue poma Priape.

Catullus aliter formauit. Trochæo, choriambo, antiſpaſto, dactylo, ſpondæo:

O colonia quæ cupis ponte ludere longo.

Non defuere qui angelicum cognominarint à nunciorum celeritate. Facilius partiare ad hunc modum. Trochæo, dactylo, altero trochæo & cæſura. poſt quam eandem penitus repetas menſuram ſine cæſura. vel dipodia trochaica, dipodia iambica, trochæo, dactylo, ſpondæo.

Euphorion Cherrhoneſius dactyli ſedem etiam trochæo impleuit eo verſu:

οὐ βέβηλος ὧ πλειταὶ τὸ νέον ἀλοιτύσιον. Item aliis aliter idem poeta.

κἀγὼ δ' ἐξ ἀπρηκτίας ὠρχαισμὸς ἥκω.

ὀθνεῖον πλουσικὸν κατοφᾶς ὄπι τέλμα.

Alii ex Glyconio, & Pherecratio. ita tamen vt etiam ſpondæum recipere liceat in primam ſedem. Quale noſtrum,

Lata fronde tegas tibi tenta tela Priape.

Sapphus autem recitant duo carmina huius generis, alia tamen forma. habent enim duos iambos, antiſpaſtum, iambos duos, bacchium:

γλυκεῖα μᾶτερ οὔτις' ἄνδαμαι κρέκειν τὸν ἰρὸν

πόθω δαμεῖσα παῖδος ἁβρόθωκος δι' ἀφροδίταν.

Ab eadem poetria modum alterum valde nobilitatum integro poemate. Alcæo quoque multum in vſu fuiſſe. Cuius ſtructura ſit ex tribus antiſpaſtis: verùm ita, vt ſolita licentia pro primo eſſe queat Epitritus quartus, & quarto loco πυρριχιὰ iambica:

μῶσαι τᾶι καλλίστων μελέων κλαγγὰν ἀκμαί.

O Muſæ innumerum quæ choreas ducitis canentes.

Eiuſdem fabricæ alterius modi, quo vſus fuit Alcman. Anapæſtico ſimillimum admiſſo ad primam ſedem Epitrito quarto,

ἄλλα μοῖσ' γλυκείαν μεῖσαι μέλος βάπτε φρένας σαι.

Si me fata trahunt, quò retraham? velle malum, vi fit.

Huic etiam syllabam additam à Simmia. Ab Alceo verò vsque ad quinque productum pedes. Cæterùm insuauia sunt hæc, potiusque recitanda, quàm imitanda.

IONICA A MAIORI.
CAPVT XX.

IOnica à maiori trochæo apposito miscuere. Cuiusmodi Telesilla vsa est cum cæsura.

ἁ δ' ἄρτεμις ὦ κόραι
φεύγουσα τὸν ἀλφειόν.

Sunt & pares attributi loci molossis, atque choriambis in eo, quod Cleonarchium nominarunt: quorum vnũ recitant:

τὸς μὲν ὑδρίην ἡμῶν ἐψόφησ'; ἐγὼ πίνων.

Et quæ dicta sunt praxillea post vnum Ionicum capiunt trochæos ternos:

πλήρης μὲν ἐφαίνεθ' ἁ σελάνα.

Aeolẽsium quoque modi duo. vnus duobus ionicis, & totidem trochæis,

Ensem date: da mi clypeum furenti.

Alter modus, cùm quaternos apponunt trochæos vnico ionico:

Vrge, rue, pelle, cade, tunde, funde.

Et quo Sotades vsus fuit ex ionicis tribus, & trochæo.

Quemadmodum tribus ionicis trochaicam coniugationem, id est trochæos duos: quod Aeolicum item nominarunt. propterea quòd Sappho id valde frequentauit:

Interitus euincam animi robore pertinaces:

Quibus tamen licentia allatum vitium aiunt prima syllaba correpta. Quemadmodum è contrario Ionicos trochaicis subdidere:

O triumphe lauro viridi tempora circundato:

Sapphûs afferunt versus: in quibus coniugatio trochaica sequitur ionicum vnum. cuius tamen primæ demit vnum tempus, vbi libet.

δέδυκε μὲν ἁ σελάνα
καὶ πληϊάδες, μέσαι δὲ
νύκτες. πάρα δ' ἔρχεθ' ὥρα
ἐγὼ δὲ μόνα καθεύδω.

IONI-

IONICA A MINORI mista.

CAPVT XXI.

VIdentur iure cõsanguinitatis trochęi misceri potuisse cũ Ionicis à maiori quippe eadẽ vtrisque proportio: vt semissem posteriorẽ duplicet anterior. Ionicis autem à minore admiscuerũt & Pæonẽ, & Molossum sedibus imparibus. Ac præterea Epitritum, cum trochaicis coniugationibus. puris tamen Ionici eiusmodi à Sappho & Alcmane produnt integra poemata scripta. Horatius semel tantum ausus. neque enim satis est numeros aut sententias fundere: iucunda sint oportet. Non solùm igitur semel ille, sed etiam præparcè. Phrynichi ferunt tetrametrum catalecticum.

τὸγο μὲω ξύλια δοῦσαι, λέγει ἄαπερ λέγεται.

Et alter Phrynichus comicus, cuius etiam meminit Aristophanes:

ἃ δ' ἀνέδησεν ἱερεῖον κυδιάζων ὀρχούμενον.

Inuertunt autem subditis alijs pedibus multis, atque Galliambicum appellarunt: propterea quòd Gallis Cybeles sacerdotibus multa scripserint eo versu posteri: inter quos Catullus pulcherrimum edidit, ita vt & castigandi, & imitandi sustulerit occasionem. cuius initium est,

Super alta vectus Attys celeri rate maria.

Quod carmen stulti Choliambicum Grammatici è triuio quidam, alij nihilo consultius Choriambicum somniarunt. Veteres autem & μητρῷακὸν à matre deûm, & κυκλικὸν à recitantis gestuositate, & Gallos imitantis appellarunt. Pedes autem quos ingessere, fuerunt Pæones & Palimbacchius. Statuunt enim in prima sede, tertia, & quarta pæonem tertium. in secunda Epitritum secundum. Recitant autem prisci aliam Ideam iucundam admodum:

γελᾷ μὲν ὃδε ὀρφνῆς φιλοπάρθενος ἀριμάσπη
αἷς ἔντεα παταγεῖται, καὶ χάλκεα κρόταλα.

Anacreon integras cantiunculas hoc constituxit. cuius extãt Vestigia in brachycatalecticis, quod circumfertur:

Μεγάλως δ' αὖτε μ' ἔρως ἔκοψεν αὖτε χαλκεὺς πελέκει.

Trimetri autem acatalectici exemplum est apud Sappho.

Προσηλέξαμβρ ὄναρ χυπερμάφα.

Apud Anacreontem aliter formatum est, numeris longè omnium suauissimis.

Σπό μοι ποικίλῃ χλύσεσ'ε πρ αὶ ἄλλη
λύσσε ἐκ σύναν χλύσεσ'αὶ ἄμμι τῶνδε. Vbi solus Ionicus vltima in sede: cætera vt voles.

Alias quoque non tam leges, quàm licentias inueniamus. Veluti quum trimetrum catalecticum vocant illud,

Λιονύσοι αὖραι βασιρίδες.

Et apud Anacreontem alternis ionico & anapesto, non sine fatali viro illi venusta e:

Σευελὸς καμ-ψὶς ἀνὴρ ποτι τὰν μάτερ' ἦφε.

PAEONICI MISTI.

CAPVT XXII.

PAEonica miris modis mista sunt. In ipsis enim Pæonem rarum inuenias sed Bacchium, Palimbacchium, Creticum. Secundum quos pedes varia genera fecere. Atque ea quidem quæ è duobus constarent prioribus nonnulli à lyricis legibus amouere. Mihi non placet eorum consiliũ. quippe Prisci Pæonicos modos etiam Rhythmicos appellarunt. præterea subest ratio. nam si ea quę construuntur è Cretico in Lyricorum censum relata sunt: etiam quæ Bacchio componuntur eandem rationem consequi decet. quippe Creticis dispositis necessariò Palimbacchiũ deprehendas: veluti hoc exemplo,

O Cretici frater acris lyram redde Bacchie.

Creticorum autem exempla petes è Cratini fabula, quam Trophonium inscripsit. vbi iambos exhortatur ad excitandos Creticos.

ἔγειρε δὴ νυῦ μοῦσα κρητικὸν μέλος. ita subdit,
χαῖρε μοῦσα: χρυσέα μὲν, ἥκεις ἐμοί.

Per initia tamen Pœonica qui scriberent, Pæonas omnium sedum fecêre possessores, præter quàm vltimæ, cui Creticum peculiarem assignarunt. vsus fuit eo genere Aristophanes sæpe. Tetrametrum afferunt è fabula quam dedit nomine γεωργοί:

ὦ πόλι φίλη κάκροπος αὐτοφυὶς ἀτίκη,

χαῖρε λιπαρὲς διδασκαλε, οὐθὲν ἀγαθὸς χθονός.

Tametsi quartum Pæonem primi loco positum animaduertis ab eodem in eadem comœdia, non tamen sine primis totidem, altero catalectico:

ὁ δ' ἀγοντ' ἐς πλατάνιλλον εὖ διαφυτευθέν,

ὃς, ὡς τὸν πρῶτον ἐσημήνατο ξυνέσεως, Creticum posuit in prima sede,

μήτε μούσας ἀείδειν ἐλίκοβοτρύχους. Mox autem in secunda,

μήτε χάριτας βοᾶν ἐς χορὸν ὀλυμπίας.

Alij verò etiam tres Pæonas continuarunt, & in quarta sede semipæonẽ. vt sit tetrametrũ brachycatalecticum

Συμμαχικὸν ἴδιον μάχαιρ φιλοφρόνως ἔχει.

Pentametrum verò catalectũ eum edidit Theopompus comicus: quem iccirco Grammatici putarunt habere Creticum in vltima. Is versus Theopompeus ab eo dictus, quorum vnus ille,

Πάντ' μ' ἀγαθὰ δὴ γίγνεν αἰ θρέψαι σε μὴ ἐκ σωυσίας.

Alcmana verò aiunt Grammatici exametrum fecisse è solis creticis, quod iccirco fuerit catalecticum necessario: ne, inquiunt, excederet tempora triginta. Hoc adducunt,

Ἀφροδίτα μὲν ἄνασσα. μάργος δ' ἔρως οἷα παῖσδει.

Vbi puem errorem primùm castigem, nescio. Principio non est verum quod aiunt XXX. temporibus cohiberi longissimi versus tractum. Iam enim tum alios tum Pherecratium suprà recitauimus, qui numerũ illum, multis excedit temporibus: αἳ δ' ἥρες σεύχυτο τὸν τοῦ ἐξυρημένα κηρῷ συμπέκτας ἀναπαῦσις Deinde nego exametrum creticum acatalecticum excedere tricena tempora. Quina enim singulis si attribuas, eum numerum præcisè expleas. Tum autem quis non videt esse pentametrum hypermetrum: non autem exametrum catalecticum. Baechyllidæ quoque vnum afferunt, sed nihil ad augendum eruditionem.

Nostrum est Pæonicũ tetrametrum, ex duobus Pæonibus quartis in prima sede, ac tertia, totidem subeuntibus alternis bacchijs. adeò compositum ad saltationem vt nihil suauius. Eo sanè multum vsi sumus. duo ponam,

Rigida quid minaris muliebres furores?

μακαρίου σοφίας ποθινὸν ἐς ἄωτον.

Nostrum quoque inuentum ex tribus Pæonibus, & choriambo.

Misericorditer agenda capitis causa rei.

Item ex tribus trochæis & cæsura, pæone quarto, dipodia iambica.

Bacche Bacche Bacche, mi deus eris modò bibam.

Præterea ex pæone primo, iambo, pæone quarto, hypermetrum,

Lumina Venus ignea coruscat.

EPICHORIAMBICVM, ET EPIonicum, & alia.

CAPVT XXIII.

ITa vides confusas mistiones, neque hanc ab ea, quam vocant ἀντιπάθειαν, adeò diuersam esse: quin inter ionicos pæonem quoque insertum videamus. Quare hic contra Grammaticorum superstitionem, alia continuabimus potius tanquam similia, quàm addemus quasi diuersa.

Repetenda quædam accuratius. Inter quæ Sapphicum Hendecasyllabum, bina dipodia trochaica obsesso vtrinque dactylo: quemadmodum à Catullo factum dicebamus,

Otium Catulle tibi molestum est.

Quod non licentia, sed eruditione factum videmus exemplo inuentricis. Sapphus enim ille,

πολυλόθρον ἀθάνατ' ἀφροδίτα.

Quinetiam doctiores aiunt ab Eupolide vitiatũ supposito spondæo, verùm falluntur hi. Authorem nanque habemus eandem Sappho multis in locis. Qui autem Choriambicum ipsum vocant, ita metiuntur: vt addant tertij trochæi syllabam priorem dactylo præcedenti. & dant ἐπὶ prępositionem: quia bacchius additus sit præter leges choriambi. vt sit Epichoriambicum, sicut Epionicum.

Est autem Epionicum ionico à maiore constitutum, cui additus sit dactylus, tanquam impositus, sicuti bacchius choriambo in Sapphico. præcedunt autem ionicum

cum duo iambi. sic:

Io triumphum duc age Scaliger.

Is est versus ille, quo tam frequenter vsus est Horatius ab Alcæo mutuatus: à quo etiam cognominatum est. secare etiam potes aliter. Post penthemimerim iambicam si statuas choriambum & iambum mox: aut duos dactylos. Iccirco nonnulli πολυσχημάτιστον appellarunt. admisit enim varios pedes, & cæsuras Eupolidis arbitratu: cuius illum adducunt.

χαλᾶτε τὰς παῖδας ὅσας κλίσιν ἔφερε.

Mihi non videtur cum hoc nostro conuenire, vehementérque deceptos esse eos qui eundem putarunt.

Fuit & Alcaicum alterum, quod in vltima sede habet coniugationem trochæorum. exemplum ab Horatio habes, nullum. neque apud Boetium, neque Serenum, neque Terentianum. vnum è nostris ponam,

Polum obsequendo frange puer superbum.

Primam verò syllabam in hisce productam dare potes veluti si ponas *Fatum*, vbi *Polum* dicebas.

Efficies autem Alcmanicũ si loco maioris ionici statuas minorẽ: & serues iambis sedes suas. Exempli gratia,

Io triumphe veni: da te mihi. quod est plenum venustatis.

Sappho autem more suo promiscuum dedit, pro iambis duobus ionicum statuens à maiore. Tum autem pæonas, & epitritos adiunxit. Illius versus hi,

ἔχει μὲν ἀνδρομέδα καλὰ ἐμβόλα.

σαπφοῖ τὰν πολυόλβον ἀφροδίταν.

Euripides ex iambicis & trochaicis, vt aiunt. Reclamat tamen metrum.

δέσποτ' ἄναξ χὴ κόρα· τὸν παῖ γυμνὸν σίδον,

Et alterum vna syllaba minus.

ὦ πόσ' ἀπὸ χ' ἵππου τὰς ξέλαμψεν πέπλ.

Nostrum autem inuersum. Antecedunt trochæi tres quatuor iambos.

Nox micat serena, sublustri Aethra fulgida.

Sic Alcmanis habes suauissima carmina, quemadmodum & nostrum.

ὕτι μὰν καλὰ πᾶσι χρυσίωνα δίδωσιν

ἀμοιρα ἔχοισα μοῖρα καλὶς περιπρεπής,

οὐ τὶ πὰς ἐγὼ κ' αὐδάσαν, οὐδ' ἐρατίζω

κυπρίαν λάβοιμι νᾶσον καλῆς ἕδος κυθήρης.

Quorum primi tres mutili circuferebantur: nos quartum edidimus. Anacreon autem iambicis coniugationibus addidit bacchium: vt aiunt Grammatici.

τὸν λυροποιὸν ἡρόμην στρατῖνον εἰ κομίσοι,

Mihi videtur iambicus simplex septenarius hypermeter. Cratinus autem choriambum: quale illud nostrum

Placat tyrannos ciuium fusus humi cæde cruor.

ALIA.

CAPVT XXIIII.

QVòd inter Anapæstica recensuimus Elegiacum, rectius à nobis quàm à Grammaticis factum est, qui post Epionica posuêre. Ne quid prætereamus quod faciat ad eruditionem, illud monebimus præter ea quæ suprà dicta sunt: Elegiacum veteres non cæsura semper, sed perpetuo tractu duxisse ad anapæstos. Ita apud Catullum habes vnum, & alterum:

Troia virûm, & virtutum omnium acerba cinis.

Quam modo qui me vnum atque vnicum amicum habuit.

Et nos in Heroibus, quum Fabricium loquẽtem faceremus, imitati sumus oratione hispida antiquitatem,

His dominarier ausim auri etiam dominis.

Talem habes apud Callimachum,

ἱερὰ νῦν διεσκουρίδεω γενεή.

Ityphallicum alterum mistum ex dactylis quatuor & iambo: quemadmodum lusimus nos in ortis Ingratæ ex tempore inter sodales. quorum vnum illud,

Carmina Terpsichore male casta fugiet.

Fecimus tunc & SATVRNICVM, sic enim vocant: ex dimetro iambico, & Ithyphallico,

Matuta quum vehis diem, tum stupescis agmen.

Cuiusmodit in Vespis Aristophanis. Sed & subiratæ tunc Amicæ ludens simul & scribens alterũ poematium effudi simili genere carminis vno minus trochæo: cuius vltimus versus fuit,

Si Iupiter fastidiat, restat Orcus. haud diuersum est ab Alcmanico, de quo iam. Archilochus huic pro iambico posuit, quod Partheniacum nominant. Ad hunc modum tu poteris,

Quate tympana tenta Cybeles ære tinniente.

AENTITO

AENTITOLOGIVM appellant, quod capit dactylos duos, trochæos tres, *Aentitologi.*

Prælia dira placent truci inuentæ.

Illud quoque nostrum, dactylus, trocheus, dactylus, bacchius.

Si potes, in sinu dea quiescam.

Suauissimum & Alcæi illud, penthemimeri dactylica, & trochaica coniugatione,

Saeua puer Veneris conde tela.

Archilochus maluit iambicas coniugationes: veluti si dicas,

Astra micant facibus: sed me sopor liquit fugax.

Tale illud Horatij,

Scribere versiculos amore percussum graui.

Inuersum autem sic facies: vt iãbos dactyli sequantur,

Tranquilla blanditur quies, sidera dum vigilant.

Sic Horatius,

Niuesque deducunt Iouem, nunc mare, nunc syluæ,

Est & illud ab Archilocho. Dactylus choriambos duos antecedens, sequentibus trochaicis coniugationibus ad hunc modum,

Scaliger accipe versus Lyricos mistione molliores.

Quod inter Antispastica etiam connumerare potuisti.

Est & alter Saturnius, quem & *μέλουσιν* vocarunt. Quo vsus fuit Liuius Andronicus in Hymno Dianæ, solo iambo distans ab Heroico, qui in sexta sede spondæum habet Tale nostrum poematium, cuius initium:

Proditor, atque rebellis erat fabulum Anglomedulus:
Vixq; vmbram metit, atque famem sputt ore rabido. quãquam Saturnium Pedianus vocat senarium hypercatalecticum, qualis ille,

Malum dabunt Metelli Naeuio Poetæ. etiam fatidicos ex eo genere Faunos fuisse scribit Festus, atque Saturnium versum dictum à numinis vetustate. formam non explicat.

Et illud ex Epitrito quarto, choriambis duobus, bacchio:

Te deos oro Sybarin cur properes amando.

Quem versum si acrius consideres, inuenias eundem cũ sapphico, quem Epichoriambum dicebamus, grandio-

rem tamē interpoſito altero choriambo. ſic enim facias.

Te deos oro Sybarin amando. Exēpto altero choriambo.

Haud abſimilis apud Boetium. loco enim choriambi ponit ionicum à maiori.

Siquis Arcturi ſidera neſcit.

Eiuſdem Archilochi alia quoque ponunt. Anapæſtica cæſura, & trochaica coniugatione ſeſquialtera. Quem tamen adducunt, is Iambum initio habet. *ἐραστὴς γαρ εἰμὶ καὶ χθὲς ἐπὶ τοῖς γηροῖσιν.*

Dramatica igitur licentia factum eſt acephalum: vbi pro anapæſto iambus poſitus eſt. Quale noſtrum olim ſine cæſura ſuauiſsimum.

Comes teneræ Veneris non tener Cupido.

Alij non cæſuram, ſed integrum ſpondæum interpoſuere: inter quos Cratinus, & noſtrum illud:

Relinque tubæ ſtrepitum: vates ſic iubet Lyæus.

Alcmanicum. Dactylica vel ſpondiaca indifferens cæſura, & dimiter dactylicus catalecticus. Qualis apud Boetium,

Heu quàm præcipiti merſa profundo.

Quem poteſ dimetiri etiam ſpōdæo primo & vltimo, inter quos duo ſunt choriambi. variatur autem ita, vt etiam pro choriambo Moloſſus ponatur apud eundem & pro ſpondæo dactylus:

Tendit in externas ire tenebras.

Venuſtiſsimus apud eūdem Seuerinum, vbi tribus dactylis ſubditur iambus:

Falce rubos, filicēmque reſecat.

Iambico etiam quanto quanto libuerit, præpones Anapeſtum: vt apud eundem,

Ferit icta corda morſu.

Nec minoris ſuauitatis idem author fecit carmen ex trochæo, dactylis duobus,

Et nihil manet integrum. Quod etiam vides ex aduerſis conſtare dipodiis.

Aliæ quoque plurimæ non ſolùm ſunt, verumetiā poſſunt eſſe connexiones: quas vbi moliri auſus fueris, attende imprimis concinnitatem. Sic Terētianus vir ſanè doctus cùm inter ſe verſuum membra committit, ponit operam paulò accuratiorem. Simplicitas autem latiſsima, planiſsunáque eſt diſciplinarum via.

COM

COMPOSITA PER cohortes.

CAPVT XXV.

VLtimus compositionis modus erat versuũ diuersorum copulatio. Sunt autem diuersi aut genere, aut quantitate: Genere, quemadmodum in Elegia dactylico assuitur anapęsticus. Quantitate, veluti quum dimeter tetrametro subditur generis eiusdem. Nulla vero certa lex est. Tuo arbitratu poesin opulętiorem potes efficere hoc scribendi modo, iudicio tamen adhibito, nec venere neglecta. Quibus artibus temperamenta non vulgaria quęsiuere & Horatius, & Seuerinus. Hic etiam multò plura cooptauit. Audendum tibi quoque est, quemadmodum nos quoque fecimus: qui integro Ithyphallico, elegiaco ithyphallicum mostrum subdidimus:

O calumnia turbidis expetita tyrannis,
Cur scrutalia barbari pectoris arma rogas?

Sic Capella solo Elegiaco monocolo quum sit vsus: contrà Virgilius vnico dactylo senario subdidit Elegiacos quatuor, diuino illo commento:

Hos ego versiculos feci, tulit alter honores.
Sic vos non vobis mellificatis apes:
Sic vos non vobis vellera fertis oues:
Sic vos non vobis nidificatis aues:
Sic vos non vobis fertis aratra boues.

Quæ verò subduntur non vniusmodi sunt. nam aut eadem multa, aut non multa: aut diuersa inter se. Horatius nunquam subdidit plura tribus. Catullus etiam quatuor: vides & apud Claudianũ. Seuerinus non nisi vnum. Pindarus immanem numerum. De his in choris satis diximus primo libro. Nunc etiam sic possumus.

Recurrunt aut per certa interualla: vnde Distropha, Tristropha, Tetrastropha, Polystropha, aut per incerta. Quibus certa interualla præscripta sunt, ea dicta sunt ἀπήρτρωτα: & κατὰ ἀπαράλλακτον. quæ sunt liberiora, vocarunt κατὰ πλεκτήν. quemadmodum Sapphicis multis cum subnectitur Adonium, aut iambicis anapæstisve Sapphicum. quem ordinis contemptum præ se tulit Plautus per initia suæ Amphitruonis. Quæ verò penitus non recurrunt, ἀπαραλλάκτως, ab aliis ἀπλᾶ dicta sunt. Cuiusmodi aiunt ab

Homero factam Margitē:in qua miscuerit iambicis Heroica. Vbi verò diuisio per æqualia fieret,communi voce ἑτερόστροφα appellata. Cùm verò in plura scinderentur, ἀλλοιόστροφα. Grammaticis etiam suo more satagere licuit. Monocola enim vocarunt κατὰ στίχον.quæ verò è diuersis constarēt, συστηματικά. quæ ex hisce missa essent κατὰ σχέσιν: comprehendunt enim genus κατὰ στίχον, & addunt varietatem. iccirco etiam capiunt τὸ συστηματικόν. quæ diximus, ἀπολελυμένα tum μονόστροφα, tum etiam ἄστροφα vocata sunt ab illis.Simonides in Epigrammate tria diuersa coniunxit.

ἴσθμια δὶς, νέμεα δὶς ὀλύμπια ὀστεφανώθη
οὐ πλάτει νικῶν σώματος, ἀλλὰ τέχνῃ
ἀριστοδῆμος θρασὺς ἀλεῖος πάλᾳ.

Theocritus autem etiam cum reuersione:

Ἀρχίλοχον καὶ στάθη καὶ εἴσιδε τὸν πάλαι ποιητὰν
τὸν τῶν ἰάμβων οὗ τὸ μυρίον κλέος
διῆλθε κηπὶ νύκτα καὶ πρὸς ἀῶ.
ἦρά μιν αἱ μοῦσαι καὶ ὁ δάλιος ἤγαπευν ἀπέλλων
ὡς ἐμμελὴς τ' ἔγεντο, κἀπιδέξιος
ἔπεά τε ποιεῖν, πρὸς λύραν τ' ἀοιδεῖν.

Neque verò cogeris ad primum redire versum, aut sequentibus, si nolis respondere. Nam Simmias Rhodius in Securi,secundo versu primum retulit, quarto tertium, sexto quintum, semper mutata rhythmi ratione. In Ailis autem etiam aliter instituit.quippe primo vltimum consonare fecit, secundo penultimum, tertio tertium, à fine: ac sic alios deinceps. Ouum quoque eiusdem memorant poema.Quòd quia non extabat, nos duo dedimus animi gratia; alterum minusculum, quasi Philomelæ: alterum grandius, vt sit Cycni.

OVVM

OVVM *pusillum.*	OVVM *grandius.*
σι-	ἀρανοῦ
μίας	παντοδόκου
ῥόδιος	πλησιόμορφος
μ' ἐποίη-	ἀργυρόεν ὕδωρ
σεν οὕ-	εἰκατέχων μιανόπυρ
τως	υἱοπάτωρ ἀρχόμενος
	ἰδέ τε ἄρχων διφυὴς
	ὃ τὸ πάλαι σημεῖα
	νεσογενεῖ κῦδος
	δῶκε. τόδ' αὖτιν
	σκαλοφόρῳ
	πανθρασεῖ.

Hoc igitur genus scribendi à vetustioribus ἀντιθετικὸν dictum fuit. quo modo integrã cantionem certis interuallis iuuenes edidimus Thusco sermone. Ac quanquam ad agnoscendas carminum, & Stropharum, & Epodon, & Epirrhematum, & παραβάσεων, & ἐπικοπῶν distinctiones antiqui Græci multas excogitarunt notas: tamen Grammaticis suas triuiales superstitiones relinquamus. quas siquis auidius appetat, ex Aristophanicis fabulis consequi poterit. Vnum id in more positum apud Latinos fuit: vt in Strophis apices versuum plus marginis occuparent. Quæ accinerẽtur, aut succinerentur, subductiore linea coercerentur. Exempli gratia:

Ibis Liburnis inter alta nauium
Amice propugnacula. Et,
Vides, vt altum stet niue candidum
Seracte: nec iam sustineant onus
Syluæ laborantes: gelúque
Flumina constiterint acuto?

Quare audaculi recentiores, pauci iudicij homines, in prima Horatij ode carmina ita pinxere, vt alia extarent, alia non: secundum apparatum sententiarum. Id in Heroicis, & Satyris, & Iambicis licet: in Lyricis non licebit.

PRAECEPTORVM QVORVNdam recognitio.

CAPVT XVI.

EOrum quæ dicta sunt, partim non sine rationib. præscribebantur: partim dum sequeremur antiquorum vestigia, æqui bonique consuluimus. Antequam igitur accedimus ad ea, quæ reliqua sunt: quod supra leuiter attigimus, paulò accuratius retractem⁹. Quærebamus quare ἡμιμερῆ dixerint potius, quã ἡμιοδίαν. Nũc verò venit in mentem alterius quæstionis. An verè sit, vt appellant, ἡμιμερὲς. Nam syllaba, quæ duobus supersit dactylis, vna est: quonámmodo fuerit semidactylus? Ternarius quippe numerus secari nequit. Quòd si dicas bina tempora illa syllaba contineri, quibus possit esse par duabus breuibus: acquiescam. At iambica penthemimeris qua ratione totidem tempora continebit? Quare non iisdem legibus ἡμιμερὴς erit cæsura iambica, quibus dactylica. Præterea considerandum, secundi pedis simul cum cæsura tractus, si priori pedi comparetur: an dici mereatur ea proportio sesquialtera. Continet enim sic secundus pes quantum primus, ac præterea cæsurã, quod est dimidiũ. Nam si numerum spectes syllabarum: verum sit in iambis, falsum in dactylis, si tempora perpendas: verum sit in dactylis, in iambis falsum. Ac viri quidem docti, quid esset, Sesqui, diligentissimè declararunt: vnde esset, non dixere. Nobis in Originibus ita visum fuit. Sesqui, fuisse per initia, semis æquum. Idem enim est, quod ἡμιόλιον, Semis totum. Postea vsu extorquente coaluisse ad breuitatem. Inde Terentianus nouam posuit vocem, Sesquata. Quam vocem, Augustinus in libro de Musica malè fuit interpretatus. Quasi, inquit, se absque. Veluti dicas: præter se, id est suam quantitatem, etiam dimidio superat. Quod autem aiunt, rectè dici sesquitertium, quia Cicero ita loquutus sit: authoritate pugnãt illi quidem; at eos ratio expugnat. Loquar equidem cum Cicerone, quemadmodum ille cũ populo est loquutus: At cum illo sentiã, sicut ipsi sibi (sic enim dicit) rectè sentiendi ratione reseruauit. Quis enim dicat ἐπίτριτον idem esse, & ἡμιολιόντριτον. Atqui sesquitertium, istud ipsum monstrum est, personatum vsus authoritate apud Latinos, cuius faciem apertam deprehendis in Græca

in Græca voce. Si est, Sesqui, idem, quod ἡμίσεον, semis supra æquum: quoniam erit loco tertium?

AFFECTVS VERSVVM COMmunes.

Caput xvii.

HAE sunt leges versuum, in quibus etiã affectus nonnũquam designauimus. Veluti cùm dicebamus, admitti pedes peregrinos. Vel vbi Acephalos quoq; notauimus. Quare deinceps tum hosce, tum alios prosequamur. sunt autem affectus partim vitia, partim virtutes. Iique aut probati lege, aut permissi vsu, aut vsurpati licetia: sunt vero vel communes, vel proprij. Constituuntúrque aut in partibus, aut in qualitatibus, aut in ordine siue dispositione. In partibus, vel tanquam in dictionibus, vel tanquam in pedibus. Non enim semper æquales sunt pedib. dictiones. Itaque in quantitate versibitur res, vel continua, veluti cùm dictiones tractu metimur, vel discreta, veluti cũ eas numeramus. In qualitatibus contemplabimur rhythmum, siue cõcinnitatem. In ordine, cùm disponentur aliter, atque aliter vel dictiones, vel pedes. Quæ à Grammaticis confusè omnia, multa curiosè potius quàm doctè, quædam etiam superstitiosè tradita sunt. Appositæ falsæ definitiones. Nomina inepta indita. Quæ essent multis communia facta quibusdam propria. Quibus pro ferula sæpe Philosophiæ regulam adhibuimus.

AFFECTVS A QVANTITATE.

Caput xxviii.

A Virtutibus incipiendum. Rectũ enim est sui iudex, & obliqui. Perfectũ igitur versum dixere Græci τέλειον, cui nihil decidet, neque oratio, neque concinnitas. qui non sit coactus, & numerosus tamen. sunt autem rarissimi cæteris, vni Maroni familiares: inter quos ille absolutissimus,

Infandum Regina iubes renouare dolorem.

Ineptè garruli Grammatici illibatos vocant. Quin exemplum non bonum afferunt,

Depresso incipiat iam tum mihi taurus aratro.

Principiò, non claudit sententiam. Item patitur collisionẽ. Tum duo pedes totidem verba terminant. Præterea si qualitatem, aut ordinem intueare, Bucolicum reperies.

cuius rhythmus nō ita conuenit perfectioni heroicæ. Atque illi nominare hunc ausi sunt, illibatum. quum tamen ita definiant: Illibatus, qui nulla aucta, aut minuta, aut amputata syllaba formatur. Et vox ipsa Illibati, hoc loco sanè triuialis est. Nihilo verò felicius, qui perfectum putarunt eum quo omnes partes orationis comprehenderentur. nam & ineptum esse oportet versum eiusmodi, & inutilem. Multas quoque Epistolas diuinas M. Tullij legimus, in quibus non omnes sunt partes orationis: non enim Interiectio. quas qui dixerit imperfectas, verè erit Grammaticus. Eiusmodi versui nomen nos posuimus, παμμιγὲς. Exemplum hoc habe,

πρὸς δ' με τὸν δύσηνον ἐπι φρονέοντ' ἐλέαιρε.

Ad me continuo, licet, ab fera verte precantem.

Simili fastidio affecere nos & altero, quod vocant παλιλλόγημα: quippe omnes literas tāquam tomentū inculcarunt. etiam nos ineptiimus:

Vix Phlegethon Zephyri quæres modo flabra Mycillo.

Extremam verò dementiam professi sunt: quum etiam ad Dialecticam accedere ausi sunt. ἀμέτρετον hic, inquiunt, versus ille est, qui vnum aut plura continet prædicamenta. Quisnam versus integrum comprehendit prædicamētum? aut quis non continet vnum? Quidnam dicas, non versu, sed verbo vnico, quod vnum prædicamentum non referat? Omitto nomen, quod non intelligo: nisi si tanquam sepem quampiam, aut baltheum prædicamentis circundare voluerunt.

Quare etiam πεντάμετρος quosdam prodidere? neque enim potest aliquis versus capere pedes quinos, nisi quinarius. Sed fortasse fuerit is qui vocibus quinis pedes suos explet: sex in Heroico, in aliis alium numerum. Plurium exempla hic animi gratia posita sunt: *Pentimetros.*

Iuppiter omnipotens votis flectendus auaris?
Parebit eius nutibus Fatum pius
Mentem ægram spes falsa ferenat.

Ad partes id quoque pertinet: quum ab vna crescunt syllabatim voces. Homeri exemplum in promptu est:

ὦ πόποι ἦ ἀπιθείν μιν ὀΐομεν ἠδὲ κιόντα.

Tale Virgilianum illud esse carmen potuisset, ad hunc modum:

Ex quibus insignis pulcherrima Deiopeia.

Hosce

Hosce κλιμακίας, quasi scalares appellarunt: quòd per gradus ascenderent. Alii συριγγοειδεῖς, hoc est fistulares, à pastorali musico instrumento: de quo satis suprà. Ita enim à minima canna ad maximam vsque subibat. Non desunt qui Euryalicum ei nomen fecerint.

Eiusdem rationis erit, si recurrent quantitates: vt quinque syllabis desinat in vnam. quos Tibicines nominarũt.

Vectigalibus armamenta referre iubet Rex.

Tibicinem alii versum illum vocauere, in quo aliquid poneretur ad solam metri sustentationem,

Aspectans syluam immensam: & sic forte profatur.

Nam *forte* est pro tibicine in versu non aut ipse versus Tibicen. verùm hoc inter vitia quæ cõsistunt in quantitate.

AFFECTVS A QVALITATE.

CAPVT XXIX.

QValitatis virtutes sunt, simplicitas, æquabilitas, maiestas, sonus, & eiusmodi.

Simplices ἁπλοϊκοὺς appellamus. quo nomine etiam perfectos aliqui agnouere. Cæterùm perfectionis pars est simplicitas. quam ita hîc definio. tractus dictionis & Rhythmi sine anxio delectu aut dispositione. est enim delectus in verbis anxius, veluti illud notarũt Critici Virgilianum:

Summaq; ieiuna sanie infuscatur arena.

Ita habes etiam nimium figuratos. In dispositione etiam, quum malim anteponere Dactylũ Spondęo, quàm Spondæum Dactylo in Dactylico versu. quum tamen simplicitas orationis aliud postulet. Exempli gratia,

Consilij fortis neruos Fortuna refundit.

Sic enim simplicius agas:

Fortis consilij. Sunt igitur ἁπλοϊκοὶ, quorum dictio, & dimensio, & concinnitas simplex, ac inelaboratæ similis. Iccirco ἁπλοχημοσύνη etiam à nonnullis. Afferunt autem exemplum non malum.

Vrbe fuit media Laurentis regia Pici,

Simplicior tamen ille Ouidianus,

Regia Solis erat sublimibus alta columnis.

Incipit enim à recto casu. Permulta verò inuenias eiusmodi. vt & illud,

Dic mihi Damœta, cuium pecus? an Melibœi?

Hanc ſimplicitatem etiamſi æquabilitatem appelles,non errabis. Videtur tamen æquabilitas in ſono tantum. igitur erit pars ſimplicitatis.Nõ defuere qui ſimplices hoſce nominarent πολιτικοὺς.Si à ciuilitate duxerunt,minus rectè. nam & paſtoralia carmina , cuiuſmodi vnum poſui, talia eſſe queunt. Ad hæc, Politica,ſiue Ciuilia decet ornamentum,interdum etiam Pompa:quæ longè abſunt à ſimplicitate.At ſi politos,non politicos intelligunt,ne id quidé ſemper conuenit ſimplicitati. quippe ſi anxius verſus ſit,vocibus ac numeris nimium compoſitis,aut diſpoſitis aut diſquiſitis poliendus erit,vt ſubſidant tumida, & reducatur ad illam æquabilitatem. ſanè & politus fuerit, & erit ſimplex. at enim verò ſimplicitas illa quæ prima quaque inueſtigatione ſeſe offert nobis, nullo pacto polienda erit.Natiua enim eſt, neque torno indiget : hoc enim eſt Polire,quod πολεῖν. Itaque Horatius Græcorum os rotundum dixit:&, *Malè tornatos incudi reddere verſus.* Quare eam ſpeciem quam κυκλοτελῆ dicũt, putem potius eandem cum politis. Exempla infinita apud poeſeos patrem inuenias. Lege totum tractum peſtilentiæ in tertio Georgicòn. Amplius verò errarunt Grammatici. malè nanque definiuerunt.Politi,inquiunt,qui cohęrentẽ continuant orationem: hæc enim definitio omnibus conuenit illis,qui ſunt contrarii ἀσυνδέτοις. Cohærens ergo rudis eſſe poterit, idem Politus eſſe quî poſſit? Exemplum Cohærentis ſiue ſubeuntis,impoliti tamen:

Prætextam in ciſta mures roſere Camilli.

Hoſce κυκλοτελεῖς,teretes qui vocabit,non peſſimè faciet. ſunt autem contrarii inæqualibus : cuiuſmodi ſunt permulti Luciliani , & apud Lucretium non pauci impoliti de Ennianis tantundẽ.neque Horatius in Senariis dactylicis felicior. Hos ego voco familiares.modò enim Latinè & purè dicat, parum proſpicit quid numeris futurum ſit. Oratio pura,tractus ſcrupei,

Quî fit,Mæcenas,vt nemo quam ſibi ſortem.

Neque melius multò qui ſtreperis teretes , atque confragoſis contrarios arbitrati ſunt. aduerſantur enim ſtreperis molles,quos μαλακοειδεῖς Græci.Exemplum ponitur à Quintiliano & aliis,

Mollia luteola pingens vaccinia calta

Et noſtrum,*Luteola in viola caltula pallidula.*

Quo

Quo loco etiam malè adducunt exemplum illud,

Torua Mimalloneis inflatur tibia bombis.

Neque enim teres est, sed vitiosus: atque relatus ad censum tumidorum, sicut & illud Horatij,

Nec circumtonuit gaudens Bellona cruentis.

Præterea versus ille, quem adducunt, non respondet definitioni. Neutiquam enim cohærent dictiones: sed simul cum quarto pede finitur tertia vox: simul cum voce quarta pes quintus. Alij verò Politicos, non vt illi, sed qui affectus includerent, appellarunt. At hæc differentia pertinet ad sensum: non ad dictionem aut numerum. Sicut & ille, ἀπαρτισμένον vocant: qui comprehendit integram sententiam. neque enim versus affectio erit, sed orationis. Apud quosdam ἀπηρτισμένον scriptum inuenio, id est suspensum: quia sequentem non requirit, in hoc ipso sui est.

Haud procul ab horum natura, quos μονοσχηματικοὺς Græci, nos AEquiformes. non eosdem cum ijs in quibus æquabilitatem agnoscebamus. Hi enim sunt etiã alio nomine ἰσόχωλοι. Hoc autem pertinet ad qualitatem. non quod tantis aut tot pedibus constent, ne quis decipiatur: sed quòd similibus. idem nánq. omnibus sedib. pes. quare sequitur τὸ ἴδιον, vt omnes sint ἀκαταληκτικοί. mutaretur nánque figura dempta syllaba. Rari admodum hoc genere apud authores.

Suu & ipsa Roma viribus ruit.

Num ille Virgilianus, tametsi pro Spondiaco ponitur à Diomede,

Et leuem ocream lento ducunt argento.

Tamen tertius pes vt sit Spondæus, passus est ad primam syllabam Synalœphen. Extat & ille Ennianus,

Olli respondit Rex Albai longai.

Itaque nonnullis placuit eos etiam κῶλα μονήρη appellare. Puri nánque sunt: neque quicquam admittunt peregrini.

Maiestas in carmine comparatur extra sententiam sono quodam nõ fluido, sed sibi ipsi constante: ὄγκος Græcè dicam. Maiestatem verò Græci quo vocent, non habent. Absint oportet à vulgari sono: neque tamen tollantur in tumorem. qualia penè omnia diuini Maronis.

It nigrum campis agmen.

Sub mœnibus vrbis aquantur,

Et quorum pars magna fui.

Quis talia fando
Myrmidonum Dolopúmve, aut duri miles Vlyssi
Temperet à lacrymis?

Sonori sunt itaque hi: sed cum grauitate illa [illegible], nō turgida: sonori nanque sine maiestate multi: neque tamē vitiosi. Cum maiestate illi:

Postquam res Asiæ Priamique euertere gentem
Immeritam visum est superis, & alia diuina.

Sine maiestate verò,

Ecce supercilio cliuosi tramitis vndam
Elicit: illa cadens raucum per læuia murmur
Saxa ciet: scatebrisque arentia temperat arua.

Quare minus commodè Grammatici definiuerunt: qui crepitant fragosam pronuntiationem. tales enim sunt fragosi inter vitia connumerati. sonori autem pertinent ad magniloquentiā, quorū propriū est, implere aures sine offensa. Hęc nonnulli ausi sunt ἠχικὰ nominare: minus aptè. Est enim ἠχὼ apud Aristotelem affectus vocis repercussę. Quare hi erūt, vt quidā maluerūt, ἠχώδεις ἠχικοὶ autem, in quib. arte id elaborarunt, vt esset extremæ vocis responsio ac repetitio. apud Græcos hoc tentatum primùm. verùm frigidè sanè, vt in Epigrammatibus, & apud Aristophanem θεσμοφοριάζουσαις. Iccirco dixit Martialis, *Echo sibi Græculam non recantare.* Acutius Latini, quum ponerent orationem, ab eius extremo eliciebant partem, quæ pręter spem malum bonúmue significaret. veluti si dicas,

Fœmina dira viri nex est, & terribilis lis.

Aristophanes in Equitibus, ex μαχέσαιτο, χέσαιτο. Itaque etiam pręcedentia cola per interrogationem struxerūt ita vt Echo ipsa acutissimè responderet, quemadmodum eo Epigrammate quod laboratum multo ingenio, multa arte, multo lepore, nullo pudore. Iccirco non posui:

Quisnam clamor? amor. quisnam furor? vror.

& quæ sequuntur.

Quod autem aiunt Grammatici vnam syllabam repręsentari, parum circunspectè loquuti sunt. quantò nanque plures, tantò acutius, *Faue, Aue. Magnus, Agnus. Plaustrum Austrum. Fœmina, Mina.* & alia innumera. Quidam dixerunt esse vitiosa: quia in monosyllabam desinant. Is primus error. non enim omnia. illud enim nostrum inter lusus in mensa:

Quidnam

Quidnam significat Scaliger? Aliger.
Alatum podagræ mancipium est? pium est.

Præterea quot necessitas concinnitatis deduxit ad monosyllabum?

Moribunda procumbit humi bos. &,
Inuenta sub ilicibus sus.

Sed de his in quarto.

In ea repercussione, vt esset locus accõmodatior ampliori orationi, producta interdum est syllaba: aliàs correpta. Nonnunquam addita aspiratio, aut dempta. Aliquando mutatus sonus simul cum temporibus in diphthongo etiam affines consonantes suppositæ, vt *Clamor*, *Amor*, *Maximus*, *Imus*. *Sospes*, *Hospes*. *Hæmo*, *Amo*. *Aerus*, *Eris*. *Echo*, *Aequo*. Hi igitur arte quæsiti atque facti nequaquam erunt vitiosi. quòd si subeat casu, aut incuria, relinquatur, fortasse à Criticis damnabitur: vt illud Horatij,

Esse pares res. At Ausonij,

Exercet mentes fraternas grata malis lis,

arte factum.

Similis his æquè vitiosus Leoninus. Nominis causam ignoro. nam tametsi Leoni cauda est, tamen ea ventri nõ est, vel par vel similis. id quod talibus euenit versibus. nam quemadmodum in Echicis cauda caudæ respondet: ita in Leoninis cauda ventri. Quamobrem æquiuocos quidam appellauere. Exempla, *Leoninus.* *Æquiuoci.*

Vir, precor vxori. frater succurre sorori.

Semipriscis adeò probati, vt sine illis quicquid scriberẽt, ineptum putaretur. Recentiores illud commenti sunt. puto esse Monachi cuiuspiam,

Hic iacet Erasmus. fuerat qui ridiculus mus.

Sonoris proximi sunt Vocales: ijdem cum illis, nisi sonus esset remissior. φωνηεντα Græci.

quæq; lacus latè liquidos, quæq; horrida dumis
Rura tenent. &c.

AFFECTVS A DISPOSITIONE.

CAPVT XXX.

ORdo siue dispositio pedum alia alij antefertur. De quibus in quarto accuratius scriptum est. pudet autem exempla ponere. Vnus enim quisq. sibi deligere potest: veluti quũ primę sedi vna aut plures respõdeant. eodẽ pede. Eos Græci ineptè ποδομετρεῖς. nos ἀναλογομετρεῖς, aut

ἰσομερεῖς, aut ταυτόποδες æquipedes.

Alia ratione disponuntur ἰσόλογοι. neque enim tam pedes respondent, quam numerus syllabarum. vt inter affectus quantitatis etiam numerare queas. Aequidicos Latini: nos Bipartitos, nam æquidici etiam tripartiti esse possint: vt,

Multa quoque & bello passus dum conderet Vrbem.

Quindecim enim syllabis constitutum, in tres partes secare licet. bipartiti autem exemplum non bonum ponit Plutarchus ex Homero.

αἰδέσσαν μὲν ἀνέρασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχεσθαι.

Redundant enim in priore commate syllabæ duæ, si cum sequenti comparetur. Illud potius afferendum,

πρός τε θεῶν μακάρων, πρός τε θνητῶν ἀνθρώπων.

Grammatici falsò definiuere à sententiis, quoties per antitheta comparantur, veluti illo exemplo:

Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

In hoc enim est orationis affectus, non dimensionis.

Tantùm autem valuit ordo, vt certo modo partibus dispositis, retro legendo alij euadant, qui dicuntur Reciproci. idque aut eodem genere carminis, aut diuerso. Ac diuerso quidem facilius. quare è senario dactylico catalectico Sotadeum fieri animaduertere. id quod irrisit eo versu Martialis,

Nec retro lego Sotadem Cinædum.

Exemplum autem habebis ex hoc,

Fata sibi Medulus fabricans est perfidus hostis.

Eodem modo Elegiacum effici, de quo recurrat Iambicus.

Altera regressu metra recursa meant.

Quorundam tamen ingenio factum est, vt relegendo eadem species referretur. idque aut eodem sensu, aut etiam contrario. Idem sensus,

Præcipiti modo quod decurrit tramite flumen,
Tempore consumptum iam cito deficiet.

Contrarius ex his,

Laus tua, non tua fraus: virtus, non copia rerum
Scandere te fecit hoc decus Omnipotens.

Quemadmodum circunferuntur & illa tam operosa: vt per eadem elementa fiat recursus, quem διάκλον suo loco appellauimus.

Signa

Signa te signa temere me tangis & angis.
Roma tibi subitò motibus ibit amor. & illud,
Si bene te tua laus taxat, sua laute tenebis.

Nos versum vnum commenti sumus, quem Proteum nominauimus: cuius verba toties sedes cõmutare queũt: vt innumeras penè facies ostendant:

Perfide speraſti diuos te fallere Proteu.

Illorum quoque natura pendet ab ordine, qui Correlatiui à Grammaticis dicti sunt. verùm ad pedes aut ad rhythmos nihil, verba ipsa modò regunt: vbi inter se respondent.

Paſtor, Arator, Eques, Paui, Colui, Superaui
Capras, Rus, Hoſtes, Fronde, Ligone, Manu.

Quam speciem recentiores insuaui exemplo affectauere:

Inſtruit, inducit, iacit, admouet, extimet, vrget,
Claſſica, tela, faces, tormenta, tonitrua, claſſes,

Insuaui, inquam. nam & Leoninus versus est secundus. & verba aliquot respondentibus nominibus sua quibusque sede, minus proprio vsu ea appellant.

Est & apud eosdè species altera sanè plebeia. Concordantes vocant, in quibus voces quædam ita sunt communes duobus versibus, vt seruiant contrariis:

Et canis } *in ſyluis* { *venatur* } *& omnia* { *ſeruat.*
Et lupus } { *nutritur* } { *vaſtat.*

Addiderunt huic classi etiam SERPENTINVM, quum reuoluitur finis eòdem vnde venerat. Ex Martiali & Ouidio,

Rumpitur inuidia quidam chariſſime Iuli:
Quod me Roma legit, rumpitur inuidia.
Militat omnis amans, & habet ſua caſtra Cupido:
Attice crede mihi, militat omnis amans.

Verùm partium dispositio pro toto efficit hoc. in quibusdam verò affectum cognoscas, tanquam totius ad totum: id est non tanquam pedum ad versus, sed tanquam versuum ad poematium. veluti quum repetitur versus in fine Epigrammatis, qui initiò fuerat constitutus. vt apud Martialem: & Catullum, & nos:

Calue peſtime, Calue peſtinorum.

Cuius naturæ atque instituti sunt ij quos Intercalares

Intercalares. dicimus. Apud Virgilium,

Incipe Mœnalios mecum mea tibia versus.

Apud Ouidium,

Impia quid dubitas Deianira mori?

Apud Catullum,

Concubine nuces da.

Est autem species eorum qui dicuntur interpositi. sic enim hos definiunt. qui saluo sensu tolli possunt : cuiusmodi sunt omnia ἐπιφωνήματα & παρεφωνήματα. Græci παρεμβεβλημένους. quo nomine etiam Spurios recenset Cicero in Epistolis. Sic enim appellat Ausonius quos expunxit, quasi non γνησίους, id est genuinos, siue germanos, siue suos. eo versu.

Quique notas spuriis versibus apposuit.

Mutantur igitur dictionum translatione aut recursu. quemadmodum dicebamus. Non minus vero etiam temporum transpositione. nanque Iambicum aiunt primum fuisse versum senarium ex ore Latonæ, sicuti suprà dicebamus,

ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιάν.

Ex quo transpositis temporibus Trochaicum efficias : ad quem modum legimus apud Strabonem.

ἴε παιὰν, ἴε παιὰν, ἴε παιάν.

Quem exceptum in sacris ad aras pro libamentis Spondiacum fecerunt, addito transposito tempore.

VITIA A' QVANTITATE.

CAPVT XXXI.

QVæ suprà memorabamus aut pro virtutibus, aut pro simplicibus affectibus, quæ euēta quasi quædā atque ἐνδεχόμενα sunt. misceri necesse fuit etiā vitiorū animaduersionibus: propterea quod Grāmaticorum errores identidem fuerunt castigandi. quamobrem & ἠχώδεις, & Leoninos descripsimus, qui huc fuerant differendi. Nunc suo loco designabimus qui reliqui sint. A quantitate igitur, quod & suprà fecimus, incipiendum : quàm proxima nanque substantiæ dici potest. nam vera substantia in carmine est ipsa dictio : in dictione quantitas. Est igitur vitium quantitatis aut in partibus principalibus, aut in partium partibus. In principalibus, veluti quum dictiones nimis longas aut nimis curtas infercimus. Illos voca-

vocarunt μακροκώλους:

Collacrymabantur Constantinopolitani
Innumerabilibus sollicitudinibus.

Alios non animaduertere.iccirco ne nomen quidem imposuere.Exemplum ponam,

Similis nex est trux,pax quid sit sub id,aut quo?

Est igitur in illis excessus,in his defectus. quemadmodũ & in partium partibus : veluti quum desit aut abundat syllaba,vel syllabæ. Id quod fit in principio versus:ἀκεφάλους vocant Græci, nos Mutilos. sic enim Horatius eum cui cornu videbatur ob cicatricem à fronte euulsum.Aut in fine:μειούρους Græci,quasi excaudatos aut cauda minutos. sicut illi erant capite minuti. Aut in medio : κολοβοὺς Græci,& κολουμένους : alij etiam λαγαρούς, quasi inanes aut laxos : etiam strigosos possis dicere.

Ἀκέφαλοι quare dicti ? quippe caput carminis vna nequit esse syllaba.Capiti igitur pars deest,non caput carmini.Adducunt exemplum,

Fluuiorum Rex Eridanus. & ex Homero , βορέης καὶ ζέφυρος.

Quàm verò bene,videndum est.Pes enim pedem repræsentat,Anapęstus dactylum.Hoc dixere Græci ἀντιποδίαν & ἀντιπάθειαν. & Terentianus,vir summo iudicio & eruditione , ita censuit.poni posse in Ionicis diuersos pedes: Quod enim vnus amittet, inquit,acquiret alius.non igitur est ἀκεφαλία, sed ἀντιμερία in Rhythmo. Iccirco προκελευματικὸν quoque pro Dactylo poni videmus. Neque solùm illum,de quo alibi,quippe vocalis meritò fit commodior,vt *Genua*,*Ariete*.fit enim quasi consonans secunda vocalis in vtroque:quemadmodum etiam Spondęum facias ex illa voce, *Fluuiorum*.sed etiam manifestum : veluti apud Ennium.

*Capitibus nutantes platanos,rectásque cupressos.*Βορέης quoque alibi βοῤῥᾶς & βοῤῥῆς scribitur. Ἀκεφαλώτερος ille apud Ciceronem,nisi sit mendum.Recitat autem è suo Mario in primo De diuinatione,

Arboris è trunco serpentis saucia morsu
Subijt ipsa feris transfigens vnguibus anguem.

Ex vero syllabæ defectu sequitur carminis mutatio.Iambicus ex Trochaico,

Tu dabis malum Metelle Nauio poeta.

Dabis malum Metelle Nævio poetæ.

In medio autem strigosi illi deficiuntur syllaba: aut syllabæ parte, id est tempore.nam illi Maroniani, & ventre & cauda carent,casu non consilio:*Quem tibi iam Troia.* Aonius tamen poeta consultò quosdam tales fecit, id quod an laudem, suo loco dicam.A Callimacho nánque commissum aiunt : cuius inter Senarios illud insertum circumfertur:

τὴν οἱ φασὶ τεκόντες.

Multa exempla habes syllabarum aut temporum,

Omnia vincit amor:& nos cedamus Amori.

Verè illud in medio,

Liminaque laurúsque Dei.

Hoc ad principium carminis:versus finem ibi Ennius:

Hic vbi cæsa ferè sunt millia militum octo

Est enim in quinta sede trochæus, si legem seruemus.Ex Homero multa petere queas.fuit enim negligētissimus. In fine autem non penitus. Vltima nánque syllaba nullum carminis corrupit genus,neque lōga trochæum aut dactylum : neque breuis iambum aut anapæstum. sed in vltima dictionis syllaba penultima : vt apud Homerum.

Τρῶες δ' ἐρρήγισαν ἐπεὶ ἴδον αἴολον ὄφιν.

Me quam amo virgo ferox fugit auia,nulla redamans.

Contraria ratione Hypermetra Miuris. iccirco appellata ὑπέκκαλα κατὰ πλεονασμόν. quare autem προκεφάλοις hosce appellarunt , quorum affectus esset in cauda?sanè malim eos ita dictos , quorum initia vna syllaba abundarent. Nam si coniunctio cogatur à versu poni in fine, nihil est impedimento quin sequentis versus principio apponatur prælata orationis dignitate. Hoc fit sæpe à Comicis:velut,

Meum gnatum si comparatum ita video,

Vt malit quæ volo,quàm quæ nolo velit:feram.

Hoc, inquam,fit ad hunc modum , vt vides, nulla necessitate cogente , vt ea syllaba transferatur ad præcedentis finem, quia mutilus sit. nánque alibi est causa qua transferamus : quo supplementum fiat in locum syllabæ deficientis: vt apud Horatium ex Adonio auferimus ad integrādum Sapphicum antecedentem:

Grosphe non gemmis neque purpura.

Vena-

Venale nec auro.

Ad priorem modum alio loco idem,

Labitur ripa Ioue non probante-
Vxorius amnis.

Contrà Hypermetris est quod demas atque induas insequentis syllabam per concretionem. Apud diuinum Poetam non semel,

Et dulcem musti Vulcano decoquit humorem.
Viuaq; sulphura.
Tecta Latinorum.

Quare δολιχούρους libēter appellarim, & ἐπικούρους: vt illud, *Et nauifragum Scyllacæum.* nisi Creticum mauis, *Naufragum Scyllacæum.* Concrescunt tamen interdum duæ in vnam. Ponam exempla principii, medii, & finis:

Eosdem habuit secum, quibus est elata capillos.
Et leueis ocreas lento ducunt argento.
Atque hinc bullato spoliauit Amazona baltheo.

Contrarii ieiunis illis & strigosis dicuntur προκοίλιοι & προγάστορες, ventriosi. superiori exemplo, & illo,

Inter se coisse viros & decernere ferro: si ita legas. Sed alii quoque sunt.

QVALITATIS VITIA.

CAPVT XXXII.

QValitatis vitia in sono aut figura. Soni vitia duritas, quam in nomine fragosi, & streperi collocarūt. Ac fragosi quidem sunt asperi hærentes: ab aquis sumpta metaphora, quæ obiectu scopulorum aut rupium quum detinentur, franguntur atque sonum edunt. Græcè τραχεῖς. quale illud Homeri,

τρεχθάτε, τετραχθάτε διατριβὲν ἔκπεσε χειρός.

Illud potes apponere,

Fraternas strages. perstrictaq; strata cruore.

Streperos agnoscas in simili sono molliores: quos Rauolos à raucitate scitissima voce Latini dixere. Rauim nanque τὸν βραγχὸν Plautus. Græci hosce μινυροὺς. quasi querulos aut querqueros. *At tuba terribili sonitu procul ære canoro Increpuit.*

Contrarii sunt his hiulci. Græci λαγαροὺς, nos inanes & laxos. Catulli illud,

Ebriosa acini ebriosioris. &,

Vno in lectulo erudituli ambo. &,

Insulæ Ionio in magno.

Hosce Græci κακοφώνους. ego potius ἀφώνους & πολυφώνους. nam κακόφωνοι sunt ridiculi, aut incompositi, aut insuaues: velut illi,

Numerum cum nauibus æquat.

Et Troica castra. Et qui est apud Ennium.

O Tite tute Tati tibi tanta Tyranne tulisti.

Atque hos quidem neutiquam definias per repetitionem eiusdem consonantis: quemadmodum minus consultò fecere Grammatici. Non sunt enim semper vitiosi. quinetiam po virtute quæsitum id aliquando: sicut in quarto dictum est,

Sale saxa sonabant.

Quæq; lacus late liquidos.

Quare genus summum appellabo αὐτόφωνον, aut αὐτοσύμφωνον. Speciè verò vitiosam: veluti in superiorib. & in his,

Glauco, & Panopeæ, & Ino Melicertæ,

Iactari quos cernis in Ionio immenso.

Quos tamen constat ab ipsis Poetis affectatos: tantum abest vt pro vitiosis admiserint, quos quæsitos videmus, verùm in quarto exactius. Illud nunc dispiciamus: vitiosum hiulcum, & eum hiulcum quem poetæ probum atque etiam expetendum iudicarunt: an sub eodem genere quod παυτοσύμφωνον diximus, statuere ius sit? Atque hoc pertinet ad Metaphysicum primò, deinde ad Moralem. nam largè dare, est pro genere tum prodigis tum liberalibus. differentiæ verò additæ vel bonæ vel non bonæ, conficient species probas aut prauas.

Tumiditas quoque in sono est. vitium illud quidem; quod est contrarium sonoris. In id vitium assurgunt qui plus nimio conantur: à quo fortasse non abest Papinii,

Magnanimum Aeacidem, formidatamq; Tonanti. exhaurit enim spiritum.

Contrarii hærentibus & fragosis, æquè nihilominus vitiosi, Fluidi. Sunt autem Fluxi, qui non consistunt, dum pronunciantur: sed dilabuntur, atque sese subtrahunt, quasi inertes operi. Hoc seculo vitium peculiare. ne moribus Epicureorum & solutorum animorum essent carmina dissimilia. Hi cecidere ab ea virtute, quam in Teretibus agnoscebamus:

Qui

Qui modo Nasonis fueramus quinque libelli,
Tres sumus. Hoc illi prætulit author opus.

Figuræ vitium est in orationis modo, duplex: aut quũ nimis sunt figurati, quasi cincinnati, & calamistrati, & spleniati, & stibiati: horum multos taxat AEschyli & Euripidæ Aristophanes. Alij contrà adeò plebeii, vt aliquando sordidi sint, illos κομψοὺς, hos βδελυροὺς appellato. Illud vitium tolerabilius: rapit enim ac tenet auditorem, dum iudicat. Hoc pessimum: aspellit enim ab sese auditorem, dum nihil quærit, nihil recipit noui. λογοειδεῖς appellatos inuenio: quasi similes solutæ orationi. Sæpe Catullus: vt in illis,

Troia nefas commune sepulchrum Asiæ atque Europæ:
Troia virum & virtutum omnium acerba cinis.

Quod genus Horatius in sermonibus consecutus, habuit imitatores multos: Iuuenalem non habuit. Addidit enim facilitatem & amœnum sonum sermonis puritati. Cæterùm in quarto commodius & exactius de hoc.

Ἀσυνδέτους verò quónam ponemus loco? nam partium videtur defectus. Sunt enim quorum voces singulæ singulis pedibus inchoantur ac terminantur. Quare quemadmodum oratio ἀσύνδετος est, cuius dictiones nulla copulatione coniunguntur: ita versus, quorum pedes nullam vicini syllabam subeundo finiuntur. Aliis placuit ponere inter qualitates. Sanè est qualitatis vitium ex partium carentia. Exemplum Homeri,

Τ' βρεος εἵνεκα τῶν δεινοῦ δ' ἴσχεο, πείθεο δ' ἡμῖν.
Nobis dulcia carmina, nobis dulcia vina.

An verò possit esse vitium dispositionis? Non enim videtur. Transpositis enim, vti libitum fuerit, dictionibus, idem modus numeri. Euenire tamen queat, si monosyllaba intercedant. Exempli gratia,

Nobis Rex sit talis qualis iam fuit ante.

Si enim commutentur verba, subibunt inter se pedes. Grammatici more suo turbas dant. afferunt enim exemplum disiunctarum dictionum, non pedum. Hoc autem est orationis, non versus,

Tectum augustum, ingens, centum sublime columnis.

Id quod nequaquam vitium est: sed figura laudabilis. quũ enim multa habemus, fit quasi ἐπιμονὴ vbi copula non additur. Sed de his in quarto.

Hanc ſpeciem ὑπόῤῥυθμον quare appellarint, ſubobſcurum eſt. videtur enim potius ἄῤῥυθμον. Haud tamen verum eſt, eſſe ἄῤῥυθμον, neque vero εὔῤῥυθμον, quare ὑπορῥύθμον: quaſi quum dicimus, ſubfalſum.

LEGES COMMVNES.

CAPVT XXXIII.

HActenus communes affectus. Nunc ſi quæ leges ad virtutes adducunt nos, aut à vitiis amouent: tanquã affectuum cauſæ more noſtro ſubnectendæ. Eſt igitur prima lex ab antiquis ſancita atque recepta: Verſus à monoſyllabo, qua ſcilicet ratione ſuprà docebamus, ad triceſimum vſque temporum tractum deduci poſſe. Iccirco maximum verſum τριακοντασήμον vocauere. Et Demetrius Phalereus metri concinnitatem ſuo ſtomachò præſcripſit. Conſiſtere nánque potiſſimùm intra Hexametrum: idque addito elogio non infaceto.

Γελοῖον γάρ, inquit, τὸ μάτρον ἑξάμετρον εἶ).

Poſtremæ ſyllabæ nulla ratio habetur, quare neque longa purum Trochaicum, neque breuis purum Iambicum vitiabit.

Vt Hypermetrorum vitentur incommoda, nulla pars à ſequenti accipiatur, aut ab illo excipiatur. Hoc tamen Lyricis & Choris Græcis nequaquam obſeruatum eſſe, vulgare iam eſt. ſuprà poſuimus aliquot exempla. Catullus non ſolùm in Epithalamio, ſed etiam in Hendecaſyllabis licentia vſus eſt:

Quænam te mala mens, miſelle Rauide,
Agit præcipitem in meos iambos?

Aut quum id quod in priore ſupererat, tanquam legitima pars inchoabit poſteriorem: vt in illo de quo diximus, Horatij,

Groſphe non gemmis, neque purpura Venale nec auro.

Sic habes apud Simonidem in epigrammate,

ἦ μὰν ἀθλιωτάτοισι φόως γλυκὺ θῆκε λιαὶν ἀεικε-
λίοισιν ἔπαρχον ἴσον καὶ ἀρμοδίοις.

Nicomachus in Elegijs,

ἔσσῃ δὴ σοὶ ὁ κλεινὸς ἀεὶ πλοῦτος πᾶσαν ὑποπλό-
ωσιν. γεγαὼς σκιὴ ὄνομα τοῦτο κλύων.

Atque in his quidem pudor ac venia ob nomina. At

Theo-

Theocritus,

ἐκ σίθεν ἀρχεμβρότος ὦ πότνια, κηδόμενος ἀ-
ὼ ἀθανάτων ὠυτὸ πλεῖον ἔχουσι ζοφνί.

Mediocrior. Cratini audacia, Σάπφας,

ἀλλ' ἀχὲ δ ὠυκπὸν ἐστιν. ἀ γὰρ ἄλλο σοφ-
ζάλευμα σείζουσι.

Aristophanes quoque Ἀχαρνεῦσι,

ἀλλὰ νῶῦ λέγ' εἴ τι δεικῦ, τόνδε λακε-
δαιμόνιον ὠυκὴγὸν τῷ πρόσφ συῦ ἐστὶ φίλον.

Ouidius autem in quarto de Ponto, dum non vult aures lancinare fœditate, lacessiuit versuum tractu,

Lex pedis officio, fortunáque nominis obstat:
Quáq; meos adeas, est via nulla modos.
Nam pudet in geminos ita nomen scindere versus:
Desinat vt prior hoc, incipiatq; minor.

Deinde ab his lasciuè lusit in nomine Tuticani, quæ ibi legeris. Critias quoque quum scriberet Elegiacum, neque Alcibiadæ, quem celebrabat, nomen dactylicis caperetur, iambicum intrusit. Ponam igitur exempli gratia potius quàm concinnitatis: est enim duriusculus.

Καὶ νῶῦ κλεινίου μὸν ἀθλωφόρου στεφανώσω
Ἀλκιβιάδην νέεσσιν ὕμνοισα τρόποις.
Οὐ γάρ πως ἔῶ τοιόνδ' ἀφαμίζειν ἐλεγεῖα:
Νεῶῦ δ' ἐν ἰαμβείῳ κείσεται ἐκ ἀμάτρας.

Illud item multi curiosè seruatum voluere: vt sententiæ simul cum strophis absoluerentur. sic etiam in Elegis Verùm non ignobiles Poetæ id suo arbitratu neglexere. Etiam Ouidius ipse, qui legũ istarũ fuit obseruatissimus. Horatius quoque solutus ea cura fuit. Catullus vnicã periodũ multis explicat Elegis, secutus Græcorũ licentiam.

E' Grammaticorum minutis præceptionibus serò euadere possumus. στίχον esse voluere partem μέτρου. quæ tamen pars neque minor esset trinis coniugationibus, neque maior quaternis. Quod autem minus esset tribus, si plenum erat, neque vlla syllaba deficiebatur, appellarunt Membrum, κῶλον. quod deficeretur, κόμμα. id est præcisionem, siue melius, præcisum. Verùm hæc atque eiusmodi, vt quisque volet.

AFFECTVS PROPRII Iambici.

CAPVT XXXIIII.

IAmbicorum ſedes puræ & propriæ fuere per initia, ſicut & aliorum. verùm quum Poeſis ſit imitatio naturæ, natura verò ipſa rarò ſimplicia commentetur, eáque ad compoſitiones potius perfectorum: iccirco hæc vt exactius explicarētur, admiſti neceſſariò ſunt alij pedes, quorū notis res ipſæ, quę eſſent varię, deſignari poſſent. Inſertus igitur ſpōdæus ſedibus imparibus. Eius ſiue conſilii ſiue conſuetudinis ratio declarata eſt à nobis in ſeptimo horum librorum. Anapæſtus quoque ingeſſit ſeſe, non ſine magno decorę. eſt enim pes admodum nobilis. íſque non ſolùm ſedibus peregrinis, id eſt, imparibus, ſed etiam legitimis. Id quod apud omnes Græcos videre eſt. De dactylo quid dicendum? nam ſi ſpondæus interponitur, quare non & dactylus? fortaſſe quia trochæo ſimilior: à longa nánque incipit. anapæſtus iambi naturam imitatur: à breui enim capit initium. Nos tamen in Nemeſi numeris ita conſuluimus, vt metum & fugam de qua loquebamur, exprimeremus. Quum itaque poſſet ſic, vel luculento carmine,

Illiberali excuſſa ſunt metu omnia.

Maluimus ad hunc modum,

Illiberali excuſſa ſunt omnia metu.

Verùm hæc potius ad quartum librum ſpectant. Apud omnes paſſim in iambicis dactylus inuenitur. In ſeptimo horum librorum poſuimus exempla, quibus in vltima ſede ſit tribrachus. Illis etiam hunc addes ex Alexidis Hippiſco fabula,

ὦν, οἶδα κἀγὼ τινὰ πολίτην ἡμέτερον.

De Scazontibus alibi diximus. Tum Græci tum è Latinis Boetius in quinta ſede ſpondæum ſtatuere (is enim in iambico recto ibi quoque collocatur) non dubitauit. Nos puriorum authoritatem ſequuti, negamus id ita factum oportere aut decere: ſed iambum ſemper ei loco deberi: ne verſus tractu ipſo tam moroſo langueſcat.

Scazontes.

TRO-

TROCHAICI.

CAPVT XXXV.

TRochaici ad Iambicorum leges quàm proximè accedunt. admittunt enim ſpondæum, dactylum, anapæſtum tribrachum, proceleumaticũ. Eò differunt, quòd ſedes impares ſeruantur intactæ: idque multo diligentius quam in Iambicis pares.

Comici tamen noſtri tam hoſce quàm Iambicos adeò contaminarunt, vt omnibus locis hos omnes, atq; etiam ipſum Creticum indiderint: quemadmodum fuſius in Epinomide ſcriptum eſt.

ANAPAESTICI.

CAPVT XXXVI.

ANapæſtici lõgè laxiores, omnes enim ſibi pares admittunt pedes, dactylum, ſpondęum, proceleumaticum, nulla ſibi propria ſeruata ſede: adeò vt toto in verſu Anapæſtico ſæpe anapæſtus nullus inueniatur. Atque ex Anapæſtico Dactylicus plerunque fieri queat. quemadmodum noſter ille:

Nulla fouet pietas pietatem.

Pietatem nulla fouet pietas.

Quinetiam fabularum authores Anapæſticum iambo contaminarunt: vt apud Archilochum eo verſu,

Ἐ ρασμονίδη χαρίλαε.

Nam quod aiunt etiam à Cratino factum, fortaſſe verum ſit: neutiquam tamen eo verſu quem adducunt ex eius fabula Vlyſſe,

Νέφος ἄρανιον τόδ' ὁρῶμαι.

Eſt enim trimetrum hypercatalecticum, quod ob quædam prouerbia, Prouerbiale cognominatum eſt.

Ποτὸ δ' ἄρτεμις ἐκ ἐκόρευσε.

Καὶ κόρχορος ἐν λαχάνοισι.

Etſi multa prouerbia aliis verſibus. Multi verſus eiuſmodi ſine prouerbiis. Dactylus tamen contra leges videtur admiſſus. Nam tametſi eſt ἰσοῤῥοπία, id eſt æquipollentia: tamen eſt ἀντιδιάθεσις, contraria diſpoſitio. Itaque in Trochaico iambus nullus, neque in iambico trochæus vllus. Spondæus autem non iniuria miſtus fuit. Eſt enim par συλλήψει: id eſt temporum comprehenſione. Quòd ſi verum eſt, non eſt verum quod dixere,

versum illum esse catalecticum,

ὅτ' ἐγὼ τὰ δίκαια λέγων ἠνθόμην.

Etenim in longa penultima duarum breuium comprehensio est. Eiusmodi tetrametra Archilochia suprà vocabamus: alii malunt Aristophania. quod nomen non quit deduci tanquam ab inuentore ab vsu. Nam Cratinus ante hunc, & ante illum Epicharmus eo versus genere vsi sunt. atque Epicharmum quidem eiusmodi mensura duas aiunt scripsisse fabulas. Quinetiam apud Aristoxenum Selinuntium. cuius ipse quoque meminerit Epicharmus, talem versum inueniri. Fuerunt autem huic similia carmina, quæ vocarunt Laconica, in spondæum, non in anapæstum desinentia: è quibus illum circunferunt,

ἄγετ' ὦσπάρτας ἔνοπλοι κοῦροι.

Nihilo deteriore lege conditur proceleumatico. est enim ἰσόχρονος. quo vsus est Aristophanes:

τίς ὄρεα βαθύκομα τάδ' ἐπέσυτο βροτῶν.

Vt non immeritò nonnulli: πυῤῥιχιακὸν appellarint, & sanè sapit hyporchemata: de quibus libro superiore satis.

DACTYLICI.

CAPVT XXXVII.

DActylicis castigatiores spondęum tantùm interponunt, rarò proceleumaticum. Si quis alius interuenit pes, licentia est. Nanque & iambum & anapæstum videmus apud Virgilium. Etiam Creticum putarunt Grammatici illum:

Insulæ Ionio in magno.

Ego nihil minus. nam Græcorum exemplo diphthongi amittunt tempus vnum sequente vocali. Proceleumaticus autem, quemadmodum alibi quoque diximus. aut expressus est, vt *Capitibus*: aut non, vt *Ariete*, in hac enim voce quasi trisyllabum sonum audis, vbi voles, facta tertia litera ex vocali consonante: sic & in illa, *Genua labant*. Potes enim audire, *Genua* tanquam dissyllabum. Eadem ratio apud Horatium in nomine, *Nasidieni*: & in voce *Pituita*: sed de his alibi quoque, vt dicebamus.

Nobilissimus dactylicorum Senarius catalecticus, multas inuenit pro re appellationes. Heroicus dictus, qui bella caneret. Orpheus, Linus, Musæus, Homerus, & alii

alij ad Hymnos transtulere. Idem Musæus etiam ad amores, verùm tragicos. Hesiodus, Nicander, Aratus, Oppianus ad narrationes ac præceptiones. neutiquam tamen nomen illud illustre propterea mutauere. Dictus Heroicus etiam Pythius, quia inuentum Apollinis prædicarēt. Tradunt enim Phæmonoen primam extitisse quæ eo carminis genere Delphis fuerit vaticinata.

Ab ipsis dimensionibus etiā cōsequutus est alias atque alias appellationes. κατενόπλιον nominarunt, cùm binis dactylis singulos apponis spondæos. insurgit enim cum dactylo ad pugnam, & pedem figit in spondæo, vt manum conserat: deinde duobus dactylis præliatur: tum quiescit in victoria cum spondæo: Rarum carmen est:

Eruerint Danai, quæq; ipse miserrima vidi.

Periodicum verò est alternis, incipiens à dactylo:

Italiam fato profugus Lauináque venit.

Bucolicum, vt quintę vocis & dactyli idem sit finis: vel dactyli, inquam, vel spondęi, multis exemplis.

Tityre tu patulæ recubans sub tegmine fagi.

Sapphicum dactylos quatuor duobus claudit spōdæis:

Claudere dactylicas acies geminis spondæis.

Spondiacum integrum rarum inuenias. Lucretij ille est in sexto.

An cœlum nobis naturam introcorruptam.

In trimetris autem dactylicis, vt spondæus primo sit loco: qualis apud Boetium,

Cum Phœbi radijs graue.

Inter quos alios eiusmodi & quęres, & iudicabis.

HENDECASYLLABI.

CAPVT XXXVIII.

TAm Phalecij quàm Sapphici Hendecasy labi temporum variationes passi sunt. Diximus enim Sapphicum genuinum obsidere dactylum binis vtrinque trochæis,

Seu Sacas, sagittiferósque Parthos.

Quem postea fecerunt stabiliorem, secundo trochæo in spondæum mutato. Phalecium autem verum ijsdem tantùm constare pedibus, trochæis & dactylo. quare primum esse trochæum oportere. quem quum in spondęum mutatum viderat Catullus, ausus est etiam iambum, alij

etiam Pyrrichium substituere:neque id ineptè.Lasciui enim maximè omnium sunt. Quibus igitur omnia canere liceret, omnibus quoque modis & posse & decere iudicarunt.

IONICA A MAIORI.

CAPVT XXXIX.

IOnicis à maiore non minor iniuria, quàm anapæsticis facta est.Ita enim profitetur Terentianus, vsum sequutus,non rationem.Pedes diuersos inseri posse:modò constent tempora,neque sedibus,neque coniugationibus vllis seruatis. Quare eorum quépiam quû legis aliquando, nihil minus agnoscas; atque Ionicum à maiore. Eo ille carmine & frequens est, & feliciter vsitur. quare qui volet inde petat. Summa tamen hæc est: Quum tres Ionicos à maiore pedes posueris, semipedem subdis, id est duas longas. Quare quum longas omnes in breues queas resoluere, colliges duas & viginti syllabas breues:quæ proceleumaticos quinque ac semissem conficiunt. Exemplum non posuit Terentianus,sed curtum illud,

Perit,abit aut pedis animula leporis.

Nos tamen, quemadmodum dicebamus, & longissimos & multos dedimus. Quòd si primam tantùm syllabam longam corripias, fiet primus pes anapæstus. exempli gratia.pono versum hunc integrum, non corruptum.

Hic integer & purus erit versus amœnus.

Sic mutato.

Hic & integer:

Quòd si manente prima longa, secunda dissoluatur in duas breues,fiet dactylus,sic:

Hic breuibus & impurus erit versus, &c.

Atque ita alijs quoque locis eueniet. quare post duos Ionicos, aut eorum totidem vicarias syllabas tres trochæos inueniassvt in illo,

Post Ionicum bis positum dabis trochæos.

In tertio tomo de Sapientia & Beatitudine, ex septem trochæis dedimus,& cum cauda Elegiaca,ad varietatem.

ELEGI.

CAPVT XL.

ELegi inter dactylicos aut anapæsticos erant statuendi.Cæterùm ob varietatem distraximus.negant quidam

dam præcisionem siue cæsuram Elegiacam esse breuem posse. addunt rationem, propterea quòd si anapæstis metiare, nequeat consistere. necesse enim est tertium pedem esse spondæum. Quòd si penthemimeris illa sit breuis, iambus fiat. Nos in nostris poematiis eam legem nequaquam seruauimus, maximorum exemplo virorum. Catulli illud est,

Perspecta exigitur vnica amicitia,

Illud Propertij,

Vinceris aut vincis. hæc in amore rota est.

& ille,

Aut pudor ingenuus, aut retinendus amor.

Illud Tibulli,

Lacteus & multus obriguisse liquor.

Hic Ouidij in quarto de Ponto,

Indignus effectus omnibus ipse magis.

Præterea apud Simonidem in disticho, quem modò posuimus, id neglectum est. Horatius quoque in alio versus genere æque cæsuram illam breuem admisit. Quinetiam Virgilius toties, non in ea syllaba quæ sola relicta penè ignoratur qualis sit, vbi non cohæreat: sed etiam in ea quæ subit facitque pedis initium.

Omnia vincit Amor, & nos cedamus Amori.

Poterat enim,

Sic nos cedamus.

Verum Poetæ authoritas sese tuetur iudicio, ita vt temporis iacturam in syllaba numerorum elegantia redimat. Sed de his suprà quoque.

Nec, quemadmodum dicebamus, verum est quod aiebant: Elego semper finiri sententiam, nánque ab Elegiacorum nullo id seruatum inuenias.

GALLIAMBI.

CAPVT XLI.

GAlliambicus facetissimus ac venustatis plenissimus versus. In prima sede anapæstum recipit: quem mutat in spondæum aliquando. Præterea etiam Creticum & proceleumaticum. In secunda iambum: pro quo tamen etiam anapæstus ponitur interdum. & meliore iure tribrachus. Eadem verò licentia spondæus qua & anapæstus. quare dactylus quoque sese ingessit. Tertium

sedem haud alius ferè subit pes quàm iambus. Quartæ & quintæ dactylus debetur: sed ita vt à quinta nunquam dimoueatur, de quarta cedat, quod mirum est, etiam iambo. Sextus & vltimus locus semper habet anapæstum.

ALII AFFECTVS.

CAPVT XLII.

EST & ille affectus quo versus in versum mutatur. Nam & hoc in natura fieri & apud Theophr. legimus De plantis, & apud Aristotelem De animalibus, vt aliqua ex quibusdam fiant. Terentianus multum operæ posuit, vt hæc doceret, additis aut interpositis verbis aliquot. Sed & suprà scripsimus quædam de recurrentibus, quos Anguineos aliqui vocarunt: eam quidem ob causam quia reflectuntur. Verùm vox minus ex analogia: tametsi reperitur apud Poetas. Et hîc addemus exemplum vnum de transpositione. fit enim permutatis sedibus, non vocibus, vt ex trochaico iambicus effici possit, atque è contrario.

Optimum ius, lex amica, vox diserta.
Diserta vox, amica lex, ius optimum.

Verum iam modus esto. neq; enim grammatici sumus, sed Poetam creare instituimus.

LIBRI SECVNDI, QVI ET HYLE INSCRIPTVS, FINIS.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER TERTIVS,

QVI ET IDEA.

RERVM DIVISIO,

CAPVT I.

QVVM igitur Poema, quemadmodum dictum est, imitatio quædam sit: quatuor quærenda fuere: primum, quod imitemur: alterum, quare imitemur: tertium, quo imitemur: quartum, quomodo imitemur. Sic enim etiã acutius quàm Aristoteles. atque in primo quidem libro Poetices vsum ostendimus: atque eius originem simul & finem: quare imitaremur. vt scilicet humana vita compositior fiat. Quomodo autem imitemur, dicemus libro sequenti. Nam in superiore digesta sunt versuum genera, ac rationes quibus imitaremur. Nunc quid imitandum nobis sit, videamus. Igitur vniuersum negotium nostrum in Res & Verba quum diuidatur, verba ipsa & partes sunt & materia orationis, quæ iam à nobis explicata est: verborum autem dispositio atque apparatus, quasi forma quædam, de qua postea dicemus. Res autem ipsæ finis sunt orationis, quarum verba notæ sunt. Quamobrem ab ipsis rebus formam illam accipiunt, qua hoc ipsum sunt, quod sunt. Iccirco liber hic Idea est à nobis inscriptus, nõ iccirco quia cum Platonicis eo versèr in errore, vt putem à rebus ipsis verba natura sua concreta esse: sed quia res ipsæ quales quantæque sunt, talem tantámque non illæ, sed nos efficimus orationem. Sicut igitur est Idea picturę Socrates: sic Troia Homericæ Iliados. Quare iam propositum persequamur. Res omnis aut est persona, aut extra personam. Personam describimus, aut qua substantia est,

aut quatenus afficitur accidentibus. Subſtantiam aut totam deſignamus, exempli gratia, quũ in bello quis occiditur. Neque enim aut anima aut corpus deletur morte, ſed Mezentius. Anima æterna manet. Corporis verò moles an eadem ſit, quæ prius: hoc alibi declaratum eſt. Sic igitur tota ſubſtantia cadere ſolet in materiam Poeſeos. vix enim aliter, quippe Aeneam, aut Achillem, aut Cæſarem, quum referam earum potius virtutes, aut vitia, aut fortunam explicabo. Partes autem penè eodem modo conſiderantur. veluti quum animæ abitum deſcribimus,

Vitaque cum gemitu fugit indignata ſub umbras.

&, *Purpuream vomit ille animam.* &,

Atque in ventos vita receſſit.

De corpore quoque haud diſſimilia.

Truncúmque reliquit arena. &,

Iacet ingens littore truncus.

Accidentia verò, à Philoſophis diſputatum eſt, eſſéntne animæ, an compoſiti, puta Herculis vel Cæſaris. Nam Stoicorum vanitas ridicula, qui qualitates ipſas corpora eſſe profitebantur. Ac ſanè quæ corporis eſſe dicuntur: ea ſine controuerſia illius ſunt: veluti proceritas, craſsities, atque eiuſmodi: quæ conſtituta ſunt in quantitate, qualitate, ſitu ac diſpoſitione partium & habitu. Quantitas eſt continua & diſcreta. diſcreta, veluti quum vnum vni obiicimus in prælio. quum dicis vnius nutu rem agi declaramus: interdum plurium. Continua eſt in ea quæ magnitudo appellatur:

Præſtanti corpore Turnus

Vertitur arma tenens, ac toto vertice ſupra eſt.

Tum ea quæ de Pandaro & Bitia: quæ de Tydeo apud Homerum, ac de aliis ſcripta ſunt. Qualitatum ſpecies multæ. verùm maxima ex parte à figura & colore pingimus perſonas. quemadmodum Nireum & Therſitẽ Homerus. &

Excepto Laurentis corpore Turni.

Partium verò ſitum ac diſpoſitionem in eodẽ genere conſtituimus: veluti quum capitis verticem faſtigiatum declaramus, & deorſum gibberum, aut ſtrumam in pectore. Etiam quæ ab euentu: ſicuti quum dixit,

Moribundum extendit arena.

Italiam metire iacens.

Et

Et cernuus,& in caput,& supinus,& pronus,quemadmodum vbi dictum est,

Terram semel ore momordit. &,

Semianimésque micant digiti,ferrúmque retractant.

De ętate quæri possit,quod ad genus referenda sit.Nã temporis tractus in quantitate situs est.Signa verò ipsius, siue mauis dicere designationes atque accidẽtia,sub qualitate sunt.Velox,vegetum,tardum,languidum,marcidũ, canum,impube. quanquam hoc ad habitum potius.Sunt enim sub eo multa quæ tum corpori tum ipsi toti debeãtur.Corpori,quale quod dicebamus,pubes,aut barba, aut coma,aut dentes.Toti,cuiusmodi vestis, equus,currus,arma,tuba,remus, aratrum, lorum, flagellum,calcaria,patera , & eiusdem rationis alia.atque etiam horum priuatio,quemadmodum vbi nudum quempiam fingimus.

Atque hæc quidem corpori: alia verò cuinam sunt attribuenda?Nam Hippocrates & alij prisci Philosophi animi morbos professi sunt. adeò vt ille delirium eius vitium putarit,cæterorum multi auaritiam,iracundiam:ac contrà,virtutes,prudentiam ,magnanimitatẽ,& alia.Cæterùm huius rei iudicium ad seueriorem philosophiæ partem spectat.Hic autem pro negotij præsentis captu sic digeramus. Animi potestates duæ:Intellectus , voluntas. *Animi potestates.* Intellectus affectiones tres:nobilissima omnium,Sapientia:cuius finis,Beatitudo. Huius habitus priuatio nullum habet nomen , si nominis vsum cum ratione compares. Insipiens enim dicitur is vulgò qui & stultus , quique temere rapitur ad actiones. tollit enim vniuersũ hoc quod cadere potest in animum consideratum. Erit igitur ille qui nullam sapientiæ partem possidet. At enim verò qui possidet partem quampiam, nõ est iccirco sapiens appellatus. quum tamen in alijs loquendi modis aliter res sese habeat : quippe ἀγράμματος est qui nullam nouit literam. Grammaticæ tamen summam omnẽ qui non tenet,haud continuò ἀγράμματος. Est enim alius alio γραμματικώτερος: alius autem alio sapientior , qui verè dici possit, inuenies neminem. Est enim sapientia omnium rerum cognitio ad summũ bonũ,id est ad fruitionẽ vltimi primiq.qui est Deus,relatarum.Quarum sinè rerũ notione qui caret,neque sapiens erit,neque insipiens agnosci debet.Proximus huic affectus nobilitate est is , quem primariam cognatamque nobis Rationem , sub Intellectus vocabulo

nominant Philosophi. Minor, quàm ille prior, ambitu & comprehensione nobilium notionum: maior tamen vi ipsa quadam quæ hominis animo debetur ineunti rationem omnium considerationum. Nobiscum enim simul nascuntur cognitiones quædam, quę omnibus æquè eædem, ab omnibus æquè item probantur. Cuiusmodi sunt propositiones illæ quæ sunt quasi principia quædam contemplationum. quarum è numero eæ quæ cum ipso sensu cõiungunt intellectum, ac tãquam vnum efficiũt. qualis: De quacunque re alterutrum verè dici potest: Est, non est. & illa: Omne totum est maius sua parte. Horum Intellectuum finis est, Scientiam constituere. Contrarium autem in homine, quà homo est, nullum habet: sed extra hominem in ijs quæ non apprehendunt. Tertius habitus est scientia, quemadmodum dicebamus, ab Intellectibus ortum ducens ad minores propositiones necessarias, à quibus cõstituitur. Eius finis est apparare Intellectum materialem, ad superiores intellectiones, atque per illas ei quasi gradum facere ad sui coniunctionem, atque vnionẽ cum Intellectu agente. Huius contrarium non vniusmodi. nánque priuatio dici potest ignorantia, vel ignoratio, vel ignaritas: verùm non vna ratione. Sanè aut tota penitus abest cognitio, quam ignorantiam priuationis vocabat Philosophus: aut cognitionis quædam ineſt facies, sed neutiquã suis picta coloribus. A Peripateticis ἄγνοια κατὰ διάθεσιν dicta est. idque duobus euenire modis potest. vno, quòd sit falsa conclusio: non solùm è falsis, sed etiam è veris. veluti si dicas, Quadratura circuli non est in Natura: falsa est hæc. omne enim spaciũ definitũ, alicui definito æquale esse oportet. adde rationem: Quia nescitur ab hominibus. Hæc ratio vera est: quæ tamen ex seipsa falsam peperit scientiam. Altero modo, quum vera sit aut è falsis, aut non necessarijs. non enim est scientia, sed opinio. neque ille qui eo habitu præditus sit dicere queat, Scio: sed, Ita mihi videtur. Quapropter ex Critone minus rectè Platonici quidam sunt arbitrati δόξαν, siue opinionem, esse contrariam scientiæ. Nánque opinio quoque ipsa vera esse potest, atque ex veris. At verum vero contrarium nullum. verũ, quod illi & nesciunt, & irrident stultè, contrariæ sunt forma quadam: scilicet quatenus necessarius & non necessarius habitus contrarij sunt. Hęc

sub

ſub intellectu tantùm, communi omnia ſine contemplationis. Sub volũtate verò duo ſunt habitus item: quorum principia in animo & ab animo diriguntur ad finem, qui tam extra hominem quàm in homine eſſe quit. vnus eſt agendi, alter faciendi. Agendi habitus morales dicimus. veris atque vniuocis ſpeciebus. Faciendi habitus duo continent genera non vniuoca: quippe Prudẽtiam & Artem. Nam qui prudentiam inter morales nominarunt, mali fuere Metaphyſici. Ariſtotelis enim libri De moribus, populares ſunt. quinetiam potius ſupra vtrũque modum genúſque ſummum habituum ſtatuendam arbitror. Nanq; & iuſtitię & fortitudinis futurę pręuiſas temperat actiones: & totas omnium artium diſpoſitiones & digerit, & collocat. Eſt enim Habitus, pręuidendi quo quicq. tem-tempore, quoq; modo agendũ ſit, vel faciendum. Et quũ morales habitus nos bonos efficiant: neutiquã ſola prudentia dicemur boni. neque verò quòd prævíſio quædam prudentia ſit, iccirco ſub notione tantùm ac propterea inter intellectus habitus ſtatuetur, non enim hoc diſtinguuntur Morales & Contemplantes. vtriſque enim communis eſt cognitio. ſed contemplantibus in ſeipſa ſtat: moralibus ad actum exit. Ita & prudentia, prævidet enim quæ agat. Hæc iccirco dixi, quia philoſophus lata ſatis diuiſione intellectus habitus diuiſit in hæc quinque. Neq; enim eodem modo aut ratione intellectus noſtri habitus eſt ſapietia & prudẽtia. ſed de his ſatis. Quod ſupereſt eliciamus è neceſſaria diuiſione duos habitus morales, iuſtitiã & fortitudinẽ. Omnes enim res aut bonæ aut malæ. nã indifferẽtes ſemper in alterutrũ vergũt. Bona igitur & appetũtur & parãtur, & ſeruãtur, & communicãtur. Hoc eſt opus iuſtitiæ. nã & ſibi & aliis habet quib. fruatur, & quib. alii vt fruantur facit. Adminiſtras aut ſocias fouet, induſtriam, parſimoniam, liberalitatem. Mala è cõtrario euitanda, fugienda, & repellenda tam ab ſe, quod habet proportionem cum eo quod eſt ſeruare bona: quàm ab aliis, quod eſt ſimile ei iuſtitiæ parti quæ communicat. Hæc ſunt officia Fortitudinis: cuius duas fecere partes: pati, quemadmodum de Achille ſcribit Homerus: aut non pari, ſicuti de Aiace proditum eſt. Comitem aut ſobolem habet magnanimitatem. Arque hæc hunc ad modum. De Temperantia verò quid dicemus? Sanè ea nullis rationi- *Temperantia.*

bus à quapiam distincta est. sed est mater & norma cæterarum omnium. Nam si virtus est medius habitus inter extrema: nulla potest esse virtus sine Temperãtia. Quinetiam ipsis in contemplationibus siquis, quemadmodum oportet, statuat modum, non sine temperantia efficere possit. Hoc ipso est liberalitas id quod est, ne sit prodigalitas: Fortitudo, ne sit temeritas: Iustitia, ne sit rigiditas. Vitia verò his erunt contraria. ac sanè scio ab aliis aliter de his proditum esse: verùm si quis contrà sentiat, non laboro: magis ei laborandum sit ne in ipso sapientia & iudicium requiratur. Ad faciendum autem artes comparatæ sunt. eæque duplices. Nanque aut materiale quippiam conficiunt, aut constituunt immateriale. Immaterialiũ nobilissima, quæ fabricat instrumentum rationi: ea est Dialectica, artifex Syllogismi. Huic proxima oratoria. nanq; illa necessaria, hæc vtilis. Duæ præterea, quæ voluptatem cum vtilitate coniunxere. Materialium artium illustrissima Medicina, cuius pedissequæ omnes, quæ ad vitam, victumque paratæ sunt. etiam Fabricæ genera omnia. nam quod aramus, quod ædificamus, ea omnia ad vitæ finem diriguntur: cuius magister est Medicus. Non igitur, quemadmodum dicebat Plato, sola coquinaria medicinæ serua est, sed & agricultura, & architectura, & alia omnia quæcunque seruant id quod semper corporis, sæpe etiam animi est in nobis. Iurisprudentia ex matrona facta est meretrix, ex regina tyranna, ex matre nouerca. Mercatura certis locis necessaria est: in quibus non nisi ex conuecto vivere queunt. Militaris, beluæ est, quum infers bellũ: quum tueris fines tuos, hominis. Reducuntur autem omnia hæc artium genera ad summa duo. Quædam enim eiusmodi sunt, vt id quod faciunt tantisper dum faciunt, fit: postquam factum est, non sit amplius. qualis est cantio, saltatio, luctatio. Aliæ è contrario, id quod faciunt, dũ faciunt, non est, sed fit: postquàm verò factum est, est. veluti Fabrica. Aedes nanq; dum fiant, nondum sunt: sed postquam factę sunt, sunt. Quare in his quoque, id est considerandum, quod quædã faciunt, quædã factis vtuntur, vt sint artes ex artib. Exempli gratia, Nauim fabricat nauicularius, nauta verò facta vtitur. Orationẽ fecit Isocrates, vsus ea est Archidamus. Fecit fabulã Terentius, egit histrio. Instituit Terpander modos, nos his vtimur. Has verò cũctas ita distribuas

Artium diuisio.

Iurisprudentia.

Militaris.

buas,vt ad duos diducas fines. ad vſum communem, aut priuatum. Communē intelligo,vt vico,oppido,vrbi: Politicum vocant. Priuatum, vnius, aut ſub vno paucorum, Oeconomicum appellamus. Nam iſta noſtra monſtra, quæ Monaſticum addidere, non intelligunt Hominem eſſe animal ſociale: Solitarium verò, quem Ariſtoteles μονάτην & μονήρη vocat,aut deum aut beſtiam. Apud veteres vnicum exēplum habes, ſed coacti ac deportati Philoctetæ. quem tamen ex ea quoque vita communem ad vtilitatem reduxere.Chirō etiam,qui ſecretam à reliquis mortalibus vitā ageret,non tamē ſine illis eſſe voluit, ſiue ipſi ſeſe ſocios,ſiue etiam diſcipulos eſſo vellent. Hoc autem vniuerſum viuendi genus ad veterem diuiſionem accommodare poteris,vrbanum,ruſticum,militarem: in quibus omnium perſonarum ſtatum atque conditionem & agnoſcere & deſcribere conueniat.

Extra perſonam habes cætera omnia: Corpora, vt enſem,equum,librum:non corpora, vt orationem, prælium, ſacrificium. Locum,in cœlo,terra,aqua,aere,igni. Tempus,& temporis partes atque occaſiones. Euentus. Hæc autem aut ſine perſona ſunt,vt ventus,fluuius:aut à perſona proficiſcuntur,vt pugna,pax:aut perſonæ ſunt, vt clypeus: aut cum perſona,vt tempeſtas, ſerenum, fulmen, pluuia.

A duobus autem principiis manare atq; pendere cūcta intelligendū eſt.Alterū eſt Natura,alterū Fatū.Natura eſt quo quicq; conſtat.Fatū quo quicq; fit. Itaq; omnibus in rebus per Naturā eſt,τὸ εἶναι. Priuatim autē in perſonis eſt τὸ ἤθεσιν ἢ ἕξιν. Nam qui voluntatē noſtram Fati ſeruam aiunt,vehementer errant.In Fato autem eſt id,quod Fortunam,& quod Caſum vocant. Eſt autem ἦθος qualiſcunque affectio, à qua ἔθος id eſt mos pendet. eſt enim ὀργὴ iracundia,conſuetudo autem iraſcendi ὄργη. quare neque in anima,neque arboribus tametſi ſunt animantes, habent ἦθος,ſed πάθος: quemadmodum etiam docuit Theophraſtus. differt autem ἦθος & πάθος non ſolùm gradibus, vt aiunt,ita vt πάθος ſit ὀργὴ vehemens:ſed quia ὀργὴ eſt principium agendi, πάθος autem patiendi.Itaque qui perturbatur, πάσχει habet:vt inuidus.qui perturbat, ὀργὴ: vt iracundus. Ac quanquam in omnibus eſt perturbatio, tam iis qui perturbant alios,quàm iis, qui ab aliis perturban-

tur:tamen qui propriè loquentur, ita dicent: vt ἦθος exeat ad actionem:πάθος comparet ad receptionem.& sit πάθος τῶ ἤθους fundamentum. Cùm video miserum,patior. Ea est quidem misericordia, quæ creat munificentiam. erit hęc πάθος.Sic patior accepta iniuria.Hoc parit fortitudinē ad depulsionem. ἦθος est fortitudo.Illud quoque animaduertendum est, σχίσιν & ἕξιν idem esse quod ἦθος. ἦθος tamen esse à natura. σχίσιν autem à consuetudine potius. ἀχίσιν quoque non differre ab eo quod est ἕξις, nisi quòd ἕξις est iam confirmata habitudo.σχίσις autem & parabilis,& delebilis. Ac fuere quidē nonnulli ex antiquis, quibus neque Fortuna, neque Casus quicquam essent præter Fatum. omnia enim ex causarum pendere connexione. Alij maluere talia esse quædam : quædam verò sine causa necessaria euenire:quę si esse possent in cōsultatione posita, Fortunam fecerunt authorem : sin temere atque ab inanimis proficiscerentur. exempli gratia,Montis ruina: Casum nominarunt.

EXPRESSIO PERSONARVM cum exemplis.

CAPVT II.

HAEc quæ natura ita cōstant,in Naturæ sinu inuestiganda,atque inde eruta sub oculis hominum subiicienda erunt.id quod vt quàm commodissimè faciamus, petenda sunt exempla ab eo, qui solus Poetæ nomine dignus est.Virgiliū intelligo:è cuius diuino Poemate sta tuemus varia genera personarum. Constituuntur autem vel ex necessario,vel ex verisimili: in quibus eodem tenore seruādum quodcunque propositum fuerit ab initio. Est autem necessitas aut simpliciter,aut ex aliis pendens. Simplex necessitas rara est in rebus humanis. Proportionem tamen habet quandam in vitæ tuitione. Proxima huic,qua dignitatem vindicamus.Quæ verò aliunde pendet,est:veluti cùm Aeneas profugus à solo patrio nihil nō molitur,vt alieno potiatur. Cæterum qui sit iustus,pius, fortis,nobilis,neutiquā malis artibus affectet id, sed iure aliquo consequatur. ita regni particeps, Chartagini. In Italia: quia inde Dardanus: & Latini gener. A verisimili, nemo quæ deducenda sunt, ignorat. Natura in his ante oculos

Necessitas.

oculos habenda est. Sunt igitur aut simpliciter pictæ, aut cum iis quæ ad eas pertinent. Qualia sunt, Genus, patria, conditio, fortunæ, animus, gesta, ars, habitus, & alia eiusmodi, quæ nonnulli græcorum περιστατικὰ, nostri barbari iccirco circunstantias appellarunt, Aristoteles τὰ κύκλῳ. Narratio simplex,

Regina ad templum forma pulcherrima Dido
Incessit.

Adduntur, vt dicebam, mores, sexus, ætas, officium:

Huic coniunx Sichæus erat ditissimus agri
Phœnicum, Statum à coniugio habes, Fortunam à diuitiis, Genus a Phœnicia. addit affectum:

Et magno miseræ dilectus amore. Tum autem fortuna & habitus vitiosi:

Sed regna Tyri germanus habebat
Pygmalion scelere ante alios immanior omnes.

Contrà alibi virtutem cum fortunis, & euentu. *Cadit & Ripheus ditissimus agri Qui fuit in Teucris, & seruantissimus æqui.* In VII. lib. autem status, fortunę, ætas cum facto viri studiosi, & euentu:

Senióque Galesus
Dum paci medium se offert: iustissimus vnus
Qui fuit, Ausonijsque olim ditissimus aruis.

Ité officium, & affectu consanguinitatis, atq; pietatis:

Panthus Othryades Phœbi Trimiæq; sacerdos,
Sacra manu, victósque deos parumque nepotem
Ipse trahit. Neque enim suorum oblitus, neque sacrorum vir pius, nâque & deos fert, qui ambulare nequibant: & nepotem trahit, qui aui passus æquare nō posset. summo in vitæ discrimine, sui & consilij & operæ participes alios fecit.

Personam verò cum habitu multis in locis habes, venatricis:

Namque humeris de more habilem suspenderat arcum
Venatrix: dederatque comam diffundere ventis.

Militaris verò in Mezentio, Turno, Aenea: atque aliter in Camilla, & Penthesilea. & in clypeo,

Virgatis lucent sagulis. & in XI.
Procul Ornitus armis
Ignotis, & equo venator Iapyge fertur.
Cui pellis latos humeros erepta iuuenci

Pugnatori operit: caput ingens oris hiatus,
Et malæ texere lupi cum dentibus albis.

Chlorei quoque habitum sic:

Aureus ex humeris sonat arcus, & aurea vati
Cassida: tum croceam chlamydémque, sinusq; crepantes
Carbaseos fuluo in nodum collegerat auro,
Pictus acu tunicas, & barbara tegmina crurum.

Sic multa quoq; ad eundem modum describuntur in Clypei historiis, quemadmodum contrà, nudos quosdam vt in pugillatu. Et de Herminio.

Nudo cui vertice fulua
Cæsaries, nudíque humeri.

& habitus ipsius corporis,

Aurea cæsaries ollis, atque aurea vestis. &
Olli ingens barba reluxit. &
Magna ossa lacertósque exuit. & de Pandaro,
Impubésque immani vulnere malas. &
Ipse caput niuei fultum Pallantis & ora,
Ora modis pallentia miris. & Aeneas,
Os humerósque deo similis. Nanque ipsa decoram
Cæsariem nato Genitrix, luménque iuuentæ
Purpureum, & lætos oculis afflarat honores, & de Cupidine,
Flagrantesq; dei vultus, simulatáque verba.

Animi verò habitus, & ab eo manans actus, vt de Cyclope,

Visceribus miserorum, & sanguine vescitur atro.

& de Mezentio,

Mortua quinetiam iungebat corpora viuis, &c.

Ita aliter agrestes describuntur, vt in octauo diuinitus,

Génsque virum truncis & duro robore nata,
Queis neque mos, neque cultus erat: nec iungere tauros,
Aut componere opes norant, aut parcere parto:
Sed rami, atque asper victu venatus alebat.

Contrà vmbratilem personam, & domi factiosam facito, ac sui confidentem, atque alienæ gloriæ obtrectatricem. Qualia de Drance scribit,

Largus opum, & lingua melior: sed frigida bello
Dextera: Consiliis habitus non futilis author:
Seditione potens.

Interdum verò non descriptione personæ, sed appositio facto

facto eam declarabis, quemadmodum in primo cuiusmodi esset Bitias ex illo cognosces,

Ille impiger hausit
Spumantem pateram, & pleno se proluit auro.

Sic Iopam intelligis bonum poetam, bonúmque philosophum, ex iis quæ ibi describuntur.

Hic canit errantem lunam, solisque labores, &c.

Maximè verò confert ad poematis condimentũ, quod de genere, & patre, ac patria poni solet. Quorum exempla erues è catalogo vtriusq; exercitus tam Turni, quàm Aeneæ. Sic Caci Vulcanum patrem facit, sic Cæculi. Drācis genus condiuit varietate:

Genus huic materna à stirpe superbum
Nobilitas dabat. incertum de patre ferebat.

Sic de Auentino.

Addimus autem quasdam quasi causas interdum: quare aut tales sint: aut sic faciant. vtque aut habituum, aut facti sint causæ. Itaque cum Daretis personam audacem, ac militarem: & pugilem describeret,

Continuò vastis cum viribus effert
Ora Dares, magnòque virum cum murmure tollit.

Addit igitur causam & susceptæ prouinciæ, & murmurantis vulgi. sic enim prædicabant,

Solus qui Paridem solitus contendere contra.

Deinde repetiuit primordia pugilatus: cuius gloriam Amycus, magnis eo in genere pugnę rebus gestis sibi attribuerat. Itaque addidit & gentem, & nomen,

Victorem Buten, immani corpore qui se
Bebrycia veniens Amyci de gente ferebat,
Perculit, & fulua moribundum extendit arena.

Quinetiā fatum apponimus aliquādo, vel nudis epithetis, vel longiore oratione. Epitheta nuda. *pius Aeneas: miserrima Dido: pulcher Iulus.* oratio fusior de Mesapo.

Quem neque fas igni cuiquam nec sternere ferro.

Et de Vmbrone, qui serpentum tollebat noxas,

At non Dardaniæ medicari cuspidis ictum Eualuit.

Euentum quoque post satum adiungere solemus,

Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda,
Te liquidi fleuere lacus.

Aetatem verò sic distingues: vt tametsi cuius hominum statui eandem ascribis: non continuò tamen eiusdē

modi statuas. Itaque agrestem duriorem, ac firmiorem dabis auditori senem: quique non tam in opere senuerit, quam cum opere consenuerit. Cuiusmodi Charon pingitur. Quos versus subiecì necessariò, propterea quòd in his, & ætas, & habitus, & habitudo, & officium, & instrumenta continebantur,

Cui plurima mento

Canicies: addidit, *inculta*: & *iacet*: scilicet neglecta. *Stant lumina flamma*, id est, rigida. πεπηγότα γὰρ enim delineauit. Cuiusmodi homines vel crudeles, vel pertinaces, vel impudentes iudicamus.

Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.

non fibula: sicuti de Chloreo illo sacerdote suprà dicebamus. Deinde attribuit ex officio instrumenta,

Ipse ratem conto subigit, velisque ministrat,

Et ferruginea subuectat corpora cymba. vt ne remũ quidem dederit in crassa ac lenta palude nauiganti. Aetatem quoque peculiarem. *Sed cruda deo, viridisq; senectus.* Quales à veteribus Græcis dicti sunt ἀμοιρογηρεῖς,

Quòd si ascribes officium quodpiam rarum, atque inusitatum: licebit tibi subtilius atque accuratius scribere. Sin erit commune, ac vulgatum, simplicissima, ac breuissima narratione contentus eris. Itaque Magæ personam Poeta cum vellet introducere, & artis tetigit capita, & ex historia vetere ortum repetiuit, summa sanè prudentia: quò rem faceret credibiliorem. Quinetiam vbi Magæ narrat scientiã, ipse nullam asserit: sed spem affert ex pollicitis personæ magna atque præclara de se ipsa prædicãtis. Qui mos horum est impostorum.

Hinc mihi Massylæ gentis monstrata sacerdos
Hesperidum templi custos, epulásque draconi
Quæ dabat: & sacros seruabat in arbore ramos,
Spargens humida mella, soporiferúmque papauer.
Hæc se carminibus promittit soluere mentes,
Quas velit: ast alij duras inducere curas:
Sistere aquam fluuijs: & vertere sidera retro:
Nocturnósque ciet manes. mugire videbis
Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos.

At eiusmodi miracula quum agnoscit in Mercurio, quia deus est, simpliciore signauit oratione. Sic & minoris operæ functionem in augure longè adhuc simplicius:

Rex

Rex idem,ac Regi Turno gratißimus augur:
Sed non augurio potuit depellere pestem.

Humilem quoque personam, atque eius officium non sine Ethopœia,& Oeconomia. Sic enim de fœmina paupere,& industria,in octauo,

-ceu fœmina primum,
Cui tolerare colo vitam,tenuique Minerua,
Impositum cinerem,& sopitos suscitat ignes,
Noctem addens operi,famulásque ad lumina longo
Exercet penso:castum vt seruare cubile
Coniugi,& possit paruos educere natos.

Aliunde quoque alias excipies,quarum exemplo comparare tibi possis aliarum expressionem.Nunc alia aggrediamur.

QVASI PERSONAE.

CAPVT III.

DE personis igitur hæc.Sũt autem præterea quædam quasi personæ,vt personæ fictæ.Qualis apud Maronem Fama:apud Ouidium Fames: operosæ æquè descriptæ ab vtroque.verum Virgilius in quinto simplicissimè somnum describit,

Quum leuis Aetherijs delapsus somnus ab oris. & de Iride,
Mille trahens varias aduerso sole colores.

Ouidius autem somnum ambitiosissimè.Item quæ ad personarum naturam propius accedunt. cuiusmodi Alecto.Lepidissimè verò diuinus Poeta, quum haud ignoraret Atlantem esse montem altissimum: eiusdémque nominis virum , qui ibi regnarit:vtrunque simul descripsit in vno:ita vt dum mõtem depingit,apponat humani corporis appellationes quasdam quibusdam partibus attributas. Nam latera ardua communi significato vel de viro,vel de monte dicere licuit.sicut & verticẽ,atque etiam caput,quanquam duriusculè.At vbi ait,

Nix humeros infusa tegit:tum flumina mento
Præcipitant.&, *-glacie riget horrida barba,*

Ea vocabula nominauit,quæ hominis interessent:Itaque audacter etiam Senem appellare potuerit.His similia sunt,Sirenes, Harpyiæ, Diræ. Sed & in fabulis aliæ.apud Plautum Inopia , Luxuria , Lar, Arcturus.apud AEschylum, Vis,Necessitas. apud Aristophanem, Fas, Nefasque,

paulò remotiora, Cerberus, Equi Turni & Achilli. Cervus in ſeptimo, Equus Eliſę, Aſcanij. Serpentes Laocoontis. In quibus enarrandis animaduertes plus, minúſue operæ poſitum. Nam Eliſæ,

Stat ſonipes, ac fræna ferox ſpumantia mandit:

At Aſcanij Actem equum vocat, non Ferocem ex farragine, & hordeo, vt ille Eliſæ. Eliſæ, qui tametſi fræna mandit, & ſpumas edit, tamē eodem in veſtigio ſtat. Deſcriptio autem illa ex arte & rei cognitione.

-quem Thracius albis
Portat equus bicolor maculis, veſtigia primi
Alba pedis frontemque oſtentans arduus albam.

Intellige enim frontem ſtella candida ſpectabilem, non autem totam albam. deteriores enim ſunt. Maiore affectu quàm cura deſignauit equum Mezentij:

-hoc decus illi:
Hoc ſolamen erat: hoc bellis victor abibat Omnibus.

vt & felicem faceret equum, non ſolùm fortem. quem etiam fidelem agnouit quum mœrentem dixit. Sic etiam Pallantis equum flentem. Turni verò equi deſcribuntur, non ſine hyperbole:

Pilumno quos ipſa decus dedit Orithyia,
Qui candore nives anteirent, curſibus auras.

At AEneæ equi attribuuntur etiam ſupra omnium nā turam.

-geminóſque iugales
Semine ab aetherio ſpirantes naribus ignem.
Illorum de gente, patri quos dædala Circe
Suppoſita de matre nothos furata creauit.

RERVM DIVISIO.

CAPVT IIII.

RES, tametſi omne quod eſt, dici poteſt: ita etiā ſub ea perſonæ comprehendantur: tamen diſciplinæ cauſa, non ſolùm à perſonis, ſed etiam à factis & ab operibus ipſis in præſentia ſeparabimus. Facta igitur ſeu opera, ſicuti dicebamus, aut ſunt, dum fiunt: aut poſtquam facta ſunt,

sunt. Habent verò causam efficientem duplicem, naturam, & artē. Naturæ opus, quod est, dum fiunt: generatio, corruptio, motus, augmentatio, diminutio, alteratio, dispositio. Alterius generis sunt, id quod iam generatum, aut corruptum, aut motū, aut auctum, aut diminutum, aut alteratum, aut dispositum. exempli gratia, homo genitus: homo corruptus ex quo cadauer factum est. Lapis, arbor, aqua, arena. Id tamen hic est considerandum. Natura enim laxa nunc accipitur significatione etiam pro natura prima, id est Deo. Iccirco & quæ ille fecit, effecitque vti sint immutabilia: & quæ ordine naturæ fiunt, vtraque pro factis accipienda sunt. Quæ tamen libentius, & frequentius, & vulgatius rerum nomine appellantur: quia posteaquam facta sunt, videntur à vulgo: dum fiunt, ignorantur, quare & cœlum, & elementa, & animæ in eum censum venient. Apertius autem quæcunque ab arte efficiuntur, putà, vel nauis, vel nauigatio. Igitur de his omnibus scribendum est.

Quæ naturæ sunt, ita describenda erunt: vt nihil non verisimile videatur. Quæ verò arte fiunt, etiam cultus plurimus iis adhiberi potest. vt

Pictus acu tunicas.

Quæ autem supra fidem describuntur, ea cuipiam deo sunt attribuenda. Qualis Turni galea: Vulcani igitur esto opus. Sic Equi Aeneæ de genere eorum qui Solis vehunt currum. quippe Circes opera. Quod neutiquam sapienter Critici reprehendunt. Nam eadem ratione potuit Circe suffurari semen equorum, qua Solis esse filia. Illud quoque Callimachi damnant iidem. quòd Ceruæ cornua attribuerit. Cur enim non? cui etiam credas cantanti aurea fuisse illa: præterquàm quòd in Gallia Cerua item cum cornibus nostris temporibus & visa, & capta est, cuius etiam nunc seruatur caput. Sic quum loquitur Achillis equus: à Pallade datum sermonem. Quum mutantur in Nymphas naues, à Cybele opus fuit.

Naturæ factum Tempestas illa in primo, quæ adeò luculēta est, vt ne à natura quidē illustrius cōmitti queat. Pestilentia in 3. Aeneidos, & in 3. Georgicōn. alterum genus operis naturalis est, Mons, Fiuuius, Portus. cuiusmodi in primo: quo in loco tametsi nullus vnquā extitit,

tamen satis est talem esse potuisse. Nam etiam nũc cum aquis dulcibus aliquot videmus.

Artis autem opera multa sunt, Aedes, Ara, Vrbs, Templum, Ensis, Iaculum, Aratrum, Nauis, & eiusmodi. vt agger, alueus, fossæ, pinnæ, propugnacula. Alterius generis, ædificatio, nauigatio, prælium, fœdus, altercatio, iudicia, mercaturæ, sacrificia, vota. Hæc omnia quæ imiteris, habes apud alteram naturam, id est, Virgilium. In primo vrbem ædificat, in secũdo diruit: in tertio naues molitur, in primo destruit, in octauo arma fabricat, in multis locis d scindit. In septimo procurat munitiones: quas haud multò pòst oppugnat. Actiones quoque & negotia, vel ciuilia, vel sacra, vel militaria item multis in locis. Nauigationem, venationem, obsidionem, oppugnationem, exilium, fugam, impressionem, amores, ludos, vaticinia, sacrificia: auspicia vrbis in octauo. Concilium inter cœlites, alterum inter mortales, legationem, societates militares, funeris pompam: fœdus ictum, fœdus turbatum. Mortes autem quas frequentes necesse erat describere, nunquam eiusdem modi. Fato suo fungitur Anchises. Misenus ab æmulo Tritone ob inuidiam & temeritatem. Palinurus ab fidem. Lausus ob pietatem. Mezentius ob vltionem. Pallas ob audaciam. Aruns ob perfidiam. Camilla ob fortitudinem. Turnus ob auaritiam, & gloriam spoliis detractis. videbis quoque in ipsis præliis tot diuersos modos, quot intereunt viri. Præterea aliter cædem ab insidiis, quum Sichæus obtruncatur in primo. & in tertio Pyrrhus. Hi igitur incauti, & ante aras nec opinantes: at longè aliter in septimo:

Hic iuuenis primam ante aciem stridente sagitta
Sternitur.

Est enim in prima acie, & iuuenis, id est, audax. Addimus autem interdum causas nominatim: sunt enim tempestatis effectores.

Vnà Eurusque notusque ruunt, creberque procellis Africus. Item causam finalem,

Hoc metuens arcebat longè Latio

Interdum rem ipsam præcisè ponimus sine causa, vt in illis,

Olli cæruleus supra caput astitit imber
Noctem hyememque ferens,

Illud

Illud verò cum causa, vbi Aeolus ventos immittit. etiam causa ipsa prima: Iuno enim mouit Aeolum. Quin & ipsa mota est tum ab iniuriis ibi enumeratis, tum ab officio, quod præstare volebat Carthagini. Interdum verò etiam τὸ σωφρονικὸν. Nam in tertio Georgicôn pestilentiam sine causa posuit, in tertio Aeneidos non tacuit:

Tum steriles exurere Sirius agros.

Atque hæc quidem ita scribuntur, vt sunt: ea verò quæ oculis subiici nequeunt, arte quadam occupantur. Hectoris enim raptationem non poterat pingere pictor in primo AEneidos: nanque ter eum raptauit Achilles: itaque per tempus declarauit,

Ter circum Iliacos raptauerat Hectora muros.

Est etiam facti ἀφήγησις, ordo. Quem interdū peruertimus ad tollendam satietatem. Nam quantum ineptiarum effudisset in aures auditorum: si dum fabricaret Aeneas naues, interposuisset Cybeles concilium? At eius rei fabulam eousque distulit, vbi naues ipsæ vrendæ essent. Sic & Camilla quum adducit turmas suas, eius natalia non descripsit, quemamodum Cæculi, & aliorum in Catalogo: sed ex Dianæ narratione quàm aptè non est disputandum. Nam Critici hoc damnantes, nihil aliud quam Grammatici sunt. Simul historia texit: simul addit causam, propter quam velit de Arunte sumi supplicium. Aliquando autem seruatur ordo diligentissimè: quem velim contemplêre in quarto. Dido primum per se tentat Aeneam auertere à sententia, vbi non procedit, per Annam. hæ preces: quas frustrà esse quum videt, ad minas se conuertit. tum Quam quum haud impetrat, decernit à seipsa. Tempus eligit, & modum. postremò peragit. Quo in dramate habes omnia, personam, consilium, factum, causas, tempus, locum, modum, affectum, instrumentum, euentum.

LOCVS.

CAPVT V.

LOci descriptio erit aut simplex, aut cum superficie. Est autem superficies non illa mathematicorum, id est extremitas lata corporis: sed quod à Iureconsultis vsurpatum est, murus, nemus, ara, meta. Interdum etiam

adiungimus vsum, & commoda, atque incommoda. Locus simplex:

Portus ab accessu ventorum immotus & ingens.

In eodem operosius:

Portus ab eoo fluctu curuatur in arcum.

Adhuc autem nitidius, in primo,

Est in secessu longo locus: insula portum Efficit. & quæ sequuntur: cum superficie.

Lucus in Vrbe fuit media. Vsus autem & conditio, in quinto:

Est procul in pelago saxum spumantia contra
Littora, quod tumidis submersum tunditur olim
Fluctibus, hyberni condunt vbi sidera Cauri.
Tranquillo silet, immotáque attollitur vnda
Campus, & apricis statio gratissima mergis.

Interdum additur nomen,

Est in conspectu Tenedos notissima fama
Diues opum Admiscuit & fortunam,
Priami dum regna manebant.
Nunc tantùm sinus, & statio malefida carinis.

Sic Italiã describit, in primo: & nominis mutationem narrat. Sic Thraciam, in tertio: & nomen ponit non directa oratione. neq; enim ait, Thracia dicitur, sed *Thraces arant.* Vsum quoque, in secundo,

Limen erat, cæcæq; fores, & peruius vsus:
Tectorum inter se, & quæ sequuntur. Sic in XII, locus, vbi Turnus educit copias:

Est curuo anfractu nullis, accommoda fraudi,
Armorumque dolis: quam densis frondibus atrum
Vrget vtrinque latus: tenuis qua semita ducit,
Angustæq; ferunt fauces, aditúsque maligni
Hanc super in speculis, summóque in vertice montis
Planicies ignota iacet, tutique receptus:
Seu dextra, læuáque velis occurrere pugnæ:
Siue instare iugis, & grandia volucre saxa.

Aetna quoque mons, & castra, & Carthago, & alia loca poterunt tibi esse exemplo: quò diuinitatem illius vixi queas imitari: quemadmodum ex illis,

Est locus Italiæ in medio sub montibus altis
Nobilis, & fama multis memoratus in oris,
Amsancti valles: densis hunc frondibus atrum

Vrget

Virget vtrinque latus nemoris, medióque fragosus
Dat sonitum saxis, & toto vertice torrens.
Hic specus horrendum, & seui spiracula Ditis
Monstrantur, ruptóque ingens Acheronte vorago
Pestiferas aperit fauces.

TEMPVS.

CAPVT VI.

Temporum autem sic inibis rationem. Modò enim annorum seriem dispones: modò anni partes: alias habitudines, quas κατασκευὰς Græci vocant. Quemadmodum in tertio & pestilentem, & sterilem pingit annum. Aliquando temporis articulos vel in die, vel in nocte. Idque aut simpliciter, aut cum αἰθρίου serenitatis, nubili, Lunæ, stellarum, tempestatum. Vsum quoque, & commoda, aut incommoda. veluti diem operi, serum quieti: noctem somno, consiliis, insidijs, furtis, somnijs: Auroram lætam hilaris: mœstis importunam. Quo tempore etiam euenta noua comminiscaris. miscebis etiam, aut peruertes naturas. Exempli gratia, quum dabis vigilias nocti: quippe rebus perturbatis. aut attribues diei cessationem: idem quod defidibus, an festis designandum erit. Annorum series simplicissimè, in primo:

Hic iam tercentum totos dominabitur annos. Sic,
Tertia dum latio regnantem viderit æstas,
Ternáque transierint Rutulis hyberna subactis.

Anni verò partes fusius. sic hyemem cum anno scripsit ille, in quarto: *Anni partes.*

Interea magnum Sol circumuoluitur annum:
Et glacialis hyems Aquilonibus asperat vndas.

& in primo Georgicòn,

Vere nouo gelidis canus cum montibus humor
Soluitur, & putris Zephyro si gleba resoluit.

Noctis autem vsum pauperioribus etiam ad opus: vt in octauo, *Noctis vsus.*

Inde vbi prima quies medio iam noctis abactæ
Curriculo expulerat somnum. Ceu fœmina primum,
Cui tolerale colo vitam, tenuique Minerua,
Impositum cinerem, & sopitos suscitat ignes,
Noctem addens operi: famulásque ad lumina longo
Exercet penso: castum vt seruare cubile
Coniugi, & possit paruos educere natos. Alius finis in

tertio Georgicôn,

Hìc noctem ludo ducunt: & pocula læti
Fermento, atque acidis imitantur vitea sorbis.

At Elisæ curas affert nox, quæ aliis somnum:

Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem
Corpora:
At non infelix animi Phœnissa nec vnquam
Solvitur in somnos: oculisve, aut pectore noctem
Accipit. Consiliis vero atque insidiis in nono:
Cætera per terras omnes animalia somno
Lenibant curas, & corda oblita laborum:
Ductores Teucrum primi, & delecta iuventus
Consilium summis Regni de rebus habebant. Postea emittunt Nisum, & Euryalum. Somnijs autem in secundo,

Tempus erat, quo prima quies mortalibus ægris
Incipit, & dono diuûm gratissima serpit:
In somnis ecce ante oculos mœstissimus Hector.

Matutinũ tempus. Manè autem euentis, vt in tertio:

Postea iámque dies primo surgebat Eoo:
Humentémque Aurora polo dimouerat vmbram:
Ignoti noua forma viri. Et in eodem:
Iamque rubescebat stellis Aurora fugatis:
Quum procul obscuros colles, humilemque videmus
Italiam. & in quarto,
Et iam prima nouo spargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens Aurora cubile:
Regina è speculis vt primum albescere lucem
Vidit: & æquatu classem procedere velis.

Serum dici. Serum autem diei receptui, & quieti, vt in tertio,

Sol ruit interea, & montes vmbrantur opaci:
Sternimur optatæ gremio telluris ad vndam
Sortiti remos: passimque in littore sicco
Corpora curamus, fessos sopor occupat artus.

Temporis autem qualitates multum afferunt decoris: quemadmodum vbi lucidam: aut obscuram, aut subluſtrem noctem canimus: vt in tertio,

Nam neque erant astrorum ignes, nec lucidus æthra
Siderea polus: obscuro sed nubila cælo. &,
-manifesto lumine, quà se
Clara per insertas fundebat Luna fenestras. &,
Et Luna in nimbo nox intempesta tenebat.

Ha-

Habes etiam temporis effectus quosdam, non solùm affectus: vt in sexto,

Quàm multæ glomerantur aues, quas frigidus annus
Trans Pontum fugat, & terris immittit apricis.

INSTRVMENTVM.

CAPVT VII.

INstrumentum inter causas numerat Plato: cuius sententiam non temere sequi debemus. Sub efficiente enim continetur. neque pura causa est: non enim mouet, nisi moueatur. Habent quoque ordinem inter se. Nam quædam sunt naturalia, atque iccirco anteponuntur artificialibus. Exempli gratia, quum Indi lapide expoliunt, atque etiam faciunt sagittas. Arte etiam facta alia aliis priora: veluti Malleus antecedit Ensem. Diuiduntur etiam hoc, quòd quædam sunt instrumenta ad agendum, vt fistula, nauis, currus: quædam ad faciendum, vt malleus, incus. Item alia ratione. aliqua enim sunt ad perfectionem comparata, veluti acus, malleus: aliqua ad destruendum, sicut ensis, & alia telorum genera. Faciunt tamen aliquid hæc quoque, putà ex homine cadauer. Sunt & alia tanquam instrumenta, vt equus. quæ omnia aliter atque aliter tibi enarranda erunt. Habes instrumentum naturale illa descriptione, ex duodecimo.

-saxum circumspicit ingens:
Saxum antiquum ingens, campo qui forte iacebat
Limes agro positus, litem vt discerneret arui.

Vides enim quibus gratiis adornauit instrumentum, quod simplex, ac rude ab aliis commodis ciuilibus, seu potius rusticis ad vsum belli transferret. quare addidit & illa,

Vix illud lecti bissex cernice subirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus.
Ille manu raptum trepida torquebat in hostem.

Ast longè aliter arte factum,

Iámque diu dum terga dabant palantia Teucri,
Suffecit. Postquam arma dei ad Vulcania ventum est.
Mortalis mucro, glacies ceu futilis ictu
Dissiluit. fulua resplendent fragmina arena. Sic de hasta,
Actoris Aurunci spolium, quassatq; trementem.

Habes verò multa. arma Aeneæ, clypeum:Turni galeam: ensem Dauni:talaria Mercurii, virgam, sceptrum, lituum:& Miseni *remúmque tubámque*,& multa alia:inter quæ etiam *fatalis ramus*, in sexto suum obtinet locum.

CAVSAE. CAPVT VIII.

QVum res omnes causam habeant quampiam, adeò vt ne ipsæ quidem causæ careat causis:omniũ enim rerum naturæ ad vnum Deum referũtur:causarum quoque genera & inspicienda,& digerẽda erunt. Prima causa esse finis dicitur. Fine enim moueri efficiente ad opus ipsum. Nobilissimam esse itaque secundo loco efficientem, tertio formam, postremam censeri materiam. Ac finis quidem atque forma idem aliquando sunt. Natura enim quum molitur hominem, pro fine habere dicitur formam ipsam. est sanè forma finis generationis.Finis igitur Aeneæ nauigationis Italia. Habuit tamen principium ruinam Troiæ.Forma autem nauigandi potius intellectione comprehẽditur, quàm extet re. Est enim nauigatio actio.Actionis autem vera forma nulla:quemadmodum ne materia quidem. sunt autem formæ aliæ naturales,aliæ artificiales. Naturales illæ, *Geminíque minantur in cœlum scopuli.* Artificiales illæ, *Instar montis equum. Treis imbris torti radios.* Materia naturalis, *Viuóque sedilia saxo.* Artificialis, *Sectáque intexunt abiete costas.*Finis, *Votum pro reditu.* Efficiens, *Et ipse doli fabricator Epeus.*

MODVS. CAPVT IX.

MOdus interdum significat, quod Græci μέτρον, id est mediocritatẽ. Sic enim dicimus, modicè, citra modũ, supra modũ,intra modũ.Aliquãdo latior ac fusior vis:quæ haud facilè definiri potest. Est enim in omnibus penè prædicamentis. Nã dicimus aliquo modo differre Circulũ ab Hecatontagono. quippe angulis. Et dicimus alio modo currere Leporẽ,alio Equũ,alio Cancrum.Alio modo esse filium Cæsaris Augustum, & alio Cæsarionẽ, alio modo crescere spongiã in aquis antequã auellatur, alio in mensa post cõpressionem.Sic igitur intelligemus modi notionem:præscriptionem cuiusque rei,siue suam, veluti quum lapis sua natura tantus, & talis figuræ,

talis

talis situs,hoc in loco:siue ab alio impositā, veluti quum ex eo lapide factum est figillum Mercurij, bipedale, pictum minio, stans in templo.Ea præscriptio tam animæ in moribus, quàm corporis accidentibus. in rebus inanimis, in tempore, loco,factis,dictis, & aliis si qua sunt. Igitur quū ira sit animi perturbatio,modo alio plebeius, alio nobilis iraſcetur. aliter è vulgo quispiam, aliter sapiens.Itaque Aeneas in secundo,

Exarsere ignes animo: subit ira,cadentem
Vlcisci patriam. Aliter idem iraſcitur ob amici atque hospitis mortem,in XII,

Furiis accensus,& ira terribilis. Aliter furit Turnus:

*Talibus exarsit dictis violentia Turni.*Alia est Iunonis ira,in primo:alia in septimo, postquam Troes potiuntur *Tibridis alueo*: alia in decimo, Veneris oratione stimulata. alia Elisæ quum abitum Aeneæ aut timet futurum, aut factum dolet.Quibus è locis id assequimur, modum esse in accidentibus, quod differentiam in substantiis. Quare quò est Aeneas alius à Turno, differentiam dicimus,est enim alia substantia. Hoc verò, quò ille differt à seipso, quum ei nauiganti *soluuntur frigore membra*, & quum *furiis accensus & ira* Turnum interficit: id modum dicemus. cuius rei exempla facilè sumes. Iam quod primo quoque loco sese offeret, persequemur. De varietate suo loco dictum est: quæ vniuersa cōstituitur modis. neque solùm id,quod est totum, à toto altero diuersum constituitur: sed etiam partes. quemadmodum videmus Aeneæ nauigationem, in primo,turbulentam, in aliis secundam. Semper autem id vnum expetere, vt naues incolumes cursum teneant, & in tuta se recipiant. At longè diuersus animus Tarchontis: quippe in solis armis spem ac gloriam ponere: interitum nauium,si aliter euenire nequeat, simul cum salute sociorum coniungere:at enim vir fortis, *Varietas.*

Frangere nec puppim tali statione recuso.

Differre verò partes satis patet: quum naues quædam præter pauorem nihil mali passæ sunt: nonnullæ arenæ aggeribus circumseptæ etiam desperabant. alias *vicit hyems*. vnam fluctibus in mediis obrutam videre. sic cætera considerabis. Dido enim deducitur in venationem ab Iunone, & Venere ob cōiugium. iccirco neque fera-

rum interitus, neque venationis exitus describitur. At verò Ascanius cùm in Latio venatur, ceruum sauciat. ex eo enim belli primi motus excitati sunt. Alia ratio in primo, vbi dandum erat aliquid Teucris quod ederent. sine canibus, aut conatibus, septem confecit comm odi atque vtilitatis, non voluptatis causa. Iam verò quot orationum genera? Ilionei in primo habes luculentam. Habes & Venuli, quæ mera narratio est, habes in concilio deorum, in concilio Latini deliberatiuas. Sunt & apud Latinũ & apud Euandrũ à Teucris: quas omnes inter se conferes, vt earum modos, quibus differunt, obseruatos habeas tibi pro exemplis ad diuinitatem illius viri consequendam. Quũ verò tota illa pars, quæ sextũ sequitur librum, in cædibus posita sit: videamus quibus condimentis eiusdem cibi leuarit fastidium. Omitto quæ in excidio Troiani dicuntur: videamus cætera. Almon sic interficitur sagitta,

-sub gutture vulnus, & vdæ Vocis iter.

At Rhamnes dormiens. Ex duobus verò æquali in fortuna constitutis, alter fortior in hostes ruit *moriturus Helenor*: alter melior pedibus *fuga salutem Quæsiuit Lycus.* Lucetium saxo Ilioneus: at aliter Latagum, *saxo atque ingentis fragmine montis Occupatos.* Aliter,

Præcipitem scopulo, atque ingentis turbine saxi
Excutit, effuditque solo. Huic lora, & iuga subter
Prouoluere rotæ. crebro super vngula pulsu
Incita, nec domini memorum proculcat equorum.

Remulum Ascanius sagitta interficit: at Bitiam neque sagitta neque iaculo ob corporis immanitatem, sed phalarica. Ense autem Pandarum, sed à Turno:

Mediam ferro gemina inter tempora frontem
Diuidit. Haud dissimile quam dissimili modo,
-ille securi
Aduersi frontem mediam, mentumque reducta
Diuidit, & sparso late rigat arma cruore,

Lynceo caput abscindit Turnus cum galea. nec minus alibi,

-currúque abscissa duorum
Suspendit capita, & rorantia sanguine portat.

Thoantis ossa dispergit *cerebro permista cruento.* & alibi,

Tum

& alibi,

Tum validam per q; arma viro, per q; ossa securim.
Altior insurgens. Oranti, & multa precanti
Congeminat vulnus. calido rigat ora cerebro. Illáque similia dissimili modo:

Sistit equos biiugos, & curru desilit, atque
Semianimi, lapso q; supervenit: & pede collo
Impresso, dextra mucronem extorquet, & alto
Fulgentem tinxit iugulo. Sic,

-lapsum q; superstans
Immolat, ingentique umbra tegit. Arma Serestus
Lecta refert humeris, tibi rex Gradive trophæum,
Tum super abiectum posito pede nixus, & hasta.

Item illa similia:

Hastam intorsit equo: ferrum q; sub aure reliquit.
Quo sonipes ictu furit arduus: altaque iactat
Vulneris impatiens arrecto pectore crura,
Volvitur ille excussus humi. Parem casum aliis ambiuit modis:

Iam tandem crumpit, & inter
Bellatoris equi cava tempora conligit hastam.
Tollit se arrectum quadrupes, & calcibus auras
Verberat: effusum q; equitem super ipse sequutus
Implicat, eiecto q; incumbit cernuus armo.

Addidit alia ornamenta iis quæ dicebamus: quum liceret victorem victo imminere, & genu aut pede premere:

-venienti Ebuso, plagámque ferenti
Occupat os flammis: illi ingens barba reluxit,
Nidorémque ambusta dedit. Super ipse sequutus
Cæsariem læua turbati corripit hostis,
Impreßóque genu nitens terræ applicat ipsum.

Sic rigido latus ense ferit. Haud ita multum abest.

-galeam læua tenet, atque reflexa Cervice orantis
capulo tenus abdidit ensem. Ab hastis quoque vulnera,

Olli per galeam fixo stetit hasta cerebro.
-latos huic hasta per armos
Acta tremit: duplicatque, virum transfixa, dolorem.

Sic *Hasta sub exertam donec perlata papillam*
Hæsit, virgineumque alte bibit acta cruorem. Nec minus illa:

Buten aduersum cuspide fixit
Loricam galeamque inter: quà colla sedentis
Lucent: & læuo dependet parma lacerto.

Item alia genera:

Anxurus ense sinistram,
Et totum clypei ferro deiecerat orbem. sicut illa,
Excipit in latus: & quà fata celerrima, crudo
Transadigit costas, & crates pectoris ense.

Atque hæc quidem ipso prælio quasi æquali vel sorte, vel animo. vbi verò noui quippiam superuenit: aliter pugnant, aut ad pugnandum mouentur. Quemadmodum fusis Volscis, interfecta Camilla, Turnus præceps fertur in prælium, nisi nox dirimat acies. Sic mouetur Mezentius filio interempto. Sic ruit AEneas audita Pallantis cæde. Itaque diuinus Poeta, neque metitur, neque ponderat plagas: sed præsenti opera,

Proxima quæque metit ferro. ac tanto terrore complet, vt ei vacet etiam octo iuuenes viuos capere ad Pallantis inferias. Quemadmodum verò nobis laborandum sit ad varietatem, docuit ipse illis versibus,

Treis quoque Threicios Boreæ de gente suprema.
Et tres quos Idas pater, & patria Ismara misit
Per varios sternit casus. Non enim vno modo strauit eos.

Mortis quoque ipsius varij modi sunt animaduertendi. Nam quum mors sit vitæ priuatio, ea fit per separationem animæ à corpore. neque enim verum est quod aiunt Platonici: separationem esse duplicem. vnam quam dicunt esse animæ à corpore: aliam quæ sit corporis ab anima. à corpore animam separari per ecstasin. corpus ab anima per mortem. Verùm hæ meræ picturæ sunt garrientium. æquè enim alterum ab altero separari dicitur. non enim fit, quemadmodum quum abstrahimus intellectu accidentia à substantia. aut substantias ab eo quod appellant philosophi Hîc, & Nunc. Sed corpus vbi semel sine anima est, fit cadauer. Ecstasis autem fit potestatis tantùm, non autem essentiæ. Hæc scripsi vt intelligeremus, mortē esse vnius tantùm modi: accessiones autem non vnius. Itaque & quæ adduximus ostendunt, & quæ adducemus:

Olli dura quies oculos, ac ferreus vrget

Somnus:

Somnus: in æternam clauduntur lumina noctem.
&, *Terram semel ore momordit.* &,
Purpuream vomit ille animam. &,
Cedit semianimus. Rutilorum calcibus arua. &,
Vná eademq; via sanguisq; animusq; sequuntur. &,
-calcibus atram
Tundit humum expirans, infractaq; tela cruentat. &:
Iugulóq; haud inscius accipit ensem,
Vndantiq; animam diffundit in arma cruore. &,
Sanguinis ille vomens riuos cadit, atque cruentam
Mandit humum, moriensq; suo se in sanguine
versat. &,
-tum frigida toto
Paulatim exoluit se corpore: lentaq; colla,
Et captum letho posuit caput, arma relinquens:
Vitaq; cum gemitu fugit indignata sub vmbras.

Aliarum quoque tum rerum, tum actionum modos obseruare nequaquam difficile est. sed de his satis. Nam de varietate quum loquemur, & hæc designabimus leuiter, & alia erunt declaranda.

EVENTVS.

CAPVT XI.

EST autem quemadmodum dicebamus, præter ipsas res, prætérque actiones hasce quæ à nobis proficiscuntur, tertium quiddam quod Fatum appellarũt: seriem quandam connexionemque causarum, quibus tum res, tum actiones, & initium, & exitum sortiuntur. Hunc exitum, Euentum veteres nominarunt: quem vel fortuna, vel casu perfici voluêre. Quare si res ipsas putes, & veteris exitum, & initium nouæ Troiæ inuenies. Dardani quoque peregrinationem eiusmodi fuisse, vt eius nepotes eadem repeterent terras, quas ille reliquisset. Maximè verò nobis studendum est, vt rerum exitus aliter cadat, quàm res ipsæ interea pollicentur (aut si necesse est, ita futurum, quemadmodum à principio visum fuerit) efficiundum vt media ipsa tempora, spes, cogitationes, actiones in summas adducantur difficultates. Habes prioris formæ exempla multa. Nam & classis seruatur à tempestate, quam tamen deûm Regina concitarat.

& eripitur ex incendio atque excidio Ilii Aeneas, quum tamen & pugnasset, & reuersus esset. & Elisæ nuptiæ funere finiuntur. & amittit Pallantem Aeneas, cuius armis & societatibus, ac consiliis potuit vincere Latinos. nánque & suos Euander dedit: & arma Hethrusca conciliant. Alterius fortunæ exemplum est, quum mensas deuorarunt. Quantum metum quàm facilis exitus dissoluit. & illud, quum Aeneas Italicarum rerum esset potiturus. potitus ille quidem est: at quanta iactura, quibus ærumnis, quot cladibus? omnia denique sint exquisita: nihil vulgare.

QVEMADMODVM EXACTIVS omnia contemplemur.

CAPVT XII.

HActenus eorũ omnium quę inuita humana aut esse, aut euenire possunt, naturam cõtẽplati sumus: cæterum filo paulò crassiore. deducti nãque sumus per summam rerũ, quarum exẽpla ex diuino illo viro peteremus. Nunc verò quoniã perfectum Poetam instituimus, magnoperè nobis conandum est, vt exactius omnia cognoscamus. Id quod vt commodius fiat, paulò altius nobis ordiendum puto. Est in omni rerum genere vnum primum ac rectum, ad cuius tum normam tum rationem cætera dirigenda sunt. Quare quò melius alia videamus: principis personæ mens, dicta, facta, fors contemplanda erunt: cuius dimensionibus reliquarum proportiones metiamur. Quum igitur facere Aeneam instituerit perfectissimum: hominisque perfectio consummetur contemplatione, atque actione: ipsaque actio sit aut in se, vt abstinentia, aut etiam foras sese det, vt aliæ virtutes. vtriusque autem tam contemplationis, quàm actionis, siue finis, siue materia, siue (vt vocant) obiectum sit societas: eaque existat aut pars, vt œconomia, aut totum, vt politia: huiusque partes exerceantur vel in pace, vel in bello: atque in vtroque semper diuinam rem pro duce habeamus: ostendam tibi omnia hæc vno in Aenea cognita fuisse. neque id temere. dictus enim est fuisse omniũ sui temporis sapientissimus. Quare & bellum dissuasit, vt iustus: & in bello pugnauit, vt fortis: & superstes fuit fatis patriæ, vt felix: & reposuit patriam,

vt

vt gratus:& perpetuauit sacra,vt pius.Non est igitur Homerus audiẽdus,qui à Venere AEneam quasi αἴνον tristiore auspicio scribit appellatum: sed quod ab omni, vt inquit ille,parte laudandus erat. hoc enim est αἰνόν. Quod autem eum principem & agnoscat, & faciat : satis patet tum ex alijs,tum ex illis,

Rex erat Aeneas nobis,quo iustior alter
Nec pietate fuit,nec bello maior & armis. &,
Aeneadásque meo nomen de nomine fingo.

Quare & ei attribuit auspicia,

Aspice bissenos lætantes agmine Cygnos.

Boni præterea Principis totam curam pro republica esse oportet:quasi ille vnus è populo sit, non tanquam ei onus impositum, vt tyrannus : sed perinde quasi caput, non sarcina. Itaque appellat ipsos Socios. Ergo & scopulum conscendit ipsemet, quo sit laboris particeps, & suis oculis quę sit fortuna rebus speculatur.Quamobrem etiam in decimo,quum classem ducit,tum pernox & vigilat,& clauo assidet.Sic enim ait,

Ipse sedens clauumque regit,velisque ministrat.

Id quod amisso quoque Palinuro facit. Solus enim sensit spoliatam magistro nauem fluitare. Sedentem autem maluit: quia sedendo euadit anima sapientior.quinetiam felicem adeò, atque cordatum designat, vt nunquam coactus sit de quoquam sumere supplicium, sicut Vlysses, qui è suis habuit à quo castigaretur. Sapientis enim simul ac felicis principis est, prohibere maleficia quàm patrata potius punire.quod si memineris quam ex æquo & bono fert iudiciũ in ludis, admirabere profectò diuini viri dexteritatem. Nam qui aduersa fortuna impediti non vicere, eos nihilominus afficit donis. vt maximus Poeta maximum virum etiam fortunæ dominum ostẽtet,aut saltem moderatorem. quinetiam quum in certaminibus laborent omnes, non videtur decere id sine præmio effici debere. Nam victoria vnius tantùm est, labor omnium.Ergo præmium victori esto,victis solatium:quapropter & illa verba dixit magnanima,ac deo digna.

Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.

Et victum Dareta luculentiore auget dono quàm victorem : vt ostendat virtutem sibiipsam & pretium, &

præmium esse. Iccirco in legibus proposita sunt criminibus supplicia: virtutibus nihil datur. Congruit etiam cum exemplis historiarum regis AEneæ sapientia. Cannensi clade quum Paulus seipsum interfeciſſet Senatus Varroni, qui alter erat consul, reuerso gratias egit, quòd de Repub. non desperasset. Ita AEneas Sergesto præmium dat, non tanquam victori, sed ob seruatam, reductámque triremem.

Hactenus inspiciendam tibi personam proposui, quæ ciuilibus actionibus seipsam præstare potuit accommodam. Altera tamen erat hæc pars felicitatis atque perfectionis. Prior autem illa quæ in contemplatione erat constituta. quam non potest Poeta sine ineptijs declarare, si velit quasi in scholis, ostentare sophistam de rerũ natura disputantẽ. Cæterùm quoad fieri decuit, parcè ac sobriè suo more attigit. Nam & naturam AEneæ notam fuisse apud Virgilium declarabimus, & deum. Ac dei quidẽ vis atque imperium nequaquam ei potuit ignotum esse, qui & sacra procuraret, & religionem transferret etiam in terram hosticam. Cuius cultũ vel patrijs doceret ceremonijs volentes, vel etiam inuitos armis cogeret ad capessendum. Rerum autẽ naturam calluisse, id verò non iam vno ex loco planè constat. veluti in tertio quum diducit animum ad vtramque partem contemplationis. de Angue enim sic,

Incertus geniúmne loci, famulúmne parentis.

Sed & crinitus ille Iopas quámnam suis è carminibus attulisset Aeneæ voluptatem, nisi illa calleret, *Errantem Lunam: Solis labores: Vnde hominum genus, & pecudes,* & reliqua. Præterea quum viderent Harpyas, atque vna ex ipsis sese diceret maximam furiarum, summa modestia parique scientia dixit,

Sine dea seu sint dirae, obscœnaque volucres.

De AEtna verò, tantorúmque causis incendiorũ quum permulta sint à philosophis disputata, rémque ipsam graphicè designasset, addidit,

Fama est Enceladi semustum fulmine corpus
Vrgeri mole hac: & quæ sequuntur. Apertius verò fluuiorum originem, quum ait,

Nymphæ, Laurentes Nymphæ, genus amnibus vnde est.

Sed

Sed & quis non videt difficillimam omnium materiam ac maximè controuersam fuisse Aeneæ liquidissimam? quippe de anima cũ tot tantiq; philosophi multa quæsierint: ille neq; pauciora, neq; obscuriora sciuit, quàm quæ ab Aegytiis, Chaldæis, Indis sapientibus prodita sunt. In sexto enim, quæ hic ignorabat. ita didicit, vt ea postea docere potuerit. Quare nulli esse dubium oportet, quin vtranque perfectionis partem ad summam sapientię contulerit Aeneas. Reliquas igitur deinceps videamus.

Habes igitur politicam Principis personã. Nunc eiusdem ratio reddenda est tanquã ciuis. In quo aliæ virtutes esse quum debent, tũ pietas & fortitudo primas sibi partes vindicare solent. Est autem pietas vox ambigua. nam erga deos bene affectus, dicitur pius: quibus diis bene neque velle, neque facere possumus. Hoc quoque non vno loco damnauit Plato, quod quispiam Deum putet nostri nostrorúmve indigentem esse. Erga homines autem pietas est affectus, quo bene illis vel à nobis, vel nostra opera votóue sit. Iccirco temere à multis eius definitio allata est. Existit autem pietas aut in affectu, aut in officio: ac distribuitur humanis animis aut erga deos, aut erga patriã, aut erga parentes, vxorẽ, liberos, affines, amicos. Ac quanquã nullũ cómune genus est sacris, & profanis, atq; iccirco alia est propẽsio nostra ad beneficiẽdum hominibus, alia ad colendum Deum: tamen si acrius intueare, quandam inuenias latentem proportionem. Ita enim thus Deo damus, non quasi egeat, sed quasi si cuius indigeret rei quæ penes nos est, eius nos illi copiam facturi simus. Ita laudes canimus, non perinde atque ipsarum egens sit, aut quibus possit augescere: sed vt ex eius cognitione meliores interea ac denique felices euadamus. Itaque pietas sui-ipsius modulus quidam ac norma est. Nam & quum homini benefacimus, quippe homines ipsimet tanquam nobisipsis facimus: quum erga Deum eodem modo animati sumus, in nos ipsos, beneficium illud ab infinito bono remeans ad authorem, redundat. Verùm hæc fortasse, more nostro subtilius. Planiore verò Minerua sic agamus. Pietas interdum misericordiam quandam significat: interdum propensionem certi cultus. Cultus igitur diuinus erit suo modo. Necessitudinum autem obseruantia erit pietas per proportionem ad

Pietas.

priorem. Hæc tria genera exequutus est Poeta in Heroe suo. Misericorditer, in primo, quum

Amissos socios vario sermone requirunt,

Præcipue pius Æneas. vt & *pius* sit, quia *præcipuè*: & *præcipuè*, quia *pius*. Idem Hectoris cadauer pictum, & Regem suum supplicem vbi vidit, dixit eit gemitum, non solum commouetur. Magnum verò affectum, qui etiam impediat orationem. Ad lamenta nanque Andromaches præ pietate vix respondet. Ait enim,

-vix pauca furenti

Subiecit, & varis turbatus vocibus hisce, Pertinet & illud ad pietatem debitam necessitudinibus. Neque enim solùm iusta facit patri, sed etiam nutricem sepelit, eiúsque tumulum oppido illustri auget. Præterea Miseni sepulchrum constituit. Pallanta etiam luget. de vxore verò,

Ausus quinetiam voces iactare per vmbram

Implens clamore vias. Vt profectò me horror capiat, atque etiam quatiat: vbi videre atque audire videar, in nocte, inter hostes, fortem simul atque pium virum etiá clamore charissimam vxorem quærere, talis ille suis. Quinetiam hostibus fuit, & placidus, & lenis, & clemens, & pius. nánque & Lausum miseratur interemptum. Et oratoribus sepulturæ veniam petentibus, etiam pacem offert viuis, cœlestibus illis verbibus,

Pacémne exanimis, & mortis sorte peremptis
Oratis? Equidem & viuis concedere vellem.

Diuinus igitur Poeta commotum facit illum miseriis alienis. is est primus limes pietatis. Addit etiam quasi gradus quosdam affectus: quum dicit, *Turbatus*. Præterea *gemitum*, sed *ab imo pectore*. postremò etiam *lacrymas* multis in locis. Flet enim & Palinurum, & Pallantem. & quum discedens è Sicilia ciues suos ibi relinquit. At idem siccis oculis Elisam flentem audit neque enim consuetudine stupri moueri decuit pium virum: vbi verò apud inferum sui exuia extinctam resciuit. lacrymas fundit, additis illis verbis,

Funeris heu tibi causa fui.

Quinetiam abeunt, atque auersante, non solùm lacrymatur, sed & prosequitur eam, & longè, & miseratur. Erga patrem verò qualis? nanque Priamum cæsum vbi vidit, *-subiit chari genitoris imago.* Inde actutum eo;

at verò

at verò Achiſe pertinace ad manendum, mauult mori: omnia enim illius cauſa poſthabuiſſe: *Rurſus in arma feror.* Illam verò pietatem cuiuſmodi? patrem enim filio prætulit. Sunt in nobis inſita zopyra quædam, id eſt, ſemina æternitatis: quâ quum haud poſſimus per nos comparare, generis propogatione aſſequimur. Hęc eſt cauſa propter quam chariores nobis ſunt liberi quàm parentes. in patre enim deſinit, quod incipit in filio. At pius Aeneas qui à patre accepit vitam, patris vitam præfert vitæ filij, cui nihil debet, & ſatis dedit. Quapropter humeris impoſitum patrem gerit: filium vix qui ſequi poſsit, *ponè trahit* verius, quàm *ducit.* de quo tamen alibi,

Omnis in Aſcanio chari ſtat cura parentis.

Et cuius gratia certum ſibi paratúmque regnum Carthaginis relinquit, vt incertum quærat armis. Itaque de illo, non de ſe in fœdere,

Cedet Iulus agris. Et in ſummis periculis præcepta fundit,

Diſce puer virtutem ex me, verúmque laborem,
Fortunam ex alys.

In deorum autem cultu quantus fuerit, multis locis patet:

Sum pius Aeneas raptos qui ex hoſte penates
Claſſe veho mecum. &,
Sacra ſuoſq; tibi commendat Troia penates.

Et è cædę recenti,

Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero, &
Sic fatus meritos aris mactauit honores:
Taurum Neptuno, &c. & in quinto,
Hæc memorans cinerem, & ſopitos ſuſcitat ignes,
Pergameúmque larem, & canæ penetralia Veſtæ,
Farre pio, & plena ſupplex veneratur acerra.

Quum autem ſapientiæ duæ ſint partes, facere, & docere: non ſolùm fecit Aeneas quæ ad pietatem pertinebant, ſed etiam & docuit, & profeſſus eſt: Omnia enim cuenta, & caſus deo attribuit. Nam quum Italiam peteret, atque in Siciliam delatus eſſet, nullam paſſus perturbationem, ait,

Haud equidem ſine mente reor, ſine numine diuûm. & illa monita,

Non vires alias, conuerſáque numina ſentis?
Cede deo. Quibus verbis ne Socrates quidem vnquam protulit meliora.

Hi igitur ſunt affectus. Officia verò, ſiue miniſteria, quæ ad deorum immortalium cultum pertinent deinceps cognoſcemus. Pontifex enim ſimul oſtenditur, atque augur. ait enim,

Augurijs agimur diuûm. Capit etiam ab Harpyia augurium in tertio: & à fulmine tam in primo quàm in octauo. & à flamma Aſcanij. itaque etiam vaticinatus eſt:

Heu quantæ clades Laurentibus inſtant:
Quas pœnas mihi Turne dabis?

In primo quoque coniecturam facit: atque ex pictura quaſi omen capit:

Solue metus: feret hæc aliquam tibi fama ſalutem.

Sic etiam tertio prædicit imperium Romanum in Epiro, tum colonias ac municipia legibus comunicatis. Ait enim, *Vnam faciemus vtráque.*

Pontificatus autem multis deſcribitur locis: tum iis quos ſuprà diximus, tum aliis:

Hos cape fatorum comites. & in duodecimo inter fœderis conuentiones, *Sacra deóſque dabo.* Itaque ipſemet ſacra facit, Phœbo, & Neptuno, & Iunoni ipſi mactat ſuem: & bellum facturus litat illis verſibus,

Et primum Herculeis ſopitas ignibus aras
Excitat, heſternumq; larem, paruóſque penates.

Et in Italia quum primum poſuit pedem, alia alii exequuntur, ac curant quæ ad œconomiam ſpectant: ipſe Apollinis templum, ac Dianæ lucum adit. Quamobrem antiqua eruditione, more ſuo, modeſtè diſſimulata, diuinus Poeta ad eum loquentem facit Cymodoceam certis verbis, quibus mos erat Veſtali affari Regem ſacrorum, *Vigilaſne Rex? vigila.* Ita apud Poetam, *Vigilaſne deûm gens Aenea? vigila.*

Neque verò ita pontificis officio fungebatur: quem admodum noſtri nunc faciunt, qui aut ignorãt diuinas præceptiones, aut ſi notas habent, ſeſe eas ignorare volunt. ſed & rectè ac ritè quæ opus ſunt, facit: & præ ſe fert illam integritatem, quæ tantæ dignitati debeatur, veluti illis verſibus, quorum aliquot recitabimus,

Tu genitor cape ſacra manu, patrióſque penates,

Me

Me bello è tanto digreſſum, ac cæde recenti
Attrectare nefas: donec me flumine viuo
Abluero. Modum quoque ſacrorum indicit in quinto,
Ore fauete omnes, & cingite tempora ramis.

Quare non eſt mirum ſi etiam attribuit ei Poeta diuinitate. quippe qui & dea natus eſſet: & à Nympha appellaretur, *Gens deorum*: & eſſet dictus, *certiſſima proles Iouis*: & futurum Indigetem fata pollicerentur. Atque hæc omnia aperte: ſub eruditione autem, quum etiam à dijs ei ſomnia mittũtur. Sic. n. in ſomnijs apparet Hector: ſic pater Anchiſes: ſic ipſi dij in tertio penates. Id quod Xenoph. non niſi diuinis viris cœlitus euenire ſcriptum reliquit.

Fortitudo autem quum ſit animi conſtantia in aduerſis: duobus, quemadmodum dicebamus, contingere poteſt modis: aut cõtemnendo, & durando: aut obuiam eundo, & expugnando. Ita fortis Achilles quum pertulit Agamemnonis iniuriam: fortis Aiax, qui non eſt paſſus iudicii iniquitatẽ. vterque enim ſuperat: maiórque eſt ipſo incommodo. vtranque ſpeciem exhauſit AEneas, qui etiam doceat alios:

Durate. &, Superanda omnis fortuna ferendo eſt.

Etiam vt ſe, vel parem obiiciat fortunæ, vel conſtituat ſuperiorem. Quemadmodum verò & ſubeat pericula, & obeat, quoque multis locis luculentiſſimè ſcriptum eſt. Siue in locorum ſint difficultatibus. Quid enim terrius Tartaro? & tamen adit. At quo animo? ducem Sibyllam *non timidus vadentem paſſibus æquat.* ſiue imminent à perſonis: idque vtroque ſanè modo: vel iuſto bello, vel certamine ſingulari. Et iubet, & oſtendit, & facit:

Iamque adeò exierat portu equitatus aperto:
AEneas inter primos.

Neque enim, vt Pyrrhus, ipſe ipſi cauit loco: quemadmodum iocatur Terentius. Intelligas vero eiuſmodi fortitudinem, interdum ſimplicem, & rectam, interdum miſtam cum iuſta ira: aliquando cum pietate. Molliorem quoque factam ſecundiore fortuna. quippe in quarto paulò delicatiorem oſtendit. Nam tametſi vt Rex, nouabat tecta: vt Imperator, fundabat arces, tamẽ non erat aſpernatus nitidiorem cultum: cui & enſis eſſet fulua ſtellatus iaſpide, & chlamyde purpurea fulgeret. At vbi puluis, & cãpus vocat, diſciplinæ militaris reuocato rigore humi

cubat,humi cibum capit:pomis agrestibus , ac simplici victu contentus est. Quinetiam media in tempestate detestatus ignobile mortis genus,mortem optat,nedum vt pertimescat.Ita non horret mortem , sed ignominiã adeò, vt etiam exactæ vitæ partem cum morte iam commutatam esse constanter exoptet.In re item dubia,ac penè desperata videbis quantum gerat animi. In duodecimo enim cum sagitta ictus esset,neq.euelli posset cuspis,

Sæuit,& infracta luctatur arundine telum
*Eripere.*Ipsemet sibi scilicet. & addit,
Auxilióque viam,quæ proxima,poscit.

& illud magnanimum,

Ense secant lato vulnus,telique latebras
Rescindant penitus.

Hoc esse poterat,vt pro se tantùm faceret non quo alijs consuleret.At enim verò longè alia ratio:ait enim,

Seseque in bella remittant.

Quo tempore ne sedit quidem ad quiescendum. Ait enim,

Stabat acerba fremens,ingentem nixus in hastam.

Idemque &,

Concursu iuuenum,& multùm mœrentis Iuli
-lacrymis immobilis.

Sui igitur contemptor,gloriæ dominus,ciuium seruator sequit hîc. At idem quum datur occasio eadem fortitudine lenis & clemens,non factionibus, sed virtute victor. rupto enim fœdere dextram tendebat , eamq; inermem, Et nudato capite,atque suos clamore vocabat, *O cohibete iras.* Sic vniuersæ rei bellicæ vera vnicaque gloria C.Iulius Cæsar in prælio Pharsalico nuda manu & capite clamabat,Parcite ciuibus. Acuit eam fortitudinem in summa rerum trepidatione,atque desperatione ita , vt etiam exeat in audaciam,

Arma amens capio,nec sat rationis in armis.

Quippe solus.quo?quibus?neque dux,neque sub duce. Sperat tamen,proponitq.sibi factum viri fortis : sed *glomerare manum,*id est,ciues cogere:apponit consilium, *Et concurrere in arcem.*adiungit ferociam,quasi stimulum virorum fortium , *Furor iráque mentem Præcipitant.*Itaque concludit , *Pulchrumque mori succurrit in armis.* Præterea quum stratagema sit, vafrum commentum Imperatoris,

vis

vis belluarum, consiliũ hominis : ita admisit Coræbi sententiã de clypeis mutandis, vt præsenti vtilitate non cõtaminaret perpetuam fortitudinem. Itaque magnanimitas prohibuit eum quominus esset illius consilij author: rerum experientia persuasit, vt fortunę melioris arriperet occasionem. In aduersa igitur firmus: in secunda nunquã temerarius. sed ne illa quidem oblata continuò confidẽs animi. Euandro enim auxilia pollicente nequaquam soluitur à curis : sed ipse & Achates,

-multa suo tristi cum corde putabant,
Ni signum cœlo Cytherea dedisset aperto,

Pietate verò tum conduit fortitudinem: quum Lauso, quia patrem texerat, noluit afferre mortem : sed & monuit ipsum, atque etiam increpuit,

Quò moriture ruis? Fallit te incautum pietas tua.

Tandem verò non nisi irritatus eum morte affecit, & coactus, & mitis. Dementi enim & insultanti iuueni quid faceret? *-sæuæ iámque altius iræ,*
Dardanio surgunt ductori. paulatim scilicet, non temere. Quapropter redit ad clementiam suam simul, atque moderationem,

At verò vt vultum vidit morientis, & ora,
Ingemuit. & addit, miserans grauiter : *dextramq; tetendit.* Quin & mox eum ipse terra subleuat: non solùm donat cadauer patri, sed simul etiam cum armis.

Est autẽ fortitudinis vel species, vel perfectio magnanimitas. Ea est virtus quæ nihil sordidi vel probat, vel patitur. Magnum sanè factum illud, quum penè iam expugnatam vrbem, ipsamq; victoriam è manibus amittit, vt cum fortissimo hoste ancipiti sanè prælio congrediatur,

At pater Æneas audito nomine Turni,
Deserit & muros, & summas deserit arces.

Audito tantùm nomine, etiam ipsas arces, quas penè in manibus habebat, omittit : anteponitque certam virtutẽ non minùs certæ fortunæ. Quare neque deprecantem Turnum interficit, donec alteram fortitudinis partẽ potiorem ducat : vltionem scilicet necessitudinum. Itaq; ne se quidem authorem vult facere, vt alibi: *Æneæ magni dextra cadis.* Sed reiecit in necessitatẽ, pulcherrima nempe figura etiam à Rutilio descripta:

Pallas te hoc vulnere Pallas, Immolat, tanquam inferiæ

illi pro victima, non tanquam hostem] qui bellum intulerit: non rivalem qui vxorem petat: non fortunarum depopulatorem qui regno fatali arceat.

Hæ sunt certæ personæ virtutes, militis, imperatoris, pontificis. Quę verò etiam cuiuis ciuium communes essent, nulla caruit: temperātia, prudētia, industria, solertia. Quid enim modestius quā ea quę Græci αὐτάρκεια, & ἄσκησις, vulgus Italicum *Taltonem*, Gallia paulò corruptiore vocabulo *redemptionem*, negligere. Nam & iure belli redemptitiam pecuniam accipere possumus: & Aeneas noluit. haud dissimilis Pyrrhus, cuius vox illa regia,

Rançon.

Non cauponantes bellum, sed belligerantes.

Iccirco & Lausum dono dedit sine precio: & hoc, & cæteris omnibus virtutibus fero Achille maior, qui filiū patri auro vendidit: & auri atque argenti talenta pollicenti, ait,

Auri atque argenti memoras quæ multa talenta,
Gnatis parce tuis.

Cæterum diuitiarum contemptus etiā in multis fuit: quorum animum haud facilè perspectum habeas. quippe aliis id persuasit sapientia: nonnullis stultitia. sunt & quos ignauia cohibet ab industria: sic enim diuinus Poeta,

--alitur vitium, vivitque tegendo,
Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor
Abnegat: & melior deos sedet omnia poscens.

Mentis tamen altitudinem fuisse in Aenea ad eam perfectionem consequendā ostēdunt cæteræ actiones. Quotus enim quisq; sibi de gloria, aut victoriæ opinione demat? atqui ille quum de se ac Turno verba facit,

Si bellum finire manu, si pellere Teucros
Apparat, his mecum decuit concurrere telis.

Non addit, Ego illū interfeciſſem: sed modestissimè,

Vixet cui vitam Deus & Fortuna dedisset.

Cuiusmodi animi temperationem & retinet & præ se fert in legibus fœderis. Nam si sum victus, inquit, cedam: si vincam, haud peto vt cedant victi. neque volo imperare non cedentibus, id quod etiam minus est: crescit igitur semper modestia: sed socii vt sint volo. Imò, ait, *socer arma Latinus habeto: Imperium solenne socer.* Neque iubeo vt laboret Latini: id quod Drāces pollicebatur: *saxaq; subuectare humeris iuuabit.* sed, *mihi*, inquit, *mœnia Teucri Contuent.*

ſtituent. Neque gloriam mihi poſco ex nominis impoſitione: ſed id quoque ipſis concedo victis: *Vrbiq; dabit Lauinia nomen.* Gratiſſimo quoque animo fuiſſe oſtenditur, quum tam luculentis verbis, in primo, gratias agit Reginæ ob clementer auditam legationem, atque ſocios receptos, & quum in quarto, *ego te, quæ plurima fando*
Enumerare vales, nunquam Regina negabo
Promeritum.

Pollicetur etiam æternam apud ſe memoriã beneficij:
Dum memor ipſe mei, dum ſpiritus hos reget artus.

Ne verò crudelem aut ingratum putes, vbi dicitur, *ſed nullis ille mouetur Fletibus.* Reiectus enim eſt & effectus & cauſa in deos illis verſibus:
Fata obſtant, placidáſque viri deus obſtruit aures.

Ita placidæ ſuapte natura erant aures, Fato autem factæ duræ.

Induſtriam verò homo vnquam nullus maiorem præ ſe tulit: ſiue œconomiam intuearis, tum in primo tum in octauo: ſiue artes alias. Nam & nauium ſtructuræ præfuit, & vrbem condidit, & nauigandi calluit rationem. Facundiam verò quis nõ miretur? quippe in omni genere orationis excelluit. Nam & demonſtratiuo vtitur, in primo, ad Reginam, & ſuaſorio multis in locis, & forenſi quum Reginæ refellit obiectiones.

Neq; verò ſunt audiendi Stoici, ſiue plumbeos ſiue illi ferreos ſibi fingant homines. Nam ſi eorum Sapiens im *Stoici.* mobilis eſt animo, etiam corpore caudex erit. Neque enim quicquam officij à me proficiſci poteſt, niſi mouear. Si pater excidit in voraginem, dabo manum. Quare? Si excindatur patria, non propugnabo. quomodo ero iuſtus aut liberalis? Sed illorũ nugæ ſatis patent: qui quum peccata paria facerent omnia, pares quoque virtutes efficiãt neceſſe eſt. pãria igitur officia. Quónam igitur conſilio dirimunt ſpecies officiorum, vt alia ſint mediocria, alia ſumma? Hæc propterea ſcribo, ne obſtrepant Aeneæ aduerſus Helenam iraſcenti. Nam & ipſe ibi diſputat: & ita mouetur, vt vincat melior ſententia: quam diuinus Poeta meritò aſcribit deæ. Neque enim aliud ratio eſt in mente humana, qua ſuperantur affectus, quàm radius quidam, vt ita dicam, primæ illius Lucis, ſine qua omnia ſanè meritò & dicũtur tenebræ, & exiſtunt. Diſpu-

tationem ecce qualem:

-namq; etsi nullum memorabile nomen
Fœminea in pœna est, neque habet victoria laudem.

Non quærit igitur aut nomẽ aut laudem, sed iustitiam, vt suorum deleat ignominiam. Quis enim patiatur affines suas fœminas primarias premi seruitio impudicę mulieris? Igitur rectè interpretatur factum suum sic: *Extinxisse nefas.* Nullius enim non interest nefas tollere. vir enim iustus nullum malum superesse pati debet. Quare Grammaticuli, qui hosce luculentissimos operosissimósque versus sublatos voluere, vulgaribus moti affectibus, ignoratis rationibus iustitiam de Sapiente suo abstulere.

Habemus igitur vno in Aenea tanquam ideam illam Socraticam cuiuscunque personæ: cuius perfectio naturam ipsam in genere æmulari, in singularibus priuísque induiduis etiam superare videatur. Verùm quia & sexu aliæ differunt, & statu nonnullæ, cuiusmodi eas item describere possis, videamus.

PERSONAE ALIAE.

CAPVT XIII.

Agrestis. *Vrbana.* *Militaris*

ORdiamur à multitudine, quam in agrestem, vrbanam, militarem distingues. Agrestem stupidam, credulam, timidam, peruicacem, indocilem, sui cõfidentem, cõtemptus suspicacem simul atque detestatricem. Vrbanam supinam, pauidam, tumidam, mollem, ignauã, verbis quàm factis promptiorem, luxu atque otio feram, superbam non resistentibus, demissam instantibus, crocodili naturã. Militarem maleficam, intẽtam motibus, exprobratricem operum suorum, glorioſam, vanam, otium quærat, quæsitum rumpat. In vniuersum verò, multitudinem omnem infidam, inuidam, indulgente genio rebus secundis, fractam in aduersis, subitæ pœnitentiæ, ducis appetentem, appetiti recusantem. facit vt non faciat. satagit vt nihil agat, seruit vt ne pareat. Est enim [illegible] tyrãnis multorum capitum. Agrestis exempla excipies duræ, inconditæ, facilè excitabilis: in septimo,

Improuisi adsunt: hic torre armatus obusto,
Stipitis hic grauidi nodis,

Aduerte deinde asperitatem, eámque præcipitem, *Rimanti telum ira facit, quod* scilicet *cuique repertum est,* & quę sequuntur.

sequuntur. Vrbanam autem vides ibi tumultuantem:

Ac veluti magno in populo quum sæpe coorta est.
Seditio, sæuitque animis ignobile vulgus,
Iámque faces & saxa volant, furor arma ministrat.

Inconsideratam verò, & corporis affectibus obnoxiã, in eodem:

Illi se prædæ accingunt, dapibúsque futuris.

Neque prius amissorum sociorum cura subit atq; cogitatio, quam

Postquam exempta fames epulis, mensæq; remotæ.

Improuiso autem euentu perterrentur, atque animum despondent, vt in tertio ad Harpyiæ vocem,

At sociis subita gelidus formidine sanguis
Diriguit, cecidere animi, nec iam amplius armis,
Sed votis precibúsque iubent exposcere pacem.

Adeóque deiecto animo sunt, vt *Siue deæ*, rectè hactenus ac piè: sed quid sequitur? *Seu sint diræ obscœnæue volucres.*

Factiosam verò ibi:

Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

& in duodecimo,

Exoritur trepidos inter discordia ciues.
Vrbem alij reserare iubent, & pandere portas
Dardanidis: ipsúmque trahunt in mœnia Regem.
Arma ferunt alij, & pergunt defendere muros.

Inconstantem autem in tertio,

Ipsæ iam matres, ipsi quibus aspera quondam
Visa maris facies, & non tolerabile numen:
Ire volunt, omnémque fugæ perferre laborem.

Militarem quoque inconstantiam in XII,

Ipsi Laurentes mutati, ipsiq; Latini:
Qui sibi iam requiem pugnæ, rebúsque salutem
Sperabant: nunc arma volunt, fœdúsque precantur
Infectum: & Turni sortem miserantur iniquam.

Vide pœnitentiam. nanque in vndecimo,

Hic matres, miseræq; nurus, hîc chara nepotum
Pectora mærentum, puerique parentibus orbi:
Dirum execrantur bellum, Turníque hyménæos.
Ipsum armis, ipsumq; iubent decernere ferro:
Qui regnum Italiæ, & primos sibi poscat honores.

A SEXV.

CAPVT XIIII.

PRoxima huic naturæ fœmina est. infida, suspicax, inconstans, insidiosa, simulatrix, superstitiosa: cui si potentia adiuncta est, sit intolerabilis. Aspice Iunonem in primo seipsam commendantem,

Ast ego, quæ diuùm incedo Regina, Iouisque
Et soror & coniunx.

Et in septimo,

Stetit acri fixa dolore.

Talem etiam obseruabis Amatam, quę postulabat sua vt consilia obtiam irent etiam Fatis ipsis. Itaque eædem audent omnia, non fortitudine atque animi præsentia, sed insania atque væcordia, atque iudicij peruersitate. Quare etiam sese illa suspendit, serua facta mortis potius ignominiosæ, quàm vt præter libidinem suam aucti imperij florentes videret res. Vult autem fœmina semper, si queat, suo nutu res ferri. itaque sic describit eius amentiam:

Quam super aduentu Aeneæ, Turnique hymenæis
Ardentem curæq; iræq; coquebant.

Et Iuno,

Haud equidem metuam implorare quod vsquam est:
Flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo.

Adeò vt etiam demittat se supplicem deterioribus, AEolo & Furiæ. Quin quum extremus supremúsque omnium affectuum in fœmina sit zelotypia, cæca Iuno ad Teucrorum odium acuitur obliuione pellicis. vt enim Aeneæ noceat cum Iuturna fœdus init.

Superstitiosam agnosces ex octauo,

Vota metu duplicant matres.

Affectum verò exuberantem, in eodem:

Stant pauidæ in muris matres, oculíque sequuntur
Pulueream nubem.

Pœnitentiam verò in quinto, exusta classe:

Ast illæ diuersa metu per littora passim
Diffugiunt.

& addit, *Piget incœpti:* & quod maius est, *lucis.*

Omnino autem nihil mediocre in hoc sexu. Semper enim, vt est in nostro prouerbio, aut minus quàm canem, aut plus quàm senionem iacit. Ergo non solùm

gemitus

gemitus & lacrymæ sed etiam plãctus,& vestium scissio, & vlulatus attribuuntur. Ostentator sexus ille cuiuscunque fortunæ affectibus maximè vehementissimèque expressis:

Amplexæq; tenent postes, atque oscula figunt.

Sic etiam Andromache vbi Aeneam vidit, *Impleuit clamore locum.* non enim mediocris vox, clamor: nec mediocris clamor, qui locum implet.

Quòd autem ad earum virtutes pertinet, duplicem modum designare possis. quippe aut virilem, aut suauem ac lenem. Propria fœminæ virtus pudicitia est & pudor. Pudor est metus reprehensionis: Pudicitia, est constans abstinentia à venere prohibita. nam castitas est constans abstinentia à quacunque venere. Pudorem cognosces in Lauinia:

Accepit vocem lacrymis Lauinia matris,
Flagrantes perfusa genas: cui plurimus ignem
Subiecit rubor, & calefacta per ossa cucurrit.

& alibi,

Causa mali tanti, oculos deiecta decoros.

Pudicam verò finges ex Andromachæ specie, quam quit Aeneas appellasset, ita vt Hectoris memoriam excitaret: addidissetque noui coniugii mentionem, sic:

Hectoris Andromache, Pyrrhin' connubia seruas?

Statim intelligis, *Deiecit vultum: & voce* quidem *loquuta est*, sed *demissa*. Quæ tamen antea clamore complesset locum. Luculetum exemplum tibi præbet Dido. quæ vt à castitatis proposito auelleretur: opus fuit deo, sed ipsomet Cupidine, sed præsente, sed virus per oscula inspirante. Iccirco etiam Iuno Venusque conuenere ad illum animum expugnandum. Speluncam quoque obscuram, loco solo ac deserto, & cum signis Iunonis ac Nympharum vlulatu. Quin vocat coniugium. Sic scriptum oportuit de ea, quæ Sichæi memoriam Hiarbæ regno putarat potiorem. Quibus modis extorta est illius voluntas. neque enim satis erat quòd natus dea, quòd *Os humerosque deo similis.* Quare nunquam aliter loquitur de Aenea, atque de marito.

Ne cui me vellem vinclo sociare iugali. &
Agnosco veteris vestigia flammæ.

vt aut in Aenea Sichæum amet, aut Aeneam in Sichæo.

Postremò concludit non facturam. neque sanè feciſſet: verùm non solùm Anna, sed etiam Astra ipsa impulerũt.

In ædibus autem assignabis diligentiam, & sedulitatẽ, & curam anxiam, & parsimoniam attribues. in operibus verò solertiam. vt in Euryali matre, atque Elisa, &,

Iliadumq; labor vestes.

&, *Fert picturatas auri sub tegmine vestes.*

&, *Phrygiam Ascanio chlamydem.* &, *Textilibus onerat donis.*

Sedulitas ac frugalitas, in octauo: vbi comparat Vulcanum fœminæ diligenti & parcæ. qualem etiam habes in Andria & Heautontimorumeno Terentianis.

Viriles porrò artes virtutésque, & affectus atque officia dabis mulieribus, aut ex institutione: quem in modum extruxit Metabus Camillã. Aut ex natura: qua freta elusit Pygmalionem Dido: factáque est princeps populi. Aut ex desperatione, qualis Euryali mater:

-muros amens atque agmina cursu
Prima petit.

Neque enim ætas impediebat quominus curreret, etiam in primam aciem,

-non illa virûm, non illa pericli,
Telorumq; memor. Non igitur ob fortitudinem. nánque vir fortis & periculum agnoscit, & capessit. at imbellis audet, quia aut ignarus, aut immemor periculi. Ita in vndecimo,

Ipsæ de muris summo certamine matres
Tela manu iaciunt: sed trepidæ, vt intelligas naturam pugnare cum necessitate: quã adductæ,

-primæq; mori pro mœnibus ardent.

Præcipites verò in fletum atque cõquestionẽ fœminę. Sic enim τὸ θῆλυ appellat Aristoteles μαλακώτερον: insatiabilis enim est sexus ille rerum omnium: vt neque appetens pacari, neque plenus expleri possit. Nunquam sanè sorti suæ acquiescit. Hos tamen affectus temperabimus loco, tempore, casibus. aliter nanque flebit mater amisso filio, vt Euryali mater: aliter amisso amãte Dido. Aliter ea cui ex præsenti re amissæ rei memoria renouatur. semper enim comparationes facit muliebre genus. velut Andromache,

Sexꝰ muliebris.

O mihi sola mei super Astyanactis imago,

Sic

Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat.

Est nanque & fœmina & mater. Nec minus ipsa Venus tanquam mater, narrante AEnea miserias suas,

Ignotus, egens Libyæ deserta peragro,
Europa atque Asia pulsus: commota,
-nec plura querentem
Passa,-medio sic interfata dolore est.

Quod autem de fœmineis affectibus dicimus, id in viris quoque considerabis. Affinitatis enim & odij, aut amicitiæ affectus aliam quasi faciem imponunt dignitatibus personarum: quemadmodum etiam casus, siqui sunt atrociores. Quamobrem in classis incendio scidit AEneas vestem. In extremo etiam periculo *it scissa veste Latinus*: quod alioqui indecorum est. Fuit tamen veterum mos ille, quemadmodum etiam in sacris libris legere est. Par affectus Euadro, quem in funere filii *-potis est vis nulla tenere*: sed & procumbit super, & procubans hæret: neque auelli vult: & lacrymans ac gemens vix fari potuit.

AETAS.

CAPVT XV.

AB ætate diuersa erues exempla. Nã prima pueritia lusibus intenta est. Quam pudenter describes, ne ineptias. pauci nanque probant Homerum: nemo potest defendere, quum Phœnix exprobrat infantiam Achilli:

Πολλάκι μοι κατέδυσας ὀπὶ σταθέσσι χιτῶνα
οἶνου ὑπαὶ δεύων ἐν νηπίη ἀλιτοσύνῃ.

Parum enim differt ab ijs quæ Aristophanes in Nubibus βρῶ, μομμᾶν, κακᾶν. Verum sanè nobis coluntur, vt ait Martialis, *Musæ seueriores*. Parcissimè Poeta in quarto, *-siquis mihi paruulus aula Luderet AEneas*. At ætas adultior in studia cuiuscunque generis impensius incumbit. soluta tamẽ studia illa esse oportet, & animi gratia potius quàm seueriore quæsita cultu:

At puer Ascanius medijs in vallibus acri
Gaudet equo: iamque hos cursu, iam præterit illos.
Spumantémque dari pecora inter inertia votis
Optat aprum, aut fuluum descendere monte leonem.

Maturior autem factus etiam venatur. Tum iam grandior Numanum interficit: postea etiam eum educit è castris Poeta:

Adoleſcentiæ perpauca exempla habes ex Poeta noſtro,vt lacrymas Euryali:at effinges ex præceptis his:Fertur atque etiam impellitur ætas prima hæc tum facilè, tum vehementer,ad ea quæ concupiſcit.Concupiſcit autem & ſtatim , & multa potita contemnit. ad alia animum appellit. Præceps potius animus quàm magna voluens. Iram atque animum ipſum in fronte atque ore gerunt. Anteuertit impetus deliberationi , facta verbis , pœnitentia perfectioni. Honoris atque prælationis exactores importuni , potius quàm ſeduli vindicatores. Contemptus vltores : ipſi contemptores diuerſorum à ſuis ſtudiorum. Laudatoribus ſuis fauent : odere monitores. Potentiæ ſtudioſi,opum negligẽtes.ſpe enim alunt fiduciam ſui. Liberalitatem exercent,ignari fortunæ deterioris.Omnino ſimplicitatem & à ſe profitentur, & ab alijs exigunt. Parum ſuſpicaces : credulj multùm. Honeſta vtilibus anteponunt. nondum enim acuit eos rerum experientia, Sibiipſis lex ſunt. Sodalitatum atque ſocietatum ſtudioſi , ſibi ita viuunt , vt credi velint alijs quoque viuere. Denique nihil mediocre. Alienarũ miſeriarum pij obſeruatores,ſuarum ſecuri.In iocos ſoluti.Verecundiæ obnoxij in erroribus:elati in benefactis.

Iuuenis autem frequentiſſimè ferox, atque etiam violentus.Ferox Turnus etiam Furię exprobrat ſenectutem: deinde ad arma vniuerſum concitat Latium. Itaque eum ardentem appellat Poeta.& in duodecimo,

Ardentes oculorum orbes ad mœnia torſit.

Sic audax Lauſus , atque etiam AEneæ inſultans. Pallas verò nihil Turni vim metuit:cuius animum deſcribit,

-audax quos rumpere Pallas
Sacra vetat:raptóque volat telo obuius ipſe.

Cupidum quoque laudis , vbi Turni petit ſpolia. Euryalus quoque ſeipſum offert periculo, tantum abeſt vt pertimeſcat. Raro igitur modum ſtatuit appetentiæ ſuę iuuenis.Euander id de ſe ipſo,

-mihi mens iuuenili ardebat amore
Compellare virum,& dextræ coniungere dextram:
Acceſſi.

Facilis iræ:prompta vltio,ac parata.Gyas in quinto,

Tum verò exarſit iuueni dolor oſſibus ingens.

Ita

Ira hactenus : vide quid sequatur:

Nec lacrymis caruere genæ:

Indignatione enim citius quàm pietate iuueni excidunt lacrymæ. Addit illico factum & vltionem,

Oblitus decorisque sociúmque salutis,
In mare præcipitem puppi deturbat ab alta.

Omnino autem iuuenis natura inter adolescentiæ ac senectutis tempora vt media est, ita & particeps tum vitiorum, tum virtutum : scilicet affectuum atque propensionum. Itaque Euryalus ita adolescens, vt iam esset ætate firmiore, aliter afficitur ac lacrymatur quum in metu est, ne sibi victoriæ præmium præripiatur. Aliter Iulus in Euryali luctu. Aetatis autem huius penè cognatum ac perpetuum vitium, inconsideratio. item præceps temerariáque occupatio iudiciorum. Id quod notat in Poëta Quintilianus. Pudẽtius, in nono: Ascanius, vbi Niso atque Euryalo præmia polliceretur Alethes, vt bene institutus tacuit : tametsi & Regius filius, is penes quem esset arbitrium dandorum præmiorum. Excepit itaque mox orationem : verùm non sine nota spei iuuenilis,

Ille, vides, quo Turnus equo, quibus ibat in armis?

Senilis ætas maxima ex parte moribus est contraria adolescentiæ. Ergo quòd diu vixerint, parum sperant, pauca moliuntur : præteritis gaudent, quæ sola probant præ iis quæ præsentia sunt: quibus non acquiescunt. Nouarum rerum obtrectatores, semper habent quod obiiciant. Solliciti officiorum exactores. Ad rem attenti, Lenti ac difficiles ad persuasiones. Cauti, auque etiam suspicioſi. multa enim indignè aut se aut alios perpessos meminere. Ac quemadmodum adolescentes spe, ita senes memoria metiuntur omnia. Raro affirmant ea quorum non habeant exemplum in memoria. rarius deiiciuntur de sententia, rarissimè sibi alias anteferri patiuntur ætates. Meticulosi, pertinaci vlterioris vitæ expectatione. queruli. Odra hostiliter excercent, atque etiam conuicia. Garruli, tristes, importuni interpellatores, semper etiam quippiã imminentis mali minitantur. Quamobrem exercet frequentissimas comparationes, sic Priamus,

At non ille, satum quo te mentiris, Achilles

Talis in hoſte fuit Priamo.

Entellus de ceſtibus,

His magnum Alcidem contra ſtetit.

Statim de ſeipſo,

-his ego ſuetus,

Dum melior vires ſanguis dabat.

Euander,

O mihi præteritos referat ſi Iuppiter annos,&c.

Conſilium quoque attribuas & ſapientiam iuuenilium furorum temperatricem, vt in Latino,

O præſtans animi iuuenis quantum ipſe feroci
Virtute experas: tanto me impenſius æquum eſt
Conſulere.

Obſeruabis & fortis viri excuſationem à militiæ muneribus propter ætatem. ſic Entellus,

-non laudis amor neque gloria ceſſit.
Pulſa metu: ſed enim gelidus tardante ſenecta
Sanguis hæret.

Quin præmio non adduceretur, ſi eſſet iuuenis, ſed laudis amore:

Haud equidem pretio inductus, pulchróque iuuenco
Veniſſem. & addit, *-nec dona moror.*

Contrà Latinus in ſignum fœderis atque amicitiæ: *Munera nec ſperno.* Satagunt etiam ſenes in præſagiis, & prudentiæ artes colunt. Sic Anchiſes interpretatur ex oraculo profectionem in Cretam: poſtea redintegrato conſilio, ait,

Seq; nouo veterum deceptum errore locorum.

Sic ſæpe faciunt ſenes: vt ineptam orationem noua corrigant.

OFFICIA.

CAPVT XVI.

AB officiis autem & inſtitutis aliam ineas rationem, quippe ciuis vmbratilis Drances eloquio nō contemnendus, eo ſolo vtebatur,& aduerſus Turnum & erga Aeneam. Qua de re tametſi diximus aliquid in perſonarum tractatione,tamē quia multùm oportet eſſe attentum Poetam ad decorum, hic quoque aliquid conſiderabimus. Militiæ igitur officium tametſi vnum habet finem, patriam tuendi: tamen tot ſecum affert tum vitia,

tum

tum incommoda, vix vt vno capite possint explicari. Mirum quod Virgilius vnum tantùm Mezentium deorum contemptorem facit. Nunc enim qui quàm maximè abest à cultu diuino, tam proximè vult videri accessisse ad viri fortis opinionem. Innatus sanè cõtemptus & legum & rationis. Suarum cõsuetudinum, morum, stultitiarum commẽdatores, aliena iudicia pro ridiculis habent. Omnium rerum obliuiosi præterquam contumeliæ dicẽdæ, iniuriæ faciendæ, rapinæ exercendæ, debitum negando, depositum abiurando, rem minis atque etiam plagis soluendo. Virtutes autem illæ animi præsentia, motus initio mediocris, qui simul cum ærumna crescat atque incendatur. Nunquam decoris suis immemor: gloriã suam præ oculis, Ducis imperium, Reipublicæ commoda ante oculos habeat. superetur, non vincatur: victus non fateatur. neque enim tam placet Turnus illis: Aeneas.

-victi, & victum tendere palmas
Ausonij videre.

& illud, *-tua est Lauinia coniux*: quàm Troilus, qui & puer & *-impar magno congressus Achilli*: & deiectus de curru, *Lora tamen tenet* adhuc. Iactabundus tamen semper miles, spe euentum præcipit fiducia sui. Dares

Ostentat latos humeros, alternáque iactat
Brachia.

Itaque alacer non tam adepta, quàm præcepta opinione victoria.

Erga alacris, cunctósque putans excedere pugna,
Aeneæ stetit ante pedes.

Item impatiens: *-nec plura moratus.* iam quasi victor *Læua cornu tenet. &, Ducere dona iubet.* Solicitus verò in aduersa fortuna, quales in obsidione Troiani: solutus in secunda, vt Rutuli:

-fusique per herbam
Indulgent vino, & vertunt crateras ahenos,
&, noctem custodia ducit.

Insomnem ludo. Mox, autem *-Lumina rara micant.*
Tandem, *-somno vinóque sepulti*
Procubuere. itaque *Silent late loca*

Hostilis autem frequens exprobratio: laudis diminutio

aut contemptio: & probri attributio,

O veræ Phrygiæ: neque enim Phryges.

Quare non solùm milites, sed etiam alio quouis modo inimici & sentiunt, & loquuntur. Hac consuetudine Amata prędonē vocat Aeneam: Teucris obiicit exilium. Latronem Aeneam matres laurentes. eundem Semiuirum Turnus. Adiungitur verò affectus acrior interdum adeò, vt audito solo nomine hostis, execremur. Horatius id ostendit, quum ait,

Parentibúsque abominatus Annibal.

Sic & patriam & gentem odio habemus. quemadmodum in tertio est apud Poetam,

Et terram altricem diri execramur Vlyssis.

Peculiaris militi ea exprobratio, quæ fit hoste interempto: de qua inter figuras Sarcasmon enim Græci vocant. Ea nihilominus ante cædem fieri solet. frequens, vt suo loco. Neoptolemus,

-referes ergo hæc, & nuncius ibis
Pelidæ genitori, illi mea tristia facta,
Degenerémque Neoptolemum narrare memento.

& post cædem Aeneas,

Istic nunc metuende iace. non te optima mater
Condet humo.

Idem Lucago, Camilla Liguri, Et Turnus,

-quam bello Troiane petisti,
Italiam metire iacens.

Magna illusione atq; acerba. quippe Italię possessionem dat ei. Haud tamen semper conuenit, vel propter personarum rationem, vel propter varietatē. quare Aeneas ibi nihil amplius quàm

Pallas, te, hoc vulnere Pallas Immolat.

& Turnus occiso Pallante quasi Epicedium canit,

-qualem meruit Pallanta remitto.

Remissus & Lausus eodem modo:

Arma quibus lætatus, habe.

At Turni quæ sequuntur paulò acerbiora, sed tamen sine Sarcasmo, contrà quàm Grammatici exaestimarunt:

-haud illi stabunt Aeneia paruo Hospitia.

Priuatum verò qui exercitus curam gerunt, aut classis, aut vrbis, plus tribuunt consilio, diligentiæ, prudentiæ. Arte, non impetu volunt vincere. quemadmodū Turnus

in

in ſumma ciuium trepidatione, neque ſe deſerit, & alios confirmat. tum omnia prouidet, omnia diſponit. nam & in campos equitatum effundit aptiſſimè: & Catili Coræque fratris ductu firmat vrbis aditum. In muris coronam propugnatorum diſponit. ipſe cum robore exercitus capit locum ad ſigna inferenda. Tum aſtu imperatorio, quod Stratagema vocant, fauces occupat, ad inſidias ipſo in ſaltu conſidens, vnde Aeneam iuga ſumma ſuperatem excipiat incautum.

Eiuſdem imperatoris officium eſt, ſumma in deſperatione animos addere, ac facere iacturam vilioris rei ad victoriam conſequendam. Quare Tarchontem fortiſſimū Thuſcorum ducem ita deſcribit præfectum claſſi: vt & moneat ſocios quo impetu litus occupent, & ſubdat.

Frangere nec tali puppim ſtatione recuſo.

Alius animus claſſis gubernatori. Maturum cōſilium dabis ei: & ipſum fortunæ obſequentem facies: quo cedendo vincat. Propterea, in quinto Palinurus, quum Italiam capere nō poteſt, in Siciliam curſum tenet. Vigilem quoque oportet eſſe, & anxium vel à tempore, vel ab arte. Ideóque, in tertio,

Necdum orbem medium nox horis acta ſubibat:
Haud ſegnis ſtrato ſurgit Palinurus, & omnes
Explorat ventos: atque auribus aera captat.

Mira diligētia, quum dicit *omnes*: quum *explorat*, ſolertia: quum *aerem*, omnibus commune ſibi proprium aſcribit præceptorem, ars: quum notat *ſidera*, peritia: quum addit *cuncta*, perfectio. vt intelligas non immerito Poetarum regem à nobis vbique Maronem prædicari. Artis autem explicationem petes, ex quinto,

Virgilius poetarum rex.

Colligere arma iubet, validiſque incumbere remis:
Obliquat que ſinus.

Illud in nautis peculiare. duros vt facias, ſæpe etiam pertinaces. Memineris Mæretem & appellatum & monitum à ſuo Principe, parere noluiſſe. haud iccirco facit iuſſa: ſed *cæca ſaxa timēs, proram pelagi detorquet ad vndas*. Peſſimum omnium genus hominum experti ſumus in ipſa nauigatione. Deum ipſum pro ludo in tanquillo curſu, in aduerſo pro hoſte aut pro pecude habent. Quas nō audiuimus contumelias? quæ non execrabilia verba? haud multum abeſt illud Palinuri,

Nautarū blaſphemæ voces.

-non si mihi Iuppiter author.
Spondeat, hoc sperem Italiam contingere cœlo.

Itaque imperiosam personam nauticam in Charōte quoque notabis,

Quisquis es armatus, qui nostra ad limina tendis,
Fare age, quid venias. Satis erat: addidit,
Iamque ishinc: & amplius, *Et comprime gressum.*

Nihil sanè præterea potuit: nisi diceret, *Abi.*

Sunt & alia ciuilia officia. Iudex, Sacerdos, Orator, Medicus, Faber. de quibus omnibus nonnihil dicendum, exemplaque ponenda.

Iudicem efficies taciturnum, patientem auscultationum, moderatorem rerum propositarum. Talem legis Iouem in consilio deorum: talem Latinum in consilio. Eius virtus iustitia: æquitas, quam Græci ἐπιείκειαν vocant: rerum scientia: calliditas ad cautiones. Vitia, præceps responsio, impatientia, auaritia, factio, fauor, dilatio & ampliatio in re liquida.

Sacerdotis nomen amplum ad Pontifices, Flamines, & eos qui Reges appellabantur: sub qua specie Vates, Augures que neutiquam comprehenduntur. Tamen quum videamus Augures ipsos sacra facere plerunque, hic compendij gratia Sacerdotibus adiungemus. Eorum ritus alijs alius tam in sacrificijs quam in victimis, in vestibus quoque non vnus modus. Exemplum vnum habes, in duodecimo,

-puráque in veste sacerdos
Setigeræ fœtum suis, intonsámque bidentem
Attulit, admouitque pecus flagrantibus aris.
Illi ad surgentem conuersi lumina solem,
Dant fruges manibus salsas: & tempora ferro
Summa notant pecudum, paterisque altaria libant.

Vates atque Augures.

Vatis autem obseruationes continentur Auspicijs, Augurijs, Ominibus, Extispicijs, Astris, Puctis, Ignibus, Animarum euocationibus: de quibus in libris magicis multa præclarè, aliqua superstitiosè, non pauca ridiculè scripta sunt. Multi etiam somnia addiderunt. quidam solo Enthusiasmo implentur deo, futuráque prædicunt. Tales Sibyllę, quarum & numeros & carmina prodidit Lactantius. Eo in numero Cassandra, Helenus, Bacis, Martius apud Latinos: præterea Phœbades omnes, quarum nomina,

na, responsa, modos, eorumque causas excipies ex Herodoto, Plutarcho, Cicerone, & aliis. Heleni vaticinium pacatius, Sibyllæ operosius. Ille enim nullo actus furore futura explicat Aeneæ. at Sibillæ

-non vultus, non color vnus,
Non comptæ mansere comæ: sed pectus anhelum.
Et rabie fera corda tument, maiorq; videri
Nec mortale sonans.

Videtur autem omnium antiquissimum Auspicium. facillimum enim & simplicissimũ Auium genera, numerum, volatum notare. Eius faciem habes, in primo,

Aspice bissenos lætantes aere cygnos, & quæ sequuntur. Itẽ in duodecimo, *Auspicia.*

Námque volans rubra fuluus Iouis ales in Aethra,
Littoreas agitabat aueis, turbamq; sonantem
Agminis aligeri: subitò quum lapsus ad vndas
Cygnum excellentem pedibus rapit improbus vncis, &c.

Supersunt etiam Enniani versus de Romuli Remiq; auspicio in condenda Vrbe: quos recitat M. Tullius. Miscẽtur autem simul, vt in auspicio sit etiã Augurium: quemadmodum in primo: neque enim solùm obseruat alarum sonitum, sed etiam cantum. notabis etiam *cœtum*, nõ dispersos. & volandi modum, *cinxere*:

Vt reduces illi ludunt stridentibus alis:
Et cœtu cinxere polum, cantusq; dedere.

Omen autem est, quod ab hominis ore excipitur: Eiusmodi legis, in septimo, *Omen.*

Heu, mensas etiam consumimus, inquit Iulus.

Tum Aeneas, qui esset pontifex & sciens auguriorum,

-ea vox audita laborum
Prima tulit finem: primámque loquentis ab ore
Eripuit pater.

Eripuit auiditatem notat imponendi finem tot expectationibus. nam Græci lenius, ἐδεξάμην τὸ ῥηθέν. Extispicinam, in quarto,

Aut ante ora deùm pingues spatiatur ad aras:
Instaurátque diem donis, pecudumq; reclusis
Pectoribus inhians, spirantia consulit exta.

Astrologos verò si inducas, nequaquã explicabis status, aut progressiones, aut regressiones, aut coniunctiones, aut obiectiones siderum: id enim est ostentatoris & inepti.

Sed si quid attigeris,id sanè parcè. Rem verò ipsam oblines quasi coloribus viuidioribus: veluti si sic dicas.Iouem nolle aut velle:Venerem infensam aut propitiam. Inducès verò causas,cuiusmodi apparèt in tota Aeneide acrius contemplanti. Iouis Aeneas nepos, eum sanè fautorem habet. Iam matrè Venerem, cuius suasu ac ductu it Carthaginem,comiter excipitur,opibusiuuatur,Regina etiã fruitur,consors imperii fit:iccirco ait illum, non Elisam vrbem condere,*Palchramque vxorius vrbem Extruis*.Propterea quòd in medio cœli coniuncta fuit cum Ioue Venus:quæ erat partium principalium in eius genitura domina.A fœmina igitur regnum:quemadmodum & à Luna nia. Iuno verò ea est quam Astrologi partem fortunæ vocant : ac propterea Iuno hera dicta fuit ab Hethruscis disciplinis. & simplici appellatione vocat heram Fortunam Ennius, in oratione Pyrrhi ad Romanos legatos, *Vósue velit,an me regnare Hera*. Ea parte Fortunæ comprehenditur etiam regni sors.Itaque in genitura Aeneæ, quum esset à Marte infestata:& serus fuit euentus, & diu profugus quæsiuit terras alienas,propterea quòd in nona constituta esset,malo etiam exitu.Tandem enim Aeneas in Aniene fluuio periit.Haud dissimile fatum Romulo,& Cæsari,& Alexandro,& Annibali,& Scipioni,& Iugurthę, & Mithridati,atque aliis innumeris. perquam enim pauci viri ex iis qui clari atque illustres tum virtutibus tum fortuna habiti sunt:quos non infelix exitus tanquam pro exemplo Fors ostentauerit posteritati.Quin penè omnes aut extra solum patrium,aut violenta morte periere.hæc tu igitur tum narrabis parcè, tum dispones aptè : omnia verò suauiter cõdies. Nudæ nanq; res διδασκαλίαι,id est, artiũ præceptiones potius olet:apparatus solius Poetę est.

Est præterea quiddam,quod neque auspiciis, neque superiorum generu vllo alio statim continetur. sed,vt Philosophi dicunt, quasi per analogiam. quale est in primo, inuentum caput equi in arce condita Carthaginis. & in tertio, quum Italia sese ostendisset,equi primi conspecti sunt:id quod interpretatus est Anchises pro futuro bello, sed ad futurum nihilominus imperium.

Ne somniorum quidem omisit ille partem.sed Latinus Rex oracula Fauni consulit,pellibus instratis incubans.

Vmbrarum verò euocatione Homerus exequutus est,

&

& Lucanus. His longè melius vir diuinus, qui Aeneam ad inferos duxit & reduxit. neque enim si Orpheo id contigit, nõ etiam Aeneæ potuit euenire: vt Herculem taceã, & Theseum ac Pirithoum. Non tamen hanc ignorauit artem Poeta. nam & Mercurij potentiæ id attribuit. *Hæ animas ille euocat Orco.* haud sine magna rerum scientia. sunt enim eiuscemodi homines omnes Mercurij discipuli, non tamen absque Saturni ministerio. eiusdem quoque artis professionem assignat sagæ illi, de qua Dido apud Annam verba facit.

Sequitur Orator, de quo adeò multa veteres tum Græci tum Latini, vt hîc nobis pauca dicenda sint. Duplicem tamen intelliga Oratorem: alterum virum bonum, prudentem, sapientem: cuius consilio atque oratione vniuersus reipublicæ status temperetur. Talem intellexit diuinus Vates:

Tum pietate grauem ac meriti, si fortè virum quem
Conspexere, silent, arrectisque auribus astant.

Tales celebrauit Ennius Lælium, Cethegum, & Aelium Sextum, tribus diuersis locis. Cethegum enim appellauit Medullam persuasionis. de Lælio, *Mitis sapientia Læli.* de Aelio mira illa: *Egregiè cordatus homo catus Aelius Sextus.* Duos sibi finxit maximus Poeta: Ilioneum & Venulum: quorum sapientiam atque facundiam ex vtriusque orationibus intelligere poteris.

Alterum genus Oratoris, nomine tantùm non re. neq; enim dignus est qui cum illo commune quicquam habere videatur, sed fori tintinnabula potius. Alienarum fortunarum, atque etiam capitis mercatores, ac potius mangones. Quæ monstra generis humani apud nos alit natura, vt inter superos ostentet diram speciem Tartari inferni. Vulturij, Harpyiæque crumenimulgæ: qui ne sanguine quidem miserorum exaturari queãt. Nam quónam pacto viri boni erunt duo, quorum alter, Est: alter, Non: de eadẽ re vociferatur? Ac Scholasticis quidẽ ea verba frequẽtia: verùm sine cuiusquam dispendio. At in foro, non nisi sine pernicie disputatur, eoque res adductæ sunt, vt qui vincit, ei longinquitatis tædio victoria sit insuauis: & impensarum onus opprimat rei cõtrouersæ vtilitatẽ. Hosce in Comœdias introducere poteris: quemadmodũ & impurorum alia hominum genera: quos Chrysalos, Chry-

ſophagos,Labraces nomina,quales ſunt,oſtendunt.

Poſt Oratorem Medicus.Quorum vter vtri præferendus ſit,ambigunt.verum iudicij modus ex rationibus accipiendus eſt.Neceſſarius enim magis Medicus. Nam ſanè Orator ſibi quiſque eſſe poteſt.actiones enim quæ legibus temperãtur,à voluntate noſtra pendent.at valetudo nequaquam. Præterea in ciuitate regenda,morali tantum philoſophia opus eſt. in qua moderator ille populi, vt rempublicam ſapienter tractet, exercitatum eſſe ſatis eſt.In Medico vero nulla eſſe poteſt perfectio ſine illa encyclopædia:quæ homini viam munit ad felicitatem.Medicum effinges doctum,probum,lenem,diligentem,maturum,fortunatum,Deo fretum, non ſua vel ſcientia, vel opera,vel ſucceſſu tumidũ.non cuiuſmodi vulgò turbam videmus à primis literarum rudimentis cõtinuò ſeipſam eo nomine venditantem,inuidam,maledicam, obtrectatricem,nouam ſpeciem Cynicorum,auaram,temulẽtam, ſupinam,ignauam ſimul atque ignaram. Virgilianus Lapis ideam boni viri præ ſe fert:

Pæonium in morem ſenior ſuccinctus amictu,
Multa manu medica, Phœbique potentibus herbis
Nequicquam trepidat.

Nanque receptum ac probatum agnoſcit: quum ei Pæonium tribuit amictum. neque enim omnibus licebat: & ſeniorem dicit, vt longa rerum experiẽtia munitum declararet. Herbas quoque potentes, eaſque non temerè quæſitas,ſed quas Phœbus commendarit.Trepidatio autem illa diligentiæ ſignum eſt. De fortuna quoq; ſubdit,

Nulla viam fortuna regit,nihil author Apollo
Subuenit. Dei enim opus eſt:opera autem noſtra. Quare perfecta re & gratias agit diis,& eorum poteſtati beneficium aſcribit:

Non hæc humanis opibus,non arte magiſtra
Prouenium:neque te Æenea mea dextera ſeruat:
Maior agit deus.

Fabros autem cuiuſcunque generis præſtabis ſedulos in re ſedata,in vrgente diligentes.Vulcani officinam conſules,in octauo:vbi etiam vigilãdi morem inuenies. Laborem arti miſcebis,materiam aptam dabis, opus materiæ impones.Aliter inſtaurant claſſem,in quarto: infabricata fugæ ſtudio: aliter fabricauerant ad Antandrum. ad hæc

exempla

exempla tuam operam accommodabis.

NATIO SIVE GENS.

CAPVT XVII.

SPecioſiſſima pars reſtat: de qua pauca, ſed quæ maximè ſignata ſiut. Vides haſce faculas cœleſtes, quæ aſtra, ac ſidera, ſtellaſque appellamus? in iis non tam luminis vis, aut rotationũ indefeſſæ ſtataq; vertigines admirationem in nobis facere debent, quàm temeraria illa quaſi diſperſio. Nam quum in rebus priuis ita natura comparatum ſit, vt ordine quodam certo collocatarum partium prudens diſpoſitio eſſe videatur. Quare nõ idem in opere tum omnium pulcherrimo, tum cæterorum omniũ operum authore? Cœlum dico, cuius partes illę ſplendidæ neque paribus molibus, neque paribus interuallis inter ſe diſtant. Vt ſiquis locus fortuitæ occupationi Epicureorum detur in natura: hac maximè in parte totum hoc ſibi vindicare poſſe appareat. At in cæteris rebus animaduertere eſt tum natura tũ arte conſtitutis iuſtas quaſdam dimenſiones, ſpatiorum reſponſus, partium loca ac magnitudines operibus debitas, atq; obſeruatas. Nam quòd naſus ſolus eſſet, in medio fuit conſtitutus: oculos, quòd gemini, item aures, vtrinque deſignatis diſtantium tractuum terminis, collocatos. Idem contemplere in curru, in naui, in ædibus ſcite fabricatis. Quid igitur in cauſa? quum ſapiens opifex terrã cæteráque elementa animantum generi deſtinaſſet: noluit omnia ſimilia facere, propterea quòd vnum omnia fuiſſent. iccirco non ſumma ſolum faſtigia naturarum, quæ genera appellamus, diſſimilia ac diuerſa finxit: ſed ſpecies quoque imas ipſas, atque etiam in illis ea quæ individua nominantur. Quare quum ſubſtantiam, quæ vniuerſæ cuipiam ſpeciei vna eſſet, variare vellet: appoſuit ea quæ Philoſophi vocant Accidentia: quibus eidem materiæ, quæ ſubeſſet: eidem formæ, per quam illa hoc quod eſt, eſſet: aliam atque aliam imponeret faciem. Quòd ad opus moliendum, loca ipſa in quibus illa exiſterent, ſic apparauit: vt à ſecundis cauſis penderent omnia, ſuo vnius iuſſu tamen. quibus rationibus diſſita illa ſpatiis, diuerſa magnitudinibus lumina, diuerſos quoque locorũ efficeret Genios: quibus animãtes formis eædem, variis ac diuerſis item differrent accidenr.j.

tibus. Quamobrem fluuio aut monte distinctos populos adeò dissimiles inuenias, vt quantum addere debeat vicinia ad charitatem: tantum sidera distrahant ad pernicie. Gentium itaque ac populorum ingenia tum ex historiis tum ex prouerbiis atque ex ore vulgi excipienda censeo. Ne tamen tibi tantùm negotij exhibeat conquisitio, pauca subnectam. Asianorum luxus. Africanorum perfidia, Europæorum (hoc enim volo mihi dari) acritas. Hæ primæ maximæque diuisiones. Aliæ proximæ sic: Montani asperi: Cãpestres molliores, desides: Maritimi prædones, mistis tamen moribus. eadem ratione Insulani quoque. Deinde hæ: Indi mobiles, ingenioli, magicæ studioli, numero fidentes. Assyrij, Syri, superstitioli. Persæ, Medi, Bactriani, Parthi, Scythæ, sibi: Phrygęs, Cares, Cappadoces, Armeni, Pamphilii, mercenarij atque aliis bellicosi. Aegyptij, ignaui, molles, stolidi, pauidi. Afri, acres, infidi, inquieti. AEthiopes, animosi, pertinaces, vitæ mortisq; iuxtà contemptores. Thraces, Mysi, Arabes, Moschouitæ, Pæones, Hungari, prædones. Illyrij, Liburni, Dalmatæ, iactabundi. Germani, fortes, simplices, animarum prodigi, veri amici, verique hostes. Suetij, Noruegij, Gruntlandij, Gotti, beluæ. Scoti non minus. Angli, perfidi, inflati, feri, contemptores, stolidi, amentes, inertes, inhospitales, immanes. Itali, cunctatores, irrisores, factiosi, alieni sibiipsis, bellicosi coacti, serui vt ne seruiant, Dei contemptores. Galli ad rem attenti, mobiles, leues, humani, hospitales prodigi, lauti, bellicosi, hostiũ contemptores, atque iccirco sui negligentes, imparati, audaces, cedentes labori, equites omnium lõgè optimi. Hispanis victus asper domi, alienis mensis largi, alacres, bibaces, loquaces, iactabundi, fastus tartareus, superciliũ cerbereum, auaritia immanis, paupertate fortes, fidei firmitas ex precio, omnibus nationibus & inuidentes & inuisi. Vna natio illos superat animi prauitate, magnitudine vincitur, Ligures.

Nationũ diuersi mores.

FACTA.

CAPVT XVIII.

POlitiam verò ipsam, vel quæ fit, vel in qua iam facta fit aliquid: ita instrues. In condendis vrbibus aut classibus, apparabis sacra, auspicia, ludos, ouationes, bene omnantium vota, spes bonas, studium, diligentiam, operam

peram, artem :

Inflant ardentes Tyrij : pars ducere muros,
Molirique arcem, & manibus subuoluere saxa:
Pars optare locum tecto, & concludere sulco.

Hactenus corpus ciuitatis : nunc ipsum quasi animum addit.

Iura magistratumq; legesq, senatumq; sacrumq;

Tum addit ornamenta, theatrum, & columnas, & scenas. Ita complexus est diuinus ille vir, Vtile, muris ac domibus. Necessarium, sine quo societas humana, quam Ciuitatis complectimur appellatione, stare non potest : legibus. Decorem ac delectabile, ludis. Eandem faciem pingit, in quinto, *Sortitorq; domos.* Vbi etiam æquitatem vides. Sorte enim quod cuique obtigit, leuat inuidia Principis animum. Secundo loco,

Inducitq; forum, & patribus dat iura vocatis.

Neque vero quum in partes ac plebem partitus vrbem fueris, quam comprehendes sub profano: alteram partem meliorem Ciuitatis omiseris. Habes enim exemplum,

Hic templum Iunoni ingens Sidonia Dido
Condebat donis opulentum, & numine dinæ.
Aerea cui gradibus surgebant limina.

Quo loco tria quoque illa complexus est: Materia est, æs, cementa, marmor, cum figura liminis, trabium, cardinũ, valuarum, testudinis, hoc est corpus. Anima templi quid erit? Numen ipsum. iccirco dixit *opulentum numine.* Dona verò ad decore : vt & hinc scias quam leuiter Virgilium Grammatici excurrant. Haud dissimilis in quinto,

Tum vicina astris Erycino in vertice sedes
Fundatur Veneri Idaliæ. Et quum alteram pietatis partem absoluit, alteram exhaurit,

-tumuloque sacerdos
Et lucus latè sacer additur Anchisæo.

Neque verò idem modus aut vbiq; aut semper. Illæ nanque vrbes per otium condebantur atque in pace. Carthago in solo empto: Acesta inter consanguineos: vtraque in sua terra. At in Italia, bello imminente, in gente ignota, etiam hostili, satis habuit deponere deos penates in tentoriorum penetralibus. idque per Aposiopesin intelligas potius quam audias. Quod autem actius vrgebat, maturè peragit.

-ipse humili designat mœnia fossa:
Moliturque locum, primasque in littore sedes
Castrorum in morem pinnis atque aggere cingit.

In vrbe autem iam constituta, potissimum statues consilium. Sic & in nono, in consilio sunt. & in vndecimo, Latinus de summa rerum consulit. & in decimo, de pace atque concordia Cœlitũ agit Iupiter. Ad idem genus disceptatio Turni atque Drancis refertur. Secundo loco, vt apparatus sit militaris cum munimentis. est enim bellũ pacis pater. Quare disciplina atque exercitatione opus est. Iccirco Principem vbique audis: Iouem in cœlo, Laurenti Latinum, in castris Aeneam, eo absente Iulum, sed cum mandatis & consiliariis propter ætatem. Nusquam autem populi temeritatem Maro, quam ὀχλοκρατίαν Græci, nos ὀχλαγωγίαν dicimus. Eo solo differũt à tyrannide: quòd tyrannus vnus. Exercitationes autem in nono, in oratione Numani. Quæ quoniam necessaria est bene institutæ ciuitati, indicaui: quia esset prolixior, non posui. Veteris disciplinæ vestigia apud Germanos penè solos mansit in Occidente. Mysi quoque & Scythæ eodẽ modo degunt. nostratibus nihil præter luxum, & iactantiam, ludum, & Dei contemptum reliqui factum est.

Bella verò quemadmodum indicantur aut fiant, toto penè opere deprehendes. In septimo,

Mos erat Hesperio in Latio, quem protinus vrbes
Albanæ coluere sacrum. nunc maxima rerum
Roma colit. Cùm prima mouent in prælia Martem,
Siue Getis inferre manu lacrymabile bellum,
Hyrcaniue, Arabisue parant, seu tendere in Indos
Auroramque sequi: Parthósue reposcere signa.
Sunt geminæ belli portæ, sic nomine dicunt,
Religione sacræ, & sæui formidine Martis.
Centum ærei claudunt vectes, æternáque ferri
Robora: nec custos absistit limine Ianus.
Has, vbi certa sedet patribus sententia pugnæ:
Ipse Quirinali trabea cinctúque Gabino
Insignis reserat stridentia limina Consul.
Ipse vocat pugnas: sequitur tum cætera pubes:
Aereáque ascensu conspirant cornua rauco.

Modum præterea bellum indicendi, res repetendi accipies ex historia T. Liuii. In ipso autem bello instrumenta cuiuscũ-

cuiuſcunque modi,apparatus, commeatus,conſilia,aſtus Imperatorum,fors,virtúſque ſimul miſtæ. Tum ex antiquis narrationibus,tum ex nouis annalibus alijs nominibus paululùm deflexis modis,moribus,inſtitutis;euentis, ad ea quæ propoſueris,adducentur.

OECONOMIA.

CAPVT XIX.

OEconomia,vt pars eſt politiæ:ſicut domus,vrbis:ita antiquior,vt pars toto.Non differt à politia niſi magnitudine,atque negotiorum proportione.Humiliore igitur opera eam tranſiges.Atque vt eius neſcius ne ſis modi:apponam loca aliquot.Ex primo,

Ac primùm ſilicis ſcintillam excudit Achates
Suſcepitque ignem foliis,atque arida circum
Nutrimenta dedit,rapuitque in fomite flammam.

Quæ Ariſtoteles voca ὑπεκκαύματα.

Tum cererem corruptam vndis,cerealiaque arma
Expediunt feſſi rerum,frugéſque receptas
Et torrere parant flammis,& frangere ſaxo.

Neq.putes quod fecere Grammatici, ordinem inuerſum ibi.Cererem enim corruptam vndis prius ſiccatam oportuit quàm molitam.Quæ fuit cauſa vt opus incœperit ab igni excudendo. Officia verò ac miniſteria partiere.AEneas ceruos dedit: ſic penum paterfamiliâs. fami ia verò operas:

Tergora diripiunt coſtis. Pars in fruſta ſecant.

Ad eundem modum & apud Eliſam,

*Dant famuli manibus lymphas.*Cererem expediũt, ferũt mantilia:penum ſtruunt:ignem procurant: dapes ferunt: dant vina:Iopas canit : Dido libat:ſancit fœdus : Bitias ſe proluit.Ibi vides Nautas ,hîc luxum regium.At in ſeptimo parſimonia militaris,

Corpora ſub ramis deponunt arboris altæ,
Inſtituuntque dapes,& adorea liba per herbam
Subijciunt epulis,
Et cereale ſolum pomis agreſtibus augent.

Otium autem vtique tolles.neque enim decet bene moratam familiam otiari. Non matronæ ipſæ operis ſunt immunes.Andromachæ veſtes legis picturatas. Circe *arguto tenues percurrit pectine telas.* Dido ſua manu factas chlamydes dat. Euryali mater excubat in opere. & in

octauo, fœmina vitam colo tolerat, atque alit familiam.

Est autē œconomiæ pars agricultura & venatio: quarum vtraque molliſſimè deſcribi debet. Illa modicè attingi: venatio fuſiùs dici, niſi tempus aut res alia ſint impedimento. Agriculturam itaque perſtrinxit in tertio. *victum ſeges agrana gabat.* Ineptè enim deduxiſſet in agrū ciues cum aratro. Venationes tres conſiderabis tribus diuerſis admodum modis explicatas. In primo fortuita eſt: ſagittis ſimpliciſſimè peragitur res. Neque enim decuit naufragum amiſſis nauibus ac ſocijs, maiore animo quā ſpe, aliter venari. In quarto, conſultò, & cum apparatu. nulla tamen præda deſcribitur. nuſquam enim ineptientem vidimus Maronem, ſolum omnium poetarum. Sanè ad Eliſæ, non ad ferarum capturam inſtructa fuit illa venatio ab Iunone & Venere. In ſeptimo verò ex neceſſitate egrediuntur in ſyluas. carebant enim commeatu. quibus ex locis maximam præſtantiſſimámque ſcribendi rationem ex illius diuini viri prudentia mutuabere.

MORES.

CAPVT XX.

QVanquam de virtutibus, vt mihi videbatur, ſatis eſt dictum: tamē quò perfectionem illam aſſequamur, etiam mores ipſos contemplemur. Mores ſunt affectus animalibus connati: ἤθεα, & ἕξεις dices. At ἕξεις à natura, videntur eſſe τῶν ἠθῶν fundamenta. ἤθεα enim ex frequentatis actionibus. Affectus ſunt qualitates quæ proficiſcuntur à moribus, & antecedunt actiones: ita vt ſint actus primi interiores: ſic enim in libris de anima vocantur. Iracundia πάθος eſt. Iraſcentia affectus, aut actus interior. Cædes autem, actus exterior. ſunt autem duplices: à virtute & à vitio. Sic autem digeres:

Primum motum aut emendabis à virtute: veluti AEneas, quum de Helenæ interitu cogitat, abſiſtit dei conſilio. Aut lenies: ſicuti Pallas quum nimiam præ ſe tulit audaciam: telo enim rapto ſolus obuiam multis exijt: audita tantùm hoſpitum oratione: ſumma ciuilitate, *Egredere*, inquit, &, *ô quicunque es*, magna ſanè humanitate ignotum. Summum verò modeſtiam bene nato, bene inſtitutóque adoleſcenti attribuit: qui patri reſpondendi munus reliquit, ait enim *τοιάνδε μοι πατρὶ παρέστω ἀγορεύειν*. Nihil ſimplicius

plicius.vbi verò procedit oratio, etiam Hospitem vocat. Quia se vltrò obtulerat,atque etiam nobilissimo animo dextrā dedit.Nullis profectò Philosophorū præceptis aut melior aut ciuilior euadere potes, quā ex Virgil.lectione.

Ciui optimo eiusmodi animum dabis, vt pro patria mori velit. Quopropter Anchises excisā Troia negat se velle esse superstitē.Habes & illa verba maximi momenti: *Pulchrumque mori succurrit in armis.* Laocoontis verba audies, qui nihilo minore affectu inflammatus esse videbatur. & mulieres Laurentes *primæq; mori pro mœnibus ardent.* Iisdem legibus hero seruus,herus seruo prouisum curat.Rex pro populo,pro Rege populus audet extrema. Palinurus,

Non vllum pro me tantum cepisse timorem:
Quàm tua ne spoliata armis, excussa magistro,
Deficeret nauis, tantis surgentibus vndis.

Palinurus, inquam.at quo in loco? qui ipse mediis in fluctibus obiectus imminenti morte nulla spe euasionis tenebatur. Est igitur summa ac prima coniunctio necessitudinis inter Patriā & Ciues. huic proxima cognationū. Iccirco liberos æquè metuentes facies parentum rebus. Sæpius verò & impensius parētes liberis:quemadmodum suprà declaratum est.Miscebis etiam affectus.aliter enim astat Ascanius saucio patri, summū in discrimen adductis rebus:sic pingitur à Poeta vir fortis. *Et nullum mœrentis Iuli.* nam neque eiulatum intelligis, sed mœrorem tantùm,Aliter Lauinia flentem matrem audit: in XII.

Accepit vocem lacrymis Lauinia matris,
Flagrantes perfusa genas, cui plurimus ignem
Subiecit rubor. Aliter Ascanio sperat Aeneas,
Omnis in Ascanio chari stat cura parentis.

Aliter Amata Turno timet, quasi filio: eam enim appellat Matrem,

At Regina noua pugnæ conterrita sorte,
Flebat.

Priamus in Politę cędę omnia obliuiscitur prętер filium, Regiam dignitatem, vitam. Idem pro filij cadauere castra hostium transmittit securus periculi, inermis, supplex,ad hostis pedes abiectus, prostratus. Laocoon manifesto in discrimine auxilium natis fert:contemnens potius mortem certam,quàm sperans vltionem.Mezentius

nato interfecto mori vult. Ecce quot exempla patrum. Nam vnum habes filij. Protexit enim Lausus patrem, quemadmodum & nos nostrum, quanquam alio & fato & facto. Amicitiæ igitur ius, aut inter ęquales, aut inter inæquales. & aut simplex, vt inter ignotos: aut deductum, vt inter cognatos, affines, ciues. Simplex inter notos sine affinitate qualis Nisi & Euryali. Ille neque in periculo deseruit adolescentem: & deprecatus est sibi illius mortem. Talia exempla Pyladæ, & eius qui pro amico vadatus fuerat: nisi ille rediisset. Haud absimilem imaginem eliciamus ex congressu Heleni, atque Aeneæ simul & Andromaches. neque enim auelli quibant:

Iámque dies altérque dies processit: & auræ
Vela vocant,

Inde tot congerunt dona discedenti: tot interueniunt orationes. neque enim expleri possunt. Idem modus in populo, qui vltrò sese nouæ vrbi ascribendum curarat: abeuntibus suis abire vult simul. Suprà posuimus hoc pro inconstantia, rectè: nunc pro inconstantiæ causa.

Paulò diuersior ab hac amicitiæ simplicitate Amor ille qui Veneris causa coniungit nos. quum tamen Amicitiæ veræ imaginem quampiam repræsentet: hîc apponamus præceptiones. Principiò sine ratione fit: oculis aut auribus insinuat sese. Hi sunt aditus furoris huius. capimur enim aut visu aut fama. hæc postea illius ministra est. suspicio comes, & metus amittendi, ζηλοτυπίαν Græci vocant. Cicero interpretatur obtrectationem, minus plenè. nam ζηλοτυπία est imago æmulationis: id est metus riualitatis: Obtrectatio autem laxa vox est. Iccirco Poeta doctissimus duas simul iunxit voces, ἀλλήλαις ἀσυμπαθούσας. *Omnia tuta timens.* Non enim id significat: vt timeat omnia, ne minus tuta sint: sed illud, Etiam quæ tuta sunt, timens, imò verò omnia. Omnia igitur timere facies, omnia sperare, addictum cuicunque generi superstitionis. Quamobrem illa dixerat Poeta, *Quis fallere possit amantem?* &, *At Regina dolos præsensit.* &, *-motúsque excepit prima futuros.* Iccirco vt excutiant metum hunc, certant frequentia obsequiorum: quibus sibi amatam deuinciant. Nihil autem mediocre. nánque & rem & affectum & conatum vel præ se ferunt, vel etiam ostentant. vnde Dido,

ζηλοτυπία.

Nunc

Nunc media Aeneam secum per mœnia ducit:
Sidoniásque ostentat opes, vrbémque paratam.

Conuenit enim Aeneam inopem ac profugum, & opibus & regno detineri. Ipse de se sanè dixerat: *Ipse eiectus, egens, Libyæ deserta peragro. &, rerum omnium egenos, Vrbe, domo socias.* Item quærenti nouas terras, nouam vrbem condituro, vrbem ostentat paratam. Iam enim ille dixerat, *O fortunati quorum iam mœnia surgunt.* & in tertio,

Viuite felices, quibus est fortuna peracta Iam sua.

& Iuno Veneri.

-Causásque inuecta morandi.

Superstitionem verò:

Aut ante ora deum pingues spatiatur ad aras &,
Instauratque diem donis, pecudúmque reclusis
Pectoribus inhians spirantia consulit exta.

Affectum autem contemplandi,

-pendétque iterum narrantis ab ore.

Quapropter aut similium aspectu capiuntur, aut seruant pignora: annulos, vestes, epistolas, etiam ensem Dido. Similitudo autem: *-saltem mihi paruulus aula Luderet Aeneas, qui te tantùm ore referret. &,*

Aut gremio Ascanium, genitoris imagine capta,
Detinet: infandum si fallere possit amorem.

Quinetiam si desint ea, fingimus ante oculos amatam rem. cuius species semper versetur intus. quod & ibi reperies:

Sola domo mœret vacua, stratisque relictis
Incubat, illum absens absentem auditsque videtque.

Mirificus verò affectus ille,

Incipit effari, mediaq; in voce resistit. Adeò enim perturbato sunt animo, vt etiam suiipsius obliuiscantur. Itaq; etiam in amentiâ quandâ incidunt, qui morbus à Medicis ἔρως dicitur. Oritur ergo negligentia rerum maxima,

Non cœptæ assurgunt turres, non arma iuuentus
Exercet, portúsve aut propugnacula bello
Tuta parant. Hi sunt affectus primi: sequitur is, quo tentant amoris finem: aut quum primùm potiti, deinde excluſi sunt,

Ire iterum in lacrymas, iterum tentare precando
Cogitur. Mirum verbum. Liber enim nullus amans,

est: neque suus, sed sibi alienus. Iccireo addit odiosum verbum, *supplex*. Item quòd minimè decet hominem sui compotem, *Animum submittere amori*: id est videre & commodum & decorum, vtrunque agnoscere, vtrunque negligere.

Tertio loco, aut victoria aut desperatio. In victoria exultant primò, mox languent. Hispanus tyrannidem exercet: Gallus contemnit, atque etiam vulgò iactat, non solùm obiicit: Italus amens fit. Desperatis rebus quidam agunt quod Dido,

Mortem orant, tædet cœli conuexa tueri.

Tandem verò fiunt audaces,

Ergo vbi concepit furias, euicta dolore,
Decreuitque mori. Vt amor dolorem pariat, qui sit maior quàm mortis metus. tandem nonnulli sibi manus violentas attulere. id quod in Elisa legis: & de multis narratur in fabulis Ouidianis.

De fortitudine quæ sentirem, in persona Aeneæ declaraui. Nunc modos quosdam in aliorum moribus videamus. nam tametsi metus abest aliquando. tamen ex immanitate rerum stupor occupat. id quod euenit Turno, in XII. Sed quo oris habitu, aut quibus motibus obseruandum est.

Obstupuit varia confusus imagine rerum
Turnus, & obtutu tacito stetit. æstuat ingens
Imo in corde pudor, mistóque insania luctu.
Et furijs agitatus amor, & conscia virtus.

Primus hic motus, qualis in illo prouerbio, Furor fit læsa sæpius patientia. Attende hinc consilium viri fortis,

Vt primùm discussa umbræ, & lux reddita menti est:
Ardentes oculorum orbes ad mœnia torsit
Turbidus.

Non deiecit animum rei difficultas, sed inflammauit. Est enim viri fortis proprium, nullum vel fatum vel fortunam detrectare, etiam deteriorem. Iccirco idem Turnus,

Quò deus & quò dura vocat fortuna sequamur.

Qui etiam duram vult vltrò sequi, nō ab ea inuitus trahi.

Stat conferre manum Aeneæ, stat quicquid acerbi est, Morte pati.

At

At quomodo *pati*? Morte, inquit. vt profecto quoties ea lego, horror animum occupet: deinde impellat ad idem agendum, atque etiam quasi in ipsa statuat actione:

-nec me indecorem Germana videbis

Amplius.

Talia verba Alfonso Ferrariæ duci in cladis Rauennatis procinctu quum essemus, frater meus, vir fortissimus atque multis præliis clarissimus, sempérque victor, Titus Scaliger, sese cohortanti atque patris Benedicti gesta in memoriam reuocanti, dixit, se aut morte maiorum suorum illustrem gloriam instauraturum, aut vita fortunam superaturum. Eodem animi apparatu deserit & mœstum Turnus, & sororem: idque rapido cursu, non fessus tot ærumnis, non cunctabundus in discrimine, non metuens in re deteriore, etiam *media agmina rumpit*.

Coniunges etiam in aliquo cum fortitudine modestiam, cuius forma componitur in Mnestheo Virgiliano. Is enim quum secundum AEneam sit in prima fortitudinis commendatione, vult vincere nauali certamine. Hic est fortitudinis finis. petit tamen id à socijs: hoc modesti est. Vox illa magni & cordati viri, *Extremos redisse pudet*, & illis attribuit, *Hoc vincite*. nec defuit hisce virtutibus pietas: quum spem omnem in numine posuit: *Sed superent quibus hoc Neptune dedisti*. Eadem ratione statues eandem fortitudinem cum bona fortuna, cum aduersa, cum necessitate, opibus, inopia, gratia, inuidia, statu hominum: verbi gratia in Principe, aut sub Principe, indigena, inquilino, profugo. Item cum vitijs animi nonnunquam. Superbia namque sæpenumerò fortem comitatur: præterea pertinacia, peruicacia, contumacia, contemptus. Sæpe egreditur è laudato illo medio, atque inficitur temeritate. quemadmodum Poeta Misenum quum Heroem fortissimum appellasset, superbum tamen agnoscit, ac dementem vocat. Ita Mezentium non minus fortem virum facta ostendunt: immanem tamen atque impium notat. Messapum fortem simpliciter, & Tarchontem. Temperari quoque potest virtus hæc, non alterius virtutis aut vitij mistione, sed tanquam gradu quodam: veluti audentia, acritate, maturitate, cunctatione. Qua ratione vocat Audacem Rutulum Turnum, quia nō accederet ad AEneæ fortitudinem.

& Asilam Mnestheúmque Acres. Dementiam verò sine fortitudine, sed inani gloriæ adiunctam in Salmoneo, quid enim stultius aut insanius eo, qui

-nimbos, & non imitabile fulmen,
Aere, & cornipedum cursu simularat equorum.
idemque *sibi diuûm poscebat honores.*

Tales belluas irrideas sub corio Alexandri, Domitiani, Cambysæ, aliorum. Obtunditur ergo eius fortitudinis habitus interdum multis de causis. quarum aliquot exempli gratia narratæ sunt: aliquot hinc etiam recenseamus. Sunt igitur cognata nobis semina quædam immortalitatis: cuius adeò appetentes sumus, vt & sepulturę prospiciamus: & nolimus cadauer nostrum male haberi. Non quemadmodum vaecordes quidam, quorum sententia illa stulta: animam nostram à corpore solutam interire: atq. iccirco nos esse solicitos eiuscemodi diuturnitatis. Sanè harum peeudum animi tam insipidi nunquam vixerunt ipsi cum suis sententijs. Humanum verò ingenium, quod animæ nostræ vis est, quum se sciat immortale, optat illud quoque, vt corpus ipsum quoque & comes, & domicilium suum, quoad fieri possit, eadem felicitate perfruatur. AEdificat iccirco pyramides, eique ita condito imponit, vt si non vniuersa temporum spatia æquare possit, aliqua tamen quàm maximè longinqua superet. Mezentius itaque id procurat orans, qui mortem non deprecatur: *Nullum*, inquit, *in cade nefas.* id supplex, *Vnum oro,*

Corpus humo patiare tegi: scio acerba meorum
Circunstare odia: hunc oro defende furorem:
Et me consortem nati concede sepulchro.

Dicent hic Philosophi non omnes, sed naturæ oblatratores. Quid tum Postea? iam cadauer neque sentit: neque tuum est amplius. at fuit. At nunc sensus est mihi viuenti earum incommoditatum, quas passurum sit cadauer meum. Idcirco veri ac sani Poetæ suas personas pingunt, cuiusmodi expositæ sunt à natura: non quales ferrei quidam fingunt. Neque enim scio an verum sit quod tu ita iudicas: quum contrarium videam in naturæ ipsius penetralibus. Ergo ne Turnum quidem tanto robore, tali genere, tot rebus gestis clarum exemit Poeta ex eiusdem matris affectibus, id est, naturæ. Tametsi enim

fuit

fuit vir fortissimus, tamen ipso in aditu mortis homo visus est. verùm enimuerò nequaquam se prosternit ad Aeneæ genua, quemadmodum Magus in decimo: sed negauit se deprecari, quinetiam non pro se, quippe magnanimus: sed pro patre, vt sit pius. At sanè sapiens fortitudo: quæ victoriam non in morte, sed in facto ponit. Ideo dicit, *Vicisti: & tua est Lauinia*, neque solùm tua, sed *coniunx*. Quid aliud vis? quid tibi ex interitu meo emolumenti euenire possit? hæc enim est belli causa: hic pugnæ nostræ finis: nō autem mea mors. Addit etiam quod dicebamus, *Seu corpus spoliatum lumine mauis, Redde meis*. hoc enim meritus erat esse, quod ipse erga Pallantem fuisset. Patri enim corpus remiserat etiam cum armis. Dignus profectò qui aut vinceret, aut diuinis tantùm armis, neque aliis vinceretur.

Proximum temeritatis vitiū, Iracundia. Hoc enim vterque commune habent: sui compotes vt ne sint. Deos iuxta, atque homines contemptui habeant. Cuiusmodi barbarus Hiarbas etiam cum exprobratione:

Iuppiter omnipotens cui nunc Maurusia pictis
Gens epulata toris Lenæum libat honorem,
Aspicis hæc? & addit contemptum,
Non timeris, inquit, *cum fulmina torques.*

Exprobratio autem frequens in amore est. sic Dido de Aenea. *eiectum littore, egentem Excepi*. Animum enim ira impedit: vt non solùm non sentiat: sed etiam vt non loquatur. Sic Aeneam Dido ex sententia non respondentem,

Talia dicentem iampridem auersa tuetur
Huc illuc volueus oculos, totumque pererrat
Luminibus tacitis: donec collecti spiritus, atque adeò infracti erumpant. Describes verò irati vultum: & colorem aut pallidum, aut igneum, celerem oculorum motum, aut contrà intentos, fluctuantem animum, incertum consilii, certum vltionis. Etiam furorem admiscebis nonnunquam: sequerisq; vestigia diuini Poetæ, qui Turni ferociam sic descripsit:

His agitur furiis: totoq; ardentis ab ore
Scintillæ absistunt: oculis micat acribus ignis.

At versutiam, dolumq; mutuabere ex animo minus forti. Equidem comparare solitus sum Versutum artifici

Fortem naturæ. Apertè nanque agunt hi: Ars autem quæsitis argumentis. Mirificè verò Poeta cum & Achillis fortitudinem, & Vlyssis prudentiam in vno Aenea experimere conaretur: ac præterea augeret pietate: illius temeritatem ademit, huius sustulit versutiam, transtulitq; temeritatem in Turnum, versutiam in Simonem: vtrumque aut Græcum, aut Græcia oriundum. Vafriciem autem sic designabis:

qui se ignotum venientibus ultrò
Obtulerat, fidens animi: atque in vtrumque paratus,
Seu versare dolos, seu certæ occumbere morti.

Vbi intelliges hoc hominum genere nihil esse formidolosius, si aperta virtute agendum sit. Nihil audacius, cùm sperent fraudibus suis sibi è sententia processurum. Igitur eum quoque qui esset futilis, ne mors quidem deterruit. Orationem illis attribues fictam quidem, sed veris mistã. Quorũ luce mendaciorũ tenebræ colorentur. Palamedia agitur historiam prætexit vniuersam Troianis ipsis: vt inde & odia cum Vlysse queat exercere: & ab ipso vicissim accipere iniuriam. Is est orationis succus. Modus autem, quem ductum quidam rhetores vocant: cùm & miserationem mouet: & negat sibi apud Græcos vllum esse relictum locũ, vel cùm interrumpit orationem ita, vt expectatione suspensum iugulet auditorẽ. Post hęc exutus vinculis tanquam beneficio magno gratiam relaturus, pandit Græcorum consilia, quasi solutus sacramento: propterea quòd iam dixerat Priamus: *Noster eris.* Illud etiam animaduertes in mendaciis: ferè enim prætexunt obtestationes. Vt cùm Deum fefellerint primum, tutius deinde sperent sese homines decepturos.

Auaritia. De Auaritia quoque aliquid est dicendum: Quæ est habendi cupido sine modo. versus ille est quouis auro pretiosior:

Auaro tam deest quod habet, quàm quod non habet. Eius imaginem nullo ex authore commodius elicere potes, quàm ex Plautino Euclione. temperatius tamen tu. seruauit enim ille scenæ, summa eorum ingeniorum, vt attentiores sint ad rem, quàm ad valetudinem, opes in oculis, in animo, in verbis: impietas inde sequitur, & furor, & væcordia. Impius Pygmalion, qui & affinitatis ius contempserit, *secerus amorum Ger-*

mine,

mane,& incautum,atq; etiam ante aras interfecerit. Mēdacium quoque attribues.Sic enim ille:

-factúmque diu celauit,& agram
Multa malus simulans falsa spe lusit amantem.

Perfidia. Polymnestor accisis rebus Troianis fas omne abrumpit:& hospitem necat, vt auro potiatur. Omnium exitus infelix. Pygmalion amisit & thesaurum, & sororem,& classem, & meliorem partem ciuitatis. Polymnestor ab Hecuba effossis oculis malè mulctatus est. *Perfidia.*

Neque tacenda ambitio. Honor enim tanquam beatitudo à multis existimatus. Cuius cupiditate nimia qui capiuntur, dicti sunt Ambitiosi: propterea quòd nihil relinquunt intentatum, mouent omnia, non solùm omnem lapidem, quemadmodum in prouerbio est, vt cæteris antecellant.hoc vitium est. Cuius contrarium multis vocibus declarari, nulla signata appellatione circunscribi potest.Nam socordia & ignauia, & inertia, & illud comprehendit, & cum illo alia. Humilitas quoque non respondet. Sic ne virtus ea quidem quæ in medio est, vllo certo nomine, quod equidem sciam concipitur à Latinis.Appetitus honoris moderatus. Sic superstitio satisfacit ad notandum eum habitum quo metuimus aut Deū fine ratione,aut ei opera attribuimus ad nostrum incommodum,quæ opera ne cogitauit quidem vnquam ille. Exempla vtriusque insaniæ apponam. Deum formido ad hunc modum,colo sacris, oro precibus, vt ne ante centesimum annum moriar. Hoc est exemplum primi. Alterius hoc. vereor ne iubeat terræ, vt hiatu me absorbeat.Eius vitii cōtrarium fortasse sit impietas: contemptus Dei. Non tamen per omnia respondet superstitioni.Græci ἄθεον dicunt & ἀθεότητα, non malè penitus, non penitus rectè. nam ἄθεος sit is, qui deum negat esse: quod Latini vnico vocabulo exprimere nequeunt. At qui tum credit, tum profitetur, sed ita vt nostra curare neget:is neutiquam ἄθεος dici meretur, sed malesanus. virtus verò in horum medio constituta lectissimo nomine describitur in concreto, Religiosus: nam religiositas paulò duriusculum. Ambitionem in Numano animaduertes: superstitionem in Heleno: haud eam quidem quę Dei cultum excedit:sed illam qua *Ambitio.* *Superstitio.* *Atheismus.* *Religiosus.*

patriam nimis veneramur. velut ille, in tertio, quum Troiam & Xanthi riuum, quanquam arentem effinxerit. Qui affectus nec ab ipsa ambitione admodum distat. Est enim affectus immoderatus, quantus in iis quoque qui defunctorum amicorum atque auorum circumferunt imagines.

CASVS.

CAPVT XXI.

SVbitis casibus illico adnectenda consternatio pusillanimis: stupor magnanimis: ex admiratione, non ex perculsione, qualis in Aenea: *Obstupuit steteruntque comæ.* videbat enim sanguinem è stipite manare. Aliter Pallas obstupescit audito nomine Troianorum. Repentino Aeneæ aspectu obstupuit Elisa, At Aeneas intellecta Polymnestoris immanitate etiam expauescit: *Postquam*, inquit, *pauor ossa reliquit.* Suis enim timebat in terra barbara atque impia. Euryali mater longè vehementius percellitur: quippe mater, fœmina, anus,

Excussi manibus radij, reuolutáque pensa.

Non deposuit, sed, excussi: neque reposuit, sed, reuoluta.

FORTVNA.

CAPVT XXII.

AB vtraque fortuna rerum personarumque perducet exitum. Qua ratione profugus ita describetur, vt multas capessat prouincias: nihil recusет laboris: speret, desperet, metuat, confidat. Circunferat in animo, atque in oratione præteritæ fortunæ imaginem: futuræ spem sibi fingat consilio, artibus, votis. Cuiusmodi videmus Aeneam, Euandrum, Mezentium, Diomedem, vario animo, ac fortuna, eodem fine. Quietem nanque turba emunt: & vitam obiiciunt periculis, vt sine periculo viuant. Nam Mezentius bello persequitur ciues. Aeneas illatum vlciscitur: Euandro supplex Græco. Græcus exul cum profugo Aenea Troiano socia arma iungit. Diomedes parta terra potiri satis habet, nihil vltra petit, semel expertus fortunam. Affectus infelici extra ordinem dandi sunt, vt Cassandræ:

Ad cœlum tendens ardentia lumina frustrà:
Lumina: non teneras arcebant vincula palmas.

Quos

Quos versus, vtpote diuinos, à seipso è sua Ciri poeta mutuatus est.

BONA CORPORIS, & habitus.

CAPVT XXIII.

EX his licet explicare multa variaque, sed illustria omnia exemplа, vel virtutum, vel vitiorum, vel fortunæ. Quibus adiūges bona corporis, & habitus vestium, aut armorum, quemadmodum in Aenea diximus, ita & ex aliis:

-namque ipsa decoram
Cæsariem, & lætos oculis afflarat honores. &:
-quo pulchrior alter
Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni. &,
Ipse inter primos præstanti corpore Turnus
Vertitur arma tenens, & toto vertice supra est.

Et cum affectibus ab ætate,

Tutatur fauor Euryalum, lacrymæq; decorę.

Ita vestitus, ornatúsque alij alius. simplex Camillæ venatrici. in Venere venatrice paulo accuratior. Incomptior, atque agrestior Acestæ: Occurrit enim Aeneæ,

Horridus in iaculis, & pelle Lybistidis vrsæ.

Nautæ seni, eidémque apud inferos,

Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.

Pro loco autem Achæmenidis mirus amictus: *Consertum tegmen spinis.* Respondent enim inter se omnia hæc: *dira illuuies promissáque barba.* Tum victus ex baccis agrestibus, & cornis lapidosis. Nitidior Gallis,

Virgatis lucent sagulis. &,
-scutis protecti corpora longis. Alia quoque in catalogis: quæ in præceptionibus varietatis recensita sunt. Sacerdotis autem habitus insignis ille,

Nec procul Aemonides Phœbi, Trniæq; sacerdos
Insula cui sacra diuinebat tempora vitta.
Totus collucens veste, atque insignibus armis.

Maiore apparatu Chloreus Cybeles: Quippe Phryx. Cuius descriptionem accipies ex XI. pulcherrimam, atque luculentissimam.

ORATIO.

CAPVT XXIIII.

AFfinis maximè personæ oratio est: quippe homini necessaria, qui sit animal sociale. Ea duplex est: vna quotidiana, quæ est animi interpres, & color quasi quidã morũ: altera elaborata, ac picta, quæ non sequitur naturam dicentis: sed pro re dirigitur arbitrio vario, ac sæpe contrario ei, qui loquitur. Hæc ab oratoribus petenda est, venit tamen in poema sæpe, quemadmodum & altera: habétque eadem differentias, quas persona: à statu, moribus, nationibus, casibus, fortuna. Quæ fuit causa vt cum hæc digereremus suprà, nõnihil orationis interdum interseritum sit. Qualis igitur persona, talis ei debetur oratio. Princeps pro suis, ie non neglecto. In secundis elatos castigabit: errantes corriget: peccantes supplicio afficiet: si sint pertinaces, postquã ignouerit, dolos detestabitur: in aduersis cõsolabitur: prostratos eriget: abiectos æquabit sibi, *O socy*: sic enim eos appellat Aeneas. Itaq; & participes futuri boni. Popularis populi cõmoda sibi anteponet: vt Tarchõ, Paulus, Valerius, Cocles, Curtius, Scæuola. Tyrannus contrà, aut non alloquetur, aut minabitur, aut perterrefaciet: sua tollet: populum pro sordibus habebit, iratus minabitur, obiurgabit, indignabitur, exprobrabit, homines accusabit, deos incusabit. Fœmina lamentabitur, conqueretur se destitutam: petet auxilium: implorabit omnia, ad deos sua vota referet, vlciscendi consilium etiam nefarium inibit. Miles contemnet alios: sese extollet: & sibi & aliis pollicebitur. Perturbatus trepidabit: sibi contradicet: repetet, repudiabit. Amans sperabit, desperabit, dissipabit cogitationes, nouas inducet, transmittet, peruertet, euertet: concludet prius quàm proponat. In iis autem orationibus, quæ sedato animo efferuntur: nisi res instent (tunc enim sunt simpliciores) statues propositionem: addes causam: idque cum procœmio, aut insinuatione: quæ ex oratorum præceptis comparabis. Narrationem appones simplicissimam: nisi res, quasi in foro, disceptetur. Vt in armorum iudicio apud Ouid. diuinæ enim sunt orationes illæ duæ. Et in X. Aeneid. inter Iunonem ac Venerem. Et in XI. inter Drancem ac Tunum. vbi & probationes, & elusiones, & refutationes & con-

concluſiones cum affectibus indignantis, vel deſperantis, vel contemnentis, vel miſerantis, vel conquerentis diſponentur. Quæ vt ſubtilius cognoſcantur, paucis exemplis opus eſt.

Indignatur Iuno ſine proœmio, in primo: ſed ex abrupto, vt aiunt: idque per interrogationem, nihil proponit, ſed ſupponit,

-méne incœpto deſiſtere victam?

At nō propoſuit incœptum illud: tum quia irata eſt, tum quia ſecum loquitur. Mox tamen aliquid explicat, vt auditori ſatisfaciat,

Nec poſſe Italia Teucrorum auertere Regem:

Confirmat propoſitum per detractionem obiectionis, *Nam fata obſtabant.* At exemplo appoſito demonſtrat alias id factitatum, idque à minore numine, præterea minore in re, minore merito, fortioribus inſtrumētis. Iccirco dixit, *Pallas.* & ſubdit de ſe, per collationem efficientis,

Aſſ ego, quæ Diuūm incedo Regina, Iouiſque
Et ſoror & coniunx.

Factum quoque exacerbat ſupplicii immanitate. Duo enim extrema ſunt, exurere igni, & aqua necare. immane enim eſt, Elementa puriſſima fieri noxia. At ipſa huic aut eiuſmodi crudelitati oſtendit ſeſe non ſtudere, ſatis ſibi futurum fuiſſe, ſi auertere poſſet Teucrum non Italum, ab Italia non a Troia. Dixit autem Regem Teucrorum, non Teucros, vt vnius perſonę appellatione rem oſtenderet faciliorem. Præterea æquum videtur, vt ſi Teucrorum Rex eſt, extra Teucrorum gentem ne quærat regnum. Poſuit etiam claſſem Argiuorum, ſcilicet victorum. At Teucri victi. Adhæc totam gentem perdidit ob vnius noxam tantūm: eiuſque non ſui compotis, ſed furioſi. minus enim ſupplicii meretur. Et populus nihil pro rege. Adde quòd Aiax iſte non fuit magnus ille Telamonius, ſed ψιλός, Oilei, vt nequaquam populi inter tus debuerit interuenire. Amplificat deinde factum Pallādis: quæ fulmen non ſuum, ſed Iouis iaculata ſit. Idque è nubibus, quæ in regno ac poteſtate Iunonis ſunt. Addit etiam tempus. Namque illicò de Aiace ſupplicium ſumpſit:

Aſſ ego-tot annos bella gero &,

-vna cum gente.

Conclusio autem est per indignationem.

-& quisquam numen Iunonis adoret?

Ad hanc formam orationis dirigendus erit animus irati. Talis eiusdem numinis in septimo quoque. Maiore in euentu etiam acerbior, atque adeò atrocior oratio. Quippe in superiore pectus tantùm incensum habuit:&,

Aeternum seruabat sub pectore vulnus.

Hic vero, *-stetit acri fixa dolore,*

Tum, *quassans caput.* vt & iter incœptum intermiserit, ac steterit:& dolorem acceperit, sed ab eo fixa,& acri. Et caput quassarit. Exacerbationis autem causam diuinus poeta posuit. Sanè Aeneam incolumen à tempestatibus: præterea lætum statuit. Quin molitur tecta: & classem, quam desiiciendam curauerat, in tuto videt. Quin eam à Troianis haud amplius tanti fieri: sed ipsos

-fidere terræ.

Non igitur ab incœpto, vt suprà:

Néne incæpto: neque molliter agit, vt auertat Italia: sed à persona rei, per contemptum atque exprobrationem: *Heu stirpem inuisam.*

Ostendit autem facinoris indignitatem: cùm Troiani etiam naturam ipsam superarint. Incensi sunt: non tamen cremati. Capti: non potuere capi. Neque ignis, neq; aqua retinuit. Vires omnes terræ, ac cœli minores ipsis. Exemplum ponit Dianæ, vt in superiore Palladis. Tandè animi iniquitatem in conclusione,

Non rumpam fata? at differam. &,

Sanguine Troiano, ac Rutulo dotabere virgo.

Elisæ autem oratio amantis quidem, sed tam varia, quam varius Amoris circuitus. non enim dicam, status, in quo nihil, ne momento quidem stabile est. In principio apud Annam init animi sui, motusque rationem. Sic enim desuetæ personæ motus primus. Deinde obiurgantis, tum exprobrantis. Postrema desperantis. Hæc in irata. Vbi igitur obiurgat, ab ipso statim facto incipit: idq; per interrogationem:

Dissimulare etiam sperasti perfide tantum

Posse nefas?

Vbi & suam prudentiam, siue attentionem designat: & obiicit dissimulationem. Et appellat,

nefas.

nefas. & addit, *tantum. Perfidum* etiam appellat, & confidentem, eo verbo: *Sperasti.* & ingratum, cùm dixit: *Tacitus.* Quasi sit fuga, non discessio. Omnia illa augent. Terra mea, non tua. Post hæc probat proposita. primùm perfidiam. *-nec te data dextera quondam.* Deinde nefas, *Noster amor.* Noster, inquit, ergo mutuus. quem ego non opprimo, nec tu debes opprimere. Tum ingratum, Omnia posthabui tibi. Moderatior tamen efficienda eiusmodi oratio est tantisper, dum amantem adhuc spes tenet persuasionis. In sequenti verò sublata spe, acerbior, & acrior, & amarulentior. Itaque hîc annumerat merita parcè, & cum modo,

Te propter Lybica gentes odêre.

Magnum illud Libycæ in Libya habitanti, nouæ cum paucis, & numero plurali, *Gentes & propter te*, vnum scilicet. Qui si me odêre, tu amare debes. Si instant periculis, tu defendere: quippe illis tu me ipse obiecisti. Addit etiam Numidas, & quidem tyrannos. odiosum nomen, & cuius cum potestate coniunctum sit (vt ita dicam) ius maleficij. sed quod maximum. Tyrij ipsi infensi: quorum ceruicibus te dominum imposui. Pudicitiam verò vltimo posuit loco: tum vt crescerent oratio: tum quia faucibus hærebat: pudebatque edere. Omnis autem suasoria cùm nitatur, vtili, facili, honesto, ac propterea multæ interfint pollicitationes: in hac nihil pollicetur, quia exprobrat data. Honestum verò prætendit, cùm ait: *connubia, & Hymenæos.* At facile factu, quod orat, ostendit: qui in regno sit, ei non esse quærendum regnum. vtile: quia tutò teneret, quod habebat: non tutò quæreret, quod aberat. Partem etiam rerum petimus interdum, vbi totum ferre non possumus. Igitur hoc agit: ne saltem aduersis Aquilonibus nauiget. expectet, dum cessent. veluti cùm per Annam sororem orat,

Tempus inane peto,
Expectet facilémque fugam.

Nam sanè ex Africa in Italiam flante Aquilone cursus teneri nequit. Illud quoque ad petitionis portionem pertinet:

Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset
Ante fugam soboles. vbi id etiam notabis. semper

enim appellat *fugam* non abitum. Multa verò sunt loca in quibus orantis sermo sedem capere valeat. Inter quæ, beneficiorum commemoratio, excitatio spei ad futura. Omnium autem princeps obtestatio. Igitur per lacrymas suas: sicut & Amata Turnum. Conuenit etiam vt, cum orat vti se tueatur, per dextram obtestetur. nam nihil, inquit, mihi à me supereſt, præter lacrymas, nihil præſidij à prouincia, præter tuam dextram. Comparationem deinde meritorum facit: sed per conditionalem vt modestiæ consulat:

Si bene quid de te merui.

Hoc dum vult persuadere: nam in altera oratione exprobrat: admiscet etiam amantis & verba, & affectum.

-fuit aut tibi quicquam

-Dulce meum. Talis oratio Pelopis ad Neptunum apud Pindarum. Postea ponit explicationem petitionis: *Miserere domus*: non pro se orat, sed pro domo: cuius ipsum non solùm participem, sed etiam principem fecerat. Addit causam miserandi, *labentis*. Acuit deinde orationem: cum mortem suam ob eius discessum prædicit. Mirificam verò (vt semper) artem: primo namque loco dicit: *moriturus*. hoc futurum est. Mox *moribundum*. Hoc & amplius, & præsentius, & iam in oculis. Sicut prius *decedere terra*. Tum autem: *deserui*. Obijcit enim desertoris nomen à quo vehementer abhorret animus militaris. sic desertorem Asiæ vocat eum Turnus signato verbo. Item dixit: *hospes*. quoniam scilicet non amplius es maritus. Ego enim te feci ex hospite maritum: tu te ex marito hospitem. simile illud in Tragœdiis, vbi Iuno sese Tonantis sororem appellat: quod nomen solum sibi reliqui factum sit: quia coniugis titulum pellices subripuerint. Quibus verbis & crudelitas, & perfidia exprobratur. simul vbi exoptat ex eo sobolem, quæ ore tantùm referat: non etiam animo similis sit. Nam deserta quidem sic quoque essem: sed tamen non viderer.

Perpendamus alteram orationem longè concitatiorem. Negat enim illum Dea natum. imò verò ne Dardano quidem. Id quod facilius sese potuit, nec tamen est. Verum ob duritiam, è cautibus ortum ait. Ob sæuitiam, nutrices agnoscit tigres. Exprobrat verò dissimiles affectus. Num ingemuit? at ego flebam. Quod

supereſt

ſupereſt, deſperantium more iram omnem effundit in Deos. A quibus negat æquis oculis aſpici mortalia. Exprobrationis ſemina communibus in locis poſita ſunt. *eiectum*: non ſatis. Addit *littore*. vnde nihil ſubſidij ſperare poterat. Quemadmodum eſt in exemplis rhetorum Græcorum. τὰ παρὰ θάλασσαν φοβερὰ, ἐρημίαι οὖσαι. Auget: *egentem excepi*, non expuli, Exceptum non dimiſi, ſed *locaui*. Vbi? *in parte regni*, contra omnem humanum morem. regnum enim duos nunquam cepit: ac ne fratres quidem. Ac propterea quòd Aeneas nõ erat priuata perſona, non ſolum obiectat priuata beneficia, ſed etiam ciuilia commoda, & ſuis communia:

Socios, inquit, *à morte reduxi*.

pro quorum ſalute reponi oportuit abs te gratiam mihi, eorum enim Rex es. Id quod tibi ſemper laborandum eſt, mea vnius opera defunctum eſt. excitat autem memoriam acerbiſsima recordatione. Amiſſam, inquit. refeci claſſem. Hîc Ouid. aut alius quis laxaſſet habenas ingenio, ac dixiſſet, Claſſem refeci qua me deſereres. Parcius diuinus poeta. maluit enim hoc relinquere cogitandum, quia dolor ſupprimebat. Quare etiam verbum ſubticuit. Poſt hęc vtitur Ironia per reiectionem. vt apud Terentium, *Id populus curat ſcilicet*. Sic irridet, quaſi falſum, quod pro ſe adduxerat Aeneas, qui profectionis crimen in deos reiiciebat. Poſtremò quod reliquum eſt, deſperat, contemnit, abiicit. Neque te teneo, abi. *Neque dicta refello*: quia non merentur. Tandem verò minatur: & ſibi ex hoc mortem, & ex ipſa illi Diras, quæ nequeunt vlla victima expiari:

Omnibus vmbra locis adero, dabis improbe pœnas.

Abrumpit tandem in minis orationem. Quare nequit Aeneas reſpondere, ſicut ante fecerat: cuius tota oratio conſiſtebat in dilutione exprobrationis, & tranſlatione criminis in Fata. Interpretatur enim res ipſas ſubtiliſsimè. Is nanque eſt cauſæ ſtatus relatus ad qualitatem. Itaque etiam cum inſinuatione ingreditur: & appellat *Reginam*, non coniugem: & memorem ſe pollicetur beneficiorum, vt aliuſmodi relaturus ſit olim gratiam, quàm nunc faceret manendo. hoc ſatis eſſe debet inter bene inſtitutos ciues. Non enim datur beneficium ſpe tantundẽ recipiendi, ſed ſimplici animo, non opera venali, Ie-

circo gratiæ & nudæ sunt, & tres. vt qui beneficio prior
Strena. certat: vbi quippiam vicissim recipit, de integro itidem refundat, Ea de causa prisci Latini strenam quasi trenam sunt interpretati: à tertia officij repræsentatione. Diluit autem nomen coniugis, & coniugij: vt subtrahat se crimini impietatis. Quis enim coniugem sine impietate possit deserere? & appellat fœdus: quod tamen negando tollit. Dum hæc dicit, temperata vtitur oratione primùm: quam deinde excitat argumentis, atque interrogatiunculis. A maiori, si non fuit fas in pristina terra, quæ aurita fuit mihi, vel regnum reparare, vel saltem consistere: magnum quiddam esse oportet, quod mihi certam destinet: eamque aliam à Carthagine immobilibus fatis designatam. Obserua verò efficacissimam collationem. Etenim tu, si non petis Italiam, sed fato tibi attributæ Carthagini acquiescis: quare vis nos deserere sortem nostram? verbis autem inuidioribus animat sententiam:

Quæ tandem Ausonia Teucros consistere terra
Inuidia est?

Non quasi hîc nos velis: sed quasi ibi illos nolis. Renouat postremò abeundi necessitatem non iam per Fata: nam & incerta sunt aliquando nobis, & obscura ob vetustatem, & communia minis: sed Iouem illico authorem præsentem facit, atque Anchisem. Quódque maius sit horum nihil pro se studere: Ascanio hæc omnia laborari. quibus ambitionem à se aufert: quam nefas erat amicitia esse potiorem. Consensu verborum adauget sententiam: cùm appellat puerum: & adiungit affectum:

Capitisque iniuria chari.

Extruendi verò iisdem legibus, atque rationibus gradus illi quasi quidam, & animorum & orationum. Vides primam suasoriam, secundam exprobratoriam, tertiam tumultuantem in deliberatione ab animo spe spoliato, interceptæ sententiæ, concisæ, contortæ. Fertur, refertur, rapitur. Crebræ interrogationes, consiliorum mutationes, petitio, repetitio, correctio. Incipit autem miserorum more per interrogationem: Quid agam? an sic manendum? non potest. Instant enim gentes Lybicæ. An illæ supplices adeundæ? Qui fiet? Contempti à me, fastus mei memores flecti nolent. An cum Troianis abeundum?

adeundum? At frustra tentabitur. ingrati enim sunt. obliti veterum beneficiorum, quum me inuitam relinquunt. Me in regno meo contemptui habuere: ergo in suo quid facient? Quin, non recipient. Iccirco dixit superbas rates, Et se irrisam. Eósque Laomedontiades: periuros scilicet. An extrema audenda mihi, ipsíq; bello persequendi? At hoc quid est consilij? Equidem ciues hosce vix e Sidonia reuelli. verbum odiosum. non dixit auexi: sed e Tyranni manibus reuelli. quónam igitur animo obiectem rursus eos, vel belli, vel pelagi periculis? Igitur concludit, *Morere*, Induxit colore desperationi, *vt merita es.* Causam verò se reiicit in Annam sororem. Quippe suapte natura casta fœmina alienum crimen in se sua morte tolli vult. vbi artem viri incomparabilis præterire mihi religio est. Castæ namque huiusce viraginis oratio, etiam de amantis fuga conquerens, nihilo secius in Sichæi mariti memoriam desinit: cuius manibus deuoueat corpus: quod morte luat supplicium fidei temeratæ. Non minor in illis ars. cùm mortem nominasset, multa verba interposuit, antequam causam redderet: tum ob mortis nomen quod est natura sua animantum generi formidabile: tum quia memoria amissæ pudicitiæ vehementer obstabat. Postea verò quàm abeuntem videt classem, tum verò tota fluctuat oratio, quam simul cum cæteris ex nostra diligentia metiri poteris. neque enim hîc omnia persequi vel volumus, vel licet: id enim interpretis est: sed formula quasi quædam perpendendæ Virgilianæ diuinitatis ad hunc sanè modum præscripta sit studiosis, quæ à nullo antè nos explicata fuit.

Longè alia & mes, & ratio, & oratio irati Hiarbæ. perturbata sanè. quippe prius ostendit rem quàm declaret. quum dixit: *Aspicis hæc?* Et post duos versus narrat. Iratus enim omnia in oculis, atque in ore habet:

Fœmina quæ nostris, &c.

Incipit autem ab exprobratione officiorum. quasi ingratum bonis accuset Iouem:

cui nunc Mauruſia pictis

Gens epulata toris Lenæum libat honorem.

Sequitur altera exprobratio negligentiæ, aut impotentiæ: *Cui fulmina torques. Nequicquam horremus.* Extenuat autem meritum personæ aduersarij, à sexu,

*fœmina:*à fortuna,*errans*. Deinde cùm posuit vrbem : extenuauit factum. quippe, *exiguam* : &,*precio* : & *accepit*:&, *littus*:&,*arandum*. Non enim nisi summa inopia ad id cogimur.Item accepit loci leges:quo nihil plus sapit seruilem animum, aut infelicem. Suam verò personam commendat:*in nostris finibus*.Auget inuidiam à rei indignitate, *Connubia nostra repulit*:quid?Maritum indigenam noluit : dominum recepit peregrinum. recepit verò regni & fortuiti & precarij dominum.At ego illam in regnum stabile, patrium, & auitum sociam elegeram. Ego illam augebam, illa se attenuauit. Contemptus prætereà personæ alterius aduersarij,à natione. Iratus itaque pendentem reliquit orationem,nihil enim concluſit, sed exprobrando dixit:

Nos tibi frustrà munera ferimus.

Diuersa ab hac Aeneæ ira aduersus Helenam. Alia Turni aduersus Drancem. Est autem oratio illa Aeneæ deliberatiua.Ponit igitur suasiones ad eædem,quam meditabatur : atque eas magnas sanè, *Occiderit Troianus*.Magnum est carere principe. Addit, *ferro*. Quid patriæ excidium? Quid Dardanium toties sudasse littus sanguine. quid mirum si vna pereat : propter quam tot interiere? Et cum illis duo rerum omnium maximà:pudor,ac libertas. Matronæ,inquit,nostræ seruæ erunt? Hæc earum erit domina? Rationes in contrarium. Fœminæ mors non decet virum fortem.Solutio obiectionum.*Extinxisse nefas*:non fœminam, sed crimen : pertinet ad virum iustum:& supplicium sumere de facinoroso, & pro suis, & pro patria, ad virum fortem. Hic sileant Grammatici.

Turni autem oratio tota est in recriminatione. Magna autem in eo ars. Cùm enim obiecta à Drance nequiret inficiari ! tot eius causa cæsa millia ciuium, bello, bellique meritis, ac naturæ id attribuit.Est igitur translatio criminis.Duo ergo agit,vnum,vt rem leniat per indignitatem personæ obiicietis. Cùm enim ostendit eum imbellem : non mirum si miratur is,quempiam in bello mori. Alterum est,cùm declarat, idem quoque Troianis euenisse,Quare non onerat Turnum is euentus : qui etiã hostibus communis fuit. Totus autem ductus : sic enim vocant rhetores modum & colorem orationis:est & iracundi, & superbi. partim nanque contemnit,partim irridet:

det. Ἀνδρεία vero est viri fortis ad imbellem, virtutis pro fortuna exprobratorem. Iccirco illa alti animi : Nũquam animam istam talem amittes: non sine gestu : cum dixit, *dextra hac.* Item illud abnuentis. *Absiste moueri.* Contemptus vero tanquam rei nihil,

-habitet tecum & sit pectore in isto.

Scilicet futilis in imbelli.

Aliter Veaus & Inno inter se irascuntur. Altercationi sanè illa propior causa est. Tales nanque iræ fœmineæ,& obtrectationes.

Sedati autem animi, ac maturi petendum exemplum ex oratione Latini cum affectibus ciuilibus & prudentibus.

O præstans animi iuuenis, quantum ipse feroci
Virtute exuperas: tanto me impensius æquum est
Consulere, atque omnes metuentem expendere casus.

At ferox ille respondet animo & militis,& iuuenis: nihil enim dici potest confidentius.

Quam pro me curam geris, hanc pater optime pro me
Depona: letumq; sinas pro laude paciſci.
Et nos tela pater, ferrumq; haud debile dextra.
Spargimus. Non solùm gerimus. Et addit mira figura.
-& nostro sequitur de vulnere sanguis.

Par animus AEneam per nuntium prouocantis.

Nuntius hæc Idmon Phrygio mea dicta Tyranno, & addit, *haud placitura.* Sarcasini quoque de quibus suprà diximus, huiusce generis sunt.

Eorum vero, qui in extremis periculis vel animum desponderunt, vel spe depolita mortem aut orant, aut optant, aut quærunt, aut contẽnunt, videbis varios affectus. Ecce in milite, eóque forti, ac bono: tamen acciſis rebus.

Dolus an virtus quis in hoste requirat?

Et illud, *-pulchrúmque mori succurrit in armis.*

Alio modo desperat Anchises euersa patria. Tota eius oratio est in contemptu mortis. Alio Mezentius. *Hostis amare quid increpitas?* Alia oratio Mnesthei trepidãtis pro victoria. Elisæ vero suprema oratio & amantis, & infelicis plena affectuum, & miserationis : quouis arundinis Indicæ succo suauior.

Dulces exuuiæ, dum fata, deusque sinebant,
Accipite hanc animam, meque his exoluite curis.

Vixi: Et quæ sequuntur omni nectare, omníque ambrosia potiora.

Precatoriæ autem orationes non omnes sub eodem genere censentur. nam preces aut ad hominem aut ad Deum diriguntur. Finis igitur diuersis formis. quare & ipsæ species. est enim motus principiũ,& finis,& mediũ, generis eiusdem. At Deus precibus meis nõ mouetur. sed ab æterno: vt loquuntur: sciebat me precaturum. omnia illi semper præsentia. reducuntur tamen hæ orationes ad illas per Analogiam. Quemadmodum vsus imperatiui modi, cum refertur ad eundem Deum. Suasoria igitur est verum genus ad petitoriam, ad precatorias autem non vna ratione. Habes diuinas precationes, earúmque genera in sacris, in fœderibus, in votis: afferúntque plurimum luminis poemati. In fœdere hospitij inter Elisam, & AEneam, in primo. in secundo Anchises in portento Iouem precatur:

Iuppiter omnipotens precibus si flecteris vllis:
Aspice nos.

Vt propter preces aspiceret benignus, sed apposuit ea, quibus ob pietatem consequi mereretur. In tertio ad Apollinem Exulis oratio sedem quærentis, & errandi finem. In quinto ad Iouem perincensa classe. Peregrini autem in tertio.

Dij maris & terræ, tempestatúmque potentes
Ferte viam vento facilem, & spirate secundi.

In sexto vero Italia potitus gratias commemoratis beneficiis: atque exposcit pacem futuris rebus. At in metu illa ex vndecimo?

Armipotens belli præses Tritonia virgo
Frange manu Phrygij telum prædonis, & illum
Pronum sterne solo. Animaduertes etiam orationes Pallantis,& aliorum in præliis. Item regum, in duodecimo, ad quarum modum componendi sunt animi: vt efficacem reddamus orationem, quæ in aliis poetis aut friget, aut exultat. Maroniani flores igitur nobis delibandi sunt, si cœlestia mella conficere volemus. sed de orationibus, quę aut personarum statibus, aut affectibus seruiũt hæc exempla sunt satis. nánque omnia exequi genera, rhetoris potius est officium. Nunc ad alia transeamus.

DE QVATVOR VIRTVTIBVS POETAE.

CAPVT XXV.

HActenus rerum ideę quemadmodum ex ipsa natura exciperentur, Virgilianis ostendimus exemplis. Ita enim eius poesi euenisse censeo, sicut & picturis. Nam plastæ,& ii qui coloribus vtuntur,ex ipsis rebus capessunt notiones,quibus lineamenta,lucem, vmbram, recessus imitentur. Quod in quibusque præstãtissimum inueniunt, è multis in vnum opus suum transferunt:ita vt non à natura didicisse, sed cum ea certasse, aut potius illi dare leges potuisse videantur. Quis enim putet vllam vnquam talem fuisse fœminæ cuiuspiam pulchritudinẽ, in qua aliquid non desideraretur ab iudice non vulgari? Nam tametsi in ipsis naturæ normis atque dimensionibus vniuersa perfectio est: tamen vtriusque parentis mistio, tempus, cœlum, locus multa afferunt impedimenta. Itaque nõ ex ipsius naturæ opere vno potuimus exempla capere, quæ ex vna Virgiliana idea mutuati sumus. Nunc reliquum est vt tam diuinas opes scitè,atque sapienter disponere conemur. Quod vt efficere possimus,inde nobis initium sumendum est.

Cùm prisci oratores id agerent modò vt mouerent: inconditè nanque suadebant. Poetæ verò vt oblectarent tantùm:cantiunculis enim solis otium transigebant. vtrique ab alteris postea id, quo carebant, mutuati sunt. Numeros enim primus addidisse Isocrates inconditę orationi dictus est. Quanquam qui accurratius rem ipsam ex literarum monumentis eruerunt: eam laudem attribuunt Thrasymacho: cuius diligentia aucta sit à Gorgia: postremò ab eo quem dicebamus, Isocrate perfecta. Poetarum autem numeris,ac sonis addita fuit anima postea,cùm ex agris in vrbem translati essent,appositis fabellis pro exẽplo, sententiis pro præceptione. Id quod Horatius rectissimè expressit eo versu:

Omne tulit punctum qui miscuit vtile dulci.

vt tota Poeseos vis duobus capitibus absoluatur, docendo,& delectando. Quorum vtrunque consecuturi sunt ii, qui & res vero propiores, ac sibiipsis semper conuenientes exequuti fuerint, & operam dederint vt omnia varietate

condiantur. Nihil enim infelicius, quàm ſaturare auditorem antè, quàm expleatur. Quæ enim epulæ quibus faſtidium pro voluptate pariatur? Tertia res ea eſt, quam ego Efficaciam, Græci quo deſignent nomine ſuo loco dictum eſt. Eam paucis in Poetis reperies. Eſt autem vis quædam tum rerum, tum verborum, quæ etiam nolentem propellit ad audiendum. Quarta eſt ſuauitas, quæ efficaciæ illius vim vegetam deducit ex aſperitate, cui ſæpenumero eſt affinis, ad certam temperationem. Hæc igitur eſto ſumma ſic: Poetæ prudentia, varietas, efficacia, ſuauitas.

Efficacia.

PRVDENTIA.

CAPVT XXVI.

PRudētia philoſophis habitus eſt, quo futura ex factis proſpicimus. verùm eius vocis ſignificatio amplificata fuit: vt eum quoque comprehenderet habitum, qui deduceret omnia ſua facta ac dicta è rationib. ad fines ſuos ſine offenſione. Dicimus enim prudenter factum ab Imperatore, vbi rectè exercitus partes diſpoſuerit: tametſi ſimiles ordines acierum nunquam antea notos habuerit. Eſt igitur prudentiæ pars qua futuræ victoriæ conſultum curat ex diſciplina militari, non ex antegreſſis actionibus. Quare is habitus omnibus artibus communis ſit neceſſe eſt. Primus enim ſutor calcearius non ſolùm tegmen impoſuit pedi, verùm etiam ſubſtrauit ſoleã, quam antea nunquam viderat: vt ab incommoditatibus illum faceret tutum. Hac ratione prudentem poetam eſſe volumus, cuius feſtiuitas, laſciuia, ſeueritas, humilitas, ciuilitas, magniloquentia, vel in re, vel in verbis, ſuo loco, tempore, modo diſpoſitæ ſint. Quod igitur monebamus, id imprimis animaduertendum eſt: vt imitatio rẽ ſequatur: conſtantia imitationem comitetur. niſi cùm inconſtantẽ quempiam finxeris: veluti Ligurẽ aut fœminam: illi enim polypi ſunt: hæ chamæleontes. tunc enim licet abſcedere ab hiſce legibus. Quod tametſi ita fiet: nihilominus tamen manet conſtantia tua in illorum incõſtantia ſemper deſcribenda. Hęc igitur prudẽtia ad tria potiſſimùm capita reducenda eſt. rerum enim naturam cum explicamus, Phyſiologia dicitur: cùm Fati, Aſtrologia: cùm Dei, Theologia. Natura ergo tam lata eſt, vt etiam cœlorum

lorum ipsorum motus comprehendat. tum tempora, loca, & quæ in eis, vel mouentur, vel quiescunt: de quibus cum sese obtulerit aliquid, sine ostentatione breuiter, ac parcè attinges. Quemadmodum fecit deus ille poetarum:

Principiò cœlum & terras campósque liquentes
Lucentémque globum Lunæ Titaniáque astra
Spiritus intus alit: totámque infusa per artus
Mens agitat molem: & magno se corpore miscet.

Et illa diuina,

Haud equidem credo quia sit diuinitus illis
Ingenium, & rerum fato prudentia maior. quæ antea ab Epicuro. Deinde,

Verùm vbi tempestas & cœli mobilis humor
Densat, erant quæ rara modò, & quæ densa relaxat:
Mutant se species animorum: & corpora motus
Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat
Concipiunt. Hinc ille auium concentus in agris,
Et lætæ pecudes, & ouantes gutture corui. & illa,
Vere magis quia vere calor redit ossibus:

Item quæ de anima disputat, & ictè dicūtur ex Platonicis, & aptè ibi collocata sunt. Nam & Aeneæ interroganti, deque re difficillima, atque etiam nunc vel ignota, vel maximè controuersa dubitanti, & inter animas, & in loco animis attributo, & ab vna animarum differuntur, Anni quoque partes, ac tempora, & cognoscenda, & describenda. Manè, serum, creperum, concubium, intempestum, conticinium, diluculum, meridies: eorúmque tum naturæ, tum effectiones. Nec minus eæ, quas ὧρας Græci vocant, propterea quòd annum partiuntur, eiúsque partibus fines statuunt. Ver (d co) hyems, æstas, autumnus. Ventorum quoque numerus, nomina, naturæ, loca, non tam describere, quàm attingere, ne cum Hesiodo reprehendi merearis, qui aut tres tantùm nouisse videtur ventos, aut non rectè disposuisse. In quibus omnibus illud in primis cauendum est, ne ineptè discurras, nisi libros componas eam ad rem destinatos. Quemadmodum Ouid. fecit in lib. Transformationum: & Lucanus. Præter hæc particulares naturæ omnium, quoad fieri potest, rerum sunt cognoscēdæ. Nam & in equo lethale vulnus agnouit, quod fit in temporibus Maro: & Dictamū

Nota in Hesiodū.

describit.Et leoni attribuit magnanimitatem:Lupo animum prædatorem. Delphinorum lasciuum canit lusum: Harpyiam fœdam dicit: vagam Hirundinem: Equum alacrem, Humanam vitam nemo melius, ac prudentius. verum pauci eam artem declararunt. Grammatici enim in cymbis quidem sunt, marisque transmittunt superficiem Maroniani: nihil tamen expiscantur. solus Donatus meritus est,qui poetarum anima diceretur.Loca igitur ipsa aliquot,vt quæque in mentem venerint, adducemus. Principio Aeneæ clypeum maiore opera describit, quam Turni: propterea quod maior Heros secutus imaginem Pythagoricæ disciplinæ, quæ minoris hominis minorem quoque Genium esse censet. Quid perpetuus ille diuini viri pudor, modus, castitas orationis: nonne summa prudentia est:Qualis & in secundo:

Tunc etiam fatis apperit Cassandra futuris
Ora Dei iussu,non vnquam credita Teucris.

Hic Lucanus dedisset declamationem. quemadmodum de temporibus Syllanis. nam tametsi & senex ibi narrat & licet poetæ coniungere tempora cum temporibus:tamen longus est,& tædii pater. etiam cum vera fictis tegimus,aut adumbramus,aut illustramus. Amissa in tumultu,atque insolentia militari Creusa, fingit eam à Cybele retentã illis mirificis versibus,quin necesse erat eum,qui recipiendus esset à fœmina,quasi ab vxore,priorem amittere vxorem. Deinde propterea quod alteris nuptiis nouum imperium erat comparandum.Præterea ex sanguine altera saltem ex parte Italo, instituenda erat series regum Italorum. Ad hæc qui Sibyllæ adibant locum, atq; ex Auerno responsa petebant, iis humana anima orcho litandum erat.Iccirco Misenum ab orcho raptum,à Tritone eóque tanquam artis eiusdem æmulo exceptum dicit. Verum est ex historiis à Turno exustam classem: id adumbrauit transformatione. Cùm vellet Camillã fortissimam,atque congressu inuictam ostendere, nunquam obicit Aeneæ: & ex intidus telo petitam missili,cadere facit. Eadem prudentia noluit Pallantem Lausumque committere,ne cui detraheretur, sed vtrumque à fortissimo hoste interfici. Turnum quoque nonnisi Vlcani præsidio,& immissis diris,& fatali priuatum ense, Aeneæ manu interire. ita classi periculũ solum ab igne in Sici-

lia,

lia,ea enim adhuc egebat: in Italia non egebat. non periculum modo ibi, sed etiam pernicies. Neque verò temere bellum auspicatur AEneas: sed quasi Herculi auspiciis. idque non sine ratione. Principio Hercules peregrinus: ideóque ei templa extra vrbem dicantur. In Italia Hercules indigenam furem mactauit: ita AEneas Turnum tanquam prædonem. Respondere autem omnia inter se cum alibi, tum illis locis. Camillæ cursu ait ne segetes quidem lædi: ergo ligurem in equo sedentem præuertit pedes ipsa: eique se opposuit, ac deinde morte affecit. AEneas vbique pius: Turnus vbique ferox, Tarchon fortis: Messapus acer: Mnestheus audax: Achates fidus. Illa verò cuiusmodi? nullis AEneas mouetur Elisæ fletibus, in quarto: ita vicissim in sexto, illo lacrymante atque etiam orante nihilo melius mouetur ipsa. quare & AEneam quercui,& Didonē filici comparauit. AEneæ quoque Vlyssis prudentiam cùm ascribat: animum tamen longè feliciorem dat. Ille apud Circem desidet sub adulterio, hic sub coniugio. Achillis item personam cùm attribuat: potuisset fugientem Turnum cursu apprehendere: at fecit non posse, quia vulnere tardior. Ne Turno quidem eam ademit gloriam: neque enim potuit dignosci. Illud maximè circunspectum AEneam vulnerari permisit. vix enim credi potest à bono milite: militem bonum tot in congressibus, tot è præliis sine vulnere abire. Conduit tamen primum non comminus: deinde incerto authore, quasi eam quoque gloriam formidaret hostis: nedum aut occuparet alienam, aut iactaret suam. Ita patitur fortunam præliorum vir fortis: & talis est personæ dignitas. Nequeo & id satis laudare. absentem enim & Turnum, & Aeneam facit in XI. vt & Tarchontis, & Camillæ ostentet facinora. Sic & absente AEnea Turnum castra inuadere: atque intra ipsa tam fortiter facere. eò quoque & illud pertinet: Cum aptat historias sui temporis imagini veterum historiarum. Venulum ex equo detractum scribit à Tarchonte, atque cursu ablatum. Idem sibi euenisse ait Cæsar in Ephemeride, quemadmodu Seruius memoriæ prodidit. AEneas dextra nuda iubet à cæde abstinere: idem Cæsar Pharsalico in conflictu, atq; illis verbis: *parcite ciuibus*. tic & mores cùm repræsentat: veluti ad Fauni ora-

cula:& bellis indicendis, *vina coronant. Nautæ puppibus impoſuere coronas.* Dido in conuiuio libat hoſpiti Ioui. libat, non bibit: mos Romanarum fœminarum. Mos operiendi caput in ſacris. Aras tenendi, ſacrificandi Herculi extra muros: quia fuit penè ſemper peregrinus. Helenus vittas reſoluit ſacrati capitis, vaticinaturus. Præterea eruditio non affectata. Tacitæ Amyclæ. Camerina. Bebrycia gens inceſtu. Aclides. Siculi. Sparus. Pero. Vrbium origines, Petiliæ, Salentinorum, & aliorum: & quemadmodum Cocles in Tyberim ſe immittit: ſic & Turnus. Nudato capite Aſcanius: ſic aliquando in acie Cæſar. Deciorum perſonæ in Turno. *Turnus ego deuoueo*, &c. Summa & illa prudentia: Cùm docere quippiam vult auditorem: neque licet per contextum argumenti: introducit aliquem alteri narrantem: tametſi hoc idem ille alter non ignoret. Ita Neptunus Aeneæ ſibi fuiſſe curæ bello Troiano: atque ab ſeſe letho ſubtractum narrat, Veneri. Id quod paulò moroſiores ſi vitium putent: ſanè temere audeant. Fit enim tanquam per commemorationem. vbique verò aliquid iacit ſeminum ad futuram meſſem: vt auditorem quaſi præguſtatione alliciat ad epulas. ſic, *Forſitan & Priami fuerint quæ fata requiras.* quia iam dixerat: *Multa ſuper Priamo rogitans:* ſimilis præparatio in primo: Cùm enim recipiendus eſſet Aeneas: proponit hoc intelligẽdum ex pictura: in ea nanque ipſe quoque pictus erat. Et de fortuna Eliſæ, *Ille dies primus lethi, primúſque malorum Cauſa fuit.* prædicit enim de Baltheo in x. *Quo nunc Turnus ouat ſpolio.* Palinurum quoque inuenio tacitè prædicentem mortem ſuam quaſi vaticinio: *non ſi mihi Iuppiter author Spondeat, hoc ſperem Italiam contingere cœlo.* Itaque ne contigit quidem, aut manibus tantùm contigit, & cadauere. Eſt hęc παρασκευὴ apparatus futuri argumenti: quem nõniſi παρασκευὴ diuini animi vel cõminiſcuntur, vel intelligunt. Quaſi igitur argumentum obtenditur toti fabulæ in Heleni vaticinio. In ſexto, apud Anchiſem, futuri quoque imperii tanquam imago quædã fuit. Romani enim dominatus ſpecies in Aenea Romæ fundatore: cùm eſt Carthaginis dominus, & cùm dixit: *Nõ cæptæ aſſurgunt turres*: ſimulachrum futuri excidii. Aeneæ nãque Genius vrbis illius Genio contrarius erat. Et conueniſum imperii

fatum

fatum in Græciam: cuius figuram ponit in Heleno. Nam & Troianus regnat in Græcia: & a fratre nominat Chaoniam. Tum autem concordia, consensioque historiarum in portentis Iuli, Lauiniæ, Tulli Hostilii, L. Martii de flamma. Item responsus, seriésque fatorum. Quippe vt ad Troiam Græci, ac Troiani pro fœmina, quam Græci repetunt raptam: ita ad Laurentum promissam repetit Aeneas Troianus, ac tanquam à Turno raptam. Turnus Græcus defendit: vincit Troianus. Omen quoque futurorum triumphorum. egressos in Italiam Palladis templū excipit primum. Ita neque otiosè, neque temere dixit, *euntes*. equo sfœnari solitos, ac iungi sub concordia: signum esse populi bellicosi: & δημοκρατίας sub legibus. Morituri quoque vaticinantur. sicut Dido, *Littora littoribus contraria*. Orodes Mezentio.

Hæc de Physiologia. Astrologia verò, atque Theologia sunt affines adeò, vt pro vna & capi & tractari mereantur. Igitur Astrorum cursus apertè ponere aut inepti est, aut Astrologiam profitentis: vt Arati, & aliorum. At eo in opere, quod primarium argumentum aliud habet, fabulis condire oportet. Siderum igitur cùm haberet notam potestatem: eorum coniunctiones, situs, stationes, aspectiones tàm pudenter scripsit, vt nemo melius. Quemadmodum igitur alibi demonstrauimus: hîc quoque intelligas Iouem summum numen, beneficum: sed ita, vt Marti partes delegatas ne tollat. ergo permittit vt Lausus intereat in prælio. Habet autem Iupiter intellectionem, voluntatem, potestatem. Intellectio est Pallas: cuius enim è cerebro natam autumant. Quamobrem sola deorum fulmina iaculatur: sicut & pater. Id quod habes ex poeta, in primo: ex Callimacho in hymno, & aliis. Voluntas est Iuno, eadem (vt dicebamus) quæ & Fortuna. Coniunx, & soror summi numinis. Quòd si fingitur aliquando aliter vel agere, vel sentire, vel velle, quàm ab illo vel factum, vel iussum, vel præscriptum sit: hoc fit propterea, non quòd inter se dissident: ab se ipso enim nequit abscedere Iupiter in sententijs: quippe dicit: *nec me sententia vertit*: sed quia rerum euenta nequaquam ab illo solo dependent. sunt enim sidera duo quæ Infortunia dicuntur ab Astrologis. Horum asperitate corroboratur Fati

Astrologia.

Theologia.

vis ad impedimenta virtutum. huius fati adminiſtra ea eſt,quam ſub Iunonis nomine Fortunam nuncupamus: Aſtrologi verò partem Fortunæ vocant.Ac Martis quidē perſonam in bella non deduxit Poeta noſter:noluit enim in hoc Homerum imitari:ſed è cœlo vim tātùm immittit.Non minoris dexteritatis,cum in conqueſtionibus,ac maleficiis nominat Saturnum:

Aut Saturnius hæc oculis pater aſpicit æquis. &, *Saturnia Iuno*,cum aliquid incōmodi,aut per ſe aut per Iridē molitur. eſt enim Saturnus maior fortuna mala. Lunæ quoque poteſtatem non ſolum in cultu,& ſacrificiis, ſed etiā in ipſa vi ſub Dianæ nomine celebrauit. Luna enim in ſeptima & octaua domo interficit:ita Aruns occiſus eſt. Habent autem hæc tria ſidera ſuum quodque nuncium, Iupiter Mercurium,Iuno Irin,Luna Opin.Atque illorum hæ ſunt poteſtates. Neque enim par eſt, deſcendere è cœlo ſidera: ſed quod aiunt Aſtrologi, influere.Intermiſcebis autem non niſi magnis negotiis, ſummiſque neceſſitatibus. neque enim oportet ſic temere pati viros fortes, aut morte affici vulgari. Aeneæ igitur Genium quoque aſcripſit, quem Achatem vocat: eſt enim ἄχος ἄτης. Non quò vir tantus mœreat: ſed quòd inter tot ærumnas ad ſummam virtutem perpetuandam excitetur. Legimus autem in libris Pythagoreorum quos Platonici (vt de Roma Auguſtus) è lateritiis aureos fecerunt: duos aſſiſtere nobis Genios, alterum bonum, alterum malum.Boni ductu atque conſiliis boni viri ac lecti,coniungunt ſeſe deo, à quo illum miniſtrum, atque ſequeſtrum acceperunt. Is Heroibus quibuſdam ſeſe oſtendit. Aliis nunquam viſus, ſed auditus eſt. Id quod non vno in loco apud Platonem de ſuo Socrates profitetur: quibuſdam diuinis ingeniis, neque videtur, neque auditur, ſed ſeipſum ita offert, atque ingerit, vt ſua luce retegat intellectiones rerum arcanarum, quas deſcribant. Quapropter euenit ſæpenumero:vt cùm deferbuerit calor ille cœleſtis in nobis, noſmetipſi noſtra illa vel admiremur,vel nō agnoſcamus: aliqua etiam non intelligamus ad eam rationem, ad quam directa dictataque ſunt ab illo. Neque aliter puto contigiſſe Platoni: cuius ſcriptis additum ſit lumen ab interpretibus multò maius, quàm quantum plebeiis iudiciis debeatur. Ego verò, qui ne

Genij Pythagorei.

cum

cum minimis quidem me conferendum censeo: si quid vnquam nobis excidit imprudentibus, tantundem postea non sperem à me præstari posse. Quæ causa est: vt ad scriptionem, aut commentationem nunquam accingamur, nisi ab ipso Genio inuitati: qui nobiscum intus loquitur, neque auditur, ostendens diuinitatis latè patentes campos in animis nostris: quos ab officijs corporis suspensos atque abstractos alijs distinet functionibus: vt non penitus temere dixerit, Qui Aristotelis intellectum agentem eundem cum Platonico Genio existimant. vtriusque habemus exemplum in historijs. nánque malus Bruto apparuit, eique infelicem prædixit exitum: Philippis, inquit, me videbis. Bonus Cæsari, cum traiecit Rubiconem: viam ei ostendens ad id, in quo summam statuerat beatitudinis. eum descripsit Nisus illis verbis: *An sua cuique deus fit dira cupido?* malus Genius fuit Dira missa Turno in auis faciem mutata. Veneris autem filius AEneas dictus, propterea quòd eius Horoscopi erat domina. idque cum Ioue. Siue vterque cum Marte domini partium Solis, & Lunæ, & Horoscopi, quem Arabes sua lingua Potentem vocant. Iccirco saluus abijt à Troia ex bello propter fœminam conflato. Itaque iam tum primùm fœmina non nocuit eius vitæ. Veneris beneficio eripitur è manibus Diomedis: quia eo anno erat Venus in octaua. Venus infortunata in excidio eripit quidem à morte, sed in patria nequit retinere. Postea meliore fato in Africa recipitur à fœmina. Sequenti anno Venus minus bene collocata, non potest, quin amittat classem AEneas, & fœminæ auspicijs, & fœminarum manu. Meliori numine cõciliato in Italia regno potitur ob fœminam. Ita etiam Venus cum Ioue in medio cœli coniuncta eripuit eum è naufragio. Tum ex Pœnorum perfidia Mercurij interuentu: qui punicæ genti præest. Iccirco rectissimè illud,

-ponuntque ferocia Pœni
Corda volente deo.

EFFICACIA.

CAPVT XXVII.

EFficaciam Græci ἐνέργειαν vocant. Ea est vis orationis repræsentantis rē excellenti modo. Intelligo nũc non verborum virtutem, sed Idearum, quę rerum species sunt. Nam tametsi in verbis esse videtur: tamen in rebus

ipsis est primò.exẽpli gratia, facies,exterritæ, stupidæ,furibundæ simul matris Euryali. Eius vitia duo extrema. Alterum κακοζηλία, quam affectionem voco, Est autem affectatio conatus supra vires, & supra rem. Alterum,languor.Græcè dicam πάρεσιν. Quam vocem intelligit,qui in philosophia est exercitatus. Est enim contraria vegeto, sicut ἀτονία. In cacozelia igitur necesse esse nos ineptire. Aut enim turgebimus, vt Statius: aut obscurabimus, vt Lucanus: aut atteremus, vt Silius. Arrosit enim hic carmina sua, non limauit. Exultat autem Lucanus, neque scit absistere. Contrà, languida poesis, & fluxa ea est, quã nunc hoc seculo instituêre. elabitur enim ex auribus,neque sui vestigium relinquit vllum. nusquam hæret palato,sine aceto, & sale nota. Media est, quam selegit Maro ex horrida vetustate tanquam auri nitellas ex arena. Quas ita composuit, vt si quid addas, aut mutes, id sinè arena sit.si demas, destruas. Lucani oratio superba, & minax,auditorem inuitum, atque alibi animo hærentem vbi vult tenere,aut trahere,abigit:Tyranno haud absimilis,qui mauult metui, quàm amari. Verum de his in quinto & sexto. De efficacia verò, cùm suprà posuerimus in quarto loco,hic potius scribere volumus, quia cum prudentia plus habet necessitudinis quàm varietas. suprà autem in diuisione varietatem anteponebamus ei, propterea quòd varietas omni generi poematum est necessaria: efficacia nonnisi operosioribus. Efficacia est,aut in facto,aut in dicto,aut in animo.Factum sicuti suprà,voco qualemcunque rem. Itaque & πρᾶγμα & χρῆμα Græci dicunt. In Re est veluti: *Tectum augustum, ingens, centum sublime columnis.&, Monstrum horrendum,informe,ingens,cui lumen ademptum.*

Famę species.Caducei potestas.Inferorum loca.Sagitta Acestæ ignita.Turnus inclusus in castris Troianorum. AEtnæ incendia. Euasio AEneæ. Flamma circum Ascanij tempora. Turni galea. ensis eius fractus. Imber ad nauium incendia. Manifestior autem atque illustrior in factis, *Succedóque oneri.* Equidem videor patrem meum virum fortissimum gestare. *-dextræ se paruus Iulus Implicuit, sequitúque patrem non passibus æquis:* Hîc autem videor trahi. Nam quid est *Implicuit*, Certè me miseret.Ibi verò totus horreo: *Ausus quinetiam voces iactare*

per

per vmbram Impleui clamore vias. Quid in illis? *-operúmque laborem Partibus æquabat iuſtis. Neque enim patrius conſiſtere mentem Paſſus amor. Hic lacrymis vitam damus, & miſereſcimus vltrò.* Iam qui eſt pater illum verſum quanti faciat videbit: Qui ſcit Sinonem excidium Troiæ allaturum, doleat malis benefieri: ſicut & nos hoc tempore. Quis non animo Aeneam ibi comitetur? *Vadimus haud dubiam in mortem per tela, per hoſtes.* Quis non mouetur illis? *Vrbs antiqua ruit multos dominata per annos:*

Plurima perque vias ſternuntur inertia paſſim
Corpora, perque domos, & relligioſa domorum
Limina. Certè & illa rapiunt me, ac torquent,
At trepida, & cœptis immanibus effera Dido,
Sanguineam volues aciem, maculiſque trementes
Interſua genas, & pallida morte futura
Interiora domus irrumpit limina, & altos
Conſcendit furibunda rogos, enſemq; recludit
Dardanium, non hos quæſitum munus in vſus.
Hic poſtquam Iliacas veſtes, notumq; cubile
Conſpexit, paulum lacrymis & mente morata
Incubuitq; toro, dixitq; noniſſima verba.

Satis profectò ſola hæc ad excitandum animum poetarum, vt nihil vulgare ſonent, *trepidat*, quia cœpta immania ſunt, *effera* quia audet. *acies ſanguinea* homicidæ proprium. *tremunt genæ* ex ſanguinis diſcurſu. *maculæ* ſunt, non continuus rubor. quia cõtrarium naturæ eſt vt idem ſibi noceat: idem ſit agens & patiens. Iccirco in pugna animi pugna humorum. Pallor tamen validior ob mortem. *irrumpit. furibunda, enſem,* fœmina. *munus* verò illud? *Iliacæ veſtes,* & notæ voluptates, neque illico lacrymatur, fluctuat enim animus amentia. *incubuit*, iam illa mihi nunc ante oculos eſt. Cum verò non ſatis habent ignem iniicere claſſi, in qua & ſtuppa eſt, & pix: ſed ſpoliant aras, frondem, ac virgulta, facéſque etiam addunt: nonne augetur factum vatis ingenio? Hoc igitur eſt efficacia. Aſpice mihi iuuenem, & fortem, & religioſum, & acrem: *audax quos rumpere Pallas Sacra vetat, raptóque volat tela obuius ipſe: vetat ſacra rumpere. rapit telum*, non ſumit. *volat*, ipſe non alius eius iuſſu. Adſum etiam Niſo, quis enim recuſet eſſe tali cum viro?

At Niſus ruit in medios, ſolúmque per omnes

Volscentem petit : in solo Volscente moratur.
Quem circum glomerati hostes hinc comminus atque hinc
Proturbant, instat non segnius, ac rotat ensem
Fulmineum, donec Rutuli clamantis in ore
Condidit aduersos: & moriens animam abstulit hosti. & animaduertes morientem interficere. In quibus pro se quisque rerum efficaciam contemplatur, neque enim sumus interpretes : sed ostendisse loca, satis sit. Etiam cum Venulum inter brachia Tarchontis audio, video quoque, *Volat igneus æquore Tarchon Arma virúmque ferens.* Expectes etiam Aeneæ mortem inde:

Emicat hic impune putans, & corpore toto
Alte sublatum consurgit Turnus in ensem:
Et ferit, exclamant Troes trepidique Latini,
Arrectæq; amborum acies. Antequam dicat ensem fractum, audis, *consurgit*, sed *alte, & corpore toto.* & audis plagam, *& ferit*, interrumpit narrationem clamor vtriusque exercitus. & tu pendes. solus Maro verus poeta est. Illa in viro forti. *-non vlla iniecta mouebant Tela* : in viro pio, *Nunc omnes terrent auræ.* & addit, *sonus excitat omnis.* satis erat: hoc addit, *suspensum.* Apponit causam aliam à se *comitique oneriq; timentem* : & id. *collectis omnibus vna Defuit.* vides. *omnibus*, vides, *vna*: & *collectis* : &, *defuit:* Tum quæ sequuntur. *quem non incusauit* ponit, *hominum*, ponit, *deorum*, adiungit, *amens*, postremò nihil acerbius sibi vidisse ait : *Aut quid in euersa vidi crudelius vrbe?* nihil marito funestius, quàm vxorem amittere : nihil turpius viro forti, quàm prodere hostibus : quare : *stat casus renouare omnes.* Hæc in facto, in verbis autem, & sententiis, & extra sententias. Maximam verò efficaciam præ se ferunt epiphonemata, aut Prosphonemata : *Tantæ molis erat Romanam condere gentem.* in supplici cum pollicitis. *argenti aurique talenta.* Cum cessione victoriæ: *victisti tua est Lauinia coniunx.* Cum miseratione : *fuit & tibi talis Anchises genitor.* Cum perturbatione, an consilio? nam talem dicimus, cùm eu proposuimus, cuius similem dicere volumus: At ipse pòst ponit: *Dauni miserere senectæ:* estne igitur trepidatio: an consultò anchisem priorem nominauit patrem, quàm Daunum hostis patrem? profectò cum Virgilio nullus arte, aut iudicio comparandus, Superbi, *-hostis amare quid increpitas?* Labefactati animi:

animi: *solus hic inflexit sensus*. Resipiscentis: *Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat, Ante pudor, quàm te violem*: Explorantis extremum fatum: *Iuppiter omnipotens precibus si flecteris vllis, Aspice nos*. hoc tantum. *Iuppiter omnipotens si non exosus ad vnum es Teucros*. Moderati: *& si pietate meremur, Da deinde auxilium*, addita etiam illa voce *Pater*, huc dignitatis memor. *Ipse manu mortem inueniam*. Pij filij: *Vna tum ante ora patris patrē qui obtruncat ad aras*, & patri narrat, & filium ante patris ora cæsum. In sententiis autem, *Vsque adeone mori miserum est?* &, *Vna salus victis nullam sperare salutem*: video enim coram deperatæ vitæ viros fortes esse animæ prodigos, vt animam ne amittant. Illud quoque quasi sententia, *Non obtusa adeò, gestamus pectora pœni*: Excitatur verò etiam in apparatu epithetorum id quod nos Græcè volumus epitheton appellari. qui volet vtetur. Afferet enim tempus, vel authoritatem, vel gratiam, vel veniā. Iam est ante nos animaduersum epitheta, aut distinguere, aut addere, aut minuere. verum ij falluntur, qui ad eloquutionem tantùm pertinere arbitrati sunt. Est enim in re, cùm dico, pium, iustum. In elocutione autem, si flexum addam, aut mutem, aut circunloquar, vt vir miræ fortitudinis, potius quàm fortem. Distinguit igitur epithetum ambigua: vt apud Poetam, *nigra* hirundo, ad differentiam Ripariarum, quæ species est hirundinis nō nigræ, neque ædibus assuetæ. Neque enim Grammatici rectè locum illum interpretantur, Auger, vt *pius Aeneas*. Minuit, *Frigida bello dextera*. Interdum est æqualis, vt Homo risibus. ad solum enim hominem ea pertinet natura. hanc quoque partem ignorauêre Grammatici. Accipiuntur autem ab euentu non solùm præterito: id enim parum efficax est: sed etiam à futuro, quod rem ponit ob oculos, *miserrima Dido*. A spe: Turnus enim quod volebat, Tolumnium felicem vocat, qui tamen haud multò post interfectus est: successum enim virtuti & moribus sperabat. Adiuuatur verò multum figuris, præsertim Hyperboles, & Trānslatione: vt ferreum pectus. Interdum mediocribus appellationibus, vt placida pax: habet enim pax commoda longè maiora. talia *periuræ mœnia Troiæ*, per indignationem. Per contemptum, *semiuirum Aeneam*. Sunt autem epithetorum modi duo: vnus hic, quem diximus,

vulgaris:alter proprius quorundam, vt *Phœbus Apollo*:est enim Phœbi epithetum Apollo cùm est Vædeus:& Pæan cùm est bonum numen:illud à perdendo,hoc à sanando. Aliquando autem est simplex:vt in superioribus:aliquando in oratione per appositionem : vt apud Horatium:

-herba Lapathi prata amantis.

Est & alius modus,quasi epithetum:vt *pater Aeneas*.Item alius in obliqua oratione:

Ipse inter primos præstanti corpore Turnus,

ergo primus. Hoc enim attribuu aliis refertur ad ipsum. verùm hæc cõiungemus cum figuris dictionis,quib.hæc quoq; addes:Ex vsu contraria significante:*horrentia Martis Arma*:imò horribilia. *penetrabile frigus*:imò penetrãs. Possumus etiam ex epithetis antitheta constituere : quæ item pertinent ad sententiam , non ad elocutionem:nisi sint ἰσόκωλα, & ὁμοιοτέλευτα , aut ὁμοιοκατάλκτα : tunc enim sunt dictionis. Ad hanc rationem,cùm dixit *gracili modulatus auena*,opposuit illi : *cano*.est enim hoc verbum longe illo præstantius : iccirco Musarum Calliope regina: quia cæteræ modulantur.Illa canit:tametsi in Georgicis, *Tityre te patulæ cecini* &c. passim horum omniũ exempla carpes : neque enim omnia nobis describenda sunt : quibus satis esse debent artis capita, atque præceptiones. verùm vno aut altero excitatus , in aliis teipsum exerceto. veluti illo,*primus ab oris Troiæ*.nouam igitur rem narrat. quare consequitur attentionem. Sic *profugus* non meritò, sed *fato*:*est enim insignis pietate vir*,Sæui dolores. Flammatum cor irati.Placidũ os paccati. Quin etiam περιστάσεις: Regina Deûm, Nate dea,Satus Anchisa, Troes, Laomedontiadæ, Dardanidæ, Aeneadæ,nunquam temere,sed ex moribus & affectibus. Non vt Homerus , qui etiam coquinam procurantem Achillẽ vocat celerẽ. Sed Aeneam aliquando pium audimus,aliquãdo patrẽ : item fortem, & Mauortium. Sunt autem & alia quędam epitheta,quæ ab eruditione ducuntur,ea multum luminis afferũt orationi. Vina Aruisia. Cautes Marpesia. Vates Amphrysia. Non est verum quod aiunt Grammatici , epithetum excludi in voce, intelligi in significato, illo exemplo:

-molemque & montes insuper altos Imposuit:

id est(aiunt)molestos montes: nugæ enim sunt somniáque delirantium : sed est expositio:*molem*, quam molem?

montes

montes altos, id est molem altorum montium. sic *Italiam venit*, qua parte? *Lauina littora*. Epithetorum naturam etiam sic considerabis. Quædam enim sunt necessaria: vt pater patratus. quædam vsu tantùm: vt Iupiter Opt. Max. Alia ad nitorem modò, vt *tempestatésque sonoras*. simile necessario illud, quod afferre causam, aut rationem videtur,

-sæuæ memorem Iunonis ob iram.

nisi meminisset: non irasceretur. Iccirco

-manet alta mente repostum: & nisi fuisset *sæua*, tametsi memor tamen non irasceretur. Illud in primis aduertendum est: epitheta quæ in oratione soluta creāt κακοζηλίαν sæpe, sæpe illustrant poetæ splendorem, perinde atq. fimbriæ vestem militarem. Si cui datum fuerit à natura, vti noua excogitet, is surripuerit gloriam priscis, gloriæ causam posteris præripuerit. verecunda tamen sunto, atque apta simul: & quæ vbi perpererint admirationem, etiam grata sint. Est & in Apostrophe, & in interrogatione tanta efficacia: vt subsilire faciat animum auditoris. quæ vbi coniunctæ sunt: nihil deest ad summam vim. Cùm enim lego illa ex secundo, cæteras omnes mihi excutiunt cogitationes, *Hocce erat alma parens, quod me per tela per ignes, Eripis?*

Apostrophe similis, *Hic me pater optime fessum deseris?* Interrogatio simplex, *Quid primùm deserta querar?* Per admirationem,

Quem primum, quem postremum aspera virgo
Deiicis? Per dubitationem plus mouet,

Quid faceret, quò bis rapta se coniuge ferret? De Niso, *Quid faciat? qua vi iuuenem, quibus audeat armis Eripere?* Acclamatione vt diximus, & exclamationes simplices. *Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus, O terqq; quaterq; beati. O fortunati quorum iam mœnia surgunt*, ex persona poetæ. *O fortunati nimium sua si bona norint Agricolæ*. Cum indignatione, *O nunquam dolituri*. Cum contemptu, *O veræ Phrygiæ, neque enim Phryges*. Cum voto, *O si nūc nobis ille aureus arbore ramus Ostendat nemore in tanto*. Cum admiratione, *Tantæne animis cœlestib. iræ!* Succlamatio: *Ne mihi tū libeat sub dio carpere somnos?* Et cū sentētia, *Quid nō mortalia pectoræ cogis, Auri sacra fames?* Cū elogio, *Fortunati ambo, siquid mea carmina possūt*. Efficacia ex attrectatione, *Vidi egomet*

magna me voce vocantem Numanum. Et Achemenides in tertio,de Cyclope.& ex persona Poetæ de seminibus, in primo Georgicorũ, *Vias ego lecta diu,*&c. Directio quoque orationis ad res brutas, mirum quantum afficiat: *Phœbe diu,res si qua diu mortalibus vlla est.* Et ad inanimas maiore motu, *O nunquam frustrati conatus Hasta meos.* Et in duodecimo, *Tuque optima ferrum Terra tene.* Sed illa cui ferreo lacrymas non excitent? *Dulces exuuiæ dum fata deusque sinebant.* Ab hisce igitur duci poterit efficacia in re, in facto,in oratione. At in cogitatione,aut vultu,aut gestu, aut opinione eodem modo: Latinus cogitabundus, *defixa obtutu tenet ora Latinus.* Sibyllæ *non vultus,non color vnus,non compta mansere comæ.* Pudor in Deipho o, *Pallentem ac dira tegentem Supplicia.* Ira in Turno, *Totoque loquentis ab ore Scintillæ absistũt,oculis micat acribus ignis.* Cuiusmodi faciem describes aut pinges ibi. *Collectam exilio pubem,& miserabile vulgus.* His adiunges scissam vestem vel Latini vel AEneæ. Tum autem comas,genásue lanitatas,suspiria,gemitus,lacrymas, clamores, obtestationes, vlulatus.

VARIETAS.

CAPVT XXVIII.

Sequitur vt de varietate dicamus: cuius vsus atque præceptiones tam difficiles sunt, quam non facile sit, vt res eadem varijs intellectionibus comprehendatur. Cæterum & scitè & acutè quoad fieri potest,ineunda est nobis ratio tractationis. Qua in parte eundem nobis eligemus ducem,qui tametsi aut suus,aut ęquè omnium est: tamen nos eum toties meditando, admirando, transcribendo, nostrum faciemus. quemadmodum ausus fuit olim Chrysippus dicere, se Euripidæ Medeam fecisse suam. Igitur quum semper sit ille sublimi spiritu, & generosa oratione: nusquam tamen est sui similis. Librorum quidem exitus omnes Tragici sunt,præter primũ. Tam diuersa tamen rerum compositione,vt in animis ingeniisque diuinis mirificam excitet admirationem: tanta tamque diuersa varietas est. In secũdo Creusa eripitur, vt inter deas sit. In tertio,vulgari morte Anchises. In quarto, seipsam Dido interficit. In quinto, Palinurus in mare deturbatur. In sexto, Marcello tanquam mortuo canit epicedium. In septimo,

Virgilius.

AEneidos libri.

septimo,eorũ catalogus,qui ad interitum eunt. In octauo,ad clypei picturam,multas mortes, Cleopatræ exitiũ, & gentes victas. In nono. Troianorum stragem in suis castris.In decimo,Mezẽtius ab Aenea interficitur.In vndecimo , delentur Volscorum acies , Camillæ mors. In duodecimo Turnus ab Aenea morte afficitur.Vbi tot casuum facies,nulla alii similis,nisi Turni ac Mezentii interitus:verum ipsius mortis modus non idem:pugna verò tam diuersa:vix vt eundem exitum expectandum putes. Quin posteriores libri quum præter prælia ac cædes vix contineant aliud:tanta eorum tamen est dissimilitudo,vt aliud argumentum esse videatur.Castra oppugnata , vrbs obsessa,prælia rustica, militaria,equitum, peditũ auxilia, præsidia , subsidia. Duo cæsorum epicedia : verum illud Euryali tam breue,quàm hoc Pallantis exornatum. Vulnera nusquam eadem : sed & tam variis instrumentis, vt mirum sit:saxo, torre,claua, bipenni,fuste, cratere,conto, sparo,iaculo,sagitta,phalarica,hasta, lancea,ense : iugulũ, caput,femur,pectus,poples, manus,genu : aduersi, auersi, ab latere,stantis,iacẽtis,currentis,fugientis,cõgressi, dormientis, latitantis, taciti, clamantis, iactantis, precantis, deprecantis, exprobrantis,minantis, timidi,audacis, vlciscentis:in equo,in curru, in muro,in campo, in tentoriis, in sacris,in vigiliis,die, noctu. Leuia prælia, iusta prælia, insidiæ:ex acie,ex turmis, singulari certamine. Tantum nauale prælium nullum posuit.nunquam enim naues habuit Latinus. Captiuos quoque nullos voluit. præterquã quos ad Pallantis rapit inferias. Vnum Venulum habes, quem viuum aufert Tarchon : cuius rei exitum quum haud ponit,nonne vir est incomparabilis ? Hæc est varietas quæ hiscentem perducit auditorem ad finem vsque. Præterea quum alius à Poeta quàm ab historiis ordo instituatur,id omnino propter varietatẽ factum est.Etenim Homerus annos illos decẽ si esset exequutus , nihil aliud quàm prælia prælia,aliis alia accumulasset. quare in decimo omnia eiusmodi gesta complectitur.Quòd si quid antea euenit,repetitur per narrationem. sic diuinus Poeta per picturam primò quasi παρασκευὴν eorum quæ iam facta essent : quæ autem futura , in clypeo,& in sexto.itẽ quum Actios ludos celebrat.& quæ Veneri Iupiter pollicetur. Ita discerpta neque afferunt fastidium, & susp en-

sum tenent auditorem, si enim partem nunc audio, quod reliquum est aueo intelligere. Sed mirificum afferūt ornamētum inexpectatæ varietates, & elusiones portentorum. nam Helenus, *Auxilium, Quod minime reris, Graia pandetur ab vrbe.* & Harpyræ minæ. quid enim dirū magis quàm eò adduci, vt cogamur aridis lignis vesci? Ergo quis crederet Euandrum Græcum afferre auxilium Troiano? quemadmodum Diomedes Græcus negat aduersus Troianum: Itali aduersus Italos pro peregrino. Nam tametsi Thusci tunc non erant in Italia, tenuioribus tamen terminis dissepiuntur, quàm vt inter se alieno animo esse debeant. Verum hoc fatale fuit semper miserrimæ amētissimæque nationi nostræ, vt perpetuò mallemus dominos peregrinos.

Portentum verò & placido & faceto euentu, aut elusum aut solutum est: quòd crustæ aut farinaceæ placentæ pro mensis subiectę fuissent. Illud quoque ad varietatem: Quum Romanos ita Pœnus excipit, vt etiam reficiat classem. At nauali prælio Duillii auspiciis primum sunt accisæ res Carthaginensium. Præterea Lausus cum patre in prælio. Pallas sine patre, sub Aenea pro patre. Pallas cū Lauso non cōgreditur, ne alter alteri præferatur: sed maioris herois manu cadat vterque, sicuti dicebamus. Quid amœnius illa varietate, quum excluserē castris suos Troiani, Turnum autem inclusere? Rutuli quoque Euryalum occidunt: Nisus vult mori: victorem interficit moriturus: spolia receperunt Rutuli, quæ illi Messapo & Rhamneti abstulerant. Hanc tantam in Poesi virtutem consequi vt possimus, fugienda est eiusdem rei facies iterata, quoad fieri potest. hoc primum caput est. Si enim res sunt diuersæ, ipla quoque narratio non vna erit. Igitur pestilentiam, tempestatem, obsidionem, altercationem, legationem, ludos, singulare certamen: fœderis ceremoniæ: conuiuium, concilium, funus, funebrem orationē, trophæum semel descripsit. Pugnas verò multas quū diuturna narratione suscepisset explicandas: quantum vel vnquam euenit, vel ab homine excogitari possit, quod modò cum decore atque maiestate canendum sit, suo quoque loco, tempore, modo, denique natura disposuit. Quæ nolo hic recitare, propterea quod in superioribus omnia recensita sunt: ad quæ varietatis præcepta dirigenda erunt. Cæterùm

rùm pars operosissima quæ reliqua est, nunc sese pertractandam nobis offert, natura scilicet figurarum: sine quibus neque efficax, neque varium, neque suaue potest esse quicquam. Ac tametsi videtur hæc cognitio atque vsus figurarum, tum prudentiam, tum efficaciam, tum suauitatem vel commendare vehementer, vel etiam maxima ex parte conficere: atque iccirco post omnes describenda videbatur: ea tamen est eius cum varietate necessitudo, vt figuræ penè essentia varietas sit. Sic enim laxiore notione describi potest: Figura est varietas in re aut oratione, à communi vsu deflexa. verùm vt acutius atque elegantius intelligamus, sic nobis incipiendum est.

FIGVRA.

CAPVT XXIX.

QVum re & verbo omnis constet oratio, & figura in vtroque reperiatur: ab vniuersali definitione faciendæ fundamenta primùm, vt eius essentiam agnoscamus. Deinde quibus artibus figurarum sit vsus: sic enim in summa ac prima genera partiemur. Tertio loco minora genera distinguemus. Quarto, quæ ad Poesin pertinent, in suas ac certas species diuidemus. Quarum partes postremò suis nominibus ac finitionibus notas, luculentis exemplis notiores faciemus.

FIGVRAE DEFINITIO: ET QVAE QVIBVS ARTIBVS GENERA vsui sint.

CAPVT XXX.

FIgura est notionũ quæ in mente sunt, tolerabilis delineatio, alia ab vsu commum. Notiones voco rerum species externarũ, quę per sensus delatæ, in animo repræsentantur. Harum specierum lineamenta communia sunt, qualia in rebus ipsis. Igitur oculi cuiuspiam iracundi quum sint sanguinei, accipiam eos in meam cogitationem, atque à similitudine flammæ dicam Inflammatos, & ignem ab ipsis micare. Ecce alia lineamẽta, quàm quæ vulgò conspicimus. Intelligo autem lineamenta eadem licentia, qua & figuræ vox recepta est. nánque in corporibus naturalibus est quantitas, quam gerit substantia. Ea quantitas est finita, is finis eiúsq; modus atque præscriptio *Notiones.*

Delineatio.

figura,est. Quum igitur dico delineationem,non intelligo lineam nudam, sed eius quoque sobolem circunscriptam superficiem. Præterea quum colores aliud sint à superficie:tamen quum superficiem per colores videamus, delineationem hanc & ad eos,& ad alia accidentia referemus. Quinetiam quum substantia, qua substantia est, non habeat à superficie circunscriptionem:hoc enim est proprium quantitatis solius: tamen quia æquè atque res omnes aliæ præter Deum, finita est: necessariò admittit aliquam præscriptionem.Cuius terminus si non est linea, aut à linea: at est aliquid vel illi simile,vel cui similis illa sit: cuius nomen quia nodum est excogitatum, patiamur appellari delineationem: per quandam quasi analogiam. Sanè illæ mentes æternæ atq; immateriales, à quibus indefessis rotationibus cœlestes voluuntur orbes: si neque insunt illis,neque vel per se, vel per accidens mouentur: sed assistunt nusquam mistæ: finitæ per se sunt, non per orbium molem, quemadmodum arboris anima ad eius materiei finem finitur.Ergo aliquid & superficiei & figuræ simile sit necesse est.Quare animam quoque nostram, quæ ex illarum ordine ac censu item est,vbi cogitatione apprehendam: si aliis delineationibus quam quæ vulgò concipiuntur,sese insinuet: figuratè à me dicetur contemplari.Et quoniam tam doctè hæc scribemus, ne quis mihi obiiciat illa verba,quum diximus notiones à nobis intelligi, quæ in animum ministerio ac delatione sensuum deferuntur: atque iccirco obuiciant, neque animam nostram,neque mentes illas iis viis subire in nos: respondemus,paulò laxius esse loquutos: ne rem per se difficilem obscuraremus. Species enim aut ipsæ absque medio imprimuntur: aut per discursum postea illa etiam quæ ex illo omnem sensum existunt, veluti vniuersalia.sed de his satis. Ergo figura in corporibus considerata, communicauit nomen suũ in notionibus,sicut & naturã. Notiones autẽ quũ sint & partes & causæ scientiarũ, formant enim conclusione propositiones: quot erunt scientiæ,tot erunt genera summa figurarum. Scientias nunc eas hic dico, quæ vtuntur notionibus ad enuntiationes. quarum princeps Dialectica figuras suas habet: quæ sint dispositiones medii termini:sic enim appellant Aristoteles:quod nunc irrident quidam amentes. Grammatica suas agnoscit

scorsum:

seorsum: quæ sunt Grammaticalium legũ deflexiones ad necessariam abusionem. & inter hasce duas, vna summa scientia tertia, cui nomen inditum nondum est, suis vtuntur figuris. Sub qua scientia tres istæ notæ comprehenduntur: oratoria, historica, poetica. in quarum ambitu communi, communium quoque figurarum, tanquam publicæ supellectilis vsus continetur. Sic habes definitionem, & genera summa.

FIGVRARVM MINORA genera.

CAPVT XXXI.

SEcunda ac minora genera sunt, quæ apud omnes existunt authores. Aliæ nanque sunt figuræ rerũ, aliç verò verborũ. exempli gratia: Senex libidinosus. aliter accipitur senex quàm cõmuni opinione. hæc figura est in re. In verbo autẽ siquis dicat, Magnanimus Cæsar. est.n. figura cõpositionis. Potest aut aliqua esse vtriq; generi cõmunis: vt Emphasis. est enim in re si dicam, Pater orbus flet. In verbo, Ille ego sum Cæsar. in vtroque, Ille ego omnipotens Deus. An verò vna sit figura communis, & rei & verbis? si sunt vera hæc genera, figura scientiæ, figura dictionis: non potest vna esse. & sanè puto duas. Rei enim res est: verborum autẽ affectus ab rebus alii. Græci illas σχήματα διανοίας, hasce σχήματα λέξεως. alij illas simplici nomine σχήματα, has æquè simplici τρόπους. Non igitur rectè factum sit a Quintiliano: qui in octauo τρόπους, quum per species recensuit: in nono docet, quomodo species sunt figuræ. nã & à Græcis, qui harum rerum inuentores extitere, dissentit: & in octauo, quid esset figura describere debuit: ibique diuidere in Tropum & Schema. quanquam quid rei sit hoc? si σχῆμα facit speciem τρόπον, quomodo tropum à schemate distinguet? vt idem sit & genus & species suiipsius. Alexander quoque Rhetor, eadem negligentia vtitur. nam vtrunque appellat σχῆμα τὸ τῆς διανοίας, καὶ τὸ τῆς λέξεως. & tamen quum definit σχῆμα διανοίας ἐξάλλαξις, inquit, ἀνευ τρόπου. Quòd autẽ sic definit, ἐξάλλαξις εἰς τὸ κρεῖττον, nequaquam verum est: non enim conuenit omnibus tropis. Haud sanè melior est oratio ἀσυνδέτου quam coniuncta. Neque figuris διανοίας omnibus: non enim melius est alloqui rem mutam, quàm silere: imò amentis est: sed πρὸς τὸ ἡδὺ dictum

oportuit. Ratio autem quare id addiderit, est: quia Solœcismum & Barbarismum ait itidem esse ἐξαλλάξεις, mutationes: verùm nequaquam εἰς τὸ χεῖρον. illum quidem orationis: Barbarismum autem singulorum verborum. Ergo illud quoque ab eo animaduertendum est. namque ea figura quæ in re est, non habet necessariam illam distinctionem: neque enim in re potest fieri vel Barbarismus vel Solœcismus. Nos, vt omnibus generibus figurarum communem afferremus definitionem: diximus tolerabilem delineationem, id est inoffensam. quam vocem, si plus placet, pro illa substituas: etiam probam ponere poteramus, nec pœnitet. Nihilo felicius aut consultius Trapezuntius: qui in libro quinto, quum de eloquutione doceret, figuras sensus admiscuit: quarum tamen natura tota in re est, atque ad inuentionem pertinent. M. quoque Gallio malè disposuit. in quarto nanque ad Herennium, priore tractatu, figuras eloquutionis recensuit: eas quæ essent sententiæ, posteriore. Sunt enim res verbis, quæque in rebus sunt, iis quæ verbis insunt, omnia priora natura, tempore, cognitione, vsu. Nam & figuratè exprimunt muti intellectiones suas sine vllis verbis. Quid ipsæ saltationes, quas sine verbis vllis saltant Hispani? adeò enim figuris scatent, vt Poetam aut Historicum loqui putes. Per initia studiorum meorum multi dati sunt nobis præceptores à diuo Maximiliano Cæsare, quem honoris causa nomino, viri sancti, sed impolitioribus nati seculis. ij nos docebant rhetoricos colores, eosdé esse quos etiam figuras vocarent. Idque Trapezuntius quoque ait in quinto, Colores vulgò exornationes dici: verùm in tertio, aliud intelligit σχῆμα ad causam & statum coniecturalem, quem sine illo consistere posse negat. Quintilianus in quarto, Colorem vocat conatum Oratoris, quo turpe factum tegit aut tollit. sic & Iuuenalis. aliter Cicero, Orationis colorem & succū dicit in libro de Orat. & in libro de claris Oratoribus, Colorem venustatis: Nitorem enim hic intelligit & splendorē, totúmque apparatum orationis. At Dionysius Halicarnasseus, iudicialis orationis genera tria esse dicit, quæ σχήματα nominat: recentiores, ductus: vnum rectum, quum dicimus id quod sentimus: alterum obliquum, vbi dicimus aliter atque senti-

ſentimus:tertium contrarium,quo contrà dicimus quàm ſentiamus. Tertii generis exemplum habes apud Homerum,quum Agamemnon ſuadet fugam:ſecundi,à Sinone Virgiliano.Primi frequens ac vulgatus vſus. eiuſmodi orationem rectam,vocat ille [illegible], quaſi facie liberali. aitque à Rhetoribus [illegible] appellatam : cæterum quã ob cauſam,negat ſe ſanè ſcire. Memineris etiam ab eodem Gallione, characteres figuræ nomine appellari. ſed de hoc in ſequenti lib. Nunc ad ſpecies tranſeamus.

SPECIES. CAPVT XXXII.

FIguras quidem ante nos ad certas ſpeciesnemo deduxit;ſed vt quęque ſeſe offerebat,ita explicarunt.quippe ignari Philoſophiæ.vſum tãtùm accepere,earum cauſas ignotas habuere. Nos igitur, quæ ad Poeſim noſtram faciunt.in ſpecies certas redigamus , redactaſque digeramus. ad quas cæteras quoque ſuas Oratores ipſi reducere poterũt. Significatur aut id quod eſt, aut contrariũ. Si id quod eſt, aut æquè, aut plus,aut minus, aut aliter. quippe aut vnã rem pluribus verbis,aut plures vno. Contrarium ſignificatur,vt per Antiphraſin.Aequè ſignificatur,vt per Tractationẽ. Plus , vt per Hyperbolẽ. Minus, vt per Detractionẽ.Aliter,vt per Allegoriam. Vnã rem pluribus,vt Periphraſi, Plures vno verbo , vt Collectione : eques pro equitatu. Cæteræ omnes ad has reducentur.

SIGNIFICATIO, AEQVALIS Tractatio.

CAPVT XXXIII.

IN quibus æquatur ſignificatio rei ſignificatę,ſunt,Tractatio,Imago,Similitudo,Comparatio,& aliæ huiuſmodi,quæ aut cum his ad genus,aut ad has ſub genere referentur. De quibus conſequenter dicemus poſt has. Tractationem videtur Cicero appellare , quam Græci [illegible] & [illegible], ſi tenuior fit. Ad verbum potes dicere,Deformationẽ: ad hunc nãnque ſignificãdi modum etiam Quintilianus vtitur. Eſt autem Tractatio , quum rem ſub oculis ponimus,luculenta narratione perſequentes eas partes , quæ [illegible] maximè comprehendunt in perſonis : in locis autem notabiles quaſdam diſpoſitiones. τύπος enim faciem & formulam quandam ſignificat:& id quod architecti modulum , vulgus Italicum

adhuc magis diminutiua voce dicunt, *Modellum*. ad cuius lineaturas atque dimensiones totius operis ratio dirigitur. M. Gallio διατύπωσιν, personæ accuratam admodum ac festiuam posuit in quarto, quam appellauit Notationem. Cæterum vox hæc Notatio & Nota, in deteriorem partem frequentius, vt notæ Criticorum: *Quique notas spuriis versibus apposuit*, de Aristarcho Ausonius. & Notas censorias legimus, & Notatos ciues. Quare non rectè fecerunt Medici recentiores, qui quum in veteribus translationibus barbaris, Signi vocem legerēt, minus idoneam existimauerunt: ac pro ea Notam appellare maluerunt, quum tamen omnes Rhetores ad argumenti indicium significatum passim vtantur illa. Alii etiā ὑποδεῖξιν, id est, demonstrationem, nominare maluerunt. Est autem minutior, dilutior ac simplicior ὑποτύπωσις, vt,

Notatio.

ὑποτύπωσις.

Olli cæruleus supra caput astitit imber,
Noctem hyememque ferens, & inhorruit vmbra tenebris.

διατύπωσις.

Subdelineationem potes dicere. at διατύπωσις accuratior: persequitur enim omnia, lecta tamen in graui genere dicendi: in imo omnia penitus, vt in Hymno Cereris Callimachus. Virgilius tempestatem in primo per διατύπωσιν repræsentat. Iccirco dicta etiam à Græcis est ἀκρίβεια: quū exactior atque expressior est oratio. Itaque eam γραφικῶς deductam iidem quoque aiunt. & designauit Plautus hoc verbo, quod hominem ad vnguem factum Horatius. Est enim ἀκριβὲς, τὸ μηδὲν παλαιὸν βαῖνον. Exactum Latini dicunt, id est absolutum. sicuti Terentius, Defunctum, quod opera nostra amplius non eget: sed est ei suprema manus imposita, ἀκριβῆ febrem tertianam puram nostri barbari rectissimè appellabant. Recentes nouatores ea voce purissima repudiata, Exquisitam dicere maluerunt, vocabulo satis infelici. equidem puto neminem tam fatuum, vt febrem exquirat. Est & illa ὑποτύπωσις valde simplex.

ἀκριβὲς.

Constitit in digitos extemplò arrectus vterque.

Illa autem διατύπωσις, vbi anguium amplexu morsuque necatur Laocoon, ipse & liberi eius. Præterea, in quinto, raptus Ganymedis: *Longæui palmas nequicquam ad sidera tollunt Custodes.* Vides πάθος: quia & senum interest, amissa requirere, & custodum sarcire dāna. & πάθος, *Tollunt palmas*,

palmas: item amplius, *Nequicquam.* Illud verò exactissimum, *sæuitque canum latratus ad auras.* vbi & Physiologia est, à fide canis: & expressio eius miro carmine. quis enim ex pictura visu percipiat latratū? Illa quoque ἀκριβολογία illustris, vbi & loricæ grauitatem circunscribit, & Demolei fortitudinem:

Vix illam famuli Phegeus Sagarisque ferebant,
Multiplicem connixi humeris. Indutus at olim
Demoleos cursu palantes Troas agebat. Vnde & il'ô te cõferas: Si Demoleo victor detraxit, quantũ putes Aeneâ? Duces autem figuram hãc per mores, ætates, affectus, iis legibus quas præscripsimus in personarum ratione. fortunas, euentus, consilia. sicuti in duodecimo, de Turno,

Poscit equos, gaudétque tuens ante ora frementes.

Hac eadem figura explicantur dantúrque in lucem quædam, quæ ex contextu intelligi nequeũt. vt, *At ramum hunc, aperit ramum qui veste latebat.* seipsum in Ciri imitatus, vt & aliâs. Ita quia mos esset in sacris aras tenere: neque id explicuerat narratione. apponit per ὑποτύπωσιν ex persona Latini *Tango aras.* Tale & illud (*Sceptrum non sine fortè gerebat.*) neque enim id intellexisses apud Virgilium sicut apud Homerum. Sceptrum enim semper gerunt concionantes, Reges & ductores.

DEMONSTRATIO,
Descriptio, Effictio.
CAPVT XXXIIII.

IN persona igitur vbi consistit, Tractationem dicere maluerunt. Quæ verò in re versaretur, Demonstrationem. veluti quum loca describimus ambitiosius, ita vt sub oculis subiiciantur. Diuersam quoque ab hisce specie, genere autem eandem dixere Descriptionem. quam M. Gallio definit, perspicuam rei expositionem. Quæ verò minutius circa personam versaretur, Effictionem. Non quòd sit ficta, id est falsa: sed quasi effigiationem. Effictio enim est pars fictionis in Prosopopœia. Effigiatio est in Thersite, & in Lauso, & Turno, & Darete.

SERMOCINATIO.
CAPVT XXXV.

HVic adiuncta est Sermocinatio, quum certus attribuitur sermo personæ: qualis Numano,

Non pudet obsidione iterum vallóque teneri,
Bis capti Phryges, & morti prætendere muros?
En qui nostra sibi bello connubia poscunt!

Quia nuper Turni germanā thalamo sociatus habebat. Orationes enim quodam modo picturæ sunt animorum. & qualis quisque est, ita loquitur. & in obliquo,

Muranum: hic atauos & auorum antiqua sonantem
Nomina.

ATTEMPERATIO.

CAPVT XXXVI.

TRactationis pars est Attemperatio: quę sit quum ei, quod dictū est, modus statuitur. Circunscriptionem quoque nonnunquam nos eam appellauimus. apponitur enim sententiæ linea ac meta: aut ex persona introducta, aut ex persona Poetæ. Et accedit, si spectes collocationē, ad vim Parenthesis. Sic Palinurus in quinto, quum sententiam suā delinearet, *Nec littora longe Fida fraterna Erycis*: interposuit, *reor*. Sic Iupiter in primo, *Fatebor*: Venus in eodem, *Haud credo*. & Dido, *Credo equidem, nec vana fides*. Ex persona Poetæ, *vt perhibent*. &, *fama est*: &, *mirabile visu*: &, *si credere dignum est*. Transferimus etiam in narrationes, eisque miscemus. veluti fecit Poeta de Cæculo, *Vulcano genitum, pecora inter agrestia Regem. Inuentúmque focis omnis quem credidit ætas*. Nec abhorret ab hac natura illa, *Eloquar? an sileam?* &, *Quem primum, quem postremum aspera virgo, Deíecit?* non enim attemperat quod dictum est, sed quod dici potest.

MODERATIO ET CORRECTIO.

CAPVT XXXVII.

SIc aut eædem cum superiori Moderatio & Correctio: aut eius modi quasi quidā sunt: Græcus μετάνοιαν, quasi pœnitentiam vocat. Corrigimus autem quod dictum est: *sed prius ima dehiscat Terra mihi quàm te pudor violem*. aut repetimus vt corrigamus: Parthus siue Cydon per subdisiunctionem. Simplex autem illa Sinonis, *Sed quid ego?* Hanc etiam ἀνθυποφορὰν rectè nominant. nam Aquila Rhetor malè posuit pro hac exemplum διατυπώσεως.

ASSE-

ASSEVERATIO.

CAPVT XXXVIII.

HAud longè abest ab Attemperatione Asseueratio, sed ita: Attẽperatio moderatur: at non abscedit tamen à proposito & prima significatione. Asseueratio autem eodem modo hæret: sed non mutat quicquam. In illo similis, in hoc contraria. Huius generis est, *Námque pater.* Sic enim Aeneas ad Sibyllam. Palinurus Aeneæ: Horatius ad Canidiam. hanc etiam Obtestationem dicere possumus. In qua interuenit iurandi modus: non idem omnibus, sed pro arte, sexu, statu, ætate. Sic nauta Palinurus, *Maria aspera iuro.* At Ascanius bene institutus patrem imitatur, quippe etiamnum adolescens,

Per caput hoc iuro, per quod pater antè solebat.

Aeneas autem pontifex maximus, de Ioue & Mercurio, *Testor utrúmque caput.* Amans autem Dido, & Amata regina genero metuens, *Per hæc lacrymas.* Interdum à persona ad quam sermo dirigitur: ad virum fortem, Per dextram tuam te oramus. Per musas, per virtutes, genus, &c.

CONDITIO.

CAPVT XXXIX.

COrrectioni similior ea est, quam Conditionem voco. *Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus*, Subticet positionem ex conditione. Alibi autem subiungit, *Heu miserande puer, si qua fata aspera rumpas, Tu Marcellus eris.*

EXCLAMATIO, ACCLAMATIO, Iudicatio, Elogium.

CAPVT XL.

AFfinis huic adeò est Exclamatio, vt cum ipsa sæpius ad hunc eundẽ finem coniungatur. *O mihi præteritos referat si Iuppiter annos.* par enim erat dolentis nota in superiori, *Heu miserande puer. Hei mihi, qualis erat, quantum mutatus ab illo Hectore.* & sine nota exclamationis, *Fortunate senex, Ergo tua rura manebunt.* Est enim quasi Acclamatio: quum post rem aut factum, subditur sententia cum admiratione: vt, *Tantæ molis erat Romanam condere gentem.* Et sine admiratione, Expressio rei occultę: *Latonæ tacitũ pertentant gaudia pectus.* Sunt sanè exclamationes in παθολογίᾳ. Acclamationes autem per ἠθολογίαν, *Dij talia Graiis Instaurate.* Interdum ex persona Poetæ. *Dij*

meliora pijs: errorémque hostibus illum, [illegible] Græcis. Coniuncta huic Iudicatio, quum Poetæ iudicium apponitur. *Heu vatum ignaræ mentes.* &, *Nec mihi tum libeat sub dio carpere somnos.* Et cum sententia inclusa. *Nec ignara mali miseris succurrere disco.* Est & illud iudicium,

Vix illud lecti bis sex ceruice subirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

Cum exclamatione, *Quid non mortalia pectora cogis, Auri sacra fames?* Et cum admiratione, *At tu dictis Albane maneres.* Elogium autem nomine Latino caret: neque enim solum laudem, sed etiam vituperationem potest continere: quæ ex opinione ac iudicio Poetæ proficiscitur. De Niso & Euryalo,

Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt,
Nulla dies vnquam memori vos eximet æuo:
Dum domus Aeneæ Capitoli immobile saxum
Accolet: imperiúmque pater Romanus habebit.

Est autem quasi epicedium, non solum elogium. sicut & illud,

Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda,
Te liquidi fleuere lacus. Inueniemus etiam elogium extra personam Poetæ, implicitum aliis orationibus: vt in verbis Turni, *Qualem meruit Pallanta remitto.* In malam verò partem, ac per vituperationem,

Nequeunt expleri corda tuendo
Terribiles oculos, vultum, villosáque setis
Pectora semiferi, atque exinctos faucibus ignes.

Mistum ex vtroque,

Filius huic iuxta Lausus, quo pulchrior alter
Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni:
Lausus equum domitor, debellatórque ferarum.

Mox -*dignus patrijs qui lætior esset*
Imperiis, & cui pater haud Mezentius esset.

Indifferens autem elogium super Priamo interempto,

-*hic exitus illum*
Sorte tulit, Troiam incensam, & prolapsa videntem
Pergama, tot quondam populis terrísque superbum
Regnatorem Asiæ. Iacet ingens littore truncus,
Auulsúmque humeris caput, & sine nomine corpus.

RE

REPETITIO.

CAPVT XLI.

FIt igitur Deformatio interdum simplex, aliquando cum superioribus, nonnunqua cum repetitione, aut anticipatione, aut comparatione. Est autem Repetitio, eiusdem rei geminatio: quæ interdum iisdem verbis, sæpe etiam aliis iterum ponitur, sæpe etiam & tertiò. Maxima ea efficacia, & quæ auditorum aures expugnet. Atque illa quidem vulgaris: *Me, me, adsum qui feci.* Quæ verò aliis fit verbis, ineptè nimis à Seneca irridetur. Is enim Montanum, Ouidium oratorum vocabat, propterea quòd sententias repetitas inculcaret. Nemo tamen est vel Oratorum vel Poetarum, quin id committat. Quid iustius iudicio Virgiliano? is tamen non semel,

Me pater Anchises, quoties humentibus vmbris
Nox operit terras, quoties astra ignea surgunt. &,
Quantum in connubio natæ, thalamóque moratur.
&, *-quum Iuppiter horridus Austris*
Torquet aquosam hyemem, & cœlo caua nubila rumpit. &,
Iam grauis æquabat luctus, & mutua Maurors
Funera: cedebant pariter, pariterque ruebant.

& alibi multa eiusmodi. Fit etiam repetitio per consequentiam: vt in septimo, *Iam fidere terræ, Deseruisse rates.* Qui terræ fidit, nauium parum curæ gerit. Etiam per contraria fit illud consequens nonnunquam: vt in secundo Georgicôn,

-qua parte calores
Austrinos tulerit, quæ terga obuerterit axi. Nam si Austrinos altera spectat parte, altera Septentrionibus obuertere necesse est. Repetimus etiam per proportionem. Est autem Proportio, responsus rei ad rem in simili dissimilitudine. Qualia enim sunt Quatuor & Decem, talia Duo & Quinque. Respondent igitur inter se Binarius & Quinarius: in quorum dissimilitudine est similitudo. quia ille Quaternarij dimidium est, hic Denarij. Hoc quoque reperietur: in illa repetitione,

-en ipse capellas
Protinus ego ago, hanc etiam vix Tityre duco.

E maior minorem infert: nam dixerat *capellas*: subdit *hanc*. respondet etiam aduerbium *vix*: in quo repetitur

sensus illius, *eger*. Maiorem à minori ibi, *Ille meas errare boues, vt cernis*, satis erat. repetit animi securitatem maiore sensu: *& ipsum*

Ludere quæ vellem calamo permisit agresti.

FREQVENTATIO.

CAPVT XLII.

FRequentatio autem est multiplicata repetitio, quæ maximè datur iratis. Gallio mauult significare eorum collectionem, quæ sparsim dicta sunt. Ego persto in priore sententia. Neque displiceat si quis συλλογισμον apud Græcos appellarit, quid enim sit συλλογίζεσθαι & συλλογίζειν, ex Philosophis alibi. at est in Equitibus Aristophanis, συκοφάντης & συκῆ.

Me duce Dardanus Spartam expugnauit adulter?
Aut ego tela dedi, foueræ cupidine bella?

ACERVATIO.

CAPVT XLIII.

EAdem sit fortasse Aceruatio: sic enim interpretamur σωρὸν ἐπῶν, & quam iidem dicunt πολυσυνδετον, minus signata voce:

Vrbem Troianam primùm, dulcésque meorum
Reliquias colerem: & Priami tecta alta manerent:
Et recidiua manu posuissem pergama Teucris.

Non est autem eadem quæ πολυσυνδετος: ea enim est λύξις. Quòd si mauis ab hac diuersam esse σωρευτισμὸν, interpretabor πολυσυνδετον coaceruationem: σωρευτισμὸν autem, coagmentationem,

Amissam classem, socios à morte reduxi. & alia quæ ibi dicuntur. Differet igitur ab Aceruatione: quia illa sedatior & humilioris argumenti. Coagmentatio incitatior: sicut in duodecimo,

Verte omnes te te in facies: & contrahe quicquid
Siue animus, siue arte vales: opta ardua pennis
Astra sequi, clausúmque cana te condere terra.

Aceruatio quoque non semper ordinem præscribit, & σωρίτης dicitur à quibusdam: vnde σωρίτης aceruus Chrysippi dicitur à Perſio. σωρεύειν coagmentationem nonnullis placuit appellare.

σωρίτης.

CELE-

CELERITAS.

CAPVT XLIIII.

HViusmodi faciem præ se fert quam Græci γοργότητα, nos expeditionem & Celeritatem; & præcipitationem diximus aliquando. Commodissimè verò Impressionem. ἐπιτροχασμὸν nonnulli, i. procursionem. Fit autem tam cum copulatiuis quàm sine copula.

-fuit Ilium, & ingens
Gloria Dardaniæ. ferus omnia Iuppiter Argos
Transtulit. incensa Danai dominantur in vrbe,

Cum copula cædes illa ab vno,

Alcandrúmque, Haliúmque, Noemonáque, Prytanímque.

Effusa ibi,

Non arma expedient? totáque ex vrbe sequentur?
Diripiéntque rates alij naualibus? ite,
Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.

& mox,

Quem metui moritura? faces in castra tulissem,
Implessé que foros flammis, natúmque patrémque
Cum genero extinxem, memet super ipsa dedissem.

Mira in decimo, ac diuina,

At Pallas magnis emittit viribus hastam,
Vagináque caua fulgentem diripit ensem:
Illa volat. Tanta præcipitatio, vt illico hasta emissa gladium distrinxerit.

EVASIO.

CAPVT XLV.

HVic similis ea est, quam simul cum aliis non paucis primi nos & agnouimus, & nominauimus Euasionem. Fit autem quum delibamus res, neque insistimus, *Vtere sorte tua.* Noluit insistere in illa permissione suæ cædis. sed subaceruauit,

-fuit & tibi talis Anchises genitor.

COMMORATIO, AMPLIFICATIO, Exaggeratio, Accumulatio.

CAPVT XLVI.

MIrum quum Gorgoteta adiũximus repetitionibus, quo cõsilio audeamus dicere eius similẽ Euasionẽ.

contraria enim videtur. Nam περιέργως multa quasi fasceatim: Euasio vnum vix, atque abit. Acutius tamē contemplanti videbitur eadem in vi quidem, non in verbis. Multa enim comprehendit Euasio, quæ non explicat. Coacerationis autem comes, aut affinis. Commoratio. A qua non longè abest Amplificatio, quæ & Exaggeratio & accumulatio est. sed Accumulatio humilior, & similis Aceruationi. Exaggeratio & Amplificatio pleniores. Est autem Commoratio, quum eandem materiam aut alia facie ostendimus: aut per partes discurrimus. vbi potest animaduerti, harum omnium Tractationem quandam quasi matrem esse: cuius exemplum habes.

Vipereo generi, & grauiter spirantibus Hydris,
Spargere qui somnos cantuque manuque solebat:
Mulcebátque iras & morsus arte leuabat.

Neque enim rectè putat Gallio Commorationem figuram non esse neque ab vlla causæ parte separari: sed tanquam sanguinem perfusum per totum corpus. Nā tametsi causę quædam id postulent, vt à materia nunquam auellamur: tamen sunt partes quædam, in quibus si fueris commoratus, aurem animúmque iudicis auertas. Idem Commorationis speciem dixit, Expolitionem. quod nihilo melius probamus, nánque expolitio ad Characterē pertinet: neque figura est, neque ductus orationis, sed loquutionis facies, ac cutis quædam. Idem eiusdem error, quum scripsi Breuitatem esse figuram. Est enim eodem modo atque ratione Character, siue forma, siue modus dicendi. nam sanè Amplificatio, quæ figura est neutiquā opponitur breuitati. Sed breuis stilus est contrarius πυκνῷ, id est pleno & opulento. Amplificatio autem aduersam sibi habet Perstrictionem. quæ aut soror est Euasionis aut comes, omnino cognata. nam breuitas sine figura est, Troia euersa. Euasio autem siue Perstrictio est breuitas figurata, *Et campos vbi Troia fuit.* Versus diuinus, in tertio: quem adeò probauit, vt seipsum in decimo sit imitatus. *Atque solum quo Troia fuit.* Amplificatio autem fit, quum id quod pro toto positū est, aggestis partibus maiore mole ostentamus: aut quum posita parte, aliis appositis effundimus in amplitudinem. Quinetiam alio modo componitur, quum facto aut re posita, addimus causas, consilia, euenta. Denique simplicitati maximè opposita est.

est. Ecce simplicitatem,

Multa tibi ante aras nostra cadet hostia dextra.

Ecce parem materiam amplificatam,

Te quoque magna manent regnis penetralia nostris:
Hic ego nánque tuas sortes arcanáque fata
Dicta meæ genti ponam, lectósque sacrabo
Alma viros. Etiam exempla factorum quum subduntur, fit Amplificatio,

Si potuit manes arcessere coniugis Orpheus
Threicia fretus cithara fidibúsque canoris,
Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
Itq; reditque viam toties. quid Thesea magnum,
Aut memorem Alciden? παρέκβασις à quibusdam dicta fuit: verùm ὑπαύξησις plus placet. nam παρεκβασικὸ diminutionem notat.

Exaggerationis autem finis & vsus pro affectibus. In laudem,

-heu quibus ille
Iactatus fatis, quæ bella exhausta canebat.

In inuidiam.

Amissam classem, socios à morte reduxi.

Indignatio,

Ferte citi flammas, &c.

Multæ enim figuræ simul coniungi possunt: sicut in lamentatione matris Euryali: Metus,

Me, me, adsum qui feci, in me conuertite tela,
O Rutuli, mea fraus omnis. nihil iste nec ausus,
Nec potuit. cœlum hoc & sidera conscia testor:
Tantum infelicem nimium dilexit amicum.

CONIVNCTIO.

CAPVT XLVII.

NEe longè ab hisce diuersa Coniunctio diuersarum rerum, quę à Græcis συγκυκλωσις duro vocabulo, Cōmistio, Confusio: molliusculè, Cinnus. Aliquando cum distributione & oppositione contrariorum: veluti si dicas, Deprecatur timidus vt lędat: precatur fortis vt iuuet. Poeta pictius loquutus est, in vndecimo,

-solum Aeneas vocat, & vocet oro.
Nec Drances potius, siue est hæc ira deorum,
Morte luat: siue est virtus vel gloria, tollat.

Quibus carminibus nihil ſimplicius ſimul atque elaboratius. Nata quidem talia videntur, ſed non ſine fabrica naturæ. Attribuit Dranci imbelli, & ſibi forti vel fortunam ad moriendum, quam ille explere nequeat: vel virtutem ad ſuperandum, quæ cum illo nihil habeat neceſſitudinis. ita duabus perſonis ſimul iunctis atque confuſis, adhibet diuerſos euentus ex diſtributione. Ibi autem ſimplicior & manifeſtior,

Hic manus ob patriam pugnando vulnera paſſi,
Quique ſacerdotes caſti, dum vita manebat,
Quique pii vates, & Phœbo digna locuti,
Quique ſui memores alios fecere merendo.

Et in contrariam ſententiam quæ dicuntur ibidem de ſceleratis.

ATTRIBVTIO, PROSOPOPŒIA.

CAPVT XLVIII.

DEformationis, ſiue διατυπώσεως pars Attributio quoque eſt. & fit quoties Rei aut Perſonæ attribuimus rem, aut perſonam, aut modum, aut orationem. Rei res, vt anno ſterilitas, aeri tempeſtas, nocti ſilentium, ſaxo aſperitas: idque non ſolis nudiſue epithetis: ſed denarratione. Exempli gratia, non dicam nox obſcura, ſed

Nam neque erant aſtrorum ignes, neque lucidus æthra
Siderea polus:
Sed lunam in nimbo nox intempeſta tenebat.

Perſona perſonæ,

Rex erat Aeneas nobis, quo iuſtitior alter
Nec pietate fuit, nec bello maior & armis.

Perſona rei, vt loco, aut tempori, aut alii,

Regina ad templum forma pulcherrima Dido
Inceſſit, magna iuuenum ſtipante caterua.

Perſonæ res,

-hic illius arma,
Hic currus fuit, hoc regnum dea gentibus eſſe,
Si qua fata ſinant, iam tum tenditque fouetque.

Sermo quoque attribuitur perſonæ tam nominatæ, quàm non nominatæ,

Hic Dolopum manus, hic ſæuus tendebat Vlyſſes,

Eſt

Est enim sermo vulgo attributus: atque hîc quidem in recto, in obliquo verò ibi,

Venisse Aeneam Troiano à sanguine cretum,
Cui se pulchra viro dignetur iungere Dido.

Vbi Poetæ obseruanda est dexteritas. Si enim recta esset oratio, oporteret famam introducere, quæ Hiarbã alloqueretur.

Prosopopœia verò duplex est. Primus modus, vbi ficta persona introducitur, vt Fama à Virgilio, & Fames ab Ouidio. Hæc non est figura, sed pars argumenti poetici. Hanc fictionem appellat Quintilianus ἰδέαν: vt Dirarum, & Iræ, & Furoris, quales multæ in Scenis à nobis in fine huius libri declaratæ sunt. Alterum genus Prosopopœiæ, vbi non persona fingitur eo modo, sed orationis attributione. quæ adeò pertinet ad διατύπωσιν, vt suprà eius partẽ fecerimus Sermocinationem. Duæ tamen species agnoscendæ. namque si attribuam Aeneæ orationem, erit sermocinatio: propterea quòd vera persona est. quòd si extra argumentum introducatur: veluti quum Aeneas ait sese à patre per somnium obiurgari: sanè est Prosopopœia. introducit enim aliã personam, præter suam & Eliæ. præsertim si rei mutæ sermo attribuatur: vt Demosthenes ait, Negotium ipsum φωνὴν ἀσήμους. Sic terra loquitur in 11. Metamorphoseõn. Est & alius modus, quo non oratio, sed sensus rei brutæ assignatur. ex re enim, quæ non est persona, fit persona: vt

Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda,
Te liquidi fleuere lacus

Cui modo cohæret ille quoque quando alloquimur brutam rem, quæ non intelligit, quasi intelligat. veluti Mezentius equum, Turnus hastam. Quo loco illud acutius contemplandum. Primum enim membrum summæ diuisionis figurarum est. Quum dicitur quantum in re est, ita vt æquet rem oratio: nos tamen attributionis partem hãc, quæ plus dicit quàm in re sit, hîc admiscuimus: quod nobis fraudi esse non debet apud æquos rerum æstimatores. Huc enim traxit vis & natura διατυπώσεως neque permisit tractationem hanc differre, ne res distraherentur. quare studiosi intererit hanc partem ita hîc legere, vt si malit esse alibi, cogitatione aptet sua. Quintilianus scribit, oportere eius personę cui attribuitur oratio, habitum

describit: alioqui non esse Prosopopœiam, sed διαλογισμόν. Mihi videtur omnis oratio esse διαλογισμός: Personæ verò habitum nequaquam pingi debere, sed orationem per se satis posse ad personam illam declarandam. Cicero tamen pro M. Cælio ita pingit Appium censorem, vt ibi ille apparere videatur. quare si cui Quintiliani sententia magis placeat, ne mihi quidem displicet. Similis illis superioribus attributionibus sunt alloquutiones, quæ ad absentes diriguntur, qualis AEneæ ad Palinurum iam non exaudientem. & Apostrophæ quædam. Cuius figuræ modi duo: vnus, in quo cohæret oratio: vt, *Tuus ô clarissime frater, Pandare.* Connexus enim hic sensus est. Alter non cohærens & durius: qualis ille in laudibus Italiæ, *Hinc albi Clitumne greges.* dicendum enim fuerat, *Atque tui Clitumne greges.* verùm hæc etiam cum figura loquutionis conuenit.

ANTICIPATIO.

CAPVT XLIX.

SVpra diximus προκατάληψιν fieri per Anticipationem: quę nunc est declaranda. Triplex eius species: vna Grammaticorum, de qua in libris De causis satis. Altera Oratorum, quum præripimus id quod ab aduersario adduci potest. vnde appellata est à nobis Præuentio. Tertia, quæ impræsentia explicanda est. omnes à Græcis προλήψεις dicuntur. Fit autem à Poeta, quoties suæ personæ circunstãtias attribuit ei personæ aut loco, cui per se non cõpetit. Circunstantia personæ multiplex est: atque inter cæteras tempus, & ea quæ ad seculum cuiusque pertinent. Iccirco si dicam expugnatum oppidum bombardis tẽpore AEneæ, προέλημμα erit, siue præsumptio: propterea quod quæ tormenta bellica sic vocant, tunc non erant: nunc sunt. Vtuntur autẽ ea figura duobus modis: vnus est mollior, quum Poeta loquitur, *Italiam fato profugus, Lauináque venit Littora.* etenim illô quum appulit Aeneas, nondum Lauina littora dicebantur. hoc tamen tolerabile est: subintelligas enim, quæ postea Lauina dicta sunt. Alter modus durius culus, vbi Poeta personæ attribuit orationem, quæ mentionem faciat cuiuspiam rei tunc non existentis: aut si erat, nequaquam eo nomine vocabatur, quo illam appellare facit. exempli gratia, Palinurus AEneam rogat, vti

suum

ſuum corpus afficiat ſepultura. deſignat locum, *Portus*, inquit, *require Velinos*: portus quidem erant, nomen autem aliud. Eſt igitur Anticipatio, quia Virgilij tempore ſic nominabātur. Durior tamen, vt dicebamus, eſt. quippe loquitur Palinurus, cui oratio è reipſa, quę ſuæ tempeſtati conueniret, attribui neceſſe eſt.

ASSIMILATIO, EXEMPLVM, IMAGO, TRANSLATIO, COLLATIO, Comparatio.

CAPVT L.

NOmen quatuor ſpeciebus commune veteres non poſuere. nos Aſſimilationem vocamus: quæ continet Exemplum, Imaginem, Collationem, Comparationem. Ac quanquam multis videtur Exemplum nō eſſe figura, eſt tamen acrius intuenti. Nihilo ſanè minus quā ipſa ἐνάργειαν. Quare à Græcis ὑποτύπωσις quoque dictum fuit, propterea quòd rem ipſam poſitam etiamnum ſua ſpecie indicaret:

Antenor potuit, mediis elapſus Achiuis,
Regna Liburnorum & fontem ſuperare Timaui.

&, *-Pallasne exurere claſſem*
Argiuum, atque ipſos potuit ſummergere ponto?

&, *-Mars perdere gentem*
Immanem Lapithum valuit.

Hæc enim ſunt exempla, quoties hiſtoriæ aut fabulæ argumento ſimili declaramus materiam, aut iam poſitam, aut quæ iam ponetur. Sanè omnium illud commune eſt, vt componatur aut res rei, aut perſona perſonæ: aut perſona rei, aut perſonæ res. Ergo facta factis, loca locis, tempora temporibus. Interdū verò ſimul omnia miſcentur. Fit autem eiuſmodi relatio aut per æqualitatem, aut per exceſſum. AEqualitas, Talis, Qualis, Tantus, Quantus, Vt, Qualiter, Ceu, Sic, atque eiuſmodi. Per exceſſum autem, vt in V,

Non ſic præcipites biiugo certamine campum Corripuere.

Quod eſt in Collatione & in Imagine. *Præruptus aquæ mons.* Eſt enim Imago poſita frequens in Tranſlatione. hanc Græci μεταφορὰν illam εἰκόνα vocant. Eſt autē Tranſlatio, quoties è re in rē transferimus id quod eſt, vt, *Inſtar montis equum.* & in II. Georg. *vnda ſalutantum.* Simplicior

Verò sine translatione, *Os, humerósque deo similis.* &, *O mihi sola mei super Astyanactis imago.* Talia sunt illa loca quæ per ὁμοιοπαθείαν in affectus flexa sunt: *Fuit & tibi talis Anchises genitor.* Itē, *Subijt chari genitoris imago.* &, *Patriæ strinxit pietatis imago.* &, *Non ignara mali miseris succurrere disco.* & in XII. de Turni equis. *Qui candore nives anteirent, cursib. auras.* Illud quoq; ex Imagine, *At medias inter cædes exultat Amazon.* & illūd, *Et nunc ille Paris.* & illud, *Mitis vt in morem stagni placidæq; paludis Sterneret æquor aquis, remo vt lucta[illegible] ab[illegible]t.* Est & quidā modus Imaginis in cōtrarijs, *Qui Bauīū non odit, amet tua carmina Meui.* Differt autē ab Exēplo, propterea quòd exēplum ponitur vt aliquid tale fiat: Imago autem nullum talem finem habet: sed vt duæ res sub vna atque æquali intellectione comprehendantur propter assimilationem, quæ dicitur ὁμοίωσις.

Collatio verò & Comparatio, vtraque ponit duas res separatas, alteram vnde, alteram quò. Illa vocatur à Græcis συμβολή, Comparatio σύγκρισις. Cæterùm vox συμβολῆς duriuscula est, & coniectionem significat Nos eiusmodi impetum molliore vocabulo reduximus ad æquabilitatē: sed illi vendibilem fecere vocem illam, ὑπερβολή. mihi nunquam placuit. σύγκρισις autem aptius atque acrius: non enim comparatur tantùm, sed etiam comparata iudicantur. Differunt autem inter se: quia Cōparatio statuit rem notam, cui comparetur id quo de sermo est: isque transitus appellatur à Græcis ἁρμογή, id est, Adaptatio: vt, *Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi Exercet Diana choros.* Postea reddit, *Talis erat Dido.* Collatio verò è contrario, rē ponit priore loco, quam conferat sequenti, quæ cōnexio dicitur συναφή. Neque enim se cōparat Iuno Minervæ, sed Minervam sibi. itaque quum de Minerua dixit, de se subdit, *Ast ego quæ diuūm incedo Regina.* Habent verò aliam quoque differentiam: Comparatio semper habet similitudinē, Collatio etiam dissimilitudinem. vt ibi: maiorem enim sese prædicat Iuno quàm Minerua sit. Ita cum Aiace confert AEneam ibi. Venus auem se cum Diomede, in decimo, *Mortalia demoror arma.* &, *Mortalin' decuit violari vulnere Diuam?* Simplicior in Miseno, Hectoris & Aeneæ. *Non inferiora secutus.* & in vndecimo, quū Diomedes Hectori cōfert Aeneā,

Hectoris Aeneæq; manu victoria Graiūm

Hæsit

Hæsit. Est & illa Mezentii cum Orode,

Haud furto melior, sed fortibus armis: & illa in XII,

Indignum est Italos Troiam circumdare flammis
Nascentem: & patria Turnum consistere terra.

Est enim collatio ab honesto: sicut illa ab vtili,

Si Turno extincto socios sum accire paratus:
Cur non incolumi potius certamina tollo?

Collatio loci,

Hic segetes, illic veniunt felicius vuæ.

Temporis, *Luce palàm certum est.* Græcorum noctem in excidio Troiæ confert Turnus cum diurna sua oppugnatione. Euentus,

Longè illi dea mater erit. Nánq; semota Veneris potentia, haud sic abiturum esse Aeneæ, vt seruetur. Totaquo pars illa confert & personas, & merita, & facta:

Cui Pilumnus auus, cui diua Venilia mater. &,

Quid face Troianos atra vim ferre Latinis,
Arma aliena iugo premere, atque auertere prædas.

Illa personarum,

Nec verò Alcides tantum telluris obiuit,
Fixerit æripedem cernua li.et. Sicut illas:

Excudent alij spirantia mollius æra. Est & collationis modus in augurijs, quemadmodum in primo: non enim est comparatio:

Aspice bissenos lætantes agmine cygnos.

& in augurio Aquilæ, quam Tolumnius obseruabat. refertur enim aquila ad Aeneam: peregrina sanè auis, & alienis imminens fortunis: serpens Turno, quippe terrigena serpens est: Turnus item opicus. Tale est insomnium Penelopes: ita in his obscurior, in cygnis autem apertior. est enim αὐτοπάθεια. *Aspice bissenos*, est prior pars: altera pars, quę αὐτοπάθεια, *Haud aliter puppesq; tuæ.* Maximè verò pertinet ad Oratores Collationis modus is qui fit per antitheta, qualè & suprà diximus, & videmus in quarto,

-si te Carthaginis arces,
Phœnissum, Libycæq; aspectus detinet vrbis,
Quæ tandem Ausonia Teucros consistere terra
Inuidia est? Respondent enim partes inter se summa cũ efficacia: vt sit, Phœnissam in Libya retineri atq; delectari: cui respõdet Teucros in Ausonia. Iccirco cõcludit,

-& me fas extera quærere regna.

RETRIBVTIO, CONCESSIO, Comparatio repetita,

CAPVT LI.

COllationis speciem ἀνταπόδοσιν dixere Græci: nos Retributionem interpretati sumus. alii maluerunt Cōpensationem: quippe est enarratio criminis aut alterius facti, altero crimine aut facto aduersariorum, quoties nostrum diluere non possumus. Ita enim demum euadimus, vt opponamus tantundem,

Non ego te vidi Damonis, pessime, caprum
Excipere insidis? Quia dixerat aduersarius,
-quum tu Daphnidis arcum Fregisti.

Huius figuræ pars ea est, quam aliqui Permissionem, alii Concessionem vocant. Concedimus enim manifestè quæ sine pudoris dispendio negari nequeūt: tum meritis alterius causæ obruimus peccatum, vt Turnus non semel,

Sin & Troianis cum multo gloria venit
Sanguine. &,
Non erit auxilio nobis Aetolus & Arpi:
At Messapus erat, felixq; Tolumnius.

Habet etiam occulta Antithesim, & adornatur extenuatione. gloria enim non est potior vita aut sanguine, præsertim quum dicit *multo*: & addit, *venit*. labor enim in motu. & agnouit Aetolum, non Italum. Quid mirum si nolit aduena mittere auxilia? & auxit ex altera parte, quum Tolumnium Felicē appellauit. Quæ & cuiusmodi cum magno ingenio, summa arte à diuino viro elaborata, ne à Donato quidem, omnium interpretum diligētissimo, significata sint: magnum operæprecium futurum spero, siquis hæc nostra præcepta conferat ad suas lucubrationes.

Comparatio verò aut simplex est, aut partes habet. Simplex est illa,

Qualis mugitus, fugit quum saucius aram
Taurus, & incerta excussit ceruice securim.

Interdum constat duabus partibus, Protasi & Antapodosi: vt, Qualis ad Eurotam Diana, talis Dido Carthagini. Fit autem & per affirmationem, & per negationem. illa vulgaris: huius exemplum, *haud alia est Turni venientis imago*. Est igitur tota hęc orationis pars Antapodosis, quasi com-

compensatio. Alij dicere maluerunt ἐφάρμοσιν: quemadmodum suprà monuimus, id est Adaptationem. Videtur tamen acutius contemplanti ἁρμόττειν non ipsa pars, sed ratio quæ docet partem ipsam adaptare. vt Antapodosis sit corpus ipsum orationis additum corpori priori: Epharmosis autem opera ipsa qua cõiungimus Retributionem Propositioni. Aliquando autem tertiam quoque partem habet, quam vocamus Epiphonema, quasi Acclamationem: cuius naturam alibi etiam diximus, idque suo loco. Non enim Comparationis propria pars est, sed tanquam figurà figuræ addita. vt Comparatio cum Epiphonemate sit figura figurata. talis in I,

Lætum interea regale per antrum
Coniugium tacitum peragunt gaudia pectus.

Non necesse tamen est Epiphonema omni ex parte conuenire cõparatæ rei: quemadmodũ videmus in decimo,

Ille sedens vultur, flammas despectat ouantes.

Hic enim sedenti pastori nõ sedentem Pallantem cõparauit. Quemadmodum verò suprà diximus, hîc quoq; de comparatione agendum est. Personarum, Dido Dianæ, in primo: in quarto, Pentheo atque Orestæ. Eadem quasi personæ, vt ceruæ. In quarto, AEneas quercui immobili atque ventis inuictæ. alibi, Latinus scopulo: Bitias pilæ saxeæ: comparantur personæ rebus. Res rei, Troiæ ruina orni ruinæ. Factum facto, Pacatio maris à Neptuno sedationi tumultus popularis ab Oratore. Tempus tempori, de Vulcano & fœmina sedula: *Hoc tunc ignipotens*. Locus loco, aliquãdo cum persona, aliquando sine. Cum persona, Tyburis colles cum Homole atque Othry montibus: è quibus illinc Catillus & Coras descendunt: *Hinc duo nubigenæ Centauri*. Sine persona rara fit locorum inter se comparatio. Loci tamen cum facto, in quinto, quum implicatam Troiæ decursionem comparat cum Labyrintho. Sæpe omnia mista sunt. Persona, res, virtus, factum, euentus, tempus, locus, vt in x.

Ac veluti optato ventis æstate coortis,
Dispersa immittit syluis incendia pastor.
Correptis subito mediis extenditur vna
Horrida per latos acies Vulcania campos.

Omniũ hîc fit mentio. *Pastor* est persona: res, ignis: virtus, venti: factũ, incendij: euẽtus, *correptis subitò*: tempus, æstatis: locus, syluæ, ac præter hæc omnia, fortuna: *optato*. Sic

optabant auxilium Arcades: persona & virtus, Pallantis: factum, cædes, res, arma: euentus, timor, fuga hostium: tempus prælii: locus campi.

Atque hæc sanè Comparationis natura est: cuius vsus è iudicio ita pendere debet, vt modò æqualia, modò inæqualia comparentur. AEqualitatem nunc accipio laxo significatu, etiam in qualitate, etiam in substantia: sic & inæqualitatem. sic Turnũ Marti: Troianos formicis. Sic habes Apes, Mergum, Ceruam, Taurum, Delphinos: hæc omnia pro iis affectibus, quos homini cum cæteris animantibus natura communes fecit. Etiam rebus aliisque affectu careant: certis tamẽ præditę sunt qualitatibus, cuiusmodi mare est. & à priuatione. Elisam enim nihil respondentem comparat saxo, Latini pertinaciam scopulo, quæ motu & sensu carent. Quum autem sermonis castitas, & lux omnibus Poematum locis debetur, tum est maximè obseruanda procurandáque in comparationibus: idque sine affectatione. Itaque aut puræ sunt, aut plenæ, aut mediæ. Pura illa in primo,

Qualis manus addunt chori decus, aut vbi flauo
Argentum, Parisue lapis circundatur auro.

& illa in duodecimo,

Indum sanguineo veluti violauerit ostro
Si quis ebur: aut mista rubent vbi lilia multa
Alba rosa.

Plenæ verò ac magniloquæ, vt illa ex decimo,

Ac velut ille canum morsu de montibus altis
Actus aper, multos Vesulus quem pinifer annos
Defendit, multósque palus Laurentia sylua
Pastus arundinea. Postquam inter retia ventum est,
Substitit, infremuitque ferox, & inhorruit armos.
Nec quicquam irasci, propiusue accedere virtus:
Sed iaculis, tutisque procul clamoribus instant.

Mediæ ac temperatæ exemplum est in primo, de Elisa & Diana. quare Lupum, Leonem, Aquilam nominabimus. Mergum nequaquã, ne candor ille castitatisque defœdetur. Adeò enim plebeia vox est, vt qui hirundinẽ, apes, formicas suis vocabulis appellarit, illã refugerit, tẽ nõ sit aspernatus, quã verborũ ambitu expresserit in quarto: cum Mercurium similẽ dicebat, in cõparatione scilicet. nam seorsum in quinto nominauit. Quod verò de comparatione præcipio,

præcipio.idē quoq; sentio de Imagine & aliis,si qua sunt, generibus Assimilationis. Sunt enim adeò propinquæ,vt ambiguum multorum fecerint iudicium. adeò vt illi, *inde lupi ceu Raptores atra in nebula*,& quæ sequūtur: si Plutarchu consulas, accipienda sit tibi pro Imagine. verùm nos, vt opinor, aptius ac subtilius. Translationibus igitur, & attributionibus,& circumloquutionibus vtendum, ne sordescat oratio in re vili: à qua etiam consultius quàm Homerus, vt ferè semper,abstinuit noster:qui neque muscam nominauit, neque asinum, sicut ille:neque earum sordium colluuiem dignam putauit sua maiestate. Maximè verò studēdum est, vt aliquid proprij ac certi:sed neq; vulgaris,neque tamen affectati aut abstrusi apponamus. Sic enim Raptores lupos vocat deus iste Poetarum,eósque atra in nebula. tunc enim ad prædas potissimùm incitantur. Sic de leone, *suadet vesana fames, manditque trahitque*. De apro, *& inhorruit armos*.& illud, *Caudamq; remulcens, Subiecit pauitantem vtero syluasq; petiuit*.Nihil enim lupo formidolosius, vbi libera fuga,potest effugere vltores maleficiorum,& in superiore, *Quæ improba vētris Exegit cæcos rabies*:neq; enim saturi venantur.contrà,feles generosi, si famelici sint, languent,atq; ad prædā sunt ignauiores:nitidiores, animi gratia venantur. Sic canes leporarij nobiles,dominis,non sibi capiunt feras.In affectibus autem comparationes esse decet molles atque suaues, qualis illa diuina in quarto Georg.

Qualis populea mœrens Philomela sub umbra
Amissos queritur fœtus.

Et illa ex vndecimo, quouis nectare dulcior,

Qualem virgineo demessum pollice florem.

& illa ex nono,

Purpureo veluti quum flos succisus aratro.
Langueſcit moriens: lassóue papauera collo,
Demisere caput, pluuia quum forte grauantur.& illa,
Seu mollis violæ, seu languentis hyacinthi. & illa,
Argentum Pariúsue lapis circundatur auro.

& in sexto,

Quàm multæ in syluis Autumni frigore primo,
Lapsa cadunt folia, aut ad terram gurgite ab alto,
Quàm multæ glomerantur aues, quas frigidus annus
Trans pontum fugat, & terris inimittit apricis.

Multæ quoque simul ponuntur aliquando: verùm rarius Comparationes: Imagines aptiores sunt ob breuitatem: veluti in 11. Georg. duæ,

Quem qui scire velit, Libyci velit æquoris idem
Discere, quàm multæ Zephyro turbantur arenæ:
Aut vbi nauigiis violentior incidit Eurus:
Nosse, quot Iouy veniant ad littora fluctus.

Sicuti comparationes siue collationes tres, in quarto Georg.

Frigidus vt quondam silvis immurmurat Auster:
Vt mare sollicitum stridet refluentibus vndis:
Aestuat vt clausis rapidus fornacibus ignis.

Ergo quemadmodum dicebamus, si pictiores magis placeant, temperentur ita, vt ne luxurient: ac necessaria, non addita videantur: cuiusmodi sunt ea, quæ de equo canit diuinus Poeta,

Qualis vbi abruptis fugit præsepia vinclis
Tandem liber equus.

Quod enim sequitur, ex Physiologia ductum est,

Aut ille in pastus, armentáque tendit equarum:
Aut assuetus aquæ perfundi flumine noto,

Emicat. Deinde exultantis illa, *-arrectisque fremit cervicibus alte Luxurians.* Tum autem delectatio, *Ludúntque tubæ per colla per armos.* Turno igitur equum hîc: equum verò Aquiloni in tertio Georg. tanta tamque accurata venustate, vt nihil suprà:

Qualis Hyperboreus Aquilo quum densus ab oris
Incubuit, Scythiæq; hyemes atque arida differt
Nubila: tum segetes altæ campíque natantes
Lenibus horrescunt flabris, summæq; sonorem
Dant syluæ, longíque vrgent ad littora fluctus.
Ille volat, simul arua fugæ, simul æquora verrens.

Vbi videatur ineptis fortasse tractus aliquis otiosus. Cæterùm nullo non loco natura ipsa loquitur. Principio dixit eum *densum*: non quasi nubilum, vt ibi interpretantur triuiales. Boreas enim sudus est, iccirco, ex natura ipsa ducta verba illa, *atque arida differt Nubila.* Seruius quoque dissimulauit: Mancinellus recitando alienas, inscitias, suam prodit: qui Hyperboreos populos dictos ait, quia humanæ viæ excedant modum. Sed *densus* appellatur à Poeta mirabili ratione. quum enim est furibundus,

bundus,inęqualiter flat: vbi verò *lenis*,æquabiliter adeò, vt in sę totus coactus atque condensatus excurrat. Mirificàm verò rem præteriere Critici. Omitto nugas veterum, qui montes Hyperboreos finxere supra Scythiam: quibus tamen partibus nihil planius. Totos tractus paludes passim occupant, vnde Tanais & Borysthenes erumpunt. Cæterùm Aquilo, qui Boreas est, quomodo ab Hyperboreis spirat orisneque enim ex iis locis flare potest, quę supra ipsum esse dicuntur. Eadem negligentia, lõgos fluctus vnus dissimulauit: alter omisit reddere rationem: tertius ineptiuit: In longum, inquit, tracti. At nullus non fluctus in longum trahitur. sed ita illud erutum è Physicis est. Qui ab Aquilone sæuiente fluctus excitantur, curuescunt, ac breues sunt: quos verò lenis Boreas impellit, verruntur, vt & hîc dicit, atque longo tractu raduntur.

Epiphonematum quoque cohæsio fit, non quasi affixio: vt ex ipsa comparatione enata videantur. Quia Diana pulchra est, Latona lætatur. Quia equus currit, ludunt iubæ per colla. Quià leo vorauit ceruum, *lauit improbâ teter Ora cruor*. In secũdo autem, in excessu est Epiphonema. vbi dicit, *lupi* ceu raptores, adiunxit, *catulique relicti Faucibus expectant siccis*. Rei quidem pars est, verum obscurius cohæret. Voluit intelligi luparum sæuitiam augeri ob catulorum charitatem, quos sciant expectatione macerari. non omnia tamen Epiphonemata ad rem comparatam vtique referuntur. nanque Latonæ pectus tentãt gaudia propter Dianam: cuius pectus gaudeat ob Elisam, nullum vides.

SVBSTITVTIO.

CAPVT LII.

QVo nomine alio quàm Substitutionis appellarem Græcorum παραλλαγὴν nesciebam. Est autem quasi facies quædam vel Comparationis vel Collationis. Fit enim per ἀνταπόδοσιν, quoties propositis certis rebus vel coniunctis, vel disiunctis, apponimus totidem vel coniuncta vel disiuncta, sed diuersa aut contraria: vt,

Pro molli viola, pro purpureo Narcisso,
Infelix lolium, & steriles dominantur auenæ.

ALLEGORIA, PARABOLA.

CAPVT LIII.

DIuisionis hoc primum erat membrum, sub quo figuræ illæ continebãtur: quarum significatio esset æqualis rei significatæ. Nunc verò quũ videamus eam figuram, quæ Allegoria dicitur à Græcis, eandẽ esse quam παραβολὴν: Parabolam verò eandem item cum Comparatione: hoc enim nomen ipsum quoque sonat. quónam modo fiat: vt Allegoria sit figura qua aliud dicimus, aliud intelligimus? id quod sub alio membro diuisionis recensebatur. Sanè ita accipiendum est: Comparationis, quemadmodum dicebamus, esse partes duas. puta quæ de Mezentio dicuntur, & quæ de leone. huic ille comparatur. Quòd si hæc sola ponitur, prior autem nulla, Allegoria est. ita vt Allegoriam alteram Comparationis partem dicamus: non quæ ipsam componit Comparationem, sed quæ per seipsam posita, alio modo ré digerit. Exemplũ declarabit. Si Mezentium non describam, eiúsque tum robur tum animos iudicare velim: ad hunc potissimũ dicã modũ per Allegoriam. Leo impastus inter armẽta sæuit. omnia prosternit, totus sit cruẽtus suadẽte fame. Hęc figura nõ cõtinetur sub hoc genere, quod nunc tractamus: aliud enim dicit quàm Mezentium, quem tamen designat. Ambiguè igitur accipietur Allegoriæ nomen pro hac figura, & pro Comparationis parte. Eam figuram Latini nõdum nominarunt. nos ausi sumus dicere prætextũ: prætexit enim alij alliud. Continet autem μῦθον, siue fabulã, & αἶνον: de quibus Græci rhetores, vt habes apud M. Menenium in Liuij historiis exemplum. Concipiuntur etiam sub Allegoria quædam genera Prouerbiorum: ea sanè quæ ex vna significatione multis sententiis adaptantur. Exempli gratia, Frons est occipitio prior: id significatur his verbis, quod apertè cognoscitur in capitibus animalium. quo ex loco educuntur quasi lineæ quædam à puncto circuli medio ad ambitum multarum sententiarum. veluti si petas penulam meam plumio tẽpore: obiiciam eam paroemiã ita, vt ego sim quasi frons, tu quasi occiput. Ad eundem modum, si roges vtrum prius sit, cultus diuinus, an diuitiæ. & alia talia, quæ suis locis & ab aliis, quanquam loquacissimis, ieiunè,

iciunè,& à nobis plenè declarata sunt.

PRAESCRIPTIO, INTERpretatio.

CAPVT LIIII.

TOt inter species quæ ad διάνοιαν referebantur, Præscriptio quoq; est connumeranda. Eam si quis adiunxerit Moderationi, mea quidē sententia non errabit.eiusdē enim generis est & cum illa,& cū Emendatione. Quippe positis multis quædam secludit, alia admittit:circo Græci ἐξαιρῶν, Quintilianus Finitionem vocat.*Non erit auxilio nobis Aetolus,& Arpi:*

At Messapus erit. Ita præscribit fortunam suam viris fortibus,& felicibus,& delectis.ait enim:*felixque Tolumnius*,& mox,*delectos Latio & Laurentibus arvis*,Atque excludit AEtolo cum Diomedes: quasi ad rem nihil pertineant, sed temerario consilio sint implorati. Interdum vero non multa ponit,quę discernat: sed aliquid præsupponit, ut ab alio dictum interpretatur. Quemadmodum vbi Dido coniugium dixit: *Coniugiumque vocat:*ait AEneas: *nec coniugis unquam Praetendi tedas.* Quam orationem cum explicamus,dicitur Interpretatio.veluti Turnus nauium conuersionem:

Troianos hac monstra petunt,his Iupiter ipsis
Auxilium eripuit. Id quod appositu aut lucidiorum vocabulorum,aut quæ totum certis partibus præscribant, fit.Sicut ibi:*Italiam fato profugus*: explicat: *Laumaque venit Litora.* &, *molemque & montes insuper altos Imposuit.*

DEFINITIO, ETYMOLOGIA.

CAPVT LV.

ARctior etiānum Definitio est: quippe rē ipsam vel nudam,vel cum apparatu designet, ad quam diluēdam vtimur in contrarium interpretatione. Nam filiam AEneæ Latinus per oratores in septimo cùm obtulisset, generi nomen detul t simul cum definitione hac:

Est mihi nata,viro gentis quam iungere nostræ
Non patrio ex adyto sortes,non plurima cælo
Monstra sinunt. Nuptiæ enim sunt hoc, quod ait, *Natam viro iungere.* vir gitur gener. Quam ad diluendam, vtitur Amata interpretatione:

Exulibus ne datur ducenda Lauinia Teucris? non enim coniunx, sed

Perfidus alta petens abducta virgine prædo.

Cùm igitur definitio sit duplex, χρήματος καὶ ὀνόματος, rei definitio ea est quã diximus. Nominis autẽ definitio est quam Etymologiam vocant. hanc ego nominis rationem vbique sum interpretatus. nam Veriloquium quonammodo dicas? Veritas enim vnica in voce non consistit, sed integra, & perfecta oratione. Nisi intelligas quẽadmodum in prima philosophia declaratum est: verum, & vnum idem esse. Cærerùm neque norant hoc Grammatici, neque ad id aspexere: sed quòd nominis significatum responderet suis principiis, à quibus originem duxisset: verum esse non ineptè sunt arbitrati. Exempli gratia. Princeps quòd esset primum caput: verum nomen officij dixere, pro certo & apto. Hac figura Virgilius sæpenumero vsus est: vt in quinto, vbi deducit nomina familiarum, à Mnestheo. Sergesto, Cloanto. Item de Carthagine, quare Byrsam nominarint. &,

Iulius à magno demissum nomen Iulo. &,

Latium, his quoniam latuisset in oris, &, Aornon:

quòd interuentu Aeolicæ consonantis, Auernum postea dixêre.

Associatur verò Præscriptio interdum sententiæ: veluti cùm Iupiter humanam vitam ex Fato circunscribit.

Stat sua cuique dies, breue & irreparabile tempus.

Aliquando iuncta παῤῥησία. vt in X I. *Dicam equidem, licet ille mihi mortémque minetur.* Hac enim loqnendi libertate Turni animum, atque violentiam interpretatur. Quæ figura videtur à M. Tullio Effrænatio appellari, dura tamen sanè voce, atque indigna viro vel sapienti, vel etiam ciuili, à quo neutiquam auferas παῤῥησίαν. sat poeta interpretatur: *Det*, inquit, *libertatem fandi.*

AGNOMINATIO, PARONOmasia, Allusio.

CAPVT LVI.

AD Præscriptionem, Interpretationẽ, Emẽdationem, siue seorsum positas, siue mistas pertinet Paronomasia, quam vocamus nos Agnominationem. Quæ tametsi est in

est in re, tamen haud scio an sine figura dictionis statui possit. quippe est alluſio rei à re deducta cum præscriptione, mutatis aut additis, aut detractis elementis. ea rarò conuenit grauioribus poematibus. Epigrámati, & Satyræ, & Comœdiæ maior necessitudo. Mutamus elementa, vt non est Gallus, sed Callus; de homine duro. Galli enim: leues ac faciles sunt. Additis, vt Dyspari, Demptis, vt Scaliger, Aliger. Deductionibus etiam vtimur: quemadmodũ apud Martialem: *Non es vitiosus Zoile, sed vitium.* Nam apud eundem illa est interpretatio siue paronomasia: *Non es bonus, sed optimus malorum.* Quæ verò est simplex alluſio, inter figuras dictionis frequentius ponitur: tametsi ne ab hoc quidem rerum ordine diuelli queat: quale illud Ciceronis: Res inuisę visæ sunt nobis Brute: Et apud Poetam: *Lybicis teris otia terris.* Frequẽtes in ea prisci. Et Plautus interdum immodicus. Bisquæsitum vulgus Italicum corrupta voce dicit *Beschirzo*: sic enim pronunciant, quòd Galli scriberent, Bisquisitio: propterea quòd quasi idem bis repetitur.

CONCESSIO, EPITROPE.

CAPVT LVII.

PRæscriptionis affinis est ea, quam Græci Συγχωρησιν, nobis placet Concessionem nominare: nõ vt verbum verbo, sed vt rem explicemus. fit cùm quippiam petimus, quòd si non possumus interpretari, partem concedimus, vt reliquum feramus. Eius exemplum petendum in deorum concilio. Iupiter iudex. Venus agit causam Troianorum: petit imperium fatale. Iuno impedit. sic igitur imperium cedit, vt Ascanii salutem petat:

Nil super imperio moueor, speraumus ista.
Si nulla est regio Teucris, quam det tua coniunx:
-liceat dimittere ab armis
Incolumem Ascanium: liceat superesse nepotem.

neque solùm in iudiciis cùm versamur, sed etiam in aliis vitæ officiis. sic in quarto. vbi non potest impetrare Dido vt maneat Aeneas: abitum concedit ei, *tempus*, inquit, *inane peto*.

CONFESSIO.

CAPVT LVIII.

AC concessio quidem partem, Confessio verò totum dat. Hãc Græci ὁμολογιαν vocant: idque nõ fit sine

interpretatione. Ad hunc modum Iuno fatetur Troianos obsessos. Diluit: quia fuerint prædones in terra aliena. Nec quærit vtrum, aut quid: sed quale. Sic Ligarium Cicero fuisse in Africa contra Cæsarem. Diluit, hoc aliis quoque à Cæsare ignotum.

ANTITHETON.

CAPVT LIX.

ANtithetō quoque tollit alia re cōtraria posita. Quā obrem ad Præscriptionem quoque reduci potest. Eam figuram Latinè quo dicas nomine, nondum compertū habeo: nisi non displicet Cōtrapositio, talis in X.

Pacem orare manu. præfigere puppibus arma.

ASSEVERATIO.

CAPVT LX.

SVprà præscripsimus, interpretati sumus, dedimus vt ferremus: similes omniū facies: perstamus enim certis locis. Nunc offert sese harū naturę persimilis Asseueratio, nec absimilis aliqua ratione Etymologiæ. Nanque posito nomine, aut re, addimus aut causam, aut explicationē, Sic in asseueratione continuamus sententiam argumento euidentiore, vt:

Et quorum pars magna fui. & illud,

Et meministis enim Diuæ, & memorare potestis.

& addit maiorem Asseuerationem:

Ad nos vix tenuis rerum perlabitur aura.

Græci ἐπιφορὰν κατασκευαστικὴν vocant.

EXCITATIO, ADMONITIO, Detrectatio, Exclusio.

CAPVT LXI.

PAr huic Excitatio, quam ἔγερσιν dicunt Græci: quoties languentem auditoris animū, aut tædio affectum excitamus. Hoc fit tū per Epiphonemata, de quibus suo loco dictum est: tum per nouas inuocationes: *Nunc agē qui reges Erato.* &, *Pandite nunc Helicona Deæ.* &,

Non mihi si linguæ centum sint, oráque centum,
Ferrea vox. etiam admonitionibus.
Fuge torua citus, fuge murmura pastor. &,
Ne mihi tum libeat sub dio carpere somnos.

Quæ figura seorsum à Græcis παραίνεσις dicitur: sed ita, si affirmatiua sit: sin autem negans, aut prohibens: appellatur

aut à quibusdam Detrectatio: quoties adeptum curamus nobis aliquid incommodi, aut inutilis, aut inhonesti: vt illa quam ponebamus, *Ne mihi tum libeat sub dio carpere somnos.* quòd si non à nobis malum, sed ab aduersariis bonum ablatum volumus, eiusmodi ademptionem Exclusionem nominarunt. cuiusmodi est in vndecimo,

Nec Drances potius, siue est hæc ira deorum,
Morte luat: siue est virtus & gloria, tollat.

PERCVLSIO.

Caput lxii.

Ad eundem finem pertinet, quam Græci ἐκπλῆξιν, nos Perculsionem, alij Comminationem, paulò languidius. Cicero Iudicibus comminatur, cùm ait: in sermone populi rumorem versari de iudiciorum corruptione. Percellit verò Catilinam: laududū iussum oportuit te in carcerem duci. Et apud poetam in X,

Aduenit iustum pugnæ, ne accersite, tempus,
Cùm fera Carthago Romanis arcibus olim
Exitium magnum. atque Alpes immittet apertas.

& mox idem,

Quę cuique est fortuna hodie, quam quisque secat spem
Tros, Rutulúsve fuat, nullo discrimine habebo.

& in primo. *quos ego.* &,

Flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo.

PROMISSIO.

Caput lxiii.

Huic similis genere, cōtraria differetiis, Promissio. ea duplex est. Altera in colore orationis: vt *Connubio iungam stabili, propriámque dicabo.* Hîc figura nulla. Altera est pars propositionum, ac mistæ dilationi: vt mox dicam. & apud poetam in Sileno, *Huic aliud mercedis erit.* Aliquando simplex, vt,

Vobis animam hanc socerόque Latinō
Turnus ego haud vlli veterum virtute secundus
Deuoueo.

DIALLAGE, INSTANtia. Caput lxiiii.

Græci adiunxere Exaggerationi eā quā διαλλαγὴν vocant. Atque ita describunt. Quando multa argu-

menta ad vnum finem tēdunt.verùm neque nomen conuenit : significat enim Conciliationem : vt est frequens historicis, & apud Demosthenem in oratione contra Neærā : neque est figura, sed tractus integer orationis: qualis est Elisæ ad AEneam. Quem ego tractum appellare solitus sum Græcè ἔνστασιν : sic enim ἐνστατικὸν virum operosi iudicij vocat Aristoteles, & Latinè si pateris, Instantiam.

METASTASIS, TRANSLAtio,transmutatio.

CAPVT LXV.

AD Exclusionem adiungi, atque aptari potest Metastasis. Quæ cùm sit duplex, vnam oratoribus relinquimus: altera vtuntur etiam poetæ. Est enim Metastasis nostra imago status eius, quā Translationem vocant rhetores.Differt autem à statu illo, quatenus totius causæ is est fundamentum. Metastasis autem partis tantùm modus.Iunoni dat poeta per interrogationem:

Aeneam hominum quisquam diuúmque subegit
Bella sequi? &,num linquere castra Hortati sumus? Transmutationem interpretati sunt paulò duriusculè. quanquam transmouere verbum appositè id assequatur : vt apud Terentium, transmouere gloriam. Transmotio tamen minus arridet:neque Transmissio admodum ineptum.

NECESSITAS.

CAPVT LXVI.

HVius figurę motus consistit in ea,quā Græci pro figura agnouere,atque ἀνάγκην nominarūt. Cùm reiicimus factum in suas causas:Fatū, Naturā, Mores, Leges, Tempus, Locum,Aetatē, Conditionē. Habet enim maximam vim apud plerósque : præsertim Platonicos, qui eam Deam deorū,aut potius Tyrannam sibi finxere. Ea vtitur poeta multis in locis: *Stat sua cuique dies,&, - sic volucre parcas,&,fata viam inuenient*, &, AEneas abeundi voluntatemin Iouis imperium.A natura : *varium & mutabile semper Fœmina*.ergo abeundū.A moribus,*pulchrúmque mori succurrit in armis*.Igitur mors appetenda viro forti:pulchra enim expetuntur. A legibus, *At tu dictis Albane maneres.* non igitur iniustus, aut crudelis Romanus

rex:

rex: Ab ætate, Pallas, *aut ego iam spoliis laudabor opimis, Aut letho dabitur.* A loco, *In regnum hoc ausa tuus.* Necessariò igitur debuit resistere. A tempore, Necessariò manendum in Africa Aeneæ ostendit Dido flantibus Aquilonibus aduersis. Hæc pro figura ab antiquis agnita est, mihi ea sententia non probatur. nullus enim color ibi, nulla mutatio orationis, δεινότης potius, siue magis placet, δεινωσις. Argumenta enim sunt arma orationis, & nerui. Est autem eius vsus duplex: alter ab accusatore, quam iccirco dixere Græci κατηγορίαν, Accusationem: quemadmodum Iupiter in primo Vlysseæ, humanarum rerum euentus ait ab hominum animis proficisci. Alter est ab eo qui defendit: Græci κατανάλωμα, nos Excusationem vocare possumus, cuius exempla vides suprà.

DICAEOLOGIA, RATIONABILITAS.

CAPVT LXVII.

Est autem huic cognata δικαιολογία: eam enim sæpe consequitur. Fit autem cum rem ipsam vel confessam, vel non controuersam petimus, sequitur enim factum hoc, aut quod fieri debet, necessitatem, sic,

Si sine pace tua, atque inuito numine Troes
Italiam petiere, luant peccata, neque illos
Iuueris auxilio, sint tot responsa sequuti,
Quæ superi manésque dabant, cur nunc tua quisque
Euelere inssa potest?

Vbi ex contrariis sententiis positis altera destructa, altera iure ipso stare necesse est. Iccirco δικαίου λόγος Græci, nos interpretati sumus Rationabilitatem. Verùm equidem ne hanc quidem figuram puto: sed modum orationis ductum è statu qualitatis. Ac quanquam est moderatio quædam atque mediocritas τῆς παῤῥησίας, quam figuram confessi sumus: tamen vt res plenius intelligatur, ad hunc modum distinguenda est. παῤῥησία duplex. vna Libertas, quam præ se fert orator tota oratione. Ea nulla figura est. Altera, est ostentatio huiusce libertatis, & color ipsius, atque hæc est figura. Consistit autem in aperta personæ simplicitate, vel vera, vel simulata, & causæ bonitate, aut iudicis clementia. Quamobrem vocauit eam Cornificius Licentiam, non libertatem, laxè nimis tamen. non enim vniusmodi semper est. Aliquando

enim valde prudens est, ac circunspecta. veluti cùm cuipiam euenturam noxam ostendimus ex eius virtutibus. Tibi mortē afferet ista tua clementia Cæsar, & iis, quos amauis, exitio erit. Cuius exemplum ex iis versibus, quos suprà posuimus:

Cur nunc tua quisquam Vertere iussa potest.

Videtur enim ibi iam non Aeneæ, aut Troianorum, sed Iouis agere causam, cuius potentia ab alia maiore minoris dei potentia subuertatur.

REIECTIO, DETRE-ctatio, Communicatio.

Caput lxviii.

PVlchrè cum Metastasi conuenit Reiectio, Detrectatio, atque Communicatio, ea duplex est. Vbi nō possumus aut inficiari, aut transferre: quare ne grauemur, participē facimus aut consilij, aut facti eiusdem aduersarium. Sic Tuberonem onerat M. Tullius. Quinetiam in eadem oratione cum Iudice communicauit crimen item diuinitus. Quid aliud voluimus nos, quàm quod tu voluisti Cæsar? Sic apud Poetam. Fatali iussu Iouis Aeneas pugnat. Non igitur premi potest ab Iunone inuidia, nisi Iuno damnet Iouē quoque. Cōmunicatio autem cum aduersario. Iuno quæ incendit bellum, communicat cum Venere accusante, quæ belli causam dedit. Aliud est genus Communicationis, quoties consilium nostrum cum auditoribus ita facimus commune, vt id ab ipsis quasi petamus: vt ibi, *Quid facerem? neque ego Alcippen, neque Phyllida habebam.*

EXECRATIO, DETE-stratio

Caput lxix.

AB Reiectione haud longè abest execratio, ac Detestatio, adeò inter se similes, vt vel altera pro altera, vel vtraq; pro vna capi posse videatur. nam quemadmodum improbatur, quod reiicitur: ita id à quo abhorremus, vel execramur vel detestamur. sic

-Diū talem terris auertite pestem. &,

Dii meliora pius. errorēmque hostibus illum.

Pro execrationibus accipere licet. Illud autem,

-quod dij prius omen in ipsum Conuertant: Reiectio est cum detestatione.

DI-

DIGESTIO, DISSIPATIO.

CAPVT LXX.

TOt habuit aut species, aut modos, aut affinitates, aut esseclas, διατυπωσις, quæ suis terminis cõtinerentur. Quòd si posita descriptio tota primùm, deinde resumitur, ita vt non fiat repetitio, de qua dictum est: sed vt eius partes aut acutius, aut fusius exequamur, aut in ordinem rediganus, ea à Græcis ἀνάδοσις, & διάδοσις dicitur, à nobis Digestio: sin autem ordo abiit, & confusè vt quidque sese obtulit effundimus, Dissipat o vocatur à Latinis, à Græcis potest διασκεδασμὸς vel διασπασμὸς. Est igitur Digestio distributio, nisi mauis Digestionem esse totam orationem figuratam, sic pius, fortis, sapiens Benedictus Scaliger pater. Deum enim coluit: Patriam tutatus est: vtramque fortunam magnanimitate temperauit. Distributionem autem alteram tantùm partem: Deum coluit, &c. Distribuit enim facta titulis. Cuius figuræ modus est, vt crescat semper oratio.

ARGVMENTATIO, EPICHIREMA, ENTHYMEMA, Exemplum, Inductio.

CAPVT LXXI.

EST igitur, vt videmus, Distributio quasi facies quædam argumentat onis eius quod vocant Enthymema, sic enim fit. Pius, fortis, sapiens, Deum coluit: hostes contudit, fortunam vtramque superauit. Idem est, atque si dicas, Deum coluit, ergo pius. Hostes fregit, ergo fortis. Fortunam vicit, ergo sapiens. Hoc planè Enthymema est. Quippe Syllogismus est oratio ex tribus propositionibus: colligit enim ex maiore, & minore conclusionem. Enthymema verò syllogismus mutilus, cùm altera ex duabus prioribus propositionibus in animo suppressa, altera cùm conclusionem enunciatur. Contrà Epichirema: cùm probationes tam maioris, quàm minoris apponuntur. Quod maximè pertinet ad efficaciam orationis. nos Latinè Aggressionem nominare aussi sumus. Atque ita scribimus vt in nostris Originibus docuimus: non quemadmodum vulgò circunfertur etiam à doctis. nam ea diphthongus sequéte vocali pronunciatur sicut est in καλλιόπεια Calliopea, σπονδαῖος Spondeus,

sequente consonante verò, sicut est in *sed uidit* Tydides: sic ἔπιχ' ἔμμεν. Has autem figuras esse multi negauere, quorum error ex eo deprehenditur, quòd ita definitur figura: delineatio proba orationis à vulgato vsu aliena. Quid autem magis remotum à familiari popularitate, quàm vniuersa species argumentationis? Est enim argumentum corpus ipsum orationis: argumentatio autem forma ac vis, qua constituitur argumentum. Quemadmodum Fundatio, & Fundamentum: & Excretio, & Excrementum. Qui aliter accipiunt abutuntur: pauci enim Latina pure loquuntur. An satisfecerit hac in re Boetius, videbis in Commentariis Topicorum. Argumentationis autem species omnes adeò figuræ sunt: vt à Philosophis ipsis, classes illæ in quibus quæque censerentur, figuræ sint appellatæ. Sunt autem, Syllogismus, Epichirema, Enthymema, Inductio, Exemplum. Ac de Exemplo quidem in comparationibus satis dictum esto. Est enim cum exempla materia (inde enim videtur nomen ductum) addimus in vnum duo similia. Inductio verò cum ad aliquid probandum plura superinducuntur. veluti Turnus facit: vbi victoriam se de Troianis relaturum prædicat, postquam dicit eos bis victos. Sic Aeneas Alcidem, & Theseum descendisse ad inferos: se quoque eodem iure posse. quanquam hîc exempla cum inductione. Exemplo vtitur Venus.

Argumentum. Argumentatio.

Antenor potuit mediis elapsus Achiuis. &c. Enthymema in illis habes Iunonis verbis, *Diuûm Regina, Iouis coniunx*, non possum debellare Troianos: ergo Numen meum non est adorandum. Subticuit maiorem propositionem, Numen sine potestate quę ei attribuitur, non est adorandum. syllogisinum ibi. Pius est Aeneas: Dii curant pios: ergo non fuit Aeneas adigendus ad tot labores adeundos. Epichirema Pallantis pulcherrimum.

Quę fugitis socij? per vos & fortia facta,
Per ducis Euandri nomen, deuictaque bella,
Spemque meam, patriæ quæ nunc subit æmula laudis:
Fidite ne pedibus, ferro rumpenda per hostes
Est via: qua globus ille virum densissimus vrget:
Hac vos, & Pallanta ducem patria alta reposcit.
Numina nulla premunt: mortali vrgemur ab hoste:
Mortales totidem nobis animæque manusque.

Sic

Sic igitur explicandum. Conclusio hæc: non fugiendum,illis verbis: *Fidite ne pedibus*.maior propositio:Nullus vir generosus fugit.ideo dixit: *rumpenda per hostes.Est via*.minor:vos generosi.Iccirco ait,*per vos & fortia facta*. Probatio maioris: *Mortali urgemur ab hoste*. sic enim essent numina inuicta,fugiendum fortasse fuerit.At,*Mortales totidem nobis tum animæ, tum manus*. probatio minoris,*vos patriæ alta reposcit*. Syllogismi autem species neutiquam poesim ingrediuntur nisi fortasse sit topicus.verùm parcius hoc agitandum, sobriam enim decet esse scientiam, eiúsque præcepta. nimium nánque acumen cùm admirationem, tum odium parit.Illud animaduertendum est. Consequentem ab oratoribus eum vocari orationem in argumento, quam nostrates vel minorem propositionem, vel assumptum nominant. Eam verò quæ hanc antecedit primo loco, & maior à Dilecticis dicitur, sub propositionis vocabulo agnoscere: quippe quæ ante alias, quasi pro aliis ponatur. Rectè sinè hactenus, at verò eorum quidam cum figuram putant esse Consequentem illlam, non rectè sentiunt: Est enim figuræ totius pars non figura. Falluntur item qui existimarunt, Enthymena propositionem esse cum adiuncta probatione, nulla conclusione apposita, sed in animo seruata: vnde nomen Enthymematis ascribendum sit. Caterùm hæc est potius reticentia: de qua suo loco. eiusmodi est in oratione Hiarbæ: conuenit enim affectibus. Nim proponit iniuriam sibi ab Elisa factam: quam & probat à rei notitia. Hæc apud aras conqueritur Iouem alloquens.nihil tamen concludit.Nihil sanè Iouem orat.

PROECTHESIS, PRAEEXPOSITIO.

CAPVT LXXII.

IN luce ac vi Enthymematis versatur ea figura, quæ à Græcis ἔκθεσις appellatur.quippe primo loco exposito eo quod fieri,vel non fieri debuit. Secũdo loco quod contrà vel factum sit, vel extiterit subinferimus. Habet enim naturam conclusionis à contrario. vt pater fuit, & occidit: sic

Pacem orare manu,præfigere puppibus arma.

Nam illatio recta fuerit, *pacem orare manu*, oblatam pacem, admittere: quia qui petit pacem, appetit.

ADNARRATIO.

CAPVT LXXIII.

PRæ se fert adnarratio nonnihil consanguinitatis cum Prosopœia, differt autem quia ab eodem fit Præexpositio, & eius contrarium inducitur. At in Adnarratione non ab eodem. sed cum ab aduersario narratū est, subtexitur à reo alia narratio cuius facies priorē aut oppugnet aut detorqueat, aut interpretetur, aut obscuret; aut adumbret. Græci plenissimè μεταλήψεως, vt & substituta narratio indicetur, & contraria. Nobis non licet tot vno verbo, neque si liceat, velim. Non enim semper cōtraria est. sed vti dicebamus, aliis coloribus picta. Cuiusmodi apponit Iuno priori Veneris narrationi, in X.

ALTERVM GENVS FIGVRARVM, QVAE PLVS DICVNT, QVAM in re sit. Hyperbole.

CAPVT LXXIIII.

HActenus primum figurarum genus expeditum fit: quòd eas comprehendit, quæ quantum in re est, significant. Nunc alteram partem videamus earum, quibus plus, quam in re sit, designatur. ὑπερβολὴ Aristoteles in Quæstionibus accipit pro vtroque excessu: quive ad exuberantiam, quive ad defectum rendat: quippe vtroque excedit medium, siue mediocritatē. Nos eū tantum excessum dicimus, qui redundantiam denotat. Id figuræ nomen est: quoties rem rerū ambitu, aut maiore natura extollimus. Cicero superiata, Græci superiacta maiore vi vocis. Et multum consistit in attributione: *It clamor cælo, & ferit aurea sidera clamor, & præruptus aquæ mons*, sanè maior natura attribuitur. rerum verò ambitu sic excedimus rē, quemadmodum de equis:

Qui candore nives anteirent, cursibus auras.

Manifestius adhuc de Camilla,

Illa vel intactæ segetis per summa volaret
Gramina: nec teneras cursu læsisset aristas:
Vel mare per medium cursu suspensa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.

EXCVR-

EXCVRSIO, EGRESSIO, Ecβasis,

CAPVT LXXV.

ATque vnius quidem rei natura cùm augescit præter modum, Hyberbole est, cùm verò additur aliquid præter propositum, ita vt excedamus ab instituta oratione, Ecβasis dicitur à Græcis, Latinè Digressio, sive Egressio. Nonnulli Excursionem dicere maluere. Multus in ea Herodotus. Multus Homerus insertis alienis ab re narrationibus. Noster adeò parcus, vt semel tantum: quippe vbi Diana Camillæ narrat ortum, atque vitam.

METABASIS, TRANSitio, Traiectio.

CAPVT LXXVI.

HAud penitus cohæret huic naturæ Metabasis, haud penitus abhorret ab ea. Nam temetsi neque addit plus quam par sit: neque à proposito excedit: tamè præterea, quæ dicta sunt, dicit alia ita, vt ab illis digressa, in alia transeat, quæ addat prioribus: itaque licet non dicat plus quàm in re est: tamen dicit præter rem propositam, aliud. Adeò verò frequens est, vix vt egeat exemplis: *Atque ea diuersa penitus dum parte geruntur.* Connectit enim quæ sequuntur cum superioribus. & illud:

Iunonem interea compellat Iuppiter ultro.

Sunt & inuocationes: quas suprà memorauí, generis, atque vsus eiusdem:- *Pandite nunc Helicona deæ. Nunc age qui reges Erato.* Traiectionem ponit Cicero in 3. de Oratore. verùm quid sit non declarat. Quintilianus ne nominat quidem. Trapezuntius putat esse Hyperbati speciem: cùm verbis verba interponuntur. si ita sit: tropus erit, non hæc, quæ hîc Transitio à nobis, Transitus dicitur à Fabio. Cuius modum præter superiorem, illum dicit. quoties quasi nos ipsos excitamus ad aliquid inferendum. vt,- *& quis fuit alter, Descripsit radio totum qui gentibus orbē?* verum ineptè vel ab eo vel ab aliis schema negatur esse. Nihil enim magis figuratum, quàm simulatio, aut dissimulatio: præsertim cùm id quod planè dici potest, delineatur per interrogationem.

TERTIVM GENVS FIGVRARVM, QVAE MINVS DICVNT quàm pro re, Eclipsis.

CAPVT LXXVII.

TErtium sequitur figurarũ genus quæ minus dicunt quàm pro re: quarũ princeps est Eclipsis apud Græcos. Defectũ nos dicimus, vt *Quos ego*. & in V. *Quanquam* ô. seruit igitur maximè affectibus. In priore exẽplo, iræ: in altero, ambitioni. In illo autem *Nouimus & qui te*: pudori. eandem vocare queas Suppressionem, vel eius facere speciem. Hîc enim est verbi Suppressio: defectus autẽ rei totius est: veluti cùm aeneæ concubitus cum Elisa non refertur. Et alibi sæpe, quæ dicitur ἀποσιώπησις. Nam quicunque in præliis obeunt, neque in catalogo recensiti sunt, per ἀποσιώπησιν numerati intelliguntur, & è contrario, qui in catalogo nominati, omnes in prœliis fuisse creduntur, tametsi non omnium mentio facta est: vt garrire desinant Grammatici qui super hoc litigant, & pro vitio obiiciunt diuino Poetæ, poeseos ipsius decori, vt patet, ignari. sic & adueniũt Carthaginem socij post naufragium. & Turni reuersio ex Ardea, postquam eò naui delatus fuisset. Aliquando igitur simplex est omissio: interdum ab ipso poeta recitatur: Quemadmodum in sexto: *ni iam præmissus Achates Afforet*. Neque enim dixerat præmissum: & nũc dicit *postquam venit*. Hæc autem qui voluerit acutius interpretari, distinguet Reticentiam à Subticentia. vt vbi nihil dicitur, Reticentia sit: quam ostendebamus in iis qui in catalogo positi, in pugnis non nominantur. Subticentia verò, quale est, quod de Achate præmisso monet poeta: ad id enim loci subticuerat. Sunt autem eodem modo species, Abscissio, & Suspensio, & Præcisio. Abscissio: vt

Reticentia.

Subticentia.

-quem das finem Rex magne laborum?

Non enim addit, quod potuit: Nihil amplius sperandum, nisi iam constet quemadmodum animatus sis. Sic etiam Hiarbæ obtestatio abscissa est, vti suprà dicebamus. Suspensio autem est in oratione Sinonis.

Sed quid ego hæc nequicquam ingrata reuoluo.
Quidue moror? si omnes vno ordine habetis Achiuos?

Suspendit enim, quam resumeret postea orationem. Præcisio autem est decurtatio. Sic enim loquitur Cicero.

præcisè

præcisè, id est breuiter. Decurtata sanè oratio est, quales sine verbo suprà adduximus. Cæterùm per Conceptionem quoque fit quam Græci dicunt σύλληψιν. quoties vel numerus singularis multitudinem significat, vel vnum genus etiam alterum comprehendit, quarum duarum vno verbo exempla ex Græcis historiis subnecti queunt. ponūt enim τὸν ἵππον, pro eo quod est, καὶ τοὺς καὶ τὰς ἵππους: neque solos equos, sed equitem quoque. Sic à poeta sæpenumero ponitur hostis pro hostibus. etiam ille modus alius est, cùm verbum ambiguum damus, quo plures vna res declarantur. Aliter nanque ab aliis exponitur versus ille, -*transuersa tuentibus hirquis*. Ad hoc, committitur eadem multitudo per aliam speciem, cui nomen fecimus nos Consequentiam. cùm certis verbis positis, & illud quod ea significant, & aliud, quod consequitur, significatur. verbi gratia, si quæras de quopiam, estne vir bonus, respondebo, Ligur est. significat enim patriam, quam designationem statim nequitia, atque perfidia consequitur. Sic Turnus,

-*& nostro sequitur de vulnere sanguis.*

Vult præterea intelligi Aenea ab se quoque vinci posse. Addiderunt etiam superioribus speciebus Interruptionem, quam à Græcis vocatam aiunt παρεκπτωσιν, cum interrupta oratione, aliquid subditur,

O fortunati quorum iam mœnia surgunt.

Non continuauit, quæ dictabat animus, quippe alibi, -*requies ea parta laborum.* &, -*quibus est fortuna peracta Iam sua.*

Vobis parta quies, nullum maris æquor arandum.

Ad suspensionem quoque illud referemus, cùm incertus relinquitur auditor, an Aeneas simul cum aliis clypeum mutuerit, in secundo. postremò est illa species, quam παράλειψιν Græci nos Omissionem appellamus, Cùm res omittitur, quæ adeo necessaria est, vt etiam non relata intelligatur. Neq; enim Aeneas reficit naues nisi in Africa post naufragium, & in Sicilia post incendium. At per annos decem quot partes, quot armamenta restituenda sunt? sic, non semper legimus quoties cibum capiant, aliáque naturæ necessaria expediant. Id quod sanè figura est. nam plebeia oratio nihil omitteret.

PERIPHRASIS, CIRCVMlocutio,

CAPVT LXXVIII.

EST & alia ratio fubticendi: verùm quia eius nomen contrario fignificato etiam commune eſſe poteſt: ſeiunximus. ſanè Periphraſis duobus modis contrariis fit. eſt enim Circũlocutio qua multis verbis ambimus rem deſignatam. Cæterùm aliquando vt obumbremus, ita tamen vt cerni atque intelligi poſsit: aliquando vt magis perſpicuam faciamus. Atque hic quidem poſterior modus ad Hyperbolem potius ſpectat. Nam tametſi non niſi quod in re eſt, deſcribitur: tamen additur aliquid ei, quod ſimpliciter intelligi poteſt. Etenim *Nate dea: & ſatus Anchiſa: &, Tros Anchiſiade*, periphraſticè dicitur de eo, quòd ſimpliciter, Aeneas, intelligitur. Ita neſcio quid maius concipi videtur. Tamen quia non penitus exceſſus ſtatuitur: è capite de Hyperbole, cui non conueniebat, tranſtulimus ad hunc locum, vbi ſub ambiguo nomine comprehenderetur. Quòd ſi cui plus placet, vt ibi ſit, non laboramus. Maximas enim paſsi ſumus difficultates, vt primi omnium certis quæque limitibus genera comprehenderemus. Prior autem modus Circũloquutionis mera reticentia eſt. Quemadmodum Dido cùm dicere vellet, *amo*: multa verba facit, ſed omnia minora, quàm quantum illud eſt apud pudicam mulierem. *ſolus hic inflexit ſenſus*. Nondum *animum*. Mox à ſenſibus, *animúmque labantem Impulit*. non autem deiecit, at euertit. euerterat tamen.

EMPHASIS.

CAPVT LXXIX.

PONitur à M. Tullio figura quædã neq; nominatur: Cùm, inquit, plus intelligitur, quàm dicatur. Quintilianus Emphaſin interpretatur. Cæterùm Emphaſis non vniuſmodi eſt. Interdum nánque talis eſt, vt, *quos ego*. Emphaſis eſt in pronomine: cuius ſignificatio anguſta in Oſtenſione eſt: ſic enim Latinè Græca illa vox dabitur nobis: ex his porrò anguſtiis effuſum erit ſignificatũ ad illa, Ego Neptunus: Maris deus: cuius potentia tanta eſt, vt etiam ventos caſtigare poſsim: præſertim ex Thaletis ſententia, qui aquam omnium rerum, nedum ventorum

elemen-

elementum profitebatur. Et sanè Ventus si vapor, aut à vapore est: & vapor siue exhaltatio inter aquam, & aerem affinis vtrique natura quædam. non temere aquarum numen explicat vim suam sub ostensione suæ personæ per pronomen, ego. nonnunquam verò fit multis appositis verbis ad efficaciam. Quid enim aliud est *Hectorei socii*: ni si vt, quemadmodum hortatur, insurgunt remissid est, fortissimi. nec minoris est in 3. persona, tanquam de alio, appositio nomine, non pronomine. vt in 5. *quæ munera Nisо, Digna dabis. prima merui qui laude coronam.*

INNVITIO.

CAPVT LXXX.

PRæter veterum diligentiam non pauca nos aut inuestigauimus, aut commenti sumus. inter quæ, etiã illum Reticentiæ modũ, qui non tam defectu, quàm veluti ex quadam circuitione, excitat vlteriorem pleniorémq; intellectionem. Quam figuram propterea nouo nomine diximus Innuitionem. Talis in 4. Dido: quanquam enim coniugii pœnitebat eam: tamen vt aliquo modo contexeret excusationem cum accusatione, sic loquuta est: *Nũ licuit thalami expertem sine crimine vitam Degere more feræ.* Quid enim aptius ad excusandum, quàm ostendere vitam illam quam optabat esse ferarum, ac brutorum vitam? Hanc autem hominum: ac propterea non damnãdam. ἔννευσιν Græcè fortasse possis.

EXTENVATIO.

CAPVT LXXXI.

QVinetiam cùm detrahimus, vel odio vel inuidia, vel fastidio, vel contemptu, pingitur eiusdem figuræ facies, appellaturque Extenuatio. Fitque duobus modis. Aliquando enim vera dicuntur: atque rei æqualis est significatio. sed pro re, loco, aut tempore minor est oratio, quàm proposito conueniat. Verùm sanè erat Troiano, bis victos fuisse. Ergo gentem bis victam cùm vocat eos; Turnus, nihil de rè detrahit. Cæterùm importuna obiectio efficit, vt de præsenti laude bellica eis multum adimatur. Alio modo fit cùm ex natione, aut familia integra colligitur vnius aut pluriũ crimen quod ad alterũ eiusdẽ vel familiæ, vel nationis pro probro adducatur. Sic

Laomedontiadas vocat Troianos Dido à periurio Laomedontis AEneam similis insimulans criminis.& Semiuiri Phrygis: propter Cybeles Gallos. Fit etiam tertio modo:veluti Hiarbas:*cui littus arandum.* non dixit terram aut agrum,aut aruum.sic Latronem,non regem vocant Laurētes matres Aeneam. Ratio ac lex huius est,vt quod in genere,aut specie vitiosum, ac detestabilius est,attribuamus superiori,aut meliori. Nam quod pessimum & ineptissimum arationi est, litus est. hæc igitur simplex. composita verò interdum est per Collationem:*Non Dio medis equos non currus cernis Achilli.* Ibi enim maiora atque atrociora,ille polliceri.& Turnus: *nec equi cæca condemur in alua.* Pingitur etiam hæc eadem figura per expositionem:vt ibi, *-dum Troia tenebat Arma fugæ fidens, & cælum territat armis.* Rem enim ipsa iactātia maiorem ostendit. Ac sanè terrere cœlum armis,permagnum quiddam est.Cæterum quia vanus animi tumor ille:quòd declaratur illis verbis: fugæ fidens: minora sanè omnia in oratione,quàm in euentu belli, similis Extenuatio est in Elisæ oratione,vbi profectionis Aeneæ causas eleuat: *scilicet is superis labor est:ea cura quietos Sollicitat.* Illam quoq; extenuationem aiunt esse apud eandem:*Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset Ante fugam soboles, quæ te tantùm ore referret.* Mihi verò non videtur.quippe nihil extenuat. An verò cùm hæc coniunctio,saltem,ponetur:erit Extenuatio?nequaquam. neque enim minus dicit, quàm in re sit. neque in ea parte: *qui te tantùm ore referret.* nihilo nánque verius Extenuatio est,quàm si quis tibi debeat talentum: à quo exigas drachmam duntaxat. verùm hæc est natura precationis.vt totum ferre si nequeamus,rogemus partē. Nescio an sit hæc figura, quam Optationem legimus apud M.T.Talem habes in Pallante cum Turno congressuro.similis & Elisæ, *Felix heu nimiùm felix, si littora tantùm Nunquam Dardaniæ tetigissent nostra carinæ.* Idē enim repræsentat,quod ei fuerat optandum.

AVERSIO, CASTIGATIO.

CAPVT LXXXII.

NOn est igitur Attenuatio rei: sed attenuatæ rei repræsentatio. Quemadmodū fit in alia figura,quam aliqui Auersionem, nos Amotionem appellamus. Cùm reiicimus

reiicimus aliquid, vt aut simile meliore causa, aut contrarium reponamus: *Non ego cum Danais Troianam excindere gentem Aulidæ iurani.* Amouet enim hoc, quod negat, vt supernauctorum meritorum præmia petat, à cuius vi, atque natura non abhorret illa cui nondum nomē indidere. quam ego Auersionem potius appellarim. Cuiusmodi *Auersio.* in VI, *Ne pueri ne tanta animis assuescite bella.* etiamsi Castigationem velis dicere, haud displicet. Apertius alibi:

O quæ fatis ima debiscat Terra mihi. &
Sed pater omnipotens adigat me fulmine ad vmbras
Pallentes vmbras Erebi, noctémque profundam:
Ante pudor quam te violem, aut tua iura resoluam.

Et in oratione Turni ad Drancem:

Nunquam animam dextra hac: abstiste moueri:
Amittes, habitet tecum & sit corpore in isto.

PROHIBITIO, APAGOREVSIS.

CAPVT LXXXIII.

EIusdem filii ἀπαγόρευσις, id est Prohibitio. multis ea modis fit. interdum aperta:

Nec Drances potius, siue hæc est ira deorum:
Morte luat: siue est virtus & gloria, tollat.

Aliquando per excusationem:

Quis talia fando Myrmidonum, Dolopumue, aut duri miles Vlyssi,
Temperet à lachrymis? Vt excusaret se à memoria veterum calamitatum. Interdum per deprecationem, etiam cum obsecratione, aut obtestatione. vt in oratione Elisæ ad Aeneam, & Turni morituri. Nonnunquam cum voto.

Di talem terris auertite pestem. Etiam per Interrogationem: *cur indecores in limine primo Deficimus?* Idem enim atque si dixisset, Ne deficiamus.

QVARTVM FIGVRARVM GENVS, QVAE ALITER DICVNT, QVAM res sit, Allegoria, Allusio.

CAPVT LXXXIIII.

IDem exemplum scio à nobis positū pluribus figuris: quod euenit propter specierum necessitudinem quemadmodum in Lyciſca & Lupi & Canis species duæ diuersæ factæ sub vna sic eadē figura diuersis in generibus in-

uenitur,propterea quòd non veræ ſunt differẽtiæ in omnibus,ſed in pleriſque modi tantùm.Hac ratione tractata eſt à nobis Allegoria in ea, ite de Cõparatione, cuius illa tunc erat pars:neque aliud intelligi volebat præter id quod diceretur. Etenim de equo, aut leone, aut quercu, aut ſcopulo cùm ſcribimus, Equum,Leonem,Quercum, Scopulum accipi volumus.Iccirco res ipſa eſt eadem quę in Allegoria:modus alius.At hîc vera eſt Allegoria,& cuius nomen cum definitione congruit. Figura aliud dicens, aliud intelligens ſimile : quam Alluſionem Latinè libet appellare. Eius ſpecies ſunt, ἀπόλογος, μῦθος, παροιμία. Videtur autem Apologus eſſe genus ad αἶνον & μῦθον. Eſt autem Apologus narratio ficta de re quapiam cum attributione αἴνου aut μύθου, vel cum oratione vel fine : vt ex ea aliquid ad humana commoda deſignetur. neq; longa eſt definitione:quia includit in ſe diuiſiones, atque differẽtias πάθους, ἤθους, cum oratione,& fine. Quatuor igitur ſunt communia tum Aeno,tum Mytho.Sunt autem eæ ſpecies duæ,quas ita Grammatici definiere,atque inter ſe diſtinctas voluere. Mythos, oratio falſa repręſentans veritatem.cumque etiam Aphthonius ſic definit,εἰκονίζων τὸν ἀληθινὸν cum imagine veritatis. noſtri Fabulam vocant:atque deſcribunt orationem falſam vero ſimilem:ab hac Aenon diſtinguũt iidem,quòd Aenos non ad pueros ſed ad viros dirigatur. Neque ſolùm habet προσωποποιΐαν, i.perſonationem:ſed etiam παραίνεσιν,i. exhortationem,vnde nomẽ ſit aſſecutus. Nos more noſtro omnia diſcutiam⁹. ἀπολογεῖν eſt vero primóq; ſignificatu, refellere.vnde defenſiones, ἀπολογίαι dicẽtæ, non quòd id deſignet verbum:ſed quia non poteſt defenſio conſiſtere ſine refutatione. Non eſt igitur ἀπολογία ſola, quæ etiam philoſophorum competit diſceptationibus, quoties contradicitur. Factũ tamẽ eſt alio vſu, vti ἀπόλογος diceretur ea oratio à qua primus & verus ſenſus alii ſententiæ accommodaretur : quòd ergo ab illo in hanc proficiſceretur,iccirco ἀπό & λέγειν ſimul coniunxere:ſuprà rei rationem,quæ eſt definitio,dedimus:nunc nominis rationem ſubdidimus,quę eſt Etymologia.Fabulę autem definitio falſa eſt. nam ſi μῦθος eſt, cùm Lupus Agnúſque ineunt ſocietatem,atque putant ſuæ vterque vitæ rationes:quonámmodo aut verſimilis eſt, aut τὸν ἀληθινὸν εἰκονίζειν

Apologus.

μῦθος.

præ-

Præterea quis est adeò tardus: vt Aenon à Mytho seperet, propterea quod μῦθος tantum pueris sit præscriptus? Postremò cùm quid Aenos sit, à nobis declaratum fuerit, satis constabit non esse verum præter ψυχαγωγίαν, afferre etiã παραίνεσιν. Est sanè αἶνος ignota multis vox, & à maxima authorũ parte prætermissa, ac pro laude quidem vulgatissima est: at pro eo, quod hic statuimus, rara. Significauit igitur dictum non qualecunque, sed id tantum quod propter obscuritatem solis sapientibus notum esset. vnde apertius, ac vulgatius vocabulum ænigma, à verbo inde ducto αἰνίζειν, siue αἰνίττεσθαι. Iccirco αἰνὸν quoq; graue significauit. Et aiunt autẽ idẽ esse aliquando αἶνος quod αἴνιγμα. Quare si ita est: neutiquã vel ψυχαγωγίαν, vel παραίνεσιν sem per habebit. Quæ si aliquando nõ habeat: nõ erit differẽtia qua à Mytho distinguatur. Idẽ verò esse quod Aenigma, illo exẽplo patet apud eundẽ authorem Suidam: vir non vir, percussit auem non auem, lapide non lapide, sedentem super ligno non ligno. id est, Eunuchus, vespertilionem, pumice, super ferula. Ego puto idem esse Aenon, & Mython, sed hanc vocem esse tritam magis: illam antiquiorem. Etenim apud Hesiodum primùm legimus: apud alios, qui illũ secuti sunt, rarius. Est autem Aenigma, oratio obscura, rem notam, quam significat ambagibus tegens. Idem etiam Griphus dictus est. Translatione sumpta à scirpeis piscatorum labyrinthis: distinxere tamen Grammatici. Pollux enim ait Aenigma esse vel ridiculum, vel iocosum. Griphum autem non sine eruditione. hoc enim est γριφώδη τι. Circũferri ea consuetuisse in prif eorum conuiuiis proposita qui soluisset, donatum carniũ certa portione. qui ignorasset poculum muriæ haurire cogi solitum. Athenæus æquè iocularem Griphum agnoscit. Hoc enim est γρίφειον. Igitur istorũ definitio cùm sit haud proba: sic potius est. Narratio ficta relata ad veritatem erit Fabula. Est autem nomen ambiguum. Nam & hoc, quod dicimus hic, significat: & eas narrationes, quæ sunt mera priscorum figmenta: qualia apud Hesiodum, & Ouidium, & Callimachum, & Lycophronem, & Homerum, atque etiam Herodotum scripta sunt. Veritatis nanque Græcis cura nulla. In eorum autem quibusdam quasi inuolucris contectæ sunt res aliquando naturales.

Aenigma. Griphus.

de quibus & Palæphatus,& alij.Nec multum ab hiſce abſunt Hieroglyphôn nugæ,& quæ apud Orũ veteres ſunt commenti. Fabulæ genera ab inuentoribus, aut ab vſu frequenti nationum à Cilicia,à Cypro,Aeſopea, à materia,λογικὸς μῦθος,Rationalis:ἠθικὸς, ab affectu:μικτὸς, miſta ex vtroque : vt Rationalis perſonas introducat. Ethica committat animalia. miſta vtrumque. verum ſanè non probatur nobis ea diuiſio. nanque etiam cum homines introducuntur,aſſignantur affectus : & cum animalia,aſcribitur & ratio,& oratio. Et præter animalia etiam arbores, etiam ollæ,etiam lima ab Aeſopo adducitur. Olla fictilis æneum lebetem alloquitur. Quercus & fungus colloquuntur. Item Abies, & Arundo.Etiam dij,vt Iupiter,& Ranæ. Et Sol,& Luna,& mare,& terra. Partes autem tres. prima προγυμνάσματα, poſtrema ἐπιμύθιον, quæ vna ſunt:neque differunt niſi loco, ſicut Lucifer & Noctifer. Eſt autem oratio in qua fabulæ vtilitas declaratur.Sunt igitur duæ tãtùm partes,μῦθος,& περιμύθιον. ſic enim libet appellare τὸ μύθου explicationem,quę vel antè vel poſt ſo lita eſt poni.Paræmia verò eſt,quod Latini prouerbium. quare Grammatici, i. Donatus: & is Gracculus, qui Donati adducit definitionem,æquè ineptiunt.Paræmia, inquit, eſt accommodatum rebus, temporibúſque prouerbium. quæ tam bellè compoſita ſunt, atque ſi quis dicat ἄνθρωπος eſt ratione vtens homo. Hi ſunt qui ſine alis in cœlum euolarunt: qui irrident ſtudia philoſophorum, ignaui latratores omnium ſcientiarum, quas tamen profeſſi eſſe videri volunt. quorum errores multis in locis numerum verſuum penè ſuperant. Cæterùm ignauis ac ſupinis hominibus vaporarij iſti cõpilatores relinquendi ſunt. quare verò non addiderunt etiam, Locis : nam ſi rebus & temporibus debet Prouerbium accommodari: cur omiſſa ſunt loca?an quia rerum nomine comprehendebantur ? Quid tempora ? nónne item res ſunt? nihilo felicius cũ ſuo Diomede. Paræmia eſt prouerbii vulgaris vſurpatio: vt iam non ſit idem paræmia,quod Prouerbium: ſed Paræmia vſurpatio prouerbii : ſicut ἵππος non ſit equus,ſed equi vſurpatio.præterea quomodo vulgaris? ſunt enim quædam Paræmiæ adeò abſtruſæ eruditionis, vt à nemine ſint declaratæ,vſus tantùm quaſi promulgatus. Qualis de Delio natatore. tum aliæ multæ. Si igitur

Paræmia

non

non omnibus competit : cuiusmodi ea fuerit definitio? An verò Græcas admittemus? Quibus ille,quemadmodum in omnibus suis scriptis solet, quasi alienæ fabulæ histrio, satagens coaceruator nullo apposito iudicio fœdant animos eorum,qui sese eius fidei suaq; studia committebant : λόγος ἀφέλιμος ὑπὸ παλαιᾶς μορφῆς πολύ τι χρηστὸν ἀφέλιμον ὠφέλημα. Quis nescit,si est vtilis,vtilitatem cõtinere? Aequè prudenter ac si diceret, Homo est animal rationale,rationem habens.Præterea,non est verum,omnia prouerbia multam habere vtilitatem.quæ enim vtilitas in illo? χαῖρε φίλον τέκος.Ad hæc non omnia tegunt sententiã mediocriter:sed quædam, vti dicebamus adeò recondite,vt etiam ab illis ipsis, qui ea prodiderunt, ignorentur.quædam perinde controuersa. Alia difficillimæ cognitionis: vt ἀμμὸς τ' ἀκροχίαι μετέπειτεν,& alia innumera. Nonnulla verò tam aperta indicatione, vt neque interprete,ac ne designatore quidem vllo egeant. vt Camelus saltat. Accedamus ad alteram : λόγος ὑπὸ καλύπτων τὸ σοφὸν κωμῳδία, iam hoc Aenigmatis propriũ est, non autẽ omnibus Prouerbiis. Ab his cùm abscessit, apponit suam Celebre dictum scita quapiam nouitate insigne.Primùm hæc definitio æquè conuenit cuiuis sententiæ propter celebritatem. At quomodo nouum sit : quod idem tritũ esse oportet. sic enim mox interpretatur παρὰ τὸ εἰωθὸς,τοῦτ' ἐστιν ὁδὸν : ὡς περ τρίμμα. Præterea Paroemia definet esse hoc quod est,cum exuerit tempore nouitatem. Sed & illud imprimis prodit hominis miram philosophiam:cùm suæ definitionis recensens partes,ita explicat. vt,Dictum, generis: Celebre,differentiæ: Scita quapiam nouitate insigne,proprij vicem obtineat. quasi verò proprium definitionis pars sit. sed de hoc satis. Nostra autem talis esto definitio. Prouerbium est oratio vulgata allegorica. sinmauis omnia Latinè,pro, allegorica, ponetur, alludens, aut innuens. Neque enim verum est eas,quas sententias vocant,quarum significatio simplex atque aperta est,esse prouerbia.vt simile à simili appetitur.Alioqui omnes sententiæ perinde erunt paroemiæ: ita vt satis sit ad eam definitionem hoc tantum.Sententia celebris:vt ab aliis sententiis,quę minus vsitatæ sunt absoluatur.Verùm ita esse potius,vti dicebamus ex ipsis nominibus manifestum est. Namque Adagium à Varrone dictum ex vsu veterũ in-

terpretemur : quod è sua prima, ac propria significatione agatur ad aliud iudicandum. Non autem quasi circumagium, vtpote in ore hominum circunferatur : quemadmodum scripsere. sic & Prouerbium : quod ipsum verbum ex se sit, ac præterea pro alio verbo, id est, sensu supponatur. Nam neque παροιμίαν à via deduco : vt sit quasi παροδικὸν, id est, tritum, & vulgare: neque οἶμος, ibi viam dicit, sed id quod Latini interpretati sunt, Verbum. Ita vt verbo verbum, i. sententia sententiæ sit apposita posterior ex priore. vt primo loco significet id quod præ se fert, secundo innuat id, cui applicari potest. hoc est, παρὰ τὸν οἶμον. præter primum verbum, & ab eius sensu, alterum & verbum & sensum. Sic προοίμιον, qui viam interpretantur, praui sunt iudicij. Nam quemadmodum Prooemium quod est oratio, erit ante orationem? si oratio via est, erit ante viam via, quo nihil ineptius excogitari potest. Quis enim ambulat ante, quàm ambulet? Sed est, vt alii prudentius profitentur, à citharœdis translatum. prius enim, quàm cantiones instituant, modos quosdam faciunt, quibus introducant auditores. Hoc & Aristoteles docuit nos, sicut, inquit, προαύλιον τὸ πρὸ τῆς αὐλεῖν, vt alibi dicebamus. fit autē Allegoria per similitudines ac translationes: ἄλλο γὰρ ἀγορεύει, ἄλλο δὲ νοεῖ. Quemadmodum apud Poetam: *Argutos inter strepere anser olores:* Olor enim Cygnum dicit: Cinnam autem & Varium intelligit. anser auem streperam significat : designat autem Poetam nominis eiusdem. sic & illud, *Atque idem iungat vulpes, ac mulgeat hircos:* id est, audeat facere, quod nequeat. Quod ad prouerbii naturam quam proximè accedit : cuiusmodi illud est *laterem lauare.*

VLTIMVM FIGVRARVM GENVS QVAE CONTRARIVM DICVNT rei. Ironia.

CAPVT LXXXV.

REliquum est, eas figuras percensere, quarum verbis sensus contrarius est. Quod lōgè alienum videtur à veritate. Verba enim notionum notæ sunt. Notio est apprehensio rei per speciem. Et accipitur non pro actu apprehendendi, sed pro specie ipsa apprehensa. Quónam igitur

igitur modo verbum quippiam ponetur, cuius significationi contraria significatio cōcipiatur? Sanè oportet è re nota falsam intelligere orationem. Sic Dauum pessimū, ac nequissimum cum appellat herus, virum bonum: illico sentit auditor ad irrisionem dictum illud enunciatum. Quod si res nota nō sit, & tamen hac vtatur figura quispiam: gestu oportet eius vim aperiri. Huius species Antiphrasin poluere, & Ironiam. Ironia verò à Græcis ita appellata fuit, quia nihil significet eius quod dicit: sed solū ipsum dictum sit absq; significatione, quæ debetur ei εἰρωνεία. Hoc igitur habet cum Allegoria comune: vt aliud dicat, aliud significet vtraque. Differunt verò: quia nō sentit Allegoria contrarium, sed simile: cuius propterea vis sita est in coniunctione. Ironia contrarium indicat: & cōstituta est in disiunctione. Non enim cohærent cu sensu verba. Est autem simplex interdum, nonnunquam picta, atq; exornata. simplex illa ad Drancem, *quando tot stragis aceruos Teucrorum tua dextra dedit*. Pictæ autē illę sunt, & artificiosæ, quas nos Dissimulationes, atque illusiones vocamus. Dissimulat enim Aeneas ciues Laurentes ab se interfectos: idque petētibus inducias eorum legatis. Qui locus miro artificio & coniunctus est cum Translatione causę, & exornatus interpretatione. appellat siquidem inducias quas petebant. Pacem quam ipse exoptabat, *Pacemque ex animis: & belli sorte peremptis*: non à me, sed à bello: *Oratis? equidem & viuis concedere vellē*. Non igitur ego belli author. Iccirco addit,

Nec bellum cum gente gero. Sed cum Latino, neque ego, sed ille mecu: *Rex nostra reliquit Hospitia*. Sic & oratores dissimulatione: *parceret hospitibus*: qui tamen hostes erant. Atque hęc par poeseos adeò est admirabilis nobis, vt cēties lecta relegatur. penè enim singula verba aut figurā prætexunt, aut artem prodūt doctis tantùm sine ostentatione, vel quo animi impetu, atque acritate composita est illa communicatio? *Aequius hic Turno fuerat se opponere morti*. nam porrò quid maius illi euenire potest, quàm mors? At instat atque aggrauat etiam magis. *Aequius*, inquit, peius quàm mors illi cōtinget: quippe dedecus. vt etiam sibiipsi iniquum ostendat Turnum. non dixit, vtilius, aut commodius: sed æquius. Aequiorem fortunam in manifesta ac præsenti morte inuenisset. Et quantum

valet apud eam, cui spiritus poeticus est, vox illa: *huic*, præsertim appositio nomine, poterat dicere, *illi*. Cæterum ardorem indignationis cum cõtemptu mistę designant illa verba. Sed non est is locus. Certæ enim vigiliæ debentur Maronianæ diuinitati explicandæ, cuius monumenti studiosis fundamenta, vt quisque sese offert locus passim iacimus.

Illusio verò ad inuidiam apud eundem Drancem aduersus Turnum: *Primus ego, en supplex venio: miserere tuorũ.* nihil enim minus, quam supplex erat. Neque sanè tam supplex verò forti erat, quàm videri volebat, ne ille vir fortis videretur. Alàs tamen, εἰρωνείαν latinè quod dicerẽ, cùm haud haberem, Illusionem non speciem solam, vt nunc, sed vniuersum genus appellare ausus sum. cui placebit, admittet: aut meliorem dabit. An verò, quod aliqui sensisse visi sunt, Simulatio dici possit? Quippe Socrates, qui εἴρων dictus est, simulat vbique sese imperitum. ac fuit tempus cùm sub præceptoribus nõ putarem εἰρωνείαν esse simulationem. Sinon enim oratione ficta, atq; simulata vtitur. Nulla tamen Ironia ibi. Impræsentia tamen aliter videtur mihi. Nanque Sinonis oratio tota est in eo ductu, quam Fictionẽ ad Fallaciam appellabimus. Drances verò cùm metum simulat oratione, pectore fiduciam tegit: figura vtitur. Quæ neque Ironia est tota, neque ab illa procul. Atque in quibusdam verbis aperta. veluti cùm supplicem se profitetur. In aliis paulò pudentius tegitur. An verò differt simulatio à dissimulatione ita, vt vnum esse nequeant? nam dissimulamus quod est. Id quod penitus Ironiam vocamus: simulamus quod non est. Quonam igitur modo, hæc quoque erit Ironia. videntur enim contraria. sicut contrariæ orationes: est, non est. Dissimulo me esse Germanum. simulo me non esse Germanum. sanè duæ naturæ sunt diuersę, sicut manifestum est. sed non ita tamen vt vtriusque originem negemus esse vnã. nam in dissimulatione est negatio rei quæ est. in simulatione affirmatio rei quę non est: itaq; idem erit modus, si dicã, bonũ virum Catilinam: &, non bonum Aristidem.

Dissimulatio.

Simulatio

IRRISIO, Sarcasmi species.

CAPVT LXXXVI.

ORitur igitur ex hisce Irrisio, quam ferè comitatur Translatio criminis ea, quam nos Oppressionem appellare

appellare soliti sumus. Cùm certissimæ dignitatis atque integritatis viris attribuimus falsò crimen, qđ publicè ac sine dubio agnoscitur in aduersario: *Me duce Dardanus Spartam expugnauit adulter?* Duce enim Venere, atque authore aggressus est Paris adulterium committere. Haud absimilis est ea, quam veteres Sarcasmon vocarunt: *Isthic nunc metuende iace. Metuendum* vocauit, & non multò diuersum *quam bello Troiane petisti Italiam metire iacens*, qui, terram non emimus, nisi prius metiamur. Est enim Sarcasmos, hostilis irrisio super mortuo: inter Elogia quidē enumeranda, si spectes accommodationem. Sin autem vim ipsam consideres orationis, frequentius ad Ironiam accedit, sine qua etiam sæpe fit, vt à Mezentio, *Nunc moreretur si de me Diuum pater atque hominū Rex viderit.* Non est igitur verum, quod aiunt Grammatici, Sarcasmum esse Ironiam. non enim semper. Nominis autem Etymologia aliter vexauit literatores. Nonnulli qui cum risu amaro orationem definiuēre, aiunt à labiorū deductione quæ in risu carnis illius motus est, Sarcasmum dictum. σαρκτὸ σκληρὸν τὸ σάρκας. quo nihil mihi videtur χαμαιπετέστερον, id est ineptius. quinetiam σάρκας ab Aeolensibus dici σάρκας: propterea quòd detracta cute, χρῶτος σαρκὸς ἀφαιρεθέντος caro extet. sanè eruditionem non cōtemnimus: rem negamus ipsam. Nos in Originibus ita commenti sumus. Carnis vocabulum vix, & raro in viuente nisi apud Philosophos. at vulgus cadaueris carnē dicebat, quæ iam careret vita. Itaque Carnifex is à Latinis dictus est, qui carnem facit ex viuente. Igitur cùm Sarcasmos nonnisi in hostem victum legatur, eumq; vel iam mortuum, vel mox certò moriturum, ab ea causa nomen accepisse crediderim. Post cædem frequentior: ante cædem ibi à Camilla: *Caro.* *Carnifex.*

Vane Ligur, frustráque animis elate superbis,
Nequicquam patrias tentasti perfidus artes,
Nec fraus te meolumnem fallaci perferet Anno. & ab Aenea ad Lausum,
Quo moriture ruis? Fallit te incautum pietas tua.
& ab Opi: *Cur diuersus abis? huc dirige gressum:*
Huc periture veni: addit Ironiā, *capias vt digna Camillæ Præmia.* Inde indignatio cum contemptu: *tune etiam telis moriere Dianæ?* cum ira,

-tune hinc spoliis indute meorum Eripiare mihi? cum risu sine Ironia, *Ad quem subridens mista Mezentius ira: Nunc morere.* sine risu & Ironia Ascanius: pertinet enim ad eius ætatem, atque nobilitatem simplicitas: I, *verbis virtutem illude superbis:*

Bis capti Phryges hæc Rutulis responsa remittũt. Cum irrisione, *Morere: & fratrem ne desere frater.* Sarcasmos temperatus à viro magnanimo: *AEneæ magni dextra cadis.* Irrisio cum insultatione a fœmina: *Sylvis te Tyrrhene feras agitare putasti.* Quippe ipsa quoque venatrix, obiicit propter animi impotentiam. tale muliebre ingenium est. Alia insolentia aggrauat: *Aduenit qui vestra dies muliebribus armis Verba redargueret.* Adiungit iactantiam: *-nomen tamen haud leue patrum Manibus hoc referes, telo cecidisse Camillæ.*

VEXATIO.

CAPVT LXXXVIII.

SArcasmi modus quidẽ potius, quàm species, διασυρμὸς, quam nos Vexationem interpretati sumus. Per omnia Sarcasmo similis est, sed extra cędem. Eludit, irridet. obiicit, insultat, omnia facit vt eleuet aduersarij authoritatem. Turnus ad Drancem:

Larga quidem semper Dranee tibi copia fandi
Tunc, cùm bella manus poscunt patribusque vocatis
Primus ades, sed non replenda est curia verbis:
Quæ tuto tibi magna volant: dum distinet hostem
Agger murorum. nec inundant sanguine fossæ:

Cum facto opus est, loqueris: in Curia, non in campo. *Poscunt res manus:* tu lingua abuteris. Curia defendenda, *non replenda verbis. tuto,* vt confidentem dicat. *magna,* vt tumidũ, gloriosum. *volant,* inconsultò, sine meditatione. *Agger hostem distinet,* non tu.

APOLOGIA.

CAPVT LXXXVIII.

EX his patet nõ rectè sensisse Quintilianum: cùm Simulationem putauit σχῆμα, Dissimulationem τρόπον. Neque enim verba quicquam efficiunt aut sono, aut situ, aut numero, sed significatione, *-scilicet is superis labor est.* Nam figura manebit, etiam si dicas, *Hic est deorum labor.*

Et

Et exempla quæ de Cicerone sumit in Catilinam, contra eum faciut. Vbi enim Metellum vocat virum optimum: in sensu vis est, nō in verbis mutatio ab vsu communi. Si igitur non mutatio verborum, non est in verbis figura Quemadmodum ne illi quidem audiendi, qui Ironiæ speciem putarunt Allegoriam. nam quo conuenirent, atque dissiderēt suprà diximus. Sed pro Ironię specie accipienda est ea quam Græci vocant Apologiam. non illa de qua suprà diximus, quamque appellauimus Refutationem: sed hæc quam cum Translationis vi oppressionem vocabamus. Et cum Interrogatione vrget acrius: *Me duce Dardanius Spartam expugnauit adulter?* nec sublata interrogatione mutatur.

APOPHASIS. CAPVT LXXIX.

CVius naturam maximè Apophasis æmulatur. Nam ad interrogationem illam responsio est: Non. In negatione igitur posita est hęc: quasi si Venus suasura Paridi adulterium dixisset: nō suadebo tibi, vt pulcherrimæ fœminæ dominus sis. est autem eadem quæ Occupatio, aut cùm ea mista, aut ab ea orta, aut eius parens: etenim non dicēdo dicimus. sic Dido: *Neque te teneo, neque dicta refello.*

ANTIPHRASIS, ANTIPHASIS.

CAPVT XC.

ANtiphasis est forma deducendę vocis, sicut & Analogia. nanque Etymologia est vocis ratio. i. vis qua vox à voce generatur. Fit igitur aut à recta, aut à contraria. à recta, veluti quum locū παρὰ τὸν λόχον dicimus: quia proportio est inter locū & locatum. λόχος insidiæ dicuntur, quia veteres Græci locum priscā, & abolita voce sic appellabant. Loquor non à loco, vt ait Varro, sed παρὰ τὸν λόγον. Quare? quia proportio est inter mediam & tenuem mutam. Locus autem cum sermone nullam habet affinitatem proportionis, quam Analogiam Græci vocant. Deducta volunt Grammatici quædam à contrario, vt libitinam quę nemini libeat. Quidā irridere visi sunt hoc consiliū Grāmaticorū. Nos tamen neque probamus rationes quibus ad id sentiēdū adducti sunt. quippe Lucū à lucendo.

Loquor vnde.

Libitina.

aiunt, quòd non lucear: nos quia sacrificiorum frequentia luceat. Bellum, quod minimè sit bellum. nos, quia fuit initio Duellum à duobus. nã licet multi sint milites: duæ tamen partes sunt. & inter duos tantùm primum bellum fuit. Ac quemadmodum ab bis, duonũ, donum, bonum: sic duellum bellum. Parcæ, quòd nemini parcant. Nos quia parcant. vna enim tantùm dicitur filum incidere. duæ verò, altera vitam dare, altera vitę tractum continuare. A pluribus igitur fit nominatio. quin illa quoque parcit: sustinet enim alearum opus, quoad fatorum iussibus pareat. neque Libitinam primum dictam suspicor, sed Labitinam, quæ omnes mortales caperet tandem. à qua origine alia quoque Labor, Labrum. Vespillones autem rem duram ex officio suo meliore vocabulo fecisse mollioré. Hæc igitur, in quibus dissentio. Antiphrasim autem veram esse fateri cogimur. ex cognomento Furiarum, quas Græci Erinnyas cum appellassent primùm, postea bene ominata voce εὐμενίδας nominare maluerunt. Ita habes eorum quoque errores, qui bellum à belluis ducebant. imò belluę à bello, cùm bestiæ prius dicerentur. Qui parcas à partu. vna enim parca esset non tres. Qui lucum à luce nuninis, sanè arcessitum nimis. Qui montem à monendo, non à mouendo: quem admodum illi, quibus contradicunt, sentiebant, quid enim moneat mons? sed à manendo μένω, μόνω, μίμνω, vnde Mons vnde. μόνος, qui solus mansisset, neque abiisset. Hæc est Antiphrasis in voce vna, non figura in oratione. Proinde quibus de causis Rhetores recentiores apud Quintil. qui Antiphrasin figuram inter Ironias enumeraret, hoc genus Antiphrasis quæ facit verbi priui deductionem, adduxerint ad suos Commentarios, sanè nescio. Antiphrasis igitur figura est, quæ adeò meretur cum Ironia coniungi, vt eius quasi norma, aut anima sit. Ac si nomen ipsum considerem, longè prior quàm Ironia esse videatur. Quemadmodum enim ἀπόφασις erat negatio quædam cum permissione: vt *neque te tuear, neque dicta refello*: sic Antiphrasis cum expressione affirmationis, aut imperij: *I, sequere Italiam ventis*, &, *Inserè nunc Melibœe pyros*. Ac sicuti erat in apologia Occupatio, qua crimen aduersarij nobis ipsis attribueremus: ita è contrario in Antiphrasi, cùm laudes nostras ascribimus aduersario. qualis in

oratione

oratione Turni aduersus Drancem: *-quando tot stragis aceruos Teucrorum tua dextra dedit.* In vtraque est occulta Collatio. Nonnunquam manifesta est magna cum eluatione ac despectione, *scilicet is superis labor est.* Nec fortasse absurdum fuerit, si Antiphrasin dicas: consistit enim in affirmatione. sicut ἀντίφασις in negatione. nam sanè φάσις esse etiam quit in negatione. Itaque si vim vocis propius contemplere, Antiphrasis significat contrariam locutionem, quod non tam distinguit hanc ab aliis figuram, quàm ostendit esse omnium istarum genus. ἀντίφασις autem non nisi species hæc affirmatiua esse potest.

Huiusce figuræ modos tres docet Quintilianus. Vnum appellat Confessionem: vt pro Ligario, Habes igitur Tubero, &c. Hoc tamen verum non est. Nihil enim simulat ibi Cicero, sed vera narrat. Tubero enim in Africa fuerat contra Cæsarem. neque sentit contrarium Cicero. Est enim maximè optanda accusatori criminis confessio. Alterum genus, Concessionem vocat: Virgarum metum Nauarchus precio redemit. humanum est. Hîc est manifestissima Ironia: inhumanum enim est. Tertium nominat Consensionem. Cùm crimen aduersarij laudamus, vt grauius premamus. Is modus est illi contrarius, quem dicebamus per Eleuationem. Nam hic est per exaggerationem. Totus ille locus decimi Aeneid. pro exemplo si sit, sine interrogatione legatur. *-num linquere castra Hortati sumus? aut vitam committere ventis.* Facit enim Veneré authoré tametsi de se loquitur.

Est præter figurã modus quidam orationis, de quo suprà dictum est ex Demetrio Phalerensi, quoties suademus aliquid ita, vt dissuasionis finem consequamur. Aut ita laudamus, vt velimus vituperari. Talis oratio Iunonis ad Venerem. suadet enim Veneri Aeneæ commoda in Africa, vt ab Italiæ commodis maximè auertat. Quod Poeta interpretatus est *-simulata mente loquutam, Quæ regnum Italiæ Lybicas auerteret oras.* Hæc, vt dixi, figura nõ est, sed id, quod ex recentioribus totius orationis ductum appellauimus. Quem Trapezuntius agnoscit in procœmio M. T. pro Ligario: tametsi à Fabio pro figura Ironia designatur. Trapezuntium recentiores cum

reprehendere voluerunt: nihil aliud argumenti afferre curarũt, nisi illud: Græcus homo Latinæ linguæ elegantiam non apprehendit. rectè sanè iudicium peracutum. At causa statuenda est, qua illius correctio corrigatur. Quæ profectò fuerit hæc. Orationis ductus simulatus est cùm dicimus quod est, sed ad contrarium finem trahimus: vt vera dicebat Iuno, sed vt auerteret. Ironia verò est oratio falsa: atque ita falsa, vt ab omnibus pro falsa accipiatur. ergo est Ironia in illo Proœmio, Nouum crimen C. Cæsar, atque ante hunc diem inauditum. nam & vetus erat, & quotidie iactatum: penè infinitos contra Cæsarem in acie stetisse.

INTERPELLATIO, REMINISCENTIA, Memoratio, Admonitio.

CAPVT XCI.

SVipsius Interpellatio pertinet ad dissimulationẽ: vt illa, *-& quis fuit alter Descripti radio totũ qui gentibus orbem?* Fortasse pastor nesciebat. quare non ex illius, sed ex Poetæ persona erit dissimulatio. cui persimilis est ἀνάμνησις, quam Memorationem malo dicere, quàm Reminiscentiam. Est enim Memoratio, quum aut petimus ab aduocato vel à reo quippiam, quod nihilominus est notum nobis. sed ideirco facimus, vt videamur imparatiores. Qua ex simplicitate ficta exuamus Iudici suspicionem doli aut vafriciæ. Fit etiam sine interrogatione nostra, quum instructus aliquis nostrũ suggerit. ita habes exẽplũ huius posterioris, Bene mones. Prioris verò multa, eaque vulgata: Poetæ non nisi in Dramatibus necessaria: vt in Hecyra, *Noli fodere latus. Inquã.* Reminiscentia verò est, quum per ambages similes deducimur in memoriam rei quæ nobis exciderat. Talis apud Plautinum sycophantã in reminiscendo Charmidæ nomine, in ea fabula quam Trinummum inscripsit. Nec absimilis Memorationi Admonitio, vel sui, vel Iudicis, vel Aduersarij. quę in Dramatibus solis ponitur à Poetis: quum id quod sciunt, quasi nesciant, studiosè repræsentamus. sic Danos illudentes senibus introducemus. talis Syrus in Adelphis,

ERRO

ERRORIS INDVCTIO.

CAPVT XCII.

ERroris inductionem inter figuras posuit M. Tullius, ne ue est interpretatus. ego ne apud alios quidem inueni. Videtur autem spectare ad Ironiam: qu si fingamus no ad id vsque temporis hoc latuisse. Id quod & in figuræ ratione, & in ductu orationis potest consistere: vt quum fatorum sese gnaram fing t Venus, deceptámque opinione sua.isse AEneæ vt peteret Italiam. Erasse hoc apud Iouem operta oratione profitetur.

QVAE NON SVNT FIGVRAE,

Ad hilaritatem impulsio, Conciliatio.

CAPVT XCIII.

EST inter figuras commemorata à Rhetoribus, Ad hilaritatem impulsio. d quod equidē reor potius figuris iocosis fieri, quàm esse figura. Quippe existimo ductum orationis, sicut & impulsio ad iram & indignationem. Neque ioci, quà ioci sunt videntur figuræ in his. Sanè idem iocus aut simpliciter enuntiatur, aut figuris pingitur. quippe figuratus ille ex Allegoria, A sacerdote maiefactum, qui Vestem non interfecisset.

Qua ratione videatur ne Conciliatio quidē inter figuras enumeranda: figurari posse tamen. Etenim M. Aquilium quum laudat Cicero, ac primum nominat, figuratè facit. verùm medulla Conciliationis, nulla figura est. Profectò si esset figura, semper esset: nuda tamen plerunque videtur, veluti si dicam, O Cesar, tuus me pater moriens testamento commendauit tibi. simplex est: figuratè sic, Quis tibi magis hæreat in memoria, quàm fortissimus pater tuus? quid eius facta ac dicta? At enimuerò quid viuens de me fieri voluit, quum etiam mortuus loquitur in testameto, quo me apud te esse voluit in prima commendatione. ecquid hoc tibi excidit, qui nihil nisi iniurias soles obliuisci? Est Conciliatio igitur cum figura, non autem ipsa figura.

PVRGATIO, SENTENTIA.

CAPVT XCIIII.

PVrgatio quoque à veteribus inter figuras numerata, à nobis videtur esse constitutionis pars aut modus: id

quod etiam de Metaſtaſi dicebamus. Etenim ſi dicam, Non feci, non hoc, non ſic, non tunc: coactus, neſciens. quænam hæc tandem figura fuerit? qua ratione Sententia debet a figuris excludi. nihil ſanè figuræ ſit, ſi dicam, Mori miſerum non eſt. Figuram tamen admittit, ſicut & cæteræ ſpecies orationum: puta, per interrogationem; *Vſque adeóne mori miſerum eſt?* hoc quoque contra veterum opinionem.

EPILOGVS.

CAPVT XCV.

MVltæ aliæ fortaſſe aut ſunt aut eſſe exiſtimãtur figuræ præter has, quę hîc poſſe deſiderari videãtur. Verùm ſi ita cõtigerit vt à nobis poſitæ non ſint, id adeò propterea factũ iudicetur, quòd aut Poetis inutiles, aut eædem cum hiſce noſtris exiſtãt. Quòd autem figurarũ genera, definitiones, præcepta, exempla deſcribere aggreſſi ſimus, quæ à nonnullis putabantur ex Oratorũ libris peti debere, multæ magnæque cauſæ interceſſerunt. Principiò non omnes figuræ oratoriæ ſunt: quædã enim ſolis ſunt Poetis peculiares, vt Prolepſis ſpecies illa, *Portúſque requirit Vlixes.* & Suſpenſio ex narrationum intermiſſione, & aliæ, quæ quum ſint iis affines quibus vtuntur Oratores, neceſſe nobis fuit illas quoque attingere. Deinde Poeſi quæ eſſent adhibendæ, eruendæ item ex Poetis erant: vt ea ſimilitudine facilior eſſet aditus ad inuentionem. Præterea qui eas tractauere, non omnes perſequuti ſunt. Quidam nonnullis tantùm poſitis, rem non docuere. Definitiones atque naturas earum multi peruerſo iudicio depraũarunt. denique confuſas illi, atque omnes quidem, indigeſtáſque diſsipauere. Nos primi, quemadmodum alia multa, non ſine magno diſcrimine iudicij ad certa capita reduximus.

PRAECEPTA IN VNOQVOQVE genere Poematum. Heroica.

CAPVT XCVI.

DIcebamus ſuprà, omni in re vnum quippiã eſſe rectum ac primũ: quod aliorũ norma ſit, ita vt ad id cætera omnia referantur. Tota igitur in Poeſi, Epica ratio illa qua Heroum genus, vita, geſta deſcribuntur, princeps eſſe videtur: ad cuius rationẽ reliquæ Poeſeos partes dirigãtur. Quæ partes propterea quòd variæ, vt in primo libro

libro indicauimus, existant: ita superiora præcepta vniuersalia ex Epica maiestate mutuabimur, vt secundum cuiusque aliarum idearum naturas, aptentur argumenta rerum. Post igitur communes leges, priuilegia specierũ instituamus, ab ipsis Heroicis sumto initio. Inuentis ergo rebus & personis, quas temporibus locisque accommodes, è quibus euenta deducas: reliqua est dispositio, cuius ratio sanè peruulgata est. Nequaquam ab ouo, vt monet Horatius, incipiendum. hoc primum præceptum esto. Id est, sumẽdum principium ab illustri re, eaque tum cognata tum proxima. Quod à Lucano obseruatum fuit: qui bellum ciuile scripturus, statim apponit Cæsarem ad Rubiconis transitum: vnde hostis à Senatu iudicatus, bellum facere coactus fuerit. Altera lex: Non recto tramite ducendam narrationem, ne tædium pariatur. Res enim eadem sæpe iteranda, sæpe etiam inculcanda est necessario, id quod communibus præceptionibus, quæ suprà positæ sunt, maximè aduersatur. Hoc ipsum igitur quod pro principio sumes, ne statuas in principio. ita enim auditoris animus est suspensus: quærit enim quod nondum extat. Ea sanè vel vnica vel præcipua virtus, auditorem quasi captiuum detinere. Quare summus Poeta ad eum modum digessit, vt Aeneæ narrationis finis, fuerit operis initium,

Hinc me digressum vestris deus appulit oris.

Reliquus tractus æquabilis, sed interruptus rerum nouitate: quæ tamen aut partes sint argumenti, aut ad ipsum pertineant. Inserta enim historia de Camilla eò spectat, vt eius mors Aruntis luatur morte. Quo item loco non obseruata à Criticis varietas admirabilis est. nánque in catalogo, quum multorum patriam, parentes, genus, ne talia scripsisset, pauca de celeritate Camillæ aspersit: cuius integram vitam ex narratione Dianæ declaraturus esset, pari sanè cum priori lege ratione. Hanc disponendi rationem splendidissimam habes in Aethiopica historia Heliodori. Quem librum epico Poetæ censeo accuratissimè legendum, ac quasi pro optimo exemplari sibi proponendum. Diuides autem vniuersum librum in libellos, naturæ imitatione: quæ partium partes facit, quibus confiat totius corporis constitutio. Verùm quod nemo præter diuinum Maronem seruauit,

Aethiopica Heliodori.

ita certas coniicias in materias, vt libri ipsi illos sibi terminos quæsisse videantur. Id quod in Aeneide si contempleri, facilè inuenias. Non in Georgicis res ipsæ sanè vel imprudentem coegissent. Totum verò argumentum petitur è vita ciuili. Partes tamen potiores inter personas dantur Regibus atque Heroibus. Dii miscentur, vt suprà docuimus. Inter negotia, præliis agitur. Cætera attexuntur ad varietatem. Ambitiosè igitur fecisse videtur Sallustius quibusdam, quòd Poetarum more quum dicere orsus esset de Catilina, omissa ea narratione, repetit historiam ab ipsis vltimis Romæ rudimentis. Nos virum suo in genere præstantem atque incomparabilem, cùm rectè tum necessariò fecisse iudicamus: vt ostenderet corruptam ciuitatem, cuius & pars esset Catilina nequam ipse, & participes habere posset multos sceleris ac nequitiæ suæ. Neque Musæus in Leandri historia lepidissima damnandus est, quòd eiusmodi legem non seruauit. Est enim illa quasi Tragœdia, vt rei & principium & finis suo vtrunque loco rectè sit.

TRAGOEDIA, COMOEDIA, Mimus.

CAPVT XCVII

TRagœdia, quanquam huic Epicæ similis est, eò tamen differt, quòd rarò admittit personas viliores: cuiusmodi sunt nuncii, mercatores, nautæ, & eiusmodi. Contrà, in Comœdia nunquã Reges, nisi in paucis: quẽadmodum lusit Plautus in Amphitryone: de palliatis loquor: nã Togatarũ & Trabeatarũ dignitates pro suo arbitrio Romani confinxere. Satyrarum personæ ludicræ, bibaces, iocosæ, hilares, dicaces. Mimi, fullones, calcearii, lanii, fartores, salsamentarii, olitores, quos ne vetus quidẽ Comœdia excludit. Neque enim longè à Mimi idea abest Comœdiæ veteris argumentum. Actuum tantùm diuisione, & Chori interpositione auctior. Tragœdiæ ac Comœdiæ idem modus repræsentandi: sed diuersæ res & ordo. Res Tragicæ grandes, atroces, iussa Regum, cædes, desperationes, suspendia, exilia, orbitates, parricidia, incestus, incendia, pugnæ, occæcationes, fletus, vlulatus, cõquestiones, funera, epitaphia, epicedia. In Comœdia, lusus, comessationes, nuptiæ, repotia, seruorum astus, ebrietates, senes decepti, emuncti argento. Satyrarum

tyrarum materia, saltationes, conuiuia, potationes, dicacitates. Mimorũ mercaturæ plebeiæ, ignobiles, doli, astus rustici, productiones, lenocinia, ioci, lusus, impostura. Tam exitus quàm initium Satyrarũ, procaces, instabiles, incerti, varij, non cohærentes. Mimorũ abrupti: adeò vt persona vna abeunte, cæteræ discedant re plerunque infecta. Fugæ, infectationes, ignauiæ, vecordiæ. Parodiæ quibus seria imitantur, imitando subuertunt. sententiæ inexpectatæ. Exempli gratia, Iusiurandũ si violandum est bibendi causa: cæteris rebus θεῶν colas. Ex Euripide, cuius verba Cicero: Regnandi causa. & pietatem colas. Allusit enim simul & subuertit ex pietate θεῶν. Tragœdia verò tota grauis, ea sanè quæ vera Tragœdia est. nã quædam fuerunt Satyricæ, in quibus præter quarundam personarum grauitatem, parum differunt à Comœdiis: qualis est Cyclops Euripidæ. tota enim vinum est, tota ioci. exitus tam lætus, vt omnes Vlyssis socij liberentur: solus Cyclops oculum amittat. Neque absimiles Mimorum exitus: quippe tota Scena Vlyssis abitu deserta fuit: solus Gigas cum saxo relictus. nam & Comœdiæ multæ infelices quibusdam finibus habent, sic Miles Plauti, & Asinaria, & Persa, & aliæ. nec minus lętæ Tragœdiæ non paucæ. In Electra enim præter Aegisthi cædem lætitia multis apud Euripidem. In Ione felix exitus, & in Helena. Aeschyli quoque Eumenides, res quidem continet Tragicas: quippe cædes ac furias. ordo tamen Comœdiæ similior. Initia læta φύλακι: Clytemnestræ turbida, ob mariti aduentum. inde cædes. læta Electra & Orestes, finis omnibus lætus, Apollini, Orestæ, populo, Palladi, Eumenidibus. vt nequaquam sit quod hactenus professi sunt, Tragœdiæ proprium, exitus infelix: modò intus sint res atroces. Quum igitur ex historiis argumenta petant, curandum est ne multùm ab ea deflectantur. At priscis nequaquam ea cura fuit. Aeschylus enim Prometheũ affixit rupi ex historia Græca, fulmine tamen absumptũ fingit, vt ex hoc perficeret Tragœdiã. Nihil enim dirum in fine esset: sed in principio tantùm, vbi affigitur Caucaso. Tradunt tamen ab Hercule aquilam depulsam, alij etiã interfectã sagittis: eúmque ab Ioue solutum, pro eo quòd monuisset ne cum Thetide concumberet. Fore nanque vt pareret illa patre puerum prestantiorem,

Etiam Euripides de Helena ea finxit, quæ vulgatæ historiæ maximè aduersentur. Obiecerunt autem Euripidæ, quòd sceleſtas atque impuras fœminas adduxerit in Scenam. Quid enim fœdius Phædra, & Iocasta, & Canace, & Pasiphae? quarum turpitudine populus fieret deterior. Ille contrà, ab ſeſe non fictas: ſed quales quales fuerint oſtendiſſe. quin hiſtorias ipſas quoque abolendas eſſe, ſi nequitiæ nullæ ſint audiendæ: qua de cauſa etiam Comœdiæ in precio ſint, quarum cognitione damnentur vitia quæ in eis recitantur: præſertim quum impurarum mulierum vitam mors infelix ſit ſequuta. Quum autem ſententiarum duo ſint modi, vtriſque tota Tragœdia eſt fulcienda. ſunt enim quaſi columna, aut pilæ quædam vniuerſæ fabricæ illius. Sanè ſententiæ ſimplex ac præciſa eſt, vt illa, Mors bonos beat. Alterum verò genus pictum ac fuſum: veluti ſic eandem ſi dicas, Nolite exiſtimare bonos interire, quorum animus per ſe immortalis, ad eas ſedes vnde profectus fuerat, euolat ex his miſeriis. Minus etiam apertè in perſona: veluti quum loquitur Socrates in Apologia, & in Phædone. Res autem ipſæ ita deducendæ diſponendæque ſunt, vt quam proximè accedant ad veritatem. neque enim eò tantùm ſpectandum eſt, vt ſpectatores vel admirentur, vel percellantur: id quod Aeſchylum factitaſſe aiunt Critici: ſed & docendi & mouendi, & delectandi. Delectamur autem vel iocis, quod eſt Comœdiæ: vel rebus ſeriis, ſi verò ſint propiores. nam mendacia maxima pars hominum odit. Itaque nec prælia illa, aut oppugnationes, quæ ad Thebas duabus horis conficiuntur, placent mihi. nec prudentis Poetæ eſt, efficere vt Delphis Athenas, aut Athenis Thebas, momento temporis quiſpiam proficiſcatur. Sic apud Aeſchylum interficitur Agamemnon, ac repentè tumulatur: adeóque citò, vix vt actor reſpirandi tempus habeat. Neque probatur illud, ſi Licham in mare iaciat Hercules. non enim ſine veritatis fugitio repræſentari poteſt. Argumentum ergo breuiſſimum accipiendum eſt: idque maximè varium multipléxque faciundum. Exempli gratia, Hecuba in Thracia, prohibente reditum Achille. Polydorus iam interfectus eſt. Cædes Polyxenæ. Exoculatio Polymneſtoris. Quoniam verò mortui quidam non poſſunt

Sententiarum duo modi.

possunt introduci, eorum phasmata, siue idola, siue spectra subueniunt: vt Polydori, vt Darii apud AEschylum, quod & suprà dicebamus. Sic Ceyx apud Ouidium apparet Halcyone. Ex qua fabula si Tragœdiam contexes: neutiquam à digressu Ceycis incipito. Quum enim Scenicum negotium totum sex octóue horis peragatur, haud verisimile est, & ortam tempestatem, & obrutam nauem eo in maris tractu, vnde terræ conspectus nullus. Primus actus esto conquestio. hinc Chorus detestans nauigationes. Secundus actus, Sacerdos cum votis, colloquens cum Halcyone & nutrice: aræ, ignis, piæ sententiæ. hinc Chorus vota approbans. Tertius actus, Nuncius de orta tempestate cum rumoribus. hinc Chorus, exempla adducens naufragiorum: multa apostrophe ad Neptunum. Quartus actus, turbulentus, vera iam fama: Naufragia ex nautis, mercatoribus. hinc Chorus rem, quasi defunctum sit, deplorans. Quintus actus, Halcyone anxia mare spectans, cadauer procul videt. hinc mutatio vtriusque, quum ipsa sibi manus conscisscere vellet. Quæ exempli gratia pro formula posita, augebis aliis personis. Illud verò maximè inspiciendum est: Cuiusmodi vtaris inscriptione. nánque ab eo facto, aut ab ea persona, quæ est celeberrima dignitate & infelicitate, aut quæ plurimùm versatur in toto argumento, titulus est imponendus. Quare Hecuba dicitur illa Euripidæ, quia ab initio ad calcem vbique est. Verùm quum Tragœdiæ sit infelix exitus, & Tragœdia sit Hecuba, oportuit Hecubam in fine quàm in principio mœstiorem. Id autem nequaquam fit: vltione enim paulò minus tristis. Non igitur rectè Troas inscribitur apud Senecam. Nihil enim de Troia. sic neque à Choris bene inscribuntur. Quid enim Phœnissæ in tanta clade Thebanorum? præsertim tam longè repetita appellatione. Iam enim Thebanæ erant, non Phœnissæ. Sic neque Trachiniæ. quid enim à mulieribus rogus Hercules? nam Trachiniarum malus casus nullus. Melius igitur Euripides quàm Sophocles, Hercules Oetæus. Melius quàm Euripides Aeschylus ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας. sed neq; Aeschylus rectè Eumenides: nihil enim patiūtur. melius Euripides, Orestes. vt videantur certatim eidem argumento alia indidisse nomina. Cæterùm omnes artes rudiores

Inscriptio & titulus quales.

primùm,tractu deinde temporis excoluntur. Quare primum Thespin egisse puto simplicissimè. Laertius ait solo Choro primum actas Tragœdias. Post Thespin Phrynichus, cuius personas μωρούς vocat Aristophanes. Post hunc Aeschylus tumorem addidit: sed argumenta minimè varia.nihil aut parum aut rarò noui. vnus modus, tenor, tractus. At ea Tragœdia quæ spectatorem explere ac saturum dimittere potest, vnum aut plures euentus habeat. περιπετείας vocat Aristoteles. eæ positæ sunt in fortuna aut hominũ consiliis. Ita sæpe ignotę vel personæ vel loca agnoscuntur fortuitò, aut signis, aut ominibus,vt fatale crustum Virgilii, aut oraculis. Itaque totum corpus fatale dicitur ab eo σύστασις: Turbatio negotiorum,δέσις: multa enim connectuntur, Exitus, λύσις. Articulus ille quo coniungitur vtrunque παρέκτασις. Est autem euentus aut infelix, aut cum infortunio coniunctus. Malorum lætitia in luctum, Bonorum mœror in lætitiam, sed cum periculo aut damno exilii,iudicii, cædis,vltionis.

Chori quoque ratione ac modum si animaduertas,facilè deprehendes non in quinque, vt nunc, actus diuisas fuisse fabulas. Siquidem verum est quod aiunt, inter actus Choros insertos pro tibicine: quemadmodum in primo libro satis demonstratum est. Sanè in Aeschyli Prometheo Chorus bis terve inferi videtur. nisi Iò & Oceanum pro Choro quoque accipias. Quamobrem quinquies ibi Chorus adduceretur, sicut in Agamemnone eiusdem, & in Hecuba Euripidæ,& in Sophoclis Philoctete, Electra, Oedipo, in Colono, & in Senecæ Oedipo. Igitur si quinque sunt Chori, sex erunt partes. suam enim quisque sequitur. & post quintum adhuc sexta pars in ipsa Catastrophe. Non enim numeratur pro iusto Choro is qui fabulam claudit, qui semper apud Græcos,apud Senecam semel:sicut ille in tota Thebaide nullum:in aliis sex fabulis quater tantùm, vt verè in iis sint actus quinque. Is autem quo clauditur fabula, semper quasi iudex ostendit quid factũ sit,cum sententia. In Sophoclis Philoctera suauis admodũ, ac potius Comœdiæ seruiens.totus enim exhortatorius est ad abitionem. Sophocles in Trachiniis sex posuit Choros, in Aiace quatuor tantùm iusti sunt. Euripides verò in Hippolyto coronato,

tonato, Choros octo videtur adduxisse, atque eos adeò inæquales, vt primus ex nouem versiculis, secundus ex octo, tertius ex multis, cum Phædræ oratione mistis: quartus ex multis sine interpellatione: quintus paucis: sextus multis: septimus non multis: octauus multis. Totidem in Alcesti, neque valde ab illis dissimilibus. In Iphigenia in Tauris, sex manifesti. in Troadibus haud facile distingues. Est autem modus Choris apponendus. Primus Chorus Iphigeniæ in Aulide plus centum quinquaginta versibus constat. In Aeschyli Agamemnone supra ducentos legas. Neque id negligendum, vt Chori materia semper ducatur ex idea argumenti vel totius fabulæ, vel præsentis fortunæ, loci, personæ, & eiusmodi. id quod optimè ab Euripide seruatum, à Sophocle neglectum est. Non semper canit Chorus: sed omnes interdum loquûtur, aliquando vnus. Videmus ergo & Iambicis loqui, & inter diuerbia versari. Sicuti contrà, personas colloqui & cum Choro & inter se eo genere versiculorum, quod Choris attribui consueuit. Constare autē potest quouis carminum genere. Sophocles anapæsticorum obseruantior. In iis enim quæ extant, rariorem trochaicum inuenias, vt in Oedipo tyranno, quibus claudit fabulam. quibus crebrius vtitur & Euripides & Aeschylus. Vsus Chori præter eum quem dicebamus, ille quoque est: vt post longam cuiuspiam orationem, bini Iambici ab eo apponantur. In fabulæ fine frequentius anapæstici tetrametri acatalectici, quorum vltimus trimeter hypercatalecticus magna ex parte. non enim semper: vt in Iphigenia in Aulide. In fine tamen Ionis trochaici sunt. Festiuus ille profectò, qui multas suas clausit eadem sententia iisdem versiculis,

Τῶν δ' ἀδιωάτων πόσον τὸν βίον ἔχεις,
Τοιοῦδ' ἀστὸς τοῖσι σοφίσμασι.

Quippe Alcestin, Andromachen, Bacchas, Helenam. Erat autem multiplex officium Chori. Interdum consolatur: aliquando luget simul: reprehendit, præsagit, admiratur, iudicat, admonet, discit vt doceat, eligit, sperat, dubitat. Denique Chori omnino est ἀδοπία & πάθος. Negat Aristoteles ἀνυπόφορους habuisse Choros tragicos, quia non in narratione simplici, sed in imitatione versarentur. Itaque etiam leges illas quas

νόμους dicebamus, ab eis sustulit: permisit cantiones. neque hanc ob causam harmonias illas duas admisisse, τὴν ὑποδωριστὶ, καὶ τὴν ὑποφρυγιστί. Quia, inquit, eiusmodi harmoniæ non constant, cantionum formulis quæ dicũtur μέλη, quæ potissimùm pertinent ad Choros. Sed propterea quòd Chori sint in primis, vti dicebamus, ἠθικοὶ, illam quæ vocabatur φρυγιστὶ, eis maximè competere. ea nánque actiones aptissimè repræsentari. Abolet etiam ab vsu Chori τὴν ὑποδωριστὶ: quòd hæc, vt suo loco monebamus, magnifica esset ac stataria: quorum neutrum conueniat Choris. Sed præter cæteras eam citharœdi sibi vindicarint. Scenicis igitur negotiis aptari hypodorion: quoniam ea intersint Regum atque Heroum. Phrygium decere personas humiliores: è quibus Chori constent. quę fuit causa vt eorum animi demitterentur ad lamentabiles conquestiones in canticis, quæ à turbulentis abhorrerent. Contrà Hypophrygion ad Bacchanales commotiones atque perculsiones. Quum igitur Chorus sit otiosus curator rerum atque euentorum quæ in fabulis exciperentur (sic enim illius interpretor κηδευτὴς ἄπρακτος) non ei competebat harmonia πρακτικὴ, qualis hypodorion & hypophrygion, id est negotiosa: siue, vt opici solebant, exitiosa. Chorus nánque profitetur affectus solos boneuolentiæ erga illos quorum esset assecla. Ipsam enim cantionem, quæ suapte natura mollis sit ac lenis, ne faceremus asperam atque motibus concitatam, cautio fuit.

Quod autem de Prologo scriptũ est in primo, nequaquam pro ea parte recipitur in Tragœdiis, quæ est apud Comicos separata: sed pro ea quæ Protasis dicitur, qualis, est in Andria Terẽtiana. Cuius quidem propositionis atq; argumenti narrandi studiosum fuisse dicunt Euripidem. Frequens enim apud illum. In Rheso (si tamen eius Poetæ Rhesus est) nullus Prologus. Hæ rationes igitur ac partes, earúmque modi Tragœdiis, quas neque, sicuti dicebamus, simplices oportet esse, neque verò monstrosas. cuiusmodi reprehendunt apud Aeschylum: qui in scena sedere fecit Achillem, Niobem verò etiam opertam: quorum neutri vllam attribuerit orationem. Id quod eo consilio commentum ferunt æmuli, quo spectatores animi penderent, atque expectarent, quorsum tandem,

aut

aut qualem in orationem eorum erumperet silentium. tum interea staret fabula, etiam si minus placeret. Sed hic occurret aliquis, Positam esse in poeseos definitione delectationem. at in Tragœdia mœror, luctus, planctus, miseriæ, qui possint oblectare? Quia enim non in lætitia sola iucunditas sita est, sed ex quacunque disciplinæ adeptione capi potest. Discit autem spectator. quemadmodum picturarum quoque facies horribiles nihilò secius spectantur & iuuant.

Comœdiæ autem ratio non vna fuit. quidã enim modò risum captarent, nihil cætera curabant: qualis fortasse fuit Epicharmus. eius enim ad exemplum properare Plautum scribit Horatius. Quòd si Apollodorus aut Menander eiusmodi existunt, qualis eorum Terentius imitator: sanè sunt languidiores. vt non temerè scriptum sit, à Philemone Menandrum sæpenumerò populi iudicio superatum. Erant enim Iudices, quorum sententia palma deferebatur victori: quum in ludis publicis plures Poetæ certarent. Ita se declarat Hesiodus vicisse. ita sæpe optat in Paraβasi aut Epirrhemate victoriã Aristophanes. cuius Commentarii ea in fabula, quæ Pax inscribitur, aiunt illos ῥαβδουχους appellatos: quos etiam ἀσυμνήτας alibi diximus in certaminibus. Tametsi verius esse quod alii dicunt, existimo: ῥαβδούχους fuisse magistratum similem Aedilibus, aut Aedilium apparitores: qui darent operam ne quid noui fieret inter spectatores, vtque suo quisque sederet loco. inter quos Oceanum nominat Martialis. Ac veteris quidẽ Comœdiæ argumenta omnia salsa, festiua, mordacia, maledica: vt quocunque verbo pronuntiato, illico capiatur occasio ad aliquid subsannandum. Quid alii ea in parte valuerint, quia nihil extet, parum constat: quantus fuerit Aristophanes, satis ex eius scriptis patet. Nihil ferè à quoquam dicitur, quod non ad alicuius perniciem accommodetur. Omnia oportet esse aut noua, aut repentina. Quid enim nouum magis, quàm vrbis ædificatę respublica in aere? exitus omnis ad illius aduersus quem scripta est fabula, probrum atque vituperationem, aut irrisionem. Qui risus ex incendio Phrontisterii in Nubibus? Qualis fortunæ commutatio in iuuene & anu à lepidissimo Pluto? Cuiusmodi traductio Cleonis & Lamachi. Quanta

Epicharmus.

Menander.

expectatio in iudicio Liberi de eligendo tragico Poeta? multi enim ex ſpectatoribus Euripidæ, alii Aeſchylo fauebant. Quæ Poetæ prudentia, ne quem è populo offenderet, apud quem ſine controuerſia Sophocles plurimi fieret? Sententiæ verò ipſæ ancipites ſemper, quas, ob riſum deinde aliquis in deteriorem vertat partem: aut in meliorem propter admirationem. Dixit Aeſchylus cum Euripide ſimul mortuam Tragœdiam: quàm id eſt ambiguum? poteſt ſanè intelligi poſt Euripidem nullum relictum tragicum Poetam. at aliter ſeſe habet res. Sciuerat populus Atheniensis, vt ſolius Aeſchyli fabulæ poſt eius mortem referrentur: quare eius poemata etiamnum viuebant. Riſus autem frequens etiam ex parodia. quum ſerium verſum deflectunt in ridiculum. Exempli gratia vnum ponam ex Acharnenſibus, in armorum iudicio apud Aeſchylum ille fuit,

Δέσποινα πεντήκοντα νηρείδων χορόν.

Ad anguillam à Thetide tranſtulit Poeta,

Πρέσβειρα πεντήκοντα κωπαΐδων κοράν.

Similis modus vbi Lamachus petit arma à puero: Dicæopolis, qui bellica & irrideret propter incommoda, & deteſtaretur propter atrocitatem: pacémque iccirco & procuraret & ſuaderet. contra totidem verſibus ac penè verbis petit inſtrumenta culinaria. Illud verò feſtiuiſſimum, quum detracturus è lancea thecam, iubet puero vt altrinſecus teneat, quoad educat ipſe. Veru Dicæopolis imperat puero vt teneat, quo ipſe turdos eximat. Vides enim facti ſimilitudinem ad vnguem: rerum tantam diſſimilitudinem, quanta videtur inter curam viuendi & ambitionem moriendi. Cætera per ſe quiſque aut ex illo petat ad imitationem, aut noua inueniat, quæ alii queant imitari. Qualem fabulam ſcripſeramus nos, cui Senio nomen fecimus: in qua Batauo tintinnabulo ſonum ſuſtulimus, tanta rerum nouarum inuentione, vt ſeptem Eraſmis non vni potuerit eſſe ſatis. Ex hac veteri potiſſimum Mimi orti ſunt. Perpauxillum nánque differunt. Omne perſonarum genus introducere licet. Quatuor etiam in eadem Scena loqui, nulla religio eſt. Vel animaduertas quum excitat in Ranis Ariſtophanes cadauer, & facit loqui. Quot perſonæ ſubinde in fine Pluti? quot in Auibus? etiam Mercurius ipſe. item in

aliis.

aliis. Quin non sola Parabasis, aut Epirrhema, aut Antirrhema ad populum verba facit: sed etiam personæ ipsæ in diuerbiis. Quum igitur noua Comœdia castigatior sit, nihilo tamen secius & in Mercatore & in aliis. Plautinæ personæ cum spectatoribus sermonem serunt, nulla sanè populi offensione: quippe non ad discendam sermonis puritatem eò confluebant, sed ad animum risu ac iocis relaxandum. Quò factum est vt & lectissimam orationem, & artem summam Terentii multorum Comicorum facetiis postponerent. Nam qui Terentii studiosi aduersus Volcatium Sedigitum, eum anteponunt iis quos ipse illi prætulisset, non pessimè faciunt, non rectè tamen sentiunt. Quid enim mea si Attilius, vt aiunt ex Ciceronis iudicio, ferrum aut lapides loquatur: sanè puto vnumquenque ipsorum suis temporibus, quod ad loquendi rationem pertinet, satisfecisse: at res putentur ipsæ: profectò languidiores erunt Terentianæ. Cur igitur nos pluris hunc quàm Plautum, facimus? Propterea quòd summum nobis nunc studium est bene loquendi: rerum plurimarum non solùm notitia scientiam, verùm etiam nobis inuentio gloriam attulit. Quamobrem M. quoque Tullius in prima est hodie commendatione: Seneca à paucis probatur. Quum tamen pauxillum sapientiæ vel summa optimâque dicēdi ratione longè sit præstantius. In noua igitur Nuptiæ & Amores maxima ex parte: Riualitates multæ: Virgines emptæ à lenonibus, quæ sint liberæ, quæque liberæ inueniantur, aut annulo, aut crepundiis, aut nutricibus, à patre, à matre, ab amatore, à fratre. semper cum lenonum infortunio. Cæterùm, vel ex Authoribus, vel ipsius vitæ nostræ exēplis sibi quisque quantum volet, sumet. Differt autem à Tragœdia in eo quoque. Illa enim accipit ex historia & rem & nomina primaria: vt Agamemnonis, Herculis, Hecubæ: aliqua affingit: at Comœdia fingit omnia, atque personis, maxima ex parte, pro re imponit nomina. *Interdiu* verò ne putes esse Tragœdiæ aut Comœdiæ tantùm. quodcunque enim introducitur præter propositū argumentū, eo nomine ab Aristotele significatur. Sic ergo vestis Ariadnæ apud Catullum, & apud Virgilium Camillæ natalia clypei cælatura, apud Sophoclem recensio procerum in Philocteta. Io in Aeschyli Prometheo. Fabula.

Europæ & Hypermestræ apud Horatium.

Chori autem ratio ita est nobis ineunda. ac partes quidem ipsius in primo libro exactius sunt declaratæ. nunc earum vsum certis præscriptionibus instituamus. In Pluto Chorum introducit Aristophanes paucula concinens. Mox cum personis vnum aut alterum versum edit. duobus quoque versibus idem fabulam claudit. Reliqua in fabula nullus, satis tamen constat aut exemptum aut nunquam interpositum: vt iam tum eius sit vsus interdictus, nánque Aristophani dies est dictus, quòd coram legatis laceraſſet mores ciuitatis. Interstitia sanè chori sine choro à Criticis notata sunt. In Commatio igitur alloquitur chorus aliquam è personis. subditur Parabasis, in qua mouetur chorus è loco vbi erat: & ad populum conuersus, aut ex sua, aut ex Poetæ persona dicit aliquid de se, de suis studiis, de furtis ineptiisue aliorum Poetarum. Taxat, tollit, deprimit pro arbitratu suo, vel ex fama, rumoréue aliquem è ciuibus, aut vniuersæ mores ciuitatis, aut aliud tale quid agit. Idque tum Trochaicis, tum Anapæsticis. etiam Senariis dactylicis, vt apud Cratinum obseruatum est. Sequitur tertio loco ᾠδὴ, quæ interdum canitur cum conuersione, id est cum strophe, interdum sine motu: idque quocunque genere versiculorum solutorum: quales apud Melicos Poetas metimur, aliquando tetrametris Anapæsticis. Finita Strophe consistunt ad spectatores conuersi denuò: ibique aliquid profitentur noui Trochaicis, aut Anapæsticis longis, aut etiam Dactylicis. hoc dicitur Epirrhema. Post Epirrhema relegunt vestigia Strophes motu contrario, totidem versiculis atque numeris, quot qualésue fuerant in Strophe. quare appellatur Antistrophe à motu, ἀντιστρὸφὴ à cantu cantui respondente. Qua expleta consistunt vt respondeant Epirrhemati, tum quietis similitudine, tum numeris. Igitur hæc inter se respondent, Commation verò & Paracatasis nulli. Quin ipsam Paracatasin post longos versus multos claudunt aliquando versiculis aliquot. Plato verò comicus Strophen & Paracatasin ita miscuit, vt vertendo loquereturin qua esset tum versio Strophes, tum sermo Paracatasis, in fabula πεδήσαντι: cuius verba iccirco.

Εἰ μὴ μὰ λίαν αὖθις

ἐπιλέγε-

ἐπιπαραβόμενα στρόφαι δύο.

ἐκ δὲ παρεμβολῆς εἰς λέξιν τετάρτη ἐγώ: sunt, στρόφαι ob στροφὴν & παρεμβολὴν propter παράβασιν. Nonnunquam introducta chori Strophe pauculis versibus, postea interponunt personam cum prolixa oratione. post quam Strophe respondet chorus per Antistrophen. Interdum canit Strophe cum versiculis: postquam constitit: quare σύστημα vocatur. Tertio loco dant Antistrophen: quarto alterum σύστημα priori respondens. Habere videtur ergo σύστημα naturam τῆς ἐπῳδῆς Lyricorum. Ne tamen putes eandem esse ἐπῳδὴν & ἐπῳδόν. Nam quemadmodum alibi dictum est, παρῳδία erat ex aliquot versibus longis magna ex parte. Deinde Strophe. tertio loco μετῳδὴν respondes τῇ στροφῇ. quarto Antistrophe, respondens Strophę. postremo ἐπῳδὸν par duabodis superiorious. ἐπῳδὴν tamē etiā ἐπῳδὸν dictā lego. sicut & παρῳδίαν παρῳδόν: sed eam tantum cui non respōderet alia ode, neque in medio, neque in fine. Cui subdebatur Strophe cum Antistrophe: atque his in fine loco ἐπῳδὸν σύστημα. Aliquādo Strophe ex versiculis aliquot. quibus subduntur longi versus. post quos Antistrophe per omnia par. Est etiam modus alius longē diuersus. ponunt enim χορὸν μέλος in quo loquitur de re ipsa & personis. deinde Strophas alias super alias, vel sine systemate, vel systemate interposito. Quin etiā post Strophen statim παρῳδήν. Sunt igitur omnes hi Chori compositi. sæpe tamē etiam simplices iuuenias: vbi sine motu, sine Parabasi, aut Epirrhemate canit. Sophocles in Philoctete multos posuit versus ex personis Neoptolemi ac Philoctetæ, inter duos Choros: quorū variis vterq; numeris constituitur, nusquā similibus inter se. at ipsi integri alter alteri respondet. Atque hæc quidem præceptionis causa. nam siquis aliter nunc fecerit, puto ei licere posse, quemadmodum sibi licuisse voluerunt illi. Illud nequaquam negligēdum est, propterea quòd fabulæ scribuntur non solùm vt agantur, verùm etiā vt legantur: multa ponuntur à Poeta, facilius à lectoribus vt intelligantur. Exempli gratia quod est in Amphitruone Plauti: vbi Iupiter, & Amphitruo cicatricem detegit. Etenim cùm in Scena essent: satis erat si detegerent. scriptum est tamen, *Detexumus: vide*. Eadem arte Mercurius Vulcano narrat se peruenisse in Scythiæ deserta, vt id intelligeret & tūc spectatores, & postea lectores

apud Aeschylum. neque enim id erat Vulcano ignotum, qui esset deus, quique ab Ioue iussionem illam acceperat. De Mimo satis dictum puta, quum de veteri diximus Comœdia: nunc Satyræ præcepta aggrediamur.

SATYRA.

CAPVT XCVIII.

SAtyram non esse Latinam rem, quemadmodum professi sunt, suo loco monuimus. Impræsentia ponamus præcepta inuentionum. Principiò id est edicendum, ne quod fecit Persius, abstrusam ostentes eruditionem. quũ enim id vnum studeamus, vt meliores fiant boni, mali à nequitia deterreantur: quónam consilio eam instituam orationem, quæ ab auditore non intelligatur? Alterum est non minoris precii præceptum: vt ne, dum vitia insectamur, eas ponamus voces, è quibus qui legunt, euadant deteriores. nam sanè fœditates nemo bonus nominare debet, nedum vt literis mandet. Quid enim cogitet adolescens, qui certarum ignarus obscœnitatum, audiat verba aut vocabula tam nefanda, quàm monstroso sunt ingenio ij qui ea scriptis suis audent inserere? Malo igitur non reprehendere vitia detestanda, quàm in execranda oratione mereri reprehensione. Siquis igitur aliena peccata insectetur: ea modestia vtatur, ne suum librum efficiat eo nequiorem, de quo verba facit. Quid enim tetrius quibusdam versibus Iuuenalis, propter quorum insolentiam vel iusserim vel optarim toto opere abstinere virũ bonum. Sunt tamen inculpata argumẽta quædam, in quibus hoc Poematis genere oblectare possis etiam casta ingenia. quòd si aggrediare, intelligẽdum tibi quot qualesue sint huiuscemodi scriptionis species. Vnum genus est quod diuiditur per Ideas. quippe graues personæ tractantur, grauésque res aliquando, aliquando verò tenues. Sic aut atroces aut ridiculæ. Atrox est res veneficium: tenuis Nasidieni cœna. Personæ varietas in Vlysse, Dauo, Messo, Sarmento. Alterum genus quod diuiditur per modos. Narratio simplex in prima Iuuenalis: Dramatica, i. per diuerbia in Horatianis quibusdam, sine Poetæ persona. Et tertia mista ex vtraque, qualis illa venustissima: *Egressum magna me cepit Aricia Roma.* Tertiũ genus, quod diuiditur per Characteres. nanque Iuuenalis ardet, instat apertè, iugulat. Persius insultat. Horatius irridet. iccirco

ille

illi Satyras inscripsere: hic Sermonis titulo cõtentus fuit. Surrepit enim atque insinuat sese in eius gremium, quem mordere vult. Hoc differunt. commune autẽ omnib. est profiteri sese omnium penè hostem, pauciſſimorum parciſſimum laudatorem. se quoque vulnerare, vt alios interficere liceat. nam ne amicis quidem parcunt. Ingratus Horatius, atque animo barbaro, atque seruili: qui ne à Mœcenate quidem abstinere potuit: siquidem quod aiunt verum est, Malchinum ab eo appellatum, cuius demissas notaret tunicas. Ager enim Sabinus, quo canicula illa à diuino viro donata fuerat, tantus tantique erat, vt obiectu suo posset malefici oculi visum intercipere, quò minus tunicarum demissione offenderetur. Partes in Satyra nullæ: quarum legibus ad certum numerum, certamue dispositionem deducaris. Nullum proœmium si non vis. abrupta omnia, non tamen nõ cohærentia. nanq; aut eiusdẽ vitii multos damnas, aut multorũ vnũ: aut misces. Verba vulgaria aut sordida, interdũ éque macello petita, Latina tamen, aut Græca, aut ei genti familiaria, quã incessis: quẽadmodũ Mastrucatos latrunculos vocat Cicero. Tanto magis Satyro licebit. An verò liceat Græca Latinis interserere? sanè hoc irridet Horatius. Interposuit tamen Iuuenalis semel atque iterum. verùm semel, vbi referebat amantium lenocinia: qui putidula ac Græcula vterentur oratione. ζωὴ καὶ ψυχή. Iterum autem prudentissimè. nam rectè Ausonius. Dicere enim Latinè flagitia neutiquam decet. Stilus quoq; tametsi pro re altior, aut depressior, aut lasciuior: tenuis tamẽ atq; humilis, atq; de medio sumptus, lõgè tamẽ melius arridet si cum Romana puritate iuncturæ sint molliusculæ. quales Iuuenalis felicissimè est consequutus. duriusculus Persius, Horatius modò sententiæ lacertos expressos ostendat sermone vulgato, sed lecto tamen: parũ curat numeros. verũ hoc in sequenti lib. aptius atque opportunius.

PASTORALIA.

CAPVT XCIX.

PAstoralia continent, vti suo loco dictum est, Bucolica, Arationes, Messes, Fœnisecia, Lignatoria, Viatoria, Capraria, Ouilia, Holitoria. quibus magnus vir Sanazarus ex Theocrito etiam addidit Piscatoria: nos

etiam Villica. Quorum omnium argumenta inter se sunt varia. Commune autem illud habent: vt cuiuscunque generis negotium semper retrahant ad agrorum naturam.iccirco præter nemora & agros,siquid ex vrbe oblatum canant: ita tractent, vt quasi in agro ortum, aut inuentum, aut actum dicant. ergo Altercationes,Gaudia, Gratulationes*, Amores, Preces, Conquestiones, Cantus amatorii,Monodiæ,Vota,Euentorum recitationes,Pompæ rusticæ,Laudationes, Oarystiæ, Proci & puellæ disputationes. Quemadmodum verò dicebamus, quodcunque processerit, sub agresti persona comparandum est. quare diuinus Poeta quum ad Pollionem Saloninum seculi vellet deducere tranquillitatem à libris vsq; ipsis Sybillinis:hæc omnia Silenum canentem finxit: haud sanè temerè:tametsi à Grammaticis commentariis nihil sit animaduersum. Est enim,vt videmus in Platonis cõuiuio, Silenus reconditæ atque compositæ sapientiæ deus. Ex Aeliani quoque historia satis est de eius narratione ad Midam regem à nobis proditum in 1. libro. Ita prudens Poeta neque syluas egressus est, & magna potuit in syluis loqui ex ore dei syluatici quidem, sed mystici.paulò grandiuscula Bubulcis attribuuntur:minora Opilionibus & Caprariis: tenuior stilus Holitoribus Frondator, Vindemiator,Messor,Lignator,Fœniseca nunquam in opere loquuntur: ne Arator quidem. Viatores aut colloquuntur aut concinunt.Per Hyemem verò ad focum finximus nos nouo modo Aniculas, & puellas, quæ Villica inscripsimus. verùm quum minus essent placita, meritò abdicata sunt.

SYLVAE.

CAPVT C.

MAteriam dixerunt ὕλην Græci, inde sylua nobis: innumeris enim penè vel operibus vel officiis suppeditatur à lignis materia.Grammatici recentiores,quòd inuenissent in libris vetustioribus alia vocali quã Græca scriptum,à silẽdo deductum maluere.sanè ridiculè. Nusquam enim minus quàm in syluis silentium.minima nãque aura maximi strepitus excitãtur.Poematia ergo quedam, vt docet Quintilianus, subito excussa calore syluas nominarunt veteres, vel à multiplici materia, vel à frequentia

Sylua.

quentia rerum inculcatarum, vel ab ipsis rudimentis: rudia nanque Poemata, & sanè effusa, postea castigabant. Quum igitur cuiuscunque rei argumento accepto afflari possis ad meditandam atque illico pronunciandam syluã: operæprecium erit nos hìc ponere sua cuiusque loci præcepta, quorum delineationibus tot tamque diuersæ facies figuras proprias adipiscantur.

EPITHALAMION.

Caput ci.

LAudationum præcepta cuipiam fortasse videbuntur disponenda: propterea quòd cuiuis syluarum materiæ congruant, siue locum celebres: siue personam, siue factum, siue fortunam. Item in consolationibus latè patet locus laudibus. verùm à dicendi magistris atque ex eorum libris eiusmodi institutiones petendæ sunt. Vna tantùm lex esto: cuius obseruatione numeros omnes explere possis vniuersæ laudationis. necessitas, vtilitas, delectatio. hæc capita conspicienda, atque aut ex vero afferẽda, aut ex verisimili confingenda. Eligendum verò quod maximè sit illustrè. nam si quæ sunt proxima, minus nobilia videntur: longinqua petenda sunt: cætera aut adumbranda, aut silentio inuoluenda. Denique pro Poematis argumentique dignitate caput hoc exequendum: siue Epithalamio accommodes, siue Genethliaco: siue aggrediare Propempticon, siue ineas consolandi rationem. Epithalamium carmen igitur est, quo nuptiæ celebrantur: à Thalamo dictum. est autem θάλαμος cubiculum nuptiale primo suo significatu, παρὰ τὸ θάλλειν ἅμα, quod est simul genialem vitam agere. Hoc Poematis genus à Græcis est etiam γαμήλιον appellatum. Dicas enim γάμον nuptias, παρὰ τὸ γαμεῖν ἅμα. Idem igitur sonat quod & illud: nisi mauis παρὰ τὸ γόνιμον. Eius carminis argumentum consistit è spõsi sponsæq; desideriis. Verum illius apertè dices studia, curas, celebritates cantionum, ludorum, armorum: virginis gratia facta omnia. huius autem animum tectis indiciis, conditis suspicionibus innues potiùs quàm profiteberis. Expugnatum castissimum pectus pietate erga iuuenem tabescentem: cuius virtutes commemorando excitabis excusationem. Aliquando finges à Venere aut Cupidine vi coactam: quæ pridem eorum regnum contemptui habuisset. Secundo loco explicabũtur laudes vtriusq;

que: à Patria, Genere, animi ſtudiis, corporis præſtantia. Tertius bene ominabatur. quarti laſciuia luſuique eſt totius, alterutrum aut vtrunque blandè appellando: modeſtius virginem, haud modeſtiſſimè tamē obiiciendo quedā: puta prælii futuri metum, victoriam, è lacrymis riſum, è ſpe lætitiam certam. Quinto loco ſobolem policetur, vota facit, vaticinatur. Poſtrema pars exhortationē continet ad ſomnum: ac ſomnū quidem aliis, illis verò vigiliam. Thalamus ipſe interea laudatur, aut ſine laude pingitur, aut nuptæ veſtis, aut παστὰς, i. velū tori maritalis, cuius obtentu ſacra illa pudentius peraguntur. Intermiſcentur verò etiam ioci petulantiores, quæ ab antiquis Feſcenina carmina dicebātur. Nominis moriſq; origo à Campaniæ oppido Feſcenio, vel vt alij malunt, Sabinorum. ſic deducit Feſtus. nam quod addit à Faſcino quoque dicta credi poſſe, minus probant verba ipſa, quæ non laſciua ſolùm, ſed ſubturpicula quoque ſæpe audiuntur. in illis enim aliud quàm faſcinum ſubintelligas: niſi iocari mauis, atq; non βασκανίαν, ſed Horatianum agnoſcere faſcinū. Cæterū hoc faſcinum in nuptiis & admittitur & vltrò arceſſitur: neceſſarium nanq; eſt. faſcinum autem illud cantibus, votis, medicamentis arcetur. Quare mariti ædes eius ergò ita muniebant, vt poſtes vittis laneis adornati, oleo, aut adipe ſuillo lupinóue inungerentur. Quòd ſi in ipſa adhortatione laudare velit nuptias, tum exemplis ages ab hiſtoriis: tum naturalium rerum principia poteris aſpergere. ergo Pelei ac Thetidis felicem canes coniunctionem: quam præſentiā ſua dii omnes dignati ſint: cuius celebritatē Parcæ ipſæ ſuo cantu fecerint auctiorem: è qua omniū mortaliū fortiſſimus Achilles ortus ſit. Liberi patris atq; Ariadnæ torū. Satyrorū Silenorúmq; laſciuia illuſtrē in medium afferes. Hercules atq; Hebes cōiugium licebit memorare: cui nihilo ſecius aſſiterit vniuerſus deorū cœtus. In quo Pyrrhicā ſaltauerit Mars: Mercurius palæſtricos ediderit motus: Apollo cecinerit Hymenæū: Venus pronuba fuerit: Gratiæ tulerint tedas: Muſę modos fecerint: Sol fuerit œconomus: Diana ſtruxerit. E ritib. etiā nuptiarū, laud b. aliquid addi poterit. Etenim Flamē Dialis apud Romanos mortua vxore, ſacerdotio ſe abdicabat. De rerū verò natura educes Amorem atq; amicitiā à primordiis ipſis atque rudimentis mundi. qua tempeſtate

poſt

post digestum Chaos, Cœli terræq; sunt nuptię celebratæ. Quorum coniunctione & tunc species omnes productæ sunt: & ad eorum imitationem generando propagatæ: vt quod materia prohibebat, formarum ordinata successio adipisceretur immortalitatem. Amoris præterea multa laus peti potest è Platonis Symposio: sed ita vt & quæ dicūtur ibi, & quæ à nobis hîc allata sunt, à prudenti Poeta dissimulentur. Quid enim? si hinc hæc sibi quisque depromat præcepta, vnum atque idem omnes sanè dicēt. Alloquemur etiā per Epiphonemata Hymenæum: quem tanquam nuptiarum deum per intercalares versus inuocant aliquando: nonnunquam in ipso statim carminis aditu. addimus eius laudes, miscemus ioca. Ab ea pellicula, quæ in virginum natura obtenditur, eius ducunt appellatione: Latinis Talassio dictus est. Causam afferunt è raptu Sabinarum. quæ historia est etiam à Plutarcho scripta. ambigit tamen indéne an à lanificio ducta sit ea vox: τοὺς ταλάρους enim etiam ταλάσους vocatos ait, in quibus lana contineretur. vnde & ταλασιουργοὶ lanarii opifices. haud sanè ineptè: Nouæ enim nuptæ pellem cum vellere substerni, lana, quemadmodum dicebamus, postes obnubi: colum in pompa, vti mox dicemus, ferri. quasi verò ad opus faciendum, non ad deponendam virginitatē deduceretur: aut sanè quòd eiusmodi argumētis sedulitas futuræ matris familiàs designaretur. sicut apud Græcos etiam cribrum præferebatur, & ante thalamum pistillum alligabatur. Non id Romæ. facta enim de raptu cum Sabinis pace, inter eos conuenit ne eorum vxores molerent, néue coquinam facerent. A lana igitur sic Talassionē deducunt. illud tamē secretioris fortasse fuerit eruditionis. τάλιν τὴν μελλονύμφην, i. desponsatā virginē dicebāt veteres, quare eadē vocis vestigia cum Talassione maximā habere videtur affinitatē. sed de hoc amplius in Originibus. Ea voce vsus est Sophocles in Antigona: atque hęc quidē ad hunc modū. Cæterùm vt multis è locis argumēti varietas excipi queat: rē ipsā, quēadmodū apud Romanos apudq; exteros fieret, indicabimus. Nuptiarū dies erāt legitimi tres. Prim' à Gręcis dicebatur προαύλια. nō pessimè Latinè à nobis Desposalia: in eo enim despō debatur virgo. Alter dies appellabatur ἀπαύλια, in quo nuptiæ fiebant. Latinè potes, Decubationem. sic enim erat

προαύλια.

ἀπαύλια.

in legibus flaminis Dialis: De lecto suo trinoctiũ ne decubato. In soceri nanque ædes transibat sponsus, vbi fiebant nuptiæ. qui eum illò deducebat, dicebatur Paranymphus. Diem tertium ἐπαύλια, Latini Repotia. In quo sponti affines de suo faciebant conuiuium. ita verò demum in soceri sponso thalamus adornabatur, vbi fierent nuptiæ, si sponsa esset virgo. Quæ viro tunc dona dabat, iccirco eadem voce dicta ἐπαύλια. inter quæ dona vestis etiam eadem appellatione, ἐπαυλιαστρίς. Si autem vidua esset, ad sponsum ducebatur. qui deducebat Nymphagogus nominabatur. Apud Rhodios mos erat per præconẽ sponsas arcessiri. sponsus domi sedens aduenientem excipiebat. In prima verò die vbi despõsatio futura esset, nobiliores familiæ non nisi auspicatò conueniebant. Optima auguria à turture & cornice: ita verò demum, si par integrum apparuisset. singulares autem vidisse, pro pessimo habebatur. iccirco in ritibus antiquis, ait Orus Apollo, tenuisse consuetudinem, hæc vt verba in nuptiis accinerentur, ἐυκόρει κόρη κορώνᾳ, quibus ex felici domo cornix singularis, i. vidua, vt exigeretur, ancillæ imperabatur. quamobrem in commentariis Pindaricis non rectè scriptum est in plurali κορώναις: coniunctio enim auspicatissima. Sanè vtiunque animal adeò sui coniugis studiosum, vt eo morte affecto, superstes nullius appetat præterea coniunctionem. Cornix verò adeò casta, vt nullam coitus persequi fœditatem, ore concipere credita sit. tametsi opinio hæc in III. De generatione animaliũ reprehensa sit. Non parum gratiæ ex hisce auibus Poemati adiungetur. Post auspicia, sacra faciebant, porcumq; Iunoni immolabant: quam τελείαν fas erat nuncupare. Prætérq; eam inuocabant Iouem τέλειον, Venerem, Dianam Cinxiam, Suadelam. ac δία quidem τέλειον, & ἄρχην τελείαν vnus & alter Iouem adultum & Iunonẽ adultam sunt interpretati, minus sanè bene. Vt quidẽ an quia nõ nisi adultis nubere, atque vxorem ducere licet? Alii τὸ προτελεῖν, quod verbum attribuit Pollux sponsalibus sacrificiis, initiari Latinè dixerunt: τελεταὶ enim sic dicebantur. Verum haud ita est. τέλος veteres aiunt idem fuisse quod & γάμος. propterea quòd humanæ vitæ perpetuatio nuptiarum merito perficeretur. iccirco τέλειον nuptiale sacrificium & nuptiarum diem æquè dixerunt. atque etiam tum à nuptiis tum ab

ἐπαύλια.

earum

earum numine idem sacrificium ἡρατέλεια, vt ait idem Polux. προτέλεια verò sacrificium pridianum. Quam vocem etiam apud Lucianum habes περὶ τῶν ἐν τῷ μισθῷ συνόντων. Igitur profectò erit ζεὺς τέλειος Iupiter nuptialis. quibus diis deabusque comæ partem virginis tanquam primitias offerebant. Hostiæ verò exemptum fel circum aram proiici solitum. Cæteræ autem partes adoleri. quod expectationē faceret futurę inter coniuges tranquillitatis. Absoluto sacrificio diei nuptialis in soceri ædes deducebatur sponsus ab eo quem Græci παράνυμφον quasi eius assecla nominarunt: aliqui etiam νυμφεντὴν alij, πάροχον vocabāt. quemadmodum mulier quæ sponsæ aderat, προμνήστρια dicebatur illis, nobis Pronuba. Ad quos etiam carmen diuertere tuum poterit. Quum autem festiuitas sub vesperum, aut noctu potissimùm celebraretur; de illius temporis commoditate nonnihil dicere soliti sunt Poetæ. De mora noctis segnioris, Ad sidera, ad Luciferum, ad Lunam conuertetur oratio. quūque prisci putarent Aquam rerum omnium elementum esse, Ignem verò formam: vtrunque in limine positum ab vtroque manu tangebatur: ipsáque nupta eiusdem aquæ aspersione lustrabatur. Tum ex eo igni faces accēdebantur ab ædilibus quinque numero, quot & illos fuisse Varro autumat, vt scribit Plutarchus. quas faces Cereos appellarent. Sanè vnius tantùm cerei mentionem facit Plautus. eas faces aliæ gentes ex picea pineáue teda cædere. Romanos pastores raptis Sabinis ex spina arbore temere inuenta confecisse: quam materiam posteri quoque expetiuerint. Alij malunt facularum numerum à numero deorum coniugalium. Aediles enim tres tantùm fuisse, non quinque. accendes igitur hinc tuum spiritum ad Poeseos venustatem. Spinæ arboris naturam attinges, eius ignem neutiquàm esse olidum fumiferúmque, vt ex teda. quanquam miseram admodum flammam è spina elici posse scio. Iam inde adornabatur atque comebatur virgo: cuius comam hastæ cuspide discriminabant. Plutarchus causas assignat. tum verò operiebatur virgini caput atque facies: vnde ab obnubendo nuptiæ dictæ sunt. Id velum à Græcis ἰάνος & καλύπτρα, à Latinis Flāmeum, propterea quòd lutei coloris esset: vt ne pudor virginis proderetur: aut siquid animaduerteretur in facie ruboris, is è velo color, non è

genis emicare putaretur. Ferreum ibi annulum sine gemma dabat ei vir. Gemma aberat, vt rei describeret simplicitatem. Materia ad constantiam spectabat. Forma annuli ad perpetuam vinctionem. contrà, sponsa ex tribus assibus, quorum vnum in manu, alterum in pede, tertium in sacciperio ferebat: primum sponso dabat, quasi eum sibi illo precio coemptum esset habitura: alterum in foco diis Laribus deponebat: quem & igni luculento, & corollis sua manu (námque alia non licebat) plexis, vt ait Plautus, augebat. Tertium in vicino compito fodiebat. Fat quoq; tostum præferebāt, tametsi nō omnibus in nuptiis, sed in iis duntaxat, in quibus viro virgo dabatur vsui tantùm, non autem mancipio: atque iccirco appellabatur ius eiusmodi nuptiarum, Confarreatio. Alius verò modus quum sine farre dabatur à Pronuba virgo in manum viri. ea hoc iure transibat in mariti familiam, atque matrisfamiliæ nomen consequebatur. non enim vsui solùm, sed etiam mancipio dabatur. quos ritus & Lucretius innuit illo versu, *Vitáque mancipio nulli datur, omnibus vsu.* Is nubendi modus, Coemptio vocata est: de qua modò dicebamus. Reliquum erat vt conuiuij ratio iniretur. Parata ergo cœna nuptiali ex Hethrusca disciplina porcum mactabant, qui etiam ad acuendam venerem bulbos, pineos, nucleos, erucas, piper, præter cæteras epulas apponebant. ab Hethruria hæc: alij alia, vt dicemus. Inde dicebatur Hymenæus cum choreis. ita vt vnus quispiam caneret, quoad Epiphonema subinferret: quo pronunciato vniuersa chorea Hymenæum totidem numeris recinebat: Interea tot quot diximus cum facibus Patrimi, & Matrimi astabant. vbi satis & cantus, & saltationum, iam pronuba manu apprehensa sponsæ ad Genialem ducebat lectum. sic enim appellabatur: sic à Catullo dictum puluinar est, vt reor à generando. à Græcis παράβυστος ille torus, propterea quòd velo esset obtectus: de quo suprà dicebamus. eum lectum duabus culcitris adornauerat iam fœmina, quam & νυμφεύτριαν, & θαλαμεύτριαν Græci vocitarunt. Ad eum perducta à sponso detegebatur: à quo etiam eius detectionis causa dona accipiebat, quæ & iccirco ἀνακαλυπτήρια, & quia tunc ab eo quasi primùm videretur ὀπτήρια, quoque: & quod eam alloqueretur, προσφθεντήρια etiam dicta sunt. Nam sanè

Cōfarreatio.

Coemptio.

sanè ἐπίθεμα apud Callimachum dona sunt affinium & parentum, cùm primùm infantes vident. sicuti ἀμοιβρα, quæ darentur obstetricibus, & σώτρα seruatoribus, & λύτρα siue ἄποινα liberatoribus, & διδακτρα præceptoribus. Antecedebant autem sponsam ad lectum vsque ἐκδοσίεως illi, siue faciferi: duóque præterea, qui colum, vt dicebamus, cum lana, & fusum ferrent cum stamine: tanquam operis, in quo futura esset, auspicia. De cribro quoque ac pistillo Græco ritu suprà satis dictum est. Ad hæc alij mundum muliebrem, aurum, spintheres, stalagmia: præterea pelues, pectines, speculum, sandalia, atque id genus alia, quæ præter dotem dicuntur ab iureconsultis parapherna. Eam luxuriam ad trium tantùm vestium modum, ac modici precij vasa aliquot à Solone reductam, memoriæ proditum est. Ibi pronuba accepta vna ex facibus Lucernam conjugalem peruigilem, pernoctémque futuram accendebat: atque illico faces extinguere mos erat: eas verò ne sub lecto conderent, néve seruatas ad rogum struendum deferrent, pro auspicatissima lege habebatur. Cunctabundæ virgini promnestria duobus digitis cingulum soluit, quod Dianæ ob eam causam λοσζώνης, à Latinis Cinxiæ cognominatæ dicabat. erat autem cingulum illud ex ouilla contextum lana, eóque nexum nodo, qui Herculaneus vocabatur: propterea quòd Heros ille fœcundissimus ab antiquis creditus sit: quippe cui septuaginta liberi superstites fuissent. quique septem diebus quinquaginta Thestiæ filias è virginibus mulieres fecisset. De virginum cinctu ambigitur: quidam enim dixere, cingi solitam virginem in ipso sponsalium apparatu. quæ tamen sententia Catulli authoritate deletur. quippe in Hendecasyllabis Atalantam virginem nō in ipsis nuptiis à pronuba aut alio cinctam innuit. sed tanquam mos is fuerit virginibus, nunquam discinctam processisse: versus autem indicij ille est, *Quæ zonam soluit diu ligatam.* Vbi omnes discessissent, sponsus clausa ianua disponebat custodes foris, quorum opera mulierc ularum importuna vel pietas vel simulatio à foribus arceretur: si qua commoueretur virginis clamore, quum intus vim pateretur. interea iuuentus cum nucibus, quas cum strepitu, fremitu, cantu spargerent, quarum mentionem habes & apud

Nuces in nuptijs.

Virgilium, & in Epithalamio Catulli. Causam aliter alij agnoscunt: vel quia (inquiunt) quasi tripudium faciunt iactæ nuces: vel propterea quòd illæ putamine, cute, testa, corio medullam tegunt: vti pari munimento à coniugibus protegantur fœtus. Alij existimarunt earum strepitu virginis gemitus in illa vi obrui posse: atque iccirco id veteres commentos esse. Nostra tamen sententia minus vulgaris. Nucibus olim priscos lusisse, tum nos quoque in pueritia nostra certum est. Proinde Persius per illa verba, *Nucibus facimus quæcunque relictis*, ostendit è primori ætate egressionem. Spargi nuces igitur: id est omittendas animi laxationes, nouáque œconomiæ studia auspicanda. Posterum diem, qui à nobis ἐπαύλια, quasi nuptiarum appendix Græca voce dicebatur: à nouis atque iteratis epulis Latinè Repotia nominarunt. In eo nánque sponsi affines conuiuium instaurabant. is dies nouæ nuptiæ initum erat iuris quod in familiam esset habitura. quam ob causam clauis dabatur illi, ad dominium potius atque possessionem, quàm ad designandam vt aiunt partus facilitatem. Quidam putarunt, id quod etiam vero simílius est, non quum in thalamum, sed Repotiorum die, quo è patris ædibus in sponsi domum deduceretur: pompam illam, de qua suprà diximus, explicari consueuisse. Cum donis enim tunc procedere solitam par est: quæ dona ipsa marito ferret. Ea sanè φέρνη vocabant Græci: quæ verò ei rependeret maritus, ἕδνα. Quinctiã simul cum illis vas quoque à socero, opertum illud atque oppletum minuta supellectili: in quo etiam virginis essent crepundia. Vasi nomen Camillus. ita enim ministros appellabant priscí. Posteaquam verò in mariti iam esset, ecce à patre dona iterum, quæ ἐπαύλια δῶρα nominarunt. Iam illud nunc quoque aliquot Italiæ locis seruari vidimus, vt egrediens paterna domo nupta pedẽ tollat, néve attingat limen. Ei rei diuersas causas assignarunt: mihi illa propior vero videtur. ne Magicis pharmacis lædi posset, quæ sub limine ad destruendam coniugũ vel cõcordiam vel vim genitalem, defodi solét à veneficis. Hic vides quot quãtáque loca tibi tuóque carmini suppeditentur. Varia nánque nec contemnenda eruditione poteris aspergere, nunc simplici narratione, nunc per Apostrophen modò ad hoc, modò ad illud numeros tuos aptans.

Repotia.

Cur limen nõ tangat sponsa.

aptans. etiam de tempore aliquid apponere. Maio enim mense Plutarchus non nupsisse priscos prodidit : Ouidius malas tantum eo mense nubere solitas. atque ex eo etiam prouerbium iactatum scribit: illud quoque fuisse in more positum, vti viduæ festis publicis diebus nuberent, virgines non propterea quòd populi publica celebritate occupati, nihil interesset viduarum matrimonia spectare. at quia virginibus adesse opus erat, non fuit æquum aliis maioribus festiuitatibus distineri. Malè ominatis etiam diebus connubia interdicebantur: postridie Calendarum, Nonarum, Iduum. Præterea quo die occiso Remo parentabant, quod festum ab eo Remuria primum, postea Lemuria dictum fuit. Cæterùm ex aliis antiquorum ritibus, qui apud diuersas nationes obseruarentur, multum luminis poemati afferretur. quorum aliquot illustriores hic explicandos curauimus. Persarum matrimonia non nisi vere ineunte legitima erant, Græcis, Macedonibus, Thracibus, Triballis, Pæonibus mos fuit: ipsa in conuentione sponsum sponsámque panis gladio diuisi gustare particulam. Græci non pueris, sed sponsi sponsæque matribus gestandas tradebant faces. Galatæ non ex pane sumere, sed ex eodem poculo potare soliti, quum in manum conuenirent. Apud Lacedæmonios pronuba sponsam in veste virili, raso capite in cubiculo solam sponso offerebat: atque ei sine vllis facibus rem peragendam permittebat. contrà, in Coo insula sponsus veste muliebri. Quin eorundem Lacedæmoniorum consuetudo longè maioris licentiæ. quippe liberi adolescentes cum totidem virginibus in perobscuro incluso loco, quâ quisque nactus esset, eâ in matrimoniũ, atque indotatã quidẽ, sibi abducebat domũ. quòd vel consilium vel fortunam nemini vel culpare vel mutare licitum fuit: nullus enim pœnitentiæ locus relinquebatur. Quamobrem Lysandro quoque mulctam dixerunt Ephori, propterea quòd cum eâ quæ obtigisset, diuortiũ faceret, vt haberet pulchriorem. Carthaginensium tenuit cõsuetudo, ne prius matrimonio iungerẽtur quàm Thynni conchsa gustassent frusta. In cœna Athenienſibus è Solonis præscripto malũ Cydonium esitandum apponebatur. Odores quoque addebantur à Babyloniis: Persæ mala cum medulla Camelina. Scribit Athenæus in 111. popularibus suis Naucratitis lege cautum, ne in cœna nu-

ptiali, aut ouum, aut μελίπηκτον quippiam, i. è melle bellarium inferretur. Athenis ingredienti sponso in caput ex editiore loco, ficus, palmulæ, legumina spargebantur. nūc quibusdam locis etiam triticum demittunt. Lacedæmoniorum virgines nullo vtebantur flammeo: Viduæ quæ nuberent, facie velata, capite operto prodibant. Illud imprimis ad Coniugij faciet commendationem: quippe apud eosdem festo die quodam Cælibes à mulieribus circum Aram tracti, cædebantur flagris: qua ex ignominia ad dandam liberis operam excitarentur. Cecropis quoque miminisse conueniet: qui primus Athenis vagam atque incertam venerem ad vnius cum vna cōiunctionem reductam castigauit. Nam quòd aiunt de Socrate, duas illi vxores fuisse, Xantippen & Myrto, falsum este cum alij tum Rhodius prodidit Panætius. Sunt Laponespopuli Septentrionales ad Sueciam: ij (vt olim Romani) ignem præferunt in nuptiis, ac præterea silicem. De igni constat: nihil enim magis necessarium illi regioni. quare ad eius quoque reparationem puto silicem comparari. In Bœotias sponsas aiunt asparago coronatas: quò depositā feritate, ad alterius voluntatem mansuescere discerent. quippe ex Corrudā asparagus altilis atque esculentus sit. Nihil etiam te prohibebit quam mollissimo carmine duos Atticos fontes appellare, Callirhoen & Enneacrunon, è quibus hauriebatur aqua, vnde fierent virgini lauacra antequam in lectum reclinaretur. Neque prætereundum, quòd Græcorum sponsæ nobiliores rheda vehebantur ad sponsum (si qua pedibus incederet, ἁμαξεύειν appellabatur) cuius rhedæ axis pro foribus combureretur. argumento constantiæ atque moderationis: ne coniunctionis alienæ, néue noui coniugij fluctuantem animum occuparet cogitatio. néue hac illac euagandi: quod vitium maximè est fœminis familiare, caperet impetus. Postridie nuptiarum, in oppido Leptæ mos fuit vt ad socrum sponsa mitteret ollam petitum. roganti responderent familiares: neque habere sese: & si haberent, non daturos. Quo iam inde ferendis socrus (difficiles enim magna ex parte sunt) moribus assuefieret. Sed de his satis.

Laponēs.

Duo fontes Attici.

Carmen multiplex in nuptiis.

Est autem carmen multiplex: nam ipso in conuiuio Scolia canebantur: de quibus inter Pæanes iam dictum est.

est. Post cœnam Epithalamium, quum in cubiculum deducebatur. Tertium genus apud Poetas, quo res ipsa describitur: cuiusmodi est apud Musæum de Leandro. Apud Ouidium in nuptiis Orphei, apud Statium Stellæ. Tale fecit Claudianus de Honorio & Maria. Tale est operosum illud Ausonij. Postremum genus mistum est, & ex narratione & ex cantione. quale pulcherrimum illud Catulli, quod male inscripsit Argonautica. Est enim Pelei Epithalamium mistum. Quin extat & Claudiani Epithalamium suauissimum, eius generis quod canebatur. Quare vt iam te expediam, exempla aliquot ponam ex Catullo: quorũ in vestigiis ita pedem ponere possis, vt gloriæ illius metam facilius contingere liceat. Tria diuersa initia, Ad Hymenæum statim:

Colliis ô Heliconÿ
Cultor, Vraniæ decus,
Qui rapis teneram ad virum,
Virginem, ô Hymenæe? Alterum autem initium à tempore, ad iuuenes,

Vesper adest, iuuenes consurgite, vesper Olympo
Expectata diu vix tandem lumina tollit.

Tertium ad ipsum Peleum,

O decus eximium, & magnis virtutibus augens
Aemathiæ columen Peleu. Flammei mentionem illis verbis, *Flammeum cape.* Claudianus, quia Heroico pedi hoc numero seruire non poterat, dixit alio,

Flammea virginem accommodat ipsa capillis.

De curru quæ diximus suprà, idem quoque ita scripsit, *-pient áque sacra Præradiant ductura Nurum.* verùm sanè ibi in fortuna Imperatoria. Catullus tedam Hymenæo attribuit: vnam quidem, quia vnus:

-manu pineã quate tedam: non tamen solam: ait enim,

Viden' vt faces splendidas quatiunt comas? Carmen autẽ Amœbæũ, non solùm cum Hymenæi nomine, sed etiam aliud, vt

Currite ducentes sub tegmina, currite fusi. Neque verò vnum, sed diuersa in eodem Poemate: vt apud eundem,

Quis huic deo comparier ausit? &,
Abit dies? prodeas noua nupta. &,
Concubine nuces da. Quos versus virgines à cantore auditos recinebant. ait enim,

Vos item simul integra
Virgines, quibus aduenit
Par dies: agite in modum
Dicite, ô Hymenæe Hymen,
Hymen, ô Hymenæe. & in altero Epithalamio,
Aspicite innuptæ secum vt meditata requirunt.
&. *Dicere iam incipient, iam respondere decebit,*
Hymen ô Hymenæe, Hymen ades ô Hymenæe.

Verbum quoque ἀπαυλίζειν, quod suprà posuimus, atque ex libris Pontificiis priscis, decubare interpretabamur: ipse, secubare,

A tuis teneris volet
Secubare papillis. Fesceninæ autem licentiæ imaginem quandam expressit: quam vt cognoscas, apposui: non vt imitere,

Ne diu taceat procax:

Fescenina loquutio, & quæ sequuntur, malo nánque abstineas me præceptore, aut condias pudore liberali. Magno enim in periculo tum famæ, tum vitæ versatur, qui impudicè loquitur: vtque cuiusmodi est oratio, talis quoque mens esse videatur. De eo quoque quod recitabamus, ne nupta pede limen attingeret,

Transfer omine cum bono
Limen aureolos pedes. Vbi non videtur in paterna domo transigi: si verum est quod aiunt, Transmitti à noua nupta limen: vt quasi inuitam à patriis ædibus eam discedere appareat. Vota autem pro liberis,

Torquatus, volo, paruulus
Matris è gremio suæ
Porrigens teneras manus
Dulce rideat ad patrem.

In Argonautico autem penè totum carmen pro ea materia est. Claudianus quoque,

Sic natus in ostro
Paruus Honoriades genibus confidat auitis.

Aristophanes autem fabulam, quam inscripsit Pax, clausit choro: cui præter vota quædam. atque precationes attribuit ludicrum quendam Hymenæum. quemadmodum & in alia cui nomen fecit Aues. Catulli verò carmen Glyconium dicolon est ex Glyconiis quatuor & quinto Pherecratio, pentastrophon. Quod autem aliquando,

aliquando, Throchæi loco Spondæum ponit in prima, id veterum facil exemplo: quemadmodum & in secunda sede pro Dactylo, velut in illo, *Nutriunt humore*. similem nanque oden habes apud Aristophanem in fabula, Equitibus. In qua etiam maiorem licentiam animaduertas. Etenim pro dactylo amphibrachion posuit in illo τῶν ἀρτεμιδίων Nec minus in alio amphimacrum, ὡς εἰ μὴ γένοιθ' ὅδε ἀν. & ibi, -ϛην ἐκεινὶ δῶν χρησμῶν.

OARISTVS, GENETHLIACVM.

CAPVT CII.

AEquum fuit post Nuptias primo quoque tempore tractare natalia liberorum: nisi cuipiam plus libeat effingere confabulationes quæ inter virum, atque vxorem fieri consueuere. quas oaristyas veteres appellarunt. Cuiusmodi habes apud Homerum Hectoris & Andromaches. verùm id vnum exemplum memini: idque in opere iusto: non autem in Poematio separato. Quod si quis ea perstet in sententia vt is ei locus debeatur: non laboro. Verùm idem sciat, æquali ratione præponendas Epithalamio susurrationes inter procum & puellam. Quale genus poematis habes apud Theocritum. Nos quoque aliquid conati sumus in Nymphis nostris indigenis. vtriusque præcepta adeò varia sunt, vt penè omni ex vita duci possint. Argumentum ac materia penè eadem. vita quemadmodum suo loco descripsimus in personarum tractatione, aut ciuilis, aut militaris, aut rustica. pro quibus tibi in diuersa opera standum est. Genethliaci verò natura atque ratio, & multorum habet imitationes, & vias penè innumeras vnde ducantur. Duo tamen primaria capita: alterum à maioribus: alterum à spe ipsius infantis. Multæ vtriusque παρεισάκτους. Neque enim stemmata, aut res gestæ sine locis: in quibus amœnissima Poeseos diuerticula sæpè reperiuntur. neque spes sine comparatione virtutum præteritarum cum futuris. sic enim potuissent prisci poetæ canere Genethliacum Q.F. Maximi. Sic potuit Statius Lucanum celebrare. Etiam ab oraculis, & auguriis & somniis parentum. Etiam si hæc non adsint, argumentis nostris: tamen aliqua attingere, atque adducere ad exornationem. Ad hanc

considerationem pertinent Cyri, ac Romuli natalia: quorum vterque expositus, à feris nutritus, maximorum regnorum iecerunt fundamenta. Diuinus poeta eruit è Sibyllinis vaticinationibus laudes Salonini. Communes loci: dies, tempus, temporis partes. Diem intelligo, vt festa aliquot, Saturnalia, Liberalia, Floralia, qua die Mecœnas nisi fallor, Licet Auroram, Solem, Noctem, Astra alloqui, Temporis partes, Ver genitale. Hyemem genialem, Aestatem opulentam, Autumnum fructiferum: cuius numen Pomona afferet verlibus iucunditatem. Plurima in ore Lucina, & Parcæ in carmine heroico. Si lyricum pangis, ad amœniuscula potes te demittere: atque etiam ad inferiora si Hendecasyllabos canis. Ex Varrone, & Gellio educere potes minora numina: qualis Morta, Eduſa, Potina. Omnino verò Genium celebrabis: quippe nascentibus nobis suus cuique datur. Vnde & dies Natalitius idem & Genialis dicitur. Vocabis eum igitur ad sacrificium, cui offeres & merum, & corollas. Neque enim hostiam licet cædere. vt quid enim? Qui tum vitam primùm adeptus es, alij suam adimas? Iccirco ad aram Deliam vllam cædere hostiam nefas erat: propterea quòd nuncupata erat Apollini Genitori. Prisca quoque monumenta ab illo repetes. cuius natalia ex Callimachi hymno in Delum excipere poteris. A quo non minus Iouis incunabula cū Rhea & Corybantibus, ac Dactylis Idæis. Quinetiam si recōditæ studes eruditioni: præter Amaltheam capellam, cuius lacte imbutum illum prædicant: habes etiam suem, cuius grunnitu produnt Cretenses infantis vagitum occultatum. Quamobrem Præsiis eius insulæ popularibus animal illud non solùm summa in veneratione, verumetiam diuino cultu obseruatum. Ei enim ab illis solennia sacra facta Athenæus author est. De Liberi verò patris natalibus quid dicam tibi? quot inde illecebras, ad permulcendos auditorum animos mutuare licebit tibi? Adsunt Nymphæ, Baechæ, Sileni, Satyri, Pantheræ, Currus. etiam Cupido exhibere quit carminibus tuis sui ortus initia: quo tempore cùm è Chao exiluit primus, omnia comparibus suis cohæserunt. Generatio parit immortalitatem, accepta parentum semina perficit: in quibus illos suapte natura deficientes, rediuiuos repræsentat. Quòd quotidiana indiuidua poscenti dependunt Fato, in aliorum subeun-

Mecœnas Floralibus festus natus.

tium

tium instauratione species restituit. Quid aliud est æternitas, quàm continuata generatio? quodcunque mutat, generat. Augmentio quantitatis, alteratio qualitatis, generatio est. nihilò secius loci mutatio. Sermo verborum: cogitatio notionum: prudentia consiliorum, bellum pacis, diligentia opulentiæ, virtus beatitudinis genitrix est. quid quòd Deo cùm deesset nihil, ipse sibi esset omnia, ex nihilo voluit esse aliqua, quæ hoc ipsum quod ipse est, & essent, & non essent. idque per generationem Quanquam ambiguè dicitur γένεσις, apud Platonem, de mundo cùm à Deo ille ait genitum: & de iis, quæ in mundo à nobis dicuntur generari. In hæc rapuit me calor poeticus: vt quemadmodum cætera omnia, quæ nostris commentationibus continentur: ita hæc quoque pars quàm maximè à vulgo abhorreret. Quare iam sit satis.

Περσωτικὸν Ἀπωτικὸν, Soteria.

CAPVT CIII.

NAtum hominem multa variáque sequuntur euenta. conditio, status, negotia, valetudo, mors. quæ omnia Syluarum materia esse solent. Itaque laudantur Consulatus, victoriæ, triumphi, statuæ, festa, ludi, togæ puræ, bullæ, prætextæ, prædia, naues. laudantur, inquam, pro conditione, statúve personarum. In negotiis sunt Exhortationes, prosecutiones, consolationes, votorum susceptiones. Quare & in bellum profecturos prosequimur beneominata oratione: neque eos solos, sed etiam quomodocúnque peregrè futuros. Pro quibus vota quoque suscipere ius, fásque est. Quemadmodum pro ægrotis. quod carmen suis Lyricis inseruit Horatius. Aliis titulos fecêre, Propempticon, Protrepticon, Paramytheticon: huic σωτηριακὸν, Latinè Votiuum Nauiganti idem Horatius: *Sic te diua potens Cypri.* ad bellum eunti Messallæ,

Ibis Liburnis inter alta nauium
Amice propugnacula. Aegrotanti, Mecœnati,
Quid me quærelis exanimas tuis.

Et pro seipso Tibullus. Recepto verò duce atque exercitu incolumi sacrificabant Soteria. sicut & amico aut patre, aut filio, aut marito rest. tuta sanitate. cuiusmodi cecinit Statius. quod ab Orpheo primùm factum memo-

riæ prodidere. est autem in genere περὶ ἐυχαριστικῶν, id est, eorum quibus agimus gratias, scilicet Diis immortalibus. Proseuctico autem cognatum ἀπευκτικόν. idem nánque filum orationis, idem modus, tenor: finis diuersus. Nam Proseuctico petimus aliquid fieri, aut esse. Apeuctico aliquid non fieri, aut non esse. Sunt igitur congeneres orationes. vtraque petit sanè fieri quod non est. sed Proseuctica fieri bonum simpliciter: Apeuctica fieri bonum sublato malo. Prioris modi multa diximus: & illud Virgilij est:

Armipotens belli præses Tritonia virgo
Frange manu Phrygij telum prædonu.

Alterius generis apud Catullum de re præterita:

Iuppiter omnipotens, vtinam ne tempore primo.
Gnosia Cecropiæ tetigissent littora puppes.

Et illud, in VI. Aeneidos simile differt enim sola breuitate,

-ne seui magna sacerdos.

Et apertius, in tertio:

Dij prohibete minas. Dij talem auertite casum
Et placidi seruate pios.

Vocantur autem etiam ἀποτρόπαια carmina: quæ ad auertendam auerruncandámve infensorum numinum iram comparantur. Supplex est Proseucticon: petit enim omnis autem qui petit, eget: minor igitur est hoc ipso, quàm is à quo petit. suauis igitur oratio petitioni accommodanda. Ipsa argumenta condita humilitate, ne videaris velle vim facere, atque extorquere. Insinuatione opus est, & occulta surreptione. Decet etiam Poetam profiteri se esse beneficiarium illius quem appellat. Vita, dignitas, opes, tria sunt primaria. horum vnum, aut omnia ei abs te deberi. In Apeuctico assurgere licet altius, atque instare. Miseratio nánque maior mouetur in periculis, aut alia qua re atroci. In Soteriis liber animus à malo, aut à metu, seruus eius cuius opera tam bene affectus est. exultans lætitia: narrans commoda: omnia studiosè amplificans. figuris comptis, acribus, frequentibus.

Petitio qualis esse debeat.

PROPEMPTICON, Apopempticon, Hodœporicon. CAPVT CIIII.

PRopempticon quoque in genere Proseuctici continetur. Est enim Poema quo prosequimur abeuntes, vel

votis, vel bonis omnibus. Sumemus autem argumentum à tempore, loco, officio, comitatu. Suppeditabitur enim à tempore canendi materia: etiam initia poematis, aliquando, quibus affamur ventos, diem, noctem, ver & alia. hyemis incommoda deprecabimur. Loci ratio duplex, quò, & qua. Exemplum tibi ad carmen tuum variis pingendum coloribus ex Aeschyli Prometheo sumes, à quo Iovaticinium audit fugæ suæ. Iisdem vestigiis deduces argumentum, veluti si discedens Roma Veronam petat. Huiusce vrbis diuinitatem collaudabis, situm incomparabilem. Athesis amœnitatem. Vetera monumenta, Aquæductus, Pontes, Theatra. Alterius loci ratio, qua illi est iter faciundum. Apenninus, quem tot fluuiorum patrem appellare poteris, imprimis sese offeret. Deinde Florentia omnium penè vrbium elegantissima. Tum Padus fluuiorum rex: postremò Ferraria, qua nihil mundius, nihil illustrius videt Sol. vniuersa quoque natura locorum alias, atque alias admittunt dicendi occasiones. Etenim ei si est nauigandum: quot, quanta è mari? votum aduersus pericula: sacrificia tempestatibus. Neptunus, Nereides, Delphin, Pompilus, Aquilones, Cauri, Auræ tibi præsto sunt. ab officio, veluti si Legatus, si cum imperio, aut exercitu: si pro pace. illico sese tibi dabit Viri laudes: electū è multis genus, virtus, fortuna. Diuertes deinde ad socios, comites, collegas: quorum è virtutibus illius agnosces commoda. Est igitur laudandi occasio cum ea parte coniuncta. nam qui Propemptici speciem fecere vnam, ἐγκωμιαστικὸν, nihilo melius iudicarunt, quàm ij, qui nobis eloquētiæ candidatis affirmabant orationem pro lege Manilia esse in genere demonstratiuo. Quid? admittemúsne illam quoque diuisionem? Partiuntur enim προπεμπτικὸν in duo: in ἡγητικὸν, & συμβουλευτικὸν. Aiunt Amatorium Propemptici esse, cùm amicus amico dat hoc, vt eiusmodi carmine eius celebret abitionem. Quòd si maior prosequitur minorem abeūtem: illud esse συμβουλευτικὸν: propterea quòd ad præstantioris dignitatem pertineat dare consilium inferiori. quam Sophistarum superstitionem vides omnino catere iudicio. Si enim ita sit, minimè dubium est, quin etiam à quocunque vitæ vel genere, vel officio, ducendæ penè innumeræ sint species. summa poematis huius est ἀφηγία. Cui vel πάθη, vel πάθη possint adhærere

tum multa, tum varia. Si enim Comicum abeuntem appelles qui paruulos relinquat liberos, etiam consolatione vtendum fuerit, etiam promissis eius expectatio de tua fide oneranda. si amicam propemptico alloquere: quales tibi affectus vel mouendi, vel declarandi? Quas attinges tum fabulas, tum historias. Qui flores ex intima rerum natura delibandi? Ab animalibus, à plantis, ab elementis ipsis: quorum conditio vniuersa spectat ad vnionem. quare tibi illum dederit Fatum, vt auferret? Quid amplius tibi sperandum: quo viuendum modo, qui sine teipso sis futurus? Esto igitur hoc ἐφεκτικὸν. Qui si in exilium misso amico, vel filio, vel patri eiuscemodi pares Poema? nónne meritò hæc item pars speciei certæ nomen sibi vindicabit? Quis igitur dicat προπεμπτικὸν φυγαδικὸν: Acutius agnoscas ab hoc genere genus illud diuersum, quod non ei qui manet attribuitur, tanquam προπέμποντι τὸν ἀποδημήσοντα: sed ei qui abit: qui amicos, quos relinquit alloquitur. Eiusmodi felicissimum simul atque miserrimum Ouidij fecit ingenium. Abiens enim in exilium, cuius erat is dignior, qui illum relegabat: diuina illa excussit, quorum initium est:

Cùm subit illius tristissima mortis imago.

Etenim hanc elegiam si cum superiore, in qua describitur nobilis illa tempestas, quispiam coniungat: ex vtraque abeuntis Nasonis condet ἀπολογητικὸν singulare. Quod hunc ad modum nominare libuit nobis, quia vicissim Propemtico respondet. E Statio multa poteris contemplari: nec tua facere minora. apopempticon non est nisi nomine diuersum: res eadem.

Συμβολευτικὸν, Προτρεπτικὸν. Παραινετικὸν, Νουθετικὸν, Παραμυθητικὸν.

CAPVT CV.

CVm omne genus orationis ad deliberatiuum reduxerimus: finis enim iudicij est Iustitia. Iustitia ab electione. Electio à deliberatione. Item Laudationis finis, imitatio: tum superiora, tum hæc ipsa, quæ deinceps recensebimus sub deliberandi genere continebuntur. Quippe nuptiale carmen facilè sub illo collocatur. Non minus Geniale. Est enim sub Eucharistico. Gratias Deo Opt. Max. cuius beneficio liberis auctiores simus.

Tanto

Tanto magis προτρεπτικόν, quod Adhortatiuum Latini. sub quo statuetur παραινετικόν, νουθετικόν, παραμυθητικόν. Est enim Paræneticon quod præcepta continet Sapientiæ. Nutheticum, quod cuiuscunque modi complectitur admonitiones. Paramytheticon, quo aliquem consolamur. adhortamur enim ad animi compositionem, atque tranquillitatem. Neque differt Adhortatio à Dehortatione, nisi quemadmodum Suasio, & Dissuasio. Hæc verò ita sunt diuersa, vt affirmatio à negatione. Nam qui negat, hoc ipso, quo negat, affirmat negationem. Et qui dissuadet, suadet non esse faciendum. Omnibus autem his tum laus, tum vituperatio adiunctæ sunt. quæ sunt quasi calcaria quædam ad electionem. Id quod in Paræneticō tam perspicuè patet, vt etiam in ipsa voce laudis vocabulum constituatur. Protrepticon igitur tot modos aut species continet, quot habet fines. Iam verò à nobis sæpe declaratum est, vnum esse finem nostrum extra nos, Deum Vnum in nobis vltimum, Beatitudinem, quæ appetiti boni fruitio est. Sunt autem bona, Animi, Corporis, Fortunæ. ad quæ cùm animum appulerimus, inchoatæ cuiusdā beatitudinis affectio est. Ad quam consequendam mouemur aut ea, quæ in mente nostra est, ratione: aut extrinsecus aliorum impulsu. Is verò dicitur Hortatio, quia Græci sic loquuti sunt. Est enim ὁρμὴ impetus. Aut igitur est adhortatio ad rem vel actionem quampiam sine comparatione atque deliberatione electionis: eiusmodi Idea est τοῦ προτρεπτικοῦ. Exempli gratia, si tibi dem consilium vt ineas militandi rationem ita, vt neque cum otio, neque cum studiis literarum, neque cum quæstu mercaturæ comparem. Aut est admonitio simplex qua instruaris ad aliquam prouinciam capessendam. Cuiusmodi est oratio Q. Fratris ad M. Tullium de petitione consulatus. hoc est τοῦ νουθετικοῦ. aut est cum præceptionibus. Hoc est τοῦ παραινετικοῦ, siue παραγγελματικοῦ. qualis est Isocratis ad Demonicum: & Plutarchi παραγγέλματα. Cum igitur bellum suscipiendum est, dubitatúrque faciendúmne sit: ea oratio est planè deliberatiua, à Græcis συμβουλευτική. Cuiusmodi in XI. Agit enim Latinus de consilio belli continuandi: quod idem est, atque in suscipiendo:

Antè quidem summa de re statuisse Latini
Et vellem, & fuerat melius: non tempore tali

Cogere concilium, cùm muros obsidet hostis.

Hoc Poematis genus non cadit in syluas. Conflato autem bello, protrepticis carminibus locus est. Neque enim amplius est electio, sed iter ad finem. Hoc carmine syluam componere licebit. quò vel Imperator, vel vniuersus exercitus ad victoriam excitetur. Gerit autem quendam, vt ita dicam, vultum Propemptici. Simul addit impetum sumptis argumentis à patriæ charitate: Focis, Aris, Penatibus. Rebus gestis. periculis impendẽtibus, seruitij, ignominiæ. proposita spe quietis, opulentiæ, honoris. Beneominata verba huic conueniunt. Votis quoque claudere poteris, cum appellatione numinum: quorum in tutela gens est. Excutienda loca suasoriarum, à necessario, vtili, honesto. Hoc est Protrepticon. [illegible] verò si addas ad Protrepticon, rationes aggrediendi hostes, cauendi ab illis, debellandi. παραινετικὸν autem si adiungas Nuthetetico, præceptiones. Est autem Protrepticon generis nomen ad multas actiones, neque propterea nomen mutauit nisi in re maritima. Id enim [illegible] Græcis libuit appellare. Talis apud Poetam in V.

-nunc nunc insurgite remis
Hectorei socij, Troiæ quos sorte suprema
Delegi comites: nunc illas promite vires,
Nunc animos: quibus in Getulis Syrtibus vsi,
Ioniõque mari, Maleæque sequacibus vndis.
Non iam prima peto Mnestheus, neque vincere certo,
Quanquam ô. Sed superent, quibus hoc Neptune dedisti.
Extremos pudeat rediisse. Hoc vincite ciues,
Et prohibete nefas.

EPIBATERION.

CAPVT CVI.

CVm quis longam post peregrinationem, aut diuturno postliminio in patriam reuersus esset, certa die ciuibus conuocatis aut habebat orationem: aut canebat carmen: de illustribus viris dico. Id poematis genus ἐπιβατήριον dicebatur, ὅτι ἐπεβεβήκει ἐς τὴν πατρίδα. Ea in ciuitate aut erat princeps, aut Præfectus à principe impositus, aut Respublica. Ergo & principem, & præfectum celebrabant: sanè post lætum procemium: quòdque ostenderet omnium desideriorum finem. Is enim est huius Poematis

matis modus, vt diis agat gratias, quorum beneficio bis natus sibi videatur is, qui illa canit Epibateria: & ciues benignè appellet: quorum animos ex frequentia, ex vultu, ex plausibus deprehendat, atque agnoscat. Quòd si postliminio reuersus hoc agere aggrediatur, maiores addet affectus. Patrios primum lares salutabit: quorum ante aras focósque primum hauserit cœlum. Eúmque diem quasi natalem suum colet. Tum verò conuersus ad ciuitatem, ordietur laudes tanquam parentis, tanquam altricis. Ab ipso conditore sumet initium. à matrice vrbe, si colonia sit. A beneficio & magnitudine vrbis Imperatoriæ, prætoriaue si sit municipium. Cùm autem hominum conuentus propterea sint instituti: vt & tutius, & cõmodius viuerent: à situ maximum capiet argumentum. Situs verò etiam loci naturam demonstrat. Locum intelligo Regionem: situm regionis partem. regio commendatur à seipsa ob fertilitatem: & si non sit fertilis, ab iis commoditatibus, quibus vtimur ad ea, quæ sunt necessaria importanda. vt à mari, fluminibus, camporum planicie. Altera commendationis ratio ab asperitate, quia inuia atque inaccessa, tutiores incolas faciat. Hęc à seipsa habet. Cæterùm & à vicinis, siquidem boni sint: sic laudis patet aditus. Sin mali: illorum vituperatione magis etiámnum laudatur ipsa: quorum nequitiæ neutiquam particeps sit. Vrbis autem situs tribus potissimùm probatur causis: sanitate, munimento, voluptate. Sana vrbs creditur alia aliis. Illud sine controuersia, in aere perflabili. Id sanè disputant: editáne loca, an latè patentes campi aptiores existant ad tuendam sanitatem. suas vtrique afferunt rationes. Quòd si in plano sita cedat aeris præstantia ei, quæ in monte posita est: at enimuerò facilitate commoditateque commeatuum, atque subuectionum superior esse videbitur. Quòd ad munitiones attinet, id vel in natura, vel in opere positum est. Priscis celsa loca munita ostendit natura, quibus ars adderet pauca. In planis constitutæ, fossis atque muris suam debent securitatem. Nunc hæ probantur magis in re militari. Quæ sunt in collibus, difficilius emittunt milites ad obsidiones impediendas: Facilius è superiore loco detectos hostes petunt missilibus. Quæ in planis, faciliores habẽt exitus, minus commodè tectos aggeribus inimi-

cos inceſſere queunt. Ita in vtramque partem diducere poteris orationem. Quinetiam ſi muris cinctus non ſit vicus natalis tuus:nam ex iis maximi quoque viri prodiere:& ſanitatem laudabis, quæ à murorum clauſtris malè ſæpe afficitur. Et libertatem celebrabis: quæ non cohibeatur, tanquam pecora præſepibus. Aurea ætate ſic habitaſſe mortales. Ad eum modum & vixiſſe, & regnaſſe Lacedæmonios. Apud Scythas nihil commendari magis, quàm carere mœnibus. In fide, audacia, robore ciuium perpetuum eſſe imperium. Intra murum delitescere, fugæ perquàm eſſe ſimillimum. à voluptate locus dabitur argumentis, ſi vicinæ ſint ſyluæ, colles, frugiferi fontes, prata rigua, horti. Templa, ædes, portus, porticus, magnificè ſtructa omnia. Igitur vetuſtatis finis Nobilitas. Nouitatis neceſſitas. Neque enim ſine maxima prudentia, maxima vſus ſpe, adduci potuiſſe accolas: vt relictis ſuis certis ſedibus eò commigrarent. Sanitatis finis, vita. Munitionis Libertas, Imperium. Ornatus atque magnificentiæ, Voluptas. ſine qua nullius rei poſſeſſio vera dicitur. *Voluptas.* Eſt enim voluptas fruitio boni expetiti. Quam qui damnarunt: neſciuere quid eſſet rerum finis. Hæc igitur ab ipſa quaſi materia vrbis. Forma verò ipſius ipſi ciues exiſtunt. à quorum corporibus, animis, fortunis excitabis ad laudes auditores. ſi corpore delicati ſunt: venuſtas hîc habebit partes primas. Sin aſperiores fuerint, robur prædicabitur. Si abſit à fœminis pulchritudo, ea prætermiſſa ad animorum laudationem aduolabis: Sedulitatem, ſobrietatem, caſtitatem. Pæonum fœminæ ex Herodoto in memoria habendæ: ex aliis Patauinæ, Romanæ, Spartanæ, Cimbræ. Præterea virorum ſtudia in armis, in literis, in artibus, in mercaturis. Leges, mores, conſuetudines, res geſtæ: ſi quæ ſunt illuſtriores, ac maximè dignæ memoratu. Parcè omnia, ac breuiter: ne in [illegible] excreſcat oratio. Quinque imprimis commemoranda ſunt. Erga Deum pietas, inter ciues concordia. Peregrinis hoſpitalitas. Subditis humanitas. Contra hoſtes fortitudo. in fine Poematis, bene precari patriæ. ſeſe illi deuouere.

APOBATERION.

CAPVT CVII.

Contrà

CONTRÀ, Apobaterion carmen erit: quo discedentes vtūtur. Discedimus autē aut à patria, aut ab aliena. Si à patria, aut officii, aut peregrinationis, aut exilii causa. Si ab aliena, aut ad alienā, aut ad patriam. Atque ita vt ea in terra aut sedem fixerimus, aut non, sed quasi in diem vixerimus. Varia sanè materia, varióque tractanda modo: verùm cuius summa sit affectus omnibus sanè communis. ita tamen vt in quibusdam sit verus, in aliis fictus. Nam qui à patria discedit sanè habet multa, quæ eum commoueant. qui redit in patriam, quid ei potest tunc vlla in terra relinqui, quod præsenti voluptate desiderii faces queat extinguere? Cætera, quæ inter hæc sunt, vt media natura eorum est, ita partē capere debēt eius tractationis, in quam magis vergunt. Exempli gratia si apud Gallos, quæ gens est & opulentissima & humanissima, legatum: agens Romam sit rediturus: non eodem afficietur modo, quo nos in Vasconia profugi, si fortunæ imperio in veterem patriam reuocemur. Huius generis est Æneæ oratio ad Helenum, atque Andromachen. Qui iturus est in exilium commiseratione interdum etiam lapides ipsos mouet. Qui ab senatu, aut rege, vel legatus, vel cum exercitu mittitur, temperatiore vtitur oratione. Hæc à syluis & cantu musico valde sunt aliena. verùm si grande poema pangis, ad hunc maximè modum introducendæ sunt personæ. Quòd si quis Poeta & sit, & à patria habeatur: ei sanè carminibus pro oratione vti licet. Proponitur populi fides, clementia, pietas: quibus familia, vxor, liberi commendentur. Oratio quæ Ciceroni ascripta est, ad Equites priusquàm iret in exilium, tametsi illius non est, tamen eam talem censeo, ex qua multum fructus ad tuum Apobaterion capere possis: Decedens aliena terra, in qua diu vixeris, eam patriæ nomine appellabis, salutabis. Beneficiorum memoriam æternam fore polliceberis. quanquam veterem veramque patriam: tamen te bis natum existimare. Hic meliora natalia iam adulto, atque intelligenti: ibi vulgatiora. Hic te semper futurum, vbi inueneris id, quod vbi fueras denegabatur. Cœlum ipsum, inquam, quod ibi ablatum, hîc recuperasti. Claudes poema bene ominatis verbis, faustísque precationibus. Genus hoc poematis siue orationis, quare à Græcis dicendi ma-

gistris ἐπιτατικὸν sit appellatum, sanè nescio. quid enim in hoc potius, quàm in aliis mihi sit componendum. Nobis ita libuit ἀποβατήρια vocare, quomodo ἐπιβατήριον id, quo reditus in patriam celebratur.

Παιδευτήρια.

CAPVT CVIII.

INter εὐχαριστικὰ nihil prius, nihil sanctius eo poemate, quod à nobis Græcè dicitur παιδευτήριον quo præceptoribus nostris gratias agimus, déque cœlesti ac diuina semēte ab illis facta vberē messem grati reddimus. quid enim optabilius à Deo opt. max. huic brutæ atq; incompositæ materiæ tribui potest, quàm forma illa, quam sui similem fecit ipse, vt nos eius similes euaderemus? Quid ergo conducibilius homo homini præstare queat: quàm illum ipsum animum, qui nos aptos facit atque procliues ad beatitudinem, ita colere, vt eam & cognoscere, & expetere, & consequi valeamus? Hoc igitur quod esse debemus, Dei benignitati: hoc, quod sumus præceptorum nostrorum beneficio acceptum ferre oportet. Ergo cùm tyrociniorum nostrorum tam in armis, quàm studiis literarum tot tantáque rudimenta multis viris tum sanctis, tum fortibus debeamus: primis adolescentiæ nostræ auspiciis commemoratis, in laudes continuò institutorum abeundum est. Quorum & fides, & probitas, & solertia, & sapientia, & æquanimitas, & sedulitas frequentes illustrésque sententias suppeditabunt. Imprimis verò liberalitas, qualis Socratis erga discipulos suos: quorum opibus ne nummo quidem ditior factus fuit. Non quemadmodum Gorgias, aut Hippias, aut Protagoras. Chironem quoque adduces, & Phœnicem, Achillis vtrunque moderatorem. Aristotelem Alexandri. aliorum alios. Neque solùm artifices, sed & artes ipsæ locos tibi communes dabunt. Quarum laudibus multum refert si addas inuentores: quicunque vel ex Plinio. vel ex aliorum narrationibus erui poterunt. Eorum namque splendore multū sæpenumero lucis adducitur Poemati. Cæterùm propterea quòd penè in omnibus cum cætero argumento laudationum quoque rationes coniunctæ sunt: videamus tandem quibus legibus Panegyricum Poema confici consueuerit.

PANE-

PANEGYRICON.

CAPVT CIX.

Veteres Græcos tenuit consuetudo, certis vt celebritatibus vnum in locum vniuersi cōuenirent: vt eorum animi vel præceptionibus sapientium, vel fortium æmulatione, componerentur, atque colerentur: vel ludorū festiuitatibus laxarentur. Námque tum Poetæ, tum oratores, tum Aretalogi, tum historici suas recitabant lucubrationes. Legimus enim suas musas proprio ore Herodotum pronuntiasse. Hesiodus verò etiam se victorem fuisse prædicat. Præterea curius, athletæ, equi: cæteráq; id genus, quę in primo libro à nobis narrata sunt. Adhæc fabulæ multæ dabantur vel à Tragicis, vel à Comicis. Quorum iocis, & præteritorum laborū lassitudo, & præsentis moræ tædiū tolleretur. Nomen igitur generis πανήγυρις ἔτι πάντας ἤγυρεν, i. omnes congregabat. eiusdē enim originis est, ἄγυρις, ἀγείρειν, ἀγορά. Fuit autē mos Græcis addere vocem illam πᾶν multis verbis vbi vniuersitatem consignificare vellent; quemadmodum fusius in Originibus dictum est. sic παμβασιλεύς, πανδεχὴς, παμπόνηρος, πανέλληνες, quo vocabulo vsum esse Archilochum author est Strabo in octauo. Itaque & Athenienses cùm ex omnibus vicis ad ludos conuenirent, παναθήναια celebrabant: & ad Heliconium Neptunum Iones Panionia: sicut idem prodidit. Ab ipso igitur Deo eiúsque potentia tibi carmen auspicari licet: parcè tamen: vulgata námque res est admodum, nisi ex abdita quapiam eruditione aliquid erutum promas. verùm sine ostentatione, atque arrogantia: itidémque ne anxios habeas auditorum animos in ipsa historiæ quæstione. quod vltimum quorūdam poetarum vel maximum existit: qui dum malunt admirationi esse, quàm intelligi, pro attentione quam captant, odium consequantur. Deinde ad Gētis laudes: quarum leges in superiore commentatione positæ sunt. Hîc res gestas mos est oratoribus liberius explicare: non solùm quod ea res faciat ad laudationem, sed etiam vt incitentur animi ciuium ad similes & exercitationes & glorias. quo loco non historias modò veras, sed fabellas quoque inserere plurimum confert aurium voluptati. Atque ex his excitari potest modus camparationum. Plurimum sanè splendoris affert

rebus nostris alienæ lux laudis. Tertius locus continet celebritatis ipsius commendationem, quam pro cuiusque rei studio deduces in tuos numeros. Sunt enim Gymnica certamina ad robur augendum exercitationibus. Sunt Musica ad robur redintegrandum ex remissione. Sunt incondita quædam alia, quæ simul cum seriis ludum connectunt. Cuiusmodi legimus Consualia, in quibus cernui pastores saliebant. Et illa quæ à Varrone tradita, à poetis repetita: *vnctos saliere per vtres*. Et quę nostris temporibus fiunt, cùm quis in scrobe, aut circulo ponit vnum pedem, alterum suspensum habet. Colluctator vno item stans pede, atque eo saliens aggreditur expectantem. Vter eo, qui suspensus est, pede terram attigerit, pro victo habetur. Si aggressor, abit: alius succedit, ille adhuc manet. Si is qui in circulo stat, vincatur, abit, qui eum aggressus est, in eam subit stationem. vetus profecto exercitandi genus, & quod legimus de Milone Crotoniata. Stans enim in pelle vncta oleo, aggredientes propulsabat. Ipse de vestigio ne tantillum quidem. Alia quoque leges apud Pollucem, quæ in conuentibus festis fieri consueuerant. Eorum iucunditate carmina tua poteris aspergere. Adde iis post hæc certatorum præmia. Præconis voce declarationes primùm quibus tũ Athleta, tum patria, atque parentes beati pronuntiabantur. Dona deinde alij alia, Lebetes, pelles, coronæ: quemadmodum è Pindaro colligi potest. Coronarum materia varia. E quercu. Eius laus inulta. Victus priscus, Olea non minore prædicatione. Ex ea enim veteres Trophea erigere soliti. Ea sese coronauit Pallas Neptuno superato. Quid? sterilis arbor est, vnde coronæ fiant. veluti Picea, Apium, Cypressus: ex his enim nullus vsus ad vescendum nobis. Tum verò vis orationis, quò se intendat, habet. Pro se satis præstare virtutem sibi. Non esse precium coronam, sed præmium. Quin ne præmium quidem, si ab emendo dicatur: sed indicium tantùm, ac testimonium. Secundum hæc præsidem certaminis atque celebritatis appellabis: siue is sit Rex, siue præfectus, siue plures, vt apud Græcos olim αἰσυμνῆται tum alij, tum Amphictyones. Legimus etiam multos priuatos viros, edidisse ludos publicos, vel ad augendam nominis magnificentiam: vel ad eluendam auaritiæ

ritiæ maculam. Quemadmodum iis facere mos fuit, qui Decumam Herculi pollucebant. neque enim epulum sine aliquo ludorum genere dabatur. Tum autem qui parentibus aut patronis ludos funebres faciendos curabant. Postrema Poematis pars in votis, atque exhortationibus sita est. Discedant bonis ominibus, memores tam felicis diei, cuius tractum breuem longinquæ vitæ inerti anteponendum putent. Si quid spectarint glorioſi, ad idem sese comparent: sin quippiam sese obtulerit, cuius offensione sit animus alienatus: eo relicto tanto acrius ad virtutem accingantur. Panegyricus igitur est oratio laudatoria quæ dici consueuit apud multitudinē cōgregatam. Differtque ab aliis orationibus demonstratiuis: propterea quod multæ scribi possint de cuiuspiam laudibus, quæ nunquam recitatæ, sola lectione contentę sint. Quales Euagoras Isocratis, & de laudibus Helenæ, atque Busiridis. quinetiam si pronunciētur apud aliquot auditores: ne tum quidem Panegyrici nomen obtinebūt. Plinius quoq; Traianum laudaturus, illustri titulo auxit orationem suā. Neque enim vniuerso populo conuocato, sed Patribus tantùm cōscriptis in Senatu dixit de principis laudibus. Præsertim cùm totius argumenti vis posita sit in genere τῷ δικαστικῷ. Eum enim finem spectat, vt pro Consulatu gratias agat Traiano: ac propterea in laudes eius adducatur. Quod vt melius intelligatur, de generibus laudatoriarum aliis agendum est.

LAVS,
Laudatio.

CAPVT CX.

Ἔπαινον igitur aliud dicunt Græci, aliud ἐγκώμιον. Falluntur enim, qui idem putant: quod vt clarius pateat à Nominis ratione, rationem rei, quod vocat Aristoteles τὸ τί ἐστιν venari oportet. Est igitur αἶνος, quemadmodum suprà dicebamus, idem quod μῦθος. Μῦθος autem idem, quod dictum, aut sermo: vt veteres loquebantur. Nam postea vtriusque significatio ad fabellarū angustias redacta est. Ergo cùm de re quapiā αἶνος esset propositus: auditorum consensus expressius oratione ἔπαινος appellabatur. quasi prioris narrationis additamentum. Nullum enim pulchrius auctarium orationis, quàm comprobatio ἔπαινος.

dictorum. Inde tractum est: vt hoc testimonium, vel bonæ rei, vel bene cuiuspiam facti, dictiue ἔπαινος vocaretur. Satis igitur erat & breuitas orationis, & paucitas comprobantium: comprehendebat autem veritatem, atque ab ea comprehendebatur. Hoc à Latinis laus dicta fuit vetere voce Aeolica: cuius composita durant adhuc, ἀπολαύω. fuit enim λαῦω fruor. Nullus sanè maior fructus ex virtute, aut actione illius, quàm laus; sic itaque definiere ἔπαινος μαρτυρία πνὸς ἀπ' ἀρετῆς: atque eodem filo alii. λόγος ὑμνοῦζων μεγέθος ἀρετῆς. quanquam mihi videtur vox illa, μέγεθος, esse superuacanea. Satis enim est vt sit, vel testimonium, vel indicium virtutis. nam virtutis magnitudo, siue alius quis modus nequaquam ingreditur definitionem. Sed magnæ virtutis magna quoque laus esse potest. Erit igitur laus & simplicis rei, & simplici nudáque oratione, & semper vera, vt volunt. Tametsi nobis aliter iudicatur. Euenit enim vt etiam testes mentiantur: aut fallantur saltem ii, qui vel amici, vel possessionis suæ laudem proferunt. Sed mea quidem sententia, tum vera, tum falsa oratio de cuiuspiam perfectione: modò sit sine ornatu, simplex ac breuis, ἔπαινος erit. Dico autem perfectionem, non virtutem, vt illi, propterea quòd etiam ab arte quapiam, quæ à virtutis natura alia est, laus proficisci potest. Quemadmodum ne iis quidem assentior, qui vnius tantum virtutis ἔπαινον esse autumant. Quippe si quis hunc ὄγκον mihi narret: Benedictus Scaliger cum Matthia Coruino Rege Turcarum exercitus multos fudit: Equitem è suis nullum stipendiis, vt alii faciebant, defraudauit: Dei opt. max. cultum, præter morem militarem, prima summaque habuit in commendatione: subditorum multis, quos Bonificius frater supplicio dignos iudicabat; ignouit: hunc ego ἔπαινον appendam. Benedictus igitur Scaliger Fortis, Iustus, Pius, Clemens fuit. Sanè hæc laus & de multis tamen. At ὄγκωμον pusilla quædam quasi πανήγυρις est. Quippe ἐν ταῖς πανήγυρεσι tribulibus audientibus cùm laudes alicuius ita recensebantur, vt longiusculè procederet oratio: ὄγκωμον appellarunt, quæ neq, breuis, neque simplex esset: sed figuris ac numeris ornata, certis diuisa partibus, locis digesta suis esset, quare eadem sanè res: modus non idem. Omnisque ὑγκωμαζων ἔπαινος,

Laus.

ὄγκωμον.

non

non autem è conuerso. Ac sanè ἔπαινος videtur ἐγκωμίου pars,& ἐγκώμιον multi ἔπαινοι. atque ἔπαινος quidē persuadere potest, non quærit tamen.ἐγκώμιον semper vult: affert enim rationes,quibus credas ita esse,vti dicitur. quare vel exercitationis,vel officij causa multa ἐγκώμια scripta sunt: quibus ἄτοπα, i,res damnati argumenti, quæque nullum artis admitterent locum,etiam nefaria quædam commendarētur cuiusmodi est oratio de Busiride, de febre quartana,de pestilentia. Quædam etiam ridiculæ, de caluitio, de ventris crepitu, de musca,de culice,de anſere. Ex officio verò vt si filius Phalarin, aut legatus laudet.Aristot.ἔπαινον virtutum esse ait,ἐγκώμιον verò factorum.μακαρισμὸν hominum beatorum, id est,diuitum, δυσ αιμονισμὸν,deorum.Facit etiam in Eth. τὸ τιμητὸν pluris quam τὸ ἐπαινετὸν. Quemadmodum verò Latinè dicas ἐγκώμιον haud sanè in mentem venit, nisi sit, Laudatio, Inscribuntur tamen sæpius de laudibus. quæ igitur vel ἔπαινον vel ἐγκώμιον consequantur Græci κλέος & δόξαν si à virtute proficiscantur: si ab alia causa, puta à pulchritudine, à cursura, à cantu, à fabrica & eiusmodi τὸ εὐπρέπειαν, appellarunt. κλέος sanè esse, τὴν ὑπ᾽ ἀρετῆς ἐπιφάνειαν ἐν τοῖς πολίταις, δόξαν autem τὴν παρὰ πολλοῖς. Quare κλέος gloriam potes dicere:δόξαν dignitatem,vnde εὐδόξου & ἐνδόξου, de quibus etiam apud Gellium ex Enniano carmine. εὐπρέπειαν autem nobilitatem ad amussim designat. Ita dicimus nobilem citharœdum. Nobilitas ex laude, laus ex artis perfectione. Fecerunt autem εὐλογίαν speciem ἐπαίνου, quam nos aptissimè prædicationem appellamus. Sic enim vtitur Cic. Nam verbo benedicendi barbari in sacris libris sæpe sunt abusi. Quinetiam cum quis de se ipso prædicaret aliud finxere verbum felicissimum εὐλογεῖν, quod eidem suū consulatum totiēs ventilanti, maximè potuit conuenire. ex his patet non esse verum, quod aiunt, ἔπαινον esse περὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς. ἐγκώμιον autem τὴν περὶ ἔργων τὴν σπουδαίων. nam actionum sua simplex,breuisque laus est. Et rerum leg mus Laudationes vt Herculis, Helenes, Romæ. Illud præterea quàm isti diligentius. Námque cùm τῷ ἐπαίνῳ aliud quàm τὴν ἐγκωμίου contrarium agnoscerent, vna tamen voce vtrunque appellarunt,ψόγον. Nos verò ψόγον τὴν ἐπαίνου, & τὴν ἐγκωμίου τὴν κατηγορίαν

κλέος.
δόξα.
εὐπρέπεια.

Qua voce vtitur ad hunc sensum in Phædro Plato. Aristoteles autem τὸ ψέγειν, etiam κακολογεῖν & τὸ ἐπαινεῖν etiam εὐλογεῖν. Hæc igitur de laudationibus. Nunc earum genera secundum rerum partitiones explicanda sunt.

QVAE quisque laudare possit.

CAPVT CXI.

QVæcunque sunt, Dei opt. max. beneficio sunt. Cœlum, Elementa, quæque ab iis, quæque ex iis, quæque in iis existunt. A cœli nanque vi, vis hæc inferior vniuersa pendet, à motu motus, à quiete quies. Ab elementorũ formis per certas qualitates multæ sunt actiones, calefactio, infrigidatio, humectatio, deiccatio, elatio, depressio. Ex Cœlo nihil fit, ex elementis omnia materialia. In Cœlo astra sunt: Cœlum ipsum diuinum animal continet & globum hunc, quem videmus, & Mentem illam, qua rotatur gyris sempiternis. In elementis omnibus aliquid inest Animalium, plantarum, gemmarum, lapidum, metallorum. Cætera omnia vulgò etiam nota. In igne verò animantes aliquas viuere tum ex aliorum historiis, tum ex Aristotelis fide persuasum est. Ac quemadmodum elementorum actiones agnoscebamus, ita etiam eorum, quæ ex elementis facta ab ipso Cœlo diuina principia ad agendum consequuta sunt. Neque enim formæ vllæ vel à materia sunt, quemadmodum quidam Philosophi existimarunt: vel ab elementorum mistione. Si enim auri forma ab elementorum mistione esset, nihil esset aliud aurum, quàm elementa. igitur homo quoque nihil sanè aliud. Quod si fateri coguntur in homine formam esse præter elementa: ad eandem rationem in auro quoque. Formæ igitur omnes ab eodem opifice, à quo & materia. Quare Animantium actiones nihilò secius celebrabuntur: Equi vigor, Canis fides, Psittaci cantus, Passeris nequitia, Cicurati leonis lenitas atque mansuetudo, Præcipuè verò hominis opera, officia, consilia, actiones. De quibus omnibus via ac ratio præscribenda est.

HYM

HYMNI.

CAPVT CXII.

AC Dei quidē laus ſemper in toto animo, vniuerſáque cogitatione noſtra verſari debet. Quicquid ſine eius communione facias, id verò factum ne putes. quantò magis appellendus animus ad eas modulationes, quæ quantum illius complectuntur, tantum eius concipiunt diuinitatis: fiúntque illorum afiines cōcentuum, qui cœleſtibus anfractibus atque rotationibus ſunt ab opifice attributi. Dicitur autem Dei laudatio à Græcis ὕμνος, à Latinis celebratio. Vnus igitur ille cùm ſit, idemque trinus, vel vt ſolùm canere, vel perſonas ſeorſim celebrare ius eſt homini Chriſtiano: additis verecundè proprietatibus. Non vt diſputatores moroſi: ſed vt pij Poetæ facere conſueuere. Id quod poſt alios multos nos quoque cōnati ſumus. Nánque in Deum patrem Hymnum cum ſcriberemus: tanquam rerum omnium conditorem ab orbis ipſius creatione, ad nos noſtráque vſque duximus. Deum verò filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum tanquam humani generis Seruatorem. In quo abduximus animum noſtrum à corporis carcere ad liberos campos contemplationis, quæ me in illum transformaret. Tum autem ſanctiſsimi Spiritus ineffabilis vigor ille tanto ardore celebratus eſt, vt cùm leniſsimis numeris eſſet inchoatus hymnus, repétino diuini ignis impetu cōflagrarit. In Deo quicquid eſt, ipſemet eſt Deus: cognitionis autem noſtræ imbecillitate, horum inferiorum exemplo atq; imagine quaſi multa diſtinguuntur. Intelle ctus à quo voluntas, poſt quam potentia. verùm neque antè, neque póſt quicquam. Sed non ſolùm ſimul, verùm etiam vnum. A quo duo duxerunt veteres maxima rerum actionúmq; omnium principia: Naturam, & Fortunam. Natura enim eſt, Potentia Dei: Fortuna verò voluntas.

Veteres igitur Theologi Orpheus, Linus, Muſæus, nō ſolum hæc quæ maxima, & prima ſunt, ſed etiam alias minutiores poteſtates ita diuiſere, vt varia ac diuerſa numina, quos item deos appellarent, conſtituerent. quare Iouem ſummum deum cùm agnoſcerent, cæterorum finxerunt patrem: è quo ſcilicet omnia profecta eſſent. Ita Palladem, Martem, Vulcanum, proſerpinam, Venerem, Bacchū pro iis officiis, quę vnū in vno ſunt à nobis

cognita. Quamobrem nequaquam mirum videatur si Hymnorum naturam varia in genera sunt partiti. in πλατικούς, ἀποπεμπτικούς. φυσικούς, μυθικούς, ὑβριλογικούς, στιλπεμβρίους, εὐκτικούς ἀποκτικούς, μικτούς Ad quæ genera si παιᾶνες & παρῳδίαι non reducuntur, diuersarum rationum species cum illis connumerabuntur. Didymus enim author est hymnos cum Cithara, παρῳδίας cum tibia ad aras ab Athenienſibus cani ſolitos.

EVOCATORII, SIVE Inuocatorij.

CAPVT CXIII.

EVocatorij, ſiue κλητικοὶ, dicuntur à Græcis ij, quibus deos vel inuocamus, vel etiam euocamus. Nō quēadmodum priſci Romani cùm eorum oppidorum vrbúmue, quę obſiderent, numina euocabant. ſed quo modo Orpheus in Hippan liberi patris nutricem, vbi non vnius loci facit mentionem:

Κλῦθί μευ εὐχεδόα χθονία μῆτερ βασίλεια,
Εἴτε νύμ' ἐν φρυγίῃ κικλήσκεαι ἴδης ἔρῃ ἀγνόν,
Εἴτε μάλιστ' τίρσηνιν, κλεινὸν λυσδίοις ἄλσεσιν
Ἔρχεαι ἀμφὶ πλατάς. Sunt autem omnes Euocatorij votiui. Quemadmodum primus ſtatim, in quo idem omnes deos ſuos inuocat. Apponunt enim preces in fine. tales omnes Procli hymni. In principio igitur: κικλήσκω, καλέω, ὀπτικάλλομαι, καλέω, Clauduntur autem petitione, παρῆναι πλατὰς ὁσίας. ſicut ad Lucinam, δίδυ γονὰς ἠῦ σώζε. Sic cùm dixit, ἐπορκαλέομαι, concludit, βᾶθι γυναιξὶν εἰς πλατιὰν ἀγίαν &, ἡδὺν βίβιον μύσταισι φορφάνοις, & ἀγαθὸν ὄπασον βιότοιο πλουτὸν. &, αἰτοῦμαι θυσίαις ἠῦ εὐχαλαῖς λιταιεύειν.

Ἀποπεμπτικοί.

CAPVT CXIIII.

LAtinè ſatis commodè dici nequit τὸ ἀποπεμπτικὸν, amittere, emittere, allegare, amãdare verba ſatis id ſignificant: vocis flexus inſuauis eſt. Proinde veteres Poetæ ne ἀποπεμπτικὸν quidem Latinè potius, quàm Græcè dicere voluerunt. Rariſſimus horum hymnorum vſus: Quippe ex Homeri in hymno in Appollinem multas inuenias eius dei peregrinationes. Quamobrem cùm ex iis locis abiret, in quæ veniſſet, ἀποπεμπτικῶ

ὕμνῳ

eum populi prosequebantur. Præterea certi dies fa-
ti apud Priscos fuere, in quibus quidam dii quasi antea
aduenissent, compositis carminibus ad suam quisque pa-
triam, dimittebantur. Cum enim multorum locorũ pa-
trocinium suscepissent: partiri tempora æquum fuit: vt a-
libi alia præessent sedibus suis. Itaque apud Delios, & Mi-
lesios Apollinis, apud Argiuos Dianæ festa quædam
celebrata sunt, quæ ἀπόδημοι dicebantur. Quasi eo potissi-
mum tempore inter eos numina illa versarentur. Igitur
postremo festorum die, quasi abeuntes deos suos ad aras
certis hymnis prosequebantur, qui ea de causa dicti sunt
ἀποπεμπτικοὶ: quemadmodum suprà diximus discedenti-
bus amicis προπεμπτικά. Aiunt à Bacchyllide Lyrico
Poeta huiusce generis hymnos esse conscriptos. Statuunt
autem differentiam inter κλητικοὺς & ἀποπεμπτικούς, quòd
illos breues esse conueniat, hos autem prolixiores. Quasi
mora desiderium abeuntis condiat. Cùm enim inuoca-
mus, Volumus quàm celerrimè eos aduenire: cùm dece-
dunt, tardissimè amoueri.

Φυσικοὶ, Μυθικοὶ, Γενεαλογικοὶ, Πανηγυρικοί.

CAPVT CXV.

QVemadmodum ἐυκτικοὶ sunt partes τῆς κλητικῆς: ne-
que enim, vti dicebamus, inuocantur dii, nisi vt o-
pem ferãt, ita φυσικῶν partes sunt οἱ πανηγυρικοί.
Ficti nánque sunt: quemadmodum, Dies, Nox, Tem-
pestas, Iustitia, Lex, Virtus, Honor, Fama. Orpheus autem
mortem quoque celebrat pro numine. Hæc itaque om-
nia naturalia sunt. Sic & Marullus Cœlum, Elementáque
Hymnis canit. sic Apollinem Solem dicis: Dianam Lu-
nam: Iunonem aerem: Iouem ætherem: Saturnum tem-
pus: Venerem calorem genitalem: Martem sanguinis
efferuescentiam: Mercurium ingenii dexteritatem. Ho-
rum duo genera. Alterum, quod celebrat tantùm, neq;
exponit. Alterum quod rei naturam explicat, vt illud
Poetæ,

-vos ô clarissima mundi
Sidera, labentem Cœlo, quæ ducitis annum,
Liber & alma Ceres. Hactenus inuocatio nunc expo-
sitio. *-vestro si munere tellus*
Chaoniam pingui glandem mutauit arista.

Poculáque inuentis Acæeloia miſcuit vuis.

Qui Sol,& Luna ducunt annum: formántque ſata ſua vi. Lucretius quoque multa interpretatur. Hoc genus complectitur,& μυθικὸν & ψυθολογικόν. Ex Genealogicis educitur aut origo, aut cauſa cuiuſque poteſtatis. Exempli gratia Bacchi ortus. Iouis filius,qui Iupiter æther eſt. Semele arſit. Vtrumq; vim igneam vini oſtendit.Præterea immaturum fœtum,niſi ſucco abundet.Vritur enim vitis ſine humore.Iccirco exemptum, in coxa inſutum, perficit Iupiter.Iupiter,inquam, aut, quemadmodum mauult Orpheus,Saturni filius Sabazius.Sic enim ſcribit,

Κλῦθι πάτερ κρόνε υἱὲ Σαβάζιε, κύδιμε δαῖμον,
Ὃς Βάκχον Διόνυσον ἐδέξαο, κύρμα φιλεῖσθαι
Μητρὸς ὑπηνεμόεσσαι, ὅπως τετελεσμένος ἔλθῃ
Τμῶλον ἐς ἡδύοδον παρ, ἴακτον κηλεπάρθενον.

Eodem modo etiam μυθικοὶ, ſiue, vt ego ſolitus ſum appellare,μυστικοί.Officia nanque & opera numinibus attributa multa tegunt arcana manifeſtis inuolucris. Pugna deorum aduerſus Titanas.Sunt enim Titanes exhalationes,vapores,fumi: quas,quóque diſcutiunt aſtra. Coniugium Iouis, & Iunonis: id eſt,ætheris, & aeris.Diſcordiæ inter eos,ob alterius humiditatem,alterius ſiccitatem.& alia talia.In quibus raræ fiunt petitiones. Cognomina verò multa : quot apud Orpheum videre eſt. Sunt itaque ψυχαγωγικὰ fabuloſorum , ſiue hiſtoricorum partes : non enim ſemper fabula cum natalibus: natalia verò cum fabula ſemper. Fictorum verò numinum ratio molis ſit: non coacta , non inſuauis, neque enim delectat me fictio illa : cùm Iouis caput ſcindit ſecuri Vulcanus , vt pariat Palladem,ac ne antiquis illud quidem probatum. Apud quos damnatur in primis illa,quam περιεργίαν vocant. Nã προυργον , quod pro opere eſt: παρεργον , quod extra opus: περεργον quod ſupra opus. Prohibent igitur ineptam affectationem. Quemadmodum aiunt à quibuſdam factum eſſe:qui Zelotypiæ numen cùm fingerent:velum ei attribuerunt , Inuidiam ; Pro cingulo autem litem. Sunt autem duo genera eiuſmodi numinum , alterum , quod cum diis habet coniunctionem: Alterum, quod ad naturam noſtram maximè pertinet. Primæ claſſis ſunt,venti, horæ,tempeſtates,fortuna & eiuſmodi.In his & res & ſtilos grauiores eſſe oportet. Secundi modi ſunt , ſomnus,

vigilia,paupertas,ſanitas,rumor,obtrectatio,luxuria.quibus humiliores tum fictiones, tum numeri ſunt attribuendi. Qui verò ἀπυκτικοὶ, vel προσευκτικοὶ dicti ſunt Hymni: eorum præcepta tum in ὑμνητικοῖς, tum in ſuperioribus ſyluis poſita ſunt.Miſti autem cuiuſmodi ſint,ſatis patet ex his. Inuocant enim, narrant natalia, geſta, aras, vota concipiunt. Qualis Callimachi in Delum. In Cererem inuocatio,& preces poſt fabulã. Homeri hymni nullũ inuocant:partim narrant natalia & geſta: vt Apollinis: partim geſta tantùm, vt Bacchi. Alij ſolùm laudant etiam ſine inuocatione: vt maxima eorundem pars. quare hæc quoque ſpecies ſeparata à cæteris ſtatuenda eſt.in qua illud ſolum verbum ἀείδω,aut κλείζω.Theocritus verò verbo vſus eſt in Caſtoris,& Pollucis,ὑμνῆτε.

HEROICI, Pæanes, Scolia.

CAPVT CXVI.

AModo igitur eæ ſpecies diuerſæ circa materiam vnam tantùm: quippe deos.A materia verò alia ſpecies, qua Heroes celebrantur. Quemadmodum Herculeſ,Cabiri, Corybantes ſiue Dactyli Idæi,Semele, Helena.Quam Steſichorus cùm ode quadam vituperaſſet, atque vt mentiuntur more ſuo Græci, oculis propterea captus eſſet:recantauit carmen,quod iccirco inſcripſit Palinodiam: cuius initium eſt apud Platonem in Phædro:

οὐκ ἔστ' ἔτυμος ὁ λόγος οὗτος.
οὐδ' ἔβας ἐν νηυσὶν εὐσσέλμοις:
οὐδ' ἵκεο πέργαμα Τροίας.

Eſt autem Latinè παλινῳδία, Recantatio, veluti ex Horatiana ode colligi poteſt. In ſua nanque Palinodia dicit:

Fias recantatis amica opprobriis.

In Heroicis hymnis eadem ratio Genealogiæ. Qualis in Theocriti Heracliſco.Frequentior tamen geſtorum narratio, vt in Heſiodi aſpide, & in Hercule Leonicida. ex facto etiam Hippan celebrat Orpheus. Igitur cùm Heroes ab antiquis ἡμίθεοι καὶ ἡμιθανεῖς crediti ſint: ſanè iocandum nobis eſt, vt non verè hymnos dicamus eorum celebrationes,ſed ὑμνῳδίας. Quibus autem modis Pęanes, quibuſque Scolia canerentur,ſuo loco dictum eſt. Nam quòd ad materiam attinet ab hymnis differunt nihil.

DITHYRAMBI.

CAPVT CXVII.

AB his haud longè absunt Dithyrambi. eorum argumēta duxerunt originem à Baccho. Ideo Philosophus in 8. Politicorum, ὁ διθύραμβος ὁμολογουμένως εἶναι δοκεῖ φρύγιον. Et frustrà Philoxenum tentasse τῇ δωριστὶ harmoniæ aptare dithyrambum, raptúmque ab eius natura in φρυγιστί. itaq; ταύτην τὴν ἁρμονίαν ἐν φρυγιστὶ μέλεσι λαμβάνειν τὸ πρέπον. In vndeuigesima sectione, negat suo tempore διθυράμβους habuisse ἀντιστρόφους. sed olim habuisse: quo tempore οἱ ἐλεύθεροι ἐχρήσιμον αὐτοὶ καὶ ἐν ἁρμονίᾳ μέλη ᾖδον. vt postea videantur conductitias operas ad chorum serui præstitisse. Rationē reddit quare desita sit ἀντίστροφος, quia facti essent μιμητικοί. Quoniam in choris essent ἀντίστροφα, ὃν τοῖς ἀπὸ σκηνῆς non essent, id est, in diuerbiis, & allocutionibus. Itaque Tragica non habere ἀντίστροφα: neque eis aptam esse τὴν ὑποδωριστὶ, neque τὴν ὑποφρυγιστί.

LAVDATIONES.

CAPVT CXVIII.

HVnc igitur ad modū & dii, & Semidei celebrantur. Cęteræ commendationes orationibus comprehensæ dicuntur laudationes. quarum naturam communem suprà declarauimus. Nunc materiarū modos sic diuidamus. quæ laudantur, sunt, aut ἔνδοξα, aut ἄδοξα, aut ἀμφόδοξα, aut παράδοξα. Endoxa voco Latinè nobilia. id est, quorum laus nota est. ἄδοξα autem ignobilia. Illaudatum Busiridem ἄδοξον dixit Virgilius. Ennius ex Hecuba Euripidæ. τὸν ἀδοξοῦντα ignobilem, opulentum τὸν δοκοῦντα transtulit. Id reprehendit Gellius: negat enim omnes ignobiles ἀδοξεῖν: & omnes opulentos εὐδοξεῖν. Sanè dimidio eius sententiæ accedo. non enim omnes opulenti εὐδοξοῦσι. sunt enim multi opibus differti ignobiles. At verò ἄδοξον siue ἀδοξοῦντα sanè ignobilem interpretor. Sunt igitur ἄδοξα argumenta quædam, quæ nullam admittūt laudationem. ἔνδοξα igitur, cùm per se clara, atque nobilia sunt, quare laudantur? quippe dii immortales nullius egent nostræ laudis. Nō enim Sol aut Luna, cæteráue sidera maiora, auctiora, notioráue euadunt nostris laudationibus. tantò minus verus ille vnus Deus. Sanè non omnibus omnino omnia nota sunt. Ille sanè non eget, audito-

auditores eius indigent cognitionis, qua illius similes fiant. quin ille ipsemet, qui condit, componitque illas Dei laudes, eundem capit, quem auditor, fructum. Neque enim ex animo quicquam in oratione exire potest, quod ipsius mentis prius non extiterit forma quasi quędam tametsi accidentalis. ἄδηλα igitur sunt, & suapte natura ignobilia, & quæ ab arte prædicationis cultum quam difficillimè queunt accipere. Cuiusmodi genus causarum in duas partimur species, Vna est vilis & ἄτιμος. puta si vetris crepitum, aut ructum, stercusue laudare institueris. altera est, quam ἀπορον Rhetores: idem Gellius parũ consistentem causim videtur interpretari, quam Græcè ἄπορον vocat, id est, vt ipse dicit, inexplicabilem. Verùm tertiam adhuc speciem intelligemus. Est enim hæc secunda in duas diuisa. Altera est ἄπορος vera, i. quæ nulla subministrat argumenta. Inopem appellare potes. exempli gratia, Parricidium, Quod tamen, si per verecundiam liceret, nefaria illa quidem, non inepta tamẽ oratione laudarem, nedum defenderem. Altera est ἀπερίσπαστος, id est, vt ille ait, inextricabilis. exempli gratia illa, quam ipse affert. Septem iudices de homicidio cognoscant. Rata sententia esto, quæ à pluribus. Duo cẽsent pecunia, duo exilio mulct indum. Tres morte afficiendu. Difficultas est: quia accusator dicat tres simul hic esse. in aliis sententiis binos. Reus contrà. quatuor à morte absoluere: Tres tantum mortis damnare. ἀμφίδοξα autem quæ dubitationem, & disceptationem vtrinque capiunt, Veluti Monarchiæ laudatio, belli, nauigationis. περίδοξα verò quæ præter vulgi opinionem. vt mortem siquis laudet, & paupertatem anteferat Tyrannidi. Cęterùm oratori tribus hisce postremis relictis ἔνδοξα tantum, hoc est laude digna, in Syluis nostris excepta poeticis numeris ornãda sunt. Sunt autem hæc: Persona, actio, locus, tempus. Sub Persona comprehenditur etiam quasi persona, equus, canis, leo, turdus, ptittacus, laurus, platanus, rosa. Actionis autem non solùm fluxus ille, vt cursus, scriptio: sed etiam finis ipsius, i. opus. vt statua, pictura, ensis, currus & eiusmodi.

PERSONA CAPVT CXIX.

AC personæ quidẽ laus tametsi ab iis, quæ suprà dicta sunt argumẽtis duci potest: tamen breuissimis, ma-

ximéque necessariis locis hic eam constituemus. Natura, Fortuna, Institutio, Actiones, Circunstantiæ. Natura comprehendit Genus, Corpus: Animum. Fortuna, Opes. Institutio & fidem facit naturæ, & addit. Actiones naturam perficiunt, & institutionem. Circunstantię continentur loco, tempore, modo, causa. quæ & si scio à Rhetoribus aliter explicata: mihi tamen nostra potius acutè prodere, quam aliena supinè sequi, semper in animo fuit. Genus intelligo parentes, auos, affines. Corporis bona quatuor, Sanitas, Robur, Agilitas, Pulchritudo. Animum commendant habitus duo, perfecta contéplatio, cuius finis cognitio: & perfecta voluntas, cuius finis actio. Opes sunt aut cũ imperio, aut priuatæ. Imperium aut singulare, aut cum aliis commune. Singulare aut iustũ, vt regnũ: aut violentum, vt Tyrannis, commune aut cum optimatibus, vt in Aristocratia: aut cum omnibus, vt in popularitate, quæ à Græcis dicitur Democratia. Institutio naturæ bona auget: vt Chiron, & Phœnix. Actiones aut publicæ, aut priuatæ, vt bellum. legatio, agricultura, nauigatio: quæ omnia laudantur à fine. Priuatarum actionum quarundam manet finis, aliarum aboletur. Manere nunc dicimus eum, qui sensui subiectus est, quales sunt fines artium multarum, quæ opera dicuntur, vt naues, ædificia, statuæ. Circunstantiæ sunt quibus laus, aut vituperatio augetur. Quarum numerum non rectè scripserunt antiqui. Sex enim recenset cum aliis Hermogenes, locum, tempus, modum, personam, causam, rem. Quem numerum etiam Trapezuntius est sequutus. sic enim περίστασιν nouo nomine interpretatur, rectè sanè. Nam quo iure dicimus constantiam, eodem etiam circunstantiam. Quintilianus in tertio Negotium Latinè appellat περίστασιν: verum laxa voce nimis. M. Gallio verbo vsus est in participio, nomine abstinuit: dixit enim res circunstantes. Fabius multò plures commemorat circunstantias. Contrà subtilius Trapez. omnes ad duas reducit, Rem, Personam. Cæterùm cùm Hermogenes dicat, περίστασιν esse τὸ παῦ ἐν ἡμῖν, καὶ λόγοις, καὶ πράγμασι, καὶ δίκαις, καὶ ὑποθέσεσι, καὶ βίῳ, profectò & multa confudit, & à seipso alienus est, nam quomodo distinguit τὸν βίον ἀπὸ τῶν λόγων, καὶ πράξεων? quid enim aliud est in vita nostra, quàm facta & dicta? Præterea si circunstantia est in rebus: quomodo res

erit

erit circunſtantia? Quòd verò alii quoque vt idem aiti Materiam addunt: ſane ſub re continetur. Sane actionis cuiuſpiam circunſtantia res eſt, id eſt, materia, putà inſtrumentum, vt enſis in vulneratione. Ad hæc circunſtantia facti eſt perſona: ſic etiam perſonæ circunſtantia, factum eſt. Nam quemadmodum detrahetur teſti fides, nili ex aliis falſis teſtificationibus? ſic loci quoque ſunt circunſtantiæ, frequentia, ſolitudo. Quare circunſtantiæ circunſtantia erit. porrò frequentiæ quoque ipſius erit circunſtantia. Puta nobilium perſonarum, aut ignobilium. Ciuium, aut peregrinorum. Poſtremò vel illuſtrem quandam circunſtantiam videntur omiſiſſe περὶ ἀκόλουθον. vt non ſolùm actionis cauſam inueſtigemus: ſed illud etiam: an ipſa actio melioris, aut atrocioris rei cauſa fuerit. Quære Latinè Euentum appellabo. Exempli gratia. Si ex Milonis cæde melius, deteriúſue fuerit Reipub. Sic Cæſarem laudaturus: non ab iis quæ fecit ſolùm, ſed ex illis quoque vtilitatibus, quæ eius res geſtas ſunt conſequutæ. vt extincto Tribunitiorum tumultuum, & ſi qua ſunt alia. Erit igitur πίστεως cohæſio, ſiue cohærentia cauſarum ad faciendam fidem. Quæ cauſæ cùm ſint quatuor, efficiens perſonam comprehendet: materia inſtrumentum: finis animum perſonæ: in quo & coniectura eſſe poterit, & ſtatus qualitatis, & interpretatio ſcripti ac ſententiæ: veluti cum Milo in rheda eſt, oſtendit animum ſuum aliorſum inclinatum, atque ad cædem faciendam. Forma verò complectetur modum aperte, locum autem & tempus conſequenter. A loco igitur accepta laus oſtendit patriam: quæ maxima affert momenta ad commendationem. Patriæ autem ius duplex. Altera eſt natale ſolum: altera vnde oriundi ſumus. addere quoque tertiam licebit: quippe vbi bene accepti commodè viuimus. Tales ſunt coloniæ, vel iure deductæ, vel vi occupatę. Talia loca vacua, quorum in poſſeſſionem ventum fuerit. A tempore quoque ſi inſtituatur laudatio: ſeculorum fient cõparationes. Ex otio & pace, opulentiã, ſecuritate, ſeculum illud aureum proferemus. A ſtudiis populorum, religione, armis, literis, agricultura, mercatura. Vegetum Romuli, religioſum Pompilii, reformatum ſub Tarquinio, iuſtum

ſub conſulibus, fortunatum ſub Cæſare, opulentum ſub Auguſto. Modus autem nequaquam perſonæ circunſtantia eſt: vt hac quoque parte Rhetorum incuria animaduertatur. ſicuti ne cauſa quidem. Neque enim perſonæ vlla cauſa eſt, ſed effectionum tantùm. Quare ſi iudicium de perſona fiat: nulla ipſius erit cauſa pro circunſtantia, veluti pro Archia Cicero dicit.

LOCVS.

CAPVT CXX.

CVm igitur à loco ſumãtur argumenta laudationum tum propter hoc, tũ etiam quia locorũ laudes per ſe frequenter celebrãtur: videamus quid ad Poeſim noſtram conferri queat. Superius loci ſitum, naturámque eandem negabamus aduerſus Græcorum ſententiam, quæ id aſſerebat. Natura enim eſt loci vis ad procreandum, alendum, tuendum. Hæc verò omnia ab ſitu pendent. Situs eſt locus, non quilibet, ſed certis affectus conditionibus. Conditio duplex, Cœli, Terræ. Cœli partes appellamus ſegmenta, & inclinationes: Græci parallelos, & climata. Segmenta ſunt præſcriptiones æquales inter ſe factæ à circulis æquè diſtantibus: quorum punctum medium eſt in vtroque vertice, quem Græci Polum vocant. πολεῖν enim vertere eſt. Inclinationes ſunt ſegmentorum certi tractus à vertice ad medium circulum: ita appellatæ, quia medio circulo ſubiecti populi rectum cœlum ſupra ſe habere dicuntur: propterea quòd linea ab eo circulo ad axis medium punctum demiſſa, qui axis eſt à vertice ad verticem ducta linea, rectum vtrinque angulum conſtituit. Cæteræ quæ ab aliis deſcendunt ſegmentis ad idem punctum axis medium non item. His itaque omnibus inclinatum eſſe cœlum par eſt. Eſt & alia ratio qua Cœlum veteres ſapientes partiti ſunt. Quippe medium circulum cùm in tot ſecuiſſent ſpatia, quot fecerant ſegmenta: à vertice ad verticẽ ducta linea per illa puncta, quibus ſpatia diſtinguuntur, circulos conſtituerũt omnes inter ſe in verticum puncto conſecantes. Eos circulos non ineptè recentiores meridianos appellarunt: propterea quòd per ſoles meridianos dignouerunt in terris locorum interualla ea, quæ non à vertice ad verticem, ſed per aliam directò tranſuerſam lineam ſita eſſent: quam differentiam qui ita deſignarunt, vt alia aliam regionem

Segmenta

regionem Orienti Occidétive dicerent propiorem: non meminerant, nusquam esse vel Orientem vel Occidentem, vel Meridiem. Alteram quidem altera citius à Sole illustrari verum est. Orienti autem esse propinquiorem, non est verum. Vbique enim oriens est Sol, & semper idemque ibidem occidens. qui enim certis populis oritur, idem eodem tum loco, tum tempore aliis occidit. Quinetiam acrius more nostro, intuenti patebit illud: Nullam altera prius vnquam videre Solem. Nam si Cataio prius apparet Sol, quàm Olyssiponæ in diei principio, qui dies Cataio illuxit: subeunte nocte Cataiensibus, Olyssipona prius accipiet diem quàm Cataium. Cæterum vt ciuilius agamus & lenius: ita instituamus. Quæ regiones putantur prius excipere Solem, inde laudabuntur: quòd videantur lucis habere vel auspicia, vel etiam semina. Quæ autem posterius, recenti munere ditari, quod aliis marcescat. Quæ Arcto propiores, abesse ab æstibus. Aethiopas maledicere orienti Soli, id quod apud Herodotum legere est. nam quod aiunt quidam terræ partem quæ Vriæ subdita est, esse cæteris terris altiorem, atque iccirco laudari pro eo posit, quòd arx quasi quædam terrarum sit: sanè & puerile & falsum est, nanque à Lunæ montibus & Nilus ad nos, & in Antarticum oceanum indidem: aut è proximis alia flumina, quæ ab Hispanis nominata sunt. Præterea quot fluuij in Arcticum oceanum euadunt? Inter quos Pezcera nobilissimus, & maximus, ac sanè immanis. Par illorum error, qui cum Septemtrionos nominarunt regiones eas, quæ ab illis recedunt æquatorem versus, Meridionales vocant. At enimuerò eiusdem ad modum meridiani sunt Lubeca, Roma, Tripolis. Quare alio modo loquendum est. Quæ agitur ad æquatorem propius pertinent, carere iis incommodis, quæ vitalium instrumentorũ hostis frigus affert. Hæ sunt Cœli dispositiones. Terræ autem natura suam quæque laudem ex Poetæ ingenio parabit sibi nihil enim poeticis afflatibus difficile. Montana igitur à celsitudine, ab aeris puritate, quòd Cœlo sit affinis: quòd salubriores, vt aiunt, herbas ferat. Nánque hæc sententia suo loco à nobis explosa est. Campi faciles, plani, peruij, & quasi humani. Hæc à partium constitutione. Pinguis verò, aut tenuis.

fertilis, aut sterilis ab officio, & quasi forma quadam. Illarum quidem laudes communes: tenuis verò & sterilis, quænam excogitari poterit? Salubritas aeris, vt quod de cibo demat, de vita cibi minus egente addat. Strenui, seduli, gnaui incolæ tantum ab se ponant operæ ad opes, quantum à natura denegatum sit. ipsi sibi natura sunt. Addes alias circunstantias. Si mari vicina, opes ex commoditate. Si procul à mari, procul à periculis, procul à vitiis. Raro enim fit, quin propter conuenarum colluuiem boni mores emporiorum deprauentur. Tum autem laudis partem sibi vindicent fontes, lacus, flumina, portus: quemadmodum hæc vel describi, vel laudari queant, videndum est. Fontes ex rupibus puriores aquas habent, è sabulo commodiores atque faciliores. Qui in Austrum decurrunt salubriores. Qui è paludibus, pinguiores. Illæ ad potandum, hæ ad rigandū. flumina eodem modo turbida, quales apud nos riui, quos *Orgnos* vocant multum adiuuant in arua commeatum. Itaque quod è supernis detergunt, reponunt subiacentibus. Vbi nudi campi, mox prata & salicta. Brixanus mella & alij eiusdem Praturæ maximo sunt emolumento. Talia quoque plurima fluēta in Taurinis neutiquam Nilo inferiora, si glebæ vber, quod inuehunt, spectes: Grana, & Duria, & alij. Profunda flumina ad subuehendum idonea. Vadosa aucupiis apta, & facillimus apparatus piscatoribus. Pontibus, quæ nonnisi immani precio poni queunt, indigent. Non pilis, non molibus, non aggeribus. vbi portus sit naturalis, naturæ gratias ages, vbi manufactus, quos Cothonas ait Seruius appellatos, arte commendabis. lacus verò vel inuitum te rapient ad suas laudes.

Fontes.

Flumina.

VRBS.

CAPVT CXXI.

VRbis encomion, & ex iis quæ diximus, explebis, & paucis, quæ exempli gratia dabimus. Veronā matrem si contemplatus faeris, non solùm laudabilē, sed etiā admirabile facaris. Regio delectabilis, vtilis, Italiæ clauis. Situs qualis toto terrārū orbe alij nulli. Quem amnem inuenias, qui cum Athesi comparatus, tantā vrbem mediam diuidat, Pontes cum Romanis pontibus comparentur. In planicie est, in monte est: sed ita vt montis

domina,

domina, non mons dominus sit. Arces tres. Si ciuitatellam adnumeres, quatuor. Fontes intus aquæductibus antiquis. Theatrum, Amphitheatrum. Arcus, alia nobilissima monumenta. Quid ciues? Genuensiumne sordes atque imposturas, quæstus gratia deuota Orco pectora, cum literatissimis bellicosissimis, omnibus in artibus solertissimis Veronensium ingeniis conferenda putes? Quod de Ligure dico, de aliis quoque eiusmodi volo intelligi. Ita aliarum loca excuties. A' conditore etiam non parua argumenta. Si Princeps, si colonia, si Heros, si is qui olim pro deo habitus, aut in deos relatus est. A tempore, vt à vetustate, σπαρτοὶ Thebani. Arcades προσέλληνες. Athenienses αὐτόχθονες. iactāt enim se simul cum Sole ortos. & aliæ Græcæ nugæ. Disputant etiā Scythæne antiquiores fuerint, an Aegyptii. mihi vtrique insanire videntur. Rationes in libris De semine genitali deductæ sunt. Si noua vrbs fuit, aut ex aliarum condita ruinis, vt Venetiæ ac vicinæ insulæ: quibus ea debetur laus quę proximè accedit ad immortalitatem. sic Roma & Patauium cum Troianis parem nobilitatem, fortunam meliorem. Aut cæteris stantibus, tanquam vel intersita vel inserta. qualis Roma florentibus eo tempore Volscis, Equis, Veiis, Samnitibus, Thuscis. siue illis inuitis & posita fuerit & creuerit, maxima profectò laus: siue volentibus, non minor. quippe sese haud satis futuros ad Regionis gloriam obtinendam existimarint: quibus deesset nouum robur, noua auspicia, noua fata. ibi quoque extant indicia laudum. Si eodem semper loco fuit, & virtuti, & felicitati attribuendum. Si mutata sedes, vt Salapiæ, vt Patauii, quis dubitet optioni datum & à natura & à fortuna locum. Mansit locus, corpus ipsum euersum, iisdem aut maioribus finibus denuò restitutum: ibi verò satis patet optimam illam fuisse sedem, quam cum alia nulla mutare voluerint. Atque hæc quidem rei mutatio est: Nominum verò mutationes raro ad laudem, sæpius ad delectandum pertinet auditorem. Pascitur enim animus occulta eruditione: ac tandiu attentus est, quandiu discit. Veluti si dicas vel vrbem, vel regionem, non Athenas solùm & Atticam: id quod sanè vulgare est: sed & Cecropiam, & Erechthidi, & Actin, & Carthmiam appellatam. Quas nominationes si ad laudem conferre libuerit,

ita deducas, vt qui postremum indiderint, virtute & fortuna prioribus fuerint superiores. Itaque Francos laudaturus, ab ea quasi nuncupatione augeas gloriam, quòd fortissimæ gentis domitores, sedem occuparint, leges ac nomen dederint simul. Quod si de Latinis verba facies, tanto magis commendes, quòd Troianis agro dato, nomen retinuerint. Fit & alio modo mutatio aut imperii, aut pomœriorum. quæ si sunt promota, exhibebunt argumenta multa: sin angustiora, silentio prætereunda. A causa etiam propter quam conditæ sunt. Aiunt enim de Rhodo. Quum lateret ea insula sub aquis, emersisse, enatámque Solis & vi & iussu: qui eam sibi terram elegerit, quum illo absente atque aurigante, vniuersum orbem inter se essent omnes partiti dii. hanc habes fabulam apud Pindarum. Ex Callimacho nihilo minora mendacia: Delum è Cœlo cecidisse quum Iouis fugeret nuptias: ac propterea Asterien olim appellatam, quòd labentis more sideris sese demisisset. Inter causas, oracula, exilia, victoriæ, casus. Oraculo, vt Thera à Batto. Exilio, vt Massilia. Victoria, vt Nicæa. Casu, vt Venetiæ. augurato quoque capta loca, vt Romæ. A' memoriâ defunctorum, Caieta, Bucephala. Reducuntur autem causarum capita aut ad necessitatem, aut ad animi libidinem, aut ad casum. Necessitas complectitur oracula, exilia, erementa ciuium, famem, sterilitates, incursiones, ignes, terræmotus, hostiles euersiones, inundationes. Voluptatem comitatur electio. A ciuibus verò. quippe aut frequentia, aut excellentia, quæ constituitur studiis, factis, operibus. Studia sunt, scientiæ & artes. Facta diuina, humana. Domi, foris. Publica, priuata. Opera, templa, ædes, muri, porticus, pontes, gymnasia, thermæ, theatra, viæ, aquæductus, turres, arces, statuæ. Reguntur autem regno, optimatibus, popularitate. Regni imago falsa, tyrannis. Illud βασιλεια: Hæc eadem voce Græcis, à quibus nostra. Optimatum status ἀριστοκρατια. huius vmbra ὀλιγαρχια. Popularitas Græcè δημοκρατια, quum vniuersi ciues æqua inter se ratione ius partiti sunt commune. Huius facies quasi quædam λαοκρατια: quum plebs plus potest. Latinum nomen non habet. Extitere tamen gentes quædam, penes quas hæc omnia simul fuere: vt veteres Lacones, & Romani sub Imperatoribus. Ibi Rex, Ephori,

Franci.

Latini.

Rhodus.

Delus.
Asterie.

Politiarũ species.

Popu-

Populus, hîc Imperator. Senatus, Plebs. appellata est autem ὀλιγαρχία etiam πλουταρχία quibusdam. Reducuntur autem ad capita duo, μοναρχίαν & πλουαρχίαν, quorum vtrunque sub πολιτείας nomine continetur. Quod nomen Latinè Rempublicam dicere nequeas. est enim idem publicum quod populi: at hæc species est, non genus. Quanquam populi appellatio apud Romanos interdum pro vniuersis ciuibus, aliâs pro plebe capi consueuit. Est enim in carminibus tam Fecialium, quàm iis quibus sese deuouebant Imperatores, Populi nomine Ciuitas vniuersa. Alibi verò pro plebe tantùm. quippe quum dicebant, Senatus Populúsque Romanus.

EPITAPHIVM, EPICEDIVM, Monodia, inferiæ, Parentalia, Threni, Nęniæ.

CAPVT CXXII.

QVemadmodũ defunctorũ imagines domi, in foro, atque alibi statuę habebãtur, quibus non solùm virorum fœminarúmque erga patriam beneficia sempiterna memoria celebrarentur: sed etiam vt ad æqualia facinora ciuium animi incenderentur: ita quorum facta nulla possent arte exprimi. publica oratione declarabãtur. Quæ quòd ad tumulos eorũ quos celebrabant, haberetur, ἐπιτάφιος λόγος dicebatur. Etiã ἐπιτύμβιον dicere poterant: verùm vsus non admisit. quemadmodum ἐπιτυμβία Venus: cuius signum colebatur apud Delphos, vt ait Plutarchus. Est igitur ἐπιτάφιος idem quod ἐπιτύμβιος. Solus Seruius docuit nos differentiã. Epicediũ enim dici corpori nondum affecto sepultura, Epitaphium ad tumulum ipsum. Epicedium est Pallantis & Euryali. Funebris oratio Latinè dicitur, quæ ipso in funere habetur, quare Epitaphium etiam Elogium ipsum dictũ est, quod tumulo inscribitur. de quo inter Epigrãmata. Itaque rectè Epitaphiũ vel oratiõ, vel carmen quod ad Mausoli viri sepulchrum quotannis Artemisia recitari instituit. In historiis antiquis nomẽ Tragœdiæ positum est Mausolus, qua Theodecten vicisse illo in certamine prodidere. Epicedium igitur semel tantùm dicitur. Epitaphia etiam anniuersaria esse possunt: quemadmodum Athenis. nam & Pericles dixit. extat apud Thucydidem. Plato quoque idem effecit. Item Aristidæ tres scripti sunt. In-

feriarum carmen idem, & Parentalia. Threni autem lux ore vsu, atque ampliore. In ciuitatum nanque euersionibus is luctus quem lugerent, θρῆνος dictus est. Monodia verò loge aliter quàm ab eruditis accipitur, intelligenda. neque enim est idem, quemadmodum existimarunt. Fuit enim quoties è Choro prodibat vnus, qui defuncti memoriam lugubri carmine celebraret. Ad tibiam fiebat id Lydiis modis. Quod primũ fecisse Pythoni tibicinem Olympum scripsit Aristoxenus. Est igitur Epitaphium, aut recens, aut anniuersarium. In recenti partes hæc: Laudes, Iacturæ demonstratio, Luctus, Consolatio, Exhortatio. In Anniuersario hæc eadem omnia præter luctum. Nemo enim iam annũ bienniumve defunctum deflet. Multò vero minùs si tantũ temporis exactum sit, vt neque patres, neque liberi illius illorumue sint superstites. Materia quoque diuersa: pro Imperatore, pro exercitu, pro vrbano Magistratu, pro priuato, viro, fœmina, adulto, puero: quorum vnumquodque peculiari ratione tractandum est. Poematis ingressus interdũ cum proœmio eoque leni, & mœstis atque etiam attonitis conuenienti. aliquando ab exclamatione aut interrogatione, ita vt nosmetipsos interrogemus, quasi putãtes narrationes consilij nostri. Quomodo nobis dicendum simul & silendum. Hoc dolor, illud officium, vtrunque defuncti virtus persuadet. Explicatio personæ vel nostræ, vel iubentis nobis: quod excusari non potuit. Laudes non solum mortui, sed etiam mortis. quemadmodum fecimus nos in eorum Epitaphio, qui ad Viennam bello Turcico occubuere. Iactura demonstratur suum primùm, mox incitatiore narratione, in qua immoratio & amplificatio auget amissæ rei desiderium. à qua parte statim luctus. Illa enim propter hoc: vt nos in Epicedio regio.

Quid mihi mentis erit, tam desolat aduidenti
Regna tuo lacrymosa abitu: fœlicia quondam
Auspicijs seruata tuis, & reddita nobis.

Amisso nanq; ãq gloriæ claro pignore, nihil aliud quàm lugendum. Post hoc est Consolatio aggredienda. Tam graue damnum sarciri posse, puta amissis Rege, successoris virtutibus. Cuius laudes acerrima, sed breui explicatione excitabis. Amissis militibus, commilitonum superstitum felicitate. ad quos si habeatur oratio, tanto impen-

impensius prolixiúsque laudandi. Claudendum Poema Exhortationibus: tantum abesse vt illi sint lugēdi, vt eorum presens felicitas, quæ superstitibus obtigit, non contemnenda: illorum virtus, animus, exitus sit exoptandus. ita enim viuendū in bello, vt vita nostram virtute comparemus: aliorum vitā, si opus sit, morte nostra tueamur.

CONSOLATIO.

CAPVT CXXIII.

COnsolatio, est oratio reducens mœrentis animum ad tranquillitatem, nequit autem proficisci nisi ab amico. quamobrem veterum præceptum fuit: Consolatori quoque dolorem præ se ferēdum, augendámque rei atrocitatem: atque huius quidem rei nullam afferunt rationem. Credo, apud Oratorem quempiam factum legerant: consilium ignorabant, causam equidem illam existimarim. Melius auditori persuaderi posse, acquiescendum sibi esse, si videat nos item æquo animo ferre: quum ex eo doloris quoque participes intelligat, qui rem ipsam tanti faciamus. Sanè detestatur amans eorum sermones, qui amissam rem personámve parui pendere videantur. Cæterùm vt hoc vehementer placet, ita non semper ad hunc modum agendū censeo. Meliore igitur iudicio sic exequamur. Consolator aut est maior, aut minor, aut æqualis. Magnitudinē intelligo, aut imperio, aut dignitate, aut opibus, aut sapientia, aut ætate, Aliter enim consolabitur Naſonem Liuia, aliter Liuiam Naso, hoc spectat ad imperium. Dignitas autē etiam sine imperio esse potest. Veluti si pater filium, Ceronem Pompeius. Opibus, vt si è plebe quēpiam clientem suum Crassus. Sapientia, quemadmodū Polybium aut matrem Seneca. De Aetate non opus est exemplis. Maior interponet authoritatem, etiā obiurgabit. Sapiens apponet etiā disputationē. Sententiæ huiç crebriores. Minor ostender affectum: sese id à sapientibus accepisse. Aequalis testabitur amicitiam: in quo commune beneuolentiæ. Hæc à personis. Ab ipsa quoque diuersa excipienda sunt argumenta: parentes, liberos, amicos, patriā, imperiū, libertatem, Regē, alia possumus amittere. quorum varietate varia quoque Poematis genera exorientur. Affectus ergo aliquādo intendendi, aliquando tollendi. Vulgi imprimis opiniones,

metus, spes, superstitio, extirpanda. Id quod non solùm exaggerationibus augenda, vt volebant: verùm etiam diminutionibus atterenda erunt interdum. Atque hæc quidem est consolatio ob amissa. Quòd si cuiuspiam rei amittendæ in metu sis: velutis qui apud Tyrannum venit in suspicionem coniurationis: duas in partes erit Poema diuidendum. In prima pones spem, qua vel opinio deleri, vel ira placari possit: in secunda addes animos, euentum contemnes, carissima quæque ostendes esse vilissima. denique à Philosophis mundi vitæque cõtemptoribus omnia mutuanda. Quæ si vulgata sint præcepta, sententiæ, prouerbia, aliis omnino verbis, numeris, figuris exprimẽda sunt. nihil enim minus mouet quàm familiaria nota, atque quotidiana. Sin à vulgi opinionibus vsúque maximè abhorrẽt, ac propterea ægrè animum subire valent: tum verò non tam rationibus atque argumentis fides extorquenda, quàm exemplorum frequentia persuasio insinuanda. Atque hæc quidem habui quæ in Syluas conferrem nostras, nunc aliorum Poematum inuentiones exequamur.

LYRICA.

CAPVT CXXIIII.

LYricorum materiam planè demonstrauit Horatius, mihi ita videtur. Quęcunq; in breue Poema cadere possunt, ea Lyricis numeris colligere ius esse. Laudes, amores, iurgia, insectationes, comessatoria, obiurgatoria, vota, ad indulgendum genio exhortationes. contrà, Sobrietatis commendationes. Gestorum summarias explicationes, desideria, conquestiones, locorum, temporum explicationes. noua consilia, deliberationes, negotiorum susceptiones, susceptorũ repudiationes, imitationes, repulsiones, dehortationes, detestationes, & alia siqua sunt. Amat autem poema hoc animi libertatem, nihilominus quàm vel Satyræ, vel epigrammata. Poscit verò frequentiam sententiarum. quas esse duorum generum habes à Rhetoribus. vnum est apertum, vt illud,

Nec generant aquilæ columbas.

Alterum tectum circuitu verborum, quale

Tu me quæsieris scire (nefas) quem mihi, quem tibi
Finem dy dederint.

Aperta

Aperta enim ac simplex esset sic: Ne sciscitare mortis diem. Tota quoque prima Ode talis est. & illud,

Terruit gentes: grave ne rediret
Seculum Pyrrhæ.

Plana enim sententia ad hunc potissimùm esset modum: Deus magni terroris supplicio afficit minutiora scelera, vt deterreat à maioribus. Breuitate delectatus est Horatius. quod consilium nos quoque maximè probamus. nihil enim suauius quàm posse plures epulas degustare. atq; hoc præceptum in aliis quoque multis puto esse obseruandum. Qualia sunt quæ in coronis, cōuiuiis, in foro, inter deambulandum vel canuntur, vel recitantur. Quæ verò conuocatis ciuibus in eorum conuentu pronunciantur: ea neque longa esse opus est, ne tædio afficiantur: & sunt fortasse qui habeant negotia, neque breuia: vt quasi asparagi, aut apnæ vix nunc admissos conuiuas, illico dimittant. Comœdias ac Tragœdias otiosis damus. nemo enim in theatrum venit, qui non libens velit id temporis amittere.

ELEGIA.

CAPVT CXXV.

QVid esset Elegia, suo loco dictum est, eius materiam primùm aiunt fuisse lugubrem, quod & diximus in primo. Nobis non placet, sed ab amantium commiserationibus dictam puto: vox est Tragica ἐλελεῦ: qua ad amicarum fores vsos fuisse priscos arbitror. voti deinde compotes, quasi eiusmodi carmini gratiam referrent, etiam secundiorem illam fortunam celebrarunt. Est autem carmen aptum conquestionibus. In tres enim syllabas abit, duas breues: tertiam, quæ nullo in versu efficere potest, vt sui ratio habeatur. Subditur ergo constanti Heroico fluxus pentameter. Quanquam Pythiam scribit Athenæus inuerso ordine respondisse Charitoni & Melanippo,

οὐδ' αἴμων χαρίτων, καὶ μελάνιππος ἔφυ,
θείας ἀγιστῆρες ἐφημερίοις φιλότητος.

Eius authorem incertum scribit Horatius. Quidam ad Theoclem Naxium referunt. Candidam oportet esse, mollem, tersam, perspicuam, atq; vt ita dicam, ingenuā. Affectibus anxiam, non sententiis exquisitis. Non cōqui-

ſitis fabulis offuſcatam. Cultus nitidus potius quàm pexus. Argumenta: commemoratio diei, à quo initium amādi factum fuit. Eiuſdem laudatio aut execratio. Querela, Expoſtulatio, Preces, Vota, Gratulatio, Exultatio, Furti narratio, Fletus, Conuitium, Vitij aut flagitij obiectio, Recantatio, Propriæ vitæ explicatio; Sui cum riuali comparatio, Comminatio, Amicæ alterius propoſitio. Ianuæ, Ianitori, Ancillæ, Matri, Marito, Tempeſtatibus, Cœlo ipſi conuitiū. Conuitium Cupidini, Veneri, ſibi ipſi. Mortis exoptatio, exilii. Amicæ abſentis deteſtatio. Præterea deſperatio cum imprecationibus: cuiuſmodi ſint in Ibin. etſi alia cauſa. Epicedia quoque, & Epitaphia, & Epiſtolæ hoc genere Poematis rectè conficiuntur.

EPIGRAMMATA.

CAPVT CXXVI.

CVm omnium non ſolùm Poematum, ſed etiam librorum extent inſcriptiones: quam ob cauſam Epigrammatis vox breuibus tantùm Poematiis propria facta eſt? An propter ipſam breuitatem, quaſi nihil eſſet præter ipſam inſcriptionem? An quæ ſtatuis, trophæis, imaginibus, pro elogiis inſcribebantur, ea primo veróque ſignificatu Epigrammata ſunt appellata? ac ſanè ita eſt. vt ipſum Poema ſit ſtatuæ inſcriptio. Vbi verò in librum transfertur, è contrario fit. Ipſa enim ſtatua inſcriptio eſt Epigrammatis. Haud ſanè ſtatua ipſa, ſed ſtatuæ ſiue imaginis imago. Quænā ea eſt? inquis. Titulus, quē Lemma vocat Martialis. Exempli gratia, Rufi rhetoris ſtatuæ inſcripſit lepidum illud poematium Auſonius. Hic ipſum poematium inſcriptum, Epigramma eſt. quum verò illud in libro deſcripſit, ſtatuæ imaginē, id eſt, Rufi nomē inſcripſit ſic: In Rufi ſtatuam. verum hæc ingeniis emūctioribus. Epigramma igitur eſt poema breue cum ſimplici cuiuſpiam rei, vel perſonæ, vel facti indicatione: aut ex propoſitis aliquid deducens. Quæ definitio ſimul cōplectitur etiam diuiſionem: ne quis damnet prolixitatē. Eſt ſimplex indicatio rei, vt anathematis. Donaria nanque non ſine inſcriptione. Multa extant apud Pauſaniam ſic illud,

Aeneas hæc de Danais victoribus arma:

ſic locus,

ταῦτ' ἐστι πελοπόνησος, οὐκ ἰωνία. sic signi,
ῥώμη παμβασίλεια τοῦ κλέος οὔποτ' ὀλεῖται:
νίκη ἀρ σὲ φυγεῖν ἄπτερος οὐ δύναται.

sic dicti, καὶ τόδε δημοδόκου. Alia verò composita sunt quæ deducunt ex propositis aliud quiddam. idque aut maius, aut minus, aut æquale, aut diuersum, aut contrarium. Breuitas proprium quiddam est. Argutia, anima, ac quasi forma. Quare non est verum, Epigramma esse maioris Poematis partem. Breuitatem verò intelligemus, non definitam. nam & monostichon est apud Martialem, & aliquot satis longa, si alia spectes. Recipit autem omne genus Poeseos, διαλογικὸν, siue δραματικὸν, & διηγηματικὸν & μικτόν. Epigrammatum autem genera tot sunt, quot rerum. tot versuum generibus explicantur, quot sunt versuum genera. tot verbis verborúmque generibus, speciebus, formis, figuris, modis componuntur: quot sunt in quocunque linguæ, nationis, populi, gentis ambitu, genera, species, formæ, figuræ, modi verborum. Quinetiam non solum noua licet fingere, verùm etiam Solœcismos aliquando, aut Barbarismos admittere. Nouitas illa vel inoffensa, vel interdum distorta, excitat vel risum vel admirationem. Talia apud argutissimum Poetam: Domicœnium. *Non es vitiosus Zoile, sed vitium.* Neque enim abstractum prædicatur. Est hîc in Dialectica & Metaphysica Solœcismus. Quid argutius simul atque distortius in lingua Latina? *Non es bonus, sed optimus malorum.* Sic nos multa, inter quę verbum vnum mirificum, Depecuatus: pro eo quod vulgò depeculatus. Quod verbum impressor nostrorũ Hendecasyllaborum, quum argutiam non comprehenderet, putauit mendosum, substituítque vulgatum depeculatus, flagitium ratus in scriptura. Sic eius temeritas, aut ignauia, aut notularum nostrarũ ignorantia plerisq; locis aliis vitiũ attulit. Epigrãmatis virtutes peculiares: breuitas & argutia. hanc Catullus non semper est assecutus: Martialis nusquam amisit. Argutia non vno modo cõparatur: inexpectata aut contraria expectationi cõclusione. Epigrammatum tot sunt genera, quot causarum. Iudicialis speciẽ præ se fert Apologeticum. vt illud Catulli,

Lesbia mi semper dicit malè. & illud,
Irascere iterum meis Iambis.

suasoria sunt in secundo genere: in quo Amatoria, & quib.

aliquid petimus.vt illud,

Viuamus mea Lesbia,atque amemus.& quæ sequuntur tribus versibus diuinis,

Soles occidere & redire possunt:
Nobis quum semel occidit brevis lux
Nox est perpetua vna dormienda.

Est enim Epichirrema,qualia & apud illū, & apud Martialem plurima.Tertium genus est laudis & vituperationis in genere demonstratiuo: sub quo continentur Epitaphia & Elogia. Ac taxandi quidem morem illiberalis animi semper existimaui. Iccirco in Amatoriis eò vsque exercitati sumus,vt nouorum Epigrammatum inscriptione gloriari fortasse licuerit. Hęc esse decet cādida,culta, tersa, mollia,affectuum plena. Interdum arguta in fine, interdum deficientia & mutila. Maxima enim amantis sapientia,amētia est.quam depictam dabis in defectibus sentētiarum,aut in repetitionibus.Multa desiderij,multa cogitationum expressio. Cauebis omnino à languidis & insulsis.cuiusmodi recentiorum vides multa. nam quę vel vmbram solam præ se ferunt obscœnitatis, neque abs te scribi,neque ab aliis scripta legi iubeo.Quid enim sis aliud quàm id cuius lectione delectaris? Stolidi quidam triuiales ad nominū allusionem infelicissimos numeros contulerunt.Nihil ineptius ad laudationem.verbi gratia, si Minutum Munitum dicas: habes enim illustrissimas corporis animiq; virtutes Gabrielis filij, quibus integros explere queas libros.Ad vituperandum tamen aliquando non inepte vti poteris. veluti si Doletum Oletum interpreteris: aut à dolo deducas: sicuti fecisse legimus Ouidium:cuius extat ille versiculus,

At cur non dicam Furia te Guriam?

Est & facetum genus illud,quod frigidè Græci,Latini acutius exercuere:de quo alibi diximus. Echo enim in fine versuum ponunt, non sine magna auditorum attētione. Verùm vt res aliæ ex aliis suboriuntur, hilariora fiūt omnia vbi literæ syllabæve mutantur. quemadmodum nos,

Non temere antiquas mutat Vasconia voces:
Cui nihil est aliud viuere,quàm bibere.

Sic in Echo mutare poteris: vt quum auditor similem verbi caudam expectet, ludas diuersa. Non enim post

ὑπόκωφος

dices κόπος: vulgatum nánque iam est nimis: sed πόκος. Significat enim vellus pecuinum: vnde pecus quoque dictum, non autem à pascendo, vt dixere. ídque non tam ea ratione, vt Echo imiteris, quàm vt epigramma concludas. verùm inuentori nouitas afferre possit aliquam ingenij laudem, immitatoribus rariorem.

APPENDIX PRO EPIGRAMMATE.

Vt speramus haud ingratã futurã sedulitatem nostrã: addidimus iis quæ iam præscripta sunt, hæc quoq. perinde atq. embamma quodpiam. Non enim decuit argutissimi poematis præcepta sine argutia tradere. Genera igitur Epigrammatũ indefinita, propter materiæ diuersitates, tẽtauimus ad pauca reducere: vt præter altiloquũ, humile, mediũ, habeat etiã proprias Ideas. Quædã igitur sunt mollia, tenera, laxa, affectus in se amatorios continentia. quorum efficacia est, non esse efficacia, sed nequam. Igitur totus tractus sese in languorem dat. Huiuscemodi pleraque sut Catulliana. In hoc genere, vrbanè vt loquamur, mel statuimus. Alia contrà, viuida, vegeta, acria, qualia Martialis. horum Ideæ quatuor. Vna, in qua fœditas est. hanc non solùm à republica Platonis, sed toto orbe terrarum, & ipsam & eius authores exulare iubeo. Vna in qua fel. amarulenta species hæc, obiurgatoria, obtrectatrix, maledica, virus olens: quam tamen exercere licet bono viro: modò fiat sine opprobriis, & conuicia sint ciuilia, ad malos mores detestandos. Vna in qua est acetum. mordax genus hoc carpit sine maledictis: vt illud, *Quem Græcia & Pontus in Liguria genuere: hic bonus esse potest?* vna in qua est sal ex iis captatur risus sine vlla vituperatione, atque haud multa mordacitate. vt fecit Martialis, quærens per omne vitæ genus quid faceret Canius, nihil aliud agentem expressit tandem, quàm ridere. Præter hæc est forma quędam, quã sibi instantẽ appellare consueuimus confertam, densam, multiplicem. Quoties singulis quibusque momentis tam acutè conficit, vt ibi sisti queat sententia. at illa semper crescit. hoc nonnisi multæ artis, multíque ingenij. Est etiã species quædam nobilis ac generosa, scita quadam æquabilitate plena: quam apud paucos, ac raram inuenias. vt sit venustas cum gra-

uitate,& acumen cum lenitate : numerus quasi natus ibi non illatus aliunde, aut affectatus ambitiosè : suspensus animus vsque ad extremum. Qua recepta sententia satur sit:nec audeat in eo quicquam præterea quærere. Ad hanc formulam spectauimus nos in iis quæ noua inscripsimus Epigrammata,& Thaumantia. Sunt & in Heroibus & in Heroinis non pauca: vbi exquisitæ argutiæ numeroso dicendi genere conditæ compositæque sunt. Exemplum illius differti hoc vnum esto,in quo continentur quatuor Epigrammata,

Heus vtrum elegimus? Si non nisi dente podagra,
Dente famis diræ discruciata perit.
Ah nequeam,nisi sic,finire dolore dolorem?
Atque ferum finem tollere fine truci?
Heu macie informi,laruata heu tabe furorem,
Et funus pluspuam funere præueniens.
O vitam inuitam:o incommoda commoda. lux nox.
Si,ne aliquid fias, cogeris esse nihil.

Quoniam verò signorum, statuarum, trophæorum, donariorum inscriptiones (vti dicebamus) antiquissimæ fuere:in iis omnino vetustatis leges, quæ in historiis explicantur,obseruandæ sunt. earum summa est: vt quamsimplicissimo filo deducatur rei gestæ, victoriæ, dedicãtium nominum;familiæ,patriæ, narratio: quale est elogium super imagine Ennij poetæ:

Aspicite,o ciues.senis Ennij imaginis formam,
Hic cecinit vestrum maxima facta patrum.

Vbi etiam vides professionis circunloquutionem. ea explicatius in Græcis inuenias. quamobrem id quoque ex eorum historiis obseruauimus quum AEschylus, ac Simonides inter se certassent pro eorum elogio, qui ceciderant ad Marathonem.victum fuisse AEschylũ elegiaca illius tenuitate.

INSCRIPTIO.

CAPVT CXXIII.

HActenus de Inuentione, haud sine maximis laboribus, multisque difficultatibus à nobis ea præcepta conscripta sunt: quæ aut à nullo ante nos explicabantur: aut sine arte dispersa, indigestaque iacebant penitus, aut etiam vel inepta, vel ineptè prodita. Multa quoque falsa plus interdũ faciebant negotij,quàm cõmoditatis affere-

bant. Reliquum est, vt qua quidque inscriptione indicetur poema, videamus. Inscriptio est vno, aut non multo pluribus verbis comprehensio eius partis operis, cuius partis gratia cæteræ partes omnes veniunt ad totius constitutionem. Qua definitio paulò ampliore circunscriptione à nobis tradita est: vt minore negotio percipperetur. Est igitur comprehensio quemadmodum id, quod Græci κεφάλαιον, Latini argumentum vocant. nam quod quidam Grammaticorum etiam ὑπόθεσιν appellarunt: id contrà quàm verbi ratio monet, ausi sunt. Ab Oratoribus enim, siue declamatoribus sumpta est vox illa: qui propositis argumentis, tanquam super subiecto fundamento, futuram orationem superædificabant. Itaque ὑπόθεσιν nominabant materiæ propositionem sine persona. ὑπόθεσιν cum persona. Non quòd id adderet præpositio, sed quòd primi illi garrulitatis huius inuentores, tanquam leges discipulis posuere. Ergo Poetæ fusum opus (qui angustiore ambitu comprehenderet) hanc ipsam comprehendentem orationem vel prosa vel numeris. nequaquam ὑπόθεσιν dicere potuit: quæ postea facta esset. Communem igitur habet inscriptio cum Periocha comprehensionem. differunt autem inter se, quia vnico verbo perficitur inscriptio, aut non multo pluribus. Exempli gratia, Historia, De historia: De scribenda historia. Periocha multis: in quibus etiam narratio quædam est. vt quanquam singularibus versibus paucisque verbis Iliados libri, quid quisque contineat, indicatur: tamen est in omnibus, vti dixi, narratio brevis, quemadmodum ipso in opere explicata. Præterea totum ipsum semper comprehendit Periocha: veluti si dicam, Libri posteriorum resolutoriorum docent quid sit Demonstratio, quot genera Demonstrationis, quibus partibus constet, quem ad vsum comparetur. Inscriptio autè satis habet si dicat, De demonstratione. quippe eam operis partem, quæ totius obtinet rationem, ita vt ad ipsam cæteræ omnes reducantur. Ita multis in locis de Ilio nihil in Iliade: ad Ilium tamen omnia. Est etiam ab Iureconsultis aliisque Tituli appellatione dicta inscriptio: quemadmodum legis cuiuspiã Periocha, Summa: Latinis vtrunque vocibus. Cæterum non quemadmodum Varroni placuit, Titulus à tutando: sed antiqui moris ratio

est. Etenim quum quid proscriberent quanti indicabant, Is erat Titulus, παρὰ τὸ τίειν καὶ τὴν τιμήν. Cuius significatio ad alias postea inscriptiones translata est. Iidem Græci consultius ὑποκείμενον. quum enim Inscriptio sit dictio indicans materiam, rectè ea materia à recentioribus Subiectum dicta fuit. Differt etiam ab Elencho, propterea quòd Elenchus est quasi multi Tituli. siquidem nuda sint rerum vocabula: cuiusmodi eæ sunt, quas Tabulas appellabat vulgus. Si autem sententias breues contineant, qualis est Plinij Elenchus: id potius vel Periocha, vel Summa nominabitur. Indicem Elenchum nudum Latini vocant. nam is qui sententias comprehendit, sanè idem est quod Argumentum. Rubricam verò à colore Barbari. Hæc est igitur Inscriptionis natura, atque vt vocant, essentia. Reliquum est vt vnde & quo modo fiat, videamus. Multis in locis ab Aristotele dictum, à nobis repetitum est. Omni in natura vnum existere primarium ad quod cætera omnia reducantur. Totæ enim ædes tecti causa fiunt. Ita etiam in Poematis. Id igitur cuius ergò reliqua omnia scribentur, erit hoc quod quærimus: super quo partes aliæ construentur ad totius constitutionem: à quo vniuersum opus inscribetur. Ergo ab Vlysse, Vlyssea: ab Achille, Statii Achilleis: Homerica verò non, sed Ilias. propter Ilium enim Achilles, non propter Achillem Ilium. neque enim rectè fecit Lucanus: cui Pharsaliæ titulus adeò placuit. Nam neque ibi omnia gesta: neque maior pars, neque propter illam: quippe rerum gestarum Pharsalia neutro modo finis fuit. Est enim duplex finis. Alter, qui postremus terminus rerum est, vt Mors: Alter, propter quem fit id quod fit. Proinde Argumentum, quum sit complexio rei gestæ, vel quasi gestæ: & in eo quinque inueniantur, persona, res, actio, locus, tempus: ab his appellationem institui oportet. A persona, Vlyssea, AEneis, Agamemnon. Amphitruo, Olympionicæ. A re, Phænomena, Meteora, Thesaurus. Ab actione, Bucolica, Theriaca, ἔργα, Halieutica. Fasti quoque ad hanc partem pertinebunt, nisi eos ad sese retrahat Tempus: non enim valde laboro. Metamorphosis quoque voce ipsa testatur actionem. sic enim dixit, *Nam vos mutastis & illas Formas.* sic de Tristibus: fletum enim profitetur. sic Amores, Lacrymæ

Elenchus.

erymæ. Lusus, loci, basia: sunt sanè actionum effectus. A loco, Ilias, Thebais, Andria, Pharsalia, de Ponto. A tempore, quemadmodum de Fastis dicebamus. Dies nánque sunt cum actionibus. Explicatius Hesiodus, ἔργα καὶ ἡμέραι. Hæc igitur ab argumento. Est & alterum genus Inscriptionis à genere Poematum. Epigrammata, Lyrica Galliambi, Dithyrambica: & à modo eorum, Cantus, Ode, Melos: & ab Inuentoribus, aut iis qui eo genere carminis excelluerunt. Anacreontica nostra, Hipponactes nostri, Archilochus noster, Manes Catulliani nostri. nam Pindarica non ausi sumus scribere: sed humilitatem nostram professi. Excessus inscripsimus: propterea quòd & vires nostras, & Latinitatis facultates superarent. Atque hîc habes secundum caput: vnde inscribendi ratio sumenda sit. Tertio loco quærebamus qualis fieri deberet. est enim non vno modo: quippe aut vno verbo aut multis. Multa sunt illa, ἔργα καὶ ἡμέραι. ἑπτὰ ἐπὶ θήβας. Plura etiã apud Iurisconsultos, idque non vno modo. Etenim quũ sumpsissent partem aliquam legis interpretandam, suis eam libris præfixere. Vti possidetis. Interdum verò vt fusius explicarent. De iis qui ante sententiã mortem sibi consciuerunt, aut accusatores corruperunt. Contrà, multa vno verbo: De tigno iniuncto. Aliam enim materiam tigni appellatione interpretati sunt, vt calcem & arenam. Similis modus quum verbo quopiam posito, id quod ad illud pertinet, simul intelligimus. Fasti scilicet dies. Metamorphosis: quippe corporum. [illegible]: sanè orbis. Phænomena: id est Astra. alia enim corpora item φαίνεται. Is igitur modus est in quantitate vocis. in qualitate verò valde varius. In recto, Hecuba. In obliquo duobus flexibus: placuit enim quibusdam sic, Fastorum libri duodecim. & Lectionum antiquarum. &, ἀπομνημονευμάτων. &, Locati & Furti, Rerum amotarum. Verum hæc eadem ratio est cum priore. Appositio nánque vel numeri, vel ordinis librorum deflexit rectũ in secundum casum. Frequens sextus casus cũ prępositione. De plantis. De fortitudine. De edendo. De natura. nam quemadmodum materia vera est in manibus fabri, vt imponat ei formam: sic quasi materia in animo Poetæ, vt imponat ei quasi formam. Nempe Vlyssis nauigatio talis est, qualem effecit Poeta. Ergo sicuti

dixit Ouidius,-*de duro est vltima ferro*: hoc est ætas ferrea ita De natura,id est naturalia. Neque verò caret vsus ratione. De, enim locum significat, τὸ ὅθεν. quare eodem iure dicemus De plebe hominem, de auro annulum (sic enim etiam Cato loquitur) quo, de terra saxum tollere. neque enim totum aurum in annulo est, sed de auro aliquid,sicuti de ima plebe homo. Cæterùm hæc aliáque præclara monumenta, quibus causæ necessitudinesque Latinarum eloquutionum explicantur, acutius ac fusius in libris Originum scripta sunt. Hæc quum ita sint,animaduertenda est varia desumptio appellationis. aliquando enim sic narratur res, quasi repræsentetur: non quasi de ea agatur. Quo tempore in recto facienda est denominatio: vt Andria, Adelphi. dantur siquidem spectatoribus contemplanda. Interdum rem narramus ita vt circa ipsam versari videamur. atque ibi per sextum casum cum præpositione enunciamus. sic dicimus De rerum natura, De vi, De legatis. docemus enim quid sit, & quale, & vnde, & quem ad finem. Qua ex præceptione haud paucos errores à multis animaduertas. neque enim rectè scribit Plinius De naturali historia: quoniam non docet quemadmodum de natura texenda historia sit. Sed in recto sic: Historia de natura,siue naturalis: id est narratio rerum naturalium. quippe non est narratio materia, sed natura: narratio autem, modus materiam ipsam referendi. Iccirco non bene Ouidius, De tristibus nempe non definit tristia: non apponit affectus a definitione,sed agit ipsa tristia. Sic nos Lacrymæ:& Simonides θρῆνοι.Neque multo còmodius,De Ponto: sed à vel in Ponto, aut Ponticæ Elegiæ, aut exilium. Illud obseruandũ, Didascalica Poemata declarari aptius per sextum casum:vt, De animalibus, potius quam Animalia·De plantis,De agricultura. De re militari. Hanc igitur rationem subtilius interpretamur. nánque aut res ipsa aut ars de re docetur. Res, vt Natura animalium: tunc sextus commodior. Ars de re:tunc vtrunque conuenit,æquè enim & Vitruuius De architectura: & Vitruuij Architectura. sic ἀναλυτικὰ idem quod περὶ τοῦ ἀνάλυσιν. Is ergo vocis flexus vno capite. Alterum flexus caput est in numero.nánque vbi subauditur vox hæc, Præcepta, aut Opera: in plurali posuere, vt Georgica, Theriaca, nam

Plinij inscriptio.

Ouidij libri tristiũ.

Sextus casus.

nam Phænomena ab siderum frequentia suum sibi numerum necessarium secum attulere, sicut etiam κατηγορίαι. Qui verò putarunt non rectè dici potuisse περὶ κατηγοριῶν, longè fallantur. Cæterùm vt omnia, ita huius quoque consilij rationem ex Aristotele potes discere. Iis nánque commentariis, quibus multarum ciuitatum status ac mores declarauit, hanc apposuit inscriptionem, πολιτίαι. potuit etiam περὶ πολιτιῶν. Libros verò, in quibus illa suo iudicio constituit, inscripsit πολιτικὰ. præcepta scilicet πολιτίας. Quare longè melius dixisset Cicero. De officio, quàm De officiis. at sequi maluit Possidonium, qui περὶ καθηκόντων. Est tamen vnum, quodcunque tractatur: quia vnum item, quodcunque est. quippe non est ibi narratio simplex multorum officiorum in exemplis, sed officij natura in definitione ac diuisione. Itaque Aristoteles quoque si definiuisset κατηγορίαν in Prædicamentorum libro, neutiquam rectè inscripsisset, κατηγορίαι, aut περὶ κατηγοριῶν. sed in singulari. Qui aliter sentiunt, vt Ciceronem defendant, factiosi. Rhetores esse malunt, quàm sinceri Philosophi. Sic dicimus περὶ τῶν ὄντως ἡδέων: non autem ὄντων ἡδέων. Plauti quoque licentia tibi notanda est. neque enim ille quicquam veritus est, modo auditorem excitaret vel risu, vel nouitate tum rerum tum verborum. Nam sanè quid est Rudens, in tota fabula? profectò penè nihil. penè enim nusquam. Tanto minus, aut non multo plus Trinummus. Rectè Philemon, Thesaurus. & verò Thesaurus. Truculentus quoque sonum tantùm crepat: Rusticus enim ibi, non truculentus est. Reliqua ad hanc normam omnia examinabis. Tertium flectendæ voci caput est, Denominatio. nam quædam primigenia voce vtuntur: vt Smyrna, Oreste, Oedipus. alij denominatiuo, vt Vlyssea, AEneis. Duo igitur primaria genera inscriptionis, à re, à vocis flexu triplici. Tertium quoque genus est, quod aliunde titulum capit, quippe à circunstãtiis. videlicet loco, tempore, & eiusmodi. Festiuiores sanè multi Dies geniales Alexandri, Gellij noctes Atticæ. M. Tullij Tusculanæ. sic habes Centurias à numero. etiam à similitudine materierum, Philippicæ, Academicæ. Omnium doctissimus præceptor noster, Antiquarum lectionum, Verrij exemplo. Præterea ab alia

Celius Rodiginus. præceptor Scaligeri.

similitudine,quippe rerum naturalium:Epiphyllides,Racemationes,Nugæ,Farrago. Item ab opere : Annotationes , Glossemata , Commentarij , Lucubrationes. Plato semper duplicem inscriptionem : vnam à Materia, de Iusto,de pulchro , de Ente : alteram à Persona , quemadmodum in Comœdiis (idem enim genus est , dramaticum. Protagoras,Alcibiades, Theætetus) Phædrus. Habes quæ de inscribendo sentiam , pauca quidem ex pleniore nostro commentario , sed ad Poetica præcepta , vt opinor,satis.

LIBRI TERTII, QVI ET IDEA INSCRIPTVS, FINIS.

IVLII CAESARIS SCALIGERI POETICES LIBER QVARTVS, QVI ET PARASCEVE,

CHARACTER.

CAPVT I.

RES quidem ad hunc se habent modum. Verba verò duplicem consequuntur ornatum : vnum ex figuris, alterum à numeris. quorum ex vtroque Character constituitur. Est autem Character, dictio similis eius rei, cuius nota est, substantia, quantitate, qualitate. Est in Fama substantia sua, *Monstrum*, est quantitas, *Ingens*. est qualitas, *Horrendum*. Rei dictio similis. nánque in voce hac, *Monstrum*, asperitas est. In hac, *Ingens*. magnitudo. In hac, *Horrendum*, sanè horror. quare aptissimè Græci Characterem appellarunt. etenim quo modo ceræ, luto, metallo, par similisque imprimiter facies eius rei, cuius nota esse debet: id quod illi χαράσσειν dicunt, oratio tanquam cera plumbúmue: facies character : res pro eo habebitur, quem cuneum ad metalla, annuli gemmam dicunt ad signandam ceram. Latinè qua voce notaretur, multi quæsiuere. Cicero in Oratore, & Formam, & Genus dicendi vocat : propterea quòd etiam Ideam Græci nominarũt sic enim Plutarchus ἡ της φράσεως ἰδέα. sic & Hermogenes & alij. Atq. hoc quidem ad verbum. Forma verò non ad verbum. nánque Idea Genus dici potest: speciem quum significet. est enim species, quasi facies quædam orationis. Genus autẽ, quia sub se species minutiores habet. Itaque Idea sanè etiam Forma dicatur. At χαρακτὴρ non id sonat: sed figuram potius aut notam. quæ voces, quia essent ambiguæ, ad hunc priuatum significatum minus aptæ visæ sunt. An verò quum stilum Ciceronis, aut Sallustij dicimus vel Plinij stilo, vel Curtij grandiorem, Characterem intelligamus?

Ornatus Verborũ duplex.

ſanè verò id nemo negare poſſit. neque enim idem reor eſſe Stilum atque Phraſin: ſed Phraſin eloquutionem, puta mundam, elegantem, Atticam: vel cõtrà, peregrinam, impuram, lutulentam. Dicendi ergo genera ſiue formas tres eſſe dixere Græci. ἁδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον. Gellius ἁδρὸν Vber, alij Magniloquum, vel magnificum, vel altiloquum: alij magnum: nonnulli plenum. ego etiam Generoſum voco. ἰσχνὸν Gellius gracile, ſubtile: alij tenue. μέσον Gellius medium. ſic autem deſinit Plutarchus: ἁδρὸν ἔτι λέξεων καὶ νοημάτων κατασκευῇ μεγάλας ἔχων ἐμφάσεις. Iccirco in eo eſſe τὸ σφοδρὸν καὶ καταφορητὸν dixit Hermogenes, i. vehementiam & incitationem. Gellius dignitatem atque amplitudinem, quare amplum quoque & ſummum à nonnullis appellatum eſt. ἰσχνὸν, Plutarchus τῇ ὕλῃ τῶν πραγμάτων μικρὸν, καὶ τῇ λέξει κατεσκευάμενον. propterea Gellius attribuit ei ſubtilitatem. & Hermogenes appellat εὐτελὲς, καὶ εὔζωνον haud ſemel: atque ait, τὸ λεπτὸν οὐκ ἔχει δίαρμα, οὐδὲ μέγεθος. εὔζωνον igitur leue atque expeditum. quod tamen aliud eſt ab eo quod ſuccinctum dicitur. εὐτελὲς autẽ non quòd perfectum finem ſit conſequutum: ſed quemadmodum Ariſtoteles εὐβίωτα animalia, non quæ bene viuerent: ſed quæ facili ac parabili victu æuum tranſigerent. ita εὐτελὲς, quòd paruo negotio finẽ ſuum adipiſceretur. qui modus ambiguitatis in altera quoque voce illa explicandus eſt: δίαρμα dico, quod veteres Grammatici κούφισμα interpretantur. Igitur ſi genus humile dicendi eſt contrarium alto, quod & graue quibuſdam dicitur: erit profectò humile etiam leue, quare habebit δίαρμα. Dubitationis ſolutio ſita eſt in vi interpretationis. Nam leue quidem eſt τὸ εὐτελὲς: quia tenuia corpora leuia quoque ſunt. At enimuerò quòd ad precium attinet atque exiſtimationem, Graue nunc & leue accipitur. Quare vir grauis habetur, cuius ſententia valida eſt at is alta ſemper ſapit. δίαρμα igitur elationem, & illam quam ſublimitatem dicunt Philoſophi, μετεώρησιν ſignificat: quam alia quoque voce δίαρσιν appellarunt. Polybius δίαρμα pro tranſmiſſione non ſemel in Nauigationibus vſus eſt, nõ ſine ratione. Tolli nánque vectores à nautis dicuntur. μέσον autem τὸ μεταξὺ τούτων. Mediocre, inquit Gellius, & vtriuſque particeps. Verùm idem cum certis perſonis ſuum cuique attribueret, alias quoque attribuit appellationes non ſine deſignatione τῶν ἰδίων.

δίαρμα.

ἰδέαν ἀδρὸν igitur quũ agnoſcit in Vlyſſe & Pacuuio, magnificum vocat. Atque eadem ratione Carneadæ orationem rapidam, violentam. quaſi hæc ſint illius propria. ἰσχνὸν Menelao, & Lucilio, ſubtile dicit. iccirco ſcitam ac teretem Critolai loquutionem. μέσον Neſtori & Terentio, cohibitum nominat, & miſtum, & moderatum. Propterea Diogenis ſermonem modeſtum ac ſobrium. Plutarchus ἀδρὸν Thucydidæ. ἰσχνὸν Lyſiæ, μέσον Demoſtheni aſſignat. Ex aduerſum verò vitia totidem. Pro elato ac magnifico, ſufflatum ac tumidum Gellius ſubſtituit. pro ſubtili, ſqualidum ac ieiunum. pro mediocri, incertum & ambiguum.

Atque hæc quidem ſunt quæ ad hunc ordinem digeſſimus: vt non contemnenda, ita acutius examinanda. Principiò quod ait Plutarchus τὸ ἀδρὸν λέξεως καὶ νοημάτων κατασκευὴ μεγάλας ἔχειν ἐμφάσεις: non vſquequaque probatur illi. Idem enim eodem loco quum dicat χαρακτῆρας εἶναι τῶν λόγων τὰ καλούμενα πλάσματα: non potuit: νοήματα, hoc eſt ſententias, i. res ſubiectas coniungere cum effigie orationis. Si χαρακτὴρ eſt πλάσμα λόγου, i. effigies orationis, quomodo νοήματα ſub hac effigie comprehendentur? Neque enim de Deo ſi velim dicere, nequeam & alta, & humili, & media oratione vti: cõtrà de formicis, *It nigrum campu agmen.* Quid formica humilius? quid verbis hiſce ſublimius? quare vt illa definitio vera ſit quæ τοῦ ἀδροῦ ab illo adducitur: hęc quę eſt περὶ χαρακτῆρος, nequaqua cũ illa conuenire poterit. Ego igitur ita cenſeo: Quod ad Characteris attinet naturam, non neceſſe eſſe res ipſas in magno magnas, in tenui tenues eſſe. ſed ipſum ſatis habere, ſi verbis lectis, ſonoris, pictis, verborum compoſitione numeroſa Sublimis illius dignitatem tueatur. Tenuẽ verò anguſtiis ſuis contentum, præter orationem puram, preſſam, de medio ſumptam, nihil extrà quærere. Proinde ne id quidem probatur mihi: neque pro vero admiſerit Hermogenes, quũ Plutarchus ἀδρὸν Thucydidæ, μέσον Demoſtheni aſſignat. Exiſtimauit enim ille nullum vnquam ſcriptorũ ad illius maieſtatem ac plenitudinem accedere potuiſſe. Nos quoque nihil eſſe in alterutro iudicamus, quod in vtroq. nõ inueniatur. quare aliã ſanè ratione nobis ineundam arbitror. Aliquos eſſe authores qui nunquam aſſurgant, adeò vel materia, vel ingenium, vel

etiã voluntas eos cohibet. Veluti Phocyllides, aut Theognides, aut etiam Hesiodus ipse in ἔργοις. semper enim humi serpit. Sic Nicander à mediocri nunquam abscedit. ergo à materia Character educi potest. est enim (sicuti dicebamus) rei effigies atque imago. Omnis enim oratio εἴδωλόν τινος ἐστιν, quemadmodum & pictura: id quod & ab Aristotele & à Platone declaratum est. Igitur de capellis qui loquitur, humilem Ideam proponet sibi. Qui arationes, armenta, non purè humilia, sed cum arte ipsa coniuncta dicenda suscipiet, ad mediocrem surget dicendi formam. Cui arma canenda erunt, ei opus est sublimi illo spiritu. Cæterùm ita eueniet, vt & in Bucolicis, & in Georgicis, & in Aeneide, quos vir ille gradus fecerit, nos quoque agnoscamus. Imum genus in illa, *Quot te Mœri pedes?* Mediocre in Gallo: summum in Sileno. par ratio in Georgicis. Imum Aratio & Statio: summum in pestilentia: mediocre in fabula Aristæi. Simile iudicium in Aeneide: summum genus in secundo, in sexto: imum in Iudis: medium in primo. In Thucydide quoque & Demosthene, quis nescit esse simplicissimas, communibúsque compositas verbis narrationes? Differunt tamen Virgilianæ humilitates in sublimi, ab humilitatibus in humili specie. Sublimitas verò ab humilitatibus in humili specie. Sublimitas verò ab humilitate in Aeneide, non specie, sed modo tantùm ac gradu distant. Denique in hisce formis idem nobis considerandum est, quod in animalibus. Diuinum enim homo: mulus brutum: simia medium. In iis autem partes nobiles, ignobiles, mediocres. Præterea quum ἀδρὸν interpretatur Vberem Gellius, constare nequit. est enim Vber idem quod Amplum, quo etiam nomine minus rectè vti sunt pro Magniloquo: vtrumque enim significat spatiosum, opulentum, plenum: qui affectus omnes esse queunt omnium. In Cererem Callimachi hymnus imo genere dicendi continetur. nihil vberius ad Fellem enim vsque percenset omnia. Quid vberius arte amandi Ouidiana? nihil humilius. Illud quoque non supino animo accipiendum est Quum inter tumidum ac ieiunum duo vitia, vnum vitium statuunt medium. Nihil enim medium inter duo vitia, quod non sit virtus. Verum Grammaticorum iudicia curta sunt.

Ex his etiã patet nõ esse ab illis rectè factũ, quũ dicendi

di genera in quatuor diuisere. Breue, Longum, Medium. Floridum. Primus error: Diuisionis partes nimis multæ. Alter: Florido nihil respondet .non ergo separatur per contrarias differentias. Tertius: Tam longum quàm medium Horidum esse potest. Quis neget? Humilis illud exemplum esto:

Dum iuga montis aper, fluuios dum piscis amabit,

& cætera. Quam eandem sententiam iisdem floribus ornauit in altiloqua AEneide,

-conuexa poli dum sidera pascet.

In mediocri illa floridissima,

Non umbræ altorum nemorum. & illa,

Ecce supercilio cliuosi tramitis vndam

Elicit. & quæ sequuntur. Plutarchus sic definit αἰσθητὸν κάλλος ἐχει. ἡ χάρις εἰς τὸ πιθανὸν, ἡ ἡδὺ ἐν ὠσὶ καὶ ὄμμασιν ἀΐδιος. At Gellius τῷ ἰσχνῷ attribuebat Venustatem. Verùm equidem censeo floridum esse affectum, non autem speciem, sicut & plenum, & incitatum, & præceps, & instans, & molle, & remissum, & suaue, & asperum & breue longum: eósque affectus omnibus æquè generibus competere posse: quorum exempla in altiloquentissima Aeneide vniuersa producentur. Breue, *Et campos vbi Troia fuit.* Longum, *ferus omnia Iuppiter Argos Transtulit.* Plenum, *Infandum Regina iubes*, &c. Incitatum, *Hæc vbi dicta cauum conuersa cuspide montem Impulit.* Præceps, tota oratio Elisæ minacis. Instãs, vbi Troiani classem expediunt abituri. Molle, *Quæque lacus latè liquidos.* Remissum, oratio Aeneę in ludorũ apparatu, Comparatio Fœminæ & Vulcani. Suaue, *Haud equidem tali me dignor honore*, & reliqua. Asperum, de tuba, de cornu Furiæ, & alia. Quinetiam Plutarchus in grandiloquo non potest Homeri versus recensere, qui dicendi genus illud ascribit Thucydidę: nihil enim diuersum magis. Thucydides pressus, cohærens, sibi & instãs, & subiẽs, breuis. Homeri oratio ampla, plena, fusa, proxima Ciceronianæ,

ὡς εἰπὼν σωὰξ ἀγὸν ἡγήσατο, καὶ πίσυξε ἰὼν πόντῳ.
χέρσῳ τρίαιναν ἔχων, πᾶσας δ' ὀρθοῦνεν ἀέλλας
πόντοιον ἀΐσσων: σὺν δ' ἵετο κῦμα κελαινὸν
γάνυτο δ' ὑμοῦ ἡ πόντον. ὀφρήσι δ' ὑακίνθινα νῶτα.

Quam Ideam, vt ad Thucididæ accedat eloquutionem, ita demum efficies, si quæ exundant, demas. χέρσῳ τρίαιναν

ἔχων, & πάτας, & παντοίων. Præterea si Thucydidæ narrationes cum Demosthenicis compares, sanè sint ampliores. quippe historicæ narrationes Panegyricis similes sut. Oratoriæ Demosthenis, quæ in iudiciis, aut suasionibus versantur, breuiores. Carent enim succo illo & colore, qui expetitur in historiis. Illius verò δημηγορίαι cum Demosthenis Olynthiis atque Philippicis collatæ: in eodem quidem genere, atque eiusdem affines magnitudinis sint: dicendi tamen modus ille qui in ἀδρῷ charactere summus esse potest, Demostheni potius attribuatur.

Quum hæc igitur ita sint, videamus quàm paruo iudicio de Formis Ideísue Græci, Græcósue sequuti scripserint Latini. Dictionis Ideas Hermogenes septem ponit, καθαρότητα, μέγεθος, κάλλος, γοργότητα, ἦθος, ἀλήθειαν, δεινότητα. quæ quum Latinè explicauerimus, ita vt quid sint, intelligantur: facilius quem in vsum adducta sint, cognosci poterunt. σαφήνειαν Trapezuntius. Claritatem vocat, nó malè. Perspicuitatem Quintilianus, sicut & Cicero ἐνάργειαν atque euidentiam. sanè quemadmodum in Originibus dictum est: Clarus in celebritatibus orta vox, quum victores per præconem calabantur. exempta vocali Clarus, vnde & verbum Horatianum, *Clarabit pugilem*. Perspicuũ autem non est idem quod lucidum. nánque lux est actus superficiei visilis, hoc est φωεινόν. At Perspicuũ idem quod pellucidum: vulgus transparens vocat: Græci διαφάνες: quod superiori contrarium est: transmittit enim speciem visilem. Talis esse debet oratio. etenim in obscura hæret animus, neque transmittit se ad rem quam significat: in perspicua nihil obstat menti nostræ, quin aciem suam ad rem vsque ipsam appellat. Quare ita quidem mihi videtur: quod & aliis multis in locis testatus sum. Non omnibus Latinæ linguæ probum ac verum vsum, paucis eius vim ac rationem notam esse. Itaque in oratione quum dicis esse Nitorem Splendorémue, de verbis verborúmque compositione clara atq. illustri intelligas: quæ lecta collocatáque lucem quandam emittant ad eũdem modum, quo & arma ipsa detersa vel situ vel rubigine. Perspicuitas verò illa, quam dicebamus. Quare & nitor esse queat in oratione, claritásque sine perspicuitate: qualis est dictio Thucydidæ: & perspicuitas sine claritate: quippe humilis, plebeia de medio sumpta: cuiusmodi sunt sermones

Hora-

Horatiani, Ergo non rectè Hermogenis imitator, qui contempta aut neglecta Quintiliani ac Ciceronis voce, ſuam attulit:dum ſe melius dicere poſſe ſperat. Definitio quoque nihilo melior. Claritas eſt,quæ puram & perſpicuam facit orationem. Ariſtoteles dixit qualitatem eſſe qua quales dicimur:quia nullum genus eius ſummi generis, quod afferret,habebat. At nos nullum genus inueniemus,quod ad perſpicuitatis definitionē accōmodari poſſit? Perſpicuitas eſt facilitas orationis ad rem intelligendam. Ita obſcurum, contrarium perſpicuo: non autem nitido aut ſplendido. Eſt enim obſcurus aer, qui viſum non tranſadigit ad rem viſilem: vt voluit Plato. vt nos cenſemus,qui viſilem ſpeciem ad viſum non tranſmittit. Præterea non eſt verum, à Claritate puram effici orationem:ſed è contrario potius à pura perſpicuam. Eſt enim pura oratio duplex:aut in qua nihil peregrinum, aut in qua nihil ſordidum. Impura Laberij oratio,in qua multa verba ſordida,quæ Gellius recenſet. Peregrinum verò duplex:aut in verbis,aut in verborum contexione. Verba peregrina,veluti ſi Latinè græciſſet. quod Conciliator facit:Eti,Palin. Contextus verò cuiuſmodi vides quotidie prodire ex clauſtris Monachorum: neque ex his ſolum,ſed illis quoque penes quos ſumma rei litterariæ diu ſtetit iudicio imperitorum pædagogorum:inter quos Eraſmus eſt. cuius mirificam animaduerras Latinitatē, vel quum dicit ſeſe calculum ſuum recantare. Terentius autem ſuam dictionem puram dixit,id eſt lectam. Horatius Lucilium lutulentum: propterea quòd eſſet quod tollere velles. Erit igitur & pura obſcura:qualis illa Phormionis apud Terentium,

Imò enim nemo ſatis pro merito gratiam Regi refert.
Téne aſymbolum venire vnctum,atque lautum è balneis
Otioſum ab animo:cùm ille cura & ſumptu abſumitur,
Dum tibi ſit quod placeat:ille tingitur, tu rideas:
Prior bibas,prior decumbas:cœna dubia apponitur.

Et impura clara: veluti ſi auſim ſic,dico tibi conuiciū. Ex puritate tamen ſæpius fit perſpicuitas: nunquam ex perſpicuitate puritas. μίγνυσι idem non in abſtracto Magnitudinem dixit,ſed in concreto ita definiuit: Magna & grandis oratio eſt,quæ puri ſermonis contritam cōſuetudinē pōdere ſuo excedit. Quū dixit, Magna,quare Grādis

apposuerit, nescio. quod verò ad rem pertinet, si verum sit quod ait, nunquam grauis oratio (hæc enim est Magna illi cui pondus attribuit) esse poterit perspicua. Etenim Claritas, si efficit puram: & puræ naturam excedit grandis: à perspicuæ natura vtique grandis exibit. κόσμος duobus verbis item expressit: Venustas & pulchritudo est, omnium quibus oratio conficitur, conuenientia quædam & modus, quacum succus quidam & qualitas, tanquam color orationis elucet. Venustas tamen alia est à pulchritudine: tametsi absque illa esse non potest. est enim Venustas, quam Græci χάριτα vocant: pulchritudinis perfectio. quare Venustatem mulieribus attribuit Cicero Pulcher athleta erit, venustus non erit. proinde qui ambas poneret, genus debuit anteponere. Præterea quum pulchritudo sit sua cuiusque partis primùm, deinde partium commissurum temperamento orta qualitas: mutilo Conuenientiam appellauit. Ad hæc conuenientia illa est, quam Græci συμμετρίαν vocant, Vitruuius commensum. at ea nequaquam pulchritudo est, sed qualitas ex illa. quemadmodum aptitudo nauis ad portandum & vehendum, ex commensu partium, non autem ipsa conuenientia. etenim quia conueniunt partes corpus pulchrum est: igitur pulchritudinis causa conuenientia. Postremò quū è Cicerone succū & nitorē legisset orationis, neutiquā succū ad pulchritudinē, potius quàm ad magnitudinē debuit afferre. & sanè durum illud, succum elucere. sic igitur dicemus nos, Pulchritudo partium est ex modo, figura, colore conflata species delectabilis. Pulchritudo totius, est species excitata ex partium modo, figura, situ, numero, colore. Modum partium appello debitam quantitatem. Figuram vel eam, quam sic vocant Rhetores in oratione figurata: vel eam quæ in oratione simplici nulla est. est enim figura quædā carere figuris illis. nihilo minus quàm album corpus coloratum dicimus, quum tamen albedo visa sit quibusdā coloris priuatio. vel si minus placet hoc, illud de nocte dicas. Tenebræ nanque quum sint lucis priuatio, sanè coloris item priuatio sunt. & quodammodo videri dicuntur: quum tamen sine luce visio nulla. Situm etiam locum capit: non autem locus omnis situm. Colorem in oratione per metaphoram intelliges nitorē illum verborum. est enim nitidius verbum & quasi coloratius.

Crispare

Crispare quàm quassare: si id apud Virgilium significat: Seruius enim negligenter præteriit: quum tamē raro esset in vsu, & nullu alium apud authorem. Crispum enim est non rectū. Quássatu hasta curuatur ac crispatur. Crispari etiam dici potest id quod manu colligitur: sic enim crispatur vestis limbus, quum colligendo digitis corrugatur. fiē duo hastilia, veluti duæ rugæ. Ex his autē omnibus confit proportio, ex proportione conuenientia, ex conuenientia pulchritudo: cuius latitudo quum multa sit, sicut & sanitatis, summa illa perfectio & gratia, Venustas erit acutis iudiciis, non è trivio quæritis. γοργότης ab eodem sic: Velocitas est compositionis acceleratio, qua riua & mobilis oratio videtur. Sanè res ipsa ita est: verba autem minus probo. Quid enim est compositionis acceleratio? nam compositio, aut est actio ipsa componendi. sanè hoc non intelligit: aut est partium cohærentium situs. hoc multo minus satisfacit. & plus significat γοργότης quàm Velocitas. Liceat igitur nobis hunc ad modum, Celeritas est aliarum aliis subeuntium partium expromptā inculcatio: qua oratio mobilis videatur. sanè Latinè Gorgon fulmineum quiddam dicit. Totum interdum, neque æquatur eius significatio Latina vel celeritate, vel velocitate. Diximus inculcationem partium sibi ipsis instantium ac subeuntium: qua intelligeremus à nobis partes illas inculcari. Nam si dicas partium acceleratione, nunquam conueniant. Neque enim ipse sese, neque eas nos acceleramus. absolutè enim verbum ponitur hoc, nunquam transitiuè. Volubilitatem non sum ausus γοργότητα. est enim Volubilitas facilitas continuationis, etiam sine celeritate. ἦθος affectionem transtulit rectè, rectéque moratum vocauit id genus orationis. ἀλήθεια sic definiuit, Veritas, quæ facit vt non fictè, nec dedita opera, sed vt sentimus, dicere videamur. quo modo dedita opera. neque enim aut aduersatur, aut officit veritati id quod opera dedita vel dicimus vel facimus. Idem namque significat opera dedita, quod studiosè. Itaque & dedita opera dicimus quod sentimus: quū damus operam vt intelligamur. δεινότητα. Grauitatem dixit, quum tamen sciret & à Quintiliano & aliis vel vim vel acrimoniam appellatam. Præterea Hermogenem ipsum, quem sequitur, in Magnitudinis idea quærere σεμνότητα, id est,

grauitatem. Tum autem eundem authorem δεινότητα ita definire: ἀδὲν ἄλλο ἢ χρῆσις ὀρθὴ πάντων τῶν προειρημένων εἰδῶν τοῦ λόγου, καὶ τῶν ἐναντίων αὐτοῖς. Ipse autem sic: Grauitas est congrua omnibus circunstantiis oratio, vel quædam orationis elatio. Ambiguum igitur nomen definit: quódve toti & parti conueniat: nunc enim orationem, nunc orationis elationem. est enim accidens totius quasi quędam pars. Præterea quonammodo erit grauitas oratio, si est vsus rectus omnium Idearum? quanquam ne id quidē assentior Hermogeni. non enim δεινότης est χρῆσις: sed vis orationis quæ oritur ex illa prudentia, qua partes suæ cuique rei attribuuntur. Itaque in pręcedente commentario quam efficaciam vocauimus, Græcè δεινότητα intelligi volebamus. Illud postremò dicendum, non esse Ideas istas, sed Idearum affectus, contrà quàm dixerunt. Ergo quum demonstrauimus quid essent genera hæc, videamus an rectè tradita sint.

Perspicuitatem primo loco ab aliis distinguebamus. verùm imprudenter ita instituerunt. quippe Formæ hę si sunt species vni generi subditę, appositis differentiis dissitas esse oportet. Exempli gratia, Ideæ septem. Perspicuitas, Magnitudo, & aliæ. At verò aliter sese habent. nanque Perspicuitas omni orationi necessaria, item Pulchritudo: Magnitudo non omni, neque celeritas, neque affectus. Præterea sub eo quod est ἦθος ἀλήθεια comprehenditur. ad hæc δεινότης omnium aliarum Idearum rectus est vsus. Quare erit aliorum habitus. cæterarum verò quædam vnum sunt ἦθος & ἀλήθεια: quædam omni orationi competunt, quædam non omni. Iccirco aliam viam insistendum erat nobis. Cæterùm ne nominis authoritas obsit posteris, id quoque explicandum est: quemadmodum eorum docuerit generum rationem.

Hermogenes igitur harum Idearum quasi partes quasdam constituit nouem, ἔννοιαν, μέθοδον, λέξιν, σχῆμα, κῶλα, συνθήκην, σύνθεσιν, ἀνάπαυσιν, ῥυθμόν. quæ more nostro quid sint primùm, deinde eorum vsum consideremus. Sententiam ἔννοιαν interpretamur. est enim ἔννοια, quod ἐν νῷ. Mentem autem interiorem sensum Latini appellarunt. Trapezuntius sic definit: Res inuenta verbis expolienda: sine qua verba in numerum ornatè construere furiosum est. Haud sanè satisfacit. Res enim largissimæ est significationis.

gnificationis. Res inuenta fuit Equi caput. ea res à Poeta luculentissimis numerosissimisque verbis ornata est: num igitur est sententia? Præterea non semper erit furiosi inania verba connectere: stolidi etiam potest esse. Saltem dixisset, inepti. Sententia igitur non est argumentum: i. subiecta res qua de agitur, sed argumenti appendix. Sanè igitur res est & inuenta & excogitata: omne enim quod est, res est. Cæterùm sententia non est res illa quæ extra animum existit: sed rei species in animo. est ergo rei imago: cuius imaginis verba item ipsa imago sunt. Neque verò cuiuscunque rei species est., sed illius tantùm quæ ad exornandum, aut explanandum, aut alio quouis modo interpolandum argumentum pertinent. Res est Aeneæ nauigatio, Troiæ excidium. earum rerum temperationes, quæ in Poetæ animo erunt, Sententiæ vocabuntur. Methodum, Artificium Trapezuntius interpretatur, atque ita definit: Via & modus quo sententia verbis explicatur. Sanè μέθοδος ad hunc modũ semper Latinè dicitur à Cicerone, Via & ratio. quare igitur Artificiũ maluerit appellare, non inuenio. est enim Artificiũ artis officiũ. Ars habitus animi deducens præcepta vniuersalia ad vnum quippiam faciendũ. Non tam igitur artificiũ solã methodũ significabit, quàm vniuersam præceptorũ omnium rationẽ. puta non solùm modũ explicationis sententiarũ, vt est positum in definitione: verùm etiam syllabarũ ipsarũ collationem. Methodum verò qui etiã Instructionem appellarit, nõ erit ineptus. Est præterea συνθήκη & σύνθεσις: quarũ vtraque ad verbũ compositionẽ significat. Verùm sola συνθήκη hoc nomine dicitur à Trapezuntio, atque ad hunc modũ definitur: Compositio est, quæ elementorum, syllabarũ, dictionum, dictionisque consequentium inter se positione conficitur. σύνθεσις autem dictionum numerosa compositio, quam Collocationem vocat. Certè Hermogenes ἐκ συνθέσεως καὶ εἰκπαύσεως numerum cõfieri prodidit. Cęterum quid sit illud, Dictionisque consequentium, haud sanè intelligo. sic nos: Cõpositio est aptus ordo partium inter se cohærentiũ. partes autem tres: Elemẽta, Syllabæ, Dictiones. Collocationẽ verò rectè σύνθεσιν dictã existimo. quam quum definit per cõpositionem, videtur aut confundere quæ separabat, aut ambiguè accipere vocem

hanc, Compositionem, aut facere vt sit genus ad Collocationem: numerositatem autem differentiam. Nec profectò displicet vt συνθέσις sit elementorum vocúmque qualiscunque dispositio: σύνθεσις autem non qualiscunque, sed numerosa tantum. σχῆμα verò dixit Exornationem, non malè, non optimè tamen. fit enim exornatio non à figuris tantùm, sed à numeris quoque. Definitio eius hæc: Exornationes sunt verborum expolitiones & modi: quibus tanquam colorato amictu rem & vestimus & decoramus. Cæterùm figuras loquutionis tantùm descripsit hic. iccirco appellauit Modos. Sunt tamen exornationes etiam rerum ipsarum: quemadmodum priore libro declaratum est. Neque rectè dixit, Exornationibus rem vestiri: verbis enim quibuslibet vestitur res. Decoramus autem figurarum flexu & colore. κῶλον ab omnibus membrum dicitur. Trapezuntius hoc definit modo: Vno spiritu prolata oratio, quæ totam sententiam, vel partem eius breuiter absque interuallo absoluit. Iam verò non nisi eam quæ pronuntiatur, designat orationem. Deinde quare dixit Breuiter? hoc enim ineptum & falsum est. nam breue est τῷ πρός τι. Si breuiter absoluit sententiam membrum: Membrum igitur erit breue. hoc sanè falsum: quippe mox diuidit in breue & longum. Ineptum verò quis non intelligit, quòd velit me rem longam dicere breuiter? nónne erit oratio minor ipsa re? Non ergo eius erit imago. Quare opportunè huc afferam diuini viri verba ex tertio artis Rhetorices, quibus ille vulgatum de narrationis breuitate præceptum damnat: νῦν δὲ γελοίως τὴν διήγησίν φασι δεῖν εἶναι ταχεῖαν. καίτοι ὥσπερ ὁ τῷ μάντοντι ἐῤῥωμένως, σκληρὰν δὲ μαλακὴ μάξει· τί δ' εὖ; ἔφη· ἀδύνατον. καὶ ἐνταῦτα ὁμοίως. δεῖ γὰρ μὴ μακρῶς διηγεῖσθαι, ὥσπερ οὐδὲ προοιμιάζεσθαι μακρῶς, οὐδὲ τὰς πίστεις λέγειν. οὐδὲ γὰρ ἐνταῦτα ἐστὶ τὸ εὖ, ἢ τῷ ταχὺ, ἢ τῷ συντόμως, ἀλλὰ τῷ μετρίως. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λέγειν ὅσα δηλώσει πρᾶγμα. Non enim in celeritate aut breuitate vel narrationis vel membrorum orationis, sita est aut virtus aut natura: sed quanta res est, tantùm esse membrum oportet. Vel quot Ciceronis loca tibi recēsere possum? Cæterū quia hoc ab eius calumniatoribus pro vitio illi obiectū est: non ex Isocrate, qui nimis picta vsus est dicendi ratione, sed ex ipsa Oratorū norma, hoc est

est Demonsthene, vnum adducam ad LX. complectes voces. est enim in Olynthiaca I. scriptum, ἀλλα μὴν εἴ τῦτο γιγνοιτο, δέδοικα, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἐμβρυα ῥᾳδίως ὑπὸ τοῖς μεγάλοις πάθεσι, μικρὸν διαπρήσαντες χρόνον, ὕστερον καὶ τῆς ἀρχαίας ἀπίσησαν· οὕτω κἀ ἡμεῖς, ἂν ὀλίγα πολλῷ φαινόμεθ' ἐξαπατώμενοι, κἀ ἅπαντα πρὸς ἡδονὴν ζητοῦντες, πολλὰ κἀ χαλεπὰ, ὧν ἂν ἠβουλόμεθα, ὕστερον εἰς ἀνάγκην ἐλθόντα ποιεῖν, κἀ κινδυνεύσωμεν περὶ τῆς ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ. Non minorem ambitum orationis in deliberatione προς Ἀλεξάνδρου σωθησῶν, quinquagenariorum sanè ingentem numerum. In oratione verò contra Neæram etiam pluſquam ſexaginta voces numerabis: multas verò longas admodum. ὅτε δὲ Λακεδαιμονίους ὑμεῖς ἐσώζετε, πεισθέντες ὑπὸ Καλλιστράτου, τότε αἰτιώτων ἐν τῷ δήμῳ τῆδε τῇ βασιλίδι, ἐπιμεμφόμενοι τῷ πεντηκοστῷ τῦ ἔτους ἐν εἰρήνῃ, κἀ δέον αὐτὸν κατακαλεῖν τὰς κατοικὰς εἰς τὸ βουλευτήριον κἀ πρυτανεῖα, καὶ οὔσης αὐτῷ ἀτελείας ἐκ τῆς πάσης, ἐκ ἐξελθὼν ἐκείνῳ τῷ στρατείᾳ χάριν ὑπὸ στεφάνου τούτου ἀστρατίας, καὶ δυσβλαβὲς τῷ λόγῳ, ἐν τῷ διαστερίῳ πάλαι καὶ πεπιωδῃ. Quid? Thucydides enim cuius adeò admirantur breuitatem ipſo ſtatim operis initio haud multò minorem obtulit periodum: atque mox etiam maiorem. Quanta verò ſit illa eodem in proœmio vbi poſita fuerit, iudicabitur. Neque enim minutis vocibus ipſam referſit, ſed multiſyllabis multis, Μίνως δὲ παλαίτατος ὧν ἀκοῇ ἴσμεν, ναυτικὸν ἐκτήσατο· κἀ τῶν νῦν ἑλλήνικὴς θαλάσσης ἐπλεύσαν ἐκράτησε, κἀ τῶν κυκλάδων νήσων ἦρξε τε κἀ οἰκίσας πρῶτος τῶν πλεῖστον ἐνέμετο πάρας ἐξελάσας κἀ τοὺς ἑαυτῦ παῖδας ἡγεμόνας ἐκκαταστήσας· τό, τε λῃστικὸν, ὡς εἰκὸς ἐκθέρει ἐκ τῆς θαλάσσης ἐφόσον ἠδύνατο, τῶν τὰς πρόσοδους μᾶλλον ἴδια αὐτῷ. Neque lex illa vnica poetarum Maro, non putauit abſurdum ad centum vſque inculcare. Ponam igitur ex IIII. Georg.

Si verò (quoniam caſus apibus quoque noſtros
vita tulit) triſti languebunt corpora morbo:
Quod iam non dubys poteris cognoſcere ſignis:
Continuò eſt ægris alius color: horrida vultum
Deformat macies: tum corpora luce carentum
Exportant tectis, & triſtia funera ducunt:
Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent,
Aut intus clauſis cunctantur in ædibus omnes,
Ignauæq; fame, & contracto frigore pigræ:

Tum sonus auditur grauior, tractúmque susurrant:
Frigidus vt quondam siluis immurmurat Auster:
Vt mare sollicitum stridet refluentibus vndis:
Aestuat vt clausis rapidus fornacibus ignis.
Hic iam Galbaneos suadebo incendere odores,
Mellaque arundineis inferre canalibus vltro
Hortantem, & fessas ad pabula nota vocantem.

Quo ex loco, quid agendum mihi, quid alijs à me præscribendum sit, libentius feliciúsque intelligam, quàm ex formidolosis Græculi vllius præceptionibus. περίοδον verò Clausulam vocat, hisque definit verbis: Clausula est vniuscuiusque orationis, aut etiam membri numerosa dispositio. Nomen quidem expressit Græcam vocem. At definitio nequaquam. Neque enim clausula membrum disponit: sed claudit membrum vno duobúsve numerosis verbis. ad hunc enim & significatum & naturam vtitur Cicero. Quare verò cùm dixisset: vniuscuiusque orationis: addiderit, aut etiam membri: me quidem latet. Orationis enim tum natura, tum appellatione comprehenditur etiam membrum: præsertim cum apposuit, vniuscuiusque: κῶλον rectè numerum appellauit. Definitio verò obtundit clausulæ definitionem. Est enim hæc. Numerus est, quæ ex obseruatione collocationis, atque clausulæ pedum conficitur orationis sonoritas, atque modulatio. Etenim si clausula est numerosa orationis dispositio: non tam numerus fiet ex clausula vt vult Hermogenes, quàm clausula ex numero. At hic numerus est sonoritas ex collocatione. Nos verò sic: Numerus est conueniens sententiæ sonus ex compositione & dispositione partium, compositionem appello verborum ex elementis & syllabis, ac membrorum ex verbis. Dispositionem rationem modúmque compositionis. oportet enim verba & esse talia, & tali ordine collocata.

Horum igitur natura censetur hæc. Reliquum est vt Hermogenis, qui hæc ita digerit, consilium videamus. Oratio omnis sententia, & verbis constat. Igitur vtrumque Ideis etiam conuenit, si Ideæ orationis sunt formæ, quæ formæ cùm sint rerum imagines, rebus erunt similes. Ergo etiam illarum partes, id est sententiæ, & verba. Quare & sententiarum figuræ, id quod μεθόδους

vocari

vocari ab Hermog. manifestum est: & verborum qualitates: quas partim Græci τρόπους, partim ῥύθμους nominant, necessariæ sunt. Verborum præterea quantitates tam continuæ quam discretæ. Horum summa sic se habet. Quantitates continuæ sunt in longitudine, ac breuitate verborum, & incisorum, & membrorum. Sic enim intelligo partes orationis voce generis: cuius duo modi, τὰ κόμματα, i. incisa: quæ sunt partes minores, ac μέρη à nobis dicuntur: & τὰ κῶλα membra, quæ Aristotelico more μέλη nominabuntur. Harum igitur longitudinem ac breuitatem curat συνθήκη, sicut & numerum. Ordinem verò & qualitatem in sonis σύνθεσις. Non igitur rectè numerum Hermogenes ἐκ συνθέσεως καὶ ἀναπαύσεως confici putauit. Neque enim ἀνάπαυσις facit numerum, sed numerus potest esse non solùm in clausula, sed etiam in principio periodi: id quod à M. Tullio satis est disputatum. Potest & esse clausula & numerosa, & sine numero. Præterea σύνθεσις etiam ipsam ἀνάπαυσιν comprehendit: comprehendit etiam initia, etiam media. Ex συνθέσει potius ac συνθήκη numerus confieri videtur. Est & alius eiusdem error. Postquàm enim σύνθεσιν cum cæteris numerauit, nusquam postea cum aliis eius posuit præcepta. Illud verò vehementer agitare queat acutiorum iudicium. Quippe μέθοδον cùm à sententia, figura, dictione, membris, numeris: compositione separauit, non satis mihi facit. Quid enim μέθοδος est? Nónne viæ ratio, quam insistas ad componendam orationem? Quamobrem ea compositio cum eget verbis, verborum ordine & sono: erit profectò methodus ratio eligendi, atque disponendi verba, quibus sententia exprimatur. Non autem sententiæ explicandæ modus, quemadmodum putauit ille. Non est igitur μέθοδος pars ab aliis separata, sed omnium quasi forma quædam. quæ fuit fortasse ratio, propter quam à Trapezuntio artificium diceretur. Verum cùm ille in definitione sententiæ soli attribuit, hoc falsus fuit. Est autem συνθήκη, quam σύνταξιν quoque vocare liceat. his ita cognitis ad eas formulas, quæ primores Ideas illas explent, accedendum est. in quibus perpendendis pari iudicio vtendum est.

Σαφήνειαν, inquit Hermogenes, ποιοῦσι τὸ καθαρὸν καὶ τὸ εὐκρινές. Trapezuntius claritatem tractaturus nequaquā hoc explicauit. Sed posito claritatis nomine statim

puri sermonis instituit inuestigationē, duplici sanè peccato. nánque & negligēter omisit σαφηνείας diuisionem in κεφάλαια & ἑρμηνείαν: pingui nimis Minerua puritatis exempla sine definitione posuit. Tertius error, cùm ἀκριβείαν elegantiam interpretatur. Veteres enim Grammatici τὸ ἀκριβὲς ἀρχὴν dicunt esse. Igitur ἀκρίβεια Faciltas potius. Hermogenes quoq; τῷ ἀκριβεῖ docet esse prudentiam disponēdi partes τῷ τάξαι τι ἐν τόπῳ. In nostris lucubrationibus obseruatū à nobis inueni ἀκρόστιχα distinctionem appellatam. Valdè sanè bene. Est enim δύσκριτον implicatum. præsertim cùm idem faciat τῇ ἀκριβείᾳ σύγχυσιν contrariam. elegantia verò longè aliud est, quod & nomen ipsum ostendit. Verborum electorum non vulgaris coaptatio. Quare citius obscurabit aliquando audienti populo orationem, tantum abest, vt perspicuam faciat. Quartus error, vbi elegantiam claritatis appellat partem, neque enim elegantia est perspicuitas, aut perspicuitatis tanquam totius pars: neque tanquam generis species: sed causa quasi formalis. etenim ex forma ipsius ἀκριβείας fit perspicuitas in oratione. Puritatē autem dicit idem Hermogenes in simplicitate sitam esse, ἐν τῷ ἁφελεῖ: atque definit κεφάλαια λέξεων τὸ μὴ σκληρόν. Ego verò aliter sentio. Aliud enim est purum, aliud molle. Purum, cui nihil admissum alieni. Molle, quod aures non offendit. Potest esse mollis impura, vt in Aulularia:

Pici diuitys qui aureos montes colunt
Ego solus supero.

Est enim σκληρόφωνον. & pura aspera, vt τριχθάτη τετραχθάτη. Præterea non est verum, puritatem sitam esse, in simplicitate, est enim simplicitas duplex, aut ἁφελὴς, aut ἰδιωτικὴ. Idiotismus est vitium electæ orationis. Quippe vulgaris dicendi modus, frequens Plauto. ἁφελὴς, est virtus quotidianæ loquutionis, non apud plebem solùm, sed lectorum ciuium: qualem Gracchorum matri M. Tullius attribuit. At enimuerò vt non negamus τῷ ἁφελεῖ facere perspicuitatem: ita asserimus eam pro magnifica oratione quoque. Quis enim tam amens sit, vt Ciceronis orationem perspicuam negetē ad hæc puritatis χάριν dicit idem esse τῷ ἑλληνίζειν. Esse autem rectitudinem hanc, loquutionem factam per rectum, vt, *verbs antiqua fuit.* cuius contrarium sit πλαγιασμὸς, id est

Obli

Obliquatio. veluti cùm per obliquos casus fit oratio. qualis apud Sallustiũ : vrbem Romam,&c.In quibus exemplis quis audeat dicere sese figuram agnouisse? Siquidem Fugura est flexus orationis tolerabilis pręter vulgatam consuetudinem. Omitto, quod χῆμα posuit pro Tropo. Est igitur ὀρθότης & πλαγιασμὸς vtrunque puritatis formula. sed ὀρθότης est Simpicitatis , Plagiasmus non. vtraque inquam est puritati aut simplicitati hoc, quod perspicuitati puritas : & simplicitas.non minore iudicij periculo dicit, in perspicuitate κῶλα esse oportere breuia. non enim solius perspicuitatis , sed neque sola. Non solius perspicuitatis esse κῶλα breuia satis ostendit Thucydides. Cuius breuitas etiam obscuram reddit orationem. Non sola breuia κῶλα deberi perspicuæ dictioni videbit : qui meminerit principij orationis pro L.Muręna. Primum enim statim membrum vt longissimum est,ita lucidissimum.Præterea quid lucidius iis Maronis versibus, quos posui suprà. At in illis quæ quantáque κῶλα contineantur, satis , opinor , patet.nihil verò ineptius ea sentẽtia,qua ait. τῷ σαφεῖ ἀναγκαῖόν ἐστι προσεῖναι τὸ μέγεθος, καὶ ὄγκον, καὶ ἀξίωμα. παράκειται γὰρ τῷ σφόδρα σαφεῖ τὸ εὐτελές. Nam & falsa est , vt ostendimus. Lucidissima nánque est illa,

Arma virúmque cano. &,
-tantæne animis cœlestibus iræ, &,
Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

Neque placet τὸν ὄγκον inter virtutes recenseri , sed μέγεθος , & ἀξίωμα,magnitudinem,ac dignitatem. Et malè loquutus est,quæ bene sentiebat. Ambigua quippe oratio. τῷ σαφεῖ ἀναγκαῖον προσεῖναι τὸ μέγεθος, Dubites enim sit ne præceptũ ita,vt iubeat perspicuitatem augere,apposita magnitudine , an naturæ declaratio : vt intelligatur perspicuitati suapte natura magnitudinem cohærere. quare melius dixisset προστίθεσθαι quàm προσεῖναι. Nihilo melius illa profitetur. μέγεθος ποιοῦσι σεμνότης, τραχύτης, περιβολὴ λαμπρότης, ἀκμὴ, σφοδρότης, βραχύτῳ διαλλάττουσα τῆς τραχύτητος. grauitas inquit magnitudinem efficit rectè. esse autem grauem orationem , quæ de diis , vt de diis sentit. Nam sanè Homerus de diis suis , quasi de suibus loquitur.Secundo loco,Res diuinæ grauitatem afferunt, de Cœlo,de Natura.Tertia ratio grauitatis a reb. diuinis

item,sed quarũ homines compotes sunt:cuiusmodi, Anima,Mens, Ratio, Virtus.In quarta,grauitatis recessiones, hominum studia, officia,acta,gesta præclarè. Neque assentior ei,quando negare ausus est, Apostrophas aptas figuras grauitati orationis.vnum locum ex Adherbatis oratione Sallustiana designabo,cuius authoritate Græculo illi ne credatur. Imiã animo meo charissime frater,&c. Pari leuitate κῶλα breuiora grauitatem afferre dixit. Illud quoque animaduertendum, cùm tanquam partes grauitatem cõstituendam nominauit ita vt distingueret, ἀκμὴν, λαμπρότητα, τραχύτητα: mox tamen τραχύτητα & λαμπρότητα effectrices ait, τῆς ἀκμῆς. Quod autem τραχύτης siue asperitas grauem faciat orationem,non est necessarium. Nam si, vt ait τραχύτης γλυκύτητι contraria est,sanè dulcedo in verbis grauibus, graui sententia esse cùm possit: possit item & asperitas in humilibus: vtriusque exempla subnectam. Nectarea illa in graui,

O præstans animi iuuenis, quantum ipse feroci
Virtute me exuperas, tanto me impensius æquum est
Consulere, æque omnes metuentem expendere casus.

Illa aspera à pastore,

Pars Scythiam, aut rapidum Cretæ veniemus Oaxem.

Attribuit autem asperitatem sententiarum maioribus personis, σφοδρότητα minoribus. Tamẽ inquit, siquis idem putet,non laboro. Vehementiam verò ab asperitate in figuris valde differre. Ego in omnibus differentes puto, neque prudenter cum magnitudine personarum asperitatem coniunxisse arbitror. Quin asperitatem esse animi vitium, neque bene instituto ciui conuenire. Item esse aspera quædam siue vehementia: qualis dictio Catonis in procemio de agricultura. Furem dupli, fœneratorem quadrupli: aspera sententia sed languida. Et vehementia sine asperitate,

Vos ô Scyllæam rabiem, penitúsque sonantes
Accestis scopulos. & illa:
Extremos redüisse pudet, hoc vincite ciues.

Præterea non est æquè, quod ait, verum, λαμπρότητα facere ἀκμαίαν. Facit quidem magnitudinem illustris sententia semper: ἀκμαία verò i. vim non semper, vt ibi,

-facilis descensus Auerni,
Sed reuocare gradum, superásque euadere ad auras,

Hoc opus, hîc labor est. Pauci quos æquus amauit
Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera virtus,

Quòd si, vt facit, se excuset: sententias illustres non efficere vegetam orationem, sed figuras, & κῶλα, nihilo maiore merito audiatur. λαμπρότης enim in membris, qua membra sunt, quænam esse deprehendetur? Ea sunt enim aut longa, aut breuia, aut mediocria. Omnia vel illustria, vel non illustria: qua cola sunt, numeros ac figuras illustres non dubitarim parere vim dictioni, vt Repetitio & Reduplicatio est: non omnes tamen. Quid enim illustrius Epiphonemate? Non tamen omnia vim intentant: sed quædam τὸ εὐχαρὲ tantùm habent. in illo vis,

Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

& in illo,

-lauit improba teter, Ora cruor.

At non in illo,

Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.

Quod verò addit, λαμπρότητι contrarium τὸ κομματικὸν, æquè falsum est. Nihil enim illustrius Sallustiana dictione: cuius κῶλα penè omnia κομματικά, id est præcisa. λαμπρὸν etiam luculentum dices. & λαμπρότητα splendorem. Post hæc λαμπρότητα πρὸς τὴν φαιδρότητα, distinguit: φαιδρότης, inquit, ἐν ὡραϊσμῷ οὐκ ἔστι λαμπρότητος, ἀλλὰ γλυκύτητος καὶ ἀφελείας. τὴν δὲ φαιδρότητα τὴν ἀξιωματικὴν ποιεῖ ἡ λαμπρότης, & contrarium, τῇ λαμπρότητι τὸ κομωτικὸν, καὶ διαλεκτικὸν, καὶ ὄντως ἀγωνιστικὸν εἶδος τοῦ λόγου. Deinde dicit, ὁ καθαρὸς ἐναντίον τῷ λαμπρῷ: quæ omnia sunt perpendenda. Hilaritatem ait esse suauitatis siue dulcedinis non splendoris: suauitatis, inquã, & simplicitatis. A splẽdore verò eam fieri hilaritatem, quæ cum dignitate coniuncta est. Duo igitur facit genera hilaritatis in oratione, altera ἐν ὡραϊσμῷ: i. καλλωπισμῷ: qui est affectati decoris cultus nitidus: cũ qua statuit suauitatẽ, & simplicitatẽ. Alterã ἐν ἀξιώματι, i. dignitate, cuius parens splendor est. Proba diuisio, sed quæ desiderat definitionem. Splendorem dico in oratione non solùm lucem ac perspicuitatem, sed maiorem quandam lucem, quæ animum ex auditione percellat, sicut Sol per visionem. Hilaritas à Græcis ex eodem fonte hausta est. Quippe φαιδρὸν est τὸ φαεινὸν ἁδρῶς. Nos hilarem vocabimus dictionem, quæ inter vulgarem lucem perspicuitatis, & magnam illam splendoris posita

est cuiusmodi est Herodoti stilus, & Catulli.quorum hilaritas est tota in cultu.Isocratis non minus hilare dicendi genus: magis tamen pertinet ad ἀξιωματικὸν.nullum enim authorem inuenias,tanto cultu,tam graui dignitate, Potes autem φαιδρότητα scitissimè dicere Elegantiam.Alia verò Græca voce γλαφυρότητα. Tum vtramque tam ἀφαιστικὴν quàm ἀξιωματικὴν esse in cultu positam memineris: tametsi prior potius videtur.Deinde ait contraria esse τὸ λαμπρὸν, καὶ τὸ κομωτικὸν, καὶ τὸ διαλεκτικὸν, καὶ τὸ ἀγωνιστικὸν.Omnino igitur excludit a splendore cultum illum nimium quem κομωτικὸν vocat. A fœminarum opera,quam nimiã ponunt in exornando,metaphora sumpta est:vnde κομεύτριαι, qualem Cypassin Corinnæ canit Ouidius. Gellius monet nos,ab antiquis Elegantiam dictum illum καλλωπισμόν. Perire igitur splendorem nimia illa trepidatione non satis benedicendi, Ita verò ne recipi quidem in disputatoriam dictionem:spinosa enim oratio disputãtium, in summa cõcludit:Panegyrico potius stilo deberi splendorem illum,quam forensi,si ἀγωνιστικὸν, sic interpretẽre. Ille tamen aliud: quippe, γοργὸν, καὶ εὐτελὲς idẽ facit. Quod quàm sit verum,intelliget is,qui humilem Ideam ab incitata sæpe cognoscet alienam. Satis hoc patiemur: illud non ferendum,quod agebat postremum:Puritatem splẽdori esse contrariam.Aliud est humile,hoc splendido aduersatur, aliud purum dicendi genus: hoc cum splendore licet coniungere. Quinetiam puritatem,propterea quòd non nisi lectis verbis,scitaque eorum coaptatione fit,gradum quendam ipsum ad splendorem puto.Reliqua est ex causis magnitudinis περιβολὴ, quam Trapezuntius an rectè dixerit Circunductionem,ex definitione patere poterit.Ait igitur περιβολὴν καθαρότητι contrariam.Crasso nimis iudicio existimauit puram orationem eam tantùm, quam nos nudã dicimus: cùm quid nulla re adiecta narratur.Cùm verò additur aut genus,aut species, aut præscriptio,aut totum, aut pars, aut persona, aut locus, aut tempus,aut modus, aut instrumentum,aut causa,περιβολὴ, ab eo appellatur. Non igitur circunducitur res, sed circũ ipsam res aliæ. quemadmodum etiam eadem augetur ἐπεμβολὴ: quoties scilicet interponitur horum aliquid orationis continuatis partibus:quales sunt Parenthesis modi omnes.Iccirco προσβολὴν quoque addam ego:quando narra-

narationi puræ (vt ille vocat) vel nudæ (vt nos dicimus) apponetur,quod ne illum quidem latuit cùm dixit,προσλῆψιν. hanc vocabimus nos acceſſionem, aut adiectionẽ. περιβολὴ autem amictum nimis durè:ſatis commodè cõplexionem:propterea quòd ſimul eum re nuda complectitur ea, quæ diximus ſuprà. addit igitur aliquando id, quod auget,& obſcurat haud ita quidem,vt ne intelligatur:ſed ne tam facilè. Animus enim ad plura attentus diſtrahitur. Aliquando verò id addit,quod explanat.Itaque περιβολὴ interdum eſt τὸ μεστοῦν,implet enim loca vacua,& admittentia circunſtantias: id quod maximè pertinet ad ἐναργείαν:tantùm abeſt,vt ſit contraria puritati. quod autem ſit τὸ μεστοῦν,etiam Hermo. teſtatur,ἡ μεστότης οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ περιβολή. quanquam non ita eſt. Implet ſanè περιβολὴ: at plenitudinem eſſe περιβάλλω idem eſt,atque ſi quis dicat: omnis plenitudo eſt complexio. hoc enimuerò falſum eſt.Plena enim eſt narratio, cui nihil deeſt. in qua tamen neque tempus,neque cauſa,neque cæteræ aderunt circũſtantiæ, quales multæ apud Ciceronem in Verrem.Itaq; plenam illam exiſtimauerim, in qua ſuccũ Cicero agnoſcit.Neque verum eſt quod aiunt Plenum eſſe Ideam,ſoliáque magnitudini conuenire,Nam neque Idea eſt,ſed affectus:neque vni peculiare magnitudini,ſed humili quoque generi familiare.cuius ſententiæ exemplum habes in Bucolicis,

Hic inter denſas corylos,modo náinque gemellos
Spem gregis,ab ſilice in nuda conixa reliquit:

Eſt enim perſonæ Idea in capella,actio, tempus,locus,finis actionis ipſum opus,gemelli:finis operis: ſpes gregis. Procedit deinde ad pulchritudinem. κάλλος autem etiam decorem potes interpretari. eius effectricem Curam ſtatuit ſiue diligentiam:ſic enim dices ἐπιμέλειαν. propterea quòd accuratam quoque dicimus orationem. Quia verò μέλλω & μέλει eandem habẽt originem,τὸ σύμμετρον & τὸ ἄρρυθμον idem cenſebitur. Ergo τὸ κάλλος ἐμῤῥυθμίαν efficiet, & τὸ ἁρμοστὸν & τὸ σύμμετρον: vt in quantitate, qualitatibus, proportione,ordine,ſitu conſtituatur.optimè hęc ille,niſi addidiſſet,κάλλος acquiri per ὁριμύτητα,id eſt, acrimoniã: nihil enim minus venuſtatem frequenter fœdat acrimonia: contrà potius ſuauitas & dulcedo erit comes atque adiutrix pulchritudinis. Poſt hæc περὶ μεγέθους quædam

ſcribit. Nos genus hoc dicendi vel incitatum, vel concitatum, atque etiam interdũ præceps appellabimus. Quod quoniam fit aliquando per multarum rerum complicationem, κατα πλοκὴν Græci vocant: aliquando per conciſionem, τμητικὸν quoque ab Hermogene appellatum eſt. complicatio autem fit aut ſubeuntium frequetia ſententiarum ſine copulatione, aut interiectionibus, quas παρενθέσεις nominant. Adeò nanque præceps oratio eſt, vt nequeat expectare inſtãtem orationem, neque differre poſt illam, quæ in manibus eſt: ſed ingruentem admittat: exẽpli gratia ex III. diuini operis,

Talibus attonitus viſis, ac voce deorum:
(Nec ſopor illud erat, ſed coram agnoſcere vultus
Velataſq; comas, præſentiaq; ora videbar:
Tum gelidus toto manabat corpore ſudor)
Corripio è ſtratis corpus.

Cæterùm multi Gorgoteta figuram putant, non Ideam orationis. conuenire autem omnibus characteribus manifeſtum eſt authoritate Poetæ,

Inſere nunc Melibœe pyros, pone ordine vites.

Tranſit hinc ad eam quam vocat ἠθικὴν cuius lex eſt, attribuere ſuam cuique naturam. Iccirco ἐνδιάθετον quoque nominat, propterea quod mores affectus quidam ſunt. & vniuerſalior eſt ἐνδιάθετος. Neq; enim ſolum perſonæ nobis ſunt deſcribendæ, quarum proprii mores ſunt, ſed etiã res, in quibus affectus deſignantur. Quare omne genus affectuum, ab ea comprehendetur. Quæ fuit cauſa vt βαρύτητα diceret Hermogenes eſſe ὑπὸ τὸν ἠθικὸν λόγον. Sanè rectè, ſi etiam ſtoliditatem, & alia id genus item adſcribas. Intelligit enim βαρύτητα cuius ſpecies ſunt, ἐνεδιστικὴ, exprobratio καὶ ἐπιτιμητικὴ obiurgatio: quam & verbo ſuccenſendi explicamus. Ne hic βαρύτητα ſtali putes grauitatem. Etenim in humili quoque τὸ ἠθικόν ἐστι. Id quod initio primi ſtatim Poematii videbis apud Theocritum. Neque ei ſubſcribendum cum dicit:

γλυκύτης ἀφελείας κάλλος.

Suauitas enim ac dulcedo maior in picta quàm in ſimplici dictione.

Quæq; lacus latè liquidos, quæq; horrida dumis
Rura tenent, ſomno poſitæ ſub nocte ſilenti
Lenibant curas & corda oblita laborum.

Neque

Neque cùm dicit, ὀξύτης καὶ δριμύτης, ἐπιπόλαιος βαθύτης ἐστί. quis enim acutam acrémque orationem profundam neget esse? Aut quis admittat, quod addit? δριμύτης καὶ ὀξύτης προσήκει τῷ ἀφελεῖ. Nihil enim minus aptum est ad statuendam orationis simplicitatem, quàm acutè dictum, quámq; ea sententia, numerúsue, qui præ se fert acrimoniam. Acutum autem à iocoso, vrbano, faceto, dicaci, separamus. Acutum intelligo quòd sentētiā languidam per se penetrare faciat in animos auditorum. tātò magis acre. Acuti metaphora est à mucronibus. Acris à gustu & sapore. Acuti exemplum,

Non ea vis animo, nec tanta superbia victis. &,
Omnis in Ascanio cari stat cura parentis. &,
Dolus an virtus quis in hoste requirat?

Acrimonia verò in omnibus Sarcasmis, de quibus suo loco dictum est. Possis etiam acutum diligentius intelligere: quodcunque est, aut diuersum à populari opinione: vel alio modo, quàm vulgari dictum, si re ipsa vulgatum sit. Quid enim illo acutius Euripideo?

τίς οἶδεν, εἰ μὲν ἐστὶ ζῆν κατθανεῖν,
τὸ ζῆν δὲ κατθανεῖν.

Illud verò quanquam est vulgare, non esse gratiæ pecuniæque similes debitiones: tamen noua dicendi rotunditate Cicero fecit, vt esset argutum. Hinc aggreditur ἐπιείκειαν, quam Latinè dicas æquanimitatem simul cum Terentio: modestiam mauult Trapezuntius. est diuersa tamen σωφροσύνη ab ea, quæ est ἐπιείκεια, tanquam totū à parte, aut genus à specie. verùm hoc fusius in Ethicis. Addit autem non solùm ab hac æquanimitate, sed etiam à veritate fieri orationem ἐνδιάθετον καὶ ἔμψυχον. vt ex professione veritatis ipsa dictio non solum præ se ferat affectū, verumetiam quasi animetur. Exprimitur autem eiuscemodi professio per obtestationes ab oratoribus: apud Poetas per numinum inuocationem. Illa sanè vera, meráque, ἐπιείκεια.

Ad nos vix tenuis fama perlabitur aura.

Et cùm addimus, reor, opinor, credo, si credere dignum est, vt aiunt, vt perhibent.

Haud equidem credo quia sit diuinitus illis
Ingenium.

Quod autem ἐπιείκεια non sit modestia, sed cum ea aliud

quiddam strictius, ex eo mihi videtur: quod ad iudicia frequenter applicatur. vt eorum sit virtus, qui ex æquo & bono iudicant, quique boni consulunt: quos æquos rerum æstimatores Latine dicimus: quam Poeta diuinus adeò tum verbis, tum modis descripsit in XII.

Si Turno extincto socios sum accire paratus:
Cur non incolumi potius certamina tollo?

Trapezuntius autem qui ἀκμὴν vehementiam transtulit (nos enim vim, ac vigorem) quo modo dicet σφοδρότητα? grauitatem? Nihil minus respondet. Nam olim equidem putabam Græcos carere voce, qua plenè ac circunscriptè exprimant id, quod in viro nominant grauitatem, donec diuinus præceptor sic me docuit: σεμνότης ἐστὶ μετρία ἕξις τοῦ βάρους. σφοδρὸν autem non esse grauem, sed vehementem, etiam ex Demosthene intelligas, qui cõtra Aristogitonem, σφοδρὸς καὶ μεγάλων ἐπίστευτο nunquam grauem agnouisset, cum suadebat χρηστὸν εἶναι. Nemo enim dicat graui beneuolentia cuiuspiam nobis vtendum esse. Duo tamen cauendum esse ei, qui aspirat ad illud σφοδρὸν, ὄγκωμα λείαν & insuauitatem. quod vitiũ qui obtulit suæ orationi, cum vocat Hermogenes ἀγλαΐαν: qua appellatione minimè veritus est ipsum notare Thucydidem, quasi sine musto, id est, carentem dulcedine: ἀγλαΐαν verò quam damnat, ne illam intelligas, quæ optimo cuique scriptori debetur: ex qua nomen accurati consequi possit: sed anxiam quandam diligentiam: cuiusmodi Silius Italicus in his probauit. Ea enim vt rectè ille ait ἀκμὴν τὸν σφοδρότητα. Elumbem sanè facit orationem: quemadmodum ipse dicit de Isocrate. Verùm de his hactenus: nunc ad ipsorum Characterum tractationem transeundum est.

GRANDILOQVVS,

CAPVT II.

CVm Hermogenes Ideas & partiretur, & exequeretur aliter, atque alij prodidissent: coacti sumus quædam animaduertere, quę Poetę nostri institutioni vel obesse, vel prodesse potuissent. Nunc ad ipsa dicendi genera ita accedamus, vt appositis ad præceptiones exeplis, perfecti stili rationem familiarem faciamus. Sunt igitur formæ tres: Altiloqua, Infima, media, quam æquabilem vocare liceat nobis. Harum omnium quidam affectus communes,

munes, quidam proprii. Communes : Perſpicuitas, Cultus, Proprietas, Venuſtas, Numeroſitas. Hos omnes tum omnium, tum perpetuos eſſe oportet. Aliorum communium quidam ſunt non perpetui, ſed vt res tulit : Mollitia, Suauitas, Incitatio, Puritas, Acutum, Acre, Plenum, Floridum. Propriis quoque ratio eadem. quidam enim perpetui, quidã nõ. Grandis generis perpetui ſunt, Digniras, Sonus. Viciſſitudinarii, Grauitas, Vehementia. Infimi generis propria perpetuò Tenuitas, Viciſſitudinaria, Simplicitas. Securitas, æquabilis charactéris propria perpetuò Rotunditas, Volubilitas. Quibus capitibus omnium formarum vniuerſa natura exactiſſimè abſoluetur. Eſt igitur Altiloquum Poeſeos genus, quod perſonas graues, Res excellentes continet. E quibus lectæ ſententiæ oriuntur: quæ lectis item verbis, verborumque numeroſa collocatione explicantur. Perſonæ graues ſunt Dii, Heroes, Reges, Duces, Ciuitates. Quòd ſi aliæ quoque inferiores admiſcentur, vt Nautæ, Fabri, Mercatores, Aurigæ: id propterea fit, quòd hominum conuentu ſocietas inſtituta quoddam quaſi corpus eſt : cuius membra pro natura finéque officiorum & naturam ſortiũtur, & conditionem. Regũ officii natura eſt, præſtare cæteris: finis gubernare. Rex itaque naturam ſortietur eam, quæ & robur præſtat, & ſapientiam. Naturę conditio applicatio roboris ad tuẽdum, ſapientiæ ad gubernãdum. Res excellentes ſunt, Bella propter pacem, & quietem: Conſilia ad deliberandum: Iudicia ad eligendum: Virtus ad exequendum: & alia quæ cohærent his. Lectæ ſententiæ ſunt, quæ à vulgo abhorrent. lecta verba, quæ nõ ſunt trita. numeroſa collocatio, quæ quaſi rem ipſam ſono ſuo pingit. De quibus omnibus ſuo loco dicendum eſt, poſteaquam de affectibus dictum fuerit: quorum exempla iam ponemus.

AFFECTVS COMMVNES.

CAPVT III.

Perſpicuitas.

PErſpicuitas quid eſſet, ſuprà demonſtratum eſt. Eam nunc in omnibus generibus videamus, in Infimo ibi,

O Melibœe, deus nobis hæc otia fecit,
Nam que erit ille mihi ſemper deus: illius aram
Sæpe tener noſtris ab ouilibus imbuet agnus.

In mediocri,

Ipse caput tonsæ folijs ornatus oliuæ
Dona feram: iam nunc solemnes ducere pompas
Ad delubra iuuat: cæsosq; videre iuuencos:

In summo,

Principio delubra adeunt, pacemq; per aras
Exquirunt: mactant lectas de more bidentes
Legiferæ Cereri, Phæboq; patrique Lyæo.

Vides enim tribus eandem materiam locis dispari magnitudine dictionis, pari perspicuitate.

CVLTVS.

CAPVT IIII.

CVltus est amputatio absterſione sordium, ex quo sit nitor. Is euenit in sententiis, vbi non omnia, quæcũque dicere potes, dicis. Itemq; in verbis. Vnde tersus stilus à quibusdam dictus est. Exemplum in humili,

Cum complexa sui corpus miserabile nati
Atque deos, atque astra vocat crudelia mater.

In mediocri,

Ipsa caua solans ægrum testudine amorem:
Te dulcis coniunx, te solo in littore secum,
Te veniente die, te decedente canebat.

Iu grandi,

At non Euandrum potis est vis illa tenere,
Sed venit in medios, pheretro Pallanta reposto
Procubuit super, atque hæret lachrymánsque geménsque.
Et via vix tandem voci laxata dolore est.

PROPRIETAS.

CAPVT V.

PRoprietatem appello, non quæ excludit metaphoras. hæc enim nequaquam perpetua est orationi, sed natiuam vim significandi ex vsu doctorum: quem partitus est Hermogenes in partes tres, præter eũ vsum qui communis populo est: Verbũ, inquit, obscurum est tribus modis: Gentis, Artis, Legis. Gentis, exemplum ponit, Parasangam, mensuræ genus apud Persas, apud nos erit Mastruca Ciceronis: Mapalia, Magalia, Pero, Gaza Virgilii Carbatinæ Catulli. Artis exemplum, ζεύξαντες τὰς πολυμαίας ναῦς. Ait enim esse nauale verbum: puto quo vetera nauigia reficiuntur. Apud nos, Carchesium, Scalmus, Factor, Fistu-

Fistuca,Facere pedem,Legis exemplum,πομπύειν: id est, accusare, & conuitiari. apud Latinos mutitare. etenim vtebantur Athenis in festis Liberi patris tum conuitiis, tum verbo hoc ipsa significante. Cæterùm multis aliis de causis verba obscura sunt. Quædam nimia nouitate, alia vetustate, alia translatione, alia ex eruditione, puta historiis,aut fabulis. Nouitate, vt cùm verbum hoc nouissimum,pro vltimo posuerunt primum, &,citra, pro, sine. & interim,pro interdum.Vetustate,vt Fauissæ, Clunadum, Sagmina, Toper. Translatione, vt Merones, Lilia in castris C.Cæsaris. Eruditione, qualia multa sunt in Prouerbiis, & in Problematis Plutarchi. Igitur verborum proprietatem vel popularium,vel aliusmodi omne dicendi genus obseruabit. siue artis cuiuspiam sint verba illa,siue consuetudinis,vt in gregibus, pascere, admittere, summittere,depellere. In agricultura, pastinare,ablaqueare.in Nautica re, Fabrica, Medicina, Forensi clamore, Militia alia,atque alia. atque alia quæ non egent exemplis.

VENVSTAS;

CAPVT VI.

VEnustas quoque stilis omnibus communis est. Sua est pressa & astricta humilis narrationis.Cõptior æquabili Idæ: valde elaborata Summæ. Est quasi natiua infimo,artificiosa altiloquo, tẽperata ex arte modica natiuaque mediocri charactẽri. Hanc quoque oportet esse perpetuam, ne absit pene semper, vt Silio Italico, sæpe vero Statio, sæpius Lucano. apud Poetam nunquam desideratur.siue mollia & lenia canit;facile subsequitur: siue aspera,dexteritate coniuntur. Sic enim appello prudentiã quandã electionis, atque collocationis δεξιότητα. Exemplum mollioris venustatis in Imo,

-tibi lilia plenis
Ecce ferunt Nymphæ calathis:tibi candida Nais.
Pallentes violas,& summa papauera carpens
Narcissum.& florem iungit bene olentis anethi.
Tum casia,atque alijs intexens suauibus herbis
Mollia luteola pingit vaccinia calitha.

In mediocri,

Ecce supercilio clinosi tramitis vndam.

Elicit: illa cadens raucum per læuia murmur
Saxa ciet, scatebrisque arentia temperat arua.

In supremo,

Qualis spelunca subitò delapsa columba
Cui domus, & dulces latebroso in pumice nidi,
Fertur in aura volans, plausúmque exterrita pennis
Dat tecto ingentem, mox aere lapsa quieto
Radit iter liquidum, celeres neque commouet alas.

Venustatem verò quemadmodum possimus asperis addere, docebunt exempla. In tenui,

Qui te Pollio amat, veniat quò te quoque gaudet.
Mella fluant illi: ferat & rubus asper amomum.

In MEDIOCRI,

Quid labor, aut benefacta iuuant? quid vomere terras
Inuertisse graues? atqui non Maßica Bacchi
Munera, non illis epulæ nocuere repostæ.
Pocula sunt fontes liquidi, atque exercita cursu
Flumina: nec somnos abrumpit cura salubres.

In MAGNILOQVO,

Qualis vbi in lucem coluber mala gramina pastus,
Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat,
Nunc positis nouus exuuiis, nitidusque iuuenta,
Lubrica conuoluit sublato pectore terga.

NVMEROSITAS.

CAPVT VII.

NVmerus est anima poeseos, de cuius natura atque ratione dicetur suo loco. Nullum sanè dicendi genus sine numero est. mollior, facilior, simplicior in tenui: coarctior in mediocri: operosior in grandi. Exemplum PRIMI,

Daphni tuum Pœnos etiam ingemuisse Leones
Interitum, montésque feri, syluæque loquuntur.

Exemplum SECVNDI,

Sustuleris fragiles calamos, syluámque sonantem.

Exemplum TERTII,

Inuadunt vrbem somno, vinóque sepultam.

PLENITVDO.

CAPVT VIII.

PLenum est dicendi genus omne, cùm nihil desit quod desideres, nihil redundat, quo sit exultans plenũ illud

in

in Tityro, qui cùm dixit-*deus nobis hæc otia fecit*, declarat pleno carmine otia,

Ille meas errare boues, vt cernis, & ipsum
Ludere, quæ vellem, calamo permisit agresti:

Est enim opum securitas, vbi errant boues sint metu, & animus tranquillus, ac solutus cura qui ludit. Illud de apibus valde plenum,

Principio sedes apibus, statióque petenda,
Quò neque sit ventis aditus (nam pabula venti
Ferre domum prohibent) neque oues, hædique petulci
Floribus insultent, aut, errans bucula campo
Decutiat rorem, & surgentes atterat herbas.

Et quæ sequuntur. Pleniſſimum illud,

Quæ nos relliquias Danaum, terræque mariſque,
Omnibus exhaustos iam casibus, omnium egenos
Vrbe domo socias. Tot hic tam paucis verbis complexus est, vt nihil possit excuti, quin de rei magnitudine detrahatur.

FLORIDVM.

CAPVT IX.

FLoridum à pleno differt non essentia, sed accidente. Est enim & ipsum plenum: sed cui addat aliquid, quod sine iactura deduci queat. Hoc autem quod addit amœnum sit, & faciat ad delectationem. Pinxit igitur illa eadem, quæ suprà dixerat otia,

Fortunate senex, ergo tua rura manebunt:
Et tibi magna satis: quamuis lapis omnia nudus,
Limoſóque palus obducat pascua iunco.
Non insueta graueis tentabunt pabula fœtas:
Nec mala vicini pecoris contagia lædent.
Fortunate senex, hic inter flumina nota,
Et fontes sacros frigus captabis opacum.
Hinc tibi quæ semper vicino ab limite sepes,
Hyblæis apibus florem depasta salicti,
Sæpe leui somnum suadebit inire susurro.
Hinc alto sub rupe canet frondator ad auras.
Nec tamen interea raucæ, tua cura, palumbes,
Nec gemere aeria cessabit turtur ab vlmo.

Ambitionem, Auaritiámque & inania mortaliũ studia sic pingit in 1 1, Georgicòn,

Sollicitant alij remis freta cæca, ruuntque
In ferrum: penetrant aulas, & limina regum.
Hic petit excidijs vrbem, miserósque penates:
Vt gemma bibat, & Sarrano dormiat ostro.
Condit opes alius, defossóque incubat auro.
Hic stupet attonitus rostris: hunc plausus hiantem
Per cuneos (geminatus enim plebisque patrúmque)
Corripuit. gaudent perfusi sanguine fratrum,
Exilióque domos, & dulcia limina mutant:
Atque alio patriam quærunt sub sole iacentem.

Somnij descriptio. Ibi autem somnium incomparabilium florum manipulis aspergit,

Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras: syluæq; & sæua quierant
Aequora, cum medio voluuntur sidera lapsu.
Cum tacet omnis ager, pecudes, pictæq; volucres:
Quæq; lacus latè liquidos, quæq; horrida dumis
Rura tenent, somno positæ sub nocte silenti
Lenibant curas, & corda oblita laborum.

MOLLE.

CAPVT X.

MOlle est, quod tam cedit auribus, quàm quærit aures cedere sibi. Itaq; facile hæret animus, & facilè admittit: vt in Pollione,

At tibi prima puer nullo munuscula cultu
Errantes hederas passim cum baccare tellus;
Mistáque ridenti colocasia fundet acantho.

In secundo autem Georgicôn,

Necnon Ausonij Troia gens missa coloni
Versibus incomptis ludunt. risúsque soluto:
Oraque corticibus sumunt horrenda cauatis:
Et te Bacche vocant per carmina læta, tibiique
Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.

Anguis descriptio. In quinto autem diuini operis mollissima illa descriptio anguis, longéque alia, atque illa quæ in secundo: cuius asperitatem non vitiosam hîc quoque posuimus ob somnum qui debetur Heroico: vnde vtriúsque speciem contemplaremur.

Dixerat hæc: adytis cùm lubricus anguis ab imis
Septem ingens gyros, septena volumina traxit,
Amplexus placidè tumulum, lapsúsque per aras:

Cæruleæ

Cærulea cui terga notæ, maculosus & auro
Squamam incendebat fulgor, cen nubibus Arcus
Mille trahit varios aduerso Sole colores.

In secundo autem sine mollitia sonus:

Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
(Horresco referens) immensis orbibus angues
Incumbunt pelago, paritérque ad littora tendunt,
Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubæq;
Sanguineæ exuperant undas, pars cætera pontum
Pone legit, sinuatque immensa volumine terga.
Fit sonitus spumante salo: iamque arua tenebant
Ardentésque oculos suffecti sanguine, & igni
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.

SVAVITAS.

CAPVT XI.

SVauitas alia est à venustate. Addit enim decori ac pulchritudini Suauitas: quoties venustum vultum delicata omnia commendant. Est igitur suauis oratio, quæ allicit auditorẽ ad legendũ vel inuitũ, qualis illa Herodo, cuius libros mihi difficilius est deponere, quàm cyathum. Venustas igitur est decor ipsius compositionis, quemadmodum suprà dicebamus. Suauitas autem Venustatis species delicata. tota Aeneis venusta est: suauis non tota. venustati aduersatur turpitudo: Sauitati Asperitas. Differt autem à mollitia: quòd molle carmen etiam parum venustum esse potest: vt illud Quidii,

Qui modò Nasonis fueramus quinque libelli,
Tres sumus: hoc illi præstulit author opus.

Sunt igitur suauia hæc in Bucol. *Non vlli pastos illis egère diebus. Frigida Daphni boues ad flumina: nulla neque amnem Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.* Illa in Georgic. *Ecce supercilio cliuosi tramitis vndam Elicit: illa cadens raucum per læuia murmur Saxa ciet, scatebrisq; arentia temperat arua.*

Nihil illis suauius in diuino opere:

-si tanta, inquit, sunt præmia victis,
Et te lapsorum miseret, quæ munera Nisso
Digna dabis? primam meruit qui laude coronam,
Ni me, qua Salium, fortuna inimica tulisset.

INCITATIO.

CAPVT XII.

INcitatio est', quam παρόρμην & inculcationem dicebamus.ea fit rebus,& sententiis aliis super alias adiunctis. Neque verò figura est,quod quidam censuere, sed à figuris conficitur: veluti asyndeto, & ea quam suo loco dicemus ἀντίστροφον. In tenui, *Insere nunc Melibœe pyros, pone ordine vites.* In Georgic. *Nudus ara,sere nudus, hyems ignaua colono.* In IIII. diuini operis. *-ite,*

Ferte citi flammas,date tela,impellite remos.

PVRITAS.

CAPVT XIII.

DIuersa est Puritas à proprietate. Proprietas enim illius causa.ac proprietas vbique esse debet: Puritas nō vbique.Est.n.Puritas nuditas, cùm nihil ornamēti admiscetur. Frequens tenui Characteri, nō perpetua tamē. elaboratus.n.aliquādo est. Differt aūt à simplicitate quæ propria est infimi: propterea quòd simplex oratio est, quæ rem ponit sine causa, sine circunstantiis: pura autem etiā hæc ponet, sine ornamētis tamē.Pura est illa tenuis.

Tityre tu patulæ recubans sub tegmine fagi,
Syluestrem tenui musam meditaris auena.

Illa verò mox, non pura,est enim figurata:

Formosam resonare doces Amaryllida syluas.

In Georgicis illa mediocris pura est,

Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.

In altiloquo dicendi genere hæc,

Vrbs antiqua fuit,Tyrii tenuere coloni,
Carthago,Italiam contrà,Tyberimáque longè Ostia.

ACVMEN.

CAPVT XIIII.

ACumen in Bucolic.multis locis. quid enim acutius? *Qui Bauium non odit,amet tua carmina Meui.* &, *Quid domini faciant audent cùm talia fures?* In Georgic. non vnum:*Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido.*Salsum sanè dictum est, & , *In tenui labor , at tenuis non gloria : si quem Numina læua sinunt.* &,

Multa forent,quæ mox cælo properanda sereno,
Maturare datur. Eodem modo in diuino opere,
Maturate fugam.&,*Si sine pace tua,aq; inuito numine Troes*
Italiam petiere,luant peccata,neque illos
Iueris auxilio.sin tot responsa sequuti,
Quæ superi manesq; dabant,cur nunc tua quisquam

Vertere iussa potest? &
Si Turno extincto socios sum accire paratus:
Cur non incolumi potius certamina tollo?

ACRE. CAPVT XV.

ACre est, quod acutum, verùm non solùm mouet, vt acutum: sed etiam vellicat, vt in Bucol.

Cantando tu illum? aut vnquam tibi fistula cera
Iuncta fuit? non tu in trivio indocte solebas
Stridenti miserum stipula disperdere carmen?

In Georgicis: *-aliter vitium, vimique tegendo,*
Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor
Abnegat: & meliora deos sedet omnia poscent

In Aeneide verò acres sunt omnes Sarcasmi. tum permulta acerrima in oratione Iunonis aduersus Venerem: Turni aduersus Drācem, & pleraeque sententiae, vt *tantaene animis cœlestibus iræ?* neque enim videtur quidquam Deo magis conuenire, quàm lenitas ac misericordia. sic & ilia multam præ se ferunt acrimoniam,

-nánque etsi nullum memorabile nomen
Fœminea in pœna est nec habet victoria laudem:
Extinxisse nefas tamen, & sumpsisse merentis
Laudabor pœnas, animumque expleisse iuuabit
Vlricis flammæ, & cineres satiasse meorum,

ac præterea tota illa indignatio.

PROPRII AFFECTVS GRAVIS DIGNITAS. CAPVT XVI.

HI communes affectus generū dicendi: nunc de propriis scribendum est, ac de eo primùm, qui principi Idearum peculiaris ac perpetuus est. Dignitatem dico, quę ab ipso grādiloquo nūquā discedere potest. Primùm autē ipsius vocis vis perpendenda est. Dignus Græca vox *Dignus.* est ἀπὸ τὸ δικνύειν, propterea dixit Satyricus, *Quàm pulchrum est digito monstrari & dicier hic est.* Græci ἄξιον vocant. vnde ἀξιώματα sententiæ, quæ omnium cōsensu dignæ sunt, vt suapte natura sine vlla probatione veræ credātur. Erit igitur Dignitas cōditio personæ, qua putatur ab omnibus, aut à pluribus, aut à melioribus digna vel laude, vel præmio. Conditionem intelligo statum Animi, Corporis, Fortunę. Ex quibus bonis dignitatis & opinionem consequimur & appellationem. Hac ratione

translata est significatio ad eam orationem, quæ ex eiusmodi personæ ore, atque animo proficisceretur. Eam tamen non dixere dignam, sicut neque hominem dignum absolute, sed hominis, orationisque dignitatem, ἀξίωμα Græci vocant. neque id genus solum orationis, sed illam quoque, quæ de talibus vel viris, vel rebus loqueretur: dū & splendor verborum, & tractus, & numeri simul ad illius ornamentum cōspirarent. potest igitur esse dignitas carminis & cum figuris &, simplex, sine numeris nō potest. Non figuratæ exemplum hoc est, *Tu quoque littoribus nostris, Aeneia nutrix, Aeternam moriens famam Caieta dedisti. Et nunc seruat honos sedem tuus.* Hactenus simplex est, mox addit figuram: *ossaque nomen, Hesperia in magna (si qua est ea gloria) signati.* parēthesis enim fecit ἀποσιώπησιν: addidit nanque dubitationem. Cum autem dignitas sit in sententiarum grauitate, & in verborum granditate: de sententiis superiore libro satis dictum est. Verba verò grandia, ac splendida quæ sint, facilè intelliges: si, quæ dixerit Virgilius in diuino opere, si quibus abstinuit, considerabis: si quæ dixit in dicendi genere infimo, aut mediocri, cum iis, quibus in summo vsus est, comparabis. Ac Grammatici quidem inter cætera duo notarunt verba, quorum alterum circumscriptione, alterum alia voce texerit, atque dissimularit. Seruius enim negat Heroicæ maiestati *Mergi* nomen cōuenire, atque iccirco à Poeta contemptum, illisque verbis designatum: *ac similis quæ circum littora, circum Piscosos scopulos, humilis volat æquora iuxta.* At enimuero memoria exciderat tanto viro versus ex eiusdem Aeneidos v. *& apricis statio gratissima Mergis.* Præterea nō video quare potius in Heroicum vel formica, vel hirundo, quàm Mergus admittatur. Altera vox est, *Mulier*, quam negant toto opere inueniri. Sanè nusquam ipsam memini. at ab ea deductam posuit ille in XI, *Aduenit qui vestra dies, muliebribus armis Verba redargueret.* Alia tamen complura sunt, quæ vel sordida, vel humilia refugit casta grandiloqui generis magnitudo. veluti cum dicit, *& copora curant.* sordidum enim quiddam subintelligitur. Ad hæc in mēsa ponit Heroes: culinæ nullā fecit mētionem. In primo enim quàm verecundè, qua maiestate *illi se prædæ accingunt!* Iam *prædæ* vox militaris est. Ne tamen audeas prætere, cum Gram-

matici

maticis ineptire : vt putes subiecisse , *dapibúsque futuris*, propterea quòd, vt aiunt *dapes*, nonnisi regia vox sit. Cyclopis enim dapes vocat , in I I I. quæ tamen essent immanes. Neque illis fauet origo vocis. quippe de feris dicunt Gręci δάπτειν , & δαρδάπτειν. Post hæc lectissimis vtitur verbis in re nihili, *Tergora diripiunt costis*. non dixit , pellem, aut corium sicut in Georgic. *nam neque erat coriis vsus*. & verbum lectum , *diripiunt* , non dixit , deglubunt , vt Catullus , *glubit magnanimos Remi nepotes*. non dixit concidunt, sed, *infrusta secant*. Et cùm operam illam explicaret torrendi , addidit aliquid ad efficaciam, *trementia*, inquit. neque elixationem , nisi circunscriptione, & omissione, quam παράληψιν ἀποσιωπήσεως partem diximus, *Littore ahena locant alij flammasq; ministrant*. Comparatis autem locis, excutietur differentia. exempli gratia in pastore posuit, *da*, pro dic : & *modulari*, de pastorali, de Aeneide *canere*. Imprimis verò tibi obseruandi sunt flexus orationis, modique loquendi. Horum bonam partem collegimus huc , quorum afflatu ad grandiloquentiam stilus tuus animaretur. *venturum excidio Lybiæ* , Loquutio nō vulgaris eodem filo, quo dicimus: venire subsidio, aut auxilio. neque rectè Seruius interpretatur, ad excidium : hoc enim languidum est : neque *venturum* , significat motum : sed tempus tantum : æquè atque si dixisset, futurum excidio, id est, exitio. sed grandius sonat *excidium* , quia opus operámque ipsam designat excindendi. ||Maluit, *euertitque æquora ventis* , quàm subuertit. quasi extra alueum suum verterit : grandius est. ||Verbo signato, *Incedo Regina* non satis habuit, sum, sicut, *& vera incessu patuit Dea*. ||Illud animaduertes , voce hac *honorem* , frequenter vsum fuisse ad augendam dictionis maiestatem : sic, *-aut supplex aris imponat honorem*. *-Diuum templis indicit honorem*. & , in mensa *laticum libauit honorem* , est enim σπένδεσι, quod proprium in sacrificiis, in quibus bene ominatis verbis vtebantur ὕπαρ. ||*& lætos oculis afflarat honores*, scilicet iuuentę. Et in I I I, *meritos aris mactauit honores*, &-*meritosq; indicit honores*, &, *Iunoni Argiuæ iussos adolemus honores* , ||*flammato* , quoque vox grandis est , & apud Catullum , *Flammati Phaetontis*, || *Nimborum loca* , *patriam* appellauit : sic *fœta loca* pro plena, quemadmodū in V I. *loca senta à situ*, antiqua voce.

||*omnes annos tecũ exigat*, pro viuat. & quanto melius illa, *pulchra facitate prole parentem*: quàm si dicat, pariat tibi liberos. Est etiam comunctio, *Ac* magniloquentiæ accõmodata. Verbum incumbere à Gręcis oriundum est: κύμβαχος enim significat cernuum: qua voce in decimo vsus est. Verbum igitur hoc sonorum ac grãde est , & sæpe à Poeta vsurpatum. ||*Incubuêre mari.-nunc nunc incumbite nexus. -eiectóque incumbit cernuus armo.* vbi & cernuum posuit , quod verbum explicaret. || Ruere verbo transitiuo. *-totum mare à sedibus imis Ruũt.* signatissima voce. vt ῥύμη. Quod acceperat à Catullo. ||*-ostentant omnia lethum.* grandiùs fecit: *-intentant omnia mortem:* ||*oppetere*, pro occidere, in primo, & in nono, *-telis impunè Numanũ Oppetiisse tuis*, ||*-sæuus* epithetum: Sęui dolores: sæua Iuno: sæuus Hector, sæuus tridens: sæuus nuntius. ||Mare subit in laxatas compages, vide qua oratione dicat, *-accipiũt inimicum imbrem.* ||*coortum*, & *collucent* grãdiora verba esse etiam à Quintiliano proditum est. ||Quod suprà dixerat , *-& -temperat iras* postea, *& pectora mulcet*, ||verbo hoc, *cunctus*, sæpe vtitur Cicero. Poeta maluit: *Sic cunctus punctus pelagi cecidit fragor* : quàm omnis: tum quia plenior sonus : tum quòd omnis populus potest mihi ire obuiam , etiam si sigillatim exeant : cunctus autem & omnem significat, & simul. Tametsi puto iniuriam factam alteri: est enim omnis ἀπὸ τοῦ ὁμῶς ortũ, sicut & Homo, quippe qui sit animal sociale. ἄθροον cunctũ Græci dicũt. *Succepit* potius quàm suscepit. vt in sexto. ||*nutrimento*, videtur vox humilis. sonus tamen grauis : vt alibi, *Rudimenta & Tentamenta.* intelligit autẽ nutrimenta, quæ Aristoteles vocat ὑπεκκαύματα. ||*fessi rerum* , multum habet momenti ad orationis magnitudinẽ, sicut in XII. ||*-trepidæ rerum* Aeneas *scopulum cõscẽdit*, vocabulũ signatissimũ, παρὰ τὸ σκοπεῖν. ||*exempta fames* potius quàm extincta. ||*mare veliuolum.* ||*iactare voces*, scilicet : & *iactantem pectore curas* ||*fulmine terres*, fulmina torques. dederat in matrimoniũ virginẽ : *Cui pater intactam dederat. primisque iugarat Ominibus.* ||*ferro incautũ superat*: pro interimit. & hoc sanè poterat poni , sed iudicio exclusum est. ||*-securus amorum*, id est: contemptor, solutus metu ne pro amore odium consequeretur. sic, *securi pelagi, atq; mei.* Iuno dicit in septimo, & in decimo *securus amorum* , priuatus : secretus ab amorum cura. ||Nox erit.

diem

diem clauso componet vesper Olympo. componi dicebantur defuncti, cùm in Libitina aut eorum strato brachia cruráque certum in modum statuebantur. || Verbum IT, & IIT, mirum quantum placuit Poetæ. *it scissa veste Latinus, -it clamor cælo, -per tempus vtrunque it hasta Tago, it nigrum campis agmen. -vestras si forte per aures Troiæ nomen iit,* || *inter fata*, multum habet ponderis: || viuere, *auras vitales carpis.* ||Cecinere, *cantúsque dedere.* || Quà ire potes: *qua te ducit via*, sic in Mœri. || *Sertísque recentibus halant*, spirant.||*collem qui plurimus vrbi imminet.* sic, *est lucos silari circum, ilicibúsque virentem Plurimus Alburnum volitans.* est enim plena vox. ||*strata viarum*: vias, ||-*moliri arcem, fugam, moram.* alio modo, *molitur habenas* in XII.||*pars optare locum tecto.* Legunt aptare ex antiquis exemplaribus, sed ineptè. est enim verbum militare optio. cùm locus peteretur à principe, dicebatur optari. Sic in tertio, *optauitque locum regno.* || Labor exercet apes. *Feruet opus apum*, quibus comparat Tyrios: de his enim dicebat: *instant ardentes Tyrii.*||*Reginam operiens* humile erat, Expectans. ||*Sunt lachrymæ rerum.* Solamen miserorum est mœror commiserantium. Belus *vastabat Cyprum.* Tydides vastabat Rhesi tentoria, id est, hominibus exhauriebat: vacua faciebat. Sic Nisus, *hæc ego vasta dabo.* || *Versa puluis inscribitur hasta.* Seruius *inscribitur*, id est, laceratur. quis vnquam audiuit puluerem lacerari: sed scribere fuit quod scalpere, vel sulcare. ferreo nanque stilo ceratas tabulas elementorum notis sulcabant. hoc patet in Nubibus Aristophanis. || Quod de verbo, IT, dicebamus, de coniunctione, VT, quoque intellige. *Vt vidi, vt perii, vt me malus abstulit error. Vt spolia, vt currus, vtque ipsum corpus amici. Vt belli signum Laurẽti Turnus ab arce Extulit. Vtque acres concussit equos vtque impulit arma.* ||ibat, *se læta ferebat.* & alibi. Introgressi: est sicut dicebamus, interfata. Vox hæc, Fas, Fandi, Fando frequens, & grauis, ac plena. || *pro acibus austris*, impudentibus atque immisericordibus. petaces enim auferunt sua importunitate. ||Verbum *ciere* graue: vt de, *moliri* dicebamus, *bella cient. Aere ciere viros.*||*vescitur aura ætherea.* quod suprà dicebat, Carpere vitales auras. Vesci verbum vetus: sic Cicero vesci voluptatibus. Væ esca.||Mori. *crudelibus occubat vmbris.* verbum occubat hic: *ponto*

nox incubat atra. Georgicôn, *saxea procubat vmbra.* ||Incendia belli, sic in septimo. *quibus hauserit armis Italia.* || *Quis te per tanta pericula casus insequitur*, noua loquutio. Circuntextum. sic *Phrygia agmina circunspexit.* & in nono, *Diuersi circunspiciunt.* explet enim gestum spectantis. ||-*Oßibus implicet ignem.* multa alia verba sunt: ingerat, induat: illud plenius. ||*recursat*, & frequentiam recurrendi notat, & sonum dat. ||*Hunc Phœnissa tenet Dido.* verbum *tenet*, clarius ac minus plebeium hoc loco, quàm si, vt in Bucolicis dixisset, *Postquam nos Amaryllis habet.* ||Noua & illa locutio, *Haud tanto cessabit cardine rerum*, id est, non acquiesceret tantis momentis. ||sicuti dixit, *oßibus implicet ignē*: sic & cingere flamma. || Flammis restantia Troiæ, quod alibi, *relliquias Danaum, terræq;, marisque.* ||*Tu faciem illius falle*, id est, falsam habeas, præ te feras. inusitatus dicendi modus. Dicimus enim, Cupido *fallit Elisam*, σφάλλειν. Fallit autem falsa facie, id est, non sua: ergo non vera. Quare si facies falsa est, ergo aliquis illam fefellit, ἔσφηλεν: quod est dimouit è natura sua. Non quod Ascanii facies immutata sit, sed quod ab alio repræsentata. Etiam apud Hesychium scriptum est, σφάλλειν, κελάκουσεν. igitur etiam simulare significauit. Hoc nō animaduerterunt grammatici: & Seruius malè interpretatus est: faciem, pro vultu: Nemo, inquit, alienam faciem potest accipere. profectò nemo homo: at Poetarum dii possunt.

||-*Iuturna in faciem mutata Metisci.* &,

Fit Beroe Ismarij coniunx longæua Dorycli.

Nisi Ascanij faciem sumpsisset sibi Cupido, frustrà vultu illius se suósque texisset dolos. || Amaracus aspirans, quod suprà, *sertísque recentibus halant.* ||*Impleuit* magnum amorem *Genitoris*, satiauit amorem Aeneæ complexu suo. nō (quod ait Seruius) magnū amorem, qui esset Cupidinis, ac propterea magnus, quia difficilis ad simulandum. ||*resides animos desuetáque corda*: sic in v r. -*residésque mouebit Rursus in arma viros, & iam desueta triumphis, Agmina.* Alio modo, in secundo, *arma desueta* || Quies epulis: alio modo quàm suprà: *exempta fames epulis.* Non declarant hic Grammatici quare primam dixerit quietem. quia repetebant potationes: vt in quarto, *instauratque diem donis*: sic hoc in loco, *epulis.* Secundas mensas diis statuebant:

bant: vt apud Horatium. *Hausit spumantem pateram*, pro eo quod est, vinum. Et eadem figura, *pleno se prohuit auro*. ‖*Lamentabile regnum*, Dictio suspendens aurem. ‖ *Argolicas ferro fœdare latebras*, noluit, lacerare: vt aliter quàm vulgus loqueretur. Seruius notauit fœdum non turpe, sed crudele apud Poetam, & Sallustium significare. Cæterum nullam attulit eiusmodi vius rationem. Ratio est à fœderibus, quæ nunquam sine sanguine fierent. sic in tertio, *obscœnas ferro fœdare volucres*. Præterea non recte negat turpe significari. ibidem namque de immundo, *vestigia fœda relinquunt*. ‖*demisere neci* pro, dedere. ‖*cassum lumine*: in XI, *æthere cassis*. ‖ *pellacis Vlyssi*. ex Lucretio, *Subdola cum ridet penitus pellacia Ponti*, ‖Trahebant vitam, sicut in primo, trahebat noctem: in Georg. *ludo noctem ducunt*. ‖*opponere morti*: vt obijcere. ‖Rumpit vocem: alibi *rumpit silentia*. in Greorgicis, dum amnes rumpuntur fontibus. in quarto, *rumpebat pectore questus*. ‖Effugia, pro fuga. ‖ *miserescimus*: verbum tragicum. ‖*Quo molem hanc immanis equi statuere?* id est, Cur. ‖*ductus sorte sacerdos*: in sexto, *stat ductis sortibus vrna*. ‖*arrectis auribus*. arrecta pectora serpentum. *His dictis arrecti animi*, potius quàm erecti. tantum valet tum vocalis illa, tum geminatio consonantis. *Arrectæq; horrore comæ. tollit se arrectum quadrupes*. ‖Ardentes oculos: *suffecti sanguine*, maluit, quam infecti: neque per versum licebat. ‖*circum terga dati*, frequens decor ex Tmesi. ‖*illos patefactus ad aurus Reddit equus*, quos scilicet acceperat. sic mox *fundit equus*. ‖*compellare virum*: melius quàm appellare: vt dicebamus collucent, congemuit, collustrans, coorta, sic obtecta. ‖*clarescunt sonitus*, vt alibi, *crebra sonant*: sic patescunt, silescunt. ‖*ineluctabile tempus*. ‖*portis bipatentibus* in secundo, & in decimo. ‖acies ferri stricta, *parata neci*, actiuè: ad necem aliis parandam. ‖*lupi raptores*. non tamen dices in recto singulari, *raptor*. ‖*visu tremefactus*. *tremefecit Olympum*. ‖*Arcebant vincula palmas*. signficatus non vulgaris. Arcere enim primum fuit, continere: Vnde arx, & arca. Quæ autem continent, eos qui accedunt, separant ab iis, quæ continentur. Ex quo secundus significatus arcēdi, i. amouendi. Origo Græca ἀρκεῖν. ‖*haud speciē*: sicuti præclii facies apud Sallust. ‖*ora discordia*, non potuit melius: alia enim arma, alia corda gerebant. ‖*armipotētis*.

Fœdus.

SANCTORIANA
SIENENSIVM
Z BIBLIOTEKI

ſicut & alibi, ſic omnipotentis & ignipotens; ‖*vitauiſſe vices Danaûm* Seruius dicit *pugnas*: quia per viciſſitudinem pugnabatur. Non ita eſt. *vices*, vulnera ſignificant, & cædes, vt quemadmodum vel percuſſerat, vel interfecerat, idem pateretur. Vbi igitur ab Argiuis tantundem fiebat operis ad pugnandum, eo AEneas ſeſe induebat. ‖*lingua triſulcus, roſtris tridentibus.* tales enim roſtratas naues longas videmus in veteribus nummis. ‖ Apparet domus intus. verbum geſtuoſum, itaque iterum poſuit. *Apparent atria Priami*; ſicut ſupra, *apparent rari nantes.* ‖*Apparent diræ facies.* ‖verbū item miſceo, *miſcet agens turbam.* &, *domus interior gemitu, miſcroque tumultu Miſcetur.* &, *magno miſceri murmure pontum.* &, *victórque Sinon incendia miſcet.* &, *Diuerſo interea miſcentur mœnia luctu.* & in XII, *ingruit Aeneas Italis, & prælia miſcet.* Accius Atreo, *maior mihi moles, maius miſcendū eſt malum.* ‖*Hic exitus illum Sorte tulit.* vides non vulgatum loquendi modum. ‖permetuens': quòd Ciceroni frequens, pertimeſco. ‖ *Troiæ & Patriæ communis Erynnis*: magna emphaſis ‖*animámque expleſſe iuuabit Vltricis flammæ*, id eſt, animum inflammatum ad vltionem. ‖ circumerrant acies. quod in tertio Georgic. humili verbo dixit de Lupo, *nec ſtabulis* nocturnus obambulat. ‖ *inimicus & hauſerit enſis*, non dixit, Hoſticus ſic, *atque hoſticus hauſerit enſis*. vox enim fortaſſe minus valida ad Heroici robur. ‖voces longæ, defenſoribus, inclementia, illætabile, & aliæ eadē ſede. ‖*obducta tuenti Mortales hebetat viſus*, non dixit obiecta. ‖*Eripe nate fugam.* aliàs, fuga eripimur, & in ſexto, *eripe me his inuicta malis.* ‖*acciſam ferro.* magnus in ea voce ſonus. ſicut, attrectare, & adſeruare, & accincta, *Ferro accincta vocat*, non dixit, cincta, maluit eliſionem. ſic mox, cuicta, potius quàm victa. ‖verbum *paſci*, notabis, de flamma, & *circum tempora paſci.* &, *conuexa Polus dum ſidera paſcet*, ‖tabo potius, quàm tabe, quo contētus fuit Ouid. ‖Pacatum mare, quoquomodo dixit? *inde vbi prima fides pelago.* ‖ *Et patrio inſontes Harpyas pellere regno*, non dixit, terra. efficacius enim, & magniloquentius ſic. ‖Comedere: *Ambeſas ſubigat malis abſumere menſas.* &, ſubigat, non, cogat, neque, adigat. ‖Pennis ablata, auolans. ‖ *Excipit incautum*, quod in I. dixerat *inermum ſuperat.* ‖Aduerbia, Incaſſum, & Nequicquam, ſunt Poetæ valde familiaria. ‖*Tumidóque inflatur*

tur Carbasus Austro, pro tumifico. ¶ Via inuia, superatu difficilis. ¶ Nauigandum: *Ante & Trinacria tentandus remus in vnda.* ¶ *Iunoni cane vota*, non vulgatum. ¶ *hanc arripe velis.* i. pete Italiam nauigatione. ¶ *nec cedit honori*: si non superat, saltem æquat. ¶ *Maris æquor arandum*, sic etiam sulcare. ¶ *Cæli spirabile lumen*, aerē quem spiramus. ¶ *immotumque sederet*, id est, esset in animo. sic in quinto, *idque pio sedet Aenea.* ¶ Primus amor *deceptum morte fefellit*: spe perpetui amoris frustrata fuit. ¶ *nec famam obstare furori*, id est, aduersa fama æquè atque amore laborare. ¶ *Sic contrà est ingressa Venus*, quia dixerat. ¶ *aggreditur Venerem Saturnia dictis.* ¶ *Confieri*, confici. ¶ *Segnior*, pulchrior, vt bene notat Seruius. ¶ *Amens animi.* ¶ Pro sua laude nititur: *Nec super ipse sua molitur laude laborem.* ¶ *Reginam ambire furentem Affatu.* Quibus verbis circunuenire. ¶ *obnixus curam sub corde premebat*, obstinatus. ¶ *abscondere furtum Speraui fugam.* clam fugere. ¶ *sponte mea componere curas.* meo arbitratu deliberare. ¶ *capitisque iniuria chari.* nota sublimem dicendi modum. ¶ *Libyæque aspectus detinet vrbis.* iuuat vrbem videre. ¶ *vocem hausi*, audiui, ¶ *hauriat oculis.* videat. ¶ *Et cùm frigida mors animā seduxerit artus.* post mortem. ¶ *infabricata*: vox ipsa sanè fabricata. ¶ *castigant moras*: accelerant. ¶ *Cur mea dicta negat duras demittere in aures*: audire atque auscultare. ¶ *horrificant*, horrificis, horrendis. ¶ *Spem fronte serenat.* Quod in primo. *Spem vultu simulat.* ¶ *pretexere funera sacris*: prætegere. nam potius prætexebat sacra funeri futuro. ¶ *Mutati transuersa fremunt venti*, id est nullam fidem seruant. ¶ tempore nubilo, *hyberni condunt vbi sidera Chori.* ¶ *exultantiaque haurit Corda pauor pulsans.* Seruius, *haurit*, id est, ferit, vt *latus haurit apertum.* non placet, sed exhaurit corda, hoc est emouet: subsiliunt enim pauore, aut spe, aut exhaurit spiritibus. sic enim decet philosophum. Nam latus haurit, quia sanguis exit, metaphora à vtribus & doliis, è quibus vinum extrahitur facto foramine. ¶ *vitámque volunt pro laude pacisci.* mutare ex pacto vitam cum laude. in XII. ¶ *lethumque sinas pro laude pacisci*, eligere mortem pro laude. ¶ *viridique iuuenta*: ἀκμῇ. sicut in VI. *viridisque senectus.* ¶ *animusque in pectore præsens Adsit.* audeat. ¶ *magnoque virum se murmure tollit*, effert se secundo rumore. ¶ *Quibus acer Et in prælia suetus Ferre manum.* exortem du-

vere honorem: id est, præmium extra ordinem ‖ Cenitori in magno munere Cisseus ferre sui dederat monimẽtum. nota loquutionem. ‖ *frenatis lucent in equis*. sic, *-virgatis lucent sagulis*, minus vsitatum, quàm fulgent. &, *lucent genialibus altis Aurea fulcra toris*. ‖ *-fortuna fidem mutata nouauit* alia fortuna euenit. ‖ *pœnam traxisse per omnem Reliquias Troiæ*. nouus dicendi modus. Parcius quoque in altiloquo Poemate, quàm vel Homerus, vel ipse in mediocri: quippe Homerus nominum nudorum strepitu. Virgilius in IIII. Georg.

Drymóque, Xantóque, Ligeáque, Phyllodocéque
Cæsariem effusæ nitidum per candida colla
Niséque, Spióque, Thaliáque Cymodocéque
Cydippéque, & flauo Lycoriæ, altera virgo,
Altera tum primos Lucinæ experta labores,
Clióque & Beroe soror Oceanitides ambæ.
Atque Ephyre, atque Opis, atque Asia Deiopea,
Et tandem positis velox Arethusa sagittis.

In quinto autem castius,

Et senior Glauci chorus, Inousque Phalæmon,
Tritonésque citi, Phorcíque exercitus omnis.
Læua tenent Thetis, & Melite, Panopeáque virgo,
Nisæe, Spioque, Thaliáque, Cymodocéque.

In primo, *pertentant gaudia pectus*: in quinto, *-gaudia pertentant mentem*. ‖ *-natantia lumina soluit* somnus Palinuro: fluitantia, nunc enim aperiuntur, nunc claudũtur. ‖ *Anchora fundabat naues*, sistebat. Quia quod in fundo est, non mouetur. Anchora autem fundo committit naues. ‖ De Labyrintho, *-indeprensus & irremeabilis error*. Rursus in sexto de eodem, *inextricabilis error*. ‖ *Teucris addita Iuno*. Seruius antiquo significatu verbum dicit, atque ita esse vsos Lucillum, & Plautum. Cæterùm non posuit rationem. sanè ita est. Quod additur, plus iusto est σεμνὸν. in bonam partem in octauo, *decus addite diuis*. ‖ *Multa inter sese vario sermone serebant*. quippe sermo à serendo. ‖ *Aspectans syluam immensam*. longè nobilior vox, quàm aspicies. ‖ *diues opaca Ramis humũ*. opacare verbum rarũ. ‖ *vestigia pressit*, subsistit. ‖ *auri aura refulsit*. Inde aurum à fulgore, vetus vox Græca; vnde, αὐγὴ. Hinc & aurora, ‖ *forma tricorporis umbræ*, sicut, *tridentibus rostris, & trifauci latratu*. ‖ *Stant lumina flamma*, vt

Stat

stat puluere Cælum. ‖*aues frigidus annus Transpontum fugat,* fugiunt frigus. ‖Transmittere cursum, Transmittere campum. *Famulam Heleno transmisit habendam.* ‖Creatrix, vt nutrix. ‖*Laxátque foros.* id est, capaces facit, expulsis vmbis. ‖*Quæsitor Minos vrnam mouet*, non dixit, *quæsit*, & vsus est integro. Nam quæstor elisum est. ‖ *-inamabilis vnda,* στυγερὰ: iccirco addit, *Styx interfusa coercet.* ‖ Marpesia ab eruditione, vt Aruisia, Amphrysia. ‖ *bellóque caduci:* vnde Cadauera, & cadiua oliua. ‖ *Populatáque tempora raptis Auribus.* sic. *populant ingentem farris aceruum.* Puto vocem hanc, Triticum: non esse Heroici carminis: sicuti neque hanc, Panis. vbique enim Ceretem dicit, & in septimo Crustum, non Crustam. ‖*propria hæc si dona fuissent,* i. perpetua. sic, *-da propriam Tymbræ domum* proprium enim nunquam auellitur ab essentia. & est contrarium communi. *Venti posuere*, cessauêre. *tonsæ*, pro remis. est enim remus a radendo. ‖ *Actósque annus in funera Reges.* impulsos. ‖*domitántque in littore currus*: sicut in XII. *Infrænant alij currus.* i. equos. ‖*-fama est obscurior annis.* ‖haud ita multi sunt anni, sed fama peruagata non est. ‖*per Idæos campos effusa Mycenis Tempestas ierit.* quæ loquutio sicut illa mox, *diluuio ex illo*, de bello & excidio Troiano: Sanè arduum dicendi genus. ‖*Si quem tellus extrema refuso Submouet Oceano*, si quis procul habitat, alibi, *toto diuisos orbe Britannos*, sic statim: *& si quem extenta plagarum Quatuor in medio dirimit plaga Solis iniqui.* ‖ *-tantique abolescet gratia facti*, verbum aboleo hoc flexu. sic alia multa. horresco, crebresco, miseresco, ignesco, silesco, patesco, rubesco, fremisco, madesco, Euanesco: AEolicá additio, κύω κυίσκω. ‖Alipedes equi, sicut æripedem ceruam. Cornipedes equi. *-odiis haud exaturata quieui.* Sic in quinto, *Iunonis grauis ira & inexaturabile pectus.* ‖ *pátria excussos*, non dixit, exactos, vt Liuius & Cicero. frequens vox Poetæ, *-excussáque pectore Iuno*, & alibi sæpe. In nono, *-Excutiat Teucros vallo.* ‖ *-memet*, multum efficax sic Catullus, *Coniugis infido consoler memet amore.* ‖ *Infractáue cedat Fama loco.* cadat fama. sic, *infractos aduerso marte Latinos.* ‖*Exin*, sonora vox, in septimo, & in duodecimo, de Alecto & hasta Turni. & in octauo, *Exin se cuncti diuinis rebus ad vrbem Perfectis referunt.* ‖Dido, *sanguineam voluens aciem.* Amata *sanguineam torquens aciem.* ‖*fortuna fuit,*

ita euenit: sic in nouo. ‖ Transcribere colonos dicebant veteres. in quinto, *Transcribunt vrbi matres.* in septimo, *Dardaniis transcribi sceptra colonis.* ‖ *orsa vicissim Ore refert.* orsa dicta. ‖ *Verique effœta senectus*, quæ cessauit vera dicere. ‖ *Verberáque insonuit*: nouè dictum. ‖ *-viridante toro consederat*, in quinto. in septimo, *-ripáque æstus viridante leuaret.* ‖ *-terrorum & fraudis abunde est*, id est satis. ‖ *Martémque fatigant*: exercent. vt, *Olli remigio noctémque diémque fatigant*: fatigare diem, est vincere, superare. ‖ *lacrymabile bellum.* nota sonum: Ferale carmen, Trabale telum, *lamentabile regnum, illetabile murmur, ineluctabile fatum, &, enarrabile textum, &, volatile ferrum.* ‖ *debellatórque ferarum*, maiestas in tractu verbi. ‖ *medicari cuspidis ictum Eualuit*, efficacius quàm valuit. ‖ *florentes ære cateruas*, potius quàm fulgentes. ‖ *& late Latio increbrescere nomen*, audis mirum verbum, etiam addita præpositio ne. ‖ *Ne absiste*, ne cessa, ne deseras incœptum, sic in VI, *absiste moueri*, i. desine perturbari. sic in XI, in VIII, rursus, *absiste precando*, &c. ‖ *regnator aquarum*, sic, *Regnatorem Asiæ.* vulgò aliis, est Rex. ‖ *Tybris ea fluuium, quàm longa nocte tumentem Leniet.* ita in quarto, *Nunc hyemem inter se luxu quàm longa fouere.* ‖ Antiquitatem probè ac pudicè veneratus est, cuius maiestatem imitaretur, *cui me fortuna precari.* sic ex Lucretio, *diditafama.* &, *Diditur hic subito Troiana per agmina murmur.* ‖ *Tentamenta tui pepigi.* tentaui. ‖ *prima genas vestibat flore iuuenta* sic, *Aureo cæsaries ollis, atque aurea vestis.* ‖ *amor compressus edendi*: alibi, *mensæque remotæ.* ‖ *attulit ætas Auxilium*, tandem aliquando nobis subuentum est. ‖ *ne quid inausum, Aut intentatum scelerisue dolive fuisset.* ‖ *Alcidafuriis exarserat atro Felle dolor.* sic alibi. *exarsit ossibus ignis.* ‖ Ilicet. *fugit ilicet occyor Euro*, &, *Ilicet obruimur numero.* Non abest à significatione Illico: diuersa tamen origo. ‖ *Viribus indubitare tuis.* Non est verum quod ait Seruius, in vacare. Auget enim, vt infractum. ‖ *Aenas se matutinus agebat.* mane. ‖ *fors inopina salutem Ostentat*: præter opinionem. ‖ *seclisque effœta senectus*, annis debilitata. ‖ Generi fato indulget, fortuna fauet ætati & familiæ. ‖ Ducunt exortem Aeneæ equum, id est eximium. ‖ *-propiúsque periclo Et timor*, timet propinquum periculum. ‖ Inexpletum lacrymans: frequens vox Poetæ *expleri.* ‖ *-viduasset*

duaſſet ciuibus orbem:vt ſuprà, *-vaſtant cultoribus agros*, vacuos faciunt. ‖*Grauior nuntius aures Vulnerat*: alibi, *-ſæuiſſimus implet Nuntius.* ‖*arua noua Neptunia cæde Rubeſcunt*:*maria.* ‖Bicornis, Bifrons, Biforem, Bilicem, Biuias, Bidens, Bimembres.‖*-onerauitque æthera votis*,multis votis orauit deos. ‖*Anteuolans.* in qua voce audis motum. ‖*Non æquo dare ſe campo*: non facere pugnandi poteſtatem. ‖*Solue metus*,in primo,& in nono: ne timeas. ‖*Ignescunt iræ,& duris dolor oſſibus ardet.*‖*-certúſque incerta periculo luſtret*: id eſt ſecurus euentorum ac periculorum. quia potius qui nauigat, incertus certa adit pericula. ‖*totum nutu tremefecit Olympum.* ſic, *-Lernam tremefecit arcu.*‖ Turni iniuria,actiué.‖*ſcindere vallum Apparet*,plus quàm parat.ſicut corpora procurate,quod alibi, *-corpora curant. fuſique per herbam*,non ſemel dixit.‖*Exercétque vices*: per vices excubare iubet. ſuprà, agni balatum exercent, continuant,mouent. in decimo, *Exercere diem*, exercere ſe in die.&, *-vomere duros Exercent colles.*‖*-quæ Rutulos habeat fiducia rerum*:quàm ſint confidentes: ‖*quæ nunc animo ſententia ſurgat.* ſic & alibi. ‖*magno laudum perculſus amore*: laudis cupidus. ‖ *-animalia ſomno Laxabant curas. & corda oblita laborum.* ſic, *Pomáque degenerant ſuccos oblita priores.* ‖*ſi fortuna permittitur vti*, ſequi fortunam, arripere occaſionem. *-quæcunque mihi fortuna fidéſque eſt*, *In veſtris pono gremiis.* me commendo veſtræ virtuti.‖*Hanc ſine me ſpem ferre tui.* fac me poſſe ſperare te non defuturum precibus meis. ‖ *-perculſa mente dederunt Dardanida lacrymas*, ſollacrymabantur.‖*-animum patria Strinxit pietatis imago.* repræſentauit Euryalus charitatem erga parentes. ‖*-ipſa vocat res*: occaſio ſuadet. ‖*-multóque nitebat Membra deo victus.* nobilius quàm mero. ‖*perfurit*, pluſquam furit. ‖*multa morte recepit.* ſicut dicimus accipere conuiuio. ‖*Tum galeam Meſſapi habilem*, aptam & conuenientem. ſic, *-de more habilem ſuſpenderat arcum.* ‖ *-ſubluſtri noctis in vmbra*: quod *luce maligna*,in ſexto: non penitus illuſtri. ‖*-animam abſtulit hoſti*: interfecit. ‖*Iam ſole infuſo, iam rebus luce retectis.* ſic, *-orbémque retexit.*&, *-rebus nox abſtulit atra colorem.* ‖*nec te tua funera mater Curaui*: Seruius ait, Funera pro funerea, id eſt funeſta. Nō placet: nullum enim authorem deſignat. ſed eſt, produxi te, tua funera : id eſt ad funera. pertur-

batio mutilam facit orationem. ‖ Incendentem luctus: augentem, incitantem animos ad lugendum. ‖ Indulgent vino, Indulgere dolori, Indulgere choreis. ‖ *cedite ferro*: omittite bellum. ‖ *clypeum superintonat ingens*: ex casu corporis immanis, atque armis grauis. ‖ *quianam sententia vobis Versa retro* sic, *Heu quianam tanti cinxerunt æquora nimbi*. Quod Grammatici temere corrumpunt. ‖ Ferrum lacessere: bellum exercere. ‖ Romanis arcibus *Exitium magnum atque Alpes immittet apertas*: nouum & figuratum. ‖ *nec vestra capit discordia finem*. finitur. ‖ *quam quisque sibi spem*: vt, secat viam. ‖ *sua cuique exorsa laborem Fortunamque ferent*. exorsa, opera. ‖ *lethifer arcus* sicut supra. *sonat vna lethifer arcus*. ‖ *versicoloribus armis* de aura in sexto. *discolor aura* ‖ *marmore verso*. mari. nam Græcum est μάρμαρον, à nitore aquæ commotæ. Marmor mare, græca ratione. Quippe μαρμαρυγὴ fulgor. Mare autem vetus vox Syra, MARATH. ‖ *Campo salis*: *æquor maris*. ‖ *Innabant*: maluit, quam secabant.

Mare vnde.

‖ *Supera conuexa*. sic in sexto, & in quarto,
‖ *Matura iam luce dies reuoluta ruebat*,

Id est, plena luce. Sic, *ruit oceano nox*: ad motus aspexit celeritatem. ‖ *Animos aptent armis*: apparent. ‖ *æthera tranant*. sic, *nubila tranat*. contrà, *volare*, de nauibus. *totumque allabi classibus æquor*. non est passiuè positum, Allabi: sed est attributio, *læuo contristat lumine cælum*. ‖ *Qua vada non spirant*, mouent aquas, vnde aeris quoque motus fit. ‖ *inflicta vadis*, impacta. Metaphora à verberibus Græca origine ἐνφλέγειν, vt inurere. inde, *sonant flictu galeæ*. ‖ *Nec Turnum segnis retinet mora*: nec Turnus segnis est. ‖ *Deiecit letho*. sicut, *demisere neci*. ‖ Maris *magno claudit nos obiice Pontus*. Seruius dum disputat de obiice, cuius sit generis, non declarat loquendi modum. mare diuidit nos magno maris obiice. ‖ *Iausus pars ingens belli*, sicut, *& quorum pars magna fui*. ‖ *tenui discrimine lethi*: multis in locis posuit hoc hemistichium. ‖ *Ingentique vmbra tegit*, morte ‖ *picésque impasti vulnera lambent*, quum pisces lingua careant. Oppianus tamen de iisdem dixit, λάμπουσι. ‖ *Neque hoc ita ponere sentis*, statuere vis. ‖ *Ingratúsque salutis*, ob salutem seruatam. ‖ *Sese mucrone induat*. alij dicerent, se in mucronem induat: aut, Mucronem suo pectore induat. ἐνδυείν. ‖ *tenerúmque iterum se*

reddat

reddat in arma, i. armis. ‖ *surgentem in cornua ceruum*, capite arduo.

‖ *Olli dura qui es oculos, & ferreus vrget*
Somnus, in æternam lauduntur lumina noctem. i. moritur. ‖ *Sternitur infelix alieno vulnere*, id est vulnere quod alij intentabatur. ‖ *Morte tua viuens*, quia cecidisti pro me ‖ *Haud deiecta*, animo scilicet. ‖ *aut aperit si nulla viam vis.* si virtuti aduersus euentus est. ‖ *Defleuit*, id est, fletum absoluit, vt, debellare, defungi. ‖ *Obtentu frondis*, obtentis frondibus. ‖ *læta laborum*. quam laboris non pigeret. Simile illud, *Fortunatúsque laborum* id est qui non frustra laborarit. ‖ *quos mitteret vmbris Inferias*, nota verbum signatum, vt demitteret orco. ‖ *Guttísque, humectat grandibus ora*, non dixit, aspergit. neque, -*Guttísque rigat manantibus ora.* ‖ *Gressum ferebat*. sic, antetulit gressum. In VI, *comprime gressum* ‖ Corpora-*tumulo sineret succedere terræ*, subire terram, terra condi. Sicut, -*succeßimus antro.* &, *succedere muro.* ‖ *Iustitiæne prius mirer.* Græca sequutus Sicut mox: - *Nec veterum memini, latórue malorum.* ‖ *Deuicta Asia subsedit adulter*, in insidiis. ‖ Maluit dicere, -*& quæ sit magno sententia bello*, quàm magni belli. ‖ *Quem gloria Turni Obliqua inuidia, stimulísque agitabat amaris.* Inuidia non manifesta ob metum. ‖ *Desolauimus agros*: exhaustos ciuibus ad militiam. ‖ *Infletáque turba*: ignobilis. *Egregiúsque animi* vt, fidens animi ‖ *exegit montibus æuum.* sic, annos exigat, viuat. ‖ *Arma inspoliata feram tumulo.* nota verbi tractum. ‖ *pedibúsque euiscerat vncis*, aptum rei verbum. ‖ Virgineum cruorem *bibit* hasta, sicut alibi, hausit. ‖ *manum committere*, conferre, conserere. Nam bellum & ludos committere dicimus. ‖ AEneas acuit Martem, *& se suscitat ira.* se acuit ad bellum. ‖ -*Tristi turbatam vulnere mentis.* verba enim feriunt animum. ‖ *aut corpora Saltus subijciunt in equos.* κάτωθεν. ‖ Hoc habet, id est, Sic. non autem quod ait Seruius, Sic agendum. ‖ -*nec equis aspirat Achilis*. non est consequutus. Aspirare ad Consulatum ‖ *Sternacis equi.* vt Mordacis. Calcitronem etiam vocant Iureconsulti. ‖ *fusum labris splendentibus amnem*: non dixit vndam. ‖ Quippe, asseuerantis aduerbium, *Quippe vetor fatis.* fugit quippe dolor, in XII. ‖ -*hastámque coruscat*, sic, *telumque immane coruscat*, vibrat, oculorum,

aciem perstringit: *κόμη ἰτυτόνque omnes effundit habenas.* ‖ *-ingentis turbine saxa*: quod alibi, *ingentis fragmine montis.* ‖ *Iuppiter hac stat.* hic est modus, hæc via imponendi satis finem. ‖ Tria noua simul, *fumus amarus*, oculis scilicet, *-Murmure cæco*, quia clausæ apes, *ater odor*, quia in fumo odor. ‖ *Et nodum informis lethi trabe nectit ab alta*, se suspendit. ‖ *-flammis inter tabulata volutus Ad Cælum tendebat vortex.* ‖ *Præcipitásque moras*, celeritate moras omnes superat ‖ *Tuadunt Martem clypeis*, incipiunt pugnare. ‖ *mussantque iuuencæ.* sanè verbum factitium, neque absonum à boum voce. etiam Aristophanes versum integrum ex ea voce condidit μὴ μύ. Mussare non semel apud Poetam. ‖ Congeminant. Præpositio & auget sonum, & duos designat. ‖ *cursúmque recusant*, genua inepta sunt ad currendū. ‖ *-non cassa in vota*: quæ caeent efficacia. ‖ *Nec te tantus edat tacitam dolor*, sicut, *-eil mollis flamma medullas.* ‖ *-Styγίi caput implacabile fontis*, sicut de Turno. *-vltro implacabilis ardet.* ‖ Summitte furorem, demitte. sed illud maluit. ‖ *Te si qua parentis Tangere cura potest.* sic *nec solus tangit Atridas Iste dolor.*

SONVS.

CAPVT XVII.

Mussare. ATque hæ quidē paucæ è multis obseruationes sunt quibus à vulgari dicendi more ad magnificam formam illā aspirare possimus. nec dubito nonnullis aliqua duriuscula, Pollioni verò etiā peregrina visa. Cæterum equidē arbitror P. Virgilium Maronē antiquorum Poetarū studiosissimum, eorum Tragœdiis potissimùm lectissima quæque, nouum de suo nihil ad diuinæ orationis splendorem attulisse. Quod si Pollio sibi solus Romanè vel loqui, vel scribere visus est, cui Liuius olet Patauinitatem, Virgilius Mantuanitatem, Ciceronis dictio parum sapit, sanè si iis, quæ illius extant, non dixit meliora, malim profectò cum hisce minus Romanè loqui, quàm cum illo eum ad modum, quem legimus ex fragmentis. Verùm ad ipsum grandiloqui sonum accedamus. Non impræsentia sonum eum appellamus, qui ex pedū, numerorúmq. legibus excitatur. non ὄγκον recitātis implentem buccas, ὥσπ (quemadmodum loquuntur illi) σοφίζειν. sic enim censet Hermogenes. Ego verò vitium vel maximū arbitror τὸν σόφακα Poetam, vel quum in Nubibus

id ob-

id obiectum AEschilo animaduerto, vel quum in malam æquè partem in Vespis accipi video, est enim compositum ex ore, & omphace: quo sapore non pauci admodũ longius abscedunt à suauitate. Ergo sonus quũ sit cuiuscunq. & vocis, & non vocis genus: quippe aeris percussio, aut quod ex ea fit percussione: communis erit omnibus formis dicendi. Quare quum in altiloquo sonum quæro id intelligo quod intenditur in illo communi. Cæterùm quia nõ inanẽ strepitũ petimus: de eo, qui certis legibus constituitur, dicendum est. Quæ fuit causa, vt quanquam sine numeris sæpe inueniatur, in tractatione tamen numerorum explicandus sit. Ad illum igitur locum differatur.

GRAVITAS, VEHEMENTIA.

CAPVT XVIII.

GRandiloquæ formæ affectus hi perpetui. non perpetui verò, Grauitas, vt dicebamus, & Vehementia. neq. enim vbique grauis est. non enim quũ floret: neque vehemẽs, sanè vbi simplices sunt narrationes, topothesiæ, typographiæ. hypotyposes. aliæ. De vtroque igitur iã dicendum. Grauitas præter sententias est in dictione, cùm verba, verborúmq. structura grauis est. Grauia verba voco ea, quę non vulgari excidunt consuetudine: atq. ad eum modum, structuram. De vtroq. suprà quũ satis loquuti simus: nequaquã illa sunt repetenda. Vehemẽtia verò non in sententiis tantùm, sed in dictione, membris, numeris, & figuris. Ac dictiones quidem illæ sunt, quæ vbi paulùm tardarunt pronuntiationem, quasi erumpunt. Earum vis tota in tẽporibus posita est. vt, *conticuere, constitimus*, & eiusmodi. Interdum verò citæ, & monosyllabæ, siue in principio siue in fine. *vt belli signum, Mene incœpto. Heu stirpem inuisam.* Itaque interrogationes ferè sunt eiusmodi. *Quis? quid? Cur? Tu? Hũc ego te Euryale.* In fine, *En hæc promissa fides est.* Verum inter numeros hæc comodius. Mẽbra quoque curta, & κομματικὰ, quasi pugiones, vt punctim non cæsim ferire, vt ait Cicero, videantur. videtur enim longiore tractu languescere oratio. De numeris verò, ac figuris suo loco.

GENVS INFIMVM.

CAPVT XIX.

GEneris infimi materia nota est. Humiles personæ, pastores & alij, quales in Comœdiis. Quòd si de regibus aut de diis loquuntur, eorum officia operæve quantò sunt tenuiora, tantò huic generi propiora. Itaque de suo semper deo quum loquitur Tityrus, non attribuit ei fulminum, aut bellorum potestatem: sed

Ille meas errare boues, vt cernis & ipsum
Ludere quæ vellem, calamo permisit agresti.

Satyrus quoque deos insectatur Ægyptios, non tanquam deos, sed id quod erant, Cepas, Ibides, Canes. Huius igitur affectus proprios, ac perpetuos dicebamus, Tenuitatem, & Simplicitatem de quibus iam.

TENVITAS, SIMPLICITAS, Securitas. CAPVT XX.

TEnuitas orationis est puritas ex communi consuetudine loquendi. Puritatem nanque etiam in sublimi reperiri suprà demonstratum est. Tenuis igitur exemplum est,

Vrbem quam dicunt Romam Melibœe putaui
Stultus ego huic nostræ similem:

Hactenus tenuis puritas, & simplicitas simul. est enim Simplicitas puritas non figurata. Mox igitur defit simplicitas, quum ait: *quòd sæpe solemus*

Pastores ouium teneros depellere fœtus.

Dixit enim, Quo, pro, ad quam. quare Simplicitas tenuitatis propria, non perpetua tamen: sed, quemadmodum dicebamus, vicinitudinaria. Securitas autē est firmitas propositi ad tenuitatē. Neque enim vllo modo curat aliquid figurarum, sed communi via deducitur oratio. Quapropter deductum carmen Virgilius tenue appellauit, translata à filis exilitate. Interdum verò est etiam Simplicitas sine puritate: vt ibi, *Formosum pastor Corydon ardebat.* Simplicissimus sermo, sed σολοικοφανὴς: sicut & illud, *Et certamen erat Corydon cum Thyrside magnum.*

AEQVABILE DICENDI GENVS. CAPVT XXI.

AEquabile dicendi genus est, quod mediocres sententias lectiore sermone designat. neq. respuit figuras, quibus

quibus tenuem formam superet, neque multùm figuratum est, quò citra subl me subsidat. Huius affectus proprij, Rotunditas, ac Volubilitas.

ROTVNDITAS, VOLVBILITAS.

CAPVT XXII.

ROtundam appello orationem, quæ neque plana est vt exilis illa: neque tumida quasi tuberosa, atque angulosa, qualis altiloqua, nam tenuis astricta est, ac subsidit. Grandis exit certis interuallis, vt illam riuulis, hanc Pado rectè comparare queas. At mediocris character inter vtrunque procedit. Quam ob causam Frugulem quoque aliquando non sum veritus appellare. Quod genus cum studio cuiuspiam diuini viri perfectum est, explet animum sanè: tenue vix mouet: sublime vellicat. Acquirit autem ex dissimulato cultu certam virtutem, quam Volubilitatem nominare libet. Quippe tenue fluit propter humilitatem, atque exilitatem: Sublime hæret, atque cunctatur in ore, in auribus, in animo: æquabile euoluitur leni lapsu permulcens auditoris expectationem. Talis stilus in Catullo, atque adeò talis, vt eum pauci cõsequi valuerint. Argonautica dico eiusmodi esse confecta oratione, vt sine ineptiis rarò quispiam posit imitari. Id quod summus Poeta facere aggressus, eluit primùm spem suam in CIRI, deinde maiore opera posita, diligentiáque adhibita in diuinis Georgicis superauit. Quod vt manifestius pateat, & ad imitandum hæc subiiciemus. Sunt igitur Catulli hæc:

Non prius ex illo flagrantia declinauit
Lumina, quàm tanto concepit pectore flammam.
Funditus, atque imis exarsit tota medullis,
Heu miserè exagitans immiti corde furores.

IN CIRI hæc eadem sic:

Nisi Scylla nouo correpta furore
Scylla patris miseri, patriæque inuenta sep ulchrum,
O nimium cupidis si non inhiasset ocellis.

Tum sequuntur apud CATVLLVM,

Sancte puer, curis hominum qui gaudia misces,
Quæque regis Golgon, quæque Idalium fundo sum,
Qualibus incensam iactastis mente puellam
Fluctibus, in flauo sæpe hospite suspirantem?

Quantos illa tulit languenti corde timores?

IN CIRI hæc,

Sed malus ille puer, quem nec sua flectere mater
Iratum potuit: quem nec pater, atque auus idem
Iuppiter ille etiam Pœnos domitare Leones,
Et validas docuit vires mansuescere Tigris.

ET MOX,

Quæ simulac venis hausit sitientibus ignem,
Et validum penitus concepit in ossa furorem.

Apud CATVLLVM,

Non flauo retinens subtilem vertice mitram,
Non contecta leui velatum corpus amictu,
Non tereti strophio lactantes vincta papillas:
Omnia quæ toto delapsa è corpore passim
Ipsius ante pedes fluctus satis allidebant.

CIRIS sic,

Non storace ideo fragrantes picta capillos,
Cognita non teneris pedibus sicyonia seruans,
Non niueo retinens baccata monilia collo.

CAPVLLVS sic,

Emersere feri candenti è gurgite vultus
Aequoreæ monstrum Nereides admirantes.
Illáque atque alia viderunt luce marinas
Mortales oculi nudato corpore Nymphas,
Nutricum tenus extantes è gurgite cano.

CIRIS hæc,

Complures illam nymphæ mirantur in vndis:
Miratur pater Oceanus, & candida Tethys,
Et cupidas secum rapiens Galatea sorores.

CATVLLI illa,

Si tibi non fuerant cordi connubia nostra,
Sæua quòd horrebas prisci præcepta parentis:
Attamen in vestras potuisti ducere sedes
Quæ tibi iucundo famularer serua labore,
Candida permulcens liquidis vestigia lymphis:
Purpureáve tuum consternens veste cubile.

CIRIS hæc,

Méne inter matres, ancillarúmque cateruas
Mænalias inter, famularum munere fungi:
Coniugis atque tuæ (quæcunque erit illa) beatæ
Non licuit grauidos penso deuoluere fusos?

CATVL-

CATVLLVS, -Altibúsque
Præda,nec iniecta tumulabor mortua terra.

CIRIS,-*nec & illa quidem communis alumna*
Omnibus iniecta tellus tumulabit arena.

In Georgicis autem Amoris vim maiore cultioréque ſpiritu declarauit:

Omne adeò genus in terris hominúmque ferarúmque
Et genus æquoreum,pecudes,pictæque volucres
In furias,ignémque ruunt:amor omnibus idem.

ET MOX,

Quid inuenis,magnum cui verſat in oſſibus ignem
Durus amor?nempe abruptis turbata procellis
Cæca nocte natat ſerus freta:quem ſuper ingens
Porta tonat cæli: & ſcopulis illiſa reclamant
AEquora:nec miſeri poſſunt reuocare parentes,
Nec morituro ſuper crudeli funere virgo.

Cæterùm in ſequenti libro fuſius Poetarũ verſus comparabuntur.Quòd hîc ea de cauſa fecimus, vt ignoti pleriſque ſtili mediocris ratio, atque natura declararetur.

GRADVS IN CHARACTERIBUS. CAPVT XXIII.

QVæ de Characterum natura,affectibus, vſu,à nobis dici potuerunt,explicata ſunt. reliquum eſt,vt acutius illorum ſpecies conſideremus. Neque enim ſemper Sublimis,elatus eſt:cogitur nanque ad ea deſcendere quæ in rerum cenſu ſunt humiliora. nec Exile dicendi genus perpetuò vel iacet, vel ſerpit:ſed attollitur interdũ. Quare hinc quoque petenda ponendáque ſunt exempla, quæ à paucis ſunt animaduerſa. Siqua igitur materia in tribus Poematibus expedita eſt, ea nos huiuſce obſeruationis commonefacere poterit. prius tamen mutuas illorum quaſi inſitiones videamus. Tenue eſt in grandiloquo ibi, *Virginibus Tyriis mos eſt geſtare pharetram* Magnum in paruo ibi,

Hinc lapides Pyrrha iactos,Saturnia regna,
Caucaſeáſque refert volucres furtumque Promethei,

Et illud,

Aſpice conuexo nutantem pondere mundum,
Terráſque tractuſque maris,cælumque profundum.

Quam tamen rem altius,in alto,

Principio cælum, ac terras, camposque liquentes,
Lucentémque globum Lunæ, Titaniáque astra
Spiritus intus alit: totámque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Pestilentiam in tertio Georgicon larga vena, sed casta: in tertio Aeneidos breuiore ambitu concludit, sed sublimi versu. quas, qui volet, ad harum præceptionem iudicium inter se comparare poterit. Quin etiam ad hanc formam diſpiciendam varietatem ea quoque conferre licebit, quæ in eodem poemate alia atque alia facie picta sunt. Quod iudicium imprimis iuuare poterit illorum carminum lectio, quæ sub experientiæ Virgilianæ titulo circunferuntur, de anni tempestatibus, de Solis ortu, de signis cœlestibus, de glacie, de speculo, de Iride: Quæ non dubito ab ipso Virgilio elaborata, quum mihi in mentem venit, quanta cura ea pauca delegerit è multis, quæ in sua poemata conferret Sæpe enim discõrinuatos versus legimus: quos iccirco præciſis sensibus videmus, quòd ille morosissimo iudicio alios de medio sustulit. quibus illi cohærebant, quoad excogitaret atque inſereret meliores:

Iungimus hospitio dextras, & tecta subimus.
Templa Dei saxo venerabar structa vetusto.
Da propriam Thymbræe domum.

Hi versus diſsiti sunt. sicui ne illi quidem cum cæteris colligantur:

Sed fugite ô miseri, fugite, atque ab littore funem
Rumpite. Quare?
Nam qualis quantusque cavo Polyphemus in antro
Lanigeras claudit pecudes, atque vbera pressat.

At ibi illo occupato non est fugiendum. Certè alij versus intercedebant. Quæ verò sententiæ eædem diuersis tum verbis, tũ numeris expreſsæ sint, vnicuique. attentius perlegenti patère poteſt: vel vbi noctem, vel quum die quot modis quoties deſcribit. de Atlante in VIII:

-celi qui sidera torquet. &, *Atlas*
Edidit, æthereos humero qui sustinet orbes.

In IIII. & in VI,

Axem humero torquet Stellis ardentibus aptum.

Quæque in sexto Aeneidos de vmbris, locisque inferis: nec multo minus grauiter in quarto Georgicon. Iussa Iouis ad Mercurium quibus verbis reddat Mercurius ipſe

se. Fulminatio in primo,

Illa Iouis rapidum iaculata in nubibus ignem
Turbine corripuit, scopulosque infixit acuto.

In sexto de Salmaneo,

Ac pater omnipotens densa inter nubila telum
Contorsit: non ille facem nequè fumea tedis
Lumina præcipitémque immani turbine adegit.

De fulmine autem in IIII.

Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad vmbras,
Pallentes vmbras Erebi, noctémque profundam.

In quinto,

Vel iu quod supereſt, infesto fulmine morti,
Si mereor, demitte tuaque hìc obrue dextra.

In nono,

At tu magne pater Diuum miserere, tuoque.
Inuisum hoc de rude caput sub tartara telo.

Tempestas in primo, in tertio, in nono, aliter atque aliter duo funera, Miseni & Pallantis. duo tumuli, Caietæ & Miseni. epicedium Euryali, Pallantis, Eurydices, Daphnidis. epicedium siue inferiæ militum, (*Ite*, ait, *egregiæ animæ*) eorumdémque tumulus. Quæ desperaret se melius dicturum, integra re posuit: alia aliquo flexu interpolata repræsentauit,

Vrbem orant, tedet pelagi perferre laborem.
Mortem orant, tedet cæli conuexa tueri.

In VI, *habitátque sub alto Pectore.*
In XI, *habitéque sub isto pectore.*

Quæ loca non ad percipiendas dicendi formas solùm, sed ad imitationis quoque rationem multum momenti habere possunt: de qua suo loco. nunc de vitiosis formis scribendum est.

VITIOSAE FORMAE,

SICCVM, PINGVE, TREPIDVM.

CAPVT XXIIII.

QVibusdã virtutibus aliqua vitia esse affinia, multis locis scriptum est. Quare illud è Philosophorum præceptis præclarè dictum: *Decipimur specie recti.* Est igitur puræ illius, prestæ, subtilis, simplicis, hostis, Siccain sententia, in verbis tum priuis, tum compositis,

Sicca ſententia,quæ rem minuit: vt ſi Romam dicas, Latij caput.Verbum priuum: ſi Xerxem appelles ductorem Dictio ſiue oratio ſicca, qualis Hippocratis multis in locis. Quo in genere etiã ξηροκακοζηλίαν appellamus: quum affectatur mutilum præciſúmque ſcribendi genus: cuiuſmodi àliquando Cornelij Taciti. Eſt autem Siccum non ſolùm breuitatis,ſed etiam prolixitatis vitium: quoties in longa oratione nullum extabit epithetum, nulla figura; nulla ſententia,nulla efficacia,nullus affectus.Quinetiam Siccum auſim appellare etiam fuſum, quod non cohæret: ſed membris, & inciſis inculcatis argutiam quandam affectat quale Plinij Secundi ſæpe: neque minus frequens vel Senecæ,vel eius ſeculi declamatoribus fuit peculiare. Si igitur Siccum vitium eſt,etiam pingue erit. ſunt enim contraria, quemadmodum defectus & exuberantia. Ac multi quidem pingue illud ſectati ſunt: propterea quòd virtutem includeret,ſicuti prodigalitas liberalitatem. Aliis ingeniis placuit magis Siccitas. nihil enim infelicius arbitrati ſunt loquendi licentia. Ita quum ab omnibus iudiciis damnetur vtrumque, à deprauatis animis ſub inoffenſæ formæ ſpecie aliud aliis acceptum fuit. Mihi vehementer diſplicet loquacitas:atque adeò iſtos Aſiaticos excurſores, aurium carnifices appellare ſolitus ſum. Quod Siccum dixi,etiam ieiunum, etiam aridum à multis vocitatur,veluti pingue,& exultans, & elatum, & tumidum: quod dum plus vult quàm poteſt, minus efficit quàm debet: propterea quòd plus poteſt quàm decet. Ac quanquam ſuprà diximus aduerſus veterum ſententiam, inter tumidum & abiectum quod eſſet, quaſi quod inter duo eſſet vitia, virtutem cenſeri debere, non autem vitium,quemadmodum dicebant illi: tamen mediocre illud atque æquabile, vitium nihilominus patitur. deprauatur enim Trepidatione:dum neque vult demitti, ne ſit gracile: neque audet ſeſe attollere,ne tumeſcat. Quale genus orationis eſt in multis locis Virgilianæ Ciris.Non eſt igitur medium duorum vitiorum, quia illis careat vt virtus: ſed quorum particeps ſit, vt item vitium. Horum autem vitiorum, quod eſt ſublimis,parens eſt ξηροζηλία, quod eſt infimi, negligentia: atque, vt ita dicam, ſupinitas. ξηροζηλίαν voco ego Ambitionem, qua plus, vel

ξηροζηλία

plũra;

Plura, vel elatiora quàm par est, admittimus. Contrà, negligentiam pessum dat orationem, permittitque non solum serpere, sed etiam iacere. vtriusque verò mater licentia est. Qua ille sibi multa arrogat: hic hoc arrogat etiam, vt nihil arrogare, virtutis loco habeat. Itaque ex illo expectes dictionem streperam, confragosam, resilientem: ex hoc intermortuam. Illud genus M. Gallio suffultum vocat exemplo eo posito: Depultus in Neptunias lacunas: ego hoc ineptum dico: suffultum autem plenum: quale est Ouidianum. *Licentia.*

Hinc aliquot errores à scriptoribus animaduertẽdum est. Fuere nãque Grammatici quidam, qui quũ à Quintiliano accepissent, Narrationes esse in humili dicendi genere: Aeneidem sub eo genere posuere. Narratio enim tota est. quæ amentia potius quàm sententia (nam cuiusmodi sensum his esse intelligas?) ne digna quidem est, quæ refellatur, Omnes enim orationes, omnesque scriptiones narrationes quædam sunt. Oratoria verò narratio pars orationis.

Phalereum quoque Demetrium castigatione dignum cognosces ex iis quæ suprà dicta sunt. Miscet enim affectum cum speciebus: quum partitur genera in μεγαλοπρεπῆς, ἰσχνὸν, γλαφυρὸν, δεινὸν. Satis enim suprà ostendimus τὸ δεινὸν esse partem τοῦ μεγαλοπρεποῦς, sed partem, vt affectum. Etiam ex Hermogene aliter sentiebamus. Præterea γλαφυρὸν politum omnibus generibus competere. Neque rectè definit γλαφυρὸν, τὸν ἔχοντα μικρότητά τε καὶ κομψίαν μεμιγμένας: non enim constare simul queunt hæc: vt & paruitas, & elatio inter se conueniant ad vnam eandemque orationem conficiendam. Sed γλαφυρότης elegantia, expolitura tam ἰσχνοῦ, quàm μεγαλοπρεποῦς. κομψία verò affectus est, μικρότης non, sed idem quod ἰσχνότης.

Fuit & illud Grammaticorum longè admodum aberrantium à veritate: cùm secarunt genera in longum, & breue. Neminem enim latet, relationes esse cuiuscunque quantitatis. Quare omnis oratio cùm sit quantitas: omnis orationis intererit esse & longam, & breuem. Est autem breuitas etiam in longissima narratione, cui nihil adsit alienum. Igitur Sallustio præter cæteros quamobrem attributa sit ab omnibus breuitas, nondum mihi *Grammaticorum error.* *Notæ in Sallustiũ.*

compertum est. Nam qui conciones inserat, quas nullus habuerit imperator: easque prælongas non rarò: qui apud Aras fratrum quasi in amœno diuerticulo spatietur: qui præter historiæ argumentum Catonis Cæsarisque collatione plurimos versus occupet: qui ad Catilinæ bellum narrandum principia vrbis Romæ arcessat: non video quo consilio breuem potius, quàm vel prolixum, vel etiam nimium, superuacaneúmque existimemus. Ac fuere quidam Barbari recentiores supercilio non ferendo, iudicio verò corruptissimo, qui Sallustii dictionem iccirco breuem censuere, quia rem personamque narret, consilia atque deliberationes omittat: factum ipsum nudum illico ponat. quasi verò commentarium scripserit ille, non historiam pleniorem: qui fit historiæ pater appellatus. Ego verò contra hosce circulatores longè aliter sentio. Non solum quod negant, facere: verumetiam apparatum addere: spem, metum, modum, euentum, atque alia pleraque eiusmodi adiungere: etiam excurrere interdum. Tribus verbis Catilinæ coniurationem expediri posse arbitrorne at quot ille? præterea nunquam quicquam sine circunstantiis: Milites, inquit, Romani perculsi tumultu insolito arma capere: alii sese abdere: pars territos confirmare, trepidare omnibus locis: vis magna hostium, cœlum nocte & nubibus obscuratum: periculum anceps: postremò fugere, an manere tutius foret in incerto erat. Hæc dictio adeò ampla, adeò fusa est, vt nihil addi possit. quam breuem, sic effeceris: Paucorum corruptione autem noctu castra aggredi, in iis trepidatum. Quàm verò tum leuiter, tum insolenter (vt omnia solent) professi sunt eum in historiis consilia omisisse, ex vniuersa historia manifestum est. Nam quare Iugurtha appulsis legatis Cirtham oppugnet, ratio ponitur. Habes præterea belli apparatum à consule Metello institutum multis verbis. vel quum imbellem exercitum accipit ab Albinio, quid moliatur. Quam partem si attentius legamus, inuenias Sallustii orationem non solùm non breuem, sed etiam opulentam. Quæ verò in Catilinæ bello geruntur, perpaucis versibus composita sunt: cætera omnia in consiliis declarandis producuntur. Breuitas igitur Sallustiana propterea vulgò iactata videtur mihi, quia tribus voci-

Breuitas Sallustiana quæ.

bus

bus integras explet sententias. non circunducit, non interponit: asyndetis vtitur, omittit verba: quemadmodum à viris doctis obseruatum est.

FIGVRAE,
Periodvs, Cola, Comma.
Caput xxv.

HActenus de Characteribus: restat vt de figuris differamus: quas eadē qua superiore libro ratione ad certa capitum reduci operæ pretiū est. Aut igitur à rei ipsius natura partiemur genera, aut ab vsu. Figurarū natura tota in exornatione consistit. quare pro modo exornationum secari possunt. Ab vsu verò facilius: quum enim omnibus in omnia dicendi genera venire liceat, tametsi quibusdam quædam sunt frequentiores, sparsim, vt quæque sese offeret, tractari queunt. Nos igitur ex ipsis philosophiæ, vt semper, fontibus hausta illarum naturam digeramus: si prius quid sit περίοδος, quid κῶλον, quid κόμμα declarauerimus. Nam tametsi hæc vulgata videntur: tamen quia huiusce artis partes sunt, non sine reprehensione omitti potuere. Tum autem non pauca scripta sunt ab antiquis: quorum authoritate veritas passa est conuulsionem. Alexander igitur Rhetor περίοδον sic definiuit. λόγος ἄνευ παρεμπτώσεως ἢ κώλων συνθέσει αὐτοτελὴς διάνοιαν ἐκφέρων. Quonam verò modo fieri possit hoc, vt Periodus talem habeat definitionem, in qua excludatur κῶλον, quod eius pars est: Nam tametsi quædam plantę nullū fructum ferunt, plantarum tamen genus ipsum nunquam definias per sterilitatem. Igitur qua ratione diuidas periodum in simplicem & compositam? Est enim simplex, quæ nullis constat colis: Composita, quæ ex ipsis conficitur. Neque enim verum est quod mox ait idem, κομμάτια esse hæc. Μέτρον ἄρχειν. Γνῶθι σαυτόν. Continent enim sententiā perfectam: neque cuiusquam orationis partes sunt. Sunt igitur periodi. Neque enim, quod breues sunt, periodi naturam exuēre. Idem enim est homo pusillus, & Gigas, quod ad τὸ τί ἐστιν ἕκαστον pertinet. Præterea quomodo potest ille definire ἄνευ κώλων: qui tamen exēplū subdat, cuius partes appellat κώλα; ἀνάγκη δὲ ἐξαυτῆς τὸ πρῶτον ἀπαρτισθῆναι νόμῳ καὶ ψήφῳ βασιλικῇ. ait siquidem periodum hanc esse πρῶτον. Quanquam alium quoque pudendum committit errorem. Quippe primum κῶλον

dicit illud: δύὸ ἐὰρ ἐδιώτης, secundum, ἐν πόλει δημοκρατουμένῃ: tertium, νόμῳ καὶ ψήφῳ βασιλεύει, quod falsum esse ex eius definitione deprehēditur. κῶλον, inquit, περιόδου μέρος, ὃ μὲν λέγεται καθ' αὑτό. At αὐὸ ἐὰρ ἐδιώτης per se nihil dicit. Misere quoque definit κόμμα, τὸ περιόδου καὶ κώλου ἔλαττον. nihil enim declarat definitio hæc. quare sic definio: Periodus, est oratio sibi perficiens sententiam. κῶλον, siue membrum, est oratio periodo perficiens sententiā. κόμμα, siue incisio, pars composita sine verbo, sententiæ illius partem significans. Periodus igitur hæc,

Arma virúmque cano: Troiæ qui primus ab oris
Italiam fato profugus, Lauináque venit
Littora. Sententiam nanque sibi quam instituit, percipit. Cola autem duo: primum, *Arma virúmque cano.* sententiam enim complet, sed non sibi: pars enim est. Alterum, *Troiæ qui primus ab oris Italiam fato profugus, Lauináque venit Littora.* primum autem membrum commata duo habet: *Arma*, & *virumq; cano.* duo enim esse declarat coniunctio: non enim coniungit nisi separata. Sic etiam secundum membrum totidem continet incisa: *Italiam fato profugus.* &, *Lauináque venit Littora.* In hac periodo verba duo sunt: quę duo efficiunt membra. factura duas periodos, nisi per Relatiuum alterum ab altero penderet. Est igitur Colon pars periodi suo verbo fulta. quòd si multæ sint periodi partes ad vnum relatæ verbum: nō equidem illa κῶλα, sed κόμματα appellabo. Non enim sunt membra, nisi proprium habeant motum. non mouetur autem oratio nisi per verbum. Quæ membra quum secantur, κόμματα dicta sunt, ita à nobis definita. Partes compositæ, vt hoc differrent à partibus simplicibus, nomine, verbo, aliis: sine verbo totius sententiæ partem significantes, vt hoc differret à membris. Quare ne illud quidem eiusdem authoris probo, quum ait Isocraticæ illius periodi partes membra esse. Nos enim incisa dicimus, τίς ἐὰρ οὐκ ἂν ἐδέως μετάσχοι στρατίας, τῆς μὲν ὑπ' Ἀθηναίων τε καὶ Λακεδαιμονίων στρατηγουμένης, ὑπὸ δὲ τῆς συμμάχων ἐλευθερίας ἀθροιζομένης, ὑπὸ δὲ τῆς Ἑλλάδος ἁπάσης ἐκπεμπομένης. Quod enim membrum dicas, cui deest substantiuum ipsum? Nihilo melius à Trapezuntio, Circuitus est totius orationis rotunda, & coacta, densa cum frequentatione verborū cōprehensio. Vult enim lon-

longam esse orationem:quo nihil ineptius. Quum enim tota oratio constet periodis, colis, commatibus: & colon esse periodi partem,coli coma definierint: quid erit quartum illud, si non est periodus: Γνῶθι σεαυτόν? Quare scitè, vt omnia semper Aristoteles, periodum dixit, orationem habentē principium & finem. Non igitur attribuit necessariò longitudinem.sicuti ne κῶλα quidem longiora,aut cōmata ipsa propterea desinent hoc esse quod sunt. Quid autem appellat rotundam comprehensionem? An verò vult in se recurrere, vt illi versus?

Vltrò animum dictis attollit, & increpat vltrò.
Ante etiam sceptrum Dictæi regis & ante.

Quæ nugæ,coacta, aut decisa?num vlla oratio reperitur, quæ intra certos limites non cogatur. Aut vlla est oratio, cuius partes sint alterius partibus orationis densiores? Falsos autem nomine ipsos puto, quum περιοδεύειν non in motu, sed in spatio posuere. Nobis verò sat est agnoscere motum ipsum atque vim,sententiam concludendi: vnde etiam rectissimè à Fabio Conclusio est appellata: alia sanè ἀπὸ τοῦ συμπεράσματος Philosophorum. Sic & Comprehensionem dixit Cicero, & Orbem, & Circunductionem, quia clauderet sententiam, ita vt extra eam nihil quæreretur significandum. Nam κῶλα non totum cōcludunt:multò verò minùs κόμματα.Quapropter idem etiam Ambitum,etiam Circuitum,& Continuationem,& Circunscriptionem nominauit. Quum igitur dixit Trapezuntius Comprehensionem, superfluò addidit, Rotundā.Nā quod Orbis aut Ambitus dicatur, cōprehensio tantū intelligitur.proinde nō minùs ineptè in illa Ciceroniana narratione incisa pro mēbris recensuit. Sopater quidam Aliciensis, homo domi suæ imprimis locuples atque honestus, ab inimicis suis apud C. sacerdotem prætorem rei capitalis accusatus, facilè eo iudicio est liberatus. κῶλα enim membra ea sunt, quæ alio vocabulo ab iisdem Philosophis μέλη appellantur. quorum officiis actiones suæ cuique perficiuntur. at quæ actio sit in illis verbis, Sopater quidam Aliciensis: quid tum postea?Quòd si istorum authoritas plus moueat aliquos, quàm nostra diligentia: nihil laboro. doctis enim atq; acribus ingeniis tantùm scribimus.Est igitur Periodus, vti dicebamus, aut simplex, aut composita. & com-

posita aut ex incisis, aut ex colis. Colorum numerum à duobus ad quatuor vsque producere licet. quod excedit, vitio apponi, appellarique à Græcis λόγου διξόδιον: vt quemadmodum Periodus est comprehensio, ita quod extra illius præscriptiones euagatur, non iam περίοδος, sed διξόδος appellari debeat, quasi deuiatio.

FIGVRA, FIGVRAE.

CAPVT XXVI.

FIgura loquutionis, quam superiore libro Tropon agnoscebamus, est decora facies orationis à vulgari diuersa. Eius autem genera ad hunc potissimum modum partiemur. Verba accipiunt figurā ab arte, aut ex sua natura, aut secundum situ, aut ratione quantitatis, aut propter qualitatem. Naturā dico, quod Philosophi Essentiā. Secundum essentiam igitur aut subticentur, aut ponuntur. si subticentur, fit figura ἔλλειψις & ἀπόδοτον. Si ponuntur, aut eadem, aut similia, aut diuersa, aut contraria. si eadem, aut voce & significatione, aut significatione tantùm. Si voce & significatione, oritur ἀκαδιαφωνία, ἐπαναλῆψις, ἐπαναφορά, πολυπτωτα, παρίσωσις, ἀντιπροφή, συμπλοκή, κλίμαξ. Si significatione tantùm, efficitur συνωνυμία. Si ponuntur similia, pariunt Allusionem, Inuersionem, παρονομασίαν. Si diuersa, nascitur πλεονασμός, ὑπέρβασις, ὑστεροπροτερία, ἔμφασις, ἀλληγορία, μεταλῆψις. Si contraria, cōstituitur ἀντίθεσις, ἀντιμετάθεσις, ἀντιμεταβολή, σύγχυσις. πλοκή, ἀντιπαρήχησις. Si secundum situm, aut differuntur, & conflatur ὑπέρβατον: aut in medio, & creatur παρεμβολή, παρένθεσις: aut certa temperatione disponuntur, & gignunt συναπάντησιν: aut ea quę proposita sunt, redduntur, & producunt ζεῦγμα. Si secundū quantitatem, creabitur πάρεσις, quæ & παρίσωσις dicitur. Patitur autem quantitas, quum secatur vox: & fit figura quæ vocatur τμῆσις, cuius contraria est σύνθεσις. Si secundum qualitatem, educetur ὁμοιοτέλευτον, ὁμοιόπτωτον. quæ antea dispersæ, temere docebantur. nunc maiore opera quàm gloria à nobis digestæ sunt. Nemo enim est paulo in Rhetoricis exercitatior, qui non putet ab se quoque nullo negotio excogitari potuisse. Nunc figillatim de his atque similibus agamus.

QVAE

QVAE EX SVBTICENTIA.

CAPVT XXVII.

Ἔλλειψις.

DEfectus verborum, πάθος maximè significat: admirationem, amorem, odium, iram. Fit etiam aliis de causis: putà ob pudorem, quum res est turpis,

Nouimus & qui te. & quo. quum veremur ne auditores offendantur. Hoc ad Oratores pertinet. etenim si quo in vitio, vel corporis, vel animi, vel fortunę communem habeant Iudices cum reo reprehensionem: id verò tametsi multùm posset causæ prodesse, tamen est omnino prætereundum, quum dicentem piget. Hoc quoque poetę rarò: Comici tamen vtuntur. vt, *S'cin quomodo?* Illa verò quæ subticentur, in quarto,

Dixerat: atque illam media inter talia ferro
Collapsam aspiciunt. Sunt tacita per ἀποσιώπησιν, non autem per ἔλλειψιν. Omisit enim dicere quemadmodum se interfecit. Per admirationem verò aut indignationem: *O ingentem confidentiam! Heu stirpem inuisam!* Quartus enim casus sine verbo ineptus est ad sententiam. Tale & illud Iuuenalis,

Túne duos vna sæuissima vipera cœna
Túne duos? Ab amore:
Me, me: adsum qui feci. Ex ira, *Quos ego.*

Ἀσύνδετον.

CAPVT XXVIII.

SOluta oratio dici potest ἀσύνδετος, dissita, diuulsa: incōiuncta melius signi t. Paratur hæc figura ad amplificationem, ad celeritatem, ad impetum animi. Denique quum magnum quippiam molimur.

Tectum augustum, ingens, centum sublime columnis.
Monstrum horrendū, informe, ingens. Hæc est priuis vocibus: in orationibus ad ῥητορικὰς

Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.

Longioribus periodis in otio soluti,

Illos porticibus Rex accipiebat in amplis.
Aulai in medio libabant pocula Bacchi.

Illa autem in celeritate,

Nauticus exoritur vario certamine clamor,
Hortantur socii, Cretam proauósque petamus.
Prosequitur surgens à puppi ventus euntes.

QVAE EX POSITIONE eiusdem vocis.

CAPVT XXIX.

Ἀναδίπλωσις, Ἐπαναλαμβὰς, Ἐπαναφορὰ, Παλιλλογία, Ταυτότης.

ALexander rhetor harum aliquas confudit, nullam definiuit. *Ἀναδίπλωσις*, id est Duplicatio: est iteratio vocis statim subiens priorem: familiaris Tragicis. In magnis affectibus ea vtimur. Significat enim perpetuitatem repræsentationis.

O Myſis, Myſis, ah Corydon, Corydon. hoc ex natura tractum est. Etenim animalibus datus est motus ad fugiendum & ad consequendum. Igitur quæ vnico motu, puta saltu, appetitum locum nequeunt adipisci: cursu, qui est motus frequens, supplent. *Ἐπαναλαμβὰς* autem, hoc est, Resumptio, est iteratio non statim, sed aliquibus vocibus interpositis. resumit enim quod reliquerat, *Sed fugite, ô miseri, fugite.* *Ἐπαναφορὰ* verò, id est, Repertitio, ab hac non differt, nisi situ. quia in resumptione verbum quocunque loco iterum ac tertiò poni potest: in Repetitione non nisi in principio, *Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda, Te liquidi fleuere lacus.* Quam exornationem auget sanè alia, quum mutatur sensus apposita alia voce ei quæ secundo loco fuerit repetita. quod alibi quoque monuimus: *-direxit ſpicula Parthus, Parthus ſiue Cydon.* *Παλιλλογία* verò Alexander idem malè cum hisce confudit. neque enim est eiusdem vocis repositio, sed sententiæ. Quod ex Aeschylo adducit in Ranis Aristophanes, atque castigat: quódque agnoscere conati sunt Critici aliquot locis, vt, *Molémque & montes.* verum expositio est prioris. quam molem? *Montes.* quem Italiæ locum? *Lauinia littora.* Sic, *dixitque, & prælia voce diremit.* Idem est atque, Dixitque, & dicendo prælia diremit. neque enim vitium hoc in maximo Poeta. nam quod Seneca in Montano oratore & Ouidio reprehendit, non bene facit. Nunquam enim idem repetitur penitus, sed semper aliquid diuersum est. Differt autem à Palilogia *ταυτότης*, quoniam illa est figura sententiæ: hæc dictionis. Pertinet autem maximè ad simplicitatem, quum idem verbum reponitur quasi temere & neglecto cultu. quod

quum

quum faceret Aristoteles in historia animalium, Theodorúsque suo more Latinè ita redderet, vt inureret calamistris: quidam barbari agrestes elegantiæ illius ignari, ausi sunt dicere a Theodoro melius repræsentatum, quàm a Philosopho descriptum fuerit. Ille enim cùm alibi, tum in secundo, τὰ ἰχθύων τὰ βοείλικα, τὰ μὲν ἔχει, καὶ τὰ μὲν ἔχοντα κελύμματα, πάντα, ἐκ πλαγίου ἔχει. nec multò pòst, ἔχει δὲ ὁ ἰλαὶ χεῖρα ἴχνη. quibus nihil dulcius auribus Atticis, adeò vt eo verbo etiam vt sint sub Pleonasmo, παίζειν ἔχων. Et in libro De sensu & sensili οὐ γὰρ ὥστ' ὄψ φασί τινες ἀκούειν ἐὰν ἴδῃ τὸν ὑστερισμόν· ἀλλ' ὅτι. διαφέρει δὲ μὴ πᾶν ὅτι, ἀλλ' οὐ πᾶς ἀκούει. Suauis ταυτότης in quinto Aeneidos, mutato sensu, *-intentaque brachia remis Intenti expectant.* Quod si Morino aut Tongro absurdum videtur, nihil mirum: Sui enim simiæ simioli. quam suauitatem neque ignorauit Cicero, neque neglexit: quinetiam curauit inter cæteras, vt suam orationem efficeret commendatiorem. Ad Atticum, Feci atque effeci, vt neuter quenquam horum pluris quàm me faceret. De Oratore, Fecique hoc quod ne adolescens quidem feceram, vt his de rebus disputarem. Sed & aliis multis in locis, In Verrem, Glabrionem id quod fecit, facere lætatus sum. Quantum verò afferat orationi venustatis simulata illa negligentia, ex ipsius Homeri iudicio videndum est,

Ὡς δὲ χιὼν κατέπηξεν ἐν ἀερσιπόλοισιν ὄρεσσιν,
Ἣν τ' ἄνεμος κατέπηξε, πίτνᾷ ζέφυρος καταχεύων·
Τηκομένης δ' ἄρα τ' ποταμοὶ πλήθουσι ῥέοντες·
Ὡς τὼ τήκετο κηλὰ παρήϊα δάκρυ χέουσα. Pro quo verbo toties repetito, si aliud subiicias, rem omnem funditus euerteris. nec minor gratia Terentianæ Bacchidi,

-quod si is nunc
Me deceperit, sæpe obsecrans me vt veniam, frustrà veniet: Aut quum venturam dixero & constituero, quum is certè Renunciarit, Clitipho cum spe pedebit animi, Decipiam, ac non veniam. Profectò hæc oratione nullum nectar dulcius. sed & Poeta ea simplicitate vsus est, non semel. In quinto,

At pr cul in sola secretæ Troades acta
Amissum Anchisen flebant: cunctæq. profundum
Pontum aspectabant flentes, & in Ecloga vltima verbum hoc *venit* plus quinquies, ; olùit magna simplicitate ac iucunditate. & in septimo,

Aurea pectoribus demissa monilia pendent:
Tecti auro, fulvum mandunt sub dentibus aurum.

Quòd si quo in loco Palilogia λέξεως Virgilio obiici potest, sanè illa fuerit,

Tum se ad Caietæ recto fert littore portum.
Anchora de prora iacitur: stant littore puppes.
Tu quoque littoribus nostris Aencia nutrix.

Alij Palilogiam genus constituêre, sub quo essent IIII, species, ἀναφορά, ἐπαναφορά, ἐπάνοδος, ἐπαναστροφή.

Ἀναφορά, Ἐπάνοδος, Ἐπαναστροφή, Ἀντιστροφή, Συμπλοκή.

CAPVT XXX.

EST autem ἀναφορὰ Relatio, quum eadem vox reponitur. vt, *-nec te miseret natæq; tuique, Nec matris miseret*, Bis tantùm ponitur, atque hoc distat ab Epanaphora, quia hæc quum semel posuit, semel atque iterum reddit. quemadmodum Virgiliano, quod suprà scripsimus, exemplo patet. Ἐπάνοδος verò est Reditus, quum per eadem recurrimus verba ordine inuerso relegentes. quæ figura maximè poetarum parti inutilis est. fingere tamen licet exemplum è nostris Satyris,

Si tibi diuitiarum & honorū Iuppiter author,
Author Iuppiter est etiam vitæq; necisque.

Epanastrophe autem est Reuersio, quum recto ordine restituimus sententiam. Magnis profectò deliberationibus accommodata figura. cuiusmodi apud Homerum diuinitus institutam legimus, Τὸ δ' ἐγὼ οὔτιος εἶμι, ἢ εἰ πυρὶ χείρας ἔοικα,

Εἰ πυρὶ χείρας ἔοικε, μάθοις δ' ἀφόωντα σιδήρῳ. Et apud Poetā,

tibi nostra vicissim
Dicemus: Daphninque tuum tollemus ad astra:
Daphnin ad astra feremus, amauit nos quoque Daphnis.

Theocritum imitatus ille est, -τὸ δ' ἀνὰ ἄρχα ποιμὴν Ὦ δᾶς ἄρχα ποιμήν, φαλάσσιος οἰμυλλάγας. Alio modo ad principium reuersus est Ouidius,

Militat omnis amans, & habet sua castra Cupido,
Attice crede mihi, militat omnis amans. Consueuerunt etiam Epigrammatographi claudere poematium eodem versu quo inchoarunt, vt Martialis:

Apollinarem conueni meum Scazon.

Antistrophe

Antistrophe autem est repetitio finis: non vt ponatur in principio sequentis, sed æquè in fine. hoc ab Epanastrophe differens: quam conficies, si Martialis epigramma de Hermete cõuertas: vt sit conuersa ἀναφορά. Circunfertur ignobilis cuiusdam tale., quod non ponam: sed hoc,

Quisnam hic est asinarius Poeta? Caluus.
Isne edentulus? is Cotyttio ore Caluus?
Extremúsne hominum inter atra monstra Caluus?

συμπλοκὴ autem ex vtraque: ambas enim complectitur, Anaphoram & Antistrophen, vnde & nomen, vt

Si Caluus est Grammaticus, sic asinus quoque.
Si Caluus est Paeonius, sic asinus quoque.
Inter sunt nánque asinos, sic asinus quoque.

Fit autem genus omne Repetitionum, siue in principio fiat, siue in fine, siue vtrobique: siue vnius verbi, siue multorum: aliquando simpliciter, ac sine mutatione: aliquando partibus mutatis, vt,

Impulit, impulsu quo maximus intonat æther.

Vulgatus nánque modus fuisset, *Labitur impulsu quo maximus*, &c. Fit etiam per mutuam transmutationem: qualis illa Ouidii artificiosissima, quam Critici cur tollere voluerint, non intelligo:

Semibouémque virum, semiuirúmque bouem.

Est enim & ingeniosa, & arguta, & veneris plena. nec minus illa eiusdem,

Cedere iussit aquam, iussa recessit aqua.

Repetita enim sunt, verbum in participio, participium in verbo. neque solùm sic transmutatis, sed aliis suppositis: nam quum dixisset,

Pastorum musam Damonis & Alphesibœi,

subiecit verbum pro nomine,

Damonis musam dicemus & Alphesibœi.

Et cum appositione epitheti maximo ornamento,

-Nymphæ,
Laureates Nymphæ.

Et in alio casu summa suauitate apud Catullum,

Gemelle Castor, & gemelle Castoris.

Sicut illud Ouidianum longè excellentissimum,

-genitórque Quirine
Vrbis, & inuicti genitor Gradiue Quirini.

Etiam in principio mutatis casibus & in fine, vt sit συμπλοκή. Cæterum non nisi Epigrammatis conuenit,

Quisnam asellos quum fricasset in togæ it nitore? Caluus.
Cuius est os impudicum, Ploxemi gingiua? Calui.
Cui parantur in latrinis virulento regna? Caluo.
Quem fugauimus diserto doctiorum ex orbe? Caluum.
Quonam olente caprimulgo soluitur corona? Caluo:

Nulla tamen ęquè venusta, aut æquè operosa Repetitio, atque illa Poetæ,

Quacunque illa leuem fugiens secat æthera pennis,
Ecce inimicus atrox, magno stridore per auras
Insequitur Nisus, quà se fert Nisus ad auras:
Illa leuem fugiens raptim secat æthera pennis.

Κλιμαξ.

CAPVT XXXI.

SCala dicitur figura, quum idem verbum cōnectit inferiora superioribus. quare nos aliàs appellauimus non neptè Concatenationem, quemadmodummedius annulus annulios vtrinque singulumcontinet. Ex Demosthene afferunt exemplum. apud Poetam nullum est. sanè haud multum præ se fert grauitatis. In Epigrammate potest admittit:

Concatenatio.

Insaniam, & furoris inuidi tabem
Diræ Megæræ tradidi ferus Pluton:
Ast Cerbero Megæra Cerberus Caluo.

Sic fit per eandem vocem, interdum autem per synonymum, vt apud Homerum de sceptro,

Ἥφαιστος μὲν δῶκε διὶ κρονίωνι ἄνακτι,
Ἀτὰρ ἄυρα ζεὺς δῶκε διακτόρῳ ἀργειφόντῃ.
Ἑρμείης δὲ ἄναξ δῶκεν πέλοπι πηξίππῳ.

Non enim dixit, ἀλλὰ κρονίων, sed id quod hoc significabat ζεὺς sic idem ἀργειφόντης & ἑρμῆς. In nono breuem posuit Poeta, sic:

Ortygium Ceneus, victorem Cenea Turnus.

Et in decimo,

Atronium Salius, Saliúmque Mealces.

QVAE EX POSITIONE significati. CAPVT XXXII.

Synonymia, Ποικιλία.

PONitur itaq; vox eadem in figuris supradictis. Quū verò eiusmodi ponitur dictio, cuius alia materia, sonus

rat alius,significatio eadem: creatur figura,quam vocant Græci συνωνυμίαν.quippe vni rei multa sunt cõmunia nomina,sicuti modò dicebamus. Multa possumus exempla dare.sic in vltima Ecloga Virgilius quum dixisset,*Omnes unde amor iste rogant*: statim subnectit, *Galle quid insanis*? Est enim amor insania.sic haud paulò pòst,

Certè sive mihi Phyllis,sive esset Amyntas,

Seu quicunque furor, id est , alia puella quam amarem. Hac sanè figura fit ποικιλία , Varietas , quæ contraria est ταυτότητι,sive ταυτολογίᾳ.sicut etiam quum vel diuersa vel contraria apponuntur.

QVAE EX POSITIONE SIMILIUM. CAPVT XXXIII.

Allusio,Inuersio, Παρωνυμία.

ALiusionem Græcè quo diceremus modo, quærebamus. προσποιοῦμαι dicunt illi, quod nos præ me fero. Verba igitur similis soni quæ sunt, mutuò se præferunt. προσποιοῦνται igitur fingam.Non placet hanc figuram locis grauibus adiungere. Gallis frequenti in vsu est: quam vocant ipsi AEquiuocationem:conficiúntque aut ex diuisione , aut ex compositione. ex diuisione ludent in eo verbo , Osculum. ex compositione , ludent in illis, *Achaica castra*. Ibi melius, *Perdita mens* , *Perdit amens*. Itali corrupta voce dicunt bisquisitum, *Bisquizzo*:tametsi vt deserant signa Latinitatis,dixerunt Sacramentum:quò quàm maxime possint,alienent scripturam à Latinis. Fit autem mutatione elementorum: sic, Orator pangit carmina:Arator pungit crimina. Conueniunt Epigrammati, Satyro, & Comœdiæ. præsertim inuersio, vt si seruus oret peculium & libertatem,atque aiat, Cedo hæc munera: Herus respondeat, Doce hæc: numera: ostendens pecuniam. per transpositionem fiunt hæc. item per ablationem,aut appositionem.Bolus,olus.Plautus , cæteríque prisci illi etiam inuitas voces sub hasce leges coegere,

Quanta sumini absumedo,quanta labes lardo, Venustior est illa Allusio quæ elicitur è contrario : quemadmodum apud eundem poetam Saturio parasitus cum suo nomine appellaretur : Mentiris, inquit, neque enim Saturio veni, sed Esurio. Et sanè facetà vox cùm audis quempiam appellari,Esurionem. Inuersionẽ Græcè dixerim Παρωνυμίαν.

quæ nõ ſolùm fiat, vt diximus, per elemẽtorum aut ſyllabarum tranſmutationem: ſed etiam per corruptionem: vt Plautinus ſeruus, qui ſe ex Chryſalo Cruciſalum futurum metuit. Sic ad genus nominũ alluſit in Amphitruone alius. cùm Mercurius quatuor homines ſeſe cecidiſſe iactaret: Metuo, inquit, ne ille mihi commutet nomẽ: & Quintus fiam ex Soſia. Hoc Græci genus vniuerſum παρωνυμίαν nominarunt: quòd præter primam verimque dictionem, aliam ſubdamus.

QVAE EX DIVERSIS.

CAPVT XXXIIII.

Πλεονασμὸς, Περισσολογία, Ἔμφασις.

REdundantiam voco πλεονασμὸν. quippe cum plus eſt verborum, quàm quantum exigat ſentẽtia. Atque hoc quidem vitium eſt in diuerſis vocibus: ſicut erat παλιλλογία in iiſdem. Fit autem apud Grãmaticos, quod ab illis nondum eſt declaratum: vbi additur pars, ſine qua oratio eſt tolerabilior. Etenim inſtrumentum in ſexto caſu ſine propoſitione ritè ponitur: quare in illo verſu Ouidiano pleonaſmus eſt,

Hæc modò verrebat raro cum pectine terram.

Tametſi alij legunt, *Verrebat ſultam tibicine villam*: ſed non placet. Eodem modo atque iiſdem legibus, Roma, potius quàm è Roma venio. quare illa præpoſitio redundabit. ſic in ſexto redundat pronomen,

At pater omnipotens media inter nubila telum
Contorſit: non ille faces, neque fumea tedis
Lumina. Elegantiæ tamen cauſa toleratur, & fit figura: qualis apud Comicos frequens, apud quos inuenias ſæpe pronomen Is & Id, ſine vlla neceſſitate. Quædam tamen adduntur ad explanationem: atque ita euadit figura, quã Græci περισσολογίαν ideirco nominarunt: quaſi dicas appoſitam explicationem. Talia ſunt Epitheta multa, quæ videtur ſuperflua: item inſtrumenta. Epithetorum exempla longe plurima, *Nigra hirundo*: Omnis enim, aiunt, hirundo nigra. haud tamen ita eſt. ripariæ nanque hirundines non ſunt nigræ. *Ferreus enſis.* Quis enim alia ex materia vidit vllum? at ponitur ad efficaciam. Sic, *Vaſtum æquor Gelidum Boream*, & eiuſmodi. Inſtrumenta quoque

Epitheta ad efficaciam.

quoque aut loca pro instrumentis.vt Pectore suspirare,ire pedibus,ore loqui.Est & alia ratio appositionum: veluti quum dicit, *Ast ego quæ diuûm incedo Regina. ἔμφασιν* Hanc ἔμφασιν,id est,ostensionem dixere Græci.Sic, *Vidi egomet*:&, *Hisce auribus hausi*. Interdum Expletionis causa: vt in quarto Georgic.

Septem illum totos perhibent ex ordine menses.

Et in Menæchmis,*Aliquot viginti dies*,ἔμφασιν Democritus dicebat esse,causam visionis: Expressionem potes dicere,ex libro Aristotelis De sensu & sensili.

Περίφρασις,Μετωνυμία.

CAPVT XXXV.

MVltum affert ornamenti περίφρασις, quum rem vnâ multis designamus verbis. Valdè nánque abhorret à communi vsu loquendi.Equus fortis,*Fortis equi vis*.Canes sagaces,*Odora canum vis*.Cuius quoque naturæ μετωνυμία est, vt -*Cererémque canístris Expedíunt*. &, *Implentur veteris Bacchi*:Bacchi enim nomen cum vini nomine cõmunicamus. -*Laticémque Lyæum*, Laticum honorẽ.Eiusdem modi ea quoque quam Appositionem vocant Grãmatici:Periphrasis enim quædam est, *Troas,relíquias Danáum* Africa terra,pro Afri:aut est Metonymia,aut Periphrasis:vt sit illa,plus placet.

Ἀλλοίωσις,Ἀλλαγὴ,Μεταβολὴ,Τροβολή.

CAPVT XXXVI.

DIuersitas aut est totius,aut partium.quare vt est verbum à verbo diuersum, sic est idem propter alium flexum diuersum à seipso. Atque hoc quidem caput ad qualitatem debuit referri.quod satis sit monuisse. Nõ enim est aliud verbum,Sum,quàm Fuit: sed aliusmodi.Cæterùm non temere hìc posuimus, potiùs quàm in capite Qualitatis.Fit enim mutatio substantialis quoties posito nomine, aut verbo , participium apponitur.aut pro nomine supponitur aduerbium.Mutationum igitur modos siue species videamus. Fit ἀντιμερία,quum pars pro parte: cuiusmodi multa obseruauit apud Thucydidem Halicarnasseus. Vnum exemplum satis erit: propterea quòd in libris De causis,dictum est satis. Aduerbium pro præpositione.

‖-*Factóque hic fine quiescit.hic* pro in his.aut impositio his fine.nullus enim in narratione locus, nisi per metaphoram. Fiunt & aliæ mutationes atque suppositiones. Sic enim commodius explicatur vsus ille. Subniciuntur enim alia pro aliis: quare esto ὑποβολή. veluti quum verbale ponimus pro primigenio, *Regnatorem Asiæ*,pro Rege. Est enim Rex prima vox: inde verbum Rege,vnde Rector: & Regno,vnde Regnator. Hic nulla est ἀλλοίωσις: Non enim vox ipsa, *Rex*, est alterata: sed pro illa alia supposita. Fit autem ἀλλοίωσις,quum genus verbi mutatur. *Fabricor*,pro fabrico,*Populantur*,populant.Et coniugatio.*Feruco*,feruo:*Lauo*,*lauas*, lauis: *Densare*, dēsere.Sic declinationes:*Orphei* enim est tertius casus,sicut *Lino*:nō secundus,*Orphei Calliopea*,*Lino formosus Apollo*.Sicut contra:*Vlyßi*,secundus non tertius, pro Vlyssis, ab *Vlysseus*, *Vlyssei*:quo & Horatius vsus est.Hoc Latinum ab alio recto,sicut Vlysiis ab Vlysses.At illud Græcum Ὀρφεῖ.Græcis etiam alibi,*Androgeo*,pro Androgei:*Diomede* pro Diomedem.*Duo*,pro duos.δύω. Eodem modo casum pro casu, Græca item non, vt aiunt, figura: sed consuetudine. ‖*Mirérne laborum*: id est, labores. & ‖-*cui mo Fortuna precari*:pro quem. hîc est μετωνυμία, Permutatio.Illa verò μεταβολή quæ fit quum posito verbo, aliud in alio membro dicitur: est διανοίας potius. ‖ *Quis furor ô cives? quæ tanta insania? qualis Est animus? quantæ scelerata ad prælia vires?* Adumbrat aliquo modo vim τῆς συνωνυμίας. Proprium autem Historicorum Græcorum vti μετωνυμίᾳ ἵππον,*equum*,pro equitatu.Et in eo mutare genus,τὸν ἵππον: quoniam equæ patientiores laborum: quibus iccirco ad prælia barbari vterentur,etiam de quibus cibum capiunt ac potum Scythæ.Præterea tum illorum,tum nostrorum consuetudo mutare tempora, atq; præsenti tempore deducere narrationes,sic & Poeta: ‖-*quem dat Sidonia Dido*: quod alibi, ‖ *Dido Esse sui dederat monumentum & pignus amoris*. Sexus: ‖ *Nec dextræ errauti deus abfuit*: id est, Furia.

QVAE EX CONTRARIORVM positione. CAPVT XXXVII.

Ἀντίθεσις,Ἀντιμετάθεσις,Ἀντιμεταβολή. Συγχώρησις,Πλοκή,Ἀντιπαρήκησις.

Contra-

Contrapositioné posuere inter figuras dictionis: mihi videtur ad sententiam potius pertinere. Fit auté duobus modis: aut nuda, aut opulenta. Nuda est apud Demosthené aduersus Aeschinem, σὺ μὲν ἐξέπεπτες, ἐγὼ δὲ ἐσύριττον. Quæ item duplex. Aut enim est sensu non penitus contrario, vt hîc: Excidere enim memoria in scena: & Exhibilare, non sunt contraria. Quin alterũ ex altero oritur: atque simul sunt. Aut est verè contrarius sensus. vt apud eundem: ἐδέδασκες γράμματα, ἐγὼ δ' ἐφοίτων. & clarius, ἐτέλεις, ἐγὼ δ' ἐτελούμην. Opulenta est quoties rem quãpiam factúmve ponimus, cui obiicimus tantundem multis oneratum verbis. Id quod fit in omni aduersatiua, vbi est, *sed*, aut *tamen*.

Nec tibi Diua parens generis, nec Dardanus author,
Perfide: sed duris genuit te Caucasus horrens
Rupibus. Hyrcanaq; admorunt vbera Tigres.

Etiam sine nota aduersationis. veluti quum in vna conquestione dixisset Dido,

-eiectum littore, egentem
Excepi, & regni demens in parte locaui,
Amissam classem, sociósque à morte reduxi.

In alia dicit, *-en dextra, fidésque,*
Quem secum patrios aiunt portare Penates.
Quem subiisse humeris confectum ætate parentem.

An verò putemus esse ἀντίθεσιν quãpiam in verbis? Sanè nullam censeo, nisi aliquam præ se ferat illa figura, quam dicebamus Allusionem, veluti si dicam: tu honoratus, ego oneratus. Cæterum cùm verba sint quantitates quædam: & quantitati nihil sit contrarium: non erit ἀντίθεσις in verbis, sed in sensu: contrà, quàm dixere. Elegantissimam verò orationem, quæ posita similitudine subinfert contrarium, per quod nihilominus concludit simile. quale nostrum illud, ἐλεήσατ' ἐλεήσαντα, δότε δεδωκότι, ἄνακτι, καὶ πένητι πλούσιοι. Tria priora similia sunt: misereri misericordis, dare liberali, principem principi: quartum posterius duo membra inter se contraria habet: quorum tamen sensus refert priora: pauperi nánque æquum est dare diuitem. Eiusdem naturæ est ἀντιμετάθεσις: verùm non sine verborũm affectione: quam etiam ad situm transferre liceat. est enim contrarietas sensus cum verborum transpositione, vt in nostro illo Iam-

bico, *Tibi imperare me decet, non te mihi.* Huic similis, sed operosior est ἀντιμεταβολή, quum positum quippiam retorquemus in contrarium. Qualis illa rotundissima sententia Demosthenis: cuius elegantia, atque argutia merita est, vt hîc quoque inter Poetica referatur: οὐ δὲ μὴ λέγε, ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις· ἀλλ' ὡς αὐτὸ προσήκει γέγονεν. οὐ γὰρ εἴ τι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη· σὺ δὲ τοῦτο ἐμιμήσω· διὰ τοῦτο ἀποφύγοις ἂν δικαίως, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἁλίσκοιο. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἔαλω, σὺ ταῦτα οὐκ ἂν ἔγραψας· οὕτως ἂν σὺ νῦν ἁλῶς, ἄλλος οὐ γράψει. Quam sententiam & acutiorem, & suaui fecit verborum dispositione, quum eam laxiorem à præceptore Isocrate accepisset. εἰ γὰρ τῶν ἀδικημάτων οὐ ῥᾴδιον εἰρεῖν, ὃ μήπω τυγχάνει γεγενημένον. τοὺς δ' ἐφ' ἑκάστου αὐτῶν ἁλισκομένους μηδὲν ἠγούμεθα δεινὸν ποιεῖν, ὅταν ἕτεροι ταὐτὰ φαίνωνται διαπεπραγμένοι· πῶς οὐκ ἂν καὶ τὰς ἀπολογίας ἅπασι ῥᾳδίας ποιήσαιμεν, καὶ τοῖς βουλομένοις καὶ πονηροῖς, &c. Similis responsio Romuli, quum in conuiuio perparum bibisset: eique dixisset quidam, Romule, si isthuc omnes homines faciāt, vinum vilius sit: Imo verò, inquit, carum: si quantum quisque volet, bibat: nam ego bibi quantum volui. Nec absimilia ἀντιστρέφοντα, quæ vel reciproca, vel altera ex parte respondētia Latinè dicimus. posita enim διλήμματα sic soluimus, Si bonus, pauper: Si malus, miser. semper ergo miser. ἀντιμεταβολὴ mutat in contrarium, Si malus, non pauper. Si bonus, non miser. nunquā ergo miser. Has vtrasque ἀντιμετάθεσιν, καὶ ἀντιμεταβολὴν quare συγχρήσεις appellarint Rhetores, sanè non declararunt. Fortasse quia vtriusque partis tam proponentis, quàm refellentis æquè communis vsus est. Non temere verò πλοκὴν etiam dixêre. Plexus enim sententiarum quidam est. ἀντεναντίωσις autem est cōtrarii intellectio per negationem. *non inferiora sequutus*, id est, parem Hectori Aeneam, non contemnenda belli pars: i. vir fortis: Aduersatio Latinè figura hęc dici potest.

QVAE SECVNDVM SITVM,

CAPVT XXXVIII.

Ὑπέρβατον, παρεμβολὴ, Παρένθεσις, Συνάνθεσις, Ζεῦγμα, Χιασμός.

DIstrahitur oratio cùm differuntur verba post verborum tractū. Itaque ὑπέρβατον libēter dixerim distractio-

ſtractionem. duo maxima ſunt apud Virgilium: vnum quod ſuprà poſuimus ex IIII. Georgic. alterum quod eſt in XII. diuini operis,

Interea Reges,
Procedunt caſtris. Illa verò omnia inter hæc.
-Ingens mole Latinus
Quadrijugo inuehitur curru: cui tempora circum
Aurati bijſex radij fulgentia cingunt,
Solis auí ſpecimen: bigis it Turnus in albis,
Bina manu lato criſpans haſtilia ferro,
Hinc pater Aeneas Romanæ ſtirpis origo,
Sidereo flagrans clypeo, & cæleſtibus armis,
Et iuxta Aſcanius magnæ ſpes altera Romæ.

Græci itaque nomine eo affecerunt hanc figuram quòd ſignificaret Trāſilitionem: propterea quòd verbum, ſicuti dicebamus ad calcem vſque transferretur. Quòd ſi qua oratio in orationis medio interponitur: Interiectio, & Interpoſitio dici poteſt à nobis: quam παρεμβολὴν & παρένθεσιν Græci vocauere. vtriuſque natura vna eſt, modi non vnus. Quæ enim ſimplex eſt, totáque materia aliena, Parentheſis dicitur: vt *Fatebor enim.* Reor, Opinor, Aiunt. *Mirabile dictu. Si credere dignum eſt. Fama eſt obſcurior annis.* & eiuſmodi: quæ omnibus materiis, atque argumentis conuenire poſſunt. Alia eſt παρεμβολὴ ſocia, atque affinis τῇ παρενθέσει, tum nomine tum natura. quoties aliquam ex circunſtantiis, quæ poſt orationem afferenda ſint, rei ipſi inſerimus, quale illud,

Tum Bitiam ardentem oculis, animiſque frementem.
Non iaculo: neque enim iaculo vitam ille dediſſet:
Sed magnum ſtridens contorta phalarica venit
Fulminis acta modo.

Debebat enim coniungere inſtrumentum cum vulnere, ac poſtea dicere, quæ interpoſuit, ſic,

Tum Meropem, atq; Erymam iaculo, iaculoq; & Aphidnum.
At Bitiam ſtridens contorta phalarica, dirũ
Fulminis acta modo, clypei per taurea terga
Loricámque horrentem hamis, ferróque trilicem.
Non iaculo, neque enim iaculo vitam ille dediſſet.

Sic & paulò antè,

Et primum Antiphaten, is enim ſe primus agebat,
Thebana de matre nothum Sarpedonis alti.

Postposita oportuit,ad hunc modum:

Et primum Antiphatem,sobolem Sarpedonis alti,
Matre nothum Thebana:is enim se primus agebat. Quæ equidem ita discerpsi,non vt meliora facerem: sed vt ostenderem figuram.Nam quanto venustius?

Et primum Antiphaten: statim, primum quia primus: quàm si distulisset. Vbi verò partes orationis certo ordine disponuntur, ita vt aliquibus aliquæ reddantur, vt aliam formam,ita aliud nomen inuenere. Duobus autem modis consueuere: aut enim fit recursus in ipsa reddition̄e,qualis erat in Epanodo: aut à prima incipit redditio ac definit in posteriorem. Ponam orationes duas simplices,quas deinde figurabo. Vna erit hæc:Ego nobilis, & probus: caluus caprimulgus,& nequam.Disiungam,atque retribuam suum cuique, sed recurrendo, sic: Ego nobilis, caluus caprimulgus, caluus nequam, ego probus.Hanc appellauerunt ἀναδίπλωσιν: id est, occursionem. cùm enim videretur oratio processura: quasi consistere eam fecimus, atque occurrimus, à fine incipientes.Quod si positis fiat ordine,quo cœptū est, retributio, Zeugma dixerunt,id est,coniunctionem: veluti si sic dicas: Cæsar & Caluus eadem in vrbe agunt: Cæsar Philosophus, Caluus Asinarius. Coniunxisti cum Cæsare Philosophiam, cum Caluo fœtorem. Iugationem hanc nomino.vtriusque exemplum dabo ex diuino Poeta. Occursionis illud,

Vos etiam gemitū Rutilis cecidistis in aruis
Daucia Laride,Thymberque similliina proles
Indiscreta suis,gratusque parentibus error.
At nunc dira dedit vobis discrimina Pallas.
Nam tibi Thymbre caput Euandrius abstulit ensis.
Te decisa suum Laride dextera quærit. Priorem posuerat Laridem,posteriorem nominat. Alterum exemplum in Bucolicis,

Compulerántque greges Corydon,& Thyrsis in vnum,
Thyrsis oues,Corydon distentas lacte capellas.

Iugationis autem decorem auxit in eodem libro,geminatione,

Non me carminibus vincat,nec Thracius Orpheus,
Nec Linus:huic mater quamuis,atque huic pater adsit,
Orphei Calliopea,Lino formosus Apollo.

Nam

Nam & matrem reddidit ſecundo verſu Orpheo, in tertio matris nomen, Lino patrem in ſecundo, patris nomen in tertio. Quod verò in vndecimo legitur,

Munera portantes, eboríſque, auríque talenta:

Quidam à vulgata expoſitione ad háſce figuras traducere voluerunt. Vulgata ſanè lectio eſt hæc, *Munera portantes.* quæna? talenta auri, & eboris, & ſellam, & ſceptrum. Illi autem malunt ſic: *Munera portantes auríque eboríſque talenta: Et ſedem.* id eſt, auri talenta, & eboris ſellam. Ideirco tranſpoſuêre voces. Verum vt ſit quod volunt, nulla tranſpoſitione opus eſt. Erit enim ἀπάντησις. Cæterùm quum etiam tertium ſit munus, Trabea: non placet iſta χειροτομία. præſertim Latini orationem oportuit eſſe perſpicuam. tum autem minus conuenit loquutio, ſellam eboris, talenta auri. Poſtremò etiam nunc, vt olim, tum ebur, tum ebenum pondo æſtimabatur. Quod verò non ſit opus tranſpoſitione, etiam ex Hermogene manifeſtu eſt: qui noſtrā ἀπάντησιν vocat χιασμόν: propterea quòd cum primo quartum, ſecudo tertium redditur, excitatur forma decuſſationis ad hunc modum,

Eboris — Auri
Talenta — Sellam

QVAE EX QVANTITATE.

Πάρισον.

CAPVT XXXIX.

Πάρισον, ſiue παρίσωσις. Latinè Exæquatio, quoties totidem vocibus, iiſque æqualibus complentur partes orationis. Haud ſanè magna virtus: aliquando etiam vitium. Iſocrates & Gorgias in hac multus. de Homeri verſu diximus. In Elegis ſæpe inueniuntur membra paria. vt in illo, quem adducebamus, *Cedere iuſſit aquam, iuſſa receſſit aqua.* Accuratius quoque in altero, cuius imaginem expreſsit vir bonus, *Semideúmque virum, ſemiuirúmque deum.*

Συλλαβαὶ, Τμῆσις,

CAPVT XL.

PAtitur quāritas vel cùm ex duobus verbis vnum conflatur: qualia multa dithyrambica. Compoſitio appellatur hæc, non minus figura, quàm cæteræ. Eſt enim dictionis facies præter morem vulgi. *Antemalorum. Semperflorentis*, apud Lucretium. Contraria huic, ſectio.

τμῆσιν Græci nominant, *Quæ me cunque vocant terræ*: nam vulgo dicimus: Quæcunque.

QVAE EX QVALITATE.

Ὁμοιόπτωτον, Ὁμοιοτέλευτον.

CAPVT XLI.

LAtini duas Græcorū figuras ὁμοιόπτωτον, ὁμοιοτέλευτον ita sunt interpretati, Similiter cadens, Similiter desinens: Verùm neque Græcorū admiror superuacuam sedulitatē: neque Latinorum probo securitatē. Græci sanè eum haberent excogitatā vocem ὁμοιοτέλευτον: cuius finis in pluribus membris eundem sonum ederet: quid noui in eo, quod ὁμοιόπτωτον nominant, quæsiuere? nonne est in hoc ὁμοιοτέλευτον? Idem nánque est in dictione & πτῶσις, & τελευτή. Quòd si πτῶσιν aliud intellexere: id scilicet, quod nominum tantùm esset, atque participiorum proprium: sanè aliarum quoque partium nomen certum ad illarum desinentiam inuētum oportuit. Igitur in verbis ὁμοιόχρονον statuendum: In aduerbiis verò quid: etiam personæ & numeri non negligendi. ὁμοιοτέλευτον enim dicunt illud: καὶ τοὺς δίκαιους κατέστησε, καὶ τοὺς ἀδίκους ἀπέφηνε, hoc autem ὁμοιόπτωτον: ὡς ἀπάντων πολλῶν ἀκριβῶς ἐπιτ. καὶ πάντων ἀνθρώπων ἐνεστώτων. Quòd si iccirco fecerunt, quia aliud sit desinere eodē sono, aliud eodem casu: quia non semper iisdē casibus idē sonus sit, iā illa nō erit figura. Exempli gratia, δεινὸς τὸν λόγον, καὶ ἀγαθὸς τὰ ποιητικά. quāobrem ne Latini quidem, vti decebamus, rectè. Vox enim illa similiter cadēs. neutiquā nominū tantum desinētiā signi ficat. Aequè enim cadere dicemus Latinè, Fugit & dicit: hodie, & postridie. quare vna tantū nobis esto figura ὁμοιοτέλευτον omnem cōprehendens desinentiam. cuius exempla frequentia apud Poetā: verùm vnius tātum modi. videlicet in participio actiuo, eóque casu quarto tantùm, in eodem versu, *Tollentémque minas & sibila colla tumentem*, In pluribus, *Sed neque curuentem, neque se cognoscit euntem, Tollentémue manu saxúmque immane mouentem.* Alia ὁμοιοτέλευτα rariora: vt in XI, *Ad terram mittere, aut ignibus æra dedere.* &, *Incla recusantū & sera sub nocte rudentum.* Stultè verò irridet in Thucidide ὁμοιόπτωτον Dionys. Halicarnasseus: haud enim ferè quisquam est vel Oratorum, vel Historicorum, vel Poetarum, apud quem non inuenias.

nias. Quin ipse quoque Demosthenes cùm alibi, tum hisce verbis non esse vituperandum demonstrauit: τῦτο πάλιν βλάβεν οὐκετ' ἐστίν, ἢ δίκαιον τοῦτον αὐτῦ κελεῦειν· τῦτο κἀγὼ ποιήσομαι. Quid Aristoteles? cuius orationis castitatem potius quàm licentiam carpis. omitto procœmiũ in Rhetoricis ad Alexandrum: at in III. de Anima, & πάρισον, & ὁμοιοτέλευτον edidit. ἀκολεθεῖ δὲ ὅπως σημαίνειν τι αὐτῷ. πλὴν ἐκεῖνο δὲ ὅπως σημαίνει τι ταῦτο. In libro verò De sensu & sensili adeò probauit, vt non solùm eandem desinentiam, sed in eodem casu idem nomen reposuerit. οἱ μὲν πλείστοι εἰς τὸ περὶ ἰατρικῆς, οἱ δ' ἐν τῇ πόλει φύσεως ἀρχὴν καὶ ἰατρικῆς. sic & in eodem, εἰ οὖν μὴ δι' ἐκείνη κενὸς, μηδὲ αὕτη κενὴ. Cæterùm est & alius modus eius similitudinis, quæ est in sono. nõ enim est in diuersis mẽbris orationis, sed in fine eiusdẽ membri, quũ syllaba vel dictio syllabæ vel dictionis antecedentis, eundem sonum reddit. neque verò in fine solùm, sed etiam in quacunq; parte. Quod quũ quasi vitiũ obiiceret Erasmus Ciceroni, meritus est vt à nobis in priore aduersus eum oratione doceretur. Ibi igitur & Terentii dixisse sese, & Horatii pares res, & Homeri ἴσρροπα τόξα, afferebamus: quibus Ciceronis Fortunatam natam toleraremus. & nunc ex Aristotele addimus φθαρτικὸν ὄν, idque non semel. & ex Thucydide, σαμίαμία ναῦς, quorum authoritate figura illa commendari possit.

INTERROGATIO, PERcontatio,

CAPVT XLII.

QVærebamus, essetne figura Interrogatio. quibusdam enim non videtur. ac ne nobis quidẽ, si eius natura cõsideretur. Nemo. n. nõ etiã sine arte interrogat. at omnis figura ab arte. Nõ igitur natura sua figura est, sed vsu. quædam enim recta oratione quæ dici solent, si flectatur ad interrogationẽ, figuram committent: quemadmodũ & exclamatio. quod igitur ad genus, ex iis quę suprà posita sunt, referetur? Ad genus id, quod adiungit diuersam vocẽ. Esto enim oratio hæc, *-ego te vidi Damonis, pessime, caprum excipere.* addita negatione, *Nónne ego?* efficitur interrogatio. Sẽper autẽ excitetur affectibus, admiratione,

Nonne fuit satius tristes Amaryllidis iras
Atque superba pati fastidia? Indignatione,
-& quisquam numen Iunonis adoret? Desperatione,

Sed quid ego hæc autẽ nequicquam inrrata reuoluo! Aliquãdo ad ſciſcitandum. *Quisue tenetis iter?* cuiuſmodi maxima pars eſt: Interrogatio enim eſt à dubitatione: nemo enim quod aut habet aut ſcit (ſcire enim habere quoddam eſt) rogat: niſi per ſimulationem, aut quũ quod ſcimus, ab aliis vel negatur vel diſſimulatur,

Nónne ego ſum magni Theramedæ filius Alcon?

Interrogationem à percontatione qui diſtinguunt, ſubtilitati ſtudent. Interrogatio enim genus eſt: Percontatio ſpecies. Percontatio illa eſt,

Sed vos, qui tandem, quibus aut veniſtis ab oris?

quũ petimus quod neſcimus, aut fingimus neſcire. Interrogatio verò & hæc & alia, etiam quum ſcimus, ſed interrogamus, vt à negante exprimamus confeſſionem,

Nóſne tibi Phrygiæ fluxas res vertere fundo

Conamur? Etiam alio modo, quum quærimus cauſam quam tamen reddi nolumus:

-quid me alta ſilentia cogis

Rumpere, & obductum verbis vulgare dolorem?

Interrogatio ἐρώτησις, Percontatio, ἐξέτασις, Exquiſitio.

FIGVRARVM VSVS.

CAPVT XLIII.

QVid eſſet figura, quotquot earũ genera poſſent ſtatui: item q; generũ ſpecies, quoad fieri potuit, breuiter dictum eſt. nunc quæ cuique generi dicendi conueniat declarandum. Quanquam igitur ex ipſis exemplis, vnde ſumpta ſunt, intelligere potes quibus quæq; formis aptari queant: tamen ſtrictim de his aliquid dicendũ eſt. Figuras omnes infimus Character admittere ſolitus eſt. non omnes ſublimis. aut verecundè, veluti παρρησιάζεσθαι. ſemel enim & parcè,

O verè Phrygiæ, neque enim Phryges. Sic neque πάθος, neque inuerſionem, neque αἰτιολογίαν, neque αἰτιολόγησιν. Hæ nánque Epigrammati, & Satyro ac humilibus Scenis ſunt familiares. Altiloqui autem maximè peculiaris Periphraſis, & Metonymia, & μετωνυμία: cæteræ omnes, vt res tulit. Mediocris autem Character, quòd ad figuras attinet, ad Magniloquum frequentius ac proprius accedit, quemadmodum & numeris: de quibus iam ſcribendum eſt.

NVME-

NVMERVS.

CAPVT XLIIII.

Ἀριθμὸς, sicut alibi quoq; declaratum est, id significat quod designat discretam quātitatem. Numerum Latini dixerūt à distributione: hoc est enim τὸ νέμειν, vnde & νόμος. Huic Numero Musicus quum addidit sonū, suum fecit, atque ῥυθμὸν appellauit. Maiores nostri, qui in armis nati, serò Græcas artes excoluere, quum aliam commodiorem non inuenirent, communi cum priori vobe appellauere. tum postea translatum ad Poesim, sic definiemus: Numerus est concinnitas orationis, apta rei quæ significatur. Intelligo rem, aut quæ est, aut quæ esse fingitur. Nam Poeta ex persona sua ita loquetur, vt est: vbi verò duas introducet inter se altercantes, non necessariò dabit orationem secundum rem: sed ex animo loquentis. Magna erat res, *Nuncius ab Ioue*: paruam eam facit Dido, iccirco vtitur humili oratione, *Scilicet is superis labor, ea cura quietos Sollicitat.* nam & dactylis vsa est, & vocalibus exilibus. Quin ne ex Poetæ quidem persona: sed ex stili natura. Tenues enim res grandiore oratione describet altiloquus: vt in mediocri fecit Poeta. Quum *apum gētem* dixit: *& sub mœnibus vrbis aquantur: & paruōsque Quirites.* In septimo verò diuini operis, vide quibus verbis humilem pingat comparationem, *-magno veluti quum flamma sonore Virgea suggeritur costu vndantis aheni.* Oritur autem ex partium quātitate, qualitate, dispositione. Quātitas duplex. in corpore & in tempore. Corpus appello, dictionis extensionem: Tempus, tractum pronunciationis. Qualitas in tenore & in sono. Tenorem intelligo elationem vocis, aut depressionem. Sonum, aeris verberatione qualemcunque. Cōcinnitatem, quemadmodum alibi dicebamus, non à cinno, sed à canendo nunc duximus. adeò vt quod ambigua voce dixerunt Numerum veteres, (nobis liceat) Canorem appellemus. Quidni? veluti à rubendo rubor, à sapiendo sapor, ab ardendo ardor, à sudādo sudor: sic à canendo canor. Est quippe Numerus in oratione concentus quidam. Dispositio comprehendit locum, situ, ordinem: de quibus omnibus iam dicēdum est.

EX DICTIONVM Quantitate.

CAPVT XLV.

NVmerum efficit Quantitas duplex, continua & discreta. Continua, quum dictio prolixa spiritum exhaurit. hic totum solidum est. Discreta, quum solidorum breuitatem compensat frequentia interuallorum. exempli gratia,

Nimborum dominum tempestatúmque potentem.

Hic sunt verba quatuor quæ Solida appello. quatuor, inquam, si Donato credimus, qui encliticas particulas vnam esse facit dictionem cum antecedente. sic enim apud Terétium in Adelphis ait esse vocem illam *Immisericorditérque*, octo syllabarum, quatuor ergo hoc in versu plena sunt, tria vacua, quæ διαστήματα, siue interualla voco: sic enim & Musici. Vnumquodque continuum discernatur siue discriminetur in minutiores voces, tũc interualla defectui tractuum pro supplemento erunt: exempli gratia, *Imperat & nimbis & densis turbinis auris.* Totidem in vtroque syllabæ, in hoc plura interualla, quæ plenitudinem explent superioris. eodem modo numerorum auspicia Pythagoras ex fabrilium malleorum ictibus deprehendisse, nec id ignorauit Virgilius: quid enim antiquitatis ignorauit ille? Sed pudéter, vt semper, adumbrauit illo aduerbio, Innumerum: VII I. libr. diuini operis, *Illi inter sese multa vi brachia tollunt Innumerum.* I. per vices nõ sine ordine. Quod Callimachus quoque dixit in Dianæ hymno, ἀμβολαδὶς τετυπόντες. quare numerus non solùm consistet in plenis, sed etiam conflabitur è vacuis. Operosius enim dicitur in hoc carmine, *multa vi*, quàm si dixisset *mutantes*, vno verbo. Vtriúsque igitur legis tam pleni quàm vacui obseruationes ab exéplis petédæ sunt.

PLENI, ET VACVI OBSERVAtiones. CAPVT XLVI.

PLenitudinem nõ vna ratione fieri animaduerto, vel quum verborum tractus longi sunt, vt *Tempestatum, contemplator, armentarius, lamentabile, illætabile, irremeabilis, intractabile, ignipotens, æripedem, componere, conticuere, Saturnia, versicoloribus, Ionio, circũspexit, pernicibus, inexorabile, Phlegethontis, propugnacula, antemalorum, centumgeminus, tricorporis*, & alia eiusmodi, quorum tractus rei ipsius, cuius notæ sunt, aut dilationem, aut difficultatem, aut moram, aut vim pingunt, hæc est prima pleni ratio. Altera quum

verba

verba carpuntur à verbis, vt ex ipsis partibus pes fiat. cuiusmodi versus ille est in x I,

Extulerat lucem, referens opera atque labores. &,
Sic fatur lacrymans, classique immittit habenas. &,
Romanóque foro & lautis mugire carinis.

Vacui autem lex obseruatur, aut ex natura ipsius, aut ex frequentia & raritate. Naturam intelligo formam modúmve, quo verbum à verbo abstitit veluti differt interuallum horum duorum, *qui primus*, ab interuallo illorum duorũ, *Littora multum*. Itaq; aut vocalis excipit vocalẽ, vt *Insulæ Ionio*. aut cõsonans consonantẽ, vt *sub pectore*, consonãtẽ vocalis, *Ibant obscuri*. aut è cõtrario, consonãs vocalẽ, *numine læso*. quorũ omniũ multa variaq; ad cõstituendũ numerum vis est. Quinetiã ipsa vacua modo alio considerantur: non quo pedem, sed quo verbum claudunt, quorum frequentia interuallorum hoc in genere affectũ auget in sententia. Nánque vt plus soni reddit tractus prolixioris, ita plus exhauritur spiritus in vocis resũptione. ergo interdum prætulit Poeta. compositum simplici, Vt rei tractum vocis prolixitate referret. interdũ minutioribus conferſit versum vocibus. Exemplum prioris consilij, *-lata quam circumamplectitur auro*. non, circumple ctitur. Hoc enim est illo simplicius. neque veritus est elisionem, sed potius affectauit ob sonum. In illa igitur mora (auditur enim aliquid quo intelligimus ibi fuisse illam præpositionem, sicut scripsit Quintilianus) designatur ambitus illius amplexionis. sic & attollere potiùs quàm tollere,

Hortor amare focos, arcémque attollere tectis.

Opera enim multa eget arcis ædificatio. Iccirco plus etiã operę positum est in *Attollere* quàm in tollere posuisset, De his autem etiã inter Soni obseruationes dictum est. Preuiorum autem verborum laus atque vtilitas ad comparandam maiestatẽ vel ex vno illo versu cõstare potest.

Arma virúmque cano Troiæ qui primus ab oris, & illo,
Inde toro pater Æneas sic orsus ab alto.

Cum quibus si comparẽtur ij qui ex prolixis cõstituuntur, facilè intelligetur vtrum genus ad altiloquam dicẽdi formam sit accommodatius,

Iasius Imbracides Icetaoniúsque Thymætes. &,
Phyllídes Chiron Amathúsque Melanpus.

Ledeam Hermionem, Lacedæmoniósque Hymenæos.

Cæterùm vocabulorum breuitate etiam ad celeritatem vtitur, dum molitur consilium, miscuit prolixiora. dum exequitur, expedit minutioribus verbis,

Ergo age chare pater ceruici imponere nostræ:
Ipse subibo humeris: nec me labor iste grauabit.
Quos res cunque cadent, vnum & commune periclum,
Vna salus ambobus erit: mihi par. us Iulus
Sit comes, & longè seruet vestigia coniunx. Sic mox, *Tu genitor cape sacra manu.* Continua porrò bissyllaba, *dextræ se paruus Iulus Implicuit.* Verbum hoc longius implicationem designat ipsam,

Ponè subit coniunx: expedita.

Adhuc verò expeditiora,

Et me quem dudum non vlla iniecta mouebant
Tela, neque aduerso glomerati ex agmine Graij,
Nunc omnes terrent auræ, sonus excitat omnis.

Nec minore arte, *-subito quum creber ad aures*
Visus adesse pedum sonitus. &,
Ilicet ignis edax summa ad fastigia vento
Voluitur. Tum subiecit verbum *exuperans*, alia propterea quod flamma quoque exuperabat,

Exuperant flammæ, furit æstus ad auras.

Quid illis verbis celerius?

Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.

Aut illis?

Nec iam se capit vnda, volat vapor ater ad auras.

Quid illis lentius atque adhærescens magis?

Ante & Trinacria tentandus remus in vnda.

Cunctabundus rem quam exhorrescebat Aeneas, dicit illo versu,

Nec tu mensarum morsus horresce futuros.

Vbi quum hactenus de mole ac corpore dictionum præceptum est: obseruetur etiam temporis tractus, quod erat secundum membrum quantitatis. Spondæis enim vtitur in ipsis cõmorationibus: Dactylis autem in expeditionibus. nam quod professi sunt, Trochæos seruorum diligentiæ conuenire in Scenis, satis est in Epinomide à nobis refutatum. Id quod ex Tragicorum quoque iudicio clarius constat: qui choros suos etiam in stataria materia è puris Trochæis sæpenumero ediderc. Poeta igitur quum

Aeneam

AEneam à Troianis oris in Italiã deduceret, dactylis vsus est: iter enim facit. quum verò ipso in itinere multis cunctabundum iactationibus canit. detinet spondæis,

Arma virumque cano, Troiæ qui primus ab oris
Italiam fato profugus Lauinaque venit

Littora. Hactenus processus. nunc obiectio impedimentorum: *-multum ille & terris iactatus & alto.* Sic discessum recentem Troianorum, qui penè etiam in ipso essent conspectu,

Vix è conspectu Siculæ telluris. Cunctatur enim oratio, & in spondæo & in monosyllabis. sanè vix illud fit. Audis etiam in illo id quod in re atque opere est,

Et læues ocreas lento ducunt argento.

Motus igitur ipsos, ac motuum variationem pingit. nam ob pondus subsistit: deinde impetum dat, quum dicit,

-versántque tenaci forcipe ferrum.

Talis vis est in ipso dactylo, vt post collectas vires faciat impressionem. Id quod subiicitur oculis, nõ solùm auribus in verbo *Impulit, impetus, incita, obuius, igneus.* Contrà, Anapestus aptior ad luctam. Mouetur enim celeritate sua in hostem: deinde conserto prælio perstat. Neque verò temere proceleumaticus admissus est ab eodem. Nonne vides ictuum crebritatem atque celeritatem?

-labat ariete crebro
Ianua. Item aliam celeritatem,

Hærent parietibus scalæ. Sunt etenim verba quædam quæ secum connatos habent pedes ad eas quantitates quę sunt in re manifestæ: vt Statim, Citò. nam & curta sunt ipsa tota, & earum partes minimum habent tẽporis. Illico etiam, & Protinus, & Ocyus, cum promisso motu præ se ferunt per initia moram quãdam: qua continuatio fiat cum superioribus: sic Velociter & Perniciter, primarum syllabarum tractum totidem celeribus rependunt. Celeriter, longè fidelius. nam tametsi multimembris est vox, persoluit tamen quam debet in significato celeritatem. Non sic in *exemplo*, & in *actutum*: in *continuò* mediocrius. Ne adducaris in eam sententiam, quę censet nomina verbáque naturalia esse, sicut est res. Quod quum Plato senserit à Pythagoricis, repudiauerit Aristoteles: huius

est res. Quod quū Plato senserit à Pythagoricis, repudiauerit Aristoteles: huius odio potiùs, quàm quod quæ dicebat intelligeret. Erasmus, vt alia multa, stolidissimè profiteri ausus est. Cæterùm & in libris περὶ ἰρμωνείας, & in nostris De causis, acutissimè cōtra eos est disputatum. Nec minus hoc loco illorum vel tarditas, vel pertinacia, vel impudentia deprehendi potest, quum & longæ & breues dictiones sint notæ celeritatis, vt, citus, celer, velox, pernix, quæ tibi eligendæ erunt.

Ad vtramque verò consequendam quantitatem aliquando additur, vt dicebamus: interdum eximitur, elemētum. Certè in hac dictione, *Compositus*, motus est: quare Poeta cùm quietem demonstrare vellet: elisit vnam è vocalibus, quæ motoriam vocem faciebat, atque vt esset stataria, effecit,

Nunc placida compostus pace quieſcit. Poterat enim sine carminis iactura, sic, *compositus placida nunc pace quieſcit.* Sic propius accedit: *acciſtus*, quàm accesiistis. Potuit enim *vitaſtis*: aut tale quid. Et celerius est: *iuſſo*: quàm iussero. Et in *extinctio* est extinctio quædā decurtata voce. Sed de quā citate satis dictū est. horū enim vestigiis cętera omnia poteris indagare: nunc ad qualitatem ipsam transeamus.

EX DICTIONVM QVALITATE.

CAPVT XLVII.

AC quantitas quidem ad materiæ rationem propius accedere videtur, qualitas formæ naturam magis sapit. videtur enim Numeri anima, sonus: Corpus autem, dictio. Est autem sonus, quemadmodum dicebamus, duplex. Alter sanè qualiscunque vel in vocalibus, vel in consonantibus, vel singulis, vel cohærentibus, vel coniunctis, vel commistis. Alter est soni potius modus, de quo in libris de causis acutissimè disputatum est. Accentum dixere veteres soni moderationem in tollenda, premendāque voce. ita enim loquebantur, vt canere viderentur. id quod multis etiamnum peculiare nationibus est: Taurini Ligures soli Italorum accinunt loquutionibus. In Gallia, Aruerni. Non temere factum puto, quod ab iis, qui Latinè loquūtur, desitum sit. Quid enim risum maiorem

mouere

mouere queat,quàm si ita pronuncies.

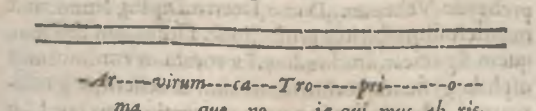

Quod quoniam à nullo accepimus præceptore:voluimus hîc explicari,ne alios quoque vel lateret,vel falleret: ſicuti diu nos quoq; fefellit.Cæterùm,cùm tenorem : (is enim tenor eſt)à quantitate non diſtinguant: atque barbarè penè omnia pronuntient : omnia enim producunt Itali:omnia corripiũt ita Vaſcones, vt deuorare videantur : quibus temporibus quoque antiqui pronuntiarent, pictum dedimus,

Arma virúmque cano Troiæ qui primus ab oris.

Cùm igitur huiuſmodi qualitas iam vſu abolita ſit: ad aliam,quæ luculentiſſimam conſtituit ſpeciem orationis tranſeundum eſt.Eam ſic agnoſcebamus,in vocalibus, in conſonantibus,ſingulis,cohærentibus,coniunctis , commiſtis.

Igitur Vocales grandiſonæ ſunt,A,& O. Obſcurum, V.obſcurius Y.Exile I.Mediocre, E. In A,latitudo. In I, longitudo.In E,profunditas.In O,coarctatio. In V, & Y, natura quædam affinis ipſi I.In verbo igitur,*cano*,vtraque illuſtris : plus enim ibi audis,quàm ſi dicas: Canus.Sic,*alto*,quàm Altus,*Lato*,quàm Latus:aut, Canis, Latis , Altis: Mediocrem autem aut fuſum ſonum in,Cane,Late,Alte. I,multum poteſt ad animi ſuſpenſionem,quæ in Voto, in Religione: præſertim cùm producitur:vt dii: etiam cùm corripitur: Pij.Et ad tractum omnem denique deſignandum,Litora,Lites,Lituus,It,Ira,Mitis,Diues, Ciere, Dicere,Diripiunt.Status enim in principio, motus deinde. Hæ per ſe ſingulæ vocales. Cohærentes autem ſimilibus ſimiles augent ſonum.Græci geminant A,& O, ἀᾶσι, ϞΟϞΟΙ. Latini O. Coorta, Coopertum,Cohortatus. Item

alias,in quibus eiusdem efficaciæ sonus exultat. Deæ,Deprehendo,Vehemens,Deero,Deerro.Dij,Pij, Iit:non sine manifestissima spiritus profectione. Lituus,non sine soni, quem significat,similitudine.Ex vocalium commistione diphthōgi fiunt.quorum sonus cùm & desierit,& si restituatur, distortus sit: in eorum præceptionibus non laborabo.Non coniunguntur autem vocales,quemadmodum consonantes in eadem syllaba nisi commistione, vt diximus: aut mutatione: quod facit I, & V.de quibus alibi. Exempla verò aliquot huc adducenda sunt, Granditatis illa: *Arma virumque cano.* Mista illa.In itinere quod appetit: *Italiam.*Necessitas itineris in vasta voce,*Fato.* Vastitas in vasta voce,

*Vastos volvunt.*obscurum in ipsa voce hoc significante. Quid enim illis obscurius? *Ibant obscuri. Inuadunt vrbem. Túque inuade viam.* Illa verò proposita,explicata,diffusa, quæ egent consultatione,

Consulere atque omnes metuentem exponere casus.

Est enim decies,Expositum.sic,

Et petière sibi,& voluere adiungere gentes.

Manifesta verò dat exempla humilitatis, & grandiloquentiæ initio diuini operis.Tenuissimum enim,

*Ille ego qui.*Deinde cùm dicit:*& egressus syluis vicina.*latiore sono vtitur, atque sanè egreditur, ac vestigia ponit in grandiore.

Vt quamuis auido parerent arua colono:
*Gratum opus agricolis.*tandem persistit,
At nunc horrentia Martis,Arma cano.

Sic,*olli*,potius,quàm illi. *Coorta,Collucent,Apparent,*
*Illætabile murmur.*Sanè obscurum.Etiam illud,
Cristáque tegit galea aurea rubra.

Quod potuit,*cristis rubris.* At Seruius ausus est recensere inter pessimos versus.Similis ille,

Cui triplici crinita iuba galea alta chimæram
*Sustinet.*Tantum interest inter Grāmaticum & Poetā. Eiusdem maiestatis: *Verbena tempora vincti*,non,verbenis.&,*Latera ardua tinxit*,&,*capita alta ferentes.*&,
Accipite Aeneam,& tandem arcete periclis.

Exemplum de O.

Ionio in magno. Neptuno Aegeo.Inoo Melicerta. Apud Senecā,*Arctoo gelu,Bootes,Orioua.* Apud Catullū, *Oarion,*

Hiatus

Hiatus autem sæpe quæsitus,

Et succus pecori, & lac subducitur agnis.

Sub Ilio alto, præsertim cùm repræsentandus est, vel conatus, vel difficultas. *Ter sunt conati imponere Pelion Ossæ.* Equidem etiam alio auxissem *Pelio Ossam.* Sicut & illud Ouidianum,

Iactari quos cernis in Ionio immenso:

Feciſſem, *Quos cernis iactari in Ionio.* Admirantis superciliosus hiatus ibi:

Vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error!

Aliquando variationis, ac decoris tantùm gratia, *Dardanio Anchisæ. Neptuno Ægæo.*

Consonantibus autem sonus vt non integer sine vocalibus, ita cum ipsis talis, vt eas faciat pleniores. Inter quarum naturam natura media est ipsius aspirationis. Cuius pronuntiationem tametsi viro graui indignam semper existimaui: est enim cornui gutture canere: & quasi vomere videntur, qui ita loquuntur: tamen quia veteres eam admisere: vsus priscus tenuit, nouus recuperauit. de ea tantùm dicemus: multum posse in animi affectibus. Quare Interiectionibus addita est. Adiuuat rem sanè. *Paucis turbatus vocibus hisco. clamor frustratur hiantes:* Ahena. quod cùm sine aspiratione scriptum esset in Codice Virgiliano, superinductam noua manu vidisse se scribit Gellius.

In Consonantibus est, Sonus, & Spiritus. Spiritus continet stridorem: sonus, vibrationem, asperitatem, tinnitum, mugitum. Spirituosum F, tantum abest vt quemadmodum dixere, sit muta. per se enim flatum habet. magis etiamnum S. Stridor in Z. Vibratio & asperitas in R. Tinnitus in N, & L. Obscuræ pressiqúe soni, B, P, T, C, G. paulò hilarior, D. Arabes verò ipsum etiam aspirant. Contrà, Galli in fine attenuant ac pro T, pronunciant. M, seipsum, quid velit, prodit. est igitur F, affine adeò aspirationi, vt Fistula, & Fiscus, ab hiatu deducta sint. Neque abest ab ea vi digãma Aeolicũ. Quare, & in voce hac, Flatus, spiritus est ex ore exiens: & in Fluo, ac Fluctus, additũ est robur aspirationis: cùm esset, Pluo, Græcum vetus: quod addita consonante πλυίω dicunt. Est enim &, Flatus, Græcum æquè, φλατὸς & πεφλικέναι. Ritè igitur rem ipsam pinxit Poeta cùm dicebat,

Ferunt sua flamina classem. &, *freta feruida.*&, *fracta remurmurat vnda.* &, *fractisque ferunt ad littora voces.*Eadem proportione digamma AEolicum, *vastos voluunt ad littora fluctus.* S, autem sibilum edidit clariorem: *-sale saxa sonabant:* vtrunque coniunxit in ventis, *-loca fœta furentibus austris.*poterat enim dicere,Plena:sed quæsiuit F.Stridorem in Z, etiam Quintilianus notauit. apud Græcos quærenda: nam Latini cum ea suam vocem habent nullam. Asperitas in R, repræsentatur ex ipsâ voce statim, præsertim quum geminatur.solum,

*Asper acerba tuens.*Geminatum,

-studiisque asperrima belli. -acerrimus armis. miserrima Dido. Aere, ferrum, robur, fortis, rumpo: sunt tamen, quemadmodum dicebamus, etiam voces aliæ mollissimæ per eam literam demonstratæ. Quid enim lenius Risu? quid æquabilius Ratione? quid minus aspernabile quam Res? Illa autem meritò: Ira,rictus, ringor, horreo, terreo, & eiusmodi. Festiuissimo verò Epigrámate ciuis noster Nicolaus Arei comes perstrinxit Quintianum. is enim heroicam literam vocabat R. quare ea differciebat versus suos. Ille igitur post aliquot versus Quintianicos pleniſſimos illius elementi,tandem,

Quintianus.

Errat siquid vult dicere Quintianus. Audis autem in *Aetna ruinam, Erigit eructans.*Sibilum ibi,*cum sonitu:*Flatũ ibi,*-fundóque exæstuat.* N, tremula est litera: ne pronunties more nostrorum popularium,ex quorum prolatione minimè agnoscas eiusmodi elementum,quum est in fine dictionis.Illius cõcinnitatem audis in hac ipsa voce, Cõcinnitas. teneritudinem in Tenero:& in Flamina, leuamen. est tinnitus in Nomen. Mollior L,quod & audis in ipso Molli. Semper quæritur in facilitate & volubilitate: quarum vtranq; audis in vtraque harum vocum.Itaq; locum abhorrentem à Tartaro rectissimè illis verbis indicauit, *Concilia Elisiumq; e colo.* Illud verò mollissimum, quod etiam à Quintiliano animaduersum est,

Mollia luteola pingit vaccinia caltha.

V dum carmen.

Vdum ipsum carmen est, ex ea litera quam vdam & liquidam appellarunt. Non ineptè illam in lingua ad palatum expressit Persius,

Phyllidas, Hypsipylas, vatum & plorabile siquid
Eliquat,& tenuro supplantat verba palato.

Talia

Talia sunt, Illætabile, lamentabile, vlulare, *vocemq; per ampla volutant Atria.* Vtranque miscuit, & asperam & mollem liquidam in motu & ruina. *-ruere omnia visa repente, Limina q; laurusq;.* M, sicuti dicebamus, quem ad vium eligendum sit, ipsummet ostēdit. sonū enim & crassum & plenum edit: quem non est oblitus Poeta. *Immugit Aetna cauernis. Mussant patres.* & ibi maximè, *Muta metu primo* B, C, G, P, haud valde mutant orationem sola: coniuncta verò multum, vt videbimus. D, aliquid vult: enim audio nonnihil in Deorum, dii, dea. Aliter enim afficit me illud, *Nate dea,* quàm *Nate mea vires.* & Dominus quàm Cominus. P, tamen quandam quærit firmitatem. Agnosco enim in Piget, pudet, pœnitet, pax, pugna, pes, paruus, pono, pauor, piger, aliquā fictionem. *Parce metu,* constantiam quādam insinuat. & Pastor, plenius quàm Castor. sic Plenum ipsum, & Purū, Posco, & alia eiusmodi. T, verò plurimùm sese ostentat. Est enim litera sonitus explicatrix: fit nanque sonus aut per S, aut per R, aut per T, Tuba, tonitru, tūdo: sed in fine, tametsi maximam verborum claudit apud Latinos partem: tamē in iis quæ sonum afferunt, affert ipsum quoque soni nō minus. Rupit, enim plus rumpit, quàm Rumpo.

Atque hæc quidem natura vsusque consonantium est singularium: quæ quum inter se cohærent, aut coniunguntur, aut commiscentur, rem ipsam longè faciunt expressiorem. Cohærent igitur aut eædem, aut diuersæ: ac geminantur quidem in eodem verbo, vt Flamma. In diuersis autem non cohærent per geminationem, sed dicuntur subire. Neque tantum edunt soni, vt *Orcu reiectantem, mistósque in sanguine,* &c.

Cohæret autem diuersæ, quū in diuersis syllabis aliam alia subit: vt *Italiam fato.* & in eadem voce, Imber. Coniunguntur autem quum in eadem syllaba sunt: vt Crepo, clamor, scopulus, statio, sponte, Mnastylus, macto, apto, & eiusmodi. Quarum coniugationes efficaciores sunt, CT, & TR, & SC. In cohæsione autem R, præcedens C, multum edit soni: Parco, arcus, Orcus: maiorem quum antecedit T, Artus, partus, Martis. Ante P, non frequenter inuenias, Arpi, Harpyiæ. Ante B, sæpius: & validum sonat: vrbem, orbem, absorbet. Ante V, conso-

nantem nobilis est, Curuus. Ante M, valida est: Arma, firmus. Ante alias non tantùm valet. Arbor, arduus. M, & N, ante B, Vmbo: P, Impia: F, Infandum: D, Vndas: T, Pontus, plenissimæ sunt, præsertim quum verb. m claudunt: Terrent, ducunt, Ante G, maximi soni sunt, Plangunt, Ante C, non tanti, Anchora. L, ante M. mollis, Alma, palma. ante T, plenior. Alta, caltha. qui sonus non displicuit summo Poetæ, *Altamente. Ilio alto. Domus alta, Decora alta. Mœnibus altis. Alta tellure. Alta nubila. Altum mare.* G, ante M, concinnum, Agmen, fragmine. Cætera siqua sunt, per te considerabis: vt B, ante N, Obnixus: multum motæ trahit, & vim notat. Quare vides exempla varia ipsius Poetæ, Incendit, Incensa. Humentem, non Humidam: Intentant, non intendunt: Prensant, non Prendunt. Coniunctarum autem soni molles, CL, Vinclis: PL, Placidus. Fl, propter F, pluisculum requirit, Flatus, Flictus, Flictus. GL, est vt CL. F, cum R, acrior, Fremitu, fragor, frigus. MN, mollis coniugatio, Omnis. ST. figit ac cohibet, Stare. Itaque ST, apud Comicos Plautum & Terentium silentii nota est. Stupor quoque satis id ostendit, & Stipes, præsertim quũ subnectitur R. Equestris: *Strata viarum*, stragula, astra, transtra. Tres iugationes, quas suprà statuebamus, ponendæ sunt in exemplis. TR, violentiam: traho, contra, trans: præsertim si N, antecedat. Antrum. tanto magis si fit sibilus, Transtrum. Castra quoque eiusdem erit obseruationis. CT, penitus sonum ponit ante oculos, Macto, ictus, flictus. haud longè ab ea, PT, Aptum, captum. Cæterùm SC, valde expetita est à diuino Poeta, Coruscus, Hethruscei, crebresco, madescunt, patescit, silescit, rubescebat, compescere, poscunt, albescere, miserescite, clarescunt, tremisco, crudescere, euanescere, & si qua alia. Commiscentur apud Græcos consonantes tres, C, P, T, aliquando cum aspiratione, aliquando cum sibilo. Apud Latinos F, officium facit ipsius P, aspirati: cuius vices gerit. de qua diximus satis. Cum sibilo vnã tantùm coniunximus, C, ex quibus facta est nostra duplex, X. Cum P, noluimus. cũ T, neque nos omnino, neq; illi penitus: sed eius loco D, posuerunt: vnde Z, conflata sit, vt sit SD. cuius qui probarunt duplicationem, vt ita scriberent, Mezentius, sanè nusquam fuerunt Grammaticiores, id est ineptiores. Verùm

rùm de hoc in Exercitationibus nostris. Ipsum ergo X, multum ponit moræ, tum propter duplicitatem, tum propter naturam tum C, tum S. Igitur vixi, & vixet, & dixit, & tinxit, multum attollunt orationem. Monosyllabum quoque ipsum, Vix, admodum firmum est. *Vix è conspectu. Sidonia vix vrbe reuelli. Vix Tityrè duco. Vix illum Phegeus Sagarisque ferebant.* Hæ atque similes sunt consonantium coniunctiones, quæ pro suis qualitatibus si affines sibi vocales nactę sint, non est dubitandum quin admirabilem efficiant orationem. Illud præceptum non in postremis habendum, Consonantes additas interdum addere sonum, interdum adimere. Est enim sonorum magis ac grandius, Pecu, quàm Pecus, quare etiam producit vltimam, quam corripit pecus. Addit autem, quia Pluton plenius est quàm Pluto, & plus sonat A quàm Ab. Iccirco præter Grammaticorum leges dixit,

-regnúmque à sede Latini: non ab. Contrà in vndecimo, *-pacem Troiano ab rege petendam.* Verùm satis de qualitate, nunc de dispositione agendum est.

EX DISPOSITIONE.

CAPVT XLVIII.

DIspositio verborum, est collocatio apta ad efficiendum cõcinnitatem æqualẽ rei. Quare quum iidem pedes eodem in versu constare possint, aliam sæpenumero inimus collocãdi rationẽ, quam existimamus accommodatiorem ad sententiã explicandam. neque enim satis est hoc id rei verbo significari, neque sic eas coniungi dictiones, vt ipsa rei conditio expleatur, sed vt is vocum ordo instituatur, vt ex earum sono res ipsa quasi elidatur, atque eliciatur. Iccirco & in principio sententiarum legimus paucisyllabas dictiones, à quibus ad productiores fiat gradus, quo simul cum re ipsa crescat oratio.

Fluctus vti primo cœpit quum albescere,

Ecce quomodo priores motus breuibus dictionibus sensim deduxit ad habitum ipsum, quem longiore designauit, *Albescere.* sic, quum etiamnum essent in principio nauigationis: monosyllabis egit,

Vix è conspectu. Sic minutis voculis primùm,
Vt belli signum Laurenti Turnus ab arce.
Extulit, & rauco strepuerunt cornua cantu.

V tque acres concußit equos, vtque impulit arma.

Tum in ipso tumultu voces explicat productiores,

Extemplò turbati animi: simul omne tumultu
Coniurat trepido Latium, sæuitque inuentus
Effera. Ductores primi Messapus, & Vfens,
Contemtórque deùm Mezentius. Itaque eodem iure arcessimus μονοσυλλαζοκαταλήκτα, non sine tumultu Grammaticorum. qui cùm paucæ lectionis, pauciorũ artium, paucissimi sint iudicij præscribere audent diuina ingenia fe briculosis trepidísque angustiis suarum præceptionum. Ergo maximus Poetarum, in quinto, quum incomparabilem versum illum fecisset,

Grammaticorũ angustia.

Sternitur, exanimisque tremens procumbit humi bos:

inprudentissimè Seruius, Pessimus, inquit, versus in monosyllabam desinens. Vtrum enim mali? hùncne, an

Sternitur, exanimisque tremens bos corruit ictu.

Quis igitur illum quoque Grammaticorum interpolabit nobis, ne sit monosyllabum?

Dat latus, insequitur cumulo præruptus aquæ mons.

Quem versum quare non appellauit pessimum, sicut & congenerem illum alterum? aut quare distulit iudicium monosyllaborum à primo ad quintum librum? Atqui potuerat sic,

Insequitur tumidis mons incitus vndis.

Verùm vt corruit Taurus, vt confluxit in vnum montem mare: ita corruit versus in monosyllabum, copia multarum syllabarũ in vnã syllabam coacta est. sicut & in illo,

-ruit Oceano nox. Quid illo acrius?

-en hæc promissa fides est? Nihil enim aptius indignationi, quàm oratio desinens in monosyllabũ. Vel euolue Demosthenis orationes: quótnam eius modi periodos inuenies? Inuerte modò, nihil frigidius. Horatius quoque quum è magnis cœptis futile poema exiturum stomacharetur, ex prolixis vocibus eduxit finem monosyllabum,

Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

Sic Poeta valido monosyllabo sustentauit procedentem ac mobilem versum.

Massylíque ruunt equites, & odora canum vis.

Quum vocem si transmittas alìò, totus pereat decor, in illo quoque auertit deæ mentem, vt postea figat in pertinacia,

tinacia,-*auersa deæ mens*. Hanc dispositionem cùm apud Ennium,atque Lucretium inuenisset: dixerant enim, *& fortis equi vis*. non putauit amittendam occasionem, qua illam in suos numeros transferre posset. Pauci enim in aliis Poeseos legibus, nullus hac in parte cum Virgilio comparari dignus est.Itaque omnibus locis adeò studiosus fuit collocationis, vt si quid tantillum mutes, deterius facias. ergo illud quoque quod à præceptoribus nostris animaduersum est, videamus. Aiebant enim melius sic esse,*moremque imponere pacis*,quàm *pacique imponere morem*. Hoc. vt, meo iudicio rectè: ita non rectè, quando causam non docerent,præsertim cùm in hac voce,*morem*, grauior,& (ita dicam) corpulentior sonus sit.Sanè vocales in causa fuere, qua vox huic illa præferretur. Tum autem ne vltima dictio præcedens sonum sono suo imitaretur. non enim multum distant,*onere orem*. Quare verò ille bis positus?

Quæ prius æratæ steterant ad littora proræ.

Enimuerò insuauior versus est.quia Naues, noluit. Puppes, non potuit, neque enim puppes æratæ sunt. Potuit & illum sic,

-*truncúmque reliquit Singultantem animam*,

At maluit, *Sanguine singultantem*. vides enim dactylum quo vna sanguinis eiectio facta est, mox moram exitus alterius in spondæo, & in sono cohærentium consonantium, & in tractu reliquiarum dictionis,

Hortor amare focos, arcémque attollere tectis:

Minore opere licebat, *atque arcem tollere*, Efficacia conatus in attollendo periisset, vti suprà monebamus.

Vada dura lego, saxus Lilybeia cæcis:

Maluit,quàm *cæcis Lilybeia saxis*,propterea quòd haud ita pridem versum clauserat eadem voce, *vino præteruehor -stia saxo*. Vbi nos doceat quantum operæ ponendum sit in varietate, quam præferamus aliquando vel sono,vel elegantiæ. Par consilium in illo, -*& vinclis innaret Chlœlia ruptis*.consilium, inquam, quia posuit adiectiuum in fine. Ratio dispar,nimis enim frequenter, L,impingeretur,*Chlœlia vinclis*, & vox illa,*ruptis*, cùm versum claudit,sanè rumpit vincula.Sed & illud obseruatũ postea inuenimus à Pontano, quod nos quoq; pridem mouerat ad iudicandum. est enim eius versus facies à vulgari

diuersa, *Curru iungit Halesus equos*, potius, quàm *Iungit Halesus equos curru*. Id quod plebeius quispiam Poeta fecisset. Spondæus enim disiunctus a subsequente dictione, quæ Dactylum instituit facere, moram iugandi equos nondum iunctos connotat, *& fatis Regem se dicere posci*, potius quàm *posci se dicere Regem*, quia & elegantius, & numerosius. Concurreret enim syllaba eadem *dicere Regem*, & *posci* habet coniunctas consonantes ad sonum.

Nunc nunc ô liceat, crudelem abrumpere vitam,

Maluit, quàm, *nunc ò nunc*, ob celeritatem. Affectus maior in, *Nunc ô nunc*. In illo impetus manifestior. Mirum verò quantum afferat vel affectus, vel ornamenti vox, quæ in principio carminis ponitur post expletam sententiam, quæ vox illi tamen apposita apponit & sensum, *crudelis*

Túne illa senectæ

Sera meæ requies, potuisti linquere solam?

Crudelis. Neque enim post, crudelis, punctum, siue notam interrogationis libet apponere, sed post sententiam quæ finitur illo nomine, solam. Enimuerò plus placuit additamentum illud illius vocis, Crudelis, gestu sustineri. Idem in IIII.

Et mediis properas Aquilonibus ire per altum:

Crudelis. sic in secundo, *infelix*,

Et gener auxilium Priamo, Phrygibúsque ferebat,

Infelix. Est enim tanquam elogium, quemadmodum Bellatrix, Venatrix, & alia,

Dederátque comam diffundere ventis,

Venatrix, & in XI, æquè, *Captiuo siue vt se ferret in auro:*

Venatrix, Et in I.

Aurea subnectens, exertæ cingula mammæ

Bellatrix. Ne à Græcis quidem ignoratus dicendi modus, [illegible]. Quam equidem figuram si velis dicere, appellare ausim expressionem,

Inimicus & hauserit ensis, Hoc magis probauit, quàm *inimicúsque hauserit*, vt expediret rem simul cum dactylo: non est veritus postponere coniunctionem, cuius natura est præponi. Licet enim Poetæ contra, tum leges, tum cõsuetudinẽ loqui. Arcessere præterea voces alias ab iis, quę in communi vsu sunt. Nihil enim maiorẽ comparat gratiam, quàm nouitas. Quare cùm Plautus, authore

Festo,

Festo, patulos dixerit boues, quibus supra vulgarem modum cornua panderentur, maluit Poeta dicere, patulam figum: cornua verò nouo epitheto insignire.

Camuris sub cornibus aures. In quinto autem Aeneidos, & nauis moram spondæis æquauit, & rupis extensionem, cum dactylo simul extendit,

Infelix saxis in procurrentibus hæsit:

Alia sanè ratione atque cùm adhæresceit in vallium depressione, & depressas conualles. quemadmodum illius flexione,

Et longos vbi circunflectere cursus.

Probauit etiam quosdam numeros, eadem forma, eademque quantitate,

Posthabita coluisse Samo. Hic illius arma.
Consilia, Elysiumque colo. Hic casta Sibylla.
Et vera incessu patuit dea. Ille vbi matrem.

Amat etiam, coniunctionem illam, ac, pro, &, Sic, atque. Et pro non: grandiores enim sunt.

Filius ardentes haud secius æquore campi
Exercebat equos.

Postponere etiam præpositiones Attici consueuere: Plato enim ferè postponit, τὸ ἀεί. sic noster, *Transtra per, & remos.* &, *quos intermedius venit furor?* Quare non dixit, Phrygiæ, sed, *Troiæ qui primus ab oris*, nec, *Italiam profugus fato.*

Abruptis etiam, & Abrumpit, pro simplicibus. Interdum quoque elegantiæ causa præponitur adiectiuũ substantiuo: quòd si postponitur, fit ad efficaciam, *Atque apibus quanta experientia parcis.* nouũ enim est, ac propterea mirum, in tam bruto animalculo inesse parsimonię virtutẽ. Sic, *Indetoro pater Aeneas sic orsus ab alto.* quia refert cuiusmodi toro sederet. Sed & continuare duas, aut plures voces ab eodem elemento incipientes, mos veterum fuit: sæpe enim in Plauto, atque Ennio deprehendas. etiam Ouidius nõ neglexit: Virgilius verò non sine ratione vnquam posuit, *Arma amens capio:* est enim anhelitus in iterata vocalis vastitate. sic, *Sale saxa sonabant, Sæua sedens super arma* ‖ Quare, *Ni faciat; maria, ac terras.* potius quàm &, aut, Mare cum terris. Illa quoque sunt exempla quibus res ipsa verbis exprimitur. Seiũctis enim verbis & pedibus simul, multa quoque similia indicantur. ibi enim

desinunt verba,-*sed tu desine velle*.Et ibi labor impēditur: fit enim aggressio ad opus faciundum, -*Scilicet omnibus est labor impendendus*.Pręsertim cùm post accelerationem fit mora in ipso opere .cùm impenditur,per spondæum. ‖*Moriamur*, am expeditum est:tum autem breuisyllabis, ac paucisyllabis: *& in media arma ruamus*.‖In illo autem est expeditio primùm:mox applicatio ad vsum, *Experiuntur & in medio quæsita reponunt*.‖Poterat sic, *Numina magna deum iussi veneramur*:maluit, *Iussi numina magna deum*, vt Iussionis atq; obtemperationis antecessionē ostenderet. Cùm autem pedes sese ingerant temere: magnopere studendum est,ne tres versus eadem pedum collocatione continuentur.putant esse generosum ex primo & quinto dactylo,cæteris Spondæis.Alternatis molliusculum fieri. Spondiacum temere veteres præsertim Græci:etiam Catullus paulo frequentior. Virgilius suo more,i. prudenter,in re quippe fixa,vt in secūdo,*Phrygia agmina circumspexit*.fixis quippe vestigiis oculos circuntulit.Et in nixu,

Cornua velatarum obuertimus antennarum.

Turrium quoque firmitatem,& Apœnini,& Hellesponti tractam eadem clausione metiti sunt,

Turrigeræ Antemnæ.

Sic,*Costam longo subduxeris Apœnino,*

Producitur Hellespontus.

Rariores disiunctis vocibus,

Quod fieri ferro, liquidóve potest electro.

Multō durius si monosyllaba sit in fine,vt apud Homerū nō semel. Rarissimi Latinis terni in fine, vt apud Catull.

Phasidos ad fluctus, & fines Aeteos.

Ex omnibus spondæis fortasse apud Græcos inuenias. Nunc nullius nobis in mentem venit, Ennij & Lucretij vnum & alterum descripsimus alibi. Aristophanes in Auibus septem spondiacos tetrametros continuauit.

Illud de dispositione animaduertendum est, Græcos Heroicos,atque Elegiacos abusos esse licentia hiatuum. vt vbi libitum esset, diphthongos,vocalésque lōgas ante alias vocales vel producerent, vel corriperent.Tragicos Comiscóque vel nunquam vel raro. Apud Aristophanem enim vix alium reperias vocalium occursum,quàm τί ἐστι; Apud omnes idem inuenias.neque enim elidi potest,sine formæ interitu. Omnibus quoque commune est, cùm dicunt,

dicunt, ἡ ὐκ ἀΐεις, non numerare notam interrogationis inter syllabas, quibus pedes constituuntur. In Prometheo Aeschylus hiatum admisit, & alibi,

Α ἰὼ ἰὼ τί ἴσχω, ἐδὲ πρὸς τὸ κρατηρὸν
Χρὴ, πρὸς ἄλλῳ τῶν ὑστερίζοντας κρατεῖν.

Pindaro quoque rarissimus hiatus: veluti in Olympionica Epharmosto,

Ὁ σὺν βοᾷ ὠρσίος ἐών.

Sed licuit ob aspirationem. Isocrates nusquam, Aristoteles rarò & Demosthenes. Ille etiam in præcepta retulit cautionem hanc tertio Rhetoricorum. Hesiodus contrà omnem & legem & morem excussit, ex fine III. casus, βασιλεῦσι pro βασιλεῦσι. quod diximus de ἡ ὐκ, eodem modo de μὴ ὐ. Vocum autem multiplicationem etiam ex illo potes animaduertere. Nam cùm posset, nec ineptè quidem

Multa etiam bello passus.

Arrisit clarius, *Multa quoque & bello.* ne à geminatione quidem coniunctionis deterritus,

Vis etiam in aliis videre tractum ipsum moræ sub oculis?

Stabant orantes primi transmittere cursum.

Cum illis enim versus quoque stat: longè diuersus ab illius leuitate, qui cum igni stipulam peruadit,

Atque leuem stipulam crepitantibus vrere flammis.

Aut legumina legit,

Sustuleris fragiles calamo, silvamque sonantem.

Sed parem lentitudinem & stuporem in periculo,

Extemplò Aeneæ soluuntur frigore membra.

In eadem quoq; oratione pro rei natura numeri diuersi,

Et mulcere dedit fluctus:

Hìc est liquida iterata: vocales autem vel mediocres, vel exiles, vel obscurę omnes. Tum verò vbi contrarium introducit, cõtrariis vtitur numeris, *& tollere vẽto.* Varietas verò, quod toties monuimus, poeticarũ omniũ virtutum maxima est. Quamobrem incompta illa (disita enim sunt) condimenti atque intinctus loco habenda erunt,

Omnium egenos. -Sicnam fore bello. -Ille vbi matrem. -Hector vbi ing en s. -Iunonis ob iram.
Ille autem expirans, non me quicunque es inulto
Victor nec longum lætabere. Te quoque fata.

Ac de his quidem satis. Non enim tanquam præco aut

scriba censoris, nomina sunt nobis omnia describenda, sed præcepta modò stabilienda, quæ proponebamus ad animos excitandos: quos ad hæc studia natura deduxit: qua duce leges ex his non tam accipiant, quàm emendent, si opus sit.

DE PEDVM CONSTITVTIONE EX IVNCTVRIS VERBORVM & eorum quantitatibus.

CAPVT XLIX.

ETsi superiore opera satis multa scripta videntur de collatione, qua numerorum concinnitas conficiatur: tamen vt nequid hîc desideretur, quod explere iudicium poetæ possit, adiungemus iis hanc quoque diligentiam, quæ spectat ad iuncturas quantitatesque verborum, quibus numeri conficiantur. Nam quod monebamus ita disponenda esse epitheta, ne ad supplementum pedũ addita viderentur, alia res est. non enim hinc oritur numerus. at hoc loco structura nostra, quemadmodum in parietibus ipsis, considerandа. Nam sicuti maiore firmitate opus est in muris, vbi alterna serie saxa, aut lateres ita cõstituuntur, vt vnius ordinis iuncta capita, & substituantur mediis superioribus, & imponantur mediis inferioribus: ita quorum pedum pars prioris vocis finem cum posterioris initio cõiunxerit, aptiorem auribus excitabit connexionem: vt in illo,

Vrbs antiqua fuit: Tyrij tenuêre coloni.

Quanquam vt lex hæc perpetuò debet esse, non tamen esse decet perpetuam, id est, vt minimè abolendam, ita minimè in omnibus obseruandam, tum quia discluderetur hac tam rigida necessitate poeta à nobilissimis sententiis: tum quia varietas, tot à nobis nominibus tot locis decantata verissimis intinctus est poeticorum obsoniorum. Disitas igitur esse partes, & licet interdum, & confert, & necesse est. Primùm enim sententiæ: secundaria opera concinnitati consulendũ. Non est autẽ in quouis genere versuũ ratio eadẽ. Quare in aliis Lyricis laxior lex, in Adonio parcius cõmittendũ, vt vnica voce cõstet: aut duabus, quarũ prima sit monosyllaba, aut vt monosyllabà finiatur. Exempla, *Belligerantes, pax, repetita, Arcadiæ,*

lax.

lux. In Sapphico minus fæ e illa. Si prima trisyllaba, secũda quoque, vt *Otiũ Catulle tibi molestũ est*. Siue omnino tres primæ syllabæ pluribus vocibus constent, vt, *Priscus, & neglecta redire virtus*. siue sit prima disyllaba, sequente quadrisyllaba, vt, *Lenis Ilithyia tuere matres*.

In senario dactylico, nunquam aut rarò secunda voce secundus pes finiatur, si priore primus, aut prioribus, vt, *Da mihi fallere: da, sanctum iustumq; videri*. Etiam si sint duæ voces in secundo: vt,

Vestrum prætor, is intestabilis, & sacer esto.

Item si pedis initium sit in prioribus, vt,

Et Tyrias dare circum illota toralia vestes.

Quòd si monosyllaba vox consequatur, emolliet, quia fiet, vt ibi,

Iam satis est, at tu quantumuis tolle benignè. &,

Est opus hac, ait: & valeas, me sylua, caniisque.

Manifestò in illo, *Scilicet vt tibi se laudare, & tradere coner*. Si enim substituas sic, *Scilicet vndique se laudare, & tradere coner*, insuauior fiet: & adhuc magis sic, *Scilicet vt tibi collaudare*. Quòd si etiam cum his tertius pes tertia voce claudatur, iam non est ferendus. Alia ratio est, si duo primi pedes vnica voce cohibeantur, vt, *Armentarius Afer agit, tectumq; laremque*. Est enim vetustissimus næuus. Illius autem trisyllabi proportionem, quam in Sapphico indicabamus, obtinet senarius, vt, *Sulcos, & vineta crepat mera, præparat vlmos*. Præcedente verò Dactylo melior, an insuauior? vt in hoc, *Hac ego si compellor imagine: cuncta resigno*. & trãslato dactylo, vt ibi, *Multa mole docendus, aprico parcere campo*. Atque hæc quidem sic, propterea quòd sequũtur multisyllabæ dictiones illæ, *imagine, aprico*. quòd si ita struas, concinnius sonabit, *His ego si compellor aquis potare venenum*. de aquis Tolosanis. & *Multa mole docendus erit iam parcere prato*. Huiusce modi aptationes, atque disiunctiones verborum in Hendecasyllabis minus periculosæ, in Iambicis religiosius obseruandæ. Optimus enim ille, *Tecum ludere, sicut ipsa possem*. nihilo deterior eo, qui vbique connexus est, *Cui dono lepidum nouum libellum*. Iambici verò dissiti, pessimi, quales apud Augurellum haud pauci, & Aeschylum, nisi complectantur distributionem, quę partibus debeatur, sicuti fecimus nos in Scazonte. Cùm enim negaremus ambire nos xenia plebeia,

constituimus in tribus distributionem, in orexi, in siti, in somno: quippe in oliuis, in perna: in crustulo papauerato, quæ missilia olim erant Saturnalibus, *Non Lusitanis turgidam cadis Orchin, Non Cantabrorũ viniforbulam pernam: Nolo Turundam quam papauer aspergit.* Complexi sunt rationem trium, tribus commatibus, *Sat est famis, sat est sitis, sat est somni.* Quod etiam in acriore incitatione fiet, propter asyndeta, vt si cum vocum seiunctione, sic etiam pedum asyndesis: vehementior fiat impressio, *Abi, mane: veni, late: clama, tace.* In Elego pentametro libertas cuiuscunque modi: cuius exempla comperies omnis generis.

Hæc de collocatione. Nunc videndum de monosyllabis & polysyllabis. In Heroici fine rarius castigatiores duos pedes vna voce coercuerunt, *Deiopeam.* Græci, & prisci Latini sine modo, vt sese ingessere. Iepidior si sit Spondiacus versus, Catullo frequens: apud Græcos vsque ad fastidium. Ionicus à minore haud multo frequentior, *Adhibenda Elephanto.* in Pentametris affectauit primùm Propertius, mox consilium mutauit ex populi studio. Ouid. infrequentior in polysyllabis, molliusculi tamẽ sunt. Sic & Iambici. Trisyllabis finiti teneriores: quadrisyllabis fluxi: bisyllabis torosiores. Polysyllaba in Phalecis multò sunt ob eandem rationem iucundissima. mollitudinis enim sunt alumni. Cùm igitur inuenta, his adornauerimus præceptionibus, erit opus omne absolutum.

LIBRI QVARTI FINIS.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER QVINTVS, QVI ET CRITICVS

DE IMITATIONE ET IVDICIO.

CAPVT I.

POETICAE partes omnes rectè, vt spero, atque exactè satis exequuti sumus. Reliquum est, vt ex his præceptis Poetam perficiamus: idque duplici via ac ratione: imitatione scilicet, ac iudicio. Quæ duo suapte natura diuisa, necesse est in ipso coniungi. Neque enim aut imitandum sibi proponet quempiam, aut imitationis inibit rationem: nisi & Poetam elegerit, & imitandi speciem probarit. Ac tametsi non est imitatio necessaria: non enim primi quem sequerentur, habuêre: nostrum tamen maximæ parti expetenda videtur: qui tempestatum iniuria in lingua patria peregrini sumus. Barbari verò cùm Ciceronis imitationem odiosè sustulissent: paria sanè fecêre, vt qui nos ab illius imitatione dehortarentur: effecerint, vt ne se dignos quidē putauerit quispiam, quos imitaretur. Alii verò, inter quos Horat. cùm vniuersam irriderent imitationem: sine illa non multum videntur potuisse. Ipsè enim, qui seruum pecus imitatores appellasset: in iis pedem locis posuit, è quibus vestigia sustulerat Lucilius. Epistolas quoque Græcorū more, Phocyllidæ, atque Theognidis scripsit: præceptis philosophiæ diuulsis, minimèque inter se cohærentibus. In Lyricis verò quot ab illis suffuratus sit loca: haud facilè dicere possumus, cùm illa interiêre. Extant tamen non pauca, quorum nonnulla suo loco recitabuntur. Iudicium igitur duplex adhibendum est: Primum, quo

optima quæque seligamus ad imitandum alterum quo ea,quæ à nobis confecta fuerint,quasi peregrina perpendamus, atque etiã exagitemus. Hoc enim præstat nostra fieri opera, vt perfectionem inuictã consequantur:quàm pati, vt cùm à morosis insectatoribus id effectum fuerit: ex eorũ iudiciis nostri nosmet ipsos desertores fuisse videamus.Horum igitur iudiciorum vt & vsum habere, & ex eo fructum consequi possimus,duo maxima atque ingentia facinora in re literaria aggressi sumus: vnum hoc libro,vt Poetarum loca,qui eadem de re scripserint, conferamus:alterum in sequenti,desperato penè periculo, vt quod ab antiquis dictum, an melius dici queat, dispiciamus.

GRAECI CVM LATINIS.

Caput ii.

PRimùm igitur Græcos Latinósque inter se conferemus. ac primùm quidem primos, Homerum, atque Virgilium: ex quorum comparatione cuiusmodi iudiciũ de aliis faciendum sit,constabit facilius. Duo igitur cùm sint, quibus constat Poesis, Res, & Verba, de rebus primùm videamus. Homeri ingenium maximum:ars eiusmodi,vt eam potius inuenisse,quàm excoluisse videatur. Quare neque mirandum est, si in eo naturæ Idea quædã, non ars extare dicatur. Neque censura hæc pro calumnia accipienda. Virgilius verò artem ab eo rudem acceptam lectioris naturæ studiis,aque iudicio ad summum extulit fastigium perfectionis. Quódque perpaucis datum est, multa detrahendo fecit auctiorem. Neque enim in mole,frequentiáue orationis,sed in castitate,atque frugalitate magnitudo constituta est. Rerum quoque delectum eiusmodi habuit, è quarum splendore luculentus ille nitor suis Poematibus adiungeretur. nam quemadmodum in ambitu ipso vitæ nostræ multa sunt, pauca delectant, pauciora pariunt admirationem:ita in Poetæ pectus multa sese insinuant: non omnia sunt admittenda. Ille verò qui cum Marone faciat,malit profectò etiam boni quippiam tollere,quod placere possit,quàm aliquid relinquere,quod vel solam suspicionem afferre queat offensionis. Equidem vnum illum censeo sciuisse, quid esset,non ineptire.Vnum esse inter omnes vnicum.singulis autem instar

ſtar omnium. Fudit Homerus, hic colligit, ille ſparſit, hic compoſuit. Homerus ergo cùm vitæ noſtræ duas inſtituerit rationes, ciuilem prudentiam in Vlyſſea, militarem in Iliade, eáſque tanquam duas ſpecies in duobus viris oſtendiſſet, in vno vtranque Aenea compoſuit Maro, cui etiam ſicut alibi diximus, addiderit pietatem. quòd ſi, vt ſolent iactabundi propterea prætulerint Homerum, quia fuerit inuentor argumenti, quid aliud faciant, quàm vt didiciſſe, nos fateamur? illi præceptorẽ à nobis ſuperatum confiteantur. Neque verò obtrectandum nobis, cùm ab illo acceperimus, quod ille ab aniculis didiciſſet. quæ enim vel in Iliade, vel in Vlyſſea fabulæ narrantur, caue putes ab ipſo excogitata, ſed per ora vulgi ſanè multò antea ab ipſo circumlata. Quòd ſi ei datur id laudi, quòd rectè concinnéque diſpoſuit, non id illi inuidemus, ſed inuidentibus barbaris extorquendam eſſe noſtram gloriæ partem curamus, hac ipſa in parte, qua nos cõpoſitiores ſumus. Denique quantum à plebeia ineptáque muliercula matrona diſtat, tantũ ſummus ille vir à diuino viro noſtro ſuperatur. Quod ſi antiquiorum extarent monumenta Poetarum, fortaſſe aliquis inueniretur, qui vt argumenti magnitudine cederet, ita cultu, atque prudentia orationis priorem ſibi locum vindicare conaretur. Arbitror enim ego Muſæi ſtilum longè eſſe Homerico politiorem atque comptiorem. quod vt clarius pateat, aliquot verſus adducere coactus ſum. Nam quemadmodum omnes ſunt incomparabiles, ſolique è Græcanicis Virgilio digni, ita nonnulli adeò compoſiti vt ab eius gentis nullo alio quàm à Muſæo dici potuiſſe videantur. quare neque Homerum, neque Orpheum, ſed Muſæum fecit ille principem Elyſiacarum cantionum. illo igitur verſu quid rotundius, elegantius, ornatius, numeroſius?

Αὐτὸς ἐὼν ἑρέτης, αὐτόσκολος, αὐτόμετος νηῦς.

Neque putes hunc ſolum eſſe, multi enim alij ſunt,

Η' μὴ φῶς πανύεσι, δὲ κύμετα μακρὰ κρώσσει.

quid illis ſuauius?

Λύχνον ἔχοντες ἄχλαμα. τὸν ἄφλεκτον αἰθέρι ζωὸς

Ἐ πύχειν μετ' ἄυλλον ἄγειν ἐς θάλαμον ἄστρων.

Et illud,

Μαρμαρυγὴ χερείοντες ἀπειρέσιον τανύσσαι περσῶπον.

Vide & id,

-ἀπ' ἐφθιμήδεω βολάων
Ἕλκες ὀλισθαίνει, χὠ ὀδὸν φρένας αἰδρὶς ἐδεύει.

Et illud,

Κυφωτεδίων ὀάεσσιν ἀυτάγγελοί εἰσιν ἀπειλαί.

Nequeo verò satis admirari,

Κύφων φίλε μετὰ κύφωνι, ἀθλωφόρε μετ' ἀθλοφόροις.

Et illud audiri meretur ob sententiam,

-παρθενικῆς ὑπὸ
Πενθεμίνης ποτὶ λέκτρον ὑπισχνεῖτο ἐϋσπόρεις ἔτι σιωπῇ.

Grauius id, & memoria commendandum,

Γλῶσσα γὰρ ἀνδρώπων φιλοκέρτομος. ἐν δὲ σιωπῇ
Ἐργμένον τελέει τις, ὅτι τρισὶν ἀκούει.

Illorum autem numeris atque sententia nihil plenius,

Ἄνδρα γὰρ ἀμολόμητον ἔεργε βελέεσσι δαμάσσαι
Καὶ πάλιν αἰέρας ἕλκος ἀκέσσεται. οἷσι δ' ἀάσσῃ
Αὐτὸς ὁ παντδαμάτωρ βουληφόρος ἐστὶ ζεργοῖσι.

Cum illorum verò gratia, atque numeris nulla alia carmina sunt comparanda,

Δεινὸς ἔρως, καὶ πῆσι ἀμείλιχος. ἀλλὰ θαλάσσης
Ἐστὶν ὕδωρ. τὸ δ' ἔρωτος ἐμοὶ φλέγει ἀδῖνι χρὼς πῦρ.
Λάζεο πῦρ κραδίην, μὴ δηΐδιε, τὴν ἀχέτην ὕδωρ.
Δεῦρό μοι εἰς φιλότητα. τί δυρόδιον ἀλεγίζεις.
Ἀγνόεις, ὅτι κύπρις ἀπ' ἀπορός ἐστι θαλάσσης:
Καὶ κρατίει πόντου, καὶ ἠμετέρων ὀδυάων.

In quibus nullam vides licentiam, omnia castigata. Nam & rarissimum admittit hiatum, & lectis vtitur verbis, & versus claudit bisyllabis trisyllabisve maxima ex parte, vt si & hi versus Homeri sint, in Vlyssea discere incepisse, in Iliade profecisse, in hisce seipsum perfecisse dicam. Quòd si Musæus ea, quæ Homerus scripsit, scripsisset: longè melius eum scripturũ fuisse iudicemus. Nam cùm à Musæo accepissent illa, munda simul & acuta,

Κύφων φίλε μετὰ Κύφωνι, ἀθλωφόρε μετ' ἀθλοφόροις,
Οὐ γὰρ δὴ χρείουσιν ἴσην καλέουσι γωνιήν:
Ἀλλά σε θυγατέρεσσι διὸς κρονίωνος ἔοικα.
Ὀλβίζω δέ σ' ἐφύτευσε, καὶ ἐλδέσι τέκε μήτηρ.
Γαστὴρ ἢ σ' ἐλίχνευσε μακαρτάτη. ἀλλὰ λιταῖον.
Μὴ μετέρχου ἐπάκουε. -

Hæc cùm accepissent, multo leuiore sono, abiectio ribus-

ribus, laxioribusque numeris ita reddidit,

Γαιήοχόν σε ἄνακτα θεὸς νύ πε. κ ἔφατ' ἔπος.
Εἰ μὲν τοὶ δὴ ἔπειτα, κὰ σθεναρὸν θῦμὸν ἔχουσιν,
Ἀρτεμιδί σε ἔγωγε διὸς κούρη μεγάλοιο
Εἶδος τε, μεγάθός τε, φυὴν τ' ἀγακλειτὰ ἔοικα.
Εἰ δ' ἔπι ἐστὶ βροτῆι, τὶ δὴ χθονὶ ναιετάουσι,
Τρισμακάρτες μὰν σεί γε πατὴρ, κ μῶτνια μήτηρ.

Iratum autem mare, atque fluctuabundum, quibus verbis scripserit verbis, videamus. Homeri illa nō contemnenda;

Ὡς εἰπὼν σώιαχθε νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον
Χερσὶ τρίαιναν ἕλων, πάσας δ' ἐρέθισεν ἀέλλας
Παντοίων ἀνέμων, σκυθε δὲ νεφέεσσι κάλυψε
Γαῖάν ὁμοῦ, κ πόντον. ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ.

Omnia pulchra, plena, grauia: verùm è quibus maris motum nullum videam. Sed in quinto motum ipsum frigidè admodum,

Ὦρσε δ' ὑπὸ μέγα κῦμα ποσειδάων ἐνοσίχθων
Ἀσπετὸν ἀργαλέοιτι κυκησμοῖσι.

At Musæus quibus gratijs, quibus Musis?

Ἀλλ' ὅτε παχνήεντος ὑπὸ νὺξ χείματος ὥρη,
Φρικαλέης δνοφόωσα πολὺ χροφαλύσσεται ἀέλλαις,
Βίπτουσ' ἀξέρκτοιο κύχε θαλάσσης
Χειμερίοις πνείουσι ἀεὶ συφέλιζον ἄπαντες,
Λάβρα μαιόμενοι ἄλλω ἄλλα. τυπωμένης δὲ
Η' ὀρὸς τῶν μὲν ἔπειτα κάτω κυρτὸν δύχεται ὄγκῳ
Χειμερίοις, κ ἄπιστον ἀλυσκάζων ἄλλα ναύτης.

Præter hæc verò etiam illa, ne prioribus Homericis illis inferior sit,

Ἤδη κύματα κῦμα κυλίνδετο, σύγχυτο δ' ὕδωρ.
Αἰθέρι μίσγετο πόντος, ἀϊσσόμενος ἀνέμοισιν.
Μαιμάων δ' ἀνὴρ. Ζεφύρῳ δ' ἀντίπνοον Εὖρος,
Καὶ Νότος ἐς Βορέην μεγάλας ἀφίεσαν ἀπειλάς,
Καὶ κτύπος ἰὼ ἀλίαστος ἐμαίνετο θαλάσσης.

Vtinam igitur alia quoque extarent monumenta priscorum: non enim dubito quin iudicium meum præferretur. Neque verò temere multi docti, sanæque eruditionis viri extitêre, qui meritò notarint quædam, à quibus nos uberent abstinere. Nam quæ ille de suis diis infamia, infandáque prodidit? Adulteria, incestus odia inter se. Quòd si allegorias trahunt ad Physica: nunquam

quicquam comminiſci queant, quo Venus atque Mercurius a Vulcano in natura rerum comprehendantur. Quæ ſit Leucothea, quę inuito Neptuno rege ſuo Vlyſſem ſeruare audeat? Quis putet non eſſe puerile illud: Solis boues interficiunt Vlyſſis ſocii, ac vorant: hoc Sol ipſe nonniſi per nuntium reſciſcit. & niſi dixiſſet Lampetie, etiam nunc ignoraret ille: miſellæ boues inultæ errarent in Elyſiis. Aſt alibi ſanè rectè dictum eſt,

Ἠέλιος, ὃς πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει.

Saltem cùm torrerent eas, nidore Solem oportuit expergefactum, ſi in Oriente noctu dormiebat. De portu verò in Ithaca, quot nugas Porphyrius? nam ſi ibi res aut phyſicę, aut cœleſtes ſunt: quid erit ipſa Ithaca, quæ fatum ipſum contineat? Minatur Iupiter in Solis vltionem ſeſe Vlyſſis naues fulmine combuſturum: eas obiectis mox obruit tempeſtatibus. Venus à mortali manu vulnerata. Eſto. at Martem, quis ferat? etiam gementem, atque vociferantem ficit. hoc turpius, ac fœdius, quàm vapulare. orationes in prœliis adeò longæ, vt dies deficiat nugantes. Hector pluſquàm dormit, Diomede pluſquam bene rem gerente. Loquax Achilles in concione minas perfert deterioris. flet etiam apud matrem, atque hic eſt, à quo virum fortiſſimũ Hectorem interfectum credi vult? Putidum præterea mendacium illud,

Πάντες δ' ἐνὶ πόντῳ κελαινεφὲς Κρονίωνι
Οὔτις ἄρ' ἔχθρ τρώεσσιν ἐβούλετο κῦδος ὀρέξαι.

Partiebantur enim inter ſe operas factionum, partim pro Græcis, partim pro Troianis. quare non potuere omnes Ioui Troianas opes ſuſtineti ſuccenſere, qui aliis verſibus ſe ad ſeſe omnia tracturum minitatur. Nihil putidius Hectoris morte: nihil illis ineptis epicediis. Priamus, qui iam annos decẽ de muris prœlia ſpectarat iam tum demùm quęrit quiſnam ſit hic, aut ille. milites inter ſe colloquuntur, atque nomine appellant, quaſi fuerint familiares. Vlyſſes interficit arcu procos, inter quos & ipſũ tantillum eſſet interualli: quare omnes ſimul in eum impetum non fecerunt? Achillis equi loquuntur. quid præterea expectamus? Vlyſſis nauis in ſaxum mutatur à Neptuno: vt immortalem faciat, quam odio habere debuit. Queritur Antilochum filium Neſtor ad Troiam interemptum, at is in certamine curruli viuit, ac vincit Meno-

Menelaum. Porro Hectore occiso, nihil præterea præliorum commissum est. Iterum flet Achilles non sine maxima causa, queritur enim apud matrem, quòd Patrocli vulnera muscæ vorent. Non habuit seruulum trinumo conductum qui illi ventulum faceret, quo vulnilingæ illæ ganeicolæ abigerentur.

Etiam in x, Iliados Iouem fulgurare facit vbi ningit. nunquam hoc vidimus. Tripodas fabricat Vulcanus sponte sua mobiles. quare non & lebetes fecit sponte coquentes obsonia? Iam sine arte vlla vmbrarum euocatio. Alio enim apparatu vtitur Lucanus ad vnam tantùm eliciendam. Risum verò cui non moueat? cum ait ensem illas, & vulnera metuisse. Quanto sapientius noster,

-frustrà ferro diuerberet vmbras.

In x 1, Iliadis tum primum Agamemnonis describit thoracem. At in secundo debuit: vbi enim exercitus catalogus, ibi & armorum. Demodocus deorum fœditates in Alcinoi canit conuiuio. noster Iopas res Rege dignas. Sirenum verba ne posuisset. Sententiæ, molles, vulgares, futiles: quæ ne cocum quidem meum, opinor, mouerent ad choreas: nedum vt Vlyssem traheret ad manifesta pericula. Id quoque scire peruelim vbinam esset ambrosia illa in quinto Iliad. qua Iunonis equi vescerentur. Hæc, atque alia quàm plurima sunt, quibus Homeri res, re Virgiliana longè minor est. Nunc quæ ad Phrasin, numerósque pertinent, videamus.

HOMERI ET VIRGILII LOCA.

CAPVT III.

HOmeri epitheta sæpe frigida, aut puerilia, aut locis inepta. Quid enim conuenit Achilli flenti, πόδας ὠκύς. quòd si noster Poeta patrem vocat AEneam multis in locis: id eo modo facit, quo dictum est cognomen Ioui, quippe Iouem patrẽ sunt venerati, propterea quòd (vt ait Porphyrius) ad eum omnes familiæ referrentur, sic AEneam patrem vocat, qui Romanorum principium esset. quod & manifestius:

At pater AEneas Romanæ stirpis origo.

Præterea cùm in Augusti gratiam cõderet illud opus voluit eius quoq; acta attingere. Iccirco in clypeo mul-

ta:& in I, & in VI. & in III, illud,

Actiaque Iliacis celebramus littora ludis.

At cum scimus eiusmodi cognomen asciuisse sibi. Legimus enim etiam in Numismate quod habemus. AVGVSTVS PATER. verum ad certa loca, quorum aliqua à Macrobio obseruata, pessimóque iudicio lancinata sunt. Ex Vlysseæ V, illa sunt, quæ & suprà scripsimus,

Γουνοῦμαί σε ἄνασσα θεὸς νύ τοι, ἢ θεός ἐσσι.
Εἰ μὲν τις θεός ἐσσι, οἱ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι.
Ἀρτέμιδί σε ἔγωγε διὸς κούρῃ μεγάλοιο
Εἶδός τε, μέγεθός τε, φυήν τ' ἔγγιστα εἴσκω.

Quanto cum maiore decore noster? cum ea primùm dubitatione, deinde assertione,

O quam te memorem virgo? -est etiam ἠθικὴ oratio. Etiã dubitationis causam affert, *nánque haud tibi vultus Mortalis.* hoc ex aspectu. Illud efficacius, *nec vox hominem sonat.* Tum assertio per repetitionem, *ò dea certè.* Adiungit etiam religionem, ne offendat numina, & cum modestia distribuendo dubitationem,

An Phœbi soror, an Nympharum sanguinis vna.

Nefas enim erat deum deamve alio, quàm suo nomine appellare. neque obtinebat vota. Itaque euocata legas numina apud Liu. Et ea de causa numinis illius, cuius in tutela Roma esset, nomẽ tacitum & arcanum. Postremò Dianæ similem dixit ille, hîc expressè sororem Phœbi.

In XIIII, Iliadis Iuno Somnum orat, vt Iouem sopitum reddat. Quod vt faciat promittit ei sedem, in qua quiescat comessabundus. Miserum somnum, quem ad illud vsque tempus oportuit stantem cibum capere more militum:

Ὕπνε ἄναξ, πάντων τε θεῶν, πάντων τ' ἀνθρώπων.

Iam hîc nullam φύσιν Physici isti cõmentabuntur. Quis enim dicat primum motorem dormire? at enim, inquit, πάντων θεῶν. & sanè cum somnus datus sit rebus materiatis ad virium reparationem: dij Homerici si dormiunt, etiam pereunt. Verùm de illis ipse, quod aiunt Græci οὐδὲν ὑγιές. Subdit autem,

Ἀλλ' ἴθ' ἐγὼ καίτοι χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων
Δώσω ὀπυιέμεναι, καὶ σὺν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν,
Πασιθέην, ἧς αἶκεν ἰμείρεαι ἤματα πάντα.

Neque placet, Gratias Somno in matrimonium dari. nun-

nunquam enim oportet gratiam dormire. Et vsus est impudica voce in ore Iunonis ἐπιμύθιον. ἐπίμυθον sanè actum ipsum venereum aliquando significat. vt in VIII, Iliadis de matre Gorgythionis. Quod melius noster,

Omnes vt tecum meritis pro talibus annos
Exigat, & pulchra faciat te prole parentem.

Non solam pollicetur oblectationem, quod bestiarum est: sed & prolem, cuius gratia matrimonium est institutum. Præterea cùm ille nuda & plebeia proposuerit,

Ἦ μάν τοι ποτ' ἐμὸν ἔκπαγλον ἐκάνες, οὐδ' ὀπὶ καὶ νῦν
Πείθευ ἰχὼ δ' τι εἰδέω χέρεϊ ὔμματα πάντα:

Longè excellentius elicuit animum Aeoli nostra Iuno, cùm eius captat beneuolentiam, & ostendit potestatem,

Namque tibi diuûm pater, atque hominum Rex,
Et mulcere dedit fluctus, & tollere ventos.

Respondet Somnus Homericæ Iunoni, Aeolus Virgilianæ.

Ἦρη πρόσβα θεὰ θύγατερ μεγάλοιο Κρόνοιο.
Αὖδα, ὅτι φρονέεις, τελέσαι δέ μι θυμὸς ἀνώγει,
Εἰ δυνάμην, τελέσαι γε, καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστί.

Plebeia sanè omnia, atque quouis ingenio parabilia: at non nostra:

-tuus, ô Regina, quid optes,
Explorare labor, mihi iussa capessere fas est.

Quia vis est hominum, fas deorum, quorum numen fata condit. Tua enim iussa sunt fata. quanta elegantia, qua maiestate, illa simplicia: Tuum iubere est, parere meum.

Tempestas in V, Vlyssææ, cuius versus suprà quoque posuimus, luculentis sanè verbis descripta est. Cæterùm nihil ad nostram.

Ὡς εἰπὼν σώιαξε νηφέλας, ἐπάορξε δὲ πόντον
Χερσὶ πρέσπας ἐκάς, πᾶσαι δ' ἐρεθώνη θύελλαι
Παντοίων ἀνέμων, σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε.
Γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον. ὄρωρε δ' ἀπ' οὐρανόθεν νύξ.
Σὺν δ' Εὖρός τε, Νότος τ' ἔπεσε, Ζέφυρός τε δυσαὴς.
Καὶ Κορίης αἰθρηγενέτης μεγα κύμα κυλίνδων.

Diuina, inquam, oratio, sed ad tempestatem declarandam inchoata tantùm. illa verò, & hæc, & eorum perfectionem,

-ac venti velut agmine facto,

Quà data port -(audis portam in tot vocalibus)
-ruunt *terras turbine perflant.*
Incubuere mari, totumque à sedibus imis.
Vnà Eurusque Notusque ruunt, creberque procellis
Africus, & vastos volvit ad littora fluctus.
Insequitur clamorque virum, stridorque rudentum:
Eripiunt subitò nubes cœlumque, diemque
Teucrorum ex oculis, ponto nox incubat atra.

Ibi ἔπεσον tantùm motum significat. hîc etiam occupationem, quod ille ἐπέχει, hîc *totumque à sedibus imis* subruunt. Ibi πρῆσαι κάλυψε γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον. *Eripiunt subitò nubes, cœlumque, diemque Teucrorum ex oculis.* Præterea Zephyrus non est violentus, vt mereatur δυσαὴς appellari, præsertim apud Græcos. adhęc malè positum epithetum, αἰθρηγενέτης eodem in loco vbi, πρῆσαι κάλυψε. quod vt defendas, multa interpolatione opus est. Tametsi est sidus Aquilo, tamē tunc in Vlyssis perniciem nubiferum fuisse. sanè minus placet. quod verò addit, consummat opus. *Intonuêre poli*, nō dixit, *intonuit cœlum*. deinde nónne vides fulgura in ipsis verbis simul cum crepitu, *crebris micat ignibus æther?* Vocalis enim repetita exilitas illa hiatū aeris ostendit. Postremò quod πάντας, quæ efficacia (*omnia*) & *præsentem*? & frequentatiuum, *intentant*, & qui sonus: Poterāt Homero satis hæc esse, cui pauciora quoq; fuerant satis: at non illi diuino viro, qui hanc quasi quandam vniuersitatem particularibus casibus discriminauit. Addit ventum quem omiserat, *stridens Aquilone procella*
Velum aduersa ferit, fluctusque ad sidera tollit.
Franguntur remi, tum prora auertit, & vndis
Dat latus, insequitur cumulo præruptus aquæ mons.

Habes velum, remos, proram, latus, fluctum decumanum, quem circunscriptit poeta montis appellatione, non nominauit, vt alij nostri Latini palàm profitentes eruditionem. Cætera adhuc variis picturis.

Hi summo in -ctu pendent, *hi nuda dehiscens*
Terram int. *fluctus aperit.* quare in eundem locum reuerti conatur. Iccirco, *fuerit æstus arenis.*

Non ponam totam tempestatem hîc, sed in proxima opera, vbi eius partes cum altarum partibus comparantur. Habuit quoque loci rationem. agitur enim res in Syrtibus.

Se

Sequitur tempestatem Vlyssis conquestio,

Καὶ τοτ' Ὀδυσσῆος λύτο γουνάτα καὶ φίλον ἦτορ.
Ὀχθήσας δ' ἄρα εἶπε πρὸς ὃν μεγαλήτορα θυμόν.

Quanto melius expressit orationẽ, quæ ad deos conuerteretur, & affectum addit. & gestu appositio animatam, viuámque effecit orationem,

Ingemit, & duplices tendens ad sidera palmas.

Sic illa quoque magnificentiora,

O terque quaterq; beati, &c. quàm illa,

Τρὶς μάκαρες Δαναοὶ, καὶ τετράκις οἳ τότ' ὄλοντο
Τροίῃ ἐν εὐρείῃ χάριν Ἀτρεΐδῃσι φέροντες.
Ὡς δὴ ἐγὼ ὄφελον θανέειν, καὶ πότμον ὀπάσσαι
Ἦμαρ τῷ, ὅτε μοι πλεῖστοι χαλκήρεα δοῦρα
Τρῶες ἀνὰ βέλεα σεῦαι περὶ Πηλεΐωνι θανόντι·
Τῷ κ' ἔλαχον κτερέων καὶ μοι κλέος ἦεν Ἀχαιῶν.
Νῦν δέ μοι λιγυαλίῳ θανάτῳ εἵμαρτο ἁλῶναι.

Mollia omnia. At nostri affectus? *Ante ora patrum & contigit*, ponit igitur etiam mihi. Et apostrophe cum elogio ad Tydidem. & amplificatio cum maiestate,

Sanus vbi Aeacidæ telo iacet Hector. tum qui versus? *vbi ingens*,

Sarpedon vbi tot Simois correpta sub vndis
Scuta virũm, galeásque, & fortia corpora volvit.

Nam quæ sequuntur, non mirum est, in his à Virgilio fuisse superatum. Est enim Vlysses hic & solus & in rate. sed in aliis quoque tempestatibus pari obseruatione opus est tenuiter enim in nono,

Αἰ μὲν ἔπειτ' ἄφορον ὄλεκάρσιαι, ἐξία δέ σφε
Τρὶς δὲ τε τετρὰχθαι διὰ νηγατίς ἀκαμοίο,

Et in x i i, vbi leuissima, tenuissimáque vtitur narrationẽ,

Ἠ δ' ἔπι μὲν μάλα πολλὸν ὁδὸν χρόνος, αἶψα γὰρ ἤλθε
Κεκλήγως ζέφυρος μεγάλῃ σὺν λαίλαπι θύων,
Ἴσχυϊ δὲ σφ' ἔπνευε βίῃ ἀέϊμεν θύελλα,
Ἀμφοτέρους ἴδμεν δ' ὀπίσω πίσυν, ὅπλατο πάντα
Εἰς αὖτλον κατέχων, ὁ δ' ἄρα σφύζειν ἐκὶ νηῒ
Πλῆξε κυβερνητῆσι κεφαλῇσι, σὺν δ' ὀστέ' ἄραξεν
Πάντ' ἀμυδὶς κεφαλῆς. ὁ δ' ἄρ' ἠΐετο τάφρον ἰόντα
Κὰπ πρὸς ἀκρόφορον, λίπε δ' ὄστια θυμὸς ἀγήνωρ.

Et mox post fulmen,

Πίσυρ δ' ἐκ νηὸς ἑταῖροι.

Οἱ δ' κορύπτοντε ἴκελοι πόδε νῆα μέλαιναν
Κύμασιν ἐμφερέεντο.

Qualia verò illa, quibus numeris,

Ipsius ante oculos, ingens à vertice pontus
In puppim ferit, excutitur, pronisque magister,
Volvitur in caput. quam autem facit commorationem in ossibus gubernatoris: Poeta noster aliter,

Ast illum ter fluctus ibidem,
Torquet agens circum, & rapidus verat æquore vortex.

Tum illam cornicularium comparationem omisit, tanquam ineptam. Ieiuna verò illa, κύματα ἐμφερέεντο.

Apparent rari nantes in gurgite vasto.

Dixit raros, & contrà, *in vasto gurgite*: qua voce indicauit maris impetum. Neque enim verũ est, quod ait Seruius hìc esse Tapinosim: id est, rei ingentis humilem descriptionem. Atque iccirco addidisse: *vasto*, quia gurges aquã pusillam significet, non ita est: sed gurges quancunque aquæ cuiuscunque celeritatem designat, γρηύς. Numerus verò Spondiacus pingit ipsam natandi difficultatem.

Sunt in VI. Vlyssææ illa, quæ etiam in XIII, repetuntur.

Ὣς μοι ἐγὼ τίων ὡς τε βροτὸν ἐς γαῖαν ἵκηαι,
Ἦ ῥ' οἵγ' ὑβρίσαι γε, καὶ ἄγγελος, οὐδὲ δίκηαι,
Ἠὲ φιλοξείνοις, καὶ σφι νόος ἐστὶ θεουδής.
Ὥς κε κακυφείων, ἀφήλυθε θῆλυς ἀὐτμὴ
Νυμφάων. Hæc parcius, diuersa nánque occasio. suauissimè tamen,

Vt primum lux alma data est, exire, locósque
Explorare nouos, quas vento accesserit oras.
Qui teneant, nam inculta videt, hominésne, ferane,
Quærere constituit, sociisque exacta referre.

Atque hæc, atque ea quæ in decimo sunt, conferre licet. Capit enim arcum Aeneas, Vlysses autem,

Καὶ τότ' ἐγὼν ἐμὸν ἔγχος ἑλὼν, καὶ φάρεσιν ὀξύ,
Καρτάλιμως παρὰ νηὸς αἰόλιν ἐς θέμεν ἀτὴν
Εἶπως ἔργα ἴδοιμι βροτῶν ὑποπίνυτα πυδοίμην.

Atque ibi cervum interficit. Aeneas cervos. tam illa nitore superans Homerica, quàm numero prædæ, & illud,

O socij, neque enim ignari sumus ante malorum.

In eodem nánque,

Ὦ φίλοι, οὐ γάρ πως κακοτυχίαν ἀγνοιέομεν πρὶν
Εἰς αἶσαν ἵκεσθαι, πρὶν μόρσιμον ἦμαρ ἐλθεῖν.

A.M.

Ἀλλ' ἄγετ' ὄφρ' εὐὶ νηῒ θοῇ βεφῶσιν τὰ πόσις τε
Μνησώμεθα βουλῆς μηδὲ πεπνυμένα λαμβ.

Sed in XII, aptiora sunt sententiæ Virgilianæ:

Ω φίλοι, ἦ γάρ τι κακῶν ἀ δὴ ἤμοσε εἰμὶ,
Οὐ μᾶλλ' δὴ τόδε μεῖζον ὀπὶ κακόν, ἢ ὅτε κύκλωψ
Εἶλεν ἐὶ σπῆϊ γλαφυρῷ κρατερὸν μ βιάφι.

Maiore noster & mole, & ornatu. Multo plura enumerat. Sed illa pulcherrima, *Reuocate animos*, & spem,

Durate, & vosmet rebus seruate secundis:
Forsan & hæc olim meminisse iuuabit.

Vt etiam ex periculis proponat voluptatem. Nihil enim iucundius ea memoria, quæ periculorum euasionem, victoriámque recordatione repræsentat. Epulantium quoque modus noster & hic, & in III, & in VII, cum iis quę in X, atque in XII, Vlyssea posita sunt. Itémque in I, Iliados, & in nono, si comparentur, fusior, & latior Homerus inuenietur. Pictior noster, atq; numeris astrictior, ἠίθεον ἐείλουσιν ἴπφαν, *Vrubúsque trementia figunt.* quinetiam diuino iudicio, inter illa minuta, *Tergora diripiunt costis:* vrbanam interserit orationem illam, *tunc victu reuocant vires.* Nec minore assurgit laude, in illorum imitatione, quæ in nono est Vlyssea,

Εἰμ' ὀδυσεὺς λαερτιάδης, ὃς πᾶσι δόλοισι
Ἀνθρώποισι μέλω: καί μου κλέος οὐρανὸν ἵκει

Sum pius Æneas: monet statim. hæc est θεότησις. illa autẽ παρασκευὴ: *raptos qui ex hoste penates*
Classe veho mecũ. non temere suas laudes effutit. est enim & pietas, & fortitudo. Ex hoste rapuisse, virtutis est: vehere, constantiæ: classe, prudentiæ militaris. Putidi vero Grammatici cùm accusant Virgilium illius laudis: *Fama super æthera notus:* damnare prius Homerum debuere: καί μου κλέος οὐρανὸν ἵκει. præsertim cùm ambiguum sit: an doli quempiã ad cœlum vsque euehere fama possint. At nostri, qui deos penates à seruitute vindicasset, seruaret, fatalia ad loca deorum iussu atque oraculis transferret, meritò fama inter deorum sedes nota esset.

Illa quoque vix sustinent comparationem. Non enim dici potest, quàm Virgilio sit peculiare, semper augustũ esse. Homeri superficies est in VII. Vlyssea, *Virgilius.*

Ἀρχαίην βασίλειαν Δαναοῖσιν ἀγορεύσω
Καὶ τὰ ἐπὶ μοὶ πολλὰ δόσαν θεοὶ ἀμφίονες.

Super quam noster illam fabricauit,

O dea si prima repetens ab origine pergam,
Et vacet annales nostrorum audire laborum,
Ante diem clauso componet vesper Olympo.

Δαναοῖσιν. prima ab origine. & addidit: *vacet.* & πολλὰ κάδια, quibus verbis *annales nostrorum audire laborum.* Et verbum illud, ἀρχαίην, luculentissimo versu circumscripsit, *Ante diem,* &c. Difficultas propter tractum rerum. In illis quoque eundem longè post se reliquit. In nouo sunt Vlyssææ,

Ἀεὶ δ' ἐμὰ κήδια θυμὸς ἐπιτρέπει ἐρύσσαι
Εἴρηθ' ἔος ἐν μέλαθρα ἑλὼν ἐφέμεναι ἐρωήν.
Τί πρῶτον, τί δ' ἔπειτα, τί δ' ὑστάτιον κατάλεξω;
Καὶ δὴ ἐπεὶ μοι πολλὰ δόσαν θεοὶ ὠρανίωνες.

Ille autem diuina & immutabilia,

Infandum Regina iubes renouare dolorem:
Troianas vt opes, & lamentabile regnum
Eruerint Danai. Ita semina ponit in proœmio eorum, quæ dicturus erat in narratione. κήδια igitur non sua solùm: sed cùm præposuit vniuersa, subdidit & sua. Proposita igitur miseria præ oculis: addit rationes. *regnum lamentabile erutum*, neque statim, vt ille, confugit ad aram communem: Deos malorum autores. sed, *quæ vidi:* & quidem *miserrima.* Non solùm autem vidi, sed & fui pars, & passus sum. Et quidem magna pars. Deinde per interrogationem κήδεα explicat. Quando ne hostes quidem sine miseratione denarrare posse profiteatur. A temporis quoque commoditate auget difficultatem narrationis. Omnia sanè non sine illa sua diuinitate. vt non tam imitatus Homerum, quàm nos docuisse, quomodo ille ea dicere debuisset, videatur.

Sunt in VII. Vlyssææ illa.

Καὶ τότ' Ὀδυσῆϊ ὦρτο πόλιν δ' ἴμεν αὖτὰρ Ἀθήνη
Παλλὰς ἦρχε θεὰ φίλα φρονέουσ' Ὀδυσῆϊ,
Μή πως φαίδιμον μεγαθύμων αἰπολιήσας
Κερτομέοιτ' ἀπίσσω, ἐξ ἐρέοιτο, τίς εἶη;

Longè maiore sono Virgilius,

At Venus obscuro gradientes aere sepsit.

Semel contentus à Punica perfidia Æneam tegere hoc com-

commento. Neque enim ineptit repetendo, vt ille,

Τὸν δ' ἄρα φαῖνεις ναυσίκλυτοι ἐκ ἐνίσσαν
Ἐρχόμενον κ' ἄσυ δὲ σφέας. ἀ γὰρ ἀθλιὼν
Εἶα ἐν πλόκαμος, δ' ἐστὶ Χάρις, ἢ ῥα οἱ ἀχλυὼ
Θεσπεσίῳ κατέχευε φίλα φρεσὶν ἐκ θυμῷ:

Sed continuauit circunſeptionem ſimul, & materiam,

Et multum nebulæ circum dea fudit amictu,

Qui ſolus verſus deterreat Græcos ab ea ſententia, qua ſuã contendunt præferendum. Commodus ſanè, atque vt ita dicam, raſilis verſus ille-κυκλόμενον ἐπίσσας, &c. Verùm cùm hoc noſtro non eſt conferendus,

Moliriue moram, & veniendi quærere cauſas.

Sicut neque ille,

Καὶ τότε δὴ ῥ' αὐτοῖς φίλη ἐν τὸ δύσετο ἀνήρ:

cum hoc, *cum circumfuſa repente*

Scindit ſe nubes. Diuinum verò illud additamentum,

& in aera purgat apertum:

Sic longè excellentiore ſuauitate:

Quale manus addunt eburi decus, aut vbi flauo
Argentum, Parióſue lapis circundatur auro.

Quòd ille dixerat in ſexto Vlyſſeæ, & repetierat in penultimo,

Ὡς δ' ὅτε τις χρυσὸν περιχεύεται ἀνὴρ
Ἴδρις. Quanto enim elegantius, *manus*, quàm vir, &, *addunt ebori decus.*

In eodem libro verſus ſunt illi, qui lancinantur à Critico Gelliano. quos equidem oſtendam à Magiſtro: Homericos verò à diſcipulo confectos,

Οἵη Ἄρτεμις εἶσι κατ' οὖρεα ἰοχέαιρα
Ἢ κὰτ' πτύγετον ἐυμήλιον. ἢ ἐρύμανθον
Τερπομένη κάπροισι, καὶ ὠκείῃσ ἐλάφοισι:
Τῇσι δ' ἅμα κοῦραι νύμφαι διὸς αἰγιόχοιο
Ἀγρόμοι παίζουσι· γήθησε δέ τε φρένα λητώ.
Πασάων δὲ ὑπὲρ ἦγε κάρη ἴχετο δὲ μέτωπα.
Ῥεῖα δ' ἀριγνωτὸς πέλετο, καλαὶ δὲ τε πᾶσαι.

Hunc locum hic exagitant Grammatici, Aptius comparaſſe Homerum Dianæ Nauſicaan in locis ſolis. deinde, Eliſæ non conuenire, media in vrbe inceſſu ſerio inſtanti operis, venatricis Dianæ ſimilitudinem. Tertiò, Homerũ ſtudia venationis expreſſiſſe. Virgilium *Pharetram* tãtùm, tanquam onus ac ſarcinam nominaſſe: Præterea Probo

authore Homericam Latonam genuinum gaudere gaudium: Virgilianæ verò pectora pertentari tantùm gaudio, quasi leui, & pigro, & in superficie natanti; sic enim loquuntur. Huiusce modi iudicatio tametsi est à doctis explosa, atque ab omnibus excussa: nobis tamen, quæ dicemus, non pauca, eaq; optima reliquere. Principiò cum personæ comparantur: earum status, mores, studia exprimenda, non loca, vel ipsius Homeri doceamur authoritate. Idomeneum in campo cõparat apro, qui sit in mõtibus. Igni, qui est in montis vertice, armorum fulgorem in campo. Humanæ cogitationi, quæ in cerebro, aut in corde est, Iunonis motum. Leoni in stabulis, Diomedem in acie. Muscis in stabulis circum mulctras, Græcos & Troianos circum Sarpedonis cadauer. & Aiacem cedentem fortissimè, asino obstinatæ lentitudinis. Pantheræ, quæ in syluis esset, extra syluas Agenorem. Postremò Penelopen quoque comparat Dianæ: quàm tametsi nõ statuit in venatione: nunquam tamen alibi intelligitur à poetis. Præterea quanquam est Nausicaa in agro: non tamen in montibus, non tamen cum arcu, aut pharetra. Quod aiunt serium Elisæ incessum esse longè diuersum ab incessu Dianæ: finxerunt Dianam Bacchanal quodpiam. quasi Nausicaa non moderatè incederet. Neque enim cursum vllum ibi exprimit Homerus: nullam venandi actionem, sed πρόσωπον. Quare ne tertia quidem obiectio quicquam est. nam neque Homerus posuit; neque Virgilius addidit venationem: sed insignia tantum, sed chori tantum exercitationem. Cuiusmodi verò sit illud gaudium genuinum sanè nescio: nisi putarint, φύσιν aliud esse à Latona. Multo verò efficacius est, percurri pectus gaudio (metaphora sumpta à citharœdis) quàm simpliciter gaudere: omnes enim partes occupantur. Longè etiam valentius est, detineri: idque in frequentatiuo: & addita, per: nam & omnes, vt dicebam, designat partes: & perfectionem vltimam. Quemadmodum igitur illa in montibus: ita hæc in vrbe. Illa inter Nymphas hæc inter matronas. Illa instans venatibus, hęc operi. Quę isti Argotiphli scire noluerunt. Pharetræ futiles calumniatores. est enim ibi Epitheti loco. Qualia multa apud Homerum. nam etiam inter epulas Apollo ἀκερσεκόμης. Achilles vel dormiens, ἀτάλλων φίλον ἦτορ. Et quod isti ignorarunt,

runt,ex diuini Poetæ verbis ediſcant. Neq; enim temere appendit humeris Pharetram. Soli enim Dianæ & Apollini id licebat. Nymphæ ad latus gerebant, ſicuti ſoli dij ἀμφιφορεῖα: alij vero nō,ſed detectam. Quod ſi omnia vngue tentare licet:quæram ego quoq; viciſſim: an Latona ibi ſit.neq; enim ſequitur Dianā. Tum autem quomodo ludāt Nymphæ,ſi ſunt in venatu.Nihil enim venatori de teſtabilius,quàm fabulæ, & luſus inter venandū. putatur enim à nobis infelix futura venatio.Præterea ſi extat capite,qua ratione frontem addidit? Poſtremò longè conſultius dilatum gaudium illud in Epiphonema. Eſt enim Latona tota extra totam materiam: eúmque ordinem magis equidem probarem.

Πᾶσαι μὲν κεφαλὴ καὶ ὑπὲρ ἀθανάτους ἀείρεται, οὐδὲ μετώπῳ. ἀλλ' ἄνευ γένεια.

Ex VI,Vlyſſeæ,& penultimo illa ſunt,

Τὸν μὲν Ἀθηναίη δῖα θεὰ ὄμματα καὶ νῶ
Μείζονα τ' εἰσιδέειν καὶ παντοίην κεφαλήν τε κάρητος
Οὐλάς θ' ἃς κόμας ὑακινθίνῳ αἴθοπι ὁμοίας.

Superat enim multis modis Virgilius illum. *os humerósq; deo ſimilis* longè luculentius eſt,quàm maiorem, & craſſiorem efficere. Hoc enim boum eſt. Et, Cæſaries: eſt verbum militare. Quo non contentus addidit decoram. Homerus autem,ἔλας,peſſimè. Criſpitudo nanque puſilli animi nota eſt,aut leuitatis. Iccirco leones criſpi, minùs animoſi exiſtimantur.Illa verò pene ſupra humanum captum, *luménque iuuentæ Purpureum.* Et illa non minus, *Lætos oculis afflarat honores.*

Verſibus,qui de equo ſcripti ſunt in VIII, Vlyſſeæ longè ſunt ciuiliores noſtri,

Ὡς ὁ μὲν εἰσήκει, τοὶ δ' ἄκριτα πολλὰ μόρσιμον
Ἦμβρι ἀμφ' ἵππῳ. τρῖχα δὲ σφισιν ἰδμοσύνη δαεὶς
Ἦ ὅ γε διατμήσας κοίλην δόρυ νηλεῖ χαλκῷ:
Ἦ κ' ἐπὶ πέτραων ἐκβαλέειν ἐρύσαντας ὑπ' ἄκρης:
Ἦ ἐάασ' ἄχθος μέγ' ἀγαλμα θεῶν θελκτήριον ἔμ.

Noluit nugari in diuiſione conſiliorum:ſed pars ſtupet:& mirantur: & *iuſſa Thymœtæ.* Alij in pelagus præcipitem dari.Nam quorſum,aut quibus viribus ſubuectio in ſummas rupes montium? Præterea, quod facile factu fuerat, vrere.Poſtremò explorare,quid intus tegeretur. ſolus ille verſus palmam poſcit,

Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus.

At cætera quibus verbis? vel cùm dixit: *tentare latebras* signatissimo verbo vsus est in tenebris,& re dubia. Quænam verò differentia inter illa ex II. Vlyssex,

Δύσετο δ' ἠέλιος, σκιόωντο τε, πᾶσαι ἀγυιαί.

Et nostra hæc,

Vertitur interea cælum, & ruit Oceano nox
Inuoluens vmbra magna, terramque, polumque.

Qui locus ne eruditionis quidem indigens est: sed pedicæ illius, atque Virgilianæ. Illius enim viri profunda rerum scientia, cum eius versibus declaranda est, pari cum verecundia ita certat, vt neque ipsi cedat illa, & ab ea simul condiatur. Est enim terræ vmbra nox, atque ita magna: vt etiam Cœli conuexa prohibeat Sole illustrari.

Necessario verò addito affectu facta est oratio grandior in illis,

Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo
Hectore, qui redit exuuias indutus Achillis,
Vel Danaum Phrygios iaculatus puppibus ignes.

quàm in XXII. Iliadis,

Ὢ πόποι, ἦ μάλα δὴ μεγάθην περ ἀμφαφάασθαι
Ἕκτωρ, ἢ ὅτε νῆας ἐνίπρησεν πυρὶ κηλέῳ.

Ex XIII, verò simplicissimè transtulit,

-Inuenisque Coroebus,
Mygdonides, illis qui ad Troiam forte diebus
Venerat, insano Cassandræ incensus amore.
Et gener auxilium Priamo, Phrygibúsque ferebat.

Quæ sic Homerus,

Ὃς ῥα νέον πολέμοιο μὲν κλέος οἰνοπόωντο.
ἤτις δὲ Πριάμοιο θυγατρὸς εἶδος ἀρίστην
Κασσάνδρην ἀγάασθαι. ὑπεσχέτο δὲ μάχην ἆρχον.
Ἐκ τροίης ἀέκοντας ἀπωσέμεν ἰφθίμους ἀχαιούς.

Noluit enim in suum Coroebum transferre: indotatam. Minuitur enim viri vehementer dignitas. Satis fuit, *incensum amore*, neque voluit illum stolidum facere: qui sese vniuersæ Priami potentiæ anteferret, nam quos per nouem annos non potuerant illi: quomodo solus, nisi stultè profiteretur. E. tertio quoque Iliad. videnda illa comparatio,

Ὡς δ' ὅτε τις δρύκοντα ἰδὼν πελίορσος ἀπίστη
Οὔρεσι ἐν βήσσης, τόν τε τρόμος ἔλλαβε γυῖα,
Δὴν δ' αὖτις ἀίσσει, νέχρις τε μιν ἵλαος παύσῃ.

Simplex sanè & munda. nostra verò magnifica, *Improuisum*

uisum asperis veluti qui sentibus anguem Pressit humit nitens. Multa magni momenti: *Pressisse*, est plus quàm videre. & *improuisum* potius. &, *trepidus*, æquat illud, ἔμπος. &, cùm addit, *repentè*, sanè resilientem animum designat. Tertius autem versus mira pictura splendet: vbi non solùm nitet eloquutio & numerus, sed etiam pauoris redditur ratio, *Attollentem iras, & sibila colla tumentem.* Equidem ex anguis visu non abscedam: sed si *in prouisum* pede prefferim. παλίμπους autem, & ἀναχώρησιν idem est.

Draconis comparatio.

In x x i i. Iliado, alia draconis comparatio,

Ὡς δὲ δράκων ὃν χειὶ ἰήπερος αἶψα μάλιστα
Βεβρωκὼς κακὰ φάρμακ' ἴδῃ δέ τε μιν χολὸς αἰνὸς
Σμερδαλέον δὴ δείδοικεν ἑλισσόμενος πέρι χειῆ.

Noster autem φυσικωτέρως, pascitur enim, vt aiunt, malas herbas serpens, vbi delituit. iccirco,

Qualis vbi in lucem coluber mala gramina pastus
Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat:
Nunc positis nouus exuuiis, nitidisque iuuenta
Lubrica conuoluit sublato pectore terga.

Solis appetentem, atque apricantem, etiam *arduus ad Solem.* Erigit enim se, ac vibratem linguam exerit. Proindè ait *linguis micat ore trisulcis.* Obtutum tãtùm toruum Homerus, optimè. Nihil enim illo acrius. Præterea cubilis sui propugnationem, à quo non discedit. iccirco dixit, ἑλισσόμενος πέρι χειῆ, quò etiam propius tutùm habeat receptum. Perpendes, *tumidum.*

Fluminũ comparatio.

Fluminũ multas fecit Homerus comparationes: noster semel tantùm, illis omnibus vnam anteponendam,

Non sic aggeribus ruptis cùm spumeus amnis
Exit: oppositasque euicit gurgite moles:
Fertur in arua furens cumulo: campósque per omnes
Cum stabulis armenta trahit.

Huic tamen illa similior in v. Iliados,

Θωὺς δ' ἀμπέδιον ποταμὸς πλήσασα ἰσιὼς
Χειμῴῃφι δέ τ' ὄμβρος ἅμα ἰκμάδα γαίῃφι
Τὸν δ' ἔτ' ἀΰτει γαφυρὰς ἀργυφέας ἐρεείθρων
Οὔτ' ἄρα ἑρκία ἔσχεν ἀλωάων ἐριθηλέων.
Ἐλθόντ' ἐξαπίνης ὅτε Ζηνὸς ὄμβρος ἵκῃσι
Πολλὰ δ' ὑπ' ἀσπετὸν ἔργα κατήριπε καλ' αἰζηῶν.

Alia verò in i i i i. Iliados,

Ὡς δ' ὅτε χαλαζαίῃ ποταμοὶ κατ' ὄρεσφι ῥέοντες.

Εἰς μισγάγειαν συμβάλλετον ὄμβριμον ὕδωρ
Κρουνῶν ἐκ μεγάλων κοίλης ἔντοσθε χαράδρης
Τῶν δέ τε πλόον ἔδυπον ἐν ἄρσεσι θ' ἕλκε ποιμένι.

Et in XIII, -ὡς δ' ὅτε πέτρης

Οὔτι χαλ' ἐφεσίης τυπαμὸς χειμάῤῥοος ὄσσα
Ῥήξας ἔσσεπο ἔμῤῥη αἰειδέος ἐχματα πέτρης,
Τῶ τ' ἀναδρόμαι πάντα, κυπαίη δ' ὑπ' ὠπὸ
Τ' ληΐδιον δ' ἀσφαλέως ἔθει ἔμπεδον ὄφρ' αὖ ἵκεται
Ἰσοπέδον, τότε δ' οὔ τι κυλίνδεται ἰσυμβρώς ὄφρ.

Vbi est vis fluuii & saxi, aptissimè ei comparans Hectoris impetum repressum legionibus. Est & in XI,

Ὡς δ' ὁπότε πλήθων ποταμὸς πεδίον δ' κάτεισι
Χαμάῤῥους κατ' ὄρεσφιν ὀπαζόμενος διὸς ὄμβρῳ,
Πολλὰς δὲ φρυὸς ἀζαλέας, πολλὰς δὲ τε πύκνας
Εἰσφέρεται, πολὺν δέ τ' ἀφύσσετον εἰς ἅλα βάλλει.

In nostra igitur impetus: quippe ruptis aggeribus, & euictis molibus oppositis. & verbum *fertur*. &, *furens*. &, *cumulo*. Sic enim vidimus. Est autem vox ignota Grammaticis. vnde enim proprium κῦμα?

Illam verò IIII, Iliados, Virgilius in XII, sic expressit vt duplicarit,

Ac veluti immissi diuersis [illegible] tibus ignes
Arentem in syluam, & [illegible] alta sonantia lauro:
Aut vbi decursu rapido [illegible] montibus altis
Dant sonitum spumosi amnes: & in aequora currunt
Quisque suum populatus iter. Longè feliciore cantu hisce Turnum atque AEneam comparauit, quàm duobus messoribus Homerus in XI, Iliados non enim est in illis impetus,

-οἵδ' ὡς ἀμητῆρες ἐναντίοι ἀλλήλοισιν,
Ὄγμοι ἐλαύνωσιν ἀνδρὸς μήκεσθον κατ' ἄρουραν.
Πυροῦ ἢ κριθῶν, τὰ δ' ἄμητα πορφύρεται πίπτει.

Præter casum enim segetis nulla vis est in re ipsa. Quæ verò est in XIII, Virgilius in suo XII, hisce illustrauit,

Ac veluti montis saxum de vertice præceps
Cùm ruit auulsum vento: seu turbidus imber
Proluit, aut annis soluit sublata vetustas. vides enim quot causas, quantam varietatem. & quæ sequuntur,

Fertur in abruptum magno mons improbus ictu,
Improbum, quod erat αἰειδέος, longè melius.

Diriuscula enim metaphora est, si lapidem appelles impudentem:

pudentem: improbum tamen potes. etenim malefacit. Sic in eodem, *perfidus ensis.* &, melius est, *in abruptum*, quàm ἔφερε ἴκτην ἐσσόμενον. Expressior quoq. est imago maleficij ex hisce,

-syluas, armenta, virósque Inuoluens secum, quàm πετρίνη δ' ὦρτο αὐτῶ ὕλη. Ibi enim sonum tantum audis: hic autem & impetum, & opus.

Quas verò duas dedit Maro de amnibus, & de igni: coniunxit ex duabus Homeri separatis: quarum altera suprà scripta est ex IIII, Iliad. ὡς δ' ὅτε χειμάρρους, &c. Altera,

Ἠΰτε πῦρ αἰδηλον ὅτ' ἀμφλέγει ἄσπετον ὕλην
Οὔρεσιν ἐν κορυφῆς, ἐκάδην δέ τε φαίνεται αὐγή.

Sed & alibi quanto magnificentiore apparatu?

In segetem veluti cùm [illegible] furentibus austris
Incidit: aut rapidus mo[illegible]ano vertice torrens
Sternit agros, sternit sata læta, boumque labores:
Præcipitésque trahit syluas: stupet insscius alto
Accipiens sonitum saxi de vertice pastor.

Et in XI, Iliad.

Ὡς δ' ὅτε πῦρ αἰδηλον ἐν ἀξύλῳ ἐμπέσῃ ὕλῃ
Πάντῃ τ' εἰλυφόων ἄνεμος φέρει οἱ δέ τε θαμνοὶ
Πρόρριζοι πίπτουσιν ὑπηνέμιοι πυρὸς ὁρμῇ.

Duas itaque noster etiam Poeta fecit,

Ac velut optato ventis æstate coortis,
Dispersa immittit syluis incendia pastor:
Correptus subitò medijs extenditur vna
Horrida per latos acies Vulcania campos:
Ille sedens victor flammas despectat ouantes.

Sed & alia in XX,

Ὡς δ' αἴ κε μάρψῃσι βαθὺ ἄγκεα διαπρὸ πῦρ
Οὔρεος ἀζαλέοιο, βαθεῖα δὲ κήεται ὕλη.
Πάντῃ δὲ κλονέων ἄνεμος φλόγα εἰλυφάζει.

Concluſit etiam rotundius ex libr. XI, Vlyſſeæ,

Τρὶς μὲν ἐφορμήθην, ἐθέλων δέ με θυμὸς ἀνώγει,
Τρὶς δέ μευ ἐκ χειρῶν σκιὴ ἴκελον, ἢ καὶ ὀνείρῳ
Ἔπτατο. Tribus enim versibus comprehendit commodiſſimis,

Ter conatus ibi collo dare brachia circum:
Ter fruſtrà comprensa manus effugit imago
Par leuibus ventis, volucrique simillima somno.

Neque præcidit ſententiam in mutilo verſu. ad hæc Homerus impetum tantùm dicit: hic autem conatum, & *Ineachia*. Et appoſuit: *fruſtrà*. Vmbram verò vertit in vento: nõ vt addictus interpres, ſed vt liber iudex. Eadem dexteritate ex libr. Vlyſſeæ:

Ψυχὴ δ' ἠΰτ' ὀδμὴ ἀνά τε καπνὸς ὤχετο τετριγυῖα.

-& tenues fugit, ſeu fumus in auras. Efficacior eſt oratio: *fugit*. Quòd autem ſtridorem dat Homerus: eodem iure poteſt, quo & vocem. quare clamorem cùm ademerit vmbris Virgilius: ex philoſophiæ veritate loquutus eſt in v I, *clamor fruſtratur hiantes*. Caſtigatior autem penè vbique eſt: circo ex IIII, Vlyſſeæ quæ accepit,

-δώσω δέ τοι ἀγλαὰ δῶρα,
Τρῆς ἵππους, ἠΰ δίφρον ἐϋξοον, αὐτὰρ ὄπαστα
Δώσω καλὸν ἄλεισον, ἵνα σπείσῃσθα θεοῖσι
Ἀθανάτοις, ἠμὲν μιμνήσκεσθαι ἄρηρα σεῖο:

ita moderatus eſt,

Accipe & hæc, manuum tibi quæ monumenta mearum
Sint puer, & longum Andromaches teſtentur amorem.

Et addit παῖδος,

Conjugis Hectoreæ, & auxit, cape dona extrema tuorum.

Diffluentia quoque coercuit duobus mirificis verſibus,

Tendunt vela noti. fugimus ſpumantibus vndis,
Quæ curſum ventuſque. gubernatórque vocabant:

quæ in primo Iliadis, & ſecundo Vlyſſeæ,

Ἔπρησεν δ' ἄνεμος μέσον ἱστίον, ἀμφὶ δὲ κῦμα
Στείρῃ πορφύρεον μεγάλ' ἴαχε πρὸς ἰοῦσα.
Ἡ δ' ἴθυσε κατὰ κῦμα διαπρήσσουσα κελεύθους.

Melius *ſpumantibus*, quàm clamantibus. præſertim cùm nauicula parua eſſet Homerica. Et diuinus verſus ille, qui dat claſſem & vento & gubernatori. Iſte verò totus in fluctibus, adeò vt etiam iteret. Elpenoris quoque tumulus Græcus cum Miſeni Latino, ne eſt quidem conferendus. in XI. Vlyſſeæ ita ſcriptum eſt,

Φίξους δ' ἄλλα πάντες, ὅθ' ἀκροτάτη περιέχ' ἀκτή·
Θάπτομέν γ' ἀχνυμένοισι θαλερὸν κατὰ δάκρυ χέοντες
Λύτερ ἐπεὶ νεκρὸς τ' ἐκαη, καὶ τύμβον νεκρῷ
Τύμβοιν χεύαντες καὶ ἔτι σήκλῳ ῥ' ἐπάσσαντες
Πτύξαμεν μὴν ἀκροτάτῳ τύμβῳ ἔπος ἐρετμόν.

At diuinus vir quantus hoc loco?

Ergo omnes magno circum clamore fremebant,

Præcipuè

Præcipuè pius Æneas. Fremebant indigna peremptum morte. *tum iussa Sibyllæ,*

Haud mora festinant flentes: aramque sepulcri
Congerere arboribus cæloque educere certant.

Non humilibus φηγοῖς, non nudum tumulum sine ara. Deinde quę distributio illius vocis *arboribus*, & qui ingressus ad distributionem. Tum autem quæ varietas,

Itur in antiquam syluam, stabula alta ferarum.
Procumbunt piceæ: sonat icta securibus ilex,
Fraxineæque trabes: cuneis & fissile robur
Scinditur: advolvunt ingentes montibus ornos.

Præterea quod dixit: præcipuè pium Æneam fremere: nó vocem tantum & promissa, sed & operam attribuit,

Nec non Æneas opera inter talia primus
Hortatur socios, nec satis, parilibusque accingitur armis

Deinde quò iucundior esset narratio, neque occuparet Aeneam maiora animo agitantem: interponit quæ sequuntur. Tum concludit, *& cineri ingrato supremos ferebant*: & quæ sequũtur ad tumulum vsque: qui erigitur minimè vulgaris, sed dignus socio Aeneæ, *ingenti mole sepulchro*
Imponit, suáque arma viro, remúmque tubámque
Monte sub aerio. Iusta verò quæ facit ille Patroclo, hic Pallanti, si collata considereis: videas in illo materiam, in hoc formam: in illo congeriem, in hoc dispositionem. illum satis habere, si narret: hunc rem ipsam formare verbis: neque tam verba ex rebus, quàm res ipsas excutere è verbis. expressit etiam longè exactius Scyllam & Charibdin ex XII. Vlyss.

Ἔνθεν μὲν δὴ πούλυς ἐπιρρώδη δὶς δία χάρυβδις
Δεινὸν ἀνερροίβδησε θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ.
Ἦτοι ὅτ' ἐξεμέσειε λέβης ἐπ' πυρὶ πολλῷ
Πᾶσ' ἀναμορμύρει κυκωμένη ὑψόθι δ' ἀχνη
Ἄκροισι σκοπέλοισιν ἐπ' ἀμφοτέροισιν ἑκάτερθεν
Ἀλλ' ὅτ' ἀναβρόξειε θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ
Πᾶσ' ἔντοσθε φάνοιτο κυκωμένη ἀμφὶ δὲ πέτρη
Δεινὸν ἐβεβρύχει κὰτ δὲ χθὶς φάνεσκε
Ψάμμῳ κυανέη.-

Principiò exactius, vt dicebam. nam hic ἔνθεν, ἐπιρρώδη. at noster designauit: *Dextrum Scylla latus, lævum impacata Charybdis.* quanto verò melius *impacata*: quàm δία? quid enim diuinũ in mõstro? & verbum obsidet: scilicet spatiũ nauigationis. &, *sorbet in abruptum*, &, *erigit alternos.* Scyllæ

verò fabulosum raptum, atque ridiculum summa verecundia dissimulauit. Illud verò impudens, ne deum quidem sine animi iactura occurrere posse. Verum Homerici dij tales sunt: inter quos nec ipse Neptunus ex vorticibus Charybdis. Vlyssem seruare posset. sed illa multo decoro affecit,

Τρὶς μὲν ἀπ' αὐτόθεν ἐκ κύματος, τρὶς δ' ἀπὸ νηὸς
ἄεσεν. Subijcit enim oculis, atque aurium nostrarum dominus est,

Ter scopuli clamorem inter cana saxa dedêre
Ter spumam elisam, & rorantia vidimus astra.

Quæ de Telemacho dicuntur ab Homero, longè maiore efficacia ab Ascanio,

Κεῖνα δὲ τοῖοι δ' ἔσκε, τέκος δ' ἔτι τῷ γε χαίρεις
Ὀφθαλμῷ δ' ὀλίγῳ κεφαλῆς δ' ὑφ' ὑπερθε χάνοις.

O mihi sola mei super Astyanactis imago!

Mater enim loquitur orba filio: id quod Helena non poterat. Excusandus ille, ludendus hîc. & diuina illa,

Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat.

Quanquam Græcus ὀφθαλμῷ δ' ὀλίγῳ, mirificè dixit. Non potuit Latinè noster. At alio verbo alibi copensauit. Gestu enim apposuit: cùm dixit, *ferebat*. Et minùs quod addit,

Et nunc æqualis tecum pubesceret æuo.

Vt augeat affectum memoriæ: ex repræsentatione rei, quæ non est, & esset.

In xi, Iliad. est illa comparatio,

-ὥστέ τι δαῖτα τοῖσι δῶσι ἕρεφαι
Ἀμφ' ἴλαφον κεραὸν βεβλημένον, ἔνθ' ἔβαλ' ἀνὴρ
Τῷ ὃπ νευρήν, τὸν μὲν τ' ἄλυξε πόδεσσι,
Φεύγων, ἐφ' ὄφρα λιγέως, ἧ γούνατ' ἔρυτο
Αὐτὰρ ὅπῃ πύγας δαμάσασκε μάλιστα ἑῖσός.
Ὣς ἄρα τὸν μῦθον δῶσι ἐν κρητῆρι δαΐφρονι
Ἐν νεμεῇ σκιερῷ. ὅπει ἦ λίν ἤγαρε δαμών
Σίτοιο, δῶσι μάντα διήρεταν. αὐτὰρ ὁ δαῖτα.

Hunc locum non esse sequutum Virgilium, quemadmodum quidam dixerunt, ex ipsis versibus constabit: qui certam tantùm continent, -*qualis conjecta cerua sagitta*

Quam procul incautam nemora inter Cressia fixit
Pastor agens telis: liquitq; volatile ferrum
Nescius. illa fuga saltus syluasque peragrat
Dictæos. Hæret lateri lethalis arundo.

Nihil

Nihil hîc simile nisi cerua & sagitta omnia sua: At Homerus pessimè. Vlyssem vulneratũ ceruæ percussæ, sanè. Thoas cum Troianis, bene. at Aiacem superuenientem, vt non malè leoni quem Thoes, id est, Troiani formidarent: ita non bene, cùm Vlyssi venit auxilio. Leo autem in perniciem ceruæ: Ait enim αὐτὰρ ὁ δάπτει.

Certaminum verò loca conferenda quidem, non apnenda tamen censeo ob proxilitatem. Tãtò verò noster prior est suauitate, grauitate, varietate, quantò tempore posterior. Nam qui locus à Grammaticis de cursoribus examinatus est, hîc discutietur. Est in penultimo Iliad. versus ille cum hemistichio,

-αὐτὰρ ὄπισθεν
Ἴχνια τύπτε πόδεσσι, πάρος κόνιν ἀμφιχυθῆναι.
Καὶ δ' ἄρα οἱ κεφαλῆς χέ' ἀϋτμένα δῖος Ὀδυσσεὺς

Hoc Virgilium negant assecutum,

Ecce, volat, calcémque terit iam calce Diores.

At Vlysses, inquiunt, tanta subsequitur celeritate, vt in Antilochi vestigiis ante ponat pedes, quàm puluere obducantur. Sanè felicitas orationis non vulgaris, quam in suã maiestatem flectere qui non posset, more suo modum commentus est, quo vel idem, vel etiam potiora diceret. Id quod istos congelatos Criticos latuit. Ait enim poeta, *Calce calcem terere.* Hoc quî fieri potuit, si subsequatur? In cursu igitur pari, æquata linea vtriusque calcibus ita dirigebatur, vt calces inter se attererent. Ac sanè cùm currimus certatim, nunquam quenquam sequimur, neque enim vllum antecedentem præcurrere, aut superare possemus, si in eius vestigia pedes poneremus: sed à latere cursum continuamus, quemadmodum ipsis in carceribus constiteramus. neque si par sit in duobus celeritas, alter alterius occupare cursus lineam audeat. sic enim ex curua linea plus spatij faciendum sumeret, non sine periculo suo magno. Quamobrem Homerus quoque dixit, στὰν δὲ μεταστοιχεῖ. In XII, aliter, -*trepidique pedem pede feruidus vrget.* Grandior etiam in oratione Palinuri, quam exceperat ex XI, Vlyss.

Νῦν δὲ σὲ τὴν ὄπιθεν γυμνάζομαι οὐ παρεόντων
Πρὸς τ' ἀλόχου, καὶ πατρὸς, ὃς ἔτρεφε τυτθὸν ἐόντα
Τηλέμαχον, τὸν μοῦνον ἐνὶ μεγάροισιν ἔλειπες·
Οἶδα ἐὰν ὡς ἐνθένδε κιὼν δόμον εἰς ἀΐδαο

Νῶτον ἐς ἠϊόνας χίσας ὑπερόα νηὸς,
Ἔνθα φ' ἕπεσθαι ἄνωξ κέλευμα μετασσυίῃ ἐμοῖο.
Μήμι' ἀκλαυσον, ἄθαπτον ἰὼν ὅπιθεν καταλείπειν
Νεσφισθεὶς, μή τοι τι θεῶν μενοινέμεν χρήσω.
Ἀλλά με κακκῆαι σωὶ τύχαπιν ἄσσα μοι ὀξύ.
Σῆμα τ' ἐμεῖ χεῦαι πτολίεθρι δὴ ἔπι θαλάσσης.
Ἀνδρὸς δυσλιμένος, καὶ ἐσομένοισι πυθέσθαι.
Ταῦτα τί μοι πολέσιν, πεῖσαι τ' ὀδὺ τύμβῳ ἐρύσαι.
Τῷ κ' ζωὸς ἔρυσσα ἐὼν μετ' ἐμοῖς ἑτάροισιν.

Fatalis Græcorum nugacitas, quæ diuino viro nobisque æquè inuisa. Itaque sine loquacitate, sine ambitione. *Eripe me his inuicte malis*, neque minatur μήπτε τι θεῶν μενοίνεμεν χρήσω. & illa malorum suauissima deprecatio: cùm à mortuo excitatur apud viuum vitæ memoria: *quod te per cæli lumen.* & addidit *iucundum.* neque ambitiosam petiit sepulturam: sed *aut tu mihi terram Inice. &, namque potes.* Omnia precantis excussit loca. Ex v. autem attexuit, quæ Vlyssis erant, Palinuri narrationi,

Ἔνθα δύ' νύκτας, δύο τ' ἤματα κάματα πολλὰ
Πλάζετο πολλὰ ἧσι κραδίῃ φορέουσα ἐλεεινά.
Ἀλλ' ὅτε δὴ τριτάτῃμαρ ὑπέπλομεν τέλεσ' ἠοῦς.
Καὶ τότ' ἔπειτ' αὖτμὴ μοι ἐπαύσατο. καὶ δὲ γαλήνη
Ἔπλετο νωμήσαντι ὅσ' ἀ ἐσ χεῖρὶν ἔσπετο χαίτη
Οἴξυ μάλα φοιδὸν μεγάλου ὑπὸ κύματος ἀφθής.

Quanto simplicius,

Tres Notus hybernas immensa per æquora noctes
Vexit me violentus aqua. vix lumine quarto
Prospexi Italiam summa sublimis ab vnda.

Quanto autem barbara Polyphemi persona inferior est Regia maiestate, tantò versus nostri Græcis compositiores. In IX. Vlyss. sic sunt,

Ὦ ξεῖνοι πῖνες ἐστέ; πόθεν πλεῖθ' ὑγρὰ κέλευθα;
Ἦ τιν' ἐπ' ἐμπορίην, ἢ μαψιδίως ἀλάλησθε;
Οἷά τε λῃστῆρες ὑπεὶρ ἅλα, τοίτ' ἀλόωνται
Ψυχὰς παρθέμενοι, κακὸν ἀλλοδαποῖσι φέροντες.

Videamus nostros,

Quid petitis? quæ causa rates, aut cuius egentes
Littus ad Ausonium tot per vada cærula vexit?
Siue errore viæ seu tempestatibus actis:
Qualia multa mari, nautæ patiuntur in alto.

Sic rectè primùm: quare venerint, hoc est, *Quid petitis?* Dein-

Deinde ipsemet venatur causas. Necessarium, vtile fortuitum. Signatè omnia illa, *multa.* &, *patiuntur.* &, *alto* Nulla enim spes ibi, nisi à fortuna.

Admiscet etiam ornatui eruditionem: sicut in illis,

Vescitur Aeneas, simul & Troiana iuuentus
Perpetui tergo bouis, & lustralibus extis,

Duplex enim modus erat sacrificiorum. aut enim concidebāt: vt μύστιλλον τ' ἄρατ' ἄλλα. Aut integra victima apponebatur, quod erat holocaustum. Iccirco dixit, *perpetui tergo bouis.* Ex libris autem pōtificum dixit, *lustralibus.* Bidentes enim erant oues in bimatu. Tauri autem perfecti, quinquēnes. iccirco pontificale quoque verbum addidit, *extis.* Hanc igitur maiestatem cum illis compara quæ sunt in VII, Iliad.

Τοῖσι δὲ βουῶν ἱέρευσεν ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων.
Ἄρσενα πανταέτηρον ὑπερμενεῖ κρονίωνι.
Νώτοισι δ' Αἴαντα διηνεκέεσσι γέραιρε.

Quanto item post se reliquit in Tityi historia, quę illi est in XI, Vlysseæ:

Καὶ Τιτυὸν εἶδον γαίης ἐρικυδέος υἱόν,
Κείμενον ἐν δαπέδῳ. ὁ δ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα,
Γῶπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον
Δέρτρον ἐσωδιόντες, ὁ δ' οὐκ ἀπαμύνατο χερσὶ·
Λητὼ γὰρ ἤλκυσε Διὸς κυδρὶν παράκοιτιν.

Necnon & Tityon terræ omniparentis alumnum
Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur, rostróque immanis vultur adunco
Immortale iecur tondens.

Iam hinc apparet victoria. quid enim, ἐσωδιόντες δέρτρον cum illis, *immortali.* &, *tondens.* & *fœcundáque pœnis viscera.* &, *Rimatúrque epulis, habitátque sub alto Pectore.* Illa verò quæ *nec fibris requies datur vlla renatis.*

Non minore successu illa,

Hinc exaudiri gemitus, iræq; leonum
Vincla recusantum, & sera sub nocte rudentum.
Setigerique sues, atque in præsepibus vrsi.
Sæuire, ac formæ magnorum vlulare luporum.
Quos hominum è facie dea sæua potentibus herbis
Induerat Circe in vultus, ac terga ferarum.

Quæ sunt in X, Vlysseæ valde exilia.

Εὗρον δ' ἐν βίσσῃσι τετυγμένα δώματα Κίρκης

Ἑσταότες λάεσσι θεμείλιον εὖ ἐρυτοὺς
Ἀμφὶ δόμον λύκοι ἠΰτε ἐρίσφορα μῆλ' ἀέοντες,
Τοὺς αὐτὴ κατέδηκε, κακὰ φρονέουσα ἑοῖσι.

Omitto circunscriptiones, quibus nihil accommodatius ad Heroicam maiestatem, vt, *iræ leonum.* & naturam, *vincla recusantum.* At versus illi duo diuini vltimi. homines enim adhuc erant, facie tantùm mutata. Iccirco non lupos, sed *formas*, hoc est figuras luporum dixit vir incomparabilis. Similis ornatus, & in pictura Mercurij, quæ accepta est ex v, Vlyssææ.

Ὣς εἰπὼν ὑπὸ ποσσὶ διάκτορος Ἀργεϊφόντης
Αὐτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσσὶ βάλετ' ἰδύσατο καλὰ πέδιλα
Ἀμβρόσια, χρύσεια, τά μιν φέρεν ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν
Ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο.
Εἵλετο δ' ῥάβδον, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει.
Τὴν μετὰ χερσὶν ἔχων πέτατο κρατὺς Ἀργεϊφόντης.

Nos sic,

Dixerat: ille patris magni parère parabat
Imperio -Parabat igitur cùm apparatum induebat ad mandata exequenda,
-& primùm pedibus talaria nectit
Aurea, quæ sublimem alis sive æquora supra,
Seu terram rapido pariter cum flumine portant.
Tum virgam capit. hac animas ille evocat orco

Pallentes. Hoc omisit Homerus, sicut & illa. *alias sub tristia tartara mittit.* Nec solùm euocat animas, sed etiam reducit in corpora. *& lumina morte resignat.* & simpliciter, ille, τὴν μετὰ χερσὶν ἔχων πέτατο. At Virgilius, *illa fretus agit ventos.* Sanè rectè. nam si non adsint venti, quomodo ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο; Iccirco *Vade, age, nate, voca Zephyros.* Quod autem non animaduertunt, hîc quoque dicendum est. Quum dixit *sublimem*, & non sublimem, sed supra terram: indicare Mercurij motum in eccentrico, qui oualem ambitum designat. Nusquam verò, vbi tempora, dies, nox, describitur: dignus est Homerus qui cum Marone conferatur. Neq. solùm vbi ipse de suo dicit. diuina. n, ex humilibus facit: veluti quod sumpsit ex xi, Iliadis,

Ἠΰτε δ' ἐκ λιχένων παρ' ἀγαυοῦ πίδακος ὀῖος
Ῥεῖτ' ἰὼν ἀδρὰ πόρτις φόβῃ ἐΰ βεβοτῶσα.

Attollit enim sic,

Et iam prima nouo spargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens aurora cubile.

Neque voluit dicere fatua illa: Auroram dijs immortalibus offerre lucem. miseri illi nisi semper luceant. Fateor illa in 11, Iliad. esse plenissima nectaris,

Τῶνδ' ὡς ἐριδῶν πεπιλνῶν ἐθνεα πολλὰ
Χλωρὸν, ἢ γεφύρων, ἢ κύκνων ἀνολεχμάδιεσσιν
Ἀΐσσῃ ἐν λειμῶνι καϋστρίου ἀμφὶ ῥεέθρα
Ἔνθα, καὶ ἔνθα ποτῶνται ἀγαλλόμεναι πτερύγεσσι
Κλαγγηδὸν προκαθιζόντων, ἐμβοσκηταὶ δέ τε λειμών.

Haud omnino tamen probo comparationem, ludentium auium sine ordinibus: & exercitus, cùm sua quisque in acie atque in procinctu est. Circunspectius igitur diuinus Poeta, tum ordinem, tum cantum,

Ibant æquati numero, Regémque canebant.
Ceu quondam niues liquida inter nubila cycni,
Cùm sese è pastu referunt: & longa canoros
Dant per colla modos: sonat amnis & Asia longè
Pulsa palus. Non enim ludunt incõditis montibus, sed è pastu redeunt in ea loca, in quibus somnum capere consueuere. Quo tempore ordinem non rumpunt. Felicius: quoque - *canoros*
Dant per colla modos, quàm κλαγγηδόν.

In x, Iliad. disparem facit similitudinem,

Λευκότεραι χιόνος, θέλυν ἢ ἀνέμοισι πεσέσθαι.

Niuem superant, ventos æquant. nostri verò vtrobique præstantiores,

Qui candore niues anteirent cursibus auras.

Et cùm metaphora sit in candoris excessu: primum significatum erit in cursu, cùm dicis, *anteirent*.

Par felicitas super illis ex libr. xx, Iliados,

Αἱ δ' ὅτε μὲν σκιρτῶιν ἅμα ζεφύροιο ἄρουραν
Ἄκρον ἐπ' ἀθερίζουσιν καρπὸν θείνουσί τε κατὰ λόον,
Ἄλλοθε δὲ σκιρτῶιν ἐπ' ὄψια νῶτα θαλάσσης
Ἄκρον ὕπ' ῥηγμῖνος ἁλὸς πολιοῦ θέσκον.

Quod hic deest, suppleuit noster,

Illa vel intactæ segetis per summa volaret
Gramina, nec teneras cursu læsisset aristas:
Vel mare per medium fluctu suspensa tumenti
Ferret iter: celeres nec tingeret æquore plantas. cum dixisset, κἀδὲ κατὰ λόον

in primo cursu super Anthericis: in secundo qui erat super dorso maris, non addidit similem euasionem. Id quod fecit noster, *nec tingeret æquore plantas*. Et quod ille, curreret: noster, volaret. Vero nanque similius est volantem nō incuruare aristas, quàm currentem. Præterea Asphodelus, cuius Anthericus flos est, non exit adeò frequens atque confertus, vt super ipsum possit exerceri cursus: at in segete poteſt. Ad hæc familiarior res, quàm Anthericus. Tum autem lenior, quæ super re teneriore. Et auxit: *intacta*. & quæ adhuc essent, *gramina*: id est teneræ. Nec parum adiungit gratiæ: *suspensa*: cuius cursu ne tumor quidem deprimatur. quippe, *nec tingeret*: quod respondet priori cursui: in quo essent segetes intactæ. Sunt in xvi. Iliad. illi versus de Antilocho,

Anthericus flos.

Asphodeli.

Ἀλλ' ὅγ' ἄρ' ἵππων ὄπιθεν κραδίη μέγα ἴαχεν ἐσσὼς
Οἷόν τε κύνας τε ἰδὲ βουκόλον ἀμφὶ βόεσσι,
Φεύγει, ἅτε πρῶ ἅμιλον ἀολλισθέντε μάλα αἰζηῶν.

Virgilius autem,

Ac velut ille prius, quàm tela inimica sequantur
Continuò in montes se se auius abdidit altos
Occiso pastore lupus, magnóue iuuenco,
Conscius audacis facti, caudámque remulcens
Subiecit pauitantem vtero: syluasque petiuit:

In quibus tanta est differentia, quanta inter discipulum meditantem, & præceptorem suum consilium atque operam apponentem. Nam quid dicam tibi de verbis illis? *Conscius audacis facti*. Factum autem bestiæ illius. est enim pauoris signum caudam demittere. Et verbum signatum, *remulcens*, id est, retrahens. Quod Grammatici partim dissimularunt, partim dixerunt præ gaudio gestum eo verbo indicari. Vbi notabis etiam loquendi modum. Nam cùm lupus pauitaret: & versus ferret vt diceret: *pauitans*, vsus est felici attributione: proptea quod videretur pauitare cauda: quippe quæ se occultaret. Ac præterea numerum auxit: cum accentus è prima illius: pauitaus: in tertiā illius pauitantem transiatus est.

Lupi pauitantis expressio.

De sceptro.

Neque de sceptro disputandum: vter numerosius aut elegantius sit loquutus. In 1. Iliad.

Νῦ μὲν τόδε σκῆπτρον, τὸ μὲν οὔποτε φύλλα, καὶ ὄζους
Φύσει, ἐπεὶ δὴ πρῶτα τομὴν ἐν ὄρεσσι λέλοιπεν,
Οὐδ' ἀναθηλήσει, περὶ γὰρ ῥά ἑ χαλκὸς ἔλεψε

Φύλλα

Φύλλα τε, καὶ φλοιόν. νῦν δ' αὖτέ μιν υἷες Ἀχαιῶν
Ἐν παλάμῃς φορέουσι δικασπόλοι, οἵτε θέμιστας
Πρὸς Διὸς εἰρύαται.

Vt sceptrum hoc (sceptrum dextra nam fortè gerebat)
Nunquam fronde leui fundet virgulta neque vmbram.

A loco, & ab officio. A loco: quia de commissura virgultum exit. Ab officio: quia frondes vmbram efficiunt:

Cùm semel in syluis imo de stirpe recisum
Matre caret: Quid potuit suauius? cùm dixit Matrem. At ille, τομὴν ἐν ὄρεσσι λέλοιπεν. Quemadmodum verbum quoque, ἔλιψε longè elegantius: *posuitque comas, & brachia ferro.* perstat in metaphora, postquam dixit, *matre.* Mirifica verò illa repetitio, & verè Virgiliana. *olim arbos,* tota narratio duabus voculis comprehensa est. Artem deinde addit, quam ille subticuit,

-nunc artificis manus ære decoro Inclusit.

Et circunscriptio, *manus artificis*, pro artifex, & Antonymia: non enim dixit, faber. Illam quoque ταυτολογίαν, δικασπόλοι, οἵτε θέμιστας εἰρύαται: non ære, vt ille deliberauit: sed auro hoc inclusit,

-patribusque dedit gestare Latinis.

Quod verò iactant Græculi: vno comprehensum versu, quod apud nos indigeat circunlocutione. sanè idem est, atque in saltatione si quis edat motum simplicem, eundé alter compositum veris certisque flexibus. In IIII, igitur Iliados versus ille est,

Νευρὴν μὲν μαζῷ σύλασεν, τέξῳ δὲ σέδηρον.

Diuinus verò vir, totum arcus tractum, curuationem, coniunctionem extremorum. Ad hæc manuum æquale officium simul, & diuersum. Simul cum læua ferrum solùm, cum dextra & neruo papillam. Hæc sunt crimina huiusce circunductionis. quam si ab Homero potius caperet, quàm promeret de suo: non sic dixisset, sed quasi pedagogi supercilium, metuens puer, ineptè sic, *Arcus curuatio.*

Arcu coniunxit ferrum, neruóque papillam. vel sic,
Et læuæ ferrum applicuit, dextrámque papillæ, vel
Adduxit neruum ad mammam. ferrum appulit arcu.

Plebeia hæc omnia, quæ tantùm à Virgilianis superantur, quantùm pastorum dapes regijs ferculis. Vtrobique ceruus est, & capreolus, & hœdus. at hîc, aurum, pompa, intinctus, condimenta. denique Homerus moles quidem, sed

vt ait Ouid. *rudis indigestáque*. Virgilius autē eiusdē poetæ, *deus, & melior natura*. Valeant igitur febriculosi grammatici cum Gręculis suis: qui putant diuinū Poetam: imò verò poetarū vnicū non iudicio elegisse, quæ dixerit, sed necessitate, atque ingenij angustiis abductum ab iis, quæ non dixerit. quasi non potuerit quod volebat: imò verò qui noluerit, quod potuit. Quam verò idē aliter meliore breuioréq; orationis gyro coercuerit, apparet in IX, eo versu, *neruóque obuersus equino Contendit telum, diuersáque brachia ducens*.

Illud ex V, Vlysseæ diuersa ratione multò expressit efficacius,

Τὸν δ' ἐφόρει μέγα κῦμα κατ' ῥόον ἔνθα καὶ ἔνθα.

Nam ῥόος fluxus directus est. quonam igitur modo ἔνθα καὶ ἔνθα? Igitur noster aliter,

Curuata in molis faciem circunstetit vnda.

Illud enim ἔνθα καὶ ἔνθα, expressit per, circum: & μέγα per, molis:

Quid de portu? Videamus ex XIII, Vlysseæ particulatim,

Φόρκυνος δέ τις ἐστὶ λιμὴν ἁλιοῖο γέροντος
Ἐν δήμῳ Ἰθάκης, δύο δὲ σκοπέλῃ τε ἐπ' αὐτῷ
Ἀκταὶ ἀπορρῶγες λεμένος ποτιπεπτηυῖαι
Αἵ τ' ἀνέμων σκεπόωσι δυσαήων μέγα κῦμα

Ἔκτοθεν. Principio portus tum natura, tum commoditas longè melius explicatur,

Est in secessu longo locus. Iam est secessus: iā longus. *Insula portum Efficit*. Rationē reddit quomodo efficiat. *obiectu laterum: quibus omnis ab alto Frangitur, inque sinus scindit sese vnda reductos*. Necesse est, tranquillum intus esse mare: quod iam fractum, iā tectū atque abductū ab instantibus fluctibus: qui item franguntur antè, quàm impetū faciāt. Nam tametsi Homericū circunstant rupes: aditus tamen nihilo secius vento expositus fluctus excipit integros. aditum propterea muniuit noster insulę obiectu. Nunc autem latera, sicut ille,

Hinc, atque hinc vastæ rupes, geminíque minantur In cœlum scopuli. necesse est altas esse, non solùm præruptas, vt ille dicebat. Nam prærupta non omnia excelsa. ex alto igitur ingruentes ventos arcent nostrę. Et cùm ille diceret,

Ἔντοσθε δ' ἄνευ δεσμοῖο μένουσι
Νῆες εὐσέλμοι. Nō apposuit causam. At apposuit noster,

A Equora

AEquora tuta silet. Mira verba. Deinceps ornatus vtrique,

Αὐτὰρ ὅγε κρατὸς λιβάδας ταυόφυλλος ἐλαίης.
Ἀρρέξῃ δ' ἄυπνε πάντῃ ἀντίοχος ἀγορητὴς
Ἐσθλὸν γυμφάων, αἳ ναίδες κεκλήαται.
Ἐν δ' κρατῆρας, καὶ ἀμφιφορῆας ἔλασσε
Λαΐνεα ἔνδα δὲ ἔπειτα πιθαμώσουσι μάλιστα.

Humilia, & humiliter. Noster verò grandiora, & magnificè,

-tum syluis scena coruscis,
Desuper horrentique atrum nemus imminet vmbra.

Quid enim sola oliua: quam etiam falsò ταυόφυλλον vocant. folia nánque gerit breuia, tametsi non rotunda. Sed Palma est ταυόφυλλος & Hemionitis, & Arundo. Tum autem descriptio antri figura necessaria: *scopulis pẽdentibus* Deinde versus ipsis aquis dulcior, *Palma* ταυόφυλλος

Intus aquæ dulces, vivoque sedilia saxo.

Postea cum dixit: *Nympharum domus*: non egit Grammaticum, vt ille, αἳ νιάδες καλέονται. Quanquam potius Nereides esse oportuit. nõ enim posuit intus dulces aquas, quemadmodum noster, cùm tamen & Crateres, & Amphoras nominaret. Quanquam earum vsum ad apum thesauros, non ad potum deduxit. Maro autem post integram descriptionem, vsum docuit. non autem eò narrationem interrumpit, sicut ille, ἔνθα δ' ἄνεν, &c. ornatum verò adauxit: *fessas*, ergo, *non vincula naues, Vlla tenent.* scilicet ad litus aut ad saxa πρυμνύσια intelligit: quę à prora nominant Adriatici, non à puppi. Alterum deinde retinendi nauigia modum *-vllo non alligat anchora morsu.* Omitto Periphrasin, *morsus anchora*: sicut & alibi, dentem appellat. Splendor quoq; ex geminatione. vlla, vllo. Neque vnum ex hisce commutarim.

Armipotens belli præses Tritonia virgo
Frange manu Phrygii telum prædonis. & ipsum
Pronum sterne solo, portisque effunde sub altis.

cum illis omnibus, qui sunt in VI. Iliad.

Πότνι' Ἀθηναίη, ἰρυσίπτολι, δῖα θεάων.

Nihil noui: vulgaria omnia,

Ἄξον δὴ ἔγχος Διομήδεος ἰδέ ῥ' αὐτὸν
Πρηνέα δῦς πεσέειν σκαιῶν ποτὶ ἕρκεα πυλάων.

Nuda hæc quoque. At ibi *telum Phrygii prædonis.*

Explicatiora quoque ea, quę de ventis ac de quercu

noſtec ait,

Ac veluti annoſam valdo cum robore quercum
Alpini Boreæ, nunc hinc, nunc flatibus illinc
Eruere inter ſe certant. It ſtridor, & altè
Conſternunt terram concuſſo ſtipite frondes.

Hactenus pares. ſic enim in xvi. Iliados,

Ὡς δ' Εὖρός τε, Νότος τ' ἐριδαίνετον ἀλλήλοιϊν
Οὔρεος ἐν βήσσης βαθυξύλῳ ἐμπεδίοιο,
Φηγῶτε, Μελίῃτε, τανύφλοιόντε κράνειαι·
Ἄτε δὲ καὶ ἀλλήλοις ἐΐσαλον τανυηκέας ὄζους
Ἠχῇ θεσπεσίῃ, πάταγος δέ τε ἀγνυμένῃσιν.

Verùm comparatio minus apta videtur hîc. nam de ſylua pugnant venti, vt ſternant. At Græci & Troiani, vt Crebrione potiantur. nam quę erit ſylua: ſi Græci ſint Eurus, Troiani Notus? Ridiculum verò ad meridiem vſque totis vtrinque viribus pugnari: Hectorem verò capite, Patroclum pede prehenſum, Cebriona trahere nec pugnare. Verùm puerilia multa huiuſce generis apud Homerũ, qui prælia ad cyathum formabat: quæ ipſe vidiſſet nulla. Longè meliore iudicio Poeta: qui ÆEneæ conſtantiam ab Eliſa, & Anna oppugnari declarabat. Proinde hæc addit,

Ipſa hæret ſcopulis, & quantum vertice ad auras
Æthereas, tantùm radice in Tartara tendit.

In eandem ſententiam duas eodem filo fecit comparationes: vnam de Mezentii fortitudine,

Ille velut rupes, vaſtum quæ prodit in æquor
Obuia ventorum furiis, expoſtáque ponto
Vim cunctam, atque minas perfert, cælique, marísque
Ipſa immota manet. Alteram de conſtantia Latini,

-ille velut rupes immota reſiſtit:
Vt pelagi rupes magno veniente fragore
Quæ ſeſe multis circumlatrantibus vndis
Mole tenet ſcopuli: nequicquam ſpumea circum
Saxa fremunt: laterique illiſa reſunditur alga.

Sic & Homerus duas: vnam in mari, in xv. Iliad.

-ὣστε πέτρη
Ἠϊόϊ κεκλιμένη, μεγάλῃ, ἥτε ἄλλε ἑκόντε ἐάσσι,
Ἠ̓τε μὲν ἀπτῆσι λιγὺ πνείοντες ἀῆται,
Κύματα τ' ἐξοφόωντα, τὰ τε φορτίδας ἐκβάλῃσιν ἀυτῇ.

Peſſimo tamen conſilio Græcos ſaxo comparat, qui

ſunt

sunt multi. Hectorem verò fluctibus, qui est vnus. In decimoseptimo autem in flumine,

-ὥστε θεὸν ἰχώρ οὖλον
Τλήμεναι πεδίοιο διαπρύσιον τετυχηκώς
Ὅς κε μιν ἰφθίμων τε πεμφθὰ ἀλεγεινὰ ῥέεθρα
Ἴσχει, ἐπεὶ δίτε πᾶσι ῥόον πεδίονδε πέδησι
Πλαζόμενόν τε μιν οὔτε ῥηγνυμένοι ῥίοντες.

Quæ verò apud Gellium nugantur Grammatici de Eride Homerica, & fama Virgiliana, valde ridicula sunt. De Contentione ille in quarto Iliadis,

Ἣ τ' ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται· αὐτὰρ ἔπειτα
Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει.

Clamāt quòd Maro de fama dixit, eam inter nubila caput condere: quum tamen Homerus, vnde ipse accepit, in cœlo caput Eridis constituat. Iam tibi pro me respondeo: Non sum imitatus. Nolo imitari. Non placet. Non est verum, Contentionem ponere caput in cœlo. Ridiculum est. Fatuum est. Homericum est. Græculum est. Virgilianum non est. Romanum non est. Præterea latet eos vis iudicii Maroniani. Abscondit enim Famæ caput nubibus: propterea quòd Famæ caput, id est author rumorum ferè incertus est. & dixit Nubila, non cœlum: quia ad nubes vsque peruenire à terra clamor potest. Vicit etiam illa in vndeuicesimo Iliadis,

Τέρπετο δ' ἐν χείρεσιν ἔχων δῶρ' ἀγλαὰ δέξας.
Ille deæ donis, & tanto Lætus honore,
Explere nequit, atque oculos per singula volvit:
Miratúrque, interque manus & brachia versat.

Si perpendas omnia, Quòd non expleatur, quòd oculos in cuncta intēdat, quòd miretur & versēt: magnum opus, magnum AEneam, magnum Virgilium intelliges.
Sunt & hæc è mediis tracta castris in poesim,

Quod superest, læti bene gestis corpora rebus
Procurate viri, & pugnam sperate parati.

Ille autem quasi præco,

Νῦν δ' ἐρχεσθ' ἐπὶ δεῖπνον, ἵνα στιβαχωλὺν ἄρητε.

Nec minus ex vicesimo secundo Iliadis,

Οἷος δ' ἀστὴρ εἶσι μετ' ἀρτιφανῆ νύκτας ἀμολγῷ
Ἕσπερος, ὃς κάλλιστος ἐν οὐρανῷ ἵσταται ἀστήρ.

Vincuntur à nostris,

Qualis vbi Oceani perfusus Lucifer vnda,
Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes,
Extulit os sacrum cœlo, tenebrasque resoluit.

Profectò ne ambrosia quidem dulcior est. Neque si superioribus addas ea quæ in quinto canuntur ab Homero, possis æquare Virgilianorum suauitatem,

Αἴσυ ὅπωρινῷ ἀστὴρ εἰναλίγκιον· ὅστε μάλιστα
Λαμπρὸν παμφαίνησι λελουμένος ὠκεανοῖο.

Tetigit autem antiquorum opinionem, qui dicebant humore ali sidera splendorem. Iccirco Luciferum perfundit vnda. Quanquam equidem arbitror horum versuum fulgore clariorem illum futurum, quàm quauis vnda etiam ipsius Hippocrenes. vel quum ait, *os sacrum*. &, *astrorum ignes*, &, *Venus* amat Lucifer um: quę eadem cum illo existimatur. Verùm optimus Philosophus, Luciferum intellexit globum, & corpus ipsum: Venerem autem numen illud, quam intelligentiam vocant Metaphysici: cuius sola ac simplici intellectione orbis ipsius rotatio perpetuatur. Resoluit autem tenebras iccirco, quia siderũ omnium Lucifer solus tantum iacit luminis, vt obiecta corpora vmbram reddant: quemadmodum & ad Solem, & ad Lunã. Talis tantúsque poeta noster est supra omnem captum Grammaticorum.

Efficacissima quoque in illis εὐσοπία atque politia,

Protinus armati incedunt: quos omnis euntes
Primorum manus ad portas, iuuenúmque senúmque
Prosequitur votis. nec non & pulcher Iulus:

& quæ sequuntur. Apud Homerum in decimo Iliadis nuda omnia,

Τὼ δ' ἐπεὶ οὖν ὅπλοισιν ἐὺ διεποίσιν ἑὸν τὸν,
Βὰν ῥ' ἰέναι, λιτέτην δ' παρ' ἀυτοδαπὸν πάντας ἀρίστους.

Quid enim est: liquerunt optimos? omnino languet: neque πάντας placet. quasi nõ essent ipsi ἄριστοι. Sic quæ mox sequuntur multò etiam meliora. Quippe illis iter tãtum, & percontatio primùm. Mox de Rheso pauca, nuda, rudia infelicia. Nostra diuina omnia, numerosa, varia, inexpectata: quæ sibi quisque eligat pro excellentissimis.

Neque audeant illa comparare: quæque ex vndecimo Iliados,

Ζώγρει ἀτρεΐδη, σὺ δ' ἄξια δέξαι ἄποινα
Πολλὰ δ' ἐν ἀφνειῷ πατρὸς κειμήλια κεῖται

Χαλκοῦ

Χαλκός τε, χρυσός τε, πολύμηλός τε σίδηρος.

quæque ex decimo,

Ζωγρεῖ τ' αὐτὸν ἐχών· ἐμὲ λύσομαι· ἔστι γὰρ ἔνδον
Χαλκός τε, χρυσός τε, πολύμηλός τε, σίδηρος
Τῶν κ' ὑμῖν χαρίσαιτο πατὴρ ἀπερείσι' ἄποινα,
Εἴκαν ἐμὲ ζωὸν παρὰ νηυσὶ θοῇσι πυθέσθαι.

Quæ ille, vt fuit castigatæ verecundiæ atque prudentiæ, in vnum collegit. nam tametsi in præliis id sæpe cõtigit; tamen historici id narrare: non repetere, veri poetæ est.

In vnum itaque redegit, & quidem cum obsecratione. Hoc enim modo citius quàm donorum oblatione virum fortem flectimus,

Per patrios manes, & spes surgentis Iuli
Te precor, hanc animam serues natóque patríque.

Mirabilis contextus: Obtestatur per Anchisem, quia ipse haberet etiamnum patrem. Per Iulum, quia esset vterque pater. tum deo simile est, seruare. Est enim Iouis cognomentum, σωτήρ. deinde promissa: eáque non sine specie atque argumentis veritatis: *Est domus alta.* Nisi esset alta, putaret Æneas non esse diuitem. Reliqua verba simul cũ puritate veteri Romana, nouam atque excogitatam maiestatem coniunxere,

-Iacent penitus defossa talenta
Celati argenti: sunt auri pondera facti
Infectique mihi.

Neque hic sistit orationem, sed impetum addit à fine,

-non hic victoria Teucrûm
Vertitur: aut anima vna dabit discrimina tanta.

Sic audias vulgares Homeri obseruationes, sine arte, sine affectu. Vnam pro illis cunctis nobilem Virgilii. Iam vt quæ dicit Agamemnon, cum illis conferantur,

-iampridem belli commercia Turnus Sustulit,

& quæ sequuntur.

Non semel luporum comparationẽ adducit. In quarto Iliados per collationem simplicem, λύκοι ὡς, nulla addita narratione. In vndecimo autem eodem modo, verbum tantùm addidit, λύκοι ὡς θοῶν. Hanc εἰκασίαν locupletauit comparatione in decimosexto, *Luporum comparatio.*

-οἱ δ' λύκοι ὡς
Ἁρπαφάγοι, τῖσι τε περὶ φρένας ἄσπετος ἀλκὴ

Οἵτ' ἔλαφον κεραὸν μέγαν οὔρεσι δηώσαντες
Δάπτουσιν. πᾶσιν δὲ παρήϊον αἵματι φοινὸν
Καὶτ' ἀγεληδὸν ἴασιν ὅτε κρήνην μελανύδρον
Λάψαντες γλώσσῃσιν ἀμυδῇσι μέλαν ὕδωρ
Ἄκρον ἐρευγόμενοι φόνον αἵματος. ἐνδύ τε θυμὸς
Σπλάγχνοισιν ἀτρομος ὃς τ' ἄρειστος ἔασι δὲ μεσσηγύ.

Inter hunc vbertatem & illam breuitatem, media est diuini Poetæ comparatio,

-lupi ceu
Raptores, atra in nebula, quos improba ventris
Exegit cæcos rabies.

Efficacius est *Raptores*, quàm ὠμοφάγοι. Sunt genera canũ, ὠμοφάγα. non tamen raptores canes Melitæi. Et locus, *atra in nebula*: & modus dicendi, *rabies improba ventris*, plus quàm fames. &, *exegit*. &, *cæcos*, id est securos cuiuscunque periculi. Pulchrum vero Epiphonema, *catulique relicti Faucibus expectant siccis*. quorum recordatione parentum rabies acuatur. Quod vero ait Homerus, Linguis bibere: falsum est. morsu enim bibunt lupi: non autem λάπτουσι. neque lingua imbuta cruore potuit rectè dici, ἀρῆναι.

Sed & alia hac non inferior,

Ac veluti pleno lupus insidiatus ouili,
Cum fremit ad caulas ventos perpessus & imbres.
Nocte super media: tuti sub matribus agni
Balatum exercent: ille asper & improbus ira,
Sæuit in absentes. collecta fatigat edendi
Ex longo rabies, & siccæ sanguine fauces.

Siderum comparationes.

De Sirio & aliis sideribus multas fecit Homerus comparationes. In vndecimo Iliados,

Οἷος δ' ἐν νεφέων ἀταφαίνεται ἄστρον Ὀλέσθαι
Παμφαίνων· ὅτε δὴ αὖτε νέφεσι σκεδάσσῃ.

Et eam quam suprà posuimus ex quinto Iliados,

Δαῒς οἱ ἐκ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος ἀκάματον πῦρ
Ἀΐσσ' ὀπωρινῷ σειρίῳ ἀστέρι τόν τε μέλαινα
Λαμπρὸν παμφαίνῃσι λελουμένος ὠκεανοῖο.

Et in vicesimosecundo,

Παμφαίνουσ' ἀστ' ἀστὴρ ἰπποσύμβροτον πεδίοιο
Ὅς ῥά τ' ὀπώρης εἶσιν ἀρίζηλοι δέ οἱ αὐταὶ
Φαίνονται, πολλῇσι μετ' ἀστράσι νυκτὸς ἀμολγῷ.
Ὅντιν' ἀκίδα κύνα κικλήσκουσι καλέουσι.

Quartam non omittam his similimam. comparat enim igni

igni clypei fulgorem in vndeuicesimo,

Ὡς δ' ὅταν ἐκ πόντοιο σέλας ναύτῃσι φανείη
Καιομένῃ πυρί· τε δὴ καίνετ' ὑψόθ' ἔρισφι
Σταθμοῦ ἐν οἰοπόλῳ, τὰς δ' ὣς ἐθέλοντας ἀέλλαι
Πόντον ἐπ' ἰχθυόεντα φίλων ἀπάνευθε φέρουσιν.

Quæ omnia noster sparsa verecundè composuit illo gyro,

Ardet apex capiti crinitique à vertice flammæ
Funduntur, & vastos umbo vomit aureus ignes.

Sanè fulgor è nitido tumidóque loco videtur euomi. inde duplicauit comparationem,

Non secus ac liquida si quando in nocte Cometæ
Sanguinei lugubre rubent. Nusquã toto in Homero tantam verborum inuenies efficaciam. Aut *Sirius ardor*, quãto grandius quàm ἀστερὸς ἀϊγὴρ? Ad hæc, natura & εὐδιεχόμενα cæteras,

Ille sitim morbosque ferens mortalibus ægris
Nascitur, & læuo contristat lumine cælum.

Quod ille,

Ἀχμηδεστατος μὲν ὁτ' ἔῃσι, κακὸν δέ τε σῆμα τέτυκται
Καὶ τε φέρει πολλὸν πυρετὸν δειλοῖσι βροτοῖσι.

Talis Æneas designabit tunc, & ex igne illo, & ex fatis perniciem.

Haud longè ab his est quod habetur in nono: cuius minima laus maximam Homeri superat,

Continuò noua lux oculis effulsit, & arma
Horrendum sonuere: tremunt in vertice cristæ
Sanguineæ, clypeóque micantia fulgura mittit.

Cum quibus collata, plebeia illa sint ex duodeuicesimo Iliadis,

Ἡ'ίοχοι δ' ἐπλαγξαν, ἐπεὶ ἴδον ὀφθαλμοῖσι
Δεινὸν ὑπὲρ κεφαλῆς μεγαθύμου πηλείωνος
Δαιόμενον, τὸ δὲ ἴδμεν θεὰ γλαυκῶπις ἀθήνη.

Sic de Chimera in vertice galeæ Turni. quod Grammatici damnant: primùm, quia vtrique attributus ignis, Turno & Aeneæ. deinde quòd Aeneas nondum in prælio, sed è naui. Cæterùm illorum stoliditas maior est quauis reprehensione. Semper enim in eorum stupida arrogantia supereſt, quod castiges. nánque hoc sanè horrendum. quum vel ex nauibus perterrefaceret. vtrique autẽ dat fulgorẽ: quia vtrique anima. Quid ais ad hoc? Turnum

tollit, vt vincentem extollat. Quidnónne & Diomedis & Achillis galeæ imponit Homerus ignem? Quanto prudentius noster duos hostes aliis inuictos, multis virtutibus pares fecit, quàm Homerus duos eiusdem exercitus?

Longè illustrior est atque accuratior effictio Euandri, quàm Agamemnonis in II. Iliados,

Euandrum ex humili tecto lux suscitat alma.

Nónne hoc melius quàm Ἕζετο δ' ὑπνώοντας? Illam verò suauitatem,

Et matutini volucrum sub culmine cantus.

& illa (vt ego solitus sum iocari) καθιεροῦσα,

Consurgit senior, tunicáque inducitur artus:
Et Tyrrhena pedum circundat vincula plantis.
Tum lateri atque humero Tegæum subligat ensem,
Demissa ab læua pantheræ terga retorquens.

quibus illa non sunt paria,

-μηλοπίδ' ἑσταότ' ὤμῳ χρυσείῃ

Καλὴν νηπύτιον· περὶ δ' ὦμοις βάλλετο φάρος,

Ποσσὶ δ' ὑπαὶ λιπαροῖσιν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα,

& illa inferiora,

Ἀμοὶ δ' ἀρ' ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον.

Illis quoque superatus est,

Necnon & gemini custodes limine ab alto
Procedunt, gressúmque canes comitantur herilem.

Quid enim?

Ἄμ' αὐτῷ δ δύο κύνες ἀὴν ἕποντο.

Nec minore felicitate Turnum armat.

Cingitur ipse furens certatim in prælia Turnus.
Iámque alto Rutulus oraca indutus, ahenis
Horrebat squamis, sque inclusérat auro.
Tempora nudus adhuc, latérique accinxerat ensem:
Fulgebátque alta decurrens aureus arce:
Exultátque animis, & spe iam præcipit hostem.

Rudiora illa in vndecimo Iliados,

Κνημῖδας μὲν πρῶτα περὶ κνημοῖσιν ἔθηκεν

Καλὰς ἀργυρέοισιν ὀπασσαμένας ἀγκύλῃσι.

Δεύτερον αὖ θώρηκα περὶ στήθεσφιν ἔδυνεν.

Ἀμοὶ δ' ἄρ ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον

Χάλκεον, αὐτὰρ ὄπιθεν σάκος μέγα τε στιβαρόν τε

Εἵλετο. τῷδ' ἀπάνευθε σάκος κεῖτ' οὔτε μιλύνῃ.

Castigandus quoque in decimo Iliados propter illa,

Tydidæ

Τυδείδη μὲν ἔπειτα μενεπτόλεμος θρασυμήδης
Φάσγανον ἀμφήκες. τό οἱ ἐν παλάμῃ πεπάγει λέλειπτο.

Diomedes ergo si reuiuiscat, ammaduertat ab Homero hanc iniuriam, qui se sine ense exire fecit è tentoriis. Cōtrà Virgil. etiam habenti donat, -*humero simul exuit ensem*

Auratum, mira quem fecerat arte Lycaon
Cnosßius, atque habilem vagina aptarat eburna.

Vbi etiam Grammaticum agit idem: ait enim,

Ἀμφὶ δὲ οἱ κυνέην κεφαλῇφι θέσκεν
Τετρήχουν, ἄφαλόν τε, καὶ ἄλοφον, ὅ τε κραταιτὺξ
Κίκλησκε.

Positum enim oportuit galeę nomen sine verbo κίκλησκε quod & suprà emendabamus in expositione porthus Ithacensis.

Nestor verò in primo Iliados loquax, in septimo nón minus: in quarto odiosus: in vndecimo obtundit: in penultimo etiam nugatur. Vndecimi sanè locum non apposui, libri nánq. integri instar est. Audent tamen Grammatici conferre illum cum Euandri oratione. Numerat ille boum & caprarum capita: hic regem Herilum, & fortem & fatali vita:

Ter, inquit, letho sternendus erat. Ad hæc,

-primam aciem Prænestе sub ipsa
Strauit scutorúmque incendi victor acernos.

Leonis comparationes non pauciores, quàm astrorum aut fluuiorum. In decimo breuis, *Leonis cō paratiōes.*

Βαὶὴ ἰμὰξ ὥς τε λέοντε δύω διὰ νύκτα μέλαιναν.

Similis in vndecimo, λέων ὥς. Paulò amplior in decimo-octauo,

Ὡς δ' ὑπὸ σώματος ἕν τι λέοντ' αἴθωνα δώωσιν
Ποιμένες ἀγραύλοι μάλα πιπάοντα ἀϊδῆναι.

& in vndecimo locupletior,

Βόες ὥς·

Ἅς τε λέων ἐφέζεσι μεμαὼς ἐν νυκτὸς ἀμολγῷ
Πάσας· τὴν δέ τ' ἴῃ εἰναφαίνεται αἰπὺς ὄλεθρος·
Τῇς δέ τε ἀυχὴν ἔαξε λαβὼν κρατερῇσιν ὀδοῦσι
Πρῶτον ἔπειτα δὲ θ' αἷμα μετὰ λακτίζησι καὶ ἔντα πάντα λαφύσσει.

In eodem fusior adhuc,

Ὡς δ' αἴθωνα λέοντα βοῶν ἀπὸ μεσαύλιος
Ἐσσεύοντο κύνες τε, καὶ ἄνδρες ἀγρόται·
Οἵ τε μιν ἐκ σταθμοῖο βοῶν ἐπὶ πῖαρ ἐλάσσαι.
Παίτοχοι ἰχνεύουσιν, ὁ δὲ κρειῶν ἐρχατίζων

Ἰθύει ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν θαμὰ δὴ ἀκάντιος
Ἀντίον αἰόλα θρασέως ἴσχει χερῶν.
Καμέρᾳ ὡς ὅτε δεῦτε τὰς τε πρὸ ἑαυτοῦ φρ'
Ἠΐθεον δ' ἄπο νίσσει ἕδη τετηπότι θυμῷ.

& in eodem alia non minor,

Ὡς δὲ λέων ἀλάφοιο πεχλίσι κύσε τέκνα
Ῥηϊδίως ξυνέαξε λαβὼν κρατερῇσιν ὀδοῦσιν
Ἐλθὼν ἐς δυνλὼ ἀπάλον δέ σφ' ἔπρεπε κούρῳ.
Ἠΐ δ' οἵῳ πτύχεσσι μάλα χείλεα δώσατο φῶτι
Χρεισμεῖν· αὐτὰρ ὁ μὲν τοῖσι θέμις αἴνος ἐκάνει.
Καρπαλίμως δ' εἴξε διὰ δρυμὰ πυκνὰ κίων ὕλλιν,
Σπεύδυσ' ἰοφόνα κρατερωπὸς θηρὸς ὑφ' ὁρμῆς.

Alia luculenta in decimoseptimo,

Ὡς δ' ὅτε τὶς τελίαν ἐρισθενέος ἀλκὶ πεποιθὼς
Βουκολίης ἀγέλης βοῶν ἀρπάσσῃ ἤτοι ἐέλσῃ.
Τῆς δ' ἐξ αὐχὴν ἔκλιν καθὺπερθε κρατερῇσιν ὀδοῦσι
Πρῶτον ἔπειτα δὲ θ' αἷμα, καὶ ἔγκατα πάντα λαφύσσει
Δηΐων. ἀμφὶ δὲ τὸν γε κύνες τ' ἀνέρες τε νομῆες
Πολλὰ μάλ' ἰύζουσιν ὅπως περδησι κύν' ἐθείρειν
Κυπίον ἐλθέμεναι· μάλα δρ' χλωρὸν δέος εἷλεν.

Illa quoque in sextodecimo.

Ἠΰτε ταῦρον ἔπεφνε λέων ἀγέλης μετὰ θοῦρον
Αἰθωνα μεγάθυμον ἐν εἰλιπόδεσσι βόεσσι,
Ὃς λειοτέρην ἔχεν ἶτυν ὑπὸ γαμφηλῆσι λέοντος.

& in tertio vna,

Ὡς τε λέων ἰχάνει μεγάλῳ ἔπι σώματι κύρτης
Νεβρὸν, ἢ ἔλαφον κεραὸν, ἢ ἄγριον αἶγα
Πεινάων· μάλα δρ' τ' ἐσθίει, εἴπερ οἱ αὐτὸν
Σεύωνται ταχέες τε κύνες, θαλερόφιν' ἀζηοί.

Tot congeries verborum, tot iterationes congessit Poeta noster: atque hanc quidem vltimam sic expleuit,

Impastus stabula alta leo ceu sæpe peragrans
(Saudet enim vastæ fames) si forte fugacem
Conspexit capream, aut surgentem in cornua cerum:
Gaudet hians immane, comásque erexit, & hæret
Visceribus superaccumbens. Lauit improba teter
Ora cruor. Ecce quomodo dixit, πεινάων. *Impastus.* in vtroque verbo moles est. Cæterùm ornamenta sunt maxima: *fugacem capream. cerum in cornua surgentem:* κεραὸν & πεινάων: *vastæ fames.* amentes enim famelici fiunt etiam homines, atque efferantur. vnde Lucanus, *-nosit plebs*

scissa

ficima timere. Notabis etiam verbum, *Suadet.* Facetum est non dixit, Cogit. Superauit hisce: superauit illis, *Gaudet hians immane, & comas arrexit.* Illud autem, μάλα δὲ ἥδετο: impensius, *hæret Viscribus superaccumbens.* In cauea enim hoc vidimus, quanto magis vrgebatur pertica, tanto acrius premebat vitulū. Nonne est generosior oratio, quā μάλα καπνίζουσι? Epiphonema pulcherrimum. sic enim lauat os sanguine, vt diu pòst lābat. Est & altera in decimo septimo, quum leoni comparat Menelaum inultum relinquentem Patrocli cadauer,

Αὐτὰρ ὅ γ' ἐξοπίσω αὖτις χάζετο λείπε δὲ νεκρὸν
Εὖ πεπταμένῳ μάλα περ κεχολωμένος
Ὣς ἀπὸ κυδίστου, καὶ ἀνδρῶν ἄπο σταθμοῖο δίαντο
Βήτην καὶ φωνήν· τῷ δ' οὐ φρεσὶν ἄλκιμον ἦτορ
Παχεῖται, ἀέκων δ' ἀπέβη ἀπὸ μηκεδανοῖο.

quam in Turni maiore facinore superauit,

-ceu sæuum turba leonem
Cùm telis premit infestis, at territus ille
Asper, acerba tuens retrò redit, & neque terga
Ira dare, aut virtus patitur: nec tendere contra.
Ille quidem hoc cupiens, potis est per tela, per hostes.

Nudis illis adiecit amictum incomparabilem, *Asper, acerba tuens.* & quum miscet virtutem cum periculo: & timorem cum auiditate. Tertia quoque illum è sextodecimo sic delet,

-vtque leo speculà cùm vidit ab altâ
Stare procul campis meditantem prælia taurum,
Aduolat. Excitat magis animum hæc aggressio, quàm illa pugna impar, ταῦρον ἐπαΐσσει λέων. & ἐπαΐσσει σπεύδων. Quartæ multus decor, multus affectus, multus impetus. referens illam quæ simili materia est in decimo Iliadis,

Ὡς δὲ λέων μηλοισιν ἀσημάντοισι πιτύσσας
Αἴγεσιν ἢ ἠλεοῖσι κακὰ φρονέων ἀίσσητι.
Impastus ceu plena leo per ouilia turbans
(Suadet enim vesana fames) mandítque trahítque
Molle pecus, mutúmque metu fremit ore cruento.

vt præterquam quod vorat, etiam trahit. Sæpe quum iratus est, quod ore apprehendit. succutit, atque intermandendū fremit. Quæ plus pingunt quàm ἄρμα κλονέοντα λαφύσσει. quod autem ait, ἀμχὶ δὲ τε. fanè non repugno: sed nares, rictúmque potius comprehendit ore leo. Credo

anima sua graui illius animam vt suffocet aut hauriat. Sæpe enim hoc vidimus.

Quinta quoque magnifica est,& tota sua,

-Pœnorum qualis in armis
Saucius ille graui venantum vulnere pectus,
Tum demum mouet arma leo,gaudétque comantes
Excutiens ceruice toros:fixúmque latronis
Impauidus frangit telum,& fremit ore cruento.

Apud Homerum verò multas præterea videbis: duas valde vicinas in quinto.& in eodem libro tertiam , duorum leonum:& in sextodecimo duas:in quarum altera est hemistichiũ, ἐν τίμιν ὤλεσον ἀλκήν. Simile illi, βλωσυρῶπις ἐλέλιξε, in simili comparatione. & tertia haud multò pòst. & in decimoseptimo alia ab ea quam descripsimus. & in vicesimo vna magnifica admodum. & duorum capram ferentium in tertiodecimo.

Illa quoque à Criticis & comparata , & perpensa sunt,

Haud segnis strato surgit Palinurus,& omnes
Explorat ventos,atque auribus aera captat,
Sidera cuncta notat tacito labentia cœlo.
Arcturum,pluuiásque Hyadas,geminósque triones.
Armatúmque auro circunspicit Oriona. Artem atque intentum animu simul notauit per verbum,*Circunspicit*.Al tè Arcturum ad dextram, alia ex parte Orionem. sed & aerem,id est,auras ipsis ventum prę uenientes, nuro modo dixit , *Auribus* captare. Homerus autem sine vllo apparatu more suo fluit,

Αὐτὰρ ὁ πηδαλίῳ ἰθυνέμεν ἐγχριμφθεὶς
Ἥμενος· οὐδέ οἱ ὕπνος ἐπὶ βλεφάροισιν ἐπῆεν
Πληιάδας τ' ἐσορῶντι, καὶ ὀψὲ δύοντα Βοώτην
Ἄρκτον θ', ἣν καὶ ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν·
Ἥ τ' αὐτοῦ στρέφεται, καὶ τ' Ὠρίωνα δοκεύει.

Similes in decimoseptimo Iliadis.

Nuda item illa ex Iliados secundo,

Ἥ τε ἴθυνε νέας μελανοπρῴρους ἀλιάων
Πόντῳ ἐπ' ἰχθυόεντι ἐπ' ἀμφιρύτῃσι Σάμοιο
Βορῃδὸν δ' ἀνέμοντες ἐπ' αὐτὰς εἰαρινοῖσιν
Αἵ μὲν τ' ἔνθα ἄλεις πεπτηότες, αἵδε ἔπειτα ἔνθα.

Quę diuinus vir ita descripsit,vt oppresserit,

Qualis apes æstate noua per florea rura
Exercet sub sole labor:quum gentis adultos

Educunt

Educunt fœtus: aut quum liquentia mella
Stipant, & dulci distendunt nectare cellas.
Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto
Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.
Feruet opus, redolentque thymo fragrantia mella.

Eius partes si velim recensere, opera me deficiat, Rei naturam, varietatem, figuras, carminis rotunditatem. neruos suauiloquentiæ.

Simillimâ huic hîc ponere suadet par materia, æqualis victoria.

-ἔριθες ὣς.
Ἠΰτε πυρ καλιὴν γεράνων πόλει οὐρανόθι πρό.
Αἴτ' ἐπεὶ οὖν χειμῶνα φύγον, καὶ ἀθέσφατον ὄμβρον
Κλαγγῇ πέτονται ἐπ' ὠκεανοῖο ῥοάων.
Ἀνδράσι πολεμίοισι φόνον, καὶ κῆρα φέρουσαι.
Ἠὲ γυναῖκ' ἀέκητι καὶὴν ἐξαίρετον ἀνδρός.

Omissa fabula Pygmęorũ, quę sanè Græcula est, rem ipsam breui, plena, mira narratione complexus est,

-aut ad terram gurgite ab alto
Quàm multæ glomerantur aues, vbi frigidus annus
Trans pontum fugat, & terris immittit apricis.

Quantò elegantius, *frigidus annus Transpontum fugat aues*, quàm, Aues hyemem fugiunt?

Sed & expressius,

-quales sub nubibus atris
Strymoniæ dant signa grues, atque æthera tranant
Cum sonitu, fugiúntque notos clamore secundo.

Tantùm verò præstitit in illa Mnesthei increpatione: vt non videatur delumpsisse ex Iliados tertiodecimo. vbi res maximi momenti languidissimè scripta est,

Νεῶν δ' ὅ γε πάντας πολίας κελάδησε θοὰς νηυσὶ μάχεσθαι
Ἠμενὸς ἀκάματος, μεθιησόμενός τε κάσσυ.
Οἱ καλὸν ἐρίσαντες ἀμειψάμεν ἐκ ἐθέλοντα
Νηῶν ἀμφιτόμων· ἀλλὰ κτείνοντες ἀν' αὐτάς.

Alius quippe sonus, alius ardor,

Quos alios muros, quæ iam vltrà mœnia habetis?
Vnus homo, & vestris, ô ciues, vndique septus
Aggeribus, tantas strages impunè per vrbem
Ediderit? inuenum primos tot miserit Orco?
Non infelicis patriæ, veterúmque deorum,
Et magni Æneæ, segnes, miserét ne pudétque?

Increpatio altera Agamemnonis, qua Troianos acuit in quarto Iliadis,

Ἀργεῖοι ἰωμὲν ἐπὶ Τρῶας, οὐδὲ λάβωμεν
Τίφθ' οὕτως ἔγνω τεθνηότες, οὐτε νεβροί
Αἰτ' ὄρεσιν θοὸν ἔκαμον πολεος ἀπὸ θείοιο θέουσαι
Ἑστᾶσ' οὐδ' ἄρα πῆ σφι μετὰ φρεσὶ γίγνεται ἀλκή.

Pudet his subiicere quæ pari affectu dicit Pallas,

Quò fugitis socij? per vos & fortia facta,
Per ducis Enandri nomen, & quę sequuntur.

Et tertia in eodē libro, qua Mnesthea & Vlyssem carpit.

Σίπποι καταπλώουσιν ἀφίστατε, μίμνετε δ' ἄλλους·
Σφῶϊν μὲν τόδ' ὀπίσσω μετὰ φρεσὶ θήσομαι ἔσσθαι
Ἑστάμεν, ἠδὲ μάχης καυστειρῆς ἀπιδόλησαι.
Πρῶτα γὰρ ἢ δώσειε ἀκουάζεσθον ἑμεῖο
Ὅππότε δῆτα γέρουσιν ἐφοπλίζωμεν ἀχαιοί.
Ἔνθα φίλ' ὀπάλεια κρέα ἔδμεναι ἠδὲ κύπελλα
Οἴνου πινέμεναι μελιηδέος, ὄφρ' ἐθέλητον.

Haud absimilia quę in octauo,

Αἰδὼς ἀργεῖοι κακὰ ἐλέγχεα, σῖδερ ἀγαπεῖ.
Πῆ ἔβαν ἀψορόοι; ἔτι δὲ κρατερῷ περ ἐόντε
Ἄ'ς ὑπὸ σὺν λαμπὼ καταβάσεε ἠερόεσσαν.
Ἔσθοντες κρέα πολλὰ βοῶν ἐρυθαιμοφόρων
Πίνοντες κρητῆρας ὑπερμενέας οἰνοτο
Τρώων ἀνθ' ἑκάτον δικοσίοντο ἕκαστος
Σίτοσδ' ἐν πολέμῳ· νῦν δ' οὐδενός ἀξιοι εἰμέν,
Ἔκτορος ἐς ἄστυ νῆας ἐλεφήσι πυρὶ καιων.

Tarchontis autem oratio non minorem prę se fert animum quàm pugna,

Quis metus? ò nunquam dolituri! ò semper inertes
Tyrrhenidæ quæ tanta animis ignauia venit?
Fœmina palluntes agit? atque hæc agmina vertit?
Quò ferrum? quidve hæc gerutis tela irrita dextris?
At non in Venerem segnes, nocturnáque bella:
Aut vbi curua choros indixit tibia Bacchi
Expectate dapes, & plenæ pocula mensæ.
Hic amor, hoc studium, dum sacra secundus aruspex
Nunciet, ac lucos vocet hostia pinguis in altos.

Arboris quoque casum haud facilem operoso carmine descripsit Maro: Tantóque ornatu rerum naturam ambiuit, atq; euenta ipsa vt illa Homeri proposita, quæpiam hypotheſis videatur. sunt autem in quarto Iliadis, sicut de

de fraxino in XII. de quercu fulminata in XIIII.

Ὁ δ' ὡς κατέβησαν ἐφάνη πέσεν αἰγείρος ὥς,
Ἣ ῥαῖ' ἐν εἰαμενῇσι ἕλεος μεγάλοιο πεφυκὼς
Λείη· ἀτὰρ τέ οἱ ὄζοι ἐπ' ἀκρῳτάτῃ πεφύκασι,
Τῶ μέν τ' αἰχμητῆες ἀπὸ ἄξοσι σιδήρῳ
Ἐξέμεν· ἔσσε δ' ἔτ' ὧδε κάμψῃ πεπεκασμένῃ ὄφρα.

Non multò maior opera posita est in hac narratione, quàm in cædenda populo fecerit Carpentarius. At in nostro Musa loquitur,

Ac veluti senuit antiquam montibus ornum
Quam ferro accisam, crebr[illegible]ie bipennibus instant
Eruere agricolæ certatim: illa usque minatur,
Et trematacta comam concusso vertice nutat.
Vulneribus donec paulatim evicta supremum
Ingemuit, traxitque iugis avulsa ruinam.

Non si ipse Iupiter poeta fiat, melius loquatur. In sextodecimo Iliadis huic similis est: alia à superiore, quam ex quartodecimo recitabamus,

Ἦ ῥα καὶ ὡς εἴπεν πρὸς ἧρα φέρτατε θεάων,
Ἦ πίτυς βλωθρὴ τὴν τ' οὔρεσι τίκτυες ἄμφω
Ἐξέμεν ἐσκλήσαν νηὸς ἐΐς.

Quam diutius vir obruit sua imitatione,

Concidit, vt quondam cana concidit, aut Erimantho,
Aut Ida in magna radicibus eruta pinus.

Versus quoque præcedens hosce, par est illi Homerico in XVI. Iliados, de Cebrione,

Κεῖτο μέγας μεγαλωστὶ παλαιμοσύνῃσι ἐοικώς.

Sic ille,

Ipse grauis grauiterque ad terram pondere vasto,

Nisi velis illum huic apponere,

Flebant ingentemque ingenti vulnere victum,

In hoc est sententia par, in illo numerus.

Antiquam igitur *ornum* cum antiqua Troia. *Accisam ferro* illum, hanc longinquo bello attenuatam. *Agricolæ*, Græci sunt: Naturam verò spectat ipsius arboris. *Illa minatur:* sed *vsque*, & *vsque*. &, *trematacta*. &, *nutat*. *Paulatim evicta*. Addidit & attributionem, *Congemuit*. Nã ictibus sanè respondet arbor sonitu, Et, *traxit ruinam* secum, sicut Ilij euersio traxit secũ AEneæ opes, & Antenoris, & Helenæ, & aliorum. Quòd autem populi ramos non fecerit etiam imę partis participes: falsus est. *Iugis* verò si est, vt

interpretantur, ὁτοῦ curuatura: peſſima quidem fiat è populo. nam & facillimè atteritur, & minus fideliter tenet ferrum, ſi eo incruſtetur.

In vndecimo Vlyſſeæ,

Ἀμφὶ βόεγχι αἰπὺ ἀφ' ὑψηλῆς μιλάθρου.

Quod noſter tanto maiore cultu,

Informis lethi nodum trabe nectit ab alta

Etenim tam atrox res aliquo verborum ambitu ſtudioſius comprehendenda fuit.

Milites quoque repreſentat Virgilius animoſos, non vulgares. Quippe Pandarus & Bitias vltro etiam portas recludunt. Rectè igitur turribus aſſimilat, quæ ſanè ad mœniorum defenſionem conſtituuntur. Comparat autem roboribus, verſibus diuinis,

Portam, quæ imperio ducis eſt commiſſa, recludunt
Freti armis. quid potuit generoſius? Deinde addit quod perterreat animos plebeios,

-vltróque inuitat mœnibus hoſtem.
Ipſi intus dextra, ac læua pro turribus aſtant,
Armati ferro, & criſtis capita alta coruſcis.
Quales aeriæ liquentia flumina circum
Siue Padi ripis Atheſim ſeu propter amœnum
Conſurgunt geminæ quercus, intonſaque cœlo
Attollunt capita, & ſublimi vertice nutant.

Homerus autem minore opera,

Ἐν δ' αὐλῇσι δύω ἀνέρι εἴκοσι ἔργα ἀρίστω
Τῖς ὑπερθύμοις λαπάδνων αἴχματάων.
Ἑστᾶτων, ὡς ὅτε δρῦες ἐν ἄρεσιν ὑψικάρηνοι,
Αἴτ' αἴσιμα μίμνουσι καὶ ὑετὸν ἤματα πάντα,
Ἧῖξιν μεγάλῃσι διηνεκέες ἐρριζαι.
Ὣς ἄρα τὼ χείρεσσι πεποιθότες, ἠδὲ βίῃφι
Μίμνον ἐπερχόμενον μέγαν ἄσσον, ἠδὲ φίλοντο.

Quæ in decimonono ſcribuntur, poſt ſe reliquit,

Τῶν δ' ἠφαίστοιο πάρα κλυτὰ τεύχεα δέξο
Καλὰ μάλα, εἴ' ἄπω τῖς αἰὴρ ὤμοισι φόρησιν.

Ille autem,

En perfecta mei promiſſa coniugis arte
Munera, ne mox aut Laurentes mate ſuperbos,
Aut acrem dubites in prælia poſcere Turnum.

Tota quoque clypei deſcriptio multò eſt apud nos aptior vniuerſo argumento. Homeri autem clypeus, frinola & pue-

& puerilia continet. Quinetiam ſigillorum quæ in eo ſculpta ſunt, motum quomodo repræſentare queat, neſcio. niſi quòd ille ait, *Sultitiam patiuntur opes*, ad Homeri poemata accomodari poſſit. In illa enim verborum opulentia, licuit ei ineptire. Ait ibi,

Οἱδὴ ἴσαν ἅτερ δὲ ἄρμασιν ἄρμα, καὶ παλαὸς ἀθλεύων.

Eſto, geſtus euntium effingi poteſt. at ſubdit,

Οἱδὴ ὅτε δὴ ἴεσαν ὁδὸν ἐφίσιον ἦλα λεγέσθην
Ἐν πεπαμένω ὅθι τ' ἀγορὴ ἴσαν πάντες βροτοῖσι.
Ἔνθ' ἄρα τοὶγ' ἔζοντ' εἰλυμένοι εἴδοσι χαλκῷ.

Quomodo eunt, vt perueniant, ac deinde conſidant? alia quoque eiuſmodi. Sed & ridiculum illud, Citharœdum ſtatuit ſanè. & καθάπτει: bene. manus enim ad Citharam ſunt. At quum ait,

-λίγξε δὲ τόξον ἀρηρὸν ἄεισε: procedat. os enim apertum dabit Vulcanus. illud verò λεπταλέη φωνὴ quis ferat? dicet parum apertum. At mugitus etiam ore clauſo. & parum aperto grauiſſimus ſonus cantoribus. Præterea in cœlo facit Vulcani officinam, quo nihil ſtultius eſſe poteſt. At prudentiſſimus vir,

Inſula Sicanium iuxta latus, Aeoliámque
Erigitur Liparen, fumantibus ardua ſaxis,
Quam ſubter ſpecus, & Cyclopum exeſa caminis
Antra Aetnæa tonant, validique incudibus ictus
Auditi referunt gemitum, ſtridúntque cauernis
Stricturæ chalybum, & fornacibus ignis anhelat.
Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.

Vbi & rerum naturam ſequutus, & verbis ſignatis loquutus eſt. Cęterùm Virgiliana officina cœleſtis potius: diuinis enim verbis deſcripta eſt. Homerica autẽ plebeiis:

Ferrum exercebant vaſto Cyclopes in antro,
Brontéſque, Steropéſque, & nudus membra Pyracmon.
His informatum manibus iam parte polita
Fulmen erat: [illegible]enitor que plurima cœlo
Deiicit in terr[illegible] pars imperfecta manebat.
Tres imbris torti radios, tres nubis aquoſæ
Addiderant, rutili tres ignis, & alitus Auſtri.
Fulgores nunc terrificos, ſonitumque, metúmque
Miſcebant operi, flammiſque ſequacibus iras.
Parte alia Martis currúmque rotáſque volucres
Inſtabant: quibus ille viros, quibus excitat vrbes:

Aegidáque horrificam, turbatæ Palladis arma
Certatim squamis serpentum, auróque polibant.
Contexóque angues, ipsúmque in pectore diræ
Gorgona desecto vertentem lumina collo.

Homericam domum Vulcani videamus in decimooctauo Iliadis,

Ἡ φάτο· τὸν δ' ἔκιεν δόμον ἄφθιτος ἀργυρότοξα
Ἄφθιτον ἀστερόεντα μεταφρένῳ ἀθανάτοισι,
Χάλκεον· ὃν ῥ' αὐτὸς ποιήσατο κυλλοποδίων.

Nunc autem officinam & opera,

Τεῖπον δὲ ἰέναι πάντας ἐπὶ τρίποδας δὲ ἑκάστῳ
Ἔστασεν ὠσὶ τιτύχοι ἐύστροφος μεγάροιο.
Χρύσεα δέ σφ' ὑπὸ κύκλα ἑκάστῳ πυθμένι θῆκεν.
Ὅφρα ἑ αὐτόματοι θεῖον δυσιν ἄγωνται ἀγῶνα,
Ἠδ' αὖτις οἶοι δῶμα νεοίατο θαῦμα ἰδέσθαι.
Οἱ δ' ἤτοι τόσσον μὲν ἔχεν τέλος· ἔκτα δ' ἔπειτα
Δαίδαλα φωσφόρητο, πάρ' ἤρτυε, κόπτε δὲ δεσμούς.

Nugæ hæ anicularum. Ille autem cum poesi adiunxit philosophiam. Tria nánque attribuit fulmini pro subsistentiæ nimbrem, nubem, ignem, id est aquam, aerem, ignem. Non enim excuti potest nisi à frigido & humido fulmen, quod calidum & siccum est. Neque sine impetu erit & loco. Circo aerem dedit. Addit præterea, τὰ ἴδια, Fulgores, id est ἀστραπάς: eósque terrificos. & quę sequuntur. Instrumentorum quoque & materiarum narratio alterius aurea, alterius verò plumbea,

Φύσαι δ' ἐν χοάνοισι ἐείκοσι πᾶσαι ἐφύσων,
Πωτοίλω πνοιῇσι κατ' αὔτμιδος ἐξανιεῖσαι
Ἄλλοτε μὲν σπεύδοντι παρίσαμεναι ἄλλοτε δ' αὖτε
Ὅππως Ἥφαιστος γ' ἐθέλει, καὶ ἔργον ἄνυστο.
Χαλκὸν δ' ἐν πυρὶ βάλλεν ἀτειρέα, καστίτερόν τε
Καὶ χρυσὸν τιμῶτα, καὶ ἀργυρον· αὐτὰρ ἔπειτα
Θῆκεν ἐν ἀκμοθέτῳ μέγαν ἄκμονα, χῦτο δὲ χερσὶ
Ῥαιστῆρα κρατερὸν, ἑτέρῃφι δὲ χῦτο πυρεύλῳ.

Audi nunc verum poetam, non autem foraneum narratorem. Ecenim quum ad arma facienda καστίτερον miscet, equidem videre videor nostrorum medicorum scripturas, in quibus vt multa scire videantur, tota parata, integras impinsunt officinas: -at illi

Ocyus incubuere omnes, pariéque laborem
Sortiti fiunt æs rimis, aurique metallum.

Vt admi-

Vulnificúsque chalybs vasta fornace liquescit.
Ingentem clypeum informant, vnum omnia contra
Tela Latinorum: septenósque orbibus orbes
Impediunt. alii ventosis follibus auras
Accipiunt, reddúntque: alii stridentia tingunt
Æra lacu. gemit impositis incudibus antrum.
Illi inter sese multa vi brachia tollunt
In numerum: versántque tenaci forcipe massam.

Atque hic quidem præcidit narrationem. Non autem quemadmodum fecit ille, prosequutus est opus: sed distulit tanquam in Theatrum; ad narrationem. Quid illa? quibus est verbis Virgilius exequutus;

Τεῦξ' ἄρα οἱ θώρηκα φαεινότερον πυρὸς αὐγῆς.
Τεῦξε δέ οἱ κυνέην βριαρὴν κροτάφοις ἀραρῆτα
Καλὴν δαιδαλέην· ἐπὶ δὲ χρύσεον λόφον ἧκε.
Τεῦξε δέ οἱ κνημῖδας ἐανοῦ κασσιτέροιο.

Terribilem cristis galeam, flammásque vomentem,
Fatiferúmque ensem, loricam ex ære rigentem,
Sanguineam, ingentem: qualis quum cærula nubes
Solis inardescit radiis, longéque refulget.
Tum leues ocreas electro auróque recocto.

Profectò nihil potuit aptius, quum cæruleam nubem impleuit splendore. Idem nánque in ferro polito est.

Sic etiam in militari prudentia fuit excellentior Maro. Hector nánque multò citius ac facilius armatum Patrocli cadauer auferre poterat, cuius exuuiis postea potiretur, quàm otiosè medio in prælio exuere, atque relinquere cadauer, pro quo etiamnum Troiani essent pugnaturi. Eo, inquam, in loco spoliare otiosè, quo ex loco cadauer ipsum auferre nequiuerit: sanè pauca vel opera vel tẽpore indigebat ad cadauer ipsum tollendũ. Non sine labore verò mortuũ exarmare possumus. Et Iuno ibi clam Ioue demittit Irim ad Achillem: cui etiam profitetur sese Ioue inscio ab Iunone missam. Pulchrũ verò Ioue, si deus omniũ, Irim non videat. quum Thetis è profundo maris audit flentẽ in tentoriis Achillẽ. harũ ineptiarũ apud nostrũ nhil inuenias, Aristæum nánq. ad caput Penei fluuij, qui perexiguus est, flentem audire potuit Cyrene.

Apud Gellium quoque illud animaduersum est, à Virgilio additam vim nutritionis: id quod ab Homero sit omissum in sextodecimo Iliados,

-ὦκ ἄρα σείγε πατὴρ ἐὼ ἐπόσσετο πηλεύς,
Οὐδὲ θέτις μήτηρ, γλαυκὴ δέσε πικρὰ δάλασσα,
Πέπτηκε τ' ἀλίσκεται ὅτι τευχέος ἐσσὶν ἀπηνής.

Virgilius autem postquam dixit,

Nec tibi diua parens, generis nec Dardanus author,
Perfide: sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus: addidit, *Hyrcanæque admorunt vbera*
Tigres. Neque enim satis est, bonis prognatum esse: sed primis alimentis augeri, aut immutari infantium naturam. Propterea quod & ætas est prope principia, atque in ipsis principiis: & lac haud ita multum abest à seminis natura. est enim sanguis discoctus, alter in mammillis, alter in testiculis.

Conferatur Andromachæ fletus ab interitu mariti, cũ Euryali matre. In vicesimo secundo ita scriptum est,

Τὴν δ' ὀλοὸν μοῖρα γόος, στυγερὴ δὲ οἱ ἔκτεσε κῆρας.

Virgilius, -*miseræ calor ossa reliquit.*

Excussi manibus radii, reuolutaque pensa. Videor videre illa exurgente pensa reuoluta. Cætera quæ sequuntur, vtrobique optima. nánque Andromache, -διέσυτο μαινάδι ἴση Παλλομένη κραδίῃσι. Et mox, maritum vbi tiahi vidit.

Τὸν δὲ κατ' ὀφθαλμοὺς ἐρύσσατο νὺξ ἐκάλυψε.
Ἤριπε δ' ἐξ ὀπίσω, λὸπὸ δὲ ψυχὴν ἐκάπυσε.

Euryali verò mater non cecidit, neque animo defecta est, sicuti neque Hecuba. satis igitur si

-*euolat infelix, & fœmineo vlulatu*
Scissa comam, muros amens, atque agmina cursu
Prima petit: non illa viri, non illa pericli
Telorúmque memor.

Ecce animum amentis, qui non concidit. Homerus autẽ in re atroci temere lasciuit. velum quod Andromachæ deciderit, Veneris fuisse munus: déque nuptiis ... primis, sinè intempestiuè & ineptè. Quæ verò sequuntur, sapiunt Græcę luxuriam orationis. quæ tota quidem coniugis sit: sed non tota Andromaches. olet enim plebeiam mulierculam magis quàm primariam fœminam. Et illud ridiculum,

Ἀχνύμενος, οἷόν τε θεὸς δλίκλησιν κελεύει.

Quid enim ad rem? quẽ nunc vult docere? sicut è Theologis nostris vnus, qui in oratione ad dominum Iesum disputat, quot sunt genera charitatis: quasi eum docturus, quem

quem exoratum velit tanquam omniscientem omnipotentémque. Anus autem nostræ Virgilianæ conquestio adeo sublimis est, adeò rara, vt sapientibus sustulerit audaciam imitandi,

Hunc ego te Euryale aspicio? & quæ sequuntur.

Affectus tot, tanti, tam frequentes, vt excutiat animum potius quam lacrymas mihi. *Potuisti linquere solam? Crudelis, quæ sum terráque marique sequuta.* Nec id dedisti mihi, vt te extremum alloquerer. Hæc, postquam dixit sene ctæ requies, & sera: Iaces præda canibus in terra ignota. Quod vulgò datur parentibus, saltem funera curassem. Pro patria extinctus es: gaudeo. at, *vulnera non lani.* Cui potui ergo operam in vestè? cui festina fui? Hac tela solata sum curas meas, quæ illas auctura fuerit? vbinam es? vbi te quærat? Quo te sequar? integérne saltem es? an discurrendum mihi vt discerpta membra colligam? At verò nullum esse hostium télum quod me tibi possit adiunge re? Et si cessant illi, tu qui pius es veræ vitæ pater Iupiter, abstinebis ab eius teli iactu, quo me potes efficere beata? Ita mihi omissum cœlesti viro illi: mihi addédum, nisi ab ineptis: mihil immutandum, nisi ab impudétibus. Omnia signatè, ex natura, ex arte, ex eruditione: sententię, numerii, figuræ, simplicitas, candor, ornatus, incomparabilia, atque vno vt absoluam, Virgilij.

Pulcherrima Homeri in eodem libro duo carmina, & spectatæ simplicitatis,

Ὣς ἄρ' ὀνείρῳ ἐικὼς Διὸς ἀγλαὸς υἱὸς ἔπεστη·
Οὔ τι μάρ ὁ τὸν Διὸς ἀγλαὸς υἱὸς ὀπωπεῖν ἔμμεν ὁ διάκτορος.

Virgilius grandior, cultior,

Ac velut in somnis oculos ibi languida pressit
Nocte quies: nec quicquam audos extendere cursus
Velle videmur: & in medijs conatibus ægri
Succidimus. non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires: nec vox, nec verba sequuntur.

Vbi etiam numerus nobis notandus est. extendit enim, aut extendere conatur cursum accentus medius in verbo illo, *videmur.* In alijs enim versibus ferè est cæsura. hic autem supereſt adhuc vna syllaba. Perpende vero amplificationem. Haud multò procul his illa ex eadem cura, & studio, & felicitate,

Purpureus velut qui flos succisus aratro

Languescit moriens. labßve papaucra collo
Demisere caput, plumia quum fortè grauantur.

Illi autem verbula nuda & ficca, in VIII. Iliad.

Μήκων δ' ὡς ἑτέρωσε κάρη βάλεν· ἤτ' ἐνὶ κήπῳ
Καρπῷ βριθομένη νοτίῃσί τε εἰαρινῇσι.

Ineptum faciunt Phidiam garruli Græci. Etenim dixisse se, Iouem olympium quum fingeret, ex tribus Homeri versibus maiestatem collegisse. quippe de superciliis, & crinibus in I. Iliadis,

Ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.
Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο· μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον.

Sanè aut ludunt Phidiam, aut nos ludit Phidias. Etiam sine Homero puto illum scisse Iouem non carere supercilijs & cæsarie. Fortasse verò etiam ridicula facies illa nobis esset, si extaret. Itaque Virgilius quum parum tutam in hisce minutulis rebus sui carminis esse crederet maiestatem: dixit simplicissimè,

Annuit & totum nutu tremefecit olympum.

Poterat enim non sine periculo grandiloquentiæ, ponere crinium defluxionem.

Ex vicesimo tertio Iliadis transtulit versus illos in cõparationem,

Μάστιξ δ' αἰὲν ἔλαυνε κατωμαδὸν ἀΐσσουσαν
Τῇφ' ἀερίθμιον ἵμαντα· φέροντο δὲ οἱ ἴκελοι

ἰσχνολογία multa. at in nostro animata oratio,

Non tam præcipites biiugo certamine campum
Corripuere, ruuntque effusi carcere currus:
Nec sic immissis aurigæ undantia lora
Concussere iugis, pronique in verbera pendent.

Cum virtutibus horum carminum non est conferenda ieiuna illa humilitas. audent præferre tamen Grammatici temerarij. Principiò, nihil infeliciusquàm μάστιγι αἰὲν ἔλαυνε. Nam cõtinuatio & equorum diminuit opinionem, & contemptum facit verberum. Frequentibus interuallis stimuli plus proficiunt. Quod verò admirantur Græculi, pessimum est, τῇφ' ἀερίθμιον. Extento nánque, &, vt milites loquuntur, clauso cursu non subtiliente opus est. Quare diuinus vir, *undantia lora*: hoc enim pro flagro. &, *præcipites*. &, *Corripuere campum*. idque in præterito, ad celeritatem. Et, *ruunt*, quasi in deuexa, adeò celeres sunt. Illa verò

supra omnem Homerum, *proni in verbera pendent.*

At verò ne illa quidem ex xv. cum his conferre audeas,

Ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ ἵπποισι κελητίζειν εὖ εἰδώς.
Ὅς τ' ἐπεὶ ἂν πολέων πίσυρας συναγείρεται ἵππους
Σεύας ἐκ πεδίοιο μέγα σθένει ἄξυ διώκει
Λαοφόρον κλισίηνδε· πολλὸς δέ ἑ θαμὰ σεύεται
Ἀνέρες, ἁνδὲ γυναῖκες· ὁ δ' ἔμπεδον ἀσφαλὲς αἰεὶ
Θρῴσκων ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἀμείβεται, οἱ δ' πέτονται.

Vbi etiam desultorios equos videas apud Homer.

Locus ille valde ambiguus est, vtrum faciat superiorē: sic enim legimus in duodecimo Iliadis,

Ὡς δ' ὅταν ἔντε κύνεσσι. καὶ ἀνδράσι θηρευτῆσι
Κάπριος ἠὲ σῦς ἄγριος τρίφατ' ἀζηχὲς βλεμεαίνων.
Οἱ δέ τε πυργηδὸν σφῶϊν ἀμυδὶς ἀντιόωντες
Ἀντίοι ἵστανται, καὶ ἀκοντίζουσι θαμειάς
Αἰχμὰς ἐκ χερόων, τῶ δ' ἄπποτε κυδάλιμον κῆρ
Ταρφεῖ', ἐδὲ φοβεῖται· ἀγλωρείη δέ μιν ἔκτα.
Τρῴξας τε τρίφεται, σχεδὰ δ' ἀνδρῶν πειρᾷ ἰόντα
Ὅππῃ τ' ἰθύσῃ, τῇ τ' εἴκουσι τρίχες αἰθραι.

Cæterùm antequam ponamus Virgilianam, altera quoque illa ex vndecimo videnda est,

Ὡς δ' ὅτε κάπριον ἀμφὶ κύνες, θαλερήν τε νομῆα
Σεύωνται· τοὶ δ' εἶσι βαθείης ἐκ ξυλόχοιο,
Θήγοντ' λευκὸν ὀδόντα μυ γναμπτῆσι γένυσι.
Ἀμφὶ δέ σ' αἰόνονται· ἔπαφαι δέ τε κάμπτος ὀδόντων
Γίνεται· οἱ δ' μθύουσιν ἄφαρ θυμὸν θρασὸν ἐόντα.

Priori autem potius respondet hæc,

Ac velut ille canum morsu de montibus altis
Actus aper: multos Vesulus quem pinifer annos
Defendit, multóque palus Laurentia sylua
Pastus arundinea: postquam intra retia ventum est:
Substitit, infremuitque ferox, & inhorruit armos:
Nec cuiquam irasci, propiusque accedere virtus:
Sed iaculis, tutisque procul clamoribus instat.

Principiò illum in medio collocat Homerus: noster adducit, *canum morsu actus.* Neque πυργηδὸν convenit: sed τειχηδὸν coronam venatorum alibi dixit Poeta. Turritim igitur non possunt circunsistere. Illa verò omnia sunt potiora Græcis, *Vesulus defendit*: &, *Laurentia palus*: &, cum *multos annos*: ergo ingens aper est. Præterea natura, *sylua Pastus arundinea*: quales in paludib. Adriæ, Et illa, ἐ ταρφεῖ:

ſubſtitit, certè pictura veriſſima. Hoc enim agit,& quaſi quid ſit acturus meditatur. deinde inſtremit,tum inhorreſcit. Quod autem ait, τῆτ' ἰδοῦσα τρίχες ἀνδρῶν, non eſt verum. Imò verò vnuſquiſque optat vt ad ſe accedat,atque in venabulum ſeſe induat.Nimis nos ignauos faciunt iſti Critici.Aliud eſt eſſe Homerum aut Grammaticum, qui fugiat aprum impreſſionem facere tentantem. Ergo ſi cedunt, quare non abit ? Etenim ſi tentat frequenter, non cedunt:ſi cedunt, ea qua cedunt parte abit,non tentat. Quare huic illam quoque & conferre & præferre audebimus,contra Græculorum opinionem, qui Homericam putant meliorem,

Vt fera,quæ denſa venantum ſepta corona
Contra tela furit: ſeſeque haud neſcia,morti
Inſpicit, & ſaltu ſupra venabula fertur.

Iam enim hoc eſt aliud quàm τρίχες περιπίζειν. & plus eſt, *haud neſcia ſe morti* dat. Sicut Helenor. Homerus autem ineptè ibi comparat Hectorem Leoni,Græcos venatoribus. nam venatores vrgent leonem in comparatione:in prælio verò contrà,Græcos Hector.Iccirco leo τὴν ὁρμὴν impetum reprimit.at miſeri Græci ibi ne mouentur quidem,pauore torpentes,

Νυσσιν ὅπ' ἀλαφυρὴσιν ἰὰλεμοι ἰχανόωντο
Ἑκτορα δαιδύτης ἐμπνειὴν μάστηρα φόβοιο.

Secundam verò comparationem non tam imitatus eſt, quàm de natura ipſa expreſſam ſuperauit lectiſſimis illis eum verbis,tum numeris,in III.Georg.

Ipſe ruit,dentéſque Sabellicus exacuit ſus:
Et pede pro ſubigit terram,ſicat arbore coſtas:
Atque hinc atque illinc humeros ad vlnera durat.

Orat in ſextodecimo Iliadis Iouem Achilles pro Patroclo:eius vota ſic diuidit Homerus,

Τῷ δ' ἐτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ,ἐτερον δ' ἀνέτευσε.
Νῶϊν μὲν οἱ ἀπόσσω θὴλυμήτι τ,ἀρήϊφιλόν τε
Δῶκε,σὸον δ' αὐτὸν μάχεσι ξὺν ἐπιτροχάδην.

De Aruntis voto ille,

Audyt:& voti Phœbus ſuccedere partem
Mente dedit:partem volucres diſperſit in auras,
Sterneret vt ſubita turbatam morte Camillam
Annuit orantiireducem vt patria alta videret
Non dedit,inque Notos vocem vertère procellæ.

Hîc

Hîc litigant idem.nam vbi quippiam est fusè dictum à nostro oreui gyro collectum dolent. Accisam aiunt orationem.vbi contrà,in Latinam maiestatem quæ non possunt collecta venire,hilariore ambitu explicat: rursus fremunt.At ò boni,quod alibi diximus,hîc quoque vobis æquo animo audiendum est: Acceptam materiam semper facere volumus meliorem. Nego tibi Grammatice,tam rotundam esse Homericam illam dictionem, quàm nobis videatur:nempe verbum ἔρυτο est extra orbem illorũ membrorum : & in alio quidem versu. In primo versu, membra duo sunt optimè proposita. Vbi igitur vox illa superflua atque otiosa,μάχῳ : verbum ἔρυτο positum oportuit.nam secundum membrum distributum in tertio versu,curtum est : primum membrum in secundo versu, vastum. Nostra verò membra paria sunt. Et repetitum verbum,*dedit*,atque affectum negatione , est elegantissimæ loquutionis author. Quòd autem crepant verba illa vltima, *-inque notos vocem vertere procellæ*,esse πορίλλειν & affectatum : non vident penè isdem verbis superiorem sensum instaurari.Idem nánque est *partem volucres dispersit in auras*:& *in notos vocẽ vertêre procellæ*. Sic verò deiciebi vota irrita à Latinis,iam & triuiis notum est:quemadmodum & omnia verba,

Demophoon ventis & verba & vela dedisti. &,
Iuppiter ex alto periuria ridet amantum,
Et iubet Æolios illa referre notos.

Quòd gruatè ferenti Sarpedonis interitum Ioui , Iunoni ridiculè dicit:quid enim sapientiorem Iunonem , quàm Iouem facit vecors ille?sanè admittimus,

Ἀνέρα θνητὸν ἐόντα παλαίμονα μοιρηκτὸν αἶσαν
Ἀψ ἐθέλεις θανάτοιο δυσηχέος ἐξαναλῦσαι·

Longè maiore maiestate nostra,

Stat sua cuique dies:breue & irreparabile tempus
Omnibus est vitæ.sed famam extendere factis
Hoc virtutis opus. Neque conuersus est ad illas nugas,

Ἀλλ' ἄγε φίλος ἐστὶ τοι ὅστις οἱ φίλος ἔμπης,
Ἧτοι μὲν μῦθον ἐὺν ἐν θώρηκι θέσθαι
Χεῖρ' ὑπὸ παλλείτω μέρεσιν πάσῃσι δαμεῖσα.

Si eum tantopere amas , permitte ipsum interfici. Pulchrum. sed consolatur mox sepulchro. quasi verò non & id ἀναγκαῖον. At noster, morte ait nõ esse finẽ hominis,

sed vitæ terminum: πέρας non τέλος. finem autem esse virtutem. Legerat enim Aristotelem vir doctissimus hęc eadem dicentem. Deinde exemplis agit,

-Troiæ sub mœnibus altis
Tot nati cecidere deum, quin occidit unà
Sarpedõ mea progenies. Et quod manet etiã interfectorẽ,
-etiam sua Turnum
Fata manent: metásque dati peruenit ad æui,

In eodem libro moriens Sarpedon, Glaucum monet ne se permittat mortuum spoliari: neve patiatur Græcos suo cadauere potiri. Longè præstantiore animo Camilla Accæ iubet, det operam vt Turnus prælium redintegret: de suo cadauere nihil. Qualem vocem excellentiorem attribuas Paulo aut Marcello? & illa quanti est?

Hactenus Acca soror potui. & Iamque vale.

Sarcasmos est AEneæ,

Ibi hic nunc metuende iace. Non te optima mater.
Condet humo: patriúe onerabit membra sepulchro.
Alitibus linquêre feris: aut gurgite mersum
Vnda feret: piscésque impasti vulnera lambent.

Quorum similia sunt in vndecimo Iliados. Cæterùm lõgè aridissima,

Θῆσε τέλος θανάτοιο κραδίην, ἀλλ' ὑπάλυξας.
Ἀθρήσῃ δ' ἃ μήν σοίγε πατὴρ, καὶ πότνια μήτηρ
Οὖας κεδνήσουσι θανόντι φάος, ἀλλ' οἰωνοὶ
Ῥίμφα ἑῦρυσι πῶεί πέρα πυκνὰ βεβλόντες.

Coegit autem in vnum & aues & pisces Virgilius. nam in xxi. de piscibus, in alia huic simili oratione,

-Σκάμανδρε
Οἵῃ δίνῃς εἷσω ἁλὸς ἁρπάξ κόλπον
Θρῴσκων τὶς σεῦ κῦμα μέλαιναν φεύξ' ὑπαλύξῃ
Ἰχθὺς ὃς κε φάγησιν λυκάονος ἀγλαὸν υἱόν.

Obiiciunt & illud Homericus Iupiter in primo statim Iliados nutu concutit Olympum. id quod aliis quoque locis vbi nutat, intelligi debeat sine repetitione. At Virgilianus annuit in primo & in quarto, neque concutit. In decimo tandem eius nutus & concussio describitur: quasi alius sit. Primùm huic obiectioni alteram obiiciam. deinde quod sentio, dicam. Videamus quoties armatus prodierit in aciem Agamemnon, antequam venerit in vndecimũ Iliados librum: in quo solo tandẽ armatur, non sine

prolixa

prolixa armaturæ descriptione. Hoc habet deinde non animaduertunt isti, nunquam antea in concilio esse loquutum Iouem.in quo solo cœlum nutatione concutiebatur. Quanquam quum legerent illa carmina isti solifugæ, eos oportebat admiratione mutos esse, potius quàm Poetam incusare,quòd non semper repetierit perpetua repetitione dignitatem,quàm quòd distulerit.Ascribam igitur tanquam Gorgona illis,

Infit,eo dicente deum domus alta sileſcit.
Et tremefactæ solo tellus,silet arduus æther.
Tum Zephyri posuere,premit placida æquora pontus.

Videant Iouem alibi sæpe loquutum. nunquam tamen sua maiestate vsum in conciliis, quapropter hęc quæ hìc dicuntur, euenirent. sic de nutu quoque dicendum est,

-vbi tot Simois correpta sub vndis
Scuta virùm,galeasque,& fortia corpora voluit.

Et melius dixit, & aptius collocauit quàm Homerus in duodecimo Iliados. Ibi enim quum enumerat fluuios, quorum impetu vsi sint Neptunus & Apollo ad diruendum Græcorum murum, annumerat & Simoenta his versibus,

Καὶ τότε δὴ ῥηξάσθην πάτην ὑψιπύλοιο τείχεος
Κάππεσον ἐν κονίῃσι ῥαιδίως ὄμβρου ἀέξων.

Quid enim ad fluuios, si in puluerem illa cecidere? At noster ait,à Simoentis flumine volui.

Nihilo feliciore iudicio vexant illa quę Virgilius accepit ex vicesimosecundo Iliadis,

Καὶ τότε δὴ ῥηξάσθην πάτην ὑψιπύλοιο τείχεος
Ἐν δὲ πύθη δύο κῆρε ταλαιπάθεος θανάτοιο,
Τὼ εὖ ἐπιτηδὲς, τὼ δ' ἐκτορί τ' ἐπποδάμοιο.
Ἔλκε δ' μάστι λαοῖν ῥίπτε δ' ἐκτορος ὠσμον ἄμβρ
Ἕζετο δ' εἰς αἶδηλο λίπεν δὲ ἑ φαίδιμος ἵππαι.

Vituperant verò, propterea quòd,inquiunt, Homericus Iupiter Achillis atque Hectoris fatum perpendit, quod nondum constabat: Turni verò fatum iam prędixerat Iuno,quum apud Virgilium explorat lanc bus illéne an AEneas victoriam consequatur.Iunonis verba,

Nunc iuuenem imparibus video concurrere fatis:
Parcarúmque dies,& lux inimica propinquat.

Quibus sic satagentibus respondemus.Poetarũ deos,Homero primo omniũ insaniente, omnes simul omma &

scire & posse. futura verò solas Parcas in suis libris arcana habere. Quinetiam Platonici diis præesse imperio ac vi dixere Necessitatem. Iuno igitur ex Parcis quod dicebat, didicerat iam: Iupiter nondum habebat notum. An verò si id sciuisset Iupiter, è lancibus præscientiam illam elicere conatur fuisset? Sanè lances illas ipsa fuisse Fata intelligas: quæ tunc Iupiter consuleret. Neque Ioui dixerat id Iuno, sed Iuturnæ. Sic Hectoris quoque interitum Patroclus prædixit: quod quum è summo cœlo Iupiter audisset, pennione illa explorauit an verum esset. Vides quemadmodum Homeri impiæ ineptiæ nos cogant ineptire. Cæterùm quod nostra interest, loquutionem & numeros ipsos videamus,

Iuppiter ipse duas æquato examine lances
Sustinet: & fata imponit diuersa duorum:
Quem damnet labor, & quo vergat pondere lethum.

Vbi præter dictionis ac numerorum nobilitatem, illa quoque vsus est prudentia poetica: qui non addidit quod præceps Homerus fecit, euentum rei. Maxima enim virtus hæc est Poetę, vt auditorem ad vltimum vsque verbum suspensum teneat. Particula autem illa, *Quem damnet labor*, omnibus illis Homericis anteponenda est. A quo, scilicet, labor frustrà suscipiatur. Lancium verò harum nugas exceptas arbitror ex Ægyptiorum superstitionibus, quæ attributæ sunt Necepso ac Petosiri. Circulũ faciũt, quẽ in quadrantes diuidũt, in iis vacuis victorias & mortes ex nominibus pugnantium venantur.

Non sunt autem ferendi, quum augurium ex duodecimo Iliados, negant rectè translatum ad comparationem. Est autem hoc,

Ὄρνις δὲ σφιν ἐπῆλθε περησέμεν μενεαίνων
Αἰετὸς ὑψιπέτης ἐπ' ἀριστερὰ λαὸν ἐέργων
Φοινήεντα δράκοντα φέρων ὀνύχεσσι πέλωρον
Ζωὸν ἔτ' ἀσπαίροντα, καὶ οὔπω λήθετο μάχης.
Κέν[ε]ε γὰρ αὐτὸν ἔχοντα κατ' ἦρος στῆθος παρὰ δειρὴν
Ἰδρηνὲς ὀπίσω· ὀδὰξ ἄρ' ἔχεν ἔκτανε δ' ὄρνιν
Ἀλγήσας ὠδῖνι τιμήεντι δ' ἐν κάββαλε' ὁμίλῳ.
Αὐτὸς δ' κλάγξας πέτετο πνοιῇς ἀνέμοιο.

Comparatio autem hęc,

Vtque volans altè raptum quem fulua draconem
Fert aquila: implicuit que pedes, atque unguibus hæsit.

San-

Sauciꝰ at ſerpens ſinuoſa volumina verſat,
Arrectiſque horret ſquammis,& ſibilat ore,
Arduus inſurgens.illa haud minus vrget obunco
Luctantem roſtro,ſimul æthera verberat alis.

Ponam Barbarorum verba: vt maiorem ex illis fidem eorum iudicium conſequatur. A Virgilio ſolam aquilæ prædam referri.eum minimè aduertiſſe omen Homericæ aquilæ: quæ ſiniſtrà veniens, vincentium prohibebat acceſſum. & accepto à captiuo ſerpente morſu, prædam dolore deiecit. Hæc eſt diuina oratio noſtrorum Grammaticorum Latinè balbutiẽtium. qui ne omen quidem ſciunt quid differat ab augurio. Et pulcherrimũ argumentum. Noluit transferre in auguria ſua.ergo ignorauit cuiuſmodi eſſet omen.quũ tamen etiam primæ literaturæ adoleſcentes,augurij vim explicantem Polidamanta intelligant.Adde mira illorum verba. Ab aquila aiunt factum tripudium ſoliſtimum, cum clamore præteruolante: Quid? in aere fieri poteſt terræ pauium? nonne hoc fuit ita in libris augurum?At quomodo audiuit quiſpiam vel ab vncũguibus alitibus,vel ſine offa tripudium fieri ſoliſtimum? Proinde: on mirũ ſi ita clauſerunt iudicium ſuum.his prætermiſſis, quæ animam parabolæ dabant, velut exanime in Latinis verſibus corpus remanſit. At comparationis anima eſt æquatio rerum comparatarum: quæ vt conſtet, iam ponemus res ipſas. Venulum corripit Tarchon hiſce illius verſibus,

Direptũmque ab equo dextra complectitur hoſtem.
Et gremium ante ſuum multa vi concitus auſert.

Nonne illis paria ſunt?

-raptum quem fulua draconem
Fert aquila,implicuitque pedes,atque vnguibus hæſit.

Deinde ſicut hic,

-ſimul æthera verberat alis. ſic ibi, *-volat igneus æquore Tarchon Arma virũmque ferens.* & ſicut ibi, *-tum ſumma ipſius ab haſta Defringit ferrum, & partes rimatur apertas, Qua vulnus lethale ferat.* ſic in his, *-illa haud minus vrget obunco Luctantẽ roſtro.*ac quemadmodum ille *Sauciꝰ ſerpẽs ſinuoſa volumina verſat. Arrectiſq; horret ſquammis, Arduus inſurgẽs:*ita &Venulus cõtrà repugnãs ſuſtinet à iugulo dextrã.Quid hic augurij quæris Græcule? viſne draconem ab aquila proiici, ſi Venulus non eſt proiectus?vis à dracone illam noſtrã percuti,ſi Tarchõ à Venulo non eſt

vulneratus ? Quanta verò argutia simul & grauitas in illis?-*ἐγγὺς νικῶν exit.* Cętera quoque phrasis Regia est, & ipsius Apollinis ore digna. Efficacia quoque, vt in alijs item semper, longè maior est. neque enim solùm fert, vt illa Græca: sed *implicuit pedes*, vt implicatio significet vnguium vncitatem: præpositio autem, ingressum illorum aut in spiras, aut etiã in corpus ipsum. Animaduertes etiã serpentis conatus. Vides in sinuosis voluminibus euasionem: vertit enim ea, vt sese nexu soluat. Quid? quanto expressius est, *Luctantem*, quàm palpitantem? hoc enim est *ἀναιόμενον*. quod conueniret ei qui *κάλλει*. Illud quoque media è natura sumptum est, *Arduus insurgens*: sic enim pugnãt dracones. Ne verò putes nobis ignota esse auguria: & illius memineris in primo diuini operis,

Aspice bissenos lætantes agmine Cycnos: Et quæ sequuntur. Tum lege in duodecimo alterum, vtrumque verò de nostro penu,

Nánque volans rubra fuluus Iouis ales in Æthra
Littoreas agitabat aues, turbamque sonantem
Agminis aligeri: subitò quum lapsus ad vndas
Cycnum excellentem pedibus rapit improbus vncis.

Vt igitur augurium transtulit in comparationem: ita in hoc augurium comparationem illam ex quintodecimo,

Ἀλλ' ὡς ὄρνίθων πετεηνῶν αἶσα πέλονται
Ἔθνος ἐφορμᾶται ποταμοῦ πάρ' βοσκομένοιο
Χηνῶν, ἢ γεράνων, ἢ κύκνων δηνεκὲς αὐχέν'

Vt iam taceant ignaui isti, qui diuini viri liberum ingenium atque iudicium intra Homericæ inuentionis cancellos seruire voluerunt. Haud ita fit, sed à natura proposita Homero argumenta, quasi dictata discipulo emendat Virgilius tanquam magister.

Falluntur enim Græci, si alio animo putent nos ab illis accepisse sua, quàm vt meliora faceremus. Nam quæ illi à natura, quę ante ipsos erat, mutuati sunt: ab ipsis nos eadem de causa mutuatos esse par est. Quippe si illi non dixissent, ea nos dicturos fuisse. nunc quum dixerint: nos quoque dicendi rationem iniisse.

Aquilarũ comparationes.

Igitur cum aptissimè augurij imaginẽ transtulerimus in nostram comparationem: videamus an alias aquilarum comparationes æquali felicitate assequuti simus. Est in vicesimo secundo Iliados illa, cui non solùm sonum & mate-

maiestatem, sed etiam animam addidit,

Οἷμαπτε ᾧ ἀλτὸς ὠκὺς αἰπὺς ὀρνυμένοιο,
Ὅς τ' ἐπὶ πεδίονδε διὰ νεφέων ἰρήσσησιν
Ἀμφὶς ἔχων, ἢ ἄρν' ἀμαλὴν, ἢ πτῶκα λαχόντε.

Qualis ubi leporem, aut candenti corpore cygnum
Sustulit, alta petens pedibus Iouis armiger vncis.

Hactenus fortasse pares: neque enim assentiri me patitur diuinorum sonus numerorum. tum autem quia non probo comparationem. Neque enim similitudo est inter Hectorem aduersus Achillem, & aquilam aduersus leporem. Quod verò addidit, nulli Græcorum imitabile est,

Quæsitum aut matri multis balatibus agnum
Martius à stabulis rapuit lupus. Est & in nono alia aquilæ comparatio.

Sed est alia quoque in xvi. Iliados,

ὥς τ' αἰπὺς, ὅν ῥά τε φασὶν
Οἰωνῶν πέρεσθαι ὑπερφιάλων πετεηνῶν.
Οὔτε γὰρ οὐδ' εἴσπα πόδας ταχὺς ὦκα δίωκε,
Θάμνῳ ἔπ' ἀμφικόμῳ κατακείμενος· ἀλλὰτ' ἔπ' ἄωτῳ
Ἔσσυτο· τοί τε μιν ὦκα κακὸν ἔξ ἅλτο θυμόν.

Sic calumniatorum ineptijs assentiamur; qui Virgilianæ Dianæ diminabant comparationem, quicunt in syluis Dido otiosa conferretur: laceretur suorum patronorum iudicio hic Homerus: qui aquilę despectanti ac rapienti leporem, comparauit Menelaum circunspicientem an videret Antilochum: cuius opem & cōsilium quæreret. Illud magis vrget. nemo enim paulò in natura exercitatior nescit, Aquilam quę leporem in fruticeto viderit, nunquam irruituram: leporem qui fruticeto sit, imminente aquila nunquam exiturum.

Illa quoque in secundo Iliados, tametsi sunt magnifica, tamen ad nostrorum magnitudinem non attingunt,

Ἔστιν τις μοι μοῦσα ὀλύμπια δώματ' ἔχουσα·
Τμεῖς δὲ θεαὶ ἐστε, πάρεστέ τε ἴστε τε πάντα,
Ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν· οὐδέ τι ἴδμεν,
Οἵτινες ἡγεμόνες Δαναῶν, καὶ κοίρανοι ἦσαν.
Πληθὺν δ' οὐκ ἂν ἔγωγε μυθήσομαι, οὐδ' ὀνομήνω·
Οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δ' στόματ' εἶεν,
Φωνὴ δ' ἄρρηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη·
Εἰ μὴ ὀλυμπιάδες μοῦσαι διὸς αἰγιόχοιο

Θεσπεσίης μνησαίατ' ἀοιδοὶ τοσσον ἐλεῖν ἐπὶ λαὸν.
Pandite nunc Helicona deæ, cantúsque mouete.
Qui bello exciti Reges, quæ quemque secutæ
Complerint campos acies, quibus Itala iam tum
Floruerit terra alma viris: quibus arserit armis.
Et meministis enim diuæ, & memorare potestis.
Ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura.

Quo in loco ferream vocem illam noluit optare, sed ad rem potius atrocem transtulit in sexto, de tartareis supplicijs,

Non mihi si linguæ centum sint, oráque centum,
Ferrea vox: omnes scelerum comprendere formas,
Omnia pœnarum percurrere nomina possem.

Cætera verò quanto magnificentius? nam illud quantum, *bello exciti Reges*? Maius & illud, *quæ quemque secutæ Complerint campos acies.* & quàm iucundum? *Et meministis enim diuæ, & memorare potestis.* Illud verò trepidum atque humile. ἀμεῖτε δ' ἀοιδοὶ ἀνέμεσθον, quibus aspersérit floribus. *Ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura.* vbi tum singula seorsum, tum simul verba omnia sunt considerada. Id quod toto in Catalogo tibi faciendum est: atque vtroque quidem. Quibus in locis tantò excedit Homeri tumultuariam illam narrationem, quantò excedit meam orationem omnium hominum cogitatio. Verùm ne nos egere putes imitatione, animaduertas etiam in sua illa grandiorem.

Nunc age, qui reges Erato, quæ tempora rerum,
Quis latio antiquo fuerit status, aduena classem
Cum primùm Ausonijs exercitus appulit oris,
Expediam, & primæ reuocabo exordia pugnæ:
Tu vatem, tu diua mone. Dicam horrida bella,
Dicam acies, actósque animos in funera Reges.
Tyrrhenamq; manũ, totamq; sub arma coactam.
Hesperiam. Maior rerum mihi nascitur ordo:
Maius opus moueo.

Pedestris comparationes.

Icti quoque fœderis versus vtrinque sunt describẽdi. quorum Homerici in terra, Virgiliani inter musas à Phœbo facti videri queant. Primùm igitur apparatus: qui sanè est apud Homerum sine apparatu,

-ἐκέλευσε δ' ἑταίρους
Ἵππους ἠυκόμους. τοὶ δ' ἐπτάλιαι ὑπέδυσαν.

Ἀνδρὶ δ' ἄρ' ἕβδομα ἅρματα χρυσὸν δι' ἰωλὰ τέτυκτο.
Πὰρ δὲ οἱ αἰτόλιον θρεπτήριον βίετο δίφρου,
Τὼ ἧ δικὶ σκυμνὼ σειδίοι δι' ἔχεν ὠκέας ἵππους.
Ἀλλ' ὅτε δὴρ ἵκοντο μετὰ πρῶας, καὶ ἀχαιοὺς,
Ἐξ ἵππων ὀπόζοντες ὅλὴ χθόνα πυκνὸν ἔτιεσαν,
Ἐς μέσσον πρῶνα, καὶ ἀχαιῶν ἔσχοντο.
Ὧρτο δι' αὐτὰρ ἔπειτα ἀνὴρ ὑδρῶν ἀγαμέμνων.
Ἀνδι ὀδυσεὺς πολύμητις.

Videtur aniculæ cuiusdam narratio. at illa,
Interea Reges, ingenti mole Latinus
Quadriiugo inuehitur curru: cui tempora circum
Aurati bissex radii fulgentia cingunt.
Solis auis specimen: bigus it Turnus in albis,
Bina manu lato crispans hastilia ferro.
Hinc pater Aeneas Romanæ stirpis origo,
Sidereo flagrans clypeo, & cœlestibus armis:
Et iuxtà Ascanius, magnæ spes altera Romæ,
Procedunt castris, NVNC SACRIFICIA,
-purâque in veste sacerdos
Setigeræ fœtum suis, intonsámque bidentem
Attulit, admouitque pecus flagrantibus aris.
Illi ad surgentem conuersi lumina solem
Dant fruges manibus salsas: & tempora ferro
Summa notant pecudum: paterísque altaria libant.
Hæc Romano ritu: ille suo.

-αὐτὰρ κήρυκας ἀγαυοὶ
Ὅρκια πιστὰ θεῶν συνάγον· κατὰ δ' ἔβλητο
Μίσγον αὐτὰρ βασιλεὺσιν ὕδωρ ὅλὴ χεῖρας ἔχευεν.
Ἀτρεΐδης δὲ ἑρυσσάμενος χείρεσσι μαχαίρην
Ἣ οἱ παρ ξίφεος μέγα κουλεὸν αἰὲν ἄρηρε,
Ἀρνῶν ἐκ κεφαλέων τάμε τρίχας. αὐτὰρ ἔπειτα
Κήρυκες πρώων, καὶ ἀχαιῶν εἶμεν ἀείσας.

Orationes deinceps nullo modo pares,
Τοῖσι δ' ἀτρεΐδης μεγάλ' εὔχετο χεῖρας ἀνασχών.
Ζεῦ πάτερ, ἴδηθεν μεδέων. κυδιστε. μεγιστε.
Ἠέλιος θ' ὃς πάντ' ἐφορᾶς, καὶ πάντ' ἐπακούεις,
Καὶ ποταμοὶ, καὶ γαῖα, καὶ οἱ ὑπενερθε κάμοντας
Ἀνθρώποις τίνυσθον, ὅστις κ' ὅρκια πίσω.
Τμεῖς μάρτυροί ἔστε· φυλάσσετε δ' ὅρκια πιστὰ.
Εἰ μέν κεν μενέλαον ἀλέξανδρος κατακτάφῃ,
Αὐτὸς ἔπειθ' ἑλένην ἔχέτω, καὶ κτήματα πάντα.

Η μὲν δ' ἀνήσειν πολέμοιο παυσιπόνοιο.
Εἰ δέ κ' ἀλεξάνδρου κτεινομένου ξανθὸς Μενέλαος,
Τρῶας ὑπειθ' ἑλέειν, καὶ κτήματα πάντ' ἀποδοῦναι,
Τιμὴν δ' ἀργείοις ἀποτινέμεν ἥντιν' ἔοικεν·
Ἤτοι καὶ σὺν ἔπειτα μετ' ἀνδράποσιν πεπάσθαι.
Εἰδή σὺ ἐμοὶ τιμὴν ἀρίαμος, πρέσβυός τε παῖδος
Τίνειν ἐν θέλωσιν ἀλεξάνδρου πεσόντος·
Αὖθαρ ἐγὼ καὶ ἔπειτα μαχέσσομαι εἵνεκα ποινῆς
Αὖθι μάχεσθαι, τέλος πολέμοιο κιχείω.

Solum facit Agamemnonem promittentem. At enimuerò Græcorum ille ritus qualis, si non vtrinque stipulentur? Nos igitur sic,

Tum pius Æneas stricto sic ense precatur,
Esto nunc Sol testis, & hæc mihi terra precanti:
Quam propter tantos potui perferre labores.
Et pater omnipotens, & tu Saturnia Iuno
Iam melior, iam diua precor: tuque inclyte Mauors,
Cuncta tuo qui bella pater sub numine torques,
Fontésque fluuiósque voco, quæque ætheris alti
Religio, & quæ cæruleo sunt numina ponto.
Cesserit Ausonio si fors victoria Turno,
Conuenit Euandri victos discedere ad vrbem.
Cedet Iulus agris, nec post arma vlla rebelles
Æneadæ referent, ferróve hæc regna lacessent.
Sin nostrum annuerit nobis victoria Martem.
Vt potius reor, & potius dii numine firment.
Non ego nec Teucris Italos parere iubebo.
Nec mihi regna peto, paribus se legibus ambæ
Inuictæ gentes æterna in fœdera mittant.
Sacra, deósque dabo, socer arma Latinus habeto.
Imperium solenne socer, mihi mœnia Teucri
Constituent, vrbíque dabit Lauinia nomen.

Nam quòd omisit τὸν ὑπέρβιον κεκμῶτας ἀνδρώπους πεπυθέσθαι rectè quidem: Agamemnon enim vult vlcisci Paridis iniurias. Æneas nihil nisi Lauiniam petit. Terram quoque aptius inuocat quàm Agamemnon. addítque rationem: propter quam inquit, tot ærumnas executus sum. Præterea Iunonem, vt malà deprecetur. Martem belli numen, quod non sine reprehensione reliquit Agamēnon. Tum addit omnes cœlites illa diuina periphrasi, *quæque ætheris alti Religio*, id est, dii qui in æthere coluntur. Præterea ne-

neque κτείνῃ, neque καταπέφνῃ : sed, *Cesserit victoria Turno*, & addidit, *fors*: vt sit fortuna, non virtus. Mox, *annuerit nostrum victoria Martem*, sic puto loqui deorum proceres in conciliis cœlestibus. Cæterorum carminum virtutes à nobis alibi sunt explicatæ. quæ verò dixerit Latinus, sunt quauis imitatione potiora.

Sic prior AEneas: sequitur sic deinde Latinus;
Suspiciens cœlum, tendîtque ad sidera dextram.
Hæc eadem AEnea cœlum, mare, sidera iuro,
Latonæque genus duplex, Ianumque bifrontem,
Vimque deum infernam, & diri sacraria Ditis.
Audiat hæc genitor, qui fœdera fulmine sancit.
Tango aras, mediósque ignes, & numina testor,
Nulla dies pacem hanc Italis, nec fœdera rumpet,
Quo res cunque cadet. nec me vis vlla volentem
Auertet: non si tellurem effundat in vndas,
Diluuio miscens, cœlúmve in Tartara soluat.

Vbi animaduertas eadem aliis verbis, alióque orationis ambitu collecta. *Cœlum, mare*, cœlites. quæ auxit addita patria religione, *Iani* & *Ditis*, propter auernum. Deinde ritus, *Tango aras*: sicut in quarto, *-arásque tenebat*. Ansulas enim habebant aræ: quod etiam in antiquis videmus monumentis. Quinque versus: quibus vterque pugnæ declarabatur euentus, tribus colligit verbulis, *Quo res cunque cadet*. Nota: *vis vlla volentem Auertet*. Neque ipse volens faciam: neque me vis vlla velle faciet: ne Iupiter ipse quidem. Quinetiam nullis terroribus, nullis rerum monstris mutabor.

Iliados primo. versus est in quo aiunt epitheta ditare ventum, quæ in nostro nulla sint.

Τοῖσι δ' ἴκμενον οὖρον ἱεὶ ἑκάεργος ἀπόλλων.

Noster autem ille,

Prosequitur surgens à puppi ventus euntes.

Primùm, quæ epitheta? equidem vnum tantùm video, idque lãguidũ. quid enim aliud est ἴκμενον quam veniens? At omnis ventus veniens est, vnde & Latinis vox. In Virgiliano versu verò qui negat epithetum: ipse quid sit epithetũ nescit. Neque enim vnico tantùm verbo clauditur omne epithetum, sed interdum pluribus. Plurima apud Horatium exempla, *Verris obliquum meditantis ictum*. Et grandiores sunt loquutiones periphrasticæ. Igitur quod

οὖρος Græcis, quasi ad caudam: Maroni fuit, in *puppi*, & *surgens*: sanè significatè, qui antea non esset.

Est in v. Iliad. & alibi non semel versus ille,

Ἔνθα τίνα πρῶτον, τίνα δ' ὕστατον ἐξενάριξεν.

Ἕκτωρ. Quod semel tantùm Virgilius, additáque apostrophe ad interrogationem, quo nihil esse potest suauius,

Quem telo primum, quem postremum aspera virgo
Deiicis? aut quot humi morientia corpora fundis?

Verba quoque Hectoris moribundi, prædicantis Achilli mortem, longè sunt languidiora illis quæ dicit Orodes Mezentio,

-non me quicunque es inulto,
Victor, nec longum lætabere. Te quoque fata
Prospectant paria, atque eadem mox arua tenebis.

Ille autem sic in XXII Iliad.

Φράζεο νῦν μήτοί τι θεῶν μήνιμα γένωμαι,
Ἤματι τῷ, ὅτε κέν σε πάρις, καὶ φοῖβος ἀπόλλων
Ἐσθλὸν ἐόντ' ὀλέσωσιν ἐνὶ σκαιῇσι πύλῃσι.

Item responsio,

Τὸν καὶ τεθνειῶτα προσηύδα δῖος ἀχιλλεύς.
Τέθναθι. κῆρα δ' ἐγὼ τότε δέξομαι, ὁππότε κεν δὴ
Ζεὺς ἐθέλῃ τελέσαι, καὶ ἀθάνατοι θεοὶ ἄλλοι.

Quantò plus spirat militis ille,

Ad quem subridens, mista Mezentius ira,
Nunc morere, ast de me diuùm pater atque hominum Rex
Viderit. Vbi sui poematis indignum putasse Homericum verbum animaduertas. quod enim ille σαρδώνιον γέλωτα dixit: hic *subridens ira mista*. Et cùm Orodes nondum esset mortuus: rectè, & quidem, cum aduerbio, *Nunc morere*. quare cùm expirasset Hector, non decuit Achillem verbum τέθναθι. Id quoque memineris, à Virgilio semel positam, ab Homero bis huiuscemodi diuinatione, quippe in XVII, tantundem prædicit Patroclus,

Οὐ θὴν οὐδ' αὐτὸς δῆρον βέῃ. ἀλλά τοι ἤδη
Ἄγχι παρέστηκεν θάνατος καὶ μοῖρα κραταιὴ,
Χερσὶ δαμεὶς Ἀχιλῆος ἀμύμονος αἰακίδαο.

Vbi simpliciter Homerus, βέῃ: Maro autem amplius, *inulto*. & elegantius, *te quoque fata Prospectant paria*.

Profectò pulcherrima sunt loca, quæ videas in vtroq; authore: vbi duo confligunt exercitus. in IIII Iliados,

Οἱ

Οἱ δ' ὅτε δὴ ἐς χῶρον ἵκανον ἔνθα ξυνιόντες ἵκαντο,
Στῶρ ἔβαλον ῥινούς, σακὰ δ' ἔπεφνε καὶ μάρνατο δι' ὀρῶν
Χαλκοδαρήκων, ἀτὰρ ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι
Ἔπληντ' ἀλλήλῃσι, πολὺς δ' ὑπὸ δοῦπος ὀρώρει.
Ἔνθα δ' ἅμ' εἰμώγητε, καὶ ἀγχόνη γίγνετ' ἀνδρῶν,
Ὀλλύντων τε καὶ ὀλλυμένων. ῥέε δ' αἵματι γαῖα.

Quæ ijsdem verbis etiam in VIII reposuit. noster autem tanto impetu, vt videar non inter poeticas delicias, sed in medio Marte versari,

At manus interea muris Troiana propinquat:
Hetrusci que duces, equitumque exercitus omnis;
Compositi numero in turmas. Fremit æquore toto
Insultans sonipes, & pressis pugnat habenis;
Huc obuersus & huc. tum late ferreus hastis
Horret ager, campique armis sublimibus ardent:
Necnon Messapus contrà, celeresque Latini,
Et cum fratre Coras, & virginis ala Camillæ,
Aduersi campo apparent: hastâsque reductis
Protendunt longè dextris, & spicula vibrant,
Aduentúsque virum. fremitúsque ardescit equorũ:

Is progressus. Vide congressum,

Iámque intra iactum teli progressus vterque
Substiterat. subitò erumpunt clamore, fremitúsque
Exhortantur equos: fundunt simul vndique tela
Crebra, nimis ritu, cælumque obtexitur vmbra.
Continuò aduersis Tyrrhenus, & acer Aconteus
Connixi incurrunt hastis, primique ruinam
Dant sonitu ingenti, præfractáque quadrupedantũ
Pectora pectoribus rumpunt.

Deinde interponit varias vicissitudines impressionum; tandem verò insurgit,

Tertia sed postquam congressi in prælia, totas
Implicuere inter se acies, legitque virum vir.
Tum verò & gemitus morientum, & sanguine in alto
Armáque, corporáque, & permisti cæde virorum
Semianimes voluuntur equi, pugna aspera surgit.

Qui versus à Lucillio irridebatur.

Hastis horret ager: eum fecerat Ennius ex Homeri XIII Iliadis:

Ἔφριξεν δὲ μάχη φθισήνορος ἐγχείῃσιν.

Qui verò duo versus in XIII, sunt Iliados, fatemur ex

Græcæ linguæ commoditate nobis esse aptiores ad laudandum, quàm ad imitandum.

Φοίξαντες δίης δυσμενέσσι σὺν ἀσπίδας ἀμφιβρότησιν
Ἀσπὶς δ' ἀσπίδι ἔρειδε· κόρυς κόρυθι, ἀνὴρ δ' ἀνέρι.

Cæterùm qui sunt in agminibus exercitati (vtinam id ignotum esset nobis) verborũ tum successionem, tum cohæsionem probent: rem quæ indicatur, rideant. Fac hastæ hastam hærere posse: quod nisi cancellatim fiat, esse nequit: hoc autem neque ab Homero declaratum est: neque per verbũ φοίνσσειν explicari quit. Item, clypeũ clypeo conferri. hoc enim testudo priscorum. quonã modo galeæ galea cohærebit? Præterea cùm dixi σὺν ἀσπίδας σὺν ἀσπίδι: quid erit ἀσπὶς ἄσπιδι? quare diuinus vir cùm ἄτοπον animaduerteret, contentus fuit illis quæ fieri solent, *Hæret pede pes, densúsque viro vir.* Quàm verò inepta futura fuerit ea imitatio, si expleretur: ex his patebit,

Conferta hastæ hastis, tum pes pede, scutaque scutis
Atque humeris humeri, galeæ galea, atque viro vir.

Quos sanè versus propino etiam Lucilio irridendos: tametsi sunt illis Homericis φαλαγγικώτερα. Verùm græculi grammatici quid sit Virgilium esse, nesciunt.

Illa minoris controuersiæ, facilioris assensionis quæ sunt ex Iliados IX,

Ὡς δ' ἄνεμοι δύο πόντον ὀρίνετον ἰχθυόεντα
Βορέης καὶ Ζέφυρος, τώ τε Θρῄκηθεν ἄητον,
Ἐλθόντ' ἐξαπίνης, ἀμυδὶς δέ τε κύμα κελαινὸν
Κορθύεται, πολλὸν δ' ἐπὶ τε ξανθὸν ἄλγος ἔχυσαν.

Magnificentius & signatius, vt omnia semper noster,

Aduersi rupto ceu quondam turbine venti
Confligunt, Zephyrúsque, Notúsque, & lætus Eois
Eurus equis, stridunt syluæ, sæuitque tridente
Spumeus, atque imo Nereus ciet æquora fundo.

Aduersos fecit, quibus esset vnda cumulatior, ac non sine causa κορθυόμενον. Addit violentiam, ruptus turbo. Et illius simplicitas vehementer opprimitur incundissima illa circunscriptione, *& lætus Eois Eurus equis.* In cæteris quis non videt hic magistrum qui didicerit, illic discipulũ qui docuerit? Vt omittamus Zephyrum Thracium. Quis enim hoc defendat? Porphyrius opinor: qui ait Zephyrum è Thracia flare in Græciam, turpi sanè aut inscitia aut impudentia. est enim Græciæ Thracia Septentrionalis

trionalis, non Occidentalis. Quòd si dicat Homerum Iliadē scribere, cuius loci situs ventorum quoque situ doceat: ac propterea Zephyrum Occidentalem ventū per Thraciā flare in eā parte Asię, vbi fuit Ilium. hoc quoque falsum est. Argestes enim potius is est quàm Zephyrus. Zephyrus aute per Græciā in Troianos cāpos transmittit, quanquā ne sic quidem. non enim obliquè spirat, sed rectā ἰθυπρῳρος sub circulo æquatore. Præterea non potest absolui, cum Zephyrum & Boreā ex ijsdem cœli segmentis fecerit proficisci. Si Troianis igitur mittet Zephyrū Tracia, ijs nullo modo Boreas indidem mitti conuenit. Ne verò sine iudicijs semper iudicemus, quod fecimus modò in Græcis vt Latina faceremus, in Latinis quoque censuimus faciēdum, vt facta Græca demonstrent cuiusmodi Homerica illa fieri potuerint. quæ tamen non gloriæ gratia nunc à nobis posita arroganter putes, sed animi causa potius, vt imitationis viam hac quoque in parte muniamus. Sūto igitur sic, sanè ex tempore, & in mediæ noctis fusa vigilijs, fessō iam animo, ac cœnaturienti,

Ἠύτε ῥηγνυμένοις τυφάσσεται ἀπτὰ κυρτά
Κύματα ἰς ἀνέμων, Ζεφύρου πολλὰ Βορέαο
Ἴσθ' ὑπὸ μαιμώωντος ἐώων ἐπιπωτιόωντα
Τῶν δέ τ' ὀρεσκῴοιο σὺν ὄβριμα πίτνει ὕλη
Ψαμμοχόῳ πεδόθεν ποντου τ' ἀτρύγετα κλύμα.

Apponemus huic & hanc propter affinitatem, quæ sanè est magnifica, & Virgilio digna. Posita verò est in libro Iliad.

Ὡς δ' ὅτ' ἀν' αἰγιαλὸν πολυηχέα κῦμα θαλάσσης
Ὄρνυτ' ὀπαυσύτερον Ζεφύρου ὑπαὶ κινήσαντος
Πόντῳ μὲν τε πρῶτα κορυσσεται· αὐτὰρ ἔπειτα
Κρῆσσ' ῥηγνύμενον μεγάλα βρέμει· ἀμφὶ δὲ τ' ἄκρας
Κυρτὸν ἐὸν κορυφοῦται, ὀπαπτύει δ' ἁλὸς ἀχνόν.

Magnifica inquam, & plena, & nobilis. Aiunt igitur diuite narratione expolitum maris morum, motūsque incrementa. Virgilium verò (sic enim loquuntur) peruolasse tantùm,

Fluctus vbi primo cœpit cùm albescere ponto
Paulatim sese tollit mare, & altius vndas
Erigit inde imo consurgit ad æthera fundo.

Sanè exuperat Græcos potius, quàm superat. Somum enim audis: prudentiam desidero. Námque ait incipere at-

tolli in litore. & statim ait in ponto cumulari primùm, deinde frangi in litore.tũ autem postquam fregit ipsum fluctum in litore, quid redit ad curuationem? postremò non est verum tunc sordes expui, sed postea id fit. Quæ videns Poeta, nihil repetiuit: sed vno tractu processum fluctuationis aptissimè descripsit. Ante igitur motum, qui animaduersione dignus sit, albescit maris superficies crispata enim fulget.deinde paulatim sese tollit.tũ altiores vndæ cõtumescunt. Postremò subuertitur à fundo ipso.Illud etiam addas animaduersionibus: non esse maiores fluctus in alto mari cùm quatitur tempestate quàm vbi minùs est profundum.quẽadmodũ in hoc nostro Britannico videmus. Potes. & *primo ponto*, interpretari in litore.Verùm ibi semper albescit: semper enim frangitur. Quàm verò generosè dixerit illa ex xi Vlyssea,

Ἤρε᾽ ἀμφὶ πολλὰ μάλα μώνυχα, καὶ δί τι ὕπνου.

-suadéntque cadentia sidera somnos. nonnisi nobilia ingenia possunt comprehendere.

In xi Vlyss. metitur Homerus Oti & Ephialtæ corpora,

Τοὺς δὴ μυρίσσοις ἐρίηλα ζεύξασθε ἄροτρα
Ἀσπόλου κεκλήσεις μετὰ γε κλυτὸν Ὠτον ἄνακτα.
Εὐρέες γὰρ τόνγε καὶ ἐστεπέες ἔασιν
Εὖρος, ἀτὰρ μῆκος γε βοὸς διὼ ἐννέ᾽ ἐρύσσαι.
Οἱ καὶ ἀνὰ πτόσσοντ᾽ ἀπειλητὸν ἐν ὀλύμπῳ
Φυλόπιδα στήσαι πολυάικος πολέμοιο.
Ὅππαν ἐπ᾽ οὐλύμπῳ μίμαπτε θεὸν ἀντὰρ ἐπ᾽ Ὄσσῃ
Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν᾽ οὐρανὸς ἄμβατος εἴη.

Admirantur Græculi pueriles mensuras: aiúntque esse δαιμόνιον ἀκριβείαν: ignauéque esse omissum à Virgilio. Nimis sæpe cogor exclamare, aliud esse Græculum circulatorẽ, aliud regiæ orationis authorẽ. Indigna censuit sua maiestate Virgilius hanc minutam superstitionem. Nam quod ad montium congestionem attinet, nemo Græcorum ad illorum numerorũ artẽ accessit: de qua suo loco,

-ter sunt conati imponere Pelio Ossam
Scilicet, atque Ossæ frondosum inuoluere Olympum.

Satis igitur habuit dicere: *immania corpora.* & plus dixit quàm Homerus. Ille enim ἀπειλητὸν: nos autem,

-manibus magnum rescindere cælum
Aggressis, superisque Iouem detrudere regnis.

Admi-

Admirabilem verò proportionem hanc dimetiamur. Quadruplam deberi aiūt proceritatem crassitudini. Homerus dixit latos ἐυεπτήχεας longos ἀπερμήκεας. Passus quartam partem esse cubitum. Sanè cum sui quisque passus æquet longitudinem: quartam partem sui cubitum habet. Itaque etiam plicatis ad pectus brachiis, summitatibus suis medij digiti sese contingunt. Cæterùm neuti quam verum est, eiusmodi esse hominis symmetriam. Cùm enim iustæ homo magnitudinis octonum sit palmorum, pectus esset palmorum duūm. qua constitutione nihil esse potest deformius: In viro forti tres octauas ferè partes suæ longitudinis à pectore capi conuenit: ab humeris tantundem cum semisse.

Parthenias noster pari vsus est verecūdia, cùm Polyphemi ingluuiem narraret, atque crudelitatem.

Vidi egomet duo de numero cùm corpora nostro
Prensa manu magna, medio resupinus in antro
Frangeret ad saxum. Quæ Homerus, quasi diceret apud iudicem causam, atrocissimis atque immundissimis verbis vsus est,

Σὺν δὶ δύο μάρψας, ὥς τε σκύλακας ποτὶ γαῖη
Κόπτ', ἐκ δ' ἐγκέφαλοι χαμάδις ῥέον, δῦσε δὲ γαῖαν
Τοῖς ὃ θεραπεύσας κατὰ δαῖτα κατέπλησεν ἄδηπον.
Ἠδ' ὃς ἐπεὶ λέων ὀρεσίτροφος, οὐδ' ἀπίθησεν
Ἐγκατὰ τε, σάρκάς τε καὶ ὀστέα μυελόεντα.

Quæ ille paucis, atque insignibus,

Visceribus miserorum, & sanguine vescitur atro.

Neque enim repræsentare voluit teterrima carnificinam quæ nō deceret heroicam maiestatem, sed oleret potius satyricam licentiam.

Quæ ex v Vlyssææ transtulit ad suā Circen, longè sunt excellentiora,

-ὦ σὶ νύμφη
Νάϊον ὑψόροφον. τῷ δ' ἔνδοθε τέτμεν ἰοῦσαν.
Πῦρ μὲν ἐπ' ἰφθίμοισι μέγα καίετο. πλόον δ' ὀδμὴ
Κέδρου τ' ὀπλιάτοιο. θύου τ' ἀνὰ νῆσον ὀδώδει
Ἀμβρόσιον. ἡ δ' ἔνδον ἀοιδιάουσ' ὀπὶ καλῇ
Ἶσον ἱστοπόνοισι χρυσείῃ κερκίδι τ' ὄφαινε.
Dives in accessos vbi Solis filia lucos
Assiduo resonat cantu, tectisque superbis
Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum,

Arguto tenues percurrens pectine telas.

Vides enim heroicam phrasin, *resonat lucos cantu.* &, *argu to pectine* melius, quàm aureo.

Cum Elisæ diris, diræ Polyphemi nullam habent proportionem maiestatis.

Δοτ', μὴ Ὀδυσῆα πολυπήμονα οἶκαδ' ἱκέσθαι.
Ἀλλ' εἰ μείλ' ὅτι φίλους τ' ἰδέειν καὶ ἰκέσθαι,
Οἶκον εὐπήκτον, καὶ ἐὴν ἐς πατρίδα γαῖαν
Ὀψὲ κακῶς ἐλθοι ὀλέσας ἀπὸ πάντας ἑταίρους
Νηὸς ἐπ' ἀλλοτρείης, εὖροι δ' ἐν ἤμασι οἶκον.

Omitto coactam & insuauem dictionem, ἐν ἤμασι οἶκον. nam penitus est barbara hæc figura: si euenit quod precatur, id quoq; in fatis fuit: quomodo si est μείλ' ἰκέσθαι: non sit μείλ' sic quoque ἰκέσθαι, quare noluerim plerisque in locis, hic & alibi Homerū tam placuisse Poetæ nostro: sed loquutiones atque sententiæ comparentur,

-si tangere portus
Infandum caput, ac terris adnare necesse est:
Et sic fata Iouis poscunt, hic terminus hæret.
At bello audacis populi vexatus & armis
Finibus extorris, complexa auulsus Iuli
Auxilium imploret, videatque indigna suorum
Funera: nec quum se legis sub paris iniquæ
Tradiderit, regno aut optata luce fruatur:
Sed cadat ante diem, mediáque inhumatus arena.

Vbi etiam historiam tetigit Virgilius. Etenim memoriæ proditum est, AEneam cum Mezentio pugnantem in Numici fluminis ripa nusquam comparuisse.

Similem immiscuit illis eruditionem,

Mæonio, quem serua Licimnia furtim
Sustulerat, vetitisque ad Troiam miserat armis,

Quos cùm confeciſſet ad illorum normam, quæ in II, Iliados scripta sunt,

Οὔ τίκτεν κουρίζη δόμῳ ἔνι τοῖος ἀζηός
Παῖδος νηπίη ὑποπρὸ εἰσαναβᾶσα
Ἀρὴ κρατερῷ, ὁ δὲ οἱ παρελέξατο λαέφρη.

Condiuit legum militarium scientia. Neque enim licebat seruis militare: iccirco vetita dixit arma.

Exanguia illa quoque ex Iliados XXI,

Ὣς δὲ λέβης ζεῖ ἔνδοθ' ἐπειγόμενος πυρὶ πολλῷ
Κτίσσῃ μυελόεντας ἀπαλοῦ θρέος σιάλοιο

Παῖτοθεν

Πάντοθεν ἀμφολίσθ', ὑπὸ δὲ ξύλα κάππεσεν αὐτῇ.

ita animauit,

-magno veluti cùm flamma sonore
Virgea suggeritur costis vndantis ahenis.
Exultántque æstu latices, furit intus aquai
Fumidus, atque altè spumis exuberat amnis
Nec iam se capit vnda, volat vapor ater ad auras.

Nam quid attinebat, porcinas intus carnes ponere? & αὐτῇ, emortua vox est. illa vtuæ, *suggeritur*, vt ne ignis deficiat. Subinde nánq. materia fouendus ignis qui è virgis fit. adeò pingit omnia diuinus vir. Et sanè sonitus maior ex eo igni, quàm ex ligno maiore aut crassiore. Neque vero aut deest, aut latet nos causa. Multum enim aeris diuulsi in ipsis ramalibus. Ahenũ quoque grandior vox, quàm lebes. Itaque alibi adornauit epitheto, *Dodonæósque lebetes.* Omitto quod videre videor, ignem ipsum, aquam bullantem, fumi globum, qui à diuino Viro μεγάντως dictus est, *vapor ater.* Diuina sanè illa, *Nec iam se capit vnda.* fit enim seipsa maior. Nihil verò puerilius quàm quod ibi ab Homero dictum est. Xanthi aquas vri igni. Sanè Xanthũ Vulcanus fortasse possit vrere: sicut Martem vulnerare Diomedes: at aquas igni vri in fluuio, quis credat? Potius ac citius, si qua vtuntur, ea aquis ab incendio vindicari: Est & altera sententia contra naturam,

Ζάνθῳ ὕδωρ, οὐδ' ἂν θεὸς ἀντίον ἔλθῃ.

Nihil futilius: tunc enim maximè mouetur aqua vbi feruet. Quin liquores ignem perinde atque vastatore fugiũt. Si olei aliquantum super tabulam mittatur, atque in medio eius carbo, accensus imponatur: videbis illico diffugere oleum, diffunderéque sese, atque dilatare.

Quæ verò qualiáque addidit ornamẽta illi ex XI Iliados,

Ὡς ὃ μὲν αὖθι πεσὼν κοιμήσατο χάλκεον ὕπνον.

Olli dura quies oculos, & ferreus vrget
Somnus, in æternam clauduntur lumina noctem.

In eodem posuit versus luculentissimos, quos etiam repetiuit in XX,

-αἶμα δὲ οἱ ἄξει
Νέρθεν ἄτας πεπάλακτο, τὴ κέντρησε αἰ ἀεὶ δίφρου,
Ἂς ἄρ' ἀφ' ἱππείων ὀπλέων μεθέμεναι ἔσκον
Ἂς τ' ἀπ' ὀπασατέων.

Huic splendorem addidit grandiloquentiæ,

-spargit rapida vngula rores
Sanguineos,mistaque cruor calcatur arena,

Par rotunditas & in illis,

Tum caput orantis nequicquam ac multa parantis
Dicere,deturbat terræ:truncúmque repente

Prouoluens. Astricto namque ambitu numerorũ expediuit facti celeritatem:atque aures præuenit, sicut ille anteuerterat preces.Homerica verò sunt longa & laxa,

Ἦ, καὶ ὁ μὲν μετὰ ταῦτα κατ' οὐτιδανὸν χεὶ παχεῖαν
Ἀ'ψάμενος λίστησθα,σὺ δ' ὠκέα μάστιν ἔλασσε
Φασγάνῳ ἀξάσας,ἵνα σ' ἄμφω κέρτεα τάμοι,
Φθαίης ἁρπάξας δ' ἄρα τῷγε κάρη κονίῃσι μιγῆναι.

Falsum præterea est,à pulmone caput auulsum loqui posse.& durum est,Caput mistum puluere. non enim miscetur quod apparet & extat.

Similem & probauit & exercuit celeritatẽ in prælio, vbi copiam & frequentiam ingruentium telorum sic descripsit:*crebra niuis ritu:*neque admittere voluit Homeri prolixitatem,quæ est in XXII Iliados,

Τῶν δ' ὡς τε νιφάδες χόνος πίπτουσι θαμειὰ
Ἢ ὡπὸ χιονείην,ὅτε τ' ἄριστο μητίετα ζεὺς
Νιφέμεν ἀνθρώποισι ποφαυσκόμενος τὰ ἃ κῆλα,
Κοιμήσας δ' ἀνέμους χέει ἐμπεδὸν ἔφθιμα κεκλυθώς
Τ'φλὰς ὀρίσας κορυφὰς,καὶ πρώονας ἄκροους,
Καὶ πεδία λωτεῦντα,καὶ ἀνδρῶν πίονα ἔργα,
Καὶτ' ἐφ' ἁλὸς πολιῆς κέχυται λιμέσι τε καὶ ἀκτῇς
Κῦμα δὲ μιν προσπλάζον ἐρύκεται, ἄλλα τε πάντα
Εἴλυται καθύπερθε, ὅτ' ὄμβριος ἔσσυται ὗσις.

Detestatus est Poeta noster more suo loquacitatem, & quid est,τὰ ἃ κῆλα?Tempestatem intelligit. Sanè nix non vastat,vt fulmen,aut grando, aut imber. & ταυτολογία,κορυφὰς ἄκρους. In mari verò quis vidit niuem?sanè id præter modum:Neque scio quorsum κῦμα ἐρύκεται, id est, κατέχει χέῖα, vt interpretantur:sed arcet. Neque ὄμβριος, rectè.& haud ita multò antè eiusdem niuis similis cõparatio non sine reprehensione,

Οἱ δ' ὡς τε χρυσάωπα διὰ μῶτον ἀπὸ πύργων
Βάλλον ἀμοιβαδίμισι σφῶν τ' αὐτῶν,καὶ κλισιάων,
Νιφάδι δ' ἀμφιπεσοῦσι πεδίοιο δὲ πίπτον ἔπεζε
Ἄς τ' ἄνεμος ζαὴς νέφεα σκιόεντα διώσας
Ταρφειὰς κατέχευεν ὑπὸ χθονὶ πουλυβοτείρῃ.

Quanto

Quanto aptius missilia grandini assimilasset, quemadmodum Poeta verus,

Ac velut effusa si quando grandine nimbi
Præcipitant: omnis campis diffugit arator,
Omnis & agricola, & tuta latet arce viator,
Aut amnis ripis, aut alti fornice saxi
Dum pluit in terris: ut posßit Sole reduSto
Exercere diem. Aliam verò strigosiorem ponit in xv,

Ὡς δ' ὅταν ἐκ νηὸς πάτην ἀφάσσει ἀνὴρ χάλαζα
Ψυχρὴ ὑπαὶ νεφέων αἰθριοζόων βορέαο.

Vbi non puduit cadenti grandini descendentem de cœlo Irim comparare. nihil enim infelicius. Hæ igitur comparationes oppressionum. Res autem ipsa, vt hic Aeneas in nono describitur super Turno, & super Aiace in xvi,

Ergo nec clypeo iuuenis subsistere tantum
Nec dextra valet: iniectus sic undique telis
Obruitur. strepit assiduo cava tempora circum
Tinnitu galeæ: & saxu solida æra fatiscunt:
Discussæque iubæ capiti: nec sufficit umbo
Ictibus, ingeminant hastis & Troes, & ipse
Fulmineus Mnestheus. Tum toto corpore sudor
Liquitur, & piceum (nec respirare potestas)
Flumen agit. fessos quatit æger anhelitus artus.

Αἴας δ' οὐκ ἔτ' ἔμπαυτο βιαζόμενος δαΐοισιν.
Δαίμων μιν ζωοὺς τε νόος, καὶ τρῶες ἀγαυοὶ,
Βάλλοντες ἀφὴ δὲ ἀεὶ κροτάφοισι φαεινὴ
Πήληξ βαλλομένη κναπτόμενον δ' ἐκ βάλλετο δ' αἰεὶ
Κὰπφαλα ῥ' ἀσπίδος, ὁ δ' ἀμηχανέων ἕῳ ἔκαμνεν
Ἔμπεδον αἰὲν ἔχων σάκος αἴολον, οὐδὲ δύναστο
Ἀμφ' αὐτῷ πολεμίξαι, ἐρεθόντες βαλέειν.
Αἰεὶ δ' ἀχαλίφῳ ἔχετ' ἄσθμαινόν τε δὶ οἱ ἱδρὼς
Παντοθὲν ἐκ μελέων πολὺς ἔῤῥεεν, οὐδέ πη εἶχεν
Ἀμπνεῦσαι, πάντῃ δὲ κακὸν κακῷ ἐστιβέβαστο.

Pulcherrima est equi comparatio in xv, Iliad.

Ὡς δ' ὅτε τις στατὸς ἵππος ἀκοστήσας ἐπὶ φάτνῃ
Δεσμὸν ἀπορρήξας θείῃ πεδίοιο κροαίνων
Εἰωθὼς λούεσθαι εὐῤῥεῖος ποταμοῖο
Κυδιόων· ὑψοῦ δὲ κάρη ἔχει ἀμφὶ δὲ χαῖται
Ὦμους ἀΐσσονται· ὁ δ' ἀγλαΐηφι πεποιθὼς
Ῥῖμφα γοῦνα φέρει μετὰ τ' ἤθεα καὶ νόμον ἵππων.

Non pauca hîc animaduertenda. Primum, an omnia excuserit poeta noster. nam quod verbum habuit Latinum,

quo diceret illud στατὸς, *Stabulatitium* dicunt Itali voce felicissima, longéque euidentiore, quàm Græci. στατὸν etiam alibi quàm in stabulo intelligam. Sanè Poeta illo aduerbio designauit, *Tandem liber equus*, id est, multo post tempore, quàm non est solutus. ἀκοστήσας, præterijt noster. nos in hymno Rochi sic expressimus Saturum ad præsepe. Alterum quod perpendamus, est: longè melius à nostro partes collocatas. Nam otiosus ille versus,

Εἰωθὼς λούεσθαι εὐῤῥεῖος ποταμοῖο,

Si non it ad fluuium. vadit enim ἐς ἤθεα καὶ νόμον ἵππων. Quare multo melius diuisit ac distribuit Maro, aut in pastus, aut ad fluuium, Tertio loco non est prætereundum: pessimos esse equos qui aquis gaudent, vt abluantur: neque sitis neque laboris esse patientes. Qui se polluerint libenter, ærumnarum tolerantiores sunt, & dominis fideliores. Quartò, meminerimus in sexto Iliados, huic item equo Paridem totidem, iisdémque verbis comparatum: quo nihil esse potest turpius. Dantur enim comparationes duabus de causis: ob efficaciam, & ob decorem, quorum vtrumque si repetantur, amittitur. Postremò σύλικον πεποιθὼς, sine verbo, rectus est, & subdit ῥίμφα ἐγουνάφεροι.

Qualis vbi abruptis fugit præsepia vinclis
Tandem liber equus: campóque potitus aperto,
Aut ille in pastus: armentáque tendit equarum
Aut assuetus aquæ perfundi flumine noto
Emicat, arrectísque fremit ceruicibus altè
Luxurians, ludúntque iubæ per colla, per armos.

Est etiam plus, *fremit*, quàm κυδιόων. & *luxurians* quàm ἀγλαΐᾳ πεποιθώς. &, *ludunt*, felicius quàm αἴσονται: modò huc scilicet, modò illuc. & verius *per colla, per armos*, quàm ὤμοις tantùm.

Nec verò coarctat semper effusam Homeri dictionē. interdum enim ditat: vt illud in xxi, Iliados,

-λίθον εἵλετο χειρὶ παχείῃ
Κείμενον ἐν πεδίῳ μέλανα, τρηχύν τε, μέγαν τε
Τὸν ῥ' ἄνδρες πρότεροι θέσαν ἔμμεναι οὖρον ἀρούρης

-saxum circunspicit ingens,
Saxum antiquum, ingens, campo qui fortè iacebat
Limes agro positus, litem vt discerneret aruis.

Plus ad rem facit, *antiquum*, quàm nigrum, declarat enim magnitudinem: quia à nullo emotum est, & vero similius

est,non esse asperum:si pro termino positum fuerit.Hęc melius,Illa ampliora,Campus, ager,aruum.Campus planiciem dicit: Ager tractum terræ, Aruum agri partem, etiam ἔτυμον intendit summa illa eruditione. Lis enim à limitibus, Limes à diuisione, qui solueret dominium,& possessionem, mutata Græca vocali in Latinam tenuiorem.sed hæc opulentius in libris Originum. Etiam illud notare possumus, *Saxum antiquum* aptè designare verba illa:αὐδρὶς παλαιτέρ.

Etiam illis vicit:quæ sunt ex eodem libro,

φώλῳ ὥστε πίληκα
Ἡ ῥαθ' ὑφ' ἵππειος κοίλῳ εἰσπέπτατο πέτρῳ
Χήρεσιν· ἐν δ' ἄρα τῇγε ἀλαμψαμ αἴσιμον ἦεν.

In hac salua est columba.Cuius etiam, si dijs placet,Fatũ curam gerit,οὐ δὲ ἄτιμον, inquit:in altera verò,quæ est in sequenti libro fuga,

Ἠύτε κίρκος ἔρεσσεν ἐλαφρότατος πετεηνῶν
Ῥηϊδίως οἴμησε μετ' πτέρυγα πέλειαν
Ἡ δέθ' ὑπαιθα φοζεῖται, ὁ δ' ἐγγὺς ἐξύ κλαγγῇ
Τάρφεϊ ἐπαΐσσῃ, ἐλέειν δέ ἑ θυμὸς ἀνώγῃ.

In nostra prœda,

Quàm facilè accipiter saxo sacer ales ab alto
Consequitur pennis sublimem in nube columbam:
Comprensámque tenet,pedibúsque euiscerat vncis:
Tum cruor,& vulsæ labuntur ab æthere plumæ.

Haud dici potest, quàm sit tabernaria illa oratio in II Iliados,quam etiam tædet posuisse,

Εἰ δὴ γάρ γ' ἐθέλοιμεν ἀχαιοί τε τρῶές τε
Ὅρκια πιστὰ ταμόντες ἀριθμηθῆμεν ἅπαντα,
Τροῶας μὲν κλῆρος ἑφίστοι ὅστοι ἔασιν,
Ἡμῖς δ' εἰς δεκάδας διακοσμηθῆμεν ἀχαιοὶ,
Τρώων δ' αἶψα ἕκαστον ἐλοίμεθα οἰνοχοεύειν,
Πολλαίνειν δέκεδες δέλοιατο οἰνοχοῆα.

Sanè bellum orationis ductum, vel militarem vel etiam Imperatorium,magno Atrida dignum.at nostra Iuturna verè Virgiliano ore loquitur.

-en omnes,& Troes,& Arcades hic sunt,
Fatalísque manus,infensa Hethruria Turno.
Vix hostem alterni.si congrediamur,habemus.

Aiacis sunt verba modica in XIII Iliadis,

Ἀλλ' ἄγε δή τι χάρις ἀμυνώμεθα· αὐτὰρ ἔπειτα

Quæ noſter Pallas melius,

Mortales totidem nobis animæq; manúſque.

Fugit Hector in xxii Iliad. fugit & Turnus: quæ loca, quis voluerit, potuerit comparare: duo tamen hîc ponam,

-ἐπεὶ οὐχ ἱερῆϊον οὐδὲ βοείην
Ἀρνύσθην, ἅτε θοῶν ἑκάεργα γίγνεται ἀέθλων,
Ἀλλὰ περὶ ψυχῆς θέον Ἕκτορος ἱπποδάμοιο.

Quod caſtigatiſſimè noſter,

-neque enim leuia, aut ludicra petuntur
Præmia, ſed Turni de vita & ſanguine certant.

Alter locus eſt eiuſdem modi, ſed diſparis ſententiæ: Achilles nutu vetat ſuis, nequis telo miſſili impetat Hectorem: ſanè loqui cum quis prohibebat? Currens quomodo abnuere intelligebatur?

Λαοῖσι δ' ἀνέτειλε χαρίσσατο δῖος Ἀχιλλεύς,
Οὐδ' εἴα ἰὸν ἀφιέμεναι θοὰς Ἕκτορι πικρὰ βέλεμνα,
Μήτις κῦδος ἄρηται βαλὼν, ὁ δὲ δεύτερος ἔλθοι.

Aeneas autem hoſtibus, qui præſentes erant: non enim Troiani illic circum Hectorem,

Aeneas mortem contrà, præſéntiſque minatur
Exitium, ſi quiſquam adeat: terrétque trementes,
Excíſurum urbem minitans.

In ſecundo Iliad.

Γαῖα δ' ὑπιστονάχιζε, περὶ δὲ τερπικεραύνῳ
Χωομένῳ, ὅτε τ' ἀμφὶ τυφοίῃ γαῖαν ἰάπτει
Εἰν ἀγάμοισι, ἥν φασι τυφωέος ἐμμεναι ὄγκας.

Grandiores numeri noſtri,

Tum ſonitu Prochyta alta tremit, durúmque cubile
Inarime Iouis imperijs impoſta Typhoeo.

Vbi cùm diſputant vnicúmne tantùm ſit verbum εἰν ἀγάμοισι apud Homerum, an duo: nihil ad nos. Inepti enim ſint, qui putent à Virgilio ignoratum quemadmodum appellaretur locus ille: à quo cùm ea ſcriberet tantùm diſtabat, quantùm Neapolis vel Roma à Baiano ſinu.

In xvii Iliad. eſt Tauri comparatio,

Ὡς δ' ὅταν ἐξοχὸν ταῦρον πέλεκυς ἀμφιέπῃσιν
Κόλπας ἐξόπιθεν καιρὸν βοὸς ἀγραύλοιο,
Ἵνα πάμπρωτα διὰ πάσσων, ὁ δὲ σπερχόμενος ἐξέπεσεν.

Tantum abeſt vt noſtræ æquet magnitudinem, vt etiam vituperari poſſit. nam quid eſt, διὰ πάσσων? interpretantur, ῥηϊδίως φλίσσει, & ſi percuſſit: hoc enim eſt κόψαι: quomodo

modo προδραμὼν, præuenit ictum saltu? nisi dicas, τὸ προ significare prægressionem, non autē progressionem. Lōgè est nostra excellentior,

Quales mugitus fugit cùm saucius aram
Taurus, & incertam excussit ceruice securim.

Vel illa vrbanitas, cùm ad aram statuit. & quæ verba, *incertam excussit securim.*

Ob Pallantis interitum AEneæ iram nō lacrymis, aut obtutu furioso, aut dentium concussione declarauit Poeta noster, sed verborum suppressione, & animi impetu. nam statim accepto nuncio sine verbis,

Proxima quæque metit gladio, latumque per agmen
Ardens limitem agit ferro:

& quæ sequuntur diuina:

Pallas, Euander in ipsis Omnia sunt oculis. Mox oranti Mago, quæ dixit,

-belli commercia Turnus
Sustulit ista prior, iam tum Pallante peremptо.

Dixit *commercia*, quia vitam auro atque argēto mercabatur. Achilles autem simpliciter,

Πρίν μὲν δὴ πατὰ πρόκλον ἐλάσσειν μόρσιμον ἦμαρ
Τίφθα τό μοι πρόφρων εἰπὲ φίλτερος ἔσσο
Τεθνάων, καὶ πολλοὺς ζωοὺς ἄλιος, ἰδὲ ἐπέσχατα.
Νῦν δ' ὦ πόποι ἔστε θάνατον φύγῃ.

Ex Iliad. I, & XX, ponamus hîc comparationem,

Ὡς δ' ὅτ' ἀπὸ σκοπιῆς ἐπὶ χείμῶνος μελανύδρου
Ἀμφὶ τὰ καὶ κήπους ὕδατος μέγα κῦμα γένηται
Χερσὶ μάλ' ἀλλήλας ἔχον, ἀμφὶς δ' ἰξ ὄχμαι βάλλον
Τοῦ μὲν τε σκορδόντος ὑπὸ ζεφύρου ἀπάσας
Οἰδάνεται, τὸ δέ τ' ὄκκα κατὰ ῥωγὰς κυλινδέῃσι
Χώρῳ ἐνὶ σκολιῷ, φθάσαν δέ τε κῆ τὸν ἄγοντα.

Quorum optima quæque eo spatio inclusit Poeta, vt omnes sanos deterruerit ab eiusdem rei descriptione,

Ecce supercilio cliuosi tramitis vndam
Elicit, illa cadens raucum per læuia murmur
Saxa ciet, scatebrisque arentia temperat arua.

Vbi neque olitoris, neque fœnisecæ ligonem aut marrā habes. & σκορδάλῃ respondet cliuositas: & ἀγκωνεύει *elicit*, rectè tamen pingit Homerus rusticum præpurgantem viam aquæ, sublatis glebis aut cespitibus ex alueolo, quē

signatissimo verbo atque à Grammaticis prætermisso Poeta declarauit, *Elicit*. Illices enim appellantur fossiculæ in aruis.

Fugit Dolon in x, Iliad. fugientem insequuntur Diomedes & Vlysses: quos duobus comparat canibus feram sequentibus.

Ὡς δ' ὅτε κερχναίω δύο κύνε εἰδότε δῆριν,
Ἢ κύνε δ' ἠὲ λαγωὸν ἐπιστήτην ἐμμενὲς αἰεί,
Καπρὸν ἢ ὑλαῖον, ὁ δέ τε σφίσιν ἀμφιδέδηε μάμακας.

Longè excellentius describitur Æneas Turno instans,

Inclusum veluti si quando in flumine pastor
Cervum, aut puniceæ septum formidine pennæ,
Venator cursu canis & latratibus instat:
Ille autem insidiis, & ripa territus alta
Mille fugit refugitque vias, at vividus Vmber,
Hæret hians, iamque iamque tenet, similisque tenenti
Increpuit: malis, morsúque elusus inani est.

Cuius exacta, venusta, grandis, efficax, numerosa, florida loquutio cuiuscunque theatri expectationem superat. Æneæ impetum nimbo comparat poeta verbis ac numeris eiusmodi, vt multis Homeris opus sit ad assequendam illius magnitudinem. Igitur vnam ponemus ex Iliad. XIII,

Qualis vbi ad terras abrupto sidere nimbus
It mare per medium, miseris heu præscia longè
Horrescunt corda agricolis, dabit ille ruinas
Arboribus, stragémque satis: ruet omnia late:
Anteuolant sonitúmque ferunt ad littora venti.

Quomodo nimbum *anteuolant venti*, si illum impellunt? quia nimbus crassior aer est. Itaque ventus, & pòst, & antè, & cum illo. Homerica autem admodum misera est,

Ὡς δ' ὅθ' ὑπὸ λιγέων ἀνέμων σπείρωσιν ἀϋτμὴ,
Ἠμὲν τῷ, ὅτε τε πλεῖσι κονίς ἀμφὶ κελεύθους,
Οἵτ' ἄμυδις κονίης μεγάλων ἰστᾶσιν ὁμίχλω.

Et in subsidiis alteram ex eodem libro. Cæterùm ne sic quidem vincemur. Est autem hæc vehemens, & magnifica,

Οἷσί' ἴτην ἁλαλητὸς ἀνέμων ἀταλάντοις αἴολος
Ἠ' ῥ' ὑπὸ βριτὺς παλὺς διὸς εἶσι πάντοθεν,
Θεσπεσίῳ δ' ὁμάδῳ ἅλὶ μίσγεται· ἐν δέ τε πολλὰ
Κύματα παφλάζοντα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης

Κυρτὰ

Κυρτὰ φαληριόωντα, πρὸς μὲν τ' ἄλλ' ἀυτάρ ἐπ' ἄλλα.

Veniat suppetias ex XVI,

Ὡς δ' ὅτ' ἀφ' ὑψηλῆς κορυφῆς ὄρεος μεγάλοιο
Κινήσῃ πυκινὸν νεφέλῃσι συνερεφέα ζέφυρος,
Ἐκ τ' ἔφανον πᾶσαι σκοπιαί, καὶ ἄκρωρες ἀνέρθε
Καὶ νάπαι οὐρανόθεν δ' ἀρ ὑπερράγη ἄσπετος αἰθήρ.

Astrictior in eodem,

Ὡς δ' ὅτ' ἀπ' ἀλυμπου νίφος ἔρχεται ὑρανὸν εἴσω
Αἰθρος ὑπ' ἀιῆς, ὅτε τε ζεὺς λαίλαπα τίνει.

Sanè paruo negotio sic magnus liber, vt ait Martialis, fieri potest.

Quod verò vix summis attigit labris de Marte in XV, Iliadis,

μαίνετο δ' ὡς τ' ἄρης ἐγχέσπαλος.

Longè alio apparatu videas apud nostrum,

Qualis apud gelidi cùm flumina concitus Hebri,
Sanguineus Mauors clypeo increpat, atque furentes
Bella mouens immittit equos: illi æquore aperto
Ante notos, Zephyrúmque volant. gemit vltima pulsu
Thraca pedum, circúmque atræ formidinis ora,
Iræq; insidiæque dei comitatus aguntur.

Toties in rebus argumētísque similibus maximos hosce duos viros comparauimus: libet verò tum animi, tum etiā eruditionis gratia contraria loca adducere. Sunt in quadrantibus Lunæ singulis bini dies, in quibus mare non mouetur. Calma dicitur ab Adriaticis languida quies illa: à veteribus Romanis Græca voce, Malacia. Eius descriptionem traxit Homerus in XIII, ad comparationem. Quòd si quis putat non eam immobilitatem, sed otium à ventis tantùm esse, quod scribit, non laboro:

Ὡς δ' ὅτε πορφύρη πέλαγος μεγα κύματι κωφῷ,
Ὀ ὀρόμῳ λιγέων ἀνέμων λαιψηρὰ κέλευθα
Αὔτως, ἀδ' ἀρά τι πουλυβότειρα, δὴ ἐτέρωσε,
Περίν πνα κλαγγὴν κατεβόσομαι ἐκ δὲ νύ οἱ πρὸν.

Contrarium huic, inquam, locum illum censeo, in quo æstum maris describit Maro. Non quod hoc motu careat in ipsa Malacia: sed quia ibi quies, hic motus pingitur. Videamus igitur vter melius. sunt enim diuina,

Qualis vbi alterno procurrens gurgite pontus,
Nunc ruit ad terras, scopulósque superiacit vndam:
Spumeus, extremámque sinu perfundit arenam:

Nunc rapidus retro, atque æstu reuoluta resorbens,
Saxa fugit, Littusque vado labente relinquit.

Mirificè sanè Homerus surdum fluctum dicit. & colorem tantùm assignat mari purpureū: Non autem μαρμαρυγὰς, aut φλοῖσβον, aut σφαραγμὸν, vt alibi & dixit, αὔτως. Latinè dicas eleganter, Tantùm. i. nihil præterea. Hic autem farcit oculos tam exacta descriptione, vt in hisce versibus plus videam illius motus, quàm ipso in mari.

Hæc sunt quæ multo labore descripta, maiore iudicij periculo in medium adducta sunt: alia quoque inueniantur, quæ hisce addi possunt. Verùm satis hæc putauimus esse ad imitantium vtilitatem. cuius exemplum, regula, principium, finis esse debet nobis Maro. Nam quemadmodum Antonius apud Ciceronem de Poetis, Videntur enim ipsi alia lingua, quàm Latina loquuti: ita à nobis de Virgilio dici solet: cæteri alia lingua quàm poetica mihi vsi videntur. vnum tibi vt excellens sis, proponendū est: electionem summam esse in poeta virtutem, & sui fastidiū. Mulierem Aristoteles suapte natura μεμψίμοιρον vocat. talem te esse oportet, vt etiam expetas plus quàm possis. Homericam fuge licentiam, & laxum dicendi genus. nihil nō probat ille, quod semel meditatus est. Excutere potes aliquot etiamnum loca, vt te ipsum acuas, atque adeò incendas ad iudicandum.

Electio summa virtus in poeta.

Totus aditus fabulæ Aristæi sumptus est ex Iliad. XVIII. vbi & moderatio, & numeri, & rerum prudentia maior Virgilio. nimius est in recensendis Nereidibus Homerus: Perinde atque caneret Genealogiam. Prudentiæ fuit illud, quod alibi quoque diximus: Aristæum in Penei ripis statuere, vt à matre exaudiretur. nam de profundo maris. Achilles flens in tentorijs, qui possit? præsertim cùm dij Homerici nihil audiant, aut sciant, nisi per nuncios, aut quæ sub oculis habeant. Agamemnon Achilli se purgaturus, inepta detinet aures oratione: Atæque fabulam attexit. Sed & AEneam cum Achille, non solùm irato, sed etiam insano nugātem facit de suis maioribus, déque suis equabus, maximis mendacijs. Itaque nō est mirum si pleráque mutauit Maro, plurima omisit. Neque muscarum probauit comparationes, neq. fabarum, quam ille ponit in decimotertio, satis humilem, atque Heroica indignā maiestate. A deorū verò prælijs canendis Deus ipse optimus

mus maximus auertat nos.nusquam enim fuit ille Ὁμηρότερος. Antequam verò partem hanc absoluamus:describendum est ex v,Iliad.εἴδωλον illud Æneæ, cum quo Virgiliana vmbra conferatur.

Αὐτὰρ ὃ εἴδωλον τεῦξ' ἀργυρότοξος ἀπόλλων
Αὐτῷ τ' αἰνεία ἴκελον, καὶ τεύχεσι τοῖον.

Quod nudum subtegmen (dii immortales) qua diuina trama pinxerit Poeta noster,facilius intelligere atq. admirari quàm vel imitari,vel explicare possimus,

Tum dea nube caua tenuem sine viribus vmbram
In faciem AEneæ(visu mirabile monstrum)
Dardanius ornat telis,clypeúmque,iubásque
Diuini aßimulat capitis,dat inania verba:
Dat sine mente sonum.gressúsque effingit euntis.

Neque verò contentus hac opulētia , addit etiam è medio naturæ,cui compararet:ídquè non vnum.

Morte obita quales fama est volitare figuras,
Aut quæ sopitos deludunt somnia sensus.

Quo in loco etiam philosophiæ penum excussit vir admirabilis.nánque & rem controuersam penes authorum fidem statuit:quippe de idolis rerū anima atque vita functarū:*Fama*,inquit,*est*.& signatè,*figuras* : quippe sine corpore,tametsi figura corporis extremitas definitur. &,*volitare*:non enim mole consistunt. Par eruditio è somniis. sunt enim species sine materia,à materiatis fluentes speciebus.Nec sine maxima scientia dixit,*sopitos sensus eludi*: non enim eluduntur non sopiti.Hoc disces apud Aristotelem,sensus non falli.Sed de his alibi profundius. Possumus& id ad Poetę gloriā facere accessionis:Commodius ab Iunone aeris numine,concreatū idolū q̄ ab Apolline: nisi addideris ipsum esse Solem.voces omnes singulatim per teipsum poteris perpendere.Iam verò quid præterea? nam Homericum idolum nihil:nostra verò vmbra quid?

Sensus nō falli.

Ad primas læta ante acies exultat imago,
Irritatque virum telis,& voce lacessit.

Vbi non pictam rem , aut mortuam poesim vides : sed rem ipsam,vt ita dicam , vegetam atque etiam viuam. Quo exēplo , quemadmodum & cæteris omnibus , non tā imitatio,quàm exploratio magnitudinis Homericę cognominari mereatur opera Maroniana.tantiq.viri studiū atque diligentiam impolitæ illi simplicitati non tantùm

afferre laudis ; quod sit sequuta, quàm exprobrationis, quod posterior tempore, prior sit nobilitate. Atque hæc quidem satis esse poterant etiam curiosis, nisi Macrobius alieni iudicij mancipium, supina quadam temeritate interpellaret. negat enim in v. Saturnal. Vsquam ab Homero de Paridis iudicio factam mentionem: sed à Virgilio temere occupatam. Iam tum primùm quid nobis aut dicendum aut suspicandum est? Macrobium excerpsisse potius ex aliis calumnias, quàm Homerum legisse. An Græco popularis lectionis memoriam intercidisse? an verò si Homerus aut ignorauit aut dissimulauit illius iudicii fabulam, non licuit viro omnium doctissimo ex aliorum eruditione depromptam posteritati profiteri? At enimuerò in vltimo Iliad. sic scriptum est,

Macrobij expensum iudicium.

Ἐννῆ ἄλλοις μὲν πᾶσιν ἐϊσάσασιν ἀδῆτὸν ὕπνον
Οὐδὲ ποσηΐδιον ἐδὲ γλαυκώπιδι κούρῃ·
Ἀλλ' ἔχεν, ὅτε σφιν ἀρῳὸν ἐπὶ χθόνα τίλος ἵκοι,
Καὶ φρίσσωσι λαοὶ, ἀλεξήσῃσιν ἵνεκ' ἄτης,
Ὡς νείκεσκε θεὰς, ὅτι οἱ μάσαυλον ἔκειτο,
Τλῶ δ' ἤγησ' οἱ πόρε μαχλοσύνῃ ἀλεγεινῇ.

Comparatio locorum VIRGILII & aliorum Græcorum quàm Homeri,

CAPVT IIII.

Placuit Homeri locis in vnum congestis caput, seorsum alio iudicio cũ reliquis quoque poetis Virgilianam excellentiam comparare: nequid ad summam huiusce operis perfectionem desideretur. Ac primùm luculentissimam AEtnę descriptionem ex Pindaro perpendamus. à Phauorino enim apud Gellium Maro feruidè exagitatus à Pontano fortasse non parum frigidè cùm sit defensus, à nobis hoc loco quoad fieri poterit, ostendetur naturæ par: Pindaro longè maior.

Σικελία τ' αὐτῇ πίζει Στύφλα λαχαίνατα, κίων
Δ' ὑπαὶ πάσαν ἀκρωνύχῳ
νιφόεσσ' αἴτνα, πάντιτος χιόνος ἐξείας πηδώσα.
τὰς ἱερώτατα μὲν ἀπλά- τῶν πυρὸς ἀγνότατον
ἐκ μυχῶν πηγαὶ, ποταμοὶ
δ' ἀμέρσιοι μὲν πεφύκοντι ῥόον καπνοῦ
αἰθων. ἀλλ' ὁ ἐρεύγεται πέτρας
φοίνισσα κυπαρίσσῳα φλοξ, εἰς βάθυ-

αι φέρει

θυ φέρει πόντου πλάκας συὼ παταγῳ.
καῖτοι δ' ἀφαίστου κρωυὲς ἑρπετῶν
διυοπάτας ἐκπέμ-
πει. τέρας μὲν θαυμάσιον πρόσωπον δὲ-
δειμ, θαῦμα δὲ παρεῖν- των ἀκοῦσαι.

Calumniæ capita quatuor. Primum à Pindaro rem vt est, descriptam: fumare interdiu, nocte flammas edere: à Virgilio tempora hæc confusa. Cui respondemus ad hunc modum: Rectius à Marone fumum ac flammam simul altera in parte posita orationis: in altera verò, saxa liquefacta. Nã sanè & fumum & flammam fundit simul. non ex diei ac noctis natura separata, aut fumum solum incertis temporibus, etiam noctu, quemadmodum coram nos vidimus. Quod verò in quarto loco criminationis positum est, à Pindaro non dictum, saxa eructari: quid tũ postea? Quasi verò Græculorum famuli simus, ac non emendatores. Nam quod addunt: haud ita esse, verum pro monstro habendum: sanè pro monstris habendos ipsos ostendit, qui non viderunt pumices ipso in litore ab Aetna eiectos. sanè verò quid aliud est fauilla quam discretus ignis vi pumex? aut quid aliud pumex, quam futuræ fauillæ massa? Quid quod πλάκας lapidum crustã, videntur interpretari commentarij? sic enim verba illa, φλὸξ ἐς βαθεῖαν φέρει πόντου πλάκας, exponũt, ἡ ξανθὴ τοῦ πυρὸς φλὸξ διαφέρουσα τῶν ὕδατος τὰς πέτρας ἐς βαθεῖαν, ὥστ' ἐστιν, εἰς τὸ βαθύ. Nam alioqui φλὸξ, quid ferat? etenim, φέρει pro φέρεται non feramus nos, quibus notum est flammam in profundum ferri non posse. Quanquam ne saxa quidẽ profundum ipsum petunt illa, excocta sanè, quippe igni facta leuissima: sed supernatant, vt videmus. neq; patiatur Philosophus, qui pro comperto habet ignita omnia, etiam metalla, ab aquis, si eò iniiciãtur, resilire, nisi sint insigni grauitate. Alterũ caput obtrectationis est hoc, ῥόον κρουνὸν, & πόταμον, non rectè interpretatum voce illa, *Globos*. Quin inquam, noluit ille interpretari, poterat enim dicere, flumen, aut fluxum, aut eiusmodi: sed noluit. Certè si flammarum volumina intueare, nõ fluuio prolabenti cõpares, sed implicatarũ rerũ globis. Cuius profectò rei subest ratio naturalis duplex. nanq. & impetus erumpentis flammæ non potest perpetuo tenore oppositũ aerem, in quem subit, scindere: cõuoluitur ergo per repressionem: & diuersarũ inter

se partium cùm sit flamma: quippe ex igni & fumo, aliam alia impedit. Itaque non quemadmodum Pontanus fecit, ad philosophos à poetis est admittendus Phauorinus, sed ab his arcendus: ab illis relegandus. Tertia impudentia est, cùm aiunt, *piceam nubem* non cohærere cum fauilla candenti. quem Pontanus locum figura quadam loquutionis defendere instituit: sanè vti dicebamus alibi, frigida. vt intelligatur id quod alibi:

-quirinali lituo, paruaque sedebat, Succinctus trabea. Eadē ratione, *fumantem piceo turbine*, non autem fauilla. Ego aliter censeo, Fumum mistum fauilla. illæ naque meræ sunt ineptiæ quas effutiunt. non proprio, sed peruulgato significatu dici, *candens*, pro feruenti, & relucenti. Nā, candens, inquiunt, à candore, non à calore dictū est. principiò qui putāt, αἴθωνα, nō rectè à Latinis exprimi per cādēs, vtriusque linguæ sunt ignari. Iamprimum sibiipsi contradicunt *candens* peruulgata significatione pro feruēti accipi, non autē propria. Sanè quod vsu peruulgatū est, improprium nō est, quāquā apud Ciceronē in vtroq; significato positū inuenias. Ad hæc (quemadmodum in Originibus dictum est (candens, non ab albedine, sed à luce tractum est. nam quæ opaca & obscura sunt, per meatus lumen non admittunt: vbi fenestra aut ostium patulum est, χαίνει: vnde ἀναχανδόν. Itaque illustrantur intus luce, ac candida efficiuntur. Lucem autem & ignē cognata esse, multis in locis à nobis disputatū est. Quid? de fauilla ipsa si nolis illud intelligi significatū, nónne alba est? at (inquiunt) quónam igitur modo exit cum fumo ardens fauilla; Hoc exit modo illa, quo fumus ille Pindaricus αἴθων. Quippe mista hic fauilla fumo, hic flammæ fumus. Hæc de his satis. temerarias translationes acutius intuemur. Quis enim sine risu (sapientē intelligo) cœli columnam montem dicat? nihilo sanè melius, quàm in Alcorano Mahumeth Montes, palos vocat. Acutam verò niuem nemo sanus vocet. id quod neq, antè ausus, neque pòst imitatus est quisquam. Humanè excusent. Quòd ita manum afficiat nix, quasi pungat. Præterea falsissimū est, ignē fundi purissimum. non igitur ἀγνόταθ. Neq. inuerecundè eò confugiant: ἀγνότατον esse, quia lustremur eo. Sanè verò bellum ignē lustratoriū, qui ab inferis efflatur. Illud quoque reprehensione non caret quod cùm ignem scripsit eructari, postea diuisit

Candens vnde dicatur.

diuisit in ignem & fumũ.quódque rursum repetit κεῖνος ἀφαίστου κρουνοὺς ἀναπετὸν δεινοτάτους ἀναπέμπει. Vbi etiã fontem posuit post fluuium.Neque cum modestia dicat quisquam ἑρπετὸν, erumpẽtem ignem.est enim vox illa rebus accommodata minimè sese à terra attollentibus.Et quis admittat illud,Fõtes emitti? Fons enim fundit,& emittit riuos: ipse manet. Si quis verò eruditiorũ more,vocabulorum causas atque origines contempletur, neutiquam vsui nominum Pindaricorũ acquiescat. Nam θαῦμα, non est proprium τοῦ ἀκοῦσαι. quippe primo suo ortu fuit, θέαμα. & minus accuratum illud : τέρας θαυμάσιον μέν, θαῦμα δέ: non enim disiungi oportuit θαῦμα & θαυμάσιον. Magis etiam patitur auditus,quàm visus. qui fulgure non expauescunt,tonitru perterrẽtur.Quãto ergo luculentius *horrificũ* Maronianum,quàm θαῦμα Pindaricum? Certè nihil differt à sono tonitrui Aetnæ tonitru.Itaque illa quoque meliora,*Turbine*, &, *Piceo*:&.*sidera lambit*.Linguæ enim vibrationi flammæ motus persimilis. quod cum isti circulatores adlatrant,non eis in mentem venit,si Pindaro Aetna columna cœli est,necesse esse flammam inde erumpentem non solùm lambere,sed etiam penetrare sidera.Quanto etiam elegantius *viscera montu*, quam simpliciter,πλάκα.&, *liquefacta saxa* : quæ definitio pumicis est.Allusit autem bonus Philosophus ad rerum naturam: sunt enim Platoni,& Theophrasto , & alijs lapides χυτοί. &,*cum gemitu*,maluit,quàm cum sonitu:vt ille, σὺν πατάγῳ:quia dixit,viscera.& peritus linguæ Latinæ plusquàm quiuis alius,nedum vt Gellium nominem. (nam Macrobius ad Latij cloacas hausit:signatum posuit verbum:gemitus enim ex repleto pectore:hoc nanque γέμειν.& perstitit sibi,naturęque constans diuinus vir in ijsdẽ vestigijs vt cùm dixit,*globos*, apposuerit *glomerare*. Pontanus verò non rectè adducit pro defensione illud:Aeneæ narrationi non conuenisse Pindaricas metaphoras. Hyperbole nanque illa,*sidera lambit*:quauis translatione maior est.Rectè illud,longè felicius à nostro Poeta quam à Græco,subiectum fuisse Aetnæ Enceladum. Hac etenim parte cum hoc nostro ille ne est quidem conferendus.

ἑρπετόν.

Fons.

Ad hunc itaq.modũ cũ Pindaro:nunc agamus cũ Claudiano.quãuis .n.Latinos inter se postea comparabimus:tamẽ hic loc⁹ illa exigit ne hęc Virgiliana rursus repetatur,

Aetna giganteos nunquam tacitura triumphos.
Enceladi bustum: qui saucia membra reuinctus
Spirat inexhaustum flagranti pectore sulphur:
Et quoties detrectat onus cervice rebelli
In dextrum lævumque latus, tunc insula fundo
Vellitur: & dubiæ nutant cum mœnibus urbes.
Nunc novet indigenas nimbos, piceâque grauatæ
Fœdat nube diem: nunc motibus astra lacessit
Terrificis: damnísque suis incendia nutrit.
Sed quanus nimio feruens exuberet æstu,
Scit niuibus seruare fidem: paritérque sauillis
Durescit glacies tanti secura vaporis,
Arcano defensa gelu: fumóque fideli
Lambit contiguas innoxia flamma pruinas.

Quæ carmina tametsi bona sunt: tamen explorandum est nobis, quantum absint ab eo quem sequuntur. Duo in primis contemplanda sunt. quæ vterque dixerit, & quæ hic illi addiderit. Principiò admonitum te velim: poetas hosce qui post Virgilium fuere, declamatoribus similiores videri mihi: qui dum argutè dicant aliquid nihil pensi habent, quid cuique parti materiæ vel incommodet, vel obsecundetur. quare & numeros lædi necesse est. & perire gratiam ex affectatione. De Enceladó igitur Maro,

Fama est, Enceladi semiustum fulmine corpus
Vrgeri mole hac ingentémque insuper Aetnam
Impositam, ruptu flammam expirare caminis.
Et fissum quoties motat latus, intremere omnem
Murmure Trinacriam, & cœlum subtexere fumo.

Dixit igitur, *semiustum fulmine corpus*: bustum: sine vlla venere. sequentia verba valde olent Grammaticum:

-qui saucia membra reuinctus
Spirat inexhaustum flagranti pectore sulphur.

Illorum quoque lucem, *-fissum quoties motat latus*: vmbra ignaua ac languida operuit, *& quoties detrectat onus*. ac sanè melius: *latus*, quàm *cervix* & *motat*. perpetuatio nánque oneris, frequentiam motionis excitat. Audis deinde tremoré Poetę verbis. postremò, *Cœlum subtexere fumo*, de prauauit illis, *& motibus astra lacessit*. neque enim distinguas: motúne obscuretur cœlum, an moueantur astra. omnino verò insuaue est. Quæ imitatus est, hæc: quæ addidit,

didit,videamus. *-nunquam tacitura triumphos.* Verborum sonitus huc eum inuitauit. non tamen dixerim Ætnam non tacere,sicut nec loqui. Frigidum illud est,*damnum suis incendia nutrit.* si dixisset,gloriam, aut regnum, aut eiusmodi,acutum fuisset.nunc non excitat: vulgare enim est incendia damnosa esse.Illud autem nimis acutum,*Ignem seruare fidem nimbus.* non enim hoc promisere ignes nimi. quare & putidè repetit,*fumo fideli* : vbi etiam contra rerum natura dixit,*Flammam lambere pruinas fumo.*Flamma enim fumo prior. *lenior* nanque est. Quòd si aliter vides in igne nostro :hoc ñt propterea quòd flamma alitur humore ligni,à quo vbi abest,extingu tur illico.at in oris cauernarum ÆEtnæ,flamma viua est,& sine fumo:& falsum est, in *Mongibello* niues esse quæ incumbunt flammæ,tantò minùs pruinæ seruantur, vbi radit eas fumus.

Quid quod omnia penè ad verbum sumpsit è Silij, XIIII,quæ vt potuit interpolauit,

Ast AEtna eructat tremefactis cautibus ignes,
Inclusi gemitus,pelagique imitata furorem,
Murmure per cæcos tonat irrequieta fragores
Nocte dieque simul fonte è Pelegethontis:vt atro
Flammarum exundat torrens, piceáque procella
Semiambusta rotat liquefactis saxa cauernis.
Sed quanquam largo flammarum exæstuat intus
Turbine,& assiduè subnascens profluit ignis.
Summo cana iugo cohibet.(mirabile dictu)
Vicinam flammis glaciem,æternóque rigore
Ardentes horrent scopuli.Stat vertice celsi
Collis hyems,calidaque niuem tegit atra fauilla.

Verùm hæc etiam infrà comparabuntur.

COMPARATVR CVM THEOCRITO VIRGILIVS.

CAPVT V.

OMisso Hesiodo,cuius vniuersa opera ne cũ vno quidẽ versũ Geoi gicõn sunt comparanda: videamus, q æ loca Theocriti adeò Græca sunt, vt Latinã,quemadmodũ aiunt, resquant venustatẽ.At Gellius quidem rectè iudicauit,non omnia omnibus respõdere posse. aliqua enim Graiis lucẽ, Latinitati tenebras afferre. Interire igitur audacia suauitatẽ.Iccirco illud τὸ καλὸν πατρὶ μάχη, πολὺ

dixit, neque attigit prudentissimus poetarum, linguæ culpam dissimulans, suam vitans. Haud tamen illa minus suauia, *dum redeo*; &, *breuis est via*. in his,

Tityre, dum reo, breuis est via, pasce capellas.
Et potum pastas age Tityre: & inter agendum
Occursare capro, cornu ferit ille, caueto.

Ex illis,

Τέτυρ' ἐμὲν τὸ καλὸν πεφιλαμένε βόσκε τὰς αἶγας
Καὶ ποτὶ τὰν κράναν ἄγε τίτυρε καὶ τὸν ἐνόρχαν
Τὸν λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσεο, μή τυ κορύψῃ

Non defuit igitur linguę, sed ab ea defectus est. At quod suppleuit, quanta cum gratia? Nam sanè hoc ipsum: τὸ καλὸν: ne cæteræ quidem eiusdem Græciæ nationes sua lingua queant explicare. sed & *pastas* dixit, longè quàm ille efficacius: quas potū ducat, est enim pecus minimè siticulosum. Subest præterea ex figura gratia. Est enim repetitio tecta figura altera cognata, quam Scalam dicebamus, *pasce pastas*. Nam quod aiunt pro hirco male positum caprum, à doctissimo Poeta: sanè ipsi sese non doctissimos ostendunt. quippe, Capra, vetus est vox. Sic mas, Caper, antequā castrandi vsus inuentus esset. Hircus verò, peregrina, & Osca, sicut &, Hirpus, pro lupo. Quid quod apud Gelliū κνάκων, rufus interpretatur nescio quis. at Græci cōmentarij, candidū malūt, nēpe à grano Carthami, quod sanè album est, & à Græcis κνῆκον appellatur. Illis quoque nihil vrbanius. nam cùm à Theocrito dictum esset,

Βάλλοι καὶ μάλλοιτο τὸν αἰπόλον ἁ κλεαρίστα
Τὰς αἶγας παρελόντα, καὶ ἁ δύ τι πρὸ τοῦ λεύσοι.

Argutius & suauius adeò noster, vt nihil suprà,

Malo me Galatea petit lasciua puella,
Et fugit ad salices, & se cupit ante videri.

Expressit enim lasciuiam, cùm petit malis, virginē, cùm fugit, muliebre ingenium, cùm vult resciri factum. Inepta apud illum Cissybij descriptio, & quæ in sexto libro à nobis acrius iudicatur. Noster, vt semper, sobriè. Qua licentia abusus est Græcus: qui eodem argumento multa: Epitaphia, Amores, Contentiones: vbique & laxus, & prolixus: Noster parcus, pressus, politus, rotundus, solidus, in his nusquam non sibi similis, in argumentis nunquam non dissimilis. Itaque & illa rotundius,

Necdum

Necdum illis labra admouisse, sed condita seruo.

Laxiùs ille,

Οὐδὲ πώ ποτε χείλεσιν ἁμοῖς δέξω, ἀλλ' ἔτι καὶ τὰν
Ἀρέσκω.

Rectius quoque cùm intercalare carmen non rūpit sententiam apud nos: quod audet Græcus in 1. Idyllio,

ὦ πὰν πάν & reliqua: interponit, λήγετε βουκολικοί, quod est intercalare: post quod subdit verbum ἄνωξ. Idem committit in Bionis Epitaphio.

Quanquam autem libauit leuissimè argumentum, auspicatúsque est non dissimili interrogatione in vltima Ecloga diuinus Poeta, sicut Theocritus in prima. longè tamen post se reliquit illum. Nudum & simplex hoc, & sine affectu, ὅκα δάφνις ἐπόθαν. Apud nos vegetior oratio,

-indigno cùm Gallus amore periret. Ille,

Τῶν σε βόες, τῶν ἄρκτοι ὀδύραντο,
Τῶν καὶ ἀφειμένοι λέον ἀγκεκλαυσαν δρύες τε.

Noster hęc in suum Daphnin cùm retulisset, addita hyperbole superauit,

Daphni tuum Pœnos etiam ingemuisse Leones
Interitum montésque feri, syluæque loquuntur.

Sed & mirificis auxit numeris,

Illum etiam Lauri, ipsæ etiam fleuere myricæ:
Pinifer illum etiam sola sub rupe iacentem,
Mœnalus, & gelidi fleuerunt saxa Lycæi.

In illis tanè decrescit oratio,

Πολλαί οἱ πὰρ ποσὶ βόες, πολλοὶ δέ τε τιτύροι,
Πολλαὶ δ' αὖ δάμαλαι, καὶ πόρτιες ὠδύραντο.

Nim quem Thoes lugerint, & lupi, & leones pastorum hostes: quid apponit mitius oratio, quę addit domestici decoris mœrorē? Quare eandem sententiam longè concinniore verborum flexu; atque etiam interpositis sententiis, quasi clauis in toga, vehementer illustrauit,

Sicani & oues chremi: nostri nec pœnitet illas:
Nec te pœnitcat pecoris diuine Poeta:
Et formosus oues ad flumina pauit Adonis.

Post hęc autem nudam atque rudem enumerationem superaduenientium Mercurii bubulcorum, & aliorum quasi libus condimentis suam fecit, hoc est diuinam?

Ἦ ῥ' ἰμάσ' ἀμφ' ἀγέλῃσι καὶ ὄρεσι, τίπτε δὲ δάφνις

Τίς τυ κατηρύγκινες ἀγαθὲ ποτὶ τὸν ἔρεσας;
Ἦνθον τοι βώτας, τοὶ ποιμένες, ὠ πόλος ὅλος·
Πάντες ἀνηρώτων τί πάθοι κακὸν· ὅλῳ δ' ὁ πρίαπος
Κἄφα, διάφροι τέλαι πὶ τυ πέλεας· ἀ δέ τις κώρα
Πᾶσαν ἀνὰ κράνα, πάντ' ἄλσεα πουὶ φορεῖται,
Σατῦροι. δύσερός τις ἄγαν, κἠ ἄμαχος ἐσσί.

Audiamus nunc Apollinem ipsum loquentem. neque enim ille cùm pastor esset, iucundioribus, aut teretioribus cecinit numeris, quàm Maro noster,

Venit & opilio, tardi venère bubulci,
Vuidus hyberna venit de glande Menalcas:
Omnes, unde amor iste, rogant. Tibi venit Apollo:
Galle, quid insanis? inquit. Tua cura Lycoris,
Perque nives alium, perque horrida castra sequuta est.

Spurca autem illa mostra Græca, potius quam carmina,

Ὦ πόλος ὅλος· ἐσυρῆ τὰς μυκάδας οἷα βατιῶται,
Τάκατα ὀφθαλμῶς, ὅπου τὰ ἄγος αὐτὸς ἴχνυτο.

Penitus omisit Parthenias. nihil enim liberalibus auribus horribile magis. Vertit igitur ad illa suauissima,

Venit & agresti capitis Syluanus honore,
Florentes ferulas, & grandia lilia quassans.
Pan Deus Arcadiæ venit: quem vidimus ipsi
Sanguineis ebuli baccis, minióque rubentem.

At quę verba deinde?

Et quis erit modus, inquit, Amor non talia curat.
Nec lacrymis crudelis amor, nec gramina riuis,
Nec cytiso saturantur apes, nec fronde capellæ.

Sic Galli conquestio tantum superat Daphnidis responsionem, quantum humani ingenij captus fert. In quo auro illæ etiam gemmæ resplendescunt. Ad Arcades oratio votum, quo pastor optat fieri, & illa diuina, *hic ipso tecum consumerer æuo. nec sit mihi credere. -ah te ne frigora lædant.*

Ah tibi ne teneras glacies secet aspera plantas. -teneriſque meos incidere amores Arboribus: crescent illæ, crescetis amores, -tanquam hæc sit nostri medicina furoris. & mutatio consilij in amante, & conclusio per sententiam, *Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.* Ad quæ nemo Græcorum vn quam aspirauit,

Quæ verò Theocritus,

Νεῶ ἴα μὰν φορίσιτ βάτα, φορίσιτ δ' ἄκανθαι,

A' A

Ἀλλ' καλὰ νάρκισσος ἐπ' ἀρκεύθοισι κομάσσει.
Πάντα δ' ἔνθλα γένοιτο, καὶ ἄμπυες ὄρχας ἐνείκῃ,
Δάφνις ἐπὶ θρώσκοις, καὶ τὼς κύκνος ὠλαφος ἔλκοι.
Κἄξ ὀρέων δὴ σκύμνες ἀνδόσι χαρύσσοντο.

Transtulit ad Damonis Musam longè elegantius,

Mopso Nisa datur: quid non speremus amantes?
Iungentur iam gryphes equis: aevoque sequenti
Cum canibus timidi venient ad pocula damae.
Nunc & oues vltro fugiat lupus, aurea duræ
Mala ferant quercus: narcisso floreat alnus:
Pinguia corticibus sudent electra myrice.
Certent & Cycnis vlulæ. Sit Tityrus Orpheus,
Orpheus in syluis, inter delphinas Arion.
Omnia vel medium fiat mare.

De amore verò quos versus ibi ponit, nullus mortalium æquare valeat.

Nunc scio quid sit amor. duris in cotibus illum
Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes
Nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt.

Sanè accedant illa,

Νυνὰ ἴγνων τὸν ἔρωτα βαρὺς δύεται. ἦρα λεαίνας
Μάσδυς ἐθήλασε, δρυμῶ τό μιν ἔτρεφε μάτηρ,
Ὅς μ' κατασμύχει, καὶ ἐς ὀστέον ἄχρις ἰάπτει.

illa inaccessa,

Saeuus amor docuit natorum sanguine matrem
Commaculare manus: crudelis tu quoque mater.
Crudelis mater magis, an puer improbus ille?
Improbus ille puer, crudelis tu quoque mater.

Pharmaceutria quoque valde illustris Theocriti Poematium, longè castigatior apud nostrum. longè ité prudentior. Incipit enim à cognitione efficaciæ carminum, quã subticuit ille, *Nihil*, inquit, *nisi carmina desunt*. Illius autẽ nationi fatalem multiloquentiã elegantissimo gyro collegit: cũ illa posset nihilominus, quæ repudiasse constat. Quinquam totam vertisse libet suspicari, quam postea Latinam ex Græca. ex nugaci puram fecerit. quare de Lauro nec illa quidem probauit,

-κοὐδὲ καλὸν δάφνᾳ ἐπιδήμιον αὐτὸς,

cùm aut sic aut melius posset,

Quæ oculos, mentemque fugit cinis,

Anaphora quoque illa rotundior,

Daphnis me malus vrit, ego hanc in Daphnide laurum:

Non neglecta occasione duplicis significati verbi huius Vro. quod ex Terentio & Theocrito non semel obseruare potes. Theocritus simpliciter nimis, ἀνίαν. Amoris quoque enarratione omisit noster: satisque habuit mellita illa componere, *Talis amor Daphnin:* & quæ sequuntur. Quibus autē præterea superauit illū, hæc sunt. *-nec sit mihi cura mederi,* Repetit: o, *-ponto lecta venena, -nascuntur plurima ponto.* Tum autē quę pertinent ad incantationes, *ne respexeris. -nihil ille deos, nil carmina curat.* bonum sit. & illa, *Credimus? an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?* Theocritus verò cùm ait, Hippomanem herbam equas agere in furorem. idem quod Hesiodus professus est. nam hoc frustrà quæras ex Theophrasto, Plinio, Dioscoride.

Pari cura è pluribus vnam confecit: quippe Corydonem ex Amaryllide, Cyclope, & Bubulcis, quarum aliquot loca lepidissima videamus,

Κ' μὲν τοί λευκαν διδυμαονας αἶγα φυλάσσω,
Τὰν μ' ἁ μέμναντος ἐρᾷσακις ἀ μιλακὸχως·
Αἰτεῖ, καὶ δοσεῖ οἱ, ἐπὶ τύ μοι ἐνδια θρύπτη.

Quanto efficacius, lepidius, comptius, cultius,

Præterea duo, nec tuta mihi valle reperti
Capreoli sparsis etiam nunc pellibus albo,
Bina die siccant ouis vbera. quos tibi seruo.
Iampridem à me illos abducere Thestylis orat.
Et faciet, quoniam sordent tibi munera nostra.

Nam quę in Cyclope dixit similia, longè quoque inferiora sunt,

-ἀρίφω δ' ἐν τοῖσδε λέβης πεπλήρωται
Πᾶσιν ἀμοργοφόροις.

Ex eadem verò versus illos bonos quidem, sed immodicos, (sunt enim vndecim, quorum primus, πρῶτος πολύφαμος) cōclusit ille lactea simplicitate quinq; illorum, *Formosum pastor,* &c. contrà, illud,

τὸν δ' ἐ μέλλει τύ μὲ δὶ ἐδέν.

Suauissimo lepore diffudit,

-nihil mea carmina curas.

Nil nostri miserere, mori me denique cogis, Quod in alia dicebat Theocritus.

-ὠκαίξω μὲ πιέσθαι, & illa, γιγνάσκω χαρίεσσα. ita cōposuit,

Despectus

Despectus tibi sum, nec qui sim quæris Alexi.

Cætera verò sic expressit, vt vinceret,

-βοτὰ χλοᾶ βόσκω

Κοὐ τούτων τὸ κράτιστον ἀμελγόμενον γάλα πίνω.

Τυρὸς δ' ἀλείπεται ἀεὶ ἐν θέρει, ἐν ὀπώρῃ,

Οὐ χιόνος ἅπτῳ, παρὸν δ' ὑετμαχθὲς ἀεί.

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.

Lac mihi non æstate nouum, non frigore defit.

Et illud quomodo adornauit?

Συρίσδην, δ' ὡς ἄπις ἐπὶ τηλεμάχοιο θοὰς κυκλώπων.

Canto quæ solitus, si quando armenta vocabat

Amphion Dircæus in Actæo Aracyntho.

Vbi etiã suã eruditionẽ prudenter professus est. sero enim *Pastorum* appetente diei, quasi receptui cùm canebant pastores, vt *cantiones.* è pastu greges euocarent suauissimis numeris. experiebantur emereri gloriam diurnarum cantionum. Tum illa, quanto splendidiora?

Ὦ πάνυ μαλακόφρων καὶ τὰς φρένας ἠπιόπους τις,

Αἰγὰς ἐμὰς καὶ τὰ πλέκεος, καὶ θαλλὸν ἀμᾶσθαι

Τοῖς ἀρνειοῖς φείσει, τάχα μὲν πολὺ μᾶλλον ἐχθροῦ.

Τὸν παρεοῖσαν ἀμέλγε, τί τὸν φεύγοντα διώκεις;

Εὑρήσεις γάλα πολὺ ἴσως καὶ καλλίον ἄλλαι.

Ah Corydon, Corydon, quæ te dementia cepit?

Semiputata tibi frondosa vitis in vlmo est.

Quin tu aliquid saltem potius, quorum indiget vsus.

Viminibus, mollique paras detexere iunco?

Inuenies alium, si te hic fastidit Alexis.

E bubulcis autem illa,

Καὶ γάρ θεὼ οὐδὲν εἶδες ἐμὲ κακὸν, ὥς με λέγοντα·

Ἦ ῥα πρὰν ἐς πόντον ἐπιζλέψειν, ἢς δὲ γαλάνα.

Nec sum adeò informis, nuper me in littore vidi,

Cùm placidum ventis staret mare. æquauit his. his vicit,

-*non ego Daphnin*

Iudice te metuam, si nunquam fallit imago.

Quanquã equidem in pastore nõ probarim potius è mari quam è fonte speculum. Nectarea verò illa sua tota,

Huc ades, & quæ sequuntur. At illa diuina,

Rusticus es Corydon, nec munera curat Alexis.

Nec si muneribus certes concedat Iolas.

& illa,

-*Pallas quas condidit arces*

Ipſa colat, nobis placeant ante omnia ſylvæ,

Item illa,

Α᾽ αἴξ τὸν κύπσον, ὁ λύκος τὰν αἶγα διώκει
Ε᾽γὼν δ᾽ ἐκεῖ τὰ μιμάκια μου.

Torua leæna lupum ſequitur, lupus ipſe capellam,
Florentem cytiſum ſequitur laſciua capella.
Te Corydon, ô Alexi, trahit ſua quemque voluptas.

Quo loco in tertia perſona nominatim, *Corydon* plus habet efficaciæ, quàm pronomen Ego. Sententia verò illa non ſolùm vellicauit criticorum calumniam, ſed etiã nutanté victoriã adepta eſt: *trahit ſua quemque voluptas.* Concludit enim vagas ſimilitudines vulgata certáque hominum opinione. Illi verò ridiculi, qui paſtoribus nolunt eſſe prouerbia. quid enim tritum magis quàm illud, Alia alijs placent? Theocritus autem prouerbia tum multa inculcat, tum adeò obſcura nonnulla, vt diu ſit eorum quæſita interpretatio. Sanè verò quid illo lepidius?

Prouerbia ruſticorum

Me tamen vrit amor: quis enim modus adſit amori?

Item ex eadem Amaryllide,

Poſuit difficultatem πλώσιν, vnde iuſſiſti: Noſter autem ſic, quod Potui,

Η᾽νὶ δί τι δίκα μᾶλα φίρω πλωίσι καθεῖλον
Ω᾽ μ᾽ ἐκέλευ καθελεῖν τυ, κ᾽ αὖθις ἄλλα τι εἰσῶ.

Quod potui puero ſyluestri ex arbore lecta
Aurea mala decem miſi, cras altera mittam:

Venus Latinæ munditiæ: *Altera decem* Si plus potuiſſet, non eſſet ab eo donum in diem craſtini dilatum.

Ex Idyllo, quod paſtores inſcribitur, eduxit Eclogam ſuam Palæmonem: in qua & tractauit eadem felicius, & ſuppoſuit meliora vt illis,

Η᾽ παῖφ᾽ ἀεὶ κρύεσσι τὰ ποδία ἐν πάσαις ἄμιλγες
Infelix ô ſemper ouis pecus, ipſe Neæram
Dum fouet: ac ne me ſibi præferat illa, veretur.
Hic alienus oues cuſtos bis mulget in hora,
Et ſuccus pecori & lac ſubducitur agnis.

Græcę nanque orationi tot addidit venuſtates quot verba,

Et ille cùm dilueret obiectum ὑπὸ τῦ κόμματος, quia ſenex obſeruaret,

Ἀλλ᾽ ὁ γέρων ὑφίπτι τὰ μίγια κὴ μὶ φυλάσσῃ.

Iſte obiectione deterret ab obijciendo,

Parcius

Parcius ista viris tamen obijcienda memento.

Sequutus tamen aliunde: quippe ex octaua,

Οὐ θεπῦ πόκα ἄμμες ἐπεὶ χαλεπὸς ἦ ὁ πατήρ μευ
Χ ἀ μάτηρ, τὸ δὲ μᾶλα. πεδιάσομες πάντ' ἀ ἐυθμιῦντι.

Verum longè felicius, cùm pro matre *nouercam* posuit: & variauit rem nudam: vt *alter & hædos*, quippe modicum gregem: vterque verò *pecus*, cuius iacturam magno in numero quia deprehendi posset, maiore indigeret cura atque obseruatione.

Composuit autem cum huiusce argumenti initio modum ex Idyllio v, quod inscribitur Viatores. ex quo illa,

Τὰ ποίαν συρίγξας τὸ θὴ πόκα δῶλε συβάρτα
Ἐκτάσω σύριγξας τὰ δ' οὐκέτι σιὼ κερυδῶνι
Ἀ ῥαὶ τοι κἀλάμας ἄωλον ποσπαύσεθαι ἐ χοντι;

Quæ ille sic longè melius,

Cantando tu illum? aut vnquam tibi fistula cera
Iuncta fuit, num tu in triuiis indocte solebas
Stridenti miserum stipula disperdere carmen?

Sanè aptius *indocte*, quàm δῶλε. Multi enim serui doctissimi fuere: inter quos & sapientes, AEsopus, Epictetus, & alij: præsertim pastores, quibus otium vel maximum ad eiusmodi artes suppetit. Ac sanè tertio versu nequaquam dubium est, quin ad vnguem perfecerit quod ille rudius inchoàuerat.

Illa verò longè elegantissima, neque cũ quibus Græca conferas,

-τὺ δ' ὦ κακὰ, καὶ τότ' ἐτακες
Βασκαίνων ἡμῖν νεῦ κ' λοίσια γωνὸν ἔσκες.
Et cùm vidisti puero donata dolebas,
Et si non aliqua nocuisses mortuus esses,

In ipsa verò pignoris depositione, Laconis altercatio de lana caprina satis inepta est. nam in cõtentione quæ supposuerit, satis constat esse meliora.

Τὰ μὸσσα μαφιλεῦντι πολὺ πλέον, ἢ τὸν ἀοιδὸν
Δάφνις, ἀγὼ δ' αὐταῖς χαμάθεν δύο σκύμνα ἐ θυτα

Noster, *Ab Ioue principium Musæ, Iouis omnia plena.*

Ille colit terras, illi mea carmina curæ, & alia,
Κἠγὼ μὴν δώσω τὰ πεφύτευκα αὐτίκα φάσσαν
Ἐν τὰς ἀρνάδου καθελὼν τὸ εἰ δρ ἐλίσσει.
Parta meo Veneri sunt munera: nunque notauit
Ipse locum, aeriæ quò congressere palumbes.

S.j.

In cæteris autem & ipse suus author est, & multò lepidiora profert,atq; venustiora. illud verò diuinum,*O quoties,& quæ nobis Galatea locuta est.*

Partem aliquam venti diuûm referatis ad aures.

Prudentius quoque Maro, qui indiscussam litem relinquit,quàm Theocritus,qui Caprario palmam dat.suspensus enim etiamnum est auditor. Fortassè etiàm multò melius dixisse videtur victus,quàm victor,

Neque audeat quispiam sanæ mentis æquiparare illis illa,

Δαμοίτας καὶ Κόρυδος ὁ βωκόλος εἰς ἕνα χῶρον
Τὰν ἀγέλαν ποκ' ἄγοντι συνάγοντάς τε σὺ ἐμὲ λαθῶν
Πυῤῥός, ὁ δ' ἁμυχρώνιος. Ἦν καρύαν δὲ τὸν ἄμφω
Ἐσσύριοι δίφροι μίσω ἄμφω παῖδε ἄειδον.

Forte sub arguta consederat ilice Daphnis
Compulerántque greges Corydon & Thyrsis in unum:
Thyrsis oues,Corydon distentas lacte capellas:
Ambo florentes ætatibus,Arcades ambo:
Et cantare pares,& respondere parati.

Multò sunt omnia rotundiora. Et melius *greges* quàm gregem duo,vt ille, ἀγέλαν. Et Daphnim bubulcum declarat: Damœtas,quid sit,non dicit. Quod noster distributione lepidissima castigauit. & sanè lepidius, *florentes ætatibus*,quàm πυῤῥὸς καὶ ἁμυχρώνιε. quæ ne eo quidem probes. potest enim vtrumque vterque esse. Quod si adducas illa,

Ἄμφω τὼ γ' ἤτην πυῤῥοτρίχω, ἄμφω ἀνάλκω
Ἄμφω τυρεύειν διδαχθέντ', ἄμφω ἀείδειν.

Orationis filum sanè probamus. Illud verò nimis superstitiosè dictum arbitramur,Fuisse eos impuberes.quid enim cultum ab inculta illa ætate aut excitari, aut prouenire potest?Et perfectioris artis est tum seorsum cantare, tum paria prouocanti respondere, quàm vel canere, vel fistula modulari.

Alia quædam sunt haud ita magno iudicio perpendenda.quę alijs periculum sui facere volentibus,relinquenda censuimus: vt illa,

Τὰν γλαύκαν θάλασσα τὰ ποτὶ χέρσον ὀρίχθειν.

Huc ades: insani feriant,sine,littora fluctus.

Signatius enim, *insani feriant*, quàm γλαύκαν. hoc enim languidum epitheton ad verbum illud. præsertim quum

vbi

vbi alliditur mari litus, aqua illa glauca siue cęrulea neutiquam est. Et,

Η ἐκάθιζον μὴν ἐγὼ γε νέος τιν, ἀ νίκα σεῦ πε
Η νδης ἰμὰ σὺν μητρὶ θέλοισ' ὑακίνθινα φύλλα
Ἐξ ὄρεος δρέψασθαι· ἐγὼ δ' ἦδη ἀγαμίνων.
Sepibus in nostris paruam te rosida mala,
Dux ego vester eram, vidi cum matre legentem.
Alter ab vndecimo iam tum me cœperat annus:
Iam fragiles poteram à terra contingere ramos.

Nam & quæ exprimit, lautè dicit: & quæ mutat, sapidiora sunt: & quę addit, facета ac mollicula. nonne melius, *mala*, quum folia Hyacinthi? vt omittam calūniæ faciem. petuntur enim magis Hyacinthi flores, quàm folia: & in montibus infrequentior Hyacinthus. Descriptio verò ætatis, & non vulgaris neque affectata tamen, maximeque conueniens pastori. Postremo quoque versu semel contentus fuit ibi,

Vt vidi, vt perii, vt me malus abstulit error.

At ille non semel, ὡς ἴδον, ὡς ἐμάνην.

Silenū verò, & Tityrum, & Pollionem, & Mœrim, totas illius esse constat, ita vt nullis locis ad eum Theocritus aspirare posse videatur. Quare pauci, corruptíque iudicii, infelicissimæ eruditionis Grammatici exuant perditam illā temeritatē, qua professi sunt à Theocrito Maronem superatum. *Theocritus à Virgilio superatus.*

VIRGILII LOCA EX APOLLONIO.

CAPVT VI.

Similis impudentia eorundem, cùm audent agnoscere quartum diuini operis, ex Apollonij Argonauticis deductum. Tantum enim abest vt hoc verum sit, vt penè pudeat nos illius apponere vnum aut alterum locum pro comparatione libri incomparabilis. Nam neque conuenit argumentū, nisi hoc solo, quòd amauit hospitē Medea: & vniuersæ orationis contextus longè alius est. Quæ tamen lux in nostris ex illius fumo effulgere videtur, in his extat,

Πρῶτα δ' ἀρ' ὀφθαλμοῖσ' ἔπι οἱ ἰνδάλλετο πάντα,
Αὐτὰρ ὃ γ' εἶσε ἴδυια, οἷάπερ τε φάρμακα πέπτο,
Οἷά τ' ἔπεφνε, ὡς ἴζετ' ἐπὶ θρόνου, ὡς τε θύρηζε

Ἡέν. οὐδέ πν' ἄλλον ἴδοιατο φοιτόωντα
Ἐμμεμαῶτ' ἀνέρα τόσσον· ἐπὴ δ' ἄσσα δὴ αἰὲν ὀέρπει
Αὐδήν τε μυθοίτε μελιφθογγους, οὓς ἀγόρευεν.

Sanè non contemnendi versus: verùm haud ita admirandi, si isti audiantur,

At Regina graui iamdudum saucia cura
Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.
Multa viri virtus animo, multúsque recursat
Gentis honos: hærent infixi pectore vultus,
Verbáque, nec placidam membris dat cura quietem.

Et illa nequaquam digna quæ legantur, vbi adsunt Maroniana.

Δειλὴ ἐγών, ἆρά μοι θεομὴ ἐφέπεται ὀιζύς.
Δείδια, μή μέγα δήπ φέρη κακὸν ἦε καὶ οὐκί.
Ἠέρφων. & pauca quæ sequuntur,

Anna soror, quæ me suspensam insomnia terrent?
Quis nouus hic nostris successit sedibus hospes?

Et cætera diuina. Ille autem rursus

Τοῖα κατατρύχουσα μινυνθαδίῳ νόῳ ὕπνῳ
Λύσεν ὑπὸ φρένας λυγρόν.

Descriptio quoque noctis Græco vulgaris,

Νυξ μὲν ἔπειτ' ὄπι γαῖαν ἀγίνεφος· οἱ δ' ἐν πόντῳ
Ναῦται εἰς ὀλίκνητε, καὶ ἀστέρες ὠρίονος
Ἔδραμον ἐκ ποτᾶν, ὕπνος δὲ καὶ τὰ ἑάδιτε
Καὶ πυλωρὸς ἐκλέλητο. καὶ τινα παίδων
Μητέρα τιθνεώτων ἀδίνον ὧδε κώμα κάλυπτεν.
Οὐδὲ κυνῶν ὑλακὴ ἔτ' ἀνὰ πόλιν· οὐ θρόος ἦεν
Ἠχέτ· σιγὰ δὲ μελαινομένῳ ἔχεν ὄρφνη.
Ἀλλὰ κακὰ οὐ μηδέα ὅπ γλυκερὸς λάθεν ὕπνος.

Vulgaria inquam hæc, & plebeia oratione: illa planè Heroica,

Nox erat & placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras, syluæque & æquora quierant
Æquora: cum medio volumtur sidera lapsu:
Cum tacet omnis ager: pecudes, pictæque volucres,
Quæque lacus latè liquidos, quæque horrida dumis
Rura tenent, somno positæ sub nocte silenti
Lenibant curas, & corda oblita laborum.
At non infelix animi Phœnissa, nec vnquam
Soluitur in somnos, oculisue, aut pectore noctem
Accipit: ingeminant curæ, rursúsque resurgit

Sæuus

Sæuus amor. AEneę quoque & Iasonis trepidatio si comparentur, quantum distent?

-οἱ δ' ἐλάχοντο

Θεσπεσίως μιμησάμενοι ὀϊστὸν ἐΐφος ἐκέλευσεν

Σπερχόμενος, σφυρὰ δὲ νεὼς ὑπὸ πείσματ' ἔκοψεν.

-vaginaque eripit ensem

Fulmineum, strictóque ferit retinacula ferro.

Idem omnes simul ardor habet: rapiúntque ruúntque.

Littora deseruere: latet sub classibus æquor.

Hæc igitur potuerat Seruius, aliíque adducere potius aduersus se, quam pro sua causa. Verùm quæ illi ex eodem ne animaduertêre quidem, operæprecium erit ad præsentem adducere exercitationem.

Est Iopæ cantus apud Poetã in primo diuini operis: est in primo Argonauticôn apud Apollonium Orphei cantus longè alius, & quem potius referas ad Silenum Virgilianum,

Ἤειδεν δ' ὡς γαῖα, καὶ οὐρανὸς, ἠδὲ θάλασσα

Τὸ πρὶν ἐπ' ἀλλήλοισι μιῇ συναρηρότα μορφῇ,

Νείκεος ἐξ ὀλοοῖο διακριθέντα ἕκαστα.

Ἠδ' ὡς ἔμπεδον αἰὲν ἐν αἰθέρι τέκμαρ ἔχουσιν

Ἄστρα, σεληναίη τε, καὶ ἠελίοιο κέλευθοι.

Οὔρεα θ' ὡς ἀνέτειλε, καὶ ὡς ποταμοὶ κελάδοντες

Αὐτῇσι νύμφῃσι, καὶ ἑρπετὰ πάντ' ἐγένοντο.

Attexit deinde fabulas.

Hoc idẽ argumentum habes in primo Metamorphoseôn. in Sileno autem longè politiora & augustiora,

Namque canebat uti magnum per inane coacta

Semina terrarúmque, animæq; marisque fuissent,

Et liquidi simul ignis, ut his exordia primis

Omnia, & ipse tener mundi concreuerit orbis.

Tum durare solum, & discludere Nerea ponto

Cœperit, & rerum paulatim sumere formas:

Iámque nouum terræ stupeant lucescere solem,

Altius atque cadant summotis nubibus imbres.

Incipiant siluæ cum primùm surgere, cúmque

Rara per ignotos errent animalia montes.

Virgilii maiestatem supra explicauimus in comparatione, qua describit apes: vbi cum Homerica conferebantur. nunc hîc Apollonii quoque ars, & diligentia spectetur in primo,

Ὡς δ' ὅτε λείρια καλὰ περιβρομέουσι μέλισσαι
Πέτρης ἐκ χιμάρρου σιμβλήιδος· ἀμφὶ δὲ λειμὼν
Ἐρσήεις γάνυται· ταὶ δὲ γλυκὺν ἄλλοτε τ' ἄλλον
Καρπὸν ἀμαργύουσιν ἀεσσιπέτηλα.

Est item suprà locus, in quo Vulcani officinam Virgilianam cum Homeri operis comparabamus: videndum est hîc Maroniano persimile argumentum ex eodem Apollonii libro. sic enim de Cyclopibus,

Ζωὸ κεραυνὸν ἀϊάπτῳ φωτὶ μάλιστα
Παμφαίνων ἐτέτυκτο· μῆκος δ' ἔτι δηὖτο μοῦνον
Ἀκτῖνος, τῷ οἵγε σιδήρεον ἐλάσσιον
Σφύρησιν μαλεροῖο πυρὸς ζείουσαν ἀὐτμὴν.

Quod hîc ait, defuisse vnum tũc radium: diuinus Poeta, *pars imperfecta manebat*. Itaque, *Fulgores nunc terrificos, sonitúmque, metúmque Miscebant operi*: & alia incomparabilia. Rudia illa verba eiusdem authoris,

-κακὸν δ' ἄλλο κιὼν ἕτερον ἄλλο
Νήσων, ἀϊάπτῳ βρίζων αὐχένι.

Sic expoliuit vt & deformitatem texerit,

Informis lethi nodum trahe nectit ab alta.

Tantum abesse oportet Heroem ab Epigrammate. nihilo enim pictius Apollonius, quam Ausonius quum laqueum nominauit.

Illis quoque nihilo minora addita ornamenta. Ex eodem libro primo sunt hæc,

Τρεῖς περὶ χαλκείοις ἕλκε τύχῃσι δινηθέντες
Τύμβῳ ἐνικτερίξαι.

Ex nostro vndecimo hęc,

Ter circum accensos cincti fulgentibus armis
Decurrêre rogos: ter mœstum funeris ignem
Lustrauere in equis, ululatúsque ore dedêre.

Lepida illa, & accurata eiusdem,

Ὡς δ' ὅτε τίς τε μύωπι τετυιμένος ἑῶυτὸν ταῦρος
Πίσεα τε φορλιτὸν καὶ ἐλάσσατος, οὐδέ νομῶν
Οὐδ' ἀγέλης ἔτι τῆμος ἐρύκεται δ' ὀδὸν, ἄλλοτ' ἄλλῃ
Ἄλλοτε δ' ἰσταμένοις, καὶ ἀνὰ πλατὺ αὐχένα θείρων
Ἵησιν μύκημα κακῷ βεβολημένος οἴστρῳ.

Longè alia ratione contexuit in tertio absolutissimi operis,

Est lucos Silari circum, ilicibúsque virentem

Pluri-

Plurimus Alburnum volitans, cui nomen Asillo:
Romanum est: Oestrum Graij vertere vocantes:
Asper, acerba sonans: quo tota exterrita sylua
Diffugiunt armenta: furit mugitibus æther
Concussus, syluæq; & sicci ripa Tanagri.

Temporis quoque curriculum matutini, quum describit Poeta in octauo,

Inde, vbi prima quies medio iam noctis abacta
Curriculo expulerat somnum: ceu fœmina primum
Cui tolerare colo vitam, tenuique Minerua,
Impositum cinerem, & sopitos suscitat ignes,
Noctem addens operi, famulasque ad lumina longo
Exercet penso: castum vt seruare cubile
Coniugi, & possit paruos educere natos:

Non multùm abest ab Apollonij cõsilio, qui simili ratione, alia opera expressit idem sub articulo vespertino,

Ἦμος δ' ἀγρόθεν εἶσι φυτοσκάφος, ἥτις ἀροτῆϊς
Ἀπασίως εἰς αὖλιν ἰὼν, δορτοῖο χατίζων.
Αὐτῷ δ' ἐν σφομεδῇ τετρυμένα γούνατ' ἐκάμψαν
Αὐχαλέος κατιόν, σέσυρται δέ τε χεῖρας
Εἰσηέμεν, κεκαφὼς πολλὰ ἰῷ ἀρίσκαπτε γαστί.

Nuda etiam illa ex secundo libro comparatio,

Ὡς δ' ὅτ' ἐνὶ κνήμοισι κύνες ἀϊδηλήσιοι ἄγχι
Ἠὲ αἶγας ἀγρευτοὺς, ἢὲ σφέας ἰχνεύσαντες
Θείωσιν· τυτθὸν δὲ πεπαρμένα μετοπίσθεν
Ἄκρης ἐν χρόνεσσι μάτην ἀφέζουσιν ὀδόντας.

Quanta illis euasit,

Inclusum veluti siquando flumine nactus
Ceruum, aut Punicea septum formidine penna
Venator cursu canis, & latratibus instat.
Ille autem insidijs, & ripa territus alta
Mille fugit, refugitque vias. at vividus Vmber
Hæret hians: iam iámque tenet, similisque tenenti
Increpuit malus, morsuque elusus inani est,

Cestuum pugnam non hic ponam ex Marone. neque ex Apollonii secundo totam, sed illustriora, aut similiora loca tantùm, quæ doctorum iudicijs subijciantur,

Τοῖσι δ' μεσηγὺς θρῆκτιν ἀμύκητοι λυκοφῶτες
Θῆκε πάρεξ ὁδοῦ δοιοὺς ἐκατηβόλον ἰμάντας
Ὠμοὺς, ἀζηλέϊσι· σέοι δ' οὔ γ' ὅσαν ἐσκλῆσται.

In medium geminos immani pondere cestus
Proiecit. & mox,
Obstupuere animi tantorum ingentia septem
Terga boum: plumbo insuto ferróque rigebant.
Οἱ δ' ἐπὶ οἱῷ ἐν ἰμᾶσιν ἀκοντεύδην ἠρτύναντο,
Αὐτὰρ ἀνακρούσας ἑὸν ἄνδρα πρόσθεν βαρείας
Χεῖρας, ἑῷ ἀλλήλοισι μάχης φίλον αἰτιόωντες.
Et paribus palmas amborum innexuit armis.
Constitit in digitos extemplo arrectus uterque,
Brachiaque ad superas interritus extulit auras.
Quod hic *arrectus in digitos*: ille,
Ἔνθα δὲ ἔπειτ' ἄμυνε· μάλ' ἐπ' ἀκροπαίοισιν ἀείρεις
Βούτυπος οἷα πέδιλα ταναύσατο.
Sic quæ de Darete, *-alternaque iactat*
Brachia protendens, & verberat ictibus auras.
Apollonius de Polluce, -σφῦλε δὲ χεῖρας
Πειρηζών, τῷ ὥς τε σὺν πρύμνῃσι φορέονται.
Genua labant: vastos quatit æger anhelitus artus,
&, *Multa viri nequicquam inter se vulnera iactant:*
Multa cauo lateri ingeminant, & pectore vastos
Dant sonitus, errátque aures & tempora circum
Crebra manus: duro crepitant sub vulnere malæ.
-ὣς τοῖσι παρήια ἀμφιτορεῦσιν
Καὶ γλῆνες κτύπεον. βρυχὴ δ' ὑπετέλλετ' ὀδόντων
Ἄσπετος· οὐδ' ἔλαχε νήκουστος ἐοῦσα οὔτ' ἄνεσις.
Ἐξ ἂρ οὐλοὸν ἄσθμα καὶ ἀμφιτόμους ἐδάμασσε.

Comparat oppugnanti castellum Dareta Virgilius. Comparat Apollonius impetenti nauem curuo fluctui Amycum. Exitus tamen pugnæ alius alij. An verò Apollonij pugna cum Theocrito conueniat, ex huiusce Idyllio videndum est. Verum prius Bebrycij pugilis immanitatem ex vtriusq; descriptione intueamur. Appollonius sic,

Ἀλλ' ὁ μὲν ὀλοοῖο τυφωέος, ἢ καὶ αὐτῆς
Γαίης ἦ εἶκτο πέλωρ πόκος, οἷα παφλάζων
Χωομένη δὲ πίκτεν.

Fusius ambit eius picturæ gloriam Theocritus,

Δεινὸς ἰδεῖν, σκληροῖσι πεθλασμένος οὔατα μυΐσις.
Στήθεα δ' ἀστιφέεσσι φολίδεσσι, καὶ πλατὺ νῶτον,
Σαρκὶ συνηρεφέι, σφυρήλατος οἷα κελεύθος.
Ἐν δ' ἄμοις στερεοῖσι βραχίονες ἄκρον ὑπ' ὦμον

Ἔκτα τὰν

Ἔ̓σταν ἢ ὕτε πέτροι ὀλοτρόχοι οὔτε πιλίνδων
Χειμάῤῥοι ποταμοὶ μεγάλοις ῥοθείξοντι δίναις.

Quanto igitur hac designatione Theocritus superat, tanto splẽdore & arte ab Apollonio ipsa in pugna superatur. Nullam enim plagam narrat inflictam Pollucis: sed semper Amycum pulsatum. Ac primùm quidem,

-τὸ δ᾽ ἄκρον τύψε γένειον
Τυνδαρέδης ὄπποντος. Et mox,
Ἀμφοτέρωσιν ἄμυσεν ἀμοιβαδίς. Et statim,
Ἔ̓σχε δὲ πληγαῖς μεθύων· ἐκ δ᾽ ἔπτυσεν αἷμα
Φοίνιον. Et mox,
Μίσγης ῥινὸς ὑπερθε κατ᾽ ὀφρύος ἤλασε πυγμή.
Παῦε δ᾽ ἀπὸ μέτοπον ἐς ὀπίσω.

Deinde eo ictu prostratum permittit erigi. quod pugilum lege fiebat, ne iacens vulneraretur. vt intelligas quod apud Virgilium ignotum, pro noto prætereunt. Nam ex Entelli casu videbatur victoria Daretis. nondum tamen erat eam consequutus: nisi quum immobilis iaceret. Redintegrata deinde pugna mutuas verberationes miscet. sed in Polluce nullam signatam plagam,

Ἀλλάλοις δ᾽ ὅλεκον στερεοὺς θείνοντες ἰοῦπας.
Ἀλλ᾽ ὁ μὲν ἐς σῆθος τε, καὶ ἐξω χεῖρας ἐνώμα
Αὐχένος ἀρχεμόρῳ βιβρύκων. ὁ δ᾽ ἀεικέσι πλαγῇσι
Παν σωτῆρα προσωπον ἀνίκατος πολυδεύκης.
Σαρκας δ᾽ αἱ μὲν ἰοῦπες ἐσωίζοσαν. ἐκ μεγάλου δὲ
Αἷψ᾽ ὀλίγος ῥέεν αἷμα. Exitus autem hic,
Σκηπτὸν μὲν σκαιῷ πολυδεύκιος ἔλκεο χειρὶ
Δίχμιος ἀντ᾽ ἀριστερὸς κλιντῆρος, ὑπερθε δ᾽ ὀπιθεν
Δεξιτερῆς ὠμοῖσιν ἀπαὶ λαγόνος πλατυ γύῃσι.
Ἀλλ᾽ ὅγ᾽ ὑπεκλίνθη κεφαλῇ, σὺν δ᾽ ἄορ χθει
Πλάζεν ὑπὸ σκαιὸν κροταφον, καὶ ἐπέμπεσεν ὠμῳ·
Ἐκ δ᾽ ἰχῶδες μέλαν αἷμα δοὼς κροτάφοιο χανόντος
Δαπὴ δὲ σῶμα τύψε, πυκνοὶ δ᾽ ἀράβησαν ὀδόντες
Αἰεὶ δ᾽ ὀξυτέρῳ πτύλῳ δαλεῖτο πρόσωπον
Μίσγῃ σιωπηλοίσιν παφίαι.

Appollonius autem tametsi in vitandis ictibus Pollucem declarat artificem meliorem, æquat tamen penè pugnam verbis. Etenim post duas comparationes,

-ὡς τοῖσι παρείαι ἀμφοτέρωθεν
Καὶ γένυες κύπτεσκ᾽ βρυχὴ δ᾽ ὑπετύμπανε ὀδόντων.

Ἄασιτος· ἁ δ' ἴλαηξεν ὀδισαδὸν ἀϊζόντες.
Ἔστι αὖρ' ἐλοὶν ἄθμα καὶ ἀμφοτέρους ἐδάμασσε.

Itaque etiam interponit respirationem,

Στάντε δὲ βαιὸν ἄητον ἀπαμμύξαντε μετώπῳ
Γηθήσαντες κραιπνοτέρην αὖτμὴν φυσιόωντες.

Committit deinde refectos altero congressu,

Ἄψ δ' αὖτις σωὸς ἔρυσσαν ἐναντίοι, νὺ τὸ ταύρου
Φερσάδης ἀμφὶ βοὶς κακοτέκτι δικελάπτην.

Sequitur ars alia ab arte illius,

Ἔνθα δ' ἔπειτ' ἄμυκες μὲν ὑπ' ἀκροτάτοισιν ἀϋτμὴς
Βύκτιπες εἶα πόδεσσι ταυύασκτο. καὶ δὲ βαρεῖαν
Χεῖρ' ὀλοὴ οἱ πελάμιξεν. ὁ δ' αἶψα τυπέντα
Κρᾶτα παρακλίνας ὤμῳ δ' αὐλίξατο πῆχυν
Τυτθόν. ὁ δ' αἶψ' ἄκμηθι πυρὶ χθονὸς ἀμείβων
Κόψε κατακλάδην ἴσαν ἄκπες. ἐστὲ δ' ἄϋτμη
Ῥῆξεν. ὁ δ' ἄμ' ὀδύνῃ γυὺξ ἤερτεν.

Sunt præterea loca quædam valde affinia. Narratio nánque Heleni proximè accedit ad Phinei prædictionem, quam describit in secundo Apollonius. Vitandam Aeneæ Scyllam, & Charybdim: vitandas Iasoni Symplegades. Legendę oræ inaccessę ferorum populorum huic: cauenda Aeneæ litora à Græcis occupata. Iasoni Venerem propiciandam: Iunonem placandam nostro. Nihil vero similius duobus excursibus: & eo, quem facit Aeschyli Prometheus monens Io: & eo, quem Phineus Iasoni proponit. Cum Dionysio quoque in libello de situ Orbis pars hæc erit comparanda, qua Ponti populi describuntur. For tasse illi palmam dederis. animi igitur gratia vnum atque alterum versum contemplemur: Apollonij hæc de pulcherrima fabula,

Αὐτίκα δ' ἀσυρίης ἐπίζεν χθονὸς ἔνθα σινώπλω
Θυγατρὶ ἀσωποῖο καθίσατο, καί οἱ ὕπασσε
Παρθενίλω ξυὸς αὖτος ὑπαιχίσιον δολωθείς.
Δὴ γὰρ ὁ λάθ φιλότητος ἰόλδετο. νεῦσι δ' ἐγ' αὐτῇ
Δασσάμεναι, ὅκκαι ἧσι μὴ φρεσὶν ἰθύσῃσιν.
Ἣ δὲ ἑ παρθενίλω ὑπέσατο κερδοσύνῃσι.

Dionysij verò hæc,

Τοῖς δὲ μετ' ἀσυρίης φορέχυσις χθονὸς ἐκτὸς ἐόντας.
Ἔνθα δ' ἀμαζονίδεσσιν ἄκρος ἀρειφίλοις
Λευκὸν ὕδωρ φορέουσιν ἐυάλιος Θερμώδων.
Ὅς ποτ' ἀλαοσμύλῳ ἀσωπίδα δίκτο σινώπλῳ.

Καὶ

Καί μιν ἀκηχεμένῳ σφετέρη παρεῖ ἀστετο χώρῃ
Ζηνὸς ἐφημοσύνῃσιν· ὁ δ' ἀρ φιλότητος ἐρατεινῆς
Ἰ'ρανόων, πατρὸς ἐπεὶ σόφισεν ὃν ἐθέλκετον.

Apollonius illa quoque leuiter ac simpliciter,

-μὴ δὲ χαυνερώτατοι ἀνδρῶν
Τρηχείῃ χάλκῃσιν, ἢ ἀτειρέα γαῖαν ἔχουσιν
Ἐργατίναι. τοὶ δ' ἀμφὶ σιδήρεα ἔργα μέλονται.

Dionysius autem fusius & suauius,

Τοῖ δ' ἐπὶ ἢ χάλυβες ξυφείῃσι καὶ ἀσπίδα γαῖαν
Νάσσαν μεγρηδ δεδαικότες ἔργα σιδήρου.
Οἵ ῥα βαρυδοὺπουσιν ὑπ' ἄκμοσιν ἰσχανόωντες,
Οὔποτε παύονται κάματον καὶ οἰζύος αἰεί.

Verùm ad Virgilium redeamus.

Tempestatem Apollonius & naufragium describit in secundo:in quibus illa potissimùm extant,

-ὦρσε δὲ κῦμα
Κικλήσκων πνοιῆσι. κελαινὴ δ' ἠερίη νὺξ
Ἄμπεχεν. ἀθρήσαι δ' ἔσαν ἀμφαδὸν οὐδὲ θύρηθεν
Ἐκ νηὸς σκοτίης· ἀλλ' ἤπειρος ἠπήρεσσε.

E quibus videre licebat, an maximus Poetarum opus habuerit illius imitatione. nam cætera valde sunt plebeia.

Potes animaduertere tamen haud valde esse dissimilia quæ Virgilius,

Hinc mihi Massylæ gentis monstrata Sacerdos,
Hesperidum templi custos:epulásque draconi
Quæ dabat,& sacros seruabat in arbore ramos,
Spargens humida mella.soporíferúmque papauer.
Hæc se carminibus promittit soluere mentes
Quas velit:ast alias duras immittere curas:
Sistere aquam fluuis,& vertere sidera retro.
Noctúrnósque ciet manes.mugire videbis
Sub pedibus terram,& descendere montibus ornos.

ab illis Apollonii in tertio,

Κούρη τις μιχάεσσιν ἐπιτρέφε τ' αἰπὺ πέτηλον
Τῷ ἐκάτη ἀφίκηλα θεὰ δάε τηλεσκοπίαιν
Φάρμακ'. ἄν' ἄκριόν τε φύει, καὶ νύχιον ὕδωρ.
Τοῖσι καὶ ἀκμήτην πυρὸς μειλίσσατο αὐτμήν,
Καὶ τοὺς μὲν ἴσησι πόροις κελαδέοντας ῥέοντας.
Ἄγρια τ', ἠμὲν μηλάδας ἠδὲ καὶ ἀνδρόμεα κλειδόνας.

Inter quæ iudicium tuum interpones.quemadmodum & inter illas duas comparationes,

Ἠελίῳ ὥς τις τε δόμοις ἐνιπάλληται αἴγλη
Τ' ὕδατος ἐξαῖψαν· τὸ δὴ νέον ἠὲ λέβητι
Ἠέπου ἐν χαλκοῦ εἴχυτ' ἀϊδηλ' ἔνθα καὶ ἔνθα
Ὠκείη τροφάλιζε πιέσσετο δ' εἰς ὀρόφους.

Sicut aquæ tremulum labris vbi lumen ahenis
Sole repercussum, aut radianti imagine lunæ,
Omnia peruolitat latè loca: iámque sub auras
Ærigitur, summique ferit laquearia tecti.

Sanè noster expressit vagam illam atque instabilem impressionem, quæ ex aquæ procedit crispatione. qua tandem quiescente, laquearibus subadhæret. Vbi in transcursu libet exercere ingenia Grammaticorum. Seruius enim minus rectè sic loquitur. *Repercussum*: aut vacat, Re: aut bene repercussum: quia primò aquam ferit: inde postea tendit ad tecta. Minus rectè inquam. sed ita dicendum fuit. Malè putant quidam, Re, vacare. sanè in aliis libris, & in Meteoris, & in secundo De anima à nobis declaratum est: Lumen aut esse rectum, aut reflexum. ἀνακλασμένον vocat Aristoteles. Percutitur igitur aqua a lumine: deinde lumen ab aqua reflectitur. sicut & vox in Echo. Homerus in primo Iliados expressit per vocē illam, παλιμπλαγχθέντας. verum hoc planius, illud paucis ignotum. Quare dixit imaginem lunæ nam lumen nō est ab *imagine lunæ*, sed à luna. imago enim est species rei. An diuinus vir sciebat hoc a Philosophis disputari, Lumen réne sit quędā suapte natura existens? id quod est: veluti color in herba viridis, an imago quædam corporis lucētis? qualis est viriditas in speculo ex vero herbæ colore manans. Iccirco lunæ imaginem, lumē ipsum intellexit: vt sit, Lumen in laquearibus esse lunæ imaginem exceptam atque repercussam. Libet, inquam, diuinum virum supra triuialia ingenia diuinitus interpretari: nusquam enim Musa illius morale quicquam sonat.

Videantur etiam eius delineamenta fabulæ, qua vterq. Saturnum in equum transformat ex quo tum Chiron natus est. Sic enim in secundo,

-ὁσσ' ἐξ ὄνιπε αἰορεύσας
Ἑαυτὸν μητίσατο φυλὸν ἐναλίγκιος ἵππῳ.
Ἠΐ σφι αἰδὴ χθὼν τε καὶ ὕδατα κάππα ῥεόντα
Ὠκείαις φίλυρη εἰς ἕρια μακρὰ πλασσῶν
Ἠλύ' ἵππα δὲ χλόεντα πλήσειεν, ἄλλα μὲν ἵππῳ,

Ἀλλᾳ

Ἀλλ' ὅτε δὴ ἀτέλαντον ἀμοιβαίη τέκεν, ὥρῃ.

Ille autem in tertio pefectiſsimi operis,

Talis & ipſe iubam ceruice effudit equina
Coniugis aduentu pernix Saturnius: & altum
Pelion himitu fugiens impleuit acuto.

Quippe deprehenſus vt ait Græcus,

Ῥεῖα δ' ἐξαπάφων πεφυλίξατο δῖ' ὑπὸ λαιῷ
Τέτμε δὲ μεσηγύς.

Polyphemi quoque celeritatem agnoſcas in Maroniana Camilla,ex primo Argonauticôn,

Τὴν ῥα ποσὶ κραιπνοῖσι πεδοκραιπνάτην ἄλλων
Εὐρώπη τιτύσκε μεγακύδεϊ τέκος κούρη.
Κείνης οὐκ ἂν ἔπειτα ποδῶν ὑπὲρ γλαυκοῖο θέοντος
Οἶδματος, οὐδὲ θοοῖς βάλοις ποδας· ἀλλ' ὅσον ἄκρεις
Ἴχνια τιθεῖσα διὰ πεφόρητο καλύβῃ.

Illa vel intacta ſegetis per ſumma volaret:
Gramina,nec teneras curſu leſiſſet ariſtas:
Vel mare per medium fluctu ſuſpenſa tumenti
Ferret iter,celeres nec tingeret æquore plantas.

Agnoſcas,inquam,pernicitatem,non celeritate, ſed grauitate ſuperatam.quemadmodũ & illa Iaſonis ad matrẽ,

Μή μοι λευγαλέως ἀποκλαύσῃς μῆτερ ἀνίας
Ὧδε λίλαι, ἐπεὶ οὔ μιν ἐρυκτήσεις κακότητος
Δάκρυσιν, ἀλλ' ἴσ τις καὶ ἀλγεσιν ἄλγεα θέσθω.

illis Turni ad Amatam.

Ne quæſo, ne me lacrymis,neve omine tanto
Proſequere in duri certamina Martis euntem
O mater. Traxit enim lacrymas diuinus Poeta ad augurium magna illarum,atque euentus affinitate.

In quarto quoque Æneidos ex eodem libro Argonauticôn expreſſam,auctam, ſuperatam inuenias comparationem,

Οἷος δ' ἐκ νηοῖο Διὸς βέβακεν Ἀπόλλων
Δῆλον ἀν' ἠγαθέην, ἢ κλυτὰ βήσσατα, καὶ τε Πυθῶ,
Ἠγινέην ὠρχησιν ὀπὶ ξανθὴν κιθαριστύν.

Qualis vbi hybernam Lyciam,Xanthique fluenta
Deſerit,ac Delum maternam inuiſit Apollo:
Inſtauratque choros:miſtique altaria circum
Cretéſque,Dryopéſque fremunt,picti que Agathyrſi.
Ipſe iugis Cynthi graditur,mollique fluentem
Fronde premit crinem fingens,atque implicat auro:

Tela sonant humeris.

Iunonis item oratio ad Iuturnam,

Scis vt te cunctis vnam quæcunque Latinæ
Magnanimi Iouis ingratum ascendêre cubile
Prætulerim, cælique libens in parte locarim:

Neque planè videtur orta ex verbis Iunonis ad Thetidẽ in quarto, neque fine illa facta,

Ἐξ ὅτι νηπυτίης ἀυτὴ τρέφει, ἀλλ' ἀγάπησα
Ἔξοχον ἀλλάων, αὐτὰρ εἰν ἀλὶ ναιετάουσιν.
Οὕνεκεν ἐκ ἔτλης ἄυτὴ θυὴ θεὸς ἰμάσσαι
Λίξασθαι. Sed & ibidem Iuno ad Thetidem solicita metu periculorum Argonautis imminentium, videtur haud absimilis affectibus Veneris Neptunum orantis pro AEneæ classe. quo in loco Poetarum princeps non illum solùm post se longè reliquit, sed imitandi spes omnium extinxit: tantus verborum splendor amœnissimæ varietati coniunctus est.

Spirant etiam hæc in secundo operis incomparabilis,

Quem qui scire velit, Libyci velit æquoris idem
Discere, quàm multæ Zephyro turbentur arenæ
Aut vbi nauigiis violentior incidit Eurus,
Scire, quot Ionij veniant ad litora fluctus.

Illa ex Apollonii quarto,

-ὅσσα τε πόντου
Κύματα χειμερίοιο κορύσσεται ἐξ ἀνέμοιο,
Ἠ ὅσα φύλλα χάμαζε πεφυκότος ἀτρέμα δένδρου
Φυλλοχόῳ ἐν μηνὶ. τίς αὖ τάδε τεκμήραιτο;

Cuius rei imaginem habes etiam in sexto diuini operis,

Quàm multa in syluis Autumni frigore primo
Lapsa cadunt folia aut ad terram gurgite ab alto:
Quàm multæ glomerantur aues: vbi frigidus annus
Trans pontum fugat, & terris immittit apricis.

Illa Apollonij sunt elaboratiora, nostra simpliciora,

Ὡς δ' ὁπόταν δελφῖνες ὑπ' ἀλὸς ὠδίσαντες
Σπερχομένῳ ἀγλαδὸν ἐλίσσονται ἀφὶ νῆα,
Ἄλλοτε μὲν τε πρηνὲς ὀρούομοι, ἄλλοτ' ἔπειθεν,
Ἄλλοτε παρβολάδην· καὶ τῆσι γήθεε τέτυκται.
Delphinum similes, qui per maria humida nando,
Carpathium Libycumque secant: ludúntque per vndas.

Epiphonema verò Apollonii haud penitus est tutũ. Maxima enim ex parte delphines, quum ita ludũt, imminẽtem

tem nunciant tempestatem. quare nautis nullam afferunt voluptatem.

Vnus, vt opinor, supereſt locus, quem cum Virgiliano comparemus. eſt autem in quarto,

Τὰς ἰδέειν, ὡς τίς τι νέῳ ἐνὶ ἤματι μιμνῇ,
Ἢ ἴδιον, ἢ ἐδόκησιν ἐπακλύουσαν ἰδέσθαι.

Quæ illæ non ſolùm excellentiſſimis numeris, ſed etiam fida exactaque rotunditate illuſtrauit,

Obſcuram qualem primo qui ſurgere menſe
Aut videt, aut vidiſſe putat per nubila lunam.

Atque hæc quidem hactenus ex Virgilio atque Apollonio verorum Poetarum iudicio ſubiiciebamus. Superſunt aliqua ex eodem, quæ cum alijs noſtris comparentur. In primo Argonauticôn illa ſunt,

Πεύκης δ' ἐρρύσθην λευκὸν θεοὶ ἤματι κείνῳ
Νῆα, καὶ ἡμιθέων αἰδῶ μέγας. οἱ πάρ' ἄριστε
Πόντου ἐπιπλώουσιν, ἐπ' ἀκροτάτῃσι δὲ νύμφαι
Πρυμνήλιε κορυφῆσιν ἐθάμβεον εἰσορόωσαι
Ἔγχει ἀθλωσάων ἰτωνίδος, ἠδὲ καὶ αὐτὰς
Ἥρωας χείρεσσιν ὀπιπεύοντας ἰοῦσαν.

Quæ Catullus ſimplicisſimè ſententiâ inuerſa,

Illáque, atque alia viderunt luce marinas
Mortales oculi nudato corpore Nymphas
Nutricum tenus extantes è gurgite cano.

Harpyias quoque volebam Ouidij cum Apolloniani cõparare, verum vix eas illum attigiſſe video. quare ad Poetarum metam recurrendum fuit, *Harpyiarum comparatio.*

Ἀλλὰ δὲ καὶ πρόσθεν ἀφαυρὰς ἀίσσοντας
Ἅρπυιας εἰσεῖδον, ἐρεμνῇ τ' ἀπὸ χαμψωνὶ
Ξουθοχίτωνε ἥρπαζον. ἐλείπετο δ' ἄλλοτε φορβῆς
Οὐδ' ὅπιν, ἄλλοτε τυτθὸν, ἵνα ζώουσι κιχήσῃ.
Καὶ δ' ὀλὴ μυδαλέῃσι κάμῃσι χέων κόνιν εἴ τις ἴτηλα
Μῆ καὶ λευκανίῃσι δι' ὀρεύμασιν. ἀλλ' ἔτι πολλῷ
Ἔγγυθεν· τοῖον οἱ ἀπέπτυσε λειψανα δαιτὸς.

Quæ non aſpernanda ſummis munditijs incluſit diuinus vir,

At ſubitò horrifico lapſu de montibus adſunt
Harpyiæ, & magnis quatiunt clangoribus alas:
Diripiúntque dapes, contactúque omnia fœdant
Immundo. Tum vox tetrum dira inter odorem.

Et iterum,

Rursum ex diuerso cœli,cæcisque latebris
Turba sonans,prædam pedibus circumvolat vncis:
Polluit ore dapes.

Et mox,

Semesam prædam,& vestigia fœda relinquunt.

Vt fit illud,ἄλλοτε τυπτόν.quanquam hoc ex proposito, ἵνα ζώων ἀκάχησιτ'illud vi,quippe pulsæ,pulsatæque.

Est & quod è Lucano excipiamus,quicum hæc ex quarto componantur,

-ὁ δὲ φοίνιον ἕλκος ἄφαστε
Θαρσαλέως ἔνεικ' ἔμμν ὑπὸρ ἕλκος ἔτειρε.
Σχίζοις. ἤτοι οἱ ἔδακ ὑπὸ χρὶ δύετο κῶμα
Λυσιμελὲς.πολλὰ δὲ κατ' ὀφθαλμῶν χέετ' ἀχλύς.
Αὐτίκα δὲ μέλεος δαπέδῳ βεβαρηότα γυῖα
Ψύχετ' ἀμηχανίη.ὑπέρη δέ μιν ἀμφεχύοντο
Ἠέρος τ' αἰσυλίδης,ἀδινῇ σκεδάμυσσε πτυ.
Οὐδὲ μὲν ἔστ' ἐπὶ τυτθὸν ὑποφθίμενός περ ἔμελλε
Κεῖσθαι ὑπ' ἠλίῳ φύσεται δὲ ἑκάστοθι σαρκὸς
Ἰὸς ἀφαμμώσασα δ' ὑπὸ χροὸς ἔρρεε λαχνη.

Quæ non est imitatus noster, sed huic simplicitati vim attulit soni valentioris. Sunt autem in nono,

-*miserique in crure Subelli*
Seps stetit exiguus:quem flexo dente tenacem
Avulsitque manu pilóque affixit arenis.
Parua modò serpens:sed qua non vlla cruentæ
Tantum mortis habet. nam plagæ proxima circum
Fugit rapta cutis,palleutiáque ossa retexit.
Iámque sinus laxo,nudum est sine corpore vulnus:
Membra natant saniæ.suræ fluxere,sine vllo
Tegmine poples erat,femorũ quoq.musculus omnis
Liquitur:& nigra distillant inguina tabe:
Dissiluit stringens vterum membrana:fluúntque
Viscera:nec quantum toto de corpore debet,
Effluit in terras:sæuum sed membra venenum
Decoquit:in minimum mors cõtrahit omnia virus.
Vincula nervorum:& laterum textura,cauumque
Pectus, & abstrusum fibris vitalibus omne,
Quicquid homo est,aperit pestis:natura profusa
Morte patet:manant humeri,fortésque lacerti:
Colla caputque fluunt:calido non ocyus austro
Nix resoluta cadit:nec sic cera sequetur.

Parua

Parua loquor: sanie corpus stillasse perustum:
Hoc & flamma potest: sed quis rogus abstulit ossa?
Hæc quoque discedunt putrisque sequuta medullas
Nulla manere sinunt rapidi vestigia fati.

Deinde illud acutissimum epiphonema,

Cynipias inter pestes tibi palma nocendi.
Eripiunt omnes animam: tu sola cadauer.

Tam infans videtur Græcus, quàm hic nimius, si inter se conferantur. Cæterùm quanquam Vulcani officinam apud Homerum atque Virgilium diligenter excussimus: tamen huius nostri iudicii putauimus interesse: si Homericam iterum cu Apolloniana statuamus. Accedunt igitur in tertio Argonauticôn ad Vulcani insula Iuno ac Pallas quemadmodu Thetis in duodevicesimo Iliados. Illæ Venerem inueniunt, hæc Charin Vulcani vxores,

-Η' δ' ἄρα μοῦνοι
Ἥφαιστον δίωσαν ἀπὸ θρόνου ἄσσα θυράων.
Ἀδμῆτες δ' ἐκάτερθε κομας ὀπιμβρίῳ ἄμυσε
Κίσσυβι χρυσείῃ διὰ κερκίδι μάλα δὲ μακρὴ
Πλέξατο πλοκάμους τοὺς δὲ φρεσὶ παφλάζοντι ἰδοῦσα
Ἔγχθιστ', εἶπε τὸ σφὸν ἐκάλεσσε, κηρὶ δὸτο θρόνου ἆρτο,
Εἶσέ τ' ἐνὶ κλισμοῖσιν. ἀταρ μετὰ κῆρ ἀνώγει
Ἥφαιστον ἀφάατος δὲ χρηῖ θυμὸν ἐπέπιθεν χάριτας.

Charis autem,

Τόφρα οἱ ἐκ θαλάμοιο βάλε θρόνον ἀργυρόπεζα.
Τὴν δὲ ἴδε μερμηρίζουσα χάρις ἀλλοφρονέουσα,
Καλὸν τὸν ὄπιν ἀμφικαλύπτεις ἀμφιγυήεις.

In quibus vicit illam Gratiam gratiis. Quã palmam sicuti de Homero tulit ille: ita de eo Claudianus. In Poematio nanque de Honorii nuptiis, de Venere sic.

Cæsariem tunc fortè Venus subnixa coruſco
Fingebat soli: dextra lauaque sorores
Stabant Idaliæ. largos hæc nectaris imbres
Irrigat: hæc morsu numerosi dentis eburno
Multifidum discrimen arat: sed tertia retrò
Dat varios nexus, & iusto diuidit orbes
Ordine neglectam partem studiosa relinquens.
Plus error decuit. speculi nec vultus egebat
Iudicio: similis tecto monstratur in omni,
Et rapitur quocunque videt. dum singula cernit,
Se probat, nati veneris prospicit vmbram.

Quæ quum perpenderimus, inueniemus noſtros nullis numeris, nullis apparatibus cedere Græcorum inuentioni. Quare quum Valerius Flaccus eandem quam Apollonius, materiam tractarit: proponēda ſunt deinceps loca illa, quibus tanti viri certare videantur.

Ac primùm quidem, quod attinet ad ſitum orbis terrarum, quam Geographiam vocāt, ſanè quàm imperitus regionum videtur Apollonius fuiſſe. Quis enim dicat à Colchis tantùm diſtare Libyam, quantum medium terrarum orbis ab ortu atque occaſu. Quibus in dimenſionibus Herodotum quoque ineptiſſimum fuiſſe ſatis compertum eſt. De Iſtro verò, dii boni quas fabulas? à Riphæis montibus labi, qui erumpit ex Occidentalibus noſtris mōtibus: eū in duo ſcindi flumina, quorū alterum in Adriaticū erumpat: à cuius maris litoralibus montibus Saus & Draus nobiles fluuii in illum ſeſe induunt, tanquam in ſinū terræ depreſſiorē. Ex Adriatico deinde Minyas deducit in Tyrrhenum ita demum, ſi ſubeant Eridanum, per quem in Rhodanum ſubuehantur. inter quos editiſſimæ alpes partim imperuiæ, partim infames cadaueribus viatorum.

Quæ verò ex vtroque ſimilia cōſiderari poſſunt, multa ſunt ſanè. Alius ordo eiuſdē vel rei vel facti. Aliæ orationes earundem perſonarum. inter quas ea, qua Medea exprobrat Iaſoni & merita ſua, & illius fidem. Et illa qua oſtenditur AEetæ animus erga Medeam fugientem. cantus Orphei. Longè enim aptius canit apud Flaccum Minyis, & Phryxum & Athamantem: quàm apud Apollonium terrę cœlique creationem. quid enim viris militaribus, cum Philoſophorum vmbris? Initium quoque operis Flacco grauius atque numeroſius. tametſi quantum probemus, in ſequenti libro ſatis eſt declaratum. Toto etiam opere, quanquam eſt ille noſtra inferior expectatione, ſplendidior eſt Apollonio. Priuatim verò aliquot loca delecta ſunt de multis.

In tertio Apollonii de Iaſonis beneficio, hæc Iuno,

Ἔξετ' ἔπὶ προχοῇσιν ἅλις πλαδόωντας ἀέθλου,
Ἀνδρὸν ὃν δυνάμῃς ἀφεγγέϊ κύτει βάλλειν
Θήρας ἐξαίνυσθαι ὀϊστεύσας δ' ἐπάλυσσεν πάντα
Οὔρεα, τῇ σκοπιαὶ πέλεμόκλυσες. οἱ δὲ χατ' αὐτῷ
Κείμηλ' ἅρπαγα καπνοδόκα κυλινδόμενα φορέοντα.

Tum

Γρηῒ δ' μ' εἰσαμῴλιν ὀλοφύρατο, καί μ' ἀΐσσειρας
Αὐτὸς ἑοῖς ὤμοισι διηκοσίαλις φέρειν ὕδωρ.

In primo Flacci Iason orans,

Omnipotens Regina, inquit, quam turbidus atro
Aethere, caeruleum quaeret quum Iuppiter imbrem,
Ipse ego praecipiti tumidum per Enipea nimbo
In campos & tuta tuli: nec credere quisi
Ante deam, quam te tonitru nutuque reposci
Coniugis, & subita raptam formidine vidi.

Herculis aduentus ad Minyas,

Αὐτὰρ ὅ γ' ἰότητι παρὶξ ὁδὸν ἄρυδα ποιὴν
Ἐρμῖνδι σὺν καὶ οἱ ὕλας κίεν ἀδλὲς ὀπάων,
Πρόσσω ἰὼν φορέων φύλακός τε βιοῖο.
Protinus Inachiis vltro Tirynthius Argis
Aduolat: Arcadio cuius armata veneno
Tela puer, facilémque humeru gaudentibus arcum
Gestat Hylas. velit ille quidem: sed dextera nondum
Par oneri, clauéq; capax.

Deducunt nauem,

Νῆα δ' ἅμ' ἑλκετάοντο ἄγχι θαλασσομάχοιο
Ἕζεσαν τέμενος τοῦ ὑψηφεῖ ἐνὶ δίνῃ ὅπλῳ,
Τετράμοιρι ἐκάτερθεν, ἵν' εὖ ἀερσίλοφος γόμφος
Δέρτα, καὶ ῥοθίοιο βέλη ἐκ ἐπίσσοιεν.
Σκῆπτον δ' ὦν λᾶαν κατ' ὦρες, ὅσον θέλλεται χεῖρι
Ἡ δὲ χ' ὑφορβὸν ἴσω ἀλὸς, ὁππότ' ὄρῃ
Ἑλκομένῃ χείρεσσιν ὑπερβαίνεσθαι ἰμάσιν.
Αἰεὶ δὲ πρότερον χθαμαλώτερον ἐξανάχωσε
Στείρης. ἐν δ' ὀλκῷ ξεστὰς τορίσαντο φάλαγγας·
Τῶν δὲ κατάντην κλῖναι ὑπὸ πρότονοι φάλαγξιν,
Ὥς κεν ὀλισθήσῃσι δι' αὐτάων φορέοιτο.
Τῶν δ' ἐρ' ἑνὸς καὶ ἐνὸς μεταφρίψαντες ἰριτμὰ
Πηχῦον πρόσχρωτα πρὲν σκαλμεῖσιν ἐδῆσαν.
Τῶν δ' ἄμμες ἅδις αὐτοὶ ἐπίστασαν ἀμφοτέρωθεν,
Στίρνα δ' ὑμοῦ, καὶ χεῖρας ἐπλάσσαν. ἐν δ' ἄερ πῆχυς
Βάσαθ', ἵν' ὀπιπεύσῃσι νέους χ' μικρὸν ὑρύσσαι.
Κικλήσκων δ' ἢ ὑπὸ μάλα μιχθὲν τὸ παρ' ἄσσον
Ὧν κρατὶ βείσαντι μὴ συφιλέσσαι ἐέργῃ.
Νεῖσθαι δ' ἐξ ὕδατος. δὴ δ' ἐρρώσαντο πόνοιο
Πρόσσω ἐσελθόντες. ἡ δ' ἔστετο πηλὸς ὑπ' ἀχὼ
Ῥίμφα μάλ', οἱ δ' ὑπὸ γυῖα κατηγάγοντο φάλαγγες.

Τρωϊάδεσσιν· ἀεὶ δ' ἔφορ' αἰδοῖ κάκκεα λιγυὺς
Βριθοσύνῃ. καθόλιοθε δ' ἐσω ἁλὸς. οἱ δ' ἔμιν αὖθι
Λ'ϕ δυαπειρέζοντες ἔχεν ἀεστέρσοι κιόντων.

Breuissimè Flaccus,

At ducis imperijs Miniæ, monitúque frequentes
Puppem humeris subeunt: & tento poplite proni
Decurrunt, intrántque fretum, non clamor anhelis
Nauticus, aut blanda testudine defuit Orpheus.

Sic quæ Græcus prolixa narrationę statuit, apparatum, sacrificium, orationem: noster paucis versibus,

Tam læti statuunt aras, tibi rector aquarum
Summus honor tibi cæruleis in littore vittis.
Et Zephyrin, Glaucóque bouem. Thetidíque iuuencum
Deijcit Ancæus. Non illo certior alter
Pinguia lethifera perfringere colla bipenni.
Ipse ter æquoreo libans carchesia patri

Sic ait Æsonides. Et cætera quę sequuntur. quibus illa designauit, -οἱ δ' ἀρ' ἔπειτα

Χέρνιβα τ' ἀλεύασθαι τε παρέκτοσθεν. ἀυτὰρ ἐπεῖτον
Εὐχετο κακλίμενος πατρῴων ἀπύλλωνα.

Sequitur oratio ad Apollinem, vt illa ad Neptunum. & post orationem partitur operam in sacrificio,

Ἦ, καὶ ἅμ' ἀγχοῦ πρεσχύτας βάλε τῷ δ' ὑπὸ βυσσὴν
Ζωστὸν ὤλισθ', ἀγκαῖος ὑπὸ ζυγὸν ἐρχομένοιο τε.
Ἦτοι ὁ μὲν ῥοπάλῳ μέσον κέρ' ἀμφὶ μέτωπον
Πλῆξεν· ὁ δ' ἀθρόος αὖθι σὺν ἀσκῶν ἐκρέετο χαίη.
Ἀγκαῖος δ' ἐτέρωσε κατ' πλατυὴν ἀυχένα κόψας
Χαλκείῳ πελέκει, κρατερηῖσι δὲ κῆρα τάνυσσε.

Illa quoque valde similia. hæc suprà quoq. cũ Catullianis,

Πάντες δ' ἐρεύθουν λεῦσσον θεοὶ ἅλματι κούρω
Νῆα κυμαθέων ὑδάτων μένος· οἱ τότ' ἄειρεν
Πόντιον ὄπλοισκον ἐπ' ἀκροτάτοισι ζυγοφαῆ,
Πυλάδες κορυφῆσιν ἐθαμβέον εἰσορόωντες
Ἔργον ἀθηναίης ἰωνίδος, ἠδὲ καὶ αὐτοὺς
Ἥρωας χείρεσσιν ὄπι κραδάοντας ἐρετμά.
Αὐτὰρ ὀϊ' ἐξ ὑσσάτιν ἔριες κίον ἀζυγὲς ἁλός.
Χειρὸν φιλυρείδης, πολιῆ δ' ὑπὸ κύματος ἀχνῇ
Τέγγε πόδας· κ' πολλὰ βαρείῃ χειρὶ κελεύων,
Νόσφιν ἐπευφήμησεν ἀκηδέα πεσσομένοισι.
Σιὼ καὶ οἱ παρέκειτο ἐπωλένιον φορέουσα.
Ἰηλείδαο ἀχιλῆα φίλην διδάσκετο πατρός.

Quæ

Quæ coniuncta hic, diuisit in suis Flaccus. Nam & seorsum abeuntes prosequitur Chiron. & deorum spectationem accommodat longè melius ad Solis metum,

Siderea tunc arce patet pulcherrima Graiûm
Cœpta tueus, stantámque operis consurgere molem,
Lætatur patry neque enim probat otia regni.
Vnà omnes gaudent superi, venturáque mundo
Tempora, quæque vias cernũt sibi crescere Parcæ.
Sed non & Scythiæ genitor descrimine nati
Intrepidus, tales fundit Sol pectore voces.

CHIRONIS autem & Pelei affectus, infantísque ingenium longè felicius descripsit,

Iámque aderat summo decurrens vertice Chiron,
Clamantémque patri procul ostentarat Achillem..
Vt puer ad notas erectum Pelea voces
Vidit, & ingenti tendentem brachia passu,
Adsiluit, charáque diu ceruice pependit.
Illum nec valido spumantia pocula Baccho
Sollicitant, veteri nec conspicienda metallo
Signa tenẽt. stupet in dominos, magnamq; sonantes
Haurit, & Herculeo fert comminus ora leoni.
Lætus at impliciti Peleus rapit oscula nati.

DEINDE sequitur oratio cum votis.

FLACCI tempestatem mox cum Virgiliana & alijs comparabimus: ad cuius tamen vel nitorem vel efficaciam minimè aspirat illa Argi apud Apollonium. quippe est sanè quàm frigida: ait enim Boream à Ioue missum folia mouere: tum autem,

Νυκτὶ δ' ὅτε πρώτιστα φαεσφόρος ἄρτι δὲ νῦμφα
Κεκλιμένης πνείουσι κελαινὴ δ' ἠέρι κεῖται αχλὺς
Ἄμματι κάλλιπε ἔρια διαυγέα φαίνετ' ἰόεσσα
Ἠὼ νεφέων σκοτόεσσι δὲ πᾶσι ζόφος ὑφάπτει. Et mox,
Ἰσία δ' ἐξόρμησε· τὼ ὁμοῦ μάψ δὲ καὶ αὖτως
Νῆα διαΐσσ' ἐξῆς πνειαγόρῳ ῥοθίοισι.

Quid sit πῶρος apud Hippocratem suo loco scriptum est. quid τυφὼς, tum apud illum, tum in Meteoris: Venti vehementiam è terræ marisve habitu. quo vento nihil violentius. Iccirco gigantem Tartari ac Tellurus filium, τυφῶνα Græci nominarunt: alij τυφάονα, nonnulli τυφοέα, Quæ nomina vnius esse patet tum alibi, tum in Homericis commentarijs. Igitur quum Virgiliana suprà des-

scripserimus, non hic repetemus : sed Flacci atque Apollonij loca, è quibus Græcas intelligas vanitates. Homerus enim Inarimen ei canit impositam : Appollonius Serbonidem paludem. Sic enim scribit in secundo, de Caucasi iugo quodam,

Ἔνθα τυφάονα φασὶ διὸς κρονίδαο κεραυνῷ
Βλήμενον, ὀπποτε οἱ σιβαρεῖς ἐπορίξατο χεῖρας
Θερμὸν ὑπὸ κρατὸς τάξαι φόνον· ἵετο δ' αὖτως
Οὔρεα, καὶ πεδίον γυαλόν· ἔνθ' ὄπι νωθὴς
Κεῖται ὑπερβύχιος σιρβωνίδος ὕδασι λίμνης.

Flaccus autem in Sicilia ponit,

-Sicula pressus tellure Typhoeus
Hunc profugum, & sacras remomentem pectore
flammas,
Vt memorant, prensum ipse comis Neptunus in altum
Abstulit, implicuitque vadis: totiesque cruenta
Mole resurgentem, torquentemque anguibus undas
Sicanium dedit vsque fretum : cumque vrbibus Aetnam
Intulit ora premens.

Confudit Igitur cum Encolado,

-Trux ille iectat adesi
Fundamenta iugi, pariter tunc omnis anhelat
Trinacria: iniectum fesso dum pectore molem
Commouet experiens, gemitú que reponit inani.

Hæc autem etiam inter Latinos comparabuntur.

Herculis oratio, Minyas ad Lemnum genio indulgentes castigantis,

Δαιμόνιοι, πάτρης ὑμφύλιον αἷμ' ὑποίργοι
Ἡμέας. ἢ γάμων ὕβριν ἐνδυκέως ἐβάλεσθε
Κεῖθεν ὀνοσσάμενοι πολυπίδας. αὖθι δ' ἔασεν
Ναίοντας λιπαρὴν ἄρσην λῆμνον γαιήοχος,
Οὐ μὰν ὄυκ ἐτέως γε σὺν ὀθνείῃσι γυναιξὶν
Ἐνσομβρῶ ὧδ' ὄβριν ὑπερβασίῃσιν ἀέλμους, κἀδί τι κῶας
Αὐτόμητον δώσῃ τις ἐλὼν θεὸς ὄμμασι σῆμα.
Ἴομεν αὖθις ἑκηβόλ' ὅπη σφέας πὸν ἀγεῖ λέκτροις
Τ' ὑπνὸς εἰάτε παννήμερον, εἰσόκε λῆμνον
Πᾶσαν ἐσανδρώσῃ, μεγάλη τέ ἑ βῆξις ἵκηται.

O miseri, quicunque tuis accessimus actis:

Phasin

Phasin, & Aeeten, Scythicique pericula ponti
Redde, ait, Aesonide, me tecum solus in aequor
Rerum traxit amor: dum spes mihi sistere montes
Cyaneos, vigilemque alium spoliare draconem.
Si sedet Aegaei scopulos habitare profundi
Hoc mecum Telamon peraget meus.

Hylę raptus in primo Apollonii,

-ἀυτίκα δ' ὕλαι

Δαιὸν μὲν κεφαλῇσιν ἐὼ ἀυχένος αἴθετο πῆχυ
Κοῦραι ὑδατόεσσαι· ἐπὶ δ' ἀυτόθι πέτρην τόμακι δεξιτερῇ δὲ
Λαιὸν ἔτασαν χέρι, μίτρῃ δ' ἀειράζεσκε δίης.

In tertio Flacci,

-nil umbra, comæque;
Turbauitque sonus surgentis ad oscula nymphæ.
Illa auidas inuecta manus, heu sera cientem
Auxilia, & magni referentem nomen amici,
Detrahit: aduntæ prono nam pondere vires.

Theocritus autem nudam tantùm narrat summersionem. vbi aduertes etiam animum ad comparationem,

Ὡς δ' ὅτε πὺς τὸ μύωπι τετυμμένος ἔασυτο ταῦρος
Πίσεα τὸ πρωλιπὼν, ἢ ἐλασιδίας· ἀδὲ νομῆας,
Οὐδ' ἀγέλας ἔδεται, πρόσσω δ' ὀδὸν, ἄλλοτε ἄλλη
Ἄλλοτε δ' ἐς ἄμβιν, καὶ ἀνὰ πλατὺ ἄυχέν' ἀείρας
Ἴησιν μύκημα κακῷ βεβολημένος οἴστρῳ.

Continuo volucri ceu pectora tactus asilo,
Emicuit Calabris taurus per confraga septis:
Obuia quæque ruens: tali se concitat ardens
In iuga sentiq fuga. Pauet omnis conscia late
Sylua: pauent montes,

Hæc quidem Sonora magis: plus tamen arridet Græca.

Suprà ostendimus pugiles quales essent: nunc quantus Amycus,

Ἀλλ' ὁ μὲν ἢ ὀλοοῖο τυφωέος, ἢ καὶ ἀυτῶς
Γαίης ἦ ἔμπεδον ἦτορ ἔχει, οὐκ ἐπιδεύει·
Χωομένῳ δὲ πίτνει.

In quarto Flaccus,

-mortalia nusquam

Signa manent: instar scopuli qui montibus altis
Summus abit, longéque inga stat solus ab omni.

Cæterum quum alio pugnent modo apud Flaccum, alio apud Apollonium, remitto studiosos ad illorum versuum lectionem, quos ponere piguit.

Nec minus Chalybum statuimus supra fodinas atque artem: Flaccus in eodem breuissimè,

Gens Chalybum, durus patiens cui cultus in armis.
Et domat afflicta semper domus ignea massa.

Harpyiæ itidem Flacci cum superioribus repetendæ sunt,

Diripiant, verrántque dapes: fœdatáque turbant
Pocula, fragrat odor, surgítque miserrima pugna.

Et haud multò pòst,

Fragrat acerbus odor, patrísque aspirat Auerni
Halitus. & mox. *-imbuit Cocytia nubes*
Luxurians, ipsóque ferens fastidia vísu.
Tum sola collusie, atque illísis stramina mensis
Fœda rigant, stridúntque alæ, prædáque cruentat
Sæuit utrinque fames.

Iasonis oratio ad Aeeten longè est apud Flaccum luculentissima, atque artis plena, quicum Apollonii infantia ne est quidem conferenda.

E satione dentium nati, cui trium poetarum plus debeant ob illustrem narrationem, dispiciendum est. Vbi βώλακας ἀῤῥηχέας ab Apollonio dicuntur: Flaccus Bellatricem appellat glebam. Versus sunt in tertio,

Οἱ δ' ἤδη κατὰ πᾶν αὐλιζόμενοι ἄρουραν
τεθρίπποις ἀρότροις ἐν δὲ σφεῖς σταθεῖσι σακέσπαρτοι
ἀνέρες ἀμφιγύοις, κορύθεσσι τε λαμπομένοισι
Ἄρεος ἀλκήεις φθισιμβρότου. ἵκετο δ' αἴγλη
Νειόθεν ἀλυκτάουσα δι' ἠέρος ἀιχμάζουσα.

In Flacci septimo,

Martius hic primùm ter vomere fusus ab ipso
Clangor: & ex omni sonuerunt cornua sulco.
Bellatrix tum gleba quatit, paritérque creari,
Armaríque phalanx, totísque insurgere campis.

Sequitur deinde cædes apud vtrumque: sicut antecedit opera, & labor tauris iungendis: quæ studiosi inter se conferre poterunt. Libet tamen etiam ingeniosissimi poetę versus ascribere his: quanquam haud multò pòst Latinos

tinos cum Latinis comparare instituimus. Igitur Ouidius in tertio Transformationum sedatiùs omnia,

Inde, fide maius, glebæ cœpere moueri:
Primaque de sulcis acies apparuit hastæ.
Tegmina mox capitum, picto nutantia cono.
Mox humeri, pectúsque, oneratáque brachia telis
Existunt, crescitque seges clypeata virorum.

Addit & comparationem,

Sic, vbi tolluntur festis aulæa theatris:
Surgere signa solent, primúmque ostendere vultus,
Cætera paulatim: placidó que educta tenore
Tota patent, imóque pedes in margine ponunt.

HORATII ET GRAECORVM COMPARATIO.

CAPVT VII.

CVm Maronis aliquot loca ex Apollonio excuteremus, ad Flaccum vsque prouecti sumus. nuc ad reliquos transeundum. Ac de Horatio quidem ita sentimus, Si Græcorum Lyrica extarent, futurum, vt illius furta quamplurima deprehenderentur. Qui tamen imitatores, seruum pecus appellare non dubitarit. Sanè ex Pindaro illa,

Quem virum aut Heroa, lyra, vel acri
Tibia sumis celebrare Clio? & reliqua.

Sic enim Pindarus,

Ἀναξιφόμμιγγες ὕμνοι
Τίνα θεὸν, τίν' ἥρωα
Τίν' ἄνδρα κελαδήσομεν; & quæ sequuntur.

Ex Alcæo, vt opinor, multa: vt hęc,

Deprome quadrimum Sabina
O Taliarche merum dyota.
Ἔγκευε, κίρνα παλαιόν. & illa,

Nunc est bibendum, & cætera,

Νῦν χρὴ μεθύσκειν, καί τινα ἐς βίαν
Πονεῖν. Item,

Nullam Vare sacra vite prius seueris arborem,

Ex eodem Poeta.

Μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον ἀνδρὸν ἀμπέλῳ.

Puto tamen eum fuisse Græcis omnibus cultiorem

OVIDII CVM GRAECIS COMPARATIO.

CAP. VIII.

OVidii ingenium multis maius est visum, quàm vt quicquam de Græcis mutuaretur. quum tamen ille Transmutationum libros è Græcorum fabulis contexuerit: non dubito quin eorum adiutus argumentis, etiam si quid extaret illustrius, suis inseruerit. Præsertim quum μεταμορφώσεων titulo ab illis quoque sint editi libri. Inter quos etiam Callisthenem authorem prodidêre. Sed & Polyphemi cantionem sumpsit è Theocrito: quam fatali sua illa luxuria non tam amplam, quàm vastam fecit. Ea est in tertiodecimo Transfigurationum. & in Idyllio ad Nician, qui inscribitur Cyclops. quare inde petantur. Hesiodi autem secula ita est imitatus, vt longè post se reliquerit:

Χρύσεον μὲν πρῶτα γένος μερόπων ἀνθρώπων
Ἀθάνατοι ποίησαν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες.
Οἱ μὲν δὴ κρόνου ἦσαν, ὅτ' οὐρανῷ ἐμβασίλευεν.
Ὥστε θεοὶ δ' ἔζωον ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες.
Νόσφιν ἄτερ τε πόνων, καὶ ὀιζύος· οὐδέ τι δειλὸν
Γῆρας ἐπῆν.

Horum ille nihil, sed alia longè meliora. Illa autem,

-Καρπὸν δ' ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα
Αὐτομάτη πολλόν τε, καὶ ἄφθονον.-

Ipsa quoque immunis, rastróque intacta, sine vllis
Sancia vomeribus per se dabat omnia tellus.

Quod malè repetit,

Mox etiam fruges tellus inarata ferebat.

Omisit autē illud Hesiodi, longè optimum in hac ętate,

Θηῆσκον δ' ὡς ὕπνῳ δεδμημένοι.

Quæ autem de cæteris ætatibus in vtroque Poeta sentiamus, ad Hypercriticum nostrum retulimus. Imitatio in illis,

Οὐδὲ πατὴρ παίδεσσιν ὁμοίιος, οὐδὲ τοκῆες
Οὐδὲ ξεῖνος ξεινοδόκῳ, καὶ ἑταῖρος ἑταίρῳ·
Οὐδὲ κασίγνητος φίλος ἔσσεται, ὡς τὸ πάρος περ·

Αἶψα

Αἶψα δὲ γηράσκοντας ἀτιμήσουσι τοκῆας.
Viuitur ex rapto: non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero: fratrum quoque gratia rara est.
Imminet exitio vir coniugis illa mariti:
Lurida terribiles miscent aconita nouercæ:
Filius ante diem patrios inquirit in annos.

EIVSDEM fames in octauo,

Est locus extremis Scythiæ glacialis in oris,
Triste solum, sterilis sine fruge, sine arbore tellus,
Frigus iners: illic habitant pallórque, tremórque,
Et ieiuna fames.

Et mox,

Deuenit in Scythiam, rigidíque cacumina montis:
Caucason appellant: serpentum colla leuauit,
Quæsitámque famem lapidoso vidit in agro.
Vnguibus & raris vellentem dentibus herbam,
Hirtus erat crinis, caua lumina, pallor in ore,
Labra incana situ, scabríque rubigine dentes,
Dura cutis, per quam spectari viscera possent.
Ossa sub incuruis extabant arida lumbis.
Ventris erat, pro ventre locus: pendere putares
Pectus, & à spinæ tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies genuúque tumebat
Orbis: & immodico prodibant tubere tali.

Quæ libentius recito, quòd præceptores nostri optimi ac doctissimi putabant sola excursione Callimachum, non etiam nitore vinci. Id igitur vt pateat, illius versus ex pulcherrimo hymno in Cererem,

Αὐτίκα οἱ χαλεπόν τε, καὶ ἄγριον ἔμβαλε λιμὸν,
Αἴθωνα, κρατερὸν μεγάλῃ δ' ἐστρεύγετο νόσῳ.

Vbi vides nihil hîc comparari posse. Qui si damnant hãc descriptionem, Famam quoque Virgilianam vituperent necesse est.

Cæterùm nudis ille rebus addidit ornamenta, veluti quum orationem attribuit Nymphæ. Callimachus solùm, κακὸν μέλος ἴαχεν ἄλλαις. Sacerdotem excitat Ceres, vt Erysichthona castiget: Ouidius famulo attribuit. Ille minas à securi: hic plagã sine minis. In arbore noster elegantior,

Stabat in his ingens annoso robore quercus,
Vna nemus, vittæ mediam, memoréſque tabellæ,
Sertáque cingebant, voti argumenta potentis.
Sæpe ſub hac Dryades feſtas duxere choreas:
Sæpe etiam manibus nexis ex ordine, trunci
Circumiere modum: menſuráque roboris vlnas
Quinque ter implebant: nec non & cætera tantum
Sylua ſub hac omnis, quantum ſuus herba ſub illa.

Ille autem,

Ἦ ἐ δή τις ἄρητος μάλα δίζηται, αἰδὴ ἐγὼ κύδιστον·
Τῷ δ' ἴσα τοι τὴ νύμφαι, τὸ τὶ πάντων ἐφέπουσι.

Quod hic μάλα δίζηται: noſter, vna nemus. Ea erat magnitudine, vt ſola pro nemore haberi poſſet. Sed & meliore conſilio Robur eſſe fecit Ouidius, quàm populum Græcus. eſt enim ſterilis, neque quicquam ad Cererem. Neque hæc arbor cum aliis, neque inter ſe illæ conueniunt quæ ibi memorantur. Quis enim terrarum locus vnus Pyrum fert cum vlmo, & Pinu, & Populo? Quinetiam imaſio atque impreſſio ſimis apud illum nulla: nobis adeò Luculenta, vt nihil ſupra,

-alióque ſopore ſolutum:
Noctis enim tempus, geminis amplectitur vlnis,
Séque viro inſpirat: ſanguéque, & pectus, & ora
Afflat: & in vacuis pergit ieiuna venis.

Affectum verò ipſum Callimachus vt effingat, tanto fuſior ac laxior, quanto fuerat in cæteris vel parcior vel caſtigatior. Orſus enim ab operis miniſtrorum,

Εἶκατι δοῦπα πίνοντο, λυάδηκε δ' οἶτον ἄφυσσον.

Pergit exequi particulatim minima quæque, vnde peteret opem ad extinguendam eſuritionem,

-χανεὴ λίμνη αὐλιες ἤδη
Τετραπόδων· ἔδυ δὲ ἀπειρέσιατο μάχαιρα.
Ἀλλὰ καὶ ὑρῆας μεγάλως ὑπαάλιπεν ἀμαξᾶν.
Καὶ τὰν βοῦν ἔφαγεν, τὰν ἱστία ἔπτερα μάτηρ,
Καὶ τὸν ἀϑλοφόρον, καὶ τὸν πολεμήϊον ἵππον.

vſque ad felem,

Καὶ τὰν αἴλουρον τὰν ἔπτερα ϑηρία μακρᾷ.

Quæ noſter bono iudicio neglexit: illáque eſt imitatus, quæ ingenij ſui vi fecit vt eſſent ſua.

Εὐθύμικος δ' ὕπειτα παυήμερος εἰλαπίναζε·
Ἤδη μυρία πάντα, καὶὴ δ' ἐξάλατο χαλκήρ.

Alia

Αἰεὶ μᾶλλον ἔδοντι. τὰ δ' ἐς βυθὸν εἶα θαλάσσης
Ἀλεμάτως ἀχάριστα κατέῤῥεεν εἴδατα πάντα.

Compones etiam comparationes,

Ὡς δὲ μίμαντι χρῶν, ὡς ἀελίῳ ἔνι πλάγγων,
Καὶ τούτων ἔτι μεῖζον ἐτάκετο· μέσφ' ὅπι νεῦρας
Δειλαίῳ ἶνός τε, καὶ ὀστέα μοῦνον ἔλιφθεν.

Quæ postrema, fami, non Erisichthoni tribuit Naso. Quę verò argutè acutéque, ac plusquam humano ingenio est prosequutus, non pigebit ascribere. ipso in somno esuriẽtem, dij boni, cuiusmodi?

Lenis adhuc somnus placidis Erysichthona pennis
Mulcebat: petit ille dapes sub imagine somni:
Oraque vana mouet, dentémque in dente fatigat,
Exercétque cibo delusum guttur inani:
Próque epulis tenues nequicquam deuorat auras.
Vt verò est expulsa quies, furit ardor edendi:
Pérque auidas fauces, immensáque víscera regnat.
Nec mora: quod pontus, quod terra, quod educat aer,
Poscit, & appositis queritur ieiunia mensis.
Inque epulis epulas quærit.

Quódque vrbibus esse,

Quódque satis poterat populo, non sufficit vni:
Plúsque cupit, quo plura suam demittit in aluum.

AVDI nunc comparationem,

Vtque fretum recipit de tota flumina terra,
Nec satiatur aquis, peregrinósque ebibit amnes:
Vtque rapax ignis non vnquam alimenta recusat,
Innumerásque faces cremat: & quo copia maior
Est data, plura petit, turbáque voracior ipsa est:
Sic epulas omnes Erysichthonis, ora profani
Accipiunt, poscúntque simul. cibus omnis in illo
Causa cibi est: sempérque locus fit inanis edendo.
Iámque fame patrias, altíque voragine ventris
Attenuarat opes: sed inattenuata manebat
Tum quoque dira fames, implacataq; vigebat
Flamma gulæ.

In quibus eam vides vim sententiarum, quam nemo est Græcorum consequutus. Nam qualia illa? *Inque epulis epulas quærit.* Et de igne, copia fieri voratiorem. Et, *Accipiunt, poscúntque simul.* Et, *-cibus omnis in illo Causa cibi est.* & *-sempérque locus fit inanis edendo.*

OPPIANI CVM ALIIS COMPARATIO.

CAPVT IX.

QVæ igitur nostri de Græcis parare potuerunt, hæc sint satis: neque pauca, neque omnia. Non enim tanquam atrienses aut dispensatores apud herum putamus rationes: sed vt quæque optima visa sunt ad excitandam constituendámque nobilis Poetæ imitationē, ita à nobis carptim & accepta & proposita sunt. Nunc verò ne quid dēsit tam perfecto operi, contemplemur id quoque: An Græcorum vllus ad nostrorum regulam suas direxerit dimensiones. Atque Oppianus quidem inter Græcos adeò sublimis est, adeò numerosus, vt eorum vnus ad Virgilianam diligentiam aspirasse videatur. Quare siquid illi cum nostris commune sit, hîc apponetur. Est comparatio nobilis in primo Piscationum: quæ meretur studium & operam nostram,

Ὡς δ' ὅτ' ἀπ' αἰθέρος τε καὶ ἠγάθεου ῥοάων
Τ' ἦματι γειράσαι χρὸς ἵξεται ἠερόφοιτον
Ἄπλητος νιφάντα πάχνη, καὶ χείμερα φυζοῦσαι,
Πυξμαίων τ' ὀλιγοδρανέων ἀμάρυγμα χλόθλα.
Τῶσι δ' ἀῤ ἐπταμόμησι κῦ τείχεα ἄρρες ὁμοῦ
Ἠΐθεα τε σιεκάσι, καὶ ἄλλυτον ἔγχος ἔχουσι.

Hanc quum ex Virgiliana, quam suprà posuimus, acceperit: ideirco tam grandibus numeris cecinit.

LVCANVS autem in quinto sic,

Strymona sic gelidum bruma pellente relinquunt
Potura te Nile grues: primóque volatu
Effingunt varias casu monstrante figuras.
Mox vbi percussit tensas Notus altior alas:
Confusos temere immissæ glomerantur in orbes,
Et turbata perit dispersis littera pennis.

Non potuit autem, neque decuit explicare totum locum illum Virgilij ex tertio absolutissimi operis Oppianus,

Interea toto non secius æquore ningit:
Intereunt pecudes: stant circumfusa pruinis
Corpora magna boum, & summis vix cornibus extant.

& cætera: quippe legibus comparationis in angusto cogitur,

Ὡς δ' ὁπότ' ἀμφὶ σκιάσῃ περάτιον ἀλσεῖ

Exempla

Εἰσορόων ζειφύροιο θοὴν μετάμυδις ἀέλλης
Κυανέης ἰδέειν ὑποφαίνεται· ἀλλ' ἄρα πᾶσα
Ἀρχὴν χρώσασα ἐπασσυτέρας κεκάλυπται.

Etiam quod Maronis suprà posuimus de aquila & serpente, ipse diuinis modis transtulit ad ceruum & serpentem,

Ὡς δ' ὅτ' ἀνὰ ξυλόχους ὀφίων ὀδὸν εἰχνεύοντα
Βεβυκὼς ἔλαφος, μεμελημένον ἶχνος ἀνεύρῃ
Χειλὸν δ' εἰσαφίξηται, καὶ ἴρηκι περ αἴρουσιν ἴσκει.
Δαπίης δ' ἰμματίωσε· ὁ δ' ἐλίσσεται ἀμφὶ τε γουῶσι,
Δειρὴν τε, στέρνον τε· τὰ δ' ἐμβρόχοισι κέχυται
Ἄλφα πολλὰ δ' ἐδύντες ὑπὸ σῶμα δαιτεύουσιν.

Vide etiam quàm magnificè ædificauit super tenui illo Horatii fundamento,

Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.

In secundo nánque sic,

Ὡς δ' ὅταν ἰκτὶν τολυμήχανος ἔλκος ἀφύσσας
Οἰδαλέον, τῷ πλεῖον ἀναίσιον ἐνδοθὲν αἷμα
Ἐνίμηται, φιερὰς δ' ὑπὸ χροὰ λίμνης
Ἔρπετὰ τιερόμυδος κρύ' ὑπὸ χρόα δύσεται ἐξῆς
Δαίνυσθαι μέλαν αἷμα· τὰ δ' αὖ πίκα γυρωθέντα
Κυρτοῦται, καὶ λύδρον ἐπέλκεται· ὑδὶ' ἀνίησιν,
Εἰσόκεν αἱμοδαρῆ ζωὸν ποτὸν αὖ ἐρύσαντα
Ἐκ χροὸς αὐτοκύλιστα πέσῃ, καθύπερθε δ' ὀμεῖται.

Par opera & laus in illis ex quarto operis incomparabilis,

-Meropésque, aliæq; volucres,
Et manibus Procne pectus signata cruentis.
Omnia nam latè vastant: ipsique volantes
Ore ferunt, dulcem nidis immitibus escam.

Ille in tertio piscationum,

Ὡς δ' ὁπότ' ἀπλώσας φέρει βόσιν ὀρταλίχοισι
Μήτηρ ἱερὴ ζειφύρου ποδοτάχελος ὄρνις.
Οἳδ' ἀπαλὸν πτύζοντες ὑπὸ πτερύγεσσι κολῇ
Γηθόσυνοι περὶ μητρὶ, καὶ ἱμείροντες ἐδωδῆς
Χεῖλος ἀναπτύσσουσιν· ἅπαν δ' ὅλον σῶμα λέλυται
Ἀτρὶς ξεινοδόκοιο λίγα κλάζουσι νεοσσοῖς.

Nec minus illa,

-& odora canum vis: tanquam disertus declamator, propositum argumentum felicissimè locupletauit, in quarto,

-αὐτὰρ ἐς ἴχνος
Κτωμένου θυμείοιο κυνὸς μύρεσ' ὄσσε τ' ἐρύσσαι

Θηρὸς ἀνοχλίσει σκολιῷ βάσιν ἐξερεείσας,
Ῥεῖθρος ὑπαγχόλιν νηματίῃ κῆμα τίμων ὄκρῳ
Μάρψει, ἰὰν ἱμάσσησιν, ἐὸν δ' ὑπέλασσεν ἀέκητι.

Quæ posuimus ad excitandam indolem iuniorum: vt haberent exempla vtriusque orationis vel breuioris, vel vberioris.

Nemo etiam dubitabit, qui hæc legerit Oppiani,

Ἠδὲ καὶ ἐκ ξυλόχοιο ὑπεστρέψαντ' ἀκόντιστῆρες
Εἶλον ἀναλκείῃσι ἑλικρανέες ἀγχιτομῆες
Μυελόθεν στέφανται ἅπαν δρυὸς, ἀμφὶ δ' ἄκουφαν
Οἰσύϊνον δήσαντο δοὺς πίερα τοῖ δ' ὀρόωσιν
Ἠλίκα πῶϋσιν κανὸν φόβοιο, ἐδὲ πελάσσῃ
Μαιμώδεας περύγεσσιν ἀτυζομένοις μεμφίσασιν,
Εἰσόκε θηρητῆρες ἐπαίξωσιν ἑλόντες.

quin ex Virgilianis tam sublimem sumpserit spiritū: sunt autem in duodecimo diuini operis,

Inclusum veluti si quando flumine nactus
Cerrum, aut punicea saeptum formidine pennæ,
Venator cursu canis, & latratibus instat.

Artem illam pennarum è Gratio disces.

Diuina quoque illa ex quarto politissimi operis,

Qualis populea mærens Philomela sub umbra
Amissos queritur fœtus, quos durus arator
Observans nido implumes detraxit: at illa
Flet noctem: ramóque sedens miserabile carmen
Integrat, & mœstis late loca questibus implet:

Fuere pro Idea ad suauissima hæc quæ posuit in quinto ille,

Ὡς δ' ὅτε τ' ὀρταλίχοισι χολώσατο νηπιάχοισι
Νίπτρα ὑπὲξ ὀρόφοιο τιθεὶς ὄφις ἀλγινόεντα.
Καὶ τοὺ μὲν κατέπεφνε, ἑὸν ἔπασσεν ἔνδον ὀδόντων.
Μήτηρ δὲ θρῴσκουσα μετ' ἀτυζομένῃ ἀκοτήτῃ
Λείπεται τετριγυῖα φόνῳ γόον.

Sunt & hæc ex eadem officina in primo venationum,

Ἔγχεσι, καὶ τρηχεῖαν ὀλισθαίνουσιν ἀταρπόν.
Τῶν μὲν ποσὶν ἔπεσε τις ἐὴς ὑπάτησιν ἀοσσαῖς.

LVCRETIVS enim,

Auia Pieridum peragro loca, nullius antè
Trita solo.

Quæ suo more diuina fecit Maro in tertio consummati operis,

Sed me Parnasi deserta per ardua dulcis

Raptat

Raptat amor, iuuat ire iugis, qua nulla priorum
Castalium molli diuertitur orbita cliuo.

Sane in secundo nihilo insuauiora,

Me vero primum dulces ante omnia Musæ,
Quarum sacra fero, ingenti perculsus amore
Accipiant. Quibus deinde addidit beati ingenij opes, quæ sequuntur.

Habes igitur maximi Græcorum, cum excellentissimo omnium Poetarum comparationem. Nunc videamus an cum Gratio, aut Nemesiano quicquam illi conueniat: si prius picturâ equi ex Marone designauerimus.

Βαθὺν ὦμον ἱππείου μετώπου. ὑψηλὰ μέτωπα.
Λεπτὴ μὲν κεφαλὴ, εὐτελὴς ἰδεῖν, σμικρὰ γένυς
Τὸ δὲ στόμα πάσσυρτον ἢ γλώσσης ποτὶ ἱππάδα νεῦσα.
Εὐρὺ πλατὺ, φαιδρὸν τε μετώπιον. ἐκ δὲ κάρη κόρυσσε
Λαμπὰ μὲ τῶπα περιχεῦν πυκινοὶ σκιόεντο κόρυμβοι.
Ὄμμα τορὸν, πυρσωπὸν, ὑπὸ σκιώδεσι φαεινὸν.
Εὐρεῖαι ῥῖνες, ζόμα δὲ ἀρκίον, οὔατα βαῖα,
Γυμνὰ ὑπὲρ πελίδνοι λασιώχενος ἵππου.
Ὡς, ὅτε χαίτισσα λόφον νεύει ξυφάλῃσι.
Πολὺ πέλοι στέρνον, λευκὸν δέμας, ὦμοι νῶτα
Καὶ ῥάχις αἰμοῤῥύμους, μέσον ὀχία παίνυσσα.
Ἐκ δὲ θέος πολλὴ μετόπισθε πιοσύνεσχε ἀρή.
Μηρεὶ δὲ ἄυπαγλοι μυώδεες, αὐτὰρ ὑπερθεν
Ὀρθοτενεῖς ὑπὲρ χέτε πόδων ἀειμάκεες αὐλοί.
Καὶ μάλα λεπταλέοι, καὶ σαρκὶ λελειμένα κῶλα,
Οἷα τανυκραίρεσσιν ἀλλοπόδων ἐλάφοισι.
Καὶ σφυρὰ ἀγκλίνοιτο, θέοι δὲ ἀκέως ἐπὶ γαῖαν,
Τῷ μάλ' ἐν γαίῃς, πυκινὴ κορύσσασα κραταιή.

Hæc an vera sint omnino, alterius est operæ quæ ab Apolline nostro dicta sint videamus,

-illi ardua cervix,

Argutúmque caput: non solùm paruum. *breuis alnus.* nõ autem ὑπὲρ χέτε πόδων. *obésaque terga,* non solùm lata.

Luxuritáque toro animosum pectus: non est satis πολὺ στέρνον. Sed & ἄσσα suprà declarabat,

-generosi pullus in artus

Altius ingreditur, & mollia crura reponit, id est, non rigidè protenta: sed quod Aristoteles dicit, ὑγρά.

Primus & ire viam, & fluuios tentare minaces
Audet, & ignoto sese committere ponto.

nec vanos horret strepitus.& hic intermiscet,

-tum signa sonum procul arma dedêre

Stare loco nescit,micat auribus,& tremit artus,

Collectúmque premens volvit sub naribus ignem.

Densa iuba,& dextro iactata recumbit in armo.

*At duplex agitur per lumbos spina.*hoc erat αμφίδυμος:

-cauatque

Tellurem,& solido graviter sonat vngula cornu.

EGRATIO vero hæc;

Nempe ingens,nempe ardua fundet in auras

Crura. Cætera de nationibus trahit.In quibus mirum quòd tum ipse,tum Oppianus profitetur,

Non tamen Hispano Martem tentare minacem

Ausim. Sic Græcus à celeritate sola dilaudatos,damnat tanquam imbelles,

Ἀλλ' ἄρα καὶ πάρδαισι μάλα πεφίδυσιν Ἴκμας,

Ὠκυτέροισι πόδεσσι κραιαίοντες πεδίοιο.

Κούφοισιν τάχα μοῦνος ἐναντίον ἱστοφορίζει

Αἰετὸς αἰθερίοισιν ὀπιθύσιον γυάλοισιν,

Ἠ ἴρηκος ταναῇσι τανυσσάμενος πτερύγεσσιν,

Ἠ ἴλαφος πολιοῖσιν ἀλεξάμενος ῥοθίοισιν.

Τόσσον ἔοικε ἕκαστα σὺν πόδας ὠκυμόοντας.

Ἀλλ' ὀλίγοι,βαιοῖσι μάχεσθαι εἰάλιδες ἦτορ.

Nostris sanè vlibus nulla terrarum pars mittit præstantiores,siue dexteritatem, siue animum spectes. Nam & domino mites, & hostium hostes sunt. Impulsi in mucrones abeunt,iussu heri morituri. Cæsi non auertuntur: percussorem etiam appetunt: denique fiunt sæuiores.Vidimus nos inter animi fideique miracula, vnum è commilitonibus auectum incolumen, equo ita saucio,vt etiam intestina per humum traheret. neque prius concidendi tempus esse ratus est, quàm sessor descenderet,atque in socij terga subsiliret.quod tamen addit verum est,

Καὶ θρίμον ἐν πάγεσσιν ἐλισσόμενοι σαόωσιν.

Quòd autem non notos habuerit Hispanos equos & hinc patet,

Οὐλιὸς ἢ ἐ κραιπνὼ πηλοῦφον ἀμησίλιον.

quum pauci equi meliore vngula fulciantur. Totáque Hispania scrupea,fabulosa, aspera, siticulosa sit: tantum abest vt limo lutóve vngulæ corrumpantur. Quare plerísque Hispaniæ locis calceos è cannabinis filamentis con-

connexos gerunt.

NEMESIANVS autem sic, longè inferior illis,

Illis ampla satis læui sunt æquora dorso,
Immodicumque latus. de latere intellige, non vt ille, *dimas*: id est corpus totum. animosiores enim sunt. neque deficit facilis spirandi vis, nec diuturna spiritus contentio labefacit: tum sequitur, *parmæque ingentibus alui*, Ita verò adultis: at pullum eme, cuius aluus par sit maternæ, verum, atque commune prouerbium militare. Causas hasce & alias reddidimus iis in libris, qui mihi ab amanuensi furto surrepti sunt. Et

Ardua frons, auresque agiles, capitisque decoro.
Altus honos, oculique vago splendore micantes.
Plurima se validos cervix reclinat in armos.
Fumant humentes calida de nare vapores.
Nec pes officium standi tenet, ungula terram
Crebra ferit, virtusque artus animosa fatigat.

Canum verò formam quis horum trium absolutius descripserit, videamus,

Μελαίχρων κρατερὸν δίμας, αἰχμὴ δὲ κέρκου
Καὶ φαι, ἰνγλίων κυκλοτερὲς στίλβειον ὀπωπή.
Καὶ χαροπὸν ὀκταδίην πολιόθριξ βάκα δ' ὑπερθε
Οὔατα λεπταλέα σὶν πεντάλοισι θ' ὑφῶσαι.
Δηρὸν μετεδουπῶσι κύδεα νέρθε κραταιά,
Εὐρέα τε στέρνα θ' ἑλιχθέρεα πόδες ἐστε,
Ὀρθοτενεῖς, κώλων ταναοὶ δολιχῆρεες ἰσοὶ,
Εὐρέες ὠμοπλάται, πλευρῶν ὀλιγάρσια τορνά.
Ὀσφύες εὐπαχέες μὲν πίονες· αὐτὰρ ὀπίσθιαι
Στεφαναί τ', ὀκταδός τε πέλει δολιχόσειρος ἀρή.

Hi ad cursum: ad pugnam verò,

Σιμότεροι μὲν ἔασι πρόσωπά τε, δεινὰ δὲ ὄπωπε
Νεύει ἐπισκυλίοισι μετόφρυα, καὶ συνάγουσι
Ὀφθαλμοὶ, χαροπῖσιν ὑποστίλβοντες ὀπωπαῖς.
Ῥινὸς ἄπας λάσιος, κρατερὸν δίμας, ἀμφὶ δὲ πάσας

Quales ait minus celeres, magis animosos, magisque fortes.

GRATIVS ad hunc modum,

Sint celsi vultus, sint hirtæ frontibus aures,
Os magnum, & patulis agitatos morsibus ignes
Spirent, astricti succingant ilia ventris.

Cauda breuis. quo loco melius, quàm Græcus. magna nánque cauda venaticis curſoribus oneri eſt. ſequitur,

-longúmque latus, diſcretáque collo
Cæſaries, non pexa minus: non frigoris illa
Impatiens: validis tum ſurgat pectus ab armis:
Quod magnos captat motus, magníſque ſuperſit:

Diuinum profectò verſum,

Effuge, qui lata pandit veſtigia planta:
Mollis in officio, ſiccis ego dura lacertis
Crura velim, & ſolidos hæc in certamina calces.

AVRELIVS autem, Nemaſius hæc,

-ſit cruribus altis,
Sit rigidis: multámque gerat ſub pectore lato
Coſtarum ſub fine decenter prona carinam.
Quæ ſenſim rurſus ſicca ſe colligat aluo.
Renibus ampla ſatis validis diductáque coxas,
Cuique nimis molles fluitent in curſibus aures.

Quibus è locis haud paruum capias impetum ad imitationem, atque exercitationem,

Ex Arato quoque & Nicandro fortaſſe educi poſſint aliqua: ſed hæc impræſentia ſint ſatis. Quòd ſi quæras ad huc alia, conferre poſsis Vulcani caſum, qui & ab Homero & à Flacco deſcriptus fuit. Sunt in 1, Iliados,

Ἠ δὴ τόν μα καὶ ἄλλον ἀλιξέμεναι μεμαῶτα
Ῥῖψα ποδὸς τετραχθα ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο.
Πὰν δ' ἅμαρ φορέμην, ἅμα δ' ἠελίῳ καταδύντι
Κὰπ Λῆμνον ἐκ πάμπαν· ὀλίγος δέ τι θυμὸς ἐνῆεν.
Ἔνθα μ' ὀπτῆσι σὺν ἐμοὶ κομίσαντο Σίντιες.

In 11, Argonauticôn,

Mox etiam pauidæ tentantem vincula matris
Soluere, prærupti Vulcanum vertice cæli
Deuoluit. ruit ille polo noctémque diémque,
Turbinis in morem. Lemni cùm littore tandem
Inſonuit, vox inde repens vt perculit vrbem:
Accliuem ſcopulo inueniunt, miſerántque, ſouéntque
Alternos ægro cunctantem poplite greſſus.

LATINI CVM LATINIS COMPARANTVR,

CAPVT X.

Neque

NEque paucis, neque plebeiis exemplis comparatum nobis puto, vt inire possimus rationem rerum naturas exprimendi. Neque enim alio modo imitamur quæ dixerint priores: quàm illi res ipsas imitati sunt. Vbi haud parum dubitandum est, vtrum potius eueniat nobis, Iuuemur ne aliorum inuentione: videmus enim & quæ viderunt illi, & quę nobis, non visa sibi, videnda reliquerūt. An premamur iniquius: quippe præuenti, raro meliora possumus addere bonis. Nam posteaquam liberū laxúmque dicendi genus ex Homero castigauit diuinus Maro: posteriores poetæ, quid quóve modo dicerent, vix inuenere: quare Latinorum quoque ingenia sunt inter se conferenda quorum iudicio nostri operis apparatus fiat lucu lentior Primùm igitur certis materijs quasi capita quædā statuuntur. deinde, si quid præterea fecerit ad rem: vt sese illa dabunt, excipientur. A pestilētia placuit incipere, quæ in III, limatissimi operis vicit omnium mortalium vel laudem vel obtrectationem.

PESTILENTIA.

CAPVT XI.

Hic quondam cœli vitio miseranda coorta est
Tempestas, totóque Autumni incanduit æstu.
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum.
Corrupitque lacus, infecit pabula tabo.

LVCRETIVS, in VI, ex Thucydide,

-mortifer æstus
Finibus in Cecropis funestos reddidit agros:
Vastauitque vias, exhausit ciuibus vrbem.

OVIDIVS in VII,

Dira lues populis, odio Iunonis iniquæ
Incidit: exosæ dictas à pellice terras.
Principiò cœlum spissa caligine terras
Presit, & ignauos inclusit protinus Austros.
Constat & in fontes vitium venisse, lacúsque.

VIRGILIVS,

Nec via mortis erat simplex, sed vbi ignea venis
Omnibus acta sitis miseros adduxerat artus,
Rursus abundabat fluidus liquor, omniáque in se
Ossa minutatim morbo collapsa trahebat.

LVCRETIVS,

Nec ni mio cuiquam posses ardore tueri

Corporis in ſummo ſummam ferueſcere partem:
Sed potius tepidum manibus proponere tactum.
Intima pars hominum verò flagrabat ad oſſa.
Inciderunt ipſo venientes ore patentes:
Inſedabiliter ſitis arida corpora merſans
Æquabat multum paruis humoribus imbrem.

VIRGILIVS,

Quæſitæque nocent artes: ceſſere magiſtri
Phyllirides Chiron, Amithaoniuſque Melampus.

LVCRETIVS,

Nec requies erat vlla: mali defeſſa iacebant,
Corpora: muſſabat tacito medicina timore.

OVIDIVS,

Dum viſum eſt mortale malum, tantæ q; latebat
Cauſa nocens cladis, pugnatum eſt arte medendi,
Exitium ſuperabat opes, victæq; iacebant.

SANE cauſa efficacior apud Ouidium, propter quam nullo vſui eſſent artes. quippe morbus non erat à vitio elementorum tantùm, ſed etiam ab ira deorum. quare non ſolùm pro alijs fruſtrà medici, ſed pro ſe temere: nempe,

-inque ipſos ſæua medentes
Erumpit clades: obſtantque auctoribus artes.

SILIVS lib. XIIII,

Succubuit medicina malis: cumulantur acerui
Labentum, & magno cineres ſeſe aggere tollunt.

VIRGILIVS,

Sæpe in honore, deûm medio ſtans hoſtia ad aram,
Lanea dum nitida circumdatur infula vitta,
Inter cunctantes cecidit moribunda miniſtros
Aut ſi quam ferro mactauerat ante ſacerdos,
Inde neque impoſitis ardent altaria fibris,
Nec reſponſa poteſt conſultus reddere vates:
Ac vix ſuppoſiti tinguntur ſanguine cultri.
Summáque ieiuna ſanie infuſcatur arena.

OVIDIVS,

Admoti quoties templis: dum vota ſacerdos
Concipit, & fundit purum inter cornua vinum
Haud expectato ceciderunt vulnere tauri.

ET MOX more ſuo iterum,

-mugitus victima diros

Edidit

Edidit, & subitò collapsa sine ictibus vllis
Exiguo tinxit subiectos sanguine cultros.

VBI est plena Virgilianorum imitatio.

Fibra quoque ægra notas veri, monitúsque deorum
Perdiderat,

HAEC quoque illa referunt superiora.

VIRGILIVS,

Hinc lætis vituli vulgò moriuntur in herbis,
Et dulces animas plena ad præsepia reddunt.
Hinc canibus blandis rabies venit: & quatit ægros
Tussis anhela sues, ac faucibus angit obesis.

SILII quoq. conatus attendere poteris: sic. n. in XIIII,

Criniger astriferis Titan feruoribus auras,
Et patulam Cyanen, latéque palustribus vndis
Stagnantem. Stygio Cocyti oppleuit odore,
Temporáque Autumni latis florentia donis
Fœdauit, rapidóque accendit fulminis igni.
Fumabat crassus nebulis caliginis aer.
Squallebat tellus vitiato feruida dorso,
Nec victum dabat, aut vllas languentibus vmbras
Atque ater piceam vapor expirabat in æthram.

HINC Homerum sequitur,

Vim primi sensere canes: mox nubibus atris
Fluxit deficiens penna labente volucris:
Inde feræ syluis sterni.

IN quos versus cùm à superioribus incidas. videaris balbutientem scholasticum audire. quare nostros quoque versus qui in Rochi hymno simile tractant argumetum, hisce adscribere cepit impetus: & fecissem, nisi putassem inuidiosum. cessimus itaque pudori.

LVCRETIVS,

-cum primis fida canum vis
Strata vijs, animam ponebat in omnibus ægram
Extorquebat enim vitam vis morbida membris.

OVIDIVS,

Strage canum primò, volucrúmque, auiúmque boúmque,
Inque feris subiti deprensa potentia morbi.

VIRGILIVS,

Labitur infelix studiorum, atque immemor herbæ
Victor equus, fontésque auertitur, & pede terram
Crebra ferit: demissæ aures, incertus ibidem

Sudor, & ille quidem morituris frigidus aret:
Pellis & ad tactum tranctanti dura resistit.

OVIDIVS,

Acer equus quondam, magnæq; in pulvere famæ
Degenerat, palmæ veterumque oblitus honorum
Ad præsepe gemit morbo moriturus inerti.

SILIVS

Heu dolor! insignis notis bellator in armis
Ignavo rapitur letho.

Deinceps prosequitur Maro in armentis morbi signa & mortis, ac remedia diuinitus: quippe tum castissimè, tum luculentissimè. mox verò illa vero Apolline digna,

Ecce autem duro fumans sub vomere taurus
Concidit, & mistum spumis vomit ore cruorem
Extremósque ciet gemitus: it tristis arator,
Mœrentem abiungens fraterna morte iuuencum,
Atque opere in medio defixa reliquit aratra.

TVM illa cœlo ipso profectò delapsa,

Nõ vmbræ altorum nemorum, non mollia possunt
Prata mouere animum: non qui per saxa volutus
Purior electro campum petit amnis. at ima
Soluũtur latera, atque oculos stupor vrget inertes,
Ad terrámque fluit deuexo pondere ceruix.

SATIS hæc erant ad deterrendum animos sipientum ab imitatione: verùm ea his addidit, quæ etiam obterrent audaciam,

Quid labor, aut benefacta iuuant? quid vomere terras
Inuertisse graues? atqui non Massica Bacchi
Munera, non illis epulæ nocuere repostæ.
Pocula sunt fontes liquidi, atque exercita cursu
Flumina, nec somnos abrumpit cura salubres.

QVAE equidem malim à me excogitata atque confecta, quàm vel Crœsum vel Cyrum ipsum dicto habere rudientem.

OVIDIVS autem properat: nullũ enim spatium reliquit ille, in quo vestigium posset ponere,

Considere infelix validos miratur arator
Inter opus tauros, mediósque recumbere sulco.

VIRGILIVS,

Non lupus insidias meditatur ouilia circum,
Nec gregibus nocturnus obambulat: acrior illum

Cura

Cura domat timidi damæ cervique fugaces.
Nunc interque canes, & circum tecta vagantur.

OVIDIVS,

Non aper iraſci meminit: nec fidere curſu
Cerua, nec armentis incurrere fortibus vrſi:
Omnia languor habet. Syluiſque, agriſque, viiſque
Corpora fœda iacent: vitiantur odoribus auræ.

Virgilius poſt hæc ſerpentum clades canit: ab illis nulla. de auibus verò,

Ipſis eſt aer auibus non æquus: & illæ
Alta præcipitem vitam ſub nube relinquunt.

LVCRETIVS ſimpliciter,

Nec tamen omnino temere illis ſedibus vlla
Comparebat auis.

Verùm quæ ſequuntur non ſolùm narrationi, ſed etiam cuiuis expectationi finem imponere poterunt,

Balatu pecorum, & crebris mugitibus amnes
Arentéſque ſonant ripæ, colléſque ſupini.
Iámque catervatim dat ſtragẽ: atque aggerat ipſis
In ſtabulis turpi dilapſa cadauera tabo:
Donec humi tegere, ac foliis abſcondere diſcunt.
Nam neq; erat corijs vſus. neq; viſcera quiſquam
Aut vndis abolere poteſt, aut vincere flamma:
Nec tondere quidem morbo: illuuiéque pereſa
Vellera, nec telas poſſunt attingere putres.
Verùm etiam inuiſos ſi quis tentarat amictus.
Ardentes papulæ, atque immundus olentia ſudor
Membra ſequebatur, nec longo deinde morantí
Tempore contractos artus ſacer ignis edebat.

LVCRETIVS,

Multáque humi cùm inhumata iacerent corpora ſuprà
Corporibus: tamen alituum genus atque ferarum
Aut procul abſiliebat, ne acrem exciret odorem:
Aut vbi guſtabat, languebat morte propinqua.

VIRGILIVS,

Præterea nec iam mutari pabula refert.

LVCRETIVS,

Nec refert, vtrum nos in loca deueniamus
Nobis diuerſa, & cœli mutemus amictum:
An cœlum nobis naturam intùs corruptam
Deferat.

MVLTA præterea, quæ prolixius prosequitur Thucydides, omisit diuinus Poeta duabus de causis. nanque & fastidium semper fugit: quæ virtus habenarum laxatores istos defecit: Lucanum dico, Statium, atque alios. & de gregibus cum scriberet, particulatim humanos interitus describendos alijs permisit iudicijs: ipse suo est vsus. Lucretius autem, qui rerum naturam canit, iure minutiora persecutus est: nec minore Ouidius ratione: quippe in Pelei persona absumptum narrat populum. Non sunt igitur contemnenda si qua conueniant apud vtrumque. Spectemus igitur quid ad Lucretij puritatem addiderit Ouidius,

LVCRETIVS,

Principiò caput incensum feruore gerebant,
Et duplices oculos suffusa luce rubentes.
Sudabant etiam fauces intrinsecus atro
Sanguine, & vlceribus vocis via septa coibat,
Atque animi interpres manabat lingua cruore,
Debilitata malis, motu grauis, aspera tactu.
Inde vbi per fauces pectus complerat, & ipsum
Morbida vis in cor mœstum confluxerat ægris:
Omnia tum vero vitai claustra lababant,
Spiritus ore foras tetrum voluebat odorem.
Rancida quo perolent proiecta cadauera ritu.

OVIDIVS,

Viscera torrentur primò, flammisque fathiscunt.
Indicium rubor est, & ductus anhelitus igni.
Aspera lingua tumet, tepidisque arentia ventis
Ora patent, auræque graues captantur hiatu,
Nostratum, non vlla pati medicamina possunt.

SILIVS quoq. aliquid, tanquam cornicula meditatus est,

Arebat lingua: & gelidus per viscera sudor
Corpore manabat tremulo: descendere fauces
Abnuerant siccæ iussorum alimenta ciborum.
Aspera pulmonem tussis quatit: & per anhela
Igneus efflatur sitientum spiritus ora.
Lumina ferre grauem vix sufficientia lucem.
Vnca nare iacent, saniesque immista cruore
Expuitur: membrisque cutis tegit ossa peresis.

LVCRETIVS,

Multi præcipites lymphis putealibus alte

In fluuios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nuäq; iacientes corpus in undas.
Inciderunt ipso venientes ore patente.
Insedabiliter sitis arida corpora mersans
Aequabat multum parua humoribus imbrem.

OVIDIVS,

-passim positóque pudore
Fontibus, & fluuiis, puteisque capacibus hærent:
Nec sitis est extincta prius quàm vita bibendo.

LVCRETIVS,

Nec requies erat vlla mali: defessa iacebant
Corpora. OVIDIVS,
Inde graues morbo nequeunt consurgere: & ipsis
Immoriuntur aquis.

SED repetit Lucretius mox hoc idem,

Multa siti prostrata viam per, próque voluta
Corpora: sic amnes ad aquarum strata iacebant,
Intercluſa anima nimia dulcedine aquarum.

DE funeribus autem,

Omnia denique sancta deûm delubra replerat
Corporibus mors exanimis: oneratáque passim
Cuncta cadaueribus cœlestum templa manebant
Hospitibus loca, quæ complerant ædituentes.
Nec iam religio diuûm: nec numina magni
Pendebant: etenim præsens dolor exuperabat.
Nec mos ille sepulturæ remanebat in vrbe,
Vt pius hic populus semper consuerat humari.
Perturbatus enim totus trepidabat, & vnus
Quisque suum pro re consortem mœstus humabat.
Multáque vis subita, & paupertas horrida suasit:
Nánque suos consanguineos aliena rogorum
Insuper extructa ingenti clamore locabant.
Subdebántque faces, multo cum sanguine sæpe
Rixantes potius, quàm corpora desererentur.

OVIDIVS,

Corpora missa neci nullis de more feruntur
Funeribus: neque enim capiebant funera portæ.
Aut inhumata premunt terras, aut dantur in altos
Indotata rogos, & iam reuerentia nulla est.
Déque rogis pugnant, alienisque ignibus ardent.
Qui lacryment, desunt, indefletæq; vagantur

Natorum matrumque animæ, iuuenumque senumque:
Nec locus in tumulos, nec sufficit arbor in ignes.

SILIVS,

Passim etiam deserta iacent, inhumatáque latè
Corpora, pestiferos tetigisse timentibus artus.

LVCANVS igitur cùm vidisset communes hosce locos occupatos, materiæ summam satis habuit percurrere. Sùt autem in VI,

Corpora tum soluit tabes, & digerit artus,
Traxit vers cœlum fluidæ contagia pestis
Obscuram in nubem. tali spiramine Nessus
Emittit stygium nebulosis aera saxis:
Antráque lethiferi rabiem Typhonis anhelant
Inde labant populi. cœlóque parator vnda
Omne pati virus, durauit viscera cœno.
Iam riget atra cutis, distentáque lumina rumpit:
Igneáque in vultus & sacro feruida morbo
Pestis abit, sessúmque caput se ferre recusat.
Iam magis atque magis præceps agit omnia fatum
Nec medij dirimunt morbi vitámque necémque,
Sed languor cum morte venit: turbáque cadentum
Aucta lues, dum mista iacent incondita vitis
Corpora. nam miseros vltra tentoria ciues
Spargere. funus erat.

TEMPESTAS.

CAPVT XII.

NOn minor affectatio ad poeticam gloriam erexit ingenia in describenda tempestate. cuius magnitudinem ex diuini viri numeris primo loco explicemus.

Incubuere mari: totúmque à sedibus imis
Vnà Eurúsque Notúsque ruũt, creberq; procellis
Africus: & vastos volunt ad littora fluctus.
Insequitur clamorque virũm, stridórque rudentum.
Eripiunt subitò nubes cœlúmque diémque
Teucrorum ex oculis. ponto nox incubat atra.
Intonuere poli, & crebris micat ignibus æther:
Præsentémque viris intentant omnia mortem.

Profectò horror ex apparatu minacissimæ tempestatis hic est pictus, potius quàm dictus.

OVIDIVS autem,

Cùm

Cum mare sub noctem tumidis albescere cœpit
Fluctibus, & præceps spirare valentius Eurus.
HACTENVS efficacia nulla: & tamen
Ardua iamdudum demittite cornua rectis
Clamat, & antennæ totum subducite malum,
Hic iubet. nimis properè illa: *impediunt aduersæ iussa procellæ,*
Nec sinit audiri vocem fragor æquoris vllam.
At enimuero nautas ita repentè facere amentes minimè decuit. nondum enim re desperata,
Hic rapit antennas: quæ dum sine lege geruntur
Aspera crescit hyems. & mox,
Ipse pauet: nec se qui sit status ipse fatetur
Scire ratis rector, nec quid iubeatue, velitue.
De ventis autem & fluctibus illa,
Quippe sonant clamore viri, stridore rudentes,
Vndarum incursu grauis vnda, tonitribus æther.
Fluctibus erigitur. cœlúmque æquare videtur
Pontus, & inductas aspergine tangere nubes
Et modò cùm fuluas ex imo vertit arenas,
Concolor est illis: stygia modò nigrior vnda,
Sternitur interdum, spumísque sonantibus albet.
LVCANVS in V,
Primus ab Oceano caput exeris Atlanteo
Core mouens æstus: iam te tollente furebat
Pontus, & in scopulos totas erexerat vndas.
Occurrit gelidus Boreas, pelagúsque retundit:
Et dubium pendet, vento cui pareat æquor.
Sed Scythici vicit rabies Aquilonis, & vndas
Torsit, & abstrusas penitus vada fecit arenas.
Nec perfert pontum Boreas ad saxa: suúmque
In fluctus Cori frangit mare: motáque possunt
Aequora subducto etiam concurrere vento.
Non Euri cessasse minas: non imbribus atrum
Aeolij iacuisse Notum sub carcere saxi
Crediderim: cunctos solida de parte ruentes
Defendisse suas violento turbine terras.
Sic pelagus mansisse loco. nam parua procellis
Aequora rapta ferunt. Aegeas transit in vndas
Tyrrhenum: sonat Ionio vagus Adria ponto.
PRAETER has hyperbolas, illa ridicula,

Ah quoties frustrà pulsatos æquore montes
Obruit illa dies: quàm celsa cacumina pessum
Tellus victa dedit.non ullo littore surgunt
Tam validi fluctus:alióque ex orbe voluti
A magno venêre mari,munduinque coercens
Monstriferos agit vnda sinus. sic rector Olympi
Cuspide fraterna laxatum in sæcula fulmen
Adiunxit,regnóque accessit terra secundo.
Cum mare conuoluit gentes,cùm littora Tethys
Noluit vlla pati,cælo contenta teneri.
Tunc quoque tanta maris moles creuisset in astra.
Nè superum rector præsidisset nubibus vndas,

Vides quas inanitates. Quónam tempore factum est, vt durius à molliori coerceatur? Vasta omnia,& insani potius, quàm poetæ:ita isti ea quæ reliquit Virgilius, tanquam minimè proba, dū quasi omissa & ignota illi, persequuntur:acquirunt damna nominis sui importuna sedulitate,quæ ille modestia sua subterfugit. Quare odem filo & hæc texuit,

Non cæli nox illa fuit:latet obsitus aer
Infernæ pallore domus nimbísque grauatus.
Deprimitur:fluctúsque in nubibus accipit imbrem.
Lux etiam metuenda perit: nec fulgura currunt
Clara.sed obscurum nimbosus disilit aer.
Tum superùm connexa tremunt,atque arduus axis
Insonuit,motáque poli compage laborant

Dum ambit plausum admirantium, hæc monstra edidit. Itaque effertur sine habenis more suo, ita vt prudentioribus etiam verè furere videatur.

Extimuit natura chaos:rupisse videntur
Concordes elementa moras:rursúsque redire
Nox manes mistura deos:spes vna salutis.
Quod tanta mundi nondum periere ruina.
Quantùm Leucadio placidus de vertice pontus
Despicitur:tantum nautæ videre trementes
Fluctibus è summis præceps mare,cúmque tumētes
Rursus hiant vndæ,vix eminet æquore malus.
Nubila tanguntur velis,& terra carina.
Nam pelagus,qua parte fodit,non celat arenam,
Exhaustum in cumulos:omnísque in fluctibus vnda est.

POST hæc,qualia Ouidii postrema,

Atque

Artis opem vicere metus, nescítque magíster
Quam frangat, cui cedat aquæ. discordia ponti
Succurrit miseris. fluctúsque euertere puppim
Non valet in fluctus. victum latus vnda repellens
Erigit, atque omni surgit ratis ardua vento.

Illud etiam præter ineptias, animaduertes ab eo peccatum, vbi Corum opponit Boreæ. nam cùm excitat ab Oceano Atlantico, potuit excusari, si id appellationis etiam cum Callaico, aut Britannico facias communem: tametsi pro errore potius notari potest. Cæterùm detexit insciam suam cùm ait, à Coro motum pelagus à Borea retundi. Sanè vterque Septetrionis comes, atque stipator est. Corus ab Occidenti latere, Boreas ab Orienti. Quamobrē ab eorum vtrouis impulsus fluctus, ab altero repelli non potest: sed vtriusque vi in Austrum directà impingere. Præterea cùm dixerit: mare accipere in nubibus imbrem, id est, eò vsque attolli, vt subeat nubes ipsas, in quibus hauriat pluuias antè, quàm demittantur: quare nunc addit, *nubila tanguntur velis*, sanè hoc minus est: at alia summi viri maiestas illa inculpata,

Hi summo in fluctu pendent, his vnda dehiscens,
Terram inter fluctus aperit. furit æstus arenis

QVAE OVIDIVS,

Et nunc sublimis veluti de vertice montis
Despicere in valles, imúmque Acherota videtur.
Nunc vbi demissum curuum circumstetit æquor,
Suspicere inferno summum de gurgite cælum.
Sæpe dat ingentem fluctu latus ictta fragorem:
Nec leuius pulsata sonat, quam ferreus olim
Cùm laceras aries balistáue concutit arces.

SYMMA quædam hæc tempestatis: particulatim verò illa,

Vnam, quæ Lycios fidúmque vehebat Orontem
Ipsius ante oculos ingens a vertice pontus
In puppim ferit. Excutitur, pronúsque magíster
Volvitur in caput. ast illam ter fluctus ibidem
Torquet agens circum, & rapidus vorat æquore vortex.

OVIDIVS,

Frangitur incursu nimbosi turbinis arbor:
Frangitur & regimen: spoliísque animosa superbit
Vnda velut victrix, sinuatáque despicit undas.

LVCANI illud luculentum: Virgilij enim,

-Intentant omnia mortem, sic totidémque videntur,
Quot veniunt fluctus, ruere atque irrumpere mortes.

ILLA verò,

Talia iactanti stridens Aquilone procella
Velum aduersa ferit, fluctúsque ad sidera tollit.
Franguntur remi: tum prora auertit, & vndis
Dat latus, insequitur cumulo præruptus aquæ mons:

QVANTO sunt hisce meliora quę Lucanus anhelauit?

-non plura loquuto
Aumsit laceros percussa puppe rudentes
Turbo rapax fragilémque superuolitantia malum
Vela tulit. sonuit victus compagibus alnus.

Ac sanè haud scio an modica nauicula, quanta ab vnico nauta regi potest, si pes qui velum imum cohibet dirumpatur, ita vt velum supra malum tollatur, vitare possit submersionem.

QVANTO propius verò,

Iam validam Ilionei nauem, iam fortis Achatæ
Vicit hyems. laxu laterum compagibus omnes
Accipiunt inimicum imbrem, rimísque fatiscunt,

Non enim strepitu quæsiuit gloriam carminis: sed splendore ac luce veritatis. Ouidius quoque parcè & sobriè: sed tanquam interpres, aut discipulus à dictante,

Iámque labant cunei: spoliatáque tegmine cera
Rima patet: præbétque viam lethalibus vndis.

ILLA autem,

O térque, quatérque beati, &c. longè fusius,

Nõ tenet hic lacrymas. stupet hic, vocat ille beatos
Funera quos maneant: hic votis numen adorat,
Brachiáque ad cælũ, quod nõ videt, irrita tollens
Poscit opem: subeunt illi matérque, patérque:
Huic cum pignoribus domus, & quod cuique relictum est,

Tum verò noctem repetit ac tenebras: nec semel,

Omne latet cælum, duplicatáque noctis imago est.

Et suprà, *-caret ignibus æther:*

Cæcáque nox premitur tenebris hyemísque, suísque.

Illud obseruabis, *cuneos* ab Ouidio dictos, non clauos ligneos: æreis enim olim, nunc ferreis pangunt naues: sed eas, quas Pacuuius illo versu subscudes vocat,

Nec vlla subscus cohibet compagem:

Tabellas ait esse Festus, quibus ligna coaxantur. apud Vitruuium non semel inuenies. earũ figura est, quasi cùm duos cuneos obtusi mucronis componas. Iccirco Italicum vulgus fabrorum, *caudas picæ* nominant. His etiam nunc Vasconicæ Britannicæque naues commissorum asserum firmant cohæsiones. Simile officium præstant ansæ ferreæ in lapidibus ad latera pontium & scalarum. Pictor igitur apud Vitruuium, vbi loquitur de parietũ farctura, subscudem pro ansa designauit. Nec minus illud obseruandum, Decimum fluctum ab omnibus ferè poetis Latinis decantatum esse, pro proximo. verùm de his in Originibus,

OVIDIVS quoque tum alios, tum seipsum in I, Tristium imitatus est,

Me miserum, quanti montes voluuntur aquarum:
Iamiam tracturos sidera summa putes.
Quantæ diducto subsidunt æquore valles:
Iamiam tracturas tartara nigra putes.
Quocunque aspicio nihil est, nisi pontus & aer:
Fluctibus hic tumidus, nubibus ille minax,
Inter vtrumque fremunt immani murmure venti:
Nescit cui domino pareat vnda maris.

Deinde cùm enumerauit ventos, subdit illa optima,

Rector in incerto, nec quid fugiatue petatue
Inuenit: ambiguis ars stupet ipsa malis.

Et infra,

Nec leuius laterum tabulæ feriuntur ab vndis,
Quàm graue balistæ mœnia pulsat onus.

ATQVE illa de Decumano.

Quis venit hinc fluctus. fluctus supereminet omnes,
Posterior nono est, vndecimóque prior:

STATIVS autem modicis versibus hãc perstrinxit materiam: propterea quod in Hypsipyles persona deduxit narrationem, in quinto Thebaidos,

Iámque aderant terræ, quantum Gortynia currunt
Spicula: cæruleo grauidam cùm Iupiter imbri
Ipsa super nubem ratis armamenta Pelasgæ
Sistit agens. Inde horror aquis: & raptus ab omni
Sole dies, miscet tenebras: queis protinus vmbra
Concolor. obnixi lacerant caua nubila venti.
Diripiúntque fretum. nigris radit humida tellus

Verticibus totúmque notis portantibus æquor
Pendet & æquato iamiam prope sidera dorso
Frangitur: incertæ nec iam prior impetus alno,
Sed labat extantem rostru modò gargite in imo,
Nunc cœlo Tritona ferens, nec robora prosunt
Semideûm Heroum puppémque insana flagellat
Arbor, & instabili procumbens pondere curuas
Raptat aquas: remique cadunt in pectus inanes.

vbi insano epitheto insanam arborem appellauit: neque probè vsus est Verbo *flagellat*, de re vasta ac solida.

HAEC intuenti, non quid aliud præterea, sed quónam alio modo hæc eadem dici possint, cõtemplandum est. Quapropter quid item cecinerit Valerius Flaccus vt queat cognosci, versus eius ex Argonauticõn I, subiiciamus,

-fundunt se carcere læti
Thraces equi, Zephyrúsque & noctis concolor alis
Nimborum cum prole Notus, crinémque procellis
Hispidus, & multa flauus caput Eurus arena.
Induxere hyemem, raucóque ad littora tractu
Vnanimi freta curua ferunt.

Iam primum falsum hoc est. si enim quatuor spirãt venti, ad litus nunquam impellent mare. Sequitur:

-nec sola tridentis
Regna mouent, vasto pariter ruit igneus æther
Cum tonitru, picéque premit nox omnia cœlo.
Excussi manibus remi.

QVOD Virgilius,

Excussi manibus radij, conuersáque fruntem
Puppis in obliquum resonos latus excipit ictus,
Vela super tremulum subitus volitantia malum
Turbo rapit.

ET MOX,

-tota cùm protinus alnus:

AVDIS insuauem numerum:

Soluitur, & vasto puppis mare sorbet hiatu
Illam huc atque illuc nunc torquens verberat Eurus,
Nunc stridens Zephyrus, aufert Notus: vndique feruent
Æquora, cùm subitus trifida Neptunus in hasta
Cæruleum fundo caput extulit, &c. in quibus sese ille ad Maronis imitationem totum comparauit.

DIRAE

DIRAE. CAPVT XIII.

AB his poteris præliorum apparatus, atque singulas congressiones, varias plagas, euentus, mortes diuersis ex poetis conferre. quibus nos supersedendum rati sumus, ne authores ipsi integri describerentur. quocirca nunc ad alia: atque imprimis ad Diras. est enim carmen, quo mala hostibus imprecabantur. priscum illud quidem atque in scenis primùm agitatum: mox ad recentiorum animos accommodatum, quemadmodum suo loco dictum est. Ouidius Ibin suam varijs fabularum adornauit ambagibus. argumentum tamen est idem. Maronianæ quoque rudimenta musæ sunt in carmine ad Battarum: quæ politiore iudicio redegit ad pauca in Bucolicis, sub Damonis persona. Ac quanquam superiore libro diras Polyphemi cum Elisæ imprecationibus comparabamus: tamen vt felicius absoluantur iudicia, hîc quoque describenda sunt: præsertim cùm ex nono quoque Iliad. quæ ibi non posuimus, afferamus. Polyphemus igitur hæc,

Καῦτε πορφύριον, χαμάδις χύ, καὶ κεφαλῆπε
Εἰ ἐτέκνωσάς με, πατὴρ δ' ἐμὸς εὔχεται εἶναι,
Δὸς μὲν ὀδυσσῆα πτολιπόρθιον οἶκαδ' ἱκέσθαι
Τὸν λαέρτεω ἰθακήνδε δόμον εἰσαφικέσθαι.
Ἀλλ' εἰ οἱ μοῖρ' ἐστὶ φίλους τ' ἰδέειν, καὶ ἱκέσθαι
Οἶκον ἐυκτίμενον, καὶ ἐὴν ἐς πατρίδα γαῖαν,
Ὀψὲ κακῶς ἔλθοι, ὀλέσας πάντας ἑταίρους
Νηὸς ἐπ' ἀλλοτρίης, εὕροι δ' ἐν πήματα οἴκῳ.

Phœnix patris diras recitat,

-Πατὴρ δ' ἐμὸς αὐτὰρ ὀϊδὴς
Πολλὰ κατηρᾶτο, συγχώσας δ' ἐπικλίνθη ἐρινύς
Μή ποτε γουνάσιν εἶσιν ἑῷ παιδὶ φίλην ἐπὶ κούρην
Ἐξ ἐμέθεν γεγαῶτα. θεοὶ δ' ἐτέλειον ἀπαρὰς,
Ζεύς τε κατὰ χθονίους, καὶ ἐπαινὴ περσεφόνεια.

DIDO sic, -si tangere portus
Infandum caput, ac terris adnare necesse est:
Et si fata Iouis poscunt: hic terminus hæret.
At bello audacis populi vexatus, & armis,
Finibus extorris, complexu auulsus Iuli,
Auxilium imploret: videatque indigna suorum
Funera: nec, cùm se sub leges pacis iniquæ

Tradiderit, regno aut optata luce fruatur:
Sed cadat ante diem, mediáque inhumatus arena.
Hæc precor, hanc vocem extremam cum sanguine fundo,
Tum vos ô Tyrij stirpem & genus omne futurum
Exercete odijs: cinerique hæc mittite nostro
Munera: nullus amor populis, nec fœdera sunto.
Exoriare aliquis nostris ex ossibus vltor,
Qui face Dardanos, ferróque sequare colonos,
Nunc, olim, quocunque dabunt se tempore vires,
Littora littoribus contraria, fluctibus vndas
Imprecor: arma armis pugnent.

Damon autem postquam narrauit ea quæ suaderent mortem, subdit secundo loco rerum miracula. Postremo verò,

Omnia vel medium fiat mare: viuite syluæ.
Præceps aerij specula de montis in vndas
Deferar: extremum hoc munus morientis habeto.

Horatianus autem puer in Epodo,

Dirus agam vos: dira detestatio
Nulla expiatur victima.
Quin vbiperire iussus expirauero:
Nocturnus occurram furor:
Petámque vultus vmbra curuis vnguibus:
Quæ vis deorum est manium:
Et inquietis assidens præcordiis
Pauore somnos auferam.
Vos turba vicatim hinc, & hinc saxis petens
Contundet obscœnas anus.
Post, insepulta membra different lupi,
Et exquilinæ alites.

Hic, quæ alij vt eueniant inprecantur, minatur se effecturum, Quomodo etiam irata Iuno Virgil. *Sanguine Troiano & Rutulo dotabere virgo*: propterea quod ipsa est author malorum. neque enim deorum reginam vota facere decet ipsam, sed alijs rata facere. Itaque etiam apud Senecam in Hercule furente,

Non sic abibunt odia, viua éfque aget
Violentus ira animus, & fœuus dolor
Aeterna bella pace sublata geret.
Quæ bella? quicquid pontus aut aer tulit
Terrà ile, dirum, pestilens, atrox, ferum,

Fra-

Fractum atque domitum est: superat, & crescit malis,
Iraque nostra fruitur: in laudes suas
Mea vertit odia.

Quemadmodum Virgilius,

-quæ mentem in omnia versi.
Minórque labor est Herculis iussa exequi,
Quàm mihi iubere. vt illic adit furias: sic & hic,
Absint ab imo Tartari fundo excitæ
Eumenides, ignem flammeæ spargant comæ:
Viperea sæuæ verbera incutiant manus.

& amplificat,

Veniat inuisum scelus,
Suúmque lambens sanguinem impietas ferox,
Errórque, & in se semper armatus furor,
Hoc, hoc ministro noster vtatur dolor.

Per eadem vestigia OVIDIVS in IIII,

Non tulit: & secum. Potuit de pellice natus
Vertere Mæonios, pelagóque immergere nautas,
Et laceranda sua nati dare viscera matri:
Et triplices operire nouis Mineidas alis:
Nil poterit Iuno, nisi inultos flere dolores?
Idq; mihi satis est. hæc vna potentia nostra est.
Ipse docet, quid agam. sæs est & ab hoste doceri.

Maluissem dicere luctum est.

Quídque furor valeat, Pentheia cæde satísque
Ac super ostendit. cur non stimuletur, eáque
Per cognata suis exempla sororibus Ino?

mox vt apud SENECAM, furiæ comites,

-luctus comitatur euntem,
Et pauor, & terror, trepidóque insania vultu.

CLAVDIANVS autem eundem furiarum apparatum luculentis in Ruffinum versibus explicauit,

-glomerantur in vnum
Innumeræ pestes Erebi: quascunque siniſtro
Nox genuit fœtu, nutrix Discordia belli,
Imperiosa Fames, letho vicina Senectus,
Impatiensque sui Morbus, Liuórque secundis
Anxius, & scisso mœrens velamine Luctus,
Et Timor, & cæco præceps Audacia vultu,
Et Luxus populator opum, cui semper adhærens
Infelix humili gressu comitatur Egestas,

Fœdáque Auaritiæ comple xæ pectora matris
Insomnes longo veniunt examine curæ.

Omnia pulchre, sed omnia à cœlesti fonte illo,

Vestibulum ante ipsum, primisque in faucibus orci
Luctus, & vltrices posuere cubilia curæ:
Pallentesque habitant Morbi, tristisque Senectus,
Et metus, & malesuada Fames, & turpis Egestas,
Terribiles visu formæ, Lethúmque, Labórque,
Tum consanguineus Lethi Sopor, & mala mentis
Gaudia, mortiferúmque aduerso in limine Bellum,
Ferreique Eumenidum thalami, & Discordia demens
Vipereum crinem vittis innexa cruentis.

Ovidiana autem Hypsipyles clara admodū imprecatio est,

-Quod si quis ab alto
Iustas adest precibus Iuppiter ipse meis:
Quod gemat Hypsipyle, lecti quoque succuba nostri
Mœreat, & leges sentiat ipsa suas.
Vtque ego destituor coniunx, materque duorum,
A totidem natis orba sit atque viro.
Nec male parta diu teneat, peritque relinquat:
Exulet, & toto quærat in orbe fugam.
Quàm fratri germana fuit, miseróque parenti
Filia, tam natus, tam sit & erba viro,
Cùm mare, cùm terras contempserit, æra tentet:
Erret inops, expes, cæde cruenta tua.
Hæc ego coniugio fraudata Thoantias oro.
Viuite deuoto nuptáque, virque toro.

Quæ neque tumida, neque vulgaria, ac tam rotunda, vt tam breui gyro, tam composita apud multos etiam excellentes possimus desiderare.

Catvlli verò Ariadna hæc,

Quare facta virûm multantes vindice pœna
Eumenides, quibus anguineo redimita capillo
Frons expirantes præportat pectoris iras,
Huc huc aduentate: meas audite querelas
Quas ego nunc misera extremis proferre medullis
Cogor, inops, ardens, amenti cæca furore.
Quæ quoniam veræ nascuntur pectore ab imo:
Vos nolite pati nostrum vanescere luctum.
Sed qualis solam Theseus me mente reliquit:

Tali

Tali mente, deæ, funestet séque, suósque.

SINGVLA euenta designatius exequitur Valerius Flaccus in I,

-tu nuncia fontum
Virgo Iouis: terras oculis quæ prospicis æquis
Vltricésque deæ: fásque, & grandæua furorum
Pœna parens, meritis regis succedite tectis,
Et sæuas inferte faces. sacer effera raptet
Corda pauor: nec sola mei grauia affore nati
Arma ratémque putet: classésque & pontica signa,
Atque indignatos temerato littore reges
Mente agitet: sempérque metu deducat ad vndas
Arma ciens, Mors sera viam, tentatáque claudat
Effugia: & nostras nequeat præcurrere diras.
Sed reduces iam iámque viros, auróque coruscum
Cernat iter, stabo insultans, & ouantia contra
Ora, manúsque feram, tum vobis siquid inausum,
Arcanúmque nefas, & adhuc incognita lethi
Sors superest: date fallaci pudibunda senectæ
Exitia, indecorésque obitus. non marte nec armis
Aut nati, precor, ille mei dignatus vt vnquam
Ense cadat. quem fida manus, quem cura suorum
Diripiat, lacerétque senem: nec membra sepulchro
Contegat. Hæc noster de rege piacula sanguis
Sumat, & heu cunctæ, quas misit in æquora gentes.

Videmus igitur vbique inuocationes tetrorum numinum ad vltionem, atque exitium. quæ sunt apud diuinum Poetam excellentissimè in eodem IIII,

Sol, qui terrarum flammis opera omnia lustras.
Tuque harum interpres curarum, & conscia Iuno,
Nocturnisque Hecate triuiis vlulata per vrbes,
Et diræ vltrices, & dij morientis Eliæ,
Accipite hæc, meritúmque malis aduertite numen:
Et nostras audite preces.

Cuius luce aspersit sua STATIVS in I, Thebaid.

Dij fontes animas, angustaque tartara pœnis
Qui regitis, tuque umbrifero Styx liuida fundo
Quam video, multúmque mihi consueta vocari
Amme Tisiphone, peruersáque vota fecundæ.

Et mox,

Exaudi, si digna precor, quæque ipsa furenti

Subiiceres orbum visu, regnisque carentem
Non regere, aut dictis mœrentem flectere adorti,
Quos genui quocunque toro. quin ecce superbi
Prò dolor & nostro iamdudum in funere reges
Insultant tenebris, gemitúsque odere paternos.
Hisne etiam funestus ego? (Sequuntur verè dira)
-& videt ista deorum
Ignauus genitor? tu saltem debita vindex
Huc ades. & totos in pœnam ordire penates.
Indue quod madidum tabo diadema cruentis
Vnguibus arripui: votisque extincta paternis
Impedita in fratres generis consortia ferro
Dissideant. da tartarei regina barathri,
Quod cupiam, vidisse nefas. nec tarda sequetur
Mens inuenum: modò digna veni: mea pignora nosces.

ALIVS modus apud Senec. in OEdipo, ac similior Horatianis minus. mista tamen,

Te te cruenta sceptra qui dextra geris,
Te pater inultus vrbe cum tota petam:
Et mecum Erynnes pronubas thalami traham,
Trahamque sonantes verbera. incestam domum
Vertam, & penates impio marte obteram.
Proinde pulsum finibus regum ocyus
Agite exulem. Quodcunque funesto gradu
Solum relinquet, vere florifero virens
Reparabit herbas: spiritus puros dabit
Vitalis aura veniet & sylua decor.
Lethum, luésque, mors, labor, tabes, dolor.
Comitatus illo dignus, excedent simul.
Et ipse rapidis gressibus sedes volet
Effugere nostras: sed graues pedibus moras
Addam, & tenebo. Reptet incertus via
Baculo senili triste pertentans iter
Præcipite terras, auferam cœlum pater.

QVO loco defecit à legibus imprecationum poeticarum. Hoc enim agimus, vt quæ ex historiis cognouimus euenisse, id in vota imprecantium inferamus. At Polynices nunquam ad senium peruenisse dictus est. Lõgè melius mutuas clades prædixisset, & in ipsis rogis flammæ dissipationem, Euripidę OEdipo in exilium abeunti hoc addidit Seneca. Sophoclis autem OEdipus in Colono

lono bis.semel voto, iterum diris,

Ἀλλ' οἱ θεοί σφι, μήτε τὴν πεπρωμένην
Ἔρεν κατασβέσειαν, ἐν δ' ἐμοὶ τέλος
Αὐτοῖς γένοιτο τῆς δὲ τῆς μάχας πέρι,
Ἧς νῦν ἔχονται, κἀπαναιρούνται δόρυ.
Ὡς οὔτ' ἂν ὃς νῦν σκῆπτρα καὶ θρόνους ἔχει
Μείνειεν, οὔτ' ἂν οὐ ξεληλυθὼς πόλιν
Ἔλθοι ποτ' αὖθις. Hoc votum, hæ diræ,

Σὺ δ' ἔρρ' ἀπόπτιστός τε, κἀπάτωρ ἐμοῦ
Κακῶν κακίστε, τάς δὲ συλλαβὼν ἀρὰς,
Ἃς σοι καλοῦμαι, μήτε γῆς ἐμφυλίου
Δορὶ κρατῆσαι, μήτε νηστῆσαι ποτὲ
Τὸ κοῖλον Ἄργος, ἀλλὰ συγγενεῖ χερὶ
Θανεῖν, κτανεῖν θ' ὑφ' οὗπερ ἐξελήλασαι.
Τοιαῦτ' ἀρῶμαι, καὶ καλῶ τοῦ ταρτάρου
Στυγνὸν πατρῷον ἔρεβος, ὥς σ' ἀποικίσῃ.
Καλῶ δὲ τάσδε δαίμονας. καλῶ δ' Ἄρη
Τὸν σφῶϊν τὸ δεινὸν μῖσος ἐμβιβλακόνα.
Καὶ ταῦτ' ἀκούσας στεῖχε καξάγγελλ' ἰὼν
Καὶ πᾶσι καδμείοισι, τοῖς σαυτοῦ θ' ἅμα
Πιστοῖσι συμμάχοισιν, οὕνεκ οἰδίπους
Τοιαῦτ' ἔνειμε παισὶ τοῖς αὐτοῦ γέρα.

Est & apud Martial.epigramma non absimile diris.

COMPARATIONES.

CAPVT XIIII.

In comparationibus autem deprehendemus manifestam vel felicitatem, vel curam, vel anxietatem, vel exuberantiam, vel meticulosam superstitionem. Sunt autem frequentiores de leone: quarum varietatem in hisce spectare licet.

LEO.

SILIVS, in XI.

Illatus velut armentis super ardua colla
Cùm sese imposuit, victórque immane sub ira
Infremuit leo, & immersis grauis vnguibus hæsit:
Mandit anhelantem pendens ceruice iuuencum.

Nares potius occupat verbum languidum: *illatus*: & languidius *imposuit*. In V, autem efficacior & quæ agnoscat vestigia Virgiliana,

Haud secus è specula præceps delatus opaca

Subsidens campo summissos contrahit artus,
Cùm vicina trucis conspexit cornua tauri,
Quanus longa fames stimulet, leo, nunc ferus altæ
Surgentes ceruice toros, nunc torua sub hirta
Lumina miratur fronte, ac tam signa mouentem,
Et sparsa ad pugnas meditantem spectat arena.

Penè omnia ex Marone. De leunculis autem idem in x, propria, ac satis leui inuentione,

Haud secus, ac Libyca fœta tellure leæna,
Inuadunt rapidi iandudum, & inania tentant
Nondum sat firmo catuli certamina dente.

Maiore sono Lucani descriptio, atque operosior in 1, atque etiam propius accedens ad bestiæ naturam. fremit enim ante aggressionem. Addit autem in extrema desperatione feram constantiam.

At Esiferæ Libyes viso leo comminus hoste,
Subsedit dubius, totam dum colligit iram:

Eadem sanè delineamenta quæ & Silio, sed addit ex ea, quam vulgò iactant, natura,

Mox, vbi se sæuæ stimulauit verbere caudæ,
Erexitque iubas vasto & grane murmur hiatu
Infremuit. tum torta leuis si lancea Mauri
Hæreat, aut latum subeant venabula pectus,
Per ferrum tanti securus vulneris exit.

Frustratum autem præda non ignobili carmine. Claudianus libr. 1, in Ruffinum,

-vacuo qualis discedit hiatu
Impatiens remeare leo: quem plurima cuspis,
Et pastorales pepulerunt igne cateruæ:
Inclinátque iubas, demissaque lumina velat:
Et trepidas mœsto rimatur murmure syluas.

Qvae tamen in 11, de raptu Proserpinæ est, exprimit idem argumentum, quod superiores:

Ille velut stabuli dominus, armentique inuencam
Cùm leo possedit: nudataque viscera fodit
Vnguibus: & rabiem totos erexit in armos.
Stat crassa turpis sanie: nodósque iubarum
Excutit, & viles pastorum despicit iras,

Ex iis autem, quas sex posuit Papinivs diuersis locis, quænam sit excellentior, vide amus, in v 1, Thebaidos hanc,

Qualis

Qualis vbi primam leo manè cubilibus atris
Erexit rabiem (verba eadem quæ Claudiani) *& sæuo speculatur ab antro*: sic Silius, *opacam speculam:*
Aut cervum, aut nondum bellantem forte iuuencum,
It fremitu gaudens, licet arma gregésque lacessant
Venantum: prædam videt, & sua vulnera nescit.

Sic Lucanus, *securus vulneris,*

In eodem libro leonis nobilitatem,
Vt leo, Massyli cùm lux fletit obuia ferri.
Tunc iras, tunc arma ciet. si decidat hostis,
Ire super satis est, vitámque relinquere victo.

In nono autem quæ describitur, & quæ suprà ex SILII x, recitabatur, haud absimilis,

Vt leo, cui paruo mater Getula cruento s
Suggerit ipsa cibos. cùm primùm crescere sensit
Colla iubis, torusque nouos respexit ad vngues:
Indignatur ali: tandémque effusos apertos
Liber amat campos, & nescit in antra reuerti.

ALIAS iras, aliúsque modi animum generosum, in XI,

-indomitos vt cùm Massyla per arua
Armenti reges magno leo frangit hiatu,
Et contentus abit: rauci tunc comminus vrsi,
Tunc auidi venère lupi, rabiéque remissa
Lambunt degeneres alienæ vulnera prædæ.

STATIVS enim, leo abit, relinquens quod supereſt ignobilioribus bestijs. Tametsi à physicis dictum est halare eum tetros odores in prædę reliquias, qua fœditate ab iis abhorreant feræ.

SEQVVNTVR duę, altera effœti iam, atque viribus destituti: altera cicurati. prior est in eodem,

-qualis leo rupe sub alta,
Quem viridem quondam sylua, mõtésque tremebant:
Iam piger & longo iacet exarmatus ab æuo.
Magna tamen facies, & non adeunda senectus.
Et, si dimissus veniat mugitus ad aures,
Erigitur, meminitque sui, viréſque peractas
Ingemit, & campis alios regnare leones.

ALTERA in I, Thebaidos,

Vt leo materno cùm raptus ab vbere, mores
Accepit: pectíque iubas, hominémque vereri
Edidicit: nullásque ruit, nisi iussus, in iras,

Si semel aduerso radiauit lumine ferrum:
Et iurata fides: domitórque inimicus:

SIMILLIMA Lucani in IIII,

Sic vbi desuetæ syluis, in carcere clausæ
Mansueuere feræ, & vultus posuere minaces,
Atque hominem didicere pati: iam non à ferro, sed gusta-
tu sanguinis efferari: si torrida paruus
Venit in ora cruor: redeunt rabiésque furórque:
Admonitæq; tument gustato sanguine fauces.
Feruet, & à trepido vix abstinet ora magistro.

Sic etiam tradit cum cæteris Plinius: cicurem leonẽ lambentem nihil noui moliri: attenuata demum cute vbi ad sanguinis gustum deuentum sit, feritatem pristinam renouari.

Leæna. DE Leæna quoque, & eius amore erga catulos luculentè cecinit in X, PAPINIVS,

Vt Lea, quam sæuo fœtam pressere cubili
Venantes Numidæ: natos erecta superstat
Mente sub incerta, torum, ac miserabile frendens.
Illa quidem turbare globos, & frangere morsu
Tela queat. sed prolis amor crudelia vincit
Pectora, & in media catulos circumspicit ira

Tigris. CVI placuit adiungere eiusdem Tigrin ex eodem,

-sic aspera Tigris
Fœtibus abreptus, Scythico deserta sub antro
Accubat: & tepidi lambit vestigia saxi.
Nusquam iræ: silet, & rabies feritaque famésque
Oris- fames oris, duriusculum,
-eunt præter secura armenta gregésque,
at armenta nulla pascuntur illis locis.
Aspicit illa sacès, vbi enim quibus vbera pascat:

minus quadrat pascere vbera.

Aut quos ingenti premat expectata rapina.

at non premit catulos: præda, sed iuuat apposita.

VRSÆ,

Proxima leonis generositati vrsæ feritas est: quapropter è VI. Pharsaliæ Pannonicam feram, & assuetum Numidicis venatorem videamus,

Pannonis haud aliter post ictum sæuior vrsa:
Cui non iaculum parua Libys amentauit habena:
Se rotat in vulnus, telúmque irata receptum Impetit

Impetit, & secum fugientem circuit hastam.

Non potuit planius depingi & fuga & cõuersio bestiæ in vulnus simul. Hoc enim vidimus nos. quippe hoc habent vrsi nostrates. non rarò sanè interfuimus venationi: vt telo potius, ac prius irascantur, quàm percussori. Contrà de leone proditum est.

TAVRI.

Neque semper leoni cedit taurus. cicurem nánque leonem à tauro victum sæpe audiuimus, semel vidimus. Mutua igitur eorum prælia recitabo primùm ex Idea poetarum: 1. Georgic. III, deinde ex alijs. In libr. Aristotelis, atque in Originibus dictum est quid esset ἀγριαγρεύειν. Id ex hac narratione facilè declaratur,

Illi alternantes multa vi prælia miscent
Vulneribus crebris, lauit ater corpora sanguis:
Versáque in obnixos vrgentur cornua: vasto
Cum gemitu reboant syluæ, & magnus Olympus.

Placet etiam addere diuina illa ex historijs naturalibus,

Nec mos bellantes vnà stabulare: sed alter
Victus abit, longéque ignotus exulat oris:
Multa gemens, ignominiam plagásque superbi
Victoris, tum quos amisit inultus, amores.
Et stabula aspectans regnis excessit auitis.

Prosequendvs ergo ad reditum vsque,

Ergo omni cura vires exercet, & inter
Dura iacet pernox instrato saxa cubili,
Frondibus hirsutis, & carice pastus acuta.

Post hæc arguta illa & rotunda,

Et tentat sese, atque iratus in cornua desit,
Arboris obnixus trunco, ventósque lacessit
Ictibus, & spatia ad pugnam proludit arena.

Haec exercitatio, hic reditus,

Post vbi collectum robur, viresque receptæ:
Signa mouet, præceps; oblitum fertur in hostem.

Deinde eam apponit comparationem, qua & alios omnes superat, & seipsum prouocat. quippe ex VII, diuini operis suprà posuimus hanc,

Fluctus vti primo cœpit cùm albescere vento
Paulatim sese tollit mare, & altius vndas
Erigit, inde imo consurgit ad æthera fundo.

Hic verò hanc,

Fluctus vt in medio cœpit cùm albescere ponto
Longius, ex altóque sinum trahit, vtque volutus
Ad terras, immane sonat per saxa, nec ipso
Monte minor procumbit: at ima exæstuat vnda
Vorticibus, nigrámque alte subiectat arenam.

LVCANVS autem in II, sine metaphora regnorum & signorum,

Pulsus vt armentis primo certamine taurus,
Syluarum secreta petit: vacuósque per agros
Exul in aduersis explorat cornua truncis:

QVANTO viuidiora illa Maronis?

Nec redit in pastus nisi cùm cervice recepta
Excussi placuere tori: mox reddita victo.
Quoslibet in saltus comitantibus agmina tauris
Inuito pastore trahit. Considerabis an tauri comitentur nouum victorem.

STATIVS in II, Thebaidos vtitur Lucani verbis quibusdam,

-veluti dux taurus amata
Valle carens. pulsum solito quem gramine victor
Iussit ab erepta longè mugire iuuenca:
Cùm profugo placuere tori, cervixque recepto
Sanguine magna redit, fractæque in pectore vires
Bella cupit, saltúsque & capta armenta reposcit,
Iam pede, iam cornu melior. pauet ille reuersum
Victor: & attoniti vix agnouere magistri.

In III, autem victorem taurum optimis describit versibus,

-sic nota in pascua taurus
Bellator redit: aduersò cui colla. suóque
Sanguine proscissique natant palearibus armi.
Tunc quoque lassa tumet virtus: multúmque superbit
Pectore despecto. vacua iacet hostis arena
Turpe gemens, crudósque vetat sentire dolores.

De eodem in IIII,

Vt possessa diu taurus meat arduus inter
Pascua, iam lassa cervice, & inanibus armis:
Dux tamen haud illum bello attentare iuuencis
Sunt animi. Nam trunca vident de vulnere multo
Cornua, & ingentes plagarum in pectore nodos.

FLACCVS autem in II, Argonauticòn,

-qualis

-qualis per pascua victor
Ingreditur, tum colla tumens, tum celsior armis
Taurus: vbi assueti pecoris stabula alta remisit,
Et patrium nemus, & bello quos vltus, amores.

TANTVM vero pugnacis naturæ in hoc animali ab hoc poeta compertum est, vt etiam aliis duobus locis eius comparationibus ingenium suum exornarit.

In VI,

Non sic ductores gemini gregis horrida tauri
Bella mouent: medio coniunx stat candida prato
Victorem expectans: rumpunt obnixa ferentes
Pectora: subdit amor stimulos ac vulnera sanat.

Neque de nihilo est, cùm candor additur iuuencæ. nam & nos equos habuimus, qui in candidas essent feruidiores: & nunc mulus est nobis, qui equabus candidis plus mouetur. Quod autem suprà modestè dixit, victoriam minuere sensum doloris: hic audacius ait, amorem vulnera, sanare, nō enim sanat, sed prohibet acerbitatem.

In XI,

Sic vbi regnator post exulis otia tauri
Mugitum hostilem summa tulit aure iuuencus,
Agnouitque minas magna stat feruidus ira
Ante gregem. spumisque animos ardentibus effert:
Nunc pede toruus humum, nunc cornibus aera findens.
Horret ager, trepidæque expectant prælia vaccæ.

APER.

Aper his proximum occupabit locum: cuius comparatio est apud Statium in X I,

Fulmineos veluti præceps cùm comminus egit
Ira fues. deinde mutat numerum quem admodum apud Aristotelem, Theophrastum, Terentium suis locis obseruatum est à nobis:

-Strictisque erexit pectora setis:
Igne tremunt oculi. posuit: *tremunt*, pro scintillant. nam sanè sunt ἀνωμάλως intenti scilicet, qui est impetus & constantia, vt apud Plinium.

-lunataque dentibus vncis
Ora sonat, spectat pugnas de rupe propinqua
Venator pallens: imo ardens, & bonæ spei plenus:
canibusque silentia suadet.

SILIVS autem in I,

Fulmineus, ceu Spartanis latratibus actus:
Cùm syluam occursu venantum perdidit, hirto
Horrescit sæuus dorso, & postrema capescit
Prælia, candentem mandens aper ore cruorem,
Iámque gemens geminum contra venabula torquet.

non est gemitus: quippe is affectus ex mœrore, quoties inclusi in corde spiritus erũpunt. At in apro hoc est quod in lignatore: qui conatus adiuuat aspiratione in ictibus: si hisce poetis notum fuisset, quantum ignis eo in furore concipiunt dentes: non reticuissent. Hæc autem cum Virgilianis comparata lucem amittent, quam possunt illorum absentia impetrare. essent enim optima si illa non fuissent.

LVPI.

Nunc lupi audaciam, versutiam, insidias spectemus in aliis poetis post Virgilium.

SILIVS in VII, *-ceu nocte sub atra*
Munitis pastor stabulis per ouilia clausum
Impauidus somni seruat pecus: effera sæuit,
Atque impasta truces vlulatus turba luporum
Exercet, morsúque quatit restantia claustra.

AVDACIA hæc inconsulta: aperit enim pastori aggressiones suas. STATIVS autem in quarto propius imitatur circunspectionem Virg.

Ille velut pecoris lupus expugnator opimi,
Pectora tabenti sanie grauis, hirtáque setis
Ora cruentata deformis hiantia lana:
Decedit stabulis, huc illuc turbida versans
Lumina: si duri comperta clade sequantur
Pastores, magnique fugit non inscius ausi.

AD illam vero Maronis: quæ est in II, diuini operis, in V, Thebaidos inuenies eam aspirare quam de Leæna scribit STATIVS,

-non aliter Sythicos armenta per agros
Hyrcanæ clausere Leæ quas exigit ortu
Prima fames, auidique implorant vbera nati.

Non minore studio in hac quoque eandem imitatus est,

-rabidi sub agmine misto
Sub noctem coiere lupi, quos omnibus agris,
Nil non ausa fames, longo tenuauit hiatu.

Credo

Credo ita voluit: Attenuatos exercuit omnibus agris. Neque enim potuit fames omnibus locis attenuare. perpetua enim fuisset,

Iam stabula ipsa premunt, torquet spes irrita fauces,
Balatusque tremens, pinguésque ab ouilibus agnæ,

Melius pauidæ: aut sic,

Balatusq; frequens trepidis ab ouilibus

Sequuntur similia illis Silij.

Quod superest, duris astringunt postibus ungues,

Languida vox, & iners hîc, *astringunt.*

Pectoráque. & siccos minuunt in limine dentes.

Astum verò in I, Achillejdos,

-ceu fœdere iuncto
Hyberna sub nocte lupi: licet & sua pulset
Natorumq; fames: penitus rabiemque, minásque
Dissimulant, humiléque meant: ne nunciet hostes
Cura canum, & trepidos moneat vigilare magistros.

Ad lupos quoque referas simul & ad ceruas aliorum, quæ idem poeta posuit in V, Thebaidos,

-qualis cùm cerua cruentis
Circumuenta lupis: nullum cui pectore molli
Robur, & in volucri tenuis fiducia cursu:
Præcipitat suspensa fugam: iámque tenerì
Credit, & elusos audit concurrere morsus.

LONGE alia à cerua illa Virgiliana,

EQVVS.

Brutorum nobilissimum pulcherrimúmq; iam ex poetis pictum exhibeamus. Multa promes diuina ex III, consummati operis apud Poetam. Silius in X, de certatore,

Sic vbi prosiluit Pisæo carcere præceps,
Ante suos it victor equus, curritq; per auras
Non solùm ante alios, sed enim (mirabile dictu)
Haud vlli durant visus æquare volantem.

At neque volant numeri: neque non durum verbum, *durant*: Quid enim est? oculus non *durat æquare* currentem. Longè felicius CLAVDIANVS in nuptiis Honorij, ad normam Virgilianam,

Nobilis haud aliter sonipes, quem primus amorum
Sollicitauit odor, tumidus, quatiensque decoras
Curuata ceruice iubas. Pharsalia rura
Peruolat, & notos hinnitu flagitat amnes.

Naribus accensis mulcet fœcunda magistros
Spes gregis: & pulchro gaudent armenta marito.

Priori comparationi similior ea quæ in 1, Pharsaliæ,

-quantum clamore iuuatur,
Eleus sonipes, quanuis iam carcere clauso
Immineat foribus, pronusque repagula laxet.

Quæ verò in IIII, de equo scribuntur, non iam designant comparationem. poteris tamen inde petere: est enim narratio sessum equum longè latéque declarans. tu eligito meliora,

Quippe vbi non sonipes motus clangore tubarum
Saxa quatit pulsu, rigidos vexantia frænos
Ora tenens: spargitque iubas, & surrigit aures:
Incertóque pedum pugnat non stare tumultu.

AVDIS quandam peregrinitatem,

Fessa iacet ceruix, fumant sudoribus artus:
Oráque proiecta squallent arentia lingua:
Pectora rauca gemũt, quæ creber anhelitus vrget:
Et defecta graui longè trahit ilia pulsu.
Sicáque sanguineus durescit spuma lupatis.
(Malim, *Raráque sanguineis aresci*t)
Iámq; gradũ neq; verberibus, stimulísque coacti
Nec quanuis crebris iussi calcaribus addunt.

Longè mollius possunt hæc & magnificentius,

Iam neque lenta gradum languentibus addere possunt
Verbera, frustratísque latus calcaribus vrgent:
vel sic: *nec fossi parent calcaribus armi.*

Tametsi hoc est maximum præceptum nostris imitatoribus proponendum. ne potius dicant, quę alij dixerunt, quàm quæ non dixerunt: nisi lucem, numeros, venerem adiungere sese posse sperant, quę Flacco, Lucano, Silio sępe desunt.

Quanquam verò Latinorum comparationibus locus hic designatus est: libet tamen Oppiani absolutissimi Græcorum apponere quæ de equo in V, posuit Piscationibus,

-ὥς τε ἵππος
Γήθῃσ' ἐξαύσας κεφαλὴν, τετρυχότας ἄκρους
Ἀφρῷ ὑφ' αἱμαχθέντι γλῶσσ' σκολιοῖσι χαλινοῖς
Ἐμπεφιγὼς ἐρυθρὸν ὃ δὲ ῥίνας κλόνατ' ἄθρει.

SERPENTIS.

Ad alia transeundum animalia. Serpentis comparationem

nem habes in II, AEneid, quam suprà posuimus: nunc aliorum ingenia experiamur. Silius in XVII,

Qualis in æstiferis Garamantum fœta veneno
Attollit campis feruenti pastus arena
Colla Paretonius serpens latéque per auras
Vndantem torquet perfundens nubila tabem.

Cæterùm vt locupletius queas aliquid explicare, constituenda sùnt hic trium poetarum carmina, quibus serpentum narrationes luculentæ sunt. Silii in VI, cæteris impar,

-serpens centum porrectus in vlnas
Lethalem ripam, & lucos habitabat Auernos.
Ingluuiem immensi ventris, grauidámque venenis
Aluum deprensi satiabant fonte leones,
Aut acta ad fluuium torrenti lampade Solis
Armenta, & tractæ fœda grauitate per auras
Ac tabe afflatæ volucres: semesa iacebant
Ossa. Sola informi, latéque repletus, & asper
Vastatis gregibus, nigro ructabat in antro.
Isque, vbi feruenti concepta incendia pastu
Gurgite mulcebat rapido & spumantibus vndis,
Nondum etiam toto demersus corpore in amnem,
Iam caput aduersa ponebat margine ripæ,

LONGE melioribus numeris Papinius in V,

Terrigena exoritur serpens: tractúque soluto
Immanem sese vehit, ac post terga relinquit.

Quia motus reptilium fluctuabundus est, constat enim ex pulsu primo, mox tractu: quemadmodum in cæteris quoque animalibus. Iucirco se relinquit post terga: eam partem quam tracturus est, post depulsionem antecedentis. Sequitur; *Liuida fax oculis*. maluit liuidam lucem attribuere quàm puram igneam: cuiusmodi sanè magis placet mihi,

-tumidi stat more veneni
Spuma vireus, ter lingua vibrat: terna agmina adunci
Dentis, & auratæ crudelis gloria frontis
Prominet. Agnoscas quantù & cuiusmodi, ex iis quæ facit,

-miseræ nunc robora syluæ
Atterit, & vastos tenuat complexibus ornos.
Sæpe super fluuios geminæ iacet aggere ripæ
Continuus, squammisque incisus adæstuat amnis.

& mox de siticuloso,

Sæuior anfractu laterum sinuosa retorquens
Terga solo,siccique nocens furit igne veneni:
Voluitur,& vacuus fluuiorum in vallibus errat.
Incertúsque sui, liquidum nunc aera lambit
Ore supinato:nunc arua gementia radens
Pronus adhæret humo,si quid viridantia sudent
Gramina:percussæ calidis afflatibus herbæ
Quæ tulit ora cadunt,moriturque ad sibila campus.

Deinde ponit comparationem.aítque tantum esse,quantus anguis cœlestis,qui inter vtranque vrsam tenditur:sicut Silius in III.Ouidius horum multa, minore tamen sono,in III,transformationum,

Martius anguis erat,cristis præsignis,& auro.
Igne micant oculi,corpus tumet omne veneno.
Tréque micant linguæ,triplici stant ordine dentes.

& mox: *longo caput extulit antro*

*Cæruleus serpens,horrendáque sibila misit.*nec multò post,

Ille volubilibus squammosos nexibus orbes
Torquet,& immenso saltu sinuatur in arcum
At media plus parte leues erectus in auras
Despicit omne nemus,tantóque est corpore,quanto,
Si totum spectes,geminas qui separat Arctos.

Quemadmodum apud Statium,sic facit ille iactum lapidis in prima aggressione,Sic Ouidius denique,

-plenis tumuerunt guttura venis,
Spumáque pestiferos circunfluit albida rictus.
Terráque rasa sonat squammis:quique halitus exit
Ore niger,Stygio vitiatas inficit herbas.

Post hæc indulget ingenio,

Ipse modò immensum spiru facientibus orbem
Cingitur,interdum longa trabe rectior extat:
Impete nunc vasto,seu concitus imbribus omnis
Fertur,& obstantes perturbat pectore syluas.

Habes multam lucem in hisce, multos recessus. verùm tot,tanta,tam bona,cum illis paucis cõparare non equidem ausim,

Ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta,
Horresco referens,immensis orbibus angues
Incumbunt pelago,pariterque ad littora tendunt:
Pectora quorum inter fluctus arrecta,iubæque
Sanguineæ exuperant undas,pars cætera pontum

Pone

Ponè legit, simúlque immensa volumine terga.
Fit sonitus spumante salo: iámque arua tenebant:
Ardentésque oculos suffecti sanguine & igni,
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.

Illa verò splendidissima, numerosissima, rotundissima, ex III, perfectissimi operis prætorire mihi religio est,

Tollentémque minas, & sibila colla tumentem
Deyce.iámque fuga timidum caput abdidit altè
Cum medy nexus, extremæque agmina caudæ
Soluuntur. tardósque trahit sinus vltimus orbes.

Addamus & illa Apollineis non inferiora,

Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis
Squammea conuoluens sublato pectore terga,
Atque notis longam maculosus grandibus aluum.
Qui, dum amnes vlli rumpuntur fontibus, & dum
Vere madent vdo terræ, ac pluuialibus Austris,
Stagna colit, ripísque habitans, hic piscibus atram
Improbus ingluiem, ranisque loquacibus explet.
Postquam exhausta palus, terræque ardore dehiscunt:
Exilit in siccum & flammantia lumina torquens
Sæuit agris asperque siti, atque exterritus æstu.

AQVILAE AC SERPENTIS.

Serpentis autem atque aquilæ comparationem suprà posuimus ex Marone: hic ex aliis. Pugnat pro pullis apud Silium lib. XII,

Haud secus occuluit saxi quos vertice fœtus
Ales fulua Iouis, tacito si ad culmina nisu
Euasit serpens, terrétque propinquus hiatu:
Illa hostem rostro, atque assuetu fulmina ferre
Vnguibus incessens. nidi circumuolat orbem.

Virgilius, quemadmodum suprà posuimus, pugnam tanquam inter hostes. At Oppianus in V, Piscationum, quod hic de Aquila, ipse de hirundine: alio tamen euentu,

Ὡς δ' ὁτὲ δ' ἐμπλήσσετ' ἀλιεύδοσι νυπάχοισι
Νίῤῥου ὑπὸ ὀφρύσι τυχὼν ὄφις αἶγα πιδέσθαι, &c.

Nam suprà posuimus in comparatione Maronianæ lusciniæ.

SIMILLIMA in V, Thebaidos,

Ac velut aligeræ sedem fœtúsque parentis
Cùm piger vmbrosa populatus in ilice serpens:
Illa redit, querulæque domus mirata quietem

Stat super impendens, aduectósque horrida mœstos
Excutit ore cibos, cùm solus in arbore chara
Sanguis & errantes per capta cubilia plumæ.

Virgilii autem filo texuit augurium suum Claudianus in bello Gildonico,

-fuluúsque tonantis
Armiger ad liquidam cunctis spectantibus æthram
Correptum pedibus curuis innexuit hydrum.
Dúmque reluctantem morsu partitur obunco.
Hæsit in vngue caput, truncatus decidit anguis.

Aquilæ verò naturam in exploranda pullorum generositate, describit idem in præfatione quam dixit in tertium Honorii consulatum,

Paruos non aquilis, fas est, educere fœtus
Ante fidem Solis, iudiciúmque poli.
Nam pater, excusso saliit cùm germine proles,
Quaque maternus rupit hiulca tepor,
Protinus implumes conuertit ad æthera nidos,
Et recto flammas imperat ore pati.
Consulit ardentes radios, & luce magistra,
Naturam, vires, ingeniúmque probat.
Degeneres refugo torsit qui lumine visus:
Vnguibus hunc sæuis ira paterna ferit.
Exploratores, oculis qui pertulit ignes,
Sustinuitque acie nobiliore diem,
Nutritur: volucrúmque potens, & fulminis hæres
Gesturus summo tela trisulca Ioui.

Quæ satis leuia Lucanus inclusit pulcherrima comparatione: sic enim scribit in 1 x, vnde videtur illa sua deformasse,

Vtque Iouis volucer calido dum protulit ouo
Implumes natos, solis conuertit ad ortus:
Qui potuere pati radios, & lumine recto
Sustinuere diem, cœli seruantur in vsus.
Qui Phœbo cessere, iacent.

PHOENIX.

In secundo de laudibus Stiliconis, pulchra Phœnicis comparatio apud Claudianum,

Sic vbi fœcunda reparauit morte iuuentam:
Et patrios idem cineres, collectáque portat
Vnguibus ossa pius: Nilique ad littora tandem
Vnicus externo Phœnix procedit ab Euro.

Ad

Ad quem locum attuliſſem ſimiles ſententias ex luculentiſsimo poematio eiuſdem poetæ. verum ea opera in ſequentem librum dilata eſt: vbi certa loca cum Lactantij locis conferuntur.

DELPHINI.

Ex quinto libro diuini operis, Delphinorum comparationem ſuprà deſcribebamus. cum qua quid conueniat illi quæ in nono Thebaidos poſita eſt, iudicare poteris,

Qualis cæruleus tumido ſub gurgite terror
Piſcibus: arcani quoties deuexa profundi

(Epitheton, *arcani*, importunum hic)

Scrutantem delphina vident: fugit omnis in imos
Turba lacus: viridéſque metu ſtipantur in algas.
Nec prius emerſi, quam ſumma per æquora flexus
Emicet: & viſis malit certare carinis.

FERA IN CAVEA,

Inter leones ex Lucano feræ cicuratæ poſuimus comparationem: cui addendum eſt quod fecit Claudianus: alio nanque ſpectat. Illa manſueta efferaſcit: hæc ferox ſtupet,

Vt fera quæ montes nuper dimiſit auitos,
Altorumque exul nemorum damnatur arena:

Notabis eloquutionem,

Muneribus commota ruit. Vir murmure contrà
Hortatur, nixúſque genu venabula tendit.
Illa pauet ſtrepitus: cuneóſque erecta theatri
Deſpicit: & tanti miratur ſibila vulgi.

Non *deſpicit*, ſed ſuſpicit: neque verò contemnit, ſi *pauet*. Neque ſatisfacit, *tanti*: aliud mallem.

Verè cicurem Statius dat in quinto Thebaidos,

Vt fera, quæ placido rabiem deſueta magiſtro,
Tardius arma mouet: ſtimuliſque & verbere crebro
In mores negat ire ſuos.

GRVES.

Ex eodem Lucano Grues in ſuperioribus iudiciis recenſebantur. nunc è Statio afferamus. Ille nanque Thebaidos quinto ſic,

Qualia trans pontum Phariis defenſa ſerenis
Rauca Paretonio decedunt agmina Nilo,
Quum fera ponit hyems: illæ clangore fugaci
Vmbra fretis, aruisq; volant: ſonat auius æther.

Iam Borean, imbreſque pati: iam nare ſolutis
Amnibus. & nudo iuuat æſtiuare ſub Hæmo.

Non ſatisfacit, quum ait *iuuat pati Borean*: imò, frui: neque enim gelidus eſt. Neque intelligo quid conferat gruibus natatio. nam *ſub Hæmo* non ponente hyeme: ſed quan quam tunc vix quoque, ſub cancro natatur.

APES.

Quid, quóque modo de apibus ſtatuas ſcribere, non potes aliunde melius capere cõſilium, quàm ex deo poetarum. Neque id ſolùm eo in libro, qui omnem humanam diligentiam ſuperauit: quartum dico Georgicõn: ſed etiam in primo diuini operis. quę quoniam ſuprà notauimus, non hic repetentur. Sed conferantur illa Claudiani in Ruffinum,

-veluti paſtoris in orã
Commotæ glomerantur apes: qui dulcia raptu
Mella trahit, bellaq; ciens, & ſpicula tendunt:
Et tenuis ſaxi per propugnacula cunctæ
Rimoſam patriam, dilectáque punicis antra
Defendunt: pronóque fauos examine velant.

Ad lucem Virgilianam directis metaphoris. Alia ratio fugitiuarum apud eundem in primo, de ſexto Honorij conſulatu,

-qualis Cybeleia quaſſans
Hyblæus procul æra ſenex, reuocare fugaces
Tinnitu conatur apes: quæ ſponte relictis
Deſciuere fauis, ſonitúque exhauſtus inani,
Raptas mellis opes, ſolitæq; oblita latebræ,
Perfida deplorat vacuis examina ceris

Poſt operam diurnam Silius reuerſionem canit in ſecundo, aut imminente tempeſtate,

Aut vbi Cecropius formidine nubis aquoſæ.
Sparſa ſuper flores examina tollit Hymetos.
Ad dulces ceras, & odori corticis antra:

Audis quàm hæret verſus, nec properant, vt vult hic,

Mellis apes grauidæ properant: denſóque volatu
Raucum connexa glomerant ad limina murmur.

Neque dicam Glomerare murmur.

Vicit Statius Claudianum in x, Thebaidos,

Sic, vbi puniceo paſtor rapturus ab antro
Armatas erexit apes. fremit aſpera nubes,

Inq;

Inq; vicem sese stridore hortantur: & omnes
Hostis in ora volant. Mox deficientibus illis
Amplexæ, paruámque domum, captiuáque plangunt
Mella: laborantésque premunt ad pectora ceras.

Altera verò Claudiani similior est ei, quam ponit Lucanus in nono,

-simul effœtas linquunt examina ceras:
Atque oblita faui non miscent nexibus alas:
Sed sibi quæque volat, nec iam degustat amarum
Desidiosa thymum: Phrygij sonus increpat æris:
Attonitæ posuere fugam, studiúmque laboris
Florilegi repetunt, & sacri mellis amorem.
Gaudet in Hyblæo securus gramine pastor
Diuitias seruasse casæ.

SEDVLITATEM Claudianus in secundo de raptu,

-credas examina fundi
Hyblæum raptura thymum: quum cerea reges
Castra mouent: fagique cauo demissus ab alueo
Mellifer electis exercitus obstrepit herbis.

Ex Marone deducebamus Martis descriptionem: quanto sit ea Silius inferior, ex primo libro coniectari potes,

Quantus Bistoniis latè Gradiuus in oris
Belligero rapitur curru, telúmque coruscans,
Titanum quo pulsa cohors, flagrantia bella
Cornipedum afflatu domat, & stridoribus axis.

Imò accendit bella, non *domat*. & in *afflatu* equorum plus flatus est: atq; in stridore axis plus strepitus quam rei.

Breuius, sed non mollius Claudianus in Eutropium,

Ecce autem flauis Gradiuus ab vsque Gelonis
Arua cruentato repetebat Thracia curru:
Subsidunt Pangæa rotis, altéque sonoro
Stridunt axe niues.

Magna Papinij prudentia, qui quum illa Virgiliana sese posse assequi desperaret: stilum conuertit ad illius sedes describendas,

-vbi mille furoribus illi
Cingitur aduerso domus immansueta sub Hæmo,
Ferrea compago laterum: ferro arcta teruntur
Limina: ferratis incumbant tecta columnis.
Læditur aduersum Phœbi iubar: ipsáque sedem

Lux timet, & durus contristat sidera fulgor.
Digna loco statio.

EXPLICAT comitatum Virgilianum,

-primis salit Impetus amens
Eforibus, cæcumque Nefas, Iræq; rubentes,
Exanguésque Metus: occultisque ensibus astant
Insidiæ, geminumque tenens Discordia ferrum.
Innumeris strepit aula Minis. tristissima Virtus
Stat medio, lætúsque Furor: vultúque cruento
Mors armata sedet. Bellorum solus in aris
Sanguis, & incensis qui raptus ab vrbibus Ignis,
Et rerum Exuviæ circum & fastigia templi
Captæ insignibant gentes, cælataque ferro
Fragmina portarum, bellatricésque carinæ,
Et vacui currus, protritáque curribus ora.
Pœnæ etiam, Gemitúsque: adeò vis omnis, & omne
Vulnus vbique ipsum, sed non vsquam ore remisso
Cernere erat.

CERERIS.

In duodecimo Thebaidos luculenta est admodum Cereris comparatio,

Qualis ab Aetnæis accensa lampade saxis
Orba Ceres magnæ variabat imagine flammæ
Ausonium Siculumque latus, vestigia nigri
Raptoris, vastósque legens in puluere sulcos.
Illius insanis vlulatibus ipse remugit
Enceladus, ruptóque vias illuminat igni.
Persephonen amnes, sylvæ, freta, nubila clamant,
Persephonen: Stygy tantum tacet aula mariti.

CLAVDIANVS autem non iam ad comparandum deduxit versus suos, sed ad iustam narrationem. Sic enim scriptum est in tertio de raptu,

-retróque solutis
Crinibus, ascendit fastigia montis anheli:
Exuperátque æstus, & nulli peruia saxa:
Atque indignantes vestigia calcat arenas.

Haud ita multò pòst,

Exitiique reos flores, ipsúmque rapinæ
Detestata locum. sequitur dispersa viarum
Indicia: & pleno rimatur lumine campos:
Inclinátque faces. Omnis madet orbita fletu.

Omnibus

Omnibus adiũgit: quocunque ĩjt, æquore fuluis.
(Non semel fuluas vndas appellat)
Adnatat vmbra fretis, externaq; lucis imago.
Italiam Libyamq; ferit: clarescit Hethruscum
Littus, & accenso resplendent æquore Syrtes.
Ouidius in quinto Transformationum,
-illa duabus
Flammiferas pinus manibus succendit ab Aetna
Perq; pruinosas tulit irrequieta tenebras.
Rursus vbi alma dies hebetarat sidera, natam
Solis ab occasu, Solis quærebat ad ortus.
Pauca ité ex Callimachi hymno in Cererem.

DIANAE.

Dianam post Virgilij comparationem, apud alios videamus. Eam describit cum Phœbo sub Latonæ cura Claudianus in Probini consulatu,

Qualis purpurea præbebat candida vestes
Numinibus Latona suis: quum sacra redirent
Ad loca nutricis iam non errantia Deli.
Illa ferox saltus, & desolata relinquens
Mænala, lassato Cretæ venatibus arcu:
Phœbus adhuc nigris rorantia tela venenis,
Extincto Pythone ferens. Tunc insula notos
Lambit amica pedes: ridétq; Aegæus alumnus
Lenior, & blando testatur gaudia fluctu.

STATIVS in primo Achilleidos cum ipsis Nymphis & Pallade breuissimè,

-quales Siculæ sub rupibus Aetnæ
Naides Ennæas inter Diana, feróxque
Pallas,

AMAZONVM.

Dianam igitur Palladémque sequatur Amazonum pictura. Claudianus exarmatas statuit in secundo de raptu,

Qualis Amazonidum peltis exultat ademptis
(Mallé positis, quàm *ademptu*: hoc enim vim designat.)
Pulchra cohors: quoties arcton populata virago
Hippolyte, niueas ducit post prælia turmas.
Seu fluuos strauere Getas: seu fortè rigentem
Thermodontiaca Tanaim fregere securi.

Nescio quare frangunt glaciem: quæ quò solidior atque constantior, eò tutiorem munit viam transituris. Placet autem, quæ huic iuncta est, subdere comparationem. est enim valde bona,

Aut quales referunt Baccho solennia nymphæ
Mæoniæ, quas Hermus alit: ripásque paternas
Percurrunt auro madidæ. Lætatur in antro
Amnis, & undantem declinat prodigus vrnam.

ARMATAS Silius in secundo, & Maronianis similiores,

Quales Threiciæ Rhodopem, Pangæáque lustrant
Saxosis nemora alta iugis: cursúque fatigant
Hebrum, intacta manus: spretis Ciconésque Getæq;,
Et Rhesi domus, & lunatis Bisthones armis.

STATIVS in primo Achilleidos breuè, sed luculentam, -*quales Mæotide ripa*
Quam Scythicas rapuere domos, & capta Getarum
Mœnia suppositis epulantur Amazones armis.

QVAS cum Virgilianis vt cōpares, hīc apponētur,

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Penthesilea furens, mediisque in millibus ardet:
Aurea subnectens exertæ cingula mammæ.
Bellatrix: audetq; viris concurrere virgo.

HAEC in primo: in decimo hæc,

Quales Threiciæ quum flumina Thermodoontis
Pulsant, & pictis bellantur Amazones armis:
Seu circum Hippolyten, seu quū se maxima curru
Penthesilea refert: magnóque vlulante tumultu
Fœminea exultant lunatis agmina peltis

ETIAM ex illis harum spectes imaginem,

At medias inter cædes exultat Amazon:
Vnum exerta latus pugna pharetrata Camilla.
Et nunc lenta manu spargens hastilia densat:
Nunc validam dextra rapit indefessa bipennem:
Aureus ex humero sonat arcus, & arma Dianæ.

ENCELADI.

Quæ de Encelado cecinerit post Virgilium Claudianus, satis est suprà declaratum. STATIVS in tertio Thebaidos ad illius normam, & penè iisdem verbis,

Quantus Thyrreni gemitus salis: aut vbi tentat
Enceladus mutare latus: procul igneus antris

Mons

Mons tonat: exundant apices: fluctúsque Pelorus
Contrahit: & spirat tellus abrupta reuerti.

LVCANVS in sexto nihil attulit noui aut acuti contra morem suum

Non sic Aetnais habitans in vallibus horret
Encelado spirante Notum: quum tota cauernas

(languidum epitheton, *tota.*)

Egerit, & torrens in campos defluit Aetna.

Ex Flacci secundo notabamus in proximis animaduersionibus, Typhoeum non Inarime, vt apud Virgilium, sed Sicilia premi. Id quod ab Ouidio quoque in quinto Transformationum scribitur hisce versibus, quorum repræsentatio in hoc loco est opportuna,

Vasta Gigantais iniecta est insula membris
Trinacris, & magnis subiectum molibus vrget
Aethereas ausum sperare Typhoea sedes.
Nititur ille quidem, tentátque resurgere sæpe:
Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro:
Laua Pachyne tibi: Lilybao crura premuntur:
Degrauat Aetna caput, sub qua resupinus arenas
Eiectat, flammámque fero vomit ore Typhoeus.
Sæpe remoliri luctatur pondera terræ,
Oppidáque, & magnos deuoluere corpore montes.
Inde tremit tellus, & rex pauet ipse silentum
Ne pateat, latéque solum retegatur hiatu,
Immissúsque dies trepidantes terreat vmbras.

QVAE vides rudia, atque inchoata simplicitate, quasi formulam quandam siue Ichnographiam picturæ plenioris.

PESTILENTIAE.

Et quoniam multis versibus à nobis descripta est variis ex Poetis pestilentia, Claudiani breuitas ad simile argumentum adducenda est ex primo in Ruffinum,

Ac velut infecto morbus crudescere cœlo
Incipiens: primo pecudum depascitur artus:
Mox populos vrbésque rapit: ventísque peruftis
Corruptos Stygiam pestem diffundit in amnes.

FRONDIVM CASVS.

Animarum frequentia in sexto diuini operis: quam in secundo de raptu Claudianus imitatus est,

Quam multa in syluis Autumni frigore primo

Lapſa cadunt folia: aut ad terram gurgite ab alto
Quam multæ glomerantur aues, vbi frigidus annus
Trans pontum fugat, & terris inmittit apricis.
ILLE verò ſic,
Conueniunt animæ: quantas violentior Auſter
Decutit arboribus frondes, aut nubibus imbres
Colligit, aut frangit fluctus, aut torquet arenas.
SANE eſt admodum illuſtris.

COMETAE.

Cometam diuini Poetæ iam deſcripſimus, nunc aliorum alij recitandi ſunt. Claudianus in primo eiuſdem, ex illius verbis: ſed cum præſagiis,

-qualis laturus in orbem
Præceps ſanguineo delabitur igne Cometes
(NON eſt *præceps*, neque *delabitur*.
Prodigiale rubens. Non illum nauita tutò,
Non impunè vident populi: ſed crine minaci
Nunciat aut ratibus ventos, aut vrbibus hoſtes.

IN iiſdem veſtigiis hæret Silius Punicorum primo,

Crine vt flammifero terret ſera regna Cometes
Sanguineum ſpargens ignem: vomit atra rubentes
Fax cælo radios, & ſæua luce coruſcum
Scintillat ſidus, terriſque extrema minatur.
NVMERO SIVS fuiſſet, *Sanguineam ſpargens ariem.*

LVCANVS extra comparationem ſimplici narratione in primo,

Ardentémque polum flammis, cælóque volantes
Obliquas per inane faces, crinémque timendi
Sideris, & terris mutantem regna Cometen.
ITA etiam inuoluit [illegible].

TEMPESTATIS.

Quemadmodum adduximus peſtilentiam in comparationes, ex eodem Poeta deducamus & tempeſtatem. ea eſt in Poematio de bello Gildonico, haud ſatis magna cum re,

Sic quum præcipites artem vicere procellæ,
Aſſiduóque gemens vndarum verbere nutat
Deſcenſura ratis: cæca ſub nocte vocati
Naufraga Ledæi ſuſtentant vela Lacones.

MARIS.

Maris

Maris autem, siue æstum, siue impetum, siue agitationem velis, ex his poteris cognoscere. Sonus apud eundem in Rufinum primo, longè felicius,

-ceu murmurat alti
Impacata quies pelagi: cum flamine fracto
Durat adhuc, sæuitque tumor: dubiumque per æstum
Lassa recedentis fluitant vestigia venti.

Æstum ex Virgilio, aut alluuionem suprà declarauimus. Cæterùm tanta est in illis numeris diuinitas, vt pudeat potius reliquisse, quàm ponere pigeat, ea est in vndecimo diuini Poematis,

Qualis vbi alterno procurrens gurgite pontus
Nunc ruit ad terras, scopulósque superiacit vndam
Spumeus, extremámque sinu perfundit arenam:
Nunc rapidus retro, atque æstu reuoluta resorbens
Saxa fugit, littúsque vado labente relinquit.

STATIVS in vndecimo materiam addidit, non auxit,

Ceu redeunt nubes, ceu circumflantibus austris
Alterno procumbit ager, ceu gurgite cano
Nunc retegit bibulas, nunc obruit æstus arenas.

IMPETVM Lucanus in sexto,

Quum mare lassatur, quum se tollentibus Euris
Frangentem fluctus scopulum ferit: aut latus alti
Montis adest, serámque sibi parat vnda ruinam.

VENTORVM.

Iure locum hunc sibi deposcunt venti. Silius in quarto admodum insuauis,

Ceu gelidus Boreas, totum quum sustulit imo
Icarium fundo victor mare: nauita vasto
Iactatur sparsus, lacerata classe, profundo:
Cunctáque canenti perfunditur æquore Cyclas.

NIHILO venustius in quartodecimo,

Non aliter Boreas Rhodopes à vertice præceps
Quum sese immisit, decimóque volumine pontum
Expulit in terras: sequitur cum murmure molem
Eiecti maris, & stridentibus affremit alis.

LONGE numerosior illa Statij ex vndecimo,

Vt notus & Boreas, gemino de cardine mundi,
Hic Riphæa niue, Libycis hic pastus arenis:

(NON placet, *paßus.*)

Bella cient. clamant amnes. freta, nubila, ſylvæ:

(DECRESCIT oratio ad faciliora.)

Jámque patent ſtrages. lugent ſua damna coloni.

Et tamen oppreſſos miſerantur in æquore nautas.

LVCANVS in ſecundo,

-vt quum mare poßidet Auſter

Flatibus horriſonis: hunc æquora tota ſequuntur,

Si rurſus tellus pulſu laxata tridentis

Æoly tumidis immittat fluctibus Eurum:

Quanuis icta nouo ventum tenuere priorem

Æquora, nubiferóque polus conceſſerit Euro:

Vindicat vnda Notum.

NIVIS.

Poſt ventos habes imbres, grandines, niues. de illis ſuprà. de niuibus idem in quinto,

Talis hyperboreæ virides niue verberat agros

Iuppiter. obruitur campis genus omne ferarum,

Deprenſæq; cadunt volucres (Nunquam niue cadunt)

-& meßis amaro

Strata gelu. Nuſquam tam altæ ſunt ſegetes, quum ingruit nix, vt ſternantur. Neque *meßis*, hîc proba vox. non enim dicitur niſi de matura ſegete. nam illud, *- tibi meßis in herba eſt*, ſignificat ſpem meram eſſe, & falſam opinionem. *Meßis.*

Sequitur, *-fragor inde ingis, inde amnibus iræ.* neque hoc ſatisfacit. non enim ex niue fit fragor. neque dum ningit, amnes tumeſcunt: ſed ſolutis niuibus.

In fine primi Piſcationum Oppianus fine ſtrepitu rem ſubiicit oculis nitidiſſimo carmine,

Ὡς δ' ὁπότ' ἀμφιδρυφὲς ὀκταέτεϊ νηπιάσειεν ἀλαλὼ
Ἐσπερίου ζεφύροιο δοὺν μέγος οὐδὲ τι γαίης
Κυανέης ἰδέειν ὑπερφιάλοιο, ἀλλ' ἄρα πᾶσαν
Ἀργυφέοις χιόνεσσιν ὑπασσυτέοις κακάλυπεν.

Non ignobilia ſanè vbi non extent Maroniana. At verò illa vbi ſeſe eduxerint è tertio nunquam ſatis laudati operis, oportet omnia ſilere. Obruuntur enim illius niuibus, *-neque vlla*

Aut herbæ campo apparent, aut arbore frondes:

Sed iacet aggeribus niueis informis, & alto

Terra gelu latè ſepté · que aſſurgit in vlnas.

Semper

Semper hyems, semper spirantes frigora Cauri,
Mox de glacie tum de mue,
Interea toto non secius aere ningit.
Intereunt pecudes. stant circumfusa pruinis
Corpora magna boum, confertóque agmine cerui
Torpent mole noua, ac summis vix cornibus extant.
Post hæc ea prosequitur ad quæ nemo sapiens ausit aspirare.
In octauo Thebaidos niues & imbres simul,
-non tanta cadentibus hædis
Aeriam Rhodopem solida nive verberat Arctos:
Nec fragor Ausoniæ tantus, quum Iuppiter omni
Arce tonat. tanta quatitur nec grandine Syrtis
Quum Libyæ Boreas Italos nigr attulit imbres.
Vbi, quare Ausoniæ fragorem posuit, potius quàm alius loci, nescio. Sanè opportuit loci nomen certum apponere, vnde tonitrua ingruerent. Itaque sic mallem,
-quum Vesulus alta
Arce tonat.

FLVVIORVM

Poetarum princeps fluuiorum comparationes aliquot fecit, quas suis disposuimus locis. Ex primo eiusdem operis pauca extra comparationem, sed suo more, id est diuina,
Proluit insano contorquens vortice syluas
Fluuiorum rex Eridanus, campósque per omnes
Cum stabulis armenta tulit.
Adeo exundans est Lucanus, vt & ipsum furentem superet Padum,
Sic pleno Padus ore tumens (iam duro ore os attribuit)
-super aggere tutas
Excurrit ripas, & totos concutit agros:
Sucubuit si qua tellus, cumulúmque furentem
Vndarum non passa ruit: tum flumine toto
Transit, & ignotos aperit sibi gurgite campos:
Illos terra fugit dominos. non *fugit*: sed auertur.
-hus rura colonis Accedunt donante Pado.
Torrentem quoque ad rerum similitudinem adduxit idem Maro: quemadmodum superioribus commentationibus est animaduersum, Silius autem in quarto ad illorum regulam,

Vt torrens celsi præceps è vertice Pindi
Cum sonitu ruit in campos: magnóque fragore
Auulsum montis volvit latus obvia passim
Armenta, immanésque feras, syluæq; trahuntur.
Spumea saxosis clamat conuallibus vnda.

SAXVM AVVLSVM.

Auulsum ergo saxum in septimo Thebaidos præcipiti ruina contemplemur in versibus nobilissimis,

Sic vbi nubiferum montis latus, aut noua ventis
Soluit hyems: aut victa situ non pertulit ætas:
Desilit horrendus campo timor: arma, virósque
Limite non vno, longeváque robora secum
Præcipitans: tandémque exhaustus turbine fessо
Aut vallem cauat, aut medios intercipit amnes.

PILÆ SAXEAE.

Haud longè absimilis pilæ Virgilianæ casus in nono diuini Poematis,

Qualis in Euboico Baiarum littore quondam
Saxea pila cadit: magnis quam molibus antè
Constructam iaciunt ponto. Sic illa ruinam.
Prona trahit, penitúsque vadis illisa recumbit.
Miscent se maria, & nigræ attolluntur arenæ.
Tum sonitu Prochyta alta tremit, durumque cubile
Inarime, Iouis imperys imposta Typhœo.

Quemadmodum id fiat, non dixere Grammatici. Quare petenda erit eius ratio ex Vitruuio. Eius autem Poetæ Simia in quarto,

Haud aliter structo Tyrrhena ad littora saxo
Pugnatura fretis subter, cæcisque procellis
Pila immane sonans, impingitur ardua ponto.

Epiphonema frigidum,

Immugit Nereus: diuisáque cærula pulsu
Illisum accipiunt irata sub æquora montem.

QVERCVS.

Sic cadit quercus in nono Thebaidos.

-Getico qualis procumbit in Hæmo
Seu Boreæ furys, putri seu robore quercus
Cælo mista comas, ingentémque æra laxat.
Illam nutantem nemus, & mons ipse tremiscit
Quæ tellure cadat. quas obruat arduus syluas.

In primo Pharsaliæ,

Qualis

Qualis frugifero quercus sublimis in agro
Exuuias veteres populi, sacratáque gestans
Dona ducum: nec tam validis radicibus hærens,
Pondere fixa suo est: nudósque per aera ramos
Effundens, trunco non frondibus efficit umbram:
Sed quamuis primo nutet casura sub Euro,
Tot circum syluæ firmo se robore tollant,
Sola tamen colitur:

AT in quarto diuini operis etiam oppugnata quauis est iniuria potior,

Ac velut annosam valido cum robore quercum
Alpini Boreæ nunc hinc, nunc flatibus illinc
Eruere inter se certant. It stridor, & altè
Consternunt terram concusso stipite frondes:
Ipsa hæret scopulis, & quantum vertice ad auras
Æthereas, tantum radice in Tartara tendit.

Hactenus, quas memoria potuimus complecti, describendas curauimus comparationes. Neque sum nescius alias quoque adduci potuisse. Et omissæ sunt à nobis aliquæ minus dignæ visæ, quas persequeremur. Cæterùm antequam locum hunc claudamus, benè collocatum iri operam nostram puto, si quibus sententiis in serpentum natura conueniat cum Nicandro Lucanus, videamus.

LVCANI CVM NICANDRO.

CAPVT XV.

NOn sine magno vsu duo hi poetæ comparabuntur: neuter enim vulgaris. Lucanus sententiis anxius: Nicander verbis atque numeris accuratus. Vix inuenias apud Græcos Poetã politiorem, magna ei cura ne quid ineptum, aut ineptè dicat. Itaque nitidissimè suos describit serpentes: quo nitore, atque elegantia tantum acquisiuit gloriæ in Georgicis Maro. Lucanus autem suo more omnia ponit in excessu. Nam cùm Græcus illa satis habuerit ita dicere de Hæmorrhoide,

Τῆς δὲ ἰδὲ καὶ φρίσσε, τά μὲν ἀδρὰ πίμπρατο λίην
Ῥιζόθεν, ἐξ ἐτέρων δὲ κατείβετο ἀσταγὲς αἷμα,
Οἱ δ' ἐσίνυτο μᾶλλον ἀναιρεόμενοι ὀδόντες.

Noster arrepta semel erumpentis sanguinis describendi occasione, largius effunditur, atque ipse cruor,

Vtq; solet pariter totis effundere signis
Corycy pressura crocis: sic omnia membra
Emisere simul rutilum pro sanguine virus.

Particulatim deinde assurgit,

Sanguis erant lacrymæ. Quæcunque foramina nouit
Humor, ab iis largus manat cruor: ora redundant,
Et patulæ nares. maius autem à minusculis venarum oris. *-sudor rubet: omnia plenis*

Membra fluunt venis. Repetit ergo eandem sententiam alia sententia. Sed & assurgit ad hyperbolem admodum excellentem,

-totum est pro vulnere corpus

Dipsadem alibi, Sitiam Latinè sumus interpretati. Eius è morsu nocumenta Nicander,

Δείματι δ' ἐφαὸ γαπ κεφάλη σφίσιν ἀμφὶ δὲ κεύθεσ
Χείλεα ὑπ' ἀζαλέης ἀξάνεται ἀζόμενα δίψαι.

Comparatio deinde,

Αὐτὰρ ὃγ' αὖτε ταῦρος ὑπὸ ῥοπμοῖο γενυκὰς,
Χαδὸν ἀμάρσιον δίψαι πεπον, εἰσόκε πάντα
Ὀμφαλὸν ἐκπέσῃ χέρ δ' ὑπερθύμα φόρτον.

Lucanus autem ardentior ipsa siti,

Vix dolor, aut sensus dentis fuit ipsaq; lethi.
Frons caret inuidia: nec quicquam plaga minatur.
Ecce subit virus tacitum, carpitq; medullas
Ignis edax, calidaq; incendit viscera tabe.
Ebibit humorem circum vitalia fusum
Pestis: & in sicco linguam torrere palato
Cœpit. defessos iret qui sudor in artus
Non fuit: atque oculos lacrymarum vena refugit.

Qui sciebat hoc? non enim lacrymamur in doloribus, aut vulneribus, viri præsertim militares. Animi affectus prosequitur mirificè,

Non decus imperij, non mœsti iura Catonis
Ardentem tenuere virum, quin sparsa per ora
Auderet, totisq; furens exquireret agris,
Quas poscebat aquas sitiens in corde venenum.

Addit deinde animi excursionem. mox subdit,

Nunc redit ad Syrtes, & fluctus accipit ore:
Aequoreusq; placet, sed non sibi sufficit humor.
Nec sentit fatiq; genus, mortemq; veneni:
Sed putat esse sitim. Addit deinde miseram ac tragicam audaciam

audaciam -ferróque aperire tumentes
Sustinuit venas, atque os implêre cruore.

Aspidem autẽ vterque breuissimè: accuratius Nicander,

Σκληὶ δ' ὅτε τι δέγμα φαείνηται, οὔτι δυσαλθὲς
Οἶδος ὅπη φλίγεται. καμάτου δ' ἄτερ ὄλλυται ἀνήρ.
Τ' πυλοι δ' ὀπὶ ἔκαρ ἄχρι βάπτει τελευτὴ.
-nullóque dolore
Accipis: & Stygias somno descendis ad umbras.

Ex morsu Basilisci, Nicander multò plura,

Τύμματι δ' ἐκπάγλοις φωτὸς δέμας. αἰ δ' ὅτε χλόον
Σάρκας ὑπηβαίοισι πελιδναίτε ζοφερῆσιν.
Οὐδέ τις ἀνδ' οἰωνὸς ἀκὴν ἔχηται τίνες,
Αἰγυπιοί, γῦπες τε, κόραξ τ' ἐμβρίμια κράζων.
Οὐδέ κεν ὀυτατε φῦλ' ὀνομάζοιτο οὔρεσι θηρῶν
Δαίνυται, τοῖσιν περ αὐτμὴν ἀλιτὴν ἐφέπει.
Εἰδ' ἔλοεν βουζερφοῖς ἀφάρμακα πηλάσσε
Αὐτὸς οἱ θάνατός τε κ' ὠλέσε μοῖρα τέτυκται.

Lucanus, sicut de Torpedine,

-velox currit per tela venenum,
Inuaditque manum: quam protinus ille retectò
Ense ferit, totóque simul demittit ab armo.

Σῆπα, & σηπεδὼν vocant Græci serpentis speciem, cuius morsu diffluunt membra omnia. Tabiam Latinè diximus suo loco. In eius historia parcus & simplex Nicander: Lucanus adeò incitatus, vt seipsum antecedat,

Τῆς δ' ἤτοι ὀλοὸν κ' ἰὸν ὠδύνων ἔπλετο ἕλκος
Σηπεδόνες· νίμηται δὲ μέγας ὀλοφοίους ἰὸς
Πάν· ὀλυσσ' ἀνιαλὸν δὲ πόδ' ἀμφὶ καρφαλέων ὀρὶξ
Σκίδναται, ὡς χήρεια κατα-λφ ἄκητος ἀκαν θης.
Ἐκ ῥηγὸς γὰρ κεφαλῆς τι κ' ὀφρυος αἰδρὶ τυπέντα
Ῥ'ώοντα. βλιφάρεσσιν ὑ μέλαν' ἐξέφθιτο λάχνη.
Ἄμφια δ' ὀγχώνης ὀδοντίζουσι καὶ ἄλφοι,
Ἀδὴν δ' ἀργινόεσσαν ὀδαστύοντες ἔφαλπε.
-nam plagæ proxima circum
Fugit rapta cutis, pallentiáque ora retexit:

Vide quid præterea,

Iámque sinu laxo nudum est sine corpore vulnus.
Membra natant sanie: suræ fluxere: sine vllo
Tegmine poples erat: femorum quoque musculus omnis
Liquitur: & nigra distillant inguina tabe.

Sic omnia minutatim,

Diſſiluit ſtringens vterum membrana: fluuntque Viſcera.
ſed & illa mira,

-nec quantum de corpore debet,
Effluit in terras: ſeuum ſed membra venenum
Decoquit: in minimũ mors contrahit omnia virus.

tum nimius,

Vincula neruorum, & laterum textura, cauumque
Pectus, & abſtruſum fibris vitalibus omne,
Quicquid homo eſt, aperit peſtis. declamare putes. *natura profana*
Morte patet:

Redit inſolens ad ea, quæ iam tetigit,

-manent humeri, fortéſque lacerti:
Colla, capútque fluunt. calido non ocyus auſtro
Nix reſoluta cadit.

Hoc præter Nicandri ſententiam, qui morti ſpatium dat adeò, vt etiam vitiligines euenire canat. *-nec ſolem cera ſequetur.* Non *ſequitur*, ſed abſcedit. Auget tamen amplificatione minimè vulgari,

Parua loquor, corpus ſanie ſtillaſſe peruſtum.

Imò ambuſtũ. nam *peruſtum*, non ſtillat.

Hoc & flamma potẽſt: ſed quis rogus abſtulit oſſa?
Hæc quoque diſcedunt: putréſque ſecuta medullas
Nulla manere ſinunt rapidi veſtigia fati.

Concluſio autem argutiſſima,

Cinyphias inter peſtes tibi palma nocendi:
Eripiunt omnes animam, tu ſola cadauer.

COMPARATIONES CÆTERORVM LOCORVM variæ. CAPVT XVI.

SPero me aliquid attuliſſe momenti ad imitationis rationem. Quæ vt abſolutior ſit, expedienda ſunt nobis cætera quoque loca: in quibus illuſtres iſti viri, vel naturam omnes, vel alium alius expreſſere. Libet verò à Torpedine auſpicari: in qua, quemadmodum in cæteris, Græcos à Latinis ſuperatos oſtendamus. Sunt igitur Oppiani hæc, & poetæ ſanè maximi, atque elegantiſſimi,

Οἷον ἐγὼ πάμπρωτα περὶ χροὶ φαίμακον ἧκα
Ἔμπεσεν αὐτοδίδακτον, ἐπ' οἰκείοις μελίεσσιν.
Ἦ ῥ' ὑπὸ δὴ μεγάλοιο δέους, ἢ πάθε θάμβεος,
Νωθὴς τις βεβάυῖα ἕαμώετας· ἠδέ κε φαίης

Nec-

Νηχομένων ὀρέων. μέλαν γὰρ ὑπέρσχεται κῦμα δυσθὲς
Εἰλεῖται, πολιοῖο δι' ὕδατος ἐρπύζουσα.
Ἀλλά οἱ ἐν λαγόνεσσιν αἰδομένης δόλος ἀλκὴ
Κεκλίδει ἐμπεφύασι περὶ πλευρῇσιν ἑκάτερθε
Ἀμφίδυμοι. πρὶν οἷπερ ὀδαφώσασι πελάσσας
Αὐτικα οἱ μελέων ἀδῖνες ἔσβεσαν. ἐν δὲ οἱ αἶμα
Πήγνυτο, ὑδάτι γῦια φάρει δυόωσα, κακὴ δὲ ἀλκὴ
Ἤκε μογεστεμόρους παρίσταται ἄρεσιν ἀκμήν.
Ἠ δι' ὃ γηγώσασα δυῶ χέρας, εἶπε δ' ἑῷ κῆρ,
Τ' πίνυ ἀλιλίνασα μόρῳ δίμας ἐν φαμέδοντι.
Κεῖται δι' ἀτιμήτοις ὄκα νήεσσι. ὃς δέ κε τ' ἰχθῦς
Ἐλχέμεν λαγόνεσσιν, ὁ μὲν λύτο, κέπτασε δι' αὖτις
Ἀθρήσας, βαρὺς ὕπνον ἀμοχθήσας ἀνιηθείς.
Ἠ ῥ' ὃ γε δὴ ἀσύφηστον, καὶ ἐ πραπτόπιν ἐοῦσα
Γαδεσσίν, ζωὸν ἦ κεπιθία, ἴσα θανόντι.

Deinde auget hæc eadem etiam quasi afflatu,

Πολλάκι καὶ κατὰ λᾶτμα μυτ' ἰχθῦσιν ἀντήσασα
Δυσμόρως. κραπνὸν μὲν ἐκεκμηῶσαν ὀδόντα ἑμεῖο
Ἔλκῦσ' ὀδαφώσασα, καὶ ἀσυφέσι σπόδησεν.
Ἔστιν δι' αὐχένι καὶ ἀκανθώσασι κῆτος κυδάζων
Εὐσμερέι, ἄτε φωκὰς μιμνομένοις. ἡ δὲ μένουσα
Οὐδὲν ἀμωμομένους κατὰ αὖτυται ἀνδι' ἀκόντας.

Sic in primo: sic in tertio.

Ναὶ μὰ καὶ ναύρην ὀφιτερῆν γαῖαν ἐς Ἀπολλίνα
Πλαγχθῆ ἀνιαζόσας, τὰ τ' ἀπὸ μέτρα δι' ὀδύνησιν
Ὁρμὴν λαγόνας ἀφεσπύσατο. αὖθα δὲ χαίτας
Ἱππείας, δύναχός τε διαβραμφέας δι' ἀλαῆτας
Δεξιτερῇ ὄσσοιο φορύνομεν ἰχθύος ἄλγος.
Πολλάκι δι' ἐκ πολλάμυς κάλαμος πάσσν, ὅπλα τε δήρης.
Τοῖος δὲ κρύπτλην εἰίζιτ' αὐτάκα χέρι.

Sine quibus non videtur Poematium illud feciſſe Claudianus. in quo vtrumque coniungit,

Quis non indomitam dira Torpedinis artem
Audyt, & merito ſignatas nomine vires?

hoc enim eſt illius, φασγάνωσεν.

Illa quidem mollis ſegnique obnoxia tractu
Reptat: & attritu vix languida ſerpit arenis.

mnia penè illius, ſicut & illa,

Sed latus armauit gelido natura veneno,
Et frigus, quo cuncta rigent animata, medullis

(imo κυρίως, quæ medulla carent)

Miscuit: & proprias hyemes per viscera duxit.
Hoc est illius κρύσταλλοι.
Naturam iuuat ipsa dolis. hoc est, αὐτοδίδακτον.
-& conscia sortis.
Vtitur ingenio: longéque extenta per algas
Tactu fisa suo, successu læta resurgit,
Et viuos impune ferox depascitur artus.
Melius, sopitos quàm *viuos.*

Nunc transit ad ea quæ ille de eius ingenio in venatione,

Si quando vestita cibis incautior æra
Hauserit, & curuis frænatos senserit hamis:
Non fugit: aut vano conatur vellere morsu:
Sed propius nigræ iungit se callida setæ:
Et meminit captiua sui longéque per vndas
Pigra venenatis effundit flamina venis.
Per setam vis alta meat: fluctúsque relinquit
Absentem vinctura virum.

inscitiâ Philosophiæ dixit hoc. continuatur enim vis: sed hæc alibi. Sequitur,

-metuendus ab imis
Emicat horror aquis: & pendula fila sequutus
Transit arundineos arcano frigore nodos:
Quod ille πήγνυται.
Victricémque ligat concreto sanguine dextram.
Damnosum piscator onus, prædámque rebellem
Iactat: & a rissa r dit exarmatus auena.
Quod ille, ὅπλα τὸ θήρης.

Currus Cereris. Cereris currum tam CLAVDIANVS quàm OVIDIVS descripsere. verùm hic leuissimè, nec suo more, perstrinxit in quinto Metamorphoseôn,

-geminos dea fertilis angues
Curribus admouit: frænísque coercuit ora.

ILLE ambitiosius in primo de Raptu,

-sinuosa draconum
Membra regens: volucríque per auia nubila tractis
Signant, & placidis humectant fræna venenis.
Frontem crista tegit: pingunt maculosa virentes
Terga notæ: rutilum squammis intermicat aurum
Nunc spiris Zephyros trauant: nunc arua volatu
Inferiore secant. cano rota puluere labens

Sulca-

Sulcatam fœcundat humum. flaueſcit ariſtis
Orbita: ſurgentes ſcindunt veſtigia frages.
Veſtit iter comitata ſeges.

Iidem Sirenes quoq; deſcripſere. Sed OVIDIVS figuram tantùm, eodem libro, *Sirenes.*

-vobis Acheloides vnde
Pluma, pedéſque auium: ceu virginis ora geratis?

AT CLAVDIANVS etiam naturam, illo puſillo poematio leui quidem, ſed non ineleganti,

Dulce malum pelago Siren, volucréſque puellæ,
Scyllæos inter fremitus, auidamque Charybdin,
Muſica ſaxa fretis habitabant dulcia monſtra.
Blanda pericla maris, terror quoq; gratus in vndis
Delatus, licet huic incumberet aura carinis,

FORTASSE legendum, *hinc.*

Impleſſentque ſinus venti de puppe ferentes:
Figebat vox vna ratem, nec tendere certum
Delectabat iter reditus: odiúmque iuuabat:
Nec dolor vllus erat, mortem dabat ipſa voluptas.

Inter Maronis opuſcula eſt etiam quod legas de Sirenibus, quæ non appoſuiſſem, niſi eius iudicium maiore opera deprehendi poſſet,

Sirenes varios cantus, Acheloia proles,
Et ſolitæ miſeros ore ciere modos:
Illarum voces, illarum Muſa mouebat
Omnia, quæ Thymele carmina dulcis amat.
Quod tuba, quod litui, quod cornua rauca querũtur:
Quódque foraminibus tibia mille ſonat.
Quódque leues calami, quod ſuauis cantat Aedon:
Quod lyra, quod citharæ, quod moribundus olor.

Nam in ſexto neque tam multa licere, neque tam humilia dicere cenſuit;

Iámque adeò ſcopulos Sirenum aduecta ſubibat,
Difficiles quondam, multorúmque oſſibus albos.

Quod de pyra diximus, déque funere Pallantis Virgiliani: hoc idem apud Papinium quærendum in ſexto Thebaidos ad Archemori funus.

Sternitur extemplo veteres incædua ferro
Sylua comas: largæ qua non opulentior vmbræ
Argolicos inter, ſaltúſque educta Lycæos,
Extulerat ſuper aſtra caput. Nimius & ambitioſus.

-stat sacra senectæ
Numine: nec solos hominum transgressa veterno
Fertur auos: nymphas etiam mutasse superstes,
Faunorumque greges.

Opinio eorum, qui putant dæmones interire.

-aderat miserabile luco
Excidium: fugêre fera, nidôsque tepentes
Absiliunt (metus vrget) aues. aut mendum, aut solœcismus. *-cadit ardua fagus,*
Chaoniâque nemus, brumâque illæsa cupressus.

Epitheton commune alijs. aliud afferendum,

Procumbunt piceæ flammis alimenta supremis,
Ornique, ilicesq; trabes, metuendáque succo
Taxus, & infandos belli potura cruores
Fraxinus, atque situ non expugnabile robur.

Distinxit à quercu: quam suprà *Chaonium nemus.*

Hinc audax rabies, & odoro vulnere pinus
Scinditur. acclinant intonsa cacumina terræ,
Almus amica fretis, nec inhospita vitibus vlmus.
Dat gemitum tellus.

In Callimachi Sylua Cereri dicata satis animaduersum à nobis est nullam esse tellurem, quæ vno in nemore tot alat arbores tam diuersas.

Addit deinde comparationem,

-non sic euersa feruntur
Ismara, quum fracto Boreas caput extulit antro.

Durum nimis, *fracto.*

Non grassante Noto citius nocturna peredit
Flamma nemus. Linquunt flentes dilecta locorum
Otia cana Pales, Syluanúsque arbiter vmbræ,
Semideúmque pecus. Pulchros deos! qui pelluntur finibus suis à mortalibus omnia verò ex ingenio suo Idyllijs, & Syluis aptiori.

-migrantibus aggemit illis
Sylua: nec amplexæ dimittunt robora Nymphæ.

Deinde addit ritum ex eruditione,

Quum signum luctus cornu graue mugit obunco
Tibia. Valde mutila loquutio.

-cui teneros suetum producere manes
Lege Phrygum mœsta. Satis in alijs quid esset νόμος in Numeris dictum. Hæc igitur omnia si cũ Virgilianis confe-

conferantur, indicabunt, quicquid illis additum sit, ostentationis esse, non operæ.

Turni clypeus in septimo est diuini operis,

At lauem clypeum sublatis cornibus Io
Auro insignibat, iam setis obsita, iam bos,
Argumentum ingens, & custos virginis Argus,
Calatáque amnem fundens pater Inachus vrna.

In Thebaidos sexto, *-pater ordine iuncto*

Lauus, arundineæ recubánsque sub aggere ripæ
Cernitur, emissæque indulgens Inachus vrnæ.
Io post tergum, iam prona, dolórque parentis
Spectat in occiduis stellatum visibus Argum.

Ἀποθέωσις deinde nihilo melior.

VALERIVS autem Flaccus in quarto cui Ouidio videtur certasse ex Metamorphoseos quæ quia multa sunt & nimia, lectorem eò remisimus.

In eodẽ libro, quod Latinis in quinto VIRGILIVS de Entello, breuissimè de Hippomedonte dixit, *-nisse*

Arduus Hippomedon Cauea stimulante tulisset
In medios. Caueæ igitur adhortationibus & plausibus: Entellus Acestæ castigatione. Eodem modo Capaneus Daretis iactantiæ similis. Quem locum etiam cum superioribus, quos posuimus, conferes. vbi breuissimam efficacissimámque animaduertes comparationem,

-vt præceps cumulo salit vnda minantes
In scopulos: & fracta redit.

De Antęo ibidem STATIVS in comparatione,

Herculeis prensum sic fama lacertis
Terrigenam sudasse Libyn: cùm fraude reperta
Raptus in excelsum: nec iam spes vlla cadendi:
Nec licet extrema matrem contingere planta.

Melius, *Nec matrem licet*, &c.

LVCANVS in quarto post lõgam luctæ narrationem,

-sic fatus sustulit alte
Nitentem in terras iuuenem: morientis in artus
Non potuit nati tellus summittere vires.
Alcides medium tenuit: iam pectora pigro
Stricta gelu: terrísque diu non credidit hostem.

TEMPESTATIS autem signa imminentis quum & ARATVS, & VIRGILIVS in primo perfecti operis,

& VALERIVS Flaccus in primo Argonauticôn, & LVCANVS in quinto : illi quidem duo exigente id rei argumento:hi immodicè,nec sine ostentatione recenseãt nolui facere, vt penè iusti operis implerem hìc aures satietate.

Medeę quoque veneficia apud eundem Flaccum in septimo componere potes cum ijsdem artibus quæ in septimo Metamorphoseôn, tametsi alium ad finem explicantur. Incantationes verò ex ijsdem Transformationibus cum Virgilianis,

Quorum ope quum volui, ripis mirantibus amnes
In fontes rediere suos:concussáque sisto,
Stantia concutio cantu freta:nubila pello,
Nubiláque induco:ventósque abigóque,vocóque.
Vipereas rumpo verbis & carmine fauces:
Viuáque saxa sua,conuulsáque robora terra,
Et syluas moueo:iubeóque tremiscere montes,
Et mugire solum,manésque exire sepulchris.
Te quoque Luna traho:quanuis temerata labores
AEra tuos minuant, currus quoq; carmine nostro
Pallent:ac pallet nostris Aurora venenis.

In IIII,autem diuini operis,tanquam magistri,

Hæc se carminibus promittit soluere mentes,
Quas velit:ast alijs duras immittere curas:
Sistere aquam fluuijs,& vertere flumina retro.
Nocturnósque ciet manes.mugire videbis
Sub pedibus terram,& descendere montibus ornos.

In Ruffinum primo eadem apud Claudianum,

-noui quo Thessala cantu
Eripiat lunare iubar:quid signa sagacis
AEgypti valeant:qua gens Chaldæa vocatis.
Imperet arte deis.Nec me latuere fluentes
Arboribus succi,funestarúmque potestas
Herbarum:quicquid lethali germine pollet
Caucasus:& Scythicæ vernant in gramine rupes.
Quas legit Medea ferox,& callida Circe.
Sæpius horrendos manes sacrisque litaui
Nocturnis Hecaten:& condita funera traxi
Carminibus victura meis:multósque canendo,
Quanuis restarent Parcarum fila,peremi.
Ire vagas quercus,& flumina stare coegi:

Versá-

Verſaq; non prono curuaui flumina lapſu
In fontes reditura ſuos.

EADEM potentia apud Lucanum in ſexto, iiſdem ſententiis,

Carmine Theſſalidum dura in præcordia fluxit
Non ſatis adductus amor. Melius, *conceſſus.*
-ſiæ amiſq; ſaueri
Illicitis arſere ſenes: Si ponas *conceſſus*, hic dices, *Ignoti-*
-nec noxia tantum
Pocula proficiunt. aut quum turgentia ſucco
Frontis amaturæ ſubducunt pignora fœta.
Mens hauſti nulla ſanie polluta veneni,
Excantata perit. Quos non concordia miſti
Alligat vlla tori, blandæq; potentia formæ,
Traxerunt torti magica vertigine fili.

Plura, ac maiora, & immodica,

Ceſſauere vices rerum, dilatáq; longa
Hæſit nocte dies. legi non paruit æther.
Torpuit & præceps audito carmine mundus.
Axibus & rapidis impulſos Iuppiter vrgens:

At axes neutiquam mouentur, nec poli quidem.

Miratur non ire polos. Nunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo.

quod ſequitur acutiſſimum eſt,

Et tonat ignaro cœlum Ioue: vocibus iiſdem
Humentes latè nebulas, nimboſq; ſolutis
Excuſſere comis. ventis ceſſantibus æquor
Intumuit. rurſus vetitum ſentire procellas.
Conticuit turbante Noto. puppimq; ferentes
In ventum tenuere ſinus. de rupe pependit
Abſciſſa fixus torrens: amniſq; cucurrit
Qua non pronus erat. Nilum non extulit æſtas.
Mæander direxit aquas. Rodanumq; morantem
Præcipitauit Arar. ſummiſſo vertice montes
Explicuere iugum. nubes ſuſpexit Olympus.
Solibus & mollis Scythicæ, quum bruma rigeret,
Dimaduere niues. impulſam ſidere Tethyn
Reppulit Aemonidum defenſo littore carmen.
Terra quoque immoti concuſſit ponderis axem:
Et medium vergens titubauit niſus in orbem.
Tanta molis onus percuſſum voce receſſit:

Prospectúmque dedit circumlabentis Olympi.

Nec hisce contentus,

Omne potens animal lethi, genitúmque nocere,
Et pauet Acmonias, & mortibus instruit artes.
Has auidæ tigres, & nobilis ira leonum
Ore fouent blando: gelidos hos expiscat orbes,
Inq; pruinoso coluber distenditur arvo.
Vipereis coeunt abrupto corpore nodis:
Humanóque cadit serpens affluta veneno.

Vix respiraui. sanè videor audire vnum quempiam ex iis circulatoribus, qui vicatim pharmaca venditant sua. Ne tibi Musæ talem dederint mentem, vt insinus, non vates videare. Igitur ad alia,

IN sexto Sibylla diuini viri,

At Phœbi nondum patiens, immanis in antro
Bacchatur vates: magnum si pectore possit
Excussisse deum, tanto magis ille fatigat
Os rabidum, fera corda domans, fingitque premendo.

Non hoc sono contentus. Lucanus, in quinto addidit etiã vlulatus qui nusquam leguntur,

Spumea tunc primùm rabies vesana per ora
Effluit, & gemitus, & anhelo clara meatu
Murmura, tunc mœstus vasto vlulatus in antro.
Extremæque sonant domita tam virgine voces.

In quarto diuinioris describitur

Fama, malum, quo non aliud velocius vllum
Mobilitate viget: vires éque acquirit eundo.
Parua metu primo, mox sese attollit in auras:
Ingreditúrque solo, & caput inter nubila condit.
Illam terra parens, ira irritata deorum,
Extremam (vt perhibent) Cœo, Enceladóque sororem
Progenuit, pedibus celerem & pernicibus alis:
Monstrum horrendum, ingens: cui quot sint corpore plumæ,
Tot vigiles oculi subter (mirabile dictu)
Tot linguæ, totidem ora sonant, tot surrigit aures.
Nocte volat cœli medio, terræque per vmbram
Stridens, nec dulci declinat lumina somno.
Luce sedet custos, aut summi culmine tecti,
Turribus aut altis, & magnas territat vrbes.
Tam ficti pravique tenax, quàm nuncia veri.

QVAE sequuntur etiam pertinent ad descriptionem,

Hæc

Hæc tum multiplici populos sermone replebat,
Gaudens: & pariter facta atque infecta canebat.

Ab hisce deduxit sua Flaccus in II,

Quam Pater omnipotens digna atque indigna canentem,
Spargentémque metus, placidis regionibus arcet
Aetherius, illa fremens habitat sub nubibus imis,
Non Erebi, non diua Poli: terrásque fatigat,
Quas datur. Audentem primi faciúntque fouéntque:
Mox omnes agit, & montes quatit inuida lingua.

STATIVS Martis currum dixit eam mouere, in tertio Thebaidos,

-at vigil omni
Fama sono, varios rerum succincta tumultus:

Melius: *rerum varios accincta.*

Anteuolat currum: flatúque impulsa gementum
Alipedum trepidas denso cum murmure plumas
Excutit. Vrget enim stimulis auriga cruentis
Facta, infecta loqui. Bellica Marte stimulatur,
-currúque infectus ab alto
Torqua comásque deæ Scythica pater increpat hasta.

Nescio quare *comas.*

In eundem librum totum belli apparatum trāstulit ex optimo præceptore: à quo pro summa laude atque gloria duxit, superari posse, quis enim omnium mortalium ad illa aspiret?

Ardet inexcita Ausonia, atque immobilis antè:
Pars pedes ire parat campis: pars arduus altis
Pulueriulentus equis furit: omnes arma requirunt.
Pars leues clypeos, & spicula lucida terunt
Aruina pingui: subigúntque in cote secures.
Signáque ferre iuuat sonitúsque audire tubarum.
Quinque adeò magnæ positis incudibus vrbes
Tela nouant: Atina potens, Tyburque superbum,
Ardea, Crustumerique, & turrigera Antemnæ.
Tegmina tuta cauant capitum: flectúntque salignas
Vmbonum crates. alii thoracas ahenos,
Aut leues ocreas lento ducunt argento.
Vomeris huc & falcis honos, huc omnis aratri
Cessit amor: recoquunt patrios fornacibus enses.
Classica iámque sonant. it bello tessera signum.

Tum illa verè militaria, quasi quum ad arma conclama-

tur. video enim hoc ipsum agere,

Hic galeam tectis trepidus rapit: ille frementes
Ad iuga cogit equos: clypeúmque, auróque trilicem
Loricam induitur: fidóque accingitur ense.

Nec imbellia illa Papiniana, sed optima,

-liquêre domos, dilectáque læti
Connubia, & primo plorantes limine natos:

Melius, *primo flentes in limine.*

Tantus in attonitos cecidit deus. Arma paternis
Postibus, & fixos superûm ad penetralia curus
Vellere amor sunt: fessa putri rubigine tela:

Nimis audax epitheton, *fessa.*

Hærentésque situ gladios in sæua recuruant
Vulnera: & attrito cogunt iuuenescere saxo.
Hi teretes galeas, magnorúmque area scuta

Non sunt *teretes* galeæ. Teretia sunt longa,

Thoracum, & tunicas chalybum squallore crepantes
Pectoribus aptare suis. Gortynia lentant

Imò lenta & retenta, tendunt aut curuantur.

Cornua. Iam falces, auidis & uatra caminis
Rastráque, & incurui sæuum rubuere ligones.
Cædere nec validas sanctis è stirpibus hastas:

Mallem sacris quàm *sanctis.*

Nec pudor emerito clypeum vestisse iuuenco.
Irrupere Argos: mœstique ad limina Regis
Bella animis, bella ore fremunt.

Sed etiam quod Alecto Maronis facit, hoc huius Bellona,

Prima manu rutilam de vertice Lariſſæo
Ostendit Bellona facem: dextráque trabalem
Hastam intorsit agens: liquido quæ stridula cœlo
Fugit: & aduersa celso stetit aggere Dirces.
Mox & castra subit: ferróque, auróque coruscis
Mista viris turmale fremit: dat euntibus enses:
Plaudit, equos vocat ad portas: hortamina fortes

Non placet vox, *hortamen*, in Heroico.

Præueniunt: timidísque etiam breuis addita virtus.

Dixerat enim ille,

At sæua è speculis tempus dea nacta nocendi,
Ardua tecta petit: stabuli & de culmine summo
Pastorale canit signum: cornúque recuruo

Tanta-

Tartaream intendit vocem: qua protinus omne
Contremuit nemus, & sylvæ intonuere profundæ,
Audyt & Triuiæ longè lacus: audyt amnis
Sulphurea Nar albus aqua, fontesque Velini:
Et trepidæ matres pressere ad pectora natos
Tum verò ad vocem celeres, qua buccina signum
Dira dedit, raptis concurrunt vndique telis
Indomiti agricolæ.

Transeamus ad amœnitatem quampiam. Elysium suum Claudianus in secundo de Raptu, *Elysii campi.*

Admissum ne crede diem. sunt altera nobis
Sidera: sunt orbes alij: luménque videbis
Purius: Elysiúmque magis mirabere solem,
Cultorésque pios illic preciosior ætas
Aurea progenies habitat: sempérque tenemus,
Quod superi meruere semel. Acutè dictum,
-nec mollia desunt
Prata tibi Zephyris illic melioribus halant
Perpetui flores: quos non tua protulit Ætna.
Est etiam lucis arbor, prædiues opacis,
Fulgentes viridi ramos curuata metallo:
Hæc tibi sacra datur: fortunatúmque tenebis
Autumnum: & fulum semper ditabere pomis.

Ex Musæi dictis in sexto,

Nulli certa domus: lucis habitamus opacis
Riparúmque toros, & prata recentia riuis.
Incolimus. Quorum descriptio paulò superiùs,
Deuenere locos lætos, & amœna vireta
Fortunatorum nemorum. sedésque beatas.
Largior hic campos æther & lumine vestit
Purpureo: solémque suum, sua sidera norunt.

Neque otium iners ac veternosum: sed

Pars in gramineis exercent membra palæstris,
Contendunt ludo, & fulua luctantur arena
Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt:

Et mox.

Arma procul currúsque virûm miratur inanes.
Stant terræ defixæ hastæ. nihil citius aut magis deprauat hastas *-passimq; soluti*
Per campos pascuntur equi. Quæ gratiæ currûm,
Armorúmque fuit vitiis, quæ cura nitentes

Pascere equos, eadem sequitur tellure repostos.

Quinetiam,

Conspicit, ecce alios dextra lævâque per herbam
Vescentes, lætumque choro Pæana canentes
Inter odoratum lauri nemus, unde supernè
Plurimus Eridani per sylvam volvitur amnis.

Quin & illorum collatio locorum ex duobus magnis poetis illustris erit. STATII nanque Tiresias in quarto ciet Erebum,

Tartareæ sedes, & formidabile regnum
Mortis inexpletæ: tuque ô sævissime fratrum,
Cui servire dati manes, æternâque sontum
Supplicia, atque imi famulantur regia mundi:
Soluite pulsanti loca muta, & inane severæ
Persephones: vulgúsque cava sub nocte repostum
Elicite: & plena redeat stygа portitor alno.
Ferte simul gressus, nec simplex manibus esto
In lucem remeare modus. tu separe cœtu
Elysios Perseæ pios, virgáque potenti
Nubilus Arcas agat. contrà per crimina functis,
Qui plures Erebo, pluréque è sanguine Cadmi
Angue ter excusso, & flagranti prævia taxo
Tisiphone dux pande diem: nec lucis egentes
Cerberus occursu capitum detorqueat umbras.

Erichtho verò LUCANI in VI, longè atrocior,

Eumenides, Stygiumque nefas, pœnæque nocentum
Et chaos innumeros avidum confundere mundos,
Et rector terræ: quem longa in sæcula torquet
Mors dilata deum: Styx, & quos nulla meretur
Thessalis Elysios. Cœlum matremque perosa
Persephone, nostræque Hecates pars ultima: per quam
Manibus, & mihi sunt tacitæ commercia linguæ:
Ianitor & sedis laxæ, qui viscera sævo
Spargis nostra cani, repetitáque fila sorores
Fractúræ, tuque ô flagranti portitor undæ,
Iam lassate senex ad me redeuntibus umbris
Exaudite preces: si vos satis ore nefando,
Pollutóque voco, si nunquam hæc carmina fibris
Humanis ieiuna cano, si pectora plena
Sæpe dedi, & lævi calido profecta cerebro,
Siquis, qui vestris caput extáque lancibus imfus

Imposuit

Imposuit, victurus erat, parete precanti.

QVVM autem vel ad preces vel ad imperia cunctarētur manes: in vtroque poeta est mox obtestantium minitantiumque Necyomagorum modus. Hic enim,

Tisiphone, vocisque meæ secura Megæra,
Non agitas sæuum Erebi per inane flagellis
Infidicem animam? iam vos ego nomine vero
Eliciam. Stygiique canes in luce superna
Destituam. per busta sequar. per funera custos
Expellam tumulis. abigam vos omnibus vrnis.
Teque deis ad quos alio procedere vultu
Ficta soles, Hecate pallenti tabida forma
Ostendam. faciémque Erebi mutare vetabo.
Eloquar immenso terræ sub pondere: quæ te
Contineant Ennea dapes: quo fœdere mœstum
Regem noctis ames, quæ te contagia passam
Noluerit reuocare Ceres. Tibi pessime mundi
Arbiter, immittam ruptis Titana cauernis:
Et subito feriere die. Paretis? at ille
Compellendus erit, quo nunquam terra vocato
Non excussa tremit: qui Gorgona cernit apertam,
Verberibusque suis trepidam castigat Erinnyn.
Indespecta tenent vobis qui Tartara-

(MELIVS, Vobis indespecta tenet) *-cuius*
Vos estis superi: Stygius qui peierat undas.

TIRESIAS autem,

Testor, ait, diuos, quibus hunc sacrauimus ignem,
Laudique conuulsæ dedimus tarchesia terræ,
Iam nequeo tolerare moram. Cassusne sacerdos
Audior? an rabido iubeat si Thessala cantu
Ibitis? & Scythicis quoties armata venenis
Colchis aget: trepido pallebunt Tartara motu?
Nostri cura minor: si non attollere bustis
Corpora, nec plenas antiquis ossibus vrnas
Egerere, & mistos cœlique, Erebique sub vnum
Funestare deos libet? aut exanguia ferro
Ora sequi, atque ægras functorum carpere fibras?
Ne tenues animos, nubémque hanc frontis opacæ
Spernite ne, moneo. Et nobis sæuire facultas.

TVM ad minas,

Scimus enim, & quicquid dici, noscique timetis.
Et turbare Hecaten: ni te Thymbraee vererer.
Et triplicis mundi summum quem scire nefastum
Illum: sed taceo. prohibet tranquillus Seneca.

PENTHEI miseriam ex matris insania breuissimè perstrinxit Maro. Claudianus adduxit ad comparationem in Eutropium,

Quales Aonio Thebas de monte reuersæ
Mænades infectis Pentheo sanguine thyrsis:
Quum patuit venatus atrox: matrisque rotatum
Conspexere caput: gressus caligine figunt:
Et rabiem desisse dolent.

OVIDIVS in tertio rem ipsam luculentè narrat,

Hic oculis illum cernentem sacra profanis
Prima videt: prima est insano concita cursu:
Prima suum misso violauit Penthea thyrso
Mater: & ô gemina, clamauit, adeste sorores.
Ille aper, in nostris errat qui maximus agris,
Ille mihi feriendus aper. ruit omnis in unum
Turba furens: cunctæ coeunt: trepidumque sequuntur,
Iam trepidum, iam verba minus violenta loquentem,
Iam se damnantem: iam se peccasse fatentem.
Saucius ille tamen, fer opem matertera, dixit,
Autonoe: moueant animos Actæonis umbræ.
Illa, quis Actæon, nescit: dextramque precantis
Abstulit: Ino lacerata est altera raptu.
Non habet infelix, quæ matri brachia tendat:
Truncaque sed ostendens deiectis vulnera membris,
Aspice mater, ait. visis vlulauit Agaue:
Collaque iactauit: crinemque per aëra mouit:
Auulsumque caput digitis complexa cruentis
Clamat: iò comites, opus hoc, victoria nostra est.

INTER Idyllia Theocriti recensetur illud, in quo hæc scripta sunt,

Πενθεὺς σ' ἀλιεύοντα πόρας ἀπὸ πάντ' ἐδόκησε,
Σχῖνον ἐς ἀρχαίαν κατιδὼς, ὅθι χώρεον ἔρνος
Αὐτονόα πρώτιστα σὺν ἀρχεγόνῳ δρυνὸν ἰδῖσα,
Σὺν σ' ἐτάρῳξε πόσι μανιώδεος ὄρμα βάκχου,
Ἐξαπίνας ἐποῖσα, τὰ σ' οὐχ ὁρέοντα βιῶναι.
Μαίνετο μὴθ' αὐτὰ, μαίνοντο σ' ἀρ ἄλλαι θ' ἁ κἄλλαι.
Πεν θεὺς μὲν φωνᾶν πυροειδέος, ἁ σ' ἐδίωκεν,

Πίπλων

Πέπλως ἐν ζωστῆρσιν ἐϋγνάμπτοις ἐρύσασθαι.
Πηλείδῃ μὲν τόσσ' ἔσπε, τίνος κλυτὸν γυναῖκας;
Αὐτονόα τόσσ' ἔσπε, τάχα γνώσῃ πρὶν ἀπῆσαι.
Μήτηρ μὲν κεφαλὰς, μαζοὺς τε παῖδος ἑλοῖσα,
Ὅσσον περ τοκάδος τιλέσθη μύκημα λεαίνας.
Ἰνὼ δ' ἐξίμεθ' ἅπασι ὁμοπλάτα μέγαν ὦμον,
Λάξ τε βαστ' ἐχ βάσιν· ἣ δ' αὐτονόας ῥυθμὸς αὐτός.
Αἱ δ' ἄλλαι τὰ ἕκαστα κρίνειν νομίζοντο γυναῖκες.
Ἐς δώδεκ' ἀφίκοντο πεφυρμέναι αἵματι πᾶσαι,
Ἐξ ὄρεος πίτνουσαι, οὐ πεζὸν φέρουσαι.

In quibus, vt in cæteris penè omnibus, longè minorem spiritum poeticum inuenies in Græcis, quàm in Latinis. In vtrisque autem audaciam mendacissimam. Vix sex homines brachium auellere queant.

In primo Argonauticôn vota concepit pro filio Peleus,

Hoc superi seruato caput. tu cætera Chiron
Da mihi te puerus lituos, & bella loquentem
Miretur: sibi te puerilia tela magistro
Venator ferat: & nostram festinet ad hastam.

Haud absimilia in tertio Honorij consulatu apud Claudianum, *Rex ô stellantis Olympi,*

Talis perdo, ito redeat mihi filius hoste,
Hyrcanas populat us opes, aut cæde superbus
Assyria, sic ense rubens: nimis coacta synecdoche:
-sic flamine crebro
Turbidus, & grato respersus puluere belli:
Armáque gauiso referat captiua parenti.

Gauiso, plebeium: *gaudenti*, non est ausus: *lato*, non explet numerum.

TALIA & Annibal SILII ad filiolum, in III,

-spes ô Chartaginis altæ
Nate, nec Aeneadûm leuior metus, amplior, oro,
Sis patrio decore, & factis tibi nomina condas:
Qui superes bellator auum: iámque ægra timoris
Roma tuos numeret lacrymandos matribus annos.
Ni præsaga meos ludant præcordia sensus:
Ingens hic terris crescit labor: ora parentis
Agnosco, toruáque oculos sub fronte minaces,
Vagitúmque grauem, atque iratum clementa nouum.
Siquis forte deus tantos incidcrit actus,

Vt noſtro abrumpat letho primordia rerum:
Hoc pignus belli coniunx ſeruare labora.
Cumque datum fari: duc per cunabula noſtra.
Tangat Eliſæas palmis puerilibus aras,
Et cineri iuret patrio Laurentia bella.
Inde vbi flore nouo pubeſcet firmior ætas,
Emicet in Martem, & calcato fœdere victor
In Capitolina tumulum mihi vindicet arce.

Aiacis quoque Sophoclæi affectus ijdem,

Ω πεῖ γλύκιον παῖδ' ἐνυχίσιον,
Τὰ δ' ἀλλ' ἔμοιγε. καὶ γλυκὺ δὴ σοὶ κρανεῖ.

Et paulò pòſt,

- δίκτ' ὄπως παῖδ'
ἀνέξεται σὸ ἐγβρῶν, δίκτε ἐξ ἴσου τράφης.

Sed & Hector in ſexto Iliados ea precatur, quæ nos quoque nobis euenire cupiamus,

Ζεῦ, ἄλλοι τε θεοὶ, δότε δὴ καὶ τόνδε γενέσθαι
Παῖδ' ἐμὸν, ὡς καὶ ἐγὼ περ ἀριπρεπέα τρώεσσι,
Ὧδε βίην τ' ἀγαθὸν, καὶ Ἰλίου ἶφι ἀνάσσειν.
Καί ποτε τις εἴπῃσι πατρὸς δ' ὅγε φαίδιμος υἱὸς
Ἐκ πολέμου ἀνιόντα, φέρει δ' ἔναρα βροτόεντα,
Κτείνας δῃώσας. ἀδρὸν δ' ἐν θυμὸν ἔχῃσι μέτωπον.

Claudianus in Proſerpinæ tela cum Ouidio certat de rerum ſedibus poſt primam confuſionem. vter igitur vincat, ex his manifeſtum erit,

Hic elementorum ſeries, ſedéſque paternas
Inſignibat acu. veterem qua lege tumultum
Diſcreuit natura parens: & ſemina iuſtis
Diſceſſere locis. Quicquid leue fertur in altum.
In medium grauiora cadunt. incanduit Æther.
Egit flamma polum. fluxit mare. terra pependit.
NIHIL minus, ſed cum vulgo loquutus eſt.
IN primo Metamorphoſeôn,
Hanc Deus, & melior litem Natura diremit.
Nam cælo terras, terris abſcidit & vndas:
Et liquidum ſpiſſo ſecreuit ab aere cœlum.
Quæ poſtquam euoluit, cæcâque exemit aceruo:
Diſſociata locis concordi pace ligauit.
Ignea conuexi vis & ſine pondere cœli
Emicuit: ſummáque locum ſibi legit in arce.
Proximus eſt aer illi leuitate, locóque.
Denſior his tellus, elementáque grandia traxit,

Et

Et pressa est grauitate sui. circumfluus humor
Vltima possedit, solidúmque coercuit orbem.

SED & zonas paulò pòst ad hunc modum digerit,

Vtque duæ dextra cœlum, totidémque sinistra
Parte secant Zonæ: quinta est ardentior illis:
Sic onus inclusum numero distinxit eodem
Cura dei: totidémque plagæ tellure premuntur:
Quarum quæ media est, non est habitabilis æstu.
Nix tegit alta duas. totidem inter vtrámque locauit:
Temperiémque dedit, mista cum frigore flamma.

SIC & ille,

Addit quinque plagas: mediam sub tegmine rubro
Obsessam feruore notat. squallebat adustus
Limes: & assiduo sitiebant stamina sole.
Vitales vtrinque duas: quas mitis oberrat
Temperies habitanda viris. cum fine supremo
Torpentes traxit geminas: brumáque perenni
Fœdat, & æterno constringit frigore telas.

IN primo perfecti operis,

Quinque tenent cœlum Zonæ: quarum vna coruſco
Semper sole rubens, & torrida semper ab igni:
Quam circum extremæ dextra, læuáque trahuntur
Cærulea glacie concretæ, atque imbribus atris.
Has inter, mediámque, duæ mortalibus ægris
Munere concessæ diuûm.

DEORVM concilium Ouidius in eodem,

Est via sublimis cœlo manifesta sereno
Lactea nomen habet, candore notabilis ipso.
Hac iter est superis ad magni tecta tonantis,
Regalémque domum. dextra, læuáque deorum
Atria nobilium valuis celebrantur apertis.
Plebs habitat diuersa locis, à fronte potentes
Cœlicolæ, clarique suos posuere Penates.
Hic locus est, quem si verbis audacia detur,
Haud timeam magni dixisse Palatia cœli.
Ergo vbi marmoreo Superi sedere recessu,
Celsior ipse loco, sceptróque innixus eburno
Terrificam capitis concussit terque quaterque
Cæsariem, cum qua terram, mare, sidera mouit.

CLAVDIANVS in tertio de Raptu, Iouis iussu Iriu de cœlo deducit,

Illa colorato Zephyros transgressa volatu

Numina conclamat pelagi: Nymphásque morantes
Increpat: & fluuios humentibus euocat antris.

SPECIOSIORA quàm Ouidiana illo, tum autem ciuilia,

Ancipites, trepidique ruunt. quæ causa quietos
Excierit: tanto quæ res agit. anda tumultu?
Vt patuit stellata domus: considere iussi.
Nec confusus honor. Cœlestibus ordine sedes
Prima datur tractum proceres tenuere secundum
AEquorei, placidus Nereus, & lucida Phorci
Canicies: Glaucum series extrema biformem
Accipit, & certo mansurum Protea vultu.
Necnon & senibus fluuiis concessa sedendi
Gloria: plebeio stat cætera more iuuentus.
Mille amnes: liquidis incumbunt patribus vdæ
Naides: & taciti mirantur sidera Fauni.

STATIVS in primo Thebaidos quamproximè ad palmam,

At Iouis imperio rapidi super atria cœli
Lectus concilio diuûm conuenerat at ordo
Interiore polo spatijs hinc omnia iusta
Primæq;, occiduæq; domus: effusa sub omni
Terra, atque vnda die. Medijs sese arduus infert
Ipse deis, placido quatiens tamen omnia vultu:
Stellantique locat solio. Nec protinus ausi
Cœlicolæ; veniam donec pater ipse sedendi
Tranquilla iubet esse manu: mox turba vagorum
Semideum, & summis cognati nubibus amnes:
Et compressa metu seruantes murmura venti
Aurea templa replent misti. conuexa deorum
Maiestate tremunt. Radiant maiore sereno
Culmina, &, arcano florentes lumine postes.

MARONIS maiestas suis contenta, nihil horum,

Panditur interea domus omnipotentis Olympi,
Conciliúmque vocat diuûm pater, atque hominum rex
Sideream in sedem: terras vnde arduus omnes,
Castráque Dardanidûm aspectat, populósque Latinos.
Considunt tectis bipatentibus.

OVIDIANVM Chaos alijs numeris prosequutus est Lucanus in primo,

-sic cum compage soluta

Secula

Secula tot mundi suprema, coegerit hora,
Antiquum repetens iterum Chaos: omnia mistis
Sidera sideribus concurrent, ignea pontum
Astra petent, tellus extendere littora nolet:
Excutiétque fretum fratri contraria Phœbe
Ibit: & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem poscet sibi: totáque discors
Machina diuulsi turbabit fœdera mundi.

PINGVIS sanè excursus, & ostentationis plenissimus; nam Ouidius, quod aggressus est profiteri, iure narrat,

Vnus erat toto terrarum vultus in orbe:
Quem dixêre Chaos, rudis indigestáque moles.
Nec quicquam, nisi pondus iners, congestáque eôdem
Non bene iunctarum discordia semina rerum.

ET interiectis carminibus de confusione tandem,

Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.

Virgilianum Cacum duo poetæ diuersis historijs repræsentarunt. Apud Flaccum igitur in IIII, agnosces illum ex Amyci immanitate. apud PAPINIVM in I, Thebaidos ex Adrasti narratione, quam de vastatore monstro instituit. In VIII, *Caci representatio.*

Hic spelunca fuit vasto summota recessu,
Semihominis Caci facies quam dira tegebat,
Solis inaccessam radijs: semperque recenti
Cæde tepebat humus: foribusque affixa superbis
Ora virûm tristi pendebant pallida tabo.

AMYCI autem,

Littore in extremo spelunca apparuit ingens
Arboribus super, & dorso contecta minanti:
Non quæ dona deûm, non quæ trahat æthereus ignem:
Infelix domus, & sonitu tremebunda profundi.
Vt vary pro rupe metus hic trunca rotatus
Brachia rapta viri, strictóque immortua cestu
Ossáque terra situ: capitum mœstissimus ordo.

AT quemadmodum Euander de Caco: sic Adrastus de monstro verba facit inter ipsa sacrificia. Illum interficit Hercules: hoc Corœbus: operæpretium eius videre faciem viuentis, & vt ille Vulcano satus: sic hoc,

-monstrum infandis Acheronte sub imo
Conceptum Eumenidum thalamis: cui virginis ora

Pectoráque æternum stridens à vertice surgit:
Et ferrugineam frontem discriminat anguis.

ILLIVS quoque,

-nequeunt expleri corda tuendo
Terribiles oculos, vultum, villosáque setis
Pectora semiferi, atque extinctos faucibus ignes.

Ita & huius,

-iuuat ire, & viscre iusta
Liuentes in morte oculos, vterique nefandam
Proluuiem, & crasso squallentia pectora tabo.

Nihil *squallet tabo.* sed squallor est αὐχμὸς ab asperitate τῆς φαντασίας, vt diximus in Originibus, & in historijs Aristoteles.

Noctis & Somni.

NOCTIS, & Somni descriptionem animaduertimus apud multos. Virgilius in v, simplicissimè,

Ecce deus ramum Lethæo rore madentem,
Vique soporatum Stygia, super vtraque quassat
Tempora cunctantique natantia lumina solut.

Somni verò tempus & noctis diuinitus, in IIII, quod & alibi posuimus: cæterùm decies repetitum placebit,

Nox erat: & placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras: syluæque, & sæua quierant
Æquora: cum medio volumtur sidera lapsu:
Cum tacet omnis ager, pecudes, pictæque volucres
Quæque lacus late liquidos, quæque aspera dumus
Rura tenent somno posit æ sub nocte silenti
Lenibant curas, & corda oblita laborum.

CVIVS lucis vmbra quædam est in VII, Punicorum,

Cuncta per & terras, & lati stagna profundi
Condiderat somnus, positóque labore dierum
Pacem nocte datam mortalibus orbis agebat.

Ac quemadmodum ibi,

At non infelix animi Phœnissa, nec vnquam
Soluitur in somnos, oculisue aut pectore noctem
Accipit.

Sic apud SILIVM ijsdem verborum momentis,

At non Sidonium curis flagrantia corda
Ductorem, vigilésque nutus haurire sinebant
Dona soporiferæ noctis.

IN v, Syluarũ PAPINIVS floridissima atq. amœnissima. postquam enim deorũ placidissimum appellauit, subdit,

Tacet

Tacet omne pecus, volucrésque, feræque:
Et simulant fessos curuata cacumina somnos:
Nec trucibus fluuijs idem sonus: occidit horror
A Equoris, & terris maria inclinata quiescunt.

In 1, Achilleidos breuius,

-totis vbi somnus inertior alis
Desilit in terras, mutúmque amplectitur orbem.

At in x, Thebaidos somni sedem ingeniosè admodum, & Ouidianè,

Stat super occiduæ nebulosa cubilia noctis
Aethiopésque alios, nulli penetrabilis astro
Lucus inest: subtérque cauis grauis rupibus antrum
It vacuum in montem, quà desidis atria somni
Securúmque larem segnis natura locauit.

Imo solers, ac vegeta segnem, non ipsa segnis,

Limen opaca quies, & pigra oblivia seruant,
Et nunquam vigili torpens ignauia vultu.
Otia vestibulo, pressísque silentia pennis
Muta sedent, abigúntque truces à culmine ventos.

non sunt igitur otia, nullum enim negotiosius negotium quàm ventos arcere,

Et ramos errare vetant, neque ramorum motum errorem dixerim,

-& murmura demunt.
Alitibus: non hic pelagi, licet omnia clament
Littora, non illic cæli fragor,

non rectè posuit de vno loco, *hic & illic.*

-ipse profundis
Vallibus effugiens, spelunca proximus amnis.

Non placet currens fluuius, sed stagnum,

Saxa inter, scopulósque tacet. nigrantia circum
Armenta. omne solo recubat pecus & noua marcent
Gramina: terrarúmque inclinat spiritus herbas.
Ipse autem vacuus curis humentia subter
Antra soporifero stipatus flore tapetis
Incubat. exhalant vestes: & corpore pigro
Strata calent: supráque torum niger effiat anhelo
Ore vapor. manus hæc fusos à tempore læuo
Sustentat crines, hæc cornu oblita remisit.

Igitvr Ovidivm, qui hæc omnia penè dixit, aut imitatus: aut adhibito iudicio, quibusdam vltro omissis

ſuperare conatus eſt. Ille nánque in XI,

Eſt prope Cimmerios longo ſpelunca receſſu:

Melius ad polum, quàm ad Occidẽtem, vt STATIVS. Nulla enim in parte occidens eſt, quin ibidem oriens quoque ſit. Quare non eſt noctis locus, aut ſomni potius, quàm diei ac vigiliæ. ſub polo autẽ ſita loca procul à luce ſunt & à calore.

Mons cauus, ignaui domus, & penetralia Somni.

Rectè *penetralia*: quia & receſſum, & longè abductum dicebat: cætera ſunt, è quibus ſua STATIVS.

Quò nunquam radijs oriens mediúſue, cadẽſue
Phœbus adire poteſt, nebulæ caligine miſtæ
Exhalantur humo, dubiæq; crepuſcula lucis.
Non vigil ales ibi criſtati cantibus oris
Euocat auroram: nec voce ſilentia rumpunt
Sollicitiue canes, canibúſue ſagacior anſer,
Non fera, non pecudes, non moti flamine rami.

CASTIGATIVS, quàm PAPINIVS,

Humanæue ſonum reddunt conuicia linguæ
Tuta quies habitat. ſaxo tamen exit ab imo
Riuus aquæ Lethes, per quem cum murmure labens
Inuitat ſomnos crepitantibus vnda lapillis.

Prudentius, quàm ille, non dedit fluuium aliunde, quàm à Lethe. Neque motum dedit ei ſine murmure ob ſomni conciliationem. Animaduerte tamen loquendi modum:

-vnda labens per aquæ riuum.

Ante fores antri fœcunda papauera florent,
Innumeraq; herbæ: quarum de lacte ſoporem,
Nox legit, & ſpargit per opacas humida terras.
Ianua, ne verſo ſtridorem cardine reddat,
Nulla domo tota: cuſtos in limine nullus.
At medio torus eſt Ebeno ſublimis in antro
Plumeus, vnicolor, pullo velamine tectus:
Quo cubat ipſe deus membris languore ſolutis.
Hunc circa paſſim varias imitantia formas
Somnia vana iacent.

APPONIT deinde numerum.

Protei formas varias canit in IIII, perfecti operis vir diuinus,

Tum variæ illudent ſpecies, atque ora ferarum.
Fiet enim ſubitò ſus horridus, atráque Tigris,

Squammo-

Squammoſuſq; Draco, & fulua ceruice Leæna.
Aut acrem flammæ ſonitum dabit: atque ita vinclis
Excidet: aut in aquas tenues dilapſus abibit.

SILIVS in VII,

Per varias luſit formas, & terruit atrì
Serpentis ſquammis: horrendaq; ſibila torſit:
Et fremuit toruo mutatus membra leone.

Et quemadmodum ad Ariſtæum,

Nam quis te iuuenum confidentiſſime, noſtras
Iuſſit adire domos, quidue hinc petis?

Sic ille,

Dicite, ait, quæ cauſa viæ? quiſue ora repentè
Peruaſit pallor? cur ſcire futura libido? & ibi,
Seu Proteu, ſeu ipſe: nec eſt te fallere cuiquam.

& hîc, *-noſti noſtros præſage timores.*

Ouidius in VIII,

Nam modò te iuuenem, modò te videre leonem.
Nunc violentus aper: modò quem tetigiſſe timerent,
Anguis eras: modò te faciebant cornua taurum.
Sæpe lapis poteras, arbor quoque ſæpe videri.
Interdum faciem liquidarum imitatus aquarum,
Flumen eras: interdum vndis contrarius ignis.

In XI, de Thetide penè eadem.

In XXI, Iliados Xanthus, vt Achillem à Troianorum cæde arceat, magnis vndis, atque vorticibus intumeſcit. fluuii verò impetum reprimit Vulcanus. Sic Punicorum IIII, aduerſus Scipionem turget Trebia: cuius inſolentiam comprimit idem Vulcanus. Idem argumentum in IX Thebaidos, de Iſmeno atque Hippomedonte.

Δεινὸν δ' ἀμφ' ἀχιλῆα κυκώμενον ἴσχετο κῦμα.
Σὺν δὲ οἱ ἐν σάκεϊ πίπτων ῥόος. SILIVS,

-conſurgens aggere aquarum
Impulit: atque humeros curuato gurgite preſſit.
Arduus aduerſa mole irrumpentibus vndis
Stat ductor, clypeoq; ruentem ſuſtinet amnem.

PAPINIVS in ipſis incrementis diutius moratur. diluuium quoque ipſum adauget alia materia opprimendum bellatorem:

-nec mole liquenti
Contentus, carpit putres ſernantia ripas
Arbuſta annoſaſq; trabes, cieſtaq; ſundo

Saxa rotat. Sed & vt illi,

-& obiecta dispellit flumina parma.

Post multam denique pugnam sedat Iupiter fluminis furorem.

Punicorum v, Flamminij galea insignis Scylla: Turni, verò chimera,

Cui triplici crinita iuba galea alta chimæram
Sustinet Aetneos efflantem naribus ignes.
Tam magis illa fremens, & tristibus effera flammis,
Quàm magis effuso crudescunt sanguine pugnæ.

SILIVS,

Aere, atque æquorei tergo flauente iuuenci
Cassis erat munita viro: cui vertice surgens
Triplex crista iubas effundit crine Sucuo.
Scylla super fracti contorquens pondera remi
Instabat, sæuósque canum pandebat hiatus.

SIC Turni clypeus: quos versus adducit suprà alia de causa,

At leuem clypeum sublatis cornibus Io
Auro insignibat, iam setus obsita, iam bos:
Argumentum ingens, & custos virginis Argus:
Cælatáque amnem fundens pater Inachus vrnâ.

Sic Flaminij,

Tum clypeum quatit, asperſum quem cædibus olim
Celticus ornarat cruor: humentíque sub antro
Ceu fœtum lupa permulcens puerilia membra,
Ingentem Assaraci cœlo nutribat alumnum.

Ad imaginem autem diuini clypei suum Silius pro Anni bale fabricatus est in II: in quo cum cætera, tū hæc quoque de opulentissimo præceptore mutuatus est,

Condebat primæ Dido Carthaginis arces:
Instabátque operi subducta classe iuuentus.
Molibus hi claudunt portus. his tecta, domúsque
Partiri iustè Bitia venerande senecta:
Iustant ardentes Tyrij. pars ducere muros:
Moliríque arcem: & manibus subuoluere saxa.
Pars optare locum tecto, & concludere sulco.

Serpentum causa in Africa ab OVIDIO in IIII, Metamorphoseon.

Cumque super Libycas vi solor penderet arenas:
Gorgonei capitis gutta cecidere cruentæ:

Quas

Quas humus exceptas varios animauit in angues.
Vnde frequens illa est, infestáque terra colubris.

SILIVS in III, breuissimè,

Fama docet, cæsa rapuit cùm Gorgonis ora
Perseus in Libya dirum effluxisse cruorem.
Inde Medusæis terram exundasse chelydris.

At non paucis in IX, LVCANVS, Perseï nánque fabulam totam inserit, tandem verò,

-fœcundáque nulli
Arma bono virus stillantis tabe Medusæ
Concipiunt, diróque fero de sanguine rores
Quos calor admisit, putrique incoxit arenæ.

Inferorum regnum prolixa narratione describit in XIII, SILIVS: quem locum, qui volet, conferet cum ijs quæ in VI, diuini operis dicuntur: quæque in Orphei fabula scribit OVIDIVS. In XVI, quoque ludos edit idem SILIVS: quemadmodum PAPINIVS in VI, longis vterque ambagibus, neque sine ineptijs interdum. cui erit otium, inter eos quid interfit, quid conueniat, iudicare poterit: Quæ porricit Anchises in III, libamenta,

Tum pater Anchises magnum cratera corona
Induit, implenitque mero: diúsque vocauit
Stans celsa in puppi,
Dij maris & terræ, tempestatúmque potentes,
Ferte viam facilem vento, & spirate secundi.

IN I, FLACCVS postquam de patera multa, Iasonem eadem porricientem facit,

Hæc pelago libat latices, & talibus infit
Dys quibus undarum, tempestatisque sonoræ
Imperium, & magno penitus par regia cælo:
Tuque freti, diúsque pater sortite biformes,

& quæ sequuntur.

Dædali fuga in VI, diuini operis,

Dædalus (vt fama est) fugiens Minoia regna
Præpetibus pennis ausus se credere cælo
Insuetum per iter, gelidas enauit ad Arctos.

SILIVS in XII, tanquam puer excipiens nutricis verba,

-aetherias alienas tollere in auras
Ausus se penna, atque homini monstrare volatus:
Suspensum hic librans media inter nubila corpus
Enauit; superbísque nouus conterruit ales.

Natum etiam docuit falsæ sub imagine plumæ
Attentare vias volucrum, lapsúmque solutis
Pennarum remis, &c.

Hoc idem in v 11, Metamorphos. deprehendes: vbi etiam remigij mētio fit: sicut & apud Virgiliū. Quod SILIVS, *pennarum remis.*

Hypsipyles autem & Iasonis conuiuium in 11, Argonauticôn, totum eductum est ex 1, diuini operis.

Cimmerios ex Homericæ Vlysseæ x 1, Strabo agnouit in 1. Aiunt tamen Geographi eos esse Scythis affines. Quare non erunt vt scribit ille,

Ἡ δ' εἰς πείραθ' ἵκανε βαθυῤῥόου ὠκεανοῖο
Ἔνθα δὲ κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμος τε πόλις τε,
Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδ' ἔποτ' αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσι,
Οὐθ' ὁπότ' ἂν στείχῃσι πρὸς οὐρανὸν ἀστερόεντα,
Οὐθ' ὅταν ἂψ ἐπὶ γαῖαν ἀπ' οὐρανόθεν προτράπηται.
Ἀλλ' ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Hæc maximo cum dispendio veritatis: vt non sine magna causa Plato vetuerit poetas ingredi suam ciuitatem. Quæ nánque tandem terrarum pars tam extra Solis radios est, vt nunquam eis illustretur? Quin & Latinorum quosdam eiusdem temeritatis populares inuenias. Nam quis Festum ferat scribentem, Cimmerios esse populos perpetuis frigoribus occupatos: qui inter Baias & Cumas habitarunt? saltem debuit eum pudere mendacij: cùm videret homo nominis Romani loca illa interdum etiam non ferentis æstibus exuri. Inter Scythas collocari videntur à Flacco in v 1, Argonauticôn. In 111, verò quanto clarius numeris, tāto obscurius finium designatione. Ex Homeri tamen filis videtur illa texuisse,

Est procul ad Stygiæ deuexa silentia noctis
Cimmerium domus, & superis incognita tellus,
Cæruleo tenebrosa situ, quò flammea nunquam
Sol iuga, sidereos nec mittit Iuppiter annos.
Stant tacitæ frondes: immotáque sylua comanti
Horret verna iugo. specus, vmbrarúmque meatus
Subter, & Oceani præceps fragor, aruaque nigro
Vasta metu, & subitæ post longa silentia voces.

Quę à trinis promontorijs, incolarum Græcorum lingua Trinacria appellata est: eam cùm esset Italiæ continens,

atque

atque perpetua, maris vi disiectâ, atque iccirco Siciliam dictam prodidere. Hoc enim est τμᾶσθαι, & secare: quemadmodum in Originibus scriptum est. Iccirco in III, diuini operis,

Hæc loca vi quondam, & vasta conuulsa ruina
(Tantum ævi longinqua valet mutare vetustas)
Dissiluisse ferunt, cùm protinus vtraque tellus
Vna foret. venit medio vi pontus: & vndis
Hesperium Siculo latus abscidit, aruaque & vrbes
Littore diductas angusto interluit æstu.

Figura, Conuersio, potius enim abscidit ab Hesperio Siculum, vt à toto partem. CLAVDIANVS in I, de raptu eadem, sed inferiore opera delineauit,

-Trinacria quondam
Italiæ pars vna fuit, sed pontus & æstus
Mutauere situm. nequaquam *æstus.* sed *æstu*, post mutatum à maris vi situm, vt dicebat ille, *interluit.*

-rupit confinia Nereus
Victor, & abscissos interluit æquore montes:

Illud bonum,

Paruáque regnatas prohibent diuidua terras.

Pingitur in IIII, Mercurius à diuino Poeta: ex quo suum deprompsit STATIVS in I, Thebaid.

Summa pedum properè plantaribus illigat alis:
Obnubitque comas, & temperat astra galero.
Tum dextræ virgam inseruit: qua pellere dulces
Aut suadere iterum somnos, qua nigra subire
Tartara, & exangues animare assueuerat vmbras:

Omnia ex illo: quippe verba ipsa quoq; veluti in eo versu qui hosce antecedit,

Paret Atlantiades dictis genitoris. nam summus Poeta dixerat, *Ille patris magni parere parabat*
Imperio, melius *parabat* quàm *paret.*

Apparatum nanque profectionis ostendit in ipsa talarium adaptatione,

-& primum pedibus talaria nectit
Aurea, quæ sublimem alis siue æquora supra
Seu terram rapido pariter cum flamine portant.
Tum virgam capit: hac animas ille euocat Orco
Pallentes: alias sub tristia tartara mittit:
Dat somnos, adimitque & lumina morte resignat.

Illa fretus agit ventos, (Non solum agitur ventis)
-& turbida tranat Nubila.

QVAE Ouidius in I, non ausus est, vt ille, interpolare: sed admiratus tantùm quasi digito indicauit,

Parua mora est, alas pedibus, virgámque potentem
Somniferam sumsisse manu, tegménque capillis.

Galerum omisit MARO,

Baccharum impetus atque discursus multis in locis legitur apud OVIDIVM, MARONEM, PAPINIVM. In VII, diuini operis latè. in III, Transformationum. in IIII, Virgilius attulit ad comparationem,

-qualis commotis excita sacris
Thyas vbi audito stimulant Trieterica Baccho
Orgia: nocturnúsque vocat clamore Cithæron.

In V, PAPINIVS penè eadem,

-insano veluti Theumesia Thyas
Rapta deo: cùm sacra vocant. Idæáque suadet
Buxus, & à summis auditus montibus Euan.

Lemniadum audaciam atque impietatem descripsere: FLACCVS ex Apollonio in II, STATIVS in V, Inter quos exercere poterit suum quisque ingenium. Iusti nánque operis instar sunt: neque hic inserenda.

In Adrasti sacris, Phœbi laudes canuntur apud Papiniũ, quemadmodum ab Euandro Herculis Pæan. Vtrobique post eędem ibi monstri, hic Caci de quibus suprà dictum est.

Eadem veneratione summũ virum imitatur in IIII, STATIVS: vbi Adrastum ad AEneæ, Hypsipylen ad Veneris Ideam formauit.

SIC SILIVS in VIII, AEneæ atque Elisæ historiam, ex Marone totam: itémque ex verbis verba ab illo, tanquam à dictatore, non solùm à dictante pendens.

PAPINIVS in X, Nisi atque Euryali tum cædes, tum interitum repræsentauit in Hopleo & Dymate. Si Idæ lamentationes comparabis cum luctu matris Euryali, in III, diuini operis,

-Alpheum, fama est, huc Elidis amnem
Occultas egisse vias subter mare, qui nunc
Ore Arethusa tuo Siculis confunditur vndis.

STATIVS in III,

Qui te flaue natant, terris Alphæe Sicanis

Aduena

Aduena, tam longo non vnquam infecte profundo.

Pyrrhum angui VIRGILIVS in II, ille Tydeum in IIII,

Qualis vbi in lucem coluber mala gramina pastus
Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat,
Nunc positis nouus exuuiis, nitidusq; iuuenta,
Lubrica conuoluit sublato pectore terga,
Arduus ad Solem: & linguis micat ore trisulcis.
-ceu lubricus alta
Anguis humo verni blanda ad spiramina Solis.

NON placent *spiramina Solis.*

Erigitur liber senio & squallentibus annis
Exutus: lætisq; minax intermicat herbis.
Ah miser, agrestum si quis per gramen hianti
Obuius: & primo siccauerit ora veneno.

IVRE optimo vtriusque poetæ ponentur loca illa: in quibus apud Maronem Turnus, apud Statium Tydeus, edita luculenta pugna defatigati describuntur. Sunt hæc è II, Thebaidos,

-attamen illi
Membra negant, lassusq; ferit præcordia sanguis.
quomodo *ferit lassus?*
Iam sublata manus cassos defertur in ictus,
Tardatiq; gradus, clypeum non sustinet vmbo,
Mutatum spoliis. gelidus cadit imber anhelo
Pectore. tum crines, ardentiaq; ora cruentis
Roribus, & tetra morientum aspergine manant.

In IX diuini operis hæc,

Ergo nec clypeo iuuenis subsistere tantum,
Nec dextra valet: imbellu sic vndique telis
Obruitur. strepit assiduo cana tempora circum
Tinnitu galea: & saxis solida æra fathiscunt.
Discussæq; iubæ capiti: nec sufficit vmbo
Ictibus. ingeminant hastis & Troes, & ipse
Fulmineus Mneslheus. tum toto corpore sudor
Liquitur. & piceum (nec respirare potestas)
Flumen agit: fessos quatit æger anhelitus artus.

DEINDE vterque adiungit leonis comparationes: quæ suis positæ sunt locis.

Locum etiam quem caneret aptum insidiis, accepit

idem ex XI,

Est curuo anfractu vallis, accommoda fraudi,
Armorumq; dolis, quam densis frondibus atrum
Vrget vtrinque latus, tenuis qua semita ducit,
Angustæq; ferunt fauces, aditusq; maligni.

Et posuit in II,

-gemini procul vrbe maligni
Faucibus vrgentur colles: quos vmbra superni
Montis, & incuruus claudunt inga frondea sylua
Insidias natura loco, cæcamq; latendi
Struxit opem: mediasq; arctè secat aspera rupes
Semita: quam subter campi, deuexaq; latus
Arua iacent spatiis.

DIVINVM est elogium summi Poetæ, in IX,

Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt.
Nulla dies vnquam memori vos eximet æuo.
Dum domus Aeneæ Capitolij immobile saxum
Accolet, imperiumq; pater Romanus habebit.

Huic hæsit FLACCVS in II,

Sed tibi nunc quæ digna tuis ingentibus ausis,
Orsa feram, decus, & patriæ laus vna ruentis
Hypsipyle? Non vlla meo te carmine dictam
Abstulerint, durent Latiis modò secula fastis,
Iliaciq; lares, tantiq; palatia regni.

Fusius PAPINIVS Thebaidos III,

Tu tamen egregius fati, mentisq; nec vnquam
(Sic dignum) passure situm: qui cominus ausus
V adere contemptum regis: quanquam ampla veniret
Libertas sancire viam: quo carmine dignam
Quo satis ore tuis famam virtutibus addam,
Augur amate deis? TVM tanquam in suis syluis vagus,
-non te cælestia frustrà
Edocuit, lauroq; sua est dignatus Apollo:
Et nemorum Dodona potens. Cirrhæaq; virgo
Audebit tacito populos suspendere Phœbo,
Nunc quoque tartareo multum diuisus Auerno.
Elysias, i, carpe vias.

LVCANVS autem in IIII, de Curione,

At tibi nos, quando non proderit ista silere,
A quibus omne æui senium sua fama repellit,
Digna damus iuuenis meritæ præconia vitæ.

Haud alium tanta ciuem tulit indole Roma:
Aut cui plus leges deberent recta sequenti.

ALIBI CX IIII, diuini operis Atlantis posuimus descriptionem: quam, quia est apud Ouidium, hîc reponere libitum est,

Atlantis duri, cœlum qui vertice fulcit.
Atlantis cinctum assiduè cui nubibus atris
Piniferum caput, & vento pulsatur & imbri.
Nix humeros infusa tegit. tum flumina mento
Præcipitant senis: & glacie riget horrida barba.

ILLE autem Metamorphos. libro IIII,

Quamuis erat, magni factus Atlas: nam barba comæq;
In syluas abeunt: ossa sunt humerique, manúsque.
Quod caput ante fuit, summo est in monte cacumen.
Ossa lapis fiunt. tum partes altus in omnes
Crescit in immensum.

TRIA sunt Epithalamia Claudiani valde bona: Catulli duo: vnum Papinij. Festiuitas in Catullianis multa & pura. Venus è vero Latio: Erectior Papinius: Claudianus neque numeris, neque inuentionibus cedit illis.

Multa præterea loca sunt minutiora: eáque tot, vt vel pertinacissimum fatigare queant obseruatorem: suo fretus ingenio, rariora mutuatur è Virgilio Lucanus: cæterorum penè nullus sibi parcit. ponam igitur aliqua, vt nobis in mentem venerint.

VIRGILIVS in VI,

Quàm si dura silex aut stet Marpesia cautes.

STATIVS in V,

Illa velut rupes immoto saxea visu Hæret.

VIRGILIVS in V,

Olli seruat datur, operum haud ignara Mineruæ,
Cressa genus Pholoe, geminique sub vrbe nayj.

STATIVS in VI,

-& generum famula solatur Achæa,

In ijsdem vestigijs. nam VIRGILIVS:

-calcémque terit, iam calce Dieres,
Incumbens humero.

STATIVS autem,

-quem deinde gradu premit horridus Idas,
Inspiratque humero, flatúque & pectoris vmbra
Terga premit.

Quibus in locis etiam est illorum imitatio,

Tutatur fauor Euryalum, lacrymæq; decoræ:
Gratior & pulchro veniens in corpore virtus.

Quæ STATIVS in angustum,

-acceßit lacrymarum gratia formæ.

Illa quoque summi Poetæ, quemadmodum & alia quamplurima retulit in sua idem. Nam quod suprà recitabamus,

-hæret pede pes, densúsque viro vir:

STATIVS in VIII,

Iam clypeus clypeis, umbone repellitur umbo,
Ense minax ensis, pede pes, & cuspis cuspi.

Sic, *Ad quem subridens mista Mezentius ira:*
Ille de Tydeo in eodem, *-& formidabile ridens.*

Longè sanè felicissimè. vterque melius quàm Homericus risus Sardonius.

SILIVS verò illa,

Non mihi si linguæ centum sint, oráque centum
Ferrea vox: sic in IIII,
Non mihi Mæoniæ redeat si gloria linguæ
Centenáque pater det Phœbus rumpere voces.

STATIVS autem illa,

Non Diomedis equos, non currum cernis Achillis: in VII,
Non cum peltiferis est hæc tibi pugna puellis:
Virgineas nec crede manus: hic cruda virorum
Prælia. ILLA verò suauissima ex XII, diuini operis,
Indum sanguineo veluti violauerit ostro
Si quis ebur: vel mista rubent vbi lilia multa
Alba rosa. Adeo sunt admirati duo maximi poetæ, vt in sua transtulerint. STATIVS, enim in I, Achilleidos,

Lactea Massagetæ veluti cum pocula fuscant
Sanguine puniceo, vel ebur corrumpitur ostro:

CLAVDIANVS in I, de Raptu,

-non sic decus ardet eburnum,
Lydia Sidonio quod fœmina tinxerit ostro.

Duobus tantùm verbulis idem STATIVS in V,

-rapit ingenti conamine saxum

Quo discretus ager. illa diuina ex eodem,

-saxum circumspicit ingens,
Saxum antiquum, ingens, campo qui forte iacebat.
Limes agro positus, litem vt discerneret aruis.

NEC

NEC minore cura in eodem,

Illum & cognatæ stagna indignantia Lernæ,
Floribus & vernis assuetæ spargere Nymphæ,
Ac Nemees raptatus ager, lucósque per omnes
Syluicolæ fractæ gemuistis arundine Fauni.

SEQVVTVS est illa ex VII, quæ simplicissima condimenti affecit hisce,

Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda,
Te liquidi flevere lacus.

In eodem Iunonis verba ad Furiam,

-fœcundum concute pectus.

STATIVS in II, Achilleidos,

-fœcundumque erige pectus.

SILIVS in II, deduxit lineas suas ex momentis Virgilianis in III, elaborati operis,

It liber campis pastor, cui fine sine vllo
Inuetitum saltus penetrat pecus: omnia Pœnum
Armenti vigilem patrio de more sequuntur,
Gesáque, latrator Cydon, tectúmque focique
In silicis venis, & fistula nota iuuencis.

quæ adeò hærēt diuinis illis, vt Paraphrasis esse quępiam videatur. Ergo hæc, quibus ne Apollo quidem melius,

Sæpe diem, noctémque, & totum ex ordine mensem
Pascitur: itque pecus longa in deserta sine vllis
Hospitys: tantùm campis iacet, Omnia secum
Armentarius Afer agit, tectúmque, larémque,
Armáque, Amycleumque canem, Cressámque pharetram.

Ex VIII, diuini operis,

Heu quantæ miseris cædes Laurentibus instant!
Quæ pœnas mihi Turne dabis! quam multa sub vndis
Scuta virûm, galeásque, & fortia corpora volues
Tybri pater!

Et II, Punicorum tanquam discipuli,

Heu quantum Ausonio sudabitis arma cruore!
Quas belli vindex pœnas mihi curia pendes?

Arborum simplicem altitudinem descripsit LVCANVS. in III,

Aethera tangentes syluas liquere Coastræ.

At MARO in II, perfecti operis addidit mensuram ex conatu sagittariorum,

-vbi æra vincere summum

Arboris haud vllæ iactu potuere sagittæ,
Et gens illa quidem sumptis non tarda pharetris.

Vbi & loquutionem attendes, *vincere summum arboris aerem.* plebeius poeta dix ſſet ſimpliciter *arboris cacumen.*

De Hylæa Scythiæ regione idē canit FLACCVS in VI.

Denſior haud vſquam, nec celſior extulit vllas
Sylua trabes, ſeſſæq; prius rediere ſagittæ,
Arboris ad ſummum quàm peruenere cacumen.

Coralium. Eſt in XV, Transformationum,

Sic & Coralium, quo primùm contigit auras
Tempore, durescit: mollis fuit herba ſub vndis:

CLAVDIANVS in nuptijs Honorij,

-vellitque coralia Lotho
Vimen erat, dum ſtagna ſubit: proceſſerat vndis,
Gemma fuit. Videamus quantum ad illa quæ ſunt in V. diuini operis,

Intexúſque puer frondoſa regius Ida
Veloces iaculo ceruos, curſúque fatigat,
Acer, anhelanti ſimilis: quem præpes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger vncis.
Longæui palmas nequicquam ad ſidera tendunt
Cuſtodes: ſæuitque canum latratus ad auras.

ACCEDANT ea quæ ſunt in I. Thebaidos,

Hinc Phrygius fulus venator tollitur alis.
Gargara deſidunt ſurgenti, ac Troia recedit.
Stant mœſti comites, fruſtráque ſonantia laſſant
Ora canes, vmbrámque petunt, & nubila latrant.

ILLVD verò cōuiuium totum pendet ex Marone, quemadmodum,

-nec ſic auerſum fama Mycenis
Voluit iter: imago illorum quædam eſt,

Nec tam auerſus equos Tyria Sol iungit ab vrbe, & alia penè innumera: ſicut apud Claudianum in I, de raptu,

Iam vicina toro plenis adoleuerat annis. ex illo Poetæ,
Iam matura viro, iam plenis nubilis annis.

LVCANVS autem, quemadmodum dicebamus rarior, In III, tamen penè ad literam illa retulit, quæ ſunt in X. diuini operis,

Vos etiam gemini Rutulis cecidiſtis in aruis
Daucia Laride, Thymbérque ſimillima proles
Indiſcreta ſuis: gratúſque parentibus error,

At nunc dura dedit vobis discrimina Pallas.
Nam tibi Thymbre caput Euandrius abstulit ensis
Te decisa suum Laride dextera quærit:
Semianimésque micant digiti ferrúmque retractant.

ILLE autem rudia, & quasi proponens thesin declamationis,

Stant gemini fratres fœcundæ gloria matris:
Quos eadem varijs genuerunt viscera fatis:
Discreuit mors sæua viros: vnúmque relictum
Agnorunt miseri sublato errore parentes,
AEternus causam lacrymis. Sic & illa ex x,
-non me quicunque es inulto
Victor, nec longum lætaberis te quoque fata
Prospectant paria, atque eadem mox arua tenebis.

His sic in VII,
-Stygias magno duce liber ad vndas,
Et securus eo, te sæuo Marte subactum,
Pompeióque graues pœnas, vobisque daturum,
Cùm morior, sperare licet.

Sic etiam ex A, inculpati operis,
Libra die, somnique pares vbi fecit horas:
Et medium luci, atque vmbris iam diuidit orbem.

In VIII, æmulatus est,
Tempus erat, quo libra pares examinat horas
Non vna plus æqua die.

In ijsdem locis, quæ suprà commemorabamus, sunt eorundem authorum versus, tanquam discipuli ac præceptoris. CLAVDIANVS,
-niueos infecit purpura vultus,
Per liquidas succensa genas, castique pudoris
Illuxere faces. Ille de Luuina,
Flagrantes perfusa genas, cui plurimus ignem
Subiecit rubor, & cal. facta per ossa cucurrit.

Siliana illa in XV,
Contrà Sidonius, Letho non terreor vllo:
Vtere Marte tuo: ex Maronis Turno,
-non me tua feruida terrent
Dicta ferox. & mox, *Vtere sorte tua.* Item Elisæ,
Stat sonipes, & fræna ferox spumantia mandit.
& Flamminij,
Stat sonipes, vexátque ferox humentia fræna,

Sanè Silij huc adducere omnia loca, quæcunque sibi comparauit ad effingendam Virgilij maiestatem, Grammatici potius intererit ad diligentiam ostentandā, quàm illius qui suo iudicio Poeseos virtutes sese persequi profiteatur. Proinde qui eò volet animum aduertere, singularem ponet operam. Nunc paucula, quæ supersunt, videamus.

Idem tractat argumentum GRATIVS, & NEMESIANVS apud nos. Græcis OPPIANVS. Magnus hic poeta, sicuti sæpe à nobis dictum est. quicum Græcorum neminem ausim comparare. Quamobrem nostros quoque duos hosce ab illo puto longè superatos. quippe cuius vnius spiritu Virgilianam diuinitatem repræsentatam semper iudicaui. tantū abest vt cum huius numeris illorum versus conferri posse rear. Atque eos quidem ambos cùm plebeios iudicem, Gratij puritatem atque rotunditatem, denique inuentionem & ordinem antepono. Id quod sigillatim perpendenti omnia, satis patebit. Cæterùm in sequenti libro non inutilia quædam huic iudicio addita sunt. quare ad reliqua transeamus.

Ex Proserpinę Raptu loca decerpta sunt nobis aliquot sanè illustria, inter quæ illa imprimis nobilia sunt, quæ cum Ouidianis conferre queas.

Quáque volat, vernus sequitur color: omnia in herbas
Turget humus: medióque patent conuexa sereno.
Sanguineo splendore rosas: vacinia nigro
Inuust: & dulci violas ferrugine pingit.

Et mox, *-hæc lilia fusco*
Intexit violis: hanc mollis Amaracus ornat:
Hæc graditur stellata rosis: hæc alba Ligustris.
Te quoque flebilibus mœrens Hyacinthe figuris,
Narcissúmque metunt, nunc inclyta gramina veris
Præstantes olim pueros. Tu natus Amyclis:
Hunc Helicon genuit. te disci perculit error,
Hunc fontis decepit amor. te fronte retusa
Delius, hunc fracta Cephisus arundine luget.
Æstuat ante alias auido feruore legendi
Frugiferæ spes vna deæ. Nunc vimine textos
Ridentes calathos foliis agrestibus implet:
Nunc sociat flores.

OVIDIVS autem in v, Metamorphoseōn,

-& aut

-& aut violas,aut candida lilia carpit.
Dúmque puellari studio calathósque sinumque
Implet. & in IIII,Fastorum,
Hæc implet calathos lento de vimine nexos,
Hæc gremium,laxos degrauat illa sinus.
Illa legit calthas:huic sunt violaria curæ,
Illa papauereas subsecat vnguc comas.
Has Hyacinthe tenes,illas Amarante moraris:
Pars Thyma.pars Rorem,pars Melilotun habet.
Plurima lecta rosa est.sunt & sine nomine flores.
Ipsa crocos tenues,liliáque alba legit.

Ita laxior OVIDIVS:compositior CLAVDIANVS.neque enim solùm prata floribus,sed etiam flores ipsos pingit coloribus fabularum.Itaque & in illis pictior phrasis: quippe eius primarium argumentum est,

Forma loci superat flores.curuata tumore
Paruo planicies,& mollibus edita cliuis,
Creuerat in collem.niueo de pumice fontes
Roscida mobilibus lambebant gramina riuis.
Sylnáque torrentes ramorum frigore Soles
Temperat,& modico brumam sibi vindicat æstu.
Apta fretis abies.&c. quæ alibi recitauimus.

Simplicius in V,Transformationum,

Sylua coronat aquas,cingens latus omne.suisque
Frondibus,vt velo,Phœbæos submouet ignes.
Frigora dant rami.varios humour humida flores
Perpetuum Ver est. & in IIII,Fastorum,
Valle sub vmbrosa locus est aspergine multa
Humidus,ex alto desilientis aquæ.
Tot fuerant illic,quot habet natura colores,
Pictáque dissimili flore nitebat humus.

CONFERVNTVR PRINCIPIA ET FINES.

CAPVT XVII.

HÆc ad hunc modum. Principia verò & Fines operū quibus legibus tāti viri aggressi sint,vbi declaratū fuerit.nihil iā huiusce operæ supererit nobis.Ac Græci quidē statim inuocāt, simul inuocationi admiscent argumēti propositionē.Nostri hāc primo loco.deinde implorant opē,haud sine magna,quod alibi dicebamus, ratione.Cùm enim etiam rerum abditarum,etiam animorum

momenta atque discursus canere instituant: verisimile est non nisi deorum immortalium spiritu afflatos ea consequi posse. Alij igitur Musas, alij Phœbum, nonnulli vnum quempiam ex cæteris dijs inuocarunt. Venerem LVCRETIVS aptissimè: quæ sit author Romani generis: cuius lingua scripturus sit. tum autem princeps generationis: cuius principia, causas, elementa profitetur. Sic enim, vt aiunt, suos libros auspicatus est, *Aetherus & terræ genitabile quærere tempus*. Alij pœtæ cùm viris illustribus libros suos dedicarent: quasi pro numine haberent ipsos, ausi sunt ab eis petere carminum suorum præsidium. Sic poetarum princeps ad Octauium conuertit vota sua, sic ad Neronem LVCANVS, ad Vespasianũ FLACCVS, STATIVS ad Domitianum, OVIDIVS ad Germanicum. Atque hic quidem leuiter. quippe speciosissima verba illa, *tumidæ dirige naues iter*. At maximus poetarũ effudit diuinitatẽ suam, vt deum faceret vnum ex tribus carnificibus: Augustum dico, tum Lepidi tum Antonij prædem immanitatis. Quem fac innocentiæ plenum, à quã longè fuit alienus: quare optimum poetam, nobiliorẽ se ciuẽ relegat Ouidiũ, propter suæ filiæ impudicitiã. Quid igitur ille cœli afficit honoribus, qui ne terra quidem fuit dignus? Sic enim est in exordio perfecti operis,

Tuque adeò, quem mox quæ sint habitura deorum
Concilia, incertum est, vrbésne inuisere Cæsar
Terrarúmque velis curam: & te maximus orbis
Authorem frugum, tempestatúmque potentem
Accipiat, cingens materna tempora Myrto:
An deus immensi venias, maris ac tua nautæ.
Numina sola colant, tibi seruiat vltima Thulæ.
Téque sibi generum Tethys emat omnibus vndis.

Post tot tantaque etiam illud excogitauit,

Anne nouum tardis sidus te mensibus addas:
Qua locus Erigonen inter, Chelasque sequentes
Panditur? Ipse tibi iam brachia contrahit ardens
Scorpius, ac cœli iusta plus parte relinquit.
Quicquid eris (nam te nec sperent tartara regem
Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido:
Quamuis Elysios miretur Græcia campos:
Nec repetita sequi curet Proserpina matrem)
Da facilem cursum, atque audacibus annue cœptis,

Ignarós-

Ignarósque viæ mecum miseratus agrestes
Ingredere, & votis iam nunc assuesce vocari.

Quod consilium diuino in opere cùm repudiasset: nihil enim horum quicquam ille, tametsi dicitur id opus Augusti iussu aut gratia conscripsisse: admonere potuit castigatæ eiuscemodi abstinentię cum reliquis STATIVM: qui per initia Thebaidos ad eandem miseriam ita se cõposuit,

-túque ô Latiæ decus addite famæ:
Quem noua maturi subeuntem exorsa parentis
Aeternum sibi Roma cupit. Tum illa, nihil nisi superiora,
-licet arctior omnes
Limes agat stellas: & te plaga lucida Cœli
Pleiadum, Boreaq́;, & hiulci fulminis expers
Sollicitet, licet ignipedum frænator equorum
Ipse tuis altè radiantem crinibus arcum
Imprimat, aut magni cedat tibi Iupiter æqua
Parte poli: maneas hominum contentus habenis,
Vndarum terræq́; potens, & sidera dones.
Tempus erit, cùm lanigero tua fortior æstro
(durum hoc œstrum lanigerum)
Facta canam. Id quod etiam Flacco placuit: sic enim scribit. *-túque ô pelagi cui maior aperti*
Fama, Caledonius postquam tua carbasa vexit
Oceanus, Phrygios prius indignatus Iulos.
Eripe me populis, & habenti nubila terræ,
Sancte pater, veterumq́; fane veneranda canenti
Facta virûm. versum proles tua pandit Idumen.
Videntur aliqua deesse,
Nánque potens Solymo nigrantem puluere fratrem
Spargentémque faces, & in omni turre furentem,
Ille tibi cultúsque deûm, delubráque genti
Instituet: cùm iam genitor lucebis ab omni
Parte poli. neque enim Tyrias Cynosura carinas
Certior, aut Graiis Elice seruanda magistris:
Seu tu signa dabis, seu te duce Græcia mittet,
Et Sidon, Nilúsque rates: nunc nostra serenus
Orsa iuues, hæc vt Latias vox impleat vrbes.

Licuit fortasse his Virgilium sequi. at Lucano quî licuit? quippe ita est memoriæ proditum: Romæ quiddam recitaturum, in præfatione (sic enim consueuerant

tum ad attentionem comparandam tum ad poematis cõmendationem) ausum esse sese cũ Virgilio ita comparare, vt etiam anteferri gestiret. illius enim hæc, *Ecquamtũ mihi restat ad culicem.* Quid igitur illius ita verba excipit, vt faciat sua? Tum autem qui Iuliorum familiã vniuersam Hispanico ac plebeio odio prosequeretur: quibus numeris monstro illi (Neronem dico) potuit adulari? Audiamus igitur non iam Pompeii, sed sui transfugam,

-te cùm statione peracta
Astra petes serus, prælati Regia cœli
Excipiet gaudente polo, seu sceptra tenere?
Seu te flammiferos Phœbi transcendere currus,
Telluremq; nihil mutato Sole timentem
Igne vago lustrare iuuat. Tibi numine ab omni
Cedatur: iuriq; tuo natura relinquet,
Quis deus esse velis: vbi regnum ponere mundi.

Cum iis quæ sequuntur. STATIVS ad vnguem,

Sed neque in arctoo sedem tibi legeris orbe:
Nec polus aduersi calidus qua vergitur Austri:
Vnde tuam videas obliquo sidere Romam.
Aetheris immensi partem si presseris vnam:
Sentiet axis onus. libranti pondera cœli
Orbe tene medio. Pars aetheris illa sereni
Tota vacet: nullæq; obstent à Cæsare nubes.

Ab hoc excursu temperauerunt SILIVS & OVIDIVS. quorum iudicium ex Aeneide sumptum ego quoque sequendum puto, Opera vero sua sic itẽ pene omnes clauserunt: Modestè VIRGILIVS ac more suo,

Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope. studiis florentem ignobilis otij:
Carmina qui lusi pastorum, audaxq; iuuenta
Tityre te patulæ cecini sub tegmine fagi.

Veritus enim plagiariorum temeritatem tũ hic nomen posuit suum: tum pudenter innuit initio diuini operis,

Ille ego, qui quondam gracili modulatus auena
Carmen, & egressus syluis: vicina coegi,
Vt quamuis auido parerent arua colono,
Gratum opus agricolis: at nunc horrentia Martis.
Arma virumq; cano. Quæ qui abstulere, suam faciunt Aeneidem, non Maronis. Et erat apud priscos in more positum, vt non titulis solum aseriberent nomen, sed operis

peris statim principijs apponerent. Sic omnes Arabes, & Chaldæi, ac Prophetæ veteres : Visio Azahelis. Iudicium Abdiæ. Dixit Auenzabri. Sermo filij Zacuth. Propositiones Barthecuai. Sic Herodotus, sic Thucydides. HORATIVS inflatior in operis sui commendatione. Nam cùm pudentissimè diuinus Parthenias, *Hæc super arborum cultu, pecorumque canebam, Et super arboribus*: Ille,

Exegi monumentum ære perennius.
Regalique situ Piramidum altius:
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series, & fuga temporum. &c.

Haud multum absimilis OVIDIVS. modestior tamen,

Iamque opus exegi: quod nec Iouis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum: nec edax abolere vetustas.
(aboleuit Fastorum tamen libros sex.)
Cùm volet illa dies quæ nil, nisi corporis huius
Ius habet: incerti spatium mihi finiat æui.
Parte tamen meliore mei, super alta perennis.
Astra ferar: nomenque erit indelebile nostrum.

Modestissimè etiam STATIVS,

O mihi bissenos multum vigilata per annos
Thebais. Iam certè præsens tibi fama benignum
Strauit iter: &c.

LVCANVS autem quasi verus Vates præuenit exitium suum his versibus, qui non in fine operis, quippe imperfecti, sed in nono sunt,

Nam si quid Latijs fas est promittere Musis
Quantum Smyrnæi durabunt vatis honores, &c.

Hi fines igitur poematum, cum quibus nos quoque tam longo tamque pertinaci labori finem faciamus:

LIBRI QVINTI
FINIS.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER SEXTVS, QVI ET YPERCRITICVS.

IVDICIVM DE ÆTATIBVS POESEOS LATINAE.

CAPVT I.

Seculum unde.

LATINAE Poeseos ætates quinque in præsentia statuo, non quemadmodum quatuor mundi secula poetę prisci. neque similes quatuor vitæ spatijs, quæ à Philosophis in animalibus agnoscuntur. motus enim, tractus ille cui certis temporum prescriptionibus secatur in partes, ac propterea seculi consecutus est appellationem, celebratus est in primordijs ipsis à pacatis elementorum consensionibus, à qua perẽni perpetuáque concordia incorruptissimi metalli, hoc est auri, formam ei designarunt. Ergo, vt res sese mortales habent, cùm in eo consistere non posset, neque fas esset ad meliora promouere: necesse fuit à deterioribus excipi. Vnde per argentum primùm, deinde per æs ad hoc vsque ferrum, quo nunc æuum miserrimè transigimus, deducti sumus. vitæ verò nostræ curriculum longẽ alia dimensione ab infantia inchoatum, statáque ætate perfectum, declinat eò vsque dum rursus exolescat. At ipsam poesim multò diuersa metimur ratione. nánque rudimenta quędam primi illius exortus agnoscimus: flexúmque ætatis tanquam per adolescentiam, à Liuio atque Ennio, per Accium, Næuium, Plautum ad consummatum florẽnsque transmissum robur: quod in Terentio, Catullo, Tibullo, Horatio viget, in Virgilio etiam luculẽter splendet, à quo ad Martialem, Iuuenalẽ: Silium, Statium deuergens, paulatim efflorescit. Tum autem quarto veluti decurso spatio, hæsit in senij vestigijs cum Sereno

reno, Sidonio, Seuerino, Ausonio. Atque hæc quidē præ se ferre videbantur hactenus imaginem quampiam inæqualis vitæ nostræ. verùm lōgo post hosce tempore, nō secus atque intermortua, tādem penè derepentè satis magna veluti Tages alter, extitit. Nam tametsi de integro rediuiua nonam sub Petrarcha pueritiam inchoasse, atque inde Philelphi studio clara admodum incrementa capisse visa est: haud exiguam tamē illam tum fuisse puto, quam cōstat penè illico multorum illustrissimis ingeniis confirmatā, cum antiqua illa optima certare potuisse. Et enim si vnum modò Virgilium excipias, (is enim non solùm humana superauit ingenia, verumetiam sese quasi parem extulit naturæ) Palingenium, Aonium, Politianū, Cerratum, Vidā, Pontanū, Sanazarum, Fracastorium habes, quos cum cuiuis veterum compares multis, sed non ignobilibus anteponas. Quam rem vt cōmodius ac propius cognoscamus, ab iis quorum opera sunt nota nobis (multa enim latent nos in hac barbarie atque vastitate literarum: ac raris, longinquis, difficilibus & vix & serò commeatibus subuehuntur) auspicatus, iudiciū nostrum ad ea vsque tempora deducere constituī, quæ sua fulta authoritate, reprehensionibus atque censuris carere videbantur. Tentandum námque nobis est, perinde atq; nobilium ac sublimium rerum vel indagatorib. vel etiā vindicibus, an illa quæ ab ipsis dicta sunt, acutius, concinnius rotundius, accuratius potuerint dici. Quæ fuit causa, vt ab iis, qui etiam nunc monumētis suis superstites sunt, duxerimus temperandū. simul vt & odium in castigando, & adulationis suspicionem in laudando vitaremus. Tū autē qui non omnium aut indolem, aut facta cognoscerem⁹: siqui fortè propterea præteriti fuissent, ne id à nobis vel temere, vel ignauè, vel etiam malignè factum putaretur.

IVDICIVM DE POETIS,

CAPVT II.

AC quanquam à Quintiliano, summo est factum iudicio, vt qualis quisque esset poetarum, cognoscere-mus: & iam superiorib. libris non pauca sunt à nobis cōmemorata: nonnihil tamen hîc quoque dicendum est, quod ad imitandi studium rationémque nos excitare queat. Vt igitur à vetustioribus initiū faciamus: sunt qui

Plauto Terentium anteponant:non desunt qui è contrario huic illum.quarum partium iudicium si quibus rationibus fulciatur,intelligamus, facilè vter vtri præstet,notum erit. Illud igitur imprimis,quod & alibi dicebamus, considerandum est: vtriusque idem studium fuisse in Comœdia. Quod poematis genus cùm ad animos laxandos fuerit excogitatum : quæ propius accederent ad hilaritatem,ea sunt à populo,popularisque auræ studiosis expeta. quæ fuit causa vt Volcatius secundum à Cæcilio Plautum statuerit: Terentium in postremis.Quando verò res eò perducta est,vt nos in lingua patria, hoc est,Latina,simus peregrini: quam ex nitidissimi cuiusque authoris operibus emendicatam,ad ea quæ sentimus,applicaremus: atque in ea Terentianæ munditiæ potiores essent salibus Plautinis:quantum propter animi voluptatem tribuerent Plauto prisci, tantum ætas nostra ob linguæ cultum Terentio. Ille igitur illorum secunda fortuna commẽdatus: hic nostra miseria magnus factus est.Nam equidem Plautum vt Comicum, Terẽtium vt loquutorem admirabor. quanquam ne Plauto quidem quicquam est quod obiicias, præter antiquitatem. Sui nanque temporis hominibus fabulas dedit ille:Terentius verò ne abiceret ab illa quam affectauit,puritate: discessit ab ea quam præstare oportuit,comitate.vt rebus verba Plautus, hic res verbis accommodasse videatur. Quæ tamen in horum Comœdiis melius aut fieri aut dici potuerint,videamus.

PLAVTVS, TERENTIVS.

CAPVT III.

QVemadmodum igitur Plautus quibusdam Comœdiarum inscriptionibus minus satisfecerit nobis:suo loco dictum est. nam neque Rudens explet indicationem argumenti eius fabulæ,cui id nomen fecit:neque in tota Trinũmo,verbum hoc est nisi semel: & Truculentus sonum potius dat, atq; expectationem sustinet quàm rem præstet.longè commodius fecisset,si pro Rudente , Tempestatem : pro Truculento , Rusticum: pro Trinummo,Thesaurum inscripsisset.Priuatim verò errauit in Amphitruone:cùm in ea noctem lõgam illam decantatam scripsit,in qua Hercules conceptus fuit.nam sanè in ista ipsa nascitur,non concipitur. In Gurgulione ve-

ro,

rò, quibus artibus potuit parasitus annulum militi suffurari, quem secũ semper soror eius habuisset, postquam cum illo perierat: Sic enim ait Planetium,

Verùm hunc seruant semper mecum vnà annulum,
Cum hoc olim pery.

Neq; verò placet quod fingitur in Cistellaria: Alcesimarchus adolescens statuitur cum ferro in scena, tanquam se ipsum interfecturus. hoc enim tragicum, atq; adeò atrox nimis. In eadem præterea idem adolescens cùm deos suorum dictorum testes faceret, ita iurat, *Itáne dy magni, minutiq; & patellarij.* Hoc vt risum excuteret: non ex decoro vel rei vel personæ. id quod committit sæpe. verùm res esse oportet etiam ipsis in Comœdiis admodum verisimiles: vt, tametsi ficta repræsentari potius quam fingi videantur. Solum illud licere liceat (libet enim quasi Comicè ludere) cùm duæ in scenis proximæ personæ, quasi in maximis interuallis ita loquuntur, vt à populo procul audiantur: illi inter se non exaudiant. hoc igitur vsu poetarũ, theatrorũ consensu datũ acceptumq; sit. Cętera omnia oportet quàm proximè accedere ad veritatẽ. Itaq; ne illud quidẽ vnquã est à me probatũ, cùm in captiuis & abit Philocrates, & redit Philopolemus ab Aetolis Aulidẽ perpauxillis horis. non minore culpa tragici Græci, apud quos Athenis Thebas Theseus momento temporis, etiã cum exercitu, etiã prælium fit, etiam post victoriam nuncius. Ridiculus potius in Mercatore Chorinus quàm facetus aut vrbanus, cùm furit: neq; minus ineptus tum ipse, tum pater, dum mutuis contentionibus licetur. vt omittam loca aliquot, in quibus, sicuti dicebamus, antiquam exercet Comœdiam, quemadmodum & in Bacchidibus,

Etiam Epidicum, quam ego fabulam æquè ac meipsum amo,
Nullam æquè inuitus spectoꝛ: si eam agit Pelio.

Hæc igitur inter alia, quæ quasi melius fieri potuerint, visa sunt recensenda. Nã sanè dictionis genus non est nostrũ emendare: qui illi sanè barbari sumus: aut si Latini, Latini profectò illius beneficio. Numeros non desideramus. Versus aliquot in VII, libr. perpensi sunt. Antiquas dicendi figuras non nisi inepti carpere ausint: cuiusmodi sunt ex Aulularia, *Pici diuitiæ qui aureos montes colunt, Ego solus supero*: & ex Amphitruone, *Nauscratem quæ volui conuenire, in mani non erat.* Erant enim Romæ tũ

Atticiſmi,quos curioſius ſeculum poſtea eſt aſpernatum.

Terentii verò quod immutemus,ſanè habemus nihil. ſumma enim ille arte omnia, accuratáq; imprimis nitelcit oratione. nã quæ tria reprehendunt in ipſo viri docti, illis potius quàm ei ſunt oneri. Primum eſt in Prologo Heautontim. ita ſcriptum eſt, *Ne cui ſit veſtrum mirum cur partes ſeni Poeta dederit quæ ſunt adoleſcentium, Id primùm dicam: deinde quòd veni eloquar.* Aiunt aliter proponere, aliter exequi. Itaque ſuo quiſque arbitratu inuertit. Mihi verò ad vnguem diſtribuere quæ ſtatuerit, videtur. nam primum reddit rationem, tametſi leuem. Menãder enim cùm ita inſcripſerit: ſatis habuit Poeta illius ſequi iudiciũ. ait igitur hæc per illa, *Ex integra Græca, integram Comœdiam Hodie ſum acturus, Heautontimorumenon.* deinde ait, *Nouam eſſe oſtẽdi, & quæ eſſet: nũc qui ſcripſerit, Et quia Græca ſit, ni partem maximam Exiſtimarẽ ſcire veſtrum, id dicerẽ.*

Deinde declarat quare ita prodierit in ſcenam. Ratio ergo ab ipſo hæc adducta eſt, à Menandri authoritate. Quanquam ego arbitror, non omnis Comœdiæ partes eſſe adoleſcẽtum: ſed eius perſonæ quę in fabula aut inſignior, aut frequẽtior. Eſt autẽ maximè inſignis in ea Menedemus, tum quia eius cauſa abfuit Clinia, tum quia etiã cùm præſens eſt, abeſt. aguntur enim omnia penè in ædibus Chremetis: tũ quòd cõpilatur ſenex. Poſtremò quia fabulæ hilaritas in Cataſtrophe, tota pertinet ad ſenis miſeriam diluẽdam. Hoc primùm obiiciebãt: alterum hoc, Vaſta, inquiunt, & hians, atque inanis Comœdia eſt. tota nanque intercedit nox. Nam per initia cœnam curant. poſtea Chremes ait, *luceſcit.* Sanè igitur abiit nox. Hæc eſt illorum obiectio: quam ſic diluimus, Datam actamque fabulam ludis Megalenſibus. itaque dimidium fabulæ actum veſperi: noctem tranſactam ludis: alterum dimidiũ æliquum ſub lucem. vnã igitur quaſi duas. Id quod cùm eſſet per præconem pronuntiatum iuſſu Aedilium, pollicitus eſt ipſe quoque poeta in Prologo. verſũ illo, *Duplex quæ ex argumẽto facta eſt ſimplici.* Tertia hęc animaduerſio eſt in Andria: Introducitur enim Glycerium parturiens cum hiſce verbis, *Iuno Lucina fer opem.* At, inquiunt, cùm hęc Comœdia palliata ſit, nõ erãt inſerenda nomina Romana. Lucinæ enim nomẽ quomodo notũ Glycerio, quę Græca perſona eſt? Reſpondemus, Prolepſis poetica eſt:

ex poetæ

ex poetę ſanè perſona perſonis attribuũtur multa: quemadmodum ſuo loco dictum eſt de Laurinis litoribus & de Velino portu apud Maronem. & Romanis cùm recitarẽtur, Romanas voces interponere licuit. Id quod ab aliis quoque factum eſſe conſtat ex Plautinis fabulis. Ille enim Thebis cùm ageret Amphitruonem, ita facit narrantem Soſiam,

Quid faciam nunc ſi tres viri me in carcerem compegerint?

Sic in Captiuis nominat *Subbaſilicanos*, cùm in Aetolia eſſet: item *velabrum*. cæterùm ne multis aliis excutiendis locis oſtentem diligentiam, legatur Choragi ecbaſis in Curculione: ea eſt,

Qui periurum hominem volt conuenire, eat in Comitium:
Qui mendacem, & glorioſum, apud Cluacinæ ſacrum: Dites damnoſos maritos ſub Baſilica quærito. Præterea *forum infimũ, forum medium, Canalem, Lacum, Thuſcum vicum*: quæ omnia quum Romæ ſint, atque ea fabula in oppido Epidauri agatur: palàm eſt, hoc veteribus poetis licuiſſe, quod nouellis Grammaticis carpere non liceat.

RECENTIORES.

CAPVT IIII. MARVLLVS.

POſteaquam ex priſcis illis expediuimus nos, à noſtro ſeculo auſpicari libet: vnde per proximam ætatem ad ſuperiorem facto gradu, tãdem in vltima illa optima atque eius optimo principe Virgilio quieſcamus. Primus, quod equidem ſciam, PETRARCHA ex lutulẽta barbarie os cœlo attollere auſus eſt. Cuius, quemadmodũ diximus alibi, quòd nihil videre licuerit: eius viri caſtigationes, ſicut & alia multa, relinquam ſtudioſis. Simile fatum PHILELPHI quoque: ſanè quod ad nos attinet. quare ad alios tranſeamus. MARVLLVS totus durus, moroſus, aliorum obtrectator, ſui admirator ſimul, & diffidens. Anxius enim quo dicat modo, hæret negotioſus, omnino inuenuſtus. Quem cùm Crinitus tantoperè commendarit: accuratius perſpiciendum eſt vtra potior fuerit: amicitiáne apud illũ, an apud nos veritas. Iã primùm ad Neæram Epigrãma, quòd maximè videtur delitias facere, id verò maximè eſt inſuaue. neq; poteſt animus meus ei acquieſcere orationi, quæ fœmina vocet Paſſerem aut turturem. Nam tametſi ſexus eſt ſub vno articulo vterque tametſi non ſunt acceptæ voces illæ pro epithetis: tamen

aures eruditæ, vereque poeticæ aliud requirunt. Præterea cum proponeret tria, regna, aurum, messes Arabum: tria concluſit, ſed non eadem. ſic enim dixit,

O prius peream ipſe, regna, & aurum.

Dices non eſſe philoſophum, ſed poetam: at verus poeta dicat, ſe in Epigrammate oportere eſſe philoſophum. accedit enim bonum Epigramma ad virtutes Epicherematis. Ad hæc decreſcit oratio. pluris enim erat cum perire, quàm regna: pluris regna, quàm aurum. quare aut ita, aut melius dixerit alius, *Ah prius pereamus, omnia: ite hinc Arabum bona, regna, & aurum, & ipſe.* vt tribus, quæ dicebat, repetitis, etiam ſeipſum addiderit. Quanquã etiam exercitationis gratia molliuſculè illi futurum fuiſſe ſic putamus,

Salue nequitiæ meæ Nearæ,
Pluſquam nequitiæ tui Marulli.
Meum mel, mea ſuauitas, meum cor,
Meum ſuauiolum, mei lepores,
Téne ego ſine regna? te ſine aurum?
Aut meſſes Arabum velim beatas?
Téne viuere ego queam relicta?
Ah prius pereamus: omnia: ite hinc
Arabum bona, regna, & aurum, & ipſe,
Qui meipſum in domina mea reliqui.

SVBDIDIMVS verſiculum duobus, quibus antebat. Plus enim eſt id quod poſitum eſt in hac interrogatione. plus, inquam, non poſſe *viuere* ſine ea, quàm poſſe regno carere. Et magni affectus eſt verbi numerus ille, *pereamus*: & quod ſubditur: *omnia*. Deinde Gorgotes cum contemptu: *ite hinc*. tandem cum ſeipſum expellit. Poſtremò, indignum ſeipſo, quem reliquerit in *relicta*. Etiam poſſis acuere appoſito contrario ad hunc modum,

Ah prius pereamus: omnia, ite hinc
Rerum ſomnia, regna, & aurum, & ipſe.
Quin nihil pereat, nec hæc, nec illa.
Quin meipſum in domina mea reliqui.

Quod ſi quis hoc facile factu putat: vt aliena corrigantur, periculum faciat. Citius & cõmodius mille de ſuo fabricatus fuerit, quàm aliena decem vel praua direxerit, vel ſqualleutia nitore affecerit. ſed ad alia.

Alterum quoque Epigramma ſanè multis arriſit. Inuentio tamen adeò vulgo iactata, adeò protrita eſt, vt Græca,

Græca, Latina, Tusca lingua iampridem circunferatur. Metiamur verò tum illius tractū vniuersum, tum partes singulas: postremò verò cōclusionem. Primùm dicit stupefactum, deinde coniectum in fugam: inde spoliatum: Neæram potitam telis deos figere: illum errare inermē. Languidior igitur est cōclusio. minus enim est Amorem inermē, q̄ a fœmina deos vulnerari. Cùm igitur sic dicat,

Induiturque humerum: paritérque hominésque deósque
Vna ferit: victus errat inermis Amor:

malim equidem hunc ad modum,

Ergo infesta ferit paritérque hominésque deósque,
Atque nouus telis facta triumphat Amor.

Quanquam argutius ita finxeris: Ille sic dicit,

Sed dum forte fugit, plenæ cecidere pharetræ.
Deuicti spolium quas tulit illa dei.

Deinde sequitur illa conclusio. Tu sic,

Dúmque fugit cecidere faces, arcúsque, pharetráque
At trepidi spolium non tulit illa dei.

Atque ait, Hu puer, i. ferias hominésque deósque:
Sat mihi sunt oculi, non tua tela mei.

Vt omittam, munus placere mihi vocem illam *pharetræ*, in numero plurali: versus enim gratia factum videtur. Primi quoque duo versus non satisfaciunt.

Inuenta nuper nemum cùm tenderet acrem,
Obstupuit visa victus Amor domina.

Voluit dicere, arcum tendenti Neæram supervenisse. nam quoque inuenerit eam, si non vidit? quare post *inuenta* addidit *visa*? melius igitur ne fugiat: sed adeò incendatur ab illa, vt primùm obstupescat, mox spolietur. melius, inquam, non fugere à tam bella puella, sed rara neque amplius visa specie capi.

Inuenta rerum dominum cùm tenderet arcum
Obstupuit dominæ luce retusus Amor.
Obstupuit: spatiisque immobilis hæsit in ijsdem,
His vsdem in spatiis, in quibus ante fuit.
Illa grauem telis pharetráque arcúmque sonantem
Sustulit: at flenti reddidit inde deo.
Atque ait, His puer, i. feriis hominésque deósque:
Sat mihi sunt oculi, non tua tela, mei.

QVAE verò ad Falconem scribit, iis languidulas illas Catulli conclusiones imitatus est. Totus quoque tractus

Epigrammatis ad illius Ideam deductus est. Multa tamen videntur reprehendi posse. primùm vniuersus ductus orationis. malim enim castigare Falconē atq; incusare, quàm insectari maledictis. Neque enim ingratum potest eum appellare, qui sese vindicat in libertatem ex eius heri seruitio, cuius nutu multum pensi exhauriendum habeat in opere quotidiano, parum demēsi: propterea quòd ex ea famis cōparatione voluptas multa domino sit euentura. tanto minus Insulsum aut ineptum appellare queat. tum autem ineptiat is qui illum vocet perfidum. captus.n. forte, inuitus, in nexu aut nerno, nullam Tyranno dedit aut debet fidem. Ignauum verò quis dicat Falconem: qui ab quotidiano certoque cibo transferat sese ad fortuitas dapes, nec nisi multa opera consequendas? nam hanc spiritus libertatem atque magnanimitatem pro impietate agnoscere, planè dementia est, Quare alia dicendi constitutione, quam ductum vocant, agendum fuit sic,

Præpes volantum verè splendor alitum
Magnanime Falco: siue quæ terræ solā
Præter remisso pressa radunt impetu:
Seu quæ supremum fulminis ritu ætherem
Findunt coruscæ: te ne Regis optimi
Olim ministrum, operisque consortem ardui,
Victoriarum marte partarum tuo
Laudem impudenti prodidisse nunc fuga?
Cumque obsoletæ sordibus vitæ vltimus
Tam splendidam mutasse fortunam: vt tui
Sis transfuga? Nam clarus olim qui fores
Cum Rege Rex, nunc bestia es cum bestiis.

ORATIO igitur neque Falconi conuenit, vti diximus, neque Regi, vt dicemus, quippe cuius amorem erga Falconem comparat puellari ac fatuo amori. Qua comparatione cùm vellet dictionem suam facere molliusculam, Regis maiestatem non effœminauit solùm in sexu, sed ætate quoque infatuauit. Præterea duo addit, quorum alterum neutiquam Regē deceat, alterum ne virum quidem. nam neque Rex fugitiuam auem persequatur aut captet, neque vir lassus sit vnius diei opera, idque in equo sedens. Auxit autem ignauiam, cùm addidit, *vix*. Ad illud inuitus venio, quando ne literatoria quidem Latinitas constare videatur. Quis enim non animaduertat illa

minimè

minimè cohærere? *quaſcunque* & *ſolæ*. ſic enim ſcribit,

Ingrate Falco, & crimen alitum omnium
Quaſcunque mollis aura ſublenat ſolo:
Cælúmque pennis, nubila & tranant ſuis,
& ſtatim ab eodem relatiuo,
Ac regna ſolæ cælitum & vident domos. Eſt igitur ſic: *quaſcunque aura leuat. & quæcunque ſolæ vident regna cælitum.* Præterea cùm *cælum* dixit, quare addidit *nubila*? An accepit *cælum* non pro aere: (quod tamen putandum eſt) ſed pro quinto corpore naturali? ait enim ſolas aues videre *cælitum domos*: ridiculè ſanè.

AD hanc dicendi caſtitatem permulta illius viri poſſis redigere: ne ſupinum hoc ſeculum iſta leuia atque incondita miretur ó ſcitanter. nam pleraque et alia ſunt: plurima plebeia & ſordida. multa ex aliena inuentione: Græca ſcilicet, aut Latina. Eſt enim Auſonij inuentio illa qua vtitur ad Antonium principem Salernitanum,

Quærite Mæonidem Muſæ, redit alter Achilles,
Quærite Pelidem, Mæonides remeat.

E Græcis verò quæ ſumſit, vt in gemma Dido deſcriberetur, haud valde vegeta ſunt. Si, inquit, de pudica fœmina mentiuntur poetæ, ita vt impudicam ſcribant: quidnam ſcribent de impudica? De qua propterea quòd in noſtris Heroinis extat Epigramma: hîc nullum ponam nouum. vnum tantum hic dicam. me non intelligere verſum illum, *Vera hæc effigies, nec vera eſt, hoſpes Eliſæ.* quid enim: Etiamne ibi præſens erat Aeneas inſculptus? at non aderat cùm ſe interimeret. quod ſi, *hoſpes* eſt ξένε, Helleniſmus eſt: viatorem Latini Hoſpitem vocant nuſquam.

Ad Neæram quum ſcribit, ſe niſi vratur, fore vt in lacrymas ſoluatur: niſi lacrymis madeat, vſtum iri: Dipidiſſimè ac rotundiſsimè deducit. Qui igitur quot verſiculis narrauerat vſtionem, totidem lacrymas tanquam recurrendo renarret, addidit illum,

O vitam miſeram, & citò caducam!

Non verũ eſt. imò ſanè tẽperatã vitã, & elegãtius finiatur Epigramma illa rotunditate. Verùm ne curioſa ſedulitate efficiamus operã noſtram viliorem: vileſcit enim ſingulis aut recenſendis aut corrigendis: quum ex hiſce patuit aditus huiuſce caſtigationis ſtudioſis, relinquamus ipſis quãtum eſt reliquum: atque ad Hymnorum iudicia

Hymnorum iudicia.

conuertamus orationem nostram. Quos Hymnos tanto impensius à nobis esse tractandos existimamus, quò fuerunt ignauius à seculo nostro considerati. neque enim defuerunt qui ita scripserint, Principes Latinæ linguæ viros à Marullo superatos. Quocirca permultum interesse videtur reipublicæ literariæ, vt & ipsi Marullo, & cæteris optimis viris sua cuique laus ac dignitas aut attribuatur, aut retineatur. Quum igitur Poetis, vti dicebamus, ex rebus ac verbis, quemadmodū omnis quoque oratio, cōstituta sit: in vtrisque confusa opera Marullus posuisse videtur. nā quod ad res attinet, ea quæ supra naturam sunt, cœlesti spiritu de eis fidē faciente: quando neq; sensuum captu, neque mentis agitatu cōprehendi queunt, vna eum hac ipsa rerū inferioru humilitate comiscuit: ac si quando seorsum tractauit separata, in alteris altera promiscuè repetiit. quinetiā quod minus tolerabile fuit, Græcanicis fabellarū mendaciis conspurcauit. Quod verè spectat ad ipsum filū orationis: profectò nihilò cōstantius tumores Statianos ad humilimum ac maximè plebiū dicendi genus infeliciter demisit. Hoc enim viri illius ingenio maximo atque præclarissimo vitium fuit peculiare, vt magnifico spiritu scribere aggressus, elanguesceret in orationis tractu feruor ille: egregiósque primos illos impetus iudicii deinceps destitueret, aut voluntas. Nā quibus in poematis sese, voluit nauiter exercere, verus sanè poeta est, ac diuinus, vt in Elegia de exilio suo. recta enim est, & plena, efficax, rotunda. Maius etiam numen afflauit illum in Martis Hymno, longè excellentius atque augustius in Aeternitatis explicatione spirat. penè enim solum poema illud vniuersas illius famæ rationes sustinere potest. Cæterum, vt quod de rebus ipsis dicebamus, eluceat: quis non videt primum Hymnum nō conuenire propositæ inscriptioni? Titulus enim quum sit is, Hymni naturales. & Natura nihil aliud sit, quàm vis mutationis atque conseruationis, & mutatio non sit nisi rei existentis, vt id quod non est, aut simpliciter aut tale sit, hæ sanè leges his circunscriptæ limitibus, nullā queunt habere necessitudinē communionis aut proportionis cū Creatoris infinitate. Solus enim creat infinitus, eiúsque actionis principium nullum est, ex quo fiat quod creatur, sed vnde tantum, efficiens scilicet ipse. Nam quæ Natura capere

Marullus reprehenditur.

Naturæ quid sit.

potest

Potest in Diuinis, trium personarum in infinita substantia vnitatem, quam hîc canit ille? Quare quid ei cum Iouis appellatione, quam commune cum Planeta mox faceret? Aut quem hîc Dei filium agnoscit: vt in Pallade posteà prostituat colubris & Medusæ? Quid ibi facit Inachus? Quid versus illi?

Siue in remotis optimus regnis patris,
Dignata mortales parum.

Nonne Dominus Iesus non solùm regno Patris in cœlo, sed etiam suo sanguine nos in terris dignatus est? Nonne quotidiana præsentia dignatur: qui nos inter affuturum sese pollicitus est, quibuscunque terrarum locis eius nomine conuentus indicetur? Quid eam cum veterum nugacissimis figmentis equestrem facit in Gigantum pugna? at Dei Sapientia non oget vehiculo, non auxilio, non supplemento. quis enim addiderit infinito? Vniuersa vero materia rotundius omnino dici potuit. Vt autem ad primum hymnum illum redeamus, eius inæqualitatem, quæ in hymno quoque Solis deprehenditur, videamus. Quid enim grauius illo, aut sonorum magis?

Ipse animum vati, mentem ipse ministra
Sancte Pater, siue æthereo delapsus Olympo
Enthea diuino præcordia concutis æstro:
Ignotásque vias aperis: teque ipse recludis.

Quid illis ob scurius?

Siue iubes cinctum Solis caput igne tuentem
Ingenio, mentisque oculis per inane bessatis
Finimus informi quæsitum ostendere in umbra.

Quid illis plebeium magis?

Ipsi inter facies, simulacraque mille ferarum
Impia Circææ depasti pocula mensæ,
Obscœnis stabulemur haris; nec tecta paterna
Respicimus: dulcémque Ithaco de culmine fumum.
Iampridem infœdas docilis transire figuras.
Sed te Moly tamen nobis tribuente beatum,
Securi Dominæ atque dapis, quo numina monstrant,
Nectare immensum venerari carmine puro.

Vt ad Satyræ tabernas quam proximè accedunt, neque ex Christiana veritate scripta sunt illa,

Nam quum tota grauis torqueret machina aceruo.

Ex nihilo nanque creata sunt, non autem ex decantata

illa congerie atque confusione vel exempta, vel digesta omnia. exulet igitur à Theologiæ libris acerrius ille: à Philosophiæ verò monumentis *vacuum*, quod se iactat in illo versu,

Et vacuum sola inane teneret.

Nam quuum scribitur in sacris libris, terra erat inanis & vacua, significatur id quod ἀργὸν dicut Græci, id est iners, & cessans ab opere: non autem τὸ κενὸν: quod omnino nusquam est in natura sine corpore: nusquā vel in natura, vel extra naturam sine Deo. Hoc autem non satis habuit *vacuum* dicere, nisi etiam verbosa palilogia subderet *inane*. Sed, & mala vsus est loquendi ratione, quum dicit.

Aridaque extentas medias sola prodiga in undas.

nam *prodiga* sunt effusa: at terrarum aspectus tollitur ab aquis. occulitur enim. ergo vel coercetur, vel castigatur. Non igitur prorsum se adigit: sed quominus agas cohibetur. Postea verò quàm dixit hoc, quare addidit?

Apparent subitò, dictu mirabile, terræ

Quanquam ne hoc quidem verum est, terram priùs Oceano tectam, postea extitisse. Illa deinde luxuriant,

Diuitiisque suis capitur iustissima tellus.

Nullus enim telluri sensus, sed sola vel materia vel locus est eorum quæ in ea generantur. Aliunde nanque formas capiunt. Quapropter inconsultam continuat ambitionem,

Atque animum facies mouet, & variantia rerum.

Nam si hoc studuit, vt faceret: non mouetur animus post generationem: postquam enim recepta est in materiam forma, cessant affectus: sed ante generationem mouetur efficiens ab Idea quam in se habet. Quòd si quis è triuiis obstrepat, hæc esse sophismata, & à Musarum ieporibus aliena: neque verum dixerit. nihil enim solidioris eruditionis à Musarum scrariis alienum est, & vnico eóque leuissimo verbo respondeatur. Non igitur hymnos esse naturales. neque vera canit illis,

Solida eruditione quaquam à Musis aliena.

Cœlumque profundum erigis.

Cœlum. Caue sanè dixeris, in imo cum elementis confusum fuisse cœlum. Quòd si cœlum aquæ sunt, quas ab aquis nostris separauit Deus, (Hebræis enim Cœli nomen aquam & ignem continet) qui stet versus ille?

Aequoreasque iubes discludere moles.

Si cœlum, inquam, est aqua, nostras aquas ab aquis cœlum quo discludat modo? Et quum dicere voluit, præfeciſſe diei ſolem, ſic ſcripſit,

Portantem Auroræ præponis lumina Solem.

non enim antepoſuit *Auroræ*, ſed poſtpoſuit. Quòd ſi potius intellexit, portare lumen Auroræ, verbum illud fruſtrà ſit. Cui nánque præpoſuerit? Illud autem priſcorum delirium temere nimis arriſit ei,

Solem ſidereæ moderantem fræna choreæ.

Si enim cęterorum curſus aſtrorum penderent à vi nutúque Solis, Sol eſſet ipſe Deus, aut prima Mens. Quin ne mês ipſa quidem prima temperat ſubiectas ſibi rotationes, ſed diurna ſola rapiens, ſuam nihilo ſecius cuique permittit. Nam quî reliquos cœlos regat Sol, quos ne tangit quidem, quibus non aſſidet? Sed de his ſuo loco. nam hîc vel ſatis, vel etiam nimis. Scilicet etiam deformes buccæ ſuos habent baſiatores: quarum fœditates apertius vt pateant, arceſſenda ſunt huc quæ congeſſit mox in Iouis hymnum. Sub eo nánque nomine ſi verum ſummúmq; Deũ canit, non bono cõſilio repetit ex primo: temeréq. Falciferũ malignũ ſidus ei patrẽ dat. ſin Iouẽ celebrat planetã, quibus legibus terrarũ & ęquoris patrẽ nũcupat? Tũ autẽ nihil frigidius Ioue fulguratore. vbi ſecutus patrias nugas, eundem facit Hyerionem, & Saturnũ, qui fecit Hyperionem Solis patrem, vt idem ſit Sol & Iupiter, aut Iupiter Solis frater, Titanis filius, qui Titanas tamen interfecit: Nugæ. Multi autem ibi verſus infelices: totus tractus poematis vulgaris. ſicut & quod Terræ dixit. Nihil ibi generoſi, nihil præter humilem allegoriam poſitã in parabola ſoboli & parentum. Inuenuſtus etiam in Venerem, quẽ decuit eſſe lepidiſſimum. Sic & in Lunam, quum multa poſſet, nihil eruditum, durum ferè quodcunque canit, & inſuaue. denique totum multò elegantius dici poterat. Sex primores excipio verſus. ſunt enim belluli. Illi verò,

Ego ne relictis, heu miſer, vobis queam
Exilia perpeti altera:

vt ſunt duriuſculi, an ſic poſſint emolliri?

Vobis relictis exilio exilium prius
Mutare cogar altero? Ibi etiam,

Vel tu virorum fortium, aut laudes deũm:

nescio cur coniunxerit *vel* cum *aut*. &,

Proinde gratis hinc & inde cantibus:

melius quàm sermonibus:& efficacius quàm amicis: Et, *Vitæ leuanda tedia*,mollius quàm incõmoda. Aut (quippe suis numeris duriusculis) *Vel longum iter fiet breue*. Et vieta illa putrisque Græcorum licentia discerpendi voces, tanquam Absyrtum aut Pentheum, atque in dissectos versus distrahendi, omnino antiquanda est: qua ille frequenter abutitur. Illi quoque in Martem numeri minus placent.

Adhuc suetus Leones

Comminus exagitare,aprósque.

An sic numerosius?

Suetus leonis,suetus apri

Sistere fulmineos furores. aut, *Fulmineas*

domitare flammas. Ignescit enim deus. Languidum est epitheton ibi,

Sereno iam propior,propiórque cælo:

Melius,timenti,aut pauenti. Sic,

Et iam profanæ versæ acies retro.

Acrius, *Et iam minaces*.aut etiam vtiidius,

Tingit minacem iámque aciem metus. aut,*tentat*,

Et,loco metus,fuga.Et illa malè ordinantur,

Et procellosæ per aperta vitæ Flectere gressum:

Concinnius, *per aperta gressum Flectere vitæ*. neque bonũ illud,

Siue mutato iaculis veneno: Mutatur enim iaculum veneno, non iaculo venenum. Sed nec felicior hymnus in Mercurium,*Neque mollior Cœlitibus*. Cœlo, miserrimi anapæsti: quique ex aliquo monotarum cœtu erupisse videri queant. In eo illud considerandum: cùm dicit de Mundo,

Qui par nulli,similis vni,

In te totus,tuus es totus.Potius.*Cui par nihil*.

Nam tametsi in affirmatiua relatione parilitatis mutuus est responsus: tamen in negatione cùm fiat disparis comparatio:minor semper ad maiorem debet referri. itaque dicimus, Nihil Deo par,non autẽ,Deus nulli par. Et pessimè dixit,Mundũ deorũ patrem. Hymnus in Saturnum bonus est,& candidus.nihil tamen abditi,quum & multa forent ad manus, & ipse profiteretur illis verbis. *Nihil*

insigne

insigne nisi iuuat, indictumque. Pulchrè quoque stellas canit. at ille versus,

Hinc omne principium omnibus, hinc modus:

Commodius, *Hinc omne cunctis principium.* Quo verò Pana celebrat, multas habet bonas partes. Est autem illustre argumentum Vniuersitatis. Quocirca minus rectè deorũ patrẽ dicit. Est enim Pan mundus ipse, aut cũ diis, aut à diis, vnũ. Itaque imæ partes brutæ, ipsius terræ sunt symbola: aquæ inguina: semen enim aqua. Et aqua hyle Chaldæis ac Syris. ὕλη Græcis materia. Tũ est aer in pectore, ignis apparitor, id est cordis. Caput cœlũ est cũ oculis, id est sideribus. Cornibus designatur vis AEternitatis, quæ & præter & supra omnia est, & in se reflexa, seseque respiciens. Fistula totius est cõsensio in concentu, & consona dissonantia, atque inæqualis æqualitas. At in AEtheris hymno quamobrẽ se dicturum pollicetur. Magnum nec vlli auditum opus ante hac? nam de confusarum in Chao rerum digestione iam bis antea: in primo scilicet semel, iterum ad Palladẽ. & ante ipsum quis non? Tum de AEtheris in omnia versione. hoc enim Heracliti fuit. Sed & veteres euertit allegorias. nã qui fecerit Musas innubas? Quippe & aduersatur historiis, quæ filios aliquot illarum narrant: & Naturæ ipsi. Fœcundissima nanque oportet esse numina. semper enim aliquid & parturiunt & pariunt. Non minore incuria priscis fabulatoribus assensus est: vbi dicit, Iunonem decreuisse perpetuam virginitatem. Sanè si Iuno aer est, coniunctissima esse discupit AEtheri, qui profectò Iupiter. Elementa verò quod semel appetũt, semper appetunt, neq; appetere nequeunt. quæ si ipse, ipsiusque fautores ignorabant, discant: sin habuere nota, iam culpa fit ex errore: qua quum posset carere, maluit deprecari. Hymnus in Oceanum, vt plerique alij, sanè quam immodicus. Eruditio illa de Charybdi etiam est apud Aristotelem in AEsopi AEno. Cæterùm satis ridiculè, sub terris esse locum vacuum, quo vniuersus humor capi queat. tum autẽ quid metueret Oceanus? Ibi nanque futurus erat, idque totus, non autem discerptus terrarum sinubus. neque Solis radiis obnoxius: quibus & quotidie carpitur, & salsuginis vitio fit insuauior. Quemadmodum verò poetices elegantiæ fuit aliquando parũ studiosus: ita ei nimis addictus interdum,

quum enim legisset apud poetam, *illusas auro vestes*, ausus est idem orationis lenociniũ attribuere vestibus AEternitatis. vafrum sanè aurum, & miseram AEternitatem, si ab illo illudatur! Sic excedit pudentem rotunditatem, quum dicit in hymno Cœlitum: *masculæ firmitatis*. Aristoteli ῥωμαλέον, robustum. Quæ verò cecinit Amori, ad Dei Spiritum sanctum nisi dirigantur, tota impia sunt, si dirigantur, ridicula. nam Cupidinẽ geminum ex matre gemina cũ Platonicis agnoscit. at Amor in diuinis cũ hoc nostrate haud vnus est. Et facit patrem ab eo vulnerari nefanda profectò Atheologia! Non mouetur à Spiritu Pater, sed ipsum producit. Inter Græcorũ errores fuit is, vt geminũ crederent Spiritum sanctum. Et turpiter admiscet Anancem antiquorum, qua cohiberetur Chaos. Nullum numen præter Deum. Nulla necessitas potuit Mundi partes distinere, quominus suo quæque loco potiretur. nam ficuius elementi portio continetur extra sedem suã, ab alio vim patitur elemento, non ab vllo Necessitatis imperio, quod in omnia exerceatur. Esset profectò deus is alius, & contrarius quidem vero atque vni Deo. In Hymni extremo quũ precatur Amorẽ, vt sese curis eximat prophanis. & Amor is ei sit geminus, alter purus, alter idoneus & voluptatibus & inanibus curis, vtri fecerit eiusmodi vota, disceptato opus fuit.

Græcorũ error de gemino Spiritu sancto.

Solis hymnus initio tumidus, & Statium spirans, sed in saltibus, nedũ in syluis, id est horridus, mox concidit. Ille tumor vulgaris. *Mens fremit: Procul este prophani. Mens remugit: Oestro.* Bacchantum rabies sanè hic importuna, atque adeò ridicula. Et, *agitatu anhelo.* ibi sonus deficit. &, *longum interprete cassa*, & alia innumera. Pessimè Solem vocat Regẽ hominũ ac deorũ. Quare inepte dat eius natalia ad Acheloum. Non rege natus quomodo rex est? In terris natus quomodo cœlestium rex? Sed & quemadmodum imperitè Solem sub Mercurio collocauit, ita falsò scribit, eũ esse in medio lucis & vmbræ. Nulla sub ipso, nulla super ipsum est vmbra, Ipse in medio suæ lucis agitat. Vmbra est aeris affectus lucẽ priuati, terræ opacę obiectu contingens. Et illa procul à veritate, Ab eo fugere cætera sidera. Nam & alia suo quæque circuitu congressus appetunt: & Luna menstruo cursu. Ac quanquã combusti Planetæ fiunt infirmiores, non tamen omnes: non

Vmbræ quid sit.

non enim Venus. Quin eodem in puncto qui cum illo iunguntur: ij tum pollent maximè. Nolo alia penè innumera persequi. non enim obtrectamus optimo ac fortissimo viro, cuius fati atque fortunarum, fatum meum atq. fortunę sunt simillimæ: sed propositis quæsitæ perfectionis in re poetica præceptis, monemus huiusce spiritus iuuenes studiosos: vt à plebeiis atq. factiosis caueāt iudiciis.

Restabat Hymnus in Bacchum. qui propterea quòd est operosissimo carmine conscriptus: nolui sigillatim castigare licentiam, quam exercuit authoritate nunquam satis laudati poematis Catulliani. Cæterum vt videant Musarum candidati quid præstare potuerit, si animum ad similem diligentiam appulisset: ascripsimus nostrum integrum. Quod si minus probabitur: at excusabunt horæ vix duæ, quibus inter infinitas occupationes effusus est:

Tenerae patrem quietis, genitore Ioue satum,
Iubet alta mens Cybeles tereti pede canere:
Sacra iuncta quos ouantes simul abdita decorant.
Age Thyrsiger, Bicornis, Dionyse, Bigenite,
Eleleu, euae Bimater, Semelefemorigena,
Animi mei tumentis furiata loca subi.
Laticis deae potentes, virides hyalicubae,
Vaga Nais amnicultrix, soror & pelagidoma,
Rigilóque tecta quercus pigra cortice Hamadryas:
Simul Euas Hippa pictu redimita nebridibus,
Refer has preces alumno: paret ara propitium.
Phrygios relinque campos dea: Tmolus initio
Vbi vagienti Opteria tinnula dederat.
Ioue patre digna proles, Baryclyperibromie,
Reparator alme fessi venerabilis animi,
Quid erit prius canenti, quid posterius?
An vt artibus dolosis soror aeria Iouis
Semele necem suasit, rata pignora memorans,
Rata fulgurantis ignitona pignora thalami?
Furibunda flamma plenum cineri dedit vterum:
Nihil illa laesit alto sacra membra Ioue sati.
Famulatur ignis igni, coma fulminea tuae:
Noua flamma iuncta flammae duplicata tibi furit:
Tibi spirat hisce puris tonitrusona numeris.
An vt inde semicretum assuerit sibi femori
Pater arbiter sereni, pluuiaeq; dator aquae:

Quòd integrum deo ſera dies daret habitum.
Viden' hinc choros Euantum: viden' agmina propera?
Sacra tecta fronde, plexis ſacra condita cauleis?
Viget hinc tenellus infans: puerúmque video mox.
Barymeni, Baſſareu, Euie, Gegeneophone,
Age ſolue viperini fera cingula catuli:
Et eo recinge flagrum: face verbera tumeant.
Date, dura terra, nubes: date vos nemora locum
Mora nulla, nec quieti modus vllus adorere,
Quate, pelle, cæde, Penthei memor, & memor Acati,
Sola quo ſecante ponti latro dux Lydius erat.
Modo falſa aduncí roſtro vada corpore varians.
Supere, Infere, omnia vnus, Lye, Lyſie, Nomie,
Nihil eſt tibi quod obſtat: nihil eſt tibi quod obeſt?
Colubérve dirus æſtu, Libycæúe iuba Leæ,
Rigidiſue montis aſpri, nemorúmve ferus apex,
Fluuiiſue curuicurſor, Thetis aut reciprocipes,
Notus aut periculoſus, Boreáſve maritimis,
Zephyriſve dona Veris gemtabilia ciens.
Tua lege ſenſit acri iuga decolor Oriens:
Tua prima Dithyrambi nota, clamor Io, io:
Tua prima ſunt Triumphi noua ſtemmata titulis:
Acies tuis vt armis truculenta gigas obijt:
Rabies reflexit in ſeipſa bipenniſera cadens:
Cantimus, tot atque tantos domitare ſacrilegos
Male pœnitere Mineidas artis & operæ:
Temerarios tumultus vbi ſancta celebritas
Simul hauſit: & ſimul tum fuit vlta facinora.
Peregrine, Semitalis, Myrionyme, Xenie,
Hyperemeroclophypne, Ploinerterobathypne,
Geminuſque, & vnus idem: varius, ſimilis item:
Nomius, Thyonieus, Nyctilieus, Oreodromus:
Tua lympha pura fontis: tua munera laticis
Salientis è rotundis ſinubus grauis acini.
Tibi prima mella pingues dederunt liquida faui.
Neque ſoli aratra iactat ſibi ſulciſeca Ceres:
Neque Veſta mater auctos ſibi montipera lares:
Neque iura ſancta ſummo Themis ardua ſolio:
Neque ſceptra Iuppiter vindicat aurea ſine te.
Animantibus repletur tibi terra, tibi mare:
Comes eſt recens Iuuentas ſtata, neſcia tenebræ,

Bene

Bona sempiterna vitæ vegetantia cumulans.
Duce te super supremi ferimur spatia poli:
Fruimurq; Cœlitum vi fruimurq; dape deum.
Sine te deus fatigat temere pius Helicon:
Temere impedita languet pigra vena, cita prius
Mihi Tauriformis Euan, mihi Merotrophe veni.
Modò lenta siste vestigia munere ferulæ:
Modò sustine, profanis fera pectora feriens.
Genitus bis ex eodem, semel ante satus eras.
Pater, obstetrix, & idem fuit ille, pia parens.
Toties satus, biformis, modò fœmina, modò vir:
Temesa idem, Iacchus idem: dubius, neque dubius.
Igitur si Eleusinaris Cerealibus agitas:
Erycina siue Cypro Cytherea Venus alit:
Vel amas Osiris vndas colocasiopatulas:
Tibi temporum reponunt variante pede vices:
Saturas hyems quietes, aliæq; viridia
Modò serta flore picto, modò fructibus obita.
Comes vda cymbalisq;, crotalisq; fit Hecate
Hera, mutuata puri tua lumina radij,
Vlulata noctilucis per inania triuiis,
Facies triplex in vna, triplici vnica facie.
Ades ô Nysæe, ades Carpine, Botrypyrigenes,
Fremie, Agriota, Leneie, Manice, Hymenie,
Opulentitatis altor Genius triticiferæ:
Tibi spica ventilatis acerosa reliquiis
Opera tua, atque vanni officio liquida nitet.
Dator alme Bacche pacis, dator alme remedij:
Iuga siqua seruitutis mala blanditia parat.
Metas ipse tu deorum, neque lætitia minor:
Prout explicata cordis cita semina sipas:
Tua siqua vis ligarit: tua soluerit eadem.
Reliquum, quod est in orbe hoc, nihil est ad ea labor.
Cryphomista, Die, Licnita, Sabazie, Chthonie,
Abige incubantis immania tædia senij,
Referens retrò fugacem ambrosiæ latice diem.
Subitus sed vnde mi corda furor trepida quatit?
Feror, auferor, fatigor: vacua in specua rapit.
Comitatus iste, quisnam? quis ad hoc iter adigit?
Thyas hinc, & hinc Edonis trieterias vlulat:
Vbi tibias Mimallon bisores meribibula,

Vbi rapta mugienti sua funera, vitulo
Tremibonboraucus inflat duo cornua capripes.
Rubicunda bucca turget: rubidus tumet oculus.
Nigra flexicrus corymbi comat orbibus hedera.
Manus inquieta thyrsum colubrigerula rotat,
Latitantium ferarum populans domicilia.
Fremit orba solitudo, nemora auia reboant.
Sed vbi leuem relinquo Salium caprisemorem,
Calamicinem Lupercum, subidum, choretisequam,
Sibi Pana flentem acutis noua sibila tubulis.
Sonat ille sic nouenis ac arundinibus Herum.
Thiasota blandè pando residens pecore senex,
Tityrisca vos vocat te, tercti smata titubans.
Crepericrepante crispans caua tympana digito.
Ita torquemusta spument tibi præla, tibi vehes:
Ita vinolenta Manas tremulum regat equitem:
Neque canthari fideles sitis attenuet opes:
Sed onustior perennis fluat agmine scatebra:
Adhibe me alumni ad almi sacra mystica socium:
Mala cuius Ata frustrà cupit esse familiæ,
Stygis Ata facta diræ famula obruta scelere.
Hagne, Liber, Orgiastes, Nooorme, Vitulifrons,
Holodesme, Brasinocrator, Periciome vigor,
Aperi parata solis mihi crypta loca piis,
Procul artibus profani popularis humilibus.

HAEC sunt in quibus potes diligentiam, eruditionem, spiritum comparare. Nam quum sint versus operosissimi: si antipodiarum laxitates admittantur, æquè faciles fiunt & populares, atque ipsi Aristophanei anapæsticiqui nihilo differunt à præcisionibus solutæ orationis. vt omittam etiam Choreos apud Catullum. nam ille planè senarius anapæsticus est,

Diuellit lacles sibi acuti pondere silicis.

Ad eruditionem verò pertinet tum id, quum docuimus quare liceret nobis in Bacchi celebritatibus vti Galliambicis. Nam Callimachus Baccho poema fecit versibus, in quibus Choriambos quatuor claudit Bacchius: tū præter vulgatas nuncupationes, aliæ permultæ ex antiquis eruditæ monumētis. Ad hæc Hippa, Temesa, Tityri, tercti smata, Dithyrambus, vnde etiam triumphus. Nam quemadmodum Protothyræa priscis mysteriis Latina Lucina est: sic

à dupli-

à duplici natali dictus Bacchus.

VEGIVS, BIGVS, AVGVRELLVS, ANGERIANVS.

BIGI nihil quicquam peruenit ad nos, ac vix nomen ipsum. AVGVRELLI [illegible] vidimus, Lyrica, Sermones, Chrysopœia, Iambi. Sanè præ se fert egregiam animi æquabilitatem, parum potest, paru præstat, parum conatur. In Lyricis vix ferendus. Vult genus id poematis ingenium vegetum, voluptatem accuratam, acre iudicium, politam dictionem, candidum, efficacem, numerosum. ille quauis humilitate humilior, exanguis, sine colore & anima. Sermones verò nihil aliud sanè quàm sermones. Nitor abest. omnia plebeia, ne dicam sordida. aceti aut salis nihil. Elaboratior ipsius Chrysopœia. cæterùm vix adeò spirat: ita languida omnia, ac penè emortua. trepidationis potius quam limæ agnoscas vestigia. Iambicis multam dedit operam. Quæ Lyricis admista sunt, minus feliciter fluunt: illa præsertim quæ solis ex Iabis cõstant. ea nanque hæret, neque cohærent. Iuncturæ enim numerique dissiti disiectiue. Posteriora non sunt contemnenda: in quibus vnum poematium inter cætera nobilius: cuius arbitror (neque enim nunc penes me sunt libri illi) initium est,

Amœna Petre quæ vides vagus loca,
Putato vana te videre somnia.

Sanè faceta & luculenta. Verùm, nisi memoria me fallit, ne in eo quidem sibi cõstitit. Nam quum per multos admodum versus solis Iambis deduxerit suas sententias, neque alias quas in animo habebat ijsdem legibus consequi posset: alios admiscuit pedes, qua inconstantia nihil esse potuit turpius.

MAPHAEVS Vegius grandis profectò poeta est, nec indignus gratia doctiorum. Tantus eo seculo extitit, in quo nihil penè bonarũ literarum vigeret. Cuius, quoniam à præceptoribus meis optimis atque doctissimis cõtemnebatur, ponam versus aliquot illustres ex illius accessione, quam adiunxit Virgilianæ diuinitati,

Turnus vt extremo deuictus Marte prosudit
Effugientem animam: mediõque sub agmine victor
Magnanimum stetit Aeneas, Mauortius Heros:

Obſtupuere omnes: genitúmque dedere Latini.
Et durum ex alio renouentes corde dolorem
Concuſſu cecidere animis.

In quibus Virgilianæ lucis veſtigia inuenias. Tolle enim vocem illam, *renouentes*, cætera omnia optimi poetæ opinione digna ſunt. Nec numeris aut operæ aut gratiæ ſexdecim proximi verſus quicquam cedunt. in quibus duæ illæ comparationes longè optimæ: neque ijs inferiores quæ in Luciani atque Statij lioris poſitæ ſunt: ac fortaſſe etiam meliores. Oratio deinde AEneæ frigida. nec multò meliora quæ deinde ponit. nec plenior aut felicior oratio Latini. Coparationes quoque priorum duarum gloriam auferunt. In Daunì Epicedio multa ſunt quę tolli velis: illa tamen haud penitus aſpernanda,

Nate, vbi forma nitens? niueáque in fronte ſerenus
Ille decor, dulciſque oculorum aſpectus, & altæ
Sidereus cruicis honos? his gloria Martis
Contigit auſpicijs? talin' rediture paratu
Diſcedens, voluiſti auidis te credere bellis?

Et mox,

-felix tam grato cædis Amata
Succeſſu lætare tuæ: quæ tanta dolorum
Fugiſti momenta grauiſque imminentia caſus
Pondera. Quid miſero genitori plura paratis,
O Superi? Et haud multò pòſt,
Deerat adhuc fors iſta patris ſuprema ſenectæ.

Et illa non ignobilia,

Interea ipſe vrbem labefactam, & vulgus inerme
Componit: ſolidátque animos: requiémque futuram
Spondet, & æternam ventura in ſecula pacem.

Neque illa diſplicent,

-vnanimes vt fronte ſerena
Occurrant genero venienti: & pectore toto
Excipiant gentem Iliacam: magniſque receptent
Plauſibus: optatæq; effundant pacis amores.

Illa verò comparatio valde bona eſt,

-ceu quando longus & ingens
Agricolas tenuit reſolutis nubibus imber
Suſpenſos: curuúmque diu requieuit aratrum:
Tum ſi clarus equos ſpatioſo lumine Titan
Laxet, & aurato cælum ſplendore ſerenet:

Lætitia

Lætitia exundant, & se exhortantur agrestes.

Nuptiæ verò, & conuiuium nō sine ineptiis: neque cætera meliora ad finem vsque: qui sanè non est ignobilis,

Tum corpus nati abluere, & deferre sub vndas
Quicquid erat mortale iubet. dehinc læta recētem,
Felicémque animam secum super Aethera duxit:
Immisitq; Aceream astris: quem Iulia proles
Indigetem appellat: templisque imponit honores.

ANGERIANVS arguta multa, sed parum argutè. neque enim satis est sententias pedibus cōclusisse. Romanis dico: nam Græci modò dicant, quo dicant modo nihil pensi habent. Græcè igitur ea si essent scripta, pro diuinis haberentur. nūc autem Latina puritas alias leges postulat. Eius igitur honoris gratia vnum ponam illius Epigrammma: sapidum illud quidem, atque argutum: sed impolitum, & carens cultu,

Floribus intextam diuersis mitto corollam:
Quam feci manibus nunc tibi Vita meis.
Vt cingat flauos crines, & tempora circum
Fulgescat, tepidi munera veris habes.
Sunt hic, ecce vide, ridentia lilia, pulchri
Narcissi, atq; tuæ pulchræ Hyacinthe comæ:
Necnon Idalio maculati sanguine flores:
Atque aly, Tellus quos modò fœta tulit.
Si quæris, donum quid vult sibi tale Corolla
Vt viret hæc, paruo tempore forma viret.

Primus versus plebeius est: alter mollicellus, & Elegiam, & Epigramma sapit amatorium. Sic quarti pars, bona. quæ inter ea sunt, vulgaria. Si seuerius agamus: ne apostrophe quidē probabitur: nam qui Cœliam alloquitur, quare ad alium conuersam interserit orationem? Pulcherrimus versus septimus, & octauus bonus. Conclusio elegans, & ab aliis quoq; iactata. Videamus exercitatio quid valeat: & an hæc fieri potuerint meliora,

Aspice conspicuos cœli vernantis honores:
Quum facit hos: in te: quos imitetur, habet.
Hos tibi ver, Venus ipsa suos finxere labores:
Cui totum simili tempore seruit opus.
Candida luteolis arridēt lilia Calthis:
Luteola at Violis Calthula pallidulis.
Vis & Acidalio lucentes sanguine flores

Ipſa videre tuas luce referre genas?
Quidnam opus eſt, quæ flos florum es, tibi mittere flores?
Vt videas, quanto tempore forma viget.

quanquam melius, *Quàm paruo vt videas tempore.*

FIERA, MYCILLVS, QVINTIANVS, MANTVANVS, DAMPETRVS.

BAPTISTA FIERA doctus valde, valde accuratus, ſed durus. Eius popularis CARMELITA longè diuerſiſsimus: mollis, languidus, fluxus, incompoſitus, ſine numeris, plebeius: non ſine ingenio, ſed ſine arte. dummodo ſcribat quod in mentem venerit, edat quod ſcripſerit, ſuſque déq; habet. Hoc propterea dico, quia in noſtro tyrocinio literarum triuiales quidã pædagogi etiam Virgilianis paſtoribus, huius hircos prætulere, adeò ſui quiſque ſequitur Ideam ingenij. Nam quòd verſus illi ita erant ruri nati, vt nihil vrbanum ſaperẽt, eos ruſtica ingenia vrbana ruſticitate potiores arbitrata ſunt. Non meminerũt Agaſones iſti, nobiles homines, etiam quum ruſticantur, animos à nobilitate remittere, non amittere. Ita cõdiendam vrbanam ſeueritatem agrorum amœnitatibus, vt ſyluis accedat decor: non vt aruorum præſentia ſplendor abſit ciuilitatis. Denique hoc ita cenſendum eſt: agros ſine vrbanis delitiis feros eſſe aut ſordidos. Iccirco dixit acerrimus horum rerum iudex Horatius,

-molle atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure camœnæ.

Pro quibus, de Carmelita poſsis ita dicere,

-putri atque caduco
Carmelum imbuerunt ſordentes rure cicadæ.

Quòd ſi verſus immodicos illotos, ſcabioſos huc afferre aggrediar, tempus ſimul cum viribus me defecerit. Animi tamen gratia, duo deſcribentur,

Impiger Orlandus vires dabat omnibus: omnes
Calones, lixas, fortes reddebat Achilles.

MYCILLVS Ouidio ſimilior eodem in poemate ſui diſsimilis: vt exiſtimem fuiſſe eum ingenio tam alieno quàm ſuo.

QVINTIANI aſperitatem atque amentiam in proſa oratione caſtigarunt pedes. Itaque in Poemate videtur cura ac iudicium, quod eſt in ſoluta dictione exultantia quædam ſpiritus: ſic enim de illo libet loqui. Quippe

Beroal

Beroaldos, ac Pium sequutus, eorum vitia auxit ingenij sui magnitudine. Periochæ Ouidianarū fabularum satis ostendunt, nihil ei præter iudiciū defuisse. quum tamen culpam diluit Tragœdia sua. neque enim est cōtemnenda. Vt est argumentum maximè difficile quod venusta componas oratione, ita sunt optimi versus: quasi in materia volenti quæsita, non oblata detrectanti.

DAMPETRI Poematia vidimus aliqua, in quibus (quod imprimis arduum atq; perrarum est) nullum claustrum, nullam inuenias cuculla. tanta est dictionis facilitas, vix vt admittere numeros: tantum numerorum, vix vt lenitatem vllam posse admittere videātur. Sententiarum verò plena omnia: sed earum quæ auditorem ducāt, non angant: saturent, non afficiant fastidio: alliciant, non rapiant: denique suum faciant volentem, non inuitum.

ACCIVS, ROGERIVS, VVLTEIVS, CORDVS, MOLOSSVS, AMASEVS, ALEXANDER, GAIDANVS, MOMBRITIVS, RHODOPHILVS, DOLETVS,

ACCIVS is, quem faciunt Aesopicarum authorem fabularum, siquis alius, tum accuratus, tum argutus poeta est. Illud obseruarant præceptores nostri: ab eo nusquam Ecthlipsim vllam fictam in carmine syllabarum. videmur tamen nos alicubi vnam aut alteram deprehendisse. De ipso verò ita iudico: quæ dixit, à me nullo modo melius dici posse. quare eum poetis nouitiis non solùm ediscendum ob fabularum vtilitatem, sed etiam propter versuum munditias imitandū. Parcius tamen concludendum sententias arctissimis illis gyris moneo. quod vnum sanè illi potest obiici: cuiusmodi est illa vocum alluſio,

Assuitur muro reptile muris onus.

Neque enim eiusce generis agnominationes nisi in argutiis Epigrammatum commendantur. Talis apud nos in Epigrammate de Roma,

Orbem, non vrbem. Hic verò *murum & murem* simul composuit,

ROGERIVM puto fuisse Aurelianum. Eius Hendecasyllabos vidimus aliquot valde bonos. Hanc enim

quam isti tabernarij cõmendant, fluiditatem compescuit numeris admodum & facetis & decoris. Sententiarum quoque cõnexiones curauit vt essent concinnę. quódque ab iis qui viuunt neglectum est, breuis fuit: & aculeum in cauda reliquit.

VVLTEIVS ad omnia pronus argumenta, quasi fœmina impudica. id quod maximè ab illustri poeta fugiẽdum est. Selecta esse oportet quæ proponas tanto theatro, quantus est ambitus vniuersæ linguæ Latinæ tractus ætatis orbis vniuersæ, maiorem laudem consequuturus ex gloria vulgari, quam contempserit: quàm famam bonam ex opinione, quam affectarit. neque enim poeticæ diuinitiæ in copia, sed in electis opibus consistunt.

CORDI ingenium varium, nec vulgare: cæterùm tantum sibi placens, quantum aliis hærere velit. Eius itaque laudatio, vel vituperatio aliorum est.

MOLOSSI spiritus ingens, nihil sonans plebeium: multa bona in eo poematio, quo duorũ certamen quoddam scripsit. malim tamen aliqua non potuisse. Hoc plerique vitio laboramus: vt libros grandiores atque offertiores nostros esse velimus.

Minor in numeris AMASEVS, atque liberior: purus tamen & candidus: tum autem versus non vulgares: tametsi argumentum non admodum felix ad tanti ingenij exercitationem.

Contrà T. ALEXANDRO fortuna gratiam fecit. Quid enim quisit ille maius, quod tunc caneret, excogitare: quàm illius Regis laudes, quæ maximorum poetarum voluntates solicitare, ingenia explere facilè potuerunt? quare in tam spatioso campo ita cursum exercet ille, vt etiam in maximis viribus, magnam temperationem intelligas.

GAIDANVS paulò humilior est. MOMBRITIVS generosioribus vtitur dicendi legibus. & quum multa admittit, constat sibi tamen: neque deiicitur de animi contentione.

Duæ sunt præterea poeseos febres, RHODOPHILVS, & DOLETVS. extat enim illius comœdia: qua nihil apertum magis à comitate. adeò enim insulsa est, vt misericordiam potius quàm risum excitet. Quem non nominassem: nisi sese sub poetæ nomine obtulisset nobis,

bis,qui ita constituimus:Eorum, sicuti suprà dicebamus, qui vita functi sunt:nullum (modò eius scripta extet hic) prætereundum.

DOLETVS verò etiam Musarum carcinoma aut vomica dici potest. nam præter quàm quòd in eo tam grandi corpore (vt ait Catullus) ne mica salis quidem: vult insanũ agere Tyrannum in Poesi. ita suo arbitratu Virgilianas gemmas suæ inserit pici, vt videri velit sua. Ignauus loquutuleius, qui ex tessellis Ciceronis febriculosas quasdam conferruminauit (vt ipse vocat) orationes:vt docti iudicant, latrationes: putauit tantundem licere sibi in diuinis opibus Virgilianis. Ita dum optimi atque maximi Regis Francisci fata canit: eius nomen, suo malo fato functum est.quódque tum illi, tum illius versibus debebatur, solus passus est Atheos flammæ supplicium. flamma tamen eum puriorem non efficit: ipse flammam potius efficit impuriorem. In Epigrammatum verò colluuionibus atque latrinis illis,quid eius tibi sordes dicam? Languida, frigida, insulsa, plenissima illius vecordiæ, quæ summa armata impudentia ne Deum quidem esse professa est. Quapropter quemadmodum summus philosophus Aristoteles in Natura animalium fecit,vt post enarratas partes quibus constituuntur,etiam excrementorum facit mentionem, hic ita eius legatur nomen,non tanquam poetæ, sed tanquam poetici excrementi.

VERINVS,EGNATIVS,STROZZI, MVTIVS,PALINGENIVS,PIERIVS,COTTA,AONIVS, BEATIANVS, NAVGERIVS, COLLATIVS, ALCIATVS,CASTILIONEVS,FAVSTVS,BONINCONTRVS,LANCINVS,ERASMVS,ALTILIVS, MELANCHTHON, GERMANI.

CIrcũferũtur MICHAELIS VERINI adolescentis quædam carmina maturo digna viro:quibus ob illius probitatem, ob ipsorum grauitatem non solùm à me nulla castigatio,sed etiam ab omnibus poetis debetur summa laus.

EGNATII nihil ad nos peruenit. Memini tamen illum cum Venetis legatis post Helueticum triumphum Regi optimo maximo Francisco dedisse quædam carmina, præsentibus nobis: quæ postea quum essemus Bononiæ, diu quæsita, non sine magno spiritu, multaque luce Virgiliana facta, visa sunt nobis tunc. agitur nunc annus circiter tricesimus sextus. quare quid in illis fuerit, haud sane nunc diuinare licet.

De STROZZIS quid dicam? Patre melior poeta filius videtur. Hymni tamen inferiores sunt illius ingenio. vterque enim maximè voluit à vulgo abesse poetarum: idque multis in locis præstitere.

Vicinus hisce MVTIVS AVRELIVS & natali solo, & dictione. Mantuanum enim fuisse arbitror: illos scio Ferrarienses. Multò tamen maiora spirat is. Numerorum diligentissimus non obseruator modò, verùm captator quoque. specioforum verborum iudex, electror, collocator. nihil non cultum, rotundum, molitus exit in sententias aut suas penitus, aut quæ ex alijs acceptas accurato genere dicendi fecit suas. Multa eius olim vidimus, quæ à doctissimis viris valde probabantur. nunc Elegia sola nobis est ad Leonem Papam, sanè bona. In ea enim cùm & tuam fleat, & vniuersam dãnet paupertatem: tota pigmenta excussit ex arculis Catullianis: sed ita vt ne Catullum quidem ipsum meliora audere posse iudicẽ, si nunc viueret. quin quum æquè vrbanus, æquè elegans sit: longè est illo compositior. Principium sanè grandem ostendit poetam: finis argutum: totus tractus candidum ac politum. quid enim illo grandius,

Dum tu orbem immensum paribus compescis habenis,
Atque animo terras prospicis & maria.

Quid illis argutius?

Me neque tantillum quantum est seruare deorum
Iam poterit: non si mox velit ipsa salus.

Quid illis politius?

Quare quid rerum est, si aurum quoque iudicibus dijs
Vulgus amat, largas diuitiasque probat?
Vt quæ vna valeant facere & seruare beatos:
Et dare compositi lætitias animi.

PALINGENII poema totum Satyra est: sed sobria, non insana, non fœda. eius dictio pura, versus ac stilus in

imo

imo genere dicendi. quare si noluit melius: ne à nobis quidem id tentandum est. Non placet tamen consilium inscriptionis. etenim cùm Humanæ vitæ Zodiacum profiteretur: aut secundum signorum similitudinem, aut ex eorum vi deducere debuit argumenta ad vitam nostram explicandam. at ille in Ariete de bono disputat. Quòd si ita instituit, quia pro signorum principio censetur Aries (enim vero Bonum, hominis finis est vltimus: Beatitudo nanque, vt suo loco declarauimus, fruitio Boni est:) hîc ego infantiam hominis posuissem, atque eius institutionem: in Tauro Pueritiam, in Geminis Adolescentiam, in Cancro principium Iuuentutis, in Leone Iuuentutis siue statum, siue maturitatem, siue vigorem voces, idem est, in Virgine Statam ætatem, quam virilem vocant, in Libra eius consilia, apparatum ad opes ac potentiam, in Scorpio animi perturbationes: in Saggittario opera & artes: in Capricorno initia senectutis: in Aquario Senium: in Piscibus vitæ finem. Ita in Infantia sensus: in Adolescentia perturbationes: in Iuuentute affectuum opera, Iram, Odium, Amorem, Bella. in Matura ætate Virtutes: in Senectute Iudicia, vitiorum insectationes: in Senio Morositates. hæc itaque aut his similia. Quæ si cum Zodiaco non conueniant: ne faciundum quidem, vt Zodiaci afficiantur appellatione ipsa poematia. At sanè quid Tauro cum vitiorum insectatione? quippe in eo libro etiam Venereas libidines rectissimè insectetur in Veneris regno (hoc enim Taurus habet) temere agitat. Sic ne cætera quidem respondent: non enim quicquam Geminis cum disputatione illa Epicuri aut Aretes. In Cancro etiam Lunæ oportuit supplicatum, Soli autem in Leone. at hîc de Amore maximè sanè alieno loco. at in Leone de Felicitate. vbi etiam multa miscet ridicula quippe de seruanda vxoris pudicitia ea canit, quæ de media plebe quotidie audimus. In Virgine, quid attinet de morte contemnenda disputare? nam neque ad hoc signum pertinent ea, nec cohærent cum superioribus. Quare quum quintus liber pendeat à quarto, sextus suus totus est, nihilominus septimus ab illis omnibus separatus. quippe in quo de Deo, ac de Anima dicuntur omnia. at hæc pertinent non ad vnum authorẽ. sanè Deus ad Metaphysicum, naturalis animam considerat. quorum opera cum Libræ

Zodiacus humanæ vitæ.

naturalis animam considerat. quorum opera cum Libræ signo nusquam conueniunt. Quare autem Scorpio tribuerit Fati cognitionem, profectò nescio. huius tamen libri finis admodum luculentus est. De moribus quoque quum disserit in Sagittario, materiam repetit quam reliquerat in quinto. Capricorni etiã initium à Satyra constituit, illa quidẽ & lepidissima & verisimilia: cęterum longè diuersa ab iis quæ sequuntur. Quare hominẽ non ignarum bonarũ literarũ arbitratus sum: sed leuis ingenii, & plusquam poetã fuisse suspicor: quique extra omnẽ Zodiaci ambitũ millies in hora auferri rapique solitus fuerit. Iam vero docet hîc, quónam modo quis fieri possit Sapiens: at suprà quomodo Beatus esse. Sapientiæ autem finis Beatitudo. aut igitur antè debuit hoc statui, aut cõtinuò sequi. Aquarius quoque traxit ipsum ad cœlorũ descriptione: quæ statim cũ ipso Deo coniungi oportebat. Ac ruditer quidẽ pingit ea quæ à Græcis authoribus Phænomena dicuntur: non veritus hîc illa stridere, quæ tres Maximi poetæ luculentissimè descripsere, Germanicus, Manilius, & Pontanus. hæc temeritas: ibi error. Hæc enim quũ scripsit: disputat de substantia cœli. at quid cœlum est, primò quæritur: mox quale aut quantum vtraque quantitate. tũ apponitur causa, quã Finalem vocant Philosophi. Ordinem quoque inuertit. nam quũ de Deo scripsisset ab hominibus discedens, subiecit de anima. Posthæc de sapientia, cum antea de vitiis disputasset. deinceps de numero partibusque cœlorum. Hinc de substantia cœli. deinde de Meteoris. Quod consiliũ qui probarit: viam ac rationẽ sciendi sese nescire fateatur, necesse est. Veniamus ad vltimum librum: in quo, ab imperfectissimis mistis quum discessit, cœlos transcendit ipsos: vltra quos de substantiarum disputat infinitate. Ita in Piscibus: qui in natura imi hebetes, manci, muti, bruti, in cœlo vim habent ad efficiendos homines bardos: maximè vocalis factus est. nã & ea tangit quæ potissimũ spectant ad ingenia supranaturalia, & ea affert argumenta, quæ quũ videtur acutissima, tũ sunt remotissima à veritate. Ait enim sic, Finitũ quidẽ cœli corpus vltimum: infinitam autem vltra illũ rẽ quandam. Huius probatio propositionis duplex. Deus infinitus: rectè. Altera, infinitus non potest non infinita facere: nõ rectè. Tertia additur longè peior:

Deus

Deus quodcunque potuit,& quantum potuit,fecit:potuit autē infinitum. Hîc tametsi non est tam arduæ rei definiendæ locus, & iam in nostris libris supernaturalibus à nobis accuratissimè refutata: tamen nequid ille officiat studiosis,hac quoque in parte frenandus est.Falsissima illa: Quantū potuit Deus,fecit. nam antequā mundū conderet: poterat, neque faciebat. & si Aristoteles illud diceret: tamen ei aduersaretur ratio par.nunc enim non agit Deus quantū potest. Neque detrahitur hac oratione Deo quicquā: Non agit,quia non vult posse: Posse nánque & velle in illo vnū. Non vult, quia non optimū. non enim est optimū illi quicquam sibi creare par.Lucem ait Palingenius esse rem illam, quæ supra cœlos infinita sit: eámque à Deo procedere.quæro,Lux ista aut est substantia, aut accidens:non accidens, si à Deo & in Deo.Si substantia: ergo idē cū Deo: non est igitur creata res. Sed de his nimis. Illud,quod ad castigationes poeticas adduci potest, obseruemus: multa millia versuum auferri posse ex hisce libris. nā siquid semel arripuit ad dicendū, omnes illius rei vicinias, omnes excutit affinitates. neque prius quiescit aut abstinet, quàm exhauserit omnia, vel minima quæque. vt omittam esse etiā quæ Grāmaticus iure obiiceresquæ syllabarū obseruator meritò possit.

Olim Pierii non pauca vidimus: quę propter temporis longinquitatem nunc excidēre nobis.etiam nescio quid de Carpione & Catullo.Verùm earum scriptionum nihil extat apud nos impræsentia. Fortè inter alias librorum congeries eius, Ioathas repertus est à me. quare de ipso aliquid etiam dicendū arbitror. Quem equidē huic subiunxi: quòd vterque longè abhorrebat à profanis atque impudicis argumentis. Ille vitia insectando,præmia bonis proponēdo: hic exemplo diuini illius viri, qui pro Iesv nomine mortē cū vita cōmutare minimè dubitauit. Præsertim cùm affixa Peomati epistola & viri Christiani sapiat animū, & eadē dicat quæ Palingenius: sed talibus adornata numeris ac figuris orationis, vt non solùm sapiēs, vt ille: sed etiā poeta, non versificator (quod neglexit ille)appellari mereatur. In opere autē ipso cum materia tenuis est & ieiuna,tū vulgaris.quare vix capere potest poeticę corpus eloquentiæ.Ille autē contrà nititur multis conatibus obruere splendore orationis, nihilque

Ioathas Piery.

omittere quod cum simplici Christiana veritate inoffensum poetæ studium coniungere valeat.

COTTA quum sese ad Catulli mollitiē totum effinxisset: tantam numerorum nequitiam addidit, vt etiam affectasse palàm sit. Epigrāmata igitur duo, versibus hendecasyllabis conscripta, & illius exprimunt, & Catullianorū explent animū. quare in illis quod mutē non habeo. At eiusdē Lyricū de Liuiano indignum sanè quod legatur. nánque & durū est, & laxum. Elegiacum Epigramma ad Lycorin adeò molle est, vt vel conatum, vel etiam vota superarit. Tantum enim habet amatoriarum gratiarum, vt nihil addi, nihil demi, nihil mutari eo in genere dicendi possit. Scazontem contrà auersis Musis, & *Apolline* (vt ille ait) *nullo fusum*, potius quàm fabricatum, fugito. nihil enim insuauius.

AONII materia illustris, eadémque difficilis: quare stilū quoque suū ipsius dissimilē fuisse par est. Assurgit ergo interdū, neque negligit figuras: aliàs serpit humi, docere contentus. Adeò verò fuit superstitiosus, vt etiam hemistichia quædā reliquerit imperfecta. quæ quia negle xit ipse facere integra: ne nobis quidem in hisce est satagendum. ac neque in cæteris: quum ipsum constet ad Lucretij amussim omne opus suum direxisse.

AVGVSTINI BEATIANI extat epistola ad Clementē Papam sine arte, sententiis & numeris vulgaribus: vt in ea neque puritas sit epistolæ, neque maiestas Heroici. Epigrāmata præterea nonnulla haud magna cum re vnum excipio, cuius rotunditas fecit vt hic adscriberetur,

Quam debere putem tibi, si Giberte requiris:
Quantum animo, atque anima me dare posse datur.
Verum animo atque anima, quando tibi reddere quantum
Debeo, non vllo tempore posse puto:
Saltem aliqua vt meritis referatur gratia tantis,
Hunc tu iure tuo sume animum atque animam.

NAVGERII stilus generosus totus: semper enim ali quid vult quantum potest. Ecloga tamen ad Iulium Pontificem minus suauis est: nihil enim affert noui, quod excitet.

ALCIATI, præter Emblemata, nihil mihi videre contigit. ea verò talia sunt, vt cum quouis ingenio certare possint. Dulcia sunt, pura sunt, elegantia sunt: sed non

sine

sine neruis, sententiæ verò tales, vt etiam ad vsum ciuilis vitæ conferant.

Longè excellentissimus in poesi spiritus BALTHASSARIS CASTILIONEI. nihil dulcius Elegia, nihil elegantius, tersius, lepidius. Profectò eam mihi vnà malim, quàm magnũ numerum Propertianarum. Illius verò Cleopatra, non vt illa viuens Reges tantùm ac dictatores capere possit: sed omnes animos, quorum interest vacare musis. Est in ea fastigiũ illud summũ in acrimonia sententiarũ, quod tantopere est quæsitũ à Lucano. Cæterũ Maroniana suauitate adeò tẽperatur: vt quantũ absterreris asperitate Lucani, tantum huius lenitate allicias. Igitur capitur animus antè quàm congrediatur. Qui si omnia sic scripsit: nulli post Virgiliũ secũdus, illius comes haberi mereatur. Lacinauit ille fortassis aures pędagogorũ illo versu: *Neu longæua vetustas facti famam aboleret*: poterat enim, *Neu famam posset longæua abolere vetustas*: sed quęsiuit inter tã delicatas epulas ex embãmate varieta tẽ. Itaq; aures atq; animus in eo tractu hęrẽs, sequẽti molli tia facilè delinitur, *Aut seris mea sors ignota nepotibus esset*.

APOLLONIVS COLLATIVS Fastos edidit: in quibus pietatem laudes. Frigidiusculus tamen potea est: & quum discedit ab Elegiaco, etiam infelix.

LANCINI CVRTII animus idẽ: nec melior fortuna. Neque enim dat poesi sacra Mysteria meditanda: sed poesin vincit cõpedibus diuinarũ historiarũ. Equidẽ aut aliter dicta, aut rudi oratione soluta maluerim legere. quemadmodum piget illorum operæ, qui Dauid Psalmos suis calamistris inustos sperarat efficere plausibiliores. Mihi Spiritus diuinus eiusmodi placet, quo seipsum ingessit à Patre: non quemadmodum ab hominibus distortus est. neque Dauid illa cantica admirabilia sunt mihi, nisi quibus legibus ab illo dicta sint, hauriantur.

FAVSTI facilitas viuentis in scribendo secũdo plausu excepta est. scholas tamen sapit illa iuniorum: à qua nihil aliud quàm hoc ipsum expectes.

ERASMI in vertendis Græcis felicitas multa fuit. ergo ex illorum igeniis poeta, ex suo versificator fuerit. Neque sanè puto ambiisse illum laudẽ hanc: quanquã nõ defuerit ei animus ad eam omnẽ gloriolã in literis affectandã sibi, quam in aliis, cùm se inferiorem animaduer-

teret,irrideret.

Rerum cœlestiũ LAVRENTIVS BONINCONTRVS edidit libros tres:quorum argumento stilus est longè inferior.non pauca tamen attentius legenti placere possunt.

GABRIEL ALTILIVS Epithalamium cecinit longè optimũ:excellentissimũ vero futurum,si ũbi ille tẽpe rasset.dũ enim vult omnia dicere,affieit auditorẽ aliquãdo fastidio tãto,quãta in aliis voluptate.est enim nimius. Quod vitiũ illi gẽti est peculiare. est enim totis illis Italiæ tractibus perpetua loquendi fames.

NEMELANCTHON quidem abhorruit ab ea laude, quæ ex poeticis artibus cõparatur. Tametsi nonnulli eius populares insanis quibusdam prẽceptionibus è Christiana republica poetas exigendos exclamarũt. quorum barbarissimã amentiã non verbis;neque enim nugis aut clamoribus vinci queũt:sed cõtrariis effectionib. doctissimus quisq.dãnauit.Illius igitur ingeniũ magnũ, atq; ad omnia cõparatũ intelligemus ex iis poematiis,quibus Solis Lunæque defectiones cecinit. Nã & tempora variè describit eadẽ versibus luculentis:& eodẽ nitore prẽfagia statuit.cuius vestigia sequuti sunt non ignobili ingenio Germani aliquot:STIGELIVS,AEMILIVS,ACONTIVS, VOLFIVS, CAMERARIVS.Idẽ Philippus in Epigrammate iucundus atque festiuus. nam aliorũ ingenia Germanorum raro quicquã scribunt, quin iocorũ aliquid agant.quò fit vt risus è vulgo,non admiratio à sapientibus sequatur.Quæ tamen verterũt Græca (iis enim gens illa dedita est imprimis) non inuita Minerua faciunt.sed hîc illis recensendis non est locus. Dicendi nanque facilitas, bene dicendi affert difficultatem.

CERRATVS, BEMBVS, POLITIANVS, VIDA, PONTANVS,SANNAZARVS, FRACASTORIVS.

MAiore apparatu cõstituendũ est iudiciũ de septem, qui reliqui sunt, poetis: Cerratum dico , Bembum, Politianũ,Vidam , Pontanũ,Sannazarũ,Fracastoriũ. Tales enim tantique extitere : vt iis qui nunc degunt , magnã reliquerint difficultatẽ ad certandũ de primo loco. nam vt à CERRATO incipiã,magniloquo atque illustri dicendi genere vsus est. Nõ, ille muscam si describat,demittere possit animũ ad plebeiã orationẽ.Breuis est,splẽdidus,

didus, innumerosus, plenus, candidus. quem perpaucis in locis cupias aliter dixisse. quanquam principium magis probarem: si pronomine abstinuisset. ait enim,

Virgineum decus ipse cano memorabile terris,

Et cælo. Sic igitur fortasse,

Virgineum decus, & superûm memoranda deorum

Dona cano. aut, *-& magni memoranda Tonantis.*

Quæ quum dico, ita dico vt illius admirator. quum enim quatuor animæ sint Poeseos, neruus, numerus, candor, venustas: nihil huic præter horum vltimũ deesse arbitror. Id quod ei non euenit ingenii aut iudicii vitio, sed argumenti. est enim seuerũ, ne dicam asperiusculum: quodque ægrè admittat colores illos, quibus lucis amœnitas comparatur. Vnum adducam versum, in quo illius iudicium, tanquam ex vngue leonem, agnoueris,

Et ni continuò se mœnibus inferat altis.

Non oblitus Virgilianæ artis, quæ in illo esset,

Et ni docta comes tenues sine corpore vitas

Tantum valent veri poetæ aures: vt curtã maluerint vocem, quàm illam vitatam, *Nisi.* Quod arrisisset inerti cuipiam dactylorum captatori. Vbi tamen dixi, *-& tergora calce fatigant.* maluissem, *-vestigia celere fatigant.* Neque verò placet Virginitatis comitem Pacem myrto coronari. nam neque Pacis signum myrtus est, sed oliua: & Veneri dicata fuit: Dianæ penitus odio digna, si memineris quæ de Dictynna dicuntur à Callimacho. Præterea quum describit Virginitatem, imprudenter, vt mihi quidem videtur, illa posuit,

-partem obscœnam velabat amictus.

Nihil enim in virgine obscœnum. dixissem ego, *partes tacitas*: vt etiam duriuscula metaphora auerteret auditoris cogitationem. Neque sanè aspernanda illa translatio. expertes enim operæ sunt, & re & voluntate. Satis igitur erat poetæ verbis velatas eas partes, quàm amictu quem apponit. Felicissimè verò vbique diuinum Maronem simili spiritu imitatur: quemadmodum & ibi,

-& ingentem frustrà spectabis Olympum.

Dixerat enim ille,

Ingentem alterius frustrà spectabis aceruum.

Ponam etiam eius versum longè tum sententia diuina, tum nu meris optimum: itemque nostrum non tam nu-

merosum, sed figuratius: vt ex his intelligas quousque tandē ingenio tuo vti possis. Ille, *Inque necem fratrum ne te manus effera obarmet.* Nos, *-ne te manus efferet arma.* nam & plenius, & numerosius, *obarmet:* nostrum pictius.

Bembo quæ probitas atque æquabilitas animi puram suppeditauit orationem: ea sustulit magnitudinem. Quum enim candorem esset multa opera assequutus, etiam numeros quæreret atque inueniret: venustate sæpe. neruis ferè semper destituitur. Duo tantùm eius apud me sunt poematia: Hymnus in diuū Stephanum, & Benacus. in hymno tā parū suauitatis: vt nusquā minus. Cogor hic efferre quæ diu concepit animus: Malo nostro fato comparatū fuit, vt in lingua patria partim peregrini, partim etiam barbari & videremur & essemus. Maxima igitur pars nostrûm, vt aliquid egregii dicere videretur: sumptis dicendi formulis quibusdam è Cicerone, ad eas animos nostros, etiam importunis accersitisque temere argumentis, applicamus. Sed & illud longè miserius contigit: vt, quò eruditiores videamur, quod semel excidisset Ciceroni, nostras in orationes trasferamus. Id quod, quū multi ambiant eandē gloriam, eodem periculo multis euenire necesse est. Iccirco toties inuenias Dilaudare, Facere medicinam, Transmittere tempus, Est in more positum, Res friget, Romam cogito, & alia eiusmodi. Quo ex vitio maximis incommodis sæpe affectus sum. quippe cum tales dicendi formulas materia quam tractaremus requireret, non rarò sunt à me prætermissa. Idem obtigit forte eadem poetis nostris. quibus enim dicendi modis à vulgo segregari posse arbitrarentur: eos maximè sunt sequuti. iccirco nemo est qui non aliquid de Echo. In Hendecasyllabis, elegantiarum, facetiarum, leporū: in Epitaphiis, Charites, Veneres, Cupidines, Lilia, & eiusmodi. Quoties legis Macte? Apud quot illorum versum illū? *-magnū decus addite diuis.* &, *-magnū Iouis incrementum.* Quæ & alia eiusmodi tandem aliquando toties ingerere, iā sit aliquis pudor: qui sanè in illo hymno fugit Bembū, in quo tamen multi sunt versus optimi. Idem etiam cum Dominū Iesum Heroa vocat, valde me cōmouit sanè vox impia & vtroque indigna. ne arguteur quispiam Heroē è semisse Deū, ex altero semisse hominem. non possunt monstrorū figmenta vero Deo nostro conuenire.

Ciceronis simia.

uenire.nã qui ei magnanimi quoque adiecit epitheton: aut Aristotelẽ, aut ipsum Iesum ludere dicitur. Benacus verò quũ ad Catulli lucernã vigilatus videatur, profectò illius exhibet tenuitatem: à lepore lõgè abest.quare non est animus eius articulos particulatim persequi.Vnum tamen vehementer miror.vbi nãq.Gibertu illũ suũ,tãquã Platonicã Ideã è Cœlo deduxisset in valles Apœnini:sanè viatorem,& quod aiunt,nuncium Papalem ita describit,

Sæpe illum abruptis in vallibus Apœnini
Versantem,luctantis equi quum frangeret armos,
Præcipitãsque viam obstrueret torrentibus imber.

Vt illa diceret speciosa, non est veritus tanta verborum molẽ decantare cantherium,quo stationario vtũtur cursores ad certa spatia magnis itineribus conficienda. Istos equidẽ equos,etiã subsessoribus principibus, vidi nunquã non aut ephippio, aut calcaribus vlceratos. tantum verò abest vt luctentur confossi, vt notissimas vias etiã sponte transuolent, modò fessi ne sint.sin fracti laboribus detrectent cursum:non id animo declarẽt, sed ignauia. Quid quòd quũ ab Echo tẽperare non posset, eã fecit respondere vocibus oratoris, qui apud reges Galliæ atque Hispaniæ verba faceret? Sanè verò bellũ Ciceronem,cuius vox atque latera tanta sunt,vt etiam ex basilica ripas resonare faciant.sic enim scribit,

Hæ nam te insolitè orantem, auersúsque suorum
Flectentem regum mentes Gilberte videbant:
Acceptos conuersa sonos quum vocis imago
Redderet,& dociles iterum nomina ripæ.

Extat & ara Corycia,quam tuetur author,non authorem ipsa.

POLITIANVM traxit ardor eruditionis ad stylum Syluarũ. Itaque & lectionis variæ condituris, & impetu excursúque Statio propior ac similior. quare neque candorẽ queſiuit,& amisit venerem:numeros verò etiã contẽpsit.In Nutritijs modò ostentet se multa aut recondita nota habere, satis habet.in quibus suũ aperuit ingenium quòd laudaret in Lucano.Lõgè tamen & illo & ipso Statio inferior. nihil enim ad illorũ acutè dicta. In Rustico vena par,idẽ consiliũ:suauiusculus tamẽ vt sit, argumentũ ipsum facit.Mantò sua inscriptione primùm,mox etiã propositione vehementer mouit: apparaueram enim to-

tum animum ad illius viri laudes ab ingeniosissimo poeta audiendas: cuius vnius viri imaginem cum vnius imagine Aristotelis in musarum mearum sacrario veneror. & merebantur tanti carminis auspicia non vulgarem attentionem. At enim vero haud ita diu nos tenuit illa spes, qua mox in ipsa statim progressione frustrati sumus. ille enim pro laudibus rexit compendium operum Virgilianorum. Ingenuè mihi hujusce frustrationis atque doloris apud posteros memoria hæc literis mandanda fuit. Longè consultius in Ambra. nánque & poetica est inuentio in Homeri natalibus: & laudes illius in fine multę ac maximæ post Epitomen illi simílem Maronianæ: illius quoque paulò rotundior. Elegia pro epicedio valde bona est, ingeniosa, plena, numerosa, candida, arguta, efficax: planè digna tanto viro: & quam equidem scripsisse malim, quàm quę dicitur ab Ouidio in morte Drusi missa ad Liuiam. Epigrammata sibi quisque examinet. nam Elegidium ad Lalagen optimum est. ipsæ quoque Violæ suauissimæ. Græcis verò quæ puerum se conscripsisse dicit: ętatē minus prudēter apposuit suā. tū enim bona sunt, vt ne virum quidem Latina æquè bene scripsisse putem.

Surgit deinceps opus nobis quóque progredimur magis, plus itineris video conficiendum. M. HIERONYMVS VIDA, etiā dū viueret magni fuit nominis. nūc illū audio à pleriq. statui nostri temporis principē poetarū. quo nobis acrius laborandū est, vt quæ illius sint tot tantæque virtutes cognoscamus. Ab eius igitur poetica initiū sumere placet. Est enim præclārū poema: quódque deceat gaudere hac tanquā prærogatiua mūtari: quippe hanc eandem, quam nos hisce in libris, materiam tractat. Præterea tanto maiore laude, quàm Horatius dignus est: quanto artificiosius de arte agit hic quàm ille. Vērūm eam quoque Horatij operā suo loco agnoscemus. nunc verò hoc sic aggrediēdū est: Latini veteres quum Græcos poetas suorum ingeniorum haberent authores, non tamen cōmisere, quin quæ melius dicturos sese sperarent, incastigata relinquerent. Ad hunc enim modum ita crescunt artes, vt ex posteriorū iudicio prioribus fiat accessio commendationis. quare illi quum in exordijs poematum simul & proponerēt & inuocarent: consultius nostri eis partes ita segregauere, vt opus suum primo loco profite-

siterentur: deinde auxilium ad exequendum implorarent. Id quod quum in vnum iam vel maximè obseruandum artis huius præceptum ac legem potius transierit: mirum quibus artibus se tueri possit hic, qui in ipso artis vestibulo vtrunque confudit. sic enim scribit cum venia & inuocatione,

Sit fas vestra mihi vulgare arcana per orbem
Pierides, penitusque sacros recludere fontes: & quæ sequuntur, sanè ad Syluæ sonum propius, quàm ad iusti poematis formã accedentia: qua Ideam etiã in illis continuat,

Ecquis erit iuuenum, segni qui plebe relicta
Sub pedibus, pulchræ laudis succensus amore
Ausit inaccessæ mecum se credere rupi.

Pulchra sanè carmina, malim tamen *raræ*, quàm *pulchræ*. Neque placet is qui iuuenum animos à labore alienos, prius deterruerit, quàm illexerit, proposita opera adeundæ rupis, quæ inaccessa est. Illa verò quæ sequuntur, pertinent ad loci commendationem. Quid tamen præmij est pro tantis laboribus? Illa sanè friuola.

Læta vbi Pierides: cithara dum pulcher Apollo
Personat: indulgent choreis, & carmina dicunt.

Maiora itaque proponenda sunt, quæ leuent opinionem asperitatis illis. Et valde sunt humilia, quibus tam magnum Heroa ad poeticen inuitet:

Primus ades, Franciscæ, sacras ne daspice Musas:
Regia progenies: cui Regum debita sceptra
Gallorum, cùm firma annis accesserit ætas.

nec explet aures clausura illius versus,

Hæc tibi parua ferunt tam nunc solatia dulces.

Languet enim hoc loco epithetum illud. neque rectè dicit, *procul à patria raptum*. onerat nánque inuidia diuinum virum patrem: pro cuius assertione datus fuit obses, Et quare deiicit eius animum, quem nos semper excelsum & agnouimus & iudicauimus? Deiicit autẽ fœda illa oratione, *Parce tamen puer ò lacrymis*,

Volens nánque atque etiam libens pro patris libertate subijt illius fortunæ vices. quin si fleuisset. poetæ interorat affectum illum puerilem aut silentio, aut verbis tegere. Quanto ille consultius de puero altero regio,

Ante annos animúmque gerens, curámque virilem.

Et nimis vel vulgata vel nuda sunt, quæ deinceps dicit

de postliminio.quare longè alia ratione ingressus essem. Iaciatur igitur alea. pro illis ergo : *Late vbi Pierides* &c. sic dixerim.

Magnum opus, atque animis quod se intractabile multis
Obtulit. At tam nobilibus nisi degener adsis
Adsiterit : deus ecce deus dux noster, & ingens
Gloria, nec longa hinc peritura in secula fama.

Pro illis, *Primus ades:*

Ergo sibi comitesque viæ blandique laboris
Dum legit,ipse quibus cœlum det magnus Appollo:
Te primum Francisce vocat:cui Regia sceptra
Debita perpetuus regnorum destinat ordo.

Et quia ad Regem scribit, tanquam illum instituat : alio cõsilio deducenda sunt igitur pro illis, *Hæc tibi parua ferãt:*

Hæc tibi dũ procul à patria,amplexuq; parentis:
Cuius amore vices rerum has, fatumque tulisti:
Non ingrata dabunt tanti solatia casus.
At te olim in regno reducem sceptrisq; futurũ,
Mox vbi sollicitis onerantes Aethera votis
Exipient matrumque manus, procerumq; caterue:
Ipse tibi maiora dabis nostro aussice Phœbo.
Nam te ne pudeat positis Puer aurea sceptris,
Sumere plectra manu, Musasq; adiungere Marti.
Regum opus hoc.seu magnanimum miraris Achillem:
Siue Palestini capiunt te oracula vatis.
Ipse etiam in patrijs numeris Pater,aspice,quantum
Assurgat, nulli sceptris aut Marte secundus.

Quæ siquis minora illis putet:sunt enim extemporanea, in æstu, in strepitu familiarium : sanè non repugno, & assentior potius. Cæterùm si illa aut bona aut bene dicta putat:non assentior. quare aliis hanc eadem prouinciam tum in his, tum in cæteris relinquo. Nam si omnia quæcunque mihi minus satisfaciunt,concinnare contendam, ætas me simul atque vires deficient. Persequamur tamen aliquot alia loca : Non vera dixit, vbi ait versus ad sacra deorum tantum inuentos : nam in agresti vita apud Pastores extitisse versus primos diximus in nostro Historico. Id verò quod ait,Apollinis nullum oraculum alio carminis genere, quam Heroico editum, est communi cum alijs errore falsum, si illud verum est quod aiunt à Pythia responsum,

Ἀτράπον

Ἀνδρῶν ἁπάντων Σωκράτης σοφώτατος.

Et sæpe in historiis soluta oratione legimus respondisse: & elegiaco, vt alibi dictum est. Verùm de eius vi atque arte in poetica, nõ de eruditione nũc agimus. Animaduertimus igitur, vniuersum penè opus hoc esse quasi parodiam sumptam atque formatam è Virgilianis. non eas dico partes, in quibus apponit exempla: sed illa, quibus sua ipse præcepta dat, ac leges sancit. Ac profectò is imitationis modus, vt est omnibus bonis poetis peculiare: id quod superiore libro satis à nobis ostensum est: opportet eum temen verum esse modum, id est cum modo, non immodicum. In hoc autem libro tanta est talium frequentia locorum: vt cento quasi quidam iudicari possit. Multa nihilominus diuina sunt, atque omni maiora obtrectatione. nam qualia alla, quæ de emendatione?

Carmina, quæ tantum ante recens confecta placebant,
Miratur tacitus: nec se cognoscit in illis,
Immemor: atque operi piget, ac sese increpat vltro.
Tum retractat apud, commissa piacula doctæ
Palladis orte luens. nunc hæc, nunc reiicit illa,
Omnia tuta timens: melioraq; suffecit illis:
Attondetq; comas stringens syluamq; fluentem,
Luxuriemq; minutatim depascit inanem,
Exercens durum imperium: dum funditus omnem,
Noctiurnis instans operis, operisq; diurnis,
Versibus eluc it labem, & commissa piarit.

Quæ deinde sequuntur, tanto studio Virgilium imitandi perfecta sunt, vt propè parem felicitatem assequuta esse videantur. nec deteriora Lucretianis, quorum speciem ambiunt,

Atque ideo ex priscis semper quo more loquamur
Discendum, quorum depascimur aurea dicta,
Præcipuumq; auidi rerum populamus honorem.

Et illa non inferiora,

Namq; aliqui exercent vim duram, & rebus iniqui
Natiuam eripiunt formam indignantibus ipsis:
Inuitasq; iubent alienos sumere vultus.

Quare facetus aliquis iocari posit: eum suas sequutum leges, suis principiis ea quæ sequerentur dedisse meliora. id quod nequis obiicere posset nobis, fortè his ita constitutis, curare tentauimus pro illis: *Sit fas vestra*, &c.

Quæ rerum in numeris facies, quis cultus habendus:
Magnanimisque adeò quis spiritus additus ausis:
Seu lectus sit iudicio, seu ductus ab astris
(Vel, *Seu partus sit.* vel, *Siue datus sit iudicio.*)
Dicam aliis: tu diua mihi: quæ mentis anhelæ
Magna agitas molem, & placido te lumine misces.

Deinde Franciscum appellaret. tum autem principium institueret alia quàm fecit, ratione. neq; enim à versuum diuisione auspicãdum illi fuerat: qui hoc primo libro nihil nisi ætatem primã curat. quòd si propterea fecit, quia Heroicum imprimis commendaret: alio consilio aggrediendum fuit ei propositum opus, quippe nõ carmina, sed poematum genera fuerunt inter se comparanda. neque Heroicum poema à carmine, sed à poemate carmen deducere. iccirco ad hunc, opinor, modũ cõsultius cœpisset,

Principiò teneris multùm quæsitus ab annis,
Delectúsque puer: sesq; ipsa indole maior,
Ipse petatq;, acuátque animum curámque magistri.

& alia quæ ponere possem: sed sit modus.

Nunc ad Schachiam transeamus. Inuentio non inepta: inuentilis tamen, & quæ interdum officiat decoro. Rerum verò ἰμμελεία felicissimi ingenij est. Stilus in parodia Virgiliana. Bombyx castigatior atque elaboratior, propiúsque accedens ad curam poetices. Is enim liber rex est librorum Vidæ. nam Hymni & Eclogæ puerilia sunt aut plebeia. Catulli venerem dum vult assequi, delicias lenociniis plebeias fecit. Christias verò meretur summã laudẽ. non enim nisi à viro pio atq; etiam optimo proficisci illa potuere. Dicat aliquis, No hoc quærimus, poetã quærimus, quẽ hic profiteris. Mihi videtur, quanquã hoc quoq; non carum, sed rectatoribus, in legib. disponendi materiã, non posse quenquã meliorem operã posuisse. de stilo autem ista censeo: Esse sui dissimillimum. Lectissimæ quidẽ inuẽtiones ad cõparationes: quib. præter Oppianũ nemo omnium frequentius vsus est. in eis verò est & venustas, & robur, & candor, & efficacia. Tametsi nollem Iesum Eridano comparare, ita vt ille fecit, auctum aliorum fluuiorum accessione: de comitatu verum est, de Christo impium. nam & grauiora multa sunt, quæ deprehendas atq; reprehendas, tanquam nebulas, ac potius maculas & simplicis illius veritatis, quam spirare debet author eiusmodi

narra

narrationis, & diuinitatis: quod vocant religiosi nostri, βλασφημεῖν. vix enim hæc sine labe aliqua tractata sunt ab istis omnibus. Dum splendorem addunt à suis Musarum legibus, adimunt cœlestem lucem. Dissimilis verò character est huncad modum. Catulli, Virgilij, Lucretij commiscuit imitationes. itaque sæpe discinctus est: interdum ὀγκημονεῖ. penè semper properat, vbi hæret Lucretio. Non asperit naues, veluti pictor exesas rupes, diruta palatia, columnas dimidiatas, nutantia fastigia, piramydes truncas: sed referit ita, vt vlcera quasi quædam facta sint. multi tamen inter alios extant illustrissimi versus, multi ingeniosissimi: vt ille,

Nec sine Sole suo lux, nec sine luce sua Sol.

Sequitur PONTANVS: qui cũ illa quatuor cõplecti summa cura conatus sit: Neruum dico, numeros, candorem, venustatem: profectò est omnia consequutus. quintum autem illud, quod est horum omnium vita veluti quędã: modũ intelligo: penitus ignorauit. Aiunt Virgilium cùm multos versus matutino calore effudisset, pomeridianis horis nouo iudicio solitum ad paucorum numerum reuocare. Contra quidem Pontano euenisse arbitror. quæ prima quaque inuentione arrisissent: ijs plura postea, dum recognosceret addita: atq. ipsis potius carminibus, quàm sibi pepercisse. Itaq. candidus ille, amœnus, venustus, nernos numeris vbi quæsiuit, longis ambagibus eorũ amisit contentionem. Ergo effusus, exuberans, exultas, ita sibi ipse instans, vt in se recurrat: à quo vitio sit reuocandus, facilè ostendit. Ac sanè in Vraniæ propositione statim ostendit ingenium,

Qui cœlo radient ignes (profectò sunt stellæ) *quæ sidera mundo*
Labantur tacito (profectò sunt ignes) *Stellæ quibus emicet ardens.*

Signifer: profectò sunt sidera. & cùm dixit, *sidera*: interponit *signa*: deinde dicit, *errantia*: nonne idem est, in *cœlo ignes* esse: in *mundo labi sidera*? Præterea cùm proponat stellas signiferi, & planetarum cursum secundo loco: tertio verò, vnde hominum genus, & Telluris varios fœtus: de Zodiaci stellis secundo loco, de cœlo subiectis terris tertio, de planetarũ motu primo statim. Castiùs sic,

Qui cœlo radient ignes: quæ sidera terris

Dona ferant: homini quæ sit fatalis origo. aut sic,
Qui cælo radient ignes: quibus explicet orbes
Vorticibus: quæ fata ferat vi luminis Æther,
Dic dea, quæ nomen cognato ducis Olympo.

Sic stellas dicet cum suis orbibus: sic stellis subiectas terras: sic à stellis varia hominum vel ingenia in terris, vel fortunas. neque omnib omnibus in angulis poematum prosit: tutam illam Echo abducat huc ab lusibus pastorũ ad tam seriam ac diuinam materiam: quo fatalis lasciuæ tenore semper admiscet Charites, Dryades, Napæas,

Ipse canit: teneræ cantus riserę Napææ.

Neque Heroicus aut Vranicus poeta carmen illud dicat,

Miscent & femori femur.

Alius Matonis, quę sequitur, pudor: alius Claudiani: cùm Veneris pompam describit hic, ille Elisæ consuetudinem, Vulcanique delitias. Imprudenter quoque nimis indulsit sibi. dei sedem statuit in medio: à dextris Sapientiam, Amorem à sinistris: diuinitus. Sub pedibus Nituram, Tempus, Locum, Fortunam. nihil exactius. tum Saturnum, Iouem, Martem, alios rectè. His autem in concilio cùm assignat pro sedibus sua cuique signa quæ insunt in Zodiaco: quo modo Arietem & Scorpium Marti: Geminos & Virginem Mercurio: Veneri Taurum & Libram: tam longè dissita? nam si in Sagittario & Piscibus sedeat Iupiter: in Caprocorno & Aquario sedentis Saturni humeris insidebit. inter Veneris crura erunt Mercurius, Luna, Sol. at ea debet poeta comminisci, quæ à pueris puerilia irrideri non possint. Iam quæ ingenij luxuria multis in locis? animaduertere adiurationes in secundo Vraniæ ad Aurorã, in Meteoris ad Vraniam. semel tantùm Virgilius, & duobus penè verbis,

Sic tibi cùm fluctus subterlabere Sicanos
Doris amara suam non intermisceat undam.

In Meteoris itaque risum mouit mihi: cum de Vrania sic,

- nec multa loqui, nec garrula curat.

Sanè verò igitur ille non ex illius ore loquitur. Sic toties Nymphas admiscet: vt videar nuptialibus ludis iocisque interesse. Sic ab earundem Nympharum inuocatione auspicatur Hortos suos. Sic in eorum fine centum circiter in eadem insumit versus. Lepidinæ initia lepida sanè, sua una, & composita. cæterùm si pompas illas deducas omnes:

nes: profectò lactis obba illa, antequam absoluerentur, bibenda fuit Lepidinæ. Sunt autem inuumera quæ reprehendas: nisi aliorum operum tueatur authorem magnitudo. Versiculi illi duo lepiduli,

Tunc Orcus si nos vnà rapuisset: amantum
Vna futura anima: vna etiam simul vmbra futura.

quanquam malim ego, *simul vmbra fuisset.*

Mammas autem cùm voluit laudare, ait,

Nec liquido cedunt argento, aut pondere plumbo.

De duritia voluit: de pondere falsus est, pondere enim omnia deorsum vergunt: vnde & pendere. quæ verò maior mammis turpitudo aut fœditas? Quare nihilo infelicius in Lyricis,

Fluitantq; nudæ æquore mammæ.

At quis velit puellę suæ mammas æquè atq; capillos fluitare? In libris Amorum festiuissimè imprecatur Somno vigilias. nihilo secius atq; si ei imprecareris orationis tęperationem. Sunt sanè venustissima,

At tibi Somne tuis semper sopor absit ocellis,
Imprecor: & semper lumina aperta geras.
Quæq; papauereis tecum fers pocula succis,
Rupta cadant. Hactenus scitè ac lepidè:

at cùm subdit,

-& sis pervigil ipse diu:

ludit imprudens seipsum. Precabatur prius vt sempiternis vigiliis angeretur: nunc satis habuit si diu vigilet. Obseruatione dignum illud, Eum in librum quæcunque vnquā scripserit omnia congessisse. quare cunctāter & cum iudicio illa tibi legenda sunt. Vel Scazontē spectа de amantum qualitate: quo carmine nihil esse quit insuauius. sine cura multa: vt in Hendecasyllabo,

Si non sunt satis hæ osculationes. diceres potius, *Si hæ non sunt.* & ibi *bracas* posuit pro subligaribus, ex vsu vulgi. Iambos verò tractauit vel infelicissimè. igitur penè omnia inuertenda saltem ad illius normam.

Sumus hic tot inferi, quot homines viuimus. sic cōmodius, *Tot inferi sumus, quot homines viuimus.* vel sic, *Quot viuimus tot inferi miseri sumus.*

Libros duos de Amore coniugali cùm inscripsisset: primum quidem expleuit æquali argumento: alterum verò longè diuersa materia diuulsit, amore lasciuo puellarum,

militia, rure, næniis. In sexta Næuia memini aliter scriptum olim in Aldinis exemplaribus,

I citus hinc alias : i puer, quære alias.

pro, *puer.* qui nunc ita legitur,

I puer hinc alias : i male, quære alias,

Equidem non mutassem. licuit enim è nutricularum balbutientium blandimentis lepores fingere etiam in medio Latio. Tumulorum libri pene constant vniuersi verbis hisce: Rosæ, Violæ, Lilia, Hyacinthi, Blanditiæ, Nequitiæ, Lusus, Ioci, Decor, Nardus, Ver, Corolla, Thus, Mars, Pallas, Venus, Charis, Crocum, Laurus, Myrtus, Vnguenta, Costum, Lacrymæ, Myrrha, Musæ, Clio, Aganippe, Aon, Pieris : *Spiret ver: Floreat vrna : Fregit Amor pharetram: Ambrosius liquor.* qui odores toties iterati fœtent, sordent munditiæ. Ver fit Hyems, Musæ rauescunt, Amor odium fit. Adeò placuit ille sibi: vt quicquid commentaretur, posteritatis auribus dignum esse iudicaret. Contrà equidem, si poetæ nomen mihi quærere statuissem, malim ex perpauxillis meliorum opinionem mihi comparare. at ille nunquam detraxit sibi. In tumulo mendici,

Nudus eram vinus, mortuus ipse tegor.

Quid est illud *ipse*? melius *ecce.* Vbi de Inscriptionibus à nobis actum est, inde colligi potest, non esse ab eo rectè inscriptum librum, De laudibus diuinis, sed Laudes diuinæ. nihilo melius quàm si inscribas : De hymnis potius quàm, Hymni. non enim quib. modis laudadus sit Deus, docet ibi: sed laudes ipsas canit. Maiore culpa recentiores, cùm Hymnorum libros inscripserint, immiscuere laudes hominum priuatorum : quibus non venisset in mentem, quantum interesset inter ὑμνεῖν καὶ αἰνεῖν, aut ὑγκωμιάζειν: sed de his alibi. nam in illis iisdem libris etiam Fescenninum inseruere. Sic sub titulo Epithalamiorum, Elegidia, Epicedia, de Aula atque curis familiaribus. cæterùm parcamus viuis: qui etiam defunctorum poetarum manes veneramur. Est ex hymnis Pontani,

Christus, cui parent sidera, terra, fretum.

Non potest hic reprehendi: qui Ouidium quoque authorem habet, quem sequatur. Ille enim in pentametri fine ponit *fretum.* Mihi videntur duę illę consonantes tantum flatus habere : altera verò tantum etiam, cùm priori adiungitur, vibrationis: vt antecedentem dactyli syllabam,

auribus

auribus quidem meis remoretur. Itaque eius loco vbique libens repoſuerim *mare*, aut *ſalum*. Sunt & illa,

Inuideat latis audax Germania terris,
Diues aquis, populis diues & ipſa ſuis.

Sic mallem,

Inuideat populoſa ſuis Germania terris,
Vix populi diues, vix quoque diues opum. vel,
Munere aquæ diues, munere diues opum.

Baiania carmina elegantia & laſciua, prouocant ipſa Catulliana. ſunt enim quædam ſupra illius aleam. planè accommodata illius ingenio redundanti. dictionem tamen rotundiorem cura tua poſſis efficere. Exempla igitur aliquot proponam ad exercitationem,

Et crinem lauis, & comam repectis.

Verbum coactum, quod vt facias genuinum ac requiſitum, ſic dixeris,

Depectis torulos, comam repectis. oportet enim vt *pectere* antecedat. Itaque etiam ſic,

Crinem ſedula pectis & repectis.

Etiam diminutiua cauendum, ne pedum cauſa poſita eſſe videantur, ſed cum ipſis orta ſententiis: vt in illo,

Laſſi, languidulique, feſſulique. Geminatio enim illa fouet ipſam diminutionē. quare minus accuratè in illo altero,

Huc deferte minutuli citiq;. Malim: *Huc deferte minutuli puſilli.* Aliud,

Quod vos ea precium, aut manet voluptas? melius:
Nam quod vos precium. adhuc,
Nam quod vos teneros minutulóſque
Precium manet, aut manet voluptas? Poſita enim particula, & voce præcedenti repetita, fiunt molliſſimi. *Manet, aut manet.* Sic ipſe alibi,

Et ludunt ſimul, & ſimul lauantur.

Noſtrum extat natum ſine arte tale: at quouis artificioſiſſimo operoſius,

Nox breuis nimis, ah nimis breuis nox. Vtrinque enim & tantundem verborum, & eadem. Aliud,

Quot ſuſpiria, murmura, & cachinnos. Infœlix coniunctio: cuius vſus apud illum tam frequens, vel geminatæ, vel repetitæ, vel inconcinnæ poſtpoſitæ, vt iam ferulam poſcat. nolo citare loca, quæ legendo tantum mihi negotii facеſſunt, vt etiam faciant abhorrere. Quid enim inſuauius

Tarpeia pro rupe, canit tuba & ænea martem.

Semel aut iterum apud Virgilium inuenias, sed varietatis causa, tollendique, non vt hic parendi fastidij. est enim plus mille locis. Quin etiã in soluta oratione geminata, prodit hominis aut incuriam aut obliuionem. nam iudiciũ non est quod accusemus: fuit enim ille vel acerrimo. & illud, *Nudo pectore te ne deambulare*: dixissem, *te deambulare*. Sic illud minus placet,

Verno passere, & albulis columbis. Diminut uũ enim adiectiuo non dederim: nisi & eodem flexu afficiatur substantiuum. Melius dicam, album columbulum, quam albulum columbum: aut vtrunque, vt Catullus,

Vt albulus columbulus Dioneus. Dicam igitur,

Verno passere, candidis columbis. Vt in his odi illas intempestiuas copulatiuas: ita in illo desiderabam, *Quem culte fugiunt nurus amorq;*. dic, *nurúsque amórque*. Quæ vero præter hæc sunt animaduersione digna, penè infinita deprehendes. quare cum & ingenij rapiditate auferatur auius ab ea moderatione, quæ mens est poeseos: & frequenti incuria, aut amore sui, sordidus etiam alicubi aut male cultus videatur: ne ipse quidem poetarum nostri temporis sibi vindicet principatum.

Actius Sincerus. Fracastorius.

Reliqui duo sunt: Actius Sincerus Sannazarus, & Hieronymus Fracastorius. quorum vterque cum præter illa quatuor à nobis toties decantata, etiam castigatissima fluat vena, atque moderatissima: non potest committi quin aut alter aut ambo pari æqualiq; gloria nomen suũ tueantur. De SINCERO igitur prius:

Pacius Aquilius.

Qua tempestate melioris vitæ officia Bononiæ auspicatus sum: habui studiorum socium Pacium Aquilium ciuem Romanum, qui antea militiæ quoque fuerat contubernalis. E Calabria igitur commeatus gratia Neapolim cùm venisset, decedens inde, secum attulit Eclogam Sannazari, cui titulus est, Lycõ, ac præter eam ex Christeide (sic enim appellabat) aliquot carmina sanè quam luculenta. quorum mihi nunc cùm in mentem venit: non possum non dicisse ex iudicio tanti viri, qui opus diuinũ illud suum mutato consilio postea non Christeidem, sed De partu Virginis, inscriptum maluit. Quare vero prioris inscriptionis titulum repudiarit, cognoscere, satis in prõptu est. Etenim vitã actãque Christi cùm in eo neutiquã narret,

narret, sed natalia tantùm canat: simplicissimè profectò Latinis verbis expressit operā suam. Insuaue fuisset, Parthenotocia, & Theotocia. Atque vt hæc valde probamus: ita minus illud placet, cùm & per initia dicit in numero plurali, *Virgines partus*: & in fine operis, *partúsque verēdos*. Omnino, inquam, displicet mihi, neque acquiescam diluere conanti iudicium hoc. Et maluissem, *summo parenti*, quàm *magno*. nō enim designat Deum vox illa, *magno*: sed altera. Præterea plus satisfacit, *rerum parenti*. neque numerus arridet, *quæ æquæua*. sed sic, *& summo æquæua parenti*, & malim, *sub auras*, quàm *per auras*. numerus enim compositior, & sententia efficacior. Præterea Musas quid attinet admiscere? nam & numina Ethnica sunt, & ficta, atque etiam à poetis prostituta. Ipse in secundo negat Musis notum antrum rectè illo versu.

Nunc age Castalijs quæ nunquam audita sub antris.
Musarumve choris celebrata, aut cognita Phœbo.

at hic notum ait. quos verò fontes optat, aut quas rupes? vnus fons Iesus: vna rupes crux. à quibus deducere debuit venam suam. Ad hæc, quæ connexio illorum esse queat?

Vestas nemora ardua rupes. nam neque rupes nemora, neque nemora rupes nostrates sunt. consultius Angelos aduocaret, qui conscij fuerunt omnium mysteriorum. Ridiculum verò: poetam vnius Dei concentorem apposuisse illa. *spes fida deorum.* nam quorum deorum spes fida est semper Virgo? Neque placet *mille acies, & mille currus*: vt in singulas acies, singuli tātum currus sint distributi. Impręsentia sic venit in mentem,

-quam ille acies, tota AEtheris alti
Militia, igniti currus. Et quia maximè omnium cultui studuit, illum versum,

Informésque domos, obscuráque regna subire:

ita corrigerem, vt in illud infinitiuum ne desineret: sed sic

Informésque domos tentare, obscuráque regna. Si non placet verbum *tentare*, aliud substituito. Neque verò si eiusmodi tractem argumentum, adeò admirer Virgilium: vt quos ventos Mercurio attribuit adiutores, eosdem Gabrieli. Maro,

Vade age nate, voca Zephyros quapropter & ipse, *Ille altum Zephyris per inane vocatis.* Neque prudenter posuit in Virginis manibus libros Sibyllinos: potius Isaiæ. Cætera

ibi diuina omnia: vt versus ipsos è cœlo deduxisse videatur. inter quos illum admirere,

Nec sceptri iam finis erit, nec terminus æui.

potuisset etiam, *Imperij nec finis erit.* Quæsitam verò seruatámque vbique orationis moderationem contaminauit insolita luxuria,

-aduerso qui carcere antro
Excubat insomnis semper: rictúque trifauci
Horrendum stimulante fame. sub nocte profunda
Personat, & morsu venientes appetit vmbras.

Tolle *stimulante fame*, & *noctem profundam*, quæ hîc nihil præter sonum quærunt. Confer cum Cerbero illo Virgiliano: & acquiescès iudicio nostro. habuit enim satis ille, si terreret vmbras, non autem deuoraret. Iste verò, si deuorat, etiam per aluum demittat: quod est admodum puerile. Quòd si dicas non esse verbum hoc odiosum, Deuorare: sed, Appetere. At ô bone: nullum, quod fame affici potest, aliquando non comedet. verum profectò monstrum. Mihi verò tametsi quæ ponam non admodum placent. minus tamen quàm illa displicent:

-aduerso carcere antro,
Excubat, æternum latrans, rictúque trifauci
Turbam infelicem trepidantes territat vmbras.

Neque Dauidem cùm facit canentem, faciat oculos intorquere insanorum more, qui malo afflantur spiritu. Ex AEthiopia Magos ait venturos: nihil minus. ex Oriente namque venerunt. Nec de sapientissimæ Virginis modestia, atque diuinorum factorum assensione detraxerit tantum materni amor, vt ei attribuas è medio plebeiorum affectuum vlulatum. Nimis arrisit sonitus ille verborum

-tum luctisono vlulatu

Cuncta replens. Equidem ne clamasse quidem eam vnquam putauerim: quam simul cum eo munere quo Dei mater appellaretur, illis quoque affectibus temperauit Deus: quibus eius animus esset Deo, quem gessisset, simillimus. non enim vnquam locus locati dissimilis est. Neque decorum seruat illa metaphora,

-quis te mihi fluctus ademit? nec dixerit,

Stygias tecũ duc nate sub vmbras quippe sciebat reuersurum, si sciebat eò descèdisse. descendisse enim, vt eum captiuis liberali causa manu assertis reuerteretur: quos decuit

cuit expectare, atque beneominatis vocibus prosequi in cœlum abeuntes. Non igitur deterius saperet quàm latro: cuius verba illa fidei plena & sapientiæ: Memento mei Domine, cum veneris in regnum tuum. Igitur si (vt subdit) sperat *Erebum* eius operæ euersum iri: quem parat *comitatum*, quem *sudorem* pollicetur abstersuram? Prorsus pulchra carmina: sed quæ alii conueniant personæ: quale aiunt Lysiæ pro Socrate orationem. Sic in illis quoq; illius modestiæ minus consultum est, cùm scribit, *Crudelia dixit sidera*. Nónne hæc est cui arcana omnia aperta sunt de Filio Dei? nónne est hæc ancilla Dei? Rapuit bonum virum ardor imitationis: ait enim Virgilius,

Atque deos, atque astra vocat crudelia mater.

Quid item futuri nunciam iudicii tubam vocat, *martiam*? A somniis quoque Briareo, & Centaurorum, & Gorgonũ, & Scyllæ, & Sphingis, & Chimæræ, & Hydræ, & Harpyiarum abstinendum fuit. nec dignam duxerim Orgiorum vocem, quam interfereremus veris Dei rebus,

Long q; perpetuis indicimus Orgia fastis.

Et quid est, *longa*? præsertim cùm addatur perpetuitas. Mitigauerit tamen profanæ vocis asperitatem si dicat, *Et nouæ perpetuis*. In tertio est oratio Dei patris ad Angelorum choros,

Ac primum duris parui sub cautibus antri
Grauineos lustrate toros: lustrate beatam
Pauperibus sedem calamis: cunctiq; recentes
Summissi cunnas accedite.

At quis putarit, non tantò antè Dei optimi maximi natalibus choros omnes Angelorum astitisse? Quare ipse quoque in II, *Miratur lucem insolitam, miratur ouantes*
Cœlicolum cantus senior. & paulò supra, *superum cingente caterua Aligera.* & ante hæc,

Ecce autem nitor ex alto nouus emicat: omnemq;
Exuperat veniens atræ caliginis umbram:
Auditiq; chori superum. & cœlestia curuas
Agmina pulsantum citharas, ac voce canentum.

In fine orationis hæc sunt,

Procumbis pecus, ac domini vestigia lambens
Pernigilat longos fundit dum tibia cantus.

atqui nondum pastores aduenere. Iordanes quoq; fluuius scitissimè introductus est ad acta Domini prædicenda:

cęterùm nemo sanus eiusce prędictionis Protheum fecerit authorem. Quot Prophetę illius fluminis ripis extitere, quibus ea pars diuinorum officiorum attribueda fuerat? In verbis ac numeris quid sequi probareve possis, tu ipse animaduertes, veluti cùm Cellam, Virginis cubiculum vocat. & cùm dicit,

Interea terra parta iam pace. primum est *-terea terra.* deinde vocalis illa vasta nimis frequens hic. malim, *At parta interea terra iam pace.* Præterea quatuor ponè contiguis versibus videas eodem modo ac nilo differri verbum in proximi carminis initium,

-lætitiam chorus tum forte vacantem
Aduocat,
-hæc magni motusq; animosq; Tonantis
Temperat.
-quæ Cœlicolum per limina semper
Discursat.
-lacrymasq; exosa virago
Exultat. & cùm dixit,
-spinasq; clauosq;: vix septimo versu abstinuit,
-lunámque stellásque. quam ambitionem in sola poetica Vidæ plus decies animaduertas: Ludit verò nos SINCERVS, cùm Iudæum pastorem vocat Aegonē. quiq; *Massylus pascuis* adeò fuerit diue: vt cetenos habuerit greges. Atqui à Iudæa in Massylorum terram tam facile est trāsmittere, quàm è Gallia in Epyrum. Idē primus Epigramma cultum dedisse creditur à nobis: primusque argutias tersas ostendisse. In carmine quoque pastorali solus legi dignus omnium qui post Virgilium scripsere. Memineris Illud oracului nostrum: Pauca licere perfecto poetæ. Non quoduis argumentum, non quæuis vox non quæuis iunctura vel vocum, vel numerorum inter genuinas legitimasq; referri debet. hoc ille, si quispiam alius, præ oculis habuit. In Phyllide tamē quare dixerit *leues Thynnos*, me quidem fugit ratio. Sunt enim grandes, graues, atque inter Cetacea: vt diximus in Historiis. Melior versus & doctior,

Præcipitem lenta expectans ad retia Thynnum.

Exime illud carmen ex optimis.

Quis mihi, quis tete rapuit dulcissima Phyllis.

Ecloga verò Galatea longè optima est. eam antè etiam quàm

Actius Sincerus.

quàm ederetur, manu nostra descriptam habuimus. non igitur operam perdidi, quod enim nunc legitur,

Æquora collustrant flammus: ita scriptum fuit,
Æquora rimantur flammus: vt intelligas magni viri iudicium. Item,

-plures Nesis mihi seruat Echinos: legebatur,
-totidem virides mihi Nesis Echinos

Seruat adhuc. Quæ sequebantur in memoria non habeo. restant vestigia tamen iudicij castigat: cùm redegit ad pauc ora. Atque vt hæc optima, ita Salices pessima: tametsi eam scio placuisse ei, cui meum iudicium non displicebat.

Ad HIERONYMVM FRACASTORIVM tandem aliquando deuentum est: in quo cùm nihil soleam desiderare, admirationi potius erit locus, quàm castigationi. Quanquam ne superiores quidem operæ tanquam censoris accipiendæ sunt: sed quasi vestigatoris. Hoc vnũ agimus: vt Poeta noster ad maxima quęque sese accingat quæ si ego in aliorum animaduersionibus non sum assecutus: at excitarim saltem nobiles animos ad expetitam illam perfectionem. Diuinum igitur poema cùm sit eius Syphilis: quid agendum sit nobis, si ab sua ipse magnitudine discessisse credi potest aliquando? Est igitur quod in rebus ipsis: est quod in legibus poeseos animaduertamus. non accesserim ad eam sententiam, quæ illo versu continetur, tametsi vetus est apud Laertium, *Fracastorius.*

Aer quippe pater rerum & origo originis author.

Quis enim statuat Aerem vel principium solùm materiale, vel, quod est tam nouum quàm falsum, causam effectricem? hoc enim est patrem esse. Nescio verò quemadmodum tantus astrologus (fuit enim summus) aq; fidem, quam Arabes Augem vocant: oblitus fuerit sub Cancro esse. de Sole enim sic scribit, *Apsis sub Cancro.*

Idem vbi nos Cancro propior spectauit ab alto.

sed tuendus est. dixit *propiorem*, propter radiorũ directionem. dixit altum, propter apside. Illud præter animi moderationem.

Sol ipse nouum (quis credere posset?)
Curret iter. Cùm verò negat animalia cætera præter hominem, morbo Gallico tentari: cum multis quidem fecit. nos tamen vidimus canem ea luc captum: qui heri sui *Canis morbo Gallico correptus.*

emplastra linxisset.at quòd ait morbum hunc extinctum iri:ac certis posteà seculis fore vt denuò renascatur:atque iccirco sese parare suo carmine remedia quæ tum vsui futura sint:non intellexit cum qui ita sentiat, illud quoque sentire necessario,vt & eius tam præclarum intereat poema,& aliquando tam poema, quàm poematis author idē renascatur.Id quod nō minus absurdē deducitur ex mundi æternitate : quàm ex mundi creatione mutatio in Deo.Neque potest defendi in illis verbis,

-lux alma diei

Cesserat.& noctis tristes adduxerat vmbras

Nemo enim dicat, à die recedente adduci noctem. sed eius decessione subire noctem.nec prudētis medici fungitur officio,cùm dat Erucam Gallicano. acuit enim mucos illos ita vt vrant:neque Crithmum:præsertim cùm ipsum ibi fallum vocet. Turbith Arabum putauit è lib. Serapionis esse Dioscoridæ Tripolium,qui error quantus sit,suo loco est disputatum.Illud quoque,

Quorum suffitu pertingunt corpus acerbo.

Ex vsu vulgi dictum est. at philosophi,medicique interest acerbum vel saporem vel odorem (sic enim suo loco disputatum est) ab aceri distinguere. de Cinnabari, Stibio, Minio igitur cùm loquitur:hunc non illum debuit attribuere.De eruditione hæc:de poesi quæ sequuntur.Primū illud sese offert in inuocatione. cùm enim dixit *Dic dea*, subdit suam ipse, non musæ narrationem more aliorum Poetarum.ait enim per interrogationem,

-num tempore ab illo.&c.

post quæ ipsemet iudicium facit sic,

At verò si ritè fidem obseruata merentur

*non ita censendum.*De elementis quoque cùm loquitur: minus probarim epithetum,

sic elementa modis variis se grandia vertunt.

Sonus est in voce:at malim, *mutua*. quid enim est *grandia elementum?* Est etiam sic scriptum,

Aspice candentes magni qua Cancer Olympi

Excubat ante fores,& brachia tendit aperta.

Malim tamen *summi*,quàm *magni*:quibus locum declarem.neque *fores* ibi cœli:sed arx potius.in Ariete verò aut Capricorno fores:hinc enim redux annus. Tum *Cancer* pro excubitore ineptus est.accōmodatior Scorpius:atque hoc

hoc ipso Leo. Præterea ignaua illa, *brachia pandit aperta*, aut *otiosa*. In illis autē præter loquutionem nescio quam, dicat quare *prælia* cū posuit, *arma* addidit. sic enim scribit,

Bellipotens Mauors: animis cui prælia & arma,
Vindictæq; manent. Sanè in prælijs arma sunt: loquutio verò est, vt illa Homerica,

Ἀλλ' οὐκ ἀπρείδα ἀγαμέμνονε ἠΰδανε θυμῷ.

Sic exuberat *sopor* post *somnum*,

Interea dulces somnos, noctisque soporem
Omnia per terras animalia fessa trahebant.

Nescio an alius dixerit, *trahere soporem*. & *cætera* non *omnia* dicēdum: ipsi enim quoque erant animalia. In illis autem decrescit oratio,

-summisque voluti montibus amnes,
Præcipites secum syluas, secum aspera saxa,
Secum armenta trahunt. Minore enim opera trahetur armentum quàm sylua. Sic depressiores sunt domus quàm syluæ. ille tamen dixit,

-super & nemora alta, domōsque
Turbidus. Neque probes modorum mutationem: pauperis enim ingenij est, aut negligentis, aut confidentis,

Qui status illorum fuerit, quæ signa dedère
Sidera, quid nostris cœlum portenderit annis.

Etiam illa,

-Stygiáque ab sede laborem,
Pestémque, horribilémque famē, bellúmque, necémque:

aliter dicerem,

-Stygiáque ab sede furorem,
Pestémque, horribilémque famem, bellique labores.

Neque illud vllo modo placet,

En etiam ceu nos agerent crudelia nulla.

Neque de ceruo vno, *capita*, in numero plurali,

Cui nuper ramosa ferens ego cornua cerui
Aeria victor fixi capita ardua quercu.

Neque enim sic dicā vt *pectora*. vsus enim hoc extorsit: illud non admisit.

Hic dea vicino quæ fese fonte lauabat
Calliroe, liquido ex antro per lubrica musco
Saxa fluens.

Quomodo dea fluens?

Quomodo fluens lauet se fonte? Multis hoc euenit sum.

mis viris:vt cùm quędam mutent,ea relinquant quę cum inductis non cohæreant.
Ibi quoque exundat,

Qui solis violatis aues,sacrásque volantes
Hesperij.Sed & quod oblitus fueram dicere: valde abscedit à vera philosophia,

-Nascuntur pecudésque,feræq;
Sponte sua. Qui hoc dicat, possit in hac scientia facere progressus ad hominis vsque fortuitam generationem. Quod verò attinet ad numeros, versus ille minus placet,

Et faciles ortus habet,& primordia præstò.
Neque si causam quæras,vllam impromptu habeo quam dicam:solùm id profiteri possum,degenerem mihi videri,neque næuum esse in tam bello poemate, sed luxationem:ille verò diuinus est,

Nec monumenta patrum seri vidère nepotes.
Malim tamen *sensere* quàm *vidêre*. Iudicium quoque tāti viri in illo considerandum,

Omnis & euentus tanti via prima patescet:
potius quàm *patebit*. at ille minus satisfacit,

-æquabit pelago freta lata sonante.plus arridet, *vastis freta lata ruinis*. Sic ne ille quidem aut animum aut aures explet,

Sidere sub certo fieri,& per secula longa.malim. *& per secula gigni*. Sed & quod per initia positum est,vellicat acrē auditorem,

Europam,partímque Asiæ,Libyæq; per vrbes.
Offendit enim prima syllaba secundæ vocis, sequens sibi similem vltimam prioris.Præterea vt non per totam *Europam*: ita aduerbium *partim* minus consultò attribuitur *Asiæ*.melius videtur *Ditésque Asiæ*.Sic illum pauci,quanti sit,designabunt,

Quarta luce frequens fato perdebat acerbo.
Nam neque epithetum hic hoc placet, & syllabæ postremæ vtriusque vocis eandem habent consonantem.,denique versus mihi plebeius videtur.cui quem volui subsistere,longè fuit deterior,

Fato instructa fero,paucis lux quarta pepercit.
Posui verò ingenuè, vt intelligeres quàm parum mihi plaudam:& quàm raro bene cadat, bene scribere. Hunc verò nequeam mutare, nisi etiā superiores, qui optimi

sunt

sunt, inuertatur. Illa autem faciliorem admittunt censurã,

Ecce aliquam tussis subito irrequieta tenebat:
Nec longè mora mortis erat, namque acta repente
Circum præcipiti lapsu, reuoménsque supremam
Ore animam, socias inter moribunda cadebat.

Huius vltimi verbi sonus non placet. neque scio quid sit, extrema anima. & non cohærent illa duo, aduerbium *subito*, & verbum *tenebat*. Hoc enim est πάυσε: subitum autẽ, tenorẽ habet nullum: neque neges fuisse mortis moram *longè*. profectò prope quem mors est, procul ab eo est *mora mortis*. Ita scriptum est in duabus editionibus: cæterum quia descriptores isti deformant optima quæque: fortasse *longæ* fuit epithetum, non aduerbium. Fauẽdum est enim ciui optimo, præstantissimo post Virgilium, poetarum. Ne sic quidem tamen carebit calumnia. nemo enim dicat longam mortem. sic igitur olim commentus fueram,

Ecce grauis motu correptam tussis acuto:
Nec certæ mora mortis erat, agitata repentè
Pulso pectore corda quatit, reuoniénsque supremam: vel, sudéns
que ruentem Ore animam. socias inter moribunda reliquit.

sicut est apud Virgilium,

-vitámque reliquit in astris. Videtur autem posuisse animę vomitum propter tussim. at vomitus à ventriculo: tussis à pulmone. quare illa quoque ausus sum, *Ecce autem subito tussis quassata tumultu*, aut *concussa: Præcipitique grauis lapsu circum acta repente Corruit infelix, animámque reliquit in aruis*. Secundi libri initio,

Nunc age quæ vitæ ratio, quæ cura adhibenda:

maluit, quam *petẽda*. quod admonui, vt maximi poetæ iudicium ne te præteriret. Ille sonus infelix, *Ille subit magnos terræ miratus hiatus* & verbi tempus præsens, quam præteriti participium magis conuenit. malim sic,

Ille autem vastos terræ miratur hiatus. aut, *Ille autem subiens*. PONTANVS coniunctioni non pepercisset, *subit magnos terræ & mirátur*.

QVARTA ÆTAS.

CAPVT V.

HActenus non solùm cum opinione hominum, verum etiam cum inuidia luctatisumus. quorum alterum iudicio nostro maximum negotiu facessere potest. alterum etiã boni viri nomen labefactate. veterum enim

examinare nulli vitio datum est: nos verò qui non paucis monumentis eandem quæsiuimus gloriam, cuius aditus tot tantisque ætatis nostræ viris patuit: non defuturi sint, qui putent illorum depressione ac ruinis extollere nostra velle, atque alijs anteferre. quorum ego animos neque castigo, neque mihi potius quàm meum censeo respiciendos, quem scio candidissimum atque humanissimum, non tam sibi velle comparare principatum, quàm alijs ostendere. In nostris etiam poematijs, id quod multis alijs in locis quoque professi sumus, si quis suum dignetur exercere iudicium, magnam à me is initbit gratiã: cuius opera nostri labores meliorem speciẽ consequẽtur. Sciat ille tamen, quod in alienis fecimus, in nostris item facere potuisse. cæterùm vel alia studiorum genera, vel negotia, vel ipsum otium quoque obruisse non ignauam voluntatem. Nunc ad proximam nobis ætatem transeamus.

MACER, SERENVS, SIDONIVS, CALPHVRNIVS, NEMESIANVS, BOETIVS, AVSONIVS, PAVLINVS, CLAVDIANVS.

MACRVM, qui Augusti fuit tempore, non hunc esse cuius de herbis circunfertur poema, satis constat tum ex quibusdã barbaris nominibus, tũ ex Plinij ætate: cuius authoritatẽ cũ ille suis versibus interponit. quãnam ratione ab Ouidio inter æquales suos recenseatur? Is igitur cuius opus in manibus habemus, neq. poeta fuit, neq. bonus medicus, neque sincerus versificator.

Paulò mundior SERENVS SAMMONICVS: verùm adeò tenuis, vt nullum vnquam æquè meminerim. vtitur tamen vocibus valde bonis. vt, *Porrigo*, *Oscedo*: & poeticis, vt *senescere*. ausus & componere *dulcacidus*, quæ Africani vocant *Muzi*. verùm, vt tumor dicitur ita ab eodem *duror*. Paucissimis figuris vtitur:

Seu Salamandra potens, nullisque obnoxia flammis
Eximium capitis tactu deiecit honorem.

SIDONIVS accuratus: aliquando etiam anxius, plenus electorum verborum & sententiarum, quas acutas breui concludit gyro.

CALPHVRNIO qui post Maronem primas deferant,

rant inueni. Quod iudicium neutiquam probatur mihi: laxus enim & tumidus est. Is tamen cùm versus sæpe fundat non contemnendos, permittit me legentem dormiture. nusquam acuit, nusquam tenet: aueóque frequenter absoluere quæ vixdum occœpi videre. primam igitur Eclogam ad Pollionis Virgilianæ normam cùm elaborarit, diuinitatem illam planè rusticam fecit. nec minus in secunda Musam Damonis & Alphesibœi: In qua etiam cùm pastoralium cantionum admiratores faciat Satyros & Faunos, iudicem cõstituit Thyrsin, non illorum quenquam. neque cùm illo dicas,

Et mea frondenti ci cundat tempora teda.

Teda enim nullo modo frondet: nullis argumentis humanis inclinari potest ad plicationes. quare igitur non dixit, *Pinu?*

De teda quid sit, satis est à nobis dictum apud Theophrastum. Tum autem quid est, *matura Pomona?* post tot secula iam sit omnibus natura. Qui sequuntur versus sexdecim, non sunt aspernandi: cæteri parum sapiunt. Tertia puerilis. & illo versu agnoscas illius ambitionem,

Et matutinas reuocat palearibus heroas.

quod enim taurorum genus ruminat *palearibus?* Par cura cùm in eadem, aceroam dicit noctem, Lycidæ quoque carmen totum nihil nisi rus est: sed illud Catullianum: scilicet infacetum. Quarta verò, propterea quod immodica est: placuit ad hæc pauca reducere,

Dum medio simus tacitum pecus obsidet æstu:
Nos quoque lenta sinu gelido iuuet vmbra canentes
Murmure dum certat cantantibus humida rauco
Riba, leuát que diem vicini spiritus amnis.
Ab Ioue principium. si quis canit Æthera: sed qui
Carmina Cæsareas trepidus meditatur ad aras:
Vota sui cantus, & semina sumat ab aris.
Ipse mihi, qui nunc præsenti numine terras
Perpetuámque fouet cœlesti pectore pacem,
Pierium decus augusto spirabit ab ore.
Huc ades ô, nec sperne feros mitissime montes,
Sacra triumphales vbi p sicit Laurus honores.
Ecce pater patrium qui altè tibi temperat orbem
Iuppiter, imperio furtim digressus ab alto,
Cresti a rura petit facilis: curisque solutus

Carmina dictæis audit Curetia ſyluis.
Aſpice, vocales audito vt Cæſare ſyluæ
Excipiant cantum faciles, notóque fruantur
Numine: & eductus cœlo vigor excitet agros?
Proximus ille deo eſt, deus eſt vt proximus illi.
Cuius ad auditi cœleſtem nominis auram
Iam diſtenta magis demittunt vbera matres,
Prata virent, rident horti, fœcunda grauantur
Arbuta: pigra prius, non noto ſemine tellus
Incaluit, vernatque frequens hyems alibus aruis:
Faſcinus exul abeſt, nec ſucco exhauſta maligno
Meſſis hebet lolys, nec inertibus albet auenis.
Iam poſitos feſſus poterit ſpectare ligones
Foſſor, & inuento lætus requieſcet in auro.
Dy precor hunc iuuenem: quem vos (nec fallor) ab ipſo
Aethere demiſſum, voluiſtis condere terras:
Vincere longæuum famulantia ſæcla iubete:
Et date perpetuo cœleſtia fila metallo.
Sit deus hic, nolit mutare palatia cœlo.

VERVM nimis in hoc laborauimus, NEMESIANVS enim vocat nos, longè hoc caſtigatior. Ad quem Flauius Vopiſcus cùm ſcribit miſſas Eclogas à Calphurnio: iudicandum relinquo vter alteri fuerit ſimilis. Sed Calphurnius ſic incipit:

CALPHVRNIVS,

Te ſine, væ miſero mihi, lilia nigra videntur,
Nec ſapiunt fontes, & aceſcunt vina bibenti:
At tu ſi venias, & candida lilia fient,
Et ſapient fontes, & dulcia vina bibentur.

OLYMPIVS,

Te ſine, væ miſero mihi, lilia nigra videntur,
Pallentéſque roſæ, nec dulce rubens hyacinthus:
Nullos nec myrthus, laurus nec ſpirat odores.
At tu ſi venias, & candida lilia fient,
Purpureæque roſæ, tum dulce rubens Hyacinthus:
Tum mihi cum myrtho laurus ſpirabit odores.

IDEM,

Idas ille ego ſum Donace, cui ſæpe dediſti
Oſcula, nec medios dubitaſti rumpere cantus:
Atque inter calamos errantia labra petiſti.

CALPHVRNIVS,

Ille ego sum Lycida, quo te cantante solebas
Dicere felicem me dum tu sæpe dedisti
Oscula. atque illa eadem.

CALPHVRNIVS,

Vt Lycidas domina sine Phyllide turbidus erro.

NEMESIANVS,

Pallidior buxo, violæq; similli mus erro.

Idem verò De venatione librum edidit valde bonum, valdeque luculentum: de quo nunc nihil. Cum Gratio nanque in optima poeseos ætate comparauimus.

BOETII SEVERINI ingenium, eruditio, ars, sapientia facilè prouocat omnes authores: siue illi Græci sint, siue Latini. Seculi barbaria eius oratio soluta deterior inuenitur: at quæ libuit ludere in poesi, diuina sanè sunt. nihil illis cultius, nihil grauius. neque dēsitas sententiarum venerem, neque acumen abstulit candorem. Equidē censeo paucos cum illo cōparari posse. Valla docet eum Latinè loqui: at Vallam BOETIVS bene sapere.

IAM verò cùm PAVLINO suo sese offert AVSONIVS. Paulini igitur probitatem legis in ipsius epistolis. neque solùm hoc, sed etiam animi æquabilitatem, quam cum suo stilo communicauit. Ferè enim quibus quisque moribus præditus est, eos etiam transfundit in suam dictionē. id quod & in Messala notauit, & in Cæsare Quintilianus. Ausonius verò ingenū magnum, acutū: stilus duriusculus. Multa scripsit, non solùm varia, sed etiam variè. quare quid facere potuerit, non quid fecerit potius iudicandum. Vtinam Epigrammata ne scripsisset. nam & inculta sunt penè omnia, & omnia dura: quædā etiam inepta, aut frigida, aut friuola: vt è Græcis satis habuit quæ exprimeret. nonnulla verò adeò fœda atque detestanda, vt neque scriptore, neque auditore digna, non in spongiam incumbere merita sint, sed solis flammis expiari posse videantur. Sanè sibi multum placuisse constat ex incuria scriptionū futurorū seculorum securum, cùm sibi videretur sui esse princeps. eum verò piguisse castigationis videmus in ipsis Iambis: quos cùm puriores inchoasset, lutulentos fieri permisit. Nonne potuit?

Contentus esto Paule mi
Ludente Paule pagina. At maluit Spondæo contaminare *Lascina ô Paule pagina.* Sic,

Declinas, vt Lucas boues. potuit purius, *Horr. scis.* Ad eundem modum, cùm tamen longè concinnior a posset, neglexit curam in ludo septem Sapientum. ponemus igitur ad iunctorum vtilitatem, quæ voluit & quæ potuisset,

Septem Sapientes, nomen quibus istud dedit,
Septem Sapientes, nomen hoc quibus dedit.

Quid erubescis, tu togate Romule? O togate Romule,
Scenam quòd introeunt tam clari viri, Scenam tuam introire.

Campus comitijs, vt conscriptis curia, Campus comitii est, vt Senatus curia.

Ædilis olim scenam tabulatam dabat, Aedilibus olim scena tabulata extitit.

Subitò excitatam nulla mole saxea, Subitò excitata mole nulla saxea.

Octauianus, concertantes sumptibus, Aemulantes sumptibus.

Sed quid ego isthæc? non hac causa huc prodij,
Verùm quid ego hæc? non hacce causa.

Quis condidisset primas partes mœnium,
Prima septa mœnium.

Scitis profectò, quæ sint, sed si memoria,
Scitis profectò quæ, sed hic si memoria.

Rebus vetustis claudit, veniet Ludius,
Ecce Ludius.

Finem intueri longæ vitæ, quo iubes, Longæ intueri terminum vitæ iubes.

Καιρὸν γνῶθι, quod, tempus vt noris iubet, *Καιρὸν γίγνωσκε,* aut si vis id seruare,

Cognosce tempus, *γνῶθι καιρὸν est idem*, aut, Quod nosce tempus,

Sed καιρὸς, iste tempestiuum tempus est. quanquam veteres comici etiam suis in carminibus ita pronunciarunt, vt ne consonantiũ quidẽ positione efficeretur quominus syllaba breuis, breuis esset: alii tamen nulli poetarum licuit. illi enim soli quasi quotidiano sermone vtebantur. Itaq; vox hæc *tempestiuum* vbi libuisset, media priore correpta enunciabant: id quod etiam hoc in versu Ausonius facere poterat. quippe vt *temporis* media breuis, ita & eius cõpar in deducto. At verò castior lex in huisce versibus. quare & festiuius,

Sed

Sed κρείσσε ille tempus ipsum est temporis.
Sanè peracutè,
Quid est Latinè, plures hominum sunt mali? imò, *plurimi.*
sic & versus purior erit, & Græcum expressius, οἱ πλείονες.
Κρεῖσσον μήτηρ esse dicit Lindius, Κρεῖσσον esse μήτηρ, inquit Lindius.
Neque esse me primum, unum vestrûm existimo,
Neque me esse primum, vestrûm at unum.
Quærentem, quisnam primus Sapientum foret:
Vt in orbe tereti nomen insertum incideret.
& mutila est oratio, & versus non boni.
Nam sciscitanti ritè cui primas daret
Sapientiæ: imperavit vt ille omnium
In orbe tereti nomina ipsa incideret,
Vt quod dixisse Cræso regi existimor.
Vt me quod vni dixi Cræso existimant.
Rogat beatum prodam, si quem nouerim.
Iisdem verbis alia collatione satisfacias,
Prodam beatum, nouerim si quem rogat.
Sic & illo, *Telena dico ciuem non ignobilem,*
Ciuem Telena dico.
Pro patria pugnans iste vitam obiecerat.
Pro patria, cui pugna vitam dempserat.
Fines agelli proprij nunquam excesserat,
Fines agelli excesserat nunquam sui.
At illa ridens, Quo deinde me ponis loco? Aufer *ridens*, vel,
Ridens, at ille, Me ergo quo ponis loco?
Beatus orbe toto qui solus vocor, Toto beatus orbe.
Relinquo regem, bellum ille in Persas parat,
Exercitum in Persas parat.
Profectus, & deiectus, & regi deditus,
Profectus, atque captus est:
non enim deditionem fecit, sed proditus fuit, vt ait Herodotus in 1.
Per ministrorum ducitur lectam domum. Puto esse mendum, Eò per ministrûm: vt sit genitiuus concisus, vt apud Terentium *Æquûm & iniquûm.*
Reliquum quod esset vitæ totum degeret, Id omne degeret,
Ego duorum regum testimonio
Laudatus, & probatus ambobus fui.

Concinnabimus & versum & sententiam. nam qui sensus hic, Testimonio Crœsi & Cyri, laudatus fui Crœso & Cyro? etenim iudex laudat, aut vituperat ex testimonio? est autem iudex aliud à testibus. quare sic accipiendum est: Ab vtroque vtriusque testimonio probatus fui. at hoc ea verba non sonant. sic igitur dixerim, Ego regis vtriusque testimonio.

Quódque vni dictum est, quisque sibi dictum putet, Vtique dictum quisque,

Ego iam peregi qua de causa huc prodij, Cuius ergo huc prodij.

Lumbi sedendo, oculi spectando dolent. non immutabimus, quia Plauti est. quare non rectè addiderunt copulatiuam, *oculique.*

Manendo Solonem, quò ad sese recipiat. insuauis versus. & vox illa, *manendo*, aliud quærit quod doleat: sicuti *oculi spectando, lumbi sedendo.* Quid igitur *manendo*? quare sic dixerim, Vtrique manendo, Solon quoad se recipiat.

Breuitate nota, qua Lacones vsi sunt. ausim dicere scriptum à poeta, Vtimur.

Dixi. Valete memores, plausum non moror, Memores valete.

Cleobulus ego sum paruæ ciuis insulæ, Ciuis exiguæ insulæ,

Ἄριστον μέτρον, *quem dixisse existimant*, Quem μέτρον ἄριστον protulisse existimant.

Interpretare tu, qui orchestræ maximus
Gradibus propinquis in quatuordecim sedes:
Ἄριστον μέτρον, *ait sit optimus modus.*
Voluit plautissare,
Interpretare tu, qui ad orchestræ latus
Gradibus in istis, quatuordecim sedes:
Ἄ μέτρον ἄριστον *optimus siet modus.*
Per ordinem dixisse ex isto loco,
Afer poeta videtur, Nequid nimis.
Per ordinem videtur ex isto loco
Sumpsisse Afer poeta suum, Nequid nimis.

Rebus creandis dixit, vt vates Pindarus, Vt ex me Pindarus.

Dedere piscatores extractum mari.
hîc videtur deesse aliqua, neque cohærent quæ sequuntur
Nanque hi iubente Delio me legerant.

Cuique

Cuiq; munus hoc sapienti miserant. Quomodo si legerant Thaletem, miserant cæteris aliis? quare non rectè inferret,

Ego recusans, non recepi, sed dedi

Ferendum ad alios, & quæ sequuntur. quare si dixissem,

Tripodem ex profundo retibus tractum mari

Apolline id subente, tanquam principi,

Septem sapientum dedere piscantes mihi:

Ego recusans non recepi. &c.

Is, qui ego sum. causa sed in scenam fuit, Dixi, Quis ego sim,

Ἐγγύα πάρα δ' ἄτα, ecce dicimus.

Latinum id est Sponde: noxa præsto est tibi.

melius,

Sententia mea est, *ἐγγύα πάρα δ' ἄτα.*

Latina, Sponde: noxa præsto sit tibi.

Gratum hoc officium maneat ambobus tamen.

Pars plaudite ergo: pars offensi explaudite.

inuerte priorem,

Gratum maneat officium hoc ambobus tamen.

Pars plaudite ergo: offensa pars explaudite.

Bias Priencus dixi, οἱ πλείστοι κακοί. non collidit,

Latine dictum, dictum Latinè.

Malos sed imperitos dixi, & barbaros, Malos sed accipe imperitos.

Qui ius, & æquum, & sacros mores negligunt,

Et sacra morum.

Iam fugit illum inuisum nomen mali, Iam fugit illum hoc nomen inuisum.

Et esse καιρὸν tempestiuum quod vocant. Est καιρὸς is quem temporis articulum vocant.

Romana sic est vox, Veni in tempore, Romana quoq; vox illa, Veni.

Reputate cuncti, quotus offensam incidat, Reputate nunc cuiusmodi offensam,

Μελέτω τὸ πρᾶ, *qui dixi, & dictum probo*, Qui dixerim, dictum probo.

Locare sedes, bellum gerere aut ponere, Gerere bellum.

Agere volentem semper meditari decet, Semper volentes agere.

Nam segniores omnes incœptis nouis, Nã segnior fit omnis

Incogitantes fors, non consilium regit, Incogitantes fortè non consulto agunt.

Sed ego me ad patres iam recipio. Plaudite.
Meditari vt vestram rem curetis publicam.
Sed ego domum iam me recipio. Plaudite.
Vestram meditari rem studeatis publicam.

Hæc ita sunt ex illius viri ludo Sapientum. In quibus maiore scribendi, quàm commentandi labore affecti sumus. Non vt bonum poetam lacesseremus. illius enim adeò fuimus studiosi, vt præter vulgatas emendationes, amplius quadraginta loca, sed illustria, restituerimus. Nihil verò magis excitare possit ingenia studiosorum, quàm hæc iudiciorũ concertatio. Proinde in hisce nos exercitatos sciant poeseos candidati: vt procul ab ignauia nihil incultum, nihil plebeium aut cogitemus, aut excogitatum foueamus. cõtrà enim nobis atq. Iurisconsulti sanxere faciendũ est: illis enim ita videtur, Præclarius consuli rebus humanis, si decem sontes absoluantur, quàm si vnus innocens damnetur. At enimuero poetæ id agendum est, vt potius centũ bonos versus iugulet, quàm vnũ plebeiũ relinquat. Ac nuper extitere quidã versileguli, qui sine numeris, sine sale miserrima quædã Epigramata edidere. atq; ipsis cõmentũ placet. quos tantũ abest vt probem: vt eos cũ Megarensibus neque secundos, neq. tertios: sed neque in numero poetarũ, at enimuerò ne in vmbra quidem numeri existimem. verùm ad Ausonium. interest & illud poeticæ Reipub. vt quid illis sensérit versibus, videamus.

Sententia Iurisconsultorum.

Qua caret Aethiopum plaga perusgil, irrequies gens.
Semper vbi æterna vertigine clara nitet lux.

Siqua enim gens minimo die vtitur, & æquè minima nocte, ipsi sunt Aethiopes: siue qui sub AEgypto sunt: siue qui in extremis Africæ partibus agitant. Longo enim interuallo supra Lunæ orbẽ habitent necesse est, qui extra terræ vmbrã perpetua luce vti volent. Inter cætera verò eius poematia sunt quæ ipse partim εἰδύλια, vt Gryphum de numero ternario: partim vocat Eclogas. sic enim inscribitur ea quæ vitæ nostræ miserias describit: valde sanè bona, & quouis magno poeta digna. sed longè illustrior illa in qua Cupido cruciatur. Est enim docta, candida, neque carens numeris. velut illis versibus, in quibus

est

est tergemina distributio,

Parte truces alia strictis mucronibus omnes,
Et Thebe, & Canace, & Sidonis horret Elisa.
Coniugis hæc, hæc patris, & hæc gerit hospitis ensem.

quanquam etiam melius puto,

Coniugis hæc, patris hæc est, hæc gerit.

In illo Epigrammate sibi contradicit,

Non est dives opum, dives: nec pauper, inopsq;
Infelix: alio nec magis alter eget.
Dives eget nummis, cereali munere pauper:
Sic cùm egeant ambo, pauper egens minus est.

In secundo versu negat alterum altero egentiorem: in quarto affirmat diuitem plus egere. quod hic poteris castigare. *Si plus alter eget: pauper egens minus est.* memini olim à nobis breuiore congestum gyro hunc ad modum,

Non est dives, opum dives, si discupit vltra:
Dives erit solo nomine, quisquis eget.

In illis verò videtur abiecisse spem seruandi modum. etenim in Epigrammate de fratrum fallis nominibus, pro elegiaco pentametro senarium posuit,

Falsum nomen vtrique, sed vt verum sit vtrique.

Ego verò etiam à tyrunculis poeticè puto posse substitui quinarium: cuiusmodi fuerit ille,

Falsa ita, verùm ita tu nomina vera dabis.

Etiam acutius de statua Rufi sic,

Hæc Ruffi statua est, immò si saxea Ruffus
Ipsemet, vnde id ais? saxeus ille fuit.

Operam verò totam in illo perdidit, cuius argumentum lepus est à cane marino captus: nanque & pelagius piscis est canis: & lepus aquas odit. Potus autem gratia non petet mare: sed & tres caniculas auferat è mari fuga sua lepus, si ab illis pede mordicus corripiatur. Heroicum quod initium libri facit, non est contemnendum. meretur enim laudem tum argutia, tum numeris. Multa nanq; in eo bona sunt, & magno poeta digna. quare verò mihi nō penitus satisfaciat declarandum est: Ponit in Imperatore virtutes duas, belli & eloquentiæ poeticæ. Concludit tamen vnum tantùm: de poetica scilicet,

Exultat Aeacide, celebraris vate superbo
Rursum, Romanusq; tibi contingit Homerus.

At in principio duplicem petebat coronam: hic vnam

dat à poesi. Nobis commodius videbatur si non Homerum solùm, sed & Achillem faceret: neque sic languidè, sed hac argutia, vt Augustus esset Achilles Homero, Achilli autem Homerus,

Ingentem Aeacidem celebrat Romanus Homerus.
Idem Mæonio vati celebrandus Achilles.

Qui verò versus positi sunt in præfatione, pleni sunt ingenio, candore, venustate. In illis tamen duobus versibus non deest quod offendat,

Insanum quanus hyemet mare, crudaq; tellus
Seminibus, bello nec sit aperta manus.

haud enim scio an dicas manum apertam bello. Præterea secundum membrū illud, *crudaq; tellus Seminibus*, caret verbo. neque ei accommodare possis aut præcedens, *hyemet*: aut sequens, *nec sit*. negat enim. Quare vt hoc reddi queat, potius dicam *coctáque tellus*: scilicet, *non sit. coctáque tellus*,

Seminibus, aut bello non sit aperta manus.

& quia *cruda* epithetum arridet, sic etiam liceat,

-crudáque tellus
Arua neget: id est, arationem. excogitaueramus etiam illud, *sit segeti*. cęterùm vt & quod sequitur componas meliorem in modum, ita dixerim,

Seminio, & bello sit minus apta manus.

Quod si refugis vocum illarum allusiones, *minus*, *manus*: sic agas, *nulla sit apta manus*. Mosellam adeò excoluit, vt ea sola magni poetæ nomen sibi comparare potuerit. est enim in ea multa ars tum dispositionis, tum eloquutionis. Multa lumina figurarum, multum ingenii deprehendas. Candidè simul atque acutè dicta multa, quæ ad iudiciorum exercitationem subiecimus,

-lucétque latétque Calculus.
Vibratas patiuntur aquas.
-vicinique timent decrescere montes.
Tota natant crispis iuga motibus, & tremit absens
Pampinus.

Nonnulla tamen loca sunt, in quibus acquieuisse videtur fiducię suæ. Contentus enim fuit tum vocabulis, tum numeris minus exquisitis: qualia sunt, *simulamine*, *decoramine*, *alius flexus*, *solamen*, *luctamen*: sic, *triboria*: quo & alibi vtitur. Etiam cùm dixit,

Subter-

Subterlabentis tacito rumore Moſellæ,

videtur poſuiſſe *rumorem* pro ſtrepitu. ſed & verbum *fluitare* non auſim ſtatuere pro natare. neque dixerim piſces fluitare, qui natant: ſed cùm mortui ſunt, & ſalo agitãtur. ſic fluitant ligna, quæ fluore temere feruntur. at ille de Glauco dixit,

Inter captiuas fluitauit prædo cateruas.

quo in verſu etiã animaduertas, nõ nataſſe Glaucũ inter captiuos piſces. Quos enim non teneret: quónã modo diceret *captiuos*? niſi intelligas eos qui antea capti, ſaltu libertatẽ vindicarãt. Omnino autẽ *fluitare* eſt quod Græci παραπλάζειν. Sed & eundẽ Glaucũ iam piſcem factũ, cùm appellat nouũ ponti accolã: abutitur Latina puritate. antẽ enim quàm piſcis fieret, accola maris erat: piſcis verò factus, incola. Villas quoque ac prætoria vbi deſcribit: alia in rupibus, alia in collibus, alia in receſſu, poſita ſemel ea quæ in pratis ſunt, repetit iterũ. Vſurpat etiam vocem hanc, *fluores*, pro fluentis, haud ſatis accuratè. ſed & fluuiorum nomina fœminini fecit generis,

Nanq; & Proneæ, Nemeſaq; adiuta meatu
Sura, tuas properat non degener ire per vndas.
Sura interceptis tibi gratificata fluentis:
Nobilius permiſta tuo ſub nomine, quàm ſi
Ignoranda patri confunderet oſtia ponto.

Numeros autem valde obſcurant duæ, præter cæteras voces: *natatu* & *meatu*. nanque alium audis in illis ſonum: *-fruſtrata vocatus Haſta meos.* atque huius quidem tanta frequentia eſt, ac potius inculcatio: vt vellicet aures auditoris. Itaque iniuriam fecit ſententiæ generoſæ illius verſus cauda,

Et ſulcata leui criſpatur arena meatu.

Malim ſic,

Quòd ſublata leui flexu criſpatur arena.

Inſuauis & ille,

Tu mihi flumineis habitatrix Nais in oris.

Nouies enim exilis illa vocalis poſita eſt.

Tu mihi cæruleis ludens laſciua ſub vndis,
Lubrica flumineæ Nais vetus accola ripæ
Squammigeri gregis ede choros: patrioq; ſub alueo
Diſſere perpetuo florentes amne cateruas.

Mutabis & illa,

Sic viret Ismarius super æquora Thracia collis:
Sic mea flauentem pingunt vineta Garumnam:
ad hunc modum,
Sic viret Ismarius latè super æquora collis
Thracia: sic celerem pingunt vineta Garumnam.
neque enim flauus vnquam Garumna est, nisi cùm Tarnem excipit turbidum é Rutenis. & cum dixit,
-Pangæa Lyæo: quinto ab eo versu,
Conseritur viridi fluuialis margo Lyæo:
non potest insuauius disponi *margo Lyæo.* concinnius *ripa* quàm *margo.* quam vocem si retinere velis, ita digeras,
Conseritur viridi margo fluuialis Iaccho,
Par superiori numerus exilis vocalis.
Summus quippe iugis tendentis in vltima cliui.
malim,
Quippe iugis pronus quà tendit in vltima cliuus: vel,
Quippe iugis quà deuexus petit vltima cliuus
Pingitur a cuncta margo fluuialis Iaccho.
Verùm satis hæc futura spero ad acuendã eius quem formamus poetę diligentiam. Permulta nánque sunt in quibus vel vim, vel venustatem, vel denique cultum desideres. Cæterum tanta sunt merita cæterorum locorum, vt gratia sui facilè obruere possit animos perfectionis studiosos. nunc ad Claudianum transeamus,

Maximus poeta CLAVDIANVS, solo argumento ignobiliore oppressus, addit de ingenio quantum deest materiæ. Felix in eo calor, cultus non inuisus, temperatum iudicium: dictio candida, numeri non affectáti, acutè dicta multa sine ambitione: quorum aliqua posui,

Dissenssúque alitur rumor: vbi *rumor* non procul abest ab eo significatu, quem suprà notabamus apud Ausonium. & illud,

-spatium non inuenit ira: Nec locus est odiis.
-& puluere raro
Per partes tegitur: nusquam totiésque sepultus.
Iret adhuc in verba dolor.
Restitit in speculis fati. Idem de Eunucho Eutropio consule,
-titulúmque effæminat anni. De eodem,
-nubas durásve licebit: Nunquam mater erit, nunquam pater.

-&

-& pax à fonte profecta Cum Reni crescebat aquis.

Et illud,

Atque illic domitus, vix tandem interprete casu,
Agnouit dubijs illusa vocabula fatis.&,
Plus error decuit: de cultu & comptu Veneris.

De Phœnice,

Componit bustúmque sibi partúmque futurum,

Et illa de eodem,

O senium posituræ rogo, falsísque sepulcris
Natales habituræ vices, quisæpe renasci
Exitio, proprióque soles pubescere letho.

Et elogium de eodem,

O felix, hæréque tui. &,
-moritur te non pereunte senectus.

Item illud Maronis, *Rimanti telum ira facit.*

In iaculum, quodcunque gerit, dementia mutat:

& quæ sequuntur. De Apono,

Admisitque oculos, quò vetat ire calor.

Cuiusmodi argutias tam ex hoc quàm ex aliis, operæpretium est subiicere oculis poetæ nostri. excitant enim languentes animos ad nõ vulgares inuentiones, multúmque conferunt ad Epigrammatum conclusiones. Quærunt autem doctiores, recténe factum sit à Claudiano, cùm maximæ suorum librorum parti affixerit præfationes. nã quod apud alios non inueniatur, apud illũ vitium putant, primus, quod equidẽ sciam, & solus veterũ fecit id Persius. Arbitror ego, cùm recitaturus esset sua poemata Claudianus, citharœdorũ more versiculos illos præluisse. Lucuit vero, quia libuit. quæ si quẽ offendant, iis omissis illico iustum opus aggredi ius esto. Ac quanquam libri de Raptu Proserpinæ sunt candidi, culti, tersi, numerosi: nonnulla tamen animaduersa sunt à nobis, è quorum castigatione multum fructus capere possimus. Iamprimum non placet illud:

Mens congesta iubet. Quid enim est *mens congesta?* nonnisi multa congeruntur: ac ferè congeries sine ordine. Quod aliis dictum est, *procul procul este profani:* ipse dixit, *gressus reuocate profani.* est autem Sylvæ propior impetus, quam iusti operis aggressio: similisq; Callimachi Hymno quem Apollini nuncupauit. & illa,

Angues Triptolemi strident: melius, *Triptolemi strident*

angues.& malim *rutilas cristas*,quàm *roseas*.nimis enim delicatum epithetum,quare verò adiunxerit Bacchum Hecatæ,non cuiusuis est explicare.Sanè τὰ σαβάζια nocturna sacra Libero, cum Hecatæis concelebrari solita erant. habes apud Oppianum. apud Demosthenem σαβοῖ, vt εὐοῖ. Ego verò ferocem Proserpinam neutiquam dicerem, cùm rapta fuit: quippe virgo simplicissima,ac lenissimæ deæ filia, ac Iouis opulenti. non damnabo quod ponam, sed conferam cum pari, quod videbimus an sit melius,

-& diræ riget inclementia formæ. sanè bene præponitur epithetum: non tamen sæpe optimè.Iam vidimus illud Maronis,

-& vinclis innaret Chlælia ruptis: sic puto accuratius futurum fuisse,

-& formæ riget inclementia diræ. Nam suspensus animus in forma,expectat cuiusmodi futura sit.& diritas est in ipsa voce,*diræ*:qui sonus explet animũ in fine orationis.

-si nobis noxia vires

Cum cælo fortuna tulit: non robur & arma

Perdidimus Fugit me ratio, quare *vires* à robore dissiunxerit. Dixerim,

-si nobis noxia sedem

Cum cælo fors eripuit. Neque ambiguo vteris. verbum nánque *tulit*: & attulit est & abstulit. Importunè autem causam quærit incendiorum Aetnæ ex persona sua. quid enim nunc agat Physicum? Si quem hæc nárrantem introduxisset, pateremur, nunc excurrit ipse suo relicto argumento. Ad solicitandum Proserpinæ fatum in futuras nuptias,iussu Iouis agit in Siciliam Venerem.sanè rectè. Palladem addit: sanè non rectè. Dianam verò etiam ridiculè: vtramque virginem: hanc verò etiam vindicem virginitatis. id quod cùm mirarer atque reputarem à viro doctissimo nequaquam temere factum: inueni apud Diodorum in v,fabulam: Dianam,Mineruam, Proserpinam socias in Sicilia flores legisse, atque ex eis vestem Ioui confecisse. Quibus nunc poeta Venerem adiunxit ob futuras nuptias, De equis Diris,

Crastina ventura spectantes gaudia prædæ.

At vnde id sciebant equi? Ne verò verum illum reposueris

posueris inter inculpatos,

Qualis Amazonidum peltis exultat ademptis. sed sic,

Qualis Amazonidum positis agit agmina peltis,
Cum gelidam socijs Arcton populata virago.

Non placet: & puto esse mendum,

-ille nouo madidantes nectare pennas: reponerem *manantes*. Suppudebat penè mouere de statu suo initium libri tertij. est enim magnificum, & elegans, & politum. sic tamen plus arrideat nobis,

Iuppiter interea varus Thaumantida nimbis
Præinctam ire iubet, totóque arcessere mundo
Numina. quæq; polum radiantibus incita flammis
Quæq; orbis medias sedes, insanáque ponti
Murmura, & immotæ moderantur pondera terræ:
& placidi mirantur numina Fauni. melius *stupidi*. Ibi autem epithetum ignauum est,

-heu fuluas animo transgressa leænas.

Homericum est otiosa accidentia apponere substantiis. quid enim est fuluo & diro commune? *Sæuas* igitur dicas. Neque assimilatio proba est. non enim *crudelis Ceres*, quę nihil scit. Quod autem in Ausonio notabamus, in hoc quoque obseruandum est: In fine carminum *volatu* & *natatu* nobis non placere. Posuit etiam *datur* pro dicitur: sicuti *da* pro dic. versus est in tertio,

Aegida, captiuámque pater post prælia prædam
Aduexisse datur. Quo nihil insuauius remotiúsve à ea sitate Latinæ loquutionis. Illud quoque minus conuenit naturæ rei,

Et rigidæ multo suspirant fulmine pelles.

Tument enim pelles, aut distenduntur, aut crispantur: non autem *suspirant*. Malim,

Exhaustæq; rigent infesto fulmine pelles.

Quam naturam æquè infeliciter interpretatus est in Cupresso, ex qua faces attribuit Cereri. neque cupressus tedam habet, vnde fiebant olim faces: & nunc etiam in vicinis nostris montanis fiunt è picea. quòd si à Græcis desumpsit: malim castigare quàm sequi.

TERTIA AETAS.

CAPVT VI.

Ascendendum est ad tertiã ætatem, quæ post Augustum ad externos vsque Imperatores demissa (Ner-

uam dico & alios)certum ſuúmque genus poeſeos comprehendit. Quum enim à ſuperioribus, vnóque Virgilio exhauſta eſſent argumẽta omnia, ipſæ dicendi leges, omnes excuſſæ veneres: coacti ſunt nouè eadem dicere, ne idem dicere viderentur. quare neceſſe fuit, vt illa gratia ſimul periret cum ipſa ſimplicitate. Quum tamen eſſent grandes & pleni: id quod prætuliſſent ei, quàm pauci conſequuti ſunt, ſuauitati. Eos igitur aggrediamur.

MARTIALIS, VALERIVS FLACCVS, STATIVS, IVVENALIS, PERSIVS, SENECA, SILIVS, SVLPITIA, LVCANVS.

AFœmina inciendũ eſt. Aiunt enim SVLPITIAM fuiſſe tẽporibus Domitiani. eius Satyra falsò Auſonio attributa fuit: ſatis enim patet à fœmina factos verſus, in quibus Muſa cultricem appellat ſuam: quæq; ait ſeſe primam docuiſſe Romanas mulieres poſſe cum Græcis poetriis comparari,

Primáque Romanas docui contendere Graÿs.

In ea multum dexteritatis, ad Satyricam amarulentiam aſpirantis. Numeri verò, vt in eo genere poematis, non contemnendi. Igitur vt tam laudabilis Heroinæ ratio habeatur: non auſim obiicere ei iudicij ſeueritatem.

PERSII verò ſtilus, moroſus: & ille ineptus. qui quum legi vellet quę ſcripſiſſe, tintelligi noluit quæ legerentur. quanquam nũc à nobis omnia intelligũtur. ait fuit tempus, cùm inter ignota haberetur. illum igitur mittamus.

IVVENALIS, autem candidus: ac Satyrorum facilè princeps. nam eius verſus lõgè meliores qnàm Horatiani: ſententiæ acriores: phraſis apertior. Hos autem omnes hoc in genere dicendi miſſos faciamus. quippe Horatius modò purè diceret, nihil penſi habuit. de his mox.

PERSIVS oſtentator febriculoſæ eruditionis cætera neglexit: Iuuenalis paulò cultior, hac ipſa diligentia cenſuram noſtram meritò deprecatur.

NE MARTIALEM quidem transf rre libet ad meliora. De illius libris alibi ſatis à nobis dictum eſt. Multa ſunt eius Epigrammata diuina: in quibus & ſermonis caſtitas, & argumenti ſpecies luculenta eſt. verſus verò candidi, numeroſi, pleni, denique optimi. Alia fœda ne legerim quidem, tantùm abeſt vt ad cenſuram vocem.

Quatuor

Quatuor supersunt maximi poetæ, (nam SILIVM his annumerare, sanè religio est) quorum SENECA seorsum suas tuetur partes, quem nullo Græcorum maiestate inferiorem existimo: cultu verò ac nitore etiam Euripide maiorem, inuentiones sanè illorum sunt: at maiestas carminis, sonus, spiritus ipsius. In quibus Sophoclis se esse voluit similiorem, frustrà fuit. quare ipsum quoque intactum relinquamus: non quòd omnino desperemus quædam melius dici posse: sed quia ex aliis tribus satis erit nobis suppeditatum, vnde poeta noster quid fugiat, quid sequatur intelligere queat.

Est igitur VALERIVS FLACCVS excusatione dignus. Cuius cum esset ingenium felix, iudiciũ magnum, diligentia non vulgaris: immatura morte præuertus, acerbum item poema suum nobis reliquit. Est autem omnino duriusculus: penitus verò nudus gratiarum comitate. Principium verò, quod (vt ait Pindarus) illustre oportet esse atque luculentum, maximè est insuaue,

Prima Deum magnis canimus freta pernia nautis,
Fatidicamque ratem: Scythici quæ Phasidis oras
Ausa sequi. mediosque inter iuga concita cursus
Rumpere, flammifero tandem consedit Olympo.

Sonus carminis multus: & ipse artifex non vulgaris. nam quum versus magnitudo constet aut accentuum frequentia, aut longorum verborum tractu: illo muniuit initium diuini operis Maro. octo enim voces disposuit. STATIVS autem hoc probauit magis: quatuor enim tam longas posuit, vt pronuntiantis exaudiant anhelitum.

Magnanimum Aeacidem, formidatamque tonanti.

Quatuor, inquam, hîc, ibi octo accentus numero, nã copula præcedentem sequitur. sic Donatus in Adelphis, ait à Terentio octosyllabam vocem positam, ea verò est, *immisericorditérque*, quæ duo nisi vnum censeas, non fit octo syllabarum. Flaccus igitur qui harum legum ignarus non esset: septem dictionibus expleuit versum, sonorum sanè, sed quod mihi nulla ratione satisfaciat. non quòd ibi quicquam vitiosum sit: sed quia venustas absit. neque illi fuerunt nautæ deorũ, qui aduersis fatis toties afflicti sunt: pars etiam eorũ ipsa in nauigatione interiêre. sola Pallas dicitur nauis author fuisse: nauigationis non item. Quonam verò modo hîc dicantur *prima freta pernia*, quum ipsemet in primo canat *Pharias, Tyriasque carinas?*

APOLLONIVS autem naues Iasoni obuias in ponto scribit. Præterea classis apparatum Aetææ vt erque commemorat: Catullus quoque, qui dixit.

Illa rudem cursu prima imbuit Amphitriten:

qua ratione pingit in ea nauigatione vestem Thetidis cum Thesei nauis vt omittam Dionysij authoritatem, cuius hi versus,

Τὴν δ' αὐτῶν ἕνεκεν, οἱ ἱερὸν ἔμπεδον ἦτορ
Οἱ πρῶτοι νήεσσιν ἐπείρησαντο θαλάσσης.
Πρῶτοι δ' ἐμπορίης αἰολίδος ἐμνήσαντο.

Et durum est illud, *Oras ausa sequi.* neque enim præibant oræ. nisi dicas vt *secare viam*: quia *sequi* & *secare* indidem sint. Quod autem dicit, *fatidicam*, neque extet in toto opere: id factum est fati culpa. etenim morte affectus, non expleuit fabulam. at loquitur apud Apollonium. Nos in gratiam studiosorum hisce ingenium exercitauimus, vt ipsi quoque audeant,

Aequora fatidica primùm fulcata carinæ,
Cognatúmque cano fulgentis tergoris aurum,

Item.

Prima rudem quæ ferre nouo discrimine pontum
Ausa, grauem canimus fulgenti vellere puppim:
Proditáque hospitibus placito connubia furto.

Etiam sic,

Intentata prius fidentibus æquora nautis,
Fatidicámque cano concepto numine puppim:
Diuæ opus, aerias celsis in montibus arces
Quæ colit, & patrios iaculatur cœlitus ignes.

Quod si eam desideras propositionis partem quæ in cœlo nauem illam collocat, valde placet. cæterùm omnino velleris ipsius mentionem fieri decet. Post igitur nostros binos versus, collocabis hos,

Diuæ opus. illa feras Scythici quæ Phasidis oras,

& quæ sequuntur. In reliquo operis tractu permulta sunt maiore cura legenda, quàm quanta scripta fuerint. Nescio an sint per metaphoram illa dicta, *Ignis crinem, ignis linguam*: an verò sint eruta è libris Aruspicum. Neque illud placet,

-& fictis dat vultum, & pondera dictis.

melius *verbis*, Achillem ante eam nauigationem natum canit Flaccus: Catullus in eo matris illius celebrat nuptias.

ptias. Non decet Boreā irasci naui in qua eius essent filij, Zethus & Calais. quare alium expediret ventum ad eam tempestatem. neque sibi constat illis versibus,

-tota quum protinus alnus
Soluitur: & vasto puppis mare sorbet hiatu.

Etenim si tota soluitur: quo modo potest deinde præstare quin nulla sit? & vastos hiatus nequeunt sarcire nautæ. Illi verò plebeij, in II,

Iam non dura torus, Veneri nec iniqua reuersæ.

&, *Inuidisse Deum tantum maris æquor adortis.*

cuiusmodi multos inuenias. In quinto autem abstinuisse ab illo participio,

-ante omnes secum dequestra labores.

Et in illo manus sonus,

Rex Hyperioniде, quem per freta tanta petendum.

Antequā Statium aggrediamur, SILIVM expediamus. quem equidem postremum bonorum poetarū existimo; quin ne poetam quidem. Non neruos, non numeros, non spiritum habet. adeò verò ab omni venere alienus est, vt nullus inuenustior sit. Totus hæret, trepidat, vacillat: vbi audet, cadit. Acutè dictum vnum modo inueni,

-in magno præcedens agmine ductor
Imperium perferre suum.

Cōparatio quoque calculi in aqua circulos efficientis, non illepida est. Etiam vehementer miror quemadmodū solum Boream ad Monœcum regnare scribit, quóque modo Borea flante ait,

-iniecto conduntur gurgite montes.

Imò verò illius flatu abducitur fluctus. & montis vadorúmque ima nudātur. Quum verò dicat Veronam Athesi circunfluam: nescio an credam ita fuisse. nunc enim cōtrà est: clauditur nánque ab vrbe fluuius. Cæterùm relinquamus ipsum scholasticis declamatoribus. ad meliora transeamus.

De STATIO doctiores ita iudicant: Meliores esse Syluas Thebaide atque Achilleide. cura igitur & cultu detractum vel robur orationi vel numeros versibus, vel gratiam vtrisque. at ego contrà sentio: Magnum in vtrisque: maiorem vbi ille esse conatus est. Græculi quidam eum tanquam tumidum damnarunt. sanè quem tumorem dicant nescio. nam neque metaphoris ferreis vtitur

è Pindaro, quem illi gentilem ſuum nō audent iudicare: & ſonum ſi ſpectes in carmine, id verò tumidum non eſt. alioqui tumidus etiam fuerit Maro. Sed neque viuidum orationem tumidā voces: hoc enim de Salluſtio dixeris. Denique quis tumor eſt in principio Thebaidos? mihi verò videtur admodum ſedatum atque compoſitum,

Fraternas acies, alternáque regna profanis
Decertata odiis.

Nihil ſimplicius. An verò tumor eſt, quum Achillem vocat *magnanimum*? quum *Aeacidem*? at Virgilius quoq; AEneam ſic. An quum ait, *formidatam Ioui progeniem*? nonne hoc Themis dixit? & vulgatū eſt. Sanè illi neſciunt quid ſit tumor in oratione. eſt enim tumor nō in ſono tantū, ſed in ſententiis abditis, & figuris inuſitatis. Qui verò Syluas præponunt, nugantur: delectati calore illo vago, cuius impetu quaſi per ſaltus omnia carpat oratio. quare deſultorium poema Syluas ipſas appellare ſolitus ſum. Multa tamen aut aliter dicta, aut non dicta ab eo vellem. nam quæ fuit illius audacia, quum in ludis funebribus curſus certamen ſcribit poſt Virgilium? quare puerilia addidit. quis enim curſorem ferat, qui præcurrentem crine retractum, ab ſe victum atque præteritum dicat? hoc tamē ille de Ida & Parthenopæo ſcribit. Alpinam verò Cupreſſum vbi inuenerit, neſcio. vniuerſas penè alpes peragrauimus nos: at nulla cupreſſus viſa eſt. Cæterum maximus ille, vt dicebamus, poeta. cuius nomen haud quaquā tam friuolis receſſibus obſcurari decuit. Multis profectò locis nulli poetarum ſecundus. Acutè dicta penè innumera. Ex quinto Syluarum.

Obtuſæque aures: niſi quum vox ſola mariti
Noſcitur. In primo Thebaidos,
-anguſtáque tartara pœnis
Qui regitis. In ſecundo,
-& magna lacrymas incluſerat ira.
-iam ſocium cœptis iam pectore ſido
Aequantem curas.

Fortaſſe illud paulò tumidius de Apro,

-& adunca ſublimine malæ.

Illud luculentum de anguſtiis loci,

Inſidias natura loco, cæcámque latendi
Struxit opem.

Illud

Illud molle ex tertio,

Non secus ac longa ventorum pace solutum
Aequor. at sequitur tumidum,
-& imbelli recubant vbi vbi littora somno.

De fera mansueta, *In mores negat ire suos.*

In eodem quinto, *-donec lassauit euntes*
Lux oculos. In sexto,
-sic omnia casum
Fecimus: & vires auxit fortuna nocendi.

In octauo, *-Stygiisque emissa tenebris*
Mors fruitur cœlo. Rotundissimum illud in eodem,
Cultor Ion Pisæ cultorem Daphnea Cirrhæ.

Illud magnificum,

-neque enim mihi cura supremi
Funeris odi artus fragilémque corporis vsum
Desertorem animi. Pulchrum illud in decimo,
Condiderant iam vota diem: nox addita curas
Iungit.

In eodem,

Par operis iactura lucro.

Illa vero diuina,

-feruent discursibus arces:
Miscentur clamore viæ. ferrum vndiq; & ignes
Mente vident, sæuas mente accepere catenas.
Consumpsit ventura timor. iam tecta replerant,
Templaq; & ingratæ vallantur planctibus aræ.
Vna omnes eadémque subit formido per annos.
Poscunt fata senes: ardet, pallétque iuuentus.
Atria fœmineis trepidant vlulata querelis.
Flent pueri: & flendi nequeunt agnoscere causas,
Attoniti, & tantum matrum lamenta timentes.
Illas cogit amor. Melius, *vrget.*
-nec habent extrema pudorem.
Ipsæ tela viris, ipsæ iram animósque ministrant:
Hortanturq;, vnæq; ruunt: nec anita gementes
Limina, nec paruos cessant ostendere natos.

Deinde sequitur nobilissima comparatio: quæ sola satis esse possunt ad ineundam rationem contéplandi cultissimi poetæ atque ingeniosissimi artificium. neque enim vllus veterum aut recentiorum propius ad Virgilianam maiestatem accedere valuit. etiã propinquior futurus, si

tam propè esse noluisset. Siquidem natura sua elatus, sicubi excellere conatus est, excreuit in tumorem. At profectò Heroicorum poetarum, si phœnicem illum nostrum eximas, tum Latinorum, tum etiã Græcorum facilè princeps. nã & meliores versus facit quàm Homerus: & figuris frequentior, & officiorum, habitudinum, animorum prudentior distributor, & castigatiorum author sententiarum. Nunc ad Lucanum transeamus.

Lvcanvm igitur, si diis placet, etiam Maroni parem facere ausi sunt. qui non tam illius magnitudinem, quàm suam insolentiam iis ineptiis prodidere. Fatemur in illo ingenium magnum. equidem etiam plusquam poeticum condonabo. Effrenis mens, sui inops, ferua impetus, atque iccirco immodica, raptáq. calore simul & calorem ipsum rapiens, hostem maximũ eius temperaméti, quod in vno omnino Marone & admirabile est & diuinum. Proinde vt nimis fortasse liberè dicam, interdũ mihi latrare, non canere videtur. Non igitur perdemus operam, si paulisper in eius Pharsalia immoremur.

Principiò, quod & alibi monuimus, pessimo consilio inscripsit Pharsaliam. quippe ne tantilla quidem operis pars illius ea regio, eáve in regione bellum factũ fuit. sic enim Thebais, Ilias, & eiusmodi: ad quas, aut propter quas vrbes omnia quæcunque in illis libris continentur, gesta sunt. Multa tamen in eo opere acutè dicta: ac nescio an nimis multa. qualia,

Iúsque datum sceleri & in secundo,
-æquatáque vulnera membris.
& de Scæua, *-seq; ipse minatur.*
&, *-nondum compage soluta*

Naufragium sibi quisque facit. At verò quid dicemus de illa loquutione, quæ in nono est?

Quid prodest miseri Basiliscus cuspide Murri
Transactus? Latinè aliter dicimus, Quid prodest basiliscum transactum cuspide fuisse? nam basiliscus neque viuus neque mortuus prodest: sed factum ipsum, id est, totum hoc: basiliscum esse transfixum. Par fides loquutionis in illis,

Iustitium latuit: imò *patuit.* Ius enim latet in Iustitio: quippe in bello. Versus plebeius,

Crnibus effusis toti prælate Comatæ.

Etiam

Etiam dubitandū an purè loquatur, qui Veneris comam cæsariem appellat: id quod fecit Claudianus. hic & Lucanus in primo, *Liquidam palæstram* nimis ambitiosè dixit. Multos excursus captauit: vel quum Pompeius rebus accisis extremo & in metu & in periculo otiosè tanquam Græculus nugatur, aut nugantem audit de rerum Natura & naticulatoria. Quem virum quum laudandum suscepisset: eiusque partes ambitiosè foueret, deformat tamē mirum quantum. Introducit enim sic: scire sese quanti esse queat iugulum suum apud Cæsarem: quippe quantum ipse pro Cæsaris ceruice daret. Sed & pauitantem ignauō animo eundem facit in principio octaui, sanè versibus pudendis atque indignis viro. Et quis eum ferat excientem Iuliæ vmbram: quam ab Elysiis exactam scribat, ob culpam criménque viuētium? neque verum est quod ait, Timanum esse vbi est Aponus. nā & fluuius Medoacus haud parum distat ab Apono: & Timauus Virgilianus,

-per ora nouem vasto cum murmure montis
It mare præruptum. at in toto agro Patauino nihil eiusmodi. Par error quum dicit,

Fundat ab extremo flauos Aquilone Sueuos
Albis. nam Sueui Reno propiores. Extremi nánque eam ad partem Germanorum sunt. Albim verò mediam secare Germaniam & scriptum est ab authoribus, & nomen ipsum id indicat. quippe ea vox Medium significat. De Pado verò nugatur,

Non minor hic Nilo: si non per plana iacentes
Aegypti Libycas Nilus stagnaret arenas.

Quid est hoc, *Non minor Nilo*, nisi Nilus maior esset? Nam quod ait per plana decurrere, falsum est: hoc enim vtrique commune & Nilo in AEgypto, & Pado ad Ferrariam. Quanquam maiores aquas colligi par est in alueis conuallium, quàm in campis patentibus. Insanit verò in alia collatione,

Non minor hic Istro: nisi quod dum permeat orbem
Ister, casuros in quælibet æquora fontes
Accipit, & Scythicas exit non solus in vndas.

Nam qui vtrunque flumen norit, nequaquam hæc æquo animo ferre queat. Primùm hoc ipso fluuiorum regem potuit appellare Maro, cui tot clari fluuij seruiant. deinde *Ister* quis non videt longè pauciores amnes in Istrum ferri, *Padus*.

quàm in Padum? Sanè totidem sunto. neque enim riuos omnes habemus innumerato. Verùm tanti sunt illi qui in Danubium erumpunt, vt etiam non minores sint Pado ipso. quippe quorum aliquot vidimus.inter quos Vag permagnus est. maior Saua: Tibiscus verò atque Draua longè maximi. Padus autem,nisi alienas acciperet aquas, quid esset ille tandem? pusillo nánque atque ignobili de fonte exit,adeò humilis,vt ne ripas quidem vllas habeat. vix primorum articulorum vestigia equi nostri in eo tin gebat.Mox ex iisdem vnde ille fertur Alpibus, populares suas populatur aquas: tot numero vt ne describere quidē vacet, quippe inter Pœninum,& Vindelicos,atque Noricos montes depresso sinu colligit omnia. Quid Sebinum memorem, quum præsto sit Larius & Verbanus quasi vasta quædam maria: orbisque delitiæ Benacus noster, qui innumeras riuorum scatebras in ipsum refundit Padum? sed iam sit modus, ne declamare videamur.Neque verò Lucani affinis Seneca, Montanum appellet Ouidium oratorum: propterea quòd idem bis aut ter dicat. Hoc enim vitium tam est Lucano peculiare: vt penè sibi proprium fecerit.nam quid aliud est quàm Cometes?

Benacus.

Repetitio peculiare Lucani vitium.

-crinemque timendi
Sideris,& terris mutantem regna Cometen.

De excursibus dicere occœperamus: quos ille tam ambitiosè quæsiuit,quàm inepte persequutus est.Figuli igitur commentatio tota, in primo libro tota frigida, nec Matheseos vmbra digna.Sed & fabula Persei nihil intempestiuius.satis erat perstrinxisse.Titus Liuius damnat huiusce modi diuerticula: quæ tàtopere videtur Herodotus appetisse. at iste vulgaris aut falsæ ostētator eruditionis,inscitiam suam prodidit non semel.nam quid illa sunt?

-Sol tempora diuidit æui.
Mutat nocte diem,radiisque potentibus astra
Ire vetat,cursúsque vagos statione moratur. Sunt hæc scutica digna. quis enim dicat [illegible] Planetarū fieri à Solis cursu? quāto minus à radiis? In illis verò quid dicat,nescit. de Ebeno enim sic scribit,

-quæ quamuis arbore multa
Frondeat,æstatem nulla sibi mitigat vmbra.
Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem.

Sanè verò bellum hominem. quasi verò tota æstate nihil aliud

aliud sit quàm meridies. At post & ante meridiem profectò vbique terrarum vmbra est. In tertio quoque de vmbris Arabum nugatur,

Ignotum vobis Arabes venistis in orbem.
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras.

Atqui dextrum & sinistrum nō est, nisi animalium ratione. quare dextra erit vmbra arboris, quæ fuit sinistra: nec alia fiet. Quid quod Pythagoras, & Aristoteles dextrum mundi & sinistrum non ad Austrum aut Aquilonem refert, sed ad Orientem & Occidentem. Neque verisimile est ex Arabia felici, quæ sola vltra circulum Solstitialem protenditur, aduenisse in Thessaliam. neque enim militant illi: sed ex Petræa, & deserta latrunculi nomades. verū vt hoc hic diceret, huc eos adduxit ille. Nequeo verò satis mirari, quid ei venerit in mentem quum dixit,

Aethiopumq; solum, quod non premeretur ab vlla
Signiferi regione poli: nisi poplite lapso
Vltima curuati præcederet vngula Tauri.

Duo hic errores: alter ab eruditis solis castigandus: alter vel à pueris Astrologorum irridendus. Primùm igitur animaduertendum est, extra Signiferi latitudinem curuare genu Taurum. at non minus eius contrarium Scorpionem penè totum exire spatium illud. Deinde quis ignorat, si Tauri vngula dirigitur quasi [illegible] siue Zenith ad Aethiopum regionem, necesse esse regionem illam tegi alius signis: quippe Geminis, Cancro, Leonéue: quorum inclinationes ei respondeant parallelo, qui Tauri secat vngulam? Quàm verò fuerit sciens orbis terrarum, etiam illis ostendit,

Quà colitur Ganges: toto qui solus in orbe
Ostia nascenti contraria soluere Phœbo
Audet, & aduersum fluctus impellit in Eurum.

Nonne Padus, nonne Ister in Orientem fluunt? Quòd si vult dicere è directò Solis orietis: hoc quoque falsum est. Ganges enim in Austrum exit. at Raptus fluuius Aethiopiæ rectà in Orientem sub mari rubro: rectà Doamas fluuius nobilis in eandem partem actus, excipitur à sinu Indico, cui Magno cognomen est. Posset etiam illud à Criticis exagitari, quod scribitur in v,

Primus ab Oceano caput exeris Atlantæo
Gore, mouens æstus,

Neque enim Atlantico è mari ſpirat, ſed Britannico. Hoc tamen ferri poteſt. at quod ſequitur, etiam alibi caſtigauimus,

Occurrit gelidus Boreas : pelagusq; retundit.

Non poteſt ferri. nam neque *occurrit Boreas* : ſed vterque ad angulum eundem trigonum efficiunt : neque *retundit pelagus*: ſed cum Cauro ſimul propellit recta in Auſtrum quemadmodum Tigris & Euphrates, vbi in vnum conuenere. Lucanus Europæ Libyam eſſe partem: eius ratio eſt, tantundem abeſſe ab extremo litore Occidentali ad mare Rubrum atque ad Tanaim. at Silius contra,

Aeſtifero Libyæ torquetur ſubdita Cancro,
Aut ingens Aſiæ latus, aut pars tertia terris.

profectò meliore conſilio. Continens enim eſt Aſia atq; Africa: cum Europa nihil habet Africa commune. Quòd ſi per ſegmenta, quos Meridianos circulos vocant recentiores, partitur terras, earumq; terminos aut coniunctiones deſignat : nequaquam decuit tam inæquales facere portiones, vix enim eſt quinta pars reliquæ terræ, ne quid exactius dicamus. Eſt enim verſus in primo nõ negligendæ cenſuræ,

Dum terra fretum, terrámque leuabit Aer.

Neutrum enim verum eſt. ſiquidem vnicuiq; elementorum ſuus eſt attributus locus. neque ſi terra deficiat, eius in locum non deſcendet aer ita vt cadat: ſed ne detur vacuum. Hoc autem in nobiliore ſcientia declaratum eſt. Præterea ſi terra ſuſtinet mare: mare eadem ratione ſuſtinebit aerem: non autem ab aere ſuſtinebitur. Sic Iarchas Apollonio reſpondit in tertio apud Philoſtratum : Terrã ab aqua ferri. quod quemadmodum fieri poſſit, ſanè me latet. Eius verba ſunt, Εἰ μὴ πῶς τὴν θάλατταν ἡ γῆ ἐξωκέανωτο, μείζων ἂν ἦν. τὸν γὰρ θάλατταν αὐτὴ ἔχει. εἰ δὲ πῶς πᾶσαν τὴν ὑγρὰν κύσιν διωρύττο, ἔνθα τὸν γλῶ ἀποφαίνομεν ἂν ἤ γὰ ἐκείλων τὸ ὕδωρ φέρει. Hanc quoq; quæſtionem maioribus operis ſuo excuſſimus loco.

Cæterùm vt ſtudiorum meorum ratio conſtet poſteritati: nos enim nullum laboris genus deterruiſſe, quomi nus poeticæ perfectioni conſuleretur: auſi ſumus Antæi fabulam, quæ in quarto eſt, reducere ad illud temperamentum, quod in huius viri impetu atque licentia deſideratur. Quam fabulam quum totam neque probaremus,

neque

neque damnaremus, effusum caloré illum ad certas leges redegimus æquabilitatis. Recisa nanq; sunt à nobis superflua, quasi Syluam declamantis de Briareo & aliis. præterea sublata sunt quæ nõ constabant. Ait enim Antæũ sese arenis conspersisse: vt ex eiusmodi terræ contactu perpetuas vires consequeretur. nequaquam igitur ab Hercule tunc fuisset victus: quippe qui terrã semper tetigisset. Ad hæc in ipsa lucta scribit Antæi crura ab Hercule percussa manu. hoc igitur quî potest? quare nos genu, non manũ posuimus ibi. Illud quærendum ab antiquis; quum staret Antæus in lucta, terram pedibus contigisse. quemadmodum ergo vel deiici vel tolli potuit: si parẽtis cõtactu dicitur inuictus fuisse? selegimus autem quę essent optima: nostraque adiunximus, quasi semicentonem: sed suo stilo, nostro enim longè alios numeros addidissemus.

Terra parens, nec post genitos effæta gigantes:
Sed quasi collectis vteri conatibus vni,
Extulit Antæum, tanta se mole ferentem,
Vt vetus hoc solo steterit tum gloria fratrum.
Illi etiam ne fortè foret superabilis vllis
Viribus, hoc dederat munus sæuissima mater,
Quòd materna diu contingere tergora posset
Infractus, seipso & melior, reparabilis esset.
Ille igitur hominúmque metus, terrórque leonum,
Omnia vasta dabat. cæsis cultoribus agri,
Et saltus pastore vacant, & littora nautis.
Fama mali terras monstris æquórque leuantem
Magnanimum Alcidem Libycas excuit in oras.
Ille Cleonæi proiecit terga Leonis,
Antæus Libyci. tum duro brachia nexu.
Immotumq; caput rigida ceruice tenetur.
Miranturq; habuisse parem. Certamine primo
Noluit Alcides effusis viribus vti:
Post, vbi colla diu frustrà tentata lacertis:
Exarsit pudor: incumbitq;, trahitq;, quatitq;,
Exhauritq; virum. tum creber anhelitus olli
Arida corda quatit: gelidus fluit vndique sudor,
Tum ceruix excussa premi, tum pectore pectus
Vrgeri, tum curuato percussa labare
Crura genu, iam terga viri cedentia victor
Duplicat: & medium compressis ilibus arctat,

Inguinaq; insertis genubus disrumpit. ibi omnem
Explicuit sine lege virum: tremit excita tellus
Pondere. vix pressus tetigit grauis arua, repentè
Intumuere tori, vacuósque induruit artus.
Et stetit: & visus melior quàm cœperat antè.
Rursus inexpletæ repetunt certamina pugnæ:
Rursus opes reparant: telluris viribus ille,
Ille suis. plus miratur Ioue natus, ab illo
Quàm patitur: quoties defessum deiicit hostem,
Surrexisse nouum: postquam victoria damno
Constitit: & toties victor, dum vincitur, exit.
Consilium subit Alcides: tactæq; parentis
Sensit opem. Standũ est ergo mihi, dixit: & vltrà
Non credêre solo, miseróue iuuabere casu.
In me Antæe cades. Sic fatus sustulit altè
Luctantem in pectus iuuenem. morientis in artus
Non potuit nati tellus summittere vires.

SED iam nos ad felicissimam ætatem conferamus.

SECVNDA AETAS.

CAPVT VII.

QVum virtutes alię alii ætati datæ sint à natura: cunctæ simul inuentæ sunt in secunda. Cæterùm candor ei venustasque peculiaris. ac ne vnum quidem affectatæ dictionis inuenias authorem. singulos igitur adeamus.

GRATIVS, CORNELIVS GALLVS, QVINTILIVS VARVS, SABINVS, PROPERTIVS, OVIDIVS, TIBVLLVS, CATVLLVS, HORATIVS.

CVm duo elegantes poetæ venationis præcepta poemate tractarint, GRATIVS & NEMESIANVS: de hoc suo loco non diximus: quem in animo haberemus cum Gratio comparare. Tolletur enim labor noster, aut leuabitur saltem. neque enim nostri versus supponentur illis: sed alter alterius aut lima aut censor esse poterit. Igitur Nemesiani stilus candidus, nec vulgare sonans. minus tamen prudenter in operis principio numerum mutauit. vbi nanque dixit *cano*, subdit *pandimus*.

Venandi cano mille vias, hilaresq; labores:
Discursusq; citos, securi prælia ruris

Pandimus.

Pandimus: Præterea Syluæ propior, atque effusus. GRATIVS castigatior. solo enim versu proponit, & semiuersu inuocat. tum narrat candidissimè,

Dona cano diuum, lætas venantibus artes,
Auspicio Diana tuo.

Malim tamen aliud quàm *lætas*: siue *placidas*, siue aliud melius excogites. Nemesianus autem falsam sibi vindicat gloriam, quum ait,

-ducitque per auia, qua sola nunquam
Trita rotis. nam ante illum Gratius. Multa quoque faciunt mihi negotium,

-& late campos metatur apertos.

Equidem metam nullam ponerem: sed potius *ostentat*, quàm *metatur*. & quid opus habet *curru* venator?

-iuuat aurato procedere curru.

nec muscus ineſt pratis,

-intacto premimus vestigia musco.

& loquutio dura,

-qua sola nunquam Trita rotis.

Nullis potius quàm *nunquam*. Et illa dura, & partim plebeia, partim affectata,

Obuia Calliope facies insistere prato
Complacito. rude hoc. illud affectatum,

-rudibus qua luceat orbita sulcis.

Quomodo lucet, si non est *trita*? quomodo, si *nunquam* sulcos habet à *rotis*? hoc enim est *orbita*. Nimis quoq; immoratur in fabulis recensendis, ad septuaginta versus impendit, extra materiam exspatiatus, antequam venationem aggrediatur. Quod pudentissimus omnium poetarum Maro paucissimis absoluit,

-quis aut Eurysthea durum: & quæ sequuntur.

Ille quoque versus è triuio,

Sit chlamis aurato multum subtegmine lusa.

Et ille,

Fœcundos aperit partus matura grauedo.

& pessimus numerus, & abusus est Romana voce. *Grauedo* enim pectoris tātùm morbus est. De canibus vterque longè elegantissimè. Hoc erat Nemesianus, quòd in principio quum partitus sit canum genera in Lacedæmonium, Molossum, Britannum, Hispanum, Pannonicum, Libycum, ac mox facie, quæ optima esset, describserit, deinde

exercuerit ad tentamenta venationis, tum morbos leuiter attigerit: redit ad canum patrias,

Grauedo. *Quin & Thuſcorum nō eſt extrema voluptas.*

Longè exactius ille ſimul cum natalibus ipſis deſignat mores, animos, vires, celeritatem, ſagacitatem, faciem. & ſanè diuini verſus multi: velut ille,

Sed premit inuentas, non inuentura latentes
Illa feras. Sed & feſtiuus. nam quum Geloni populi ſint ad prælia acerrimi: canes ait illorum martem detrectare: contrà Acarnanes tam viri quàm canes ſimiles,

Sic & Acarnanes ſubierunt prælia furto:
Sic canis illa ſuos taciturna ſuperuenit hoſtes.

Quæ verò vtrobique deſcribuntur ſpecies, poterunt inter ſe comparari. Illud vulgare epithetum ſimul & inſuaue,

Verùm vbi Caurino perſtrinxit frigore veſper.

Vbi verò canum tum morbos tū remedia deſcribit Gratius, ſatis oſtendit ætatis ſuæ felicitatem. ſunt enim lucuIentiſsima. Omnino vero ei Nemeſianus impar: atque etiam longè minor,

CORNELIVS GALLVS durior. ſententiarum tamen lepōre ac feſtiuitate condiuit aſperitatem numerorum. Quod Lyricum inſcribitur, illius ſanè non eſt, ſed inepti cuiuſpiam. ea verò Elegia, in qua canitur Aquilina, quanquam habet ſententias elegiacas, tamen hominis eſt Græcæ literaturæ ignari, & quem ratio fugerit ſyllabarum. In ſequenti,

Atque ſub exhauſto pectore pingue femur.

Non eſt *femur* ſub *pectore.* neque pectus exhauſtum probaueris, quaſi Phthoe laboret. melius Ouidius,

Et caſtigato ſuberat ſub pectore venter. Oportet ventrem caſtigatum eſſe, femur pingue, plenum, tumidum, teretibus toris firmum. Pectus ſemiplenum, preſſum, conſtans: non laxum, non tumidum, non ſiccum.

Aetna tanta eſt: vt non penitus temere Virgilio attributa eſſe videatur. Quidam tamen Quintilij Vari autumant: quibus nos quoque interea facilè aſſentimur. nam Maronis non eſſe maximum eſt argumētum, quòd nuſquam ei ſimilis eſt. id quod in Diris, & in Ciri planè animaduertimus. nam ne culicis quidem ita ſpreuit omnia, quin ſeipſum ſit imitatus. quod enim fuit in Culice rude,

O bona

O bona pastoris: siquis non pauperis vsum
Mente prius docta fastidiat, & probet illis
Omnia luxuriæ precys incognita, curis
Quæ lacerant auidas inimico pectore mentes.
Si non Assyrio fuerint bis lauta colore
Attalicis opibus data vellera: si nitor auri
Sublaqueare domos animum non angit auarum.

& quæ sequuntur: miris versibus excoluit in secundo perfectissimi operis,

O fortunatos nimium: sua si bona norint,
Agricolas, quibus ipsa, procul discordibus armis,
Fundit humo facilem victum iustissima tellus.
Si non ingentem foribus domus alta superbis
Mane salutantum totis vomit ædibus vndam:
Nec varios inhiauit pulchra testudine postes,
Illusáque auro vestes Ephyreiáque æra:
Alba nec Assyrio fucatur lana veneno, & quæ sequuntur: tum iccirco huc adducta, vt ostenderem quod dicebam, seipsum imitatum esse Maronem, expolitis versibus atque sententiis quas in primoribus studiis excusisset: tum vt cognosceret leges modosque poeta noster, quibus commodiores nobis ipsis esse posimus. Quare & alios videamus. & in eodem poematio, de quercubus loquens, ait,

Illas Triptolemi mutauit sulcus aristis.

in primo Georgicôn,

Chaoniam pingui glandem mutastis arista:

Item,

Et piger aurato procedit Vesper ab Oeta.

Damon ait, *tibi deserit Hesperus Oetam.*

At eorum omnium quæ in Aetna leguntur, ne vllũ quidem in tribus operibus extat vestigium. Quin idem argumentum vbi tractatur, tam sunt diuersæ phrasis, numeri, spiritus, vt nihil aliud ad testimonium opus sit. Toto quidem poemate canitur Aetna: at priuatim illa quantum distant à Virgilianis?

Pellitur exustæ gloneratus nimbus arenæ:
Flagrantes properant moles: voluuntur ab imo
Fundamenta: fragor tota nũc rumpitur Aetna:

Grandis igitur poeta Quintilius: nec temere ab antiquis dilaudatus. Splendida sanè oratio, & non vulgaris. etiam

sentētias quærēs & inserēs.nihil tamē quod nos detineat.

SABINVS autem adeò tenuis:vt verè sit vmbra Ouidij.& quasi eius δευτεραγωνιστής.neque dignus in cuius censura multum operæ ponamus.

PROPERTIVS facilis,candidus, verè elegiacus: tersior tamen quàm existimatus est à Criticis, nam & amat quædam quæ minimè sunt vulgaria: & quibusdam locis paucorum iudicium sequutus videtur. nam & principium operis tum elegans est, tum compositum. In primo tamen libro apparet amoitio quædam claudendi pentametrum vocabulis multisyllabis. qui numerus mollior iudicatus est etiam in Iambicis. Penè igitur conquisisse atque corrogasse voces existimatur,quibus obnoxias efficeret sententias.id quod manifestius deprehenditur ad calumniam constituendam, quod in sequentibus libris aliter instituit: quasi defecerit eum similis materia.aut fortè castigatus vel ab amico, vel à seculi iudicio elimatiore:quod iam probarat & Ouidium & Tibullum:frequentius alterum vtentem bisyllabis, alterum longis illis penè nunquam.Sequutus verò Corinnæ consilium est,quod illa Pindaro dederat, ne fine fabulis poemata conderentur: esse nánque eas illorum animam: inculcat igitur quantū potest.Cæterùm cùm ea omnia iam sint vulgata, nostrum poetam vehementer tum ab ipsis,tum ab ignotis abstinere iubeo. nam quemadmodum in illis nulla gratia,ita in his etiā odium subesse arbitror.Pro his igitur sententiæ sunto dulces, luculentæ,non languidæ,non affectatæ, non nimis frequentes.

Iam verò ad eum peruenimus locum, in quo & ingenij magnitudo, & acumen iudicij exercenda sunt. Quis enim de OVIDIO satis dignè dicere possit: nedum vt eum audeat reprehendere?Dicendum tamen non obtrectationis causa: sed vt illius magnitudine nos quoque crescere valeamus. Incipiamus igitur ab eo loco, in quo suam accusat negligentiam.neque enim quæ ibi dicuntur,inter se videntur conuenire. ait enim,

Corrigere ast tantò res est magis ardua,quantò
Maior Aristarcho magnus Homerus erat.

Qui si id vult, vt emendandi vel studium, vel opera vel labor longè sit difficilior quàm calor ille componendi: quónā pacto hisce carminibus maiorem facit authorem com-

compositionis, id est Homerum, quàm castigatorem, hoc est Aristarchum?

Fastoru stilus facilis, candidus: eruditio prisca & multa. ac tametsi materia non semper admittat cultum, ingenium autem viri non sæpe: multis tamen in locis seipso limitatior atque tersior est. Quòd siquis nolit eius vel lasciuiam vel licentiam tolerare, aliis numeris penè omnia illis poemata poterit interpolare. hoc tamen vetat pudor animos nobiliores: qui non insectando, sed admirando antiquitatem, ineunt gratiam à posteritate. Paucula igitur ex propemodum infinitis,

Edidit hos nobis ore priore sonos.

Concinnius, *voce priore.* vox enim soni species est. & sequens pentameter sic staret,

Quod petis: & mentem concipe mente meam.

Quæ verò aut in hisce, aut alibi acutè dixerit, penè sunt infinita: velut illa,

In precio precium nunc est.

-mille animas vna necata dedit.

Et illud in Epistola,

Medeæ Medea forem. Versus autem ille diuinæ est rotunditatis,

Cedere iussit aquam: iussa recessit aqua.

& in epistola Deianiræ,

Spéque timor dubia, spéque timore cadit.

Et Hypermestra,

Quæ bos ex homine est, ex boue facta dea.

Tanto minus laborati libri tristes, nam de Tristibus malè inscriptos suprà declaratum est: quem admodum & de Ponto, nihilo maiore cura commendandi. Epistolæ omnium illius librorum politissimæ. nam & sententiæ sunt illustres, & facilitas composita, & numeri poetici. Quæsitus quoque splendor ex imitatione imitatæ veteris simplicitatis: velut,

Castori Amyclæo, & Amyclæo Polluci.

Non placet tamen,

Nil mihi rescribas, attamen ipse veni.

quid enim aduersatiua? *Ocyus ipse veni.*

Hanc tua Penelope (an memori?) tibi mittit Vlysses.

Scribendi periit tempus: at ipse veni.

Et sol œcon est,

Denique quisquis erat castris iugulatus Achiuis:
Frigidius glacie pectus amantis erat.

Quid enim facit illud, *Quisquis?*

Victa suis Troica fata canunt.

Non erant *victa fata*: imò Troianum fatum vicit. vicit enim Troianorum vota: quia in fatis erat Troiam capi.

Omnia nánque tuo senior te quærere misso
Rettulerat nato Nestor.

Neque hîc vlla causa reddenda est. Igitur illud *nánque* dispungendum. non enim relatio Telemachi efficiebat, vt Græci prælia pingerent vxoribus. Durum est,

-murus, quod fuit ante solum.

Murus enim nunquam *fuit solum.* Itaque melius in Fastis,

Hic vbi nunc Vrbs est, tunc locus Vrbis erat.

In Epistola Briseidis,

Auxerunt blanda grandia dona prece.

Vide an melius. *blandæ preces*

Iuro: fallentem deseruisse velis.

Insuauis & languida oratio. malim sic.

Iuro: si fallam. desere: pœna decet: aut placet.
Nec tibi magnificum: fœmina iussa mori.

Melius per interrogationem, *An tibi?*

Est mihi qui fosso pectore sanguis eat.

Magis placet. *Vt tibi dilecto pectore.*

In Phædræ epistola pessimè consuluit persuasioni, illo versu,

Et pariter nostrum fiet vterque nocens.

Omnino cum sustulerim, atque hunc aut huic similem substituerim.

Quæ mihi amor certus, quæ tibi fata parant.

In Oenones, versus leoninus,

Vim licet appelles, & culpam nomine velis.

Sicut & in Hermiones.

Vir precor vxori, frater succurre sorori.

Itaque malim, *Vim licet hanc dicas.*

Alterum haud facile mutare est, oportet enim tota illa stare, *auxilium fratris, mariti, sorori, vxori.* impræsentia illud excogitaui,

Fratrem orat soror, vt pugnet pro coniuge coniunx.

Illud simplicius,

Vxorem

Vxorem tibi vir frater defende sororem.

Illud coactius,

Ecce soror fratrem expectes, coniúnxque maritum.

Illud rectius,

Fratris opem soror imploro, coniunxq; mariti.

Multa aliter possim, quæ nolo. ac ne hæc quidem à me essent posita: nisi necesse fuisset ostendere quantum vir ille sibi pepercerit, quum meliora multò posset. Inter Heroidas Dido artificiosissimè, compositissimè, scitissimè, elegantissimè loquitur. Muta illud,

Opposítæ frondes, vellera & alba tegunt.

Iam alibi monuimus, non minus feliciter coniunctionem illam postponi. Sane commodius,

-velleráque alba.

Nota mihi fieta sunt Afrum tangentia littus.

In aliis codicibus, *frangentia.* & sanè accedit ad maris naturam sonus numerorum, *Frum, Fran.* mihi tamé plus placeat, si dicat *mutantia.* nihil enim melius exprimat Syrtium naturam: quarũ infida sede litus Africæ modo propius sit certam pelagi profunditatem, modò lõginquius Hermione,

Hæc tibi sub domino Pyrrhe puella suo.

plus sapiat,

Hæc tibi de domino Pyrrhe petenda truci.

Aspera pro charo bella tulisse toro.

etiam potuit *vacuo.* Deianira,

Se tibi pars terræ, tibi se tota æquora debent.

Si intelligas ob monstrum Hesiones pacata maria: non erunt tota, quare ita dicendum,

Si tibi terra omnis, tibi se multum æquora debent.

quòd si illud malis, intellige vota æquora ob Oceanum admissum in Mediterranea, & in Oceanũ emissum Mediterraneum: vt pessimi Græci pluíquam fabulantur,

Si cumulas stupri facta priora nota.

plenius *notis.* nam tametsi vnum erat crimen, tamen sic dixit Cicero, Notas inurere: multis enim notis vnum describitur nomen. Denique poetis licet numerum alterum alteri supponere. sic pectora & corda de vno tantùm, sic ipse in epistola Medeę, Absyrti corpus, *corpora* dicit. à quo tamen abstinere malim. Illa verò plane Ouidiana, id est arguta, ac digna quouis Epigrammate,

Falleris & nescis, non sunt spolia ista leonis,
Sed tua: tuque fera victor es, illa tui.

Videamus Medea quibus versibus aggreditur accusationem suam,

Vt tibi Colchorum, memini, Regina vacaui:
Ars mea, quum peteres, vt tibi ferret opem.

Profectò neque structura, neque numerus laudabilis. quid enim est hic, *memini*? aut quo pacto *Regina*, viuo patre, viuente successore? An verò audeamus sic reformare,

Quum te prætuleram demens, patriæ atque parenti:
Vt fieres nostra perfide victor ope. aut,
Quum te præferrem Colchorum perfide regnis:
Et potui puras conscelerare manus.
Quid illa?
Isset anhelantes non præmeditatus in ignes,
Immemor Æsonides, oraq; adunca boum.

Immemor hîc nihil est, nisi addas beneficij aut mei, aut promissorum. neque *boum ora* fuerunt *adunca*: sed cornua.

Isset meritos non præmeditatus in ignes
Et ferro æripedum cornua torua boum.

vel loco huius pentametri illum poneres,

Texisset dubiam tunc mihi morte fidem.

aut illum,

Præueniens fractam nunc mihi morte fidem
Tunc ego te vidi, tunc cœpi scire quis esses.

argutius, -nec cœpi scire quid esses.

In Paridis epistola mutilus ille locus est,

Forma, vigorq; animi, quamuis de plebe videbar,
Indicium tectæ nobilitatis erant.

neque enim cohærent eum superioribus. Itaque aliquot versus desiderari videntur: quibus declararetur quemadmodum pastoribus datus fuisset ad alendum. quo facto futuri vitaretur. Sicut ergo desunt hîc, ita ibi redundant,

Quum Venus, & Iuno, Pallásque in vallibus Idæ
Corpora iudicio supposuere meo.

Cuius rei duo sunt argumenta: primum, quod in versu præcedente nomen est Palladis: ait enim,

Contempta est virtus, Pallade dante mihi.

Hæc infantia longè abest ab ingeniosissimo poeta. Alterum, quod suprà latius omnia narrauit. quod iudiciũ nostrorũ est illis contrarium, qui superiora tollenda putant,

non

non autem hæc. sunt enim illa Ouidij nitida & luculenta, non dura, vt illis videbantur. tum verò in responsione repetitur eorum sententia,

Vnaq; quum regnum, belli daret altera laudem:
Tyndaridis coniunx tertia dixit eris.

Quam Helenæ responsionem frustrà simul ac temere amouerunt ab Ouidianarum censu Critici. nam & ea spirat, vigetque illius ingenium: & stilus idem, ac nescio an maior in hac sit ars. etenim per initia tractat causam tanquam iniquam: deinde quasi dubiã: postremò cedit. Sententiæ verò in illa diuinæ: quantas qualesque materia illa pati potest. Ponam: gitur aliquas, in quibus elucet vis illius ingenij similis sui,

Esset vt officij merces, iniuria, tanti?
Quæ sic intrabas: hospes an hostis eras?

Similis enim in Laodamiæ, de eodem Paride,

Tam sis hostis iners, quàm malus hospes eras.

Et nonne illud verè Ouidianum?

An quia vim nobis Neptunius attulit Heros:
Rapta semel, videor bis quoque digna rapi?
Crimen erat nostrum, si declinata fuissem.
Quem sim rapta: meum quid, nisi nolle, fuit?

In illis expressus Ouidius,

Nec tamen irascor: quis enim succenset amanti?
Si modò, quem præfers, non simulatur amor.

& quæ sequuntur omnia: vt,

Quòd tam per longas spes tua venit aquas.
Hei mihi iam dudici sic quoque posse loqui.
Non tu plus cernis: sed plus temerarius audes.

Illis seipsum imitatur in Oenones,

Quid bibulum curuo proscindere littus aratro?
-quid arenæ semina mandas?
At tu dissimula, nisi si desistere mauis:
Sed cur desistas? dissimulare potes. &,
De facie metuit: vita confidit. & illum
Securum probitas, vita timere facit.

& illud igneum ex Ouidiana fornace,

Quod malè persuades, vtinam bene cogere posses.
Sic mea rusticitas excutienda foret. &,
Certus in hospitibus non est amor: errat, vt ipse.

Quis neget illud Ouidij?

-cum ventis noſter abibit amor. ſic,

Demophoon ventis & verba & vela dediſti.

ſed & illa prorſus,

Tu quoque qui poteris fore me ſperare fidelem:
Et non exemplis anxius eſſe tuis?

Etiam illo ſe imitatur,

Is tibi ſolliciti cauſa timoris erit. Penelope,
Res eſt ſollicitis plena timoris amor. &,
Obſtitus noſtro crimen ineſſe tuum.

& quod alibi toties, *Da veniam faſſæ.*

& alia multa penitus ex eadem officina. Quòd ſiqua præterea videntur curioſis meliore cura perfici potuiſſe: iidem meminerint hoc quoq; cæteris Epiſtolis obiici poſſe. nam ſanè verſus hic in illa pluſquam monachalis eſt,

Si te vidiſſem, primus de mille fuiſſes.

verum ad alia. Acontij epiſtola tenuis admodum & laſciua: neque ſatisfacit. quæ iccireo aliquando penè perſuaſit mihi, ſe non eſſe Ouidii. Reſponſio verò duriuſcula, quanquàm arguta, facit etiam plus dubitare. Tres epiſtolæ, Vlyſſis, Demophoontis, Paridis ad OEnonen, ſanè parui ſunt momenti. quas propterea qui negant Sabini eſſe: ſi Sabinus quantus fuerit neſciunt, quòniam pacto negare audeant? non meminere illo quoque ſeculo extitiſſe Marſos, Suffenos, Voluſios, Bauios, Meuios, Anſeres. Caſſij quoque Parmenſis ſcripta minus accurata fuiſſe prodiderunt. ſed de Epiſtolis ſatis.

Amores ipſe ſuos olim caſtigauit. Libros enim quinque ad trium redegit compendium. Multa arguta, multa culta, multa laſciua, luxuriantia: effuſa: multa in quibus omnia præter licentiam à nobis deſiderantur. noluimus tamen laborare, quum pigeret libelli. Longè verò magis lædit animum ars illa amatoria. nihil enim aliud quàm nugæ. Illud animi gratia paulò attentius cognoſcendum eſt. In vndecima Elegia ſecundi amorum videtur fuiſſe verſus ille, quę ſcribit Seneca Criticorũ animad uerſionibus eſſe ſublatũ. cæterùm in libris Senecæ mendum eſt: ſic enim legitur,

Gelidum Boream, gelidum nomen. hoc enim nihil eſt. Ego puto ſic ſcriptum,

Egelidum Boream, egelidúmque Notum.

Argutia eſt in ambiguo ſignificato eiuſdem vocis, attribut.x

butæ duabus contrariis ventorū naturis. quippe *egelidus* est vt enodis: itē *egelidus* vt edurus. Arbitror igitur fuisse in prima quinq; librorū editione illum: qui quum Criticis placuisset, mutatum esse à poeta in secunda editione: vbi sic nunc legitur,

Et gelidum Boream, præcipitémque Notum.

Verum sanè Auster minimè præceps est. nō enim ab excelso, sed ab imo loco flare dicitur. sic igitur potius,

Præcipitem Boream, egelidumq; Notum.

Hoc quoque non est contemnendum, quod de principiorum splendore diximus alibi: atque hîc considerandū est. non.n. probantur quę insuauia & coacta sunt: quale illud,

Siquis in hoc artem populo non nouit amandi.

Quis non videt coactum à versu dissiecisse membra, quæ sua cohærent natura? Alius dixisset,

Siquis in hoc populo leges non nouit. aut *morem.*

Denique potius sic, *Artem siquis in hoc*, &c. De Metamorphoseōn verò libris quid sentiamus, declarandum est. Sanè digni quos felicior fortuna sequuta esset, vt essent emendatiores. id quod & ipse conqueritur versibus luculentis: inter quos ille diuinus,

Sed quasi de domini funere rapta sui.

Quamobrem tot locis reformari possunt: vt prior iniuriæ castigatio esse videatur. Sunt tamē in ipsis penè infinita, quæ alius viri ingenio nunquā meliora effici posse putem. neque verum est quod aiebat ille, Ouidiū nullo alio duce quàm seipso militasse. nánque & totum Transformationum argumentum transtulit è Græcis. quippe tum Parthenius, tum alij eandem materiā tractauere: & multa sunt quæ ex antiquis Latinis, ex Græcis ipsis Tragœdiis expedire in prōptu fuit: Medeæ, Myrrhę, Pēthei, & aliorum: qualia sunt quæ ad Io, quæ ad Ino pertinent. Armorum quoque iudicium, quod propter summum ac rarum artificium est admirabile, ex Accij fabula potuit illi repræsentari. Igitur quum multa liceret nobis aut reprehendere, aut tollere, aut addere, aut castigare, aut immutare: paucis erimus contenti, ne penitus eum contempsisse videamur. Ergo principium operis admodum infelix censeri potest,

In noua fert animus mutatas dicere formas
Corpora. dij cœptis: nam vos mutastis & illas:

Aſpirate meis. Sanè breuitas pura & ſcita: at numerus non bonus, *animus mutatas.* ſyllabæ nanque iiſdem concurrunt elementis. Præterea non eſt vſitata illa dicendi ratio, *formas mutatas in corpora.* nõ enim ſic loquar, Aeneas mutatus eſt in nouas ſedes: ſed, mutauit ſedes. Philoſophi quoque mutant corpora ſub formis. materia enim per formam fit hoc. Accepit igitur. *mutatas*, pro eo quod eſt trãſlatas aut *formas* pro figuris. Præterea quid eſt, *& illas?* & illas: & quid aliud? Iccirco ſic auſi ſumus,

Quas mutata nouas immotis corpora formis
Induerint facies: ſe vt mirarentur in illis:
Tecta fide veterum caninus miracula vatum.
Dij, quibus imperium hoc, rerum variare figuras:
Et fluxo reparare orbi ſua ſemina, cœptis

Aſpirate meis. Malè quoque ſibi conſtat. negat fuiſſe mare ac terras. ait enim, *Ante mare & terras.* tum autem *Quaq; erat & tellus, illic & pontus, & aer.* nam qui poterant eſſe, ſi non erant? Præterea non poterant, ſi erant, eſſe in eodem loco. voluit ſic: Ante terram, ſcilicet, in ſuũ reductã globum. Ad hæc, ſi erant habentia pondus & carentia pondere: ſatis manifeſtum eſt non potuiſſe pugnare quin per ſeipſa vincerent. ex lite enim fit amicitia: ita vt quod ſuccumbit, velit ſuccumbere. verùm hæc ſupra poetæ crepidam. Quo verò modo dixit illud?

-circunfluus humor

Vltima poſſedit. neque enim aqua vltima eſt. Duæ ſunt Philoſophorum veterum opiniones. quidam aiebant mare eſſe quaſi lacum in terra: ambiri enim ab ea, atque in ſinu contineri, circunie&tis quaſi ripis. alij è contrario,

Tota terra eſt inſula.

Terram vniuerſam eſſe inſulam. id quod ſanè verum eſt. nullum enim mare eſt, præter Caſpium, quod non continenti tractu cum alio mari cõiungatur, atq. perpetuetur.

Illud,

Et ſubiecta tegunt curuæ vineta carinæ:

ſic efficies efficacius,

Et curuæ ſulcata tegunt vineta.

In ſecundo autem ratio reddenda eſt Phaethonteæ aurigationis. Perducit enim ipſum per totum Zodiacum eadem die: quod ſpatium annuo labore exhauritur à Sole. idque non ab Oriente vulgato in Occidentem: ſed à ſuo oriente, qui orienti diurno contrarius eſt. ac de his ſatis.

Faci-

Facilius è TIBVLLI locis expediemus censuram nostram. Vniformis ille penè torus est: vixque discedens ab seipso, eodem penè gyro concluditur. audis enim casas, focos, rura, nemora, prela, spicas, sacra tum sæpe, tũ multum. Omnium verò cultissimus, nec redundãs in Elegia. In fine quarti Epigrammata sunt & dura, & languida, & insuauia. Elegiam quoque ad Iunonem non optimo consilio confectam iudices. orat enim eam pro impudicitia suæ puellæ: quod esset numẽ matronalis castitatis. Quod verò etiam apud Ouidium designari potuit, in hoc authore tam frequens non placet vnis infinitiuorum illorum, Continuisse, discubuisse, increpuisse, pertimuisse, & alia vsque ad fastidium: etiam persoluisse: quorum tum flexus, tum crebritas arguit hominem vel ignauum, vel inopẽ consilii in verbis eorumque sonis tum inueniendis, tum collocandis. Laxior etiam est aliquando, quàm quantùm ab eruditiorum auribus ferri debeat: vt in illis,

Tunc tibi lena precor diras. satis anxia viuas:
Mouerit è votis pars quotacunque deos.

& satis plebeium est tertii principium,

Martis Romani festæ venere calendæ.

Tot spondæi, tantus eiusdem penè vocalis sonus. saltem ita disponeret,

Romani festæ Martis. nec illud politius,
Sed primùm Nympham longa donate salute.

quid si sic?

Sed teneram facili donate salute puellam.
Sed dominam rara primùm donate salute.

Quinetiam copulatiua verbo addita vehementer apud me malè audit: vt in illo,

Fœmina præfractas conqueriturq; fores.

quod tametsi & à magnis poetis, & à nobis quoque factũ est olim: nunquam tamen, ac ne tunc quidem quum facerem, probaui. Poematium quo laudat Messalam, adeò laxum est, adeò vacuum numeris: vt primo effusum calore, nunquam castigatum: prius penè editum, quàm absolutum fuisse videatur. modò nanque dicat aliquid, parũ quo dicat modo curat. Quem cùm, vt ipse profitetur, maximum canat Heroem: splendida oratione, compositis numeris dicere decuit, nunc verò humi repit: atque ita repit, vix vt vsquam sese attollere audeat. nam qualia?

Quiſque tibi maiora gerit caſtriſue foróue. &,
Nec tamen hinc,atque hinc tibi laus maiórue minórue.

Vlyſſeam verò,quippe rem vulgatam, ineptè excutit, vt interſerat.tandem verò quù Vlyſsis errores percurrit, ait,

Sit labor illius, tua dum facundia maior.

Præfert Meſſalæ facundiam Vlyſſi. infert tamen nõ aptè,

Nam te non alius belli tenet aptius artes.

Particula *nam*, non reddit facundiæ cauſam:ſed tranſit ad bella.

In illis autem mala connexio,

Aut quis equum celerémve arcto compeſcere frẽno
Poſſit: & effuſas tardo permittere habenas?

vacat enim *ve*. & illa non cohærent, *permittere habenas tardo*: imò *auido*.

Quadrupedémque arcto celerem compeſcere fræno. aut,
Quadrupedem luctantem arctis componere frænis
Poſſit: & vndantes auido permittere habenas.

Et triuio inde carmina,

Inſtant: compertum eſt veracibus vt mihi ſignis.
Fortuna,vt mos eſt illi,me aduerſa fatiget.
Solus vtroque idem dicéris magnus in orbe,

& alia permulta: in quibus quum ſint errores non pauci, abſtinui à caſtigationibus. Cæterùm illa non meliora,

Téque interiecto mundi pars altera Sole.
Et nulla incæpto perlabitur vnda liquore,
Dixeris,
Lubrica nec facili tractu perlabitur vnda.
Illud bonum,
Denſa riget glacie, faciémque induta niualem.

Recentiorum tamen ambitio aliquorum ad hanc ideam fortaſſe detorſiſſet,

Denſa rigent duram in faciem niuis aut cryſtallis vel,
Sed ſtupet in faciem niuis,& rigidæ cryſtalli.
In illo,
Cui fuerant flaui ditantes ordine ſulci:

ſi non placet:*ditantes* pro diuites,da illum,

Vndantéſque nouo Cereales ordine ſulci.

Importunè quoque coactus à numeris, mutat tempora. quod ſiquis alius fecit: vt ſanè fecit: fecit mollius. Sunt autem hæc,

Quin rapidum placidis etiam mare conſtitit vndis:

Vlla

Vlla nec aerias volucris perlabitur auras:
Nec quadrupes denſas depaſcitur aſpera ſyluas.

Ad hęc in die feſta magis probarim volantium cantillantiumque auicularum laſciuiam. è quibus non ſolùm voluptatem, ſed etiam capias auguria. hinc enim eſt & prępes & oſcen. Neque epithetũ *aſpera*, placet. nam ſi agro ſunt otia & impunitas herbis: etiam mites abſtinere par eſt, nõ ſolum feras. Quanto purius noſter Imperator,

-nulla neque amnem
Guſtauit quadrupes, nec graminis attigit herbam.

CATVLLO docti nomen quare ſit ab antiquis attributum, neque apud alios comperi: neque dum in mentem venit mihi. nihil enim non vulgare eſt in eius libris. eius autem ſyllabæ cùm duræ ſunt. tum ipſe non raro durus: aliquando verò adeò molliſ, vt fluat, neque conſiſtat. Multa impudica, quorum pudet: multa languida, quorum miſeret: multa coacta, quorum piget. nam inuitum tractum eſſe, & multùm & ſæpe conſtat, à ſuis verſibus. Cur enim aliter ſentiam, quandiu in memoria habeo tot ſpondæos in Hendecaſyllabis dactylorum expulſores? & ibi deeſt pronomen,

Ait fuiſſe nauium celerrimum.

& toties productam breuem finalem à ſubſequenti,

Propontida trucemque ponticum ſinum:

vbi maluit quàm *Propontidem*, propter *trucem*: ob ſoni ſimilitudinem. quæ fuit ratio vt etiam dixerit,

Arida modo pumice expolitum: non *arido*. quæ vocalis bis erat in ſequenti aduerbio.

Et inde tot per impotentia freta.
Nec deprecor iam ſi nefaria ſcripta.
Nulla fugæ ratio, nulla ſpes.

Neque curat elidere vocales,

At tu Catulle obſtinatus obdura.

quod ſemel Cicero ab ſe factum excuſat ibi,

Qui Eteſiæ eſſe feruntur:

at ille etiam atque etiam,

Deferri manè inquio puellæ.
Malè eſt me Hercule, & laboriosè.
Vno in lectulo erudituli ambo.
Te in circo, te in omnibus labellis.

& diſſitas dictionum ſyllabas transferre,

Qui illius culpa cecidit, velut prati.
Quęnam te mala mens miſelle Rauide.
Saltuumq; reconditorum.
Gallicum Renum, horribileſq; vltimoſq;.

vbi etiam redundat copula. Nec tibi ſine iudicio prætereundæ ſunt voces quædam, aut venuſtæ, aut poeticæ, aut peregrinæ, aut alio flexu, quàm vſa ſint ſecula politiora. *Gaza, Ploxomum, Carbatinæ, Myrmice, Anilitas, Creui, Depoſiuit*, & alia talia. Caliambicum carmen diuinum eſt, fruſtraque à nobis ſæpe tentatum. Argonauta quem inſcripſit librum, falsò inſcripſit, quemadmodum alibi quoque dictum eſt: argumentum enim eſt, Achillis natalia. cæterùm Ariadna maximam item partem agit. Depicta verò veſtis illa fuit. Græcorum imitatione, qui clypeos etiam intulerunt in ſua poematia tales tantósque, vt vniuerſa opera occuparint. cuiuſmodi Heſiodo quoque aſcribitur. Stilus mollis, terſus, rotundus: qualem alibi diximus in Ciri Virgiliana. verus ſanè aditus, graduſque ad Aeneidis diuinitatem. Profectò mediocre hoc dicendi genus Criticorum aut ſuperat, aut etiam eludit diligentiã. Admiſit verò hoc in opere ſpondaicos tam frequentes, vt vltro eos ad elegantiam quæſiſſe videatur. Amauit etiam nonnulla ſuo arbitratu dicere: vt *pergignunt* quàm progignunt, *gnate* quàm nate. *Rectas* quoque *lauros* inuenit, prodiditque ille vnus omnium. nullam equidem vnquam recto ſtipite à nobis viſam memini. Paucula ſunt prætereà, neque magni momenti, quæ animaduertas,

Putridáq; infirmis variabunt pectora palmis.

Non conuenit *putrida*: potius,

Et tenera infeſtis. Mœſtaque luctiſonis.
Quum teres excelſo coaceruatum aggere buſtum.

potius,

Funereum celſo congeſtum ex aggere buſtum.
Nam ſimulac feßus dederit fors copiam Achiuis.

commodius,

Nam ſimulac dederit feſſis fortuna Pelaſgis.
Nam ſimul annuerit feſſis fors obuia Graiis.
Proiiciet truncum ſummiſſo poplite corpus.

Si *corpus truncum* eſt, quomodo ipſum illa *proiiciet*? neque placet omen virgineæ cædis in Epithalamio. In carmine ad Ortalum, tantùm eſt hyperbaton, vt quatuordecim

verſus

versus exhauriat. excusabitur, quòd fratris pathos ad eum vsque locum abstulerit orationem.

Hactenus multo labore, non sine maximis periculis defuncti sumus. Cæterùm hîc nobis cùm haud liceat conquiescere: id superest conficiendum, vt penè nihil egisse mihi videar. quis enim HORATII stilo putet vllam censura esse potiorem? Est enim omnium Latinorum Græcorúmque poetarum elaboratissimus. nam in Lyricis quem sonum, quos numeros, quam maiestatem quæsiuit, obtinuit: quæ omnia quum in aliis neglexit operibus, omisit sine gloriæ dispendio. quam puritatem, elegantiam, venustatem in vtrisque appetiit, consequutus est. Duritia tamen quæ in Lyricis tegitur, in dactylicis offendit. nam si quis arbitratur satis esse, versum pedibus senis concludere, haud mecum sentit. Voluit purè loqui: esto. at ea puritas quominus officiat dictionis lenitati, danda opera est. Lutulentum ait fluore Lucilium: at ego ipsum ne fluere quidem dico. Et quoniam quidam stolidi ita eum sunt admirati, vt solum scisse Satyram scribere iactitarent: Iuuenalem verò non Satyrum, sed declamatorem exstimandum: perpendendum est acrius quis sit Satyræ finis. Ac Satyram quidem esse à tragicis introductam ad diluendam seueriorum dramatum atrocitatem: satis est suo loco dictum, quum verò risus captaretur, isque duceretur vel à ridiculis euentis, vel à dicacitate qua populum perstringerent, interdum vtrunque, nonnunquam alterutrum deducebant in scenam. Postea verò quàm etiam Mimi sunt introducti: solis iis iocularia reliquerunt Satyri, sibi maledicetiam reseruarunt. quod institutum sequutus LVCILIVS, eò acrimoniæ progressus est, vt meritus sit à Iuuenale sic describi,

Satyra & Tragicis introducta.

Ense velut stricto quoties Lucilius ardens
Infremuit: rubet auditor, cui frigida mens est
Criminibus: tacita sudant præcordia culpa.
Inde iræ & lacrymæ.

Igitur non semper quæritur risus: hoc enim væcordiæ potius atque amentiæ; sed obiurgatio, quæ est altera pars sapientiæ. quippe quum primum eius officium sit. eiusmodi præcepta dare, quæ ad bene beatéque viuendum nostros animos comparare possunt: quod reliquum est, auersa ingenia reprehendat. Quòd si hanc

Partem concedunt nobis, risum sibi vendicant: videamus quemadmodum ne hac quidem professione simus inferiores, quod antequam aggrediamur, recensenda sunt in Iuuenale nonnulla, quæ adeò sunt acriter dicta, vt vix vni aut alteri par sit Horatius,

Iuuenalis.

Exul ab octaua Marius bibit, & fruitur dys
Iratis: at tu victrix prouincia ploras.

Quid enim argutius dici queat, quàm nos fructum capere ex ira deorum: vt quod obest, iuuet? quid tam dissimile, quàm victorem plorare? At quomodo scribit sumptus inanes?

Qui bona donauit præsepibus.

Quid de scelestis, qui per mala facinora sunt locupletati?

Criminib us debent hortos, prætoria mensas.

quúmque adoraretur pecunia, admirabile id,

-nullas nummorum ereximus aras.

Et Illud desperatorum,

-votáque deponunt.

Et de summa scelerum,

Omne in præcipiti vitium stetit.

De simulatore,

Frontis nulla fides.

Festiuissima figura de vitæ residuo,

Et supereſt Lacheſi quod torqueat.

Adulatorem,

Nocte diéque poteſt alienum sumere vultum.

Diminutio oratoria,

Hoc precium squammæ? Potuit fortasse minoris
Piscator quàm piscis emi.

Auarum quàm rotundè,

-diues tibi, pauper amicis.

Sed illud valde festiuum,

Anseris ante ipsum magni iecur, anseribus par.

Acutè & hoc,

Et melior fatis donaret homuncio.

Sanè nihilo minus,

Virro sibi & reliquis Virronibus.

Et alius modus attributionis,

-& cum tota Carthagine migra:

quia Carthaginem victam in ore haberet.

Connexio quoque contrariorum iucundissima,

-illam

-illam quam laudibus effert,
Horreat. & modus dicendi festiuus,
-quam sextus, & octogesimus annus
Pulsat. Sicut & illud de fœmina satagente.
Quæ fugit à sexu.
Notatio rhetorica de ingenio muliebri,
-iram atque animos à crimine sumunt.
Nihil illo salsius,
-sed quis custodiet ipsos
Custodes? Nihil illis acrius,
Túne duos vna sæuissima vipera cœna?
Túne duos? septem, septem si fortè fuissent.
Hoc acceptum est fortasse de Ciri Virgiliana: sic enim ibi,
Téne ego plus patrio dilexi perdita regno?
Téne ego? Sed & id vrbanum,
Tunc par ingenio precium.
Illud diuinum,
Summum crede nefas, animam præferre pudori:
Et propter vitam viuendi perdere causas.
De periculis, *-quanti sua funera vendant.*
Quàm generosum illud?
Ergo ignominiam grauiorem pertulit omni
Vulnere.
Multa teguntur illis verbis: & efficaci indicatione ostenditur fœcunditas,
-dedimus quod famæ opponere possis.
Hoc acutum & festiuum simul,
-madidique infantia nasi.
Illud ex opinione vulgi stolidissimi: præsertim in Gallia,
A censu famam trahit.
Non potuit illis clarius describi anxietas habendi,
-propter patrimonia viuunt.
Erepti è naufragio,
-fatúmque valentius Euro. &,
Spes vitæ cum Sole redit. Illo verò nõ potest quicquam salsius aut amarulentius,
-si curant cunctos punire nocentes:
Quando ad me venient? Hæc è multis paucæ, quæ scita, non plebeia dicendi ratione posita sunt ab illo. ne adducam sententias ita crebras. vt ne tamen conquisitæ sint.

De risu autem ita censeo, neque in hoc, neque apud Horatium quippiam ridiculum esse, qualia fabricatus est Aristophanes. Cæterùm vrbana & salsa multò plura Iuuenali attribuas, quàm excipias ab Horatio. sunt autem multa loca tanquam fundamenta quædam festiuitatis. Ab irrisione,

Quo tondente grauis iuueni mihi barba sonabat.

A notatione,

-veniat lectica Mathonis
Plena ipso: Cum indignatione,
Partes quisque suas ad mensuram inguinis hæres.

&, *-si Laurenti custodit in agro*
Conductas Corumus oues. &,
Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis.

&, *-speculum ciuilis sarcina belli.* Ex ambitione.

Aut Lugdunensem rhetor dicturus ad aram.

Ex nequitia dissimulata,

Doctus & ad calicem vigilanti stertere naso.

Ex illusione de malo versu,

Qualemcunque potest: quales ego, vel Cluuienus.

Ex importuno,

-& Augusto recitantes mense poetæ.

Ex despectu & vilitate notatio,

Iudæis, quorum cophinus fœnúmque supellex. &,
-sequitur sua quemque culina. &,
Propter quod Romæ cum boccare nemo lauatur.

Notationes præterea multæ,

Lectus erat Codro Procula minor. & quæ sequuntur, vsque ad illum versum,

Nil habuit Codrus, quis enim negat? & tamẽ illud
Perdidit infelix totum nil. &,
-stantis conuicia mandræ
Eripiunt somnum Druso, vitulíque marinis. &,
Corbulo vix ferret tota vasa ingentia, & quæ sequuntur omnia festiua. Ex tenuitate,

Me, quem Luna solet deducere.

Ex impotenti auiditate,

Sic inde huc omnes tanquam ad vinaria currunt.

Ex definitione,

Sirixa est vbi tu pulsas, ego vapulo tantùm, & quæ sequuntur; vt,

-libertas

-libertas pauperis hæc est:
Pulsatus rogat, & pugnis concisus adorat:
Vt liceat paucis cum dentibus inde reuerti,

Quid illo magis expressum?

-hoc tu succinctus patria quondam
Crispine papyro. Illusio ex contrario,
-iam quartanam sperantibus ægris, pulchram sanè spem.

Ex calumnia valde sapidum,

Non dubitaturi fugitiuum discere piscem

Et de eodem adulatio festiua,

Ipse capi voluit. Ex comparatione, siue collatione,
Quantum vix redolent duo funera. Apparatus verò concilij, & quasi S.C. de Rhombo adeò est elegans & vrbanus, vt nihil suprà. Ab amentia,
Qui nunquam visæ flagrabat amore puellæ.

Attributio ex historia: vt ibi de figulo,

-subitúsque Prometheus.

Adulatio in re inepta & absurda,

-sed ex hoc
Tempore iam Cæsar, figuli tua castra sequantur.

Ab impuritate,

Vnus Iberinæ vir sufficit. Ocyus illud
Extorquebis, vt hæc oculo contenta sit vno.

Ex ritu,

Et vetus indulget senibus clementia porcis.

Qua vrbanitate vsus quoque Augustus est: cùm dixit,
Malle se esse Herodæ porcum, quàm filium. hoc?

-citharœdi cauda magistri. quis enim non rideta

Ex decoro,

In Corum atque Eurum solitus sæuire flagellis,
Barbarus, Æolio nunquam hoc in carcere passos.

Acumen est in seruitute ventorum apud Aeolum, quæ designatur per vocem illam *carcere.*

Ex indignitate,

-audis
Iuppiter hæc nec labra moues cùm mittere vocem
Debueras vel marmoreus? maluissem, *fulmen*

quàm *vocem*, Illa etiam falsiora ex veritate,

-vt video: nullum discrimen habendum
Effigies inter vestras, statuámque Bathylli.

Illud ex eruditione profectò festiuum,

Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata leget,

A Cynicis tunica distantia. seueram sanè differentiam, si *tunica* tantùm distant.

Illo verò nihil salsius, de Claudio,

-tremulúmque caput descendere iussit

In cœlum, quia inter diuos relatus, in Orchum raptus fuit, Sanè valet facetum illum titulum : ἀποκολοκύνθωσεν dico, quem ἀντὶ τῆς ἀποθεώσεως posuit ad irrisionem,

Horatius. HORATIVS autem pauca horum similia. Fabellas quidem & Apologos interserit suauissimos : sed quibus nullo modo risus moueatur. Acutè dixit illud,

-quàm sibi non sit amicus. &,

-famæ seruit ineptus. &,

Inuidiam placare paras virtute relicta. &,

Non horam tecum esse potes. &,

Téque ipsum vitas fugitiuus. &,

Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.

Risus ex dicto festiuo in hoc,

-equi frænato est auris in ore.

Simile est vrbanis definitionibus nostris, Quid est vxor? scabies animi mariti. Quid est populus? mare seipsum mouens. Ex Publij nimis multa eiusmodi,

Hæredis fletus sub persona risus est.

Ex facto ridiculo, in quinta Satyra secundi, de anicula vncta. sed illud præter expectationem omnes superat vrbanitates,

O Laertiade, quicquid dicam, aut erit aut non.

Quod deprauant Grammatici.

Hæc igitur cùm ita sint: non est à Satyris excludendus temere Iuuenalis : sed eum tantò anteponere decet Horatio, quantò melior Horatius Lucilio iudicatur. Si neque argumentorum varietate par est illi Horatius, neque dexteritate tractandi, neque vbertate inuentionis, neque crebritate sententiarum, neque acrimonia reprehensionis, neque acumine dicendi, neque facetiis aut vrbanitate: istorum Criticorum vel ineptum vel malignum, vel factiosum iudicium deprehendetur. Age verò quando non solùm Satyra ipsa, verùm etiam quoduis opus scripturáque simplex esse debet & vnum : neque in Satyris, neque in Epistolis, at ne in Poetica quidem, in qua hoc ipsum

ipsum præcipit, obseruauit. quippe qualencunque materiam aggressus fuerit, illico erumpit in Satyricas reprehensiones. credo ad id rapiente ingenio suo. id quod vt clarius pateat, non pauca loca nobis adducenda sunt. In prima statim Ode mortalium studia excutit, quemadmodum in 1, Satyra. In 11,

Audiet cives acuisse ferrum, &c. In 111, tum alia, tum illa,

-si tamen impiæ
Non tangenda rates transiliunt vadæ.

In sequenti,

Iam te premet nox, fabulæq; manes.

In sequenti,

Miseri quibus intentata nites.

Illa est tota reprehensio,

Lydia dic per omnes,
Te deos oro, Sibarim cur properes amando,
Perdere? sicut & x1.

De quartadecima, nihil dicendum: seipsam enim prodit: nec minus ea quæ sequitur. nō parum duodeuicesima & viceſima quinta. Item altera ab hac, & vndetriceſima. sed & idem sapit triceſima tertia & quarta, & 5, & 8. Qua diligentia si in cæteris quoque vtaris, eundem spiritum deprehendes. Iam verò Epodos præter paucula, nihil aliud spirat. hos enim Parios Iambos Romanos ab se primo factos temere gloriatur. quis enim nescit à Catullo id antea feliciſſimè factitatum? nam cuiusmodi sint Horatiani, mox videbimus. Verum vt ad id vnde digressi sumus redeamus. nō semper quod semel orditus est detexit. quippe tertiam Satyram cùm ita incœpit, vt in Tigellio damnaret homines inæquales: oportuit hoc prosequi. at ille transilit ad malignos animos, qui peruersè omnia interpretantur. postremò diuertit ad disputandum contra Stoicos: quòd peccata paria non sunt. at quæ disputatio? nempe quæ id concludat: Stoicum neque esse regem, neque sapientem. In secunda Satyra cùm proponat extrema esse vitiosa, ac propterea mediū eligendū: iubet abstinere à matrona: rectè sanè, narrat incōmoda atque pericula illis, *Hic se præcipitē dedit*, &c. Nec puduit eadem in fine repetere ibi, *-ne vir rure recurrat*. Quod loquacitatis, & obliuionis, aut negligentiæ vitium non prætereundum. hic primus error. alter ille: cùm deletis

deletis præceptis modò positis, laudat concubitus meretricios. Quinta Satyra tota frigida: à qua nihil doceri queas. Eam quam posuit Messi atque Sarmenti altercationem,puto esse omnium insulsissimam: nisi huic anteponas cœnam Nasidieni, aut Rupili cum rege ineptissimam controuersiam.in qua etiam plus octo versuum hyperbaton animaduertendum est. Cùm verò Vlyssem ita loquentem inducit,

V ipse tegam spurci Damæ latus:etiã atque etiam videndum est,an per poeticam prolepsim defendi queat. alias debuit introducere personas.non enim cogitur ab historia. sicut & id dubitare possumus:vbi gentium inulas inuenerit acidas. Quibus è locis neque temere,neque frustrà contendemus,Iuuenalem longè accuratioris Satyræ authorem esse. Sanè prima adeò pulchra est,adeò rotunda:vt nihi extet. Sexta diuina tota, & quæ grandem spiret poetam. Decima quoque optima est. Quod si damnant in Iuuenali copiam exemplorum, atque propterea per conuicium declamatorẽ vocant: eadem ratione philosophi nomen à Cicerone tollant,declamatoris attribuãt. quis enim eo copiosior,siue legas quęstiones Tusculanas. siue libros tum de Fato, tum de Diuinatione? Aristotelis quoque liber secundus Oeconomicôn, post aliquot præcepta totus absoluitur exemplis historiarũ.quid? soli oratori licebit vti ad subsellia exaggeratione? distributione?Nonne vel communium rerum exemplis, vel priuatis tum fabellis tum historiis addenda est anima scriptis nostris: sine quib.tota poesis mortua est?quid?nõne idem ab Horatio fictitatũ est? nam quot quantaque de Auaro in prima Satyra? Primùm enim defodit aurum. deinde de aceruo.tum de iugeribus postremò conferuntur vel cõmoda vel voluptates haurientium hinc è flumine,inde ex vrna.ad hæc exẽpla duo, Athenienses cuiusdã, & Tantali: ac mox de Vuidio. In secunda de mœchis exempla vsque ad fastidium. Secunda pars tertiæ pura est declamatio. Idem potest obiici ex illis quartæ,

Hic nuptarum insanit amoribus, & aliis quæ sequuntur. Obseruabis etiam quæ ex prima & tertia secundi afferre queas. Eadẽ verò argumenta si vtrinq; conferantur,nunquam inuenies Iuuenalem inferiorẽ: sæpe etiam præstantiorem. Octaua enim longè est excellentior quàm sexta

Horatij.

Horatij. Etenim perpauxilla de virtute, cum qua comparat vulgarem nobilitatem: multa de seipso. vbi non eum pudet ignauam commendare vitam, nullisque ciuilibus officiis luculentam: vt natalia sua libertina verè prodat. Decima quoque Iuuenalis cum prima Horatij comparetur, de votis studiisque mortalium: sanè ille tibi poeta videbitur, hic ieiuni cuiuspiam theseos tenuis tentator. Multis etiam locis astrictior, & castigatior Iuuenalis est: veluti de formica in sexta,

Tamen vtile quod sit
Prospiciunt aliquando viri: frigúsque, famémque
Formica tandem quidam expauere magistra.

at HORATIVS multo, tractu orationis,

Paruula nam exemplo est magni formica laboris.
Ore trahit quodcunque potest, atque addit aceruo
Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri.

Ampullatur deinde supra Satyram,

Quæ simul inuersum contristat Aquarius annum.
Non vsquam prorepit: & illis vtitur antè
Quæsitis, patiens. tum autem quid est *patiens?* nam profectò nihil tum patitur: non igitur *patiens*, sed genialiter gaudens. In verborum quoque collatione non semper optimus obseruator. coactus enim truditur aut ad asperitatem aut ad licetiam: veluti cùm postponit quę ex vsu præponi consueuere. quemadmodum fecit ibi, *Aulæa ruant si.* quam temeritatem castigauit atque irrisit olim Ariphrades, comœdiæ veteris author: cùm illuderet Tragicis qui dicerent, δωμάτων ἄπο. verùm hæc labes allata fuerat antea ab ipso Homero, non sine maximo flagitio decoris atque suauitatis, οὐρανόθεν πρὸ: cęlitus ad. tantum potuit versus vis, & authorum ignara securitas, contemptúsque posteritatis. Sic,

Et qui nocturnus sacra diuùm legerit. melius, *diuùm sacra.*

& inconcinna illa,

Penè macros arsit, dum turdos versat in igne:

neque in igne versabat,

Penè arsit macros turdos, dum versat ad ignem.

Etiam in illis dubito,

Flere vt si filius immaturus obisset:

mihi videtur adultus magis lugendus.

Non omnibus placet Dauus illius, cùm philosophatur,

nam tametsi adducit ea tanquam audiuerit de Crispini ianitore: tamen multa memini me audire à philosophis disputata, quorum ne nunc quidem ausim me idoneum recitatorē profiteri. Sic & inepti profligatíque & pudoris & iudicij barbari, suis in colloquiis Lanium ac Salganarium de rebus diuinis tanquam theologos faciunt disputare. De Satyris hęc: de Epistolis deinceps videamus.

Erasmi colloquia.

Eiusdem stili Epistolæ, sed nitidioris, harū verò argumenta cùm varia sint, suo quæque iudicio metienda ac perpendenda erit. Quædam enim sunt familiares, haud magna (vt ille ait) cū re. tertia pura est admodum, miniméque ambitiosa. quartam auxit præceptionibus bene viuendi. quinta quoque valde familiaris est: exit tamen ad loquendum de ebrietate, præter propositum. Aliæ sunt commendatitiæ, vt noua: nihilo vtilioris operæ. aliæ conatus habent philosophi ad frugalitatem & libertatem: vt decima. de temperantia, vt duodecima. Cæterùm in sextadecima, vbi rus describit, exilit temerè ad discutienda præcepta sapientiæ. Sic in duodeuicesima, ingressus eam disputationem qua reducit virtutē ad medium ab extremis: saltuatim agitur per præcepta diuersa, quæque inter se nulla cohærent affinitate. Septima adeò elegans est, adeò vrbana, vt ad eas virtutes nihil addi posse videatur. at sexta nugatrix de beatitudine: vtitur autē verbo *admirari* ambiguè. nam admiratio in Philosopho est impressio rei nouæ ad causam disquirendam. quę sola via fuit prima tum ad virtutem, tum ad scientiam: atque ex hisce porrò ad beatitudinem. at hic ait nihil admirari creare felicitatem. intelligit percelli rerum æstimatione. Harum autem, vt ita dicam, sapientium Epistolarum ratio atque natura, neutiquam differt à Satyra. nam quemadmodum medicina aut præseruat à morbis, aut eos tollit: ita Epistolæ proponūt ea quibus à vitio abstineamus, Satyra illis pugnat quibus vitia extirpentur. quamobrem qui versus in Satyra septima, idem in Epistola prima,

Leuo suspensi loculos tabulámque lacerto.

Maxima pars primæ Satyra est, & secundæ, & quintędecimæ. tota vndeuicesima lacerat imitatores: ad Auguum, veteres poetas & populi iudicium. In vltima verò postquam de poetis scribere cœpit, proripit se ad insectationem auiditatis: secunda verò adeò ineptus est, vt ab erudi-

eruditioribus nequeat tolerari. quis enim dicat Homeri nugas esse potiores præceptis philosophorum? An rectè facit Agamemnon, cùm petenti patri negat se daturum virginem? hoc sequeris tu? Nam quare cœtus vniuersus non diremit litem? nõ erat rex Agamemnon populi, non procerum, cuius libidine exercitus morbo periclitaretur: sed imperator ad bellum tantùm. Non rapit ei Chryseidem Achilles, sed reddit patri, donat deo, mutat pro salute populi. Quare pro Paride sustinet bellum Priamus? bellum imò interitũ filiorũ. quare pro mœcha? Quar deos adultero, ignauos, seditiosos, factiosos facit? Quæ Vlyssis sapientia, cùm iret ad Polyphemũ ignotum cum ad Antiphaten? illius vafritiam anteponit Crantoris & Chrysippi sapientiæ. Nolo impræsentia cũ Homeri puerilibus ineptiis ineptire. Satis ostendit Plato quanti eum faceret, quando interdixit sua Republ. Prima verò Epistola quouis melle dulcior est. Sententiæ appositæ, dictio casta, rotunda, suauis. quapropter arbitror postremam omnium factam, primam positam ob luculentam raritatem. Itaque dicit,

Nunc igitur versus, & cætera ludicra pono.

Quare etiam Epistolarum librum Satyris postponendũ censeo. Id quod cùm in vetustis exemplaribus videamus: nescio quid consilij in mentem venerit iis qui inuentum ordinem subuertêre. Grammatico nihil infelicius. credo quod viderent versum illum, - *summa dicendi camœna:* quasi verò non hanc ipsam postremam intelligeret. Sunt in ea quoque ad institutionem sapientiæ præceptiones. verùm vbi ait,

Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor:

quomodo res sibi, non se rebus summittat? nanque Aristippum, vt ipse ait, omnis decuit & status & res. quippe omni & loco, & tempori, & personæ non solùm cedebat, verumetiam seruiebat. Haud ita Diogenes, qui ne Polypo quidem crudo sese voluit summittere. Hæc de Epistolis in vniuersum: illa priuatim. Multi versus frigidi aut incompti. quid enim ineptius illo?

Viribus veteris, per riuos, flumina, lamas.

Verùm vbi oues furto, morbo perière capellæ.

Apud nos quidem ouis pecus morbosius: quanquam in libris pastionum aliter scriptum est. Etiam est animad-

uertendum quo vsu Penelopes procos appellat Sponsos. Quis eos spopondit, aut despondit? Præterea ne illud quidem prætereundū: ait enim se *ponere versus, & cætera ludicra.* at verò qui sibi constat, tot postea versibus compositis, non depositis?

De arte quæres quid sentiam. Quid? equidem quod de arte sine arte tradita. nam quod principium? nempe Satyrę. Summa tot versuū hæc: Ea scribere quę inter se cōueniant. tum statim de modo inter breuitatem & laxitatem: & quantum ibi Satyræ rursus? Tertio loco, quod in primo esse decuit: deliberatio de materia eligenda. Quarto de ordine: quē sanè mutilè docet. In quinto iā de partibus eloquutionis. quod præceptum trahit cauda sententiarum: at interea poeta suspensus nihil discit. Sexto de accommodatione versuum ad materiam. Septimo de venustate. hoc tamen pertinet ad vim legēsque eloquutionis: simul de efficacia. Octaua de personis, earumque oratione atque moribus. Nono de imitatione. Decimo de prudentia in scripturæ modo. Vndecimo de modo rei ipsius, hoc est, argumenti. Duodecimo redit ad personarū mores ab ętatibus. Tertiodecimo de repręsentatione fabularum. Quartodecimo de chori officio & apparatu. Quintodecimo de Satyrarū tū argumētis tum phrasi. Sextodecimo de pedibus. Septimodecimo de prudentia ad edendū, simul & exhortatio ad imitandū. cùm tamen alibi vocet imitatores, *seruum pecus.* Decimooctauo infectatur veterum iudicium. Decimonono de Tragœdię inuentione. Vicesimo castigat præcipitatam editionem, Vicesimoprimo Satyram exercet aduersus poetas. Vicesimosecundo ostendit vnde peti possit materia rectè scribendi. Vicesimotertio redit ad Græcorum commendationē. Vicesimoquarto Satyra est aduersus studia illiberalia Romanorum. Vicesimoquinto statuit virtutes duas poeseos: docendi, delectandi. Vicesimosexto repetit modum scriptionis. Vicesimoseptimo materię rationem. rursus repetit virtutes supradictas. Vicesimooctauo dat leges excusationū. Vicesimonono examinat poematum naturas. Triceſimo statuit poeseos excellentiam. Triceſimoprimo quod primò admonuerat repetit, Ex ingenio suo cuique laborandum. Triceſimosecundo hortatur ad iudicia & castigationes. Triceſimotertio poeseos ortum

atque

atque honorem. Tricesimoquarto disputat ad poesim vtrum plus conferat, ingenium an ars. Tricesimoquinto informat poetæ futuri vitam. Tricesimosexto Satyra cõtra recitatores, quam vsque ad finem deducit. Hæc est Horatii ars: quam si præceptores nostri nobis olim ad hunc modum partiti essent, eius sanè facies nota fuisset, ita vt aliunde auxilium petendum esse intelligeremus. tunc autem admiranda erat simplicitati nostræ: propterea quòd vbi illam prælegeramus, nihil incrementi cepisse animos nostros satis constabat, vel ad inueniendum, vel ad inuenta eloquendum. tibi verò opera ac diligentia nostra, & vniuersum propositum, & partes, & ordo qualis est, manifestè patet. Nunc ad politissima eius carmina contemplanda transeamus. in quibus considerandis maior laudis atque admirationis, quàm castigationis apparatus erit.

Carminum igitur libri. vel iucunda inuentione, vel puritate sermonis, vel figurarum tum nouitate tum varietate, maiores sunt omni non solùm vituperatione, sed etiam laude: neque solo dicendi genere humili, quemadmodum scripsit Quintilianus, contentis: verumetiam sublimi maximè commendandi. quid enim altius aut præclarius illis?

Post ignem ætherea domo
Subductum, macies & noua febrium
Terris incubuit cohors:
Semotique prius tarda necessitas
Leti corripuit gradum. &,
Scriberis Vario fortis, & hostium
Victor Mœony carminis alite. &,
Quis martem tunica tectum Adamantina
Digne scripserit? & quæ sequuntur, &,
Sub lacrymosa Troiæ
Mœnia: ne virilis
Cultus in cædem, & Lycias proriperet cateruas
&, *Permitte diuis cætera: qui simul*
Stranêre ventos æquore feruido
Deprœliantes, nec cupressi,
Nec veteres agitantur orni.

Hæc & alia per portiunculas. At tota illa,

Quem virum, aut Heroa lyra vel acri, & quæ sequuntur.

Item XIIII,& XV. quarta & vicesima. Tricesima verò prima adeò assurgit, vt facilè probet iudicium nostrum.nec inferior tricesima quinta.Prima qnoque secundi est altiloqua : sicut & quintadecima. Par spiritus in vndetricesima,& in sequenti. sed & prima tertii magnifico dicendi genere structa est,& secũda. tertia verò grauissima.Quarta nec Pindaro cedit,ac ne quinta quidẽ. quin sexta quoque altissimè sonat : haud paulò minor sextadecima. at vicesimanona incipit lenissimè : tum verò semper assurgit eò vsque, quò nemo aliorum peruenire possit. Vltima eiusdem libri miscuit etiam fastum cum maiestate. Quarta verò quarti,profectò aliarum nulli cedit magniloquentia. quã quæ sequitur,tametsi eò non aspirat,in eadem tamen luce versatur:sicut & sexta, quæ simul nitore quodam venustatis perfusa est.Nona altior est,& seuerior. qualis & quarta decima : nec minor eam sequens. Quæ recensere coactus sum, vt verum maximum,atque etiam cum ipso Pindaro in hisce conferendum , à calumnia vindicarem. Nam & Pindaro accuratior est , & sententiis crebrior.neque sibi,vt ille,indulgens : sed nõ sine auditoris reuerentia , audax ad eam præstandã magnitudinem, quæ neque illi oneri,vt nobis miraculo sit.In eo nihil laxum est, nihil hiat. omnia cohærent,ita vt vnum tota illa esse videantur.Cæteræ cantiones partim in humili dicendi stilo,vt,

Vitas hinnuleo me similis Chloe. &,

Ne sit ancillæ tibi amor pudori: atque aliæ, partim in mediocri,vt illæ,

Mecœnas atauis edite regibus. &,

Otium diuos rogat in patenti: atque aliæ.Omnes inquam tantæ sunt venustatis : vt & mihi & aliis prudentioribus omnem ademerint spem talium studiorum. Inter cæteras verò,duas animaduerti quibus ne ambrosiam quidem aut nectar dulciora putem. Altera est, tertia quarti libri,

Quem tu Melpomene semel
Nascentem placido lumine videris.

Altera,nona ex tertio,

Donec gratus eram tibi.

Quarũ similes malim à me cõpositas,quàm Pythionicarũ multas Pindari,& Nemeonicarũ. quarum similes malim composuisse, quàm esse totius Tarraconensis rex.

Igitur

Igitur tametsi tam magnificè de Horatii carminibus sen tio: tamen dabunt ingenio nobilique pudori nostro ve niam studiosi, sicubi etiam optauimus potiora.

Principiò nos offendit idem argumentum tot locis tractatum. nam vt omittam quæ in Satyris atque Epistolis ad hanc eandem tractantur rationem: vide nihil differe materiam primæ cantionis primi, & primæ tertii. Eædem sententiæ decimæ, & sextædecimæ secundi. multis quoque aliis in locis aut eadem, aut similia repetuntur. Quod verò ad dictionem attinet, sanè duriusculus est in prima. neque placet illud. ait enim, Si quis ambiat honores & magistratus: aut, Si quis horreo condidit vniuersum Libyæ frumentum: horum neutrum moueri posse vt fiat pauidus nauta. Quid mirum? Potius diceret, ambitiosum illum non posse allici ad agriculturam, etiã propositis diuitiis ex Libya vniuersa. Malim etiam legere,

Sublimi feriam vertice sidera, quàm *sidera vertice*. In sequenti verò non pauciora sunt dispicienda. Primum, non est portentum niuis copia, sicut grandinis. neque nocet nix. deinde haud satis intelligo quamobrem conqueratur Ilia. neq; enim si doleat Romanorum vices ex seditionibus, adiungat etiam à fluuio diluuii calamitatem. neque Ilię potius quàm Romuli interest. Neque finis respondet principio, & illud nimis laxum,

Omne cùm Proteus pecus egit altos
Visere montes. Neque enim omnes egit pisces: & verbũ *visere* non satisficit. Præterea quamobrem Regis monumentum, aut Vestæ templũ diruit fluuius ob ciuile bellum? num Vestæ audet Ilia incommodare? Deniq; si omnia fato fiunt: quare non probat Iupiter? aut si Iupiter nõ probat, cur aduersus fatum Tyberis ruit? Siue vult Cæsaris vltor esse: quid igitur Romæ pulcherrima ac religiosissima quęque demolitur, cùm Romã ipsam Cæsaris nepotibus promiserũt fata? Ait itẽ summas vlmos fuisse columbarum sedem. vix hoc persuadeas rerum Naturę consultis: nisi columbas accipias pro palumbis.

In tu, Ode ait, Austrum præter cæteros ventos summum habere imperiũ in mare Adriaticum. quod esse falsum intelliget, qui sciet Adriaticum rectà excurrere in Vulturnum. cuius impetu etiam crescit Ionio subinuecto Adriaticum. Boreæ quoque subiectum est, qui ex alto

alto spirat: quamobrem mirę vastitatis fluctus excitantur. premit enim: itaque etiam sustollit. Hoc enim aquæ proprium est, vt quæ pars deprimitur, subeat in proximam: atque ita tollat ad curuationem. Auster autem ex deuexiore parte fluus, frangitur Apœnino. quamobrem non subruit, sed radit. Iccirco quod notauit Gellius, etiam postquā cessauit, mare adhuc est fluctuabundū. Præterea non est verū ab Austro Adriaticum aut aliud pelagus tranquillari: quare igitur dixit *ponere*? & commodius præposuisset hoc illi: *Ponere seu tollere*: crescere nanque oportet orationem. Atqui maiore vi opus est ad ciendas tempestates, quam si permittas mare suo tantùm motu ferri.

In quarta, *Vulcanus ardens vrit officinas*. Non vrit caminos: deficerent enim. at non deficiunt. Et quænam *machinæ carinas siccas trahunt*? in aqua sanè fluitant. Quòd si dicas hyeme subductas, deduci in mare: neutiquam id machinis aut tractu fit: sed pulsu, phalis subiectis. nec placet epithetum officinarum, *graues*. neque cohæret tota ea pars parti cui subest. Quid enim Gratiis choros ductantibus cum marculis Cyclopum? an excusabis eò quòd χάριεν est apud Homerum vxor Vulcani? oportet enim commento quopiam subuenire, ac referre gratiā magnis viris. Mel us, *vrget officinas*. quippe magistri est operas vrgere. Nec prudenter appellauit, *exilem Plutonia domū*. nihil quippe capacius. quid enim non potuit recipere? aut quid satur remisit, quod grauaret regnum?

In quinta, quæ merum nectar est, verbum posuit paulò languidiusculum, *emirabitur*. neque enim explet ambitum animi amatoris. quippe merus verusq; furor est. Equidem probarim *detestabitur*: dixit enim *flebit*. non tamen damno: nempe stuporem voluit intelligere.

In sexta, *Imbelliſq; lyræ Musa vetat potens*: arrideat magis, *Musa potens vetat*.

In octaua, quæ pulcherrima & mundissima est, *Quid latet, vt marinæ*

Filium dicunt Thetidis sub lacrymosa Troiæ

Funera? Non sanè conuenit, Latet Achilles in Scyro sub Troæ funera.

In nona, *-nec dulces amores*

Sperne puer, neque tu choreas. Versus coegisse videtur eum, vt pronomen interponeret.

In

In decima, *Voce formasti cantus & decoræ*

More palæstræ.melius, *lege palæstræ*. resonatio nánque illa insuauis,*decoræ More*. neque est sicut in Satyra,

-quarta vix demum exponimur hora.

Ora manúsque tua lauimus Feronia lympha.

Sicut alibi notauimus ex Homero, ἱέρευσιν εὖσιν. Præterea minus satisfacit epithetum *decoræ*: sicut neque illud,

Ilio diues Priamus relicto.Quid enim hîc *diues*, qui esset omnium miserrimus mortalium? orbus penè liberis omnibus: vniuerso penè regno spoliatus. Potius *mœrens* aut *infelix*.

Vndecima si à nostri temporis poeta quopiam scripta esset, nequaquam inter probas admitteretur.

In duodecima, *cuius recinit iocosa*

Nomen imago: Echo interpretamur.potius dato quàm accepto indicio significatus. est enim vocis imago,quam vocem nisi addideris, nihil sonat. Malim de vera imagine, *cuius referat vetustæ Nomen imago*. Quo in poematio nobilissimo notabis numerum in illis,

-temerè insecutæ: non autem simpliciter, *sequutæ*: duabus de causis.Primùm idem sonus quinquies repeteretur, quater sanè, & similis in diphthongo.deinde quòd elisio auget numeri magnitudinem,

Cæsaris fatis data: melius, *fato:*

In tertiadecima non conuenit rosea ceruix: sed lactea.Et cùm dixit, *roseam ceruicem,cerea brachia:*colorem quoque indicare suspicabimur. sicut apud' poetam, *Cerea pruna:* profectò plus sapiat, *lactea*, vt in Epigrammate Græco, [illegible], aut lygdina.

In quartadecima, animaduertendum est quibus legibus de vna modò naui dixit, *carinas* in numero plurali,

Nil pictis timidus nauita puppibus,

Fidit: imò fidebat Brutus, neque timidus erat. quare *tumidus*, non *timidus*: & *fidat*, non *fidit*.

In quintadecima duo consideranda. Primum,

Sublimi fugies mollis anhelitu.

non intelligo ex toto Galeno quid sit sublimis anhelitus. dixerim,

*Pulsanti fugies pressus anhelitu:*etiam *quassus* plus habet efficaciæ. Alterum, cùm ait Achillis classem prolaturam

diem Illo, non enim fuit classis: sed ipse.

In sextadecima,- *nec tremendo*

Iuppiter ipse ruens tumultu. quanquam pronomen emphaticon est. tamen ne versus id persuadisse videretur, maluerim abstinere, & in hæc mutare ac meliora, *Iuppiter horrisonus tumultu*, vel, *nec tremenda Fulminis horrisoni ruina.* nec cum ipso dixerim, bilem stomacho appositam. neque boni philosophi interest, existimare partes nostras exceptas esse ex aliorum natura animalium quibus nos constituereмur. neque Prometheus coactus fuit, aut coactus fecit. Et quid est, cor è limo facere, bilem de Leone mutuari? neque rectè dicas, *muris aratrum* impressum: sed murorum loco deiectorum. & Aristoteles & alij apud Laertium philosophi, hominem rerũ naturalium regulam dixere.

In decimaseptima metiendus ille tibi versus est non incautè.

Nec Martiales hædilia lupos. etenim vox *hædilia* ex Spõdæo & Pyrrichio constat. vende neque integer dactylus ex prioribus, neque ex vltima syllaba dactyli principium constitui potest: ex vtroque tamen duo dactyli. quod suspicor ad Græcorum exemplum factum.

Duodeuicesima tota insuauis, coactisq; numeris quæsita, potius quàm obiecta.

Vicesimaquinta in humili genere dicendi est. Illa duo membra sine copula non cohærent.

-audis minus, & minus iam:

Me tuo longas pereunte noctes

Lydia dormis. Neque satis mollis illa loquutio, *Flebis mœchos arrogantes:* nisi addas effectos. Leuem autem pro nuda videtur posuisse: satis durè. Illa quoque omnia, *-bacchante magis sub interlunia vento*, videntur esse vnum epithetum Boreæ: alioqui ipso Borea frigidiora sint. Neque *ulceroſam* seruit potius secori indicando, quàm metro sustinendo. Illa verò,

Lætæ quod pubes hedera virenti

Gaudeat, satis intelligo: at illa, *pulla magis, atque myrto*, malè dispositа. Illa verò,

Aridæ frondes hyemis sodali,

Dedicet Euro: potius *dedicet igni.*

Vicesima quoque octauaniihilo altius surgit. singuleim

tamen

tamen membra interrupta sint: nec absimilis ab Satyra tractus totus. Numeri quoque ipsi adhærescunt. laborauit enim hac infelicitate in senariis dactylicis Horat. Quid quod sibi contradicit? etenim quid rogat nautam, vti terram sibi pusillam injeciat inhumato: quem ipso statim Odes initio puluere tectum ait? *Mensorum cohibent prope littus parua Matinum munera puluris exigui.* satis enim erat vel minima terra partem quampiam corporis tegi.

In tricesimatertia, *Insignem tenui fronte Lycorida.* nunquam vel in viro vel in fœmina laudarim tenuem frontem, neque ad decorem, neque ad venustatem.

In prima secundi, stilum vertit à laudibus Pollionis ad deplorandas clades ciuiles. id quod ex proposito fecerat in secunda primi, & in tricesimaquinta præter propositum, sicut & hic.

In secunda non placent illa,

Nullus argento color est auaris

Abdito terris. sanè color nunquam abscedit, sed nitor. Neque satisfacit illud *inimice lamina.* nam est auaritiæ hostis Sallustius: quare docet eum Horatius hoc. quid igitur ait?

Latius regnes auidum domando

Spiritum. Neque seruant tenorem propositæ sententiæ verba illa, *& aquosus albo Corpore languor.* non enim languor causa sitis est in Leucophlegmatia: quem designat hic.

Tertiæ argumentum tractauit iam in quarta primi, & repetit in vicesimaoctaua. vbi vero ait, *& sororum Fila trium partiuntur atra:* abscedit à rei natura. vitæ namque fila sunt: at vita, aut lux aut lucis. etiam in XIIII, tertij, & XVIII, & II, tertij.

In quarta non placet illud verbum, *& ademptus Hector radidit pergama fessis Graijs leuiora tulit.* Durissimum, inquam, verbum *tradidit.* quomodo Hector ademptus queat tradere? neque verbū, *mœret*, potest vtrique membro seruire in illis, *Regū certè genus & penates Mœret iniquos.* nam quos intelligit *penates*, non suos, sed hostiles esse oportet. Quid enim *iniquos* appellaret? Mœret igitur captiuitatem. at non eodem vsu significandi dicat, *Mœret regium genus suum.* Hæc vt concinnes, addes verbū

ſubſtantiuum, *regium genus eſt*,

In quinta quoque durum illud. *-& illi quos tibi dempſerit Apponet annos.* non *annos* ſanè, ſed vires, aut calorem, ab annis. ſic erat ſententia ſi verſus pateretur: *Illi quod tibi dempſerint, apponent anni.*

In ſexta, neſcio quemadmodum tam diuerſas terras eſſet aduturus. Quantum enim diſtat Cantaber à Syrtibus? an ſeruiuit varietati? præterea tanquam qui maximè placeret, optat locum & ſedem ſenectutis Tibur. quónam igitur modo, ſi fatorum vi ab eo prohibetur, quod reliquum eſt Tarenti degere appetat, ita vt dicat illum angulum ſibi præter omnes arridere? hunc igitur primum pro ſede exoptauerit, non Tybur.

In ſeptima, *Cùm fracta virtus & minaces*

Turpe ſolum tetigere mento. Quod ex Homero, ἐάξε, voluit dicere. & verbum *tetigere* languidius eſt, quàm rei atrocitas exigit. & mallem, *minaci mento*, quàm *minaces*. multis itaque modis mutare, aut ſubſtituere potes:

Cùm fracta virtus inſolenti, aut *obſtinato*
Cedere non verita eſt furori.
Oblita virtus cùm vetuſtum
Perdere non timuit pudorem.

Quę ſi non ſunt illis meliora: at pro exemplo atque exercitatione admittantur ad imitationē. Animaduertes flexum illarum vocum hic bis, alibi frequentem: Aeſtuoſus, obliuioſo, periculoſæ, libidinoſus, otioſo, luctuoſæ, precioſus, damnoſa, vitioſus, ſumptuoſa, ſtudioſa, ſpecioſa, caliginoſa, maculoſum, belluoſus, ſiticuloſæ, imperioſum, vlceroſum, generoſum, cerebroſus, plagoſum, laborioſi, iniurioſis, formidoloſus, doloſo, tumultuoſum, faſtidioſus, operoſa, vmbroſam, famoſus, bellicoſis, iocoſæ, animoſus, fabuloſo, ventoſum, probroſis.

In octaua ille Adonius monachalis eſt. *Sæpe minati*, &, *miſeræq; nuper*,

Virgines nuptæ tua ne retardet
Aura maritos. ſi iam nuptæ ſunt, ductæ ſunt, domi ſunt, non retardabuntur: melius, *tua ne reflectat*, redundat, repellat, aut quid melius.

In vndecima, *Ad. ia Diuiſus.* Memineris quoties ea voce claudat verſum. quot locis naues, litus, vento, maria, & eiuſmodi: vt Myrtoum, Creticum, Caſpium, Boſphorum,

rum, Tybur, Geloni, Britanni, Medus, Ponticum, Getæ, Carpathium.

In tertiadecima ait, ex Alcæi sono Prometheum pœnæ, Orionem venationis obliuisci. nondum apud inferos hæc inueni.

In quartadecima perspiciendum quo consilio merum superbum dixit.

Vnde vicesimæ finis admodum languidus, & *recedentis trilingui*

Ore pedes, tetigitque crura.

Videntur hæc inopis poetæ, non diuini, qualis ipse est,

Vltima sanè magni spiritus est, digna tanto ingenio.

Illa tamen non conueniunt loco, *non ego quem vocas,*

Dilecte Mecœnas obibo.

Quid enim? quod πάθος? Imò nihil mirum: poetam qui placeat Mecœnati interire.

In prima tertij,

-carmina non prius

Audita Musarum sacerdos

Virginibus puerísque canto.

Quid? quæ sequuntur carmina plena sapientiæ, numerosa, ardua, virginúmne ac puerorum auditione seipsis minora fient?

In vicesimanona, *Sole dies referente siccos.* haud semel monui, epitheta quæ in fine versuum existunt, sępe esse argumento coactæ loquutionis, quasi sint carminis supplementa. Iccirco malim hîc,

Sole graues referente luces.

In secunda quarti,

Concines maiore poeta plectro

Cæsarem: quandoq; trahet feroces. posuisse videtur, *quandoque*, pro quandocunque.

Plenius maior resonante plectro

Cæsarem dices: trahet vt feroces.

In quarta ita loquitur de pullo aquilæ,

Olim iuuentas & patrius vigor

Nido, laborum protulit inscium:

Verníque, iam nimbis remotis:

Insolitos docuere nisus

Venti pauentem.

Iam adultum pullum describit, cùm attribuit ei iuuen-

tutem, præterea cùm demittit in agnos & in dracones. Quare non potest hîc veris facere mentionem. nam primo ineunte vere parit. incubat tricenis diebus. vix sexto mense ad venationem apti sunt pulli. quippe Septembri etiam sunt inualidiusculi. *Fama deos habuere rectos.* Olim displicebat nobis carmen hoc. cumque multos in modos vertissemus, nullus placuit: quamobrem ne hîc quidem ponam. tota verò cantione hac & seipsum, & omnem Græciam superauit.

In sexta, *Diuæ quem proles Niobæa magnæ*
Vindicem linguæ sensit. Nolim à me Niobes iactantiam attribui magnitudini. neque enim est vitium magnitudo. Fuit stulta vecordia Niobes, non magniloquentia, *Lyncas & ceruos cohibens arcu.* verbo *cohibere* fortasse duriusculè vsus fuit. nodo fasces cohibemus, carcere, & claustris: Non autem sagitta ceruum, quem interficimus.

Septima Ode tota est quarta primi: tantùm differt secundis versibus. Sic animaduertes Horatium consistere intra gyrum ingenij sui, sæpéque multisque in locis circa idem versari argumentum. Maris pericula, vina, excusationem Lyricorum à grauioribus modis, commendationem mediocritatis, poeseos vis & laus, propositio fatorũ ante oculos, amores, atque eiusmodi. quæ loca si inter se conferentur, magnopere faciant ad cultum animorum nostrorum, atque ad leges imitationis.

In quintadecima, *Lydis remisto carmine tibijs.* offendit carmen Remistum, quod antea non fuerit mistum. Muta omnino in quoduis aliud audacter, *Suffulta Lydis carmina tibijs*, scilicet canemus. *Et Troiam*, &c. Epodi versus Iambici à nobis nõ semel duri dissipatiq; animaduersi sunt. nolim tamen omnia excutere. Illa sunto ad exemplum:

Quid nos? quibus te vita sit superstite
Iucunda. longè concinnius,
Quibus iucunda te superstite Sit vita.
decet Quem ferre non molles viros. melius. *viros*
Quem ferre non molles decet.
Vt assidens implumibus pullis auis
Serpentium allapsus timet

Magis relictis. Comparatio contrarij: *Si auis* præsens plus timet quàm absens relictis: contrà est quàm dicebat,

Comes minor sequi *Iuua futurus in metu.*

Quod

Quod si tueri voles optimũ poetam, coniunges illa duo in vnum membrum: *Magus relictu*. minus timet assidens plus autem relictis. Tunc vides hiantem orationem, neque potest assidens reliquisse.

In secunda, quæ sanè longè pulcherrima est, vides quẽ ambitum orationis. nanque ab eo vers.

Quod si pudica mulier in partem iuuet Domum:

vsque ad illud, *Vel hœdus ereptus lupo.* quo in tractu versus continẽtur (vt puto) duo & viginti.

Vel agna festis cæsa Terminalibus. Et numeri cõcinnitas & elegantia dispositionis magis probabit id,

Et cæsa festis agna.

Dissunctio quoque duorum versuum postremorũ odiosa est, *Omnem relegit Idibus pecuniam. Quærit calendis ponere.* quia versus non patiebatur *relectam.* Sic tamen possumus mederi huic næuo, *Omnem vt redegit.* Verùm huic vitio non rarò est obnoxius: non solùm in carminibus, verumetiam in aliis poematum generibus. is dicitur à nobis, Hiatus.

In tertia, non est illud supino aut oscitanti iudicio admittendum, quippe ait Iasonem à Medea perũctũ allio, scilicet vt eo medicamento esset à tauris tutus: at enimvero eadem quo modo vnxit vestẽ qua Creusa flagraret?

In quarta illud quoque considerandum: *Lupis, & agnis quanta sortitò obtigit.* Si Sors & Fors vnum est: quare *sortitò* hîc naturam dicit: fortuitum autem non naturam, sed aut casum, aut casus similem euentum. siquidem Aristoteles à casu fortunam distinguit. An igitur Sors est εἱμαρμένη, Fors autem τύχη? sic enim videtur hîc. an bene alibi diximus, *Othone contempto sedet.* Quomodo contemnebat Othonis legem: quæ permittebat habenti quadringenta millia, sedere in quatuordecim? Præterea nescio an ora dicamus nauium rectè, quia & rostrum. nam sanè rostrũ triremibus est: os non est.

In quinta sunt aliquot loca minus ingenua: anxia diso, neque libero spiritu edita. qualis ille versus,

Herbasque, quas & Colchos atque Iberia
Mittit venenorum ferax. Eæ coniunctiones inter se non respondent. & est sonus insuauis, *que, quas.*

Quæ terra plantas Thessala atque Iberia.

Neque Colchos repetes vt ipse, qui mox,

Flammis aduri Colchicis. ita inde stirpes, hinc flammas appones. & ille versus obscuræ dignitatis,

Abacta nulla Veia conscientia: imò *multa conscientia*, multorum sibi facinorum conscia. sed intelligendum est nō fuisse abactam, i. distractam à malis facinoribus. Omnino durum est: & sonus quanquam dispar temporibus, tamen idem plebeius. neque intelligo quid sit, *quantum extant aqua Suspensa mento corpora.* quænam in patibulo suspensa extant ab aqua? Et illa ignota mihi,

Interminato cùm semel fixæ cibo

Intabuissent pupulæ. imò *terminato.* nā interminatus est infinitum: at ille finitū ostendit, cùm dixit, bis térue mutatam dapem. Et qua natura doctus scripsit fixas esse pupulas ab inedia? *Senem, quod omnes rideant, adulterum.* posuit *quòd*, pro *vt. Quid accidit? cur dira barbaræ minus*

Venena Medeæ valent? Hæc diligentius inspicienda. nánq; accipit hic sua venena, quæ ait efficacia fuisse Medeæ, sibi minus valere. at quæ venena? quibus cremauit pellicē. at ea non exercuit aduersus Varum: sed philtris tātùm egit. Itaq; ait hic, amoris esse poculum: &, *Non vsitatis Vare potionibus Ad me recurres.* ego potius dicerem: *cur dira barbaræ magis Venena Medeæ valent:* scilicet, quā nostra. *Indormit vnctis omnium cubilibus. Obliuione pellicum.* Neque structura placet. & hęc hiant, disiuncta à superioribus. & verbum *indormit* insuaue est.

Ad me redibis: nec vocata mens tua

Marsis redibit vocibus. Si fiet amens, quomodo fastidiat poculum quod mox minatur? & omnino illa sunt durissima, *Venena, magnum fas nefásque, non valent*

Conuertere humanam vicem. Profectò si iam lapidibus infectata est plebs, si interemptæ anus, si insepultæ à lupis, & auibus laceratæ: quid addit,

Neque hoc parentes, heu mihi, superstites

Effugerit spectaculum. quid enim agant parentes tunc? Animaduerte vocem hanc, *alites*, multis in locis ab Horatio repetitam: quam adeò amauit, vt maluerit hic, quàm quod potuit, *Vultures.* & fugisset licentiam neglectæ collationis.

In sexta dispositionis quoque paruam curam habuit, *Inultus vt flebo puer?* nunquam sic loquor. quasi non potuerit tū cōmodius, tum simplicius, *Inultus vt puer fleam?*

In septi-

In septima, nec capio illum loquendi modum: *Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus, Vnquam nisi impar feris.* Nō enim vsquam apud quempiā inueni. An est *impar mos?* an *impar feris*, pro disparibus. miserè concinnant. *in dispar* addunt, genus. Neq; verum est Britannum fuisse intactū. vel lege Cæsaris Commentarios.

Octauam & duodecimam nebulonis ac nequam esse oportuit, non Horatij.

In nona minus bene appellatur Antonius, *dux Neptunius*. Est & illud molle ac languidū, *actus freto*. victus, pulsus, aut tale quid. sed pes repugnabat,

Vt nuper actum dura cum ducem fuga
Seruauit vsus nauibus
Verbi minatum vincla.

Illa verò ferre nequeo,

Ad hunc frementes verterunt bis mille equos
Galli canentes Cæsarem.

nam & insuauia sunt: neque conueniunt pugnæ nauali. Sed & illi duo versus odiosi,

Hostilisque nauium portu latent
Puppes sinistrorsum citæ

Quid *citæ*, si *latent*? aut si *latent puppes*, proræ non latent. Neque enim circunloquutio est, *puppes nauium*, id est, naues. Quid illa?

Curam metumque Cæsaris rerum iuuat
Dulci Lyæo soluere.

nam quomodo parta victoria possit esse in metu, quem vino soluat?

Vndecima aspera est & insuauis, neque digna legi.

Tertiadecima similis est aliarum. inuitat enim ad vinum extemporum occasione. Quod hic de Achille, idem in septima primi Teucer. Sic bibit ille & vere, & æstate, & hyeme, & semper, & vbique, & multum.

In quintadecima cùm scribit de inertia, inseruit amores Mecœnatis. Neque verò excusetur, quòd illos cum suis comparet. non enim idem sunt, inertia quæ prohibet scribere, & amor qui iubet.

Sextadecima elaborata est, alternis iambicis puris. Iccirco & factu difficilis, & emendatu. Durissima lanè multis in locis, & quasi inuitas quasdam partes habens. tota igitur inepta est. Quis enim paululum modò pudens ausit

hortari trecenta millia ciuium Romanorum ad vrbem deserendam: præsertim cùm in bello ciuili necesse sit alteram partium vincere? Durum epithetum, *Cærulea Germania*: ab oculis opinor sanè ineptè. Antiquè nimis vlus est verbo *carent*.

Quæq; carent ventis & solibus ossa Quirini.

Sicut Plautus ad Ianuam, *Caruit ne te febris heri?* At Cicero in Tusculanis aliter docet nos. non enim egent ventis ossa Romuli: non igitur carent, vbi non habent. Sic mox, *carere laboribus*. quia & apud idoneos authores inuenimus dictum, *carere molestia*. Qui sequitur versus profectò à me non intelligitur,

Fortè quid expediat communiter aut melior pars
Malis carere quæritis laboribus? Nisi dicas, *quæritis communiter*, i. omnes, *quid expediat. aut melior pars quæritis carere laboribus*. at idem est. vides verò quantam duritiem. & quæ sequuntur etiam asperiora. Hæc sit optima sententia: ire quocunque fors tulerit. velut profugit Phocensium ciuitas. Verùm deest relatiuum quæ, scilicet, *reliquit agros*, &c. Mancus sanè sæpe est Horatius ad hunc modum. & illa plebeia, *simul non saxa remarint V adis leuata*. & quod sequitur, *pigeat* melius licebat. sic respondebit, *ne sit nefas*.

Ametq; salsa lanus hircus æquora.

vbi reperit hircum, quem hic poneret abhorrentē à mari? nam nullum est animalium quod magis amet sal: quare non aut simiam, aut felem dixit potius, quibus bestiis nulla peius odit aquas?

At pars indocili melior grege mollis, & expes
Inomminata pprimat cubilia. sic lego *at*, nō *aut*: vult enim illos, qui in ista iurarint, abire: alios verò remanere domi. Illos igitur abire, quem admodum apes abeūt: hos autem non. Iccirco dixit eos meliores *grege mollis indocili*. qui nequit doceri, nec deserat lares suos. Cæterùm vox illa *melior*, non conuenit sententiæ. nam si sunt meliores apibus, ergo & iis qui apes imitantur. igitur sententia tua non optima, qua suades fugā. Hos igitur qui malint frui malis præsentibus quàm sperare commodiora, ait malè ominatis incubaturos cubilibus, i. mansuros Romæ: vbi coniugia à fatis damnata sunt bellorum ciuilium infelicitate. Verùm illud verbum *perprimat*, fœtet auribus puris. quod autem substituam, haud sanè nunc in mentem venit: *Sordidet*

dixit tamen, non displicet. quo etiam augeatur contemptus pusillanimorum. Quid verò dicam de vinea, quæ semper floret? puto eam nullum vnquam fructum laturam. ut tamen,

Et imputata floret vsque vinea, posuissem, *turget*, aut *fundit*, aut aliud melius: vt *fœtat*. omnia hęc miracula quę incitent peregrinum ad iter instituendum patria relicta. Illud vulgare, atque hîc otiosum.

Leuis crepante lympha desilit pede. neque conuenit *leuis* epithetum deliberanti. *desilit* enim quia grauis. Tuearis tamen ex Hippocrate & aliis, leues aquas salubriores. Multis modis mutari possit, *crepante pura*, & alia. cùm dixit ca pellas venire ad mulctra, quid addidit?

Refertq; tenta grex amicus vbera. & appositio illa *amicus*, languida, ac pedi potius quàm sententiæ seruiens. non autem reponere *beatus*: non repugno tamen: *Saturque tenta grex reportat vbera*. verbũ verò *circumgemit*, non conuenit vlo iure. sed circumfremit. Ad hæc, qui ita cecinit.

Reddit vbi cererem tellus inarata quotannis: qui potuit mox subdere? *pinguia nec ficcis crantur semina glebis*. id quod Iouis affligat benignitati, qui temperati aeris beneficio affecerit illas insulas.

Carmen in Canidiam non est palinodia, vt scripsere: sed dissimulata recantatio: nec tam dissimulata, quin appareant opprobria manifesta,

O nec paternis obsoleta sordibus, &c. sed & apertius,

Amata nautis multum, & institoribus, & quæ sequuntur. Itaque eadem est tum materia tum finis, quæ & in iis poematiis quibus illam insectatur, orationis autem, quem Græci rethores Ductum vocant, alius. nihilo felicius in hoc fluit, atque in aliis. Responsio quoque haud multò illustrior. Iam illud nequaquam verum est,

Luxere matres Iliæ addictum feris
Alitibus, atque canibus homicidam Hectorem:
Postquam relictis mœnibus rex procidit
Heu perunacis ad pedes Achillei. Neque enim fuit Hector addictus auibus, postquam Priamus eius cadauer impetrauit ab Achille: sed à patre sepultura affectus fuit. nisi dicas, prius expositum feris, postea redemptum eas luxisse. Illa verò non cohærent,

Dedi satis superque pœnarum tibi.

Quid tum posteà sequitur quod non consequitur, *Fugit iuuentas.* Quinetiam ruborem iuuenilem in Venefica, minus prudenter appellauit verecundum. Res ita est: at cōmunicatio significatus non est ex decoro. Præterea quis dicat, colorem reliquisse ossa: uō igitur debuit dicere *ossa amicta pelle*: sed reliquisse peliem amicientem ossa. Par dissolutio & in illo,

Tuus capillus albus est odoribus:

quid enim sit, nescio, præsertim cùm & quod sequitur, æque disparatum sit,

Nullum à labore me reclinat otium.

vt videantur ab alio illa tota interposita,

Amicta nautis multine, & institoribus
Fugit iuuentas: & verecundus color
Reliquit ossa pelle amicta lurida.
Tuus capillus albus est odoribus.

Nec conueniunt comparationes. Ardeo vt Hercules. rectè. Ardeò vt flamma. non rectè: sed vt AEtna. non autem flamma in AEtna. Malam quoque ineat gratiam ab ea voce *prudens*: quam tam scelerato loco statuit,

Nec in sepulcri pauperum prudens anus
Nouendiales dissipare puluercs.

Et vltimus versus, quem admodum alios tum suprà tum alibi designauimus, dissitus à proximo, & inconcinnus: quid enim est,

V tcunque fortis exilis puerpera?

In responsione posuit nautas nudos in hyeme,

Non saxa nudis surdiora nautis.
Neptunus alto tund t hybernus salo.

Sed sit satis. ne omnia excutiam, quorum sanè tædet.

Seculare carmen, doctum plenum, tersum, laboratum, felix. Argumentum ex formula & præscripto à Pontificibus per libros Sibyllinos constituto, nō potuit lenius tractari quàm factum est. Vides enim temperaturam pedū duriusculam. id quod in hoc solo poemate frequentius euenit, quàm in libris carminum quatuor. Hoc autem cōtingit, quot ex duæ syllabæ dactyli priores in eadem voce sunt, quod & in quarto monuimus: veluti,

Lenis Ilithyia tuere matres.

Sic fit in sequentibus, Lucina, decreta, regina, mutare, muniuit, bellante, responsa, neglecta, fulgente, Diana, sentire,

tire. Quod si, vt ex Donato docuimus, vnam facias vocem cum copulatiua, adiunges his, certamq;, acceptusque Albanásque, terraque, prolisque, syluarumq;. ita fiet vt paulò minus quarta parte iis numeris tam bonum poema fiat insuaue.

Quæ verò aut nouè aut acutè dixit in carminibus, hæc sunt & eiusmodi,

Nec partem solido demere de die.

Sic te diua potens Cypri, i. domina: quod Homerus, τενέδοιο τε ἶφι κάκοιο.

Aspicum decertantem Aquilonibus, omissa præpositione,

Semotiq; prius tarda necessitas lethi corripuit gradum.

Simplex munditiis.

Mæonij carminis alite: i. auspiciis.

Ambiguam tellure noua Salamina futuram,

id est, alteram Salamina: quare nomen ambiguum futurum est: verius fuerit.

Sanguine viperino cautius vitat. Sic alibi, *cane peius & angue.*

Auritas quercus, audientes Orpheum,

Animæq; magnæ prodigum Paulum.

Ventis debes ludibrium: sicut alibi, *debetur gratia*: è Græco,

Coniurata tuas rumpere nuptias.

Mille locis vtitur his infinitiuis: vt mox,

Furit te reperire.

Defendit æstatem capellis. sic Virgilius,

Solstitium pecori defendite. quare non oportuit Gellium tam laborare. Et vtitur hic, *vtcunque*, pro quandocunque.

Nullam Vare sacram vite prius seueris arborem.

pro potius aut melius: ex Græco, vt mox docebimus,

Quis desiderio sit pudor, aut modus.

Quæ Liris quieta mordet aqua taciturnus amnis.

Insanientis dum sapientiæ consultus erro.

Bruta tellus

Ferre iugum pariter dolosi

Fortunaq; dulci ebria.

Sic Anacreon, ἔρωτι μεθύων. durius apud Theocritum de Amyco, ἔστη δὲ πληγαῖς μεθύων.

Quo locorum, quo loco, vbi locorum.
Obliquo laborat lympha fugax trepidare riuo.
Cuius octauum trepidauit ætas claudere lustrum.
Desine mollium querelarum.
Periculum fugax contremuit domus: transitiuè.
Ille dies vtramque ducet ruinam.
Non Siculæ dapes dulcem elaborarunt saporem.
Flagitio additis damnum,
Dedecorum pretiosus emptor.
Conuerso in pretium deo.
Languidiora vina, crassa vetustate, aut dulcedine
Solidiorem explicuere frontem.
Qua notam duxit niueus videri.
Densum humeris bibit aure vulgus
Dilapsam in cineres facem: quia iuuenis meretrix, fax: anus, cinis.
Integer vitæ (vt integer æui) *& sceleris purus.*

Horatium verò magnis operibus sese ad Græcorum lyricorum imitationem comparasse, multaq; ex illis expressisse, alibi dictum est à nobis. Quorum libri si extarent, vehementer conferret ad efformãdos animos nostros iis legibus, quæ nos docent quomodo ponendi sint pedes in vestigiis antiquorum. Cùm igitur alibi quædam loca designata sunt à nobis, tum ex Alcæo quæ descripsit Athenæus, hæc sunt. Direxit igitur illa,

Vides vt alta stet nive candidum
Soracte, ad istorum normam:

ἄσεκτο Τ'ημὲν ὸ ζεὺς, ὲν δ' † ἄσεκτο μὲγας
Χειμὼν, πεπάγασιν δ' ὑδάτων ῥοαί.
Κἄββαλλε τὸν χειμῶν', ὄπι μὲν πάρις
Πῦρ, ἐν δὲ κρητὶς οἶνον ἀφειδέως
Μιλιχόν. αὐταρ ἀμφὶ κόρσᾳ
Μαλθακὸν † ἀμφίβαλον γνόφαλλον.

ἀμφὶ Et illa, *Nunc est bibendum, nunc pede libero*, &c. ad hæc,

Νῦν χρὴ μεθύσκειν, κἀι τινα σκῆς βίαν
σκῆσιν † Πάντα, ἐπειδὰ κάτθανε μύρσιλος.

Et illa ad verbum, quod & alibi monstrauimus,

Nullam Vare † sacrum, &c.
Μηδὲν ἄλλο φυτεύσης πρότερον ἄμπελον

Et illa, *Vitas hinnuleo me similis*: ex Anacreontis illis suauissimis,

Οἷά-

Οἷα τε νεβρὸν νεοθηλέα,
Γαλαθηνὸν, ὅς τ' ἐν ὕλῃ
† Κερόεις ἀπὸ λειφθεὶς
Ἀπὸ μητρὸς ἐπτοήθη.

† κερόεσσης.

Illa etiam, *Natis in vsum lætitiæ scyphis*, transtulit ex Anacreontis illis,

Ἄγε † δότε. μήθ' ὕτω
Πατάγῳ τε, κἀλαλητῷ
Χευθεσὶν πόσιν παρ' οἴνῳ
Μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς
Ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις.

† δῶτε

ARAE P. VIRGILII MARONIS.

QVæ nobis videbantur ad imitationis commoda cõferre posse, duobus libris ita explicata sunt: vt vel nobis ipsis, vel etiam optimo cuiq; poetarum negotium facere ausi simus. non calumniæ authores, à qua longè semper nobilitatis vis abhorrere fecit: non gloriæ cupidi, quam si affectemus, multò maioribus operibus in vniuersa philosophia satis mihi superque paratam puto: sed more nostro, nequid acrioris perfectiorisque iudicij in libris nostris desideraretur. Quam diligentiam veritus nequis expectaret à nobis in diuinitate Virgiliana: illam vt par est, perinde atque fastigium quouis humano ingenio altius admirati, hîc ei Aras statuimus: quæ ex suo modo finem imponat progressibus nostris.

LIBRI SEXTI
QVI ET HYPERCRITICVS.
INSCRIPTVS,
FINIS.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI POETICES LIBER SEPTIMVS, QVI ET EPINOMIS,

RATIO RECENSIONVM, PARTIS PRIMAE,

CAPVT I.

IAM hinc ad ſperatum ſpectabat finem tot (vt ſibi quidem videbatur) laboribus defunctus animus noſter: cùm ei ſeſe eiuſmodi obtulerunt impedimẽta, quibus animadverteret, in tam ſecura ſui opinione minimè licere ſibi conqueſcere. retrò nanq; legens veſtigia progreſſuum ſuorum, multas inueniebat quaſi per ſtationes diſpoſitas difficultates: quas (ne cõmentationum curſum retardarẽt) omniſſis, illis abſolutis expediẽdas ſibi eſſe exiſtimabat. cõmodiore ſanè loco tractari poſſe, ipſo quaſi corpore Poeſeos conſtituto, quàm ſi per initia nondũ cõformatos auditores diduceret ad diſceptationes. Cùm igitur eius leges & inuentæ feliciter, & prudẽter digeſtę, & ſubtiliter eſſent examinatæ, accuratiore opera de iſtis ipſis iudiciis rurſum noua facere iudicia nõ dubitaui: vt neq; aliis temere obſecundare neq; mihi inſolẽtius aut parcerem, aut etiam placerem. id quod cùm affert multas maximaſq; labes ciuilib. officiis, tũ in ipſa rerũ naturæ cognitione nihil eſſe videtur peſtilentius. Quamobrem cum in iis quæ ad formam ac finem Poeſeos pertinent, quæq; eius complectuntur materiam, multa ex hominum opinionibus faceſſere nobis negotiũ conſueuerint: de nobilioribus primo quoq; loco diſceptandum eſt. quod vt plenius atque explicatius fieri poſsit, altius ordiendum cenſeo.

RERVM DIVISIO.

CAPVT II.

OMne quod eſt, Rei appellatione demõſtratur. at harum rerum quædam primariæ ſunt, quædam illarũ

ſunt

sunt imagines. Primæ, bos, homo, quercus: horũ imagines, picturæ aut aliusmodi expressiones. Subtilius atque acrius intuenti, harum imaginum aliæ sunt ab arte totæ: alias totas sibi Natura vindicat. nonnullæ mistæ sunt, in quibus ars addidit aliquid Naturæ exempli gratia, Quæ imitationes sunt immateriales, eæ solæ constant arte: veluti saltationes. quoniam solo corporis habitu motúque conficiuntur. his nullam suppeditat Natura Materiam: simia tota est in Naturę cęsu. hominis enim ibi efficta forma est. Mistæ verò sunt: quarum materias à Natura mutuatas, impostа facie quadam, suas facit ars. hoc multis adeò modis fit. ac quædá sanè manifestæ sunt, vt pictura, plastæ, marmoraria, fusoria. quædam vulgo obscuriora, non tamen latuere sapientes. nam si equus ad gestationem fuit à Natura comparatus, equum profectò trituratores imitantur, vbi phalangibus paleas gerunt ad fœnilia. Quinetiam domus imago quædam videtur antri. Vacuas natura specus vbi primi mortales animaduert sent, earúmq. commoditatibus vti essent: principiò ipsi quoque rupes excauarunt sibi: mox etiam contignationes excogitarũt. Maxima ergo artium pars imitatio est: quippe etiá Cerdonica ex corticum fortuitis vtilitatibus spectatis in animalium genere munimentis vngularum, lese comparauit ad perones & carbatinas confic. edas: quarum rudimentis adiunxerunt facies elegantiores pòst ingenia cõmodiora. Sutrina quoque frondium expressit operimenta. Textrina ab aranearum operis tum fila, tũ inter conexiones meditata est. cæterùm huiusce modi inuẽtorum rationes alibi tractandæ sunt. Quod verò ad Rem pertinet: illud imprimis considerãdum, omnem imitationem cuiuspiã finis causa institui. Náq; honoris ergò statuæ positę sunt ab antiquis ad eorum memoriam qui præclarè gessissent rem: vt talibus exemplis ipsi quoq; posteri ad paria edẽda facinora inflammarentur. Nulla igitur imitatio propter se. nempe ars omnis extra se prospectat quod alicui conducibile sit. non enim entis sui causa fabricatus est, sed propter domini tuitionem. His itaq; constitutis, satis patet omnem sermonem nostrum nihil aliud esse quàm imaginem. Rerum namque sunt notiones ipsa nomina. vnde etiam ducta est appellatio. Est autem res omnis (præter Deũ) aut substantia, aut in substãtia, aut à substãtia, aut ad

ſubſtantiam (nam Deus neque ſubſtantia eſt ; neque accidens : ſed ipſe) In ſubſtantia ſunt accidentia: ſubſtantia ſunt actiones per qualitates, aut ſine medio : ad ſubſtantiam ſunt generatione ,quas quum Philoſophus dixit eſſe medias inter eſſe & nó eſſe, imitatus eſt ſeipſum: vbi item dixit,dormiente eſſe mediũ inter viuentem & non viuentem. hæc autẽ dicta ſunt ἀνεπιτρόπως. Ergo quodcunque eſt,eſt aut hoc,aut ſic.verba igitur nuda ac ſingularia ſignificant hoc,id eſt,quod quidque eſt: vt hominem, aut album,compoſita verò ſignificant ſic : vt homo albus, Quarum igitur artium inſtrumentum oratio eſt,eæ omnes imitatione conſtituuntur. at imitatio non vno modo : quando ne res quidem. alia nánque eſt ſimplex deſignatio, vt Aeneas pugnat : alia modos addit atque circunſtantias. verbi gratia: Enſe, armatus, in equo , iratus. tum hic eſt pugnantis etiam facies, non ſolũm actio. Ita adiunctæ circunſtantiæ, loci, affectus,occaſionis,temporis, orationis , euentus , pleniorem adhuc atque toroſiorem efficiunt imitationem : qua oritur,præter æquabilitatem atque tenuitatem delineationis,umbra, lux, receſſus: partium promotio,vigor, efficacia. Hæc igitur omnia quum poetę opera effingatur,eam finem totum fecit Ariſtoteles imitationem , quam omnium animantium ſoli homini attribuit tanquam peculiarem.Eiuſmodi verò ſententiam quum ſemel poſitam, ſæpe repertam , perpetuò foueret : in duas nos abduxit abſurditates. Altera eſt, vbi non ſolùm poeſim in genere : ſed ipſam quoque ſpeciem Epopœiam communem fecit & Sophronis mimis, & Alexamenis Teij dialogis, ſoluta conſcriptis oratione , de Philoſophia. Altera quum ait , Herodoti hiſtoriam,ſi pedum legibus aſtringatur, nihilo ſeciũ hiſtoriam futuram. quorum primum adeò eſt abſurdum, vt ſine fecerit genus ſolutę orationis.De hiſtoria verò haud ita eſt. erit enim non hiſtoria , ſed poeſis hiſtorica. propterea quòd non eſt poetice finis,imitatio : ſed doctrina iucunda , qua mores animorum deducantur ad rectam rationem : vt ex iis conſequatur homo perfectam actionem. quæ nominatur Beatitudo. Quòd ſi ſola imitatio poeſeos finis eſt: ſi quicũque imitatur, is poeta eſt: etiam Socratica perſona in dialogis , etiam orator poeta fiet in Proſopopœiis: etiam Plato poeta erit in ſuis Legibus, quibus

bus excludit à suis legibus poetam: etiam in mercatu erit institor poeta, quum Heri iussa suis verbis explicabit. præterea Epicus, vbi introducet, poeta erit: vbi loquetur ipse, non erit. Simul Ilia & poema erit ex personis fictis: ex Homeri persona, non erit. Ad hæc multa sunt genera carminu, multa poematū, quorū nullū iam hoc in censu reponeretur, Lyrica, Scolia, Pæanes, Elegiæ, Epigrammata, Satyræ, Syluæ, Epithalamia, Hymni, alia: in quibus nulla extat imitatio, sed sola nudaque ἐπαγγελία, id est enarratio aut explicatio eorū affectuum, qui ex ipso proficiscuntur ingenio canentis, non ex persona picta. nam quod poetæ nomine defraudat Empedoclem: minus rectè fit. quin ipsemet eidem attribuit verbum sæpenumero, cùm de illo verba facit: ὡς ἐποίησεν ἐμπεδοκλῆς, inquit. Sic Pythagoras, Solon, Phocyllides, Theognides, Parmenides, Nicander, Aratus, Oppianus, poetæ sunt ethici, naturales, theologi. Tum siquis Herodoti suauitates pedibus fecerit numerosas: efficiet is historicum poetam. quamobrē dicendū est, Poetæ finē esse, docere cū delectatione: Poesim verò esse politiæ partē, quę sub legis latore, quanquā alia facie atque colore, continetur. Na quæ iussa sunt in legibus, quæ sunt apud concionatorē, moderatorémque populi suasiones: hæ poetices opera certa atque separata, cōparabuntur quibusdam amœnitatibus ad institutionem ciuitatis. Quare non est verum quod aiunt: cohærere Sophisticę Poeticē, ita vt poetę proprium munus sit, adornare mendacium. nam hoc surrepsit postea, seséque immiscuit ei simplicitati: quæ cum ipsa primùm poetice orta fuerit. Per initia nanque nudam recitarunt veritatem in Comœdiis: vt quicque gestum, factum, actum erat, postea propter rerū nouitatem, fictæ res, quas nunquam spectator audisset antea, magis placuere. Ex quo plausu patuit aditus atque ingressus in scenam mendacio. Sic iidē vehemēter errarunt, quum scripserunt orationis esse proprium, significare verū necessarium. Quum enim non omnis res sit necessaria: & omnis rei oratio nota sit: non omnis erit oratio necessaria. Veritas, vt alibi dicebamus, est adæquatio notionum cum iis rebus, quarum notiones sunt. Orationis igitur proprium est significare, at necessarium significare, non omnis orationis: sicuti neque cuiusuis numeri par est proprium, sed alicuius

tantùm. Frustrà quoque alij à rerum magnificentia poeseos formam deduxere: sicut ij qui Comœdiam poematis appellatione indignam existimabant propter humilitatem: quorum errorē suo quoque loco sustulimus: Quamobrem ita concludendum est: Non ab imitatione: non enim omne poema imitatio: non, qui imitatur, omnis est poeta: Non à fictione ac mendacio: non enim mentitur poesis, aut quæ mētitur, mentitur semper. esset ergo poesis eadem, & non poesis. Denique imitationem esse in omni sermone. quia verba sint imagines rerum: Poetæ finem esse, docere cum iucunditate.

VTRVM POETA DOCEAT MORES, AN ACTIONES. CAPVT III.

STudiosarum actionum quasi forma quædam est ea, quam rectam rationem vocant Philosophi. Prauarum verò an forma vlla est? nulla. sed illius absentia mali sumus, aut neque boni neque mali. Quid igitur poeta docet? Vtrúmne actiones, quæ ab affectibus animi, quas διαθέσεις dicimus, proficiscuntur: an eam viam, qua tales euadamus, vnde bene agendi facultas oriatur: & malorum facinorum fugiendorum ratio ineatur? Aristoteles ita censuit: Quum poema comparatum sit ad eam ciuium institutionem, quę nos ducit ad beatitudinem: beatitudo verò nihil aliud quàm perfecta sit actio: neutiquam ad mores consequendos deducet poema, sed ad facta ipsa. Rectè sanè. neque verò aliter sentimus nos. verùm quod addit, paulò est incommodius: ait enim Tragœdiam sine facto constare non posse, sine affectibus posse: sic enim ἦθος interpretor mores ipsos impręsentia. sui, nánque temporis Tragicos poetas scripsisse ferè fabulas ἀήθεις. Sic Zeuxin pictorem nullos in operibus suis expressisse more: Polygnotū fuisse optimum ἠθογράφον. At enimuero si ἦθος est habitus ad agendum, ísque à factis Tragicis excludatur, erunt omnia fortuita, aut omnino temere contingentia. Nam sanè Orestes semel occidit matrem: hic ἦθος nullum. non enim suo more fecit. at suo more fecit Aegisthus: suo Polymestor, Pylades, Euclio, Pseudolus, Ballio, Dauus. Itaque non est quærendū, doceátne ἦθος poeta, an πράγμα: sed vtrū διαθέσεις,

an

an euenta. nam tametsi præter moré fiunt multa:non tamen sine affectu fiunt: hoc igitur quærendum. soluitur autē ex iis quę suprà dicta sunt.Docet affectus poeta per actiones: vt bonos amplectamur atque imitemur ad agendum: malos aspernemur ob abstinendum.Est igitur actio docendi modus: affectus,quem docemur ad agendum. quare erit actio quasi exemplar, aut instrumentum in fabula affectus verò finis. At in ciue actio erit finis,affectus erit eius forma.Quę si cui subtiliora quàm res postulat,videbuntur, ne molestè ferat nostram diligentiam. nihil ei facilius quàm his carere, si vti nolit. Etsi præter methodi rationem ab eodem factum est, quum hoc attribuit Tragœdiæ soli, quæ debeatur vniuersæ Poeseos operæ. quemadmodum quum leges statuit numerorum ex vocibus vocúmque partibus, quas tamen leges in illis promulgatas postea nusquam scripsit.

DE PARTIBVS TRAGOEDIAE, ET SPECIEBVS.

CAPVT IIII.

DVas omnino partes idē Tragœdiæ facit, δέσιν, id est cōpositionē, etiā fasceationē dicas si liceat. sicuti fasciatim, & λύσιν, id est solutionē atq; explicationē rerum complicatarū, quæ in exitu est. Posteriores catastrophen appellarūt. traiectionē verò illā, qua partes hasce coniungit, μεταβασιν, hoc est transitionem. Quæ tamen partes in poematis compluribus inueniuntur. ac semper quidem in Epigrammate quod alicuius momenti sit. Species verò Tragœdiæ facit quatuor. Vnā πεπλεγμένην, id est implicatam euentis & agnitionibus, vt Iphigeniæ & Orestę. Secundam παθητικὴν, vt Aiacem. Tertiam ἠθικὴν, vt Philoctetem Sophoclis. Quartam non designat per formas, sed indicat: Qualis, inquit, Prometheus, & quæ apud inferos agūtur. In iis deorū personæ erāt: & omnino ab humanis abhorrentia spectacula. Quā partitionē accurratius obseruare nos decet. nánque ad hāc rationē alię quoque species inuehentur. quippe ἁπλῆ, id est simplex ac deducta. cuiusmodi pleræque Aeschyli. ea enim quę inscribitur Persæ, penè simpex narratio est. Itē erunt quędā cōpositæ ex lętitia & luctu: vt ex Aegisthi interitu Electrę exultatio. Alię totę luctus: vt in Oedipo. Nonnullę totę lętæ vt Sophoclis Philoctetа. Sed & illarum quędam omnibus

communes sunt.quæ nánque Tragœdia non est παθητική, aut ἠθική; est enim vtriusque affectus plenissim Prometheus.Est eadem valde πεπλεγμένη, atque ex maximè contrariis quidē.nam & vagus error Inachidos est, cum Promethei affixione. Et Prometheus semideus interit, vbi prædicitur iuuencæ ἀποθέωσις. ἤθους verò expressio planissima ex fabro Vulcano, Mercurio caduceatore, Necessitate, Promethei obiurgatione, atque etiam exprobratione, denique Inachidis conquestione: vbi & πάθη sunt valde miserabilia.

AN FIGVRAE DICTIONIS AD HISTRIONEM PERTINEANT.

CAPVT V.

HAud parum operæ posuimus in iis præceptionibus, quibus ad ornatum instituti nostri,dictionis figuræ continerentur. Aristoteles tamen ait non interesse poetæ, sed histrionis.nō enim esse officij nostri statuere quid sit ἐντολή, εὐχή, διήγησις, ἀπειλή, ἐρώτησις καὶ ἀνάκρισις. cui sententiæ quò minùs assentiamur,non pauca efficiunt. Principio negamus iussionem. narrationem, comminationem afferre orationi faciem aliam ab ea quæ vulgo vsui est.at hæc erat figuræ definitio. Deinde etiā si ita sit:non tamen à poetæ & cognitione & vsu aliena esse debere. tum autem in gestu haudquaquam consistere optationem.sed in eo verbi flexu, quem Modum Grāmatici nominarunt. Præterea nihil agit histrio nisi quod accipit, atque eo quippe modo quo à poeta factum, figuratum, dispositum est. itaque ne id quidem quod ibi additur, ad rem facit. Ait Homerum à Protagora castigatum, quòd vbi proponere debuerat, inuocauit. Nihil, inquam, ad sententiæ confirmationē.quin potius ostenditur,inuocationem aliam esse à propositione, neque per gestum aut actionem,sed per modum precandi atque indicandi esse diuersa. Quo tamen ex loco elicias Latinorum tum morem tum iudicium, qui hac in parte Protagoræ censuram libentius, quàm Homeri legem sunt sequuti.

DE DICTIONE.

CAPVT VI.

QVomodo diceremus ea quæ fuerint excogitata,satis plenè demonstratū est à nobis,Aristoteles quum hoc

hoc ageret, partitus est voces in hæc, εὔχρηστον γλῶτταν, μεταφορικήν, ἐκτετυμμένην, ὑφηρμόσθην. quare quod negabat λέξιν ταύτην poetices esse, nunc euertit. hæc nánque posteriora, dictionis figuræ sunt. Omnis enim vox aut est propria, hoc est ex vsu cõmuni eius nationis, cuius est oratio poetæ: aut est alia facie, idque non vno modo. quippe aut est peregrina: hoc ille γλῶτταν vocat: quia duæ fuerunt linguę Dorica & Ionica: aut est gentilis, sed efformata tamen. nánque aut non mutata facie proportionem habet significationis: hæc est metaphora. Ridere enim Latinum est: at Ridere prata, ita Latinũ, vt aliud à proprio significet. Aut mutat faciẽ duobus modis: nempe quantitate vel variata, vel non variata. Manente eadem quantitate, veluti quum literarum fit transpositio, vt κακίζω, κακάρω: & verborũ, vt *Transtra per & remos*. Mutatur quantitas additione aut exemptione. Additio fit in principio, medio, fine: sic & ademptio. quorum exempla habes apud Grammaticos. γλῶτταν ille ponit exemplum σίλφιον, quod Cypriis lanceolam significare tradiderunt. Galenus Thessalis λαβύα esse, quod alius ἀγροϊκόν. at λίμνη aliis portus, legimus alibi σκιώδη, aliàs ζιζώδη apud Syros. Horum multa sunt apud nos: *Gesa, Gaza, pero, caterua, magalia, mapalia. meddix. suffex. sagmen, tiara, dolones*, alia. Huius figuræ proportionem præ se fert Archaismus. *-uel me fortuna precari, Tibi decet, Silicernio, Nauci, Pupulo*. Sic πίσυρες apud Homerum, quod præter cæteros etiam Galenus animaduertit. Peregrinitatem irridet Plautus in Trinũmo. *Tam modo*, inquit, *Præneſtinus*. γλῶτταν etiam vtitur, quũ dicit *technam* pro dolo. Et λάχνη λήχνη, & χαῦνον, ἴτην καὶ χαυνότητα. sed vrbanius. diuinus vir in Poematio, *Aedon* pro Philomela: habet enim nescio quid suauitatis. & in quarto consummati operis, *hyalum* pro vitri colore posuit, tanto iudicio ac venustate, quanta fuit à Grãmaticis ignorata. sic in quinto, *aëlla* pro litore. & ad eundem significatum, *-aëllæo Aracyntho* in Corydone. Habes præter hæc conjunctiones & seiunctiones verborum, *Antemalorum*.

Quę me cunque vocant terræ.

DE CHORO VETERIS COMOEDIAE.

CAPVT VII.

QVemadmodum à primis rudimentis fecerit Tragœdia progressus, nõ latuisse hominum obseruationes

atque memoriam scribit Aristoteles: propterea quod id genus poematis summo primarióque in honore fuerit apud Athenienses. Videtur autem ex Satyra Tragœdiam ille gignere. quod si ita sit: iam de nomine ambigendum non est. Quid enim est aliud Satyrus, quàm hircus? ex ridicula igitur factam non solùm seriam, sed etiam sæuam. Iccirco à tetrametris abductum sermonem ad Iambos: quod genus carminis magis esset statarium. Nobis tamen videtur per initia introductam omnium actionum miscellam cuiuscunq; generis: postea verò certis iudicijs per materias argumenta· separata: vt alia diceretur esse Comœdia, alia Tragœdia. Satyrã neque parentem, neque sobolẽ, neque partem fuisse Tragœdiæ: sed inter atrocitatẽ à propria scena euocatam atque interfitam, ad leniendũ exasperatas aures animósque spectatorũ. ait ille tamen eò deductam ab humilioribus atque etiam ridiculis principijs. Satis cõstat ex eius historia, atque Philostrati narratione, rudẽ illam extitisse ad AEschyli vsque tempora. Eũ primum inconditã, ac feram immanitatẽ a priscis acceptam, tradidisse & auditoribus mitiorem, & scriptoribus cõpositiorem. Primus enim cædes à scenis atque spectaculis abductas, satis habuit per nuncios repræsentare. Quúmque essent Tragœdiæ monoprosopi, diduxit recitationẽ in diuerbia. quare declarauit πρωταγωνιστὴν eum, qui primas ageret partes: id est, qui potissimum, & pluribus clara atque alta voce vtebatur. Alter dictus est δευτεραγωνιστὴς, cuius opera minor ac secundaria: vox summissior. quod & suprà scriptũ est. Aiunt Sophoclẽ addidisse tertiam: falsò quidem tres enim sæpe apud AEschylũ: apud omnes etiã quatuor aliquando. Igitur & huic legi nomen fecere. nempe quarta quum loqueretur παραχορηγημα dicebatur. Author Pollux. Et profectò Varietas ita est poetices κωμωτικὴ, sicuti Cypassis Corinnę Ouidianæ. Adeò verò per gradus (velut cætera quoque vniuersa hominum monumenta) fuit exculta Tragœdia, vt quod in superioribus fecerat Aeschylus, hoc in eo exercuerint posteriores. Itaque Athenienses quum Plebiscito cauissent, vt ex iis poetis tragicis qui vita functi essent, solus Aeschyli fabulæ recitarentur: huic honori notam addidere, quum iuberent eas, non nisi castigatas de integro in scenam referri. id quod ab eius filio Euphorione

tione sæpe factum prodidere. Comœdię verò mutationes, emendationes, progressus, culturas, incrementa, perfectiones, omnia fuisse obscuriora scribit Aristoteles: nèque tam planè constare de temporibus atque authoribus, quæ, quando quisque inuerterit, dēpserit, addiderit, digesserit: propterea quòd eius longè minus fuerint Athenienses studiosi. Quare sicuti Comœdiam sibi Dores vindicabant: ita se Tragœdiæ iactabant authores Athenienses. Adeò verò despectam fuisse operā Comicorū scribit ille: vt eis serò datus sit chorus à magistratu. Hæc verba quum interpretes docti, & boni viri explicarent: arbitrati sunt, ob maledicentiā non prius in scenā fabulas prolatas, quàm recensuisset chorū princeps ciuitatis: qui ἄρχοντος titulo, summus esset aunuus magistratus. is si chorū sobrium atq; temperatū inuenisset: permittere solitū vt daretur populo fabula. sin acerbitatem in eo deprehendisset, agi vetuisse. verùm haud ita est. Dari chorus à magistratu dicebatur, quia sumptui non sufficeret poeta. Itaque ære publico id curabatur. neque verò parua erat impensa illa: quando magnus personarum numerus conducendus esset: atque in iis Choragus & Coryphæus, vnde illi discerent. Oportuit enim fuisse bene doctos artis Musicæ. Gratis ergo nolebant prodire, qui eo quæstu vitam sibi parabant. Iccirco ibi Philosophus ait, ἐθελοντὰς sese olim obtulisse aliquot ad choros, quasi *Volones* dicas: hoc est, vltro, non quęsitos, neque allectos precio. Igitur priori tēpestati rude, pluris postea fieri cœpti pro scientiæ dignitate: Quòd verò ita sit, palàm est ex maledicentissimis non solùm choris, sed etiam fabulis integris: quas & dare & agere per illos ipsos licuit magistratus. Ea sanè licentia serò sub triginta primum Tyrannis cōpressa fuit. paucorum enim arbitratu res agebatur: penes quos poetarū metus, & ius vlciscendi simul erat. Nā florētibus antea populi rebus, publicæ prætorū insectationes & impunè exercebantur à Comœdiis, & libenter à spectatoribus, propter potentiorum offensiones, excipiebantur.

DE POETICES DIVISIONE.

CAPVT VIII.

PEssimo consilio Græci Grāmatici genera omnia poeseos ad duo summa fastigia retulere, quæ secun-

dum loca distinguerent: Omnis, inquiunt, poesis aut scenica, aut lyrica est. Lyrica diuiditur, in Pyrrhicam, Gymnopædicam, Hyporchematicam. Principiò in scena genus omne poematis recitatum esse cõstat. deinde non rectè faciunt, quum poesim partiuntur à saltationibus. tum non omnis sceme sine harmonia est ea quæ fidibus aptabatur. Ad hæc saltationes quoque nihilo secius tibiarum numeris componebantur. At tibiæ pro scenicis instrumentis semper habitæ sunt. Præterea magnus est poematum numerus: quorum nullum concinitur ad lyram: neque tamen in scenam propterea prodit, tanquam altera poeseos necessaria pars: Epigrammata, Syluæ, Satyræ. Postremò sunt & ad lyram dramaticæ confectæ cantiones: qualis illa, *Donec gratus eram tibi.* quin & Epigrammata quædam talia, ac sine lyra quidem, Epopœia verò est & scenica, & non scenica: eademque & ad tibiam accommodabat sua carmina, & ad lyram. Item non omnia ad lyram, sed & ad barbiton, & scindapsum, & citharam, & psalterium, & fistulam, & phorminga, & alia voce multa ac maxima ex parte. Denique scena posterior est omni poemate, præter quatuor: Græcam Satyram, Mimum, Comœdiam, Tragœdiam. quin hæ ipsæ agitatæ sunt absque scenis. Primum enim Æschylum meditatum esse aiunt σκιωγραφίαν. Sed & ante recitatores illos Lydiastas, qui postea dicti sunt ab Opicis Ludiones, actæ sunt fabellæ per priuatas ædes à comessatoribus: quemadmodum in primo libro diximus. Ipse quoque Philosophus esse negat Tragœdiæ partem scenam, cæterumque apparatum omnem: atque Tragœdiam extra scenam esse nihilominus Tragœdiam. & quemadmodum diximus in primo. Laertius tradit à solo choro primùm actas fuisse Tragœdias.

Hæc sunt quæ de poeseos fine ac forma recensebamus, nunc quibus controuersiis eius materia fuerit agitata, repetendum est.

DE NEGLIGENTIA AVT INSCITIA professorum. De temporibus in pronunciando. De pedibus scenæ conuenientibus. Versuum quorundam dimensio ac restitutio.

CAPVT I, PARTIS SECVNDAE.

Quibus

QVibus artibus poetarũ ingenia excolerentur, quum esset à nobis superioribu libris explicatũ: nõ prius absoluisse opus illud videbamur, quam addita de versibus comicis comentatione institutũ teneremus. nã de origine, generibus, partibus fabularũ, quę in scenam afferrẽtur, & ab aliis olim, & à nobis ipsis perfecta disputatione, in animo habebamus totũ hoc negotiũ legare iis qui de pedũ quantitate, déque versuũ ratione conscriberent. Verum quũ & maximus vir Erasmus, & post eum plerique alij ita hanc conficere prouinciã aggressi sint: vt & ille his non pauca reliquisse, & hi eadẽ illa aut nescisse, aut præteriisse videantur: coactus sum hac quoque opera tenuiore poetã nostru eò prouehere, quò iliorũ auspiciis frustrà peruenire tentasset. Ac sanè ipsa dimensionũ cognitio cum est per se necessaria, tu etiã si non esset, videntur tamen viri illi talẽ effecisse: siue ad eorũ magnitudinem intueare, quã ad huiusmodi lucubratiunculam demisissent: siue negligentiam spectes, qua mutilam deprauatámque relinquerent.

Ac primum quidem quam Erasmus affert, vereor vt accipienda sit dubitatio: Sit nécne certis pedibus astricta Comœdia. nam quanquam videtur hoc dixisse Quintilianus: non tamen pedum leges potius quàm trimetrorum præscriptionem desiderauit, idque non in omnibus, sed in Terentianis tantùm: quarum gratiam, quam orationis elegantia atque puritate consequutæ essent, diminutam putabat licentia versuum longiorum: quum tamen Plautus nihilo sit in trimetris frequentior. Hoc autem amplius eadẽ in quæstione peccat Priscianus: Quosdam esse, qui in Terentij fabulis extare metra negent: atque eosdẽ tamen ait, illa quasi arcana quædam, sibiq́ue solis cognita profiteri. Quid enim est hoc? negare numeros in versu quopiã: eosdémque numeros in eodẽ versu se solos dimetiri posse. Hanc sententiam more suo de illo mutuatus Erasmus cõmodiorem fecit. diuidit enim eam: eiusque partes ad diuersa refert iudicia. Alios inquit negare: alios quasi inutilem eiuscemodi existimare inuestigationem. Quorum vtrunque quum ipse reiecisset: quod erat priore loco, meritò quasi iudicatum omisit. Alterius autem rationem hanc reddere instituit: Non operam perdere nos indagandis versuum generibus. Tali

enim diligentia effici, vt quæ librariorũ incuria transpositæ voces sint, suis eæ sedibus restituantur. Ego verò neque hoc esse video necessarium, & plus conferre ad solutæ orationis libertatẽ. Nam neque voluis transpositæ voces, versus tollent connexionem: & frequentissimè deprehendimus, ob numeri necessitatem ita transpositas, vt si eandẽ sententiã in epistolã iis allaturus, cogaris aliis sedibus digerere: veluti quum Terentianus Simo ait,

Si sensero hodie quicquam in his te nuptiis
Fallaciæ conari, quo fiant minus.

Nam priore versu multa inuertas sine dispẽdio numerorum. in altero autem & quotidiano sermone, & forensibus contentionibus aliter loquare. Itaque si librarij ita scripsissent,

Fallaciæ conari, quominus fiant, ex eorũ temeritate hoc fructus capiamus, vt minore negotio imitemur. Hoc igitur non negamus: versuum legibus duci nos ad verborum sedes inuestigandas: sed in eo vllam esse vtilitatem, hoc verò negamus. imò conducere interdum magis, si transpotita sint: quo ordine orationem nostram instituamus. Sed profectò hac opera plus fuit laboris sumptum, quàm captum emolumenti: vt non sine causa miraremur summos viros tantùm studij in dimetiendis illis versibus posuisse, Priscianum, Donatum, Asprum, Iubam, Scaurum, Probum, Sulpitium, Varronẽ ipsum. quorum frequentiæ quum mihi in mentem venit, apparet illico aut obscura diligentia, qui infecto negotio egerint successore: aut res ipsa perdita, quæ vel ab vno alteróve tantorũ virorũ nequiuerit confici. Quare ea quoque causa, sed potissimum ea, inquã, esse potuit, vt ad hanc contemplationem studiũ nostrũ adhiberemus. neque enim sola res petenda iam nobis est, sed ipsa contentione de clarissimis viris victoria reportanda. Atque vt eorum iudicia hac quoque in parte emendemus, simul ad parem operam incitemus ingenia literatorũ: qui non minimã pronũtiandi rationem ex hac cõmentatione consequi sese posse intelligant. quemadmodum vbi animaduerterint neque aspirationem, neque sibilum, neque mutã inter se conspirare valuisse, vt prima syllaba in voce *isthic* produceretur. corripitur enim in Asinaria,

Quid isthuc est? an vbi isthuc est terrarum loci?

Qua

Qua in voce qui putant sibilū extrudi pronuntiando, neque morem seruarunt, neque etymologiam obseruarunt. Aeoles enim, quos Latini maximè sunt imitati, quod alii ἐσθλὸς dicerent, ipsi ἔσλος pronunciabant. Ita in verbo *ĭsthuc*, satius fuit mutam abiicere. & fuit ratio: nam *s* pronomen integrum inuenet, cauda illa, quam nonnulli syllabicam vocant adiectionem, nullo dispendio expuncta, etiam lectori locum relinquit coniunctioni. Praeterea multis in locis animaduertas, positura consonantium non produci vocalem: sed suapte natura niti breuitate: vt *insed, ad, quod, aliud, simul.* in quibus qui existimarunt oportere postremum elidi elementum, vehementer erarunt. Sed longè facilius videtur admitti posse breuitas in diiunctis, quàm vbi in eadem dictione coniunguntur. minus enim cohærent. At in coniunctis ita pronunciabant, vt positura nihil adderet morę naturali breuitati. Sic *insidias* & *inferos* primam producere dixerunt: *indignationem* autem & *incautum*, corripere. quare si hoc vno in tractu atque tenore faciebant: multò commodius interiecto eo interuallo, quod separatis vocibus debetur, efficere potuere. nam si dicas *insano*, atque ibi præpositio breuis sit, quæ in ipsis compositis longa extitisset: quanto facilius breuis erit, si dicas *in dicam?* quæ si coronas, breuem quoque retinent. Exempla verò huiusce pronuntiationis tot sunt, vt non tam omittendis, quàm afferendis locis culpam mereri posse videamur. Non diuersæ, non eædem geminatę vsum illum eorum, ere aut impedire valuerunt.

In Captiuis,

In occulto miseri vĭctitant succo suo.

Primus pes est Anapęstus: quia *ob* natura breuis. In Pseudolo & hoc comparet: id quod postea dicemus de proceleumatico,

A Edium dominum lenonem Ballionem quærito.

Nona enim syllaba cum tribus subsequentibus pede vnico amplectitur. In Milite,

Et quidem ædepol omnes mores ad venustatem ingeniter.

Tres priores syllabę in voce *venustatem* antapæstum conficiunt. Natura nanque breuis est secunda, sicut in *Venere.* ita etiam in *tempestate*, quia in *tempore.* In Epidico,

Illam vidibundam atque hilarem huc adducat simul.

Primis tribus syllabis constat anapæstus.

In Asinaria,

Sed quid ego cessо ire ad forum, quod inceperam?

Ex duodecima & duabus sequentibus anapæstum vide.

In Casina,

Nunc ne tu respondere postules me tibi.

In verbo *postules* prima corripitur: quia à *possum* ducitur: hoc autem à *pote*. Quare miserum verbum *potest*, miris modis decurtarunt: vt in Trinummo,

Potest fieri prorsus quin dos detur virgini.

Vbi ex quatuor primis proceleumaticus fit. hæc igitur in coniunctis. In diuersis autem penè infinita. Pseudulo,

Lubet nunc venire Pseudulum scelerum caput

Primus anapæstus. Captiuis,

Vel extra portam trigeminam ad sacculum licet.

Vox *sacculum*, dactylus, si nolis creticum: de quo mox. Par iudicium etiam ex Gurgulione,

Sitit hæc anus: quantillum sitit? modica est. capit.

Octaua syllaba cum duabus sequentibus efficit aut tribrachum, aut creticum. In eadem,

Sed atum te. quàm longè à me abest? lumen hoc vide.

Septima syllaba collisa, præpositio, & pronomen, & verbũ faciunt dactylum: & alterum dactylum tertia & secunda à fine, aut duos creticos. Rursus,

Sed grandiorem gradum ergo fac ad me obsecro.

Quinta, sexta & octaua, elisa septima, anapæstum creant, aut dactylum, aut potius tribrachum, si nolis creticum. Quippe quinta breuis natura, octauam vulgò rentur longam, vnde fiat anapæstus. Aliquis putarit primam longam tot consonantibus, frustrà: ex quibus speret dactylum. nos in Originibus ostendimus *ergo* Græcam esse: vbi obiter deprehendes *fac* longum, contra Grammaticos recentiores.

In Adelphis est tribrachus in tertia sede,

Indicio de se ipse erit. vos eritis iudices.

Duo dactyli ex eadem fabula,

Ille futilis, somnium. sineres verò illum tuum.

duo, inquam: illo. *somnium*: & illis, *verò illum*.

In Hecyra anapæstus ex sexta syllaba, septima & nona octaua elisa. verbum enim substantiuum corripit.

A Myrrhina hæc sunt mea vxore exorta omnia.

In

In Amphitruone dactylus,

Inimi os osa sum semper obtuerier.

nam *semper* primam producit natura. fuit enim *semiopere*; sicut *toper, toto opere. nuper, nouo opere.*

In Asinaria,

Deam sibi inuocet quam lubebit propitiam.

Sexta, septima, octaua, tribrachus. non enim ausim exterere ex verbo *inuocet*, tertium elementum quasi digamma Aeolicum, quod alibi fecimus. Est enim παρὰ τὸ βοάω.

In Casina duo,

Aut quasi lumbricus terram quidem te postulet.

Primus dactylus, quia dicebant *quase*: sicut *nise, sibe, here.* Alter tribrachus, octaua, nona, decima. Ex eadẽ anapęstus

Quid facies? concludere in fenestram firmiter.

Sicut in Rudente,

Illustriores fecit, fenestrasq; indidit.

In Aulularia dactylus,

Aedepol mortalem parcè parcum prædicas.

Neque enim placet aduerbium illud iurandi per concisionem pronuntiatum. Quid enim esset *Aepol?*

De verbo verò substantiuo multa quoque sunt exempla. In Milite,

Censen' verò adeò esse parcum, & miserè viuere? &,

Dicas vxorem tibi esse necessum ducere.

Et in Gurgulione,

Huic anui non satis est soli. canem esse hanc quidem.

Est etiam operæprecium obseruare quot interpolationibus opus fuerit in aliis vocibus ad sustinendam pedum integritatem, vnde veteris pronunciationis leges deprehendantur. nam quotus quisq; hactenus putauit mediam natura corripi in hac voce *voluptas*? At corripitur. id quod & exemplis & ratione manifestũ erit. Sanè *volupe* & *peto* confecerunt nomen illud: quæ vtraque tota breuia sunt. Quamobrem inconsultò, vt sæpe, Erasmus sustulit vocalem de medio ex illo Andriæ,

Quod voluptates eorũ propriæ sunt. nam mihi immortalitas.

Nonnihil sanè sit, si mihi fuerit ita pronunciandũ, *volptas.* nihil enim ad Theutonicum sonum accedere potest propius. Hoc igitur vt effugiamus, constituatur in prima sede, ex iis quæ posuimus præceptis, anapæstus. tribrachũ tamen esse constat ex multis aliis locis. Sunt versus in

Casina, quatuor,

Sine tuos ocellos deosculer voluptas mea.
Quid deosculer te? quæ res? quæ voluptas tua?
Et meis inimicis voluptatem creauerim
Ob isthanc rem quin te deosculer voluptas mea.

In Rudente,

Eat in Siciliam: ibi esse homines voluptarios.

In Pseudulo,

Minis viginti vendidit voluptas mea.

Animaduertemus præterea quàm celeriter multas vocales pronuntiando expediuerint, vt etiam cum sequentibus cōfusas obscurarint. veluti in illis *scias, suæ, tuos, fuit, dies, deos, prius*: quæ omnia fiebant monosyllaba. sed & in aliis vocibus, quemadmodum in hisce exemplis deprehensum est. Cistellaria,

Persequar hac ia hoc loco cum altero constitit.

Non potes dimetiri quin aut bacchius sit, aut concisio exempta media ex voce illa *altero*. quo modo etiam nunc vulgus Italicum pronunciat. Gurgulione,

Videntur aperiuntur ædes festiuissimæ?

Quatuor syllabę, quæ tres primas sequuntur, pedem vnum constituant necesse est. quare aut vna ex mediis eximetur: aut erit epitritus primus. melius vt primus sit proceleumaticus. Captiuis,

Tibi ille vnicus mihi etiam vnico magis vnicus,

Quinque primis vocalibus vnus pes fit: quippe coactis in anapęstum. Quia *ti* pro *tibi* pronuntiabant. sic & *mi* pro *mihi*, AEolensium more, quos imitati sumus. Quare ex octaua, nona, decima, vndecima, duodecima, tertiadecima, est alter conflatus anapęstus. Quod verò dixerunt de duobus comparatiuis, *potius & melius*, passa esse eandem fortunam, ita vt ex ipsis fierent totidem pyrrichi: non est verum in illo quem adducunt ex Andria,

Dabit ne moinuenict inopem potius quàm te corrumpi sinat.

Aiunt enim *potius quàm*, esse anapæstum. nos proceleumaticum agnoscimus. quemadmodum in aliis multis. Nam Erasmus quum sedibus imparibus receptum scribebat pro iambo spondæum, dactylum, tribrachum, anapæstū: proceleumaticū non rectè omisit, qui, vt puto, memoria excidisset: creticum verò. quem sanè putaret nō admitti. nam si eam in sedem posse duci sperasset, nequaquam

tam

tam multa carmina subuertisset. Proceleumaticus autem quum proximè ad naturam dactyli accedat: tribus modis sonum suum explicat. Aut enim mollis est, atque adminiculis quibusdam dactylo similior effectus: vt *Genua labant, ariete, parietibus.* duabus enim vocalibus constitutis, prior consonantis vim quandam videtur obtinere. Aut est apertior: vt in versu Enniano,

Capitibus nutantes pinus, rectáſque cupressos.

Aut est coactus, ademptis consonantibus, quibus syllabarum breuitas impeditur: qualis est in Andria,

Sine inuidia laudem inuenias, & amicos pares.

Itaque hunc ad versum quum peruenisset Erasmus, neque in eo vellet metiri proceleumaticũ, quẽ in suis legib. non recẽsuisset: & putaret duriusculè fieri, si Aeolicũ digamma tolleretur: vt proceleumaticus exiret: sustulit alio consilio. quippe vt exciperetur tribrachus in duabus syllabis primorib. huius nominis, *inuidia*: & ex duabus postremis vocalibus vna syllaba cõcreta esset. Cæterùm vt in natura, ita inarte illius imitatrice nobis faciendũ est: nihil enim vel otiosè, vel superfluò agere. Igitur vt constet ratio dimensiõnis, si recipias proceleumaticũ: vnũ tantùm moliris, quũ aufers digãma. sin malis tribrachũ: tã & hoc idẽ tibi curandũ est, vt amoueas: tum præterea duabus confertis syllabis deformanda vox. Quod si (ne verius quidem fortasse est) ita pronũciemus, vt ex iis duabus vocalibus prior quasi consonantis obtineat sonũ: tã ille primus pes, non amplius sit tribrachus, sed anapęstus, nã hunc ad modũ pronunciari, & in quibusdam proceleumaticis ostendimus, & apparet ex fundæo illo coacto poetæ,

Stellio, & luſciſugis conpeſta cubilia blattis.

& apud Horatiũ, *Vt Naſidieni iuuit te cœna beati.* Oportet enim esse quadrisyllabum nomen, vt tolerari queat alio versu. nõ autem pudenter inuertere Grammatici sic, *Naſidieni vt iuuit*, sicut, *Naſidienus ad hæc.* Sic & Catullus, *pituita* primã quã produxit, *Mucoſue & mala pituita naſi* non corripuit Horatius, *Niſi quum pituita moleſta eſt.* Sed trisyllabũ posuit ita, vt medũ elemẽtũ, Aeolicũ fiet digãma. quod & elicitur ex Aelij Stolonis iudicio, qui à petendo vitam, duci ratus est. Verùm quod in *inuidia*, fecit, vt vnam ex duabus efficeret syllabam: commodius

feciſſet in *iniuria*, illo verſu, *Quo iure quóque iniuria præcipitem me in piſtrinum dabit?* Id quod ſi animaduertiſſet, non auſus eſſet eximere pro omẽ illud *me*, quod magna cum emphaſi ac geſtu ad timorem perſonæ poſitum eſt, & in omnibus legitur exemplaribus. Proceleumatici verò habes exempla tam frequentia, vt penè legitimi, non ſubditiuj eſſe videantur. Ex Andria, *Mala mens, malus animus: quem quidem ego ſi ſenſero &c., Tibi generum ſirmum, & filiæ inuenies virum.* Qui mollior eſt in hoc ſecundo, propterea quòd, vti diximus, *mi* & *ti* monoſyllaba fuerint, ſicut & *tu, me, tu.* Quod & alibi ſæpe, & in Gurgulione,

Curato. ego tibi quod amas, iam hoc adducam.

In Aululria,

Eam ego hodie faciam vt hic ſemex de proximo.

In Aſinaria dubitari poteſt an ſit proceleumaticus, Nánque in verbo *oſtendo*, prima producitur natura,

Agedum iſtum oſtende, quem conſcripſiſti ſyngraphum.

Commodius concides illud præteritum ſic, *conſcripſti* ſicut mox *ſcripſti.*

De cretico autem, quem iſti omni conatu ſubterfugere, pluribus tum rationibus, tum exemplis eſt diſputandum. Nam ſi in Heroicum admittitur, ſi in Tragœdia, quod eſt poema clarum, nobile, elatum, caſtum, locum inuenit: quare in medium ac vulgatum ſermonem non recipiatur. eſt ſanè apud Poetam,

Et naufragum Scyllaceum. Dicent non fuiſſe librum emendatum. at Vari ac Tucæ iudicio emendatum fuit hoc quod relinquerent, at eſt emendatiſsimo, quod ſuprà adducebamus, ſi audias ſine interpolatione,

Stellio, & luciſugis. At etiam illud exiſtimat Terẽtianus, non autem dactylum,

Inſulæ Ionio in magno. At eſt apud Euripidem in Ecuba,

Αυτὸν ἐς πατρὸς δόμον πέμψαι κελεύσω.

Quum dicere licuiſſet πατρὸς δόμον. Itaque nos quoque in Nemeſi ſtuduimus & auribus & grauitati. *Heu genus nefandum!* Poteramus enim, *Heu genus nefanda!* Et alia loco poſuimus *ſiniſtra*, potuit dici *ſcæua.* Cæterùm perpaucis aures poeticæ datæ ſunt. Præterea ſi dactylus & anapæſtus in iambi loca ſuffecti ſunt, quorum vteruis vna illum & ſyllaba & tempore ſuperaret: quare eam licentiam ſermonis eadem puritas non cogerit recipere

quaſ-

quasdam voces, in quibus esset creticus? præsertim quum ex ipsis solis aliquot integri versus constent. qualis in Andria, *Vt malis gaudeant, atque ex incommodis.*

Nã & prior coniuctio producitur positione poetæ arbitratu, & posterior primam habet longam eadem lege. præpositio verò breuis est natura, ἐξ. Ad hęc ea nomina & verba, *Deus, dies, fuit, mea, tua, sua,* & eiusmodi, de quibus suprà diximus: eò pertinent vt quum collectionem in vnam syllabam patiantur, doceant nos in cretico idem quoque fieri posse, vt emolliantur pronunciatione. Quis verò paulò diligentior non animaduertat antibrachium esse apud Homerum: ἀργοπτίου: in tam nobili versuum genere. & rursus ἀνδροτῆτα, si ita legas, non ἀδροτῆτα Et ex bacchiis omnibus tres toti Plautini in Amphitruone,

Nec æquum, ánne iniquum imperet, cogitabit.
Ergo in seruitute expetunt multa iniqua.
Habendum & ferundum est hoc opus cum labore.

Quas rationes Erasmus si notas habuisset, non transtulisset, ex præpositionem in Andriæ prologo sic,

Qui bene vertendo, & eas describendo male, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas.

Quod equidem vt non improbo: ita consilium non laudo, quo est adductus vt id comminisceretur ob omphimacrum vitandum. qui si his rationibus non acquiescat, exemplis saltem credere cogatur. Hæc verò quum essent propè infinita: multa omisi tamen, in quibus tergiuersari possent, & alia quanquam firma penè innumera, ne tædium parerent. paucis ergo contenti simus. Ex Hecyra igitur quum illud possemus adducere,

Eam calamitatem vestra intelligentia:

supersedebimus duabus de causis, tum quia ipse liquidam non geminat in postrema dictione: tum quòd nos pronomen primo loco positum, monosyllabum agnoscimus. quare audiamus ex Asinaria,

Fortè si tußi e occœpsit, ne sic tußiat.

Nec repugnarim si velit ita legi, *Fors si.* nam is erit magis ferendus, quàm qui putabat *si* corripi. id quod non fit, vt in cõpositis, *nisi, quasi, siquidem.* Acrius tamen intuenti neutrum probabitur. sed *Fortè*, pyrrhichium putandum, παρὰ τὸ φέρειν. In Gurgulione manifestius,

Peruelim sepultam. Sed quum adhuc naso odos meo.

Odos enim vltimam producit natura.

Ex Andria,

Siue ista vxor, siue amica est, grauida è Pamphilo est.

Quo è versu creticum vt tolleret, non veritus est vniuersæ orationi detrahere ornamentum: pronomen illud scilicet, quod in secundo statim loco legitur.

Ex Eunucho duo,

Quæ cum amatore suo quum cænant, liguriunt.

Nam hic effugere non possumus, quin aut prima in sede creticus sit, aut in quinta. Etenim secõdam vocem si non collidas, sed integram relinquas (id quod frequenter fit: vt apud Horatium,

Si me amas. & Plautus sibi licere voluit in Pseudulo,

Sic de damnosis nauis, aut de amatoribus:)

Creticus sit incuitabilis in quinta. Prima nanque pedis illius syllaba longa est natura, non positione. quippe *cænare* mediam natura produxerit. Si verò collidas, tum in prima sede hoc cuenit. Poteram & illum adducere ex Heautontimorumeno,

Ita ne comparatam esse hominum naturam omnium.

Quem qui trochaicum rentur, nugas agunt. potius ad superiorum censum deducendus: quorum ratione vox illa *comparatam*, primam corripit.

In Adelphis,

Quam aut hic non manere tandiu, aut nunc persequi.

Est enim *nunc* νῦν circumflexa: igitur & natura longa. Quomodo in Eunucho ad trochæos confugiant ibi?

Sed neminem curi sum interuenire nunc mihi.

Quem pro senario imprudẽter nimis metitum sese Erasmus putat, In Aulularia,

Nempe sicut dicis, quid hic? non poterat de suo?

Aduerbium enim asseuerationis à Græco ductũ νή, producit natura primam. Quis verò eximet à cretico illum in Trinummo?

Sit tacturnitati clam fidei ac fiduciæ.

Nisi qui ad miseram trochæorum aram cõfugerit. Quare illo obruantur ex Gurgulione: quem iambicus quin fit, vt sese in omnia vertant, efficere nequeant,

Liberi lepos. vt veteris vetusti cupida sum.

Non minoris efficaciæ in Amphitruone,

Confe

Conferas sermonem, nec loco, nec serio.

Atque initio quidem arbitror vocalium imbecilliorum mollitie factum, vt subirent pedes alieni. sic dicimus, χειὰς πολιήτας, πόλεως, πλείων. etiam vt bacchius receptus sit illo vers. huc eadem ratione,

Et læueis oreas lento ducunt argento.

At hunc versum spondaicum existimet Diomedes vir doctus, non malè: vt mollior vocalis subeat fortiorem. Sic creticum interposuit, vt spodæum faceret in verbo *aureo*. Quòd si in Tragœdia cretici sunt, in heroicis bacchius & antibacchius, vt tum Homeri βαρύτονον Virgilij *flumiorũ*, taceam anapæstum: non videatur fuisse tot monstra necessaria, quot ista eximendo elementa crearunt in *quidem*, *sicut*, *simul*, atque aliis. neque excludendas integras fuisse voces, aut alias spurias ingenuis supponendas. id quod fecisse Erasmum & suprà declarauimus, & in aliis ostendemus. Ad quæ antequam accedamus, de anapæsti quoque, vt de cæteris, receptione dicendum est. de quo Priscianus quum scriberet, excidit ei sententia sanè absurda: Erit, inquit, probabilis iambicus versus, & Tragœdus aptus, si secundum & quartum pedem, non alios feceris quàm iambos, aut eum qui tribrachus est, aut anapæstus: quoniam sunt pares. Qua enim lege fœtus anapæstum tribracho parem dixit? nam quod ait, etiam sedibus paribus anapæstum ritè collocari, verum est. sic enim multis in locis deprehendes: vt superflua sint exempla,

In Pluto,

Ὡς ἀργαλέον σοφίαν ἐστί, ὦ Ζεῦ καὶ θεοί.

Et bis in eodem,

Οἱ δ' ἐξεπράττοντο, καὶ ἐδίκαιον μ' ἐρᾶν ἐγώ.

Verùm hoc est illi adeò frequens, vt nullus pudor Latinis sit iam futurus, quibus linguæ ratio persuasit, ne hoc attentius curarent: præsertim quum in Tragœdia quoque hoc admiserit, grauius sanè ac longè castius poema. Obseruantior Sophocles: Euripides minus obnoxius. minus enim parcit illis sedibus,

Γλῶσσαν δ' ἔπεφύκαμεν ἐλεύθεροι τὸ σόν.

Neque solum in illis anapæstum: sed & in vltima in Oreste.

Αὐτουργός. οἵπερ κἀμὲ μόνον σώζειν πάλαι

Quem si tribrachum esse arguteris: syllabam nunc respi-

cias, non legem illam qua vltima indifferens habetur.

Hunc Euripidæ versum ita legimus in nostro manuscripto. Impressum habet χἀω. Et Aeschyli quoque est tribrachus in Prometheo,

Οἷς μὰ πελάζειν, ἀλλ' ἀλαστέον χὠτοδᾶς.

Quod vero suprà dicebamus: tolli Aeolicum elementum aliquando: cuius exemptione detur locus syllabis pedes conficientibus, multis exemplis obseruari potest. Cæterùm nequaquam ex Phormione, quemadmodum prædicabant illo versu,

Qui sæpe propter inuidiam adimunt diuiti.

Erit enim proceleumaticus ex septima, octaua, nona, vndecima, elisa decima. Sed tutius ex illo,

Liberius viuendi fuit potestas nam antea,

Neque temere. est enim νίω, Græcum βιῶ. Cui quum sit additum digamma, quare non & auferatur? vt quod sonus posuerit, lex sustulerit. Sic in Pseudulo,

Boues qui conuiuas faciunt, herbásque aggerunt.

Nam quemadmodum in libris De causis, & in Exercitationibus dictum est, puto non admodum vegetam, contentámque fuisse literæ illius pronũtiationem, sicuti neque in *euo*, neque in *eue*, quæ vt apud nostrates Germanos asperrima est, ita Vascombus pene vocalis, nõ consonans: nedum vt duplex vspiam sit. Sed nequaquam par fuit ratio aut necessitas, vt elideretur idem digamma in verbo hoc, *inueniet*: eo versu ex Andria, quemadmodum iidem commenti sunt,

Dabit nemo. inueniet inopem, potius quàm te corrumpi sinat. Neque enim mutatur versus dimensio, siue tollatur, siue relinquatur: sed in principio Amphitruonis eximitur ex ea voce, *iuuentutis*. atque ita fit anapæstus primus pes. propterea quòd secunda syllaba natura breuis est: sicut in affini suo, *iuuenis*. Eadem natura & ars in illo ex Gurgulione,

Iuuentute, & pueris liberis, ama quod lubet.

Longè alia ratio in Captiuis,

Nulla spes iuuentutis: sese omnes amant.

Nam neque auferetur Aeolica litera: & prima ipsa quæ erat consonans, fit vocalis, vt formetur dactylus in secunda sede. sic audias proceleumaticum in Captiuis,

Aliquem inuenire summ quicum mutet filium.

Fit

Fit enim ex quinque syllabis: quatuor constantibus, vna collisa,& ex trito digamma. Atque hæc quemadmodum vera putem,satis dictum est:illud autem,quod aiunt, non est verisimile. Ad eundem modum extrudi consonantē illam Aeolicam ex cōiunctione,*enimuero*,nam quid esset, *enimuero*? verum vnicam syllabam fuisse, *enim*,quum vellent,arbitror.siquidem Græcum fuit ἦν & ἠνί. Neque repugnat longa vocalis: id quod etiam in libris Originum docuimus:sicut neque in *crepida*,κρηπὶς:neq.in *venio*,βαίνω. Posteriorem autem vocalē ἠνὶ, pro consonante acceptam libet existimare: veluti in *cui*,& *Pompei*,& *Gai*. sunt enim monosyllaba,sicut& *hui*.& quod æquè durum est propter sequentem consonantem,*huic*. At profectò quid tandem mirum sit? Nonne *suadeo* & *suauis* ita pronunciantur, vt secundum elementum nullum augeat numerum syllabarum ad pēdes conficiendos? Et quot monstra inuenias apud Homerum, præsertim in Odyssea? tot iambos, tot trochæos,tot nescio quid. Oppianus quoque μόλιβδον ita metitur,vt duas priores syllabas corripiat. In quarto Piscationum,

Δελφῖνος μολίβδοιο μετὰ στόμα δέξατο τέχνην.

Vbi duæ mutæ sunt,non muta & liquida. Sed & creticum posuit in primo Venationum,

Ἢ πῶς ἄνα δέδορκεν ἀσκαρδαμύκτοισιν ὀπωπαῖς.

Vbi nisi ex cauda verbi tollas duo postrema elementa, etiam sibilum exterēdum est, vt fiat tertia dactyli syllaba. & sic tamen legitur.Apud Apollonium quoque in secundo, considerandum est quis sit pes ille primus in hoc carmine,

Ἀτρεκέως, ὅσσα δ' ὄρωρε θεοῖς φίλον οὐκ ἐπικεύσω.

Vulgò igitur ita quoque loquutos esse arbitror, nō laturos scenarum barbariem,quæ de medio sumptum sermonem vsurparent. Qua ex re non vulgaris,neque mediocris oritur dubitatio. Si illi versuum generi licuit,vt quū vellent,suo modo:quum liberet, vulgatis legibus loquerentur:quare non &in alia poemata ius eiusmodi receptū est? Ergo in tanta licentia quis mirabitur,versuum quoq; multam variámq; mutationem tolerari potuisse? quippe quū alij curtissimi,alij adeò longi sint: vt mihi libeat cū Plautino trapezita iocari,qui sic ait,

Dum vnum scribo,expleuit mihi totas ceras quatuor,

Quibus dimetiendis & negotium sibi exhibuere docti: & causas reddere conati sunt consiliorum quibus adducti sint poetæ, hoc vt ageret. sed quas causas mox videbimus. Quantus vero ille in Eunucho?

Et magnifica verba: verba dum sint. verùm si ad rem conferentur, vapulabit.

Hîc enim sunt sedes vndecim trochæorum. quare hic quoque ab illis dissentio, qui vnum esse versum arbitrati sunt. mihi sanè videntur duo. Ac prior quidem trochaicus dimeter brachycatalecticus: alter vero octonarius. Sic enim pronunciauit, vt quum sic dixisset,

Et magnifica verba.

Substitit, fixitque ibi propositum in verbis. postea cum re simul sententiam mutauit: vt pro factis facta redderet, & verba minitaretur. Priscianus distinctionis causa breuiores insertos versus dicit. verum neque ille distinctio hęc quid esset declarauit: neque nos, quid sibi velit, sanè scimus. Nam quæ distinctio debet esse, non solum in eadem scena, sed etiam personæ? quæue in primo statim ingressu grauissimæ fabulæ Amphitruonis? vix in scena pedem posuit, quum ostendit se sibi non constare. Quid distinguit ibi rerũ, quas nullas adduxerit? aut quæ varietas in Pamphili conquestione: cuius vna tantùm materia, duritia patris. Ergo quî in eodem argumento, quod proposuerat, perstaret: quo consilio tetrametris illud inseruit dimetrum?

Quod si sit, pereo funditus.

Alij, vt sibi videbantur acutiores, è rebus ipsis duci non solum pedum statum aut cursum, sed etiam versuũ tractus prodidere: In re perturbata mutari versus, pedésque ipsos confundi: in celeritate trochaicos trudi: grauibus personis statarios sermones fieri ex spondæis. Afferunt huc nõ tam pro teste, quàm pro iudice prudentiam Virgilianam diuinam illam profectò mihi, ac venerabilem: qui rem verborum nitore, ac numerorum æquabili concinnitate oculis subiiciat. ego verò vt horum amplector diligentiã: quam tanto studio in meis poematis exprimere conatus fuerim: ita in Comœdiis, in quibus ista fieri profitentur, falsum simul atque superuacaneum animaduerti. Nam, si in personarum statibus diuersis, si in continuis negotiis, si in fabularum partibus maximè inter se dissimilibus, idẽ

pos

pes, idem pedū ordo, idem carminum genus ostendatur: iam nulla causa est quin horum sententia, tanquam vana explodatur. Ergo in diuina fabula ac verè Thesauro (quā leui nimis de causa, vt alibi dicebamus, Trinummum inscripsit Plautus) Protasis trimetro iambico tota constat, item Epitasis, tum Catastrophe. Stichus è contrario, tota trochaicis longis. In Mostellaria adolescenti Philolacheti perdito ganeis, & luxu atque otio corrupto, quiq. vnam modò rem ageret, vt inseruiret ventri, dati sunt versus omni pedum pene genere pleni. Tranioni autem seruo trepido, in re desperata versus compositi, atque sibi ipsis constantes. Semi Teutropidæ, viro graui, parco, læto, aucta re, amoto maritimorum metu periculorū, senarii iambici. Quid grauius Amphitruone? quid statariam magis, quàm finis fabulæ conue. sæ? concluditur tamen fabula trochaicis. In Stycho verò tā iambis potant, quàm trochæis. Gurgulio currens in re noua, nouo nuncio vehitur quidē trochei rotis. at Acamhio in Mercatore, haud absimili in re quadratis vtitur iambicis. at iisdem in Terentiana Phormione Geta pari in negotio. Ergasilus verò parasitus in Captiuis, tam trochaicis quàm aliis: qui tamen ageret similem cursuram. quemadmodum & Dinacium puer in Stycho nuncij author noui, vtrisque motum vsus est. Præterea trochaicis Harpax Cacula militaris in Pseudulo, dū lenonē quærit. Trochaicis Erotiū meretrix in Menæchmis, vt obsonium comparandum curet. at è contrario trochaicis Lysiteles adolescens, & grauis, & frugi in Trinummo & Chremes senex, vir bonus atque temperatus, in Andria, seria imprimis de re, paterno animo, constanti conquestione. quòd si ad Dauum respiciant, qui sequenti scena tum otium aque tranquillitatem imperando sibi, bellissimos fundit trochaicos: iam ipsi illa de celeritate aliquid consultius remittunt. Quid? quot quoties choros viderunt currentes? & tamen sciunt Tribrachum ab ipsis Chorium cognominatum. quare Sophocles in OEdipo Tyranno accurrentem Theseum, atque opem ferentem, trochæis adornet ex horum sententia: nisi eiusdem chorus iisdem pedibus claudat fabulam. Quòd si argutule comminiscantur id eò factum, quia chorus esset discessurus: quid Aeschyli choro faciemus, qui in Persis stat, ne quo abiit? quid Darij spectrū, quod ab inferis venens cum

matre diu loquitur ttochaicis ? Neque ſecius Euripidæ Pylades cum Oreſte. apud quem Eteocles quoque cum Polynice fratre ad manus iamiam vēturus,non alio pede vtitur in cōtentione. In eiuſdem Troadibus vnicam orationem tam iambicis , quàm trochaicis habet. verùm exemplorum ſatis etiam ex ipſa Tragœdia. Poetas profectò iſtos comicos noſtrates , vt in mentem venerant res arripuiſſe, ciſque numeros arbitratu potius ſuo quàm legibus alienis accommodaſſe reor. Hi verò legumlatores noui plerique hoc ſuis ingeniis obtinent peculiare:ſemel alicubi iiquid deprehendēre, illico pro neceſſario præcepto habent. quod hominum genus maxima ex parte piget laboris. atqui longo multóq; opus eſt ſtudio,& opus conſilio prudenti:acri iudicio opus eſt. Quanquam equidem non negauerim,fabularum initiis, vbi animos auréſque ſpectatorum trimetris verſibus imbuiſſent : ipſi ſibi ſuo quaſi iure agerent deinceps interſperſis alicubi eiuſdem generis longioribus. idque neque ſemper,neque coactos,neque conſultò factitaſſe exiſtimamus. Fuit tamē hoc illis in more poſitum: vt narrationib.trimetros maiore ex parte adaptarent : neq; ſolùm in Argumentis,aut Prologo , aut Protaſi : ſed etiam eiuſmodi perſonis attributos,quæ vel aliud agerent:veluti Dauus in Andria,cùm de aliis rebus loqueretur, alia vtitur verſuum dimenſione:vbi ad narrationem deuentum eſt,de naui fracta apud Andrum,ad trimetros diuertitur,

Ad hæc mala.hoc mihi accedit etiam.

Hæc Andria. Eadem in Epiſtolis quoque obſeruatio. In Pſeudulo à longis in ſenarios deflectitur. In Aſinaria quoque, quod pactum conſcriptum eſt inter adoleſcentē & lenam,ſenariis expletur:quoniam ſit narratio quędam, quanquam ne ibi quidem ſemper. Longis enim verſibus narrat in Rudente Grippus, euentis fortunæ ſuæ ſeſe bene acceptum: at in eadem , ſenex ſomnium trimetris. Ex vtriſque verò,atque etiam aliis miſtis,Soſia Amphitruonis. tametſi vbi iam conſeritur prælium,iamborum vim atq. alacritatem minutiore gyro flectit ac vibrat.Quum igitur tam inconſtantem legem videamus:vt poetis illis neque curæ fuerit vt id facerent:neque ſaluo puri ſermonis nitore efficere potuere,vti numeris vterentur aſtrictioribus:nos ſic inuenta,aut qualia exiſtunt,eſſe permittamus:

vt

vt si quid siniſtri ſeſe offerat, ne odioſè tanquã ius noſtrũ vel perſequamur, vel etiam extorqueamus. præſertim quũ licentiæ vitium à Græcis ſumptum, laxiore, vti ſolet, negligentia fecerint cumulatius. Vt non tam monſtroſi no bis verſus quidam videri debeant: quàm miraculoſi qui puriores exeunt atque commodiores. Nam ſanè vel illum primum ex Rudente, non impiger atq; hiſce in lectionibus exercitatus dimetiatur,

Proh dũ immortales temperiatem quoiuſmodi.

An ſtatuas in victima tribrachum tam lucuſtẽto aditu, imò verò ipſo in limine fabulæ? non ſanè placet. An poſtremã vocem ita pronuntiet vt triſyllaba ſit? Qui fiet id extritáne duplici conſonante? tum verò quid erit, *quouſmodi?* Quis ſic loquatur? quid igitur agendum? videtur mihi interiectio illa eſſe extra verſum, *Proh.* Cui ſenarius deinde ſubſtituatur. ſicuti, *quũ* & *Hui.* nam ipſam corripere ſimul & primam huius vocis, *immortales*, vt anapæſtus exciterur: mihi ſanè religio eſt. Similis verſus in aurea Trinũmo, *Proh dũ immortales conditionem quoiuſmodi.* & in Andria, *Nam qui cum ingeniis conflictatur eiuſmodi.* vt omnino mihi augeat ſuſpicionem diſtortæ pronuntiationis.

Illud verò quod aliqui dubitando, quidam etiam aſſeuerando negabant, Terentianas fabulas trimetris circũſcriptas: falſum eſſe deprehendimus. Nam & apud eum poetam plus eſſe huius carminis inuenies: & contrà, apud Plautum quadratos, aliáque longiorum genera frequentiora. Andria penè ex æquo diuiſa in vtranque partem eſt. haud enim ita multò ab longis ſenariorũ numerus ſuperatur. In Eunucho, & Heautontimorumeno item. at in Adelphis penè ex quadrante longi ab ſenariis excedũtur. Phormionem potior ſenariorum numerus conficit. Hecyra laxior fabula, ac pedeſtrior eſt. Itaque omnium Terentianarum ad quotidianum ſermonem quam proximè accedit. eſt tamen in ea ſenariorum plus tertia parte. At contrà Plautinæ Amphitruonis & Rudẽtis vix totus quadrans expletur ſenariis. Aſinaria, Epidicus, quam tantopere ipſe author commendat, Moſtellaria, Menæchmi, Miles, Mercator, Pſeudulus, Aulularia, Caſina, Gurgulio, Bacchides aut ex vtriſque æquè conſtant, aut etiam minus habent ſenariorum. Captiui verò, & Perſa, & Pœnulus, plus dimidio textæ ſunt longis. Trinummus legebatur

Plautinæ & Terentianæ Comœdiæ quibus numerus constent.

hactenus tota quadratis ferè: eam nos ita restituimus pristinæ sinceritati, vt ad quingentos senarios excusserimus. quorum tamen numero præstat longi versus duplo. Quā operā etiam Truculento quū impendissemus, paulò minus ducentis reformatis: tantam longiorum inuenimus multitudinem, vix vt illorum hi essent pars quinta. Atq; is labor haud temere susceptus est: quum tam facilè mēdacium Quintiliani authoritate tegeretur. Nam isti magni viri, dū nihil inexcussum volunt, & fastidiunt leuiora, plus vsurpant nominis quàm ponant operæ. id quod Erasmo quoq; euenisse tū suprà ostendimus, tum ex multorum versuum deprauatione constare potest. veluti ex Eunucho,

Habeat despicatam: & quæ nos semper omnib. cruciant modis. Vbi genuinā lectionē deprauauit, dum fugit creticū: neque potest prætendere trochaicam dimēsionem. Itaq. languidam atque inuenustam substituit vocem *suspectam.* Auxit hunc errorem maiore culpa, cùm ex eadem illum profitetur è puris creticis,

Siccine agis? quis tu homo es? quid tibi vis? quid cum ea rei tibi est?

Quem tamen & iambicum quadratum agnoscas: & nulla in sede creticum possis collocare. Pari infelicitate & illū ex Andria creticis cōclusit, qui esset integer senarius.

In denegando modo qui pudor est paululum.

Restituta nanque per initium præpositione, quam ille nimis confidenter sustulerat in prioris finem, tolles illius & errorem & audaciam: simul deprehendes crassam temeritatem hominis, qui creticum ex tribus vocibus confectum iri sperauit illis, *quis pudor est.* Verùm præceps ille fuit authoribus emendandis. nam ex Seneca versum illū fortasse Publianum,

Arcum intensio frangit, animum remissio.

sic inuertit,

Remissio animum frangit, arcum intensio.

vbi Grammat cum agit non poetā. Dixisset commodius, quod ad pedes attinet, sic legi posse: nunc quū statuit necessitatem, causam suam facit deteriorem. nam ad hunc quoque modum senarius est: & in aliis apud eundem authorem senariis non obseruatas magis leges intelligas, quàm in Comœdis, aut aliis fabulis. Quòd si acrius contemplere,

templere,longè concinnior ſententia eſt:quam deformat ille ſua ſubuerſione. Etenim ſententia tametſi æquabiliter de arcu atque de animo pronunciat per contraria: animũ tamen ad arcum referre vult:quoniam de animo quærere ſtatuerit.Itaque non ab eo incipere,ſed eo ſententiam terminare oportuit:præſertim quum præter expectationem de animo ſentiat.nihil enim mirum intentione arcum:at mirum remiſſione animum frangi. Quare & creſcit oratio,& adeò vegeta eſt, vt quauis pedum diſpoſitione potior ſit atque accuratior.Adeò curioſa hęc ingenia ſui cõfidentia iudicio deſtituta,& ſe & alios fallunt.

De comicorum verſuum materia,partiúmque quantitate ſatis diſputatum eſt.de ipſarum partium numero deinceps videamus. Principiò quod ſuperioribus libris ſtatuebamus,hìc repetendũ eſt,Verſus per initia breues fuiſſe,duobus ad ſummum contentos pedibus.id quod etiam ratione comprehenditur.Partes enim totos priores ſunt. Prius caſa quàm vicus : vicus quàm vrbs. Exempla quoque in promptu ſunt.ſic enim ortum eſſe primum ſenarium in Apollinis pugna dicebamus : illa ſimplici acclamatione, *ἰὴ παιάν.*

Quam quum & iterarent & frequentarent , natum aiunt ſenarium,

Ἰὴ παιάν,ἰὴ παιάν.

Quare apud authores fabularum audias ſingulari voce contentum verſum:vt in Eunucho,

Occidi. ſed & monoſyllabum vti dicebamus, *φεῦ* Et eadem geminata voce , in Pluto , *αἲ, αἲ*. hìc quidem diſtincta,alibi coniuncta:vt in Philoctete,

Ἀπάπαπαῖ. Repetitis deinde tractibus productiores facti, *ἰοὺ, ἰού.*

Hoc quoque in Trinummo duplicatum fuit vt dimeter fieret,

O Callicles,ô Callicles.

Ergo cùm duúm pedum eſſent genera:alterum motoriũ, alterum ſtatarium. Qui verſus e motoriis conſtarent, in iis binos pedes ſingulis collectos tractibus feriebant. qui verò e ſtatariis componebantur,ſatis habebant ſuum cuique ſedi pedem referre. In priore claſſe fuit pyrrhichius. cuius verſus Enoplios dictus fuit:quo vſi ſumus nos primi tota poematio in nataha Silem:cuius initium,

Modò citus ego pede celere magis ago numeros:
Abeóque Venere duce loca super alta volans.

Scenici chori certis locis: vt in Oreste,

Χρέος ἐμέλετέ ποτε.
Ἀνὰ κέλαδος ἀπὸ λέχεος.

Eiusdem generis est iambus, trochæus, tribrachus. In secundo sensu spondæus, dactylus, anapæstus, proceleumaticus creticus: amphibrachus, bacchius, palimbacchius, neque verò sine ratione fuit hoc. In his nánque vocib. accētionum natura quatuor aut quinque temporib. frequēs est. Ergo statarii versus ex pedum numero nomen obtinuere: ita vt heroici, quoniam sex spondæis constarent, senarii dicerentur: motorii verò non item: qui ob celeritatem satis haberent, ex dimidio tantùm nomen sibi vindicare: propterea quòd bini prodirēt simul. Atque ita factū est, vt quibus essent pedes bini, ij Monometri vocarentur: quibus quatuor, Dimetri: quibus sex, Trimetri: quib. octo, Tetrametri: Apud Græcos hæc. Latini verò his nominibus etiam alia addidere: non ab dimensionibus, quæ binos caperent pedes, sed à numero, quaternarios, senarios, octonarios: tantò commodius, quum vnica tantùm voce etiam imparibus constitutos pedibus nominabant quinarios, septenarios. Nam hos Græci, Brachycatalectici adiectione agnoscūt, quanti sint. Illud non eo inficias, carere nos Latina voce, vbi vnica syllaba vel defectos, vel abundantes designare volumus: quos Græci Catalectos, & Hypercatalectos nominarunt. Verum de his alibi. Octonarios autem etiam quadratos appellauimus: quemadmodū in cubica figura anguli sunt octoni: quam quum dicerent Quadrantalem, eodem nomine hosce versus insignitos voluere. Etenim constituta quadrata superficies si fluat, atque postea sistatur, quadrantal creat. Quam ob causam corpus hoc Latini Græca voce Tesseram vocitarunt: non à laterum numero, vt quidam putauere, sunt enim sex: sed ab radice constitutionis: sic enim appellant Mathematici. Præterea quum senarij plus in vsu fuissent, primúsque Boistus produxerit octonarios: eos ab ipso tractu longos nominauere. Ergo neque Gellius Ennianos versus Quadratos rectè appellauit trochaicos illos,

Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm:
Ne quid expectos amicos, tute quod possis agere.

Neque

Neque Varro in septimo de lingua Latina illos ex Eunucho,

Heri aliquot adolescentuli coimus in Pyræo.

Siquidem Ruffinus author est: eundem Varronẽ ita sensisse: Versum septenarium fieri, quum ad senariũ pes trisyllabus adderetur: apponitque exemplum iisdem numeris ex Hecyra,

Nam si remittant quippiam Philumene dolores.

Non solùm igitur à se dissentit ipse, verum etiã errat definiẽdo. Nam & minores sunt octonariis, & maiores septenariis: & trisyllabus pes, bacchius præsertim, iambo nõ solùm est aduentitius, sed etiam alterius tractus diuersi, neque dignus qui in Iambici definitionẽ admittatur. Et ridiculum est: nõ potius ex septenis fieri septenarium, sicut è senis senarium: quam è senario, & vno pede, tanto minus trisyllabo. Sed profectò magnos viros authoritas sæpe texit, etiam male sentientes, sicuti Ciceronem quoque fugit ratio, quum in prima quæstione Thusculana septenarios vocat illos,

Heu reliquias semiasti Regis denudatis ossibus
Per terram sanie delibutas fœdè diu vexarier,

Erasmus Varronem sequutus Tetrametrum nihilo prudentius explicauit illis verbis: Iambicum tetrametrum interdũ in fine fraudari vna syllaba producta penultima: quoties Iambico dimetro accinitur dimeter catalecticus. Nam quid attinebat dicere penultimam productam? Neque enim necessarium hoc est: quo loco & tribrachus esse potest, & dactylus: quorũ syllabæ postremæ breues sunt. Aut quæ est illa explicatio? quasi quũ dicas, Homini interdũ pes deest: quoties integro semihomine, alteri semihomini pes deest. At enimuero quis nescit tetrametros, non è duobus dimetris, sed ex quatuor dimensionibus constare? Si quis vel partium consideret rationem, quarum singulis æquale ius sit in versu: vel originem intueatur. Neq. enim Boëtius ille, aliúsve quispiam, dimetro dimetrum aptauit: sed trimetrum, quem tum longissimum inuenerat, monometro produxit. Præterea quis hoc audiés, non putaret esse nefas, cæsurã facere in quinto pede? siquidem ex duobus dimetris tetrametrum ita consarcinandum est vt integro integrũ addatur. Quid quod idẽ abusus est dimetri, trimetrique appellatione? Nã imprudẽter nimis sanè

versum illum ex Andria iambicum dixit pentametrum,

Hoccine credibile est, aut memorabile.

Constare nánque ex decem sedibus iambicis oportebat. Quare trimeter brachycatalecticus agnoscetur. neque enim idem esse μέτρον & pedem, suo loco declaratum est. μέτρον enim capere motorios pedes binos. Hũc verò tam ridiculum errorem etiam in illo continuauit,

Noui rem omnem. sed est Simo intus? est.

Nihil igitur mirum, qui motorios pedes suo defraudet iure, id quod illis abstulerit, ad statarios temere transtulisse. Illum nánque versum ex Andria,

Vt malis gaudeant, atque ex incommodis.

Ausus est creticum dimetrum nominare. Qui tamen pes quum sit non solùm syllabarum numero, sed etiam temporum quantitate prolixior quàm spondæus: quare solus vnam dimensionum nõ expleat, si spondæus implet? Eum tamen sequutus Riuius, parem erroris admisit proportionem. Siquidem trochaicis anapæstum nonnunquam interseri scripsit, causa celeritatis. quod dictum cum illo superiore sanè conuenit. Idem nanq. sentiũt, quũ ille creticũ ad iambũ, hic anapæstũ referat ad trochęũ. At qui pes ita esset quatuor præditus tẽporibus, vt duo simul vnã efficerent syllabam plenam ponderis & grauitatis, non potuit inter cursores illos annumerari: præsertim quũ iambo similior esset anapæstus, quàm trochæo. vterq. enim à breuibus incipit, in longã desinit. quãtò enim est iambus grauior trochæo, tantò est anapæstus dactylo. Quamobrẽ haud leui de causa factũ est, vt grauissimi poematis grauissima pars chorus ad grauissimi pedis maiestatem sese conferret, scilicet anapæstum. Quid quòd ille nullã posuit rationẽ, propter quàm trochæus esset iãbo volubilior. at verò cum Græcum nomẽ excitabat nos: tũ suberat ratio. Nã qui & syllabarũ numero, & temporũ ratione par esset iãbo, nõ potuit eo esse celerior, nisi sanè temporũ, temporáq. differentiũ syllabarum situ, qua re vna fieret illi dissimilis. Trahit enim trochæus syllaba priore vocẽ ita, vt in posteriore emollescat, ac quasi euanescat. Iambus è contrario celeritatem professus, grauitatem præstat. Itaque sanguinarius pes, & ad vulnerandum promptus, indiçat & impetum primò, & statariam pugnam mox. Id quod Hipponax acerrimo vir ingenio cum animaduertisset: quam ratio-

Trochæus qua ratione Iambo volubilior.

Iambus pes sanguinarius

nem impetus in pede agnoſceret, eam in peculiarē pedi verſum tranſtulit: vt ſicut iambus in ſyllaba longa pertinax pugnaret: ſic ex iambo conſtans verſus in lōgum pedem incumberet. Leuiorē nānque ratus iambum, quàm vt ad impreſsionem faciēdam ſatis eſſet: in quintam prælato ſedē, ſuccedere ei ſpondæum fecit. quare id quoque iudicio conſequuti ſumus nos: propius ad naturam partiū acceſſurum fuiſſe totū verſum, ſi iambus imparibus, trochæus paribus ſedibus conſtituti fuiſſent, cuius rei exemplum, quia res eſt minus vūtata, è noſtris poematiis ſubiiciemus. hoc ex iābicis, *Malis fortuna cornucopiæ fundit*. hoc ex trochaicis, *Si plaudit malis Fortuna, quid iuſtis fit?* Qui numerorum ſonus, aut flexus ſicui videatur abſurdus: is meminerit, aurium conſuetudinem violentam eſſe: ac propterea noua, & inuſitata non tam ſemper admirari quàm ſæpe reſpuere. Verùm magnoperè noſtra intereſt, qui quoad licet Ariſtotelis exemplo rerum cauſas inueſtigamus, venari rationem, propter quā cùm iambo ſedē aſsignarēt priſci, maluerint ei deferre pares. Nā ſi in ſenario, ſiue ille fuit dactylicus, vna tātùm ſatis fuerit, quinta ſcilicet: ſiue ſpōdiacus, vna itē cōtētus eſt, quippe ſexta: quare trochæo impares alias iambo deſignarunt. nempe hoc præter naturā factū videtur. Etenim per initia ſi ſolis aut iābis, aut trochęis cōſtabāt verſus: videtur ſanè prima quę que ſedes vtriq; æquè debita fuiſſe. quib. vt reſpōdeam, ſic mihi agēdū eſt. Nō eſſe rerū naturā ſecutos veteres poetas. Multa illis pro libidine facta fuiſſe: multa fortuitò excidiſſe, quę poſtea pro legib. probarētur. Vnū illud ſatis cōſtat: cùm trochæo ſedē primā retinuiſſent: nō inconſultò diuerſum ab ea, & aliis imparibus aduerſo pedi iābo conſtituiſſe, quare autē hāc huic, illā illi reddiderint, profectò haud facilè eſt iudicatu. Atq; hîc quidē ita ſentit Priſcianus: quoniā, inquit, in ſecūdo pede cū dimetiēdo feriretur verſus, minor ei loco mora debita eſt. At mihi contrà videtur: maiorem deberi moram in pronunciando, vbi tempore ipſo immoramur. & falſum eſſet: ibi poſitum pedē, quia feriretur: ſed contrà, verum: ibi feriri quia pes poneretur. At hoc quærimus nunc nos, quàm ob cauſam ibi poſitus ſit. Præterea ſi ea ratio eſt: quomodo cōſtabit in trochaicis, qui ibidē feriūtur? Vt igitur quæſtionis naturam cōſideremus, docebit, nos verborū inuētio, initia

vocum à longis esse, in breues desinere. Nā tametsi breuis syllaba natura sua prior est quam loga, quippe simplicior: tamē per initia inuētionū cunctabātur primum, quę causa est, vt vocum fines in pronuntiatione obscurentur. ita enim meditantis & consulti animi, suspendere vocem non pręcipitare. Quapropter tam in versibus quàm in soluta oratione, postremarum syllabarum nulla est habita ratio. His argumētis iambo trochæum fuisse antiquiorem, & anapæsto dactylum, par est. ergo trochaicum versum iambico priorem. Quare cùm primę quęq; sedes trochæo fuerint peculiares, alteræ illi relictæ sunt. adhęc cùm esset pes volubilis trochæus, statim sese ingessit in versum. Iābus autē grassator ille idē fecit, quod ciuilibus in reb. plurimis cōsueuimus. quippe curam⁹ vt oratio in principiis grauis ac sedata sit. Pugnam quoque cautius aggredimur primò, quæ postea incitatu efferuescat. Sic ad saltum vbi nos comparamus, fortius pedem figimus, vt statariæ morę maiorem impetum subiiciamus, sic Aristoteles imperator noster, omnium bonorum artium dictator perpetuus, motum omnem sub finē probauit esse concitatiorem. Ita proposito spondæo, & iābo, satius fuit ab hoc illum excipi, pręterea recētissima quaq; memoria ferè metimur ipsas reis. Igitur assignata prima sede trochaico, vltima quoq; necessariò finitur trochæo, quæ sedes, primā dico, si iābi fuisset, in vltima iambū nullum haberemus. nunc in hac ille cùm sit: pares ei sedes, quippe quæ huic responderēt, attribuendæ fuêre: vt recētissimo sono scilicet nouissimo, aures spectatorum captæ detinerentur.

QVAE PARTICVLATIM SINT ANIMADVERSA.

CAPVT II.

HAec ferè sunt, quę de vniuersa re dicēda erant. Reliquū est, vt ad ea, quę particulatim animaduersa sunt descendamus. atque equidē vt sese offerēt, ita ea describā. Sit ergo quod affert Erasmus ab Adelphis eo versu, *Quid is fecit? quid ille fecerit? quē neque pudet.* Cùm enim asgnosceret senariu, neque rationē inire posset dimensionum, abstulit alteram è liquidis in pronomine *ille*. id quod vt ego fateor, & posse, & solere: ita tria dico. Primùm non esse opus amotione liquidæ illius ad syllabā corripiendam: id

quod

quod suprà satis demonstrauimus. Secundum, ab eo creticum in quarta sede constitutum : quem tamen pedem adeò euitarit, vt euerterit multa. Postremò versus aut ab eo disiectos, dissipatósque, aut aliorum incuria solutos ipsum præterisse. sic enim legendi sunt,

Quid tristis es? rogitas me? vbi nobis Aeschinus
Siet? quid tristis ego sim? vbi dixine hoc fore? quid is
Fecit? quid ille fecerit? quem neque pudet. vbi verbum *siet*, quod & alibi sæpe, vnica syllaba concretum fit. Sic ex Andriæ illo sibilum abstulit, non vnde debuit, *Quis igitur est relictus obiurgandi locus?* sibilum, inquit, in pronom. *quis* eliditur. at verò cùm necessariò iabicus sit: nullo pacto ad eum modum secari possit : sed ex participio tollendum est. Sed & illum malè dimetitus est, *Peru obsecro, tam infandum facinus, mea tu ne audiui quidem*, ait esse trochaicum catalecticum : qui sit integer quadratus iambicus: neque ad trochaicum distorqueri possit. Etiam plus in illo errauit. *Fortè ad nos redierit, vise amabo num sit, iam faxo scias.* Nam vt euaderet Amphimacrum, non est veritus sui trochaici caudam etiam vltra pedes octo trahere. Quod sit argutet *scias* esse monosyllabum : quis erit tam impudens, vt tertium pedem trochæum posse dici putet? Cæterum si cæteri omnes sint quadrati: etiam hunc, qui sequitur iambicum malim, nulla facta in prima voce collisione, *Quo ille abire ignauos possit longius, nisi si domum.* In prologo autem Andriæ eo versu, *Nam in prologis scribundis operam abutitur.* Cùm diceret vocis huius *prologis* primam syllabam esse à Terentio productam, addidit sanè friuolam rationem: Latina, inquit, consuetudine : quibus mos est, eam prępositionē productā habere. at enimuero in Latinis vocibus producant, in Gręcis Gręcè agant. Itaque & in Heautontim. *Oratorem voluit esse me, non prologum.* id quod neutiquam vocalis ratione, aut temere factum est. sed vi sequentis liquidæ, sicut in illo,

Vt pernoscatis ecquid spei sit reliquum. Geminatam igitur ibi quoque sentio. etenim hoc nisi essent soliti facere: mille aliæ erant viæ eadem penè verba versu concludenda, vt rem nouam aut inuisitatam euitarēt. Cæterùm noua neutiquā erat, sed peruetus, vel ab Homero vsque. nā in Hymis μίλος in Iliade ἐλώρια, atque alia multa eiusmodi produxit. atque etiamnunc plurimæ nationes

adeò crassè pronuntiant eam literā: vt intus esse aspiratio videatur: Ruteni, Gabali, Aruerni, Germani, Taurini. Thusci verò & Hispani tantùm addūt spiritus, vt vbi Latinè geminatur, aliud audias adiunctum. Sed nulla gens pinguius enuntiat eū quàm Turcæ quibusdā in vocibus. quanquā in illo prologi versu cōminisci queas, quominus si nolis, geminetur. Sanè coniunctionē, quæ prima in eo vox est, ne collidito: quod sæpe tum in ea fabula, tum in aliis factitatum est: veluti in Eunucho, *Vnà ire cum amica imperatorē in via.* quippe si ita legas. nam alij sic: *Vnà ire amica cum*: sicut, mecum. Verùm ad producendas breues præpositiones, geminatæ sunt & aliæ consonantes: Reppulit, Reddidit, Retulit. Illud autē à Donato in Hecyræ prologo, *Prope iam remotum iniuria aduersarium*: minus rectè. ait enim ibi geminatā. at tametsi geminari consueuisse fatemur, nō tamē eum fuisse locū affectandæ nouationi: qui locus sibi iābum, quandocunq; posset, ascisceret. Sicuti non minus infeliciter Priscianus, qui cùm *redducit* geminare mutā diceret: idque exēplo vellet probare: dimetrum attulit ex Epodo ad hunc modum, *Redducet in sedem vice.* quid enim aiat si negē? neque enim pedis necessitate nobis persuadebitur. Quid si cōtendam ab Horatio non esse factum: qui quoad potest, iambos etiam aucupatur? cur igitur abiecerit genuinum pedem? quam ob causam admiserit superuacaneum elemētum, vt illum excluderet? Melius fecisset si ex Hecyra,

Remissan' opus sit vobis, an redductam domū. Sed hoc alibi quoque disputatum est. In scena quoque primi actus quinta, cum Pamphili orationi interuenisset Mysis, atque suis vterque seorsum affectibus vteretur: versus interseruit diuersos quoque poeta, quos Erasmus confudit. sic igitur sunt legendi.

Hocne est humanum factum, aut incœptum? Hoccine officium patris? Quid illud est?

Proh deûm atque hominum fidem! quid est si non hæc contumelia est? sic enim etiam alio genere Mysis vtitur iterum,

Miseram me! quod verbum audio? cui respondet illud Pamphyli, *Quod si fit, pereo funditus.* In eadem verò scena versum illum,

Proh deum atque hominum fidem! nullóne ego. appellat dimetrum

metrum redundante pede: laxè nimis sanè. nam quamobrem non quinarium? quare non trimetrum brachycatalecticum? quis audiuit vnquam versum vllum pede esse redundante? nonne ipse ille versus talis est hoc ipso pede, quem dicis redundare? Illud quoque malè dignoscere viti sunt cùm actus secundi initium putarunt esse debere caudâ eius versus, qui primũ claudit actũ. Sic enim legũt,

Hoc ad morbum, hoc etiam teneo. Quid ais Birrhia?

Nemo enim dicat à dimidio versuum incipere actus. Deinde appareat Mysidis abeuntis festinatio, vt Glycerium consolaretur. quare actus rectè ibi terminatur. Abrupit ergo sermonem, & versum mutilum reliquit. Præterea sicuti diximus in primo, inter actus Comœdia vetus interserebat choros, diuerbia, conuersiones, affationes atque alia eiusmodi. noua Comœdia rarò gregem, nisi in fine. Choragum etiam legimus apud Plautũ, omnino verò tibicen canebat: quod è Pseudolo etiam alibi recitauimus.

Dum concenturio in corde sycophantias:
Tibicen vos interea hic delectaucrit.

Tanto igitur interuallo, quibus artibus Charinus Mysidis expleuerit versum, quem non audiret? In eadem verò scena ita peruersè legit, vt alterum nouariũ faciat, alterum pro senario reliquit sic,

Quæso ædepol Charine, quoniam id fieri, quod vis, non potest: velis
Quod possis, Nihil aliud nisi Philumenam volo.

Cùm tamen optimi sint octonarij, si verbum *velis* subducas in principium posterioris. Etiam eodem cum superiore consilio monometrum vocat illum,

Ah quanto satius est. Dimeter enim est brachycatalecticus. sed & nulla necessitate mutat *abi* in *abin'*, siue *abeas*: cùm frustrà putat alioqui nõ posse cõstare versum. nã & trochaicus est, si collidas: & iambicus, si non collidas. Ad hæc maxima vis eius vocalis, quã videmus vltimam in verbo *abi*, vt illo pulcherrimo versũ, quẽ è sua Ciri trãstulit ad pastores diuinus Poeta, *Et vidi, vt perij, vt me malus abstulit error.* Et aspiratio prohibet elisionẽ: veluti ibi, *Hæcyra est huic nomẽ fabulæ. hæc cùm data est.* Sic imprudẽter nimis elidit sibilu ex pronomine illius versus, *Sed istud quid non est? hodie vxorẽ ducis? aiũt Pamphile*, q per se ipse nulla facta interpolatione rotundissimus sit octonarius.

Nam quod monet, in nomine *suspicio* tertiam à fine producì, verum est: sed neque noua res, neque sine ratione. nam & Plautus ita scripsit, *Et ne in suspicione ponatur stupri. Et clandestina vt celetur suspicio.* Sed satis nimis, cùm & apud Ausonium sint exẽpla. Tum autẽ satis liquet, duas in vnam vocales coaluisse: nánque ab eo quod esset *suspicitum*, suspicitio fuit. Itaque vbi erit breuis, tum intelligetur syncope: vbi longa synæresis. Ex eo quoq; versu Andriç. *An nõ dixi hoc esse futurũ? dixi. quid meritus es crucem?* Prisciani authoritate dicit, tolli verbum substantiuum: Quod in loco mihi oblatam sentiam occasionem, duos simul emendandi magnos viros: illum qui errarit: hunc, qui non correxerit. est enim octonarius integer. Illud verò eius propriu, cuius culpã in aliũ transferre nequeat. nã verbum substantiuũ *adfuerunt*, trisyllabũ professus est eo versu, *Cùm in parundo aliquot adfuerunt liberæ.* qui tamen versus senarius iambũ habet in quarta. Ferendus tamen erat quasi lapsus, nisi altero errore culpam cumulasset, cùm primã auferri syllabã iubet ex eo versu, *Aufugistin? here, factum. satin' id tibi placet?* Integer enim senarius est, etiã nulla facta detractione: spondæis duobus, anapæsto, duob. dactylis, iãbo. Ibi temere transfert inferioris syllabã in superiorẽ: contrà debuit transferre in Hecyr. neque transtulit, *Quæ dico parui pendent. porro hoc iurgium ad Vxorem: hæc cuius fiunt consilia omnia.* sicut interiectionem quoque debuit ascribere priori versui in Adelphis, vt sic legeretur *Syre, præceptorum plenus istorũ ille. phy, Domi habuit vnde disceret. fit sedulò.* Restituisset etiam in Hecyræ versu verbum, vt sit septenarius, ac priori par: sic, *Tecum ferantur. dixi: ita vt iubes fatiam pater.* non oportet errati loco censeri in Andria, eo versu, *Tu rem impeditam & perditam restituas? hem quo fretus sim.* in quo dicit *hem* extra versum ab alio potius additum, quàm positum à poeta: cùm tamen sine eo mutila sit sententia. & sibilus elidatur, vt alibi sæpe, quo sit iãbus in octaua, sic audacter nimis aufert verbum *cupio*, ex illo Eunuchi, *Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.* vbi commodius eximeret sequẽtem vocem sine vllo carminis detrimento etiam constante sententia rotundiore: verùm aut sit proceleumaticus primus pes, & alter amphimacrus: aut pronomẽ quod in postremo loco est, demittatur in versum alterum subsequentẽ, qui nihilò

secius

fecius fit senarius: sic, *Meo. id amabo, adiuta me, quò id fiat facilius.* possit *facilius* esse trisyllabũ, sicut *potius* bisyllabum. & apud Lucretium, aliud est pyrrichius dactyli dimidium. Rectius erit, si quemadmodum alibi, *meo* sit monosyllabum. Igitur elidetur in vocalem sequentem, vt fiat anapæsti vltima syllaba in secũda vocis huius. *amabo.* Iniquior verò fuit illi versui ex Hecyra, *ex quo*, dũ particulã expletiuã deleuit: qui tamen ita vt est, cum sequentibus cũmque præcedentibus octonarius sit, *Mane dũ sodes, timeo ne aliud cred.am, aliud nuncies.* Hoc ibi cùm abolet: ita alibi æquè importunè addit de suo. veluti ad eũ versum ex Eunucho, *Par pari referto, quod eam mordeat:* modò addit *nunc.* modò, *mox:* modò, *sic*: modò nescio quid. ego verò nihil immutandũ censeo de cõsilio poetæ. qui integrum prouerbiũ, sicuti circumferebatur, ita interseruit trochaico tractu. Quare audacius etiã *remordeat* suppositũ est. nã siquid adiũgas, versum labefactes: si nihil, nihil ité ad cõcinnandũ versum opus est. præsertim cũ hoc exẽplo non solùm legatur in omnibus exẽplaribus: verumetiã recitetur à Cic. in Epist. ad Lent. & Plautus in Mercatore. ita impunè ille sibi putauit licere, si in quoslibet versus debaccharetur. Qua impudentia illi quoq. apposuit, nunc: *Alio pacto honeste quo hinc modo abeam, nescio.* neq. enim eliditur vocalis: sed incolumis sua natura perstat longa ante aduerbij aspiratiõné, *hinc*: atq. ita decurrit trochaicus octonarius catalecticus. quemadmodũ in verbo monosyllabo nulla ité collisio sit, neq. in aduerbio eo versu. *Ora me, obsero te verò Phædria. i, intro. hos, hei.* Corrupit etiã syllabarũ quantitates: velut in illo eiusdẽ fabulæ, *Sic est. immeniam hodie parẽ, vbi pol referam gratiam.* Ausus est dicere: aduerbij huius, *hodie*, primã produci: Quoniã, inquit, idẽ fit, ac si dicas, hoc die. At quod nusquam est, narrat. Etenim cùm est Hoc die, propter positionẽ producitur. nã suaptè natura breue pronomen est: sicut eius compar. hic: Græcũ ὁ. Quare illud Virgilij,

Hoc erat alma parens: non solùm propter interrogationem: sed etiam ob syllabæ seruitutem legũt, hocce, ii qui existimati sunt doctiores. Breue nánque fuisse, vel inde deprehenditur, vbi consonante amissa in aduerbio *hodie*, correpta est. Id quod & in aliis, & in Hecyra deprehẽdas.

Vsum est. certóne? certè, deus sum: si hoc ita est, verũ reperies.

Est enim pronomen *hoc*, secunda syllaba dactyli, qui est in quinta sede. Quapropter versus, de quo nunc est controuersia, septenarius iambicus existit. In conuiuio autem poetico illum ex Eunuchi prologo,

Habeo alia multa quæ nunc condonabuntur. ait mendosum esse, neque enim Scazontes in ea genera carminum admitti. Itaque vt metrum corrigeret, linguam Latinam deprauauit, cùm suppositit *condonabitur.* nam quis alius quàm Batauus dicat, Tu condonaberis à me commentarios? An fortasse, vt nihil non audet, ausus est *condonabitur*, ac nihilominus casum apponere? quidã tamen malè cõciliati sequi maluerunt eius temeritatẽ, atque suis typis ita scriptũ euulgarunt. Quod si pro se facere putant versum ex Phormione illum, *Argentum quod habes condonamus te*, vehementer errant. Est enim hoc illi simile, *Vrbem quam statuo, vestra est.* Et hoc illis, ex Aululari a, *Pici dimitys, qui aureos montes colunt, ego solus supero.* & ex Amphitruone, *Nauctatem, quem volui conuenire, in manu non erat.* & aliis alibi multis. At equidẽ puto veteres excitãdi spectatores gratia, nævos hosce aspersisse. neque in ea re falsus sum. Nam qui decuit minuere spondæo claudere iambum, quàm dactylicum sistere? Terentius sanè non sine arte grauitatem, & lenitatem, & constantiam animi ostendens, remisit de iambi acerbitate. néve sine exẽplo vetustiorũ factũ putes: multa tibi loca excutienda sunt. Amphitruone *Quod ego huc processi sic cum seruili schema.* Qui quia suspectus est ob flexionis nouitatẽ: habeas aliu, *Age nunc reside iam. caue modò ne graxeris.* Non enim melius fugerit ad *graxeris*, quàm ad *faxeris*, vbi *faxis* legitur. Accipies etiam vnum ex eadem fabula, *Aui me ferè consimilẽ faciam, vt prædixti.* Adducerẽ & è Casinę prologo: nisi suspicarer verba esse transposita, *Clerumenoe hæc vocatur Comœdia Græcè.* Tamen si transponas, nihil proficeris. neque enim constant dimensiones. Eadem ratio ex Truculento, *Pedit animus, de me soleas cedo vimẽ.* Ex Casinę prologo eadem cautio.

Ratione vtuntur, ludos neminẽ poscunt, possis enim transferre. at non in Pœnulo, *Gerræ ge mane, atque edepol λῆρος λῆρον.* neq. in Mostellaria, *Nunquid ad merendam isthæc ero? quid nunc? quam mox?* & altero eiusdẽ, *Vide vt fastidit simile mihi sum, sic suum.* in Cistellaria, *Tibi nunc prodimus, ac confitemur cistellam.* nisi sit *cistula*: vt alibi in eadẽ. Quod autem

eiuſcemodi terminatio grata fuerit: patet etiã ex catalecticis, vt in Captiuis, *Cui nũquam vultũ tranquillauit gratis.* & in Aululari. *Nam ſi ignis venit, tu extingue extẽplo.* alij legunt, *extẽpulo.* Nondũ memini, & vox Hethruſca eſt, non Latina. & in Aſinaria, *Qui mi auſi ult. abunt, facient obſequelam.* ſed & Ariſtophanes ἀχαρνεῦσι, Λίξω τ' ἀδόμενος ἐς ἡμιτροχάϊα. Quinetiã in octonaris, in quorũ fine maximè videtur expetendus iãbus, vt aliquẽ modum ſtatuat tractui pedũ longiorũ, non pepercit vetuſtas illi ſedi, quominus occuparetur ſpondæo, quẽadmodũ in Amphitruone, *Quid enim pugnas pugnatas prolocuta, & Pterelam oppugnatum.* & ille, *Id Soſiæ factum eſt ſpera, qui me hodie quoque præſentem auſit.* Ac ne in illis quidem ſeruauit Latinitatẽ. *Note iratus ſuis ſenis dictis protelet. ſcio.* Subſtituit enim pro *ſenis dictis: ſenũdicis.* at ſæuidicũ mobile nomen eſt: cui igitur hærebit? An ille inuenit vſquã in naturæ legibus, accidens ſine ſubſtantiuo: vt imponeret Grammaticis adiectiuũ ſine ſubſtantiuo? in eadẽ verò ſcena etiã pedũ numerus eum fugit. Nánque iambicũ ſenariũ hypercatalecticũ dixit illum. *Non poſſum adeſſe, ah quid agis? quo abis Antipho? mane.* Habet enim ante poſtremũ pedem, qui eſt iãbus, tres pedes triſyllabos, duos dactylos, vnum anapæſtum. Atq. verò indoctè illũ quoque eadẽ ſectionis inſcitia metitus eſt. quippe brachycatalecticum appellauit. in quo periculũ potius imminet, nequid redundet, *Et illam ſimul cũ nuntio tibi hic ego affuturũ hodie ſcio.* Eſt enim, niſi interpoles, logior octonario toto pede. Primus pes, vt ſit tribrachus, inde iãbus, ſpondæus, creticus, iãbus, ſpõdæus, anapæſtus, iambus. Ad conficiendum verò creticũ, quinque ſyllabis opus eſt, ita vt ex octaua & nona vna fiat. ſicut illum quoque minus bene octonarium hypercatalecticum, *Probo. huic filium ſuis eſſe, audiui in Aſia. non eſt pater.* Si enim talis eſt: ergo poſtrema ſyllaba vocis huius *pater*, ea eſt quæ redundat. quare neceſſariò præcedat trochæus. Quod ſi ita ſit vt trochaicum efficias, anapæſtum pones in prima ſede, non eliſa poſteriore vocali huiuſce aduerbij *probè*. Tum verò, quid facias? vocis huius *Aſia*, duas ſyllabas poſteriores in vnã cogere cogeris. quid tum poſtea? tandẽ verò exit ſeptenarius, non octonarius, vt dicebat. Sin malis iãbicũ quadratũ, *audy*: pronunciandũ, vt *Aſia* ſit anapæſtus, & *probe* iãbus. Mihi plus placet vt *filiũ* ſit biſyllabum: *probẽ* non elidat vltimã. ſic erit octonarius.

In Phormione frustrà laborat transponendo verba: vt numeris consulat eo versu,

Vt ad pauca redeam, & mittam illius ineptias: mauult ita legi, *Ad pauca vt redeam*. at verò verbum *redeam* bisyllabum esse vel sexcentis locis, vbi opus est constat. Eximit etiam vocalem huius præpositionis *per*. eo versu Adelphorum, *Per oppressionem vt hanc mihi eripere postulet*. nempe frigidum admodum est, ne dicã absurdum fugæ nouum genus, quo euitet creticũ fatalem illum: cùm tamẽ adeò molliter pronuntiari possit: vix vt diuertat à natura spondęi. Quem si tantopere exhorret: at sciat primas tres syllabas, ex iis, quas diximus legibus, conficere tribrachum. nomen enim hoc, *oppressio*, primam corripit, quæ est *ob* præpositio, & secundam, quia est à verbo *premo*. Sed iam vereor nequis eorum, quos ille multis locis premit fabulis atque irridet, reponat ei gratiam: cùm in verbo hoc, *postulo*, sciant ab ipso extritam mediam vocalem. magno enim in periculo est, ne ab illis barbarus appelletur: propterea quòd Germani præsertim nostrates Vindelici, Carni, Norici, item Sueui, Saxones ita illud verbum pronuntiant: vt vix ea vocalis exaudiatur. Verùm equidem neque irridebo maternos auos meos, neque hominis consilium: quippe qui memor sim eius versus ex Casina, *Nunc ne tu respondere postules me tibi*: in quo non magnum faciat flagitium, si ita pronũtiet sicut in periculo. tametsi alio modo metiti eum sumus: non igitur iudicium reprehendo, sed iudicij locum. Ei nanque versui optimo atque pulcherrimo quadrato hanc iniuriam faciebat, *Cùm is nihil promereat postulare id gratiæ apponi sibi*. Verùm & hîc nihil necesse habeas concidere: & memineris in verbo, *tollere*, vnde fit, primam natura breuem esse: quod patet magis in præterito, *tuli*. Non enim geminasse veteres & Varro author est in voce *tera*, & Verrius in multis, vt ex Festo constat. Cæterùm Erasmus eam curam in aliũ versum vtinam transtulisset ad nomen hoc, *periculo*, potius quàm tolleret omnem sermonis elegantiam, atque adeò Atticismum scilicet pronomen: hoc est autem ex Andria, *Sine omni periculo. Nam hocce haud dubium est quin Chremes*. Præsertim cùm anapæstus esse potuerit in prima sede. Etenim *omnis* primam corripit natura. ductum παρὰ τὸ ὁμᾶς. Vniuersitas sanè fit ex rerum coniunctione.

nempe

nempe vniuersum, extra quod nihil est. Illas verò, mutam dico siue semiuocalem & liquidam, non potuisse cogere syllabam ad producendum. & pueri sciunt, & Priscianus docet ex Callimacho.

QVAE EX BEMBI CODICE TERENTIANO.

CAPVT III.

QVæ nobis videbãtur animaduersione digna ne præceptorum nostrorũ inscitia aut incuria, quę nostros animos occuparat, diutius grassaretur: satis explicata puto. Neq. præterea quod adderetur, quicquã mihi in mentẽ veniebat: nisi Bębus & suam & vetusti codicis obiecisset authoritatẽ. quæ quãta faciẽda sit, ex his colligi potest: Ex Andria in nostris legitur sic, *Quæ si non astu prouidẽtur: me aut herũ pessumdabunt.* Ille verò ita legit vocibus transpositi, vt cretici offã istis ob os obiiciat, *Quæ si astu non prouidentur me aut*, &c. creticus enim est in tertia sede. nisi AEolico eleméto exacto, fiat anapæstus. fiet autẽ septenarius. Itẽ in Heautontimorumeno sic legit ille, *Pergin' mulier odiosa esse? nullamne ego rẽ in vita mea.* at in nostris sic, *Venire in mẽtem. ani vir. oh pergin' mulier esse? vllámne ego.* vbi vides, si addas omnia verba illa quæ præcedunt exprobrationẽ senis: versus fiat stadio lõgior. At illi octonarij sunt. Quin lepor quoq. in illis maior est, *Oh pergin' mulier esse?* plus enim est, esse mulierem quàm odiosam. In altero autẽ sequẽte, *Rẽ vnquam volui. quin tu in ea mihi aduersatrix fueris Sostrata*: Bembus ita legit, vt vna desiat syllaba, sic, *Volui quin tu in ea mihi fueris aduersatrix Sostrata.* Locutionẽ quoque ne leuiter penetrãseas: ille enim dicit, *nullámne rẽ volui.* inẽ tolerabilis sermo cũ hoc verbo *volo.* negationem, quæ in nomine est, in verbũ transit: & fit, *vllam rẽ nolui.* nequeas verò cũ verbo subsistẽtiuo, *nulláne res est?* Quo nãq, modo esset, si nõ est? Neq. melius procedi in illo ex eadẽ. sic enim legit, *Sustuli isti? sic est factũ. Domin' ergo herus dam no aũtẽ est.* Nostri sic, *Sustulisti? sic est factũ. Domina, ergo herus* &c. at duo sunt, quæ dissuadent recipiẽdũ. Primũ, versus: qui trochaicus fit. quare in quinta sede iambũ ille statuit, nos anapæstũ. Et minus simile veri fuit, domi educatã atque herũ tãdiu latuisse. erat enim Comica domus, i. modica: quã vel vna Bacchidis cœna senex penè accisam quereretur. Iccirco inepta fuisset interrogatio. Neque

erat auctus damno, quòd educasset domi. Longè enim minus impensarum fit si domi, quàm si foris alantur liberi: sed quoniam filiam sustulisset, quam exponi iusserat, cui dos paranda foret. Sed ille in Eunucho, toto verbo longior est, temere repetito. sic enim legit, *Idque adeò visam. visam si domi'st. quisnam hinc à Thebaide exit?* Sed profectò videtur quispiam non pessimi iudicij neglectis numeris lepôrem quęsisse orationis. sicut eadem fabula, *Nihil præter promissum.* nam nos legimus, *nihil prætermissum.* & bene cecidit: quòd hic argutia etiam dimensionibus locum reliquit, si *nihil* sit monosyllabum, quod sanè volumus. Vult autem dicere, Phædriam nihil præstaturum eorum quæ militi pollicebatur: neque quicquam illum præter promissum, i. verba, non rem, laturum. sed in eadem lepor item nitidissimus est, iis versibus, *Illum liquet mihi deierare mensibus Sex septem prorsus non vidisse proximis.* Nostri enim vulgatè nimis legebant, *Sex vel septem.* Cæterùm & à numero excluditur coniunctio, & sermonis puritate: sicuti si dicas. Quinquaginta plus minus annos natus sum. & Horat. ita loquutus est. & modus idem cùm dicimus, Plerique omnes. est enim figura augēs per emendationem. *sex*, imò, *septem: plerique*, imò *omnes.* Illud quoq; lepidius apud Bembum in Heautontimorumeno, *Confitere tu? an obsecro. isthuc inimicus siet*, quàm quod legitur ab Erasmo & alijs, *Confitere tuum non esse? ah obsecro te, isthuc inimicus siet.* Splendidior est oratio, negatione repetita sensu non verbis. & necesse est ita legi: quoniam pręcedentes versus hic concinnat: quos versus tam Bembus quàm Erasmus malè disponit. Bembus sic,

Subditum se suspicatur. subditum? ain' tu? certè sic erit mi vir.

Erasmus sic, *Subditum se suspicatur. subditum? ain' tu? certè inquam mi vir.* Verùm vterque lōgior est: Erasmianus vna syllaba, alter etiam pluribus. quare ita legendi sunt, vt sint trochaici octonarij catalectici, *Subditum se suspicatur, subditum? ain' tu? certè inquam. Mi vir. cōfitere tu? an obsecro isthuc inimicus siet.* Sic etiā in Adelphis neuter est illis duobus versibus audiendus. Bembi codex sic,

Obsecro mea nutrix, quid nunc fiet? quid fiet, rogas?

Rectè ædepol spero. modò dolores mea tu occipiūt primulum.

Erasmus sic, *Obsecro mea tu nutrix, quid nunc fiet? quid fiet, rogas? rectè.* Erasmus in primo malè collocat aduerbium

rectè.

rectè. Bębus malè omittit pronomen *tu*: vt sint Iãbici quadrati. Hæc quidẽ manifesta lectio. At illa ambigua vtra sit probior. In Heautontimorumeno vetus exẽplar sic habet, *Hunccine erat æquum ex illius more, an illũ ex huius vinere? & Quod illum insimulat durũ, id non est. nam parentum iniuria Vnusmodi suos fermè: paulò qui est homo tolerabilis: Scortari crebrò volunt, volunt crebrò conuiuarier.* Bembus & aliquot eximit verba, & alia serie digerit numeros, *Hunccine erat æquũ ex illius more, an illũ ex huius vinere? Et quod illũ insimulant durũ id nõ est. Nam parentũ iniuriæ, vnusmodi suos fermè. Scortari crebrò volunt, volunt conuiuarier.* Sed numeros ooterit Bembus quarto versu: in quo & trochæum inuenias tertia sede, & iambũ septima. Quare erroré subesse necesse est. & confundit versuum tũ genera, tũ quãtitates. nostra autẽ lectio nihil horũ. Sed superior paulò visa est sententiæ: quæ tamen non sit. ea enim dicit, Patres duros nihil remittere de imperio, quod in liberos exerceant: omnia animi laxamenta prohibere. at qui paulò est tolerabilior, aliqua sinẽ patiatur: sed nequaquã crebrò ea fieri. mutauit autẽ nominũ numerũ Terentius, cùm in singulari dixit *paulo qui est tolerabilis*: debuit enim subdere, *non vult crebrò scortari liberos suos*: sed retulit numerũ ad vniuersitatẽ patrum. Et in singulari tolerabile posuerat, quoniam sunt rariores: ita mutat numerum in Eunucho, *Eunuchum porrò dixti velle te: Quia solæ vtuntur his reginæ.*

Quem locum alibi ostendimus è philosophiæ fontibus derituari. Pluralis enim numerus est, quasi dicat de specie in communi. Singularis, quia de hoc solo Eunucho Aristoteles & Theophrastus su. Vterque in historia frequentissimè vsurpant hanc translationem. Quam mutandi vel rationem vel licentiam hoc loco aliquis minus licere cùm putaret: sublatis illis verbis, *paulò qui est homo tolerabilis*: quæ vitia prohiberent patres in nostra lectione, ea fecit patrare filios in sua. Antequam exeamus ex hac scena, Laudabitur lepos ac venustas corũ versuum in Andria: in quibus clauduntur iambi trochaica dipodia: quam mistionem in extremo primi declarabamus:

Adhuc Achillis quæ assolent, quæque oportet
Signa ad salutem esse, omnia huic esse video.
Nunc primùm fac isthæc vt lauet. pòst deinde
Quod iussi, ei dare bibere, & quantum imperaui.

HÆC sunt,Sylui fili,quę laborioſiſſima opera excuſſi tibi:maioré-nç tędio tot ineptiarũ,an metu ne pari inſcitia caperere neſcio.Omiſi verò multa carmina controuerſa,aut ambigua,aut vaſta : quæ etiam ſi ad ſanitatem rediganturat cura hac noſtra, vel ſic, longè minora ſint.Verùm enim verò neque tibi puerilia videri debent, qui iſta ætate literariæ laudis aditum omnem explorare iuberis ab indole tua,quæ magna ac multa promittit nobis:neque mihi plebeia adeò , in quibus (omiſſis ſtudiis grauioribus) tantos illos viros elaborare non pœnituit. Qui ſi quibus in locis lapſi ſunt.vel hoc ipſum eis debeatur,quod nos excitarint ad veritatem. cuius ſplendorem, fili mi,quouis nomine charioré habere debes. Magnum fuit Eraſmi nomen , præſertim in Germania literis ipſis renaſcentibu :maius futurum,ſi ille minor eſſe voluiſſet, nunc fretus ingenii ſui magnitudine, multa tractare aggreſſus eſt,paulò minus accuratè.Ita à nominis claritate profecta confidentia præcipitẽ illum egit. non ſine diſpendio multorum ſtudioſorum : qui omnes cùm docti eſſe vehementer exoptarent,pauci autem laborarent:omiſſis ærumnis , quæ ipſis in antiquorum aſſiduis lectionibus multæ exequendæ erant,cõpendium nacti eorum, quæ Eraſmus in vnum coegiſſet ei de omnibus fidẽ ita habuere,vt etiã extãtibus priſcorum monumẽtis,vnde ille vel aliquãdo non bona fide accepiſſet , Eraſmi nomen non pro teſte,ſed pro iudice ſtatuant in medium:atque alieni laboris,non tãquã beneficiarium, faciãt authorem. quare vobis omnibus eius nominis ſtudioſis , inter quos me quoque ſanè non nolim , cõmodè oſtendimus atque opportunè , quid cuiuſque iudicii ſequeremini. Quòd ſi quis (vt eſt ingenium quibuſdam barbarum ac ferum) pertinacius negligat,foueatque ignauiam ſuam:te ſaltem habeamus ab erroribus eiuſmodi vindicatum.

IVLII CAESARIS SCALIGERI

LIBRORVM POETICES

FINIS.

QVanquam in his Poetices libris conscribendis, Scaliger noster, vt erat cùm ingenii acumine excellenti, tũ, quod in hoc homine præcipuum est, iudicio incomparabili, ea vsus sit methodo, vt totus liber quantus est tabula dici meritò possit: adeò, inquã, vir ille pro innata sibi dexteritate, perspicuè & ordine singula tractauit, quibus nõ modò perfectum, omnibúsque, quod aiunt, numeris absolutum poetã informare conatus est (& perfecit profectò, si ad Syluium filiũ, pro quo pater omnia circũspexit, vt in omnibus scientiis quam plurimum illi fieret, oculos conuertas) verũetiam oratoriæ facultatis studioso non parum luminis hoc scripto attulit. Nos tamen res non vbique obuias, quæque nisi attentũ valde lectorem præterire queãt, quia multũ ad vtriusque linguæ (Græcæ nimirũ & Latinæ) authores intelligendos faciunt, qua potuit, fieri summa diligentia, ex quatuor primis potissimùm libris (nam quæ in reliquis continentur, ipsi ferè capitum tituli in fronte voluminis ascripti indicabunt) excerpsimus: vt quæ doctorum cognitione dignissima iudicauimus, hoc Indice, suo quæque loco quam minimo negotio, inueniri possent.

Z BIBLIOTEKI SEMINARIUM SANDOMIERSKIEGO

INDEX.

A

Abscissio figura 344
Acclamatio figura 311
Accidētia an sint animæ, an compositi 202
Acclamationum atque exclamationum efficacia 299
Accessoriæ partes Comœdiæ 35
Ἀκέφαλοι versus 187
Ἀκέφαλοι quare dicti 187
Achates AEneæ genius vnde sic dictus 292
Achillis saltationis genus ab argumento subiecto 66
Ἀκμὴν Græcis, rectè Latinis statū dici 50
Ἀκμὴ orationis 456
Ἀκρίβεια quæ & διατύπωσις 38
Ἀκρεβὲς Græcis, τὸ ὅτι τὰ ἄκρα βῦνον 308
Ἀκρεβῆ febrem, non aptè à recentioribus medicis Exquisitam dici 108
Acrimonia stili in quo sit sita 467
Ἀκροχειρίζειν 94
Actionis vera forma nulla 222
Actus ab actionibus cōmunibus dictus 38
Actus plures pauciorésue quinis esse non conuenire 38
Actus distinguendi ratio 38
Actus in Comœdia partium communes portiones maior 53
Actuum confusionem interdum consultò factam 42
Actores extra argumentum introducti ad animorum refectionem 42
Acumen stili 466
Adagij etymologia 354
Admonitio, παραίνεσις figura 334
Admonitio figura qualis 362
Adolescentiam qua ratione describi oporteat 246
Adolescentum vestitus ab euentu & statu qualis 51
Adolescentum species 55
Adon tibicen 77
Adonia festiuitas & sacra sine ludis apud Athenienses 103
Adonin Phœnices vocasse Gingram 78
Adonima, & Adoniasmos, & Adoniæde 23
Ἀδρὸν χαρακτῆρα non rectè à Gellio vberem dici 142
Ἀδροῦ dicēdi generis definitio 140
Aediles curules plebem in ludis scenicis à Senatoribus separarunt 84
Aedilium ludi ferè funebres, in quibus nec tuba, nec fistula, nec cantu, sed tibia tantùm vti licebat 104
Aeliani locus ex xiii. variæ historiæ 112
Aelianus vt sui oblitus arguitur 112
Aelinum carmen lugubre 129
Aeneæ irati aduersus Helenam oratio perpenditur 282
Aeneam non quod αἶνος, vt scribit Homerus: sed quod laudandus, ab αἰνεῖν dici 229
Aeneas omnibus virtutū numeris perfectus ostenditur 229
Aeneas Veneris filius qua de causa dictus fuerit 293
Aeni quare fabulæ vocentur 135
Aenianes & magnetes καρπαῖαν saltasse

saltasse 72
Aenigmatis appellatio unde 136
Aenigmatis definitio & etymologia 351
Aenittologium carmen 171
Aenon & mythen idem esse 351
Acolenses coloni Dorienſium 74
Aeolenses in Siciliam atque Italiam delati, quomodo à Dorienſibus segregati 74
Aeoles quid Doricæ veteri harmoniæ addiderint ib.
Aeolica harmonia exultationibus apta ib.
Aeolica harmonia ib.
Aeolica compoſita 156
Aeolica quare dicta 156
Aequidii versus 184
Aequiformes versus 181
Aequinoctii versus 183
Aeſchylus vinoſus 62
Aeſchylus primus in ſcenam tragicam ebriorum intulit ſpectaculum 62
Aeſchylo μιξολύδια dithyrambus curdi atur 124
Aeſchylum χωρεγησαντα primum in choros tragicos transtuliſſe 65
Aeſchini in Adelphis forma 55
Aetas ad quod genus referatur 203
Actatis definitio 50
Aetates & claſſes Poetarum 11
Aetatum diuerſa exempla 245
Aetatum diſtinctiones quales eſſe debent 211
Aethiopas maledicere ſolitos Orienti 421
Aethiopicam Heliodori hiſtoriam Epico Poetæ pro exemplari habendam 365
Affectus qui ſint 262
Affectus duplices 177
Affectus à quantitate 177
Affectus in qualitate 179
Affectus à diſpoſitione 18
Affectuum pro perſonarum varietate, ratio diuerſa 263
Affectus verſuum communes 177
Affectus infelici, quales dandi ſint 272
Affectus omnium dicendi generum communes qui ſint 458
Afrorum in ſcena qualis veſtitus 51
Afrorum ſcemtarum tibia ex lauro fieri conſueſſe 79
Afros primum plagion inuenisse tibiam ib.
Agallis Corcyrenſis fœmina 65
Agens perſona duplex 49
Agens perſona cur potior quam saltans ib.
Agentium diſcurſiones in proſcenio 83
Agreſtis multitudo qualis 240
Agreſtes quomodo in ſcenam inducti fuerint 52
Agreſtium carminum genera complura, pro ratione actionum & tempeſtatum 20
Agreſtibus corpore inſolatis ater color attributus 55 56
Αἴγλιον, priuatus amictus in tragœdia 62
Agriculturæ œconomicæ pars quæ admodum deſcribi debeat 262
Αἰγωνοθέται Olympicorum pro temporibus mutationes 199
Αἰγωνοθέται dicti qui certamina ponerent 100
Αἰγὶς ornatus Satyricus 63
Αἶλινος cantilena texentium lanas à lino dicta 133
Αἶλινος proprie quale dictum ſit, & unde nomen acceperit à laude 351
Αἰολὶς citharæ modus à regione

Dorica 126
Αἰολοσίκων *Aristophanis* 30
Αἰσυμνῆται, *Iudices decem, & præsides certaminum Olympicorum dicti* 101
Alcmanis principis ἐρωτικῶν μέλεων *reliquiæ* 122
Alexander emeritis veteranis primas sedes in spectaculis assignauit 85
Alexandri Aetoli testimoniũ, Parodiam apud Siculos in honore fuisse 114
Alexandrum Magnum pila se exercuisse 73
Alexandri Magni συσφαιριστὴρ *Aristonicus Carystius* 73
Alexis comicus 31
Ἀλητὴρ *quid propriè significet* 70
Allegoria eadẽ quæ παραβολὴ, *quæ Latinis sonat Comparatio* 330
Allegoria pro Comparationis parte altera 330
Allegoriæ nomine μῦθον, χρείαν, *& prouerbia quædam comprehendi* 330
Ἀλληγορίας *etymologia* 354
Allegoriæ, i. Allusionis species 350
Allegoriæ nomen recte Apologis attribui 135
Ἄλλεσθαι αὖ ἐρχεῖσθαι *quid differat* 46
Ἄλουργος *species purpuræ* 52
Ἀλφίσων ἔκχυσις *qui fiebat* 70
Ἀλτήρων ἄρσις 94
Ἀμάλαι *hordeacei manipuli diuulsi, collecti* ἴουλοι 133
Ambitionis contrarium, aut virtus quæ in medio sit, signata appellatione circunscribi Latinis nequeunt 271
Ambitiosi qui dicantur ib.
Ametorem Eleutherneũ, primum apud suos cecinisse amatorias cantilenas 117
Amicitiæ ius quomodo diuidatur 264
Amœbæum carmen epithalamij varium 391
Ἀμείβεσθαι *apud Homerum quæ significatio* 15
Ἀμειβαῖον *carmen vnde dictum, & eius origo* ib.
Amor qui veneris causa homines coniungit, quid differat ab amicitia 264
Amoris venerei aditus q̃ sint 264
Ἀμπειρα, *pars* μυθικοῦ νόμου, *in qua certaminis periculum Apollo faciebat* 95
Amphimacrus & Creticus quid 142
Ἀμφίμαλλα, i. χιτῶνες 63
Amphitheatrum Pompeij iussu & cura structum 83
Amphitheatri laudes apud Martialem ib.
Amphitheatri quibus in vrbibus hodie extent figuræ ib.
Amphitheatrum ligneum & pensile C. Curionis 82
Amphitheatrũ Nemausense structura & mole nulli secundum 83
Amphitruonem suam quare & quam festiuè Plautus nominarit Tragicomœdiam 34
Ἀμφώτεδες *pugilum* 92
Amplificatio figura, quæ & Exaggeratio & accumulatio quomodo efficiatur 316
Amycus à Polluce superatur pugilatu 93
Ἀνάβαθμοι *gradus imi, vnde exiliebant Erinnyes* 89
Ἀνακαλυπτήρια. *dona quæ maritus detectionis causa sponsæ dabat* 386

Ἀναλωθμὸν carmen 165
Anacreon 146
Anacreon quo genere carminis plurimum sit vsus 158
Anacreontis ex lingua non μέλη solùm, sed etiam mella fluere 117
Anacreontem quanti fecerit Hipparchus 112
Anacreonticum alterum omnium esse suauissimum 160
Ἀναχρουσις, proœmium πυθικοῦ νόμου 95
Analogia quid 359
Anapæstus quare sic dictus 142
Anapæsticus iambo contaminatus 195
Anapæsticus Prouerbialis cognominatus ibidem
Anapæstica pars παραβάσεως 41
Anapæstica quomodo metiri debeant 153
Anapæstici affectus 195
Ἀναπαλη, saltatio 70
Anaxilas 31
Ἀναξιφορμίγλος ὕμνος Pindaro quare dictus 125
Angelica saltatio qui fieret, & vnde dicta 71
Angelicum carmen quale 163
Anguinei versus quare dicti 200
Animum summittere amori, quid sibi velit locutio 266
Anitni potestates 203
Anima poeseos 462
Anni partes 219
Ἀνταπαγωγη, quam Retributionem Scaliger, alij interpretantur Cõpensationem 324
Anthema saltationibus mollibus accini solita 70
Antepirrhema quot versib. constare lex fuerit 41
Anthes Anthedonius hymnos primus condidit 123
Ἀντιχεία quæ appelletur 41
Anticipationis triplex species 320
Ἀντιμετρία in rhythmo 187
Ἀντιπαθία in versu ibid.
Antiphanes describit Phœnissa ludum 73
Antiphonemes modi tres ex Quintiliano 361
Antiphrasis quid sit 359
Antiphrasis, norma quasi, aut anima ironiæ 360
Antippo Lydiorum modorum inuentum attribuitur 76
Antipastica 161
Antipastus quid 144
Ἀντιστρόφους χοροὺς non fuisse habuisse choros tragicos Aristoteles 371
Antit etõ, quasi Latinè dicas Cõtrapositio 334
Cn. Antonij & Murenæ scena argentea 87
Ἀοιδὴ nominata à cantu Musa, eadem quæ ποίησις à faciendo
Ἀπαγόρευσις, id est, Prohibitio figura 349
Ἀπαρτισμὸς versus 181
Ἀπαυλια, dies alter quo nuptiæ fiebant, Latinè decubatio 383
Ἀπυστικὸν carmen 396
Ἀρεσκόντων μὴ 147
Ἄπιος Græci nominant inuictas multas carrucis 94
Apium quare in Nemeis victoriæ præmium daretur 101
Ἀπολέγοι versus qui 179
Ἀπολελυμένοι versus qui ibid.

Apobaterion poema quemadmodum fieri consueuerit 403 404
Ἀπόκινος *saltatio vnde dicta* 71
Ἀπόκινος *mactrissimus vetus* 70
Apollinares ludi per incuriam intermissi aliquandiu, ex Sibyllinis versibus Punico bello secundo redintegrati 106
Apollinares à nudis ludionibus interdum actos 105
Apollinares, & liberales ludi & Scenici à fabulis dicti, cuiusmodi fuerint 105
Apollinares ludi quando primùm editi fuerint ibidem
Apollo Phœbi quando Vædeus, epitheton 298
Apollo Nomius 25
Apollo tibiæ inuentor 77
Ἀπολογεῖν *quid vero primóque significatu designet* 350
Apologi definitio atque etymologia 350
Apologia Ironiæ species oppressio cum Translationis vi 359
Ἀπολογίαι *quare defensiones Græcè dicantur, & quid ab* ἀντιλογία *differant* 350
Apologum dici, quasi λόγον ἀπὸ λόγου: *quia aliud aperte dicit, aliud ex eo innuit ac profitetur* 135
Apologorum species duæ ibid.
Ἀποπεμπτικοὶ *hymni, qui & quales fuerint* 413
Apoptasis quid cum Occupatione conueniat 359
Apparatus fabulæ duplex 49
Ἀποσεῖσις *saltatio, vnde nomen acceperit* 71
Ἀποσιώπησις, *Suppressio* 344
Apostrophæ & interrogationis efficacia 299
Apostrophæ modi duo 320
Ἀπόθετος, *lex tibiæ, quæ remitteret* 81
Ἀποτρόπαια *carmina, quæ sint* 396
Aqua & ignis in limine domus nuptialis quare positus 385
Ara theatralis in postremo cornu proscenij 86
Aræ inscriptio qualis ludis funebribus ibid
Aræ in scena veræ & propriæ, quarũ vna dextra, altera sinistra ibid.
Arcadib. totius Musices primordia attributa 39
Arcadibus Chori prima institutio ascribitur ibid.
Arcadum mira dexteritas in saliendo 72
Archebuleum carmen vnde 159
Archemorum Æschylus putauit Nemeæ nymphæ filium 101
Archilochus inter tibiæ inuentores recensetur 77
Archippus 31
Archontes primus in scenam duxit comicum chorum 39
Ædalus Trœzenius 77
Arenam auri scobe sparsit Nero in scena 90
Ἄρεσκος, *lenonum baculus* 52
Argiui pluribus septenis, neruis vti prohibuerunt 125
Argumentum ab argumentatione quid differat 340

Argu-

Argumentum quid sit 434
Argumentum & ὑπόθεσις ab argumentatione quid differant 37
Argumentum sub titulo proponi solitum 38
Argumenti genus, ex cuius versuum capitibus fabulæ nomen legeretur, quare excogitatum 38
Argumenti quid proprium 36
Argumenta fabularum differentias constituunt 34
Ariphronis Sicyonij Pæana, quē fecit in honorem bonæ valetudinis, iucundissimum & plenissimum gratiarum habes 119
Ἄρης, ἀρετὴ, ἀνάρετος, *voces Græcæ, quid designent* 93
Ἀριστοφάτης *Chorus* 41
Aristonicum Carystium optimè sphæricam lusisse 73
Aristophanes cum risu mordax 30
Aristophanes quod Cratinus cœperat perfecit 29 30
Aristophanis coculus 31
Aristophani dies dictus, quod coram legatis lacerasset mores ciuitatis 376
Aristophanes quàm insignis in subsannando fuerit 373
Aristoteles quare τὰ φαλλικὰ Comœdiæ sobolem esse dicat 45
Aristoteles τὸ θῆλυ qua ratione appellet μεμψίμοιρον 244
Aristotelis commentarios de arte Poetica mutilos esse In præfatione.
Aristotelis de Iliad. & Odyss. cēsura 26
Aristotelis locus, quo sancit pueros docendos τὴν δωριστὴ 76
Aristotelis locus ex Politic. περὶ ἁρμονιῶν ibidem
Aristotelis locus ex primo Rhetoric. vbi de corporis virtute attributa certaminibus agit 93
Aristotelem recténe persecuti sint iudicio Athenienses, ob Pæana in Hermiam, qui nō esset deus, conditum 119
Aristotelē in Poesi ipso Pindaro haud fuisse minorem 120
Aristotelis diuisio partium Tragœdiæ iniqua esse probatur 45
Aristoxeno musico saltationes quæ in manibus plurimum exercerent motum, cæteris antelatæ 71.72
Arnacides, id est, agninæ pelles, præmia ludorum quorundam Græciæ 103
Ars prima sua origine robur ac fortitudinem designauit 93
Ἄρσις, *elatio soni* 76
Artes qua ratione per manus tradi dictæ sint 9
Artes omnes rudiores primùm, tractu deinde temporis excoli 369.370
Artium diuisio in genera duo 4
Artium diuisio & finis 206
Arx & arca vnde 473
Ascaulos vnde dicta 79
Ascaulos Gallorum mollis ibid.
Ascaulos aeris valde apud Mysos & Pannonas ib.
Asclepiadei partitio 162
Asellorum certamen ridiculum 94
Asellos cōsualibus coronari solitos

104
Asias citharæ cognomē vnde 126
Asio noctuæ similis 71
Assa vox quare dicta veterib. 66
Asseueratio quid ab Attemperatione differat 311
Asseueratio, quæ Græcis [illegible] 334
Assimilationi atq. ὁμοιώσει quid in genere sit commune 321
Assimilationis species quatuor 321
Assium trium mysterium, quorum primum sponso dabat sponsa, alterum, &c. 386
Astrologia pars prudentiæ poeticæ 286
Astrologiæ & Theologiæ poeticæ affinitas 291
Astrologi quomodo sint inducendi 253
Astrorum cursus, quemadmodum strictim poesi interseri oporteat 291
Ἀσύνδετοι versus 191
Ἄτακτα carmina quæ dicta 173
Attellanæ fabulæ 38
Attellanarum actores neque pro histrionibus habebantur, neque tribu mouebantur, quin ius nomina dandi ad militiam retinebant ibid.
Athenis in Theatro nec saltare nec agere licuit peregrinis 53
Athenienses qua occasione Ionum appellationem abiecerint 74
Atheniensium in disponendis sedilibus ratio 83.84
Atheniensium vicorum per initia quatuor numero nomina 68
Atheniensium lex de spectaculis 82
Ἄθεοι plerique militum 249
Ἀθεότης opponitur superstitioni 271
Ἀθηνᾶ, tibiæ nomen, ab inuentrice Pallade 77
Athletæ quomodo certarint 92
Athletarū exercitatio aucta adiunctis instrumentis ib.
Athletas fibulatis olim campestribus certasse, memoriæ prodidit Thucydides ib.
Atlas mons 213
Attici Ionum coloni 74
Attemperatio, Tractationis pars 310
Attici fontes duo, quare in Epithalamiis recte appellari possint 390
Attinentes vel circunstantes comœdiæ partes. 35
Attrectationis efficacia 299
Attributio pars διατυπώσεως quibus rationibus fiat 318
Auaritia quid sit 270
Auditoris animum pendere à dicente in genere demonstratiuo 5
Auersionis, siue Castigationis figuræ exempla 349
Cn. Aufidius S.C. de Africanis leonibus violauit Circensium apparatu 104. 105
Augustus edicto cauit, vt certorum cuneorum vsus esset prætextatis & pædagogis 84
Augustus morem in proscenio aut Orchestra consistendi sustulit 86
Augustus quare ludis Athleticis fœminas interesse vetuerit 92

Augustus

Augustus tigrem in ludis populo proposuit 105
Augustus arbitratu suo, & cum secutus Claudius princeps, seculares ludos non suo tempore exhibuerunt 108
Augustales ludi à Tiberio instituti 104
Aulæa Theatres adhibita 90
Aulodi 131
Aurora unde dicta 476
Aurum ab aura, i. fulgure ibid.
Auspicia & auguria 253
Authores qui in antiqua comœdia, quique in media floruerunt 31
Authores comœdiarum in scenam prodire moris erat apud Græcos 31
Αὐτοκάβδαλοι 45
Αὐτόχθονες *Athenienses quamobrem dicti, qui se cum sole simul ortos iactarent* 423
Autolicus nomen Satyri 63
Αὐτόφωνοι, *aut* αὐτοσύμφωνοι *versus* 190
Axis in cœlo quis dicatur 420
Ἀξιώματα *quæ sint* 467

B

BAbus tibicen
Bacchius quid 77
Bacchi aru hederas imponi consueuisse 142
Βακχεῖα *saltationis genus in honorem Liberi patris* 86
Baculos Rhapsodorum è lauro factos fuisse 70
Baceli, Bauciæ, Batali, quos Galli badinos, *Itali* babullos *vocant, quomodo introducantur* 113
Bactriasmus saltatio lasciua 116
Βακκίζειν, 71
Balliones unde dicti 25
Βάπτας *Cratini fabula* *ibidem*
Βάπται *Cratini, interitum authori suo fatali ratione attulerunt* 31
Barytion Lesbium cur vocet Horatius 126
Βαρύτητα *orationis quam vocet Hermog.* 456
Βαρύμιτος *quæ & barbitos, tribus tendebatur chordis* 126
Baryllica saltatio sacra Apollini & Dianæ, qualis 68
Βάσις, *æquabilitas soni eodem tenore procedens* 76
Bathyllus Alexandrœus ex cordace saltationem fecit, nomine Italicam 67
Βατραχὶς ὑπαβλήματος εἶδός τι 62
Baucis nomen in re futili 129
Βαυκισμὸς, *saltatio mollis quæ & κίνησις* 70
Βδύλυγες *versus* 191
Bellum unde dicatur 360
Bella quemadmodum indicantur aut fiant 260
Belluæ unde sic dictæ, quæ antea Bestiæ 360
Benedicere non finis orationis, sed instrumentum aut instrumenti modus 3
Berecynthiam tibiam Phryges primi è buxo excauarunt 9
Bestiarum genera Romæ in ludis ad spectacula tantùm nomulla, ad pugnandum alia proponebantur 104
Βῆμα *apud Laconas saltatio,*

qualis fuerit 70
Bipartiti versus 184
Boety laus 150
Βοιώπος cithara à regione Dorica 126
Bombyces tibiæ Syris similes 78
Bona corporis & vestitus, ornatúsque, in descriptione personæ observanda poetæ 273
Borcos alijs, Borinos puer, & cantus 23
Βυκολιασμὸς pastorum 81
Βυκολικὰ 17
Βυλευτικὸς locus senatoribus attributus in Theatro Athenes. 84
Βωκολιασταὶ, λυδιασταὶ 19
Brevis stilus, ἀδρὸς, i. pleno & opulento contr. 316
Brevitas in Lyrico carmine laudatur 429
Brevitas quamobrem attributa Sallustio 491
Brevitatem figuram non esse, nec opponendam Amplificationi 316
Bucolicum carmen 197
Bucolici Carminis præmia, vini vel lactis libatio, præterea quæ à victo auferebant 120
Burris nomen Satyri 63
Byssinus aut candidus color in veste puellarum 52
Byssina parapetasmata Lentuli Spinthri 90

C

CAbbalæ nomen quid sonet Chaldæis 9
Κακόφωνοι versus 190
Κακοζηλία sive affectatio quid sit 294
Cadaver quid sit 226
Cæli filiæ ce init musas Mimermnus in Elegijs 8
Cælibes Lacedæmone à mulieribus festo quodam die circum aram trahi, cædíque virgis cur solsti sint 390
Cæsura quid 140
Cæsuræ quare inuentæ 157
Cæsura omnis indifferens 159
Καλαβρυφλαγχαλεπλαῖα, pedum Græcis 18
Καλαθισμὸς 65
Καλαμβίδια ibidem
Καλαμισμὸς modus, quem Thraces & Cares armati saltabant 68
Calciamenta 52
Καλλίνικος Herculi sacra ἔρχους cuius & epithetum 68
Καλλίνικος tibiæ modus in Pæanibus 81
Calyca Stesichori carmen 130
Καλύκη 62
Camillus, vasis nomen, & ministros quoque prisci significabat 388
Camænas à cantionibus Opicis dici 9
Καμπύλη vestis genus 52
Candidæ vestes veteri more matronis in luctu tributæ 107
Candor faciei vitam umbratilem imitabat 55
Cantio in vindemijs cani solita 134
Cantiunculorum duæ species primùm in pastionibus natæ 15
Cantus, hominis otiosi, mollis & inertis putabatur 63
Capheſiæ tibicinis elogium sinè diuinum 67
Capitis armamenta Regia 62

Capitium Latinis vnde dictum 62
Capitium virginibus pro ornamento dari ib.
Capitium à recentioribus malè credi capitis esse tegmen ib.
Capitolino Ioui ludicrum triplex posuit Domitianus 108
Capripedes cur Satyri 47
Carcer in sinistra parte scenæ tragicæ 87
Cares vsos Gingrade & lugubri Phrygia 78
Carius Lydus Iouis & Torebiæ filius, Lydios modos inuenit 75
Carmen in nuptijs multiplex 390
Carmen in honorem Bacchi à φαλλοφόροις decantatum 43
Carminum Pastoralium argumentum cuiuscunq. generis sub persona agresti comparandum 379
Carnifex Latinis vnde dictus 357
Carnis vocabulum vulgò quid designarit 357
Καρπαῖα *saltationis genus* 73
Καρυατίζειν *quid* 17
Casæ in exercitu Romano dictæ olim, quæ Græcis scenæ 86
Casibus subitis quinam psonis attribuendi sint affectus 227
Castorius sonus 78
Castorem & pollucem authores fuisse Pyrrhichæ, memoriæ prodidit Epicharmus 89
Castra à casis dicta 86
Καταβαυκιλήσεις, *veteres nutricum cantiones* 129
Κατακελευσμὸς *pars* πυθικοῦ νόμου, *in qua seipsum Apollo ad prælium hortabatur* 95
Κατάκομος 61
Καταδάκτυλος *lex tibiæ* 77
Cataphractica præcepta 93
Κατενόπλιον *carmen* 197
Κατασκοὶ *versus* 147
Κατατομὴ, *pars scenæ à præcisione certi spatij dicta* 86
Κάθαρσις 29
Καθαρσὶ *versus* 181
Cato apud Ciceronem qui sodalitates ab se inuentas dicat falsitatis arguitur 104
Cauea locus depressior in theatro 82
Κεκρύφαλον, *per syncopen & metathesin pro* Κρυπτοκέφαλον 62
Cecropem, Athenis primùm vagam atque incertam venerem ad vnius cum vna coniunctionem reductam castigasse 390
Κέλητες *vocati, qui priuis equis currerent* 94
Celeres, dicti sub Romulo equites ib.
Celeris nomen priscum pro equitum, vnde sumptum ib.
Κελευστὸς *saltatio* 71
Centones poematis genus, vnde appellati 116
Centones quid cum Parodijs habeant commune 116
Κεραυνοσκοπεῖον *genus machinæ circunductilis, vnde fulgura exibant, tonitrus exaudiebantur, fulmina mittebantur* 89
Cereales quòd in Circo fierent, temere à quibusdam cõfundi 107
Cerealibus cur nocturni ignis vsus fuerit ib.
Cereales ludi in honorem Cereris liberam cum face quæritantis ibid.

Cerealibus in sacris quare ante noctem epulari nefas ib.
Cereales ludi quomodo peragi cõsueuerint ibid.
Cereales ab foliis matronis candidatis factos ibidem
Cereales ceremoniæ pro pollutis habebantur, si quum procederet thensa, equi lorum auriga læua manu apprehendisset ibidem
Ceres & ciborum & iustitiæ inuentrix 81
Ceres quare legifera appellata ib.
Κίρκακίσκαξ 67
Κέρνος poculi genus *ib*
Κερνοφόρον saltationis genus, *unde ibidem*
Certamina curruum pars in ludis primaria 104
Cerua cum cornibus in Gallia reperta 215
Κεῖρος *Græcis quid sit 92*
Cestus pugilum unde dicti ib.
Cestus à statu quinque certaminibus discernitur 93
Cestuum origo 92
Χαίρειν *uox ad secundam valetudinem in epistolis & salutationibus locum inuenit 10*
Χαμάκοις *sponsa quæ Græcis dicta 390*
Character in satyris duplex 48
Character orationis quis & unde dicatur 439
Characterem Latini formam & genus dicendi uocari ib.
Χαρίσειν *Græcis quid significet ib.*
Χάρις *uox, eam uoluptatem designat quæ in lætitiæ temperatione sita est 10*
Charites lætitiam, Musas & bonam ualetudinem affines esse ib.
Charoniæ scalæ unde simulacra emittebantur, non machinæ, sed similes 89
Χειρονομία 64
Χειρ καταπλωὴς χαὶ qui motus 66
Χειροκαλαδίσκος *saltatio quædam 67*
Χίλια πόκα βεβάντες 70
Chironomia modus Gaditanæ unde 72
Χλαμὺς 62
Χλανὶς, ἰωδὴς χρώς *ibid.*
Χλὴ *Cereris cognomentum 133*
Choraulus 80
Choragus, quis, & unde dictus 42
Χορείαν *propriè appellari πλὴν μετ' ὠδῆς ὄρχησιν 66*
Χορεῖος *modus tibiæ in Choro 81*
Choreus quid, quare sic dictus 142
Χορηγεῖν 42
Χορήγιον *ibidem*
Choragi officium ibidem
Chori uetustas 39
Chori partiendi à locorum proportione ratio 41
Chori Aristophanici actio & saltatio 66
Chori tragici ratio ac modus 371
Chori usus antiquissimus in festiuitatibus ad aras deorum, atque inde ad fabulas translatus 27
Chori partes præcipuè quos libêret, ledere 29
Chori sine fabulis 127
Chorus qualis 38
Chorus unde confieri solitus 41

Chorus stabilis & mobilis 46
Chorus quinquagenorum ad quindenos reductus, id est ζυγὰ quina ibidem
Chorus quo tempore sublatus è comœdiis 30
Chorica tibia quibus in choris vterentur 80
Choriambica composita 159
Choriambica pura 154
Χρωματικὸς *vetus tonus* 80
Chrysippus cur dixerit Euripidæ Medeam fecisse suam 300
Χρυσόπαστος 62
Χιβύστησις *saltationis genus* 67
Cicero taxatur quòd putarit inuentionem ad Topicam tantùm: ad Dialecticem verò iudicium pertinere 7
Cicuta quid sit, & Seruij de hac voce error 20
Cidaris saltationis genus Arcadibus 70
Κήδεσθαι *pro curare inferias* 129
Cinæthus quidam nomine, primus Homeri carmina publicis conuentibus recitauit 113
Cinnus, quæ & Commissio & Confusio figura 317
Cinxia Diana à Latinis quare sit appellata 387
Cion tibicē apud Hipponactē 77
Κίων ἡ Βάβυς αὐλεῖ, *prouerb. vnde* 77
Κηπίων *tibiæ modus* 18
Κηπίων *citharæ modus* 126
Circenses ludi quomodo celebrari soleant 106
Circences Neptuno fieri ludos 107
Circenses & Apollinares funebres ab AEdilibus edi solitos 104
Circenses ludi à Circo in quo edebantur dicti 106
Circenses Prasini & Veneti à viridi & cæruleo colore ibid.
Circuli meridiani qui dicantur in Sphæra 420
Circunstantia personæ multiplex 320
Κιθαριστήριον *tibiæ vnde dict.* 80
Citharæ quo tempore primùm apud Græcos concinnatæ 126
Ciues vrbis alicuius, qua ratione laudare possis 402
Ciuis boni animum erga patriam qualem esse oporteat 263
Clarus, vox vnde sumpta sit 444
Classis gubernatorem qualē esse oporteat 251
Claudiani Epithalamium quo genere carminis conditum 160
Clauicymbalum 127
Clauis sponsæ quare Repotiorum die daretur 388
Clearchus Solensis Aristotelis discipulus originem Pythiorum qui prodiderit 95
Κλέος καὶ δόξαν *vocare Græcos, quæ vel ἔπαινον vel ἐγκώμιον consequantur* 409
Κληκάκιον *versus qui* 179
Κλιμάδες, *ostia latiora per quæ carros & iumenta transmittebant* 87
Κλισίον *in scena quid sit* ib.
Κλητικοὶ *hymni* 412
Κλητικοὶ *hymni quid ab* ἀποπεμπτικοῖς *differant* 413
Clodius Pulcher scenam signis & tabulis ornauit 90
Clonas 77

Κλάζειν quid sit Græcis 90
Clonas τριμερῆ legem in Choris inuenisse quibusdam putatur 80
Cn. Domitium centum vrsos Numidicos in spectacula produxisse cum totidem venatoribus ex AEthiopia 105
Κνισμος saltatio parum pudica 71
Cocalus Aristophanis fabula 31
Coctio, Gallu Machinon, q. machinator 54
Codalus tibicen 77
Coemptio, nubendi modus qualis olim fuerit 386
Cœna quare dicta sit 24
Cohortis statio in theatro à principibus cur posita 85
Collatio, συμβολὴ quo modo fiat 322
Collationum modi aliquot 322. 323
Κολωβοὶ versus 187
Κῶλον quid 193. & 494
Color in oratione quis dicatur 446
Colores Rhetorici, seu χρώματα 306
Κόλπωμα Regum amictus 62
Colus cum lana, & fusus cum stamina in pompa nuptiali cur ferri consueuerint 383. & 387
Κωμάρχου tibiæ modus 81
Κωμάζειν commune & pastorali & scenicæ actioni 23
Κωμάζειν quid propriè significet Commessationum mos & nomẽ vnde 24
Κόμμα quid 195. 494
Κομμάτιον pars παραβάσεως vnde dicta 41
Commoratio figura quæ sit 316
Κόμμος quid 46
Communicationis figuræ duo genenera 338
Comœdia vnde dicta 24
Comœdiæ definitio vera, & aliorum falsa ostenditur 27
Comœdia vetus à Mimi idea quantum absit 366. & 374
Comœdia interdum commistum habet mœrore & lætitia exitum 45
Comœdiæ initia, cultus, nobilitas 24
Comœdiæ res & nomina vnde sumi debeant 375
Comœdiæ veteris licentia 374
Comœdias interdum infelicem habere exitum, contráque Tragœdias lætum 367
Comœdiæ differentiæ 29
Comœdiæ ætates ibidem
Comœdia vetus ibidem
Comœdiæ veteris ætates duæ ib.
Χῶμος extra Theatrũ qualis 68
Κομωτικὸν Orationis 458
Comparationis diuisio 324
Comparationis natura & vsus 326
Comparatio & Collatio inter se quid differant 322
Comparatio siue σύγκρισις qua ratione fiat ibid.
Comparatio cum Epiphonemate 325. & 329
Comparationes Virgilianas habes 325
Κόμψοι versus 191
Compitalitij ludi vsque ad Ser-

ulum Regem intermissi, ac per vicorum magistros instaurati 103.

Compitalitij ludi ante designatam urbem Romam à compitis agrestium & factis & dictis ibidem

Compitalitij ludi cum collegijs pariter aboliti 104

Compositæ Tyrrhenorum tibiæ 78

Compositionis modus vltimus quis fuerit 172

Conciliatio per se non figura, sed orationis ductus 363

Conciones quæ à Liuio & Thucydide inferuntur ab ipsis fictæ, personis quibus attribuuntur nunquam cognitæ 12

Concordantes versus qui 185

Condimentum in Poesi est cantus 2

Conditio figura 311

Conditio personæ propriè quænam appelletur 49

Confarreatio nuptiarum ius quale 386

Confessio παρομολογία 333

Consequentia figura 345

Consequens oratio in argumento quæ vocetur 343

Consilium tribuitur senibus, & prudentia iuuenilium furorum temperatrix

Consolatio quid sit, & quo modo exequenda 427

Consualia Romanorum 91

Consualibus pastores inuerso & vibrato corpore cernuos salisse 104

Consualia Romulus indixit desiderata iam urbe, quo tempore Sabinæ raptæ sunt ibid.

Consus, Neptunus Latinis dictus 91

Consulti hominis habitus in scena 51

Contemplationis, atque omnis actionis finis siue materia, siue obiectum est societas 228

Contemptus diuitiarum 238

Conuiuiales tibiæ 80

Coqui vestis duplex & radis 52

Coquorum nomina 50

Coquos ad tibiæ sonum epulas apparasse 78

Κορδακίζειν quid 67

Κόρδαξ saltatio comica 66

Cornicum aut turturum par, coniunctio auspicatissima si in celebritate nuptiarum appareret 384

Cornu pro tibia vsos Tyrrhenos & Cretas 78

Cornua è buxo efficta multis foraminibus, inflant magno spiritu nunc Germani ib.

Corona querna Heroicos poetas Romæ donari solitos 113

Coronam lauream in Pythijs datam victori 95

Corporis nomine quid intelligi debeat 50

Correctio seu moderatio figura Græcis μετάνοια 310

Correlatiui versus 185

Cortina appellatus tripos Pythicus, à corio Pythonis, quo erat obductus Apollinis opera 310

Coruscare, κατὰ τὴν κόμην deduci 481

Corybantes seu Curetes cuius nationis populi fuerint, varietas sententiarum 69
Κορυφαῖον *qui cantum incipiebat, quare altiore voce vsus fuerit* 46
Κορυφαῖος *ab Aristotele, Chori princeps* 42
Κόσμου ἐκπύρωσις *saltatio immanis dicitur* 69
Cothones Seruio, portus manu facti 422
Cothurnus qualis fuerit. 53
Cothurnus Tragicorum 42
Κούριμοι *virgines* 61
Κράδη *machina comica* 88
Crates discipulus Olympi 77
Crates 31
Crates Atheniensis fabulas sine metro dedit 14
Crates primus Athenis Comœdiæ solutæ erat author 27
Cratinus primus partes & actus in Comœdia disposuit 29
Cratini Ὀδυσσεῖς 30
Cratinus vlysseam Homeri censuris vexauit ibidem
Cratini Βάπται 31
Cratini interitus ob Βάπτας *fabulam editam* ibidem
Κρεῶν ἀποκοπὴ *quî fiebat in Igdi* 70
Cretenses gladiatorum muneri primarias matronas interesse voluêre 106
Cretensium saltationes propriæ 72
Creticorum versuum exempla vnde petas 166
Κρήδεμνον *velum Penelopes apud Homerum* 62
Crissare quid Latinis 71
Κροκωτὸς *vestis* 72
Crocotula Latinis vnde dicta ibidem
Κρουσίθυρος, *modus tibiæ concitatior in Elegiis* 81
Cultus ac nitor orationis quis sit 460
Cunctus ab omni quid diuersi habeat 470
Cunei, sedilium ordines à figura dicti 83
Curetas, primos ἐνόπλιον *quare saltasse autument plerique* 69
Curetas, eosdem esse qui & Corybantes 69
Cursoris nomen 50
Cursus minimus erat stadij vnius 93
Cursuum varietas à quantitate ibidem
Cutem in fronte distentam, remissæ vitæ ac væcordis frequens indicium esse 55
Ctesibius Hydraulicæ author 7
Κυβιστητήρων *Saltatio* 65
Κυκλοτελεῖς *versus* 180
Κυμαῖος *Apollo* 86
Κύμβακος *Græcis quid sonet,* 470

D

Dactylicæ tibiæ 80
Dactylicis tibiis vtebantur olim ad ἀπορχήματα. ibid.
Dactylici affectus 196
Dactylici versus 152
Dactylicis inæqualia fuisse foraminum interualla, qualia sunt tempora

tempora pedis Dactyli 80
Δάκτυλος *postrema pars* πυθικοῦ νόμου, *à temporum numero sic appellata* 95
Δαδοφόροι *nuptiarum* 387
Δαῖς εἶσι *ab Homero, vnde dicta sit* 81
Damon Atheniensis Lydiæ, remissæ harmoniæ, qua occasione fuerit author 75
Danae quomodo repræsentata 61
Dapes vox Latina, vnde sumpta 469
Daphnis insignis ludio, cuius interitus bucolicis cantionibus celebratus 19
Daphnidis fabula ibid.
Deceleonæos, primos in Nemeis præfuisse 101
Decoctores voluntarij tam apud Romanos quàm Athenienses, toto theatro abstinere iussi 85
Decorum in primis obseruandum Poetæ 248
Definitio duplex, Χρήματος καὶ ὀνόματος 332
Defonitionum Tragœdiæ Aristotelis excutit Scaliger, & suam ponit 28
Deformatio, eadem quæ διατύπωσις 307.318
Δεικηλιστὰ 43
Δεινότης *siue* δείνωσις 337
Δεινότης *orationis* 448
Δεῖος *tibiæ modus* 81
Δεῖπνον *Græcis,* ὅτι δεῖ πονεῖν 24
Delectatio fabularum est vel in iocis, quod est Comœdiæ: vel rebus seriis, si sint vero propiores: quod est Tragœdiæ 368
Deliam ad aram quare nulla cæderetur hostia 394
Deliberatiui generis orationes, haud rectè suasorias appellari 5
Delineationis nomine quid comprehendatur 302
Delitiosa apud Comicos nomina 50
Delphi soluti periculo Pythonis, ludos Apollini instituére 95
Delus quare Asterie nominata fuerit 424
Demopœetum Sicyonium, aliis Epigonum quendam plectri officium ad solam manum transtulisse 126
Demosthenis & Thucydidæ in genere dicendi comparatio 444
Demoxeni versus de quodam adolescente 73
Deo quare thus dari, laudes cani soleant 231
Deos aquaticos machina læua introduci solitos 88
Designatores dictos, qui funebres ludos curarent 107
Δέσις, *Turbatio negotiorum in Tragœdiis quare vocetur* 370
Despondentium animum qualis oratio 283
Desultores nostri ab ἀναυάταις *& Calpe Græcorum quid differant* 100
Detrectatio figura 335
Deus ex improuiso demissa machina ostendi quando soleat 88
Δευτεραγωνιστὴς *in fabularum a-*

ctione, quis 53
Δεξιοστάτης *Chorus* 41
Dexteritas, siue δεξιότης, *Poetæ quæ esse debeat* 461
Dextra ara Baccho in Tragœdia, Apollini in Comœdia 86
Dextra porta in Tragœdia peregrinum aut hospitem emittebat 87
Δια *quid notet* 13
Διὰ συνθέτων ὀνομάτων *poema, quid cum Dithyrambo simile habeat* 124
διάχρυσος *amictus* 62
Diadema quid fuerit 52
Dialectica instrumentum rationi fabricans 206
διάλεκτος *propriè quid designet* 13
Diallage, vel potius ἔνστασις, *figura* 335.336
Dialogi inuentor quis 14
Dialogi quid sint ib.
διαλογητικὸν *quod &* δραματικὸν, *poematis genus & Imitatiuum* 13.14
διαλογισμὸν, *omnem esse posse orationem* 320
Diana Taurica 17
Diana Lyæ, & Luæ vnde cognominata 18
Diana Phaselis ibid.
Dianæ Caryatidis cognomentum vnde 17
διασφαίρας *saltatio* 65
διασυρμὸς, *siue vexatio, Sarcasmi species* 358
διάτονος 80
διατύπωσις, *siue* ἀπόδειξις, *quid differat ab* ὑποτυπώσει 308
δίαυλον *carmen* 184
δίαυλος *cursus qui fieret* 93
διάζωσφαι, *subligacula mulierum Thessal* 72
Dicæologia, Rationabilitas, an figura dici possit nécne 337
Dicendi genera siue formæ, tres 440
διχορία *quid* 41
Dictum perfacetum in mulieres Italas, quæ soccis vtuntur altissimis 53
δίδακτρα, *munera præceptoribus dari solita* 387
διδασκαλίαν *poesis ne redoleat, adhibenda cautio est* 254
Differentiæ orationis eædem quæ personæ, cui illa maximè affinis 274
Digestio, figura Græcis ἀνάδοσις *&* διάδοσις 339
Digestionem ad ornatum & formam pertinere 46
Dignitas personæ vnde pendeat 367
Dignitas grandiloquo perpetua comes ibid.
Dignus vnde dicatur ib.
διηγηματικὸν *&* ἐξηγηματικὸν, *&* ἀποδιηγηματικὸν *dicitur idem simplex poematis genus* 13
Dimeter quid 146
δημοκρατία *quid sit* 240
Diomedis grammatici definitio Paræmiæ, ridicula 352
Dionysiaca saltatio 68
δίφρος *&* ἅρμα *quid differant* 101
διφθερίτη 61
Diphthongos amittere tempus vnum sequente vocali 196

διπλῆ

Διπλῆ, saltationis genus 67
Διπροδία, saltationis genus 69
Diræ, Poematis genus duùm generum 131
Diræ, carminis genus dictum ab imprecationibus ibid.
Diræ Latinis geminæ, Græcis Erinnyes tres ibid.
Diræ Latinus, quæ Græcis Erinnyes ibid.
Directionem orationis ad res brutas admodum afficere 300
Disci iactus qui fiat 91
Διστρόποδοι, histriones qui rectè agebant 90
Δίσημος vox quæ dicatur 77
Διβάρατιο figura διαπαγὲ vel διασκόπησις Græcè 339
Διστυχία etiam priuatarum ædium in scena 87
Διστυχία & δίαρτε δωμάτων in regijs ibid.
Dithyrambi ab hymnis modo tantùm diuersi 123
Dithyramborum duplex ponitur etymologia ibid.
Dithyrambos in honorem Bacchi factitari solitos docet etymon verbi ibid.
Dithyramborum stilus qualis fuerit ibid.
Diuersitas in toto & partibus constituì potest 223
Doctrinæ finis, scientia 3
Δόλιχος maioris laboris fuisse quam δίαυλος scripsit Plato 93
Δόλιχος cursus qualis fuerit ibid.
Δολίχωτοι versus 189
Domitianus septimum ab Vrbe condita secudum celebrauit 108
Donatus Poetarum anima dicì meruit solus 288
Donatus & qui cum secutus Graculus, i. Erasmus reprehenduntur in definitione Paræmiæ 352
Donati opinio, qua negat personam eandem plus quinquies in proscenium exire, falsa esse docetur 38
Donati errores duo in eo quòd dixit Vlyssem palliatum semper introductum. Pallium enim Locrorum esse 52
Δπροδία in modis quid 76
Dores Lydorum colonos fuisse rectè probari posse 75
Dorica harmonia vetus & tibia 74
Dorica harmonia media καὶ περὶς αἰόλιαν 76
Doricæ leges tibiæ sedatiores ibidem.
Δῶρος filius Hellenis, à quo denominati Dorienses 74
Δόρπον, παρὰ τὸ δόρυ πάσειν, militaris vox 24
Δόξα à κλέος quid differat 409
Dramatici poematis genera & ordo 14
Δραματικὸν poema, quare sic dicatur ibid.
Δρᾶν, quid significet ibid.
Ductus orationis Rhetoribus modus & color est 282
Duellum à duobus dici 360
Duri & Thesal, voces Arabicæ, quibus fæx & amurca exprimuntur 28

Duris Samij testimonium de solenni saltatione Regis Persarum 73
Δυωδεκάκωλον *vel* δυωδεκάς, *Odæ Pindaricæ genus* 117
Δύωρις *Græcis, biiugi equi Latinis* 94

E

Ἑανὸς & καλύπτρα, *Græcis velum sponsæ* 385
Ebrij in scenam tragicam introducti 62
Ἑκατερίδες, *saltationis species* 67
Ἔκβασις *Latinis Egressio, figura qualis* ibid.
Ἐκκόρει κόρη κορώνην, *verba in nuptiis accini solita* 384
Ἐκλάκτισμα, *muliebris saltatio* 70
Eclipsis, Latinè defectus: figura maximè seruiens affectibus 344
Eclogæ quid sint, & cur sic appellentur 15
Ecstasis quid sit 226
Ἔδνα, *dona quæ maritus sponsæ ferenti sua* φέρνη, *rependeret* 388
Efficacia quidnam propriè vocetur in scripto aliquo vel oratiõe 286
Efficaciam siue ἐνέργειαν, *non tam in verbis quàm in rebus ipsis esse* 293
Efficiens causa duplex 214
Effictio quasi effigiatio, figura 309
Ἐγκλειόμεθα *fabula* 31
Ἐγκωμιολογικοὶ 158
Ἐγκώμιον *vnde dicatur, & quid sit* 408
Ἐγκύκλημα, *machinæ scenicæ genus quale* 88
Ἐγγόνασις, *ingeniculatio* 66
Ἐγγόνασις *pro ingeniculo, signo cœlesti* ib.
Εἰλεὸς *abaci cuiusdam in scena nomen* 87
Ἐλαθῆραι *oppidum* 44
Electio vnde manet 398
Eleenses ab Arcadibus quo tempore victi fuerint 101
Eleensib. tribus duodecim, vnde & totidem Iudices electi ib.
Elegia quæsit, etymologia docet 129
Elegiæ definitio ex Didymo 130
Elegiæ argumenta quæ sint 430
Elegiæ cur à funeribus ad amores translatæ, idonea datur ratio 130
Elegiam in funeribus primùm dictam 129
Elegiacum sine cæsura apud veteres 170
Elego nõ semper finiri sententiam 199
Elegos lex tibiæ 81
Elegiacos versus cæsuram breuem admittere 199
Elenchus quid sit 434
Ἔλεος *nocturnæ auis Aristot. Latinus Vlula* 129
Elisæ orationes amantis. IIII. *AEneid. exponuntur* 276 & 277
Ἐλικὼν, *musicum instrumentum* 126
Ἐλανοδίκαι *dicti decem iudices Olympicorum certaminum* 100
Ἔλλυνος *vox recentior quàm Græci* 74
Ἕλληνας *ab Hellene dictos* ib.
Elogium quid 312
Elymos tibia, post Berecynthia dicta 79

Ἐμβᾶδες

Ἐμβᾶδες cothurni 83
Ἐμβάται socci 53
Ἐμβατήρια μέλη apud Lacones, ἐνόπλια fuisse 68
Ἐμβατήριαι tibiæ Laconum, vt & saltationes 78
Ἐμμέλεια saltatio tragica, qualis 66
Emmelia saltatio exarmatur 69
Emmeliam, inuentum Bathylli Alexandræi putari 67
Ἐμπρίβοδος versus qualis 178
Emphasis quæ Latinè Ostensio dici possit, duobus fit modis 346
Emporiorum mores quare plerunque deprauatissimi 422
Ἐναρμονικὸς tonus ab Olympo excogitatus 80
Ἐνδιάθετος καὶ ἔμψυχος Oratio quæ dicatur Hermog. 457
Ἐνδυμάσια modi contrarij γυμνοπαιδίᾳ 80
Ἐνεργείας extrema duo 294
Ennius cur simplici appellatione vocet fortunam Heram 254
Enny versus risit Accius 31
Ἐνόπλιον saltatio ab habitu 66
Entheæ leges tibiarum 77
Enthymema quid sit 339
Ἑῶραι, vestes quibus per aerem ferebantur personæ 88
Ἐπάνοδος 500
Ἐπαγκωνισμὸς cogitabundi gestus 66
Epanastrophe ab Antistrophe quid distet 501
Ἔπαινος vox vnde originem traxerit 407
Ἐπαίνου definitio ibid.
Ἔπαινος ab ἐγκωμίῳ quid differat 408
Epanaphora quid distet ab Anaphora 500
Ἐπαύλια dies nuptiarum tertius, Latinè Repotia 384 & 388
Ἐπαύλια dona quæ sponso à virgine dabantur: inter quæ ibid.
Ἐπαυλιστήρια vestis quædam ibid.
Ἐπεισόδιον quid sit in Tragœdia 46
Ἐπεισόδιον mimorum 42
Ἐπεισόδιον nomine quid significetur Aristoteli 375
Ἐφαπτὶς 62
Ἐφάρμοσις, i. adaptatio, cōparationis transitus 322
Ἐφηβικὸς locus adolescentibus in theatro Athenis designatus 84
Ἐφύμνα quæ 47
Ἐπιείκεια orationis 457
Ἐπιβατήριον poematis genus quale sit, & vnde dicatur 400
Ἐπιβλημάτων nomina varia 62
Epice poeseos partes potiores, quibus personis dentur 366
Epicedium elogio mixtum 312
Epicedia, dicebantur in exequiis quum iusta persoluerentur 129
Epicediū ab Epitaphio quid differat 425
Ἐπικέλευσις hortatio maritima 400
Epicharmus poeta Comicus, cuius ad exemplum properare Plautum scribit Horatius 373
Epi hirema Latinis Aggressio, figura 339
Epi horiambicum carmen 168
Epicus poeta quis proprie 111
Epici Poetæ qualis debeat esse dispositio 365
Epici poetæ qua ratione ex histo-

ria conficiant poema 12
Epicorum præmium taurus 120
Epicum poema, quare princeps omnium 14
Epicum opus vniuersum in certos libellos diuidendum 365
Ἐπεκωμάζειν *verbum quid sit* 25
Epicrates Ambraciota 31
Epicrates antiquus Comicus, quē vocet πρωτοβάτρον 84
Ἐπικύριος, *siue* Ἐπιμύριος 135
Ἐπιδεικτικοῦ *vox malè à Quintiliano accepta pro ostentatiōe* 5
Ἐπιδημίαι *deorum festa quædam in Græcia* 413
Epigrammata quare & Lemmata dicantur. i. indicaturæ 134
Epigrammatis definitio 430
Epigrammatis virtutes duæ 431
Epigrammatis vox quare tantū breuibus poematiis propria facta sit 430
Epilogi siue poematum clausiones 135
Ἐπιμελείας *nomine, tum accuratam tum præposteram diligentiam apud Hermog. designari* 458
Ἐπιμονὴ 191
Ἐπιμύλιος *cantilena quæ ad molam canebatur* 133
Epinicia haud absimilia pæanibus 117
Epinicia in certaminibus victori canebantur 119
Ἐπίνομις *Plationis liber, quē post leges statuit* ib.
Epinomidem quare inscribi placuerit Scaligero Poetices postremum librum ib.
Epionicum quale 168
Ἐπίουροι *versus* 189
Ἐπιφαλλος, *modus tibiæ in Bacchanalibus* 81
Epiphthegma siue ἐπίῤῥημα, *i. acclamatio peculiaris Pæanibus in* παιαν. 119
Ἐπιφθεγματικὰ 47
Epipompeutica μόλη *ad pompas* 117. 119
Ἐπίσημον *Græcis quid sonet* 409
Epithalamium carmen quale & vnde dictum 381
Epithalamij carminis initia diuersa 391
Epithalamij carminis argumentum 381
Epitaphia, cantus ad tumulum 129
Ἐπιτάφιος λόγος καὶ ἐπικήδειος 425
Ἐπιτακτικὸν *poematis siue orationis genus* 404
Epithesin pro apparatu epithetorum rectè dici 297
Epitheta vnde sumi possint varia ibid.
Epithetorum modi ibid.
Epithetorum efficacia & proprietas tam in re quàm elocutione ib.
Epitritus quid, & quare sic dictus 144
Ἐπιτροχασμὸς *quæ & γοργότης* 315
Epitrope, Concessio figura 333
Ἐπωδὴν *ab* ἐπῳδῶ *differre* 377
Epodos in sacris qui dicatur, ex Galeno ostenditur 118
Epodon liber Horatij, quare sit ita inscriptus ibi.
Epopœia 28
Epos carminis nomen, qua ratione solus dactylicus senarius magni

gniloquis attributum 111
Ἐπιτάσημοι *epitriti dicti* 144
Epulorum tibiæ quare παρείνιοι *dictæ* 81
Equus quare sacer Neptuno 104
Equi coronari Consualibus quare soleant ib.
Erasmi mirificam Latinitatem perstringit Scaliger 445
Erigone Tryphonis carmen 130
Eriphanis poetriæ νόμιον 21
Ἔρως *morbi genus apud Medicos* 265
Errores in curandis morbis 4
Erroris inductio, figura 363
Erycen Siculum, cestu excellentem 93
Essentialis pars duplex, aut in re aut in intellectu 35
Ἐθελονταί *à Thebanis mimi vocabantur, Latinè volones* 43
Ethologi qui dicantur Ciceroni 43
Ἔθος *unde* 207
Etymologia quid sit 359
Etymologia quid sit, & unde nomen illud acceperit 332
Euasio figura qualis 315
Εὐθίωνα *quædam animalia, qua ratione vocet Aristoteles* 440
Eubœus Parius Parodiarum scriptor sub Philippo floruit 114
Eubœi parodica quædam ex Homero ibid.
Εὐκρίνεια *orationis, quæ Græcis dicatur* 454
Euentum veteres quem nominarint 227
Euentus rerum quibus pigmentis ornare debeat Poeta 227
Εὐλογία *species* Ἐπαίνου 409
Εὐμενίδας *Græcis dici furias* κατ' ἀντίφρασιν 360
Euphemen nutricem Musarum qua ratione professi sint veteres theologi 9
Euphorion Cherronesius 163
Eupolis 30
Eupolides 168
Eurialici versus qui 179
Euripides abusus Lino, à tristibus ad læta transferens 129
Euripides damnatur à Criticis, quòd prologum miscuerit cum protasi 45
Euripidæ responsum ad obiectionem, quod impuras fœminas adduxerit in Scenam, quarum turpitudine populus fieret deterior 368
Euripidis ad Arcesilaum apophthegma 28
Euripidi falsò tribuitur introductio ebriorum in scenam 62
Euripidis locus, vbi facit Peleum obiicientem Lacænarum nudationes 72
Euripidis Cyclopem, parum à Comœdia differre 367
Euripidis Apophtheg. 3
Euripidion carmen quale 151
Εὐτελὲς καὶ εὔζωνον *qua ratione vocet Hermogenes subtile dicendi genus* 440
Εὖ πράττειν *quare Plato potius quam* χαίρειν *ponit in epistolis & salutationibus* 10
Exaggerationis finis & vsus pro affectib. 317
Ἐξαίξαι 123
Excitatio sive ἔγερσις *figura* 334
Exclamatio figura 311

Exclusio figura 335
Ἔξοδος & κῶμος quid differant 262
Exemplum quare Græcis παράδειγμα *dictum fuerit* 321
Exempla multarum rerum posse ex Virgilio hauriri 216
Exemplum inter figuras meritò censeri 321
Exempli nomen unde dictum sit, & definitio 340
Exibilari à populo, qui soleant Histriones mali 90
Ἔξόδιον *quid in Atellana diceretur* 42
Exodus Tragœdiæ pars 46
Exomides seruorum variæ, pro euentu & ætate 51
Exornatio duplex 46
Ἐξώστρα, *machina recitandis iis quæ secretò patrata essent in ædibus* 88
Ἐξώστρα, *eadem quæ ἐκκύκλημα dicitur* ibid.
Explodere Latinorum unde sumptum 90
Expressio personarum 208
Extenuatio figura alia simplex, alia composita 348
Exulum vestitus in Tragœdia 62

F

Fabricas artes, medicinæ esse pedissequas 206
Fabios cuiuscunque generis quales facere deceat 256
Fabula unum genus, & nomen commune Tragœdiæ & Comœdiæ 26
Fabulæ inter partes in ludis primarias recensentur 104
Fabularũ genera, ab ornatu vestitúve quẽ gererent, nominata, unde orta 32
Faces & tedæ in nuptiis quot numero & cuius fuerint materiæ 385
Factoris vocem inique oleariorum cancellis circumscriptam esse à veteribus 6
Falisium & Cincium primos personatos egisse Comœdiam 51
Fallere, παρὰ τὸ σφάλλειν 472
Fama bona præmium sapientum 9
Famæ Virgiliana & Eridis Homericæ comparationes 9
Famam malam pro supplicio Plato multis statuit 9
Far tostum quibus nuptiis præferri soleat 386
Fati administra Fortuna 292
Fatigare diem quid sit 478
Fatum quid 207
Fatum quid appellarint veteres 227
Fauni fatidici quo genere carminus scripti fuerint 171
Fel hostiæ nuptialis circum aram prouci solitum quid innuat 385
Feltum natura in venatione 327
Feriæ statæ aliæ erant, aliæ minus statæ apud Romanos 103
Φίλτρα, *dona quæ marito ferebat uxor repotiorum die, vocabant Græci* 388
Ferreus annulus quem vir dabat uxori, quid designet 386
Fescenina carmina, Atellana sũt 42
Fescenina tripudia qualia apud Roman. 71
Fescenninorum carminum origo 382

Festinatates certorum populorum Græciæ 103
Festinitates quibus Tragœdiæ agerentur quatuor erant: in trib. seriæ, quarta Satyricæ Tragœdiæ dabantur 35
Figuræ definitio 303
Figuræ ad certas species deducuntur 307
Figurarum diuisio 305
Figuræ quæ cuique charactéri maximè conueniant 514
Figuras primùm se ad certa capita reduxisse dicit Scaliger 364
Figura ἀναλογικὴ quæ sit 506
Figura χαρακτὴρ quæ sit Hermogeni, & vnde dicta 509
Figura ἔλλειψις 502
Finis prima causa 222
Finis & forma aliquando pro eodem ibid.
Finis propriè quid sit 3
Flammeo quare sponsam ornarint veteres 385
Floridum dicendi genus à pleno quid differat 463
Fluxi versus 190
Fœdum à fœderibus dici 473
Fœdæ saltationes 71
Fœmineæ naturæ vera pictura 242
Fœmineæ virtutes propriæ in ædibus atque in operibus, quæ sint 244
Fœminæ persona & oratio 274
Fœminæ virtus propria, pudicitia & pudor 243
Fœminæ quot modis res viriles attribui possint 117
Fœminarum pugnas noctu edidisse Domitianum 109
Fœmina aut minus quàm canens, aut plus quàm senionem iacit, prouerbium apud Italos 242
Fœminis per Augustum superiora loca sunt designata omnibus in ludis atque spectaculis, præter Athletica certamina 857
Fœmineo in sexu nihil esse mediocre 242
Fontes, spelunceæ, ambulacra, topiaria, ad scenam satyricam accessere 87
Forensis oratio fusior 2
Forensis ars, Oratoria dicta ibid.
Formæ duplices 222
Formula quædam perpendendæ diuinitatis Virgilianæ præscribitur studiosis 281
Fortitudo quid sit, & eius diuisio 234
Fortitudinis officia 205
Fortitudinis varij modi 266
Fortitudinis partes 205
Fortis viri quid sit proprium 266
Fortis ab imbelli in adeundo periculo quid distet 244
Forti versutus quid interfit 269
Fortuna & Casus quomodo differant 208
Frequentatio, πυκνωσις figura 314
Funebres ludos ex arbitrariis statos fecit Claudius princeps, quos ædes ederent, atque gladiatorios appellauit 109
Funebrium ludorum origo quam vetusta sit 108

G

Gaditanæ saltationis modi tres 72
Gaditana saltatio omnium corruptissima. 71

Galens locus de Damone Mileſio, qui tibicinam à Phrygiis modis ad Doricas leges ſonum demittere iuſſit 76
Galericuli perſonis additi in ſcena 51
Gallionis errores aliquot de figuris 316
Gallos olim ſummo in honore habuiſſe poetas conuictores, à quibus laudarentur 132
Galliambicus verſus facetiſſimus ac venuſtatis pleniſſimus 199
Galliambicum carmen 165
Galliæ nunc mos in agendis fabulis 83
Γαμήλιον *poematis genus idē cum Epithalamio* 381
Γάμος *vnde dicatur ibid.*
Gaudia quibus rationibus facillimè comparentur 16
Gelly error qui à perſonando perſonam dici putarit 50
Geminas tibias, pares nominatas 79
Genethliaci carminis natura & ratio 393
Genealogi hymni partes περὶ φυσικῶν καὶ μυστικῶν ὕμνων 414
Generatio qui pariat immortalitatem 394
Genius malus qui Bruto apparuit 293
Genium bonum Cæſari ſe oſtendiſſe ibid.
Geny Pythagorei duo 292
Geny locorum diuerſi vnde efficiantur 257
Geny quemadmodum agant in hominibus docet Scaliger 292
Gentes apud quas plurimus equis honos 17
Gentium ac populorum ingenia vnde excipienda 258
Genus dicendi plenum quod ſit 462
Γέρανος *ſaltationis nomen ab imitatione* 66
Γέρανος *machinæ genus quo rapiebantur perſonæ* 88
Geraneæ Megaræ regionis mons 102
Germanorum modulatio & tibia 74
Geſtus & modi ſaltantium 64
Ginglarus tibiola puſilla apud Ægyptios 78
Gingra ſaltatio in funerib. 72
Gingram ad cognominem tibiam edi ſolitam ibid.
Gingras ſiue gingris, & gingros, genus tibiæ 78
Gladiatores exhibere quantus fuerit ſumptus: quanta etiam immanitas 109
Gladiatorum mos initio certaminis rudibus batuere: ferro mudos tranſigere ib.
Gladiatorum mos vnde primùm ortus 108
Γλαῦξ σκωπτ 71
Γοργότης *ſiue celeritas figura* 315
Græcum nomen ipſis iam Græcis deſitum 74
Græca garrulitas 75
Græcos poetas ſua carmina publicis ludis recitare ſolitos, tandem oblæſa frequentioribus operis voce puerum qui ad tibiam caneret præſeſtatuiſſe 106
Græciæ nationes primariæ duæ 74

Grammatici ridentur ob etymon Elegiæ 129
Grammatici de cestus forma nugantur 93
Grammaticorum iudicium, de dispositione librorum Homeri Iliadis & Odysseæ reiicitur: & melius probatur 25
Grammaticorum nugæ qui poeticen oratione soluta profiteantur 9
Grammaticorum nugæ de nomine fæcis 28
Grammaticorum errores de voce Epodos 118
Grammaticorum errores in diuisione generum dicendi 442
Grammaticorum iudiciũ de fine oratoris non sanum 3
Grammaticorum ridicula ratio de nomine Syluæ, quod à silendo dici vellent 380
Grammaticorum nugæ de Scolij nomine 121
Grammaticorum hallucinatio in etymologia Sarcasmi 357
Grammaticorum deliramentum qui putent epitheta excludi in voce, intelligi in significato 298
Grammaticorum error in diuisione generum dicendi 491
Grammaticorum falsa de Comœdia sententia 27
Grammatici nomẽ stultè sibi impositum probat Scaliger 27
Grammaticos in etymologia Satyræ frustrà & temere satagere 47
Grammaticorum error, qui ἔπος in Epigr. Martialis, senarium Iambicum interpretantur 113
Grammaticorum error qui in versu Virgilij, Et torrere parãt flammis, *&c. putarint ὑστερολογίαν*
Grammatica, Calliæ Atheniens. Tragœdia 34
Gratiarum tum perpetuæ sociatum affines quare dicantur Musæ 9
Gratias cur nudas & tres numero esse voluerint veteres 280
Grauitas orationis in quo sita sit 488
Griphi veterib. quas designarint ambages 135
Griphi definitio & etymologia 351
Gruum ciuilis hilaritas & prudentia militaris prædicantur 69
Gruibus non rectè attribui stoliditatem, prouerbio communi ib.
Gymnopædica harmonia Lyricorum 125
Gymnasia vnde dicta 92
Gymnasiorum nomẽ ludis literariis haudquaquam conuenire ibid.
Gymnastici ab σκιαθρφίαις quid differant 55
Γυμνοπαιδία sub Terpando saltata apud Lacedæmonios 80
Γύπωνες quid significent 71

H

Habitus quid sit 50
Habitus differentia in materia ibid.

Habitus à forma differentia ibi.
Habitus duplices 205
Habitus saltantium varij 66
Halma modus Gaditanæ saltationis 72
Harmation, lex tibiæ 77
Harmonia quid sit 8
Harmoniam & melos non esse de essentia Tragœdiæ 28
Harmoniam cum ipsa natura protinus extitisse 8
Harpastum pilæ genus 73
Hederas Baccho aris imponi solitas 86
Hegemon apud Athenienses parodia certans vicit 114
Hegemon Thasius Aristoteli primus parodias scripsit ib.
Hegesandri Epigramma iocosum 123
Helenam cum Paride Troiam ad nauigasse, negat Stesichorus in Palinodia sua 132
Helicon instrumentum musicum 126
Heliconides Musæ vnde nuncupatæ 9
Hellenis filij duo Ἴων *&* Δῶρος, *qui à patre accepto imperio, suam vterque partem ac nationem ab sese denominarunt* 74
Hemicyclium in fabulis, quo agebantur enantes e mari 89
Hemichorion quid vocetur 41
Hendecasyllabi versus 197
Hephæstionis error, qui Iambicum carmen ab Iambe muliercula deducat 133
Heraclidis Pontici locus, quo negauit harmoniam vllam vel Phrygiam vel Lydiam debere appellari, refutatur 75
Hercules Nemeo interfecto leone, Nemea correxit, Iouique Nemeo dicauit 102
Hercules cestu Erycen Siculum vicit 93
Herculi quare sacrificari solitum extra muros 290
Herculaneo nodo cur necteretur cingulum sponsæ 387
Hermogenis sententia de generibus dicendi excutitur pag. 452. *&* 453.454
Heroas in scena per aerem vehi solitos machina quadam 88
Heroas saltationibus se exercuisse 73
Heroum proceritas 33
Heroicus versus quare dictus Pythius 197
Heroici hymni 314
Heroici maiestas carminis, à cantu Rhapsodia & Epos appellatur 116
Heroici siue Epici carminis ratio in tota poesi princeps 86
Hesiodus. Homero maior natu 26
Hesiodus de ventorum numero ac dispositione arguitur 287
Hesiodi carmen, quo probatur ἰαψωδεῖν, *esse ipsam versuum commentationem* 112
Hexametrum Creticum acatalecticum non excedere tricena tempora 167
Hierax Olympi & famulus & discipulus 77
Hieroglyphon nugæ 352
Hieronymi Vidæ methodum in præceptionibus Poeticis vituperat Scali-

rat Scaliger in præfat.
Hilarodi minus fœdi quàm Ionici cantus 131
Hipponactis reliquiæ, qui parodias inuenisse putatur 114
Hipparchum Pisistrati filium, primum Homeri versus Athenas importasse 112
Hipponactis versus 150
Ἥρα τέλεια sacrificium nuptiarum & ἥρα τελεία earum numen 384 & 385
Hircum Tragicis poetis præmio fuisse 120
Hirundo nigra cur vocetur Virgilio 297
Hispanorum, etiam hodie, in saltando variæ gesticulationes 72
Hispanis fratribus gladiatorum morem, apud Græcos vetustiorem 108
Hispanos digitorum crepitu tibiarum aut tympanorum momenta assequi posse 72
Historia Epicis poetis pro argumento est 12
Historicæ dictionis tractus qualis 882
Historias sui temporis imagini veterum historiarum aptauit Virgilius 289
Histrio, vocabulum Thuscum 106
Histriones Romanis dici, qui Ludiastæ Aeolensibus ibid
Histriones vnde dicti sint, nondum constare 35
Homerus vbi & à quibus fabellas quas operibus intertextas accommodat: edoctus 26
Homeri oratio qualis sit 443
Homeri versus, quibus phœnix exprobrat infantiam Achilli inepti iudicantur 245
Homerum temere epitheta rebus apposuisse 298
Homeridarũ appellatio vnde sumpta 113
Homo, animal sociale 207
Hominem, ἀπὸ τοῦ ὁμῶς dici 470
Honoris voce quare frequenter vsus fuerit in suo opere Virgilius 469
Horatius quare vocet lege solutos certos poetas 117
Horatius centum-decem annorum circuitum attribuit seculo 110
Horatius ingratus arguitur, qui Mecœnatis sub nomine Malchini, demissas notarit tunicas 378
Horatij scolium suauissim. 122
Horatij artem poeticam, arte non docere, sed Satyræ similem, In præfat.
Horatij quæstio, an Comœdia sit poema, soluitur 12
Horatij locus de Epico poeta Vario, explicatur 111
Horatio, quid Designatoris nomen significet 109
Horatio, Dithyrambi audaces quare dicantur 123
Hospitalia vocat omnes ædes in scena, præter regiam. 89
Humanæ res, aut necessarij, aut vtilis, aut delectabilis genere comprehenduntur 1
Hyagnidem ante Apollinem tibia cecinisse 77

Hydraulus Ctesibij qualis 78
Hymen quid sit 128
Hymenæus nuptiarum deus vnde creditus 385
Hymenæus numen, Latinis Talassus siue Talassio 128
Hymenæorum acclamationes ib.
Hymenæorum duo genera ibid.
Hymenæi carmina nuptialia ib.
Hymni ad aras diis dicebantur 119
Hymnorum diuersa genera 412
Hymni à Pæanibus quid differant 117
Hyppeccaumata Aristoteli quid 261
Hyperbole siue Excessus figura 342
Hyperphrygia harmonia 75
Hypogypones saltatores qui 71
Hyporchema poematis genus quale 124
Hyporchematica Lyricorum harmonia 125
Hyporchematica Cretensium propria 67
Hyposcenion in magnificis theatris 89
Hypsipyle reginæ Lemni, nutrix Opheltæ 101

I

IAcere vnde dictum Latinis 48
Iactabundi semper milites 249
Iaculi vel pili missio qui fiat 91
Iambus quid 141
Iambicis conuitia faciebant sine imprecatione 132
Iambici species 149
Iambici affectus 194
Ἰαμβίζειν παρὰ τὸ ἴειν καὶ ἀναβαίνειν 133
Ἰαμβίζειν *quid sit propriè* 48
Iberarum cultus 61
Ἡγεμὰ *carmina quæ* 182
Idææ matris familiæ quando institutæ fuerint 105
Ideæ dictionis septem ex Hermogene 444
Ideam pro forma quare author dixerit 201
Idearum partes nouem ex Hermog. 448
Idola & formæ defunctorum an aliæ sint ab animabus 49
Idola seu formas defunctorum pro ipsis corporibus in scenam introductas fuisse ib.
Idomenei error de Pisistratidarum θαλίαις καὶ κώμοις 25
Iduthum inter tibiarum species recensetur 80
Ἡδύκωμος, *tibiæ modus in dicacitatibus* 81
Ἡδύκωμος & ἡδίων *species iucundæ saltationis* 67
Idyllion diminutiuum ab εἶδος, *quia poema sit rerum quasi species quædam* 116
Idyllium, παρὰ τὰ εἴδη καὶ τὰς ἰδέας, *diminutiuo flexu quare dicatur* 15
Ἴε παῖ, ἴε παῖ, *Acclamatio Latonæ puellum Apollinem hortantis vt sagittis Pythonem occuparet* 95
Ientatio qualis, & Ientare verbũ vnde dictum 24
Igdis saltationis genus 70
Ἡγίμων *senex tertius* 50
Ignis nocturni vsus quibus in ludis extiterit 107

Ἰὴ παιὰν acclamationem non semper Pæanibus additam 119
Ἴμβδες 135
Imago, Græcis εἰκὼν figura 32
Imago ab Exemplo quid differat 322
Ἰμβικὸν, pistorum cantio ad molam 133
Ἰμβὶς mensuræ genus ibi.
Ἰμᾶν trahere & haurire significat ibid.
Ἰμαντίδες & ἱεράμβυκα aut ἐπίβλημα Græcis dicti frustum tuniculam 51
Ἡμιμήριον 140
Ἡμιμηρὶς an verè sic appelletur 176
Imitatio universæ Poeseos finis 27
Ἡμίθεοι καὶ ἐπιχθόνιοι, Heroes antiquitus creditι 415
Immutatio figura, quæ Græcis ἄπτωσις dicι possit 347
Impares tibiæ & pares. 79
Imperatores Romani in scenâ quæstes 61
Impietas comes anaritiæ 270
Impulsionem ad hilaritatem, per se figuram non esse 363
Impulsu & tractu nos moueri 65
Impunitas iocorum & licentia priscis Poetis quare data 29
Inanimata quare non habeant ἦθος, sed πάθος 297
Inclinationes cœli quæ appellentur 420
Inconsideratio, cognatum ac perpetuum iuuentutis vitium 247
Incumbere à κύμβαχος Græca voce dicι 470
Induere ab ἐνδύειν 480
Inductionis definitio 340
Indumenti militaris species in Tragœdia 62
Inferiarum carmen & parentalia 426
Influere ab origine Græca ἐπιῤῥεῖν dicι
Infortunia ab astrologis duo sidera dicι 191
Innumerum Aduerbialiter à Virgilio poni, pro eo quod Callimacho est ἀμύλοκαδις 516
Ino à Nereidibus diua facta, Leucothea Græcis, Matuta Latinis 102
Inscriptio & titulus Tragœdiæ qualis esse debeat 365
Inscriptio & periocha, quid inter se conueniant aut dissideant 432
Insipiens quis 203
Instrumenta 50
Instrumenta inter causas à Platone numerata 221
Intellectuum finis quis 204
Intercalares versus 185
Interpellatio figura 362
Interrogatio, ἐρώτησις, figura sit nec ne 513
Interualla siue διαστήματα in musica quæ vocentur 516
Inuentio quæ ad Poetam pertinet qualis 46
Iocorum duo genera 29
Ion Chius scriptor Dithyrambicus 124
Ἴων filius Hellenis, à quo denominati Iones 74
Iones in Asiam migrasse. ibi.

Ionica à maiori 154 & 198
Ionica à minori ibid.
Ionica tibia seu modus 74
Ionica harmonia noua mollis, cùm vetus aspera esset 76
Ἰωνικὸν, *saltationis nomen à regione* 66
Ionicus cantus, cinædicus, & sotadicus 130
Ionum posteriorum mollities 75
Ioniæ veteris mores ibid.
Ἰουλὼ *Cereris cognomentum* 133
Ἰουλός, *genus carminis* 22
Ἴουλος, *cantio ad lanificia, & in messe* 133
Ἴπαπος, *oculi ægritudo qualis sit, & vnde sic vocetur ab Hippocrate* 104
Iracundia & superbia temeritatis vitia 269
Irati vultus describitur ibi.
Irarum varij modi 223
Ironiæ vox quid Latinis sonet 356
Ironiæ appellatio Græcis vnde 355
Ironia quid Allegoriæ simile, quid diuersum habeat ibi.
Ironia duplex ibi.
Ἰσχοφορικὸς *saltatio, in honorem Bacchi* 70
Isidis sacra 107
Ἰσόχρονοι *versus* 181
Isocratem primum inconditæ orationi numeros addidisse 585
Isthmia instituendi occasiones 102
Isthmij ludi an nuncupati Neptuno in honorem Melicertæ 94
Isthmionicas iudicio Corinthiorum primum apio coronatos Timeus testatur 102
Italiæ fatale malum, vt perpetuò velit dominos peregrinos 302
Italica fabula 33
Ἦθος *quid* 207
Ἦθος & πάθος *quomodo inter se differant* 207
Ithymbi & Phallica Baccho sacra 68
Ithyphallorum quæ pronuntiatio, & quis ornatus 44
Ithyphallicum 170
Iudicatio, figura 312
Iudices & præsides certaminis Nemæi quare pullati sederent 102
Iudices quos ῥαβδούχους *appellatos legimus, quorum sententia victori deferebatur palma, quum plures poetæ in ludis publicis certarent, qualis Magistratus fuerit* 373
Iudicij ciuilis finis quis 398
Iudicem qualem effici à Poeta par sit 252
Iulia lex de iure sedendi in ludis scenicis 84
Iulius Laberij mimi quàm studiosus fautor & auditor extiterit 43
Iulius Cæsar cccc. leones populo Romano in spectaculis proposuit 104
Iuno eadem quæ Fortuna 291
Iunium Brutum primum in defuncti patris honorem dedisse Romæ gladiatores 108
Iurisprudentiam ex matrona meretricem factam, &c. 206
Iustitia ciuilis vnde proficiscatur 398

Iuue-

Iuuenalis insolentiam in quibusdam versibus mereri, vt toto opere vir bonus abstineat 378
Iuuenalis obtrectatores confutantur 30
Iuuenalis versus in quo Bathylli nomen posuit 67
Iuuenales ludi à iuuenibus originẽ & nomen habent 111
Iuuenalibus tandem grandiores natu admissi, etiam vtriusque sexus ibid.
Iuuenis natura, vt media est inter adolescentiam & senectutem, ita & particeps tum vitiorum tum virtutum 246
Iuuentutem qualem describi deceat 246
Ὑξάνη vestis Satyrica, quare sic appellata 63

L

Laberius mimus, elegantia & sermonis puritate, etiam omne Latium prouocauit 43
Laberij Gellius aliquot vocabula vt sordida notat, Horatius negat pulchra poemata, sed nullo iure ibid.
Laberij versus qui à Macrobio citantur 43
Labor, Labrum, παρὰ τὸ λαβεῖν dici 360
Labyrinthus Cretensis 69
Λάκαινα μὲν παρθένων ἀγέλα, verba saltationis Laconicæ 72
Lacedæmonis locus à Turcis hodie quomodo dicatur 17
Lacedæmonis vnde cum tibia ad bellum exire cœptum 68
Lacedæmonios sine mœnibus & vixisse & regnasse 402
Laconica carmina quæ 196
Lacones Doriensium integerrimi 74
Lacones puellos in Pyrrhica se exercuisse 68
Lactisma, modus Gaditanæ saltationis 72
Lætitia quid sit 10
Lætitiæ causa ibid.
Λαγαροὶ versus qui 187
Λαμπρότερα, genus saltationis quale fuerit 71
Lanistæ gladiatorum Magistri 109
Λαοκρατεία species Reipub. qualis 424
Lapis in Delphis positus sub ænei Latonæ signi pedibus 95
Laponum mos in nuptiis celebrandis 390
Latinarum fabularum species recensentur 33
Latonæ æneum signum in Delphis 95
Laudationes cuiuis syluarum materiæ congruere 381
Laudationis vniuersæ quædam capita obseruatu dignissima in omni scripto 381
Laudationis finis 398
Laudationum materia quæ esse debeat 416
Λαυρογραμμὸς qua ratione dicatur 41
Λαυροστάτης Chorus 41
Laus vnde dicatur 488
Learchi Inus & Athamantis filij fatum miserum 102

Lebetes præmia ludorum Græciæ minus nobilium 103
Lectæ sententiæ, & secta verba quæ vocentur 459
Legatis sociarum gentium locus inter Senatores in theatro datus 85
Lex tibiæ Ἁρμάτιον 77
Leges communes versuum 192
Leges dictæ sunt diuersi in Choris modi, quia nefas esset aliter facere 8
Leges quare criminibus supplicia proponant: virtutibus nihil dent 229.230
Legum partes omnibus modis communes 76
Lemma pro titulo Martialis ponit 430
Lemuriis festis non licuisse nuptias celebrare 389
Lenonis versicolor amictus 51
Lenonum nomina 50
Leo saltationis Laconicæ genus 69
Leoninus versus 183
Lesbius ᾠδὸς *apud Lacedæmonios in honore habitus* 118
Leucothea 102
Lex & lanx satyra, à Satyris 47
Liber pater quo ornatu à Tragicis introductus 62
Λογεῖον *pulpiti pars altera, in qua* ῥήματα *& alia actuum interualla recitabantur* 90
Liberi chariores nobis cur sint quàm parentes 233
Libitina vnde dicta 359
Libyn cognomen tibiæ fecit Sirites 77
Lictores atque viatores ad cuneos positi in Theatro 85
Liuius Andronicus quo tempore floruerit 12.31
Liuius Andronicus carmina Satyrica à se exculta, in ludis scenicis recitauit ipse 106
Liuij & Thucididis conciones expenduntur 12
Locus vnde dicatur 359
Loci descriptio 217
Loci naturam situmque eadem non esse 420
Loci situs vel natura quibus rationibus laudari queat 421
Locrica lex in tibiis 81
Λοκρίαι ᾠδαὶ 122
Λογοτρόφοι *qualia fuere* 158
Λογεῖον *ab Odeo distinguitur* 90
Λογεῖον *Græci pulpitum cur nominarint* ibid.
Λογεῖον *Orchestræ pars* 39
Λογοειδεῖς *versus* 191
Logogriphi ab ænigmatibus quid differant 136
Loquor, παρὰ τὸν λόγον 359
Lorarij nomen 50
Lucanus longus & tædij pater dicitur 283
Lucani scriptorum quæ ἐνέργεια, *qui Tyranno confertur* 294
Lucerna nuptialis peruigil, pernóxque 387
Lucius Anilius primus edidit ludos cum Thymelicis 39
Lucius Mummius deuicta Corintho, quinquennales instituit ludos Ioui Capitolino 108
Lucta Latinis à motu dicta 93
Lucta-ne an pugillatus vetustior 92
Lucta, seu πάλη *quid sit* 91

Luctæ

Luctæ & pugnæ differentia 63
Luctandi varios modos habes ib.
Ludiæ fœminæ 106
Ludi plebeii quare conditi fuerint, ac deinde intermissiones facta à quo restituti 110
Ludi votiui Theatrales, quique expiationis ergò indicebantur classe eorum comprehendebantur qui diis essent attributi 103
Ludi quid differant à fabulis 91
Ludi expiationis ergo indicti 103
Ludi ante vrbem conditam in Latium, atque inde postea Romam aduecti 103
Ludiones primi ex Hetruria Romam acciti 106
Ludiones à P. Nasica Censore tribu amoti propter sordidioris operæ contemptum 105
Ludionum vox vnde 19
Ludorum nomina diuersa à diis, diuis: alia à locis in quibus nomina colerentur 104
Ludorum Græcorum descriptionem, quare à Pythiis incipiendam duxerit Scaliger 95
Ludorum qui Romæ fierent primariæ partes quatuor 104.105
Ludorum summa genera duo 91
Ludorum qui Romæ fierent à fine diuersa constitui genera 103
Ludorum & Ludionum nomen vnde 91
Ludos illos Græciæ celebres quatuor, quare veteres censuerint funebres 94
Lues morbus 18
Lupercalia Romanorum qualia 71
Lupercalium mos qui fuerit 106
Lycomedy persona 55
Lycurgum Lacedæmonium primum ex Ionia in Græciam vniuersa Homeri opera portasse 111
Lydia Harmonia quid distet à Phrygia 75
Lydiorum modorum inuentor Carius Lydus ib.
Lyram & Chelyn qua occasione inuenit Mercurius 125
Lyram non plectri percussione, sed setarum intentarum attritu tangi 127
Lyrici nobilitas carminis, nominibus ode, μέλος, μολπὴ insigniri solet 116
Lyrici poetæ in certaminibus, præterquam si Scolio certarent, iuuencam accipiebant 120
Lyrici carminis componendi ratio 428
Lyricorum genera 117
Lyricorum appellatio ex eo quod non sine cantu & lyra sua carmina pronuntiarent 116
Lyricorum instrumenta, Lyra, cithara, barbitos 125
Λύσις exitus tragœdiæ 370
Λυσιζώνη à Græcis Diana quare cognominata 387
Λύτρα & ἄποινα Græcis quid 238
Λύτρα καὶ ἄποινα quæ liberatoribus dantur 387
Lytiersæ historia 22
Lysiodi 131

M

Μακαρισμὸς ab ἐλαιμοσυνῇ quid differat 409

Macedonum Teleſiade armata 72
Machina læua introducebantur quæ domi & in vrbe geſta erant 78
Machinæ dextræ aut ſiniſtræ qua ratione dicta ibid.
Machinâ dextrâ quæ foris acta erant offerebantur ibi.
Machinæ genus quod in ſumma trepidatione remedia arceſſebat humanis maiora 88
Machinarum ſcenicarum locus ibidem.
Machinis penſilia loca quibus regionum facies explicabantur. 89
Machinarum vſus in fabulis agendis 37
Machinarum in ſcenis plura genera 88
Μακεγενῆς verſus 187
Μακεὼν pars παραβάσεως, quare ſic appellata 41
Mactriſ us ſaltationis genus 70
Mactriſmi duæ ab ætate ib.
Magadu tibia 80
Magna mater deûm, Romam ex Peſſinunte aueĉta 105
Magnanimitas quid ſit 237
Magnanimitas fortitudinis comes 205
Magodi 131
Maieſtas in carmine quomodo comparanda 181
Maio menſe priſcos non nupſiſſe 389
Μαῖδιον quid ſit Græcis 7
Maieſpa, quæ darentur obſtetricibus 387
Μαλακιανὸς verſus qui 18
Malè ominatis diebus connubia olim interdicebantur 389
Maneros 23
Μανὸν τὸ πανοῦργον ἀκαιρίον 92
Manus ſoli homini à natura data 64
Manus à Græco μαῖα dici 92
Manuum vſus quare prior homini quàm pedum 64
Marcus Anilius publica perſona ex voto ludos edidit ſua pecunia 103
Marcus Tullius quamobrem in prima ſit hodie commendatione: Seneca à paucis probetur 375
M. Acilij ludi votiui, quanto ſumptu editi fuerint 110
Mare vnde dicatur 480
Marmor qua ratione pro mari accipiatur à poetis 480
Marſyas geminas inſtituit ibias, quum antea tantùm ſingulares eſſent 79
Martialis luſus in mutuam perſonam 54
Martialis verſus Hermes ſuppoſititius ſibi ipſi *expoſitio* 109
Martialis iocus de fibula & aluta & ſubligaribus vnde ſumptus 105
Martianus Capella 160
Maryandeni 22
Martypiæ fœminæ 70
Μαφόριον genus indumenti, quod Latinis capitium dicitur 62
Μαφόριον etiam qui ornamentum ſeu munimentum quod ab armis penderet 62

M ſi-

Massilienſium ſeueritas, qui vniuerſæ iuuentuti ſuæ theatro interdixere, ne eorum animi otioſis auditionibus remolleſcerent 84

Μαγφανοὶ à παρασόνατε quid differant 52

Materia paſtoralis carminis vetuſtiſſima amatoria, & quare & vnde 15

Matresfamiliàs in opere quales eſſe deceat 261

Matrisfamiliæ nomen in quam competat 386

Matron Poeta Græcus, multos Homeri verſus ad culinam iuſto poemate inuertit 114

Matronæ ſpectatæ pudicitiæ Megalenſ. ante deæ ſignum pſallere mos fuit 105

Matuta 102

Matutini temporis perelegans deſcriptio 220

Mecænas Floralibus feſtis natus 394

Media ſiue μέση comœdia quare dicta, & quomodo à veteri & noua differat 30

Media comœdiæ nomen quando ortum 30

Medicina illuſtriſſima artium materialium 206

Medicinam curabiles morbos ſemper curare 4

Medici quod ſit officium ibidem

Medicus magiſter vitæ 206

Medicum in repub. quàm Oratorem magis eſſe neceſſarium 256

Medicum qualem effingi oporteat ibidem

Mediocritas in Tragodiis ſeruanda, vt nec breues ſint nec prolixæ nimis 28

Meditrina dea cui libarent in vindemia, eius ſacra Meditrinalia à medendo 134

Megalenſes vox Græca, flexu Romano Ἡ τῆς μεγάλης θεᾶς 105

Megalenſes ludi à quibus edi ſoleant 104

Megalenſes ludi quando & quare inſtituti 105

Megalenſes ludi magnæ matri deum M. Iunius Brutus dicauit ibidem

Megalenſibus, iuuenes omnium ætatum atque ordinum mores geſtu atque oratione effingebant ibidem

Megalenſib. in ludis per ſodalitates conuiuia fuiſſe agitata ibidem

Megalenſis purpura vnde dicta 104

Μείραξ carmen 171

Μείραξ verſus 187

Melanippides primùm vſus Lydiis modis in Epicædiis fertur 76

Mele, Ode & Scolia, circa quam materiam verſentur 14

Μέλετε Muſæ nomen, à meditando 7

Μέλη Pindaricas cantiones inſcriptas à Cirammatico: alios verò maluiſſe eidu 116

Meliambi apud Laertium in vita Diogenis Cynici ibi.

Melicerta exceptus à Nereidibus fit deus, Palæmonem vocant

Græci, Portumnum Latini 102
Μελῳδηθῆναι *Chamæleoni non solum Lyricos, sed etiam Epicos* 117
Melodiæ nomine interdum harmoniam appellari ibidem
Melodiam omnibus cantionum sonis attributam ibidem
Μέλος *Lyricorum tantùm fuisse* ibid.
Melos siue ode Lyrica carmina, quibus curas amatorias decantant ibid.
Memoratio figura Græcis ἀνάμνησις, *frequens in Dramatibus* 362
Memphis saltatio, cuius Socratem studiosum fuisse aiunt 72
Menæchmi sententia de ἰαβδωδοῖς *inepta* 113
Mensa rotunda veteres vsos, ne quem sibi prælatum in carmine quispiam conquereretur 81
Mercatura 206
Mercurius citharæ repertor 77
Mercurium Punicæ genti præesse 293
Merendare vnde dictum 24
Meretricum nomina 50
Meretricibus quare lutea vestis data 52
Meribibi Poetæ, inter θεοπνεύστους *quare meritò censendi* 11
Μεσοκουρος *famula, quare sic appellata* 61
Μέσον *dicendi genus quod sit* 441
Μεστότης *quid in oratione differat à* περιβολῇ. 458
Μεσύμνιον 47
Metabasis figura, Latinis Transitio, Traiectio, Cic. 343
Metastasis figura 336
Μετωνυμία *historicorum Græcorum propria quæ sit* 506
Μέτρον ἀκόλαστον, *id est, lasciuum primum dedisse Alcmana* 117
Metron & Rhythmum non esse eadem 139
Midas in Phrygia primum plagion tibiam excogitasse putatur 79
Μηδυποδισμὸς 66
Μηλινος *color in vestibus* 52
Militaris multitudo qualis fingatur 240
Militaris ars 206
Milites à plebe discreti in spectaculis ab Augusto 84
Militis ornatus qualis 51
Militem ex vitiis suis & virtutibus depingi quemadmodum conueniat 249
Militis persona & oratio 274
Mimi definitio 43
Mimi quomodo sibi artificis nomen vindicarint 42
Mimi Lacedæmonij 43
Mimi quare introducti in Comœdia 47
Mimi veri proprium esse, quædam sordida vt affectet 43
Mimorum & παντομίμων *appellationes quibus* κατ' ἐξοχὴν *attributæ* 42
Mimi nudis pedibus agebant 42
Mimorum duo genera 43
Mimorum diuersæ appellationes ib.
Mimos saltarunt reges Philadelphus & Antiochus ib.
Mimus ex comœdia prodijt 42
Mimica & momica Lasciuia Luciani

ciani 14
Mineruæ ludicrum in Albano posuit Domitianus 108
Minutium & Protonium primos personatos egisse Tragœdiam 51
Μινυροὶ *versus* 189
Miscellos ludos Caligula Lugduni edidit 108
Μισούμενοι *histriones dicti* 90
Mistum Poematis genus, μικτὸν *rectè*, κιμὸν *minus rectè Græcis quare dicatur* 14
Mitella cum redimiculis ornatus fœminarum 62
Mithras pro deo cultus à Persis 73
Μιτρωακὸν *carmen quale* 165
Μιξολύδιος ἁρμονία *quare Tragœdiæ aptior iudicetur* 75
Mnemosynen matrem Musarum, quare crediderit antiquitas 8
Μνήμη *Musa, à memoria dicta, duabus antiquis addita tertia* 7
Mnesimachus 31
Modi varij [illegible] 507
Modi latior ac fusior vis 222
Modi tres, Dorius, Phrygius, Lydius, Choris accõmodati à Sacada Argiuo, ita vt ne miscerentur 80
Modi notio quomodo intelligenda sit dupliciter 222
Modi diuersi inter Græcos, ingeniorum, morum, vestium, festiuitatum, artium, exercitiorum, vnde orti 74
Modus pro mediocritate 222
Modum esse in accidentibus, quod differentiam in substantijs 223
Modulus architectis quid sit 307
Modulatio in pastionibus qua ratione primùm inuenta 15
Mœnianis & proiectis scenæ in comœdia auctæ ad magnificentiam 87
Mollities stili qualis 464
Molossus quid & quare sic dictus 142
Molossici versus 152
Moluris, nomen rupis de qua Melicerta, & eum secuta Mater Ino, sese præcipites dedêre 102
Monasticum genus monstrosum esse 207
Monasticum genus ad diuisionem spectare ibidem
Monaulos singularis tibia 79
Monga saltationis genus 67
Monochordos, Clauicymbalum & Harpicordum, quæ nunc à mucronibus Spineta *vulgò, vnicum olim neruum habebat* 127
Μονόκωλα & μονήστροφα *quare dicantur carmina quæ* 174
Monodia quomodo fieret olim 426
Monodia cantus lugubris 129
Μονομαχία *quid differat à Gladiatoria* 108
Monoprosopos cantiuncula quæ sit 15
Monoprosopos per initia Chorus in fabulis, idque sine cantu 39
Mons vnde dicatur 360
Μονοσχηματικοὶ *versus* 181
Mopsi nomen in pastorali carmine quare frequens 18
Mores, dicta, facta, plurimùm à nationibus & professionibus

pendere 50
Mores quid sint 262
Μορφασμὸς *saltatio qualis fuerit* 70
Morphasmi species σκοῦψ *ibi.*
Mortalis pro homine tantùm 42
Mortis varij modi ex Virgilio 226
Μόθων *saltationis laboriosæ & nauticæ species* 69
Motoriæ fabulæ quæ vocentur 34
Motum Aristoteli confieri ἐξ ὤστεως καὶ ἐλέξεως 65
Mundus muliebris, sponsæ præferri solitus Græco ritu 387
Muliebre genus ad fletum & conquestionem præceps 244
Muliebria capitis ornamenta 62
Muliebrium virtutum modus duplex 243
Mulieres comparationibus faciendis gaudent 244
Mulierum personæ tragicæ vndecim 61
Multitudinem omnem, siue infimam plebem, qualem facere poeta debeat 204
Musæ vnde dicantur 7
Musas cur Iouis filias crediderit antiquitas 8
Musæ cur effingantur alatæ 9
Musarum cognomina à locis variæ ibidem
Musarum numerus per initia qui fuerit constitutus 8
Musas elegantioris lautiorisque vitæ authores esse 9.10
Musarum tutelam ac patrocinium cur sibi vindicent soli Poetæ 7
Musas non solùm arma canere sed etiam parare exemplis ostenditur 10
Musas per initia duas tantum fuisse 7
Musæi dispositionem in Leandri historia non damnandum 366
Musicæ vetustioris diuisio triplex excutitur 7
Mussare verbum factitium ἀμυμὺ, *Græcorum* 482
Mutili versus 187
Mutis rebus aptè personas attributas in tragœdiis 63
Μύεσθαι *quid sit* 7
Mysorum gens tibiæ peritissima 77
Mystas & Mysteria, ἀπὸ τοῦ μύεσθαι *dici* 7
Μυθικοὶ *hymni, qui rectè* μυστικοὶ *appellari possint*, τῶν φυσικῶν ὕμνων *partes* 412
Μῦθος *species Apologi quam Latinè fabulam dixêre* 50
Μύθου, *id est Fabulæ genera & partes* 352

N

Nasicæ Censoris factum, quod Ludiones ærarios fecerit, potentiæ non prudentiæ fuisse 105
Nationum diuersarum in nuptiis celebrandis, varij ritus 389
Nationum & gentium ab accidentibus diuisiones 389
Natura quid 207
Natura loci quid comprehendatur 420
Natura quàm latè pateat 28

Natura

Naturæ nomen laxè vsurpatum 215
Naturam ipsam fine nonnunquam aberrare 4
Naturas omnium rerum ad vnum Deum referri 222
Naucratitæ Panagyri Apollinem κυμαῖον quomodo celebrarint 86
Naumachia pro ludo Romæ aliquando edita 105
Nausicæ tribuitur inuentum saltationis διὰ σφαίρας 65
Nautas quales fingi oporteat 251
Nauticus vestitus depingitur 53
Nautarum summa impietas 251
Νεαρὸν ἀρχόσυνον 61
Necessitas 208
Nemea nympha, Iouis & Lunæ filia 101
Nemea credit Aeschylus Thebano bello vetustiora ibi.
Nemea Argiuorum regio, vnde sic nominata fuerit, diuersæ afferuntur rationes ibid.
Nemea primum in Archemori honorem celebratæ ibid.
Nemei ludi an Neptuno fierent propter Archemorum 94
Nemeorum funebris tota festiuitas 101
Nemeorum certaminum præsides qui fuerint ibidem
Nemeorum certaminum primæ institutionis quæ fuerit occasio ibidem
Nemesis à Scaligero scriptas 194
Nenia Phrygum muentum 129
Neniæ cantus, qui ad rogum dicerentur ibidem
Nenia vox qua ratione ad nutricias cantilenas traducatur à Pontano ibidem
Nero cohortem à principibus positam in Theatro, ad speciem libertatis sustulit 85
Nero plebi Equites anteposuit in Theatro ibi.
Nero CCCC. Senatores, DC. Equites ad gladiatoriam exhibuit 109
Nexos ad sonum tibiæ flagris affici solitos 78
Nicostratus 31
Νέγλαρον *Aristophani quale sit* μέλος 133
Νηνιδὼν *tibia in funeribus adhiberi solita* 129
Νηνίτον *carmen, & mela præficarum cantus* ibid.
Nitor splendórque orationis in quo consistat 444
Noctis vsus 219
Notam pro signo aut argumento non rectè accipi 307
Notationis vocem διατύπωσιν non rectè explicare ib.
Notio quid sit 303
Notiones quarum sint partes & causæ scientiarum 304
Notiones nonnullæ nobiscum natæ 204
Notitia naturæ rerum particularium necessaria poeta 287
Nouæ Comœdiæ ortus sub Alexandro 30
Nouenarius numerus Musarum 8
Nouitas summa laus in poetica 39

Nouometer quid 146
Νουθετικὸν *poema quale sit* 398
Nubes, aues, vespas, alia pro personis in scena accipi 49
Nuces in nuptijs quare spargi solitæ sint 387
Numerosa collocatio in oratione quæ sit 459
Numerus siue ῥυθμὸς orationis quid sit 452
Numerus apud Mathematicos quid 139
Numeri ambiguam vocem, Canorem non malè appellari posse 515
Numerus pro ἀριθμῷ, & numerus pro ῥυθμῷ in musica quid sint ibidem
Numerum Latinis, παρὰ τὸ νέμειν, hoc est, à distributione dici ib.
Numina coniugalia 384
Numinum fictorum duo genera 414
Nuncij aut viatoris penula 51
Nuncij deorum tres, & eorum potestates 292
Nuncij tragici 61
Nupta egrediens paterna domo, quare limen non attingat 388
Nuptiæ vnde dictæ 385
Nuptiales tibiæ monauli ad quas canerent Hymenæos 80
Nuptiarum dies legitimi tres 383
Nuptiarum laudatio vnde sumi possit 382
Nuptijs celebrandis vespertinum tempus commodissimum 385
Nymphagogus quis fuerit olim 384
Νυμφευτὴς *qui &* παράνυμφος 385
Νυμφεύτρια *&* θαλαμεύτρια, *quæ fœmina dicta Græcis* 38

O

ORaistyæ quid sint 16
Oraistyas, confabulationes quæ inter virum & vxorem fiunt, appellasse veteres 393
Obijcere vnde dicatur 48
Obscuritas orationis, perspicuitati contraria 445
Obscuritas verborum quot fiat modis 460
Obtestatio figura 311
Obtestationis prodigi mẽdaces 270
Ὄκλασμα, *saltationis Persicæ genus* 69
Odæ, titulus librorum Horatij 116
Ὠδεῖα, *loca extra theatrum Musis dicata* 87
Ὠδεῖον, *Athenis à Pericle musicis certaminibus destinatam* ib.
Ὠδεῖον, *locus in theatro vbi canebatur* ibid.
Ὠδεῖον, *pulpiti pars in qua canerent* 90
Ὠδείου *multa mentio fit* 87
Ὠδὴν & ᾠδὴν, *sine discrimine scriptum inueniri aliquando* 118
Ὠδὸς *pro* ἀοιδὸς, *non poeta solum, sed etiam vates* ibid.
Ὠδοὶ *vates Persis peculiares* ibi.
Ὠδὴ *quo modo cani, quóue carminis genere fieri soleat à Comicis* 376
Ὠδὸς *poculi genus, quòd non liceret absque cantu vel propinare vel excipere* 117
Ὀδυσσεῖς *Cratini* 30
Oeconomia pars politiæ, quid & ab hac differat 161
Officium in Comœdia quid distet ab officio Philosophorum 49
Oleam, ex qua per initia in Nemeis

meis corona fiebat, cum apio cõmutatam 101
Olympici ludi an in Iouis honorem fierent ob mortem Pelopis 94
Olympiorum ludorum qualis fuerit institutio ib.
Olympum in tibiis primùm leges instituisse, idq; in Apollinis honorem 77
Olympum primùm Lydiis modis cecinisse Epicedia 76
Olenium fuisse Pelopem, Anthesion negatur 75
Olenus Achaiæ oppidum 75
Omen vnde & quid 253
Omnia tuta timere, ἀλλήλαις ἀσυμπαθοῦσαι φωναί 264
Omnis vnde dictum videatur 470
Omnis oratio docet vel rem vel animum dicentis 2.3
Ὁμοιοτέλευτον atque Ὁμοιόπτωτον, vnam eandémque designare figuram 512
Opheltes fatali nomine appellatus Archemorus à vate Amphiarao 101
Opheltes Lycurgi & Eurydices: aliis Eupheti & Creusæ filius ibidem
Opica seueritas 32
Opinionem à scientia distingui 204
Opinionem seu δόξαν non esse scientiæ contrariam ibid.
Ὁπλίτου δρόμος 92
Optatio figura qualis 348
Optio verbum militare 471
Ὀπτήρια Callimacho quæ dona sint 386
Ὀπτήρια etiam dona quæ sponsus sponsæ dabat, quòd dempto velo, tum quasi primùm ab eo videretur 386
Ὥρας quare vocent Græci quatuor anni partes 287
Oratio ἀσύνδετος qualis 191
Oratio ad societatem homini necessaria 274
Orationis vis vnde profecta 1
Orationem ex animo loquentis dandam in Poesi 515
Orationis primo AEneidos, ab Iunone habitæ, artificium 275
Oratio altera Iunonis septimo AEneidos, excutitur 276
Orationis puritas, proprietas, simplicitas, quid inter se distent, 43
Orationis diuisio 274
Orationi, quæ ἀναδίπλωσις conueniat 498
Orationis puritas in quo sita sit 445
Orationis natura & finis triplex 2
Orationem eloquentiæ, & eius authorem, Oratorem κατ' ἐξοχὴν dici 111
Orationis acumen in quo consistat 457
Orationis vtilitas & delectatio 2
Oratoria ars 1
Orationes elaboratas & pictas, quales confici in Poesi oporteat 274
Orationes precatoriæ ex Virgilio 284
Orationis proprietas in quo sita sit 460
Orationis omne genus ad delibe-

ratiuum reduci 398
Orator quid à Poeta mutuatus sit 285
Orator cum Historico quid commune habeat 6
Oratoris varia argumenta, omnium tamen idem finis 4
Oratori quare, & cuius arbitratu bene dicendum 3
Oratores priscos egisse tantùm, vt mouerent: Poetas, vt oblectarẽt solùm 285
Oratorem in deliberationibus & iudiciis pendère ab auditore 5.6
Oratorum duo genera re quidem vera: alia nomine tantùm 255
Oratoria ars forensis dicta 2
Orchestra Græca 89
Orchestra locus thymelicorum, id est, cantorum, quíque modos faciebant & saltationes 63
Orchestra cur à saltatione potissimùm nomen suum inuenerit 64
Orchestræ partes tres 89
Ὄρχησις vnde dicta Græcis 64
Ὄρχησιν propriè compositum designare motum ibidem
Ὀρχηστὴν Italos Pantomimum noninasse 43
Orsite Cretens. 72
Orthiæ leges 78
Ὄρθιος νόμος 68
Ὀρθότης aut πλαγιασμὸς Orationis quis 455
Ὀσχοφόρια, βάκχαι & ἄσματα 135
Osiris inuentor tibiæ hederaceæ 79
Osiris AEgyptius, musarum pater habitus, qui esset scilicet idem cum Apolline 9
Osiridis pompæ 44
Olophyrmus genus lugubris cantilenæ 119
Ὡς τύπῳ aliquid dicere vel enumerare, id est, crasso filo 86
Ὁ τῆς ὄψεως κόσμος ad Choragum, non ad Poetam pertinet 46
Othonis Trib. pleb. ridicula lex, quòd eos qui artẽ ludicram exercuissent à scena arceret 85
Otum & Ephialten primos Musis in Helicone rem diuinam fecisse 9
Οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ εὖ, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα 67
Oui figuram carmen præ se ferens 175
Ouid. in Metamorph. & Lucanus, discursionibus inepti 287

P

PÆan Aristotelis in Hermiam Atarnensem integer ponitur 120
Παιὰν, παιὼν, παιήων, nomina Apollini vnde facta 95
Pæan Phœbi, quando bonum numen, epith. 298
Pæanas ab hymnis non argumento, sed stilo differre 117
Pæanes diis immortalibus pro victoria in præliis cani, non in certaminibus 119
Pæanes solis diis dicti lyricis numeris 117
Pæanum duo genera 120
Παιδευτήριον poema 404
Pæones quatuor 143

Pæonici

Paonici mixti 166
Paganalia & compitalia non fuisse statas ferias 103
Παλαιγενεῖς, *quare dicti sint pugiles quidam* 93
Παίγνιον, *seu frugi adolescentis forma* 55
Παίγνιμμα *carmen quale* 178
Palæmon 102
Palæomagadis, genus tibiæ quale 80
Πάλλειν *Græcis, lectam à concussione dici* 93
Palinodiæ, hymni, pæanes, scolia, sub genere ἐγκωμίων recensentur 132
Palinodiæ Stesichori de Helena initium profertur ex Platone 415
Palinodiæ poematis genus quale fuerit 132
Pallas sola deorum cur fulmina iaculetur 191
Palladis inventum tibia 77
Palladæ saltantibus dioscuris fecisse modos scripsit Epicharmus 68
Palliatæ fabulæ 32
Palliatarum nomen unde 52
Pallium Græcis omnibus commune 52
Palmas victoribus Græco ritu apud Romanos datas 110
Pan inventor fistulæ 20
Pan author tibiæ 79
Panathenaia a quo modo peragi soleant 103
Panathenaicis festivitatibus versus Homeri per Rhapsodos cani instituit Hipparchus 112
Πανάθλιος ἑορτὴ *unde* 405
Pancratium carmen 158
Pancratium, peculiare certamen fuisse, ab alys quinque statis separatum 93
Pancratium quale fuerit olim certamen ibid.
Πανήγυρις *unde originem sumpserit* 405
Panegyrici & celeberrimi ludi Græcorum quatuor 94
Panionia quomodo celebrari soleant 103
Pamonum, Getarum, Scytharúmque modi & harmonia qualis 74
Παναρμία *Græcis quid* 18
Panthera indumentum comptioris Satyrorum 63
Παντυχέαι *Laconum, alijs* παννύχιδες *vocari* 68
Paphlagonem fuisse Pelopem falsò putari ab Istro 75
Papinius Statius ter victor in Albano, ubi Mineruæ ludicrum, in quo certabant hymnis 108
Πάππος, *primus & secundus senex* 54
Παράβασις *in locum Chori substitute* 30
Παράβασις *successit in locum chori ib.*
Παράβασις *Tragœdiæ* 370
Παράβασις *mediæ Comœdiæ propria* 31
Παράβασις *maledica* 32
Παραβύστου τέτταρα *statio quædam sic dicta* 67
Παράβυστος *quasi dictus Græcis lectus, qui Latinis Genialis* 386
Παρακαλύπτρα *faciem tegebat* 62

Παραχορήγημα quid dicebatur 41
Παράχαραμος mulier, prima persona tragica 61
Παραδιαζευλὴ, i. substitutio figura quomodo fiat 329
Παραινετικὸν poema quale sit 399
Παράλειψις, Omissio, species Suspensionis 345
Παραμυθητικὸν poema quale 399
Paronomasia, Agnominatio, Allusio 332
Παραπήγνησις, adnarratio, figura 342
Paranymphus quis propriè olim dictus 384
Parapetasmata, id est, vela carbasina Q. Catulli 90
Parapetasmatum seu velorum in theatro usus ibidem
Parapherna Iurisconsultis quænam dicantur 387
Παράπηχυς vestis mulicbris 52
Παραποσιώπησις, Interruptio figura 344
Παρασκιὼν quid 41
Παρασκευὴ, sive apparatus futuri argumenti, prudenti Poetæ necessaria 290
Parasitus cum strigili vel pecline introducebatur 52
Parasito pallium obsolutum tribuebatur in scena 51
Parasiti quare pallio induti prodierint ibidem
Parasiti à Latinis qua tunica introducti nonnunquam fuerint ibidem
Parasitari & adulari, res Græca ibidem
Παρασάπης 46
Paratragœdiare Plauto quid designet 114
Παράτηρτοι tibiæ 80
Παραύξησις non tam recte Græcis dici Amplificationem, quàm ἐπαύξησιν 317
Parcæ unde dicantur 360
Πάρεσις, sive languor, affectationi contrar. 394
Paræmia ipsissima etymologia 354
Paræmiæ Græca definitio, ut falsa reiicitur 353
Proœmij etymologia quæ sit 354
Proœmij institutum unde sumptum sit ibid.
Πάρεχος idem qui Paranymphus 385
Parodia, Rhapsodiæ soboles 113
Parodi quare adhiberi soliti, & unde nomen acceperint 114
Parodia quid sit, & eius etymon ibidem
Parodia à rhapsodia sumpta 43
Parodiarum personæ, quales fuerint 116
Παρόδων diuersæ rationes 46
Παρόλυσις saltatio, species Ionicarum 71
Παρόλυσις epulonum tibiæ quare dicantur 81
Παρόλυσις ad cyathum carmina 134
Παρονομασίας species, allusio & inuersio 503
Παῤῥησία orationis duplex 337

Παῤῥησία, quam effrænationem Tullius vocat figura 332
παρθένοι dicti modi frugalissimi Laconum 72
Particulas encliticas vnam esse dictionem cum antecedente 511
Partium diuisio 35
Partium situs ac dispositio quo in genere constituenda 202
Pascua & Pascere vnde 44
Passer vnde dictus 55
Pastorale, vetustissimum poematis genus 15
Pastoralis carminis inventum ad Persarum tempus refertur, ac de eius natalibus variæ fabulæ recitantur 17
Pastores quàm aratores antiqui magis 15
παστὸς quid sit 382
Pecus Latinis vnde dictum 63
Pedi, baculi pastoralis etymologia 18
Pedum exercitia antiquissima 64
Pedum inæqualitas vnde 140
Pegma ex argento in scenam productum à C. Principe 90
Pegmata Italis quomodo dicantur hodie ibidem
Pegmata in scena cur fierent ibidem
Pelopem verè Lydum fuisse 75
Pelopis sociorum sepulchra vbi extiterint ib.
Pentachordos Scytharum 127
Pentametrum catalecticum, Theopompeum dictum 167
πέντάθλον dicitur de quinque certaminibus simul 93
Penthemimeris 140
Pentimeris 178
πεπλασμένοι hymni qui dicti fuerint 413
πέπλοι 61
Peplum, amictus viris & mulieribus communis 52
Percontatio ἐξέτασις interrogationis species 514
Perculsio, siue κατάπληξις figura 335
Perfectio hominis politici in quo consummetur 228
Perfidiæ exitus qualis 271
περίακτοι machinæ cur dictæ 88
περιαυτολογεῖν proprie quid sit 409
περιοπαὶ versuum 46
περιεργία, siue inepta affectatio, in omni scripto damnatur 414
Periodi genuina definitio 495
Periodicum carmen 197
περιπέτειαι quid Aristoteli designent 370
Periphrasis, Circumlocutio, figura qualis sit 346
περιστάσεις, circunstantiæ Aristoteli τὰ κύκλῳ 209
Permissio siue Concessio, ἀνταναγωγὴς pars 324
Persarum matrimonia non nisi vere ineunte legitima 389
Persarum rex quomodo quotannis saltare consueuerit 73
Persephate 23
Persii abstrusæ eruditionis ostentatio perstringitur 378
Persona in scena quid sit 49
Persona quæ nec apparet nec loquitur in proscenio 53
Persona Hermonij qualis 54

Persona à quibus possit laudari circunstantiis 417
Persona in scena quomodo veram imitetur 49
Personæ alicuius officium rarum quomodo depingendum 212
Personæ fictæ 213
Personæ quæ apparent in scena, sed nihil loquuntur 54
Personæ vera etymologia 50
Personæ pastorum quales ibid.
Personata facies quare nobis dicatur, quæ à Græcis προσωπεῖον & πρόσωπις 51
Personam rectè dici habitum fictũ qui veram imitatur 49
Personas à figura & colore præcipuè depingi 202
Personarum descriptiones ex *AEneide Virgilij* 209
Personarum quinque præcipuarum sua quique tribuuntur officia 46
Personarum distinctiones *Comœdiæ* quomodo fiant 49
Perspicuitas orationis quæ propriè sit 444
Persuasio quid sit 3
Persuasio finis est omnis orationis *Philosophicæ, Ciuilis, Theatralis* 3
Pes quid 138
Πέσκα veterib. pelles appellatas 63
Pescia quid 44
Pescia tergus pecuinum designari, quo pro amiculo uterentur antiqui 63
Petitio qualis esse debeat 396
Phæmonoë primam carmine *Heroico* esse vaticinatam 197
Phœnices gingradis tibiæ inuentores 78
Pheninda vocabulum unde deducatur 73
Pheninda ludus pilæ ibid.
φαινομηρίδες *Virginum* vestes, quare appellatæ olim & earum origo 16
Phalanges Latinè quid sint 44
φαλὶς, locus quidam sic in scenâ dictus 86
φαλικὰ τὰ, 44
φαλὸς quid 43
φαλλοφόροι unde dicti ibid.
φαλλοφόροι, mimi Sicyoniis dicti ibidem
φαλλοφόροι ab *Ithyphallis* quid differant 44
φαλλοφόρον poema. Baccho dicatum simul & celebritas ibidem
φαλλοφόρων celebritatis origo ibidem
Pherecrates 31
Philammon Delphicus primus ad aram patriam in *Apollinis* honorem choros disposuit 39
Philippi Macedonis intempestiua incontinentia 24
Philippi imperatoris ludi seculares, quanto apparatu celebrati 110
Philippides 31
Philoctetes & Telephus pannosi 72
Philosophi & poetæ cum oratore in materiis tractandis communitas 6
Philosophos ferreos & naturæ oblatratores insectatur *Scaliger* 268
Philoxeno Chori vetustiores 39

Philoxenus legem Locricam in tibiis statuit 81
Φοινικὶς 62
Φωνητικοὶ *versus qui* 183
Φωτιγξ *tibia Alexandrinorum* 79
Φρυκτώριον *locus in scena seu specula, vnde dicatur* 89
Phrygia tibiarum repertrix 77
Phryges tibiarum primi authores dici 75
Phrygia & Lydia, quia acutæ, luctibus adhiberi solitas 76
Phrygiæ harmoniæ impetus incitatior ibid.
Phrygiis modis ad insaniam redactos à tibicina quadam temulentos adolescentes ib.
Phrygum tibia & modus extra Græciam 75
Phrynichus 31
Phrynichus imperator Atheniensium quamobrem creatus 64
Φλύακες *dicti mimi* 43
Physiologia, pars prudentiæ poeticæ 286
Phytalmij cognomen Neptuno quare attributum, quandóque fuerit 102
Picardos & Francos in histrionica excellere 53
Πηκτὶς, *instrumentum musicum duobus constans neruis* 126
Pierus Macedo quare Musarum pater creditus: & iiis nomina imposuisse 9
Pietatis vocis ambigua diuisio 231
Πήγματα *vocarunt Græci aram, quæ in proscenio constituebatur* 86
Πῆλυξ *instrumentum ad psallendum* 127
Πιληθῶαι *Aristoteli* 55
Πινακίδες *saltationis genus ab instrumentis* 66
Πινακίδας *ad tibiam saltari solitam* 71
Pindarum Niobes nuptiis Lydios modos accommodasse 76
Pinus Neptuno sacra quare putetur 102
Pinu Isthmionicæ quare coronatæ fuerint ibid.
Pithermum Teium Ionicæ in genere harmoniæ σκαιὰ μέλη *inuenisse* 71
Pithoclidem mixolydio grauitatē & incitationem Doricam addidisse 75
Pittacus μύλην *cur laudarit* 133
Pittacus Mitylenæus retiarij & mirmillonis inuentor 108
Plagios siue Plagialos tibia primùm ab Asris inuenta 79
Plagios siue plagialos vnde nomē acceperit ibidem
Plagios olim inflari solita quemadmodum nunc Germanica ib.
Planipedes mimi vnde 42
Plato reprehenditur quòd solam artem coquinariam medicinæ seruam fecit 206
Platonis sententia de exigendis Poetis è Rep. quomodo intelligenda 10
Platonis in Ione locus περὶ ῥαψῳδῶν 113
Platōis libros ineptiis ac spurcitia non carere 11
Platonis error 3
Platoni etiam damnari quòd quispiam deum putet nostri nostro-

rumue indigentem esse 231
Platonici Pythagoreorum libros excoluere 292
Platonicorum de morte & exsilio frivola garrulitas 226
Plautus miscuit veteris Comœdiæ acerbitatem 32
Plauti licentia qua usus in scribendis suis comœdiis 437
Plauti mos novas res moliri 37
Plautum priscam acerbitatem fabulis suis adhibuisse 32
Plectrum à percussione, dictus radiolus quo musica instrumenta pulsabant 126
Plenitudinis & vacuitatis in versib. observationes 516
Pleonasmi species περισσολογία, ἐμφασις 504
Plinij locus de tunicis tinctis è vaccinio Seruitiis Gallicis 51
Plinij tempore recitata vetus comœdia, non acta 32
Plutarchi locus de oraculo Argiuæ Telesillæ dato 10
Plutarchus taxatur, qui totidem dicat Musas, quot in Mnemosyne recensentur literæ 8
Pluto Aristophan. exempti potius Chori quàm omissi videntur 30
Πόνος Græcis vnde originem trahat 63
Ποδήρεις, vestes demisse 61
Ποδισμὸς, à pedum motu dicta saltatio 68
Podium in theatris Latinorum 89
Podium imperatori & consulibus assignatum post Cæsaris dictaturam 86
Ποδωκεῖς versus qui 185
Poema esse quandam imitationem 201
Poemata inter se quot modis differant 13
Poematum nomina multa fasceatim posita 134
Poesis & Poema quid differant 13
Poesis cæteris artibus in rebus tractandis quid præstet 6
Poesis quæ nunc instituitur qualis sit 294
Poesis stilus qualis 2
Poesis quare sit appellata ibid.
Poeseos finis medius & vltimus qui ibid.
Poeseos totam vim duobus capitibus, docendo & delectando, absolui 285
Poesim naturæ imitationem esse 194
Poeseos vera materia quæ 13
Poeta quid ab oratore mutuatus sit 285
Poeta & docet & delectat 2
Poeta rerum imitator 3
Poetæ excellere cupienti quænam imprimis exequenda sint 285
Poetæ nomen παρὰ τὸ ποιεῖν naturæ prouidentia potius quàm hominum consensu impositum 6
Poetæ hoc ipsum quod ipsi sunt, alios quoque esse qui faciant 9
Poetæ quare à platone ἰμπλωεῖς καὶ ἀγυρταὶ vocentur 10
Poetæ quare musas inuocent 11
Poetam non à fingendo sed à faciendo

ciendo versu nomen accepisse 6
Poetarum modi tres 10
Poetæ spiritu diuersi quomodo à Platone & Aristotele dicantur ibid.
Poetarum à professione genera tria 11
Poetarum lectionem qui damnant, ne in hominum quidem censu reponendos In præfat.
Poetica Romæ quo tempore primũ cœperit 12
Poeticam velut alterum deum res videri condere, quas cæteræ scientiæ, quasi Histrio, narrant 6
Poeticam rem absque cantu nihilominus stare 7
Poetices definitio 13
Poetriæ & Sibyllæ quo loco habẽdæ 12
ποιητὰ nomen Musæ à faciendo, 7
ποιητὴς carminum, sicut Latinis Factor olei tantùm 42
ποιμενικὰ opilionum propria 16
ποιμὴν, παρὰ τὸ ἐν ποίᾳ μένειν omnem custodiam comprehendit ibidem
ποιμὴν pro opilione tantùm 42
πολιμικὸς modus tibiæ in Orthys 81
Poli, cœli vertices, vnde dicti 420
πολιτείας nomen non rectè Latinè Rempublicam dici 425
Politiæ constitutio 261
Politiarum species 424
πολιτικοὶ versus qui appellati 180
Pollucem præ et cæteros artem cestuum calluisse 63
Pollux & plerique alij perstringuntur in voce καλλαβίδες 55
πολυκέφαλος lex tibiæ 77
Polymnestus Colophonius 80
πολυμνήστια 81
πολυσύνθετον, Accruatio quid differat ab συναθροισμῷ 314
Pomona numen Autumni 394
Pompa cum thensis pro deo cui fierent feria, pars in ludis primaria 104
Pompeius ebur in scenam transtulit 90
Pompeius aquam deduci per sedilia theatri curauit ibid.
Pompeius cccv. leones in ludis Romæ exhibuit 104
πομπεύειν quid sit 461
Populi appellatione interdum ciues tantùm, interdum plebem separatim designari 425
Populus tunicatus, pullatus 51
Popularis qualis esse debeat 274
ποριυτικοῦ inuentor Dionius Siculus 20
Porticus additæ theatris ambitiosioribus, ornatus gratia cum columnis & peristylijs ac fastigijs 89
Porticus theatrorum 83
Portumnus 102
Potentiam quæ sit penes fœminas intolerabilem esse 242
Præcisio figura 344
Præfecti ordinum in theatro Romæ per cuneos dispositi 85
Præficarum cantiones quales fuerint 134
Præmia priscorum in certami-

nibus cantuum 18
Præscriptio, interpretatio, ὁρισμὸς, *Finitio, figura,* 133
Prætexta toga, vnde dicta περιπόρφυρος *a Græcis* 33
Prætextatæ fabulæ origo ibid.
Prætores prætextati præerant ludis Megalensibus 104
Prandium vnde dictum 24
Pratinæ poetæ Phliasii hyporchema 124
Praxillæ Sicyoniæ versiculos duos habes 134
Præxilleum carmen vnde 158
Πρεσβύτης, *quartus senex* 54
Priapeum carmen 162
Primariæ & veræ partes Comœdiæ quatuor 35
Principia rerum omnium duo 207
Principis persona & oratio 274
Προαπόδοσις, *connexio collationis* 322
Προαύλια *primus nuptiarum dies, latinè Desponsalia* 383
Προαύλιον *Aristotelis* 77
Προαύλιον τὸ πρὸ τοῦ αὐλεῖν 354
Proceleumaticus quid, & vnde dictus 143
Προκέφαλοι *versus* 188
Προκοίλιοι καὶ προγάστορες *versus qui* 189
Προδιόρθωσις 310
Προέκθεσις *figura qualis* 341
Προεδρία, *sedes iudicum in primo ordine* 84
Professio cuiusque quæ sit 49
Profugus qua ratione rectè describatur 272
Prolepsis species solis poetis peculiaris quæ sit 364
Προλήψεως, *i. præsumptionis vsus duplex* 320
Prologus 37
Prologi personæ nihil cum fabula commune ib.
Promethæis festiuitatibus quare nocturni ignis vsus 107
Promissio figura 335
Προμνήστρια, *Latin.* Pronuba 385
Προμύθιον & ἐπιμύθιον *locis distincta, pro fabulæ explicatione ponuntur* 352
Pronomus Thebanus tibia primus ad harmoniam cecinit 77
Προῳδὴ *siue* Προῳδὸς *in Choris comicis* 377
Proœmia & προαύλια *poematum* 134
Propempticon poema quo modo fieri debeat 397
Propertius quo sensu vsus sit voce Pancratij 93
Προφθεγκτήρια, *dona quæ vir sponsæ dabat, quòd eam deposito flammeo alloqueretur* 386
Proportio quid sit 313
Proscenia & pulpitum oratoribus & legatis prouinciarum & sociorum assignata 86
Προσέλωνες *Arcades à vetustate appellati* 423
Προσευκτικὸν *carmen* 395
Πρόσφατος *puella* 61
Προσῳδὴ *post strophen cani solita* 377
Προσῴδια *quid ab hymnis differant* 412
προσῳδικοὶ καὶ Ἀποστολικοὶ *modi Laconum in saltando* 72
Prosopopœia duplex 319
προσφωνήματα 312
Prostatica persona 53

Προτα-

Προταγωνιςὴς in fabulis agendis, quis 53
Protasis non semper in primo actu, sed etiam in secundo: vt apud Plautum in Milite 35
προτέλεια, sacrificij genus nuptiale, & προτελεῖν 384
Proteus versus qualis 185
προτοδάτρος quis 84
προτρεπτικὸν Poematis species 399
προύργου, πάμπαν, ἄκρως quid significent 414
Prouerbij etymologia 354
Prouerbij definitio, quam pro sua parte Erasm. exercitat. & inepta iudicatur: substituitur ab ipso Scaligero melior 353
Prudentia quid 205
Prudentia Philosophis quis sit habitus, & vocis amplior significatio 286
Prudentiæ poetarum tria capita ibid.
Prudentiam inter morales habitus non ascribi 205
Prudens poeta quis meritò dicatur 286
πρύλις eadem Cypriis quæ Pyrrhicha 68
Psalterium trigonum 127
Psalterij & plectri vsus durat hodie in Hispania ibi.
Πόθεν τὸ ἐπαίνειν, καὶ κατηγορεῖν τῶν γραμμάτων ἐκπεπόνηται 409
Πτερωτὰ Græcis vnde sumptum 90
Πτέρυγες & πίλεως, poematum Simmiæ Rhodij poetæ, nomina 161
Πτερὼν poema Phrynicho, πίσσαι Nicophroni 135
Ptolemæi milites Telesiadem saltantes, Alexandrum Philippi fratrem interfecisse 72
Publius mimus salibus & dicacitate vniuersam facilè Græciam superauit 43
Publius & Laberius in mimis excelluere 42
Publius Mimographus æmulus Laberij, sub Cæsare dictatore floruit 108
Publium Mimographum in Albano certasse falsò dici 108
Pudicitia quid sit 243
Pudor quid sit ibid.
Puella quum parit non prodit 54
Puellarum habitus quare ferè peregrinus 52
Puerules tibiæ 80
Pugillatus quæ fuerit ars præcipua 92
Pugillatus ratio 91
Pugna & pugnus Latinorum vnde dicantur 92
Pugnæ in arena pars in ludis primaria 104
Pugnus primùm nudis Athletas certasse 92
Pulpita vnde dicta 83
Pulpiti altitudo 89
Pulpiti partes duæ 90
Purgationem, sententiam, quanus figuram admittant, non tamen per se esse figuras 363
Pyladis in reprehendendo Hylæ elogium 67
Πυλὶς ostiolum in scena, quale fuerit 86
Pyrrhicha lyricorum harmonia 125
Pyrrhicha ἐνόπλιος saltatio 66

Pyrrhicha quæ laboriosior erat, quomodo à posteris facta mitior 68
Pyrrhicha apud cæteras nationes vnà cum reliquis belli artibus desita, solis Lacedæmonijs perpetua fuit 68
Pyrrhicham non à Pyrrho dictam probatur 67
Pyrrhicham aptè saltasse in fabula Phrynichum 64
Pyrrhicham Scaliger repræsentauit coram Maximiliano Imperatore 68
πυρικὴ παρὰ τῆς πυρᾶς *ib.*
Pyrrhichi Spartani fuisse inuentum Pyrrhicham, Aristoxenum dixisse *ib.*
πυῤῥιχὴ *saltationis nomen ab inuentore* 66
πυῤῥιχιακὸν *carmen* 196
Pyrrhichius quid & vnde dictus 141
Pyrrhichius 148
Pythagoras numerorũ auspicia vnde deprehenderit 516
Pythagoreos, & Druidas, & Chaldæos non scripta edidisse, sed certo sacramento per successiones ἄγραφα 9
Pythagorica disciplina de Genijs 288
Pythia vetustate Olympiis anteibant 94
Pythia ab Amphyctionibus sub Eurylocho aucta 95
Pythia Apollini dicata esse in honorem cæsi Draconis, absurdum esset dicere 94
πυθικὸς νόμος, *modi in honorem pugnæ Apollinis contra Pythonem* 95
Πυθικοῦ νόμου *partes quinque ibid.*
Pythiorum origo quæ fuerit *ibid.*
πυτιλίζειν 94
πυτίλισμα *apud Iuuenalem quid sit* *ibid.*
Pythoni, quòd esset latro, Draconis cognomen inditum à maleficio 95
πὺξ & πύκτης *Græcis, pugil, vnde* 92

Q

Qv adrisyllabi pedes quare inuenti 142
Quæ præcipue virtus nos ad cuiuspiam poetæ admirationem excitet 3
Quæstio, An Lucanus sit poeta, soluitur 12
Quæstio Horatij, Comœdia sitne poema, soluitur *ib.*
Qualitas vocis in acuto & grauisono sita 7
Qualitas hominis posita in moribus & fortuna 49
Qualitatum species multæ 202
Quantitas dictionum duplex 516
Quantitatis vera diuio 202
Quantitas in temporis tractu posita est 7
Quantitatis vitia duplicia 186
Quatuor certaminum proportio 91
Quatuordecim ordines scenæ propiores 83
Quinque certaminum primo inuentum quod fuerit 91
Quinque præcipuæ personæ ad peragendam fabulam constituuntur 48

Quin-

Quinquertionis vox vnde sumpta 93
Quinquertiones à Latinis dici, qui [illegible] *vicissent* 93
Quinquagenis vetustiorum chorum constitisse 46
Quirinales ludi, qui & Romani, qui propriè dicti sint 104
Quintilianus notatur in voce [illegible] 5
Quintiliani sententia falsa, qui simulationem [illegible] *dissimulationem* [illegible] *putarit* 358
Quintiliani locus, sessis & victis gladiatoribus aliam manum substitui consuetisse 109
Quintiliani sententia examinatur, quòd putet personæ, cui oratio attribuitur, habitum describi oportere 319
Quintiliani sententia de fine Oratoris falsa esse ostenditur 4
Quintiliani reprehensio de Finibus exactius tractatur 5
Quot modis fiat quominus dicendo quis non persuadeat 3

R

Ratio in mēte humana quid sit 239
Rationem veram, posse scientiam falsam ex se parere 204
Ranoli versus 189
Reciproci versus 184
Reges Latini quales in scenam introducerentur 61
Regia mediam scenæ tragicæ partem occupabat 87
Regias palatia, & turres scenæ in tragœdia tempore accessisse ibid.
Regibus diadema cum sceptro in scena datum 52
Reginæ quæ ornatu in scenam inductæ 61
Regum diademata sine sceptro introducebantur 52
Regum liberi armentorum custodiis apponi soliti 23
Reiectio cum detestatione 338
Religiosus quis 271
Reminiscentia à memoratione distinguitur 362
Remuria, festū à Remo, cui tum parentabant, postea Lemuria dictum 389
Remi vnde dicantur 477
Repetitio figura 313
Repotia, Latinis vnde alter nuptiarum dies dictus sit 388
Rerum diuisio 213
Rerum naturam in poesi non tam describi quàm attingi debere 287
Rerum ordinem quomodo digesserit Plato 136
Rerum quæ in poemate cadunt, diuisio 201
Res brutæ in fabulis personæ ineunt rationem 49
Ῥαβδωδοὶ *cum scipionibus prodibant rubris, qui Iliadem profitebantur, quod signum cædium & cruoris* 313
Ῥαβδωδοὶ *qui Vlysseam profitebantur, croceis prodibant scipionibus, quod eiusmodi colore exules designarentur ibid.*
Ῥαβδοῦχοι *Græcorum qui Lati-*

nis lictores 85
Ῥαψῳδοὶ interdum nominati fuere Olympici ἀγωνιστῶν 101
Ῥαψῳδεῖν esse versuum ipsam commentationem 112
Rhapsodiæ officij nomen atque operæ 111
Rhapsodiæ cognomentum an recte Pisistrati inuentum putetur à cantu & sutura 112
Rhapsodiæ per excellentiam cur Homeri carmina vocentur 113
Rhapsodos nominatos non solùm eos qui Homeri, sed etiam Sophoclis & aliorum recitarent versus ib.
Ῥαψῳδοὶ eosdem esse ῥαψῳδοὺς nominatos, itémque ῥαψῳδεῖν & ῥαβδίζειν ibid.
Rhapsodorum illustrium nomina ibid.
Rhapsodus actor imitationis 3
Rhesi Tragœdiam vnde fecerit Euripides, siue, vt putat Scaliger, Sophocles 112
Ῥῖνισμὸς fœda saltatio 71
Rinismus apud Hispanos etiamnum abominando spectaculo exerceri 71
Ῥινοῦσθαι Græcis quid sit 71
Rhodi insulæ ortus 424
Rhodiorum mos in celebrandis nuptiis 384
Rhyntonicæ fabulæ à Rhyntone 33
Ῥυθμὸς καὶ ἀρυθμὸς 139
Rhythmi diuisio ibidem.
Rhythmus quid ibidem.
Rhythmum quomodo Latini exponant 139
Romani in victorum mores pau-latini abiere 33
Romani & Heluetij olim cornua ad prælia vtebantur 78
Romani ludi dicti, qui nihil haberent peregrini 104
Romani populi altus spiritus in libertate vindicanda 86
Romanis carum palliolum 62
Roscia lex 84
Roscius Gallus histrio apud Latinos maximè personam excoluit 51
Rude donati qui propriè olim dicti fuerint 109
Rudis baculus gladiatorius vnde nomen acceperit ibi.
Rugæ aliquot in fronte adolescentis, iudicium optimi animi statuunt Physiognomones 55

S

SAcadas Argiuus primus choros docuit canere tribus modis 80
Sacerdotis nomine qui omnes comprehendi possint 252
Sacerdotum color albus in amictu 52
Sæculorum tria genera 15
Salire propriè quis sit motus 64
Sallustius historiæ pater appellatus 492
Sallustius in historia quanti faciendus sit, & quàm rectè de Catilina orsus fuerit 366
Sallusty locus, Psallere & saltare quàm necesse est probæ mulieri 64
Saltans persona 49
Saltare Latinorum vnde originem habeat 64

Saltatio vegeti, acris & exercitati erat hominis ib.
Saltatio quæ literarum formas referebat 72
Saltatio tacita vetustiss. 66
Saltationis definitio 64
Saltatio quare in honore fuerit olim 64
Saltationem ad militarem exercitationem plurimùm facere ib.
Saltatio ad pilam 73
Saltationis differentiæ & species pro argumentis fabularum 6
Saltationum duo genera apud Homerum 65
Saltationes Laconicæ quales pleraque fuerint 69
Saltationum nomina pro locorum temporumq; ratione 71
Saltationū varia genera & nomina 66
Saltationis qui meminerunt authores 64
Saltationis diuisio & vocalis & tacita ib.
Saltationum nomina varia à regionibus 71
Saltationis genera qui descripserint 64
Saltus à saltatione quæ differentia ibid.
Sambas tibicinis nomē barbarum 77
Sannyrio author prioris ætatis Comœdiæ veteris 29
Sapientis ac felicis Principis est, prohibere maleficia, quàm patrata potius punire 229
Sapphicum 197
Sapphicum genuinum quale ibi.
Sapphicus vetustus qualis fuerit 157
Sapphicus suauissimus ibi.
Sappho primùm Doricam grauitatem admiscuisse μξολυδίῳ 75
Sappho plurima in amatoriis cantionibus 117
Sapientiæ pererudita definitio 203
Saraina 90
Sarcasmi militum hoste interempto 249
Sarcasmos, siue irrisio figura, vnde originem sumpserit 357
Σάλο salacitas veteribus 47
Saturnalibus quietiora omnia exhibita 107
Saturnici versus qui 170
Saturnius versus vnde dictus 171
Saturnum in maleficiis & incommodis cur nominet Virgilius 291
Satyra ex Tragœdia prodiit 43
Satyra Tragœdiæ soboles 111
Satyram non à Satyra, vel lege, vel lance dictam 47
Satyræ species duæ à characteribus 48
Satyræ Latinæ non interserenda Græca 379
Satyræ qui Tragicorum versuum leges obtinuerint 47
Satyræ species à generibus cārminum ib.
Satyræ species tres à ratione poematis ib.
Satyram non esse Latinam totam vt quidam falsò putarunt ib.
Satyrarum species quòt modis agnoscantur ib.
Satyri vnde nomen acceperint ib.

Satyri quomodo in proscenium prodierint 47
Satyri quare sago militari interdum introducti 63
Satyri iidem qui Tityri 47
Satyri comites Bacchi ibid.
Satyri & Tityri comites Panis, vel Liberi AEliano 20
Satyrum num reprehensorem esse oporteat 30
Satyrorum personæ 63
Satyrorum arma siue venabula ib.
Satyrorum ac mimorum propria actio cum saltatione 53
Satyrorum nomina, actus, facies 63
Satyros saltantes cur fecerit Virgilius in bucolicis 67
Satyricus ornatus 63
Satyricum poema quale 48
Satyrica carmina ludis addita Apollinaribus & Scenicis 106
Satyrographi inter se quo conueniant omnes quóque dissideant 378
Satyrographi tres, Iuuenalis, Persius, Horatius, stilum habent diuersum 379
Sbernia quid 62
Scæuola primus leonum pugnas dedit 104
Σκαιὰ μέλη 75
Scalarum vsus additus theatro 83
Scaliger coram imperatore Maximiliano Pyrrhicham πανόπλιον repræsentauit 68
Scaligeri parodia in Doletum 115
Scaligeri genius 293
Scaligeri consilium fuit inchoare atque informare poetam perfectum 228
Scamoni Sicinnis, παρὰ τὸ σείεσθαι dicta videtur. addit Scaliger κινεῖσθαι 67
Σκᾶνος 38
Scazontes 194
Scazontes Iambici 150
Scena quid sit 38
Scena argentea 87
Scenæ actuum portiones minores 35
Scenæ comicæ media pars potētiorum ædes insigniores continebat 87
Scenæ satyricæ medius locus erat speluncæ ibid.
Scenæ intium & finis quî fieri soleant 38
Scenæ appellatio vnde sumpta ib.
Scenæ partes alij aliæ 87
Scenarum facies quomodo tempore auctæ ibid.
Scenarum modus priscus atque etiam militaris 86
Scenici ludi Sibyllæ iussu pro bona valetudine restaurati 110
Scenici ludi certo nomine libero patri peculiares erant 105
Scenici ludi à Theatralibus quid differant 106
Scenicis ferè respondent Athenis Dionysia ibid.
Scenicorum nomen Megalensibus ludis communicatum ab vmbraculis 105
Sceptrum quid sit 52
Σχῆσις καὶ ἕξις idem esse quod ἦθος 208

Σχήματα καὶ ἕξεις 305
Σχήματα μουσικά, seu modi corporis varij 65
Σχοινικὸς tibiæ harmonia 81
Σχοινίζειν de poematibus Ionicis dici, παίζειν παιδικῶς ἐξ ὑποκρίσεως 131
Σχοινοσίτια, locus isthmi à funiculi nomen habens 102
Σκαζόντων Galeno qui dicantur 55
Scientia aut verè & simpliciter est, aut laxa notione 3
Scientiæ finis quis 3
Σκινδαψός, instrumentum Lyricum πηκτίδος 204
Σκιστικὸν verbum militare 126
Sciras author fabulæ Italicæ 38
Scissio vestium apud veteres usitata 245
Σκιτικὴ μέλη à Paeanibus nisi materia sive argumento differre 117
Σκολιὰ μέλη cum virorum fortium laudatione in conuiuijs cani solita 117
Scolia in conuiuijs recitandi tres ponuntur modi 121
Scolion de Admeto elegans 122
Scolion nonnisi pedibus aut numeris à Paeane differre 112
Scolij initium quod est apud Aristophanem in Vespis habes ibi.
Scolij nomen unde originem habeat varia sententia ibid.
Σκολιὸς propriè à flexuoso ordine sicuti serpentum reptatio, quod non à proximo in conuiuijs, sed vltrò citróque exciperetur ibid.
Scolion varijs argumentis adaptari 120
Scolion de Aiacis virtute 122
Scolion in nuptijs à discumbentibus lauro & myrto coronatis cani solitum 121
Scolio μέλη qui vicissent olim, poculo donabantur, quod à cantu ἀδὸς dicebatur 120
Σκώληξ 65
Σκώληξ qui Latinis Asio, auis qualis sit 71
Σκώληξ sive σκωλία pro gestu ib.
Scopulum, παρὰ τὸ σκοπεῖν dicì 470
Scytalia, pusilla fuit tibia 80
Scytalia tibiola ab exigui surculi similitudine dicta ibid.
Scythis nihil magis laudabile quàm carere mœnibus 402
Seculares ludi quibus & quomodo peragi soleant 110
Seculares ludi pro incolumitate populi Romani à P. Valerio Publicola primùm constituti ibid.
Seculi nomine centum annorum spatium comprehendi, quo etiam hominis vitam constare putabant veteres ibi.
Sedendo sapientiorem animam fieri 229
Sedatiores et statariæ Comœdiæ 34
Segmenta cœli quæ appellentur 421
Σειρίτιον è Libyæ tibijs canendi authorem 75
Semus Delius Phallophorici carminis author 44
Senarius catalecticus dactylorum nobilissimus 196
Senatusconsulto cautum, ne quis Romam Africanos leones portaret 104

Senatusconsultum de subsellijs, ne cui sedenti spectare licitum esset 82
Senes in fabulis quales fingebantur 54
Senes cur comparationes faciant plurimas 147
Senilis ætas moribus ferè contraria adolescentiæ depingitur ibid.
Senium siue decrepitam ætatem à Comicis capularem vocari 50
Sententiarum modi duo 368
Sententiæ simul cum strophis absoluendæ 193
Sententiæ dicaces quando agi cœperint 33
Sepulturæ cur adeò prospiciant mortales 268
Sermo à serendo 476
Sermo est veluti animi portitor 1
Sermo quorsum datus 13
Sermonis regulæ 1
Sermonis ex amplificatione lex dicendi orta ibid.
Sermonis ornatus ibid.
Sermocinatio quid à Prosopopœia differat 319
Sermocinatio quid sit 309
Serpentini versus quales 185
Serranæ tibiæ quales 78
Serui amictus 51
Seruus quare tunicula angusta & curta pro amictu fuerit ib.
Seruu interesse ludis Megal. cur nefas fuerit 105
Seruorum communium nomina 50
Sesquata quid 176
Seuthæ Thracis conuiuium apud Xenophontem, quid de saltatione contineat 72
Sibyllæ vatum numero habendæ 253
Sicinnis vnde dicta 67
Σικιννὶς lasciua in Satyris saltatio 66
Sicinnistæ qui dicantur apud Gellium 67
Σικιννοτύπτω modum tibiæ vocabant in ridiculis 81
Signa, tabulæ, & imagines in scena constitutæ 90
Sileni comites Bacchi 47
Sileni cantus 22
Sileno qualis tunica daretur 63
Silenum longissimis versibus Scaliger primus cecinit 148
Silenum quare Virgilius canentẽ finxerit res reconditæ atque compositæ sapientiæ 380
Σιλλοὶ, ἀπὸ τῦ σιλλαίνειν 47
Σιλλὸς quid significet ibi.
Silli Timonis 133
Σίμη saltationis nomen 67
Simicum instrumentum musicum 127
Σιμμέλειον carmen quale 154
Simodi 131
Simonides apud Hipparchum maximo in honore habitus 113
Σιμὸς lateralis Galeni quid 41
Simplicitati oppositæ Amplificatio 316
Simulatio, & dissimulatio inter se quid differant 356
Singulares tibias impares dictas 79
Singularis tibiæ, eiusque æneæ apud Tyrrhenos varius vsus 78
Sinistra scenæ comicæ pars humillimam quoque personam capiebat, aut fanum desertum, aut omnium vacua 87

Sinistrarum tibiarum appellatio, & earundem Ionica quare dicatur harmonia. 75
Sisyphus & Athamas Aeolo geniti 102
Sisyphus Isthmia instituit in honorem Melicertæ ib.
Situs loci quis sit, & quibus affectus conditionibus 421
Σπαρτοὶ *vnde dicti Thebani* 423
Species rerum quomodo in animos nostros subeant 304
Σφηνοπώγων 55
Σφηνοπώγων *nuntius tragicus, qui & in Comicis* 61
Σφήνωσις *Galeno quid sit* 55
Spondæus quid & vnde dictus 141
Spondiacæ tibiæ æquè distantia fuisse feramina 80
Spondiacis tibiis vtebantur veteres ad hymnos deorum ibid.
Spondiacorum vsus 152
Spurij versus qui 186
Sobas saltationis genus 70
Soccus humilis erat 53
Societatis diuisio 228
Socios qua ratione vocet suos apud Virgilium Aeneas ibid.
Socrates εἴρων quare dictus fuerit 356
Socratem duas vxores habuisse negatur 390
Socrates saltationi dedit operã 73
Socratis genius 292
Sodalitates perueterem esse rẽ 105
Solonis lex, luxuriam celebritatis nuptiarum reprimentis 387
Sontes primùm obiecti feris in Arena quo tempore fuerint 108
Sophoclis in Aeschylum dictum lepidum 11
Σωρίτης 314
Σώστρα, *quæ seruatoribus darentur olim dicta* 387
Sotadæ Maronitæ versus, fuga, obitus 131
Sotadeum carmen 184
Σωτήρια *sacrificia* 395
Stadium ccxxv. passus capiebat 93
Στάσιμα *carmina quare dicta* 117
Statariæ fabulæ quænam appellentur 34
Stellarum nec pares moles, ne paribus interuallis dissitæ 257
Stellata Neronis in theatro parapetasmata 90
Stesichorus inuentor palinodiæ 132
Stilus Satyræ qualis esse debeat 379
Stipem cogere nemini licuit, præter Ideæ matris familias, eásque iustis diebus 105
Στοιχεῖα *quamobrem vocatæ sint literæ* 70
Stoicorum de qualitatibus falsa opinio 202
Stoicorum sapientia ferrea exagitatur 239
Strabonis ex Ephori historia de Pythone sententia 95
Stratagema quid sit 237.251
Στρατηγήματα *Græcis quæ dicantur* 2
Strenam, quasi trenam quare interpretati sint prisci Latini 280
Strigilis & ampulla datur Parasitis apud Plautum 55
Strigosi versus 187
Στρόβιλος *motus quis* 66
Στρόβιλος *vnde dicta saltatio* 71

Suasio finis omnium orationum 5
Suasoria oratio quibus potissimum nitatur argumentis 277
Summitas stili quid à venustate differat 465
Subselliis procelo in spectaculis Romanis, dum pugnant de loco, rem agebant 82
Suetonij in Tiberio locus exponitur 33
Suidæ interpretatio, ut minus apta de voce Parodiæ reiicitur 114
Superbia sæpenumerò fortem comitatur 267
Supercilia intenta consideratum hominem designasse 55
Supercilia corrugata diiudicantis erant ibid.
Superficies quid apud Iurisconsl. significet 217
Superstitio quid sit 271
Συδόπε 17
Συγγλωχώδεις versus 147
Συγκυκλώσεις coniunctio multarum rerum 317
Σύλληψις conceptio 345
Syllogismus quid sit 339
Syluæ quare nominata fuerint quædam Poematia 380
Syluarum cura quare ab Senatu Consuli iniuncta 21
Σύμμετρος mulierum vestis talaris 52
Symposium & Phædrum Platonis, censet Scaliger operæpretium futurum esse nunquam legisse 11
Σύναψις eadem quibusdam quæ συνεθρισμός 314
Συνεθρισμὸς coagmentatio ibid.
Sypilus, Lydiæ mons 75
Syriacæ tibiæ proprium quid 77
Syrmata 61
Συρτὸς ibid.
Σύστασις, Tragœdiæ corpus totum fatale dicitur 370
Σύστημα in Choris Comicis quod ᾠδὴς Lyricis 377
Συζυγία modorum 76

T

Tabernariæ fabulæ vnde appellatæ 33
Τὰ διὰ πασῶν ὀξὺ tonis constare 8
Talaris vestis mulierum qualis 52
Τάλαρα, qui & τάλαντα, vnde ταλασιουργοὶ 383
Talasio vnde deducatur varie adducuntur rationes ibid.
Τὰ παρὰ διὰ πασῶν φθόγγα ἁρμονίαν οὐσαι 279
Taurij ludi diis inferis consecrati sub Tarquinio Superbo 107
Taurij ludi vnde nominati ib.
Ταυτοποδὶς versus qui 184
Ταυτοποδία quid 143
Ταυτότης à palilogia quid differat 498
Tegumentum duplex 50
Tegumentorum cum ornatu appellationes ib.
Tegumenta simplicia ibid.
Τέλεclides 31
Τέλειον carmen quod 177
Τέλειος quare dictus Iupiter 384
Τέλος uteribus quamobrem γάμον designarit 384
Τέλειον sacrificium & dies nuptiarum ib.
Teleſiade salto vnde dicta 68

Telestes saltator Aeschyli 65
Telesta Selinuntij versus super harmonia Phrygia lepidissimi ponuntur 76
Telus tibicen Alcmani poetæ 76
Temperantia cæterarum virtutũ mater 205
Temporis descriptio 219
Temporis qualitates diligenter obseruandæ 220
Temporibus xxx. longissimi versus tractum cohiberi, falsum esse 167
Tenor pro elatione vocis aut depressione 516
Terentianæ puritatem orationis & artem summam, qui factum sit vt multorum Comicorum facetiis postponerent veteres 375
Terentij locus in Eunucho expositus 32
Terentius quàm Plautus cur pluris à nobis hodie fiat 375
Teretes versus qui 180
Τερπάνδρου citharæ modus 126
Tersus stilus quis dicatur 460
Τετράκωμος militaris, Herculi sacra saltatio 68
Τετραλογία σατυρικὴ, à quatuor festiuitatibus dicta 35
Tetrameter quid 146
Τετραοιδὸς modus citharæ 126
Τετράωροι & τετρίπποι Græcis, quadrigæ Latinis 94
Θάλαμος, cubiculum nuptiale, vnde Græcis deductum 381
Thaletæ Gortynij seculum 80
Thaletis sententia, qui aquam omnium rerum elementum profitebatur 34
Θαυμαστὸς 66
Theatrales leges Romanorum variæ 84
Theatralis saltatio dicta ad differentiam vulgaris 66
Theatri partes accessoriæ 90
Theatri ambulatorij Thespis author 82
Theatri partes 83
Theatri Romani, quod M. Scaurus Aedilis faciendum curauit, descriptio 82
Theatri figura qualis ib.
Theatrum vnde dictum 81
Theatrum Athenis è lapide structum, quum antea sublicium fuisset 82
Thebanis assignatur inuentum tibiarum ex ossibus ferarum 79
Theocles, Elegorum author 129
Theodoricus Gotthorum rex, vniuersum vsum gladiatorum sustulit 109
Θεολογεῖον, sublimis locus in theatro sine machina, si quando numen aliquod introducebatur 89
Theologia prudenti poetæ necessaria 286
Theophrastus ab anicula Athenis agnitus, & appellatus peregrinus 53
Θεοπνεύστων poetarum duo genera 11
Theopompus 51
Θεὸς ἀπὸ μαχανᾶς, à machinis scenicis ad prouerbium rerum de-

speratarum trahitur 88
Θίασος τῆς μιχ. τῶν Tragœdiæ proprium 26
Θυμελικὸς 66
Θυμελικὸς duplex 67
Transes saltatio quare γέφυρος vocata 69
Θόρυβος soni denissio 76
Θυσιαφόρια quare acta Cereri 81
Thesmophoria, sacra Cereri sine luxu cum pompa 103
Thespiades Musæ unde nuncupatæ 9
Thespis oppido Bœotiæ primum ecinisse scenam ibid.
Thespis consilium Scenarum in plaustris circumactarum, repertor 28
Thessalas mulieres nudas saltasse cum θαλάσσαις 72
Thessali Aeolensium integerrimi 74
Thessalos à Dorien sib. Aeoli auspicio & ductos & dictos esse ibid.
Thensa quid sit & unde dicatur 107
Θρηνικὸς modus tibiarum apud Argolicos 81
Θυέλης αὐλὸς unde dicta 79
Θύσανος unde 476
Thracum mos & dexteritas in saltando 72. Threni 426
Threni, lugubres cantus 128
Θρῦλος διπλοῦς 63
Thymeli a 74
Thymelici in Orchestra, In proscenio tibicines cum Choro consistenti 39
Θυωρὸς à sacrificiis vocatur aretheus, alius θυωρὸς 86
Ὑποκαμπὸς tibiæ modus qualis 81
Thyrsus quid sit 48
Thyrsi & conti quare Satyris tribuerentur 63
Tibiæ dextræ & sinistræ quare sint appellatæ 79
Tibia è Sambuco emedullata 79
Tibiæ eburneæ 78
Tibiæ arundineæ qui fierent 78
Tibiæ nuptiales cur binæ iunctæ impares 80
Tibiæ Afrorum Nomadum in pascuis earum usus, materia & modus 20
Tibiæ sinistræ 79
Tibiæ dextræ ib.
Tibiæ ex asininis ossibus atque argento 78
Tibiæ ex aquilarum & vulturum ossibus apud quos populos usus fuerit ibid.
Tibiæ nomen apud Latinos unde 79
Tibiæ spondiacæ 78
Tibiam ex hederaceis internodiis multiformem excogitasse Osiridem 79
Tibia ex lauro qualis fuerit in Africa ibid.
Tibiarum ac modorum duplex ratio 74
Tibiarum partitio à seculis 80
Tibiarum inuentores plures recensentur 77
Tibiarum differētiæ ab etatibus & sexibus tres 80
Tibiarum genera 77
Tibiarum differentiæ à sonis 80
Tibiarum nomina varia, à multiplici usu ipsarum ibid.
Tibicē in Comœdia loco Chori 38
Tibicines, citharœdi cum cithari-

stis in Pythia introducti 95
Tibicines versus qui 179
Tinocreontis Rhodij scolion in vituperationem Pluti 121
Tiresiæ reticulum quale 62
Titulus & honor idem 37
Titulus quid sit, & quod sit eius etymon ibid.
Titulum non à tutando, sed παρὰ τὸ τίνειν καὶ τὴν τιμὴν dici 434
Tityrinus, & Tityri unde dicti 20. *Tityrus priscis Aeolensibus capella sonat* 47
Tityri, Liberi patris socij & ministri ibid.
Τὸ εὐχαρὲς καὶ ἀκμὴ in Epiphonematis 457
Togatæ fabulæ 33
Toni veteres cõmunes tribus modis, Dorio, Phrygio, Lydio, 80
Torebum quare legatur authorem fuisse Lydiorum modorum 75
Trabeatæ fabulæ 33
Trabeatæ comœdiæ ibid.
Τὸ τὶ ἐστὶ ἔδ quid vocet Aristoteles 407
Τραχεῖς in versus 189
Τραχυλεσμὸς 66
Tractatio siue διατύπωσις quid sit 307
Tractatio à Demonstratione quid differat 309
Τραγὴ ornatus satyricus 63
Tragici ornatus veteres 62
Tragœdiæ etymologia 28
Tragœdia sententiis quasi columnis, ac pilis quibusdam fabricæ illius fulcienda 368
Tragœdia neque argumentum neque prologum separatum habet, sed in persona ad fabulam pertinentem 36
Tragœdia & Comœdia in quibus vnum sint aut differant 27
Tragœdia non inuenta, sed exculta priùs quam Comœdia 26
Tragœdiæ primus author quis fuerit pro comperto non habetur 28
Tragœdiæ conficiendæ ratio 368
Tragœdiæ proprium nequaquam esse, vt exitus sit infelix, modò intus sint res atroces 367
Tragœdiæ vetustas 25
Tragœdiæ membra ex Aristotele 46
Tragœdiæ quo modo delectent 373
Tragœdiam scripsit Callias, nomine Grammaticam 34
Tragœdiam Comœdia vetustiorem non esse 25
Tragœdiarum species à loco argumentorum generib. diuersæ 34
Tranquilli error, qui Troiam ludum Pyrrhicham fuisse saltationem putet 104
Tranquilli locus de voce præconis, inuitantis populum ad eos ludos, quos nemo vidisset nec visurus esset 110
Translatio siue metaphora quid sit 321
Translatitium statum ad coniecturalem referri posse 6
Trapezitæ nomen 50
Trapezuntius Hermog. imitator traducitur 445
Trasymachum ante omnes numerosam fecisse orationem 285

Trebatius auro scenam ornauit 90
Tribus vnde dictæ 39
Tribrachus quid 142
Τριχορία vnde constet 41
Τριχορίας Tyrtæus author ibid.
Τρίσημος, dictio quæ dicatur 76
Tritici & Panis voces Heroici non esse carminis, sed pro eis Cererem poni à Virgilio 477
Τριτοστάτης 46
Τριτοστάτης Chorus 41
Trochæus quid & vnde dictus 141
Τροχαῖος & ὀξὺς modi citharæ, à celeritate temporum dicti 126
Trochaicus versus 151
Troia, ludi genus diuersum à Iuuenalibus 111
Troia ludus 69
Troia & Castrenses ludi quare celebrati fuerint 103
Tropus quid sit 496
Tunicatæ Comœdiæ 33
Turbulentæ Comœdiæ 34
Turni oratio quo sit facta artificio 282
Tydeus heroum minimus statura 53
Τυμβαύλοι Galeno, qui ad tumulos modos facerent 67
Tyndaris Siciliæ pagus 17
Τύπος propriè Græcis quid sit 307
Tyranni persona & oratio qualis effici debeat 274
Tyranni & principis boni differentia 229
Tyrtæi carmina quomodo concinuerint prisci Lacedæmonij 69

V

Vafrities quemadmodũ rectè designari possit 269
Valerij Martialis epigramma de Gaditana intelligendum 72
Varietas orationum apud Virgil. 224
Varietas carminum à membris 117
Varietati imprimis studendum Poetæ 226
Varronis error 139
Varronis lapsus in etymo Comœdiæ 25
Vatum obseruationes 252
Vehementia orationis in quo consistat 489
Venationes Circensibus vt & Castrensibus ludis edi solitas 106
in Venatu loqui neutiquam faustum putatur 15
Venetias ex aliarum vrbium ruinis conditas esse 423
Venus, numen idem gaudiorum atque amorum 16
Venustas quæ Græcis χάρις, quid à pulchritudine differat 446
Veræ & simplicis scientiæ definitio 3
Verba alata cur nominet Homerus 9
Verbenas aris Apollinis imponi solitas 86
Verborum ornatus duplex 439
Verborum grandium ac splendidorum obseruatio ex Virgilio pag. 468
Verborum prolixitate aut breuitate qua ratione vti deceat Poetam 515

Veritas

Veritas in dicendo quotuplex, & quæ sit 3
Versificatores à Poetis quid differant 7
Versus quid 145
Versus συνάρτητοι 148
Versus συνεζευγμένοι 147
Versus perfecti qui vocentur 179
Versus χωλίαμβοι 150
Versus Cn. Martij 103
Versuum genera 145
Versus unde dictus 144
Versus constans unica voce 148
Versus περιωρισμένοι qui 147
Versus maximus quare τριακοντάσημος dictus 192
Versus, qui omnes in se orationis partes complectitur 178
Versus illibati qui à Grammaticis dicti sint 177
Versuum nonnullorum apices quare plus marginis occupent 175
Versuum secunda diuisio à partiũ genere sumpta 146
Versum in versum posse mutari 200
Vestalibus contra Prætoris tribunal locum in theatro dedit Augustus 85
Vestes prytanicæ 86
Vestium colores 52
Veteranis emeritis Alexander primas sedes in spectaculis assignauit 85
Veteris & nouæ comœdiæ differentia 31
Vetulæ vestis cæsia, id est cinerea 52
Vetustas poeticos 9
Vinum anima conuiuiorum 81
Virgæ in manus agentium fabulas unde sumptæ 51
Virgilius solus dignus nomine poetæ 208
Virgilius poetarum rex 251
Virgilius in tota sua Aeneide quam disponendi rationem secutus sit, docetur 365
Virgilij eruditio non affectata 290
Virgilij ex Catulli Epigrammate parodia 115
Virgilij παρασκευαῖς, quibus auditorem quasi prægustatione allicit ad epulas, summa prudentia 290
Virgilij institutum quod fuerit in tota Aeneide 228
Virgilij ornamenta varia in describendis cædibus 225
Virgilianæ poeseos ἐνέργεια 294
Virtutes quatuor poetæ 286
Virtutem sibi ipsam & precium & præmium esse 229
Virtutum corporis dispositio, quæ cuique certamini aptæ 93
Vis maxima poetis quæ sit 83
Vitia versuum à quantitate 186
Vitia qualitatis duplicia 189
Vitium figuræ 191
Vmbracula pro casis & locis actorum excitata, scenas Græci vocant 83
Vocem vnam in plures pedes posse diuidi 138
Voces, notas animi esse 140
Voluptas quid sit 402

Vetiui

Votiui ludi qua occasione, quóue instinctu celebrari s leant 109
Votiuis ludis palmæ datæ victoribus, itémque populo epulum ab Aedilibus 110
Vox, aer est motus 7
Vrbana multitudo qualis 240
Vrbem constituendam aut iam constitutam quemadmodum describi oporteat 259
Vrbem quemadmodum à situ & aliis commodis, siue in plano siue ea in edito sit loco constituta, laudare possis 401
Vrbus alicuius situs quibus potissimùm laudetur causis ibid.
Vrbis Encomion quibus explere possis habes 422
Vrsum in Numidia nullum reperiri putant quidam 105
Vulcanalibus in ludis quare nocturni ignis vsus 107

Ξ

Ξιφισμὸς 65
Ξύλου παράληψις 66
Ξυστὶς, *amictus species* 62

Υ

Υἷες ἰατρῶν, *loquendi modus apud Græcos vnde fluxerit* 9
Ὑγρὰ, *quare saltatio Persarum propria, vocata fuerit* 69
Ὑπόρβατον *quid sit, & vnde nomen* 508
Ὑπομιξολύδιος ἁρμονία 75
Ὑποτέλειοι *tibiæ dictæ* 80
Ὑποβολὴ *figura qualis* 506
Ὑποκρίμενον *Græcis quid* 11
Ὑπογύπωνες *saltatores qui* 571
Ὑποδώριος *modus ac tibia quæ dicta* 74
Ὑπόρρυθμον *quid & quare* 192
Ὑπόθεσις *quid à θέσει differat Oratoribus* 432
Ὑποτύπωσις *quid sit* 308

Z

Z*Elotypiam in fœmina extremum supremúmque affectum* 242
Ζηλοτυπίας *etymologia & definitio* 264
Ζυγὰ *Chori* 39

FINIS.

Z BIBLIOTEKI SEMINARIUM SANDOMIERSKIEGO